הלכה · שולחן ערוך · מפרשים · טורי זהב

טורי זהב על שולחן ערוך
אבן העזר

רבי דוד הלוי סגל [הט"ז]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

טורי זהב על שולחן ערוך אבן העזר

רבי דוד הלוי סגל [הט"ז]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/טורי-זהב-על-שולחן-ערוך-אבן-העזר/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 6
סימן ב 16
סימן ג 19
סימן ד 24
סימן ה 41
סימן ו 48
סימן ז 53
סימן ח 58
סימן ט 59
סימן י 59
סימן יא 63
סימן יב 67
סימן יג 68
סימן טו 73
סימן טז 81
סימן יז 81
סימן יט 128
סימן כ 128
סימן כא 129
סימן כב 129
סימן כג 137
סימן כה 137
סימן כו 138
סימן כז 139
סימן כח 145
סימן כט 159
סימן ל 166
סימן לא 174
סימן לד 175
סימן לה 176
סימן לו 183
סימן לז 185
סימן לח 191
סימן לט 198
סימן מ 200
סימן מא 202
סימן מב 202
סימן מג 206
סימן מד 207
סימן מה 209
סימן מו 212
סימן מז 213
סימן מח 213
סימן מט 214
סימן נ 214
סימן נא 220
סימן נג 221
סימן נו 226
סימן נז 227
סימן נא 228
סימן סב 232
סימן סג 238
סימן סד 238
סימן סה 242
סימן סו 244
סימן סז 250
סימן סח 253
סימן סט 255
סימן ע 255
סימן עא 258
סימן עב 259
סימן עד 259

סימן עה 260
סימן עו 262
סימן עז 262
סימן עח 269
סימן עט 269
סימן פ 270
סימן פא 271
סימן פב 271
סימן פג 273
סימן פד 273
סימן פה 274
סימן פו 275
סימן פז 275
סימן פח 275
סימן פט 276
סימן צ 276
סימן צא 277
סימן צב 278
סימן צג 282
סימן צד 291
סימן צה 292
סימן צו 296
סימן צז 308
סימן צח 315
סימן צט 319
סימן ק 319
סימן קא 324
סימן קב 325
סימן קג 328
סימן קד 332
סימן קה 333
סימן קו 333
סימן קז 336
סימן קח 339
סימן קט 339
סימן קי 340
סימן קיא 341
סימן קיב 341
סימן קיג 344
סימן קיד 351
סימן קטו 354
סימן קטז 359
סימן קיז 361
סימן קיח 361
סימן קיט 363
סימן קכ 376
סימן קכא 386
סימן קכב 391
סימן קכג 396
סימן קכד 397
סימן קכה 401
סימן קכו 406
סימן קכז 414
סימן קכט 417
סימן קל 433
סימן קלא 442
סימן קלב 443
סימן קלג 453
סימן קלד 454
סימן קלה 457
סימן קלו 459
סימן קלז 461
סימן קלח 464
סימן קלט 469

סימן קמ 474
סימן קמא 483
סימן קמב 504
סימן קמג 513
סימן קמד 521
סימן קמה 524
סימן קמו 528
סימן קמז 532
סימן קמח 532
סימן קמט 535
סימן קנב 535
סימן קנג 540
סימן קנד 541
סימן קנה 544
סימן קנו 547
סימן קנז 561
סימן קס 562
סימן קסא 564
סימן קסג 565
סימן קסד 571
סימן קסה 573
סימן קסו 575
סימן קסז 576
סימן קסח 577
סימן קסט 577
שמות אנשים ונשים 580
סדר הגט 593

סימן א

א חייב כל אדם לישא אשה וכתב הרמב"ם פט"ו ה' אישות אשה שהרשה את בעלה שימנע עונתה הרי זה מותר בד"א כשהיו לו בנים שכבר קיים פו"ר אבל אין לו בנים חייב לבעול בכל עונה עד שיקיים מצות פו"ר וכן איתא לקמן סימן ע"ו סעיף ו' וכתב ב"ש וא"י מנ"ל לרמב"ם חילוק זה דמהני מחילה שלה אחר הקיום פו"ר ולא קודם דהא אפילו אחר הקיום פו"ר חייב לקיים לערב אל תנח ידך ואף דמצות לערב אינו אלא מדרבנן מ"מ מנ"ל דמהני מחילה שלה והאריך קצת בדבר ע"ש ונעלם ממנו דברי הרב המגיד מפ"ז שכתב שם הרמב"ם בפרק זה לא ישא אדם עקרה ואיילונית וקטנה שאינה ראויה לילד אלא אם כן קיים פו"ר או יש לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה וכתב המ"מ והשיגו עליו הרב ר' משה הכהן ואמר אפילו קיים מצות פו"ר אסור לו ליקח אשה דלאו בת בנים דהלכה כר' יהושע דאמר יה לו בנים בילדותו יהיה לו בזקנתו עכ"ל ואין זו קושיא לפי שדברי ר"י הם מדברי סופרים ודברי רבינו בכאן הם בדין תורה וכבר הזכיר רבינו סברת ר"י בפרק זה למטה וכתב שמצוה מד"ס שלא לבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח וזה מבואר ופכ"א מח' א"ב כתב סתם שלא ישא שאינה בת בנים והוא מדבריהם עכ"ל ואם כן גם זה מבואר מה שכתב באם קיים פו"ר מהני רשות שלא לבטל עונתה היינו מדברי תורה אבל ממה שכתב למטה דמדבריהם חייב משום לערב אל תנח ממילא נשמע דאסור מד"ס אבל על הש"ע ודאי קשה דמביא לפסק הלכה כן בסי' ע"ו ס"ו וז"א דמחויב עכ"פ משום לערב אל תנח כולי אבל נראה אפילו אם נאמר דהרמב"ם מיירי גם מדברי סופרים לק"מ דהרי הרמב"ם כתב למטה שלא ישא אשה שאינה ב"ב אלא אם כן יש לו בנים או אשה אחרת לפו"ר וי"ל למה לא כתב גם כן כאן באשה שהרשת בעלה או שיש לו אשה אחרת לפו"ר מהני רשות שלה א"ו דבאשה שמחלה עונתה אפילו אם יש לו אשה אחרת ל"מ מחילתה אלא אם כן היו לו בנים וכבר קיים פו"ר דדוקא למטה אמר שלא ישא אשה שאינה בת בנים כי אם שיש לו אשה אחרת דכיון שיש לו אשה אינו מחוייב לישא עוד אחרת אפילו אין לו בנים ממנה כ"א עד אחר עשר שנים אם כן מה לי אם לא לקח כלל עוד אשה אחרת או ישא אשה שאינה בת בנים אבל כאן שכבר יש לו שתי נשים ודאי מחויב לקיים עונה עם שתיהם כל זמן שאין לו בנים דשמא לא יוליד א' ויוליד עם שניה ועוד כל כמה דאפשר לתיקוני המצוה מקודם עליו החיוב לתקן כמ"ש הרמב"ם שזכרנו שלא ישא קטנה וכ' המ"מ אף על פי שהיא באה לכלל בנים השתא הוא מחויב והיא לאו בת בנים עד כאן לשונו ואף על פי שאם נשא אשה כבר ולא ילדה אינו מחויב לגרשה כי אם אחר עשר שנים וקטנה תבא לכלל בנים

קודם עשר שנים אף על פי כן אסור לכתחילה דכל מה שיכול להקדים לקיים המצוה מחויב הוא להקדים וה"ה כאן ביש לו ב' נשים החיוב עליו לתקן המצוה מקודם בכל מה דאפשר ודוחק לומר דמש"ה אסור לו לישא קטנה דשמא אחר שתבא לכלל בנים לא תלד ג"כ ויצטרך להשהות עוד עשר שנים דודאי משום הא לא אסרינן דאזלינן בתר רובא דראוי להוליד אלא משום דהחיוב עליו תיכף לקיים וה"ה כאן ביש לו שתי נשים החיוב עליו תיכף לתקן עם שניהם א"ל משום לערב אל תנח ידך הושוו כל הפוסקים אפילו לר"י אפילו שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה אינו מחויב לגרשה ור"י לא אמר אלא לכתחילה מחויב לישא בת בנים ואפילו לכתחילה כ' הרמב"ן דאין כופין אותו על זה ואפילו אם מתייירא בשביל קטטות ומריבות בין הבנים מותר לישא אפילו לכתחילה שאינה בת בנים וכן כמה קולות שכתבו הפוסקים ואם כן כ"ש בזה שיש אשה אחרת לפו"ר דודאי יוצא אפילו לר"י ואינן מחוייב לקיים עוד עם שניה בשמחלה לו עונתה כן נראה ליישב הרמב"ם וגם השלחן ערוך בסימן ע"ו איירי בזה שיש לו אשה אחרת והא דלא כתב הש"ע בפירוש כן דבשלמא ברמב"ם מוכח מדלא כתב או שיש לו אשה אחרת כמו למטה בפ"ז כמ"ש אבל הש"ע למה לא כתב בפי' הדין י"ל דהשלחן ערוך סמך עצמו ג"כ על מה שכתוב בסימן א' סק"מ אף על פי שקיים פו"ר צריך שישא אשה בת בנים וכ"ש שאסור לעמוד בלא אשה כלל דליכא מאן דפליג בגמרא דאסור ואם כן אם מחלה לו האשה אף שלא יוכל עוד להוליד גם כן אסור להעמיד לו בלא אשה ולמה יהא מהני מחילתה א"ו דמיירי ביש לו אשה אחרת וממילא יובן וא"צ לכותבה בפי':

ב אין מוכרין ספר תורה בכלל ללמוד תורה איתא הספקות התלמידים ובכלל לישא אשה להשי' יתומים ויתומות משום דאשה מצווה נמי לקיים שבת יצרה כ"כ מ"א בא"ח סימן קנ"ו סק"ג ודלא כחמ"ח ושאר ספרים אסור נמי למכור כמ"ש בי"ד סימן ע"ד וכ' ב"ש מיהו מ"ש סס"ז בהגה"ה בשם הג"א אשה לא תשב בלא איש משום חשד משמע דאינה מצווה על שבת וכן משמע בתו' ריש חגיגה גם בתו' דגיטין דמ"א ובתו' ב"ב דף י"ג לא כתבו זאת דאש' מצווה על שבת אלא לחד תירץ עכ"ל ולא מפיו אנו חיין שקיצר במקום שהיה לו להאריך איך משמע כן בתו' שזכר וכאשר נפרש פי' התוס' לא יהיה כדבריו דגם לשאר תירוצי התו' לא יהיה משמע כלל דאשה אינה מצווה על שבת וז"ל התוס' דגיטין שם ע"ב בד"ה לא תוהו בראה אלא לשבת יצרה הא דלא נקט קרא דפרו ורבו משום דאי הוי יכול לקיים שבת כל דהוא לא הוה כייפינן ליה משום פרו ורבו והכא כייפינן ליה כדפרישנא לפום רהטא פרושא הוא כך דבדף הנ"ל ע"א הקשו התו' בד"ה לישא שפחה א"י וא"ת אפילו יכול לישא שפחה הא אינו מקיים פו"ר כדמוכח ביבמות

דף ס"ב דעבד אין לו חיים וי"ל דאם היה יכול לקיים שבת כל דהו משום מצות פרו ורבו להודיה לא הוה כפינן לרבו דלא מחוייב בה כיון דאנוס הוא עכ"ל לכאורה כך הוא פירושו דדוקא מפני שאינו יכול לקיים שתיהן שבת ופו"ר ומצד החירות שבו מחוייב בשתיהן משום הכי כפינן לרבו אבל אם היה יכול לקיים שבת לא כפינן ליה משום פו"ר כיון שהוא אנוס ולא מחויב בה וכן תרצו כאן ע"ב דמש"ה נקט קרא דפרו ורבו דלא כפינן לרבו בשביל זה להודיה אבל מצד עבדות פטור משתיהן וכן לתירוצם בא"ד א"נ נקט האי קרא דמצוה רבה היא וכן בפ"ב דמגילה גבי מוכר ס"ת כולי פירושו גם כן היינו ממה שמחיוב מצד החירות שבו אבל מצד עבדות פטור גם משבת וכן הבין מהר"מ מלובלין במס' גיטין בד"ה לא תהו בראה ע"ש וכיון דעבד פטור גם משבת אשה נמי פטורה דכל מצוה שאשה חייבת גם העבד חייב בהן וע"ז סמך עצמו גם כן הב"ש וכ' לב"ת התוס' אשה אינה מצווה על שבת אבל לפ"ז יהיה דברי התוס' כאן סותרים התו' דריש חגיגה דשם כתבו התוס' דעבד מצוה גם על פו"ר אלא שאינו מקיים פו"ר משום שאין לו חיים ע"ש וכאן משמע דאפילו אשבת לא מחוייב גם מהרש"א הרגיש בזה אלא שלא הקשה רק דמהאי ירושלמי דקדקו התוס' כאן דעבד מפקד גם אפו"ר ובפרק השולח דקדקו מהך ירושלמי דלא שייך בעבד אלא לשבת יצרה ולפ"מ שפרשנו יקשה למה לא הקה קושיא עצומה מזה דבס' השולח משמע דאפילו אשבת לא מפקד ועוד אי לא כפינן לרבו בשביל פו"ר לחודה משום דאינו מחויב כיון דאנוס הוא גם אשבת לא נכוף אותו כיון דאנוס הוא אלא נראה דפרושו כך הוא דעבד מצווה גם אפו"ר אלא שאם היה יכול לקיים שבת לא הוה כפינן לרבו משום פו"ר כיון שאנוס הוא והאונס לא בא עתה מצד חצי החירות שהרי גם מקודם לא היה יכול לקיים פו"ר שאין לו חיים ואם נאמר כאן דכפינן לרבו כדי שיקיים העבד פו"ר אם כן נכוף על כל עבדים שיקיים כל המצות כמ"ש התוס' בב"ב דף י"ג אבל שבת הוה יכול לקיים מקודם כשהיה עבד ואתה מכח חצי החירות אינו יכול לקיים גם שבת לכן כפינן לרבו ולהכי לא נקט נמי קרא דפרו ורבו משום דלא כפינן לרבו משום פו"ר כמ"ש וגם לתי' הב' דנקט האי קרא דהמצוה רבה היא גם כן ס"ל דעבד מצווה גם על פו"ר ולא נקט קרא דשבת אלא משום דמצוה רבה היא ולתי' ריב"ם שהביאו התוס' שם אינו מצווה כ"א על שבת והא דכתבו התוס' וכן משמע קצת בירושלמי משמע דרוצים לדייק מהירושלמי כפי' ריב"ם דוקא ולא כתירוצם הקודמים ובריש חגיגה דייקי להיפך מהירושלמי זה דמחויב גם אפו"ר היינו לאו ממאי דא פשו' הבעי' דיוקו אלא מן הבעי' עצמו דבעיא העב' מה שישא במועד משמע דקים ליה דעבד איני מצווה על פו"ר ולהכי מבעיא ליה מה שיש כו' ולפי הב' תירוצים הנ"ל דגם העבד

מצוה על פו"ר לא הוה מבעיא כלום ולהכי דחקו עצמם גם בתר דאי פשטה הבעיא לומר הא דאמר כ"ש מצווה על פו"ר היינו משום לבת יצרה ולכן כתבו וכן משמע קצת ר"ל דקצת משמע כן דהיינו לפי האבעיא ולא לפי מה דאפש' האבעיא דלפי מה דאיפשטה משמע דגם אפו"ר מצווה רק שהוצרכו לדחוק דקאי אשבת מכח תי' ריב"ם אבל לפי התרוצים הקודמים מיירי אפילו בפו"ר גופה חייב העבד בלי דוחק כלל וכמו כן דקדקו התוס' גם בריש חגיגה ובזה מיושב קושית מהרש"א גם מה שהקשה שם מהרש"א על מה שכתבו התוס' ועוד פרו ורבו אכולהו בני נח כתיבו אף לכנען אף היא דבר תמוה דהא מצות פו"ר לישראל נאמרה ולא לבני נח כדאיתא בפ' ארבע מיתות והניח בצ"ע נראה דלק"מ דקאמר שם כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נישנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח ופירוש רש"י דעד סיני נצטוו עליה ומדלא הדר תניא ש"מ ישראל שיצאו לקדושה עמדו באסורן אבל גוים נטלו מהם א"כ עבד דנכנס לקדושה כמו אשה ישראלית דכל שאשה חייבת גם העבד חייב בהן א"כ עכ"פ מה שנצטוו קודם מ"ת יותר מאשה בודאי לא נטלו מהם כיון שיצאו ג"כ לקדושה ולכן חייבים העבדים בפו"ר אף שאשה פטורה ולפ"ז גם לפי הב' תירוצים הנ"ל נוכל לומר דאשה מצווה על שבת כמו שמוכיח המ"א בסי' קנ"ג ונראה שהיא מגמ' דמגילה דאמרינן שם דמוכרין ס"ת להשיא אשה משום דכתיב לא תוהו בראה כו' אמאי לא מייתי קרא דפרו ורבו אלא ודאי דאף בשביל האשה מוכרין ס"ת לקיים לשבת יצרה והא דלא כתבו התוס' גם לפי הב' תירוצים הטעם דלא כפינן לרבו בחצי שפחה דגם היא מצווה על שבת משום דלא מפקד' אפו"ר כו' משום דלא היו מוכרחין לטעם זה כי נוכל לומר דאינה מצווה כלל אשבת אף שעבד חייב גם אפו"ר כמ"ש והא דלא מייתי במגילה קרא דפרו ורבו משום דשבת מצוה רבה אבל לתי' ריב"ם מוכח דבודאי גם השפחה חייבת בשבת דלסברתו פטור העבד מפו"ר וחייב בשבת ולפ"ז גם האשה כן ומוכרחים לומר דלא כפינן מטעם דלא מפקדא אפו"ר כו' אבל באמת גם להב' תרוצים נוכל לומר דאשה מצווה על שבת א"כ גם בשביל להשיא יתומה מוכרין ס"ת והא דכתב בהג"ה האשה אל תשב בלא בעל משום חשד ולא אמר משום דמצווה על שבת י"ל דמיירי אפי' כשהיה לה בן או בת דבזה יוצא משום שבת כדאיתא בגמרא יבמות דף ס"ב ע"א אמר רבא מ"ט דר"נ אליבא דב"ח שנאמר לא תוהו בראה כו' אעפ"כ לא תשב בלא בעל משום חשד ועיין שם בגיטין במהר"מ כי לא כיון יפה בפ' התוס' בד"ה לישא שפחה א"י כו' ועיין במהרש"א דריש חגיגה שמגיה יפה בתוס' הנ"ל ועיין בא"ח סימן קנ"ג סק"י יחיד שיש לו ספר תורה ורוצה למכור מה דינו:

ג מצוה על כל אדם שישא בן י"ח וכתב המגיד בפט"ו ח"א דמצוה היא שישאב תחלת שנת י"ח והב"ח כתב בן י"ח שלימות והמקדים לישא בן י"ג היינו י"ג שלימות כן כתב הב"י וכ"כ הב"ח וכ' הב"ח אם האב משי' לבנו איכא מצוה וקידושין תופסי' מדרבנן וצריכה גט מדרבנן וכ' הב"ש ועיקר ראי' שלו מסי' קמ"א ויש לדחות כמ"ש שם גם בתו' פ' הנשרפין (סנהדרין דף ע"ו) מוכח דליתה חילוק זה דהא הקשו שם על הא דאמר סמוך לפרקן מצוה שישי' אב את בנו מש"ס דיבמות דאיתא שם קטן לא תקינו ליה רבנן נשואין ולפי חילוק שלו לא ק"מ כי דוקא כשהשיאו אביו איכא מצוה עכ"ל ותמהני מאד שעשה הטפל לעיקר ראייתו דהב"ח מחלק בין השיאו אביו ובין נשא בעצמו מכח קושי' דאם סמוך לפרקן היינו בן י"ג שלימות לא הוה פריך מידי בפ' הנשרפין מחך דסמוך לפרקן אהא שהמשיא אשה לבנו קטן אע"ה למען ספות הרוה וגו' ועוד דא"כ יפסוק הטור נגד רש"י ותו' ותשובות ר"ש ומרדכי ועוד אוסיף מדעתי א' מה שמקשה הר"מ על ב"י מנין לו דדעת רמב"ם אינו כדעת תו' ורש"י הרי לא כ' הרמב"ם רק לשון הגמרא פרק הנשרפין וז"ל מצות חכמים שישיא אדם בנו ובנותיו סמוך לפרקן ואסור להשיא אשה לקטן וכמו זנות היא עכ"ל וכן היא בגמרא פרק הנשרפין ע"ש וכמו שפירש רש"י שם נוכל לומר דדעת הרמב"ם כן וא"כ יהיו דברי הטור ג"כ דלא כרמב"ם ולכך מחלק הב"ח בין כשנשא אשה לדעתו ובין כשאביו משיאו אשה דכל שהוא נושא אשה לדעתו קודם י"ג שנים נראה כשעושה לשם זנות ולא תיקנו ליה רבנן נשואין אבל כשאב משיאו מצוה קעביד דאביו מלמדו שלא יעשה לשם זנות וכמו שמסדר שם דברי הטור ע"ש ומה שכתב הטור אבל קודם י"ג לא ישיאם דהוה כזנות לאו בעילות זנות ממש קאמר אלא דנראה כעושה לשם זנות כמ"ש האשר"י בפרק האיש מקדש אע"ג דלא תקינו ליה רבנן נשואין לא הוה זנות כיון דדרך קידושין נשואין היא אצלו וא"כ אף בשנת י"ג בנושא אשה בעצמו דנרא שעושה לשם זנות אסור לישא אבל כשאביו משיאו דאין שייך זה הטעם כמ"ש הב"ח מצוה נמי איכא דוודאי אם היה נחשב נשואי קטן בעילת זנות ממש מכח דלא תקינו ליה רבנן נשואין הי' איסור גם במשיאו אביו דמאי שנא במשיאו אביו דלא לחשוב ביאתו זנות דדוקא אם אמרינן דנראה כעושה לשם זנות איכא חילוק בין נושא בעצמו למשיאו אביו כמה שכתב אבל אי היה זנות ממש אין טעם לחלק וא"כ יהיה גם פי' התוספות בפרק הבע"י בד"ה סמוך לפרקן כך אע"ג דקטן לא תקינו ליה נשואין מ"מ לא הוי בעילת זנות ופרושו כיון דלא הוה בעילת זנות לכן איכ' מצוה במשיאו אביו סמוך לפרקן דהטעם הוא דבעצמו אסור משום דנראה כזנות ובאביו אין שייך זה אבל אם היה בעילת זנות היה אסור גם במשיאו אביו כמ"ש וכן בס"פ האשה רבה בתוס'

בד"ה נשא אשה ומת אע"ג דלא תקינו ליה רבנן נשואין לקטן מ"מ אומר ר"י דלא חשיבא ביאת זנות ומצוה נמי איכא להשיאה אשה לבנו קטן כדאמרינן בהנשרפין והיינו סמוך לפרקן כדאמר שם בגמרא דסמוך לפרקן הוא מצוה דוקא ופירושו כמ"ש כיון דלא חשיב' ביאת זנות איכא נמי מצוה לאביו להשיא את בנו סמוך לפרקו דוקא אבל לישא בעצמו איכא איסור ובזה מיושב קושיות הב"ש מתו' הפרק הנשרפין דגם שם הקה התו' כן דהכא משמע דמצוה לאביו להשיאו לבנו סמוך לפרקן וביבמות אמרינן דלא תקונו רבנן נישואין לקטן אלמא בעילת זנות היא וכיון דבעילת זנות היא גם במשיאו אביו איכא איסור כמ"ש ולכך האריכו התוספות בדבריהם אלמא בע"ז הוא לומר משום בע"ז איכא איסור גם במשיאו אביו ותירצו דלא הוה בעילת זנות וא"כ אין איסור רק בנושא עצמו אבל משיאו אביו איכא נמי מצוה ובזה מתרץ הב"ח ג"כ קושיא בסי' קמ"א אבל אין זה ראייתו ודבריו ברורים הם ובנושא אשה בעצמו הוה כזנות קודם י"ג שנה שלימות ובמשיאו בשנת י"ג מצוה נמי איכא וצריכא גט מדרבנן וקודם שנת י"ג גם במשיאו אביו מחשב נמי כזנות ויבם קטן שבא על יבמתו אינו קונה אותה אלא מדרבנן כ"כ תוס' קידושין דף י"ח וביבמות ס"ח ודף ל"ו משמע נמי כן דביאת קטן הוא כמאמר בגדול:

ד **מותר להתאחד**. כ"ז שאין יצרו מתגבר כ"כ ב"י:

ה **אפי' בנשא אשה ושהה י"ש**. כ' ב"ש אם רצה לגרש בע"כ בזה"ז אחר ששהה י"ש נראה בכה"ג לא כגזר ר"נ ועי' סי' קנ"ד עכ"ל וכן משמע בריב"ש סי' ט"ו שכתב ולזה העלימו חכמי הדורות עיניהם בענין הזיווגי' שלא למונעם ואצ"ל שלא להפרידם כל ששניהם רוצים משמע באם אין שניהם רוצים לא העלימו עיניהם מלמנעם אם כן גם בזה כן הוא:

ו **אין בידו עון**. פ' מ"מ לכתחלה לא יעשה כן:

ז **בד"א כשהיו בני הבנים זכר ונקבה**. ב"י וב"ח ושאר פוסקים הטילו מחלוקת בין התוס' והפוסקים ורמב"ם וטור ונראה דאין כאן מחלוקת כלל דהכי איתא בגמרא דיבמות דף ס"ב אתמר היו לו בנים ומתו רב הונא אמר קיים פו"ר ר' יוחנן אמר לא קיים פו"ר לשבת יצרה בעינן וליכא וי"ל הא בשביל לשבת יצרה יוצא בבן א' או בבת אחת וכמ"ש בסמוך בגמרא הנ"ל דר"נ ס"ל לב"ח דסגי בזכר או נקבה משום לשבת יצרה ואמאי אמרינן שם בגמ' היו לו בנים ומת א' מהם או שנמצא סריס לא קיים פו"ר הא משום לשבת יצרה די בא' מהם א"ו כיון דפסקינן הלכה לענין פו"ר בעינן זכר ונקבה כברייתו של עולם גם בשבת הדין כן דבעינן לשבת כברייתו של עולם ולכך באם מת אחד מהם לא קיים פו"ר א"כ ק' איך כתבו התוספות בד"ה וכ"ש ברא לברת' כו' והכא שבא מכח מי שפטרתו

מפו"ר פשיטא דקאי הבן במקום הבת מאי פשיטא היא הא בעינן לשבת יצרה כברייתו ש"ע אלא נראה דפירושו כך היא דאבי יהוה סבר דלא כגוונ' דבעינן בפו"ר בעינן נמי בשבת דהיינו גם בשבת יהיה בעינן דוקא כברייתו ש"ע אלא כיון דפטרוה מפו"ר הבא מכחו אפילו ב' זכרים דהיינו גם מבת זכר קאי הבן במקום הבת רק שלא יהא הבא מכחו גרוע מהוא עצמו דהיינו ברתא לברא אף שיש לבת בן והוי כברייתו ש"ע ל"מ כיון דבת גרוע מבן הבאה מכחו ולא בעינן כברייתו ש"ע רק שכל א' יקיים דוגמתו לשבת יצרה וכ"ש אי מקיים עדיף ממנו דהיינו ברא לברתא ורבא השיב לו דבעינן לשבת יצרה דוגמא דפו"ר ובאותו ענין דהיינו כברייתו ש"ע ולפ"ז הא דכתבו התו' בשבת מכח מי שפטרתו מפו"ר קאי הבן במקום הבת ומהני בב"ז היינו לסברת אביי דאדברי אביי קאי התו' אבל לפי מה שהשיב רבא לא מהני ב"ז וכ"ש ב"נ כ"א כברייתו ש"ט וגי' הטו"ר כאן הוא וכמו בי"ד סימן שצ"ב וא"צ לדחוק וגם אין כאן מחלוקת בין התו' והפוסקים כלל אחר זה ראיתי בת"ח וכתב ג"כ דתו' כתבו לפי מה שהיה סבור אביי אבל לפי המסקנא כיון דרבא תלי טעמא הא איכא שבת אלמא בעינן זכר ונקבה ולית ליה כ"ש לאביי ע"ש אלא דלדבריו ק' אדרבה מטעמא דשבת היה די בבן או בבת לחוד ולפי מ"ש ניחא:

ח **והניח א' מהם**. כתב ד"מ אם היו לו ב' זכרים והם הניחו זכר ונקבה לא קיים פו"ר ואם אחד מהם קיים ולא הוליד עדיין והשני מת והניח דוגמתו דהיינו אם בן בן או בת בת קיים פו"ר בח"מ כתב יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם אב קיים פו"ר ונקרא בנו לכל דבר והביא הב"ש ראי' ממ"ש הב"ח בי"ד סי' קצ"ה אשה תזהר שלא תשכב על סדין ששכב עליו איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר גזרה שמא ישא אחותו מאביו נשמע דהוי בנו לכל דבר עכ"ל ואין זה ראיה דשמא לחומרא אמרי' לקולא לא אמרי' בפרט במידי דתלי בקום ועשה והוא נתעברה מעצמה דאינו יוצא בזה:

ט **ונתגיירו הוא והם**. כ"כ הרמב"ם פט"ו ה"א והטור ומהרי"ל סי' רכ"ג כתב דאפילו לא נתגיירו בניו עמו קיים פו"ר וכן משמע קצת בגמרא דיבמות דף ס"ב דקאמר התם היו לו בנים בגיותו ונתגייר כו' עכ"ל אבל נראה להוכיח משם דמיירי דוקא שנתגיירו בניו עמו דקאמר שם ריי"א קיים פו"ר ר"ל אומר לא קיים ואזדו לטעמייהו דאתמר היו לו בנים בהיותו נכרי ונתגייר ריי"א אין לו בכור לנחלה דהא הוי ליה ראשית אונו ור"ל אמר יש לו בכור לנחלה כו' וצריכא דאי אשמעינן בהא הו"א בהא קאמר ר"י משום דמעיקרא בני פו"ר נינהו אבל לענין נחלה דלאו בני נחלה נינהו אימא מודה לר"ל קמל"ן ופירשו רש"י ותו' לאו בני נחלה נינהו נחלת בכורה דבת כבן ובכור כפשוט אבל ירושה נוהג בהו דנכרי יורש אביו דבר תורה כדאי' בקדושין והוא מלתא דתמיה טובא אם ס"ל

ר"י דבבנים שהיה לו בגיותו קיים פו"ר דמקרי זרעי למה לא יקרא ליה ראשית אונו ואי משום דאינו בני נחלה לענין דין בכורה סד"א דלהכי אין להם דין בכורה משום דאינם נקראים ראשית אונו א"כ גם הנולד אחר הבת יהיה בכור לנחלה דגם בבנות אין להם דין בכורה א"ו דמיירי בנתגיירו בניו עמו אבל בלא נתגיירו בניו עמו לא קיים פו"ר דמחויב להיות לו בנים ישראלים כמ"ש הח"מ שם א"כ גם ראשית אונו לא מקרי ביש בנים בגיותם וכיון שמצינו חילוק בין פו"ר לענין דין בכורה אחר שנתגיירו בניו עמו דלענין פו"ר יוצא בזה שנתגיירו עמו ולענין בכורה אעפ"כ אין להם דין בכורה ואדרבה גרועי טפי דאין יורשים אביהם לא מד"ת ולא מד"ס כדאיתא בקדושין דף י"ח ע"ב דלא נקרא כלל ראשית אונו אפילו לאחר שנתגיירו בניו כמו קודם שנתגיירו קמל"ן דאין לו בכור לנחלה דנקראים ראשית אונו והכא דל"ש לחלק בין נתגיירו בניו עמו או לא דוקא לענין פו"ר מחויב להעמיד בנים ישראלים איכא חילוק זה ולענין נחלה לא שייך זה:

י **אשה בת בנים**. כתב הרמב"ן דאין כופין אותו לכ"ע ע"ז:

יא אלא ישא אשה שאינה ב"ב הרמב"ן במלחמות ד' והנימוקי יוסף מחולקים בפ' הע"י בזה אם אינו מוצא שום אשה בלי מכירת ס"ת ס"ל לרמב"ן דמוכרין ואסור לעמוד בלא אשה ונ"י ס"ל דאין מוכרין ובחמ"ה רוצה לפרש דברי הנ"י בע"א באופן שלא יחלוק ע"ז כלל וכ' הב"ש דאין נ"ל וכן הבין הב"ח דהנ"י ס"ל דא"מ עכ"ל ולפי הנראה דגם שניהם לא עיינו כלל בנ"י עצמו רק במה שהעתיק הב"י משמו אבל בנ"י עצמו רק במה שהעתיק הב"י משמו אבל בנ"י עצמו כתב בפי' דר"מ וז"ל אסור לעמוד בלא אשה כדר"נ ואין מוכרין מפני זה ס"ת עכ"ל וכתב ב"ש ומה שהביא ראיה בח"מ מדברי ת"ח שהביא רמ"א בסמוך דגרע טפי לישב בלא אשה משום חשש זו י"ל לענין מכירת ס"ת שאני דצריך לעשות בדמים מצוה ולא הצלת עבירה עכ"ל ודבריו תמוהים דודאי הצלת עבירה חמור טפי כדאי' בי"ד סי' קנ"ו ובא"ח סי' תרנ"ו ואמרי' בגמרא דשבת דף ד' ובתוס' שם ובעירובין דף ל"ב וב"ב דף י"ב בתוספות ובכמה דוכתי דאם עושה עבירה דחמיר אף שעשה עבירה במכירת הס"ת מה בכך דאדם עושה עבירה קלה כו' וגם על הנ"י ק' כן דפסק דמוכירן ס"ת משום דר' יהושע אעג שהוא מדרבנן ובשביל אשה שאינה ב"ב אין מוכרין והדעת נוטה כמ"ש ועוד ק' למה כפל הנ"י דבריו וכתב דלא אפקי מס"ת אלא לענין אשה שאינה ב"ב הא כבר כתב קודם זה דאסור לעמוד בלא אשה ואין מוכרין ס"ת מפני זה אלא נראה דהנ"י ס"ל כהרי"ף דאין מוכרין ס"ת משום דר"י וא"כ גם בשביל אשה שאינה ב"ב א"מ דליתי' להאי ק"ו השתא דגם מה שאסור לעמוד בלא אשה הוא מדרבנן כמ"ש הרמב"ם ה' אישות ס"פ ט"ו וממה שהוא מחויב מדאורייתא לא עדינן ק"ו דרבנן

מדאורייתא לא עבדינן ק"ו והא דכתב ומסתברא דכשראוי להוליד מוכר ס"ת משום דר"י ואע"ג דלא הוה אלא מצוה דרבנן זה קאי אמה שכתב תחלה אעפ"י שקיים פו"ר אסור לעמוד בלא אשה ואין מוכרין ס"ת בשביל זה ור"ל דאפי' אם לא יזדמן לו אשה כלל אף שאינה ב"ב אין מוכרין ס"ת מפני זה וישב בלא אש וע"ז כתבו מסתברא דכשראוי להוליד ובמכירות ס"ת יוכל לקיים גם מדר"י מוכר ס"ת משום דר"י אע"ג שהוא מדרבנן כיון דבלא מכירה ישב בלא אשה כלל ובמכירה קיים גם מדר"י וע"ז כתב הטעם דלא אפקי' הכא מס"ת אלא לענין אשה שאינה ב"ב ור"ל דלא אפקי' הכא בגמרא דא"מ ס"ת אלא לענין אשה שאינה ב"ב דהיינו שיוכל ליקח אשה שאינה ב"ב בלא מכירה אינה מוכר בשביל בנים כמו שפי' רש"י ותוס' שם אבל אם אינו מוצא אשה כלל ובמכירת ס"ת יוכל ליקח אשה ב"ב מזה לא מיירי בגמרא כלל ולזה כתב מסתברא דמוכרין ואף שגם באינו מוצא אשה דלאו ב"ב כ"א במכירת ס"ת ג"כ לא מיירי הגמרא מ"מ א"מ בשביל זה כי למה נחמיר בזה לחוד ומדר"י לחוד כמ"ש א"כ נכלל האי דינא בדינים שהביא המחבר באם אמרי' מוכרין ס"ת כדי שישא אשה גם אם אינו מצויה אשה כלל כ"א במכירת ס"ת מוכר ואם א"מ בשבי' כ"ב גם בשביל זה א"מ מש"ה לא הביא המחבר דין זה בש"ע כי ממילא נשמע ודלא כחמ"ח ובזה ליתא ג"כ מה שכת' הב"ש אח"ז וז"ל נראה לדעת המחבר דס"ל עיקר לדעת ראשונה וליתא דהא הרא"ש כ' דמוכרין אע"ג שקיים פו"ר וכן היא דעת המאור והרמב"ן וריטב"א ונ"י ולפי מ"ש ליתא שהרי הנ"י סיים בדבריו וכן הלכה הריטב"א ז"ל עכ"ל והבין דהנ"י ס"ל דמוכרין וא"כ גם הריטב"א ס"ל כן ולפי מ"ש ס"ל להנ"י דא"מ ואם כן גם הריטב"א ס"ל כן וגם מה שכת' דהרא"ש ס"ל דמוכרין כן הוא דעת המאור כבר כ' הב"י שאין בדברי רא"ש שהביא דעת המאור הכרע אלא כדכ' באחרונה ואפשר לומר דשקולים הם בדעתו ומה שכ' דהרא"ש והמאור הבינו כן מדברי הרי"ף ואינו מוכרח כמה שכ' במלחמות ה' הרי כתבו הטעם מפני שלא כ' הרי"ף בני' הגמרא מתניתין דלא כר"י ואי משום שכ' הרמב"ן דלהכי לא הביא הרי"ף כי לא הועיל בו כלום דאע"פ כן צריך להביא המשנה מה שמחיו' מן התורה ור"י שהוא מדרבנן אינו כדאי בה לדחות דברי המאור והרא"ש הלא כ' הרי"ף כמה המימרות מימרא דר"נ אעפ"י שיש לו לאדם כמה בנים אסור כו' ואתמר היו לו בנים בגיותו קיים פו"ר ועוד שם כו' מכולן נשמע דאין החיו' מדאורייתא כשהיו לו בנים ונשאר קושית הרמב"ן במקומו למה כ' הרי"ף אמתני' ומ"ש הרמב"ן דמוכר ס"ת אעפ"י שקיים פ"ו משום לשבת יצרה דהא עביד ליה שבת דעת הגמרא אינו כן ובסי' זה סק"ז הבאתי הגמרא הנ"ל ומ"ש על הב"ח שכ' בשם התוס' דף ס"א דס"ל א"מ וכ' הוא דהתו' כתבו כן אליבא דמתני' אבל

לר"י פשיטא דצריך למכור עכ"ל כוונת הב"ח הוא מדכתבו התוס' ועוד אומר ר"י ולא כתבו ור"י אומר אלא ש"מ דגם מה שכתבו תחילה הוא דעת ר"י לפיכך כ' ב"ח בשם ר"י ובסברא ראשונה שכתבו התוס' ס"ל דלר' נחמן אפילו מצוה ליכא לישא אשה ב"ב וא"כ הא דפליג ר"י לא מיירי רק דאיכא מצוה לישא ב"ב אבל אין מוכרין ס"ת בשביל זה דפלוגתא רחוקה לא מוקמינן רק לדעת שניה של תוס' דר"נ ס"ל דמצוה לישא אשה ב"ב ע"כ הא דפליג ר"י ס"ל דמוכרין נמי ס"ת בשביל זה אבל מדכתבו התוס' ועוד אמר ר"י דמצי למימר אפילו יש לו בנים וכו' ולא כתבו ועוד אמר ר"י דמצוה מיהו איכא אלא ש"מ דאין זה מוחלט אצלם דאיכא מצוה אלא דמצי למימר כן ושפי' מביא הב"ח ראיה מדברי התוס' ואפי' אי לא הוי מ"ש התוס' תחלה דעת ר"י מ"מ נשמע ממה דקאמר ועוד אמר ר"י דמצי למימר ולא כ' דהמצו מיהו איכא כמ"ש מזה נשמע דגם לר"י ס"ל דיעה ראשונה של התוס' עיקר:

יב **ומתירא שאם ישא אשה ב"ב יבואו קטטות כו'** וכ' המ"ח דראיה שהביא ת"ח מהאי דמשיאין לו עצה ההוגנ' לו ודחינן מצות יבום בשביל קטטה ראיה חלושה היא עכ"ל דבריו אינם ברורים דמ"ש דאיכא למ"ד מצות חליצה קודמת הא גם כאן איכא מתני' דפטור מפו"ר לגמרי בשיש לו בנים ועוד אפי' למ"ד דמצות חליצה קודמת הוא מטעם שמא ישא שלא לשם מצוה אבל בלא"ה ס"ל ג"כ דמצות יבום קודמת ומ"ש דיבום וחליצה בדידיה תליא רחמנא זהו ג"כ אינו דראיות ת"ח ממה דמשיאין לו עצה בשביל קטטה דאף אם התורה נתנה לו רשות במה שירצה מ"מ אין משיאין לו עצה לעבור על מצת הקודמת ובודאי לא ברשיעי איירי דנימא דבשביל זה נותנין לו עצה שמא לא יתכוין לשם מצוה דיליף ליה ביבמות דף מ"ד מקרא וקראו לו זקני עירו כו' א"ו משום קטטא מותר וה"ה כאן:

יג **והוא דאפשר למיקם בספוקייהו.** וכ' המ"ח וה"ה באם היא רוצה לספק במועט ומוחלת לו וכ' ב"ש ביבמות אף במוחלת מוטל על הב"ד ליתן לה עצה הגונה שלא תנשא לו וכן מוכח בגמרא דף מ"ד עכ"ל זה לא נמצא בגמרא ובפוסקים דנותנין לה עצה באם רצתה היא רק לו אמרינן שם דנותנין עצה ולא לה וכן כ' בטור סימן קס"ה באם לא רצתה בטענה שהוא בער ונער ואין לו במה לפרנס' מטעין אותו כו' אבל אינה חוב על הב"ד ליתן לו עצה ע"ז:

יד **ובמקום שנהגו שלא כו'**. כ' ד"מ דרצוי שלח מהני לישא אחרת ובמקום שנוהג הר"נ ל"מ רצוי שלח:

טו **וכן בארוסה**. נראה לפרש דגם אם אירס אשה ואין רוצה לכנוס אלא לפוטרה מותר ליקח אשה אחרת קודם הגט מדכ' מהרי"ק שם בחרם ר"נ לא הוה כ"א שלא לישא אשה על אשתו הנשואה אבל אם לא נשאה מי יכריחנו לכתו' לה כתובה ולהתחייב בשאר כ"ו אם לא תמצא חן בעיניו דבר פשוט הוא דלא כפינן כו' מוכח מזה דלא הוה אשתו מכח האירוס הזה א"כ לא גזר ר"נ ע"ז דלא גזר אלא על הנשואה אלא אח"כ כופין אותו לפטור ארוסה דהיא קשורה בו עכ"פ מכח האירוסין ודלא כב"ש שנכנס בדוחק לפרש בע"א:

טז **אמנם י"ח וכו'**. וכ' ד"מ במקום דאיכא פלוגתא בתקנת המיקל ל"ח שהרי כתבתי לעיל שלא גזר משום חשש איסור דאורייתא ואינה אלא תקנה בעלמא כו':

יז **ובמקום שאין הראשונה בת גירושין כו'**. כ' הב"ח ראיתי מרבותי שקבלו גם הם מגדולי עולם שיציעו הענין לפני הגדולים שבדור ויסכימו בהיתר זה ויחתמו מאה רבנים על אותה הסכמה וגם ישליש כתובתה ונדוניתה ותוספת' שכ' לה ביד ב"ד ואח"כ ישא אחרת אבל נרשה בע"כ לא שרינן ליה ובסימן קי"ט כ' עוד שיתן גט ליד שליח להולכה ויהא בידו עד שנשתפה וכ"ז שלא נשתפה חיי' ליחד לה בית בפ"ע שישמרוה ממנהג הפקר וליתן לה מזונות וחייב בתנאי כתובה:

יח **לגרש אחת מהם**. פי' השניה אם לא שראשונה מקבלת גט ברצון תשובת רש"ל:

יט **ובמקום שאין מנהג אין להחמיר**. מדהאריך רמ"א וכ' ומותר לישא אחרת דהא ממילא נשמע נראה דרמ"א רוצה להורות דדוקא מטעם הר"ג מותר לישא אחרת במקם שאין מנהג אבל מטעם אחר שכ' רמ"א בד"מ דבמקום שנוהגין ביבום יש לחוש שמא ימות הבעל בלא בנים ותתיבם אשתו והיא אסורה להתייבם משום צרת הומרת לפ"ז אפי' במקום שאין מנהג יש להחמיר אם הם נוהגין ביבום:

סימן ב

א **כל המשפחות כו'** כ' ב"ש סק"ג דלרמב"ם אסור לכהן לישא אשה שאין משפחתה ידוע' אף לתי' השני של המ"מ ומכח זה כ' ג"כ על מה דקאמר בסק"י בקורין לו חלל ושותק אין נושאין מהם אא"כ בודקין וכ' הוא דהיינו ד' אמהות דבלא שתיק' נמי צריך לבדוק להרמב"ם עכ"ל ולא עיין היטי' דלרמב"ם א"צ לבדוק רק אחר חללה גרידה דכל המשפחות בחזקת כשרות הם כ"א לעלות לדוכן ולסנהדרין ולעבודת המזבח שיהא בנו כשר למזבח לכהן ושיהא בתו כשרה לכהן משמע על המזבח אז צריכה בדיקה וכן כ' הב"י רז"ל מ"מ כ' שאחרים סוברים כדברי רבינו אפי' בחללות א"צ לבדוק כ"ז שלא קרא עליה ערער וכך הם דברי הרמב"ם בפי' המשנה ובפ"ב מהא"ב אלא שהוא סובר כו'

עכ"ל כן כ' הב"ח ע"ש שהאריך דהרמב"ם סובר דאין צריך לבדוק אחר חללות ובסי' ג' הביא ג"כ הב"י והב"ח דעת המ"מ ולא משמע כן כלל דלצריך בדיקה אחר חללות גרידא לרמב"ם לתירץ שני של המ"מ: (עד כאן השלמתי במיעוט הבנתי והשגתי מה שהיה חסר מט"ז):

ב **א שלא הוזהרו כשרות כו'** פירש"י כגון חלל ונר כיון דלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן נמי לא עבדי תקנתא לאצרכינהו בדיקה אפילו משום ממזרת דדוקא כי אתחזק איסורא ביה אבל לחששה ולמבדק לא אצרכינהו עכ"ל אבל מלשון סעי' זה שהוא לשון הרמב"ם שכ' דין זה אקר' עליו ערער משמע אפילו אי אתחזק איסורא לא הוזהרו נשי' ע"י וא"ל מ"ש לוים וישראלים מנשים דהא גם הם לא הוזהרו על חללים וגרים ואפ"ה הוזהרו לינש' לפסילים וצריכים בדיקה דשאני התם דמצינן בהו קול' טפי מזכרים דידהו דאם הם כהנים אסורים בהלכה וגרים ונשים אפי' כהנת מותרים בהם משא"כ בלוים וישראלים לא מצינו קולא במין דידהו בשום צד:

ב וי"א דוקא משפחה שנתערב בה א' מהפסולים כ"כ הטור בשם פר"י וקשה דהטור העתיק תחילה בשם רמב"ם כל ששקורין לו ממזר כו' ושותק חוששין לו כו' וכמו שהעתיק כאן בסעי' זה בש"ע ואח"כ כ' וכן כל משפח' שקר' עליה ערעור כו' כמו שהעתיק בש"ע סעי' ג' משמע דבפיסול דשתק לא מיירי מערעור וא"כ איך הביא על פר"י דמיירי הך ממזר ושתק שקרא עליו ערעור דהא בערעור צריך בדיקה בלאו הכי כיון שיש עירו' לפנינו וראיתי מחלקים דהך נתערב בשתיקה אינו בעדים אלא בקול בעלמא ואלו דברי רוח דהא נתער' קאמר משמע ע"פ עדים ברורים. וצ"ל דהטור לא הביא פר"י לפרש דברי הרמב"ם אלא לחלוק עליו וזה מוכח מלשון הטור שכ' מ"ש הרמב"ם כל שקורין לו כו' פר"י כו' דאמאי הביא פר"י לפרש דברי הרמב"ם ה"ל להביא על הגמרא דאיתא שם כך בממזר שתיק או דפר"י חולק על הרמב"ם דהרמב"ם כ' פסול ממזר ושתיק בלא תערובת פסול ור"י פי' דדווקא תערובות פסול בעינן ונראה דבזה תלוי עוד ב' פלוגתות דהיינו דלרמב"ם הוה פסול זה דשתיק ספק ומהני ביה בדיקה אבל לר"י אמרינן דאותו ששתיק הוא פסול בודאי ולא מהני ביה בדיקה ותו דהשא' משפחתו הם כשרים כיון שנתברר ספקות באותו ששותק ולהרמב"ם הויין כל המשפח' ספק פסולים וכן משמע מדברי רמ"א שכ' וי"א דמשמע שחולק על מ"ש תחלה על דברי רמב"ם: (דברי המגיה כתב ב"ש בס"ק י"א אפי' אם קוראין לו ושותק לא מהני להכשיר משפחתו ולא כחמ"ח וגם בסקי"ב כ' על מ"ש בח"מ אם נתערב ושותק אז אמרינן דזהו הפסול ושאר המשפחה א"צ בדיקה וכבר כתבתי דליתא גם מדברי רמ"א מוכח דליתא

דקאי על המחבר שכ' חוששין לו ולמשפחתו ש"מ כל המשפחה צריך בדיקה עכ"ל ולפי' הט"ז דהטור ורמ"א הביאו פר"י לחלוק על הרמב"ם דבשתיקה לחוד לא מפסל א"כ גם החמ"ה ס"ל כן דלהמחבר חוששין לכל המשפחה ומיירי בלא נתערב אבל לי"א שמביא רמ"א שאר המשפחה כשרים אלא שהרמ"א כ' דשאר המשפחה כשרים כ"ז שלא נבדק זה ששותק משמע דמהני ביה בדיקה והט"ז ס"ל דלא מהני ביה בדיקה כלל לר"י ונראה להכריע כט"ז מתרי טעמא חדא דכ' הטור כשנתערב במשפחתו כו' וא' מהמשפחה קורין אותו ממזר או נתין ושותק אז הוה הוכח' שהוא הוא משמע דבודאי קאמר דהוא הוא ולא כ' דצריך לבדוק אחריו א"ו ולא מהני ביה בדיקה ועוד דהרי הטור מיירי אפי' אם נתערב בהם ספק ממזר כמ"ש ב"י והמ"מ והרמב"ן ורשב"א וב"ח כו' ג"כ דלאו דוקא בודאי ממזר מיירי הטור אלא ה"ה ספק ממזר בקוראין אותו ממזר ושותק הוכחה שהוא הוא הספק עכ"ל א"כ לפי מ"ש התוס' בכתובות דף י"ד בד"ה אלמנת עיפה לחלק בין אלמנה גופה לבתה דאלמנה כשרה מכח ס"ס משום דהי' לה חזקת כשרות ובתה פסולה משום דאין לה חזקת כשרות א"כ גם כאם אם נאמר כל זמן שלא נבדוק זה ששותק כל המשפחה כשרים דנתברר פסולים בזה ששותק א"כ כל המשפחה בחזקת כשרות קודם בדיקתו של זה ושוב לא ממהני בהם ספק ספקא אחר בדיקתו של זה כמו באלמנה גופה וכל המשפחה מותרין וא"כ יהיה קולא בזה מכח שתיקתו של זה ובודאי לא יעל על דעת שום אדם לומר כן א"ו כדברי הט"ז דזה ששותק לא מהני ביה בדיקה ולעולם הוא פסול ומשפחתו כשרים עכד"ה):

ב שלא בשעת מריבה זה דעת הראב"ד ותמהתי כיון דמסיק שלא בשעת מריבה פסול מי ששותק ל"ל החילוק שחילק תחלה בין דורות הראשונים שהיו מענישים כראוי שלא די בחילוק זה לחוד לומ' דאין פסול שיתוק אלא שלא בשעת מריבה אבל בשעת מריבה שבח הוא לו וכמאמר הכ' כבוד לאיש שבת מריב:

ג ארור שוכ' עם בהמה פירש"י שדומו' לבהמה שאין להם לב להבין כי חייך ואורך ימיך עכ"ל נראה פי' לדבריו דטבע הנשים שיבטלו בעליהם מתורה בשביל שהם סוברים שמכח זה יתעסקו בסחורות ויהיה להם טובות עה"ז משא"כ אם יעסקו בתורה לא יהו להם רק עה"ב לחוד ובאמת אינו כן אלא היא חייך בעה"ז ואורך ימיך בעולם שכולו ארוך שהוא עו"ה ולמדנו מדברי רש"י אלו שאם נמצא בת לע"ה שהיא חכמה ומבינה ענין שזכרנו דאין בזה איסור מצד שאבי' ע"ה כנלע"ד:

ד בע"ה שאין מדקדק במצות בטו' כ' ולא בכל ע"ה קאמר אלא במי שהוא חשוד לעבו' להכעיס וחלק ב"י ע"ז ואמר אפילו אינו עובר להכעיס אלא לתאבון או שאינו בקי

בדקדוקי מצות וכן הם דברי רש"י שכ' נשותיהם שרץ שאינן זהירות במצות עכ"ל והך דקדוקי מצות אין פירושו שאין יודעים רק עיקר המצות ולא דקדוקי' ופרטי' דא"כ רוב בני אדם מהמון עם אינם יודעים זה ודוקא לאנשים צדיקים רגילים לקרותם מדקדקים דמדאמרו על זה נשותיהם שרץ משמע דקאי על עניני נדה דצריכה ידיעה ברורה להזהר מאוד מזה וכיון שהבעל ע"ה ואינו יכול ללמדה ע"כ הם קרוי שרץ שהוא שורץ ומוליד באיסור ועל מ"ש הטור שהוא חשוד לעבור להכעיס ק' האיך תלוי זה בע"ה וכי לא שייך לומר כן אף בידוע רבונו ומכוין למרוד בו אלא נראה דלא בא לאפוקי ע"ה ששומע לקול מוריו דיש לו תקנה דילך אצל חכם וישמע ממנו משא"כ בע"ה שהוא שונא חכמים כמ"ש ר"ע כשהייתי ע"ה אמרתי מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור לזה אין תקנה כי אף אם ישמע מן החכם ילעיג עליו מחמת שנאתו ונמצא מתורץ תמיהת הב"י דודאי אף הטור נתכוין שעוב' לתיאבון אלא שאנו חושדים אותו שיעבו' גם להכעיס נמצא שאין לו תקנה במוסר חכמים כנ"ל בזה:

ה **ואם הודיע אותן תחלה כו'** בטור כ"כ בשם רמב"ם ותמה ב"י הלא תלמיד ערוך הוא בפ' החולץ והיינו במה דאמרינן בדף ל"ז דרב הוה אומר מאן הוה אתתי ליומ' ותירץ בדרישה דרב לא היה רוצה לגרשה אלא להתעכב עמה פה יום ואח"כ ילך משם ולפרקים יחזו' אלי' ואין זה מיושב דהא גם הרמב"ם כ' ואם הודיעה תחילה שנוש' אותה לימים ידועים כו' אפשר לפרש גם זה בדרך שאתה תוכל לפרש הגמ' דרב כיון דאיכא שם לפרש כן כן נמי בדברי רמב"ם אלא נלע"ד לתרץ דאין ללמוד בגמ' דרב כיון דאיכא שם ואיבעית אימא יחודי בעלמא הוא דמייחדי כי היכא דלהוי ליה פת בסלו ואפשר דהך תירוצא הוא עיקר וא"כ אין משם ראיה להתיר בבא עליה דיש איסור בשעת ביאה דהוה דומה לגרושת הלב שהיא א' מט' בנים פסולים אבל מדברי הרמב"ם יש ללמוד שפיר שאמ' שנש' אות' כו' וסתם נשואין הם לביאה:

סימן ג

א הוציאני מבית הספר בגמרא איתא זה הלשון במעשה שהיה איש אחד אומר כן לפי תומו ככל הנזכר כאן אלא שבטור לא זכר אלא לשון זה זכורני כשהייתי תינוק מורכב על כתיפו של אבי הטבילני לאכול בתרומה ולא זכר הוציאני מבית הספר ובתו' פ"ב דכתובות דף כ"ו כ' דהכרח לומר מבית הספר שלא לומר עבד כהן הוא וכ' ב"י דהטור ס"ל דהמעשה כך היה ולאו דוקא וקשה דהא בפ' ההוא דף כ"ה איתא במשנה דאלו נאמנים בנדלן להעיד מה שראו בקטנן כו' ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול

לאכול בתרומה ופרבינן ודלמ' עבד כהן הוא ומשני דעבד אסור לרבו ללמוד עמו תורה משמע דצריך לומר כן מצד הדין דשם הוא לשון התנ' ולא היה מעשה א"ו דדין הוא לומר לבטל חשש דדלמ' עבד כהן הוא וא"כ קשה למה לא זכר הטור דבר זה כיון שהוא הכרח ודוקא וצ"ל לתרץ דכיון שאמר מורכב על כתיפו של אבא משמע אביו ישראל היה דבעבד אין לו חיים לומר בו אביו כדאיתא פ"ק דב"ק ואין עבד עברי אוכל בתרומה אלא כנעני ותו דאם הוא עבד כנעני ה"ל להיות אצל רבו ולא אצל אביו א"ו דבר ישראל הוא ולא עבד וא"צ כאן להוכח' דהוצאה מבית הספר והא דהזכיר כן בגמ' היינו מעשה כך היה וכמ"ש ב"י משא"כ בדין המשנ' אין שום הוכחה דלא יהיה עבד אלא במה שהוציאוהו מבית הספר ועוד נ"ל הוכחה ברורה דלא היה עבד דהא קיי"ל דלתרומה צריך טבילה כדאיתא בפ"ס דחולין נדה שנאנסה וטבלה אסורה לאכול בתרומה וטביל' קטן הוה שלא בכוונ' כדאית' פק דכתובות דף י"א דגם קטן מטבילין אותו על דעת (ב"ד) פי' רש"י אם אין לו אב ואמו הביאתו להתגייר ואמרינן דזה ה"ל זכות וזכין לאדם שלא בפניו כלומר שלא מדעתו וקטן לאו בר דעת הוא ע"כ משמע דאם יש לו אב אביו מטבילו וא"כ האי שמסיח לפי תומו שהיה תינוק מורכב על כתיפו של אבא והטבילוני דהוצרך לזה שע"י אביו מועלת הטבילה לתרומה אע"ג דהו' שלא מדעתו כי קטן היה וא"כ (אם) היה עבד קטן לא היתה יד אביו מועלת כלום דגבי עבד אין לו מעל' יתר על בהמה דכתיב שבו לכם וכו' עם הדומה לחמור כדאי' בקדושין דס"ח שאינו בנו כלל א"ו דהיה ישראל קטן וע"כ הטבילוהו שפיר ע"י אביו וזה הוא ודאי שפיר הוכחה נכונה וע"כ לא הוצרך כאן להוכחה דהוציאוהו מבית הספר כנ"ל משא"כ בהמשנה דלא נזכר שם דברים אלו הוצרך להוכחה דבית הספר (דברי המגיה) כ' ב"ש בסר"ה בשם חמ"ח דלכך השמיט והוציאוני מבית הספר דס"ל כל המשפחות בחזקות כשרות ולא חיישינן שמא עבד הוא כו' ואף שכ' הטור בסי' שקודם זה הלכה כמתני' נושא אשה צריך בדיקה היינו לישא אשה כו' והרמב"ם שכ' כלשון המחבר כו' מוכח דס"ל דחושיין שמא עבד הוא כו' והמחבר כ' הוציאני מבית הספר פסק כוותיה והרב רמ"א לא הגיה כלום ש"מ דס"ל דחוששין שמא עבד או ממזר ומה שלא כ' המחבר בסעיף ה' הוציאנו מב"ה טעות הוא ובח"מ סי' ל"ה כ' להדי' הוציאני מב"ה עכ"ל ול"נ להיפך מדלא כ' המחבר בסעי' ה' הוציאני מב"ה מוכח דס"ל דכל המשפחות בחזקות כשרות ואין חוששין שמא עבד וממאי דכ' בסעיף א' והוציאני מב"ה אינו מוכח כי שם העתיק ל' הגמ' כיצד מעש' בא' כו' ונוכל לומר דהמעשה שהיה כן היה כמ"ש הנ"י וכן ברמב"ם העתיק לשון הגמ' ואין ראיה מזה אבל בטור כ' כיצד כגון במסיח לפי תומו כו' ולא כ' המעשה שהיה לכן

השמיט והוציאני מב"ה כי ס"ל דלא חיישינן שמא עבד הוא דכל המשפחות בחזקת כשרות הם וכפי' השני של המ"מ כמ"ש סי' ב' ובהדי' כ"כ הטור שם וז"ל ול"נ דכל המשפחות בחזקת כשרות אינו משמע כדבריו דאיירי במאן שיש לו חזקת כשרות ואף שהקשה הב"ח עליו מתי' ראשון של המ"מ מ"מ נ"ל דס"ל כתי' השני של המ"מ ומ"ש הטור ומיהו אפשר דהלכה כמתני' הנושא אשה צריך בדיקה כבר כ' הב"י דאין לזה טעם כו' והב"ח מייש' דבריו באופן דאעפ"כ ס"ל להטור דכל המשפחה בחזקת כשרות בלא בדיקה ע"ש ומה שהקשה הב"ח בריש סי' ז' כיון דאין לחוש לפסול חללות וממזרות שהוא איסור מדאורייתא למה נחוש כאן במי שבא ואמר כהן אני דאינו נאמן לקרות בתורה ראשון כולי דליכא חששא דאוריי' כל עיקר ומכח זה נכנס לחלק בין מי שיש לו חזקת כשרות כו' ע"ש עכ"פ קשה לדבריו למה נקט המשנה והוציאני מב"ה אלא נראה דמתחלה אין קושייתו קושיא כלל דדוקא מן הסתם אמרינן כל המשפחה בחזקת כשרות ואף לדין חללה ל"ח סמן הסתם הם בחזקת כשרות אף שאין ידוע לנו המשפחה ואין לו חזקת כשרות ואפשר דאזלינן בתר רובא דכשרים הם אבל להיות מחזיקין להם מן הסתם שאין ידוע לנו המשפחה בחזקת כהנים זה ודאי אינו דא רובא דעלמא לאו כהנים הם א"כ גם עפ"י דבריו לא מהימן אפילו לקרות בתורה ראשון כי דבריו אינו מועיל בשום דבר להיות נעשית פעולה על פיו אבל אם יש להם חזקת כהנים אף שאין משפחתו ידוע לנו כ' באמת הרמב"ם רפ"ב מהא"ב דמאכילין אותו תרומה דרבנן ולכך לא מחלק בש"ע סי' ב' סק"ב בין יש לו חזקת כשרות או לא וכ' התם כל המשפחות בחזקת כשרות דמשמע אף שאין לו חזקת כשרות וגם רמ"א לא גיה כלום משמע דהכי ס"ל עכד"ה):

ב **פלוני כהן לוה מפלוני מנה** בטור העתיק דברי רמב"ם אלו וכ' שם מפלוני כהן ונראה דהאי כהן בתרא הוא ט"פ דא"ל דאתרווייהו קאמר דהיינו לוה ומלוה דהא סיים ע"ז ה"ז בחזקת כהן לשון יחיד:

ג ואין חוששין שמא אמו גויה היה דכל האנוסים נזהרים מלהתחתן ולא חיישינן למיעוטא דכל הפרוש מרובה פרוש כ"כ ב"י בשם רשב"ץ ונ"ל דאין היתר זה אלא במקום שאין חשש שמא בא גוי על אמו באונס ועשאה זונה ופסלה לכהונה:

ד **כשהייתי תינוק כו'** תמה לי מהא לעיל סעיף ח' העתיק דדווקא אם אומר והוציאני מבית הספר וכאן לא זכר מזה והיינו כדעת הטור שזכרתי שם:

ה **בא ע"א כו'** שע"א יש לו כח לבטל הקול:

ו באו ב' עדים אבל בחד לא סגי לומר יהיה נדחה עד נגד עד וישאר הקול לפסול כיון דכבר נתבטל הקול מחמת העד א' ה"ל כאלו לא יצא קול מעולם ונשאר חזקה ראשונה לכשרות כנ"ל:

ז **ידחו אלו כו'** התוס' פ"ק דכתובות הקשו דהא תרי ותרי אזלינן לחומרא כדאיתא בפ' האומר בקידושין גבי ינאי המלך ותירך ר"י דספיקא דרבנן הוא שהם החמירו בתרי נגד תרי וכאן מיירי בתרוה דרבנן ואזלינן לקולא וסעיף זה הוא דעת רמב"ם וטור ונראה פשוט דגם הם ס"ל דכאן קאי דוקא אתרומה דרבנן שהרי תלה כאן הדין במה שהוחזק אביו לכהן וכבר כ' הרמב"ם בפ"ב מהא"ב דכל הכהנים בזמן הזה בחזקת אין אוכלים רק תרומה דרבנן ומו"ח ז"ל עשה מחלוקת בין תוס' והרמב"ם בזה ול"נ כמו שכתבתי וראיה עוד דהטור כ' כאן כרמב"ם ובסי' מ"ז כ' דלא אמרינן אוקי תרי להדי תרי כו' אע"כ דשם קאי אאיסור דאוריית':

ח שהשנים כמאה נ"ל דמש"ה כ' הרמב"ם דבר זה דל"ת אמאי ידחה (הרי) הקול מסייע להני (הרי) הפוסלים וס"ל כאלו היה ג' עדים לפסול לזה כ' דאין חילוק בין ג' לב' לכל דבר:

ט הוא אונן עליהם בס"פ נושאין על האנוסה מקשינן ע"ז בשלמא הוא אונן עליהם משכחת לה אפי' בנשואין דשני וליקט עצמות דקמא פי' ורואה הולד באבילות דשניהם אלא הם אוננים עליו היכא משכחת לה דקמא הא מית ליה פי' דאל"כ היאך נשאה לאחר ומשני בגרושה ומקשינן בשלמא הם אין מטמאין לו דכל חד וחד דלמא לאו ברי' הוא אלא הוא אין מטמא להם בשלמא לשני לא יטמא ליה אלא לראשון ליטמא ליה ממ"נ אי בריה הוא שפיר ליטמא ליה ואי בר בתר' הוא שפיר מטמא ליה דחלל הוא דאביו נשא גרושה ומשנינן ליה דמשכחת ליה ברואה מיתת שניהם ואין מטמ' להם דכשר הוא בקדושי טעות דא"ר ישמעאל כו' פי' שהראשון קדשה על תנאי ולא נתקיים התנאי דיוצאה בלא גט ונשאה תוך ג' וילדה (הרי) ראה הולד במיתת שניהם ולא יטמא להם דכהן כשר הוא וק"ל למה לא משני הכי שפיר דהאי לא יטמאו פירושו דאין חייב ליטמא להם כדאשכחן פ"ק דב"מ דף י"ח אשתו ארוסה לא אוננת ולא מטמאי' ליה פרש"י דהא' לא יטמא ליה לאו משום כהונה קאמר דהא אין כהנת מזהר' על טומאת מת אלא אינה זקוקה לטמ' לו לא כהנת ולא ישראלית שמצוה להתעסק בז' מתי מצוה דכתיב לה יטמא מצוה לטמ' א"כ ה"נ לפרש כך דהאי ולד שהוא ספק אין עליו חיוב מצוה לטמ' אפי' לראשון מכח מצוה וראיה לזה מתורת כהנים פ' אמור יאמר לאמו ולא יאמר ולאביו מה ת"ל ולאביו מה אמו שחי' מתחלל' הוא מטמא לה אביו שאינו מתחלל

אינו דין שיטמא לו אלו כן הייתי אומר מה אמו בידוע אף אביו בידוע שהוא אביו חזקה מניין ת"ל ולאביו ברייתא זו הביא בתשובות הרשב"א סימן כ"ז שהקשה ע"ז חכם א' ליטמא לאביו ממ"נ אי אביו הוא שפיר מטמא לו אי לאו אביו הוא א"כ ממזר הוא ואינו מוזהר על הכהונה והשיב הרשב"א דלענין מצוה קאמר דאלו לא אמר ולאביו ה"א דווקא לאביו בידוע יש עליו חיוב לטמא כמו באמו אבל לא לאביו בחזקה קמ"ל דאף בזה יש מצוה לטמא משמע מזה באביו שהוא ספק אביו בלא חזקה אין עליו מצוה כלל א"כ כאן שיש ספק שפיר אמר התנ' שאותו ספק אין עליו חיוב כלל לטמאות וצ"ל דה"מ לשנויי כן אלא דניחא לשנוי דלא יטמא מצד האיסור כמשמעו וההוא דארוסה שזכרנו הוא מוכרח לאוקמי בכך שא"א בענין אחר:

י **אבל בזנות כו'** הטעם דגזרו בי' רבנן שלא יהיה לו דין כהן שאינו עובד ואינו אוכל תרומה אסמכוהו אקרא והיתה לו ולזרעו אחריו מי שזרעו מיוחס אחריו יצא זה שאין זרעו מיוחס אחריו אבל מן התורה היה כהן (ולא) צ"ל (וכי) גזרי בו רבנן (במידי) צ"ל בזנות (אבל) בנשואין לו גזרו רבנן כלל ונ"ל דאין חילוק זה בין נשואין לזנות אלא בהך חילוקה דלא שהתה אחר בעלה כו' דבזה נולד הספק ולא קרינן ביה ולזרעו אחריו אבל בחלוקה דנתערבו הבנים לא נתבטל מהם כהונה שלהם אפילו מדרבנן דהא בשעת לידה שלהם היה מבורר כ"א לאביו ומה יזיק מה שנתערבו אח"כ וראיה מפ' י"ג ד' קכ"ז לענין תערובת בן בכור דאמרינן בהוכרו בשעת לידה ולבסוף נתערבו (ה"ל) בכור עכ"פ בשעת לידה פ' רשב"ם מדכתיב והיה בן הבכור משמע משעת לידה דהיינו שעת הויה שהוא הלידה וא"כ ה"נ כאן דאסמכוהו אקרא דוהיתה לו ולזרעו אחריו הכי נמי דאזלינן בתר הויה דהיינו הלידה וזה ראיה ברורה ולא הוזכר בטור דאם נתערבו בני כהנים אלא לדין הכהונה יש על כל אחד חומרא דאנינות וטומאה אבל לא לענין יחוס זרעו אחריו ועפ"ז נראה לתרץ קושי' א' שהקשה בדרישה על רבינו הטור וז"ל וצ"ע דלמה לו להזכיר כיצד דין כהנים כו' והא בגוונ' דלעיל שנתערבו ב' וולדות או שלא שהתה ג' חדשים אם בזנות הוא נמי משתקין אותו מדין כהונה וכדמשמע לשנא שאמר בד"א בזמן שבאי' כו' אבל בזנות כו' וכן בפ' נושאין מקשין מהא על דא דלעיל משמע שהן שוין וצ"ע עכ"ל ול"נ כמו שזכרנו דבנתערבו אין חילוק בין זנות לנשואין ועוד יש לי ראיה מן הך ת"כ שזכרתי בסמוך דקאמר מה אמו בידוע כו' ואי ס"ד דשייך ספק אף בנתערב אחר כך אמאי קרי לאמו ידוע והלא אפשר גם בה ספק דהיינו שלאחר הלידה נתערבו הולדות אלא פשוט שזה לא נקרא ספק אלא ודאי דאחר הלידה אזלינן ואע"ג דהתם לא קאי אזנות מ"מ יש ראיה משם דאין שייך ספק אלא בשעת לידה ומ"ש בדרישה דבגמרא מקשינן מזה על

זה כו' אין שם בגמרא זכרון מן שנתערבו אלא מן שלא שהתה ג' חדשים וזה דומה ממש לי' כהנים כו' אבל ספק שנתערבו אין דומה לזה כלל והטור והש"ע דנקטו בד"א בזמן שבאים מכח נשואין קאי אחלוק' ב' כמו שזכר והא דנקט הטור כיצד י' כהנים כו' היינו שדבר זה נזכר בהדיא בגמרא במילתא דשמואל דאמר דין זה דבעינן לזרעו מיוחס אחריו ומזה נלמד דהספק הוא בשעת לידה וה"ה נמי בלא שהתה כו' דמוכח בגמרא שהם שוים אלא דמכל מקום ניחא להזכיר י' כהנים שאמר שמואל בהדיא וע"כ אמר כיצד כולי להורות על כוונתו בזה שכ' לפני זה כן נלע"ד נכון:

יא חולה פסול לכהונה לפי שהוא ספק של זנות דגזרו ביה רבנן ופשוט דפסול הזה הוא לחומרא אבל לא לקולא דאסור בעבודה ובתרומה:

סימן ד

א **גר מצרי שנשא כותית עמונית כו'** הנחה זו קשה להבינה דאי אזלינן בתר דנחשב כאלו גר מצרי הוה ישראל ובא על הגוי' גם אם היא בת תהיה מותר כעמונית כדין ישראל הבא על הגויה ושפחה ולדה (כמוה) צ"ל (כמותה) לכל דבר ואי אזלינן בתרי' אפילו בן להוי מצרי וצ"ל דמספקא ליה בתר מי ניזל כיון דא' מהם גוי וא' מהם גר ע"כ (אזלינן לחורא בתרוויהו. ומ"מ קשה דאין שום מקור לזה וביש ספרים כתו' כאן הבת היא מותרת וט"ס הוא וצ"ל מצרית) . דברי המגיה הנ"ה גר מצרי שנש' כותית עמונית כו' הנה ג"א נרש' ב"ה (זו שהוא מדברי הטור ובחמ"ח כ' דב"ח רוצה לקיים הגירסא כהג"ה והב' מצרית ותמהין דבריו אלא וצ"ל הבת מותרת וכן הב"ש כ' בשם פרישׁ' כן דגרס והבת מצרית וזה בשם לא בטור ופרישה וב"ח אלא בטור כ' גר מצרי שנש' גיורת עמונית וע"ז כתבו הפרישה והב"ח דהולד מצרי דהולך אחר הפגום דאלו היה ולדה כמות' היה מותר הולד לעולם דעמוני ולא עמונית אבל גר מצרי שנש' כותית עמונית י"ל דס"ל דדינו כיון שנתגייר כישראל הבא על הכותית דולדה כמותה והבת מותרת אבל מ"מ נ"ל לקיים הגרסא דהבת מצרית דל הוה דינו כישראל גמור אלא נותנין חומרות שניהם כמ"ש הט"ז דאי לא"ה למה האריך בלשונו וכ' הבן הוא עמוני והבת מותרת דהיינו אחר שנתגייר ה"ל לכתוב בקצרה דולדה כמותה וממילא נבין דבן אסור לעולם והבת מותרת ועוד היה לו להעמיד הג"ה זו בסעיף ה' אחר שכ' המחבר ישראל שבא על א' מאלו הולד כמות' ה"ל לכתוב וכן גר מא' מאלו שבא על כותית מא' מאלו הדין כן דודאי גם בגר עמוני שנש' מצרית דינ' הכי דמהיכי תיתי לחלק בין גר מצרי או גר עמוני וא"כ ה"ל להעמיד הגה"ה זו כמ"ש דבזה כולל ' דינים הנ"ל אלא ודאי דהגרס' נכונה בת מצרית ובזה אין

דרגן שוה עם גר עמוני שנש' כותית מצרית דבגר עמוני אם יתנו עליו חומרות שניהם הוא להיפך דהבן כמוהו והבת כמותה לכן עמיד הנה זו כאן על גר מצרי לחוד ומכלל חדא נשמע חברתה דגם בגר עמוני שנשא כותית מצרית הדין כן ואפשר דהעמיד הג"ה זו על גר מצרי שנש' כותית עמונית משום דבנתגיירו שניהם א"א לומר הלך אחר הפגום שבשניהם דהעמונית לא פגומ' כלל כמ"ש בסמוך וכ"כ בש"ע אח"ז דהולד מצרי לכן כ' בהג"ה דבנידון זה נוכל למצוא כן וממילא נשמע דה"ה גם בגר עמוני שנש' מצרית הדין כן עכד"ה):

ב **הולד מצרי** בטור כ' כמו גר עמוני שנש' גיורת מצרית או גר מצרי שנש' גיורת עמונית וילדה בן דינו כעמוני להיות אסור לעולם וילדה בת דינה כמצרית לאסור בשני דורות וקשה דהא אמרינן בהדי' בגמרא דבגר מצרי וגיורת עמונית אין כאן הלוך אחר הפגום שבשניהם כי אין כאן פגום בה כלל אלא דוקא בגר עמוני שנשא גיורת מצרית בזה אמרינן נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם דאם ולד זכר הלכין אחריו ופסול לעולם ואם היא בת הולכין אחריה ואסור עכ"פ בב' דורות ומכח זה הגיה ב"י בבדק הבית דבגר מצרי וגיורת עמונית הולד מצרי וכ"כ כאן וקצת רוצים לפרש דברי הטור דמ"ש וילדה בן כו' אהך חלוקה דגר עמוני וגיורת מצרית לחוד ואין בזה משמעות הלשון כלל ונ"ל דהיפוך הדברים יש כאן וצ"ל כמו גר עמוני שנשא גיורת מצרי וילדה בן דינו כעמוני להיות אסור לעולם ילדה בת או גר מצרי שנשא גיורת עמונית דינה כמצרית לאסור בשני דורות כצ"ל:

ג **ויש מי שאומר דאפילו לא השיאו כו'** זה דעת הטור והקשה ב"י דבגמרא משמע דדוקא כשרבי השיאו אשה אבל נשא אשה בפניו לא יצר לחירות וכ"כ רי"ף ורא"ש וטי"ד סי' רס"ז ואפשר שסובר רבינו דאע"ג דלא יצא לחירות מ"מ לענין איסור א"א חיישינן דאי לאו דשחררי' לא הוה שביק ליה למעבד אסור' הלכך קדושין תופסין מספק עכ"ל ומ"ה כ' כאן דחוששין לקדושין עכ"ל ותימ' דהא כ' הטור כאן תופסין הקדושין משמע דאלו בא אחר וקדשה אח"כ אין חוששין לו וא"צ גט ולדברי הב"י דהוה ספק צריך לחשוש לקדושין של האחר כדי לתרץ הקושי אעתיק הגמרא אמר ר' זירא עבד שנשא בת חורין בפני רבו יצא לחירות א"ל ר"י כ"כ יש בידך ואני שונה הכותב שטר ארוסין לשפחתו רמ"א מקודשת פי' רש"י שטר ארוסין ה"א מקודשת לי וקדשה בו והכ"א אינה מקודשת כדאמר רבא בר רב שילא כשרבו הניח לו תפילין ה"נ כשרבו השיאו אשה ומי איכא מידי דלעבדי' לא מעבד ליה אסורא ואיהו עביד אסורא שנושא שפחתו אמר ר"נ בר יצחק הב"ע דא"ל צאי בו והתקדשי פי' רש"י דאלו אמר התקדשי

בו גרידה ודאי שחררה מעיקרא אבל השתא דאמר צאי בו והתקדש בו וזה יהיה לך שטר שחרור ושטר אירוסין גלי מלתא דלא שחרר' אלא בהא ר"מ ס"ל יש בלשון ה"א מקודשת לי לשון שחרור וח"ק הוי ראוי' להתקדש לי בו והתקדשי בו ורבנן ס"ל אין בלשון זה לשון שחרור ונ"ל דהטור ס"ל דע"כ לא מפקינן כאן דאליב' דרבנן לא הוי שטר ארוסין לשון שחרור אלא באירוסין דוקא דאפשר דלא משחררה עכשיו לגמרי אלא ה"ק לעתיד כשאשחרר אותך תהיה ראויה מקודשת אבל לא עכשיו משא"כ בנושא עכשיו דבזה ודאי יש עבירה בלא שחרור אלא ודאי שעכשיו הוא משחררה בנשואין אלו והוי כאומר בהדיא הרי את משוחררת וזה אין שייך בנושא בת חורין דאין בזה שיחרור כלל עכשיו אלא דמ"מ כיון דמניחו לעשות מה שאסור לעבד אמרינן כבר שחררו בלא"ה וזה לראיה באם ירצה האדון להכחיש השחרור וע"כ שוה בזה (יצאו) צ"ל (השיאו) רבו או (השיאו) צ"ל (נשא) בפניו דבתרווייהו יש איסור' והוויין תרוייהו ראיה על שכבר שחררו ולא מפלגינן בגמרא אלא גבי תפילין דאם מניח בעצמו תפילין לפני רבו אין ראיה על שחרור של כבר כיון שאין כאן איסור דכתבו התוס' שם בהניח לו רבו דאין כאן איסורא משום מברך ברכה לבטלה דהא סוכה ולולב וכמה מצות עשה שהנשים מברכות עליהם אלא משום דאין עבדים רגילים בתפילין ואי לאו דשחרריה לא הוה מניח ליה עכ"ל ובזה דוקא יש חילוק בין מניח לו רבו או מניח מעצמו ומשמע פשוט דאם יש איסור באותו מעשה הוה מניח מעצמו כמו מניח לו רבו וס"ל להטור דאע"ג דבגמ' משני תחילה כדאמר רבה בר שילא כשרבו הניח לו תפילין ה"נ כשמשיאו אשה מ"מ כיון דמפרש אח"כ דפליגי אם יש בלשון זה שחרור כו' אזלא ליה החילוק ההוא דאין בו צורך ואע"ג דלא אמרו בגמרא אלא מ"מ מבורר בהדיא דאין שייכות כלל ואזיל ליה ומצינו הרבה פעמים דיש חזרה אע"ג דלא אמר אלא ואזכיר אחד מהם בפ' יום הכיפורים דף ע"ה במאי דמשני הא והא הוה ואח"כ חזר ממה שתירץ זה ע"ש ואט"ה לא אמר אלא ולפ"ז אין כאן קושי' כלל דבי"ד מיירי שם לענין שאין שם הכחשה דגם העבד מודה שלא היה שם שחרור כבר אלא שרוצה לצאת לחירות מחמת מעשה זה לחוד בזה מחלק שם שפי' בין (מניח) צ"ל (משיא) לו רבו או מעצמו אבל כאן מיירי שיש הכחשה ביניהם אם היה שם כבר שחרור והעבד מביא ראיה לדבריו שהיה כבר שחרור בזה סגי אפי' אם (מניח) צ"ל (נושא) מעצמו דלא הוה שביק למעבד אסורא וכמו שמשמע מדברי התוס' שזכרתי ומו"ח ז"ל תירץ על קושית הב"י דבגמרא ובי"ד לא קאמר אלא אע"ג דנשאה לפני רבו יכול רבו לומר לא שחררתיו ושלא ברשותי נשא וחוזר ומשתעבד בו והא דאמר לא יצא לחירות היינו שיכול לחזור ולהשתעבד בו אם יערער אבל ודאי אם רבו לא יערער אח"כ

כלל להשתעבד בו אמרינן דעתו מסתמא ודאי ניחא שישא בת חורין וישתחרר ומ"ח תופסין הקדושין דכיון דלא מערער כלל וכבר הניחו לישא בת חורין וכ"כ רש"ל עכ"ל ולא נתקרר' דעתתי בזה דהאיך יתפסו הקדושין כיון שתלוי עדיין בעירעור (הבעל) צ"ל (רבו) דאפשר שיבא ויערער עוד כיון שאפשר לו לערער ובשעת הקידושין לא היה שם בירור לקדושין ע"כ נלע"ד עיקר כמו שפרשתי בס"ד ואין בו גמגום (ונ"ל ע"ד דדמי') לאומר הרי את מקודשת וא"ל ע"מ שלא ימח' אבא דלא מקודשת לעולם דשמא ימחה אבא אח"כ כדאיתא בסי' ל"ט ע"ש כנ"ל עכ"ח ה"ק ארי' יהודא ליב בנו הורנו דהרב המחבר) (דברי המגיה ולא דמי כלל דהתם אם ימחה אבא לא חלו כלל הקדושין למפרע מאח' שכן התנה מתחלה שלא יחולו באם ימחה אבל כאן אף שיכול לחזור ולהשתעבד בו הוי קידושי ספק לכ"ע דשמ' היה דעתו בעת ההיא שישתחרר במעשה זה כיון דהניח ליה למעבד אסורא ועכשיו חזר בו לכן דייק הטו"ז וכ' לא היה שם בירור לקדושין ר"ל דתהוי קידושי ודאי אבל ספק קידושין הוה עכ"פ עכ"דה):

ד **שהוא פגום** פי' פגום ומקולקל והוא מעזי פנים המורדים והפושעים כדאיתא בנדרים כו' אבל אינו ר"ל]גום לכהונה כ"כ רש"ל בתשובה סי' ז' וכ"ב בד"מ:

ה **ויש מי שאומר אינו בחזקת ממזר הוא דעת בה"ג** בטור מטעם שאנו תולין שמא בצנעה בא ובעל וא"ל בההיא עובדא בגמרא דהתיר רבה תוספאה באשה ששהתה בלא בעלה י"ב חודש מטעם דאשתהי במעי אמו זמן זה תיפוק ליה מטעם שמא בצנעה בא ובעל ונ"ל דשם מיירי דהיא מודה דלא בא הבעל תוך הזמן ומ"מ נראה דלדעת הא' הוא דעת הרמב"ם שהוא בחזקת ממזר לא מהני אפי' אם היא טוענת ודאי בא אלי בצינעה דאי היה מהני היה לנו לתלות גם במקום שהיא אינה טוענת כלום ולמה נעשיהו מזר ודאי לרמב"ם:

ו **קול שהיתה זונה כו'** פשוט שאפי' זינתה בודאי הויין בניה כשרים כיון דרוב בעילות אחר הבעל אלא נקיט כל משום סיפא לענין היא עצמה שחוששין לה משום זונה:

ז חוששין לה משום זונה הקשה מו"ח ז"ל ממ"ש סוף גיטין ומייתי לה סי' ו' דאשה שיצאה עליה שם מזנה אין חוששין לה לפוסלה מכהונה דפריצות בעלמא הוא דחזי לה ותירץ דשם מיירי בפנויה ותלינן בפריצות ששוחק בשוק או מיעך לה בדדיה כדפרש"י שם ולכך לא חשו והוציאו קול זנות מאחר שהיא פנויה אבל ביושבת תחת בעלה אם לא היה אלא פריצות לא היה מרנני' אחריה אם לא שראו דבר מכוער כו' עכ"ל והסברא הוא אפכא רטפי קפדי אינשי אאשת איש אם היא משחקת עם אחרים בשוק ומרננים אחריה טפי מבפנויה ולענין הקושי' הנ"ל אם היא קושי' יש להקשות כן על הגמרא דבסוטה פ'

ארוסה (סוטה דף כ"ז) איתא דלא ישא אדם אשה דומה פירש"י נטענת ונדברת בפי כל על כל ניאופיה והיינו הדין שנזכר כאן ובסוף גיטין איתא יצא עליה קול שהיא מזנה אין חוששין לפוסלת מכהונה והיינו הדין הנזכר בסימן ו' ובגמרא אין לחלק בין א"א לפנויה דבסוטה מיירי גם בפנויה כמו שיתבאר בסמוך אח"ז אלא דאין קושי' כלל דדומה היינו שיש אחריה רינון של ניאוף וכמ"ש הטור כאן משא"כ בסוף גיטין דאין עליה אלא קול בעלמא מחמת שראו ששחק עמה כמו שפירש"י שם אבל אין חילוק כלל בין איסור א"א ובין פנויה לענין כהונה בזה:

ח **ומ"מ היא נאמנת כו'** האי פסק' הוא משו"ת ר"מ פדווה סי' ל"ג והיא תמוה מאד ותחלה נביא סוגי' דגמרא ודברי התוס' ראיתא בסוטה דף כ"ו אמר שמואל ישא אדם דומה פירש"י נדברת על ניאופיה ואל ישא בת דומה שזו באה מטיפה כשרה וזו באה מטיפה פסולה פירש"י מגוי או ממזר ור' יוחנן אמר ישא בת דומה ואל ישא דומה שזו בחזקת כשירות פרש"י דמותרת לבעלה ולטיפה פסולה לא חיישינן דרוב בעילות מבעל ומבעלה נתעברה וזו אינה עומדת בחזקת כשרות שמזנה תחתיו ואסרה עליו והוא אינו רואה ואינו מגרשה ובא עליה באיסור והלכתא ישא בת דומה ולא דומה דתני רב תחליף' אשה מזנה בניה כשרים דרוב בעילות אחר הבעל פירש"י הלכך בת דומה כיון דכשרה היא טוב לו לשישאנה שיהא תחתיו בחזקת היתר ואל ישא דומה שהיא מקלקלתו לשמש עמה משנאסרה עליו בעי רב עמרם הית פרוצה ביותר מהו פירש"י דאיכא למיחש דרוב בעילותיה מאחרים מהו שיהיו בניה כשרים כיון דידע שבה מנטר' או דלמ' כיון דפרוצה ביותר לא מצי מנטר לה שנשמטת מאצלו פתאו' תיקו וכתבו התו' רוב בעילות אחר הבעל אע"ג דר' דאמר ס"פ אלמנה לכ"ג הבא על אריסתו בבית חמיו הולד ממזר והיינו בדדיימא גם מעלמא ולא שדינן ליה בתר דידיה היינו דוקא ארוסה שאינו מצוי אצלה אבל בבעל שכונסה מודה ולשמואל ל"ש דלעול' הולד שתוקי (וכגון) גדליתא לדומה אבל אם איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת כו' היינו דאר"י א"ש הלכה כר"נ דאמר היא נאמנת אפי' ברוב פסולין אצלה כו' עכ"ל פשוט הוא דאשמואל קאי אתוס' דס"ל דבת דומה אסורה ע"ז פירשו ודוקא בדליתא קמן ובשו"ת מהר"מ פאדווא כ' על דברי תוספות אלו וז"ל לא ימלט א' משתי' או ר"ל בתוס' שמה שאנו אומרים בפרוצה ביותר שחוששין לבניה דוקא דליתא קמן או שר"ל שמאי שאמר שמואל ישא דומה ולא בת דומה ולית ליה סברא דרוב בעילות כו' דוקא דליתא קמן והנה אם כוונתם על פרוצה ביותר שהולכים אחר הרוב וכשהוא פרוצה בטל הרוב וחוששין לבנים דוקא בליתא קמן הרי לפנינו דהיא נאמנת ואם כוונתם על שמואל שאמר אל ישא הבת דומה ומיירי

באינה פרוצה ביותר מדפליג ר"י עליה אפ"ה אין נראה שיש חילוק בין פרוצה ביותר לר' יוחנן שאינה פרוצה לשמואל דכמו שסובר שמואל באינה פרוצה אין הולכים אחר הרוב ואפ"ה הוא נאמנת באומרת לכשר נבעלתי ה"ה בפרוצה ביותר לר' יוחנן שבטל טעם הרוב וחוששין לבניה אם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת דמה שכתבו התוס' שם דנאמנת אף כונתם על שמואל כנ"ל אין הטעם משום דרוב בעילות כו' דהא מביאין ראיה ממ"ש הלכה כר"ג ואפילו ברוב פסולים אצלה א"כ מ"ל אינה פרוצה אליבא דשמואל או פריצה אליביה דר"י הלא בשניהם אין משגיחין ברוב אפ"ה נאמנת אף כי הרוב אינה מסייעה ואפי' הוא כנגדה עכ"ל הנה מ"ש חד פירוש' דהתוספות קאי אר"י ועל פרוצה ביותר הוא דחוק וא"צ סתירה דהא לא זכרו כאן מזה ותו דהוא בעי' אח"כ אלא דלא איפשטא והאיך יפרשו התו' בזה בפשיט' דמיירי בליתא קמן ובודאי על שמואל קאי והיינו דס"ל בכל גוונא לא ישא בת דומה בזה פי' דוקא בליתא קמן והיינו כפי' השני שזכר מהר"מ פאדוא אלא משה שבא ללמוד משם דלשמואל כי היכ' דיאן חילוק בין בת סתם דומה לבת פרוצה ביותר לענין שאל ישא אותה בל דלית' לאמה קמן ה"נ לענין היתרא היכא דאיתא קמן דנאמנת ה"נ דאין חילוק ואפילו בפרוצה ביותר נאמנת האם על בניה הא ודאי ליתא מכמה טעמים חדא דעיקר לימוד דהיא נאמנת על בניה הוא ממה שאמרו בפ' אלמנה לכ"ג דשמואל ס"ל בארוסה שעובר' דהולד שתוקי דהיינו בדוקי שבודקין אמו ושם הוה רוב פסולים אצלה אפ"ה נאמנת ואע"ג שדיימ' נמי מאחרים כמ"ש התו' הנ"ל וכההיא דר"ג בפ"ק דכתובות וכל זה לא מיירי אלא בחד רובא לפסול דהיינו רוב פסולים אצלה אפ"ה מתיר ר"ג דנאמנת וכן שמואל אבל בפרוצה ביותר שיש תרי רובא לפסול חדא דרוב פסולים אצלה שנית שהיא פרוצה ביותר ורוב בעילותי' מאחרים כמ"ש רש"י בזה מנא לך להקל ולהאמינה והלא בפ"ק דכתובות בסיפא איתא דלר' יוסי בעינן תרי רובא להכשיר דהיינו רוב עיר ורוב הסיעה ק"ו כאן דתרי רוב' לפסול גרע טפי מחד רובא דמדאמרי' בגמרא ובטו' אם היתה פרוצה חוששין אף לבניה משמע דהוה ספק ולא מהני בדיקתו דאל"כ ה"ל לומר בניה שתוקין כמ"ש שמואל בפ' אלמנה לכ"ג בארוסה שעיברה דרב ס"ל דהוה ספק ממזר ואזלינן לחומרא כדאיתא פ"י יוחסין דף ע"ה ושמואל אמר הולד שתוקי וא"כ כאן דלא אמרי' אלא דהוה ספקא לחוד ולא הוזכר שתוקי ודאי לא מהני ליה כלל בדיקת אמו ותו מדאמרינן בפרוצה ביותר חוששין אף לבניה משמע שכ"ש דחוששין לה עצמה ויחשבה לזונה ואי ס"ד דמהני בדיקה סתם לבניה אמאי לא מהני גם (לה לעצמה) שתהא נאמנת לגבי עצמה ולא דמי למ"ש כאן בבת דומה לר"י דהיא כשרה והיא עצמה הוה ספק זונה כמ"ש כאן בתחלת הסעי' דשם אין הכשר הבנים

מכח נאמנות האם אלא מכח רוב בעילות אחר הבעל אבל היא עצמה ודאי מחזקי' לה בספק זונה אבל כאן בפרוצ' ביותר אם תרצה להכשיר להבנים אינה אלא מצד נאמנות למה תגרע היא עצמה ובהדיא איתא בפ"ק דכתובות דר"ג דמכשיר בה ה"ה בבת' ואיכא שם מ"ד דלא מהני נאמנות אלא בה ולא בבת' וא"כ ק"ו כאן דנאמנת בבתה דיועיל לה לעצמה ותו דהא איתא בתוס' (כתובות דף י"ג דנאמנת) כשטוענת לכשר (נבעלתי) ואית לה מינו דלא נבעלתי או בלא מיגו היכא דאיכא למימר בודקת ומזנה כו' עכ"ל וכאן ודאי לית לה מגו דלא נבעלתי דהא יש בנים לפנינו בשלמא בארוס' שעיבר' בפ' אלמנה לכ"ג דנאמנת בבדיקת' ואע"ג דדיימה נמי מאחרים ששם איכא דמוקמי' לה בחזקה שלא עשתה איסור ונבעלה למותר לה משא"כ בפרוצה ביותר דודאי הורע חזקתה דאיתא בהגהה אשר"י פ"ב דכתובות במעשה באשה שהלכה עם ב' אנשים ביער וטימ' (אות') אחד מהם דיש פלוגת' אי יכול' לטעון נאנסתי במגו דלא נבעלתי כיון שהיא עשת' שלא כהוגן ביחוד אחרים ובודאי כאן בפרוצ' ביות' כ"ע מודים דהורע חזקת' ע"כ נ"ל דודאי מה שפסק מהר"ם פאדו' שם ליתן לה נאמנות ודאי יפה התיר שלא היתה שם פרוצה אלא חשד בעלמ' ואפי' חשד גמור לא היה שם כמבואר שם אלא לרוח' דמלת' כתב שם דנאמנת אבל רמ"א שהלך אחריו ופוסק בפרוצ' ביותר דמהני נאמנות שלה לא מסתבר' כלל לענ"ד ואין לסמוך להקל אלא עפ"י שיסתור דברינו על פי האמת דבכה"ג ודאי מודה ר"ג לר' יהושע דלא מפי' אנו היין אלא ה"ז ממזר מספק (דברי המגיה כ' ב"ש בס"ק כ"ו ואם היתה פרוצ' ביותר חוששין כו' מיהו הרא"ש פי"ג כתב בשם ח"ג דאמרינן רוב בעילות מהבעל אפי' בפרוצה ביותר וכ"כ הגמ"י פט"ו כו' וכ"כ מהרי"ו דסוגי' דסוטה איירי לענין איסור כהונה אבל ליכ' חשש ממזר ומדייק כן מהרמב"ם כו' ולפ"ז יפה פסק מהר"ם פאדוא כו' ובט"ז השיג עליו כו' ואלו היה ראה דברי פוסקים אלו לא היה השיג דלרוב פוסקים לא אמרינן שום חשש ממזרות אפי' אם היה פרוצ' ביותר עכ"ל ואני אומר דגם הוא לא ראה דברי פוסקים אלו כי לית' לא באשר"י ולא בהגמ"י רק מהרי"ו כ"כ דהסוגי' איירי לענין איסור כהונה ולא חשש ממזרת כו' כתב מהרא"י והד"מ הביאו וז"ל תמהני על מו' ישראל שכתב בפסקיו שאפי' פרוצ' ביותר אין חוששין לבני' משום ממזרות רק לכהונה דלא מוכח הכי במיימון דמשמע בפשיטות דאפסול ממזרות קאי וכן פירש"י כו' ומ"ש הב"ש ומדייק מרמב"ם שכ' אם היא פרוצ' חוששין אף לבני' ומפרש הב"ש דהיינו לה ולבנים וחשש' שלה הוא לאיסור כהונה כן הוא החשש הבנים כו' בודאי אינו כן דהרמב"ם קאי על מה שכתב למעלה מזה דרוב בעילות מבעל וא"ח לבניה שהם ממזרים אבל היא אסור' משום זונה כתב אח"ז בפרוצ' ביותר חוששין אף

לבניה וקאי אלמעל' דגם בניה ממזרים ולא כמו שהבין הוא דקאי אלה עצמ' ג"כ ומהרי"ו בעצמו ג"כ אינו מפרש כן בדבריו דמשום דכתב הרמב"ם אף לבנים מיירי באיסור כהונה אלא שמפרש ג"כ הא דקאמר הרמב"ם חוששין אף לבניה היינו באיסור כהונה ומ"ש מהרי"ו שכן הוא באשר"י פ' החולץ זה ליתא בהרא"ש שם וגם הטור והב"י וד"מ ופרישה וב"ח ושום פוסק לא הביא דברים אלו בשם הרא"ש וכי אפשר דלא הוי אשתמיט שום פוסק מלהביא דבר זה בשם הרא"ש בפרט הטור כתב בפשיטות דחוששין לבנים שהם ממזרים ולא הבי' דברי אביו שחולק בדבר ואפשר דמכח איזה סברא למד מהרי"ו כן בהרא"ש או שרוצה לפרש כן דברי הרא"ש דהרא"ש ס"ל כן דאיירי מדין כהונה כמו שמפרש כן הרמב"ם וגם מהרי"ו כ"כ בשם מרדכי ולית' גם במרדכי אלא במרדכי בפ' אלמנה לכ"ג כתב כלשון הרמב"ם ותו לא בודאי מפ' כן המרדכי כמו הרמב"ם ועפ"י דבריו כתב הב"ש בשם הרא"ש ובאמת כל הפוסקים הרמב"ם והטור ב"י ומהר"אי ומ"מ וד"מ ופרישׁ' וב"ח לא ס"ל כן דאיירי מדין כהונה ואף אם הי הדעת הרא"ש כן הרי רש"י ותו' וכל הפוסקים הנ"ל לא ס"ל כן דאיירי מדין כהונה וגם מהר"מ מפאדו' בעצמו אינו סובר כן דאיירי באיסור כהונה ולא באיסור ממזרת דאינו כתב רק שנאמנת לומר מבעלה ולמד מתו' שם אבל בלית' קמן מודה שבני' ממזרים וא"כ כדין השיג הט"ז על מהר"ם פאדוי עכד"ה):

ט קודם שגירש' השני וילדה הוא ממזר מדרבנן הטעם שצריכה גט משני ולא חשבינן לזנות בעלמא דגזרינן שמא יאמרו הרואים הראשון חי סבורים ששני זה נשאה ע"י שגרשה הראשון וא"א גמורה היא ואם מוציא' בלא גט נמצא א"א יוצאה בלא גט הכי איתא פ' האשה רבה (יבמות דף פ"ח) וקנסן רבנן דתהוי הולד גם מהראשון ממזר והוה כאלו עבד' איסור' במזיד וסעי' זה היא דעת הרמב"ם פ"ו דגרושין שכתב שאין הולד (והא) (צ"ל ההוא) ממזר מדרבנן אלא אם נילך קודם גירושי הב' וכתב המ"מ וז"ל דודאי אחר שגירשה הב' אפילו אם היה הא' כמחזיר גרושתו משניסת הא קי"ל שאין ממזר מחייבי לאוין ולא קנסו בהם חכמים אבל לא נתגרשה מן ב' עשאוה כא"א מן הב' מדבריהם עכ"ל מבואר כוונתו דאין שייכות פסול ממזרות אפילו מדבריהם אלא כשיש עליה שם א"א אפילו מדבריהם ולפ"ז ה"ה אם ילדה מן הב' אחר גירושי הא' דאינו ממזר אפי' מדבריהם כיון שאין עליה שם א"א מהראשון דחד טעמא הוא והא דלא נקיט האי מילתא דהוה כ"ש דהא בגירושי שני אין בהם צורך כלל דלאו אשתו הוא ואפילו הכי מועילים הגירושין דידיה לאפקועי מחשש א"א שהיתה עליה מן הב' כ"ש גירושי הא' שהם גירושין גמורין שיפקיעו שם א"א מן הא' נמצא לפי זה דכל שאין עליה שם א"א

אף על גב דאסור לבא עליה לא הא' ולא הב' מ"מ אין שייכות ממזירות על הולד אף על גב שנולד באיסור ודבר זה הוא מסתברא דהא אפילו נולד באיסור דאורייתא כל שאינו מחייבי כריתות או מיתות ב"ד כגון א"א שזנתה לא (הוה) הולד שילדה מבעלה אחר כך ממזר אפי' מדבריהם כיון שאותו הולד אין בו איסור א"א אלא ביאה דאסורה לבעלה מכח דרשה דונטמא' כ"ש כאן דהביאה של ב' אינה אלא בטעות אלא שחכמים קנסוה לאסור ע"ז וע"ז לא שייך ממזר מדבריהם אל כשיש שם א"א באותו ולד ע"כ מועילים הגירושין הן של הא' הן של הב' שלא יהיה הולד ממזר (שנולד) אפילו מדבריהם אבל התוספות ריש פרק האשה רבה כתבו וז"ל אור"י אפי' לאחר שנתן הא' גט הוה ממזר מן הב' מידי דהו' אראשון שהולד ממנו עכ"ל ושם דף צ"ב כתבו נ"כ וז"ל דכי היכ' דקנסו גבי בעל ה"נ קנסו גבי בועל דאפילו אחר שמת בעל' או גרש' אסור בה והולד ממנו ממזר עכ"ל מבואר כוונת' דמה שהיה פשוט ביניהם דמן הא' הולד ממזר מדבריהם היינו אפי' אחר גירושי השני (דאיכ') (צ"ל דאי) תימא קודם גירושי הב' א"כ האיך ילפי מזה להולד מן הב' אחר גירושי הא' אלא (לדמי) (צ"ל ודאי) דגם בבעל מיירי אחר גירושי הב' ודבר זה פשוט היה בעיניהם מטעם דגרושי הב' אין מועילים כלל להקל דלא באו אלא מפני החשד של הרואים כמו שזכרנו בסמוך ולמדו מזה וה"ה לבועל שאין מועילים גירושי הא' להציל מחשש ממזר מדבריהם מן הב' (דברי המגי"ה מה שכ' הב"ש דאל"כ מנ"ל לחתו' דפשוט יותר דהוה ממזר לאחר הגט ע"ש הכניס הט"ז בדבריו שהוא פשוט בעיניהם דבר זה כו' עכד"ה) וא"כ חשש ממזירות דדבריהם כאן אינו מצד איסור של א"א אלא מצד דעבר על איסור דרבנן שאסרוהו עליו מצד הקנס ואע"ג דבא"א שהולידה מבעלה אחר שזנתה לא מצינו שגזרו רבנן שם ממזרות כדאמרינן לעיל דרוב בעילות אחר הבעל ובני' כשרים מ"מ כאן עשו חכמים חיזוק לדבריהם יותר משל תורה דהיינו בממזר של תורה אינו אלא מאיסור א"א או חייבי כריתות אבל כאן שהיא מותרת מן התורה לשניהם שהרי בטעות ניסת אלא שחכמים קנסו' ואסרו על שניהם ובזה דוקא גזרו משום דתידוק קודם שתנשא שלא תינשא שתהיה כל אשה נזהרת מזה משא"כ במזיד ממש לא חששו חכמים שמא פעם אחרת תזנה כ"כ התו' פ' החולץ (יבמות דף מ"ט ע"ב) (במי) שבא עלי' באיסור החי' הוה ממזר מדרבנן ודבר זה למדו התו' כיון דלגבי הבעל פשוט לדעת התוס' דאין גט הב' מציל להא' ה"ה דאין גט הא' מועיל להב' דהא בהד' מחת' מחתיני' התנא והנה הטור כ' בס"ס י"ז בהדי' וז"ל בד"א שלא גירש הראשון אבל אם גירש' או מת אז לא הוה משני אלא ממזר דרבנן הרי שלא מועיל גט של הא' להב' בזה ה"ה כאן בפסול ממזירות דהא' אין מועילין גירושי הב' ולא דוצרך להזכיר זה

כלל כיון דהפסול דממזרות דכאן הוא מצד שעבר על גזירות חכמים מה יועיל הגירושין והא דהזכירו בס"ס י"ז שם לא בא ללמוד דבר זה אלא שבא להשמיענו דאין שם ממזרות דאורייתא כ"ז ברור ונכון. שיש כאן מחלוקת בין הרמב"ם לתוס' והטור בטעמים דהאי ממזרות מדבריהם וא"כ יש לתמוה מאד על הש"ע דפסק כאן כהרמב"ם דהגירושין של השני מועילים וא"כ כ"ש דגירושין הא' מועילים ובסי' י"ז סעיף ט"ו פסק כהטור דאמר דאחר גירושי הראשון ג"כ היה ממזר דרבנן עכ"פ מן השני והיינו כהתוס' והטור ובפרישׁ' כ' ג"כ דהתוס' חולקים עם הרמב"ם בזה ותמה על שלא הבי' הב"י מחלוקתן זה ויותר ה"ל לתמו' שפסקי ש"ע סתרו זא"ז כמו שזכרנו ומו"ח כ' וז"ל ואע"ג דמן הא' לא קנסי' אלא בבא עלי' קודם שגירש' הב' שאני התם דליכא ממזר כלל מדאורייתא אבל השני דהוה ממזר מן התורה בבא עליה קודם שגירש' הא' הלכך אף בבא עליה אחר שגירש' הוה ממזר מדרבנן ועיין בשו"ת מהר"ל חביב סימן מ"ב עכ"ל ואין זה נכון דהא כתבו התוס' בהדי' דממזרות דרבנן של הב' הוא נלמד מממזרות של הא' לענין שלא מהני גירושין והאיך נחלק ביניהם והאמת דיש מחלוקת ולכ"ע עכ"פ הא' והב' שוים אלא לתוס' לא מהני בשניהם ולרמב"ם מהני בשניהם כ"ז ברו' למעיין. שוב ראיתי בתשובת מהר"ל חביב הנ"ל שהביא דברי התו' הנ"ל וכ' עליהם וז"ל ונראה שאן פי' מידי דהוה אראשון שהולד ממנו ממזר שאפילו אחר גירושי הב' ממזר מהא' אבל ר"ל דכי היכא דמדין תורה אין הולד מהא' ממזר אפילו בא עליה קודם גירושי ב' (הוה ממזר מדרבנן) ה"ה בב' היכא דלא הוה ממזר מן התורה כגון בא עליה אחר שנתגרשה מהב' דהוה ממזר מדרבנן עכ"ל וטעמו שם דבב' יש חומרא טפי דלא מהני לי' גירושי הא' כיון דלגבי ב' יש ממזר מדאורייתא היכי דל גרש' הא' משא"כ בא' שאין אצלו ממזר מדאורייתא בשום פנים ע"כ קיל לגבי א' גירושי הב' ואין נכון כלל וראוי לומר ע"ז יציבא בארעא וגיור' בשמי שמייא דגירושי השני אין בהם ממש כלל דבאמת נכרי הוא אליה אלא דהחמירו בו לתת גט וגט זה מהני להציל מממזרות דרבנן של הא' וגט הא' שהוא גט חיוב מן התורה לא יועיל להציל מן הב' מה שנולד אחר שהיא פנויה מן הא' ודו דמי הפריד בין הדביקים דהיינו בעל ובועל דחד איסורא אית בהו מדרבנן כמשמעות המשנה תצא מזה ומזה ואתה רוצה לחלק ביניהם לומר דקנס של הא' תלוי בגרושו חב' וקנס של הב' יהיה אפילו אחר הגט של הא' ומי הוא הנביא שיגיד לנו חילוק ביניהם מחמת איזה סברא אלא הדבר ברור דלהרמב"ם תלוי הממזרות דוקא ביש לה איסור א"א ומש"ה כל שהיא פנויי' מא' מהם אין כאן חשש ממזרות מן השני כלל ומהני גט בתרווייהו ולר"י תלוי הממזרות דרבנן אפי' בנתגרשה באיסור הביא' שיש עליה א"כ בתרוייהו יש ממזרות

אפילו אם נתגרשה מא' מהם גם בתשוב' הנ"ל חזר אח"כ וכ' שיש מחלוקת בין הר"י להרמב"ם ושם פסק לענין הלכה כהרמב"ם מאחר שרבים כתבו וא"כ בשניהם מהני גט של א' לגבי הב':

י **כיוצא בו** פי' שהוא ג"כ נולד בסיגנון זה אבל שאר ספק ממזר דעלמא אסור ב"י דשם יש ספק איסור דאורייתא דאפילו בספק איסור כמ"ש בסי' זה לקמן:

יא אין לו תקנה ואע"ג דאי הוה כילה עבד הוה הולד כשר אפי' היא א"א דעבד הבא על בת ישראל הולד כשר מ"מ כאן דצד חירות שבו קידושין תופסין בה והוה בישראל הבא על א"א שהולד ממזר:

יב לכתחילה שפחה אע"ג דממזר היי' בכל לאוין שבתורה והאך יעבור על לאו דלא יהי' קדש דקאי על איסור שפחה תירץ ר"ת דמדלא כתיב לא תקח שפחה אלא לא יהיה קדש וממזר הוא ממילא קדש שיצירתו בעבירה ודוקא ממזר לשפחה אבל ממזרת לעבד לא דהרי הבנים יהיה כמות' דאלו עבד אין לו יחוס. (דברי המגיה והב"ש כ' דלר"ת ממזרת מותר בעבד וכן ראיתי בתוס' דגיטין עכ"ל וליתא דאיסורא עכ"פ איכא מדרבנן לר"ת אלא דאיסור דאורייתא ליכא בממזר דממילא קדש ומשום תקנת הולד מותר לישא שפח' אבל ממזרת דליכא תקנת הולד אסור ובתוס' דגיטין מיירי בחצי עבד וחצי ב"ח דלית ליה נמי תקנתא לכן הקשו שפיר רישא ממזרת דכיון דליכא א"ד עכד"ה):

יג גר שנשא בת ישראל הרמב"ם כ"כ ותמ' הר"ן ע"ז דבשלמ' בגוי הבא על בת ישראל הולד ישראל ואסור בממזר' לפי שא"א לו להתיחס אחר אביו דלמשפחותם לבית אבותם בישראל כתיב אבל זה שישראל גמור הוא למה לא יתיחס אח' אביו ויה' נידון כגר דמותר בממזרת והרי יש כאן קדושין ואין עבירה דהולד הולך אחר הזכר וצ"ע עכ"ל ולעד"נ לתרץ דכיון דכי אזלת בתר תחילה שהיה גוי היה ישראל גמור אסור בממזרת ואתה בא להוציא גר מכלל גוי שהיה תחילה מטעם שהוא ישראל גמור עכשיו מצד שאתה נותן לו שם משפח' בישראל א"כ הוה נמי בכלל ישראל ג"כ שאסור בממזרת בשלמ' בגר עצמו דמותר בממזרת הוא מטעם שלענין זה שיהיה מותר בממזרת לא נכנס הוא לקדוש' זו ונשא' עליו ההיתר שהי' בגיותו וכאלו הוא עדיין גוי לזה משא"כ בזה הבן שאתה עוקר ממנו שם גיות של אביו כיון שאתה רוצה לקרו' בו למשפחותם לבית אבותם האיך יהי' מותר בממזרת דכל שהוא בכלל קדושה זו אין עליו שם גיות כלל וכישראל גמו' כן נ"ל נכון:

יד הולד כשר דממ"נ כשר בין אם הוא של ראשון או של אחרון אבל אם (בא) אח"כ עלי' יש ספק דשמ' הבן שנולד כבר הוא של ראון ונמצא ביאת שני הוה ספק אשת אח שה"ל בן זה הבן שני נולד בביא' איסור:

טו או שאינו בפנינו בגמ' שמביא ב"י מפורש דאפי' ברוב פסולים אצלה והיינו בדיעבד שלא לאוסרה על הארוס אבל לכתחלה לא תנש' לכהן אם מת הארו' לא היא ולא העוב' עד דאיכא רוב כשרים אצלה אבל אם הוא מוד' לה אז מותרת לכתחלה לכהן והעובר ג"כ כשר לכתחלה דבזה אפי' ר' יהושע מוד' דכשר ומו"ח ז"ל כ' דבר זה בשם חכם א' והוא ללא צריך כי הוא מבואר בגמ' כמ"ש ב"י בשם הר"ן ועיין מ"ש בסעיף י"ד לענין אם הית' פרוץ ביותר:

טז בנים לכן אינו נאמן היינו לפסול אותו אבל לענין ירוש' נאמן כמ"ש בח"מ סי' רע"ט:

יז **האסופי כו'** זהו לשון הרמב"ם פט"ו דאיסורי ביא' ונבא' בס"ד הסוגיא לפי דבריו ומה שהקשה עליו הטור ביומא דף פ"ד אי' אמר שמואל לא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב פי' דאם ספק כותי הוא ספק ישראל מפקחין ואע"ג דרוב כותים חתם ה"ד אי דאיכא ט' ישראל וגוי א' בינייהו ונפל מפולת על א' מהם ואינו ידוע אם ישראל רוב' ישראל נינהו אלא פלגא ופלגא ספק נפשות להקל אלא דאיכא ט' גוים וישראל אחד ואשמועי' דאפ"ה חיישי' שמא ישראל הוא ומפקחין הא נמי פשיטא דהוא קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ל"צ דפריש לחצר אחרת ושם נפלה עליו מפולת על א' מהם ובכ"מ אמרינן דכל דפריש מרובה פריש הכא בפיקוח נפש לא אמרי' כן איני והאמר ר' יוחנן ט' גוים וישראל א' באותו חצר מפקחין לחצר אחרת אין מפקחין ל"ק הא דפריש מקצתו פי' רש"י בפריש כולה הואיל ואתחזק ישראל בהאי חצר שנפלה בו מפולת מפקחין ואע"ג דניידי לא אזלי' בתר רוב' הא דפריש מקצתייהו ולא ידעינן אי היה ישראל באותו חצר אזלי' בתר רוב' הואיל ולא אתחזק ומי אמר שמואל הכי והתנן מצא בה תינוק מושלך אם רוב ישראל ישראל ואם רוב גוים גוי מחצה על מחצה ישראל ואמר רב ל"ש פירש"י דאם רוב ישראל מחזיקינן לי' ישראל אלא להחיותו אבל ליוחסין לא פירש"י אם בת היא שיהא כהן מותר בה לא ואפי' במקום שאין חשש אסופי ואע"ג דרוב ישראל מעלה עשו ביוחסין דבעינן תרי רוב' כדאיתא בספ"ק דכתובות שמואל אמר לפקח עליו הגל פירש"י דאם רוב ישראל אבל במע"מ לא וכ"ש ברוב גוים כי אתמרד שמואל אריש אתמר אם רוב גוים גוי אמר שמואל ולענין פיקוח נפש אינו כן דאפי' ברוב גוים מפקחין אם רוב גוים גוי למאי הלכת' פירש"י אליבא דשמואל כיון דאמר מפקחין כ"ש דמצו' להחיותו למאי הלכתא הוה גוי א"ר פפא להאכילו נבילות עד שיקב עליו גיורת אם רוב

ישראל ישראל למאי הלכת' הוה ישראל ברוב ישראל טפי מבמע"מ אי להאכילו נבילות במע"מ נמי לא כפינן לי' להחזיר לו אבידתו מע"מ ישראל למאי הלכתא לנזקין כו' וכ' הרמב"ם פ"ב דהל' שבת היתה חצר שיש בה גוים וישראל אפילו ישראל א' ואלף גוים ונפלה עליהם מפולת מפקחין על הכל מפני ישראל פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו באותו חצר מפקחין עליו שמא זה שפירש היה ישראל והנשארים גוים נעקרו כולם מחצר זו לילך לחצר אחרת ובעת עקירת' פירש א' מהם לחצר אחרת ונפלה עליו מפולת ואין ידוע מי הוא אין מפקחין עליו שכיון שנעקרו כולם אין כאן ישראל וכל הפורש מהם כשהולכים הרי הוא בחזק' שפירש מהרוב לפיכך אם היה הרוב ישראל אע"פ שנעקרו כולם ופירש א' מהם לחצר אחרת ונפלה עליו מפולת מפקחין עכ"ל הרי לפנינו שלהרמב"ם בפירשו כולן אין מפקחין כי יש כאן רוב גמור היפך דברי רש"י דבפירשו כולן מפקחין כיון דאתחזק שם בחצר השני ישראל שהביא בכ"מ שחכמי לוני"ל שאלו להרמב"ם על מה דמשמע מדבריו דפסק לפיקוח נפש אין מפקחין ברוב גוים היפוך הגמ' דבפקוח נפש אין הולכים אחר הרוב והשיב שכך הם דברי שמואל דסב' שאפילו רוב העיר גוים מפקחין אבל אנו אדברי ר' יוחנן סמכינן דאמ' ט' גוים וישראל ביניהם באותו חצר מפקחין בחצר אחרת אין מפקחין ואוקימנ' בשפירשו כולם שהרי לא נשאר שם קבוע ולפיכך אם פירש א' מהם בחצר אין מפקחין דמרובה פריש וה"ה לזה שפירש דרוב' גוים שאין מפקחין עליו גם רב חולק עליו כו' ואת"ל רב אין חולק עליו מ"מ ר' יוחנן חולק ע"ז ואמר בט' גוים וא' ישראל באותו חצר מפקחין בחצר אחרת אין מפקחין והנ' הולך בפיקוח נפש אחר הרוב וידוע ששמואל ור"י הלכה כר"י עכ"ל ומביא שם שהרמ"ה השיג על הרמב"ם דאטו מי פליגי דר"י אדשמואל והלא רמינן להו אהדדי בגמ' ופרקינ' ל"ק הא דפריש כולה הא דפריש כו' וכתב שם שהשיבו להרמ"ה דהרמב"ם גרס אלא כי אתמרד שמואל כו' והדר בי' מתירוצ' דהא בפירשו כולהו כו' אלא אמרי' דשמואל אפי' ברוב גוים מפקחין ל"ש פירשו כולה או מקצתה כו' מ"כ ותמהתי על תי' זה דהא הרמב"ם בתשו' דלעיל כתב ואוקימנ' כשפרשו כולם כו' משמע שאותו תירוץ נשאר גם במסקנ' ונלע"ד דהרמב"ם ס"ל דע"כ לא מפרש התרצן דשמואל מיירי דוקא בפירשו מקצתייהו אבל בפירשו כולן מודה דאזלי' בתר רוב' ולא מפקחין דא"כ ק' מאי פריך דשמואל אהדדי מהאי דאמר ולפקח עליו הגל דוקא ברוב ישראל אבל לא ברוב גוים דהא התם מיירי באין שם קבוע אלא יש רוב גמור וכמ"ש הרמב"ם בתשו' הנ"ל בהדיא משא"כ דשמואל כאן מיירי דוקא בפירשו מקצתן דיש שם קבוע אע"כ דא"ש כלל למוקמי דברי שמואל דכאן בפירש מקצתן דוקא שהרי אמר אין הולכים בפיקוח

נפש אחר הרוב ש"מ דברוב גמור קאמר והיינו בפירשו כולן א"ו דאפי' ברוב גמור אין הולכים בפיקוח נפש אחריו והא דאמר ל"ק הא שפירשו כולן ה"ק אין קושי' על ר' יוחנן מדברי שמואל דר"י שפיר ס"ל להא דשמואל דאין הולכים אחר הרוב בפיקוח נפש ומחלק בין פירשו כולן לפירשו מקצתן אבל שמואל לא ס"ל כהא דר"י אלא בכל גוונא לא אזיל בתר רוב' בפיקוח נפש ואף שהלשון של ל"ק קצת דחוק לפ"ז ע"כ לו' כן מטעמא דפרישי' וע"כ שפיר פסק הרמב"ם כר' יוחנן ויש חילוק בין כולן למקצתן ותו יש קושי' בדברי רמב"ם פט"ו דאיסורי ביא' באסופי שנמצא בעיר כו' כמו שהעתיק כאן בש"ע דקדושי אשה מספק צריכה גט וברמב"ם זכר עוד מי שהרגו אינו נהרג (וכו' צ"ל וכתב) המ"מ הטעם כיון דאיכא מקצת גוים או ישראל קבועים בעיר וכמע"מ דמי וא"כ אמאי פסק אח"ז היה רוב העיר גוים מותר להאכילו נבילות כו' הא אין רוב גוים כיון דקבוע הוא וכמע"מ דמי ופשוט שבעמ"מ אסור להאכילו נבילות ובדרישה טרח לחלק בין חצר שדרו בו תחלה בחצר א' דקבוע מיקרי משא"כ בעיר כשדרין בו רוב כותים ומיעוט ישראל שכ"א בפ"ע כו' וכ"ז גרם לו שאשתמיטתי' דברי תוספות בפ"ק דכתובות דף ט"ו ד"ה דלמא אזלו כו' וז"ל וכן גבי תינוק מושלך בעיר לא חשיב קבוע הואיל ולא נמצא בבית כו' משמע דמיירי שנמצא בשוק דשם אין קביעות והוה רוב גמור ומ"ה מותר להאכילו נבילות וזה לא דמי לרוב גוים לענין אם נפלה מפולת על א' דשם יש חילוק בקבע בגמרא אבל כאן באסופי אין חילוק בגמ' לענין נעקר ופירשו כולם או מקצתם דשם אין חילוק כלל בין קבוע או לא דאין שם קבע כלל בשוק אלא דמ"מ אין מועיל הרוב ליוחסין מטעם שכ' רש"י דתרי רוב' בעינן ובקידוש אשה דצריכה גט מספק דזה הוה כמו יוחסין דראוי להחמיר בו ומי שהרגו אינו נהרג אפי' ברוב ישראל דאע"ג דבפ"ק דחולין אמרינן דאזלינן בתר רוב' דאל"כ איך ממיתין את הרוצח דלמא הנרצח טריפה היה לא דמי לכאן דהתם המועט אינו לפנינו אלא שיש חשש שמא היה טריפה בזה אין הולכים אלא אחר הרוב משא"כ כאן דהמיעוט היא לפנינו ע"כ יש קצת מקום לחוש להמיעוט ע"כ אין הולכים אחר הרוב הזה אלא לענין הנוגע באותו ספק אבל המגיע לישראל חוששין להמיעוט הזה כנלע"ד בזה לדעת הרמב"ם ויליף לה מדאמר רוב גוים גוי למאי הלכתא להאכילו נבילות למה הוצרכו לפרוט דבר זה ולא אמרו דרך כלל שהוא גוי בודאי יש הרבה דברים שגוי וישראל נחלקים אלא ודאי דלאו לכל מילי הוה גוי מחמת רוב זה כמו שזכרנו ול"מ רוב הזה אלא לענין להאכילו נבילות שדבר זה נוגע על הגוי עצמו אם הוא עושה איסור או לא וכן ברוב ישראל בזה ל"מ אלא לענין אבידה דהי' ענין ממון אע"ג שיש איסור אם הוא גוי מ"מ עיקר' דאיסור' שלא להחזיר

הממון לגוי ובזה סמכינן ארוב הזה משא"כ לענין הריגת ההורגו ליוחסין ולענין קידושין שהם איסורים שאינם נוגעים בממון לא אזלינן בתר רוב הזה להם אחר זה מצאתי כן במ"מ עצמו בדף ההוא אחר זה וז"ל דלא אמרינן אם רוב ישראל להרוג על קידושי' אלא ודאי כספיקא דייניגן דהשתא לגבי יוחסין אמרינן דלא בתר רוב' דישראל משום מעלה דיוחסין להרוג על קידושי' לא כ"ש כו' ולא מצאנו רוב כה"ג בדיני נפשות כך נ"ל עכ"ל הרי דאפי' ברוב הזה ספק קצת ולא כמ"ש המ"מ כאן דהוא קבוע ודוק:

יח מחצה על מחצה מצוה להחיותו הרמב"ם מרא דהאי פסק' ס"ל דהא דאמר רב ל"ש אלא להחיותו קאי על מע"מ אבל רש"י ותו' מפרשים דקאי דוקא על רוב ישראל ונראה טעמם דאי קאי גם על מע"מ למה במחצה אמרו דהלכתא לענין ניזקין ולא אמרו שמצוה להחיותו אבל הרמב"ם ס"ל דודאי ה"מ למימר כן אלא דקמ"ל רבות' לענין ניזקין וכעין שפירש"י ותוס' בענין אבידה דקמ"ל רבות' ע"ש דלענין להחיותו אין חידוש כ"כ דמפרנסים עניי גוים ה"נ בזה קמ"ל רבות' דהיינו ע"פ מה שביאר המ"מ בזה דאם נגח שור שלו לשור של ישראל משום פלגא ופלגא א"ל אייתי דאי' דלאו ישראל אנא ואתן לך אבל ברוב גוים חשבינן לי' כגוי ומשלם נזק שלם לפי שאין לו חזקת ממון כיון שהוא עצמו מסופק אם הוא גוי או ישראל ונ"ל דזהו הרבות' דלא תימא כיון שאין לו חזקת ממון א"כ אפי' במע"מ נימא דפלגא ודאי משלם ליה ואידך פלגא ה"ל כממון המוטל בספק ואין שום א' מהן מוחזק (קמ"ל) דאז דין הוא כישראל גמור שפיר מהני לו חזקתו בזה וזה נכון לע"ד. וכתב עוד המ"מ דברוב ישראל אם נגח שור ישראל שורו של זה מסתבר' דפטור ואפי' ברוב ישראל דהא קי"ל דלא אזלינן בממון בתר רוב והיינו דאמרינן דוקא להחזיר לו אבידותיו לפי שאין להמוצ' חזקת ממון בה כלל אבל לשלומי ניזק' אפי' ברוב ישראל לא מפקינן מישראל לזה דאל"כ לאשמועינן רבות' דאפי' ברוב ישראל לניזקין כ"ש לענין אבידה עכ"ל ובטור כתב בזה וז"ל ואם נגח תורא דידיה לתורא ידישראל פלגא משלם ליה ואידך פלגא א"ל אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ואתן לך אפי' במע"מ עכ"ל והאי אפי' פירשו וכ"ש ברוב ישראל אבל ברוב גוים פשיטא דמשלם הכל דחשבינן לי' כגוי וכמ"ש בסמוך בשם המ"מ ואין בזה מחלוקת בין הרמב"ם להטור והב"י הבין דמ"ש הטור אפי' במע"מ היינו דכ"ש ברוב גוים ואגב שיטפי' לא דק בזה ובדרישה העיד דברוב ספרים נשמט דבר זה מספר ב"י (ובמר שביאתו א"ה לא ידעתי מה זה) כי לסלק המבוכים שנזכרו ב"י ובדברי מו"ח ז"ל ובדרישה בזה:

יט **וי"א דאפי' ברוב גוים כו'** זה דעת הטור דפסק כשמואל דבפקוח נפש לא הלכו בתר רוב ולענין מצוה להחיותו פסק הוא כדעת רש"י ותו' שזכרנו בסמוך:

כ **נאמנת החי' לומר כו'** נראה דהך נאמנות הוא לעולם וראי' מדאיתא שם בפ' י' יוחסין (קידושין דף ע"ג א)"ר חסדא ג' נאמנות לומר לאלתר ולא לאחר זמן פרש"י אבל כל שאר הנאמנים נאמנים נמי לאחר זמן עכ"ל והשיב שם חיה דת"ר נאמנת חיה לומר זה יצא ראשונה וזה יצא שניה בד"א שלא יצתה וחזרה כו' ואח"כ איתא שם ברייתא אחריתא ת"ר נאמנת היה לומר זה כהן כו' והיינו דין זה שנזכר כאן ואח"כ נזכר שם א"ר נחמן ג' נאמנים על הבכור היה אביו ואמו חיה ללאלתר אמו כל ז' אביו לעולם כדתניא יכיר יכירנו לאחרים ופירש"י הטעם לשיעור שעדיין אין אביו מכיר אותו שלא יצא מתחת יד אמו לכנוס לברית מכאן ואילך מוטל על אביו להכירו עכ"ל וא"כ הך נאמנות דחי' לענין זה כהן כו' שלא הוזכרו שם לאלתר ודאי אין חילוק בזה ובפרישה הקשה על מה שאין מחלק כאן ובח"מ סי' רע"ז מחלק הטור בין לאלתר או אח"כ לענין זה בכור ותירץ דכאן מיירי שאין אב ואם מכחיש' ושם בח"מ מיירי שנאמנות אפי' אב ואם מכחישם וכן בנאמנות כל ז' עכ"ל משמע שהוא ז"ל מפרש הך דהכא באם אב או אם מכחישין שיעור הנאמנות שלה דוקא לאלתר ובח"מ אם הם אינן מכחישין אות' נאמנת החיה אפי' לאחר זמן ולאלתר דהתם היינו אם הם מכחישין אותה אזי אין אנו משגיחין להם אלא לחיה וכן תוך ז' אין אנו מאמינים (אלא לה לא להאם) [צ"ל להאם ולא לה] ולא להאב ודרך זה אינו נכון לע"ד לא הכא ולא התם דאלו הכא אם מכחישין אות' ודאי אינ' נאמנת אפי' לאלתר דהא אמרינן כאן בגמרא כיון דלית להולד חזקת כשרות אפי' חד יכול לערער וזה פשוט כיון דחד יכול לערער ה"ה אביו דיכון דלא בעינן עדות כשרים שהם שנים ממילא אפי' קרוב יכול לערער כמו שיתבאר אי"ה בסי' י"ז לקמן לענן עדות אשה ע"ש (וכן מבואר סי' קנ"ה דכל היכא דא"צ עדים כשרים אף קרובים ע"ש בב"י בשם) וא"כ כאן אין החי' האמנת כלל נגד ערעור אב ואם והוא ק"U דהא התורה האמינה לאב לענין הבכורה דכתיב יכיר ובח"מ נמי א"א לומר דמיירי בהכחשת אב ואם דהא ע"כ אם ב' עדים יעידו שלא כדבריה ודאי נאמנים אע"פ שאין דרכם של עדים להכיר בענין ולד הנולד מ"מ אם אירע שאומרים שדקדקו ויודעים שפיר ודאי אין אחר ב' עדים כלום וא"כ ה"ה האב שהרי נתנה לו התורה נאמנות דכתיב יכיר ודאי אם הו' אומר שהוא מכיר בטוב לא הפסיד הכרתו שהרי אמרה תורה סתם יכיר ולא דוקא אחר ז' ימים אלא שאין דרכו להכיר קודם הברית ותו קשה ודאי אם אמו מכרת אותו בבירור למה תהא חיה נאמנת יותר ממנה ע"ז ודאי אמרינן יציב' בארעא כו' ותו דא"כ ה"ל לומר דהי' לאלתר מכאן ואילך נאמנת אמו עד ז' מכאן ואילך נאמן אביו לעולם ותו דלשון ג' נאמנים משמע בפעם א' נאמן כ"א אלא שיש חילוק עד אימת יש להם נאמנות ותו מלשון רש"י שכתב כל ז'

שעדיין אין אביו מכיר בו שלא יצא מתחת יד אמו משמע דאם אירע שיצאה מתחת ידה ודאי מתחל' הכרתו תיכף וע"כ סיים רש"י מכאן ואילך מוטל על אביו להכירו משמע דאפשר לו להכיר אפי' תוך ז' אלא שאין מוטל עליו אלא הדבר ברור דלא מיירי בהכחש' כלל לא הכא ולא התם דאלו בהכחש' אין לחי' נאמנות כלל אלא דהענין בזה דהנאמנות הוא מדרבנן כמ"ש ב"י בשם הר"ן דנאמנות החי' לאו מדינ' אלא מדרבנן דהמניח לפי שעל הרוב א"א בענין אחר עכ"ל (ביאור) דבריו דודאי בכל דבר בעינן ב' עדות כשרים ואין להחי' ולא להאשה נאמנות אלא דעקרוה לדינא ונתנוה להחי' לפי שא"א בענין אחר על הרוב ובזה שיערו חז"ל להחי' דוקא לאלתר דאח"כ יש הכר' אחרת דהיינו האם ותו דאפשר שהיה טועה בהכרתו ולהאם עד ז' כיון שאח"כ יש הכר' אחרת דהיינו אביו ע"כ שבקוה אח"כ אדין תורה וגם האם אינ' נאמנת אחר ז' וזהו שכתב דתוך ז' אינו מוטל על האב להכירו ע"כ יש לתת נאמנות להאם ולא אחר ז' ימים דאז אזלינן בתר עיקר הדין אעפ"י שאין שם הכחשה מהאב וכאן נמי איירי שאין שום מכחיש וע"כ נתנו להחי' נאמנות והיינו שכ' הטור שנתערבו ולדותיהם דמשמע שאין שום מכיר אותם דאל"כ אין כאן שום תערובות אלא הכחשה בין העדות ונתנו חכמים (נאמנות) להחי' והיינו עד עולם כ"ז שלא בא שום עירעור ונ"ל לתת טעם לדבריהם דלענין בכור' בח"מ דאשה א' ילדה תאומים ורגיל להיות להם דמיון בצורתם וצריך הבחנה גדולה להבדיל ביניהם ע"כ לא האמינו להחי' אלא לאלתר אבל אחר כך לא דאפשר לטעות בקל משא"כ כאן בתערובות ולד משתי נשים בודאי במעט הבחנה יש היכר ע"כ האמינו לחיה על עולם כ"ז שאין ערעור כנלע"ד נכון בזה:

כא **הולד שתוקי או אסופי** בטור סיים בזה וממזרים ונתינים ודאי מותרים זה בזה והוא מדברי רמב"ם פט"ו דא"ב ושם סיים דהולד ממזר והטור לא הוצרך לכתוב האי דהולד ממזר דכתב קודם זה דספק ממזר או אסופי ושתוק יישאו מהגרים והולד הולך אחר הפגום א"כ מכ"ש שממזר ונתינה הולד ממזר ובחנם טרח מו"ח ז"ל לתרץ זה שלא הזכיר הטור שהולד ממזר ובב"י כתב והטעם שהולד ממזר מדתנן כל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום שבשניהם ואין לזה פי' שהרי כאן עבירה בנישואין אלא המקור לזה מדאמרי' שם גר שנשא ממזרת דייש קדושין ואין עבירה דהולד הולך אחר הפגום וה"ה בזה דממזר ונתינה והטעם דממזר מותר בנתינ' משום דקהל נתתינים לא אקרי קהל ה':

כב **ה"ז ספק א"א** פי' זון הגיו' שנשאה אסופי זה והטעם דאם לא היתה שם שפחה הראוי' לילד אלא הכל ישראל ממילא זה האסופי ודאי מישראל ויש לו קידושין ואשתו הגיורת

א"א ודאי אבל השתא חיישינן שמא זה האסופי בא מאותה שפחה והוה עבד ואין לו קידושין באשתו הגיורת וכבר נתבאר בסימן זה דאסופי מעיר שרוב ישראל לא מהני ליה רובא לענין קידושין ולהוי כקדושי ישראל ודאי אלא לא הוה אלא קידושי ספק:

כג **שמא היא אשת אביו** פי' שמא אמו נתעברה מאביה של זו ונמצ' שאשתו הוא אחותו וכן באשת אחי אביו שמא נתעברה אמו מאחיה של זו ונמצא זו היא אחות אביו (דברי המגיה נראה שהוא טעות וצ"ל כל אשה שאביה פי' כו' מאביה של אשה זו כו' וכן באחיה קיים כו' שמא מאחי' של זו כו' עכד"ה):

כד ספק ממזרים לפי שיש להם קידושין ומגרשים שלא כדת תורתינו ונמצאו בניהם ממזרים:

כה אבל האנוסים הטעם דאלו אין נוהגין לא קידושין ולא גיטין ולפ"ז אותם האנוסים בין העכו"ם היה לחוש לבניהם דהם נוהגים להתיר נושתיהם עפ"י דת שביניהם ממילא שמא גם אלו אנוסים עשו כן ונשותיהם נתקדשו לאחר אלא דאין לחוש גם לזה דאין להם קידושין בגיותם דהא אין להם עדים ישראל ע"ז ואין חוששין לקדושין בלא עדים כשרים כנ"ל:

סימן ה

א יש מתירין אפי' בממזרת הוא דעת הטור שכתב על הרמב"ם ואינו נראה דהא דשרי בנתינה דריש לה מקר' לא יבא פצוע דכה בקהל ה' היינו בישראל אבל באחרינ' שרי ואין חילוק עכ"ל וכתב ב"י לא מצאתי בגמ' שדרשו כן מפסוק זה ואולי מפני שהוא סובר דנתינים אסורים מדאורייתא עלה בדעתו שא"א להתיר פ"ד בנתינה אלא מדרש' דהאי קרא וכבר נתבאר בסי' הקודם שהרמב"ם ס"ל דנתינה אינה אסורה אלא מדרבנן וא"כ הנתינה דמותרת (דפ"ד) אינו משום דרשות הפסוק לא משום שלא גזרו עליה עכ"ל וק"ו דהא בגמ' היה עיקר הפלפול בזה דרב ששת בא ללמד מדישראל פ"ד מותר בנתינה שהוא איסור מן התורה אם אינו פ"ד אלא דהפ"ד אבד קדושתו ה"נ פ"ד (כהן) אבד קדושתו ומותר בגיורת דהיינו שיש בה איסור זונה שנבעלה בגיות' כדפירש"י דכהן כשר אסור בגיורת משום האי טעמ' ודחה ליה רבא (נתינה אין בה איסור כלל אלא מדרבנן גזרו בה וכי גזרו בכשרים אבל לא) בפסולים כגון פ"ד וממילא אין לך ללמוד היתר לכהן פ"ד להתיר בגיורת שהי' אסורה לכהן כשר מן התורה ולא אבד קדושתו ואח"כ חזר רבא מחילוק זה כדאית' בגמ' ופסקו הפוסקים כרב ששת דמותרת (גיורת) לכהן פ"ד (וכמסקנות) רבא כאן וכ' המ"מ דאע"ג דהרמב"ם דס"ל כלשנ' קמא דרב דאין איסור

בנתינה אלא מדרבנן ממילא אין לך ראיה להתיר כהן פ"ד בגיורת מ"מ קי"ל להיתר' בזה אבל בממזרת אסור אף הפ"ד כיון שיש בה איסור דאורייתא וא"כ קשה על הב"י שכתב דכיון שסובר הטור דיש איסור תורה בנתינה צריך דרשת הפסוק להיתר של הנתינה לפ"ד אודאי לית' דההיתר בגמ' הוא לרב ששת בזה מכח שהפ"ד לישראל אבד קדושתו דאי אמרת דההיתר פ"ד ישראל מדרש' הפסוק אין לך ללמוד דכהן פ"ד מותר בגיורת דדלמא שאני הוא דקדושת כהן עדיין עליו שהרי אין לך היתר שם מפסוק לא יבא פ"ד כו' ורש"ל האריך בזה כמו שהעתיקו בפרישה ומו"ח ז"ל ותכלית דבריו לפרש לשון הטור דכתב הא דשרי בנתינה ח"פ דמן הראוי היה לאסור פ"ד מכח שפלותו בנתינה שהיא גיורת והיא חשובה דהא מצינו בה חשובות מן התורה שהישראל מותר ב"ה להרמב"ם אלא מדרבנן אסורה לישראל וא"כ תהא הנתינה אסורה לפ"ד כיון שיש לה מעלה נגדו וא"כ צ"ל דמדרשת הפסוק דלא יבא כו' היא מותרת לישראל פ"ד וע"ז מקשה הטור דה"נ ניליף מפסוק זה דממזרת תהא מותרת לישראל פ"ד ואפי' מדרבנן כשם שרבנן לא גזרו בנתינה לפ"ד ושבקוה (אדאוריית') ה"נ נימא בממזרת דהי' מותרת אפי' מדרבנן זו תורף פירושו והוא תמוה מאד דאיך יליף הטור ממזרת מנתינה דע"כ לא הקילו רבנן בפ"ד אלא משום שאין בו איסור תורה לישראל אלא הם אמרו והם אמרו להקל בפ"ד משא"כ בממזרת שאסורה מן התורה לישראל ה"נ דאיסור ההו' קאי (גם) אישראל פ"ד דגם הוא מקרי קהל ה' וכבר הקשה עליו מו"ח כן ופי' הוא בדרך אחר לומר דגם להרמב"ם ס"ל דנתינ' איסור תורה יש בה לישרא ודחק לפרש לחלק בין הם לבניהם והנלע"ד לפרש בדברי הטור בדרך זו דמ"ש דהא דשרי בנתינה (קאי) אכהן פ"ד שזכר לפני זה בסמוך דמותר ג"כ בנתינה דגם הרמב"ם ס"ל כן ולא נתכוון בהך נתינה לענין איסור נתינה אלא מצד שהיא גיורת ויש בה איסור תורה לכהן כשר מצד שהיא זונה כמו שזכרנו בסמוך ואפ"ה שרי מכח הפסוק דלא יבא פ"ד בקהל ה' כו' כדאיתא להדי' במשנה דפ"ד מותר בגיורת מכח פסוק זה והך נתינה היא ממש כמו גיורת וכמ"ש גם רש"ל כפי פי' שלו והיה פשוט דהיתר נתינה שהוזכר אין בו חילוק בין אם הוא עצמה נתגיירה או מש שילדה אחר שנתגיירה שדין א' להם להיתר והיא בכלל גיורת שנתגיירה שזכרה המשנה והיה מהראוי להרמב"ם להזכיר סתם גיורת לפי דברנו שמאיסור זונה מיירי אלא נקט בזה נתינה דהרמב"ם מתיר' לפ"ד מצד שהנתינה איסורא קל שאינה אלא מדרבנן וע"ז מקשה דהא מ"מ יש בה איסור תורה מצד גיורת לכהן ואפ"ה מותר לכהן פ"ד וא"כ הוה ממש כן בממזרת וקושי' זו ודאי אלימת' הוא על הרמב"ם דמתיר בהדי' כהן פ"ד בגיורת משוחררת וה"ה בנתינה ולא קפיד באיסור זונה והמ"מ הקשה קושי' זו ודחק

לתרץ דאיסור גיורת של תורה לכהן אינו חמור כ"כ שאינו שוה בכל משא"כ באיסור ממזרת ששוה בכל מ"ח הטור לא ניחא ליה בחילוק זה לחלק באיסור של תורה והמ"מ מקשה על מי שמתיר בממזרת אמאי תני במשנה דמותר בגיורת ולא שנה רבות' שאפי' בממזרת מותר ונראה דלק"מ דתנ' דנקט פ"ד מותר כלל בין ישראל פ"ד בין כהן פ"ד וכיון שיש בכהן פ"ד איסור דאורייתא בגיורת א"כ ה"ל ממש כממזרות דתרוייהו יש בם איסור תורה בישראל כשר ובפ"ד מותר בשניהם דאין לחלק בין אסורי תורה במקום שלא חלקו חז"ל בפי' כן נ"ל נכון:

ב **שנכרתה העטרה.** כדי לישב דברי הגמ' והטור בס"ד נעתיק המקור בזה בפ' הערל (יבמות דף ע"ה) איתא ואם נשתייר מעטר' אפי' כחוט השערה כשר פי' רש"י עטרה שורה גבוה המוקפת סביבת הגיד וכ"פ במשנה ריש פרק זה וז"ל שאין גיד אלא מעטר' ואילך לצד גוף. עטרה הוא שורת בשר המקפת במקום מילה בגופ' ושופע (ויורד) עד סופ' ואמרינן על זה שם מלא החוט על פני רובה וכלפי רישא פירש"י נשתייר מלא (חוט) השערה על פני הרוב היקיפ' אבל אם נחתכ' כלפי הגוף ונשתייר מלא החוט מעטר' ע"פ הקף כל הגיד בצד' כלפי קרקע פסול עכ"ל ותו איתא ניקב למטה מעטר' שכנגדו למעלה מעטרה סבר ר' חיי' לאכשורי א"ל רב אסי עטרה כל שהוא מעכבת פירש"י שהנקב למטה מהעטרה בסוף הגיד והנקב הולך באלכסון ויוצא כנגדו למעלה מעטרה כלפי הגוף וסבר לאכשורי הואיל ואין ב' ראשי הנקב למעלה מעטרה עטרה כל שהוא מעכבת כגון שהנקב עובר דרך ע"פ כל העטרה אפי' נקב כ"ש מעכבת תולדתו ופסול והתוס' פירשו כמו שנעתיק בסמוך כקולמוס פי' שנחתך בשיפוע או כמרזב פי' שנחקק ויש לו דפנות מב' הצדדים והחקק באמצע כמין צינור כשר וקמ"ל דאם נחתך כקולמוס אעפ"י שנחסר הגיד מעביו ואינו נוגע בכותלי הרחם ואינו מתחמם כ"כ וכמרזב קמ"ל דאעפ"י ששולט האויר שם ומתקרר אפ"ה כשר ואמרינן שם דהך כקולמוס וכמרזב היינו אפי' למעלה מעטרה דאלו למטה מעטרה אפילו נכרת הגיד נמי ופירש"י דאפי' נכרת כל הגיד דהא תנן אם נשתייר מעטרה מלא חוט כשר אעפ"י שנחתך כל שמעטר' ולמטה עכ"ל וכתב בדרישה שקצת חכמים פירשו הך שאם נשאר מלא חוט מן העטרה פירושו שנחתך גובה הבשר שע"פ המילה למעלה ונחתך גם שורת הבשר המוקפ' סביב הגיד בשיפוע מלמעלה למטה ולא נשא' מאותו בשר כ"א כחוט ע"פ רובא ואחר הרוב אע"פ שנחת' שם למטה כלו כשר והקשה ע"ז דא"כ היינו כקולמוס ולמה פליגי בגמרא בקולמוס ועוד דעטר' אפי' כ"ש מעכבת וטרח מאד בפשט הפוסקים דלמעלה ולמטה קאי הכל על החלק שהוא למטה סמוך לראש הגיד ממש ומ"ש למעלה פי' מסוף העטרה

ואחר יגיע' לא נחית כפי הפשוט אלא דחק עצמו כי אשר תראה בעיון בדבריו. והנלע"ד דעיקר מה שצריך כאן ביאור ודאי היינו כדי לחלוק במ' שאמרו נחתכ' כל העטר' ולא נשתיי' אלא כחוט וא"כ היינו כקולמו' וזו מה שפירש"י דכקולמוס במרזב הוא למעלה מעטר' דאי למטה הא אפי' בנחתך כו' שם כשר דהא אמרו דבשיור מלא חוט כשר בעטרה האיך הרכיב ב' דברים להדדי דבשיור כחוט כשר אפי' בעטרה עצמו כמשמעות המשנה דאם נשתייר' מהעטרה כחוט כשר ואנן עכשיו קיימינן בלמט' מעטרה נמצא דפתח בלמטה וסיים בתוך עטרה ונלע"ד דהענין הוא כך דבק עטרות יש כאן א' לצד מעלה של הגיד דהיינו מה שהוא נראה לעיני האדם והשניה בצד שהוא נגד הקרקע כמו שזכר בירושל' שמביא בדרישׁ' שיש עטרה עליונה ותחתונה ויש שנוי בין הנך עטרות דהעליונה היא מארכת ויש לה קץ וגבול מתי הוא כלה דהיינו עד מקום שמגיע שם חידוד הגוב' נקרא עטרה ואחר זה נקרא למטה מעטרה אבל בתחתונה דהיינו לצד התחתון של גיד היא מתחלת ומתקצרת עד סמוך לראש הגיד ששם יש כמו שביל בין ב' קצוות שמגיעים שם זה אצל זה וכל צד מהשביל הנ"ל הוא עצמו מגוף העטרה התחתונה והולכת וכלה עד סוף הגיד ממש שהוא הנקב של הגיד נמצא ששם בתחתונה אין שייכות לומר למטה מן העטרה שהרי אין שם חלק אחר העטרה דהגובה שם הולך עד הנקב דלפי הנראה מל' רש"י דלא נקרא עטרה אלא השורה הגובה ממש לא הבשר עצמו אלא הבשר נקרא תוך העטרה ובב"י בי"ד הלכות מילה כתב שהיה מחלוקת בין חכמי ספרד מהו נקרא עטרה אם השורה עצמו אם הבשר כולה ול"נ מלשון רש"י בהדיא שלא נקרא עטרה אלא השורה דהיינו הגובה ממש והנה מה שכתב במשנה ובגמ' דאם נחסרה העטרה ולא נשאר אלא כחוט לא מיירי מן הבשר כלל אלא מן השור' הגובה הנראים לעיין וע"ז אמרו שאם נחתך מן אותה שורה דהיינו הגובה ולא נשאר ממנ רק כחוט שנראה גובה כמו חוט לחוד סגי בכך והיינו כלפי ראשה פי' דכלפי ראשה נשאר החוט מן הגובה ולא נכרת כל עובי הגובה של השורה המקפת אבל כלפי הקרקע לא נשאר כלל אלא נחתך לגמרי וממילא נכר' שם כל הגיד הוא הנקרא העטרה התחתונה עטרה ממש ובעליונה נקרא למטה מעטרה בזה הוא כשר אבל אם נכרת העליונה מה שהי' נגד הגוף לגמרי ולא נשאר שם כחוט ולמטה נשאר קיים דהיינו כל מה שיש לו גובה בכל סביבות צדי הגיד לצד הארץ פסול נמצא דלא איירי במשנה אלא בדין כריתות העטרה שהוא השורה הגבוה לחוד ולא איירי מחתיכות הבשר שבתוך העטרה אלא דבגמ' מיירי מזה דהיינו שאם נחתך הבשר כקולמוס או כמרזב והיינו שמצד שורת העטרה אין שם פסול אלא נשאר כחוט על פי הרוב לצד הגו אלא דה"א לפסול מכח חתיכות בשר כקולמוס

או כמרזב קמשמע לן דכשר וזהו למעלה מן עטרה דהיינו שהחתך מתחיל מלמעלה בגובה הבשר והולך למטה תוך העטרה דאלו למטה מעטרה דהיינו מעטרה העליונה מקום שמסיים שם שורת הגיד אלא עגול שם פשיטא דכשר דהא אין שם אלא למטה מעטרה ובזה אפשר נכרת ממש כשר אע"פ שמצד מטה יש שם עטרה לא איכפת לן בזה דהא אמרי' נחתך העטרה ונשאר כחוט כשר והיינו שלמטה נחתך לגמרי ולא נשאר אפילו כחוט דלא בעינן כחוט אלא בעטרה העליונה ובזה הם דברי רש"י על נכון והך כריתה דקולמוס או כמרזב היינו שנקלף הבשר שתוך עטרה אבל לא עד הגיד דהיינו לחללו דאל"כ פשיטא דפסול דהא אפילו בניקב פסול מטעם כריתות הגיד אלא כדפרשנו ובדברי הטור שכתב וז"ל בראש הגיד יש בשר ובחיבורו לגיד הוא גבוה מוקף סביב הגיד ונקרא עטרה כולו נראה דהא ונקרא עטרה קאי על מה דסמוך ליה ממש דהיינו שהוא גבוה מוקף והיינו השורה וכמו שזכרנו לפי' רש"י ובזה מבואר בסעיף ד':

ג מוקף לכל הגיד זה דעת הרמב"ם ובטור כתב רוב הגיד ותלוי (כו' צ"ל בגירס') הגמ':

ד ניקב למטה מהעטרה בענין שכנגדו למעלה בתו העטרה זה לשון הרמב"ם והו' כפירש"י שזכרתי בסעיף ב' ואף שרב"י נקט למעלה מעטרה נראה דלהרמב"ם ק"ו בזה שהולך למעלה מעטרה ותו ששם הוה פסול אפילו בלא נקב למטה כיון שיש עכ"פ נקב למעלה מעטרה וכמו שיתבאר בסמוך אבל התוס' פי' דנקב למטה מעטרה בעליונו של גיד והוה נקב מפולש והוה בתחתונו של גיד למעלה מעטרה לפי שמתקצרות שם ומסיק דעטרה לא נקב אלא עד חלל הגיד ואפילו למטה מעטרה פסול כיון שאם היה נקב מעבר אל עבר היה בצד א' למעלה מהעטרה דהא מכשרי' בסמוך כקולמוס וכמרזב וכיון דאפילו נחתך לגמרי (כשר) כ"ה ניקב עכ"ל ונראה דזה מיירי בנקב שאין ש"ז יוצא שם דאל"כ היה פסול אפי' ניקב תחתונו של גיד למעלה מעטרה לחוד על החלל ואפי' לא ניקב כלל בעליונו של גיד דזה ודאי דתחתונו של גיד לא עדיף מעליונו דפסול בניקב לחוד אם ש"ז יוצאים שם ואע"ג דבניקב הגיד עצמו למעל מעטרה עד החלק (פסול) ואפי' אין ש"ז יוצא שם דהא לא מצרכי' ש"ז אלא בתוך העטרה מ"מ כאן שהנקב בתחתונו של גיד ויש כנגדו חלק שם בעליונו של גיד ושם הוא למטה מעטרה עדיף טפי ע"כ בעי' נקב מפולש דוקא כלל הדברים נראה לשיטה א' שהיא ג"כ שיטת הטור ד"ש ב' פסולים בניקב האחד מצד שהוא עצמו פוסל לא מצד יתיאת ש"ז מצד דהו' בכלל כרית' ומ"ה אף אם הוא נקב קטן פוסל וזהו בעצמות הגיד למעלה מהעטרה ושם לא בעי' ג"כ שיהא מפולש אלא אם ניקב לחלל הגיד כמ"ש הב"י בשם המרדכי אלא דבניקב בעליונו למטה מעטרה ובתחתונו למעלה מעטרה אז ג"כ הנקב פוסל מחמת כריתות הגיד לא משום

ש"ז אלא כיון שיש לו חדא לטיבות' שיש שם מצד א' (למעלה צ"ל למטה) מהעטרה ע"כ בעי' שיהיה הנקב מפולש ואם אין מגין עליו אז פסול ומה שאמר כקולמוס ומרזב כשר אפילו למעלה מעטרה היינו שנקלף מהגיד קצת בשר אבל לא עד החלל הגיד דאז פשיטא דפסול דלא עדיף מנקב שם אלא ודאי דאין שם אלא קליפה מלמעלה וקמ"ל דלא פסול כקולמוס משום שנתמעט עובי הגיד ובמרזב משום דשליט שם אוירה בין הדפנות המרזב ואין מתחמם שם ובניקב תוך העטרה עד החלל הגיד ותו לא אין לפסול משום כריתה שאין שם גיד אלא בשר אלא משום פסול יציאה ש"ז על כרחך אין פסול אלא כשהנקב גדול ששם יוצא ש"ז אבל אם היא מפולש שם לעבר השני פסול מחמת כריתה ואפי' נקב קטן וכן בניקב הגיד למטה מעטרה בעליונה של גיד ובתחתונה הוא למעלה מעטרה פסול מחמת כריתה כי שם הוא הגיד ממש לא בשר כיון שהוא למעלה מעטרה כי כן הוא נראה לעינים אלא דבעי' שיהא מפולש ואם ניקב נקב מפולש ואפי' נקב למטה מעטרה בעליונו של גיד וגם לצד התחתון של גיד אין שם למעלה מעטרה אלא תוך העטרה ההיא שהיא בקצה הגיד ממש לצד הארץ כשר דאפי' נחתך אין מזיק בזה כיון שרוב העטרה נשארה כחוט קיים לצד הגוף ומו"ח ז"ל הקשה לו מקולמוס דכשר אההיא דניקב למעלה מעטרה דפסול ונכנס לפלפל עבור זה בדברי התוספתא ולפי מה שכתבתי אין קושיא כלל ובדרישה כתב בענין זה שתחת הגיד אין שם כלל עטרה לא מצד העליון ולא מצד התחתון אלא דלצד התחתון הוה העטרה במקום שנוגעין שני הקצוות הגובה להדדי ודבר זה אינו לע"ד אלא דבצד התחתון היה הקצה העטרה עצמה שהוא עצמו הגובה של צדדים השביל שיש שם שאין החתיכה וכ"ש הנקיבה פוסל שם כלל כיון שנשארה העטרה קיים למעלה כחוט וראיה עוד לזה מפ' הבע"י דף נ"ה דאיתא שם לחלק בין הראה לנשיקת אבר במקום תשמיש ואמרי' שם דהראה היא הכנסת עטרה ואלו לפי בעל הדרישה יהיה עוד מלתא אחריתי בינייהו דהיינו הכנסת אותו חלק שהוא אינו אלא בשר ולא עטרה כלל ולא נתבאר מה משפטו אבל לי דרכנו אין קושיא דאף הקצה ממש יש עליו שם עטרה ששם הוא הגובה עצמו של עטרה התחתונה ולא שייך קריאת שם למטה אלא בצד העליון של גיד וכן מבואר מפירש"י בפ' הבע"י שכתב ז"ל עטרה ראש הגיד ואינו מן הגיד אלא בשר עכ"ל הרי שראש הגיד הוא ממש עטרה והיינו עטרה שלמטה שזכרנו ואין עלינו שום קושיא בס"ד מכל מה שהקשה לבעל הדרישה בזה:

ה ואפי' מסרס אחר מסרס דכתב לא תעשו לשון רבים כ"כ בפרישה ותמהני שהיר בפ"ה שרצים דף קי"א ילפי לו מדכתיב ומעוך וכתות כו':

ו **והמסרס את הנקבה כו'** פטור וכתב המ"מ מדתנן אין סירוס בנקבות ולא אמר מותר לסרס הנקבות ש"מ חיוב הוא דליכא אבל אסורא איכא ומ"ה כ' הרמב"ן ממש כאן לשון פטור ולא נ"ל דקדוק זה מגמ' דודאי גם לשון אין סירוס בנקבות מורה על היתר כמו לשון מותר אלא הטעם כיון שמסרס אותה על ידי מעשה כגון הכאה או בעיטה או שאר דברים הגורם סירוס ובא על ידי מעשה שלו אין לומר בו היתר דאפי' בבהמה אסור משום צער ב"ח בלא איסור סירוס ובפרישה נתן טעם לאיסור בנקבה משום דלא תוהו בראה וזה אינו אמאי מותר להשקות הנקבה עיקרים כמ"ש סעיף שאחר זה אלא כדפירש רש"י והא דפטור בנקבה אפי' אם בא על ידי מעשה שלו נראה הטעם דבנקבה אין שייך סירוס בהפסד איברי זרע ממש שאינה בחוץ כמו בזכר ע"כ לא הוה הסירוס בידים ממש אפי' אם בא ע"י מעשה שלו וע' סעיף י"ב:

ז **ואשה מותרת לשתות עיקרים כו'** דכאן שאין בא אלא ע"י שתיה אין (איסור) אפי' לכתחלה דאין כאן צער כלל ומו"ח ז"ל כתב דאין לחלק בין הך דמותר בשתיה להה"א דפטור אבל אסור מכח מעשה דבתו' פ"ח שרצים כתבו דלא שייך סירוס בנקבה אלא ע"י השקאה אלא החילוק הוא דההיתר דכאן הוא משום דאית לה צער לידה וזה שלא בדקדוק דהתו' שם בדף קי"א לא כתבו אלא דאין שייך סירוס באשה ור"ל דיאן איסור סירוס בה וכההיא דר' יהודא שזכר שם ואין שייך מסרס אחר מסרס אלא במקום שיש איסור לסרס להראשון ע"י והחילוק דבין צער לידה אינה במשמע מן הפוסקים כלל:

ח ליטול כרבלתו בפסקי מהרא"י סי' ק"ח כתב בזה דאין כאן משום צער ב"ח כיון שיש לו ריוח בדבר וכעין (זה) כתב הרמב"ן סימן קי"ח בט"ז בשם התו' לענין בל תשחית ואין זה דומה להה"א שזכרתי בסמוך דע"י מעשה שלו מסתרסת הנקבה ויש איסר דשם אינו מרויח בדבר אע"ג דמסתרסת ע"י זה כו' משמע מזה דכל שהסירוס ממילא מותר וכדמסיק כיון שלא מפסיד באיברי הזרע ותימא לי שהרי שם בפ' ח' שרצים (שבת דף ק"י) פירש ר"י בהדיא דאפי' הסירוס ממילא אסור וההיא דנטילת כרבלתו לא נעשה סריס ע"י זה אלא דרמות רוחי' הוא דנקטי' ליה פירש רש"י שהתרנגולת מתאבל על שניטל הודו ואינו משמש ובפסקי מהרא"י שזכרתי לא יליף מזה רק שאין כאן צער ב"ח וצ"ע:

ט **קונסין אותו כו'** הקשה בפרישה מאי שנא מהרבעת בהמה דאסור לו' לגוי שירביע מין בשאין מין ואם עבר אין קונסין אותו למוכרו והנולד מותר לקיימו ותירץ דשאני סירוס דהבהמה לפנינו ויהיה נהנה באיסור לכך קנסוהו משא"כ בנרבעת דאין האיסור ניכר ואם משום הולד הרי הולד נולד ויש לו חיות בפני עצמו לא קנסו בו עכ"ל וקשה

דהא איתא בפרק הפרה פרה שהזיקה גובה מולדה מ"ט גופה היא אלא העיקר כמ"ש בי"ד סימן רצ"ח סעיף ג' דהרבעה באינו מינו מלתא דלא שכיח הוא אפי' גבי גוי ע"כ לא גזרו קנס ביה ועוד נ"ל דשאני סירוס דבשעת עשיית העבירה הוה ברי דהא נשתבח בודאי לאכילה ולחרישה משא"כ בהרבעה דבשעת העבירה לא הוה ברי שיהא שבח דשמא לא תתעבר:

י ויש אוסרים דס"ל דבן נח מצווה על הסירוס וא"כ עובר הישראל על לפני עור לא תתן מכשול וכשנותנה הגוי לגוי אחר הוה לפני דלפני ולא מצינו אז אזהרה לזה:

יא אכזריות ולפ"ז גם כרבלתו של תרנגול לא יטול:

סימן ו

א **אבל גרושה כו'** וה"ה ספק זונה וחללה כ"ה ברמב"ם פי' במקום שאין לה מגו כגון בודאי נושבת ע"פ ב' עדים וספק אם היא טהורה וא"ל בספק זה אמאי לא מוקמינן לה אחזקה דכשנולדה לא היתה זונה די"ל כיון שנשבית מסתמא נטמאה כנ"ל:

ב **חומרא בעלמא פסולה לכהונה כו'** בב"י סימן ק"ן (צ"ל י"ג) לקמן מביא זה בשם תשובת רשב"א סימן תק"ן וכתב וז"ל וכ"ש זו שיצא עליה קול והצרכת אותה גט יאמרו קמו רבנן בקידושין וקידושין מעליא הוי כו' ואע"ג דלרווחא דמלתא הוציאה בגט נמצאת אתה מצריכו כרוז ואפי' דנכריז איכא מאן דשמע בקידושין ולא שמע בהכרזה וכההיא דר"פ החולץ עכ"ל משמע מזה דאפי' דיעבד אם נשא כהן יוציא דהא בר"פ אשה שהלך אמרינן ג"כ לחשש זה דאיכא דשמע בחליצה ולא שמע בהכרזה כו' ואמרינן שם דמ"ה לא תנשא לעולם ואין לך דיעבד גדול מזה שהרי אין לה תקנה וכמ"ש הר"ן מביאו (ב"י סי' ו') צ"ל קנ"ו לענין אחר וכן משמע לשון רמ"א דנקט פסולה לכהונה משמע אפי' דיעבד אלא שמו"ח ז"ל כתב היכא שנתגרשה מחמת קול בעלמא ואין הגט אלא מחמת חומרא דאם עבר ונשא אין מוציאין ממנו ואין שום ראיה לקולא זו ואין להקל בזה:

ג **ואם אחר שנתן לה גט כו'** כשהמיאון מבטל הגט פי' דגלי עלי' דקטנה היא והגט בטל ואמרינן גמ' דדוקא אם הראשון שגירשה החזירה ומיאנה מהני זה המיאון לבטל הגט ומ"ה אם ניסת לאחר אחר הגט ומת מותרת לראשון ואין כאן מחזיר גרושתו אבל אם אחר הגט ניסת לאחר ומיאנ' בו לא מהני המיאון הזה לבטל הגט ונשארה עדיין גרושה ואסורה לחזור לראשון כדין מחזיר גרושתו הטעם דדוקא מיאון דידיה מהני אבל לא מיאון דחברי' דאי תאמר דמהני מיאון דחברי' חיישינן מתוך שמכרת הראשון ברמיזותי' ובקריצותי' שמא ירמוז עליה בעלה בעודה תחת השני שתמאן בו ותחזור לו כיון שהוא

אוהב' אותו רק שוהא גירשה בע"כ משא"כ במיאון דידיה שהוא רואה שהיא שנאה אותו לא יבא לרמוז לה שתשוב אליו אחר שתנשא לאחר וכתב הרמב"ם דגם לענין כהונה יש חילוק זה דאם מיאנה בראשון הגט בטל ומותרת בכהן ומיאון דאחר לא מהני ונשאר עליה גרושה ואסורה לכהן והטור הקשה עליו דבשלמא לענין שתחזור לראשון יש לטעם לחילוק כמו שזכרנו שלא יבא הראשון לפתות' שתצא מן השני במיאון ע"כ לא מהני המיאון אבל לענין היתר לכהן אין חילוק בין מיאון דחברי' למיאון דידיה וכתב ב"י שדברי הטור דברי טעם הן מ"מ י"ל שלא נתנו דבריהם לשיעורין לומר לענין זה המיאון דחבריה מבטל הגט ולענין זה לא מבטל וכאן בש"ע הביא דעת הטור בשם יש מי שאומר ולא הביא כלל דעת הרמב"ם אע"ג דחביבין עליו דברי הרמב"ם בכ"מ ואף שאיני כדאי להכריע בין שני הרים גדולים אחוה דעתי שהעיקר כדברי הרמב"ם דמן התלמוד אסורה לכהן מטעם גזירה שמא יראו דאשה גרושה היא זאת מדאסרינן לבעלה הראשון מחמת מחזיר גרושתו ועכשיו ניסת לכהן יאמרו גרושה מותרת לכהן וראי' ברורה לזה מדאמרינן ר"פ האשה שהלך דמספק אם צריכה חלוצה לא תחלוץ ולא תנשא לאחר ואמרינן שם שהטעם שמא יתברר אח"כ בעדים שהחליצה היתה בחנם ותהיה מותרת לכהן והעולם יטעו לומר שחלוצה מותרת לכהן ואע"פ שנעשו כרוז שהחליצה היתה בחנם מ"מ שמא לא ישמעו איזה אנשים הכרוז ויטעו להחזיר החלוצה לכהן והנה הדברים ק"ו דמה התם שלפי האמת נתברר בעדים שבחנם חלצה חיישי' להתירה לכהן כ"ש כאן שבאמת הגירושין מועילים שהרי אנו אוסרים אותו להראשון וסברו שגירושין גמורין אע"פ שהיא קטנה מהני בה גירושין כמו שחששו באמת בנתגרשה בקטנותה מהראשון שפסולין מכהונה אע"פ שהכל רואין שהיא קטנה מ"מ חשו בה לכהונה והנה עכשיו אחר המיאון מן האחד נמי יאמרו כן ששם גירושין לא נעקר ממנה וראי' מדאסרינן אותה לבעלה האחר ואם היא תנש' לכהן יאמרו גרוש' מותרת לכהן כי לא ידעו לחלק בטעם ביניהם ע"כ אין היתר לכהן אלא במיאון דהראשון אחר הגט דאז מותרת לחזור להא' וידעו אבל דנעקר ממנה שם גרושה כנלע"ד:

ד **ואם אין קורין כו'** דהכי אמרי' בגמ' שלח לי' רב לשמואל יצא קול איש פלוני כהן כתב גט לאשתו ויושב' תחתיו מהו שלח ליה תצא והדב' צריך בדיקה פירש"י תצא מפני הקול אבל הדבר צריך בדיקה קודם שנוציאה מאי הי אלימ' דאין מבטלינן קלא או לא והא נהרדעי אתר' דשמואל הוה ובנהרדע' (לא) מבטלינן קלא אלא דאי קרו לנתינה כתיבה כו' והרמב"ם כ' כאן בסתם תצא ולא חילק בין קורין כו' ודבר זה הקשה ב"י ותמה על המ"מ שלא הרגיש בה ומו"ח ז"ל תירץ מה שתירץ והביא בשם חכם א' דרמב"ם לא פירש

דברי שמואל שאמר תצא כו' כפי' רש"י דק"ל דא"כ הל"ל איפכא הדבר צריך בדיקה ותצא דהא צריך בדיקה קודם שנוציאנה לפי' רש"י א"ו הפי' כמו בפ' התקבל (גיטין דף ס"ו) דאמר שמואל תצא והדבר צריך תלמוד דפירושו תצא מספק מפני שצריך ללמוד אם הוא כשר או לאו ה"נ קא' תצא מספק משום שצריך בדיקה אם קורין לנתינ' כו' וא"א לעמוד ע"ז וכן למאי דס"ד דמקשן דצריך בדיקה אם נוהגין לבטל הקול אם לאו נמי ה"ק תצא כיון שא"א לעמוד עליו בבירורו היאך המנהג ופריך והא נהרדעי אתרא דשמואל ושם ברור הוא דמבטלין ע"כ ונכונים הם עכ"ל ול"נ דאינם נכונים דמה שהביא ראיה מלשון תצא והדבר צריך תלמוד אשתמיטי' הא דאיתא עוד כהאי לישנ' פעם ג' דהיינו בפ' המגרש (גיטין דף פ"ט) שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליה קול מראשון ובא א' וקדשה מהו שלח להו תצא והעמידו (הדבר) על בוריו פי' שיבדוק אחר הקול כו' ואמרי' אח"כ לא מצאו הדבר על בוריו (מהו) אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני כו' הרי לפניך דהך תצא אין פירושו דמכח ספק תצא עכ"פ דהא מסקי' שם דאם לא מצאו בורי' של דבר דמותרת לשני אע"כ דה"ק תצא אלא דתחלה צריך לברר הדבר אם חייב שני לגרש או מותרת לו וא"כ הך תצא אינו תצא עכ"פ אלא אפשר שתצא וה"נ ממש דכוותי' דבכאן והיינו כפירש"י והיינו ממש ההי' דפ' התקבל ששם אמר תצא והדבר צריך תלמוד דמבואר בהדיא דה"ק דעתי שתא אבל קודם שתצא צריך תלמוד אם תצא אם לא וכן פירש"י בהדיא דאין הדבר ברור לדעתי וצריך אני ללמוד מן הגדולים עכ"ל ותו דכיון שאמר צריך בדיקה משמע דאפשר בבדיקה ותו דמה שפירש לדעת המקשן כיון שיש ספק במנהג אם מבטלין תצא מספק וזה ודאי אינו דודאי אזלינן לקולא בספק דהקול אינו אלא חומרא דרבנן ואין איסור אלא במקום שאין מבטלין בבירור וכדי לתרץ דעת הרמב"ם נ"ל דהך מלתא דבדיקה (האיך) (צ"ל הכי) פירוש' דבפ' המניח איתא ג"כ חילוק בן קריאת כד או חביות לענין אם תלוי ברוב אנשי מקום או דוקא כולם והכא לא נתברר אי אזלינן בתר הרוב של המקום ע"כ לא הביא הך בדיקה כלל ואזלינן לחומרא דבדיקה לא מהני כלל (דברי המגיה כ' ב"ש בסק"ח יצא קול פלוני כהן כו' דהאי כהן מיותר הוא עכ"ל ול"נ דאפשר אם יצא הקול בישראל חוששין אח"כ לכהן דשמ' יאמרו גם נתן הישראל הגט ואח"כ נשאה וכהרמב"ם דלא מחלק בין קורין לכתיבה נתינה אם כן יאמרו כהן נשא גרושה אבל בכהן ליכא למיחש לכהן שני כיון דהיתה תחת הראשון בודאי לא נתן לה הגט אחר הכתיבה שהרי לא יצא הקול רק על הכתיבה ואין קורין לכתיבה נתינה וגם מקור מוצא דין זה הוא מגמ' ס"פ הזורק ושם מיירי בהדיא מכאן ואפשר בישראל אין הדין כן דאף במקום שאין קורין לכתיבה נתינה אסורה אח"כ לכהן

מטעם שכתבנו דבכהן איכא תרתי לטיבותא דהרי היתה תחת הראשון וגם אין קורין לכתיבה נתינה אבל בישראל אינו אלא חדא לטיבותא דאין קורין לכתיבה נתינה חוששין כהרמב"ם דלא מחלק בין קורין כו' ואם היינו רוצים לומר דמיות' הוא ובטעות הוא טפי היה לנו לומ' כן דברמב"ם הוא בטעות מה שכתב כהן ולא הי' ק' מידי מה שהוקשו הפוסקים עליו למה לא מחלק בין קורין לכתיבה נתינה או לא דה"מ לאוקמי דאיירי בישראל ואין שם חילוק הנ"ל כמ"ש עכד"ה):

ה **שנתקדשה ונתגרשה** בטור כ' ונתגרשה מיד ותמה ב"י בפ' ב"ה ל"ל אך מיד ולכך לא כתבו כאן בש"ע וי"ל דמ"ש הטור פירושו דקול הגירושין יצא ג"כ מיד באותו השעה שיצא קול הקידושין כמש שאח"כ אצל אמתלא אבל באמת הגירושין עצמן היו זמן רב אחר הקידושין וכ"כ הר"ן בשם הראב"ד:

ו **לאוסר' לכהן** פי' אם מת הראשון שיצא הקול עליו:

ז ואם אח"כ נתברר זה קאי אבל הקולות שיצאו אפי' בלא אמתלא:

ח **כהן שגירש כו'** דינים אלו נתבארו בדברינו סי' קי"ח סעיף י"ח ע"ש:

ט **לפיכך הנרבעת לבהמה כו'** עיין בתשובה ר"מ מלובלין בענין ביאה של הרוח שקורין (טראכט) שאינו אוסר אשה על בעלה:

י **וי"א שהבא על חייבי עשה כו'** הקשה הב"י ע"ז מברייתא דקתני פסולה לכהונה יעיין סימן ז' דלק"ם וכן יבמה כו' עשאה זונה פירש דקיימא לן כשמואל דאמר מספקא ליה אם לא תהיה אשת המת החוצה פירושו לא יהיה הויה של קידושין מילא הוה זונה או לא ע"כ צריכה גט מספק וכמ"ש בסי' י"ח וא"כ מש"כ דהוה זונה פי' מצד החומרא נחשבה לזונה ובזה מתורץ קושיות ב"י:

יא **שהרי הודית כו'** ואפילו אם נותנת אמתלא על מה שהודית דהיינו שלא אמרתי אלא שיגרשני בעלי אינה נאמנת כ"כ המ"מ:

יב או אחר הקדושין וכ' ב"י ואם קידש ובעל מיד נראה שאפילו אשת כהן מותרת דהא ודאי כיון דתחתיו לא נבעלה שרי' כו' ונראה דהה לבא עלה לאחר זמן ועדים מעידין שלא נפרשה מהם בכל אותו זמן בענין שאין לספק שנבעלה לאחר באותו זמן דאפילו אשת כהן שרי' עכ"ל ונר' דהך בתרייתא מיירי שחשודה היא בעיניו והושיב לה בכוונה שומרים לעיד עליה משא"כ בלא"ה אלא שעדים מעידין עליה שלא נבעלה ודאי לא מהני עדותן דמלתא דלא רמיא עליה דאינשי לא דמי אנפשה ואפשר שטועים וסבורים כן דדוקא בשבויה מהני אפילו ע"א שלא נטמאה כיון שנשבעית יש עליה איסור מסתמא ע"כ אותו שמעיד ע"ז הוא מתכוין לראיה ולהעיד ידיעה נאמנת משא"כ בהך אשה דמי

יודע שתצטרך לעדות אח"כ וא"כ אין כאן עדות נאמנת והראיה ממ"ש הרא"ם בתשובה כלל נ"ט סימן א' ורמ"א מביאו בח"ה סימן כ"ט דאותו שמעיד על שום דבר ואומר שפלוני היה עמו ואותו פלוני אומר שלא היה עמו אין זה הכחשה דאין עד מדקדק מי היה בשעת עדות ע"כ וק"ו כאן שאין אדם מדקדק לראות אחר אשה אם היא זונה או לאו א"ו כדפרישית (הנה וקשה לי אף ביחוד עדים מתילה לא מהני לזה כדאיתא להדיא בגמרא (דף ו' פ"ב) דיחדו לה פרחי כהונה ללוותה ואפ"ה משני שם בגמ' כגון שנצרכה לנקבי' דאטו פרחי כהונה בכיפי תלי' וא"כ א"א להעיד ע"ז ודוק: (כ"ד הק' ארי' יהודה ליב) (דברי המגיה ואין זה אפילו ריח קושיא דהתם לא מיירי שייחדו לשמרה ולא רמי אנפשייהו לשמרה כשצריכה לנקבי' עכד"ה):

יג אין חוששין לה הטעם שמא פריצתה הוא דחזו לה ששחקה בשוק עם גוי ועבד או מיעך לה בין דדיה ועיין מ"ש סימן ד' סעיף ט"ו:

יד שחכמים עשו מעלה ביוחסין זו דעת הרמב"ם ותמיה לי טובה דלפ"ז החמירו אף אם אומרת לכשר נבעלתי משום מעלת יוחסין וא"כ אמאי פרכינן בגמ' ומי בעינן תרי רובא והתניא ט' חניות כו' פי' דסגי בחד רוב ומשנינן דמעלה עשו ביוחסין ה"ל להקשות טפי והא אילו חד רובא לא בעינן דקי"ל כר"ג להכשיר ואפילו ברוב פסולים אצלח ותו דגם לפי התרצן משמע דמעלת יוחסין צריך תרי רובא אבל בחד רובא בעינן עכ"פ חד רובא כההיא ט' חניות וזה אינו למאי דקי"ל כר"ג ואפילו ברוב פסולים אצלה בשלמא להר"ן והטור שס"ל באומרת לכשר נבעלתי א"צ רוב כלל כר"ג והך סוגיא דמעלה עשו ביוחסין מיירי שאינה אומרת כלל ואז צריך אפילו תרי רובי אתי שפי' אבל להרמב"ם וכפי מה שפי' בו ב"י קשה טובא וצ"ע:

טו **וסתמא נמי כו'** זה דעת הטור דגורס כגי' שלנו ל"צ דאזל' לגבייהו כו' פי' דבודאי אזל' לעיר אז הוה קבוע ואין אלא חד רובא דאנשי סיע' משמע מסתמא לא מחמרינן לומר שמא הלכה לשם אלא יש שם גם רוב העיר והטעם כיון דעכ"פ יש חד בבירור ורוב השני הוא ספק לא גזרינן כאן משום רוב העיר גרידא כיון דברוב עיר נמי יש ספק ולא גזרו משום רוב עיר אלא משום רוב עיר (צ"ל סיעה) שבודאי יש שם קבוע (דברי המגיה זה שהגיה במקום תיבת עיר צ"ל סיע' לא יפה הגיה אלא הכי פרושו הא דאמרו דרוב א' לא מהני היינו אם רוב העיר או קבוע בודאי אבל בספק קבוע הוה כב' רובי וק"ל עכד"ה) והב"י כ' דטעם הקול' משום דאין כאן חומרא אלא מחמת יוחסין וא"צ לזה אלא אף לחומרא דיחסין מותר בזה כמ"ש. כתב ב"י בשם הר"ן במקום שאם ניסת לכהן דלא תצא בדעבד וכן נמי נאמנת להכשיר העובר לפי שלא נחמירו בו כלל שאם היו מחמירין בו

לבא בקהל לא היה בו תקנה ולפיכך דין הולד כדין האשה שניסת כו' עכ"ל מבואר דכמו שלענין האשה עצמה שנאמנת לכהן בדעבד כן הדין בבתה לכתחילה להנשא לישראל אפילו לכתחילה ברוב פסולים לבא בקהל כיון דא"א בע"א אבל להנשא הבת שלה לכהן ודאי אסורה לכתחילה כמו אמה. כהן שבא על פנוי' וילדה בן והוא מודה כשר הבן לכהונה ולא מפסל בשביל שאין זרעו מיוחס אחריו ב"י בשם תשובת הרא"ש:

סימן ז

א **שבוי' שנשבית כו'** בתשובת הרא"ש כלל ל"ב איתא לאו דוקא שראו שנשבית אלא שידוע לעדים ששהת' בין גוים כו':

ב **ויש מי שכ' כו'** כן כתבו הר"ן וה' המגי' כמו שהביא ב"י הוכיחו מדאמרינן פ"ב דכתובות זו עדות איש ואשה תינוק ותינוקת כו' נאמנים חוץ מבנה ובתה כו' וזה מיירי באינ' מסל"ת דא"כ אפי' שפחת' נאמן ואפ"ה תינוק ותינוקת (נאמנים) וק"ל דהא איתא בפ' הגוזל בתרא (בבא קמא דף קי"ד) דקטן נאמן לומר מכאן יצא נחיל זה ופרכינן אטו אשה וקטן בני עדות נינהו ומשני במסל"ת ושם אמרינן דנחיל שהוא דרבנן שוה לשבוי' דמהני מסל"ת ש"מ דעכ"פ בעינן מסל"ת בנחיל ואע"ג דקטן בעלמא הוא וא"כ בשבוי' נמי כי היכ' דבקטן שהוא כנה בעינן מל"ת ה"נ בקטן דעלמא וצ"ל דאע"ג דלענין דמהני מסל"ת שוה סברא דנחיל שהוא דרבנן לסברת דבשבוי' הקילו מ"מ לענין דצריך מל"ת עדיף טפי בשבוי' דבקטן דעלמא לא צריך מל"ת ובנחיל שהוא דרבנן צריך עכ"פ מל"ת ונראה שמחמת קושי' זו פסק בעל הסברא ראשונה שהוא הרמב"ם דאף בשבוי' צריך כל קטן דוקא מל"ת וגם הטור נ"ל דס"ל הכי דהא לא זכר בקטן שום דבר אלא כללו כמ"ש אבל בנה ובתה כו' דהיינו בין גדולי' בין קטנים צריך שיהי' מל"ת ומדכלל (נ"ל) קטן בזה ולא כ' בקטן דעלמא מה דינו ש"מ דכל קטנים שוים הם וצריכין מל"ת ומהני להם מל"ת ומה שקשה ע"ז מפ"ב דכתובות דתינוק ותינוקת נאמנים ומיירי באין מל"ת דאילו במל"ת אפי' שפחה נאמן נראה לתרץ דסתם עדות קטן אין לו שייכות במתכוין להעיד דאין לו דעת להעי' אלא ודאי מיירי במל"ת אבל בגדול וגדולה סתם היינו במתכוין להעיד שהרי יש להם דעת נמצא דמ"ש הברייי' דתינוקת נאמנים להעיד אין התנ' מהלק' בזה אלא בין מתכוין או מל"ת כנ"ל דעת הרמב"ם וטור:

ג ואפי' מסל"ת אינו נאמן והוא דעת הרא"ש דלא משתמ' בשום מקום שיהי' גוי נאמן בעדות אשה (שבוי') אלא דוקא בשפחה מהני מסל"ת ויש מקילין הוא דעת רב פלטוי גאון מטעם דכיון דמהני עדות גוי להתי' אשה באיסור כרת כ"ש לאיסור לאו דהכא

באיסור שבוי' לכהן והרא"ש כ' ע"ז דהאי ק"ו פריכא היא דהאשה עצמה תוכיח דנאמנת לומר מת בעלה שתנשא ואינה נאמנת לומר טהורה אני כשיש עדי שבוי' אלא חכמים סמכו על אשה דדייקא ומנסבא מתוך חומר שהחמירו עליה בסופה עכ"ל ואיני כדאי להכריע אבל נלע"ד דדין זה תלוי בדין עד א' (שמעיד) ביבמה שמת יבמה הנזכר בסי' קנ"ט סיף ב' דמאן דמתיר שם ראייתו מדאיתא פ' האשה רבה (יבמות דף צ"ב) דאמר רבא ק"ו לאיסור כרת מהני עד א' לאיסור לאו כ"ש ומאן דאוס' שם הוא הרא"ש דס"ל מדאמר שם דאמר החי' מרבנן לרב' היא עצמה תוכיח דלאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא התרת ולפי מ"ש שם דיש לנו לסמוך להתיר לא כהרא"ש א"כ ה"ה נמי כאן דלא קי"ל להחמיר כדעת הרא"ש דחד טעמא הוא רק להקל כרב פלטוי להתיר ע"י עדות גוי מל"ת בשבוי' והוא נכלל בכלל שפחה שנזכר בגמ' דאין מעלה לשפחה מל"ת יותר מגוי כנלע"ד:

ד לא נתן בה מעותיו צרך לתת טעם הא גם בלא פדאה יש לנו לומר שאם לא ידע שהיא טהורה לא היה מעיד עליה ויעשה עבירה בנשואין שיש' אותה אי חשדת לו שעושה עבירה דיצרא תקפיה א"כ כי נותן מעות נמי נחשד' בכך ונ"ל דהחילוק הוא דבמעיד עליה אינו סומך על שישאנ' דשמ' תתודה היא אח"כ על שנטמא' ולא תרצה לעשות עבירה משא"כ בנותן ממון יפסיד מעותיו אם תתודה אחר כך (ואיני מבין זה דא"כ יכול לישאנ' ג"כ ודוק) (דברי המגיה לא ידעתי למה לא הבין זה שהגיה זאת כי דברים פשוטים הם וכוונת הט"ז הוא כך בשלמא כשמעיד עליה מכח שיצר' תקיף עליו סובר מה יפסיד אף אם היא תתודה אח"כ ומעיד שקר משום שמא לא תתודה וישאנה משא"כ בנותן מעותיו יפסיד א"כ בודאי הוא יודע שהי' טהורה בודאי עכד"ה):

ה **אפי' היה שם עד א' כו'** (בר"ן) כ' אפי' קודם שבאה לב"ד אפ"ה נאמנת לומר טהורה אני במגו דלא נשביתי להכחיש העד וכתב בפרישה אע"ג דבנסכ' דר' אבא הוצרכו להחוטף לשלם ולא אמרינן דיהא נאמן אפי' בשבועה להכחיש העד כמ"ש בח"מ סי' צ' ושמ"ד שאני הכא דבשבויה הקילו עכ"ל ולי נראה דלק"מ דשם יש עכ"פ כח להעד לחייב שבועה משא"כ כאן. וצ"ל דאפי' היה שם ע"א ויש שם אשה מסייע להעד אמרינן דהאשה כמאן דלית' דלחומר' לא חשבינן לה כלל:

ו שמעיד שהיא שבוי' ק"ל הא אפי' מעיד דנטמאה אינו כלום כדפירש"י בפ"ב דכתובות דכ"נ דע"א בטומאה אינו כלו' מלבד בסוטה ואפשר דנקי' שבוי' דכאן הוה עיקר הדין בשבוי':

ז וא' מכחיש אפי' אם העד (המכחי') (צ"ל המחמיר) בא תחילה כ"כ ב"י בשם הר"ן בשם אחרים ואע"ג דבסימן י"ז לענין העד המעיד להחמיר בא תחילה לא מהני שוב עד שמתיר בשבויה הקילו:

ח לא נגד ב' עדים בזה לא אמרינן שוי אנפשיה חתיכה דאיסורא ולא מפקעת עצמה מבעלה ומ"ה אם היא פנויה נאמנת על עצמה יותר מק' עדים כ"ה שם בהגהות אלפסי:

ט **אינו נאמן לאוסרה** בטור סיים שלא האמינתו התורה לאוסרה אלא בענין אישות דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ובזה אוסרה על שאר האנשים אבל לא לפוסלה משום זנות והקשה בפרישה מסי' ד' שמאמינתו התורה לומר על א' מבניו שאינו בנו והוה ממזר על פיו ודוחק לתרץ ע"ש ולק"מ דשאני התם דהתור' האמינתו דכתי' יכיר ובאמת גם שם אין נאמן לפסול האשה:

י ע"י נפשות בטו' כ' כגון שבעלה רוצה וכ"ה בגמ' ונראה דכ"ש אם הוא עצמה חייבת מיתה:

יא שמא נתרצית עיין בתשו' שהבאתי סי' י"ז דהיינו תשובה י"ב שייך לזה ודין שבויה שניסת לגוי באונס:

יב יש להקל ולהתירן אפילו לבעליהן כהנים תמיה לי טובא דאמאי לא חיישי' לנאנסה ובמקור דין זה שהוא תשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' ח' לא הביא היתר זה אלא לאשת ישראל דלא חיישינן שמא נתרצית בזנות ע"ש דכ' בלשון זה על נשים שהמירו בשעת אונס וכאשר מצאו מקום לנוס המליטו וחזרו לדת אמת מותרות לבעליהם דהא קודם שהמיר' לא היתה ניצולת במה שנתרצית להבעל ולאחר שהמירה למה לה להתרצות (הא) יודעת שיש לה שלום יותר מן הגוית ואף שלבן לשמים אלא מאימת מות החליפו לאנסו אינם רשאים הלכך ליכא למיחש שמא נתרצית וא"ל אחרי שאכלה ושתתה עמהם שמא הפקירה עצמה לזנות כו' כי ידוע שמיר שמוצא מקום לנוס אין מתאחרים אפילו רגע אחד עכ"ל ובד"מ העתיק דברים אלו ולא כ' שם הא דזכרנו לאונסא אינם רשאים גם לא זכר שם אפילו לכהנן ויש נ"מ לכאורה בזה דא"כ דאינם רשאים לאונס' אפילו לכהן מותרת מחמת חשש דאח' שהמירו אלא שק' מה הועיל בזה לענין היתר כהן דהא עכ"פ יש חשש שמא נאנסה קודם שהמיר' דהא ההיתר שזכר הרא"ש דלא מהני לה הרצוי להיבעל אלא דאין מועיל לה להציל ממות זה לא מועיל אלא לענין ישראל דלא חיישינן להתרצות ואם תרצה ללמוד היתר לכהן היינו שיש עדים שלא נבעלה קודם שהמירה אז אמרינן דאחר המירה מותרת לכהן אפילו בלא עדים שאחר כך אינם רשאים לאונסה אבל אין נראה להקל בשביל זה לכהן דשמא פעם א' מצאה גוי במקום סתר

ואנסה והרי הרא"ש לא סיים אלא דליכא למיחש דנתרצית (דברי המגי"ה הט"ז הכניס בזה מה שכתב הב"ש דמיירי שמיד בשעת הגזירה המירה כו' וסיים דלק"מ מה שהקה בח"מ עכ"ל אבל באמת אין לזוז מפסק הנ"ל דודאי אסורה לכהן מטעם הט"ז דשמא פעם א' מצאה גוי כו' עכד"ה) והיינו לענין איסור ישראל דוקא ועכ"פ א"א לישב הך מלתא דכ' רמ"א אפילו לכהנים. ונראה שיש כאן ט"ס הך אפילו וצ"ל אבל לא לבעלן כהנים ואף שבלבוש העתיק כמ"ש לפנינו אפילו לבעליהן כהנים אין מזה ראיה דלא נתן לב לדקדק בזה ומה שזכר בתשובה לאונסה אינם רשאים לא נתכוין להיתר כהן אלא ה"ק שאח"כ אין חשש לומר שמא היה עליה שום מור' שמא יקחנו א' באונס וע"כ נתרצית לא' שהוא תקיף ומושל כדי שיצילנה מגוי א' או כיוצא בזה שיראה שתהיה מופקרת לכל ע"כ בחרה לה א' זה אינו דאין יראה מזה ולא נתרצית אבל עכ"פ לכהן אסורה ומ"ה לא העתיק בד"מ הך לאונס' אינם רשאים כי אין בו צורך להיתר ישראל ולהיתר כהן לא מהני כנלע"ד:

יג אע"פ שנמצאת בתולה כתב ב"י בשם הרב המגיד שלמד הרמב"ם זה ממשנה שאסורה סתם מן הנשואין פי' ולענין כתובה אמר שכל אלמנה מן הנשואין היא בחזקת בעולה וכ"ש באיסור של תורה עכ"ל וכיון שכן אפילו יש עדים שלא נסתרה עמו דהא לענין כתובה אמרי' בפ"ק דכתובות דדינא כבעולה אבל נ"ל שיש כאן חילוק לענין טומאת מת כמ"ש אחר כך בסי' זה דודאי חל מותר לטמ' והו' כזר לכל דבר וא"כ אם אין כאן עדים שלא נעסתרה מהני החזקה של נישואין דהו' כבעולה אע"פ שנמצאת בתולה דשמא הערה בה. אבל אם יש עדים שלא נסתרה אסור לטע' דאין כאן חזקה מבורר כ"כ והוה ספק כמו ספק חלל ואזלי' לחומרא ומעשה היה במדינה זו שבתולה א' נשבית בין הריקים ימ"ש והיתה איזה זמן ביניהם ואח"כ נפדית וניסת לישראל ונמצאת בתולה ואמרתי דאפ"ה אסורה לכהן אם תתאלמנה דחיישי' שמא הערה בה כהשבאי כדאיתא הכי דלא מהני מה שנמצאת בתולה (דברי המגי"ה כתב ב"ש בס"ק ל"ו אעפ"י שנמצאת בתולה כ"כ הרמב"ם משמע אפילו אם עדים מעידים שלא נבעלה מ"מ הי בחזקת בעולה דיליף מכתובות דף י"ב דאמר רב אשי אפילו אם עדים מעידים כו' ותו' ביבמות דף נ"ז נמי ס"ל נתחללה מחמת חופה בלא ביאה כו' ובט"ז כ' כו' אבל לשיטת התוס' אינו כן דנתחללה בודאי מחמת חופה ובניה חללים וכן נ"ל עיקר דאף לשיטת הרמב"ם אינו מוכרח לפירושו עכ"ל לא ידעתי מה עלתה על דעתו להביא ראיה מתו' הנ"ל דשם מיירי לענין פסול תרומה היא נפסלה בביאתה לחופה אבל לענין חילול בהדיא קאמר בגמרא שם דף נ"ט דביאה הוא דמשוי' חלל וכן פירש"י במשנה ר"א ור"ש מכשירין עד שתבעל

ותעשה חללה וכן בגמרא שם פירש"י ג"כ בלשון אחר ור"א ור"ש מכשירין דהא קנין כספו הוא ואי משום חללה הרי כל זמן שלא בא עליה לא נתחללה ומה שפירש רש"י שם מן הנשואין פסולה דשוי' חללה כבר פי' רש"י במשנה בביאתו שויה חללה ותו דלר' מאיר נפסלה מלאכל בתרומה מן האירוסין ואפ"ח לא נעשית חללה דהרי אף ר' מאיר מודה בנתאלמנה או נתרשה מן הארוסין דכשרות ואם היתה נעשית חללה ע"י קדושין שוב לא היה מהני לה מה שנתאלמנה או נתגרשה כמו בנשואין ולא נבעלה לפי דעת הב"ש לר"א ור"ש דהי' חללה לעולם ועוד ה"ל למפלגי במשנה אי נעשית חללה בארוסין או בנשואין וממילא נשמע דאם נעשית חללה אסורא בתרומה אלא ודאי דוקא בתרומה הוא דאסורא אבל לא נתחללה בכך וגם מהרמב"ם עצמו מוכח דיש חילוק הנ"ל דהרי בפ"ד מה' תרומה פסק כר"מ דבנתארסה לא תאכל בתרומה וכאן פסק דבארוסין לא נתחללה א"ו דליכא דוכתי בשום מקום דמצינו דנתחללה בלא ביאה והא דפסק הרמב"ם דאף בנשאת ולא נבעלה נתחללה היינו שמפרש הטעם בעצמו שכל נשואה בחזקת בעולה היא משום הכי מחזקי' לה בחזקת בעולה ונתחללה והוא אינו רק מצד חומרא משום דלא ידעי' בודאי שלא בעל אבל אם איכא עדים דלא נסתר' עמו כלל בודאי לא נעשה אותה חללה בחנם מה שלא נמצא בש"ס דלא מצינו שלא נעשת חללה כ"א ע"י ביאה כמ"ש וגם אלו היה סובר הרמב"ם דאף בדאיכא עדים שלא נבעלה נמי נתחללה ה"ל לכתוב בקיצור מן הנשואין אעפ"י שלא נבעלה נתחללה ותו לא וממילא הוי שמעי' דהיינו דאיכא עדים שלא נבעל' אפ"ה נתחללה א"ו מדהאריך ונתן טעם שכל הנשוא' בחזקת בעולה מוכח דהיינו דאנו מחזקי' לה כן מצד החומרא מכח דלא ידעי' אי נבעל' או לא אבל בדאיכא עדים שלא נבעלה לא נתחללה ומוכרח הוא פי' הט"ז כהרמב"ם ודברי הב"ש אינם מוכרחים וגם מש"ס דכתובות אין ראיה דאף דאמר שם אם עדים מעידים שלא נסתרה או לא שהתה כדי ביאה אפ"ה מחזקי' לה בחזקת בעולה לענין כתובה ולמד הרב המגיד מזה דכ"ש הוא באיסור תורה עכ"ל ודאי אמת הוא דכל שכן הוא באיסור תורה דהיינו דמחזקי' לה בחזקת בעולה מסתמא אבל בדאיכא עדים שלא נסתרה א"א לומר כן דהא שם פירשו התו' הטעם דמחזקינין לה בחזקת בעולה ואדעת' דבעולה נישאת דאע"ג דעדים מעידים שלא נבעלה אינו סומך ע"ז מאי שהיה הנשואין וסבר דלשבחה אומרים כן א"כ כאן דליכא למימר דלשכחה אומרים כן דהיאך יעברו עדים אלפני עור באיסור של תורה דאם הית' נבעלת היתה זונה ואסורה לכהן ועכשיו יתירו זונה לכהן בשבח' שלהם א"ו דאם עדים מעידים שלא נסתרה בודאי יודעים הם בירור שהאמת כן הוא א"כ למה נחזיק אות' בחזקת בעולה מחמת הנשואין כיון דאיכא

עדים דלא נבעלה וא"כ יפה הורה הט"ז ולבי אומר לי להוסיף על דבריו להחזיק אותה בחזקת כשרות לגמרי כיון דאיכא עדים שלא נבעלה ואין הנשואין לבד עושה אותה חללה כמ"ש רק אפשר דמחמת שהיתה משתמרת לביאת עבירה קנסינן לה ואסרינן לה לכהן לכתחילה אבל בנה לא קנסינן ליה והיה כהן גמור בנשא' אמו לכהן אחר כשנתאלמנ' מן הראשון וגם בחמ"ח כתב איך תעשה חללה משום סתירה לבד ועדים מעידים שלא נבעלה כו' א"כ לפי מ"ש שיש עדים שלא נסתרה ליכא אפי' חומרא בעלמא רק אפשר דקנסינן משום דהיתה משתמרת לביא' עבירה כמו בתרומ' אבל חללה אינה נעשה בכך כמ"ש עכד"ה):

יד **אין הולד חלל** קשה דהא עכ"פ ממזר הוא וי"ל דנ"מ לענין אכילת תרומה ולענין טומאת מת יש ספק בממזר כהן וצ"ע בס"פ נושאין על האנוסה.

טו **וה"ה בחלל של דבריהם** פי' לענין שלא ישא גרושה אבל במ"ש תחלה מכין אותו מכות מרדות כאן מלקין אותו מלקות גמור כי הוא ודאי כהן מן התורה רש"ל:

טז **משפח' שנתערב** בטור כתב ואפי' ישראל שנתערב בה ספק איסור כו' והקשה רש"ל דלעיל סי' ב' פסק הטור בספק פסול שנתערב הוה ס"ס ואין להרחיק אפי' לכתחלה ומוכח באשר"י בפ' י' יוחסין דאפי' בפסול ממזר איירי ועוד דהטור פסק לעיל דוקא שנתערב איסור ודאי כי' ע"כ נראה דיש כאן ט"ס תיבת ספק כ"כ רש"ל וכן עיקר דלא כיש דוחקים לישב הגמ' שלפנינו בדברים שאינן:

סימן ח

הרי בן ישראלי בטור כתב וגר משוחרר שנשא לויה או ישראל או חללה הולד הולך ג"כ אחר הזכר וכתב ב"י בחללה אשמעינן דאין הולד חלל אלא דהולד הלך אחר הזכר כדין ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה ובלויה אשמעינן שאין הולד לויה וישראלית כדי נסב' עכ"ל פי' דאי קמ"ל דמותר לישא ממזרת הא איתא בסי' ב' דאסור ואי משום בתו דאסור' לכהן הא איתא בסי' ז' בסופודשרי' לכתחלה ונ"ל דיש נ"מ לענין נר דמותר באשת אחיו מאב כמ"ש בי"ד סי' רס"ט א"כ קמ"ל כאן באם גר שנשא ישראלית הולד כאביו ויכול ליקח אשת אחיו מאב ואין לו דין ישראל ואם ישראל נשא גיורת קמ"ל דל"ת דהבן הוה גר כאמו וכקטן שנולד ויקח אחות אביו קמ"ל בזה דהוה כישראל אביו ומה שהקשה ב"י למה לא נקט הטור ג"כ שנשא כהנת נ"ל דלא צריך לזה בשלמא בלוי' קמ"ל דאם לוי נשא גיורת לא נפסל הלויות שלו מן הבן מחמת אמו ולומר דהוה ישראל אלא לוי וממילא ידענו (דבכהן הוה) צריך לומר דבכהנת לא הוה כהן כנ"ל:

סימן ט

א **אשה שנישאת כו'** הטעם בזה שמעיין שה גורם המיתה למשמש עמה ובנתארס' הטעם שמזלה גורם שימותו אנשיה:

ב אין לה כתוס' דהוה הנשואין שלו בטעות אבל מן השני יש לה כתוב' מיורשיו כיון דלא הוחזק ג"פ ואע"ג דלענין איסור נישואין הוה חזקה בתרי זימנ' כר' מ"מ לענין ממון מודה רבי דבעינן ג"פ כמו בשור המועד כ"כ הרא"ש פ' נער' שנתפתת' ובפריש' דחה טעם זה וז"ל אבל לא שייך טעמא דכתוב' ממונ' לא קי"ל כרבי דסבירא ליה הוחזק בב"פ דלא שייך לומר בחד ענין דבחצי' ס"ל כרבי ובחצי' דלא כוותי' עכ"ל ואישתמיטתי' דברי הרא"ש שזכרנו וגם לא נכון מ"ש דלא קיי"ל בחציה כרבי אלא אמרינן דבזה רבי מודה כמ"ש הרא"ש:

ג **רבים מקילים כו'** נראה לדמות דבר זה לההיא דפ' מפנין לענין הקזה במעלי שבת' אע"ג דסכנה היא מ"מ כיון דדשו בי' רבים פי' רש"י הורגלו מתוך דוחק שומר פתאים ה' וכן בזה שהורגלו רבים בזה מפני שאין לכל א' ליזהר בזה דאין זיווג מצוי לו ע"כ לא חשו לסכנה עוד:

ד שתי נשיו הטעם בתשובת הרא"ש כלל נ"ג דליכא קפידא אפילו אם מתו כולן מחמת הריון מפני דטעם המזל שנגז' על האשה שלא יהיה לה מי שיפרנסנה ומזונה תליה במזל משא"כ באיש ע"ש:

סימן י

א **מותרת לחזור כו'** דהויא ואישות כתיב בה דהיינו דרך קידושין או נשואין:

ב לא יחזי' בגמ' איכא תרי לישנא בהא לישנא קמא ס"ל טעמא משום קלקול דשמא יקלקלנה על בעלה פי' רש"י אחר שתנשא לאחר ויאמר אלו הייתי יודע שהדברים בדאים או שהנדר יש לו הפרה לא הייתי מגושה וכך אמרתי בשעת הגט שמפני כך אני מוציאך ואז היה בדעתי להחזירך אם ימצאו דבדאים ונמצא גט בטל לפיכך אומרים לא הוי יודע שלא תחזירנה עולמית ושוב אינו נאמן לומר כן שכיון שידע שאסור להחזירה אפילו לא תנשא ולא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה חביבה עליו אבל אם לא אמר תחילה כן בשעת הגט אין יכול לקלקל שהרי לא אמר תחלה שמגרשה משום ש"ר ונדר וכיון שלא יכול לקלקל אם ניסת לא אסרו לו להחזירה עד שלא ניסת עכ"ל ראשון ולישנא בתרא ס"ל טעם שלא יחזיר משום קנס שלא יהא בנות ישראל פרוצות בעריות או בנדרים לפיכך צריך שיאמר לה הוי יודעת שמשום כך אני מגרש נמצא לפ"ז

א"צ לאמירה זו אלא כדי ליסר' אבל הוא לא יכול להחזירה אפילו אם לא אמר כן ולא יסרה מ"מ הקנס שלח הוא דאסורה בחזרה והך אמירה דהיא הכרח לאיסור בלישנא קמא צריך שתהיה בתנאי כפול דהכי אוקמי רבא דהאי תנא ס"ל כר"מ דאמר בעינן תנאי כפול בכל תנאי וע"כ אין האמירה כאן אוסרו משום קלקול אלא אם כפל לומר אלמלא זה לא הייתי מוציאך אבל בלא כפל אין קפידא לקיים דבריו ופסק הרא"ש כלישנא קמא וזה י"א הראשון כאן בש"ע וי"א השני הוא דעת הרמב"ם דאין צריך כפול שלא זכרו כלל אלא ז"ל בפ"י מגרושין המוציא אשתו משום ש"ר או שהיה פרוצה בנדרם אומרים לו הודיעה מפני מה אתה מוציאה כדי לייסרה ודע שאין אתה מחזירה לעולם ומפני מה לא יחזירה לעולם גזירה שמא תנשא לאחר ותעשה תשובה ויאמר הראשון אלו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים התנאי שנמצא הגט בטל למפרע עכ"ל וק' היאך פסק נגד רבא דאסיק בעינן תנאי כפול לרבנן דס"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול ובפי' המשנה כ' הרמב"ם בה דהל' כר' יהודה דלא מצריך תנאי כפול וכ"כ המ"מ הביאו ב"י אלא שהקשה עליו דהא פסק הרמב"ם בפי' בפ"ו דאישות הלכה כר"מ דבעינן תנאי כפול וקודם לזה פי' ב"י הסוגי אדרבא לא אמר אוקימתא שלו אלא דרך חורפ' בעלמא אבל בקושטא דמלתא מיירי אפילו בלא כפול לתנאו וא"כ יש כאן תימא דדברי ב"י סותרים זא"ז כיון דלפי האמת צ"ל לכפול והא נגד דבריו מפ"ו דאישות שזכר ב"י עצמו מלבד מה שיש דוחק לומר דדברי רבא אינם אלא לחורפא ובאמת נראה דדברי ב"י כאן אינם אלא לחורפא בעלמא ומו"ח ז"ל דחק בשביל זה לפרש דר' יהודה באמת לא פליג עליה דר"מ בעלמא אלא הכא מצד החומרא אמרו אע"ג דלא כפלה כפלים וכ"ז אינו שוה לי אלא נלע"ד דודאי הרמב"ם בחיבורו חזר ממ"ש בפי' המשנה דכ' הלכה כר"י דצ"ל כפל אלא הלכה כר"מ כמ"ש בהדיא בהלכות אישות והכ' מיירי הרמב"ם בדכפלי' והא דלא זכר זה בפי' הוא משום דנתן טעם דהוה כמגרש על תנאי שמבואר בדבריו במקום המקור של דין תנאי דבעינן כפול ולא הוצרך להזכירו כאן כיון שזכר תנאי הוה כל דין תנאי והא דזכר בגמ' בדל' כפלי' מסייע לדברינו דבמקום שמיירי בלא כפל הוצרכו לבאר משא"כ שסתמ' היה כמפורש בכפל והנה הרמב"ם מביא בלשונו דהיינו וכדי לייסר' שהוא לישנא בתרא ואח"כ זכר חשש קלקול והוא בדרך זה דלישנא בתרא מחמיר על לישנא קמא דאמר משום קלקול ממילא אין איסור אלא באמר בשע' גרושין משום ש"ר אני מוציאך והיינו בכפל ואם לא אמר כן אין איסור ובתר' ס"ל דאפ"ה אסור משום פריצות לפיכך יש להודיע' ופסק הרמב"ם כקמ' דאמירה בעינן ובאמת סגי באמירה אפי' שלא בפניה אלא בפני עדים דבזה יש ג"כ קלקול אלא (פסק) דטוב יותר

שתהיה אמירה בפניה כדי ליסרה מטעם לישנא בתרא אבל אין האיסור תלוי בזה ואיך שתהי' האמירה עכ"פ צריך לכפל כדרך כל תנאי ולא צריך להזכירו כאן ומש"ה כשהביא הטור דעת הרמ"ח שכ' שא"צ לכפול אלא פעם א' סגי לא זכר הטור שכן דעת הרמב"ם מטעם שזכרתי נמצא שהי"א השני הנזכר כאן בש"ע הוא (אינו) דעת הרמב"ם:

ג **ויש מי שאומר אפי' לא אמר לה כו'** פי' בשעת הגט אבל קודם זה עכ"פ אמר כן וכן פי' רש"י על מ"ש רב יוסף והוא שאמר לה משום ש"ר כו' בשעת גירושין אבל הרי"ף לא הבי' הך דרב יוסף ממילא לא אמר כן בשעת הגט סגי ונראה דהך יש מי שאומר הוא הרי"ף:

ד שנדר להוציא' בגמ' איתא בד"א כשנדר' היא אבל נדר הוא שיגרשנה יחזיר אם ירצה דליכא למיחש לקלקול וא"ר ייסי בר יהודה מעשה נמי בצידון באחד שאמר לאשתו קונם כל פירות עלי אם איני מגרשך והתירו לו חכמים שיחזירנ' משום תיקון עולם ופרכינן והתירו פשיט' למאי ניחוש לה משום דר' נתן דתניא ר' נתן אומר כל הנודר כאלו בונה במה והמקיימו ולא נשאל עליו להתירו כאלו הקריב עליה קרבן שגמר עונו שלם והאי דקיים נדרו וגרשה נקנסים על החזר' קמ"ל ופרכינן מאי תיקון עולם יש כאן אמר רבינ' ה"ק אין בזה מפני תיקון עולם ופי' רש"י התירו לי להחזירה מפני תיקון עולם שלא נמצא כאן לאסור עכ"ל ומשמע פירושו דאע"ג דבריש' בנתגרשה משום שנדרה אסור להחזירה מפני תיקון עולם דהיינו משום קלקול אבל כאן בנדר היא אין כאן חשש תיקון עולם כגון קלקול שלא נמצ' בזה איסור וצריך להבין דאם אין כאן חשש איסור מה הוצרך התנ' להשמיענו דבר זה וע"כ צ"ל דה"א דיש צד איסור משום קלקול דהיינו שתנשא לאחר וימצא פתח לסתור נדרו ולא היה צריך לגרשה תחלה ויאמר אלו הייתי יודע שיש פתח לנדרי לא הייתי מגרשה והייתי מתיר הנדר קמ"ל דדוקא בנדרה היא יש חשש זה הקלקול כיון דיש בה ריעותא אמרינן דאדעתא דהכי דוק' גירש משא"כ בגירש מחמת נדרו לגרש וכמו שנבאר בסמוך ולפ"ז (ק' אמאי שמקשה) תחילה פשיט' אמאי לא משני דקמ"ל הך מלתא שזכרנו שיש חילוק בין נדר' לנדרו בזה. וראיתי בפריש' וז"ל יכול להחזיר' דליכא למיחש לקלקול כ"כ רש"י ופי' לדבריו שהרי בידו היה להחזירה מיד לאחר הגט וקיים נדרו וכיון שלא החזירה ודאי לא היה חפץ בה לפיכך אם אמר בשעת הגט שאלו לא נדר לא היה מגרשה מ"מ ליכא למיחש לקלקול לפ"ז אם נדר שתה' אסורה עליו לעולם ובשע' הגט ג"כ אמר דמשום זה מגרשה ג"כ אסור להחזיר' משום דיכול לקלקל' לומר אלו הייתי יודע שיש פתח לנדרי לא הייתי מוציאה עכ"ל. המחיל' מכבודו של הרב שאין דברי ונכונים דמ"ש כיון שלא החזירה ודאי לא היה בה דברים

אלו א"א לאומרם דודאי בחשש אם תנשא לאחר אין חילוק בין נתקדש' תיכף לאחר או שהתה איזו זמן והוא יקלקל לומר חפץ הייתי להחזירה אלא שהיה מיהרה להנשא לא' ולא המתינ' עלי ואלו הייתי יודע זה לא הייתי מגרש' והדבר ברור בפי' הפשט שאין ראיה כלל ממה שלא החזירה אחר הגט לא בגירושין מחמת נדרה או נדרו אלא שהחילוק ביניהם הוא בזה דבנדרה היא אי יצא עליה ש"ר או שהיא איילונית דהיינו שלא הביא' סימנים באלו שייך שנוי דבנדר אפשר בהפרה וש"ר אפשר שיתבאר שהוא שקר כדפי' רש"י שהבאתי ריש סעיף זה ולהרמב"ם שמא תעשה תשובה. ובאיילונית אפשר עדיין תכי' סימנים ודברים אלו שזכרם בשעת הגט ובפרט אם כפלם הוה כנותן גט על תנאי ממש כמ"ש הרמב"ם ופשוט שבכל תנאי אם לא נתקיים אין מעשה הגט לכלום והוה כאילו לא ניתן כלל כן הדבר הזה בעיני הבעל שכיון שהגט ניתן שהיה סובר שהיא אשעה מחמת הש"ר או שהיה איילונית או שנדרה והו' אינו חפץ בנדרנית וכיון שזה שקר והנדר יש לו הפרה ממילא הוה כאלו לא נדרה כלל א"כ יאמר שאין הגט כל חלל ועדיין היא אשתו וכ"ז שלא תנשא יחזירנה הראשון בלא קידושין מחדש כן היה דעתי ובזה ניחא דברי רש"י שכ' וכשגרשתיך היה בדעתי להחזירך דלכאורה ק' אטו אגיד' ביה היא שמא לא תתרצה להנשא לו שנית כיון שביישה כבר ולפי דברי ניח' שהי' מוכרחת לחזור אליו כיון שלא חל הגט וע"ז סמוך בשעת נתינה הגט אבל בנדר הוא לגרשה והיה סובר שא"א בהתרה ומכח זה נתן וקיים נדרו אלא שלבסוף נודע לו שאפשר בהתרה מ"מ חל כיון שלא עשה באמת התרה והיה חייב עליו לעשות כן ואין שייך ביטול מעשה שלו ואין שייך כאן תנאי וע"כ אין קלקול. בזה ובאמת אם היה אומר בשעת הגט אלמל' ידעי שיש התרה לנדרי לא הייתי מגרשך בזה ודאי דומה לנדרה היא דהוה כמו על תנאי וכל שנודע לו שיש התר' הגט עצמו בטל משא"כ כאן שלא אמר בשעת הגט אלא שהנדר מביאו לזה אעפ"י שאמר אלמלא הנדר לא הייתי מגרשך אין בכלל זה שלא יהיה גט אם אפשר בהתר' דיכול להיות שאעפ"י שהתרה מועלת מ"מ לא ניחא ליה ליחל דבריו מחמת ההתרה וגם אם בלבו דלא אפשר בהתרה הוה דברים שבלב ואינם דברים ובזה ניחא פי' הפשט בגמ' דאמר מעשה בצידון באחד שנדר כו' והתירו לו כו' דבאמת גם בנדר' היא או ש"ר ואיילונית אם גרשה מותרת לחזור לו קודם שניסת לאחר אלא שחכמים עשו איסור להחזירה כיון שאפשר בקלקול אם תנש' משא"כ בנדר הוא דלא עשו חכמים איסור כיון שאין כאן חשש קלקול כמו שאמרנו אלא נשאר כדין תורה א"כ מאי קמ"ל דהתירו להחזיר' ומשני דה"א דנקנסי' מדלא ביקש להתירו ואח"כ ביאר התנא עצמו הדברים שזכרנו שאמר שאין כאן מפני תיקון עולם

ופי' רש"י דלא נמצא בזה איסור לחכמים מפני שאין כאן חשש כלל כמו שזכרנו וזו עיקר כוונת התנ' שאמר בד"א שנדרה היא אבל נדר הוא כו' דמשמע דלכאורה שוין הם והיינו מטעם חשש קילקול כמו שזכרתי ובמה שסיים בפרישה וז"ל אם נדרה שתהא אסורה עליו לעולם כו' לא ידעי מקום לדבריו דודאי אם אסרה עליו איסור עולם דהיינו קונם תשמישך עלי לא יוכל להחזיר' אחר הגירושין בלא חשש בלא קילקול אלא מחמת נדרו בפירו' ואם מיירי שאח"כ מוצא פתח על נדרו ודאי יכול להחזירה דאין כאן חשש קילקול כלל דהגט הוא גט גמור כמו שזכרנו כ"ז נ"ל ברור ופשוט אחר העיון בס"ד:

סימן יא

א ובא ומצא דבר מכוער הסוגיא דגמ' מביאו ב"י בארוכה והנה מ"ש בגמ' והלכת' כרבי בקול דלא פסוק והלכתא כרב בקל' דפסיק ע"כ לומר שאין זה לפרש דברי רב ורבי ולומר שר' ס"ל להחמיר בקלא דל"פ וכן רב מקיל בקל' דפסק דוק' דא"כ לא הוה ליה לומר הלכתא דהלכתא משמע דפליגי אלא פשוט דרבי עצמו ס"ל אפי' קלא דפסיק אוסר ורב ס"ל אפי' קלא דלא פסיק אין איסור אלא כאן קיי"ל להלכה לחלק ביניהם בענין הקול אם פסק או לא והנה יש כאן ג' דעות דלהרי"ף מחלקינן בין נחשד לבעל דמן בעל לא מפקינן בשום ענין בעולם אלא בעידי טומאה אלא עידי כיעור ויש בזה קלא דלא פסיק והיינו אם אין לה בנים אבל בא' מאלו אפי' מן הנחשד אין מוציאין ולר"ת אליבי' דשאלתית דרב אחי אין חילוק בין בעל לנחשד כלל ובשניהם אם יש קד"פ ואין עידי כיעור אלא הבעל עצמו ראה הכיעור מוציאים בשניהם שכ"פ הרא"ש לשיט' זו ז"ל אבל בקלא דל"פ סגי בראיות הבעל לחוד ומתרץ בזה דל"ת הא קי"ל קלא דבתר נשואין לא חיישינן ליה ע"כ מתרץ דהכ' שאני שיש ג"כ ראיית בעל ואם הוא קלא דפסיק אלא שיש ריעות' מחמת שיש עדים שראו הכיעור ג"כ מוציאין אפי' מהבעל שכ"כ הרא"ש לשיט' זו וז"ל אבל אם יש עדים שראו לדבר מכוער רגלים לדבר כאלו שראו שנבעלה ואסרינן לה על בעלה כפתח פתוח או כעד אחד אחר קינוי וסתיר' כו' ובא דקתני סיפ' ואם באו עידי טומאה אפי' יש לה כמה בנים תצא היינו אפי' לא ראו שנבעלה וראו דבר מכוער עידי טומאה קרי ליה עכ"ל מבואר מזה דביעי כיעור אפי' בקל' דפסיק מוציאין מהבעל אפי' ביש לה בנים (ועיין בשו"ת בב"ח סי' קי"ר שהשיג ע"ז דזה לא אירי רק באין לו בנים ע"ש לדינ') וא"כ ה"ה בחלוק' השניה דהיינו קל דל"פ וראיית הבעל הכיעור ג"כ לא מהני הבנים וע"כ לא הזכיר הרא"ש בנים בשיטה זו הן בחלוקה דקד"פ וראיית בעל הן בחלוקה דעידי כיעור בלא קלא וכ"כ אח"כ בהדי' בקושיית' וז"ל והלא בעידי כיעו' מפקינן כו' משמע

דלגמרי שוין הן בשיטה זו הן לבעל והן לנחשד ואין משגיחין כלל בבנים וכן בקיצור פסקי הרא"ש לא זכר כלל שיהיה חולק מחמת בנים באלו השנים ויש להקשות דהא אמרי' הלכתא כרבי בקד"פ וליכא עדים ור' אמר לאותו ברייתא בד"א שאין לה בנים כו' לישנויי' דאיבעית אימא ממילא רבי עצמו אינו מחמיר ביש לה בנים ואנו מחמירין יותר מרבי דאפי' ביש לה בנים מוציאין מחמצת קד"פ לחוד ונראה לתרץ דהך ברייתי' בד"א שאין לה בנים קאי אקול כל דהוא כדפי' רש"י להרי' וז"ל רבי אמרה דמפיק אשה בקול כל דהו' וא"כ דוקא בזה מחלק בין בנים או לא אבל בקול ממש דהיינו לא פסיק פשיטא שאוסר כמו בעידי כיעור אפי' ביש בנים ואנן קי"ל כן כדפסקינן והלכתא כרבי בקד"פ אלא במה דמחמיר אפי' בקול כ"ד אפי' באין בנים בהא לא קיי"ל כוותיה אלא כרב דמקיל אפי' באין בנים דיע' שלישית בזה היא דעת הרא"ש אליבי' דשאלתות דג"כ אין מחלקינן בין בעל לנחשד ובשניהם אין מוציאין אלא בעידי טומאה או בתרתי לריעותא דהיינו קד"פ וגם יש עידי כיעור דזה היא כפתח פתוח או כעד א' אחר קינוי וסתיר' אבל בא' מאלו לא מפקינן לה מבעל ולא מנחשד והנה לא הוזכר גם בזה בדבר הרא"ש כלל מבנים אם יש בזה חילוק וכן בקיצור פסקי הרא"ש אלא שבטור זכר בשיטת ר"ת דאם אין עדים בדבר אלא שיצא' קול שזנתה עמו מפני שראו בה דבר מכוער כו' ועבר ונשא אם יש לו בנים לא תצא והו' נגד דברי הרא"ש בהדיא דמדמה לה לפתח פתוח כמו שזכרתי וכן ראיתי בשם רש"ל וז"ל ולא דק כי לפי' דברי ר"ת אפי' יש לה בנים תצא כמ"ש הרא"ש בהדי' בפ"ב דיבמות איך שתירץ אותו מהר"ם ע"ש ואין מחלקים בבנים אלא בלא עידי כיעור כלל עכ"ל וסוף דבריו איני מבין דאף בקד"פ ואין עידי כיעור ודאי דינו כמו בעידי כיעור כמו שהוכחנו ובדרישה רצה לתרץ דהוה דמיון לפתח פתוח דבשעה שטוען פתח פתוח אין לו בנים ממנה אבל לע"א אחר קינוי וסתירה אין לו דמיון גמור עכ"ל ודברים אלו לא נתנו לכתוב דהא בהדיא מדמה להו הרא"ש לע"א אח' קינוי וסתירה והוא אומר שאין לו דמיון גמור ותו דפ"ק דכתובות דף ט' אמרינן להדי' דע"א אחר קינוי וסתירה הוה ממש כפתו פתוח והאיך תחלק ביניהם ותו דבהדיא מפרש הרא"ש אליביה דר"ת דההי' ואם באו עידי טומאה אפי' יש לה כמה בנים תצא מיירי בעידי כיעור דקרי לי' עידי טומאה ומו"ח ז"ל רוצה לפרש לשון הטור במ"ש מפני שראו בה דבר מכוער אין פי' שיש עדים ע"ז אלא פירושו שיצ' הקול מפני שראו כן קרובים או נשים כו' אבל ביש עידי כיעור וקול ממש אפי' יש להם בנים תצא ואין פי' זה צריכך סתירה כי דברי הטור מבוארים דתחיל' כתב דבעינן דוקא עדים שראו טומאה ואז תצא אפי' אם יש לה בנים ע"ז כתב דאם אין עידי טומאה ממש אלא עידי כיעור ומחמת זה יצא הקול לא

תצ' אם יש בנים ובאמת זה אינו ותו דאח"כ לשיטת הרא"ש כתב להדיא וכשיש בקול ממש ויש עידי כיעור מוציאין כו' אם אין לה בנים כו' הרי דביש בנים לא מהמני אפי' תרתי לריעותא ובדברי הרא"ש מוכח שאין הדבר כן אלא זו ממש עידי טומאה ולא מהני בים ותו רבים מתמיהים במ"ש הטור בשם הרי"ף שלא לחלק בין נחשד לבעל והרי"ף כ' להדיא להיפך כמ"ש הב"י וישוב הדרישה ע"ז רחוק מן הישוב למעיין בו ונלע"ד קצתן לתקן דבר זה ולהגי' במקום רב אלפס רב אחי היינו בעל השאלתות שזכרנו לעיל אליבא דהרא"ש והנה דברי הש"ע בסעיף זה לחלק בין בעל לנחשד הוא מדברי הרמב"ם דס"ל כשיטת הרי"ף שזכרנו אלא דמ"ש רמ"א כאן וי"א כו' איני יודע מי הוא מרי' דהאי דינ' דלהרי"ף אין מוציאין מבעל אלא בעידי טומאה ממש ולא מהני קול ממש עם עידי כיעור ולר"ת אליבי' דשאלתות שזכרנו מוציאין אפי' מבעל בא' מהם דהיינו או קול ממש וראיית דבעל או עידי כיעור לחוד ואי לדעת הרא"ש עצמו ק' הא איהו ס"ל דאין חילוק בין בעל לנחשד בא' מהם וכאן מחלק ביניהם ע"כ איני יודע מאן אמרם והוא דלא כמאן ולענין הלכה ודאי יש' לנו להחמיר אפי' לגבי בעלה ע"פ עידי כיעור וקל' דל"פ שזהו בין לר"ת ובין להרא"ש אע"ג דלהרי"ף ורמב"ם אין מוציאין מבעל רק בעידי טומאה ממש מ"מ אין להקל נגד ר"ת והרא"ש ע"פ השאלתות ואם אין שם אלא עידי כעור להו' אין כח לכופו לגרש אע"פ שלדעת ר"ת גם בזה כופין מ"מ כיון שהרא"ש חולק עליו אין כח לכופו אבל ודאי אם הבעל עצמו אינו רוצה לדור עמה אין כופין אותו לדור עמה ובזה אפי' הרמב"ם ס"ל תצא בלא כתובה אם רוצה לגרש ואפי' באותן מדינות שנוהגים חר"ג שלא לגרש בע"כ וכמ"ש סימן קט"ו ושם נתבאר דין הכתוב ולגבי נחשד ודאי יש לכופו לגרש בשביל א' מהם כמ"ש רמ"א כאן והו' נכון להלכה:

ב רוק למעלה מהכיל' אחר שיצ' הנחשד מצא הבעל רוק למעלה שעל מטתה מי זרק הרוק למעלה כי אם השוכב ופניו למעלה הלכך זנתה זו וזרקה בשעת תשמיש וק"ל דלמא זה בא מחמת ששימש' כבר עם בעלה ודוחק לומר שזה מיירי כידוע שלא שמשה סמוך לזה עם בעלה וי"ל כיון שעכ"פ עשתה שלא כהוגן במה שנסתרה ע"כ תולין שקלקל' ולא תלינן בבעלה שהורע חזקתה כנ"ל:

ג מקום מנעלים דודאי של נכרי היו המנעלים והפכן שלא יכיר הרואה ואם היו המנעלים כאן היו יכולים לראות של מי הם:

ד **עד א' בדבר מכוער כו'** פי' אפי' לגבי נטען לאו כלום היא דאלו לגבי בעלה אפי' ע"א בזנות ממש לאו כלום היא להוציאה מבעלה ותמה לי דהא אפי' לגבי נטען לא תצא אפילו בע"א בזנות וכמ"ש הש"ע סיף זה ולמה הוצרך לכתוב כאן בדבר מכוער:

ה **בעידי דבר מכוער כו'** להההיא שמביא רמ"א קודם לזה צ"ל דכאן מיירי דליכא קלא דלא פסיק דא"כ היה בעידי טומאה ממש ולר"ת שהבאתי בסמוך דס"ל אפי' בשביל עידי כיעור לחוד מוציאין אפי' מבעל חולק ע"ז והך מלתא דסעיף זה הוא לשון הרמב"ם ואע"ג דהיא ברייתא פ"ג דיבמות מ"מ לא כתב שם עידי כיעור אלא סתם הנטען על האשה וס"ל לר"ת דמיירי בנטען ע"י לעז לחו' בלא עידי כיעור:

ו אע"פ שיש לו ממנה בנים קשה פשיטא דלא מהני בנים לבטל איסור דאורייתא דדרשינן ונטמאה א' לבעל וא' לבועל ותי' בנ"י דקמ"ל אפילו אם ספק לנו אם היה באונס או ברצון אמרינן שיה ברצון ומביא ראיה מפ"ק דכתובות ע"ז ותמוהין דבריו דודאי אפילו מבעלה מוציאין אותה בזה כדמוכח שם בפ"ק דכתובות וא"כ מאי קמשמע לן מבועל ולא אמרוהו בבעל ונראה דס"ד הואיל ומצינוק ולא גבי בועל לענין ביאת גוי עליה בחיי בעלה דאף על גב דאורה לבעלה מכל מקום מותרת לו אחר שיתגייר ולא דמי בועל לבעל בזה ה"נ ה"א אין איסור לבועל אלא שלא ישאנה באיסור אבל אם נשאה בהיתר שלא ידע מעידי טומאה לא תצא וכ"ש שיש לחוש להבנים קמ"ל דאפי' יש לה בנים תצא ולא מהני כאן דיעבד:

ז **כל היכא שהתרו בו כו'** משמע דגם הנטען מן השפחה שנזכר בסעיף ה' הוה דינא הכי שאם עבר על התראה יוציא יש לקשות דהרא"ש כ' בפ' כיצד על ב' שקדשו ב' נשים (אחיות זה אינו יודע איזה קידש כו' דלא ייבמו השני' דשמא יפגע באחות זקוקתו או חלוצתו דאיתא שם במשנה אם קדמו וכנסו שלא נמלכו בב"ד אבל אם נמלכו ואומרים להם שיחלוץ א' וייבם הא' והלכו שניהם וייבמו מוציאין מידם כו' כיון שעברו על דברי ב"ד מוציאין מידם וכן פי' רש"י עכ"ל מדדייק מלשון קדמו וכנסו ולא (אמר שכנסו) לחוד ש"מ במקום ששנינו כנסו לחוד מותר אפי' אם התרו בו ב"ד וא"כ כאן בנטען משפחה ששנינו ואם כנס לא יוציא יש לנו לומר אפי' אם התרו מותר בדיעבד ומכח קושי' זו למ"ד מו"ח ז"ל היתר בדיעבד אם נשא שפחה וכן חכם שאסר האשה דלא ישאנה לכתחלה דאם נשא אפי' אחר התראה לא יוציא והטעם שאין מוציאין באלו לפי שאפילו אם אמת שבא עלי' אין כאן איסור תורה כו' ולא דק בהוראה זו שגם שם במשנה דתנ' קדמו וכנסו אין שם איסור תורה שאחות חלוצתו אין איסור רק מדרבנן אפ"ה דייק הרא"ש שאחר התראה לא מקרי דיעב' ה"ה נמי באיסור דרבנן דגזרו שלא יכנוס השפחה והא דלא תנא כאן בהשפחה קדמו וכנסו לק"מ דדוק' שם לענין יבום דיש שם ספק ויש חד צד להתיר' דאומר דידיה נסיב והוא סמוך עצמו להיתר ולא בא לב"ד ע"כ אמר שם קדמו וכנסו דהקדים עצמו להתיר בלי רשות ב"ד משא"כ בשפח דאין שם צד להיתר'

אלא שעבר על דברי חכמים לא שייך כאן לשון קדומים ומ"מ לא קנסו אותו להוציא כיון שהוא דיעבד ממילא אם התרו בו הוי כלכתחילה כמו ביבמה ואפי' דיעבד מוציאין וכן חכם שאסר וכמשמעות הש"ע וכ"כ הב"י בפי' י"ב שכ' הטור לשון זה בשם הרא"ש (אם אנסה הבועל מותרת) ממעשה דבת שבע דאמרינן ובפ"ק דכתובו' דף ט' דאמרינן שם דאנוסה היתה ע"כ לא אסרוה על דוד ולא שייך כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל דהא באמת לא היתה אסורה כיון דאנוסה הית' ע"ב מותרת ג"ב לבועל וכ"כ תוס' בפ' במה בהמה:

סימן יב

א **וכן העד א' כו'** בפ' כיצד אית' סדר המשניות תחילה דהנטען משפחה כו' אם כנס (לא) יוצי' ואם נטען מא"א יוצי' ואח"כ המבי' גט כו' דלא ישאנ' ואח"כ עד המעיד ואח"כ החכם שאסר כו' ובאלו הנ' לא שנה ואם כנס לא יוצי' אלא לאחר משנ' דהחכם שאסר אית' איבעי' להו כנס מיהו שיוצי' א"ד (מוצי' וא"ד אינו מוצי') או"ר מתניתי' היא דהנטען מהשפחה אם כנס לא יוצי' אלמ' משום רינון לא מפקינן ופי' רש"י דהך בעי' קאי אחכם שאסר והמבי' גט ולכאורה משמע דבא רש"י לאפוקי עד המעיד דאפי' כנס יוציא משום דאלו היה לעז אמת שהעיד שקר הי' א"א מן התורה ודומה למ"ש התוס' שם על מה שמתיר רב אשי בחכם וז"ל ולנטען מן א"א ל"ד לדהתם בדין שיוצי' כיון שאם אמת הוא אסורה לי' אבל הכא שאסר האשה בנדר אפי' אסרה שלא כדין כיון שגירשה בעלה שרי' לחכם מדאוריית' עכ"ל וא"כ ה"ה בג"ד אבל א"אלומר כן דהא רש"י פ' בגמ' שם על מה שפשט רב אשי מנטען משפחה ול"ד לנטען מא"א דהתם הואיל והוציאה מבעלה בפני זה והלך זה ונשא' מכוער הדבר עכ"ל א"כ בעד שמעיד דלא שייך כן ה"נ דלא יוצי' כיון דאין כאן ריעותא שיש בנטען מא"א דהיינו הוציא' בעל' כ"כ הרב המגיד בשם רש"י דאכולהו קאי כמ"ש הב"י ונר' ברור דגם לתירוץ התו' שזכרנו הוה כן דאפי' עד המעיד אם כנס לא יוצי' דהא כתבו הטעם בנטען מא"א משום דהוה איסור דאוריית' אם הלעז אמת הוא והיינו שאם הוא אמת ממיל' הוה ודאי איסור דאוריית' משא"כ בעד המעיד שאפי' אם הוא שקר העיד מ"מ אינו ודאי שבעל' חי דאימור מת עכ"פ בלאו הכי שהרגו אחר וכ"ש במבי' גט שאפי' אם נאמר שמעיד שקר ולא נכתב הגט בפני זה העד מ"מ הגט כשר מן התורה דהך בפני נכתב הוא במקום קיום החתימה ומן התור' עדים החתומים על השטר כמי שנחקר' עדותן בב"ד דמי ורבנן הוא דאצרוכי קיום כדאית' להדי' ריש גיטין כנ"ל לדעת התוס' ורש"י וא"כ מ"ש רש"י דהאי בעי' קאי

על חכם ומבי' גט לא נתכוין אלא שלא נאמר דלא קאי רק על משנה הסמוכה לה בגמ' אלא קאי גם על המשנה שלפני זה דהיינו מבי' גט והיינו כל הנזכר באותו משנה וגם עד המעיד בכלל זה והרא"ש שהבי' האיבעי' זו לא מיעט לומר דבמקום אחר אף אם כנס יוצי' רק שהוסיף תיבת חכם שאסר תוך האיבעי' לפרש ענין האיבעי' אמאי קאי ובאמת גם הנזכר במשנה הקודמות הוה דינ' הכי וסמיך על מה שמסיק דמשום רננה לא מפקינן מיניה ה"ה בכל הנך דאין שם אלא רננה מלבד נטען מא"א דהוציאה בעלה ובהדי' כ' הטור ס"ס קמ"א תשובת הרא"ש לענין עד המעיד דאם כנס לא יוציא וכ"כ ב"י בשם הרמב"ם וכמו שהעתיק כאן דבריו בש"ע וגם שאר הראשונים פסקו בכולן להתיר זולת הרשב"א שמחמיר בעד המעיד ובחנם כתב מו"ח ז"ל דיש חומר' במבי' גט כיון שיש איסור דאורייתא דלא כן הוא כמו שזכרנו ואין כאן שום (חומר') בדברי הרא"ש ויפה פסק כאן בש"ע להקל בכולן:

ב ויש אומרים דאף בשנים בס"פ כיצד איתא והאתנן עדים החתומים על שדה מקח ועל גט אשה לא חשו חכמים לדבר זה פי' רש"י לומר לא יקחו שוב את השדה הזה מהלוקח וכן העד של הגט לא ישא את האשה וכתבו (התו') וז"ל אע"ג דשרי מ"מ בעל נפש ירחיק עצמו כדתני' עלה באלו טריפות דן הדין זיכה וחייב טימ' וטיהר וכן העדים שהעידו כול' רשאים ליקח אבל חכמים אומרים הרחק מן הכיעור ודומה לו עכ"ל עפ"ז כתב רמ"א כאן דאפי' בשנים יזהר בעל נפש ולפ"ז ה"ה לג' דאין (שום) מעלה לג' יותר מלשנים ובכל מקום מצינו תרי כמאה ובהג"ה בפרישה הבין דאפי' לבעל נפש שרי בג' והוא טעות וראוי להבין למה לא הביאו הרא"ש והטור והרמב"ם דבר זה דיש חילוק בין בעל נפש או לא ונלע"ד דהך אבל אמרו חכמים התרחק כו' לא קאי רק אמקח דיש חשד ששניהם יחדו חתמו שלא כדין להנאתם אבל בעדות אשה אפי' לבעל נפש שרי דאיתתא לבי תרי לא חזי' כנ"ל וק"ל:

ג **או חלצ' בפני ג' כו'** ה"ה דתרי סגי לענין חשד אלא דחליצה לא סגי בפחות מג' ומ"ה כ' הטור כיון שהם ג':

סימן יג

א עד שתמתין צ' יום עיין ב' טעמים בגמ':

ב **דק שלא יכנוס כו'** בתח כתב שצריך להשבע ע"ז:

ג ויש מחמירין תמוה לי דהא על (שם) ת"ה כ"כ סי' ריו"ו והוא לא החליט לאיסו' ואדרבא פסק שם להיתר כדיעה ראשונה שהי' א"ז שכתב וז"ל וכן נראה הא דשמתינן לגרש דוק'

שקידש או נשא במזי' אבל אם שגג שסבר שאינה מניקת או שאינו יודע שמניקת חבירו אסורה לא כפינן לי' לגרש אלא הפרשה בלא גט ועוד נראה דבמסקנא לא קנסינן לגט אלא בנש' אבל קידש די בהפרש' בעלמא עכ"ל וכתב ע"ז דהיינו דוקא בשוגג כזה אבל בשוגג שטעה בפסק חודש העיבור חשיב כמזי' ובמסקנ' כתב דהא דכתב א"ז דבקיש לחוד א"צ גט לא קי"ל דהתו' בפ' החולץ בשם שאלתות פליגי אהא ואפשר דמ"ה נמי לא מקילין כאידך דא"ז דאם נשא בשוגג להתיר בהפרשה בעלמא עכ"ל הרי שלא כתב רק דרך אפשר דאין להקל ואיך שבקינן פשיטות' דא"ז ולסמוך ע"ז האפשר שאין לו ראי' כלל ותו תמוה לי דלפי מסקנת ת"ה דאין חילוק בין נשא לקידש למה כ' רמ"א דין זה דוקא על קידש דלפי האמת אף בנש' מותר באשת כהן לפי הכרעת רמ"א דמחלק כן לפסוק להקל באשת כהן והיינו כדעת הא"ז והיינו אפי' בנש' וכן נראה עיקר להקל אפי' בנש' באשת כהן ואפי' בישראל אין סברא להחמיר בשוגג אלא שרמ"א החמיר בזה:

ד ואין נראה כן דלא אכפת לן במה שיכול לחזור תוך ג' חדשים אלא דכיון דגיל' בדעתו שאינו רוצה לכנסה סגי וא"ל כל אדם יעשה כן שיקדש בעיר זו ויברח לעיר אחרת י"ל כיון שנתברר שזה ירא מפני הב"ד שימחאו בידו בודאי ירא ג"כ אחר לכנסה:

ה מעוברת חבירו הטעם בגמ' במניק' דשמא תהיה מעוברת ותתאבד חלבה ותמית הולד ברעב בשלמ' בשאר אשה אמרי' שאז תאכלינה ביצים וחלב שנותן לה בעלה משא"כ כאן שאבי התינוק מת ויהי' לה בושה לתבוע ליורשיו וטעמא דמעוברת חבירו אמרי' בגמ' דסתם מעוברת למניקה קיימה דהיינו שתהי' אח"כ מניקה וק' דא"כ מניקת דתנא ל"ל וי"ל דטעמ' קמ"ל מ"ט מעוברת אסורה משום דתהיה מניקה וא"כ ק' איפכא מעוברת ל"ל ודאי הכל יודעה דעתידה למניקה וי"ל דה"א איתתא שהיה כבר מניקה והוחזקה להיות מניקה לא תנשא אבל מעוברת אפשר שלא חשו למניקה שאח"כ דאפשר שלא תינק אותו כלל קמ"ל דסתם מעוברת קיימא להניק אף שלא הוחזקה עדיין כנ"ל:

ו **וחודש עיבור עולה למנין כו'** זה דעת הגה"מ פ"א מהלכות גירושין מביאו בת"ה סי' רי"ו דטעמו מדנקט תלמוד כ"ד חדשים לתינוק ולא נקט ב' שנים ש"מ דבשנת עיבור די נמי בכ"ד חדשים והי"א (הוא) דעת מהר"ם במרדכי פ' החולץ וגם בהגהות מרדכי שם וז"ל ת"ה סימן רי"ו שאלה ראובן נשא מניקת חבירו אחר כ"ד חדש וחשב גם חודש העיבור לא' מהן ונודע הדבר אל החכם ורצה גדול א' להפרישו כמו דמפיק תלמוד. פרק החולץ דהנושא מעוברת חבירו או מניקת חבירו יוצא בגט כו' כתב המרדכי בשם מהר"ם דאם השנה מעוברת היא מתעבר' לתינוק ואחד מהגדולים התיר בדיעבד מהא דהגה"מ הנ"ל דלא כדברי מהר"ם בדיעבד סמך על המקל ואחד מהגדולים הקשה דברי

מהר"מ אהדדי דהכא לא דייק מדנקט כ"ד חדשים לא נקיט ב' שנים ובהלכות שמחות שלו דייק מדנקיט באבילות י"ב חודש ולא נקיט שנה אם נתעברה השנה די בי"ב חודש וכן המנהג בהא לכתחלה כמהר"מ ולגבי תינוק המנהג לאסור לכתחלה ומצאתי תשובה מהא דתנן בפ' מי שאחזו כמה היא מניקתו שתי שנים ר' יהוד אומר י"ב חודש ופי' רש"י שם דר' יהודה ות"ק דילי' דהיינו ר"מ פליג באותו משנה בההיא פלוגתא דפליגי בבריית' בפר' אע"פ דר"מ ס"ל מניקת אסור לינש' עד כ"ד חודש ור"י ס"ל אחר י"ב חודש ומהכא דייק באותו תשובה מדנקיט תנ בברייתא כ"ד חדש ובמתני' במי שאחזור שתי שנים הואיל ופלוגת' חדא הי אלמ' ב' הלשונות תחומרא נקיט הא דנקיט ב' שנים אתי לאפוקי חודש העיבור דלא חשבינן למנין כ"ד חדשים אלא ב' שנים מיום ליום: ונקיט נמי כ"ד חודש דבק שנים הוה נמי מצינן לפרושי לפי מנהג שנות העולם ולהשלימו כשיגיע ר"ה כדאיתא בר"ה די"ל יום א' בשנה אחר ר"ה חשיב שנה ע"כ בתשוב' ומסיק שם דבדיעב' א"צ להפרישה ולכאורה ק' טובה על הגה"מ דמקיל מדל' נקט שתי שנים דהא מצינו בהדי' בפ' מי שאחזו דנקיט באמת ב' שנים אמנם כד דייקת תמצא דדברי הגה"מ אנ"ל נכונים ודברי מהר"ם תמוהים מאד מתרי טעמא חדא דחזינן דכאן יש קושי' טפי למה נקיט בפ' אע"פ גבי איסור להגש' כ"ד חודש ממה שקשה גבי אבילו' שזכרנו דכאן מצינו שני הפכים בנוש' א' דנקיט כאן כ"ד חודש ולגבי שיעור היניקה בפ' מי שאחזו נקט שתי שנים ומה שתירץ בת"ה דתרווייהו לחומרא הנה דבריו סותרים זא"ז דתחל' אמר דלשון שתי שנים מורה לאפוקי חודש עיבור דאינו בחשבון ואח"כ אמר דאי לא נקיט אלא שתי שנים ולא כ"ד חדשים ה"א אפילו יום א' אחר ר"ה חשיב שנה וא"כ נימ' לך כי היכא דאמרת דלשון כ"ד חודש הוא פי' על ל' ב' שנים שלא תימ' דמור' להקל על יום א' בשנה ה"נ נימ' דאתי לפרושי דל"ת שתי שנים בלא עיבור אלא כ"ה חדשים בעינן עם העיבור קמ"ל ל' כ"ד חודש דא"צ רק כ"ד. א"ו דהאמת הוא כמ"ש בסוף דלשון שתי שנים מורה להקל אפילו יום א' דהרי ריש חזקת הבתים אמרי' בהדיא ג' שנים מיום ליום ש"מ דג' שנים סתם אינו מיום ליום ולא מצינו סתם שנים דיהי' דוקא מיום ליום זולת בפ' השואל במשכיר בית לשנה החודש העיבור בכלל השנה דשם לא שייך לו' דמשכירו על יום א' בשנה דחשיב שנה אבל בשאר דוכתי ודאי אמרינן להקל בסתם שנה והדרך הנכון דודאי במקום שנזכר שנים שם אין קושי' כלל אמאי נקיט שנים ולא נקט חדישם דמספר חדשים הוא יחוד במקום שאינם מורים על ענין אלא איפכא יש קושיא דבפ' אע"פ נקיט לשון כ"ד חודש ישינ' ממ"ש בפ' מי שאחזו שתי שנים הא ודאי צריך לתרוצי דקמ"ל דל"ת לשון שתי שנים יש בו פי' דאפי' יום א' חשוב שנה קמ"ל דדוקא כעינן כ"ד

חדשים ומיהו בכ"ד חודש סגי עכ"פ בכל גונא וחודש עיבור בכלל הכ"ד חודש ואפי' אם תרצה לומר דסתם שתי שנים דמי שאחזו פירושו עם חודש העיבור דהיינו מיום ליום הא חזינן דהתנ' בפ' אע"פ ששנה כ"ד חודש סתר דבר זה דלא בעינן רק כ"ד חודש דהיאך שייך לומר שהתנ' יעשה פי' על קצת מלשון שתי שנים ולומר דלא סגי ביום א' ולא יעשה פי' על קצת מלשון שתי שנים ולומר דלא סגי ביום א' ולא יעשה פי' על כל הלשון דהיינו משמע עם העיבור אלא ודאי דלישנא דכ"ד חודש דפ' אע"פ הוא דוקא ממנו אין לגרוע ועליו אין להוסיף והתלמוד אומר בפה מלא צריכה להמתין כ"ד חדש חוץ מיום שנול' בו וחוץ מיום שנתארס' ולא אמרינן עוד חוץ מחודש עיבור אלא ודאי דחודש עיבור הוא כשאר חדשים בזה. שנית דלמהר"ם דרוצה להחמיר ולומר דחודש העיבור אינו בכלל כ"ד חודש חומר' דאתי לידי קול' הוא דאיתא בסוגיא דאע"פ ת"ר יונק תינוק והילך עד כ"ד חודש דברי ר"א ר' יהושע אומר אפי' ד' וה' שנים פי' לאחר כ"ד חודש חוזר ויונק כיונק שקץ והנה אם תפרש דחודש העיבור נוסף על כ"ד חודש לאיסור נשואין ה"נ תאמר כך לענין שיעור היניקה דלר"א יונק שנת העיבור כ"ה חודש ולר' יהושע אם פי' אחד כ"ד חודש בשנת העיבור יהיה לו היתר לחזור ולהניק והתנ' אומר בפי' דכ"ד חודש יש היתר ותו לא ואם היה כוונתו להתיר בשנ' עיבור ה"ל לומר לר' אליעזר היתר היניק' עד שנתיים לר"י אם פי' אחר (שנתיים) ולמה זכרו החדשים שהם לאו דוקא לפי מהר"ם אלא ודאי פשוט דאחר כ"ד חודש אפי' בשנת העיבור כלו ימי היניקה ואסור לר"א לינק עוד ולר"י אם פי' אסור לחזור וא"כ לענין איסור נשואין ודאי ג"כ כ"ד חודש הוא לישנ' דדוקא ואין חילוק בין חודש עיבור לחודש אחר כלל מ"ח לא נקי' שתי נשים כמו שהיה ראוי לינקט מצד הלשון כמו דנקיט במי שאחזו אלא להורות דהאי לישנ' דדוק' בלי תוס' וגרעון בשום פעם והנה אף כי אין בידינו לחלוק ח"ו על מהר"מ מ"מ כתבתי דעתי כי תורה היא וללמוד תורה אני צריך ונוסף ע"ז כיון שיש מחלוקת לפנינו בין הראשונים דהיינו הגח"מ מיקל דלא כמהר"ם כמ"ש בת"ה ל' רמ"א משמע שאינו מחליט להחמיר אלא אדרבא תחילה פוסק סתם שחודש עיבור מן המנין אלא שי"א להחמיר לכתחילה ובמלתא דרבנן ודאי אזלי' לקולא במקום שיש פלוגתא והנה בא לידי מעשה באשה שהיה לולד שלה כ"ד חודש בר"ח אדר השני ואמרתי דבזה אף בעל ת"ה מודה דשרי' להנש' דע"כ לא החמיר שם אלא באשה שחשב' כ"ד חודש עם חודש העיבור דיש קצת להחמיר שלא להביא חודש זה לחשבון אבל כאן שעבר כ"ד חודש קודם העיבור אלא שאתה בא להוסיף עוד חודש א' זה לא מסתבר אפי' לבעל ת"ח ועוד נ"ל דבכל גוונא אם יש איזה צד להקל בלא"ה אעפ"י שאינו מספיק להקל

מ"מ נצטרך לה שחודש העיבור הוא ג"כ בכלל כנ"ל לצדד להקל כיון שאין כאן אלא מלתא דרבנן ואזלינן לקולא במקום פלוגתא וכ"ש למה בררנו דהדיעה שפוסק להקל דהוא הג"מ היא מסתבר לפי סוגי' ההלכה:

ז **ושכרו לו מיניקת** בטור גרסי' או שכרו ואף לגירסה זו הוה ושכרו כמו או שכרו דאי כפי' הב"י דושכרו קאי אשלפניו ותרתי בעינן ל"ל אח"כ בחיי בעלה כיון שכבר כתבו כ"כ מו"ח ז"ל ולפ"ז בשכרה לו מניקת לחוד סגי אפי' בסמוך למיתת הבעל וא"כ ק' מ"ש אח"ז חלוקה אחרת או שנתנו למניקה ג"ח כו' ובטור באמת אין זה החלוקה כלל אלא דק' הא כתב ב"י שהרא"ש תשובה הי' מתמיה על מה שראה בדברי הגאונים הך חלוקה דג"ה קודם מיתת הבעל וכתב ע"ז הרא"ש דשמ' יודע הי' אצלם שבתוך ג"ח אפשר שיחזור החלב לאשה ולא אח"כ וכן הוא מסקנתו לדינא גם הריב"ש כתב בשם תשובת הר"ן הך הלוק' דג"ח ע"כ נרא עיקר כדכת הב"י לענין הדין שבפיסוק חלב להו' לא סגי' אלא דוקא אחר ג"ח והא דלא זכר הטור ג"ח היינו דלאו מלתא דפסיק' היא דהא כתב ב"י בשם הריב"ש שמ"ש הגאון ג"ח ס"ל שרובן נפסק חלבן אחר ג"ח אבל יש שפוסקת אחר חדש א' או ב' חדשים וא"כ נפרש דברי הטור מ"ש או שפסק חלבה פירושו שיעור הידוע' לו בפסיקת חלבה או ששכר' לו מניקת בחיי בעלה פירושו דאע"ג דלא נפק חלבה אלא דמרצון טוב שכרה לו מינקת בחיי בעלה כשיעור הפוסיקם חלב ולגירסא דושכרה נראה ג"כ דלא סגי בשכרה פחות מג"ח או שיעור פסיקות חלב' אלא ח"ק שחסר ואינה מניקתו לגמרי אפי' דבר מועט אלא ששכרה לו מניקת ומזה חיי הול' והיינו עכ"פ כשיעור פסיקת חלבה ואן להקשות לגי' זו דושכרה הא דנקט הטור בפי' בה"ב נראה כוונתו דאי לא כתב בח"ב רק אחר ושכרה ח"א דה"ק שאח' מיתת הבעל נפסק חלבה וקודם מיתת הבעל שכרה לו מניקת אפי' זמן קצר קמ"ל דבעינן נפסקה בחיי בעל דהיינו שיעור הפוסקים ועכ"פ ג"ח סגי בכל הנשים:

ח **קודם שנתגרשה כו'** זה דעת הרשב"א שמביא ב"י שיש חילוק בין גרושה לאלמנה ודיעה זו כתבו תוס' והרא"ש והמרדכי בשם רבינו שמשון וז"ל התוס' דפ' אע"פ דף ס' אומר רבינו שמשון דגרושה מותרת לינשא דלא משעבדי להניק כדתניא לעיל ור"ת אומר דאסור' לינשא דתניא בפ' החולץ מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא ישא וקא פסיק ותנא ל"ש אלמנה ול"ש גרושה עכ"ל והביאו עוד ראיה לזה וכ"כ הרא"ש פ' החולץ בשם השאלתות ל"ש גרושה ול"ש אלמנה וא"כ צ"ל דרשב"א ס"ל כרבינו שמשון וא"כ לא היה הש"ע להביא כלל הך דיעה דסעיף זה כיון שפסק לעיל סעיף י"א בין אלמנה בין גרושה וכיון שבלשון הגמרא שאמר לא ישא מינקת חבירו נכלל בו אלמנה וגרושה ודאי

אין חילוק ביניהם בשום ענין ומו"ח ז"ל מחלק בין גרושה לאלמנה לענין אם אין התינוק מכירה והיא אומרת שאינה רוצה להניק דבגרושה תינשא ואיני מכיר חילוק זה כלל דמאי איכפת לן באמירה דידה ודאי כל גרושה תאמר כן ומבטל תקנת חכמים שתקנו גם בגרושה: והב"י כתב וראיתי מורים כרשב"א ולא מחיתי בידם כיון שיש להם על מי שיסמכו עכ"ל ובודאי אין לשם מורה להורות קולא בזה כמ"ש הב"י בשם ריב"ש אלא אם ניסת א"צ גט בזה דבזה יש לסמוך על הרשב"א:

סימן טו

א **אלו שאסורים** בטור כתב אלו שאין בני קידושין כו' וכתב ב"י הלשון אינו מדוייק דהא אותן שאסורים מדרבנן קדושין תופסין בה ותירץ בד"מ דקמ"ל הטור שאין קידושין גמורים נ"מ שאם בא אחר וקידשה צריכה גם ממנו גט ע"כ ואינו נכון דהא בסי' מ"ד סעיף ז' כתב להדיא המקדש א' מהשניות ה"ז מקודשת קידושין גמורין ונ"ל דכוונת הטור שאלו שיש איסור בקדושתייהו דהיינו אף אם לא יבא עליה אח"כ מ"מ בקידושין לתו' יש ג"כ איסור דרבנן דגליא דעתיה שאינו חש לדברי חכמים ועושה פעולה לישאנה ונראה דבזה חמור איסור דרבנן משל תורה דאלו בשל תורה אין איסור כ"כ בקידושין לחוד דהא לא (אהני) מעשיו וממון שנתן הוה מתנה כדאיתא פ"ק דב"מ אדם יודע שאין קדושין תופסים באחותו וגמר ונתן לשם מתנה או לשם פקדון משא"כ באיסור דרבנן שקידושין תופסין אהני מעשיו ע"כ יש איסור שמראה שפוקר על דברי חכמים כנ"ל (דברי המגיה כתב ב"ש בסק"א דלב"י אם קדשו שנים ערוה דרבנן תופסים קידושי שניהם דאל"כ יהיה דברי הב"י סותרים אהדדי ממה שכתב סי' ב' אם קידש א' לפני עדות פסולי דרבנן ובא אחר וקידש ג"כ לפני עדות פסולי דרבנן קדושי שניהם תופסין בה א"כ גם בערוה דרבנן הדן כן עכ"ל ול"נ דלא דמי כלל דבשלמא אם קידש בפני עדים פסולי דרבנן הוי כמי שקידש שלא בפני עדים כלל אף דכשרים הם מן התורה מ"מ אינם ראוים להעיד כלל על קידושיו מכחד הם אסורים מדרבנן ודבר זה דומה כמי שקידש בפני אלמים דאף שם בשרים להעיד מחמת עצמן מ"מ פסולים הם מכח שהם אלמים ה"ה כאן אף שהם כשרים מן התורה מ"מ פסולים הם מדרבנן ואינן יכולים להעיד וכה"ג אמרינן ביומא ר"פ י"ח לענין קרבן שבועה דפסולי עדות דרבנן פטורין מקרבן שבועה דאע"ג דמדאורייתא חזי מ"מ לאו בר הגדה הוא כיון דפסולים דרבנן הם ע"ש א"כ אפשר אין הקידושין חלין מתחילה מן התורה בפני עדות כזה שאין יכולים להעיד לכן חלין קדושי שני ג"כ כמו קידושי ראשון אבל בקודש ערוה דרבנן דמדאורייתא תופסין ואין כח בידם

להוציא הקדושין רק שאסור לכונסה אח"כ וצריכה גט א"כ עכ"פ אם קידש השני אין קידושין תופסין כלל דקידושי ראשון קידושין גמורין וכמו שהביא הט"ז ראיה מסי' מ"ד וכמו שמתמה עצמו בחמ"ח ע"ש מה שהקשה על רמ"א דמסופק בזה אם חלו קידושי שניהם ואדרבה דאם היה ס"ל להב"י דקדושי שניהם תופסין היה ק' עליו מסי' מ"ד הנ"ל דכתב שם דקדושין גמורין הם מראשון ואם קידש שני אין קידושיו כלום עכד"ה):

ב אבל אם אמו ז"ל רש"י גזרו רבנן על אם אמו משום אמו וגזרו נמי באם אביו משום אם אמו אע"ג דגזירה לגזירה היא משום דתרווייהו אמא רבתא קרו להו עכ"ל:

ג ואין לה הפסק לפי שיש (בדורותי') ערוה דאורייתא דהיינו אמו ואם אמו שהוא התחלת הגזירה יש עליה שם איסור דאורייתא אימא רבתא קרו להו ולפיכך החמירו שלא יהיה הפסק לאפוקי אם אבי אמו שאין התחלת גזירה שם איסור דאורייתא שאין קורין לה אמא רבתא שהיא דור רביעי לא החמירו בה:

ד אם אביו אסורה דגזרינן משום אם אמו וכולהו חדא גזירה דאמא רבתא קרו להו וכיון שיש בהתחלת הגזירה שם איסור דאורייתא אין לה הפסק:

ה **אם אבי אביו כו'** וכתב בדרישה וז"ל ומיהו דהך אם אבי אבי אביו דמותרת היינו דאינה מכח שורש אם אבל אסורה משום אשת אבי אבי אביו כו' ולי נראה דכאן מיירי מצד איסור אם לחוש שהיא אנוסה מאיש א' ולא נקרא אשתו מ"מ יש איסור מצד אם:

ו אשת אבי אביו אסורה מדרבנן דגזרינן משום אשת אביו שהיא דאורייתא ואין לה הפסק להיתר כיון שיש איסור דאורייתא בשם זה של אשת אב:

ז אשת אבי אמו דגזרינן משום אשת אבי אביו וחדא גזירה היא דתרווייהו קרי להו אבא רבא אבל מכאן ואילך כגון אשת אבי אבי אמו מותרת דבשם זה אין כאן איסור דאורייתא וא"ל שנגזור גם בזה משום אשת אבי אבי אביו ותהיה ג"כ אסורה לעולם משום דהתם שכיחי פי' רש"י למשפחת אביו אדם רגיל לילך ויודע שיש קורב' יותר מאמו ולא אתי לאחלופי וכאן אין רעות' דקריאת אבא רבא דזה לא שייך אלא בדור הג':

ח **וי"א דאשת אבי אם כו'** זה דעת ת"ה סי' רט"ו וכדי לברר הדבר נעתיק הסוגיא עם השייך לה ויהיה כלל בידינו בכל דינים אלו. איתא בפ"ב דיבמות דף כ"א ת"ר אלו הן שניות אם אמו ואם אביו ואשת אבי אביו ואשת אבי אמו אמר רב ד' שניות יש להן הפסק פירש"י שלמעלה מהן ולמטה מהן מותר אבל האחרות כגון אם אמו הוה עד סוף כל הדורות בשניות נקט רב בידיה תלת אשת אחי האם מן האב ואשת אחי האב מן הא וכלתו. וזעירי מוסיף אף אשת אבי אמו דגם בזה יש הפסק ושרינן אשת אבי אבי אמו הואיל ולא שייך בדורות הללו אישות (דאורייתא) ופירש"י בסמוך אבל אם אמו

דשייכ' בדורותי' ערוה דאורייתא כגון אמו ואשת (אבי) אביו יש בדורותי' אשת אביו דאורייתא אם אביו נמי אף ע"ג דלא שייכא דורה ערוה דאורייתא אין לה הפסק ואסורה אף אם אבי אביו דמחלפ' באם אם אמו ופרכינן ורב מ"ט לא חשיב ליה להך דזעירי שיש לו הפסק דהיינו אשת אבי ואמו ומשני מחלפ' ליה אשת אבי אביו דאי אמרת שיש הפסק באשת אבי אמו אתי למימר באשת אבי אביו (יש הפסק) ושם איכא לאותן דורות אישות דאורייתא פי' אשת אב וזעירי אומר דהתם שכיח דאזיל למשפחת אב אדם רגיל לילך ויודע שם קורבה יותר מאמו הלכך לא מחלפי והרי"ף מביא ירושלמי נא בר קפרא מוסיף אם אבי אביו ואם אבי אמו ופי' הפוסקים דהנך דבר קפרא יש להם הפסק וכיון דרש"י פי' דאם אביו אין לו הפסק ואסור אף באם אבי אביו ה"ה אף באם אבי אבי אביו דהא נקטינן ליה בהנהו דאין הפסק ממילא פליג על ב"ק דס"ל רק אם אבי אביו ותו לא וזעירי ס"ל ג"כ כרב באשת (אחי) אמו וגם ההיא דבר קפרא צ"ל דלא פליגי ובאמת קשיין אהדדי ההלכות וע"כ צ"ל דהוא ס"ל כמ"ש הרמב"ם והטור בסי' זה דהיינו דהא דאמרי' דאם האב אין לה הפסק לא לענין האב קא' דהיינו אפי' אם אבי האב דזה אינו אלא לענין האם עצמה דאותה האם של האב גורר' האיסור שלה פי' לאם שלה דוה כמו אמו עצמה שהיא דאורייתא וגוררת איסור לאם אמה עד למעלה כן הוא באם אביה שכל האמהות שלה עד למעלה אסורה בשבילה שכולם שייכות שלה אבל אם אבי האב שהי' לא שייכ' באם שלו עצמה אלא באביו אינה בכלל האיסור כלל ומן הראוי להתירה וכן ממש באם אבי אמו ה"א דמותר קמ"ל ב"ק הנהו אם אבי אביו ואם אבי אמו הם עצמם אסורים אבל יש להם הפסק דאם אבי אביו מותרת לו וכן אם אבי אבי אמו מותרת והנה יש כאן שני חלקים באיסור דרבנן הזה דהיינו במה שאנו אוסרים אפי' בגזירה לגזירה החלק הא' איסור אשת אב והשני באיסור אם והיינו לזעירי דמיירי באיסור דאשת אב ובזה הזכרים חמורים ואין איסור נקיבות אלא משום הזכרים וחלק השני באיסור אם וחלק ראשון דהוא לזעירי יש כאן איסור אשת אב שאשת אב עצמה היא דאורייתא וגזרו חכמים שאפילו באיסור אישות שמחמת אבי אביו דהיינו אשת אבי אביו אסור כמו אשת אב עצמה עד למעלה ובאשת אבי אמו גזרו ג"כ בשביל אשת אבי אביו ואע"ג דמשפחת אביו המיר ליה כדלעיל מ"מ כיון דאלו שניהם קרו להו אבא רבא ע"כ אתי למטעי אבל לענין למעלל אשת אבי אמו יש פלוגת' לרב אסור לזעירי מותר דל אתי למטעי למעלה של אשת אבי אביו להקל לשם כיון שחמיר טפי עליה וכאן אין שייך אבי רבה דזה לא שייך אלא לבאבי אביו או באבי אמו שקורין להם זה אבל בלמעלה מאלו אין שם זה וקי"ל כזעירי ובר קפר' נקט איסור אם ובזה נקיבות חמורים מזכרים כיון

שיש אמו שהיא דאוריית' ובה פשיטא שאסור' מדרבנן אפי' בלמעלה כל האמהות של מעל' דומיה דאמה עצמה ואמרי' בגמרא דאם אמו ואם אביו שמם אמא רבת' וזה דוקא באם אביו אבל לא באם (אבי) אביו דשם לא גזרו איסור רק בה ולא בלמעלה מאותו אם וקשה למה הוצרכו בגמ' לומר הטעם משום אמא רבת' הא בלא"ה אמאי לא גזרי' אם אביו משום אם אמו דהא באיסור אשת אב שזכרנו היה ראוי לגזור באשת אבי אבי האם משום אשת אבי אבי אביו רק שלא גזרו מקל לחמור דמשפחת אב חמור ואם כן כאן באיסור אם דחמור טפי שפיר יש לגזור אם נתיר באם אביו כ"ש שיתיר באם אמו דקיל ליה ותו דגם באם אבי אביו נגזור שיהיה ממש כמו באם אם אמה ויהיה אסור ג"כ למעלה. ונראה דכאן באיסור אם דבר קפרא אין שייך למטעי מן האביו ואם אמו דודאי יש קורב' טפי באם אמו שהוא עצמה ובשרה של אמה ואם אם הוה ממש בכלל האם משא"כ באם האב עם האם עצמה שהיע עיקר האיסור ע"כ הוצרכו לומר טעם הגזירה בשביל שם אמה רבתא ולא אסרו אם אבי האם או האב מכח דמין לאם אם אמו אלא שנתנו חומר לאם אביה שיגיע האיסור עוד מעלה א' תו לא דהיינו באם אבי אבי אמה או אם אבי (אבי) אביו דבזה שרי וממילא באם אבי אביו שאין שם אמא רבתא לא גזרינן בשביל אם אם אמו אבל לעיל באיסור אשות דנקיט זעירי דאסרינן כל אשת אב אף ע"ג דאשת אם אינה עצמה ובשרה של אשת אב אלא דגזרינן כל האשת אב שלמעלה בשביל אשת אב שלמטה אם כן גם באשת אבי אמו ראוי לגזור בה משום אשת אבי אביו ע"כ הוצרכו לתרץ שם דמקל לחמור לא גזרינן כנלע"ד ליישב הסוגיא ועתה נבא להזכיר דברי ת"ח בענין אשת אבי אם אביו שכתב לאיסור והוא נכון דהא יש לזה הוכחה גמורה דהא קמן באיסור אישות דזעירי היה ראוי לגזור אפי' באשת אבי אבי אמו משום אבי אבי אביו לולי הך סברא דמקל לחמור לא גזרינן והיינו שם דהתחלת הקורבה בא מחמת אמו ואין הקורבה כ"כ כמו אם התחלתה מחמת אביו אע"ג דאח"כ בא הקורבה מאביו לאמו של אביו מ"מ לגבי הבן לא חשבינן אלא התחלת הקורבה שלשו וכיון שדעתו קרובה למספחת אביו יש לו קורבה גדולה לכל מה ששייך לאביו כי דרך מי שאוהב לא' אוהב גם להשייכות שלו וזה סברא נכונה ולזה נתכוון הת"ה שכתבו וז"ל ובנ"ד כיון דלגבי דידיה קירב' דאב הוא ואע"ג דלגבי האב קורבה דאם הוא מ"מ שכיחא טפי דאזלו נבייהו מלקורבה דהיה לאם דיי' עכ"ל וא"כ עיקר האיסור בזה מצד גזרה אטו אשת אבי אבי אביו ולמו"ח ז"ל שכ' שלהרמב"ם והטור מותר הדין של ת"ה דהיינו באשת אבי אם אביו כיון דאין כאן איסור אישות דלא אמרו שהאיסור הולך עד לבעלה אלא באם (אין) הפסיק אשה ביניהם ואין בזה שום היתר דודאי עיקר האיסור משום גזירה דאם אבי אבי

אביו בלי שום הפסק כמו שזכרתי ועל רמ"א יש לתמוה כאן שכת' דין של ת"ה בשם י"א ובאמת הוא לד"ה והסוגיא ברור' כמו שזכרתי בס"ד:

ט אבל מדרבנן הוה זרעו לכן יש להחמיר לכתחילה כ' בלבוש ע"ז ולא ידעתי מה קאמר דהא כיון דמן התורה הולד הולך אחר השפחה וגויה פשיטא דלכתחלה אסור לבא עליה תיפוק ליה משום איסור שפחה וגויה ואי ר"ל אחר שנתגייר' הא כקטן שנולד דמי וצ"ע עכל גם בעיני יפלא מי הוא שיסתפק דבר זה דהלכ' רווחת בכ"מ דולד שפחה שפחה:

י **אבל בת (בת) בתו כו'** זה בעי' בגמרא ולא אפשט' וראוי לפסוק לקולא כיון דמלתא דרבנן הוא וזה דעת הרמב"ם דיש להם הפסק אלא שפסקו להחמיר מכח הירושלמי שאמר שאברהם אסור בכל נשי ישראל ושרה אסורה בכל אנשי ישראל אלמא דבבנו ובתו אין להם הפסק והרמב"ם דפסק יש להם הפסק ס"ל דלא אכפת לן בתלמו' ירושלמי כיון דבתלמו' דידן מסיק לה בלא אפשיט' משמע דס"ל דניזיל לקול':

יא לאחר מיתתה אבל בחייה אסורה שמא לאחר שישא בת יזנה והרי היא ערוה עליו:

יב **בת בת בתו כו'** אין להם הפסק גם אלו בעי' בגמרא ולא איפשט' וכן הוא (סעיף) ט"ו וע"כ פליגי הרמב"ם עם שאר פוסקים איך הלכה וכמו שזכרתי סעיף י"ב וקשה להרמב"ם דפוסל לקול' שיש הפסק מאי שנא מלמעלה באמו ואם אמו ואשת אביו דאין הפסק לכ"ע ולמטה בבתה ובת בתה נימא דיש הפסק ולכאורה י"ל דיש קורב' טפי בלמעלה מבלמטה וכה"ג כתבת בח"מ סי' ל"ב לענין עדות שיש חילוק בין בעל אם אמו לאבי חמיו דבתרווייהו הוה ראשון בשני בחד בעל ואפ"ה כבר בבעל אם אמו ובאבי חמיו פסול משום שיש קורב' טפי בלמעלה וא"א לומר כן דהא אם התיר כאן שיש' אותה שאחר ההפסק למטה מ"מ יהיה לגבי אשה הניסת למעלה ובדרישה כתב לתרץ זה דלעולם בתר האיש הנושא אזלינן שהוא עאושה מעש דלקוחין אבל להאשה לא הזהירה התורה בפי' שלא תקחנו ואפשר שהיא אינה עושה איסור כלל עכ"ל במחיל' מכבודו הגדול שכ' כאן דברים שלא ניתנה ח"ו לחלק בין האשה ובין האיש שהרי היא שניש' בחייבי לאוין או כריתות הוה כל העונש עליה כמו עליו ומקר' מלא כתיב אצל העריות ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם דהיינו האיש ואש כדרשינן בב"ק אע"פ שאין האשה עוששה מעשה הכתוב קראו מעשה ובכל העריות כתיב האיסור לשון זכר שלא ישכב עמה ובודאי גם היא בכלל ובודאי תלמי' טועה כתב זה ותלאו באילן גדול וקושי' מעיקרא ליתא דודאי אין חילוק בין מעלה למטה וראיה עוד מסעיף ט"ו מאם אם אשתו דגם שם להרמב"ם יש הפסק ושם הוה למעלה ותו דגבי אשת בן בנו דסעיף י"ט אין לה הפסק אע"ג שה"ה למטה אלא ודאי דאין חילוק אלא בזה דיש לנו לומר במקום

שלא עשאתה תורה הרחק' גדולה כמו אמו ואשת בנו שלא אסרה התורה בהו רק חד דרא הצריכו חכמים הרחקה הרבה ע"כ אמרו שאין לה הפסק לאותו הרחקה משא"כ בבתו ובבת אשתו שהתורה עשאתו הרחקה גדולה דהיינו שני דורות וכן באם אשתו שיש ב' דורות הרחק' חמותו ואם חמותו באלו אפשר שלא הצריכו חכמים להוסיף הרחק' רבה אלא סגי בתו' חד דרא ואח"כ יהיה הפסק זה נ"ל סברת האיבעי' בגמרא דמספק' ליה אי נימא שיש הפסק ובאלו פסק הרמב"ם כן להלכה ג"כ וזה נ"ל נכון בס"ד:

יג בבת אחי אביו אע"ג דבאחיו עצמו יכול לישא בתו מ"מ כתב זה משום סיפא דאחי אביו מותר באשתו משא"כ באחיו ממש ותו משום סיפא לענין אשת אחי אביו שיש שם חילוקים:

יד אשת בן בתו דגזרינן משום כלת בנו וכולהו חד גזירה הוא ואשת בן בן בתו מותר דלא שייך שם איסור כלה דאורייתא כמו דשייך בכלת בנו דגזרו משום כלתו עצמו ובדרישה נתן טעמים בזה בחנם:

טו ויש שאוסר משום מראית עין דסוברים שהיה חמותו ול"ד לב' חורגים דסעי' הקודם דהתם אית ליה קלא:

טז אסור בשתיהן וצריכה שתיהן גט הראשונה מדאוריית' והשניה מדרבנן דאמרי אינשי דהך קמיית' תנאי ה"ל בקידושין ולא נתקיים והשני שפיר נתיב מ"ה צריכה ממנו גט שלא יאמרו אשת איש יוצאת בלא גט וכיון דצריכה גט אתסר' עליו ארוסתו שלא יאמרו שהוא נושא אחות גרושתו אבל אם כנסה ליכא חשש שהיא תנאי בקידושין דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. (דברי המגיה ג' ב"ש בס"ק רכ"א מיהו קצת ראיה כדבריהם מדהו' אסור בקרובת אנוסתו דבודאי ליכא חשש דיבא עליה עוד באונס אלא הטעם כיין שהיו יחדיו בקירוב בשר חוששין שמא יזנה עמה עכשיו ולא שנא באונס או בטעות עכ"ל ואין כאן ראיה לא מקצת ואפילו כל דהו' דא"כ קשה למה כתבו התוס' ר"פ נושאין על האנוסה בד"ה וכל היכא דאיכ' אסור' דרבנן כו' הא דלא פריך מבריית' דקתני מותר משום דעדיפ' ליה למפרך ממתניתין הא לפי דברי הב"ש דבאנוסה ליכא חשש שמא יבא עוד עליה באונס ליכא למפרך כלל מבריית' דלא אמר בבריית' רק אם אנס אשה מותר בבתה ובאחותה ואיכ' למימר משום הכי מותר דליכ' חשש שמא יאנוס אותה פעם אחרת אחר שישא את בתה אבל בנטען מן האשה אסור בבתה ובאחותה דשם היה דעת שניהם שוים לזנות וחיישי' לזנות שמא תזנה אח"כ עמה אבל במתניתין תנא דנושאין גם המפות' פריך שפיר מנטען מן האשה דבשניהם שוין החשש דבשניהם היה ברצון אלא ודאי דאין חילוק בין אנוסה למפותה כלל כמו דחיישי' שמא יפתה אותה שנית

אחר שישא בתה כן חוששין שמא יאנס אותה שנית אח"כ ואפשר שבשביל זה נשא בתה שתהיה אצלו קרובה לאנוס אותו או שמא תהיה מרוצה אצלו אחר שישא את בתה כיון שהיה מזיד לעבור חושדין אותו בכך משא"כ כשב' עליה בשוגג בקדושין כדין וכדת מכח שהעידו עדים שמתה אשתו בודאי לא חשדי' אותו בכך שמא יזנה אח"כ עכד"ה):

יז ואם מתה הראשונה ה"ה מתה שניה דמותר בראשונה וכ"ש הוא (דברי המגיה איזה טעות יש כאן שהרי בקידש כתב בהדי' בש"ע מתה אח' מהם מותר בחבירת' ובנש' כ' ג"כ בפי' דאשתו מותר והשניה "צ גט וע"ז כ' דאם מתה הראשונה מותר בשניה והתי"ט שכ' ג"כ בפ' האשה שהלך במשנה ד' ואם מתה ראשונה מותר בשני כו' וכ"ש דאם מתה השניה דמותר בראשונה עכ"ל הוא מפרש הא דקאמר במתני' ואם מתה ראשונה כו' קאי גם לר' יוסי דפליג את"ק בארוסה וס"ל דארוסתו אסור משום אחות גרושתו ע"ז קאמר המתני' גם לר' יוסי ואם מתה הראשונה מותר בשניה וכ' התי"ט לר' יוסי דכ"ש אם מתה שניה דמותר בראשונה ולא אמרי' כיון דהיתה אסורה ראשונה בחיי השניה תאסור גם אחר מיתת השניה וכ"כ הב"י דין זה בכשהיתה ראשונה ארוסה דאסור עליו משום אחות גרושתו ואם מתה שניה מותר בראשונה וכ"כ הוא ע"ש אבל בדברי חמי זקיני הט"ז בודאי נפל איזה טעות בספרו כמ"ש עבד"ה):

יח **ומותר בקרובות שניה** פי' לישא בתה דקי"ל נושאין על האנוסה ומפותה וכ' מו"ח ז"ל ומיהו מדרבנן לא שרי' בתו עליו אלא לאחר מיתת שניה כמ"ש לעיל סי' זה אצל בת אנוסתו וכ"ב בפרישה דכאן דכבר נשא אשתו בהיתר אין מוציאין משום גזירה עכ"ל ואני אומר דלא דקו הנהו רבנן בהך מלתא שפיר דודאי כאן שרי לישא בתה אפילו לכתחילה דשאני לעיל שכבר בא עליה דרך זנות באונס חיישי' שמא עוד יזנה עמה אחר נישואי הבת משא"כ כאן דבשוגג בא עליה שהיה סבר שמתה הראשונה ועכשיו שרואה שיהא חיה למה נחשדיהו שיבא במזי' על אחות אשתו והוא בלי פשע לפנינו הלכך הך שאמרו מותר בקרובות שניה היינו אפילו בחיי השניה ולכתחלה כנ"ל פשוט וברור:

יט כופין אותו לגרש אשתו תימ' לי הך פיסק' מהא דתניא ספ"ב דיבמות הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה והטעם שמא לאחר שתנשא אמה או בתה תזנה זו עמו הרי דלא אמר התנא אלא איסור' בעלמ' אבל ודאי אם עבר וכנס אמה א"צ לכות אותו להוצי' וא"ל דהתם מיירי דאינו רגיל בבירור וכאן רגיל' בברור ע"כ כופין לגרש א"כ לא מקשי מידי בגמ' שם אהאי דוכולן מותרו' לבניהם דלישני דשם מיירי באינה רגילה ותו דהא אמרי' שם הטעם נשי לגבי נשי חיישי' משמע דמסתמ' חיישי' לזה ותו ק' טוב' דהא האשה הנטענת עצמה אמרי' שם בההוא פירקא דאם כנס לא יוצי' וכ"ש אם כנס

הבת שלה דלא יוצי' ותו ק' דאדכופין לגרש ניכוף שלא תבא כלל שם ודוגמ' לזה איתא קושי' בפ' המדיר (כתובות דף ע"ו) עד שכופין אותו לחוצי' נכפוהו לזון ונלע"ד שלא אמרו בזה כופין לגרש אלא לפי ראו' עיני ב"ד שקשה הדבר להפרישנ' משם ראוי לגדור לכופו לגרש אבל לא לדינ' קאמר כנלע"ד:

כ אחות אשתו צריכה הימנו גט הטעם שמא יבא גיסו תחילה ושייך לו' גירש גיסו ונשאת זה ע"כ צ"ג ואף אם תבא אשתו אח"כ כיון שכבר נתן גט לאחותה נאסרה אשתו עליו משום אחות גרושתו כי הרואה שגירש אחותה שמא אינו יודע שזו היתה אשו תחילה ויאמר זה נושא אחות גרושתו ומ"ה אשת גיסו צ"ג לעולם אף כשבאים יחד:

כא **הולד הראשון ממזר** פירוש משנולד קודם שמתה הראשונה והאחרון פי' שנולד אח"כ ועי' סי' י"ז בסופו:

כב קדשני סתם זהו מתשובת הרא"ש כלל ל"ב דין א' וז"ל שלא יצא עליה עדים של קידוש מותרת לבן אחיו אבל אם יש עדים ששמעו מפי האשה שאמה קדשני ראובן בפני עדים והלכו למ"ה נאסרה בקרובה ראובן עפ"י דבורה אבל אם אמרה קדשני סתם ולא אמרה בפני עדים אין בדיבורה כלום דקידושין שלא בפני עדים לאו קידושין נינהו ואפילו שניהם מודים לדבר עכ"ל ולא עמדתי ע"ד רבינו אשר בתשובה זו דמיירי שם שכבר נתקדשה לבן אחיו כמבואר שם בשאלה דק"ל כיון שאין שם עדים אלא מפיה שאומרה קדשני בפני עדים והלכו להם למ"ה היא אינה האמנת להפקיע עצמה מיד איש שקדשה כדאיתא בפ"ק דקידושין דף י"ב דיהודי' דביתהו דר' חייה דאמרה אמרה לי אם קיבל ב"ד קידושין כי זוטרי' ובעלך אסור לך אר"ח לאו כל כמינ' דאמך דאסרת לך עילואי ה"נ אע"פ דקי"ל בפ' האומר דאשה שאומרה קדשתני והוא אומר לא קדשתיך היא אסורה בקרוביו מ"מ הכא שאני שכבר קבלה קדושין בחזקה פנויה לאו כל כמיניה אח"כ להפקיע אותה מיד בעלה דא"כ כל אשה תוכל להפקיע עצמה מיד בעלה אם תאמר כבר קדשני א' בפני עדים אלא פשיטה שאינה נאמנת כדאית אסיק קט"ו לענין זנות תו תמיה לי הרבה באומרה קדשני סתם דלאו כלום הוא דאמאי לא נימא דמה שאמרה קדשני ראובן ודאי כדין קידושין קאמרה דהיינו בפני עדים דאפילו באומרה בפני עדים אכתי נימא שמא היה פסול בקדוש כגון שלא היה ש"פ אלא ודאי מסתמ' כדין קדושין קאמרה כ"ש שנימא בזה שהוה בפני עדים וניזול לחומר' ונימא שהיה שם עדים והלכו למ"ה וע' בסי' מ"א תרצתי הכל:

סימן טז

א **ויש חולקים בזה** פי' דס"ל דמלקות מן התורה אינו אלא בז' אומות דעלייהו אמר הכתוב לא תתחתן בם אבל בשאר אומות אין מלקות מן התורה ואפילו בז' אומות אינו חייב משום חיתון ושידוך עד שיתגיירו אבל בגיותן לא שייך חיתון כ"כ הטור:

ב ועון זה יש בו הפסד ז"ל מהר"א שטיין יש מקשים אמאי לא הבי' ההי' דעושין פסין אברהם אבינו אינו מניח לשאר (עבירות שעבר) בגיהנם אלא הבא על הגויה דערלתו נמשכת וצ"ל מאחר שפי' התו' בפ' הזהב דאף הבא על הגויה עולה אחר י"ב חודש א"כ הוה כמו אשת איש שעולה נמי אחר י"ב חודש כדמוכח שם פ' הזהב וא"כ מאחר שכ' הסמ"ג שהיא קשה מכל עריות ממילא לא גרע מעריות דאשת איש שאינו עולה עד אחר י"ב חודש וא"צ להזכירו עכ"ל וכ' רש"ל ע"ז אבל מ"מ אין נראה בעיני לומר כן שיהיה גדול עונשו משאר עריות שהן בכרת ומיתה אלא ר"ל שהפסד גדול יש כאן דעי"ז סופו להדבק בע"ז ולחלל השם והא דלא מייתי כאן ההיא דאברהם משום דהתו' פי' לשם דהבא על הגויה אינו נענש לירד לגיהנם אא"כ יש לו שאר עבירות שיורד בשביל' לגיהנם דאז כשב' על הגויה אינו מעליהו אחר י"ב חודש מ"ה לא תני נמי הבא על הגויה באידך ג' שיורדים ואינם עולם מיד ומה"ט לא הזכירו הסמ"ג לפי שהוא רוצה להזכיר תיכף העון במי שבא על הגויה לחו' בלא צירוף שאר עבירות עכ"ל. ולענ"ד אין צורך לכל הנ"ל כי לא בא להזכיר כאן העונש של עבירה כי בודאי גדול עונו מנשוא אלא דקמ"ל רבותא דמצינו גריעותא בעבירה זו מה שלא מצינו בעריות דישראל וע"כ אמר כאן הפסד ולא קאמר עונש ובא לתרץ דלכאורה תקשי לך הא איתא בעלמא שבעבירה זו מוליד בן לע"ז והא דאמרי' כאן דאינו בגו לזה אמר שיש כאן הפסק אע"ג דהבא על ערוה או על הגויה אינו מבקש שיהיה לו בן מאותו בעילה מ"מ מצינו שעכ"פ יש מעלייתא שבזה קיים פ"ו כדאיתא בסי' א' דאפי' בממזר קיים פ"ו משא"כ בבא על הגויה אין שם רק עבירה לחוד דמוליד בן לע"ז לזה דוקא נקרא זרעו אבל לא לקיום פ"ו דהוה כאילו אינו בנו כלל ומסיר אותו להיות אחרי ע"ז כו' כלומר דלצד מעלייתא אינו בנו ולגריעותא נקרא בנו כנלע"ד נכון:

סימן יז

א גרשתני נאמנת נ"ל באם שניהם מודים בגט רק שהוא אומר שהגט היה פסול אינה נאמנת דבזה ודאי מעיזה עיין בסי' קנ"ב מלתא בטעמא: (דברי המגיה כ' ב"ש בסק"ב מיהו לפי מ"ש הטור בסי' קנ"ב בשם הרמב"ם אם אומר גרשתיך י"ל שמא גט פסול

היה לפ"ז הפי' אם התחילה ואומרת גרשתני (והו') מודה שגירש עדיין יש לחוש שמא גט פסול היה ואינה מגורשת אלא באומר לא גרשתיך לפ"ז גם בקבל' קידושין מאחר הדין כן עכ"ל ע"ש ואנ"ל כלל דהא בפ' י"ג דף קל"ד כתבו התוס' הטעם דאם הוא אומר גרשתיך דא"נ במגו שיש בידו לגרשה משום דאם איתא דגרשה ה"ל קלא א"כ לפ"ז קשה למה בהיא אומרת גרשתני דנאמנת נימא נמי דלא תהא נאמנת דאם אית' דגרשה ה"ל קלא אע"ג צ"ל דנגד חזקה דאינה מעיזה אינו מועיל הטעם דה"ל קלא אע"ג דזה הוה ממש כמו שמכחי' דברים דלא היה גט כלל כמ"ש רשב"ם שם וז"ל דאם אית' דגרשה ה"ל קלא הלכך לא אמרי' מה לי לשקר דכמו לשקר במקום עדים דמי ואעפ"כ לא אמרי' כן נגד החזקה דאינה מעיזה א"כ כ"ש דאין חוששין חשש' בעלמ' שמא היה הגט בפיסול א"כ דוק' באם הוא אומר תחילה גרשתיך דאז א"נ מטעם דה"ל קלא בזה כ' הטור אפילו בהודית' לו ג"כ אינה נאמנת מטעם דמעיזה מכחד הא מאמינם או שמא בגט פסול נרשה והיא לא ידעי' מזה דכל מה דאית לן למיחש חיישינן דמאחר דמתחילת דבורו א"נ מטעם דאם אית' דגרשה ה"ל קלא אבל באם היא אומרת תחילה גרשתני דאז אית לה תיכף ותחיל' דבורה החזקה דאינה מעיזה ולא אמרינן אם אית' דגרשה ה"ל קלא אף דזה הוא ממש כהכחשה אפ"ה לא אמרי' כן וכ"ש דלא חיישינן שמא היה פיסול בגט נגד חזקתה כמ"ש א"כ למה יגרע באם הוא מודה לה שגירשה דנימ' השת' אם אית' דגרשה ה"ל קלא ומכ"ש דניחוש השת' שמא היה גט פסול יותר מקודם דבורו דלא חייש נגד חזקתה דאינה מעיזה כלל אכן באם הוא מודה שגרשה ואומר בפירוש שגרשה בגט פסול אז אפשר דחוששין לדבריו דכיון דבהודאת דבריו אתרע החזקה דמעיזה ועיין מ"ש עוד מזה בסימן קנ"ב עכד"ה) כתב ב"י בשם רבינו ירוחם על א"א שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בפני בעלה מקודשת וצריכה גט משני אם תשאר עם הראשון ואם לא ירצה לגרשה שני מקודשת לו ומותרת לו כי מאחר שהיה בפני בעלה והו' לא ערער ה"ה כאומר נתגרשה ממני עכ"ל ויש לתמוה למה כתב והו' לא ערער דמשמע שאם ערער אינ נאמנת והא ודאי לית' דחזקה דאין אשה מעיזה אפילו במערער הוא עכ"ל ב"י ובודאי הדבר פשוט כדבריו דאפילו מערער מהני חזקה זו וראיה מפורשת מפ"ב דכתובות דף כ"ב דאמרינן גירושין יכולה מכחישתו פי' רש"י שאם יבא בעלה ויאמר לא גרשתיך תאמר גרשתני כו' ופרכינן ומי חציפה כולי האי והאמר רב המנונ' האשה שאמרה לבעלה גרשתני חזקה אין אשה מעיזה בפני בעלה ומשנינן ה"מ היכא דליכ' עדים דקמסייע לה כו' הרי בהדיא דבמקום שהיא נאמנת היינו אפילו אם היא מכחיש אותה ומו"ח ז"ל כתב לתרץ דברי רבינו ירוחם דבמערער הבעל אין האשה נאמנת אבל

היא שויה נפשה חתיכה דאיסור' וצריכה גט משני אם תשאר הראשון כו' ואמינ' דכד ניים ושכיב אמרה להא מלת' דתלמוד ערוך הוא כדברי ב"י כמו שזכרנו ותו אפילו לדבריו דשויה האשה נפשה חתיכה דאיסור' ממיל' אסורה מצדה להשאר עם הראשון דהוה מחזיר גרושתו אחר שנתקדשה לאח' ועליה יש חתיכה דאיסור' ע"כ אין סמיכה על הדברים האלו ואגב טרד' דשמעתת' לא דק בזה ופשיט' לפע"ד שיש ט"ס בדברי רבינו ירוחם במה שכ' אם תשאר וצ"ל גם לא תשאר עם הראשון ומוחזק אותו ספר של רבינו ירוחם כט"ס בהרבה מקומות:

ב **אבל פסולי עדות דאוריית'** פי' מחמת עבירה אז ודאי משקר משא"כ בעבד. בטור כתב כאן בשם תשובת הרא"ש דבשניהם שהעידו שמת אפי' יש הכחשה ביניהם תנש' ותמה בי שהרי משנה היא וע' הת' בתשובתו סימן ס':

ג שהזכירוהו בין המתים נראה דהאי מלת' דוק' היא אבל מה שראו את אשתו מספדת על בעלה מזה אין להבי' ראיה להשיאה אלא אם היא ספדה ע"פ הוראות מורה שיודע הדין שיש למחות בנשים שלא לספוד אדם כמ"ש אח"כ מדאיצטריך להזהיר אחר כך שלא לספוד כו' ש"מ דלאו איסור ברור הוא וא"כ שמא אשה א' ספדה מעצמה בלי שאלת הרב הבבקי בדין זה וא"ל דא"כ לא נצטרך למחות לה לספוד כיון שלא יתירו אותה אלא שיודע שההספד ההו' ע"פ המורה וכיוצ' בזה אמרינן בי"ד סי' פ"ו בהג"ה דבמקום שאין נוהגים היתר בפת עם הביצים דמותר למכור לגוי ביצה טריפה ל"ד לכאן דהתם פשוט לכל שאין נוהגים היתר בזה לקנות מהם אבל הכא חיישינן לב"ד טועין כנ"ל פשוט וברור:

ד ע"פ בעלי תשובה בתשובת הרא"ש כ' שם אם ידוע שהיו אנשים הגונים קודם הגזירה ועתה שבו כהוגן אם אונס נפשות חטאו וכאשר מצאו לנוס שבו מיד לא נפסלו ואף אם מצאו מקום להמלט ולא עשו ואכלו נבילות לתיאבון ונפסלו להעיד על מה שראו באותו שעה מ"מ (מה) שמעידים על שעת הריגתם זה היה בשעת הגזירה ועדיין לא נשתהו בין הגוים ובאותו שעה כשרים היו ואף אם אח"כ אכלו נבילות ואח"כ (שבו) ה"ל תחילה וסופו בכשרות כמו שהיה יודע עדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו דאמרינן דכשר לעדות עכ"ל הרי דלא מהני עדותם רק מה שראו בתחילת הגזירה קודם שאכלו נבילות אבל מה שראו אחר שהיו ביניהם כי היכ' דנפסל באותה שעה הוא פסול לעולם אפילו אחר התשובה דה"ל תחילתו בפיסול וסופו בכשרות וא"כ צריך המורה להתיר ע"פ בעלי התשובה לדרוש אימת ראו ההריגה של אותו שמעידים עליו אם היא בעת התחלת הגזירה דהיינו שעדיין זה המעיד לא היה נפסל מחמת אכילות

טריפות אז דווקא יכול להעיד וא"כ קיצר הרב רמ"א במקום שהיה לו לבאר אבל באמת תמוה לי באם צריך כאן בעדות אשה לכל עדות תחילתו וסופו בכשרות א"כ אמאי כשר עבד ושפחה לעדות זו דאלו פסולים הם לעדות וכן לענין ליענש מפיהם ולא מפי כתבם דבאשה כשר כמ"ש סעיף י"ד אע"ג דמשום עיגון הקילו בזה כל שאין פסולו מחמת עבירה דאורייתא ה"נ בעדות אונס אחר שיעשה תשובה עכ"פ הוא טוב מצד עצמו ועכ"פ לא גרע מן עבד ושפחה כיון שעתה הוא ראוי לעדות אם יראה איזה ענין אפי' מן התורה לכל עדות וגם לשון רמ"א שכתב מה שראו בשעת הגזירה משמע אפי' שלא בשעת התחלת הגזירה אלא אפי' מה שראו אחר שנעשו מומרים ותו איתא בכתבי מהאר"י סימן רכ"א וז"ל א"ל לגבי רשע במזיד כרצי' כה"ג בעינן תחילתו וסופו בכשרות והאי מעיד מה דחזר בעת שהי' רשע גמור כו' עכ"ל מבואר מזה דדוקא ברשע גמור בעינן תחילתו ג"כ בכשרות אבל לא במומר מחמת אונס סתם אע"פ שאכל נבילות לתיאבון סגי בעדו' אשה אחר שעושה תשו' ועיין בתשו' מהר"א ששון סי' צ' וכנ"ל עיקר להלכה שאין לו להתיר ע"פ בעלי תשו' אא"כ ידוע שלא היה רשע גמור בשעת אונסו לעבור במזיד על עבירות גדולות כגון רציחה וכיוצא בו דאז ל"מ עדותו מה שראה באותו זמן אפי' אם אח"כ יעשה תשובה שלימה אא"כ במסיח לפי תומו כגוי (וע' בשו"ת בן לב ח"א סי' מ"ה ובעיגונ' דאתת' דף ה'):

ה משיאין את אשתו בגמ' פרכינן דלמ' שד הוא דחזי ליה בבואה דבבואה פי' צל צלו דלית לה לשדים כו' ודלמ' צרה היא פי' שנשא אשה במקום אחר ומכוונת לקלקלה והלכה לא ומשנינן הא תני דבי ר"י בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין פרש"י בשעת הסכנ' שהי' מסוכן כגון מי שהושלך לבור ואמר כל שומע קולי יכתוב גט לאשתי והא נמי בשעת הסכנ' דמיא שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה ומשמע לדברי הרי"ף דאפי' למסקנ' צריכים אנו לתרץ דחזי ליה צל צלו דלא מקיל דבי ר"י אלא לענין חשש צרה אבל לא לחשש שד דזהו מצוי בבורו' וכן דעת הטור אבל הרמב"ם לא הזכיר הך צל צלו משמע דלדידיה לפי המסקנ' מהני שעת הסכנ' אפי' לחשש שד וכתב ב"י וז"ל ואפשר שטעמו שסובר כסברות הגאון דבסמוך דהאידנ' לא בקיאים בבואה דבבואה היכי הוה הלכך לא עבדינן בה עובדא עכ"ל ויש לתמוה דלפי דעת זה הגאון אזלינן לחומרא ולא שרינן כלל בזה כיון דאין לסמוך על צל צלו וא"כ האיך מקיל הרמב"ם להתיר אפי' בלא צל צלו לגמרי ומש"ה כתב מו"ח ז"ל על ב"י דשארי ליה מארי' ול"נ דהאי גבריה דמארי' סייע והאמת אתו דודאי הרמב"ם ס"ל דלפי המסקנ' א"צ צל צלו אלא דכיון שהוא בשעת הסכנה לא חיישינן לשום דבר אלא דמ"מ יש לנו ללמוד

באם רואים צל צלו די בזה לבטל חשש שד ובזה מהני אפי' שלא במקום סכנה אלא דמ"מ חיי' לצרה ולזה בעינן דוקא במקום סכנה דהיינו שאותו הבעל הוא מסוכן למות והי' צריכה לגט שלא תתעגן בזה הקילו דלא ליחוש לצרה אבל לענין חשש שד יש היתר אפי' שלא במקום סכנה כגון שאינה צריכה לגט והו' ישנו בחיים וטעם ההיתר משום שרואין צל צלו והו' בענין שידענו שאין לה כלל צרה ה"א דמותר אע"פ שאין שם סכנה וכן ראוי באמת לומר כן לזה כ' ב"י דאפי' הי אסור לפי שאין סומכים על צל צלו שאין (אנו) בקיאין בו נמצא שאין היתר אלא משום סכנה דזה מועיל לבטל כל החששות נמצא דלענין כתיבת גט שיש חילוק בין מקום סכנה או לא אז אינו מותר לדידן אלא במקום סכנה אבל לא במקום שאין סכנה אע"פ שאין היתר דצל צלו ואין צרה לה כלל ע"כ לא זכר הרמב"ם רק מקום סכנה דבזה תלוי הכל אבל לענין עיגון האשה כמו הכא לא נמצא מקום שאין סכנה דבכל גוונא יש חשש שלא תתעגן אין לנו נ"מ לענין צל צלו כי אין צריך לזה כיון שהכל הוא במקום סכנה כנ"ל בישוב דברי הב"י והריב"ש סי' שע"ז הקשה למה לא אקשינן שמא גוי הוא ותי' דאפי' הוא גוי סמכינן עליו מדין מסל"ת והוכיח מזה דכל גוי שמספר דברים פלוני מת הוי שפיר מסל"ת וקשה עליו דגבי גט לקמן סי' קמ"א איתא ג"כ פלפול זה בגמ' ולא פרכינן שם שמא גוי הוא ושם ל"ש תירוץ הריב"ש ונ"ל דקושי' של הריב"ש אינו קושי' כלל דהא אית בי"ד דכל שאין הגוי נהנ' בחליפיו לא חיישי' שמא החליף כשר בטריפות כמ"ש שם סי' קי"ח הכי נמי לא חיישי' שמא יעשה הגוי דבר זה כיון שאין לו הנאה מזה ולא פריך בגמ' אלא ממי שדרכו לקלקל בכוונ' דהיינו שד וצרה (דברי המגיה הב"ש בסי' זה סקי"ג מוכיח מהריב"ש הנ"ל דצרה אינה נאמנ' במסלת"ת דאל"כ מאי מקשה הגמרא דלמא צרה היא כו' ע"ש. ולפ"ד הט"ז מקשה שפיר דדרכה לקלקל אבל כשרואין דמסל"ת אפשר דנאמנת כ' ב"ש בס"ק כ"ו הא דלא סמכינן כאן אצל צלו לא דמי להא דבסי' קמ"א סעיף י"ט דשם הגו לפנינו וראינו שהוא אדם רק משום חשש שמא זה שצעק שד היה והלך לו והגוף מאחר הוא בזה סמכי' אם ראה צל אבל כאן ליכא אלא קול בעלמא לא סמכינן אצל צלו לכ"ע ובזה לק"מ על הרמב"ם שלא הביא סוגי' זו אם שמעו קול האומר מת פלוני עכ"ל. ודבריו תמוהין דא"כ למה לא הבי' הרמב"ם הך דחזי בבואה דבבוא' דהא הרב המני' כ' על מ"ש הרמב"ם והעלוהו ולא הכירוהו שלמד כן ממה דתנ' דבי ר"י ובשעת סכנה כותבין אע"פ שאין מכירים א"כ ש"מ דמיירי בגמ' שראו הגוף רק שאין מכירין אותו אעפ"כ כעינן בוא' דבבואה ואיך פסק הרמב"ם בלא בואה דבואה כותבין נד הגמ' ואף שלפי דברי ב"י היה נראין דבריו לכאורה דהב"י כתב בכ"מ ובב"י סי' קמ"א דלמד כן ממשנ' דיבמות ממעשה בצלמון בא'

שאמר כו' וא"כ נוכל לומר דהרמב"ם ס"ל באם הגוף לפנינו אין חוששין כלל שמא שד הוא כי אין חוששין שמא הגוף מאחר והא דפריך בגמ' דלמ' שד הוא היינו אריש' בלא מצאו שם אדם כלל בזה חיישינן שמא שד הוא כיון דלא מצאו שם שום אדם לתלות בו אבל בסיפ' דמצאו שם אדם מת רק שלא הכירוהו תלינן בו ולא חיישי' שמא חי' שם שד ולכן פסק הרמב"ם דכותבין סתם ולא זכר מבואה דבואה דכאן לא חיישי' לשד כלל כיון דמצאו שם גוף אדם אבל באמ' אינו כן שהרי בהדיא קאמר שם בגמ' דיבמות ובגיטין במי שמושלך בבור דתנ' דבי ר"י דכותבין אע"פ שאין מכירין משמע דיש שם עכ"פ הגוף רק שאין מכירין ואע"פ כן בעינן בואה דבואה וגם הב"י סמך עצמו על הא דתני דבי ר"י דאין חילוק בין היה שם הגוף או לא חיישי' שמא שד הוא שהרי בכ"מ בפי"ג כ' בתירוץ שני מה של הבי' הרמב"ם המעשה בא' שהי' עומד על ראש ההר כו' והלכו ולא מצאו שם אדם כו' משום דסמך עצמו על מ"ש במי שהיה מושלך בבור כו' והעלוהו ולא הכירוהו דמשיאין אשתו ולא חיישי' שמא שד הוא משום דס"ל כדמשני הגמ' תנא דבי ר"י בשעת הסכנ' כותבין אע"פ שאין מכירין ה"ה דאין חוששין לשד בשעת הסכנה. א"כ ממילא נשמע דהדין כן גם בהלכו ולא מצאו שם אדם כלל דמשיאין אשתו ואין חוששין לשד דהוה כשעת סכנה ע"כ ואם איתא דיש חילוק בין מצאו שם אדם או לא כדברי הב"ש לא נשמע כלל הדין דלא מצאו שם אדם דל חיישינן לשד דנוכל לומר דוקא במצאו שם אדם ולא הכירוהו הוא דל חיישינן לשד משום דהגוף הוא לפנינו לא חיישינן שמא מאחר הוא אבל בלא מצאו אדם חיישינן שמא שד הוא א"ו דגם הב"י לא ס"ל חילוק הנ"ל ובין מצאו שם אדם ולא הכירוהו ובין לא מצאו שם אדם כלל לא חיישינן שמא שד הוא וא"כ קושיות הגמ' ביבמות ודלמ' שד הוא קאי ג"כ על המעש' דבצלמון ואין נפקות' בה בין הרב המגיד שלמד כן מתנ' דבי ר"י ובין הכ"מ שלמד כן ממעשה בצלמון. וא"ל דגם הב"ש ס"ל דלהרמב"ם ס"ל לפי המסקנ' לא חיישינן שמא שד הוא בשע' סכנה רק דס"ל דזה אינו רק אם נמצא שם הגוף אז לא חיישינן שמא שד הוא אבל בלא נמצא אדם כלל חיישי' שמא שד הוא אפי' בשעת סכנה דמנ"ל חילוק זה מה שלא נמצא בש"ס כלל ואדרבה בחד' כיילינהו והקשה על שניהם שמא שד הוא ונשמע מזה במ"ש דשווין הם והא דכ' בש"ע כאן בסעי זה בשמעו קול בשד' או בבור דחיישינן שמא שד ובסעיף כ"ג כתב בראו א' עומד מרחוק כו' משיאין את אשתו ולא חייש לשד אפשר לומר דבסעיף כ"ג מיירי בעיר או י"ל דודאי כמה חלוקים יש ביניהם דכאן לא ראו שום אדם כלל מתחלה רק ששמע' קולא' שאמר פלו' מת ולא הזכיר שם אביו ולא שם עירו וגם אח"כ לא מצאו שם שום אדם לכן אם הוא בעיר דאז אין צריך

להזכיר שם עירו דמסתמא לא נחוש לשום אדם מעלמ' כיון שאין אחר בעיר ששמו כן או יש שם אחר והו' קיים ובוודאי הוא הוא שיאמר כן לפיכך משיאין אשתו דלשד נמי לא חיישי' כיון שהו' בעיר ואין שדי' מצוים אבל אם שמע כן בשד' כיון דלא הזכיר לא שם אביו ולא שם עירו ואיכ' למיחש לכמה חששות שמא אחר הוא שבא לכאן מעלמ' או שמא שד הוא לכן חיישי' באמת שמא שד הוא וה"ה לכל החששות ונקט שד משו' דמצויים ביותר כמו שמסיים דמצוי' שם שדים. אבל בסעיף כ"ג ראו שם אדם מתחלה ועד סוף וגם אמר שמו ושם אביו או שם עירו ועוד יש חדא לטיבות' שאמר על עצמו שהו' פב"פ או ממקום פלו' וליכ' למיחש לכותי שאמר במסל"ת בלא קישו' דברי' כמו שנכתוב בסמוך משא"כ כאן דאיכ' למיחש לכותי במסל"ת בלא קישור דברי' לכן חיישי' כאן סיף זה לכל החששות ונקט שד משום דשכיח הוא וה"ה לכל החששות כיון דיאן כאן אפי' חדא לטיבות' להתיר. משא"כ בסעיף כ"ג איכא כל הדברים טובים שכתבתי ואין כאן חשש רק שמא שד הוא בזה אמרינן כיון דהוא שעת סכנה לא חיישינן שמא שד הוא והשת' לק"מ גם מה שהקשה הב"ש בסימן זה ס"ק ס"ו בראו א' עומ' מרחוק הנזכר פסק דמשיאין ולא חיישינן לשד ובסימן קמ"א מבי' י"א דצריך צל צלו והניח בקושי' ולפי מ"ש ניחא דשם ליכא חדא לטיבותא דכל מה שהיה אומר שם שמו ושם אשתו ושם עירו ועירה הכל צורך הגט הוא ואין שם אפי' דבר א' לסי' כלל דאדם הוא דאם היה ממעט איזה דיבור לא היה אפשר לכתוב הגט משא"כ כאן דהכל הוא לסימן מה שאמר מאיזה מקום או שם אביו הוא סימן שלא להחליף אותו בא' ומה שאמר אני פלוני הוא סימן שלא יאמרו עוד כותי מסל"ת בלא קישור דברים כן ומה היה לו לעשות עוד לכן לא חיישינן כאן לשד כמו בסימן קמ"א דצריך צל צלו לסי' כיון שאין שם סי' כלל וגם על הב"ח יש לתמוה שכתב דהב"י הכין מה שכ' המ"מ ולא נתבאר לו למה קאי על מה שלא זכר הרמב"ם בואה דבואה וע"ז כ' ב"י דס"ל להרמב"ם כהגאון דאין אנו בקיאים ומכח זה הקשה דאדרבה היה להחמיר שלא להתיר כלל ואינו כן שהרי ב"י כתב כ"מ בפי' דתמיהת המ"מ על הרמב"ם הוא על מה שלא הביא המשנה אם לא מצא שם אדם כלל וע"ז כ' דאפשר דס"ל כהגאון לאיסור דא"א בקיאין בו ואח"כ הקשה בעצמו למה פסק להתיר במי שמושלח בבור כו' כיון דלא סמכינן אצל צלו ומתרץ שם בעצמו כמ"ש הב"ח ע"ש וכן יש לפרש הב"י בטור כאן שכתב והרמב"ם לא הזכיר הדין זה ר"ל הדין שלא היה שם אדם משום דאפשר דס"ל כהגאון אבל דברי הט"ז יש לפרש מ"ש וכתב הב"י ואפשר שטעמו כו' הו ענין אחר ולא קאי אמה שכתב מקודם מצל צלו אלא שאח"כ הקשה גם כן על הרמב"ם למה פסק הרמב"ם להתיר לגמרי בלא צל צלו כו'.

וכתב הט"ז אף שהב"י מתרץ דברי הרמב"ם בכ"מ דס"ל לפי המסקנ' אין חוששין כלל אף לשד בשעת הסכנה מ"מ קשה ה"ל להרמב"ם להבי' הדין דאם חזי בבואה דבבואה מהני אפי' שלא בשעת הסכנה לזה כתב הב"י מה דלא הבי' משום דס"ל כדעת הגאון דאין אנו בקיאים בו לכך מוכרח הב"י לב' תירוצים הנ"ל דהיינו גם אחר שתירץ הב"י בכ"מ דהרמב"ם ס"ל לפי התי' דתנ' דבי ר"י לא חיישינן נמי לשד בשעת סכנה אף בלא בוא דבואה אפ"ה לא דחה הב"י מה שכ' תחילה דהרמב"ם ס"ל כדעת הגאון כמ"ש ולפ"ז מיושב נמי מה שהקשה הב"ש בס"ק ל"ח על הט"ז שכתב דלא חיישי' שמא כותי כי כותי אינו מכשיל לישראל לכן לא חש אלא שמא שד הוא או צרה וכתב הב"ש ולק"מ אף על פי דכותי אינו מכשיל מ"מ ה"ל להקשות בגמר' שמא כותי אמר זה בלא קישור דברים ולא הוי מל"ת ולא מהני דכאן מיירי שאומר סתם איש פלוני ב"פ מת ואפשר דידע לי' הכרותי ואמר כך בלא קישור דברים ואע"ג דלא חיישי' דאומר למכשול הישראל לא מהני עכ"ד ולפי מ"ש ניח' דקושיות הגמר' הוא על שניהם דהיינו גם על הסיפ' מעשה בצלמון ושם אמר בפי' המשנה אני פב"פ נשכני נחש והרי אני מת ובזה ודאי לא חיישינן לגוי שאומר כן דינו מכשיל בחנם לישראל. וא"כ לא היה יכול להקשות על שניהם דשד וצרה שייך להקשות על שניהם וכיון דמשני הגמר' דבמקום סכנה אין חוששין לצרה א"כ לא יוכל עוד להקשות אח"ז על הריש' לחוש שמא כותי הוא דבודאי גם בכותי הדין כן במקום סכנה אין חוששין לכותי שאמר כן בלא קישור דכרים דהא בלא"ה לא נתברר לאנו הדין אם אמר בודאי במסל"ת בלא קישור דברים אי מהני אי לא מכ"ש דלא נחוש במקום סכנה לומר דגוי היה ואמר בכה"ג ובאמת אף גם זאת דאין סברי לחלק ולומר דריש' מיירי באם אמר איש פב"פ סתם ואפשר לחוש דגוי אמר כן על מי שידע לו והסיפ' מיירי שאמר על עצמו כן דהיינו אני פב"פ דא"כ למה לי סיפא כלל השת' ברישא לא מצאו שם אדם כלל ולא אמר אני פב"פ ואפשר לומר דגוי אמר כן בלא קישור דברים על מי שידע אותתו ואף עפ"כ לא חיישינן לכותי שאמר כן כ"ש כאן שאמר אני פלוני וכותי אינו נחשד להכשיל ישראל ואף מצאו שף גוף ובודאי הכירוהו שישראל הוא רק שלא הכירוהו אם הוא אדם זה שהיה אומר כן דאל"כ דה"ל למיחוש נמי שמא הגוף מגוי הוא בודאי אין סברי להתיר מכח מה שאמר אני פב"פ דשמ' עשה זאת להציל נפשו כי סבר איש אשר ישמע דבריו יאמר שהוא ישראל וימסור נפשו עבורו להצילו אפי' בשביל חיי שעה א"ו דמיירי דנפק מכלל חשש שהגוף הוא מגוי אלא החשש שמא גוי אמר כן כמו גבי שד וצרה דאעפ"י שהגוף הוא מאחר חיישי' שמא הם אמרו כן ה"נ כן הוא כאן א"כ כשלא מצאו שם אדם כלל לא חיישינן לכותי כ"ש כאן דאיכ' תרתי לטיבותא חדא

דלא הוה מכשיל לישראל חנם ועוד דישראל לפנינו ואפי' במקום דאיכ' רוב הלך אחר הקרוב בדאיכ' עוד חדא לטיבותא כמו כאן א"כ סיפ' למה לי א"ו דגם ריש' מיירי באומר אני פב"פ מת וכן משמע נמי מלשון המשנה דנקט מעשה באח' שהיה עומד בראש הר ואמר כו' ולא נקט מעשה ששמע קול מראש ההר כו' א"ו דר"ל דהאחד שהוא עומד בראש ההר הוא איש פב"פ ומת וכך אמר מראש ההר איש פב"פ העומד בעת הזאת בראש ההר הוא מת וא"כ הוא ממש דין א' עם הסיפ' ובשניהם לא מצי למפרך דלמ' כותי הוה דבודאי לא יכשיל חנם דכאן לא מיירי רק מדין מי שעושה כן במזי' להכשיל דהיינו שד וצרה אבל בגוי לא מצינו זה והא דכפל במשנה דין אח' ב"פ אפשר דכל (א') בפ"ע אשמועינן חידוש דאי הוה תני ולא מצאו שם אדם לחו' ה"א להכי מהני דאם היה מוציאין אותו היינו רואין שה הוא ודאי. אבל במצאוהו ולא הכירוהו ה"א דלא נתיר כיון שמצאנו אותו כאן ולא הכרנוהו ודאי לא זהו להכי תני נמי סיפ' ואי תנא סיפ' ה"א דסיפא עדיפ' כמ"ש דשם הגו לפנינו ואין חשש שמא הגוף מאחר ושד אמר כן להכי תני תרוייהו א"ו אפשר דהגמר' מבי' מעשים אלו להורות לנו הלכה רווח' בישראל דאין לחוש לשום דבר מהדברים האלה בשעת סכנה ומבי' כמה מעשים ע"ז כמ"ש הט"ז לענין מסל"ת בסקי"ח בסי' זה עכד"ה:

ו **מצאו כתוב בשטר כו'** אע"ג דבשאר עדים אמרינן מפיהם ולא מפי כתבם באשה הקילו משום עגונה ונראה פשוט דבעינן שיהיה נזכר בשטר פלוני ממקום פלוני. וכן בסעי' י"ב דהא אית' לקמן סעיף י"ח דבעינן שמו ושם עירו או אומדנות מוכיחים וכאן לא נחית לזה:

ז מפני הקול שיצא ואפי' אם נמצ' בכתב שכתב א' לחבירו שפלוני מת ולא זכר את הטביעה מ"מ אמרינן שמחמת קול כתב כן ובאמת אין ממש באותו קול כיון שהמים אין לו סוף כ"כ בהדי' בת"ה שם משמע מזה דאם יצא קול על א' שמת ואח"כ נמצ' בכתב ישראל שמת אע"פ שאותו הקול לא היה בו בירורו גמור שכן הוא לא פסלינן הכתב ולומר שמחמת הקול כתב כן דהא אם הקול הוא אמת אין כאן ריעות' כמו שיש בההיא שזכרנו דנטבע במים שאין לו סוף:

ח (אפי') צ"ל (מפי) שוטה כולי ק"ל למה כ' חלוקה זו בענין עד מפי עד לכתביה בעדות גופיה דהיינו ששוטה לא מהני עדותו וא"כ פשיט' דעד המעי' בב"ד ששמע מן השוטה דלא מהני דלא עדיף מגברא דאתי מיניה ונראה דקמ"ל דעד מפי עד צריך שיזכיר העד שמע ממנו דיש לחוש שמא משוט' שמע ומ"מ נראה דהיינו דוק' לכתחלה כשאותו המעיד הוא לפנינו ומעיד ששמע צריך להזכיר ממי שמע אע"פ שלא צריך לשאול אותו

כמ"ש בסעי' ח' מ"מ אותו שמעיד ודאי שואלין אותו ממי שמע אבל אם אין לפנינו אותו המעיד רק שהעיד ששמע ולא פי' ממי שמע אין חוששין דשמע משוט' דסתם ב"א ראוין לזה וראי' לזה מדין שמע קול כנזכר בסעיף י' דמשיאין אשתו ולא חיישי' שמא אותו שאומר כן שוטה הוא והא דפרכינן שם שמא שד או צרה הוא היינו דלא חיישינן לפסול אלא במי שיש בו חשש שרוצה לקלקל כגון אלו שדרכן בכך משא"כ במי שאין דרכו לקלקל לא חיישי' שמא פסול יש בו וכ"כ ב"י בסי' זה בשם תשובת מהר"ם גבי מסל"ת דלא חיישינן בגוי שמא מכוון לקלקל וה"נ כן הוא ובמ"מ סי' ק"ה כתב וז"ל ונראה דלכ"ע צריך שיאמר עד השני ששמעתי מפי גוי ועבד שאמר לו שהוא יודע בודאי בלי ספק שפלוני מת ואע"ג שלא פי' העד הא' כיצד הוא יודע משיאין על פיו אבל אם לא אמר השני רק שמעתי מפלוני שמת לאו כלום הוא דאלת"ה אין לך אשה שאינה ניתרת אפי' אינו רק קול הברה בעלמא דמיד כשקול יוצ' שמת פלו' מספרים בפני אחרים שמת וזה לא יתכן שתנש' בלא עדות כלל עכ"ל ונראה דאין להשגיח לעגן בשביל סברתו זאת דא"כ בכל מל"ת ניחוש שמא אומר כן לפי ששמע קול הברה אלא דלא חיישי' לזה כמוזכר בס"ק א: ובהדי' מבי' ב"י פי' זה בשם הגהות מרדכי דבכל מסל"ת אין לנו שום חשש היכ' דלא מוכח מדבריו לפסול ולא נמצא בפוסקים שי"ל דוק' שאמר לו בודאי כו' ולית דחש לזה בדיעבד כנ"ל ברור:

ט או קטן משמע מל' זה של הרמב"ם דקטן דומה לשוטה ואין עדותו מועלת ואם בא להעיד והא דמהני שמע מפי התינוקות בסמוך היינו במסל"ת אבל בטור לא כ"כ שהרי כתב אפי' שמעו מהתינוקו' שאמרו מת פלו' בין כיונו לשם עדות בין שכיונו שלא לשם עדות משיאין את אשתו ואם שומעין מהם שאומרים הרי אנו באים מקבורתו אין סומכין עליהם להשיא את אשתו אא"כ יאמרו כך וכך ספדני' כו' עכ"ל זהו היא גיר' העיקר' בטור וכן הוא בדרישה ופי' הדברים הוא דבאמירת התינוק מת פב"פ סגי אפי' אם אינו מסל"ת אלא מכוון להעיד נאמן אלא דאם אינו אומר כן בפי' שמת אלא אומר הרי אנו באים מקבורתו בזה יש חשש שמא על שחוק בנמלים אומרים כן כדאי' בגמ' וע"כ אין סומכים ע"ז להתיר אלא עד שיאמרו כך וכך ספדנין כו' וכן הוא ברמזים שחיבר הטור וז"ל שמע משנים שאמרו מת פלוני או מן התינוקות שאמרו הרי אנו באים מקבורת פלו' בין כיוונו לשם עדות בין לא כיונו יכול להעיד עליו שמת ומשיאין אשה והוא שאמרו כך וכך ספדנים היו שם עכ"ל הך והוא שאמר קאי אחלוק' שאמר או שאמרו הרי אנו באים כו' והב"י כתב שנ"ל להגיה בטור ולמחוק הוי"ו של ואם שומעין וצ"ל אם שומעין והיינו בין כיונו בין שלא כיונו לשם עדות בעינן שיאמרו הרי אנו באים

מקבורתו כו' ואין סומכי' עליהם עד שיאמרו כך וכך ספדני' כו' ואין משמע כן דא"כ לא ה"ל להזכיר כלל האי ל' ואין סומכים כך היה לכתוב אם שומעין מהם הרי אנו באים מקבורתו וכך וכך ספדנים כו' גם רש"ל כתב על הגהות וז"ל ואין הלשון משמע כן כלל דל' בין כוונו משמע כפשוטו אפי' אומרים להדי' דרך עדות ואין מזכירין שום סיבה שבאים מקברו עכ"ל ומו"ח ז"ל מגיה ג"כ כב"י וה"פ אם שמעו מהם שאמרו מת פלוני אפי' לא נתכוונו השומעים לשם עדות כדי שיעידו אפ"ה משיאין אשתו בתנאי ששמעו מהם הרי אנו באים מקבורתו דאין קטן נאמן אלא במסל"ת ואפי' במסל"ת דוק' שיאמרו כך וכך ספדנים כו' ואין זה נכון כלל לפרש הך כיון לשם עדות על השומע מפיו של התינוק וכוונתו להעיד אח"כ בב"ד דלשון זה הוא במשנה שאמרו בין שהוא מתכוין בין שאינו מתכוין ר"י בן בבא אומר בישראל עד שיה' מתכוין כו' וזה ודאי על עיקר העדות שהוא אומר כדי להתיר האשה וכן הוא בודאי בזה דמאי איכפת לו בכוונות עדות העד בשמיעתו מפי התינוקות או מפי אחר אלא פשוט שהעיקר כנוסח' הישנה וס"ל להטור רב אומר התינוק בהדי' מת פלוני מהני אם לא אמר אח"כ כלום ומתכוין להתיר האשה סגי בכך אלא דאם לא הזכיר בפניהם מת פלוני אלא הרי אנו באים מקבורתו סגי רק שיאמר כך וכך ספדנים כו' ולכאורה יש להקשות דהא בודאי הא שאמר' המשנה בין במתכוין כו' הוא מלתא באפי' נפשי' ולא קעי אתינוקות אלא על כל עדות של האשה אין מזה קושי' על הטור דגם מפרש כן אלא שבודאי כל העדי' של היתר אשה בכלל זה כמו עבד ושפחה ותינוקות בכול' מהני אפי' במתכוין גם רש"ל כתב שיש פלוגתא בין הטור לרמב"ם בעדות קטן שאומר פלוני מת ומכוין לעדות דלהטור נאמן ולהרמב"ם אינו נאמן ונלע"ד דבאמת אין מחלוקת לדינ' בין הטור לרמב"ם בנאמנות הקטן דאותו הקטן דמהני להטור היינו בקטן שהגיע לעונת הפעוטו' דהא דיש פסול בקטן אינו משום שאינו גדול ובר עדות כמו בשאר עדות דזה אינו דהא עבד ושפחה ועד מפי על ג"כ אינן בשאר עדות ואפ"ה מהני בעדות אשה משום עגונה וה"ה בקטן שלא הגיע לגדלות דהיינו בן י"ג שנה אלא עיקר הפסול שלו מצד שאינו בר דעת ודומה לשוטה ובזה ודאי יש לנו לומר דכשהגיע לעונת הפעוטות דאמרי' בהנזקין דמקחן וממכרן קיים דהיינו בר ז' או בר ח' כל א' לפום חורפיה כו' וזה ודאי אינו דומה לשוטה דמקחו בטל א"כ ה"נ כל שהוא בן כך לפום חורפיה אינו דומה לשוטה כלל וכי היכ' דגבי מקח הוי כגדול משום כדי חייו ה"נ בעדות אשה משום עיגון דמהני ובזה אמרינן דנאמן באומר בפי' מת פלו' ובאמירה הרי אנו באים כו' וכך ספדנים כו' אבל בפחות מכשיעור זה ודאי דומה לשוט' ואפשר דבזה לא מתכשר גם במסל"ת דהמשנה לא מיירי מזה ולהרמב"ם ודאי מיירי המשנה

בכל קטן ומהני דוק' באמירת היינו באי' מקבורתו כו' אפי' לא הגיע לעונת הפעוטות אבל בהגיע מודה הרמב"ם דמהני כשאומר בפי' מת פלוני וכדאי הוא עכ"פ רבינו הטור לסמוך עליו בהגיע לעונת הפעוטות דאין דומה לשוטה כלל שהרי אמרו בגמ' עליו כל חד לפום חורפיה כנ"ל וכ"פ בדרישה דעת הטור ותו נלע"ד דאם היה אומר הקטן דרך סיפור דברים שהיה אצל ההריגה כמו שהיה בעו"ה בימים שעברו ומספ' הקטן איך ומה היתה סיבת ההריגה ומעשה ההריגה האיך היתה ודאי דבר זה דומה לענין הנזכר כאן הרי אנו באי' מקבורתו כך וכך ספדנים כו' ומשיאין אשה ע"פ זה לכ"ע כנלע"ד:

י **אבל אם אינו לאלתר כו'** ז"ל מהרא"י בכתביו סי' ר"ס מכל הלין נראה דאין לסמוך על עדות הילד' כיון דלאו לאלתר הסיח דברים ואע"ג דראבי"ח מכשיר אפי' לאחר זמן מ"מ בשל תורה הלך אחר המחמיר והכי פסק מהר"ם בתשובתו ג"כ על עדות אשה דבתרי לישנ' דאזלינן לחומרא עכל וא"כ לפי מ"ש מהר"א מזרחי בתשובה דאזלינן לקול' היכא דאיכא פלוגתא דרבוואת' להבי' ראיה ממס' עדיות שבשעת הדחק יש לסמוך אדברי יחיד ואין לך שעת הדחק גדול מזה שתשאר עגונה כל ימי חייה עכ"ל ובספר משאת בנימין סי' מ"ד מבי' דבריו להלכה א"כ גם בזה יש לנו לסמוך אראבי"ה להתיר לאחר זמן ונראה פשוט דהך לאלתר לא קאי על מה שמעיד בפני ב"ד שיצטרך לבא תכף לפני ב"ד להעיד אלא אם תיכף אחר ביאתו אצל אנשים אומר לפניהם מעשה זה סגי בכך והשומע הולך אח"כ אל הב"ד להעיד ע"ז אפי' אחר זמן כמשמעות המשנה שמע מי התינוקות שאמרו עכשיו באנו כו' והיינו סיפור דברים שסיפר בפני אותו שמעיד אח"כ ע"ז אמר באותו שעה עכשיו באנו כו':

יא **אבל שאר גוים מסל"ת כו'** זה מדוקדק מהרמב"ם כפי מ"ש הטור אלא שסיים וכתב ומדברי א"א הרא"ש ז"ל ירא' שאפי' אמרו נהרג שלא על ידם אינם נאמנים וכ' ב"י איני יודע למה תלה הדבר בהרא"ש שהרי הרא"ש העתיק לשון הגמר' כו' ונדחקו רבים ליישב זה ולענד"נ דיש קצת שינוי בלשון הרא"ש ממה שיש בגמ' דבגמ' איתא ה"מ במילתא דלא שייכי ביה אבל במלתא דשייכי ביה עבידי לאחזוקי שקרייהו אמר שכיחי דהיינו ל' רבים דהיינו הערכאות שייכים בה הם דוקא אינם נאמנים אבל באשר"י איתא והא דקי"ל גוי מסל"ת נאמן ה"מ מלתא דלא שייך בה אבל מלתא דשייך בה כו' אמר שייך לשון יחיד דהוא גוי בעלמא דהיינו היפוכ' דרישׁ' דגוי מסל"ת נאמן במה שלא שייך אבל גוי ששייך בה דהיינו שנהרג ע"י ערכאות וגוי דעלמ' אומר דבר זה אינו נאמן כי גם הוא מתכוין לתפארת הערכאות שלהם וא"כ אין חילוק בין אומר גוי דעלמא על ערכאות או ערכאות על ערכאות אחרים אינם נאמנים דאלו תרתי שוים הם ומ"ה כתב הטור

שאפי' אמרו נהרג שלא על ידם כו' והב"י כתב שמדברי רש"י נראה קצת כדברי הטור בשם הרא"ש והיינו מדכתב רש"י עבידי לשקורי לומר נהרג אעפ"י שלא ראוהו אלא שיצא לדון עכ"ל ובתשובת מהר"א ששון סי' ה' התרעם על שכ' הב"י קצת נראה אלא מוכרח הוא מדכתב רש"י יצא לדון משמע שלא היו הם דיינים כו' והאריך בפלפולים ולא נהירא כלל לומר שרש"י דבר מערכאות על ערכאות דמהיכן רמיזה זה בגמ' ולמה לא אמרו כפשוט' על הערכאות עצמם אלא נראה כוונ' רש"י ע"פ מ"ש מהרא"י בכתבי' סי' ל"ו וז"ל דוקא ששמע מקומנטריסין גופייהו אין משיאין אשתו משום דאינהו דהעלילו ודנו עבידי לאחזוקי שקרייהו שהרגו כדין כדפי' רש"י אבל שאר גוי לא וכ"כ הרמב"ם דאל"כ אמאי לא נקט התנ' שמע מן הגוי איש פלוני מת או נהרג בקומנטרסין של גוים עכ"ל הרי דהשו' פי' רש"י להרמב"ם ולא כמו שרוצי' לפרש דרש"י כהרא"ש אלא ודאי דעיקר הפי' של רש"י על מ"ש בגמ' דשייכי בהו מה השייכות וכן הלשון של עבידי לאחזוקי שקרייהו ולא אמרו בקצרה דמשקרי אלא הענין דהם תחילה כופין הישראל לעמוד לפניהם ע"ד עלילה ולתת עליו משפט מות ובאמת מתכוונים להוציא מעות ממנו כדינן בכל דור בעו"ה וע"ז אומרים שאותו ישראל מת או נהרג על ידם אע"פ שלא ראו זה כלל אלא מה שיצא לדון לפניהם מ"מ ע"י זה הם מחזיקי' את העלילי' שהעלילו תחלה בשעת כפיי' לדון להורות שלא נתכוונו לקבל שוחד ממון אלא זה נתחייב באמת מיתה או הריגה דהך מיתה הוה נמי ע"י ב"ד כמ שפי' רש"י שם ובתשובה הנ"ל רוצה ליישב דברי ת"ה לפי דרכו ומעייל פילא בקופא דמחט' כלל הדברים דבין לרש"י ובין להרמב"ם לא מיירי כאן אלא בערכאות גופייהו אבל לא ע"י גוי אחר או ערכאות אחרים דבזה לא אמרינן שנתכוונו לפאר להערכאות שדנו רק הרא"ש לפי דעת הטור כתב שאפי' אלו אין (נאמנים) ואינו מוכרח כ"כ ולענין הלכה ודאי שומעין להקל כיון שפסק מהרא"י כמותם בפסק שזכרנו:

יב **אף עפ"י ששאלו אותו אח"כ כו'** כתב בתשובת מזרחי סי' פ"ג אפי' אם חזרו ושאלוהו אחר שנה אחר עדות הראשון חשוב מסל"ת ג"כ עדות השני ומ"ב סי' ק"ה מביאו:

יג **אעפ"י שהי' אצל הגוי ששאלו כו'** פי' בשעת השאלה לא היה הגוי השני אלא שאח"כ היה השני אצל הראשון כן מוכח אח"כ בסמוך בסעיף ק' ט"ז:

יד **אם הוא חי כו'** הריב"ש כ' תחילה בזה דהוה מסל"ת דהא דאמרינן אם חי הוא אינו שאלה להגוי אלא תשובה על מה ששאל הגוי מה אתם מדברים אלא בסוף חזר הריב"ש להחמיר וכתב מ"ב סימן ק"ט בשם תשובה ב"י דחזר' זו לאו חזרה הוא דלא חזר אלא משום כבוד רבו הר"ן ודברי הר"ן בטילי' והעיקר להקל בזה ובתשובת מחר"א ששון סי'

י"ב מביא בשם מהר"י בן לב במעשה שהיה ששאלו יהודים לגוים אם אמת אתם הבאים ששמעתי אומרים שבאו לסטים על ספינה א' והיה שם ג' יהודים ונהרגו (ואמרו) אמת אמת אין ספק כו' והשיב שיש להסתפ' בזה אם הוא מסל"ת דמשמע מתשובת הגוי שאמר אמת אמת ששאלוהו על היהודים משמע מזה דאם לא אמר לשון זה אלא סופר שנטבעו רבים שם וגם יהודי היה שם הוה מסל"ת:

טו **דאיכא פלוגתא בדינין אלו כו'** אבל הרר"א מזרחי בתשוב' סי' נ"ד כ' היכא דיש פלוגתא בין רבוותא בדיני עגונה אזלינן לקולא וראיה ממס' עדיות שבשעת הדחק יש לסמוך אדברי יחיד כו' כ"ש בזמנים אלו שנתרבו הפרוצים כ"ש כשיהיו המקילים רבים ואחרונים שבודאי ראוי לסמוך עלייהו עכ"ל ומשאת בנימין הבי' זה להלכה בסי' מ"ד וכן מצאתי בתשובת מהר"מ החדשות סי' תקע"א וז"ל ורבינו יואל הלוי פסק כדברי המקיל בעדות אשה עכ"ל וכן ראיתי בשו"ת ר"מ מטראני סי' קפ"א בשם מהר"י בי רב שמביא להקל בספק הלכה כדברי מי שוב ראיתי שגם רמ"א עצמו הלך בדרך זה להקל שהרי כ' ב"י סי' זה לענין אם שואל גוי לגוי שכתב בת"ה להקל והר"ן בתשובה שמבי' ב"י לענין אשה שהמיר בעלה בארץ אחרת ושלחה שליח לשם והביא כתו' וחתום מהשופט שנהרג המומ' ואשתו הגוים נשאת לגוי אחר וכ"ז לא הועיל ונמצאו חולק על ת"ה בזה שאם שואל גוי לגוי ואעפ"כ פסק רמ"א לקולא בזה כת"ה כמבואר סעיף ט"ו ודבר זה הוא כלל בכל פלוגתא בעיגון אשה אבל בספק אם הוי מסל"ת ודאי אזלינן לחומרא כל שאין הספק מחמת פלוגתא אלא שיש לימוד היתר ממ"ש רמ"א אח"ז דאם הסיח הגוי ע"י השאלה והגיד אומדנות מוכיחים כו' והוא מכתבי מהרא"י סי' קל"ט דמותר בדיעבד א"כ בזה שיש ספק אם הוא מסל"ת או ע"י שאלה ויש אומדנות מוכיחים כנזכר שם בכתבי מהרא"י יש לנו לילך לקולא ואמרינן שהיה מסל"ת גמור אפי' לכתחילה כנלע"ד (דברי המגיה בחמ"ח בס"ק ל"א הביא דברי משאת בנימין שכ' בשם מזרחי בכל מקום דאיכא פלוגתא אזלינן לקולא והביא ראיה ממסכת עדיות שבשעת הדחק יש לסמוך אדברי יחיד כו' כ"ש כשיהיו המקילין רבים ואחרונים שבודאי ראוי לפסול כמותם כו' וכ' עליו החמ"ח והנה באמ' טרם ראיתי בדברי מזרחי היה תמו' בעיני מאי זו ראיה דאף שיש לסמוך בשעת הדחק אדברי יחיד היינו היכא דל"פ בשה"ד גופיה כו' אבל היכא דפליגי בשה"ד גופיה כגון בעיגון או בדיני נפשות ודאי הלכה כדברי המרובים ודברי היחיד נכתב לטעם המבואר בעדיות במשנה האחרת שאם יאמר אדם כך אני מקובל כו' אך ראיתי דברי הרב המזרחי בסי' ל"ו לא כתב שם מ"ש הרב בעל מ"ב בשמו וז"ל הרב הנ"ל אין ראוי כו' משמע להדיא מדבריו דכל היכא דהסברות שקולות כו' אין ראוי להקל

עכ"K והנה מ"ש דאין לסמוך אדברי יחיד בשעת הדחק כי אם היכא דפלוגתייהו הוא שלא בשעת הדחק ע"כ צ"ל הטעם דסמכינן על היחיד בשעת הדחק במקום דלא פליגי משום דאפשר לומר דגם המרובים מודים בשעת הדחק רק שלא בשעת הדחק גופיה הוא דפליגי דאם הוי ידעינן בודאי דגם בשעת הדחק חולקים עליו בודאי לא היינו סומכין על היחיד כמו שכתב דאין סומכין על היחיד היכא דפליגי בשעת הדחק ובודאי מטעם הנ"ל סומכין על היחיד ולפ"ז מוכרח לומר הא דמזכירין דברי היחיד כדי שיסמוך עליו בשעת הדחק ואמרינן דדעת המרובים הוא ג"כ בשעת הדחק ולא אמרינן כן אפי' בלא הזכרת דברי היחיד דהם לא אמרו אלא שלא בשעת הדחק אבל בשעת הדחק לא (הוא) משום דאם לא היו מזכירין דברי היחיד הייתי אומר מנא לן לחלק בין שעת הדחק ללא דלמא בשעת הדחק ובודאי לא נוקמי בפלוגתא רחוקה דהמרובים מחמירין אפי' בשעת הדחק אלא אמרינן דבשעת הדחק מודים המרובים להיחיד כי היכא דלא תהוי פלוגתא רחוקה ופי' המשנה הוא כך למה מזכירין דברי היחי' בין המרובים שאם יראה ב"ד יסמוך עליו שאין ב"ד יכולין לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו כו' ר"ל אם לא היו מזכירין דברי היחיד לא היה הב"ד אחרים יכולין להקל בדבר שלא נשמע בפי' ההיתר בשעת הדחק כי הייתי אומר שאין חילוק בדבר בין שעת הדחק או לא ועכשיו מכח שמזכירין דברי היחיד שמתיר אפילו שלא בשעת הדחק נשמע דגם המרובין מתירין בשעת הדחק דבפלוגתא רחוקה לא מוקמינן ויסמוך עליו בשעת הדחק כן נ"ל לפרושי וקשה מהא דאמרינן במסכת נדה דף ו' ובכמה דוכתי שם מעשה ועשה ר' כר"א לאחר שנזכר אמר כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק ופריך שם מאי לאחר שנזכר אלימ' לאחר שנזכר דאין הל' כר"א אלא כרבנן בשה"ד היכא עביד כוותיה ואם איתא מאי מקשו בשה"ד היכא עביד כוותיה הא בפלוגתא רחוקה לא מוקמינן ובודאי גם רבנן מודה בשעת הדחק והא דהלכה כרבנן היינו שלא בשעת הדחק א"ו ליתא לדברא זו ומאן דמתי' מתיר אפי' שלא בשעת הדחק ומאן דאוסר אוסר אפי' בשעת הדחק ואין זה פלוגתא רחוקה כלל מה שא' מדמה להתיר לעולם וא' לאסור לעולם א"כ הא דמזכירין דברי יחיד כדי שאם ראה ב"ד יסמוך עליו כגון בשעת הדחק היינו אפי' במקום דפליגי עליו המרובים בשעת הדחק ותו דהראב"ד כתב בפי' המשנה עפ"י התוס' ג"כ כן שאם יראה ב"ד יסמוך עליו בשעת הדחק וכתב עוד פי' אחר שאם יראה ב"ד יסמוך עליו אפילו שלא בשעת הדחק ודלא כפי' התו' ואם כדברי החמ"ח דבשעת הדחק מיירי דוקא היכא דלא פליגי אבל היכא דפליגי בשעת הדחק גופ' לא סמכינן על היחיד א"כ יהיה פלוגתא רחוקה בין המשנה להתו' דלתוס' אפי' בשעת הדחק לא סמכינן על היחיד כי אם היכא דלא פליגי

בשעת הדחק ולהמשנה אפי' שלא בשעת הדחק סמכינן על היחיד וגם לפ"ד י"ל וכי לא היה משתמיט שום מאן דס"ל דיעה שלישית מכרע' דסמכינן על היחיד בשעת הדחק אפי' במקום דפליגי ותו דכל המפרשים דחקו עצמן למצוא פי' על המשנה שאחריה אר"י למה מזכירין כו' שאם יאמר אדם כך אני מקובל כו' ולפ"ד היה להם לפרש כן דהמשנה איירי היכא דפליג מרובים עליו בשעת הדחק למה מזכירין דברי יחיד כו' ואם רצונו לפרש המשנה עפ"י דעת עצמו והוא בעצמו ג"כ המכריע כדיעה שלישית ומפרש המשנה בהיכא דלא פליגי בשעת הדחק ומשנה שאחריה בהיכא דפליגי אפי' בשעת הדחק עכ"פ לא היה לו לתמוה על המ"ב שכ"כ לפי דעת המפרשים המשנה כן ועכ"פ לא נמלט החמ"ח בפרושו מהנך ב' קושיות שהקשינו דהיינו מהא דמסכת נדה וגם ק"ל לדבריו דיהיה פלוגתא רחוקה בין התו' להמשנה וגם מה שכתב אח"כ דלא משמע מדברי מהר"א מזרחי אלא היכא דהסברות שקולות כו' נמי ליתא שהרי מהר"א מזרחי כתב ואם תמצי לומר שהרמב"ם והסמ"ג ס"ל דלא מהני סימנים כלל אפי' מובהקים אין ראוי להניח כל התנאים והגאונים המקילין בזה ללכת אחרי המחמירים שהרי שנינו בעדיות למה מזכירין דברי יחיד כו' שאם יראה ב"ד יסמוך עליו כגון בשעת הדחק כדפי' בעל א"ז ככו' ולפ"ד דבעינן דוקא עפ"י סברות שקולות קשה מה זו ראיה שהביא ממשנה דעדיות דאינו דומה כלל לזה דכאן הרמב"ם והסמ"ג יחידים בדבר זה והם הם המחמירין ומקילין הם המרובים ושם במשנה סמכינן אפי' אדברי יחיד בשעת הדחק ואם אם כפירושו דשם במשנה מיירי היכא דלא פליג עליו בשעת הדחק אז סמכינן אדברי יחיד אבל היכא דפליגי לא סמכינן על היחיד עכ"פ אין מוכח משם שום דבר לראייתו שאין להניח כל הגאונים שהרי ממשנה הנ"ל לא מוכח שום דבר מה שנוגע אל הסברא הנזכר א"ו דכך הוא ראייתו שאין להניח כל הגאונים ללכת אחר המחמירין שהרי שנינו במסכת עדיות דבשעת הדחק סומכין על היחיד ואין לך שעת הדחק גדול מזה כו' אם כן אף אם היה כאן המקיל יחיד היה ראוי לסמוך עליו כ"ש כשהם מרובים ולזה כתב אח"ז כ"ש בזמנים אלו שרבו הפרוצות כ"ש כשיהיו המקילים רבים ואחרונים הרי שכ' כל זה בלשון כ"ש דהיינו לרווחא דמלתא לענין השאלה שבא לפניו שהיה שם כל הני למעליות' כ"כ דכ"ש הוא להתיר העגונה הנ"ל ובאמת אפי' אי לא הוי בשאלה שלפניו כל המעלות הנזכר דהיינו אף אם היו המקילין מועטים היה סומך עליהם כההוא דמסכת עדיות ולזה כתב שם אח"ז אע"ג דלא מקלינן משום עגונה אלא בעדים עצמם אבל בגופא דעדות לא כדאמרינן בפ' יש בכור לנחלה כו' מ"מ היכא דלא אשכחן שום א' מהפוסקים להקל באותו דבר אז לא נוכל אנחנו להקל בו מכיון שאין זה מאותם שמנו

חכמים בתלמוד בהדיא אבל בנ"ד דאשכחן פוסקים רבים ועצומים שהקילו בו וכ"ש שהם אחרונים כו' וכ"ש שעשו מעשה כו' הרי דתחילה כתב מ"מ היכא. דלא אשכחן שום א' מהפוסקים להקל כו' משמע דאם היה א' מהפוסקים להקל בו יכולים אנחנו ג"כ להקל בו כי המעיין שם בתשובתו יראה שהוא כמעט ללא צורך מה שכתב היכא דלא אשכחן שום א' מהפוסקים כי לא היה לו לכתוב רק היכא דלא אשכחן פוסקים המקילין אלא ודאי דכיון להורות אפי' אם היה א' מהפוסקים מקיל בו נוכל ג"כ אנחנו להקל בו רק לרוחא דמלתא כ' לענין השאלה הנ"ל דאין זה דומה להיא דפ' יש בכור דה"מ דהיכא דליכא שום א' מהפוסקים להקל בו אבל בנדון דידן דאשכחן פוסקים רבים כולי ר"ל בשאלה זו שעסוק בה נמצא המעלות הנ"ל אבל באמת גם אם לא היה נמצא שם כי אם פוסקים מועטים היה סומך עליהם להתיר כמה שכתב דדוקא אם לא נמצא בו שום א' מהפוסקים אז לא נוכל להקל בו. ובזה יש לפקפק גם אחר תשובותיו של החמ"ח הנ"ל מה שהביא בס"ק מ"ז וכתב שם ואף שהרב בעל מ"ב העיד בש' הרב המזרחי להקל בדיני עיגון כו' כבודו במקומו מונח לא עיין יפה בדבריו כי לא נמצא שם כך וכן בתשובה שהבי' סקנ"ה כ"כ ולפי מ"ש כתב הרב בעל מ"ב זה בעיון גדול בדברי ולפני החמ"ח היה שעת הדוחק לפרש כן דברי המזרחי הנ"ל בפרט אם נצרף לזה הפוסקים שמביא גם הט"ז להקל בו עכד"ה):

טז שלא בפני ישראל מזה מוכח דהא דאמר בסמוך אבל שואלו לכותי אחר כו' אין היתר אלא בשאין חשד אל עם הגוי הראשון בשע' ששאל הגוי לשני דאל"כ ק"ו הוא דאסור דהא כאן אין שואל הישראל כלל לשום גוי אלא גוי א' שואל לגוי שני ואפ"ה צריך שלא יהא הישראל בשעת השאלה כ"ש לעיל שישראל שואל לגוי אחר שצריך שלא יהא גם הגוי שני שם באותה שעה:

יז **ואפי' לא העיד בפי' כו'** וז"ל כתבי מהרא"י סימן רכ"ג מוכח מדבריו של הרמב"ם דהיכא שאמר עפ"י השמועה הואיל וא"א לבודקו ולפרשו מספיק לנו עדותו בסתם ולא דייקא עד הראשן אלא כיון שאמר שמעתי שמת די בזה וה"ה בעדות גוי מסל"ת עכ"ל נמצא מבואר גם בישראל שאומר ששמע מגוי שמת ולא אמר בפי' שהיה מסיח לפי תומו סגי בכך ומ"מ נראה דאם העד בפנינו שואלים אותו ע"ז האיך שמע אם היה במסיח לפי תומו או לא אבל אם אינו בפנינו סגי בזה דלא גרע מגוי מסל"ת מפי גוי ונ"ל שאם בא קבלת עדות להרב המורה וכתב בו שפלוני העיד על מיתת פלוני חשיב ג"כ עד מפי עד לפני הרב אלא שצריך הב"ד שישבו לקבלות העדות לדרוש אותו האיך מת דכל שאפשר לחקור חקרינן וצ"ע למעשה בזה ויש חחולקין עיין בתשובתו סוף סימן ב' פי' דהך ויש

חולקים. ובתשובת הרר"א ששון סימן דה"ו שעד מפי עד מהני אפילו נטבע במים שאין להם סוף:

יח **איש שיצא עמי מכאן כו'** זהו לשון הרמב"ם וזה פירושו אותו איש שיודע לבני העיר שיצא מכאן עמי הוא מת אבל אם אין ידוע לבני המקום או שאר העדים שהלך אותו איש מכאן אחד עם הגוי והגוי אינו מספר כן אלא אומר סתם איש היה הולך עמי בדרך ומת אין כאן היתר דשמא בדרך הלך זה למקום אחר ואיש אחר נתלווה עם הגוי ומת דאל"כ למה מזכיר כאן איש שיצא עמי מכאן למה לי. ותו שי"ן דשיצא ל"ל ה"ל לומר איש יצא אלא ודאי דהגוי מתכוין לומר שאיש שיצא מכאן שידוע לכם הוא מת וזה פשוט לע"ד אלא שיש כאן מקום עיון על הרא"ש בתשובבה כלל כ"א כתב וז"ל ועוד אמרינן שילהי יבמות מעתה בישראל וגוי שהיו מהלכין בדרך ובא הגוי ואמר חבל על יהודי שהיה (עמי) בדרך ומת וקברתיו והשיאו את אשתו ושוב מעשה בקולר של בני אדם שהיו מהלכין לאנטוכי' גוי אחד ואמר חבל על קולר של בני אדם שמתו וקברתים והשיאו נשותיהם ושוב מעשה בס' בני אדם שהיו מהלכים לכרכום ביתר ובא גוי ואמר חבל על ס' בני אדם שהיו מהלכין לדרך ביתר שמתו וקברתים והשיאו נשותיהם מאלו המעשים יש לידע שהרבה הקילו חכמים בעדות אשה שהרי במעשה הראשון לא הכיר הגוי את יהודי ולא ידע שמו אלא שאמר שהיהודי נתלווה עמו ומת והיו עדים שידעו שאותו יהודי נתלווה עם זה הגוי והעידו כן בפני ב"ד והנה הגוי אומר שמת והתירו אשתו ולא הזקיקו ב"ד לחקור מהגוי אם היה אותו יהודי שנתלווה עמו כי שמא אותו יהודי הלך לדרכו ושוב נתלווה אחר עמו ומת אלא כיון שהיהודי נתלווה עמו תלינן בודאי שאותו היה שמת ולא מבעיא זה שהוא יחידי אלא אפילו חבורת בני אדם דאם איתא שמתו כולם קלא איתי להו אפ"ה סמכינן אעדות גוי אע"פ שלא הכיר אחד מהם אלא שידע שפלוני ופלוני היו מהלכים באותו דרך ולא עוד אלא ס' בני אדם דאיכא קלא טובא אם מתו כולם עכ"ל ובספר מ"ב סימן מ"ד כתב דמ"ש הרמב"ם שיצא מכאן לאו דווקא הוא האי מכאן שהרי בגמרא לא מוכח זה כלל בההיא עובדא דאב איודן בסוף יבמות שהיה עמו בדרך ותו לא ואפ' את"ל דדוקא נקט מכאן מ"מ נראה שיש לסמוך אדברי הרא"ש דהוא בתראי גם החכם בן לב בתשו' ג' יהודים שנהרגו בספינה כתב להדיא דהלכתא כהרא"ש הלכך בנ"ד שהכירו הגוי אחד מן ההרוגים תלינן להקל גם בשאר ההרוגים שהם ודאי המה שיצאו עמו ול"ח שמא אלו שיצאו עמו הלכו להם לדרכם (אחרים) ואלו הנהרגים אחרים הם שנתלוו עמו בדרך לזה לא חיישינן כדעת הרא"ש עכ"ל ואומר אני דגברא קחזינ' תשובתו (לא) חזינא חדא דמ"ש הרב ר' בנימין דמ"ש הרמב"ם כאן לאו

דוקא דבריו אלו שלא בדיוק כיון שיש חילוק בין מכאן ללא אמר מכאן א"כ אין שייך (לומר) לאו דוק' אדרב' נימא לך דדוקא יש היתר וכעין שכתב מהרא"י סימן ר"ך לענין לאלתר דכל זמן דנוכל לומר דוקא לא חשבינ' לאו דוקא אלא וודאי דווקא הוא באומר מכאן דזהו עיקר ההיתר שאומר הגוי בפי' שאותו ישראל שיצא הוא עצמו מת בדרך ומ"ש מהרר"ב עו' דהרמב"ם פליג עם הרא"ש והלכה כהרא"ש תימה עליו דהא הטור והש"ע פוסקים כרמב"ם והיו בתראים אחר הרא"ש (וס"ל) דבעינן מכאן דוקא ומי ירום ראש לחלוק עליהם ובר מן כל דין נראה דברי הרא"ש תמוהים ובמחיל' מכבוד רבינו הרא"ש דנראה שאין מקום כלל לחלוק ע"ז דמ"ש לפרש הגמ' דאין הב"ד צריך לחקור את הגוי אם הוא אותו ישראל שהלך עמו ולא נתלוו' עמו אחר תימ' רבה ע"ז למה לא נשאל אותו בזה כיון שאפשר לשאלו והלא איתי' בסעיף ה' אם אומר העד אני ראיתי שמת שואלים אותו איך ראית כו' ושם א"צ לכך באמת כיון שכבר אמר שמת כ"ש כאן דאפשר שאדם אחר נתלוו' ולמה לא נשאל אותו ע"ז ויגיד האמת כי אע"פ שצריך בגוי מסל"ת מ"מ אחר שהסיח ל"ת כמ"ש סעיף ט"ו יכול לשאול את הגוי ולדרוש אותו שנית כיון שהגוי אינו אומר רק שישראל שנתלוו' עמו בדרך מת בדרך והלא אפי' בלא חילוף יש חשש שמא נתלוו' עמו עוד ישראל אחר ומת אותו שנתוסף ואותו שהלך מכאן הוא חי דהא בלשון שאמר חבל על ישראל שהלך עמי אין במשמע דלא היה עמו רק ישראל א' דודאי שייך לומר כן על א' חוץ מאותן שהלכו עמו. תו קשה טוב' למה לא ניחוש לחילוף ישראל אחר וזה הולך למקום אחר והל' מצינו שיש חשש בסימני בגדים של מת דאומר שאל אחר אותם בגדים וזה אינו מסתבר שאדם ישאיל כל בגדיו לאחר ואפ"ה חיישינן לזה וכ"ש כאן שדרך אדם להתנחם בדרך שהולך והולך בדרך אחר מאיזה סיבה שבאה לו בדרך ואחר נתלווה עמו ותו דמצינו בפ' האשה שלום בההוא דבשילהי הילולי נפיל נור' בי' גנני אמרה דביתהו חזא נבראו כו' ואפ"ה חיישינן שם שמא זה האיש הלך משם ואיגש אחרינ' בא שם ולא אמרינן מסתמ' הוא שהיה מתחילה שם כ"ש כאן בדרך שיש אנשים רבים ודאי חיישינן שמא אחר נתלווה עם הגוי (ועיין בשו"ת ב"ח סי' קע"ד לדינ' בזה ביאור נכון שמחלק ביניהם) ותו דבפ"ק דביצה איתי' במשנה דזימן שחורים ומצא לבני' כו' דאית' בסוגיא שם דחיישינן שמא אלו שמניח פרחו והני אחרינ' נינהי והנה שם לא הוה אלא איסורי מוקצה שהו' דרבנן ואפ"ה חיישינן לחילוף כ"ש כאן דיש איסור דאורייתא למה לא ניחוש לחילוף ונתיר מספק א"א לעלמ' ואפי' שלאה לא צריך לגוי אחר זה. אין זה תמיה ותר קשה טובה במעשה השני דהיינו קולר של בני אדם דהיינו חבורת אנשים ולפי דברי הרא"ש גם שם לא הכיר הגוי כלל האנשים ההם

רק אמר שמתו חבורה של אנשים א"כ יש היתר לאותה חבורה שהלכו מכאן דהא בזה לא זכר הגוי שנתלווה עמהם בדרך וממיל' אין שייך לומר דלא אמרינן שמא נתלוו עמו (אחרים) בסברת הרא"ש וא"כ במה שיש היתר לנשותיה' של אלו שהלכו מכאן דהא הגוי אינו אומר רק שראה חבורה של בני אדם שמתו וא"כ פשיט' שאין היתר לחבור' שהלכו מכאן דאטו אין חבורה בעולם רק זו והנה אף שאיני כדאי להיות כאן מתלמידי הרא"ש הקטנים כ"ש לחלוק עליו מ"מ לעצור במילין מי אוכל דיש לי הוכחה בל' הגמרא דאמרינן מעשה בישראל וגוי שהלכו בדרך ובא גוי ואמר חבל על ישראל שהיה עמי בדרך דאם נאמר שהגוי לא היה יודע שאני המקום יודעים שהישראל נתלווה עמו וא"כ לפי דעתו שגילה להם הלווי' והמיתה לא ה"ל לומר לשון על ישראל שהיה עמו (צ"ל אלא ישראל היה עמו) בדרך אבל על שמת דנמצ' שהוא היה מחדש גם הלווי' אלא ודאי דאין הענין כן אלא גם הגוי היה יודע שהכל יודעים מן הלווי' עמו ואינו בא לחדש רק שאותו שנתלווה עמו שידוע לכם הוא מת והימנוהו כדין כיון שהיה מסל"ת וע"כ העתיק הרמב"ם שפיר לשון איש שיצ' מכאן אמר הוא מת דזהו עיקר היתר שאין ספק שמא אחר נתלווה עמו דהגוי אמר בפי' על אותו הידוע לכם ובזה ניח' מה שהקשה מהרר"ב דלא מכח בגמרא שיאמר מכאן דודאי מוכח כמו שזכרנו וזה עיקר ההיתר ועד"ז סוברים גם המעשים האחרים שבגמרא דהיינו שבכולם לא היה הגוי מכיר א' מהם בשמו מי הוא אלא שע"י צירוף שיש לנו קצת ידיעה מי הם מהני דהיינו שבמעשה הראשון היה לנו ידיעה ישראל זה הלך עם הגוי בדרך ובמעשים השני' יש לנו ידיעה מחמת סי' דאי לא ה"ל סי' יש לחוש שמא אחרים יצאו מכאן ע"כ צריך שיהיה סי' דהיינו שהחבורה א' הלכה מכאן למקם א' בקולר שיצאו אסורים או שה"ל סי' בענין הליכתם שנשאו גמלים כמ"ש הרמב"ם שהועתק אח"כ כאן והיינו מעשה השלישי והגוי אומר שאותן שיש לכם סי' בהם אני מכיר ויודע שמתו וע"ז אמר חבל על קולר כו' ולא אמר קולר של בני אדם הלכו חבל עליהם שמתו אלא ודאי כל זה מורה על הידיע' כבר ואינו בא לחדש דבר זה רק שמחדש מיתה שלהם וע"כ התירו נשותיהם אבל בלא זה דהיינו אם הגוי אינו אומר רק סתם שישראל נתלווה עמו ומת ואינו מכירו בשום ענין רק מצד שנתלווה עמו בדרך אע"פ שאנו יודעין שישראל א' נתלווה עמו אין היתר כלל ע"כ יפה כ' הרמב"ם בזה ישראל שיצא מכאן והיינו מעשה הראשון וכן במ"ש אח"כ במעשה דקולר כ' שהגוי אומר דוקא שי' אנשים שיצאו ממקום פלוני כו' ויש לכם סי' או מחמת קלר או מחמת משא שלהם אני מכירם ויודע שמתו ודבר זה יתבאר לך בפשיטות דאלו היה היתר בכאן כדעת הרא"ש דאפי' בלא אומר מכאן יצא עמי לא חיישי' לחילוף בודאי היה הטור מבי'

דברי אביו בזה החידוש וגם ברמזים של רבינו הטור לא הזכיר כלל מאלו ג' מעשים ואלו היה כדעת הרא"ש בתשובה לא הוה שתק מחידוש גדול כזה אלא ודאי דאין כאן חידוש כלל לענין שלא ניחוש לחילוף אדם אחר כי הגוי מכיר כולם שהיה שם אלא שאין יודע שמותר ובגמרא לא מביא מעשי' אלו אלא לגלות לנו הלכה רווחת בישראל שגוי נאמן במסל"ת וע"ז נעשו מעשים רבים ועוד יש לי תוכחת מגולה עם הרב מהרר"ב בענין הנזכר שזכר באותה תשובה וז"ל ועוד נראה דאפי' לא היו מכירים שום א' מן ההרוגים וגם לא היו מעידים שיצאו עמהם אפ"ה נושתיהם של אלו מותרים דמאחר שהעידו על ששה יהודים שנהרגו בכרך בבקעה פלונית שהוא מספר האנשים אין לך סי' מובהקים גדול מזה וכדאמרינן פ' אלו מציאות דחרוזות של דגים כו' דמנין הוה סי' מובהק פשוט הוא דיש לסמוך עליו אפי' למ"ד סימנים דרבנן כו' ומאחר שהעי' העד שיצאו ו' אנשים מעיר יא"ס ואח"כ באו עדים ששמעו מפי גוים מסל"ת שמצאו ו' יהודים בדרך לא חיישי' לששה יהודים אחרים דמספר אנשים סי' מובהק הוא מסימנים גדולים דלא שכיח' כלל ועלייהו סמכינן להתיר נשותיהם כו' ואח"כ הבי' גמ' דס' בני אדם שזכרנו וכתב לכאורה ע"א שעל סי' חבורות אנשים או מספר ס' בני אדם עם מקום ההליכה שהלכו לכרכו' ביתר היו סומכים להתיר נשותיהם וכן מצאתי בתשובת בן לב ובתשו' מהרר"א מזרחי סי' ע"ד עכ"ל הגם כי נסבה האי מלתא באילני רברבי לא אחשוך פי מלדבר כי אינו נכון זה כלל בסוגי' שלנו דתחלה נוכיח דפי' אפי' באבידה לא הוי סי' מובהק ואח"כ נוכיח דעכ"פ כאן לענין אשה לא סמכינן ע"ז איתא בפ' אלו מציאות (בבא מציעא דף כ"ד) סימנים דחייב להכריז בשבילם את האבידה ואיתא שם ציבורי פירות ואמרינן שם גמרא ש"מ מנין הוה סי' ומשני תגי ציבורי פירות פירוש לא הא תפשוט ולא הא תפשוט ממילא אין דבר ברור לפשוט דמנין או מקום הוי סי' ואם איתא דמנין הוה סי' מובהק טפי משאר סימני אבידה מאי ספק יש בזה. ותו דאי אית' דזה הוה סי' ק' דאיתא תו בההיא פרק' דף כ"ז דאבעי' להו סימנים דאורייתא או דרבנן פי' הסימנים דמועילים להשבת אבידה אי מועילים ג"כ לאיסור דאורייתא גבי אשה ולא אפשט' ואזלינן לחומר'. והנה יש לנו ללמוד דמנין ומקום פשיטא דלא מהני לענין אסור' דאורייתא כיון דבכל (דבר) ברור דלית ביה ספיקא לענין אבידה לא מהני לענין אשה ק"ו במאי דמסתפק' לן אפי' לאבידה כ"ש לגבי אשה אף על גב דלענין הלכה קיי"ל דהוא סי' גבי אבידה מ"מ חזינן בסברות הגמר' דלא הוה סי' כ"כ כמו שאר סימנים לגבי אבידה: ותו אם איתא דההיא דיבמות בס' בני אדם היה המנין אנשים (סי') וק' דאם כן במעשה דקולר ע"כ שגם שם היה סך ידוע כמה היו בקולר דאל"כ אין שייך היתר לשום

אשה מהם וא"כ למה זכרו כאן ענין קולר כיון דבלא"ה יש סי' במנין. וע"ק למה אמרו שם מעשה בס' בני אדם שהלכו לכרכום ביתר דמשמע דבזה תלוי ההיתר שהיה ידוע ממקום היציא' וההליכה ואם איתא דסי' מנין אנשים הוה סי' (לא היה) לו להזכיר מקום ההליכה לאן היו הולכי' וגם בלשון הגוי משמע שתלינן במקום ההליכה מדקא' ס' בני אדם שהלכו לביתר הגם שתדחוק לו' בדברי הגוי מעשה שהיה כך היה מ"מ מלשון הברייתא שאמרה מעשה היה בס' בני אדם הולכים לביתר זה ודאי משמע שתלוי בזה ההיתר ואלו הוה מנין סי' מובהק לא היה צריך כלל להזכיר סי' מקו' יציאה שלהם דהא איתא לקמן שסי' מובהק סגי בלא שום צירוף סי' אחר אלא ודאי עיקר ההיתר היה מצד זה שהיה לנו בירור במי שהלך מכאן והגוי אומר שאותן שברורו לכם שהלכו מכאן מתו אבל אם אין ברור להם בשום סי' רק המנין לא מעלה ולא מוריד וכ"כ הב"י לקמן סי' זה בשם מהרד"ך וז"ל. דבהנהו עובדא לא היה הגוי בקי בהם ובשמותיה' השיאו נשותיהם ע"י שאמר הגוי שהלכו למקום פלוני כו' ש"מ דלאו משום סימני' דס' התירו וכן מוכח מדברי הרא"ש בתשובה שזכרנו שכתב הברייתא דס' בני אדם קמ"ל רבותא דא שמיתה של ס' בני אדם יש לה קול מ"מ סמכינן אגוי אע"ג שלא הכיר בם ש"מ דאין מעלה לס' בני אדם מצד המנין דאל"כ א"צ הכרה כלל כיון דיש כאן סי' מנין שהוא מובהק לדעת הרבנים אלו אלא ודאי דליתא להך מילתא כלל. תו נראה דאינו דומה כלל סי' מנין לענין אשה כלענין אבידה דלענין אשה מה סי' שייך במנין האנשים דמ"מ יש חשש שנחלפו קצת מהם באחרים בדרך כמו שזכרנו לעיל בראיות ברורות אלא ודאי דזה אינו דדבר זה אינו שייך כלל באבידה וא"כ מנ"ל להוציא היתר בזה מן האבידה כיון שאין דומה כלל וגם בשום פוסק לא נמצא היתר זה ע"כ אני אומר הגט שנמצא זה בשם בן לב ומהרר"א מזרחי המורה אל יסמוך להתיר בהיתר מנין אפי' בצירוף אם לא אחר שישכיל ויבין מוצא הדבר ולסתור דברינו והנה גם מקום לא הוה סי' מובהק לפי הוכחתי מדספק' להגמרא שאמר ש"מ מקום הוה סי' אלא דנ"ל דאם יש סי' מקום מכוון ממש הוה סי' דומיה דגט דנקב יש בצד אות פלוני דהו' סי' וע"ל סעיף כ"ה:

יט **ודוקא בכה"ג כו'** וטעמא דמלתא שיות' אדם בקי במי שהוא מכירו מאינו מכירו והב"י הכי' בשם הר"י מיג"ש דלא הצריך הרמב"ם לומר קברתיו אלא כשהגוי היה שם בעת מיתתו דאז חיישינן (שאומר) לבד דמי כהנהו עובדא דקולר גמ' אבל אם לא נמצא שם גוי במיתתו מודה רמב"ם דא"צ קברתיו ונכון הוא שמשמעותו שמת פירושו שנתעסק בטלטולו ולא היה נודד בא' מאבריו:

כ אסורים בקולר או נושאים גמלים הוצרך לזה כדי שנדע שאותן אנשים הידועים שהיה להם כן הם שמתו והגוי מכירם שאלו הם:

כא **ובא השליח כו'** אע"ג שכבר התחיל ואמר בא אחד ואמר לנו מ"מ כתב כאן שנית ובא שליח להורות שביאת השליח לא היה בו שום תועלת באיזה ידיעה שיש לו רק שאמר כן ותו לא כי השליח אינו יודע מי הוא אפ"ה מהני:

כב **או כשהוחזקו כו'** בטור כתב בשם רב אלפסי אפי' שכיחא תרי בהאי שמא כו' משיאין עד דאיכא תרתי לריעותא ורבים מתמיהים למה משיאין בזה דהא איכא ספק א"א וזה אומר בכה וזה אומר בכה. ונלע"ד הדברים כפשטן דיש כאן במקום האשה תרי בהאי שמא ושניהם הלכו מכאן אלא שידוע לנו שא' מהם הלך למקום פלוני ושם הודיע שמו שכך הוא והוא מעיר פלוני' ואחר כך מת והשני ששמו כך לא ידענו מה היה לו ולאן הלך ובא השליח והגיד שפלוני ששמו כך מת במקום פלוני אמרינן דודאי הוא הוא שידענו שהלך לשם ולא אמרינן שמא גם השני סיבב דרך שלו ג"כ לשם כי יותר תלינן במי שהלך בודאי לשם ממה שנתלה בספק על השני אבל דברי הש"ע כאן הם דברי הראב"ד דבהוחזקו אין משיאין אלא דוקא אם השני קיים:

כג **וי"א דכל זה דוקא כולי.** הנה זו איני יודע ליישב' דלא מצינו בזה אלא ב' דיעות דהיינו הרא"ש בתשוב' כלל כ"א במעש' דמכלוף בן מלול פוסק באם הזכיר שמו ושם אביו אע"ג דלא הזכיר שם מקומו ודלמ' כמה מכלוף בן מלל איכ' בעולם ושמא מכלוף אחר שמת ולא בעלה של זו אפ"ה שרי' וראיה מפ' האשה שלום יצחק ר"ג הוה אזיל מקורטב' לאספמי' ושכיב מי חיישינן לתרי יצחק או לא ס"ל לרב' דלא חיישינן ואביי אמר חיישינן ויליף לה אביי מההי' גיט' דאשתכח בנהרדעי דכתב ביה בצד קלוני' מתא אנא אנדרלאי נהרדעי פטור ותריך פלונית' איתת' ושלח' אבוה דשמואל קמי' דר' יהודה נשיא' שלח לי' תבדוק נההרדעי כולה אם יש שם אנדרלאי אחר חוץ מבעלה של זו ורב' אמר אם אית' דחיישינן יבדוק כל העולם שמא אנדרלאי אחר היה בנהרדעי והלך לו אלא דאין צריך בדיקה כלל ומשום כבודו של אבוהו שלא להחזיקו כשואל דבר שאינו צריך הוא דשלח לי' לבדוק נהרדעי וההי' עובד' מיירי דלא הוחזקו שני יצחק ושכיחי שיירת' והלכ' כרבא הלכך בנ"ד אם לא הוחזק מכלוף בן מלול אח' איתת' שרי' והבי' עוד ראי' מדברי רמב"ם דהיינו מ"ש כאן בש"ע סעיף י"ח י"ט והדיע' השניה הוא מהריק שורש קע"ז דכתב היכ' דהכירוהו בצורתו דסגי בשמו ושם אביו ומביאים ראיה ממ"ש הרמב"ם בא א' כו' דהיינו סעיף י"ח דכאן הרי שלא זכר רק שמו ושם אביו יצחק בן מיכאל וא"צ להזכיר שם העיר וכ"ת שאני התם שא"ל לשליח כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת

יצחק בן מיכאל כו' הואיל ואנו יודעים כו' דנר' מתוך דבריהם שמאותו מקום פלוני הוא מדשלחו לאותו מקום כן כאן שא"ל אתה מנחם שאתה מבני מדינות או"ש לזיי"א ויודעים ומכירים כלום אתה יודע אחד מבני הקדוש ר' ישעי' מאו"ש לזיי"א כו' דודאי נאמר ג"כ כאלו פירש לו בהדי' שהיה אותו מת בן הקדוש ר' ישעי' מאו"ש לזיי"א והרי היא כאלו העידו ע"ש מדינתו ובאותו מדינ' לא הוחזק מי ששמו ר' ישעי' בר טודרוס כי אם אביו של זה המומר ע"כ אתת' שרי' עכ"ד מהרי"א ובשורש קפ"ה כתב בפשיטות כדעה זו שצריך דוק' שם אביו ושם עירו ואוסר בשמו ושם אביו לחוד אם לא במקום שיש הוכחה דמבי' שם מאחד שהיה מעיר לענובור"ג מארץ רוסיא א"כ צ"ל דבשורש קע"ו הדר בי' הוא עצמו בסוף התשוב' וב"י תירץ דבדרך את"ל כתב מהרי"ק מ"מ אנו רואים שבמסקנתו בשי התשובות הצריך ג"כ שם עירו אלא שבז' מקיל דאע"פ שלא הזכיר שם העיר בפי' אלא שמכח הוכח' ניכר כן סגי וכ"כ הב"י בשם הריב"ש והר"ן דבעינן הזכרות שם עירו. ונרא' שגם הריב"ש והר"ן מודים בה וא"כ תימ' על שכתב כאן ג' דעות דתחיל' כתב וי"א דכל זה דוקא כו' והיינו דעת מהרי"ק וריב"ש והר"ן דמוסיף על ההי' דיצחק בן מיכאל שבעינן ג"כ הזכרות שם (עירו) ובאמת אין כאן צורך להזכרות העיר דדי בכך כשאומר כשתלך למקום פלוני כו' כאלו זכר שם העיר וא"כ אין ל' וי"א שכתב רמ"ע על הש"ע מכוון דמשמע שגם בזה צריך להזכיר שם העיר בפי' וזה אינו לכ"ע תו יש לתמו' מ"ש אחר זה ויש מקילין דע"כ היינו הרא"ש דלא הצרך כלל הזכרות העיר ואח"כ יש דיע ג' לחלק בין אם הזכיר גם שם אביו. באמת גם זה דעת הרא"ש דמצריך שם אביו ואינו מקיל אלא בהזכרות העיר ונ"ל דיש כאן ט"ס במה שכתב ויש מקילין וי"א כ' וצ"ל ויש מקילים ואומרים דבמקום כו' ואין כאן אלא ב' דיעות וכן בלבוש לא הביא הך דיש מקילין אלא דיש תימ' על מ"ש אח"כ ובמקום שיש אומדנות כו' יש לסמוך להקל כו' מה זו סמיכה דנקט דהא זה בעצמו הוא דעת מהרי"ק כמו שזכרנו בשמו דמטעם זה ביצחק בן מיכאל דנקט הש"ע סגי במ"ש כשתלכו למקום כו' דמז' למד מהרי"ק לכל האומדנות דסגי בהם בלי הזכרות העיר בפי' ולענין הלכה אע"פ שאיני כדאי להכריע מ"מ אומר אני שאין להקל כלל כאן כדעת הרא"ש דהאיך ס"ד דסגי בהזכרות שמו ושם אביו בלא העיר כלל דודאי יש חשש שמא יש א' בעולם ששמו ושם אביו כזה ולא מהני בזה לא הוחזקו דזה לא שייך אלא במקום א' אבל לא על כל העולם ומה שהבי' ראיה מיצחק ר"ג דאזיל מקורטב' לאספמי' לאו ראיה הוא דשם ודאי לא ידוע עדי' בבירו' שאותו יצחק בא מקורטב' לאספמי' ושם שייך שפיר לא הוחזקו דהיינו שבקורטב' שהיה מקום יציא' לא הוחזק שם יצחק ר"ג אחר אלא זה וכן הבי' בית יוסף בשם ג"י משא"כ בההי' עובד'

דמכלוף בן מלול לא הוזכר שם כלל שום אומדנ' והוכח' מאין בא ודאי הוחזק שיש עכ"פ א' בעולם ששמו ושם אביו כשם זה והי' ספיק' דאורייתא יאסור' לכ"ע וראית בתשובת הרא"ש החדשי' שכ' ע"ז בתחלה כלל כ"א שר' יוסף בן לב בתשובתו חלק ב' סי' צ' כ' שאין נוהגין כוותי' דהרא"ש בזה מעשה דמכלוף ולדעתי נתכוין למה שזכרנו ואין לנו היתר אלא בהזכרות שם העיר דוק' או שיש אומדנו' והוכחות דהו' היה מאותו העיר שהאשה ישנה שם כמ"ש מהרי"ק ותו לא מידי וע' מ"ש סעיף י"א:

כד **ויכיר שמו ושם עירו** פי' בפי' יזכיר א"ו כהוכחות ואומדנות כמ"ש בסמוך בשם מהרי"ק ובפרישה כתב בשם מהרי"ק דא"צ להזכיר שם העיר אא"כ אינו מזכיר ג"כ שם אביו ומ"ה דחק במ"ש כאן שיכיר שם עירו ותימ' עליו שלא זכר דברי מהרי"ק שאח"ז דלא התיר אלא ביש אומדנות שהו' מאותו העיר וכן הוא הכוונה כמ"ש שיכיר שם העיר דוק':

כה מחפשין באותו עיר היינו כיון שלא הוזכר שום שם כלל אבל אם הוזכר אפי' שמו לחוד א"צ לחיפוש כלל אלא כל שלא הוחזק באותו עיר עוד אחר בשם זה ואינו כאן סגי כיון שמקום שהיה שם הוא ידוע שיצא משם:

כו **ואפי' אם הוכחשו בבדיקות כו'** מו"כ ז"ל הקשה מאי אפי' דהא כ"ש הוא דהא אם הוכחשו בחקירות נמי כשרים כההי' דא' אומר מת וא' אומר נהרג כמ"ש סעיף ג' ומ"ה הגיה כאן אפי' הוכחשו בחקירות ואין מקום להג"ה זו דכתבתי בתשו' לזה סי' א' דמיירי כאן שהוכחשו מאחרים ובזה בחקירות ודאי פסולים ולשון אפי' לק"מ דה"ק א"צ דרישה וחקירה בעדות אשה ואמרינן מסתמ' שאין בהם ריעות' ואפי' אם ראינו ריעות' כגון שיש הכחשה עליהם מאחרים בבדיקות כשרים אבל אם היה כן בחקירות ודאי פסולים וכתב המ"מ דאע"ג דא"צ דרישה וחקיר' בעדות זה מ"מ יש לשאול אותו ב' וג' פעמים האיך ראיתם שמת כ' וכמ"ש לעיל סעיף ה' והיינו באפשר לשאול כמוזכר לעיל:

כז ופרצוף פניו קיימים כב"י בשם רבינו ירוחם בשם הרמ"ה הפרצוף פניו הם הלחיים הם הלחיים בעצמם ואין משגיחין לא על העינים ולא על הפה:

כח **חיישינן לשאל' כו'** ע' בתשובותיו סי' ב' דיש תועלת בסי' כליו (ע' בשו"ת בב"ח סי' קנ"ח וקפ"ה וקפ"ו):

כט **ואפי' שומ' כו'** פ' אלו מציאות (בבא מציעא דף כ"ז) יש ב' לשונות דלשנ' קמא ס"ל סימנ' דאוריית' ושומא לא הוה סימן מחמת דשומא מצוי' בבן גילו שנולד עמו בשעתו במזל א' וטעם אחר דשומא עשויה להשתנות אחר מית' פי' רש"י ואם בחייו היה שומא נעשית לבנה או אפכ' ונראה דהחשש הוא שמא יהיה לו סי' ששום' שחורה ובאמת הית'

לבנ' אלא שמחמת מיתה הושחרה ואיש אחר הוא זה. וללשנ' דסי' דרבנן הוה טעמ' דשומא לא הוה סי' משום דלאו סי' מובהק הוא וכתב ב"י בשם מהרד"ך וז"ל אפי' לרבנן דסברי דשומא לאו סי' מובהק הוא קאמרו דיש סי' דהוי מובהקים ואפשר נמי דבשומא נמי אם פרט וצמצם השומא שאמר שיש שומא במקום פלוני באבר פלוני סימן מובהק חיישינן ליה ויכול להיות שלזה דקדק רש"י בדבריו ופי' באלו מציאות היה לו שומא באבר פלוני ולא פי' לומר באבר במקום פ' עכ"ל מדלא כתב ב"י מידי על דבריו משמע דהכי ס"ל גם בד"מ הביאו ולא חלק עליו ומ"ש סי' ס"ג דחה דבריו של מהרד"ך מכח דאמרינן בגמ' דשומא עשוי להשתנות לאחר מיתה והא לאו דחייה היא דמ"מ המקום לא נשתנה לאחר מיתה אלא דיש לדחוק מכח שומא מצוי' בבן גילו ואנו צריכים לחוש לחומרות כל התרוצים וחילוק בענין סימנים הוא בדרך זה במשנה סוף יבמות איתי' דאין מעידים על סימני גו וכליו וכן הוא לשון הרמב"ם וכתב המ"מ וי"ל וכבר כתבתי בהל' גזילות ואבידה דיש מיני סימני מובהקים ביותר שהם מן התורה בכ"מ ואף כאן מעידים עליהם וכ"כ הרמב"ן והרשב"א וכן מוכח מהסוגי' שאמרנו דשומ' לאו סי' מובהק הוא ש"מ דבסי' מובהק לכ"ע מהני ורבינו הרמב"ם לא נתכוין כאן אלא לסימנים שמחזירין האבידה דאין מעידין עליהם כאן והב"י וכ"מ נמשך ג"כ אח"ז וכתב שמ"ש הרמב"ם פ"ז מנחלות שגם בסי' מובהק אין משיאין אשתו היינו (דוק') במובהקים קצת אבל במובהקים ביותר משיאין ומ"ש כאן אע"פ שיש סי' בגופו היינו במובהקים קצת ומ"ה אמרו ופי' שומ' דבחד לישנ' אמרינן בשומ' פליגי דרבנן ס"ל דלאו סי' מובהק הוא כלומר לאו מובהק ביותר הוא וע"ז אמר דאפי' שומ' שהיא לחד מ"ד סי' מובהק ביותר לא קי"ל כוותי' אלא כרבנן דלא הוה סימן מובהק ביותר וכתב ב"י בשם מהרד"ך בא' שה"ל רושם באצבע מצד איזה חולי שנחל' באצבעו ונשאר עקום מעט איתתי' שרי דעקמימות האצבע ורושם בצדו או עליו סי' מובהק הוא וסמכינן עליו עכ"ל ונראה שא"צ להעיד איזה אצבע הוא עקום אלא אפילו אם אמר סתם ידעתי שיש לו אצבע א' עקום סגי כיון שיש סי' מובהק מצד עצמו כמו שיתבאר בסמוך נמצא ג' חילוקים בסי' דהסימן המובהק ביותר מועיל אפילו לגבי אשה וסי' המובהק קצת אין מועיל גבי אשה אבל גבי אבידה מועיל וסי' שאינו מובהק כלל כגון ארוך וגוץ כיוצא בו אינו מועיל אפי' לגבי אבידה:

ל ואפי' ק' סימנים שאינם מובהקי' בתשובת מהרר"א מזרחי סי' ע"ח כתב דחיבור סימנים הוה סי' יותר מובהק מכל הסימנים וכ' מ"ב סי' בס"ג דהיינו באותן סימנים שמובהקים קצת והא דכתב כאן דלא מצטרפי היינו בסימנים שאינ' מובהקים כלל (דברי המגיה בחמ"ח סי' נ"ה הביא תשובה וכ' שם אך עדיין יש מקו' להתיר אשה מאחר שהיה

לו שלשה סימנים בגוו ושני רושמי' של פיצוע והשומ' אע"ג דכל א' לאו סי' מובהק הוא וכו' וכבר כתב הרב בעל מ"ב מזה אך נראה דחבור ענינים אלו הוה סי' מובהק כו' כ"ז נראה להלכה אך למעשה יש להסתפק הרבה דמ"ש בעל מ"ב בשם המזרחי סי' ע"ח דחבורי סימנים הוה סי' מובהק לא מצאתי זה בתשובה אדרבה בסי' ע"ד כתב וא"ת לא מן השם הוא זה וכו' משמע מדבריו שאין סומכין על חיבור סימני' יחד ופשוט בעיני שהוא ט"ס בספ' מ"ב וצ"ל בסל"ח ששם כתב המזרחי הנה א"כ יותר ראוי שיקראו חסרון הגודל של רגלו הימנית וחסרון השער של ראשו כמין טבעת כו' וכ"ש חיבור שני סי' יחד כו' אבל באמת אין כאן מקו' ללמוד מדברי הרב שחיבור סימנים מועיל כסי' מובהק דהתם מיירי בסימני' של כל א' לעצמו הוא סי' מובהק לדעת הרב רק שדרך כ"ש כתב מה שמועיל נפרד כ"ש שיצדק מדובר אבל מה שלא נקר' מובהק לבדו ומה שלא יצדק נפרד אולי לא יצדק ג"כ מחובר כו' א"כ ב' בעיני להקל בלא ראיה ברורה עכ"ל הנה מ"ש אדרב' בסי' ע"ד כתב וא"ת לא מן השם הוא זה משמע שאין סומכין על חיבור סי' יחד כו' לא משמע כן משם אלא אדרב' משמע כדברי בעל מ"ב דהוי סי' מובהק ע"י החיבור דשם היה השאלה שהוציאו ג' יהודים סוחרים מירושלים סביב לר"ח כסליו עם ג' משאות בגדים בגדי יהודים הדרים בירושלים וא' מהם היה ארוך יפה תואר ויפה מראה וא' היה קצר וזקן וא' כחוש וא' מהם היה לו חרב לעוזי' ומראות הבגדים היה כך וכך כו' וכתב מנ"ל דאין לסמוך על סימני' אלו דגריעי טפי דאין שם סי' עלייהו כדאמר שילהי יבמות דמשני גופו דארוך וגוץ כליו בבחוורי וסומקי אלמ' אפילו למ"ד סי' דאורייתא דסמכינן אסימנין כל דהוא אפ"ה אין היתר בסימני' הללו משום דגריעי טפי כו' וא"ת לא מן השם הוא זה שלא סמכנו על אלו הסימנים מפני הסי' עצמן אלא על חבור אותם סימני' שחיבור אותם סימני' שהעידו על אותן האנשי' בגופם ובסחורתם ובמספר משא' ובזמן הריגתם הוא הוא בעצמו חיבור אותו הסי' שהיו לבעליה' של אלו מבלי תו' וגרעון ומבלי שום חילוף ושנוי כלל שזה אינו דבר המצוי אם כן בסימני' דכליו דמתניתין נמי נימ' הכי דמאן לימ' לן דאותן הסימני' לא היה מכמה מיני סימנים וכמה מיני מראות יחד בכל מלבוש ומתני' סתמ' קתני דבכל ענין אין לסמוך עליהם עכל הרי דאפי' בסימני' דגריעי טפי היה דעתו להתיר בחיבור יחד או לאו דהי' מוכח בהדיא בגמ' דבכל ענין אין לסמוך עליהם א"כ בסימני' אמצעים דמובהקי' קצת דלא מוכח מידי מגמ' לאסור פשיטא דמהני חבורם יחד והוי סי' מובהק וגם מ"ש דגם מסי' ל"ו אין מקום ללמוד כו' דהתם מיירי שכל א' לעצמו הוא סי' מובהק גם משם מוכח דהוי סי' על ידי חבור יחד דהחמ"ח הבין דמ"ש במזרחי וכ"ש חיבור שני סימני' יחד כו' קאי אמה שכ' לפני זה

א"כ יותר ראוי שיקראו חסרון הגודל וחסרון השער של ראשו כמין טבעת לכן מפרש דקאמר מה שמועיל בפ"ע כ"ש שמועיל בצירוף שניהם יחד אבל באמת אינו כן דלא קאי אלא אמה שכ' למעלה הימנו דמהר"ר דוד בן יחייא היה רוצה לומר דסי' מובהק הוא דוקא מה שלא נמצא עוד בשום אדם כלל והרא"ם השיג עליו מהגמ' דאמרי' שם אפי' אם סימני' הם מדרבנן איכא מ"ד דס"ל שומ' סי' מובהק הוא ומתירין האשה עפ"י השומא ובוודאי ימצאו בני אדם שיהיה גם להם שומא באותו אבר ואפ"ה הוי סי' מובהק וע"ז כתב והנה יותר ראוי שיקראו חסרון גודל ושער של ראש כמין טבעת סי' מובהק וכ"ש בחבור שני סימני' הללו יחד והאי כ"ש קאי ג"כ על השומ' דאם שומא הוי סי' מובהק כ"ש דשני סימני' אלו יחד הוי סי' מובהק ר"ל אף אם יעלה על דעת מהר"ד בן יחיי' דשומא הוי יותר סי' מובהק מכל א' בפ"ע מהסימנים אלו עכ"פ כ"ש הוא דבחבור שניהם יחד דהם עדיפי דאל"כ ק' למה כ' מקודם והנה ראוי יותר שיקראו חסרון גודל כו' ולא כ' ג"כ וכ"ש שיקראו חסרון גודל כו' אלא ודאי בכל א' בפ"ע כ' הנה ראוי הוא שיקראו דכך הדעת נותנת שיקראו יותר סי' מובהק משומא רק אף אם תאמר דאין הדעת נותנת כן לזה כ' עכ"פ כ"ש הוא דבחבור שניה' יחד הוי סי' מובהק כשומא ועוד אם כמו שהבין החמ"ח לא הוה ליה להביא כלל האי וכ"ש כאן דלפ"ד קאי וכ"ש אמה שכתב והנה יותר ראוי שיקראו כו' ור"ל אם מועיל כל אחד בפ"ע כ"ש בחבור שנים יחד לצורך מה כ' זה אם כדי להתיר העגונה הנ"ל כבר התיר אותה תשובה סי' ל"ו ושם היה לו לכתוב האי וכ"ש כי שם עיקר הדין וכאן לא כ' רק להשיב על דברי מהר"ד בן יחיי' דס"ל לא הוי סי' מובהק רק מה שלא נמצא עוד בשום אדם בעול' והשיג עליו דאינו כן דאף בנמצא עוד בבני אדם מועטים הוי סי' מובהק ומביא ראיה ע"ז א"כ אין שייך כלל לומר האי וכ"ש דודאי גם מהר"ד בן יחיי' מודה לזה דאם היה בודאי כ"א בפ"ע סי' מובהק דהוא כ"ש כשיש חבור שניהם יחד ואין מזה סתירה על דבריו כלל א"ו דקאי אלמעלה הימנו דהיינו אשומא דהוא כ"ש בחבור שניהם יחד דהוי סי' מובהק נגד שומא ואף אם יעלה על דעת מהמד"ד ב"י דכל אחד בפ"ע אינו סי' מובהק א"כ מוכח מזה אפי' במקום דכל א' בפ"ע לא הוי סי' בחבורם יחד הוה סי' ולא כמו שהבין החמ"ח ונראה בעיני שגם החמ"ח עצמו חזר בו בחבורו שהרי בס"ק מ"ג כתב דעה א' שמביא מהרא"י דמצטרפין סימני כליו לשאר אומדנות וכן משמע בתשו' מהרי"ק דכמה סימנים ביחד מצטרפין כו' עכ"ל ולא הביא שום חולק ע"ז ולא כתב שיעיין בתשובתו וגם בתשובותיו לא זכר מדעות הללו א"ו כשכתב התשובה לא ראה עדיין פוסקין אלו ולא היה רוצה לסמוך על דעת המזרחי לחוד והיה נוטה לבו לפרש גם דעת המזרחי בע"א אשר לא כן אבל אחר

שראה גם הפוסקים דס"ל הכי סתם דבריו לפסוק כמותם ובאמת גם מהמזרחי מוכח כן כמ"ש ובב"ש ס"ק ע"ג כתב בחמ"ח חולק ע"ז וכוונתו על התשובה הנ"ל ולמ"ש אין ראיה כלל מהתשו' הנ"ל עכד"ה):

לא ה"ה לרושם שבגופו או בא' מאבריו בפי' דבר זה יש מחלוקת בין בעל הלבוש ובין בעל מ"ב דבלבוש איתא דה"ק וה"ה לרושם כו' דהוא סי' ומ"ב אמר בסי' ס"ג דאין מקור לזה ואמר שכבר הוכיח דרושם וצלקת לא הוה סי' מובהק ונדון תחילה על הצלקת במ"ש במ"ב קודם לזה דמדברי הר"ן בתשובה שמביא ב"י על מי"מון מאלק"י שהיה בספינה ונטבע ועתה בא גוי במסל"ת שהכירו על שפת הים בפרצוף פנים עם חוטמו וגם סי' הוי ליה בראשו וסי' אח' מצלקת שהיתה בזרוע כו' ואסר הר"ן מטעם דלא חזינא בשעתא כו' וכ' ב"י ע"ז ונראה מדבריו שאותם סימנים שהיה בראשו ובזרועו לא חשיבי סימנים מוהקים לגמרי דאל"כ אע"ג דמשתהי ה"ל למשרי אשה זו עכ"ל ב"י ולע"ד ק' דלמה לא זכר הר"ן מהו הסי' בראשו שאינו מובהק או לכל (הפחות) ה"ל (לומר) שהיה בראשו סי' שאינו מובהק וכן במה שזכה שם צלקת ה"ל להודיענו למה אינו סי' מובהק והנלע"ד דלא נחית שם הר"ן להורות דין שאינו סי' מובהק אלא דהשואל אמר שהגוי אמר שהכירו בט"ע וגם היה יודע בו סי' בראש בצלקת אבל היהודים דלשם לא היה יודעים מאותם סימנים ומכח זה מסל"ת דהוא מכירו ובאמת אם היינו יודעים שכדבריו כן הוא בסימנים אלו אפשר שהיה סי' מועיל ולפי הנראה לע"ד בצלקת דאם יש בו סי' בסתם שאין אנו (צ"ל במקום שאנו) יודעים מקומה איה הוא בצמצום הוה סי' דאע"ג דכבר זכרנו בס"ק ו"ז דמקום ומנין לא הוה סי' מובהק היינו במקום שאינו מצומצום לגמרי אלא שיודע את מקומה באבר פלוני אבל אם יודע את מקומה בצמצום היינו באותו אבר עצמה הוא מראה בסמוך לראש האבר או בסופו או באמצעיתו הוה סי' כמו בגט דנקב יש בצד אות פלוק דהוה סי' ובצד תיבה פלונית לא הוה סי' ה"נ כן הוא אם יודע שפיר לצמצם המקום הוה סי' מובהק לא מצד הצלקת עצמה דהי' שכיחי בהרבה בני אדם אלא מצד המקום ואם כן גם אם נאמר דהר"ן בתשובה נתכוון דצלקת לא הוה סי' היינו שלא הגיד מקום הצלקת בצמצום אלא בזרוע סתם קאמר דוקא ולא זכר איזהו מקומן בראשו ובזרוע עצמו ובת"ה סי' רל"ט כ' דהיה לאותו יהודי רק עין אח' רואה והשני עורת וסתום ומאותו עין יצא לו פצע וצלקת עד סמוך לפה כו' וכתב ע"ז דכיון שהיה כן לאותו איש הנאבד דהיינו סימנים מובהקים טפי מגבשושית ומ"ב כתב על ת"ח בזה שלא סמך על צלקת לחוד אלא ע"י צירוף עורת ועין סתומה וא"א לומר כן דהא אמר שם דמהני סי' מובהקים משמע דכל א' מהם הוי סי' מובהק ואע"ג דעין סתומה

נראה דלא הוי סי' מובהק כי הוא עשוי להשתנות מחמת מיתה וגם שכיח קצת מ"מ פצע וצלקת כ"א מהם הוי סי' מובהק מצד מקומם בצמצום דהיו עד סמוך לפה ע"כ הוי פצע שהוא רושם וצלקת שהוא ג"כ רושם סימנים מובהקי' ועוד כתב במ"ב דבת"ה הוה סי' מובהק מצד מדת ארכו של הצלקת לזה אומר אני דודאי הוי סי' מובהק כשאומר השיעור של אורך הצלקת אלא דשם בת"ה לא הוזכר במדה האורך כמה הוא דהא עד סמוך לפה קאמר ולא עוד הפה אלא ודאי לענין מקו' הצלקת קאמר ואם סי' האורך מועיל ודאי גם סי' המקום של הצלקת בצמצום מהני גם בתשובת ר"מ פאדווי סי' ל"ו התיר מחמת צלקת אלא שבמ"ב דחה לומר דלא בשביל צלקת לחוד התיר כו' ואין זה אלא דחייה בעלמא ולפי דברינו יש ב' פרושים לדברי רמ"א כאן ושניהם אמת דאם נפרש דה"ה דרוש' כו' לא הוי סי' היינו אם מעיד סתם ולא מזכיר בצמצום מקומ' ואם נפרש דה"ה רושם הוה סי' היינו אם הוא בצמצום מקום דגם בשומ' עלה ע"ד מהרד"ך (ועיין בשו"ת בב"ח סי' קפ"ח וקפ"ח) לומר דהוא מקום סי' אלא שהקשינו עליו לעיל דהי' מצווי' בבן גילו ועוד כתב במ"ב שם כיון שהרושם בא ע"י שמתחילה ה"ל שומ' באותה מקום ונעקרה השומא מקום מושבה ונעשה שם במקומה אותו הרושם ההוא א"כ לא יהא כח הרוש' עדיף משומ' דאתית מיניה דלא הוה סי' לכ"ע ואלו דברי דחיי' הם דאטו זכות יש כאן שנאמר לא עדיף מה דאתית מיניה כמו שרגיל זה להיות בגמ' משא"כ כאן שתלוי בסי' ודאי שפיר נימ' דקודם שהיה צלקת ורושם אלא היה שומא לא נחשב לסי' כיון שמצוי בבן גילו משא"כ כאן שנעשה ממנו רושם וצלקת וזה אינו שייך לומר מצוי בבן גילו ואין עשוי להשתנות מחמת מיתה ודאי שפיר היה סי' מובהק וזה פשוט לענ"ד וראוי לסמוך עליו להלכה ואם העד מעיד על הצלקת בצמצום מקום ואינו יודע באיזה עין לא מהני ואע"ג דכתב במ"ב סי' ס"ג בשם מהר"י ברונ' בא' שחי"ל נקב מפולש בשן א' מן השני' והתירו אשתו שאני התם דאע"ג דלא ידע מקום אותו שן דהנקב עצמו הוא דבר חידוש מאד וא"צ לפי' מקום משא"כ כאן ובמ"ב מדמה הך דכאן להך דשן שזכרתי ואינו נכו לשון ר"מ כתב הרא"ש בתשובה והבי' רבינו סי' קי"א סי' גופו כגון ארוך וגוץ חיוור וסימוק לא הוי סי' אבל אם היה חסר כו' הוי סי' מובהק וכתב רי"ו בשם הרמ"ה ומסתברא דכיון דספיקא (היא) אם ניסת בסי' שאיני מוהק לא מפקינן לה מבעלה עכ"ל וצ"ל דהאי שאינו מובהק היינו שאינו מובהק לגמרי מ"מ מובהק היא קצת דאי אינו מובהק כלל אפי' ניסת תצא וכ"כ ריב"ש סי' ש"ך עכ"ל ד"מ:

לב **יכולין להכירו בט"ע** בטור כתב בט"ע (או) סימנים מובהקים שיש להם בגופו פי' שיש ט"ע על ידי סימנים שאינ' מובהקים לגמרי אלא קצת אלא שע"י הצירוף עם ט"ע

מהני או אפי' בלתי ט"ע מהני אם הם מובהקים לגמרי ואע"ג דמסיק כאן שחלקו עליו מ"מ אנו לומדי' מזה דאם כל הגוף עם הראש כלו שלם ומכירין אותו בט"ע מחמת סימנים שאינן מובהקים לגמרי אלא קצת דמהני:

לג **בד"א שהוא ביבשה כו'** רבים הקשו בזה במאי איירי אי בחבול בפניו אפי' במים לא יעידו כמ"ש מיד אח"ז דאפילו במים אם יש בו מכה אין מעידין ואי באין בו מכה בפניו איירי ק' דהא מסיק וכתב אפי' ביבשה אם אינו חבול בפניו ומעידין עליו לאחר ג' ימים ע"י ט"ע דגופו וצורתו ובדרישה תירץ תחילה דה"ק ביבשה יש חילוק בין נ"י או אחר נ"י אם יש חבלה בפניו ובמים אין חילוק לענין ימים אלא בין נחבל בפניו אין מעידין אפי' תוך ג' ובין לא נחבל בפניו דשרי אפי' לאחר ג' ימים וכתב שגם ב"י בתשובה תירץ כן וביאר הדברים דתחילה כתב הטור דרך כלל דיש שיעור בהיתר זה של ט"ע דהיינו דוקא תוך ג"י ולא אח"כ והיינו ביבשה אבל במים אין חילוק בשיעור ימים אלא כל שהוא מותר מותר אפי' אחר ג"י ובמקום שאסור אסור אפי' תוך ג"י ואח"כ כתב דרך פרט על מים ועל יבשה וזה נכון הוא אלא שבדרישה נכנס אח"כ לתירוץ אחר והוא דחוק אלא דנ"מ מאותו תירוץ דין א' דהיינו דמה דמחמירין במכה במים היינו אם המכה במקום ההיכר דהיינו פניו וחוטו דאסור אפי' לאלתר דמי' מרזי לי' (עיין בשו"ת משאות בנימן סי' מ"ו ובשו"ת בב"ח סי' קי"ב) אבל אם המכ' במקום אחר לא בפניו הוה דינו כאלו אין שם מכה ומו"ח ז"ל חולק ע"ז הדין דביש מכה אפי' בגוף מרזי ואני הוכיחתי בתשובה סי' ה' כדברי הדרישה והטור ג"כ ס"ל כן דמ"ש וגם שאין בו מכה קאי על הצורה שזכר קודם שנשתנה צורתו כו' ע"כ לא היה צריך לחלק והבאתי ראיה לזה עיין בתשובה הנ"ל ונ"ל עוד שיש חילוק בהך מלתא דמי' מרזי מכה דהיינו לענין שנחבל מאחורי הראש במכת חץ או ביק"ס לחלל המוח אע"ג שבצד הפנים עצמו אין בו רושם מ"מ (מקח) (צ"ל מתפח תפח) מקום המכה ואסור אפי' תוך ג' ימים מחמת מיא מרזי למכה דאפשר שמנעת המכ' בפנים סמוך לצד הפנים ולא אמרינן בזה מיא מצמית צמותי כנ"ל:

לד מעידין עליו שאינה נשתנה במים בדרישה הקשה שמשמע בט"ע לחוד וממ"נ במאי איירי אי בראוהו שנטבע למה סגי ליה בהכרת ט"ע לאלתר ליבעי ליה סימני' עם ט"ע כמ"ש אח"כ בטור בד"א שראוהו נפל לשם כו' ואי מיירי זה שלא ראה הטביע' למה בעינן שיראוהו לאלתר אפי' לאח"כ סגי כמ"ש בטור אח"כ ונכנס לפלפל בשני דרכים לחלק ביניהם גם בן לב טרח בקושי' זו גם מו"ח ז"ל הקשה כן על הטור דכאן משמע דאפילו שלם בכל גופו אסור אם לא ראוהו מיד ואפילו אחר שלא ראה הטביע' ואח"כ כתב הטור דאחר נאמן אחר ששהה מן המים ותירץ דכאן מיירי בשני עדי' דלא אמרו בדדמי ע"כ

סגי בט"ע לחוד ואח"כ מיירי בע"א דחיישי' לבד דמי כשראה הטביע' ואני אומר דכל הטורח הנ"ל הוא בחנם דגברא חזינא תשובתו לא חזינ' דמ"ש הטור כאן מעידין עליו אין כוונתו להחליט הדין דבט"ע מעידין עליו בכל גוונ' דכאן לא נחית לפרושי באיזה עדות מועיל ובמה דאין (כאן) מקומו אלא לקמן כשמפרש דיני הטביעה וכאן לא בא לחלק בין יבשה לים לענין שיעור ג' ימים והיינו דביבשה אחר ג"י בודאי אין שום צד להתיר אות' יהיה העדות מה שיהיה אם לא סימנים מובהקים לגמרי דמזה אצ"ל כלל דמהני וע"ז אמר דבמים יש צדדים להעיד עליו ויתבארו במקומם אח"כ איך יהיה העדות ולחלק בין ראה הטביעה או לא וכאן לא נחית אלא שאין דין מים כיבש' דהיינו במים אין עיכוב מצד שהייתו במים אלא יש עיכוב מצד שהייתו אחר שהועלה מן המים וגם בזה לא החליט לומר דאין תקנה בעולם כמו ביבשה אחר ג"י אלא בא להודיע שבזה יש חשש שינוי ויתבאר דינו אח"כ במקומו דיש צד דמהני דהיינו מי שלא ראה הטביעה כו' דאז אמרינן שלא נשתנה הרבה שא"א להכירו מ"ה לא אמר הטור כאן אז שלא ראוהו מיד בעלייתו מן המים אין מעידין עליו דהוי משמע בשום צד אלא כ' משתנה כלומר בה שייך שינוי וחשש בדדמי ויתבאר אחר כך החילוק האיך הדין כ"ז נ"ל פשוט ובחנם טרחו כל המפרשים בפ' משאות בנימין סי' ק"ד מביא דברי הרמב"ן וז"ל אין מעידין אחר ג' ימים אם הוא בימות החמה או שמוטל במקום חמימות אבל בימות גשמים ומוטל במקום צינה מעידין עליו אפילו אחר כמה ימים וכתב מ"ב שיש לסמוך ע"ז (ועיין בשו"ת מהר"א ששון סי' ט"ז):

לה **וכן אם היה בו מכה** פי' בצורת הפנים ועיין בס"ק כ"ו:

לו אזלינן לחומרא דהוי ספיקא דאוריית' ואף לדיעה המקיל בספק נהרג תוך ג' ימים בסעיף שאח"ז והיינו דעת התו' מודה בספק זה להחמיר דמספק אמרינן דנשתהי דלא שכיחי דתוך שעה שהעלוהו מן המים ראוהו כ"כ הר"ן בתשובות מבי' ב"י אבל מדברי תו' פ' האשה שלום (יבמות דף קט"ו) ד"ה וקאמרי כו' משמע דגם לאחר שהעלוהו מן המים והגוף שלם שוה לאחר ג' ימים דהריגה דמהני אם מכירו בט"ע וא"כ צ"ע לענין הלכה ועיין מ"ש בתשו' סי' ט':

לז אפילו אשתהי מתירין אשתו תימה לי מ"ש בגמרא ר"פ האשה שלום בבעיא דעד א' במלחמה וחזייה לאלתר וקאמר' סימנים ופי' תו' דהיינו סימנים מובהקים וכן מוכח שם דאמר דלאו עליהו קדמכינן אלא על סימנים וא"כ ק' ל"ל לאלתר שם הא אפי' לזמן מרובה שרי וצ"ל דהגמרא אמרו שם דרך דחיי' די"ל דחזיוה לאלתר והותרו ע"י ט"ע ממילא תפשוט דע"א במלחמה מהימן ואיכא למימר נמי דקאמרה סימנים ממילא לא

תוכל לפשוט מידי דזיל הכא קמדחי ליה אח"כ ראיתי במרדכי דהאי וקאמרה סימנים הוא כמו אי נמי ובי"ס איתא אי נמי ובתשובת סימן תשיעי ביארתי היטב:

לח ואין יודעים מתי נהרג צריך להבין איך יודעים בודאי שנכרג תוך ג' ימים אם לא באופן זה שנהרג אחד בפנינו ואין מכירין אותו עד שבא אחר תוך ג' ומכירו:

לט ויש אוסרים לדעת הרב המזרחי שזכרתי בסעיף ט"ו שהולכים להקל בפלוגתא גבי עדות דאשה ממילא גם כאן יש לסמוך להקל ובמרדכי סוף יבמות וז"ל אי נמי אפילו איכא לפעמים שדרכו להתנפח ואין מכירין מיהו היכא שאנו מכירין יפה יכול להעיד אפילו אחר ג' ימים והיינו כר"ת:

מ מותרל לדברי הכל דבר זה הוא תמוה דבב"י מביא זה בשם הרשב"א מטעם ממה נפשך אם הקול הוא אמת אינו צריך לעדות אחרת ואם אינו אמת הרי אינו לאחר ג' ימים עכ"ל ואכתי לא נפק מידי ספק דשמא הקול אינו אמת והוא עדיין חי וזה אדם אחר הוא והריטב"א עצמו שם כתבו דוקא לדעת התוס' שס"ל להקל בספק והיינו לדיעה קמייתא בסעיף זה ואם כן תימא למה כתב כאן לדברי הכל ומו"ח ז"ל נדחק בזה. ונראה לי דהרב בעל הש"ע פסק כהריטב"א ולא מטעמי' אלא דסביר' ליה דטע המקילין בספק כיון שאין נראה לנו שום שנוי פנים ושמא נתפח חששא דרבנן הוא והמחמירין חוששין אף לחחשא זו שהיה רחוקה קצת ובז' שס"ל לבעל הש"ע דבמקום דאיכא עוד חד לטיבותא דהיינו שיש שנהרג אע"ג דאין ראוי להתיר מחמת אותו קול לבד מ"מ מסייע להכריע להקל מחמת ספק שמא נפתח והמחמירין מודים בזה כנ"ל דלא מכח ממה נפשך מתיר בעל הש"ע בזה לדברי הכל:

מא ואפילו נפל למים כולי עיין בתשו' סס"ה:

מב אינו מעיד הטור כתב ואם עד אחד מעיד ראיתיו מיד אחר שהועלה והכרתיו על ידי סימנים שהיה לי' בגופו נאמן (פי' סימנים שאינן מובהקים אלא דמהני בצירוף טביעת עין) אבל אם אינו אומר על ידי סימנים אלא ע"י טביעת עין אינו נאמן במה דברים אמורים שראהו העד שנפל שם כו' אינו נאמן כו' אבל אחר שלא ראה שטבע נאמן אפילו לא ראהו מיד אחר שהועל מהמים ואפילו בט"ע בלא סימנים עכ"ל בפריש' והא דאמרינן לעיל שאם לא ראוהו מיד משתנ' יש לומר דהנה ידעינן שנפל שם ולעיל ספק אם נפל במים כלל עכ"ל ודבריו תמוהים מאד דודאי אין חילוק בין (ההוה דהכא) לההואדלעיל דהא גם לעיל מצאוהו במים והעיקר דשם אמור' סומך על הנזכר כאן וכמה שכתב סימן קל"ד:

מג **ראוהו צלוב ועוף אוכל בו'** פי' דעדיין לא מת והעוף אוכל בו ובטור כתב או שעוף אוכל בו והכל חדא אלא שאין שייך העוף אוכל בו אם אינו אסור ומקושר במקום

אחר וטעם איסור הצליבה משום דחיישינן שמא אחר שהלך זה משם בא א' וחתכו מן הצליב' כדאיתא במרדכי בשם ירושלמי דההיא מטרוניתא שעברה ראתה תלוי אחד ציותה לחתוך אותו ונשאר חי. כתבתי זה לפי שראיתי מו"ח ז"ל כתב דהאי צלובי היינו שצלבוהו בידים כדאיתא פ' נגמר הדין ופסוק מלא הוא שרים בידם נתלו אבל צליבא שבמלכות זה ובשאר מלכיות שתולין אותו בחבל סביב צוארו ונחנק מיד מעידין עליו אע"פ שהלך משם ולא שהה שם עד שתצא נפשו דכל שא"א שיהיה אלא ימות בקרוב מעידין עליו עכ"ל ואין לסמוך על הוראה זו כלל (ועיין בשו"ת לבב"ח סי' שכ"ז לדינא) דנהירנא בימי חורפי שאירע מעשה זה שהועד על אחד שראו' בו התלי' והלכו משם תיכף וע"ז כתב מו"ח ז"ל להתירה מטעם שהצליבא בגמ' לא היתה בצואר ויליף לה מדאיתא פ' נגמר הדין ת"ר אלו נאמר ותלית הייתי אומר תולין אותו ואח"כ ממיתין כדרך שהמלכים עושין ת"ל והומת ותלי' ממיתין אותו ואח"כ תולין אותו ודקדק מזה מדקאמר ואח"כ ממיתין אותו ש"מ שדרך המלכים היה שלא מת מחמת התלי' אלא תולין אותו בידו ואח"כ ממיתין אותו ביורים ורמחים ולא נראה בעיני חילוק זה והבאתי ראיה מתרגום רות שחשיב ד' מיתות ב"ד רגמות אבנא ויקידת נורא וצליבת קיס' וקטילת סייפא הרי שחשיב שם ארבע מיתות ב"ד וחשיב במקום חנק צליבת קיס' ש"מ שסביב צוארו היו צולבים מי שהיה חייב חנק ולא בידו ומ"ש הפסוק שרי' בידם נתלו משם אין ראיה אדרב' דאי סתם צליבא בידים לא היה צריך הקרא למימר אלא סתם נתלו אלא ודאי ששם אמר על רוב הצרה שלא תלה אותם בצוארן דאז היתה המיתה קרוב ולא אפוש' צערא אלא שינוי התליה לתלותה בידיהם כדי לאפוש צעריהם קודם מיתתן והחי' דפ' נגמר הדין דקאמר ואח"כ ממיתין אותו לא אמרו דבר זה אלא לענין תלי' ההי' של ב"ד דחייב סקילה וכל הנסקלין נתלין ממילא היה תולין אדם שכבר מת משא"כ בתליה של מלכות שתולין אותו בעודו חי ואח"כ משהה אותו שם שימות ע"י חניקה שיחנק לכן אמר לשון ואח"כ לאפוקי להמיתו קודם התלי' והא דאמרה נעמי לרות אית לן צליבת קיס' במקום חנק אע"ג דמצות חנק של ב"ד אינו כך אלא משקעים אותו בזבל עד ארכבותיו כדאי' בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נ"ב) היינו דשם לא באה נעמי אלא לגלות לה מצות חנק שחונקים בצוארו ולא באה לפרושי לה כיצד חונקים לפי דיננו אלא שסביר' לה כדרך שהמלכות חונקים בצואר בתליי' קיס' כן חונקים בדיננו ותו דאי התנא דידן דתנ' היה צלוב היינו צלוב בידיו פשיטא דפשיטא שאין מעידין בשביל זה המיתה בפרט לדעת הטור דהעוף אוכל בו היא חלוקה אחר' ממילא האי דצליב אין שם רק הצליבא ואי בידו הוא מהיכי תיתי להעיד על מיתתו אלא פשוט דצליבא בצווא'

קאמר ואפ"ה אין מעידין בו שמא תיכף חתכוהו משם ונשאר חי וזכורני שכמה רבנים לא הסכימו לחילוק זה. וע"כ אין לסמוך להקל בזה כלל. וע"כ נראה דאם בא א' להעיד על א' שנתלה צריך לשאלה אם שהה שם עד שיצא' נפשו אלא דאם שמע מפי אחר שפלו' נתלה די בכל כמו שזכרנו לענין קברתיו בסי' י"ח בתשובה (ועיין בשו"ת בב"ח סי' קכ"ז לדינא):

מד **או שיירו בו חצים** בטור כתב או מלא פצעים אפי' במקום שעושה אותו טריפה כו' וק' מאי שנא משחט בו רוב שנים דמיזידין עליו. ונראה לתרץ דבריו ותחילה נאמר ונפרש דברי הרמב"ם דהיינו סעיף ל' וסעיף ל"א במשנה איתא אין מעידין עד שתצא נפשו אפי' ראוהו מגוייד וצלוב והיה אוכלת בו ופרכינן למימרא דמגוייד חי ורמינהו אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו אפי' מגוייד ואפי' צלוב ואפי' גוסס טמוי הוא דלא מטמא הא מחיי לא חיי. אמר אביי הא ר"ש בן אלעזר הא רבנן. דתני' מעידין על המגוייד ואין מעידין על הצלוב רשב"א אומר אין מעידין אף על המגויד מפני שיכול לכוות ולחיות בא אמר בסכין מלובנת ודברי אכל פי' דמתני' דתנא אין מעידין על המגוייד איירי בחתכו בסכין מלובנ' גם ת"ק דבריי' מודה דאין מעידין דמרפה ע"י מכוה ובריתא דפליגי במגוייד היינו בסתם דת"ק לא חיישׁ שמא הסכין היתה מלובנת ורשב"א חיישׁ בסתמא. וכתב הטור בשם הרמ"ה דוקא שראוהו מגוייד במלובנת וה"ה באינה מלובנת ונכווה אח"כ כדאמר רשב"א שיכול לכוות ולחיות אח"כ אבל אם לא נכווה אח"כ מעידין עליו ורבנן דפליגי ארשב"א וכן הלכה עכ"ל: וקל דהא אם בודאי לא נכווה אח"כ גם לרשב"א מעידין דהא עיקר חומרת רשב"א משום שיכול לכוות אח"כ וכאן ראינו שלא נכוו' לא פליגי ת"ק ורשב"א אלא אי חיישינן בסתמא או לא וצ"ל דהך אם לא נכווה דאמר הרמ"ה בסיפא פירושו שלא ראינו שנכווה אלא ספק בדבר ופסק כת"ק והטור כתב ע"ז ואין נראה כן מדברי א"א ז"ל דהיינו מדלא הבי' הרא"ש והרי"ף רק המשנה ולא הביא אוקימת' דברי רבא דמיירי במלובנת אלא ודאי דאף בסתם חיישינן שמא הסכין היתה מלובנת וק' דהא לרבא מיירי במלובנת לד"ה ובריתא דפליגי היינו בסתם א"כ אמרי פסקו כרשב"א ולמה לא פסקו כת"ק ומ"מ מביא בשם הרשב"א ג"כ בסתם לחומרא וכתב עליו המ"מ דא"כ למה אמר רבא במלובנת ה"ל למימר בחשש סכין מלובנת ותמוה לי מאוד דהא א"א כלל לומר דרבא חשש מלובנת קאמר דא"כ היינו אביי דס"ל בחשש מלובנת מיירי מתני' והנלע"ד דהמחמירין בסתם פוסקים כאוקימת' דאביי דבסתם מיירי מתני' ואתי' כרשב"א ממילא הלכתא כן ואע"ג דהלכה כרבא לגבי אביי שאני הכא דסוגיא דגמ' אתי כאביי דהא פרכינן אח"כ שם ותאמר' מיא מירזי מכה והחי' סברא דמי' מרזי' מכה אינ'

מוכרחת אלא לאביי כדאיתא בסוגיא שם בהדיא ועכשיו נבאר בס"ד פי' הסוגי' לדעת הרמב"ם והטור דהרמב"ם והטור תרווייהו ס"ל דמגוייד דתנן במתני' דאין מעידין היינו במקום שעושה טריפה ובודאי ימות אלא דהחי' דצלוב וחיה אוכלת היינו תרווייהו (דמי) להדדיי ושניהם אין בהם מיתה ודאית כמו שנזכר אח"כ והרמב"ם לא נקט מגויד שנזכר במתני' כמ"ש המ"מ והוא תמה עליו באמת למה לא הזכירו והב"י כתב דבמ"ש הרמב"ם אף על פי שדקרוהו או ירו בו חצים היינו גייד דמתני' ולא נלע"ד דבריו בזה דא"כ לא ה"ל לשנות הלשון לענין דקיר' וחצים אלא בזה כיון הרמב"ם על מה שאמרו ר"פ האשה שלום דאשה במלחמה אינה נאמנת לומר מת בעלי דזימנין דחזי' דמחי לי' בגיר' או ברומחא וסברא ודאי מת ואיכא דעביד ליה סמתר' וחיי והתם לא חזיי' דמחי גיר' במקום שעושה טריפה דאז לא מהני סמתר' להחיות מתים ואע"ג דאיתא בפרק המקבל דאמר שמואל כל חיות האדם תלוי ברוח ופרכינן והאיכא הרוגי מלכות דלאו ברוח תלי החיות ומשנינן אי לאו משום רוח הוה עבדי לי' סמא וחיי ש"מ דהתם מועיל לתת החיות אפי' לנהרג הוא באמת לא מהני סמא דשם לנהרג מצד הרוח וההיא דפ' האשה שלום ודאי לא מיירי דמחי לי' בגיר' במקום שחיותו בו כגון שראתה שהחץ נכנס למוח או ללב בזה ודאי נאמנ' כאלו אמר' קברתיו דהא איתא לעיל בהג"ה סעיף י"ז דלאו דוקא קברתיו אלא כל שרואין שודאי מת ותו דאמרינן שם וסבר' דהוא מת משמע באמת לא מת אלא ודאי דשם מיירי שלא ראתה דברים אלו במקום היות' אלא החץ נכנס לחלל הגוף וסברא שבודאי ימות ובאמת לא ימות רק שמכה יש בו ויש לו רפואה ודבר זה נתכוין הרמב"ם במ"ש אע"פ שדקרוהו ברומח או ירו בחצים אין מעידין דאפשר שאין שם מכת מות אלא סתם מכה ואפשר ברפואה אבל מגוייד דמתני' הוא מכת מות ולא זכרו הרמב"ם מטעם שהמשנה שאמרה שאין מעידין בזה משום שאפשר ברפואה מכוות אש כדמוקי לה רבא במלובנת והרמב"ם לא עסיק בזה שחתכו בסכין מלובנת דמלתא דלא שכיחי היא ולא נקט אלא הדברים שאין המיתה ודאית בהם אבל בדברים שהמיתה ודאית הוה כמו שחט בו שנים או רוב שנים דפשיטא דמעידין עליו וראיה עוד לזה מדברי ב"י שכתב על דברי הרמב"ם אלו וז"ל וא"ת דיש לתמו' עליו דלמא לא ביאר דבריו במ"ש אע"פ שדקרוהו אי מיירי דוקא ברומח או בחץ מלובני' ואי בשאינן מלובנים מאיזה טעם אין מעידין עליו אם דקרוהו במקום שאינו חי כו'. הרי לפניך שבמקום דלא חי מעידין עליו ואין חוששין לרפואה הגם שקושייתו אינו קושי' לפי מה שזכרתי דמיירי בספק מיתה מ"מ יש לי ראיה מן הסברא שזכרתי דלא חיישי' לרפואה במיתה ודאית ודבר זה נכלל במ"ש הרמב"ם בכל הדברים שא"א שיהיה אלא שימות בזמן קרוב

מעידין עליו ולדעת הטור נראה שהוא מפרש ע"ד מ"ש התו' שם וז"ל עוד אומר ר"י לפרש דודאי פשיט' דמגוייד דמתני' מת לבסוף כיון שמגויד במקום שעושה טריפה אבל אינו דבר ברור שימות קודם שיתירו לה לינש'. והשתא פריך לי' ממגויד וגוסס ואותו גוסס שסופו למות הוא מת לאלתר וה"ה נמי במגויד מת לאלתר מדתנ' מגויד בהדי גוסס עכ"ל. ובזה ניחא דברי הטור שכתב במגויד אפי' במקום שעושה טריפה דאע"פ שבודאי ימות קודם שיעברו י"ב חדש מ"מ אין מעידין להנשא קודם שימות בודאי וא"ל ה"ל לומר אין מעידין עד סוף יב"ח דה"א אפי' אם ימות צריכה להמתין יב"ח ע"כ נקט עד שתצא נפשו דהא בודאי תצא נפשו תוך יב"ח דטריפה אינה חיי' יב"ח ומש"ה נקט השיעור שאפשר להיות תוך יב"ח ופשוט שגם הרמב"ם מתיר בזה לאחר יב"ח נמצא לאחר יב"ח שרי לכ"ע ועפ"ז התרתי בזמן הגזירה בא' שבא מן המקום שהיה נחב' לחדר א' וראה שם א' מונח שנחבל והגיע חבורה תוך המוח ונשאר שם והוא ברח למקום אחר ולא ראה אח"כ אותו הנחבל ואח"ז עבר לערך שנה מזמן ההריגה דמותרת להנשא לכ"ע גם מו"ח ז"ל כ"כ לדברי הטור דמותרת לאחר יב"ח. אלא דלדעת הרמב"ם כתב שתחלה היו מפרשי' בגמר' או או קתני ולבסוף אמרינן דצלוב והוא מגויד קאמר ואין לזה רמז בגמ' כלל ועוד נראה דהא דצריך להמתין יב"ח היינו אם לא היה שם קבורה רק במקום שעושה טריפה אבל ראה העד שנעשה חתוך במוח בגלוי שנתרחב פשיטא דגם להטור תינש' אח"ז סמוך דהוא כמו שחט רוב שנים כנלע"ד וראיתי שגם בפרישה מחלק כן בענין אם נודע שרגל נעקר למעלה מארכובא (דברי המגיה כתב החמ"ח בס"ק נ"ט בב"ח כתב שאף לרשב"א מת הוא תוך יב"ח ואין מעידין דקאמר היינו תוך י"ב חדש המעיין בתו' יראה דאין דבריו ברורים דהתו' בד"ה למימרא הקשו וא"ת בלא מלתא דרשב"א תיקשי לי' רישא לסיפא כו' ותירצו דבלא רשב"א הייתי מפרש הרישׁ' דיאן מעידין לאלתר וסיפ' היינו לאחר יב"ח. אבל לרשב"א דאמר בפי' שיכול לכוות ולחיות ע"כ מקשה רישא לסיפא כו'. וא"כ לפי המסקנא לרשב"א אסורה לעולם כשהוא מגוייד וכן לת"ק בסכין מלובנת עכ"ל וקושי' זו ק' ג"כ על הט"ז דמפרש הטור דמגויד במקום שעושה טריפה אינו חי יותר מיב"ח וכבר כתב הט"ז לעיל דהפוסים המחמירין בסתם ס"ל כאביי ואתי' מתני' כרשב"א והפוסקים המחמירין בסתם הם הרי"ף והרא"ש וע"ז כתב הטור ואינו נראה כן מדברי אדוני אבי הרא"ש א"כ קשה היאך פסק הטור לפ"ד הט"ז דלאחר יב"ח מעידין הא במסכנ' ס"ל לרשב"א דחי לעולם ומתני' אתי' כוותיה ונ"ל דלק"מ לא על הב"ח ולא על הט"ז ודבריהם ברורים ותחילה נבאר דברי הט"ז בקיצור דהט"ז ס"ל בין להרמב"ם ובין להטור דמגוייד דמתני' במקום שעושה טריפה ובודאי ימות לאלתר רק

ע"י רפואה מכוו' אש יוכל לחיות יב"ח ולא יותר כמ"ש בעצמו במקום שעושה טריפה לא מהני סמתר' להחיות מתים וה"ה במכו' כן הוא דלא מהני להחיות מתים רק עד יב"ח מהני ולא יותר וכן מוכח נמי ממה שמפרש דברי הטור דלאחר יב"ח מעידין ולפ"ד מוקי הטור כאביי דבסתם חיישינן למכוה א"כ ה"ל לאסור אף אחר יב"ח כמ"ש דמתני' אתי' כרשב"א או דס"ל דאפי' כרשב"א לא מהני מכווה רק עד יב"ח ולא יותר והטור והרמב"ם מחולקים בזה דרמב"ם ס"ל דלא חיישי' למכוה דלא שכיחי הוא מעידין לאלתר דמגויי' מת לאלתר והטור ס"ל דחיישינן למכווה ואין מעידין עד אחר יב"ח אבל אחר יב"ח מעידין אפי' בראוהו מגויד במלובנת במקום שעושה טריפה דאינו חי יותר וזהו שכתב ופשוט דגם הרמב"ם מתיר בזה לאחר יב"ח כן הוא ביאור פירושו ועתה לתרץ קושיות החמ"ח דהא לפי פי' התו' דגם מגויד דמתני' מת לבסוף כו' דהיינו אחר יב"ח רק שקושיות הגמ' הוא דמוכח שמת לאלתר א"כ כדמשני בגמ' הא רשב"א הא רבנן ר"ל מתני' דקאמר דמת לבסוף ואין מעידין עד אחר יב"ח הוא כרשב"א דס"ל דיוכל לחיות ע"י מכווה עד יב"ח והא רבנן דס"ל דמת לאלתר ולא חיישינן למכוו' והשתא פי' התו' כן הוא דאי לאו מלתא דרשב"א לא הוה ק' רישא לסיפא דהא ע"כ אף כי מדלית מתני' דמגויד מוכרח לפרש הסיפ' דמיירי לאחר יב"ח דהא בלא קושיות הגמ' מהא דמוכח דמת לאלתר היינו סוברים דמגויד אינו מת לאלתר ויוכל לחיות עד יב"ח וא"כ איך קאמר המתני' מן הארכובה ולמעלה תנשא הא אפילו אם נעשי' טריפה במן ארכובה ולמעלה יוכל עכ"פ לחיות עד יב"ח והאיך תנש' קודם יב"ח אלא ע"כ דהמתני' דקתני תנש' היינו לאחר יב"ח אבל לא מקודם יב"ח א"כ מרישא דמתני' דקתניבמגויד דאין מעידין נמי לא מצי לאקשויי דנוכל לומר דזה מיירי בתוך יב"ח אבל השת' קאמר דמגויד מת לאלתר אלא דרשב"א ס"ל דאפשר לכוות ולחיות ורבנן סבירי ליה דלא חיישי' למכוה אם כן נוכל לאוקמי סיפ' דמתני' דקתני תנשא היינו לאלתר דמגויד מת לאלתר וכרבנן דלא חיישי למכוה ובודאי אלו היה דעת המשנה דהאי תנש' הוא לאחר יב"ח לא ה"ל לסתום אלא לפרש כדי שלא נטעה לומר דתנש' לאלתר כרבנן א"ו מדלא פירש כן ש"מ דהאמת כן הוא דתנש' לאלתר דמגויד מת לאלתר ולא חיישי' למכווה כלל להכי מקשה שפיר דכאן בריש' קאמר דלא תנשא והיינו עד אחר יב"ח דחיישי' למכוה ובסיפ' מוכח דלא חיישי' כרבנן אבל באמת אחר יב"ח גם מתני' ורשב"א ס"ל דא"א לחיות ע"י מכוה ולא כמו שהבין החמ"ח לפרש פשט התו' דלרשב"א יוכל לחיות לעולם כי זה הוא כלל גדול דטריפה אינו חי יותר מיב"ח וא"א להחיות מתים ע"י שום רפואה ע"כ דברי המגיה):

מה אפילו טבע ביום הגדול מעשה היה בימות הקרח שנגלדו המים והיה א' הולך ע"פ המים ומלמעלה על הגלידה והיה שם מקום פתוח כמו שרגילים להשקות הבהמות ונפל שם תוך אותו המקום ונטבע והיה המים שאין להם סוף והתירו אשתו וא' מהם היה הרב מהרש"א וראיתי תשובה שחיבר ז"ל ע"ז והבי' ראיה מלשון רש"י פ' בתר' דיבמות דף קכ"א אגמי דסומק' פי שאין שם מים חיים ועומד במקומו כמים שיש להם סוף דמי שאינו יכול לשוט ע"פ מים ברחוק הלכך אם איתי' דסליק הוי קחזי בה נמי אינו יכול לשוט למרחוק וע"ז האריך (וע' בש"ת בב"ח סי' קצ"ד):

מו **בסי' מובהק בבגדיו** פי' שמצאוהו מלובש עדיין באותן בגדים שיה עליו בשעת הטביעה אין כאן חשש שאלה דהיינו שמא עלה משם והשאיל בגדיו לאחר ונטבע אותו אחר דכולי האי לא חיישי' ובלבוש ז"ל כ' וי"א דבסי' מובהק אפילו העלו את בגדיו וראה בהם סי' מובהק מהני ומתירין אשתו כו' כ"כ מורי מהרמ"א ואומר אני שלא אמר כן מורי אלא (בכבו') צ"ל (בבגד) שלא היה לו פנאי במים לפשטם כדי להקל מעליו כגון חלוקו או בתי רגליו ובתי זרועיו שקורין זופיצ' וכה"ג וכ"ש אם היה בו קרסים שאז ודאי טבע ואח"כ ע"י בלבול המים נתפשטו ממנו אבל בגד שקורין ראק וכה"ג שיוכל לקרעם ממנו אין סומכין עליו אפילו בסי' מובהק כו' עכ"ל במחילה מכבודו שגג הרבה בזה דהוא הבין דברי רמ"א כשלא נמצא שום גוף רק הבגד לחוד ומ"ה נחית לחלק בין ראק לזופיצ' וזה אינו נכון כלל דודאי מה ששנינו בסוף יבמות דמצאו מת ביבשה דאין מעידין על סימני גופו וכליו דהיינו מלבושיו משום דחיישי' לשאלה היינו שמצאוהו מתלבש באותן מלבושי' דאי לא מצאו אלא המלבוש לבד למה הוצרכו לומר השאילם לאחר ואותו אחר מת תיפוק ליה משום שמא הבעל בגדים חי עדיין ואבד בגד שלו וכי בשביל שמוציאין בגד של אדם באיזה מקום נאמר שמת וכן כאן שמא פשט בגדיו באיזה ענין ונאבדו ממנו אלא פשוט אפילו לתינוקות של בית רבן דמצאו מת מלובש בבגדים אלו שיש בהם סי' מובהק דלא נימ' שמא אדם אחר ששאל המלבוש הה ממנו ומה היא וכן מוכח להדי' ממ"ש בסעיף זה דאם יש סי' מובהק ביותר ברגלו סומכין עליו והיינו מארכובה ולמעלה אבל מארכובה ולמטה אין סומכין ביותר להתיר בשביל זה אפי' בסי' מובהק ביותר דחיישי' שמא אחר שנחתם ממנו רגל למטה והוא חי עדיין כ"ש וכ"ש אם אינן רואים (רק) המלבוש שלו אפי' הזופיצ' דלא מהני להתיר אשתו בשביל זה חלילה וחלילה לנו לומר כן וכאן מיירי שהמלבושים על המת הנטבע קמ"ל דלא חיישי' לשאלה אלא הו הנטבע באותן המלבוים מסתמ' הוא הנמצ' בתוכה הן ראק או זופצי שנמצ' עליו

מועילים להתיר אשתו ויש כאן מכשול גדול בדברי בעל הלבוש ז"ל ובדרישה בהג"ה מבי' הך כמו שזכר הלבוש והיא שלא כמשפט:

מז **עד א' אומר ראיתי כו'** זהו בעיא בגמ' מי נימ' טעמ' דע"א נאמן בעלמ' דמלת' דעבידי לגלויי לא משקר ח"ג לא משקר' א"ד טעמ' דע"א מהימן משום דהיא גופ' דייקא ומנסב' והכ' כיון דזימנין סגי ליה לא דייקי ה"נ לא דייקי ואמרה בדדמי ולא איפשוט הלכך אם לא אמר קברתיו לא תנשא:

מח אא"כ העיד בפי' ע"א דבזה לא מהני עד מפי עד אם לא אמר בפי' האיך נטבע ואפילו למה שזכרנו כמה פעמים דמהני לענין וקברתיו וכיוצ' בו היינו בדברים שלפי משמעות הלשון של העד הוא מורה על יותר קרוב למיתה מן החיים כההי' וקברתיו וכעין שזכר הרמב"ם לענין שנזכר בסעיף ה' האיך ראיתם ובמה ידעתם כו' ובזה כתב הרמב"ם באם אין העד השני לפנינו סגי וכן לענין מל"ת הוה מסתמ' מל"ת כל שלא זכר מזה כלום ע"כ מהני בעד מפי עד כמ"ש בסעיף ה' אבל באומר נטבע סתם יש יותר סברה דנטבע במים שאין להם סוף כי רוב הנטבעים הם במים שאין להם סוף אבל אם אומר בפי' במים שיש להם סוף רק שאומר סתם ואינו אומר בפירוש שנטבע ממש ואפשר שלא שהה עד שתצא נפשו או שמא נשברה הספינה בזה הולכים לקול' בעד מפי עד שאדרב' רוב הנטבעים הם שלא בדרך זה אבל בעד א' עצמו או גוי מסל"ת בפנינו ודאי אין מועיל עד שיאמר בפי' כיצד יודע שנטבע כנלע"ד אם העיד העד שראה שנטבע פלוני ושהה שם כדי שתצ' נפשו רק שיש ספק אם המים יש להם סוף או לא נלע"ד דאזלי' לקול' כיון דאפילו באין ל"ס אם ניסת לא תצא ע"כ לא הוה ספיק' דאוריית' רק ספיק' דרבנן:

מט **אע"פ שאסורה לינש'** פי' ואין אני קורא בה לכשתנשאי לאחר כי' מ"מ כיון שאם ניסת לא תצא שפיר קורא אני לכשתנשאי לאחר כו' כ"כ הרשב"א וב"י מביאו וא"כ בכל מקום שאם נשאת לא תצא דינא הכי:

נ אבל אם בא השני קודם שהתירוה וה"ה באשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת כן הוא ברמב"ם פי"ב מגירושין ומ"ה תצא כאן שניסת אחר שבא השני ואמר לא מת:

נא ברי בו אע"ג דאשה שאמרה מת תיגש' היינו בדליכ' עדים:

נב וי"א תצא הטעם דע"א בהכחשה לאו כלום הוא אבל בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת לכ"ע לא תצא אם ניסת לעד כו' וכתבו כאן בסיפא ניסת לא' מעדיה לא תצא:

נג **בד"א** פי' הא דאמרי' תצא דוקא כשאותו שמתירה הוא ממין המכחישו ואז אפי' ניסת תצא אבל אם אינו מאותו מין ר"ל פלגא ופלגא ואם התירה כבר לא תצא מהתיר':

נד **וגוים המסל"ת כו'** זה דעת המרדכי סוף יבמות ודל כמ"ש ב"י סי' זה לעיל בשם הרד"ך בתשוב' סי' ה' דמסל"ת נאמן להקל ולא להחמיר וכן כתב ב"י בשם תשובת הרמב"ן סימן קע"ח דהסכימו כל רבותינו לאסור ולא מחלק בין גוי לשאר פסולי עדות דאזלינן בתר רוב:

נה **י"א שלא תצא** פירוש שלא בא העד א' עד אחר נישואין הוה דינו בדיעבד כמו ניסת ע"פ ב"ד:

נו ג' כשרים כלי תימה לי דהא אמרינן סוף יבמות דאמר ר"נ האלקים אכלי כוור' לחסא מדבוריה דר"ג אזלי דביתהו ואינסב' כו' והא ר"נ לחוד אמר כן והאיך אינסב' ממאמר ר"נ ביחידות אפי' אם היה אומר זה (בלשון) פסק ולא מצינו שהקפידו ע"ז במה שלא שמע מפי ג' שהם ב"ד אלא ודאי דבמומחי' סגי וכ"ש במ"ש שלא יהיו קרוביבם זה לזה דלמה יפסלו קרוביבם בזה דמאי נגיעה שייכ' בזה והנה המקור לזה מתשובת רשב"א סימן תשמ"ט הביאו בד"מ ושם קאי על ב"ד המקבל עדות ובזה כ"ע מודים דכם הו' אבל לא על המורי':

דברי המגיה: כתב הב"ש יש להביא ראיה מש"ם סוף יבמות דפליגי שם אם צריך דרישה וחקירה או לא חד מדמי ליה לדיני נפשות דצרך דרישה וחקירה וחד מדמי לדיני ממונות דא"צ ונשמע מזה דהו' דין ממש ולא דמי לשאר הורא' וצריך כאן ב"ד כשר עכ"ל אומר אני דודאי לענין קבלת עדות נכונים דבריו כמו שפירש"י כיון דעל פיהם תגבה כתובתה כשתנש' כו' אם כן מכח עדות הללו תגבה כתובת' וכן לענין ד"נ הו' ג"כ מכח עדות שרינן לה לעלמא לכך צריך שלשה אבל להתיר' אין זה אלא כשאר הורא' כי אין כאן משפט לא דיני ממונות שהרי אינו עוסק כלל מדין כתובה ולא דיני נפשות יש כאן רק אם תבא אח"כ לגבות כתובת' אז יהיה דיני ממונות וכן בד"נ אח"ז ראיתי בתשו' מהרא"ם סוף סי' ל"ו שכ' הא דפליגי אם צריך דרישה וחקירה היינו קודם שהוחזקו להיות משיאין עד מפי עד אבל אחר שהוחזקו אין בודקים כלל א"כ לפ"ז אינו דומה לדין כלל אחר שהוחזקו עכד"ה:

נז **ששמעו מפי א' כו'** ברור שיש כאן ט"ס דהא כיון ששמעו השנים מפי א' הוה כאלו אותו א' לפנינו ואין כאן רוב וצ"ל ששמעו כל א' מפי אחד כו' וקמ"ל דאפי' בעד מפי עד אזלינן בתר רוב' וכן הוא בר"ן שמבי' ב"י ולא כתשובת הריב"ש שמבי' ב"י שכתב שלמעשה יש להחמיר ויש תלונה רבה על הרב בעל הלבוש שהעתיק הדבר הזה כמות שהו' לפנינו וכתב הטעם דאזלינן בתר רוב ושגגה היא שאין כאן רוב אם שניהם שמעו מפי א' ואפי' אם מאה שמעו ממנו כולם הוויין מני':

נח **הרי זו לא תצא** בטור סיים ניסת ע"פ עד כשר ואח"כ באו ב' ואמרו לא מת או ניסת ע"פ אשה ואח"כ בא עד כשר ואומר לא מת אפי' ניסת לא' מעידי' תצא עכ"ל האי לא' מעידיה קאי אריש' ואע"ג דשם אין כאן אלא ע"א כשר מ"מ שפיר קאמר מעידיה לשון רבים כיון שיש עכ"פ ג' עדים ואמר דאם ניסת לא' מהם תצא ל"מ למי שהיה מעיד לא מת אלא אפי' לאותו דאמר מת ובחנם דחק בפרישה בזה:

נט **מתירין להנש' כו'** זו דברי הרמב"ם וכ' המ"מ דבאמר' התירוני לינש' ותנו לי כתובתי פסק באת"ל כדרכו בכל התלמו' ובאמר' תנו כתובתי והיתירוני לינש' בעי' דלא איפשט' ופסק בכל שבממון שאם תפס אין מוציאין מידו וכ' ב"י ע"ז דלא שת לבו לישב למה באמר' תן לי כתובתי והתירוני פסק דמתירין אותו והא כיון דסלק' בתיקו ה"ל למפסק בה לחומרא ושמא י"ל דכיון דמדינ' אתת' מהימנ' לומר מת בעלי אי משום דעבי' לגלויי אי משום חומר דבסוף כי איבעי' לן תנו כתובתי והתירוני אי חיישי' דמשום כתוב' אמרה ספק' דרבנן היא ולקול' והרא"ש לא גרס את"ל כו' עכ"ל דבריו אלו אין להם ביאור כלל דאמאי קרי ליה ספיק' דרבנן הא ודאי אם נתכוונ' לכתוב' ולא להתיר ודאי אסור' מן התורה להינש' ותו נלע"ד דלא נתכוין הרב ב"י בפי' דברי המ"מ כי הרב ב"י סובר שאין חילוק בין רמב"ם להרא"ש אלא כגרס' של את"ל ולא כן הוא דחילוק גדול יש ביניהם דלהרא"ש אזל' הבעי לענין היתר כיון שהזכיר' הכתובה ונמצא כיון דלא אפשט' אזלי' לחומר' ולא תינשא אבל לרמב"ם אין שום הפס' לענין היתר אלא כשאינ' מזכיר כלל היתר אלא כתובה לחו' דאז גם לינש' אסור' אבל אם מזכיר שניהם אז ההיתר הוא עכ"פ אלא קא מבעי' לענין כתובה מי נימא מדמהני לענין היתר מהני ומי גבי ממון או לא ופסק המע"ה אבל הרא"ש וטור פי' דלענין היתר ג"כ מיבעי' לן ונמצא דאזלינן לחומרא ולא תנשא זה דבר פשוט ורבינו הב"י לא דק בכאן:

ס **הואיל ושתיהן אומרות כו'** זהו לשון המשנה אליבא דר' יהודה ור"ש וק"ל למה אמרו דין זה דוקא בצרות ולא בעדים דעלמא שכן הוא הדין באמת באם מכחישים זא"ז כדלעיל סעיף ט' ותו ק"ל כיון דקי"ל דאין צרה יכולה לאסור חבירתה אפי' היא מכחישת' ואמר' לא מת כמ"ש סעיף מ"ו א"כ למה תלה טועם ההיתר במה ששתיהן מודות שאינו קיים תיפוק ליה דאפילו בהכחשה גמורה לית לן בה ונ"ל דקמ"ל רבותא בצרות דהא טעם דאינה יכולה למוסר חבירתה הוא מטעם שהיא שונאה אותה ולחובתה נתכוין שתשב עגונה ואע"ג שגם היא תתעגן לית לן בזה מידי וא"כ כאן שאומרת נהרג אנו רואין שאין כוונתה להכעיס לחבירתה דא"כ היה לו לומר לא מת כלל וא"כ שכל אחת מעידה האמת לפי דברי' ואנו רואים הכחשה בדבריהם ואחת מהם ודאי שקרנית ואולי שתיהן שקר כי

אין יודעים אמיתת הדברים כמ"ש התוס' שם סברה זו קמ"ל דאין כאן שקר ודאי לאסור אותה הואיל ושתיהן מודות שאינו קיים כנ"ל נכון וברור (ועי' סימן א' בסופ'):

סא אבל אם יש קטטה הטעם רב חנני' אמר משום דמשקר' רב שימי בר אשי אמר משום דאמר' בדדמי:

סב **או שהמיר כו'** האי מילתא קאי דוקא אאם היא אומרת מת בעלי אבל ביש ע"א דאומרמת לא פוסל האי מילתא וביארתי דבר זה היטב בתשובה סימן י"ד ע"ש ואמרה מת בעלי במלחמה משמע דבמת סתם נאמנת אבל רש"י כ' ר"פ האשה שלום דביש מלחמה בעולם אפילו אמרה מת בסתם אמרינן מת במלחמה קאמרה ובטור כתב בפי' אפילו בסתם אלא דכ"כ (בדידעינן) דיש מלחמה שלא על פיה אבל אם (לא ידעינן אלא) על פיה כ' וקא' מת במלחמה משמע דבסתם אמרינן על מטתו ועכ"פ נראה דאין חומרא בסתם אלא במלחמה באותה גליל שבעלה שם דוקא:

סג שמא היא שכר' אותו יש כאן מקום אפשרי בס"ד לפ' שפיר דעת הרמב"ם ושסעיף זה הוא לשונו בגמ' האשה שלום איבעי' להו ע"א בקטטה מהו הא דע"א מהימן משום דמלתא דעבידד' לגלויי לא משקר' ה"נ לא משקר א"ד טעמ' דע"א נאמן משום דהיא דייק' ומנסב' והכ' כיון דאית לה קטטה לא דייק' ומנסב' תיקו וברי"ף כ' כאן דהבעיא לא איפשט' ממילא אזלינן לחומרא דהא ספק איסור דאורייתא הוא וא"כ ק' למה פסק הרמב"ם כאן דאם ניסת לא תצא ובב"י כתב שיש לתרץ זה כמו שתירץ הוא לענין הבעי' דתנו לי כתובתי והתירוני שנזכר בסעיף מ"ד וע"ש שלא דק שם הרב ומ"מ פי"ב דגירושין כתב וז"ל ויש קצת תימ' בזה שהרי הרמב"ם סבר דטעמא דע"א משום מלתא דעבי' לגלויי כמ"ש בסוף הפרק וא"כ אפילו לכתחילה תינש' ואזלי אף ע"פ שהוא ס"ל שהטעם כן הוא לא סמכינן עליה מידי לדינ' כיון דלא איפשט' ומ"מ יש תימ' מאין הוציא שם שכשרה אותו שכתב כיון שלא נזכר בגמ' עכ"ל ולא מצאתי שום ישוב ע"ז מנ"ל לרמב"ם להמציא חשש שלא נזכר בגמ' וראיתו בדברי מהר"א מזרחי שהביא בכ"מ ע"ז שיש כמה דברים שכתב הרמב"ם ולא נודע מאין הוציאם ונלע"ד לתרץ על נכון דד"ת עניים הם במקום אחד ועשירים במקום אחר ותחילה נפרש הבעיא לדעת הרמב"ם דס"ל דזה פשוט דאפי' לסברות כאן דלמא משום דדייק' לא אידחי לגמרי הטעם הראשון משום מלתא דעבי' לגלויי היא כמ"ש לקמן בהלכותיהם אלא דהבעיא היא אם הך מלתא דעבידי לגלויי אלימ' היא כ"כ דאפילו לכתחילה תנש' האשה עבור זה ע"פ עדות ע"א א"ד דבשביל טעם זה סגי דלא תצא אבל לכתחילה לא תינש' בשום מקום אלא משום דהיא דייק' ומנסב' דזה מהני אפי' לענין לכתחילה וכאן בקטטה דלא דייקא לא תינש'

לכתחילה וכיון דלא איפשט' הבעיא אזלי' ללחומרא לענין שלא תנש' לכתחילה ובדרך זה ממש אזלא הבעי' לענין ע"א במלחמ' אלא ששם ס"ל לרי"ף ורמב"ם דנפשט' הבעיא במקום אחר דהיינו במים שאין להם סוף דמהני ע"א אפי' לכתחילה משא"כ כאן וכדי שלא יקשה לך מה טעם לא נסמוך על העד לכתחילה אלא דוקא דיעבד לזה יש תירוץ מפ' התקבל (ניטין דף ס"ז) באמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופ' ויחתמו דכשר ולא תעשה זאת בישראל ופריך שם מאחר דכשר למה לא תעשה זאת בישראל ומשני מטעם דחיישינן שמא תשכור עדים ואמרי' שם דחשש זה דוקא בדיבור אמרי' שיש חשש זה שמא תשכיר עדים אבל מעשה לא עבדו ופירוש התוס' שם דבדיבור שעל ידו נגמר המעשה וניסת לשוק מעשה גמור חשיב ליה אבל היכא שאין נגמר על ידי הדבור אלא צריך מידי אחרינ' אחריו עבדי' ליה וא"כ ה"נ ממש כן הוא דע"י הדיבור של העד לא נגמרה התירה אלא שצריך עוד לדיוק' דאש' דהי' דייקא ומנסבה ומשום הכי שפיר יש חשש שמא תשכור עד לזה כי העד יסמך ע"ז שהיא תידוק עד שלא תנש' ע"כ לכתחילה לא תינש' ממש כי ההי' דזכרנו ומשמיא אנהירנהו לעיינין בזה במה שלא פירשו בו רז"ל אבות הראשונים בפי' דברי הרמב"ם זל בטור כ' בדין עד א' בקטטה ואפי' אם עד מסייע' לה אינו נאמן משמע שגם היא אומרת מת בעלה אע"ג דבגמ' לא אמרו אלא עד א' בקטטה דמשמע שהיא לא אומרת כלום מ"מ לענין דינ' חדא היא דדיבור' בזה אינו מועיל כלום אלא דהטור קמ"ל רבותא דאע"פ שיש תרתי למעליותא לא מהני:

דברי המגיה כתב ב"ש בס"ק קמ"ג דלפי דברי התוס' דריש פ' האשה שלום שם דאיבעי' ע"א במלחמ' מאי כו' מפרשים התוס' דלעולם לא חיישי' דאומר בדדמי והאיבעי' הוא אם עד א' נאמן משום דסמכינן גם אאשה דדייק' ומנסב' או אפי' היכא דלא דייקא נמי נאמן ע"א משום דמלת' דעבידי' לאנלויי לא משקר וכ' דלפי דבריהם לא מתיישב הסוגי' דשני ת"ח דלפי דברי התו' התירוה לנשיהם מכח שהכירו' בט"ע ע"י סימנים שאינם מובהקים שראה אותו בחיים אם כל ההיתר הוא כאן מחמת העד א' אע"ג דלא שייך כאן אשה דייק' ומנסב' עכ"ד בקיצור והניח שם בצ"ע וא"י מי הכריחו לפ' התו' דמיירי שהכירו' בט"ע ע"י סימנים דהתוס' לא מיירי בהכי רק בהכירוהו בט"ע לא ע"י סימנים וגם הגידו סימנים שאינה מובהקים שהיה להם במקום מוצנע שא"א לראות כי אם אחר מותו ואף דבסי' זה לא מהני להתיר עכ"פ גם מכח צירוף עדותו שהכירוה בט"ע שמת מהני סימני אלו שראה אחר מותו להאמין דבריו שמת כמו שמהני באשה דייק' ומנסב' לצירוף עדותו ואי משום שראה כן בתוס' דף ק"כ בד"ה אין מעידין אלא על פ"פ כו' שכתבו בשם ר"ת דט"ע ע"י סימנים מהני הרי דט"ע ע"י סימנים בעי' ומוכרח לומר

שראה בחייו הסי' אין ראיה משם דשם מיירי דאין שם פה עם החוטם וא"א להכיר בט"ע כמו שכתבו כל הפוסקים לכן צריך ט"ע ע"י סימנים דוק' ודע דהתו' העתיקו זה מספר הישר לר"ת ושם פסק זה אחר דאפשט' בעי' מההי' דטבע בדיגל' דמוכח שם דע"א נאמן אפילו היכ' דלא דייק' ומנסב' וגם א"צ לסימנים כלל ור"ת לא הצריך סימנים אלא משום דלא היה פ"פ עם החוטם ותו לא מידי עוד כ' שם והרי"ף כ' דאיפשוט הבעי' מההי' דטבע בדיגל' כמ"ש ופי' הנ"ל דלשיט' הרי"ף קאי הבעי' באומר קברתיו ואפשוט ג"כ באומר קברתיו ועדיין בדלא אומר קברתיו יש לחוש בדדמי וגם הרמב"ם ס"ל כן ולהכי לא תינש' לכתחילה ואם נשאה לא תצא משום דאינו אלא חשש ולא משום בעיא דלא איפשוט עכ"ל בקיצור ותמוהים דבריו מאד דממ"נ אם חיישׁ דאומ' בדדמי אף אם נשאת תצא ואם לא חיישׁ אפילו לכתחלה תנש' דהרי כ' הרי"ף ואי לא קמסהדי הכי אפילו תרי סהדי לא סמכי' עלייהו וכ"ש ע"א או אשה דחיישי' דלמא אאומדן דעתן קא מסהדי וכן הנ"י אשר עיקר בנינו עליו הוא סומך דהו' כ"כ דהרי"ף מפרש הבעי' באו' קברתיו כ' בהדיא אבל באו' מת סתם לא מבעי' חד דלא מהימן אלא אפילו תרי נמי לא מהימני משום דכל במלחמה אמרי' בדדמי עכ"ל הרי דחשיב זה לודאי דאו' בדדמי וא"כ אף אם נשאת תצא עוד כ' שם ולפ"ז מיוש מ"ש בע"א בקטטה חיישי' שמא שכרה אותו אע"ג דבש"ס לית' סבר' זו מ"מ מוכח כן מכח שיטת הרי"ף דס"ל דע"א במלחמה אפשוט וע"א בקטטה לא אפשוט ש"מ דאיכ' חשש שמא שכרה אותו עכל ותמוה לי מה או למ' הרי"ף מהרמב"ם דלסברא זו ק' קושיות המ"מ גם על הרי"ף מאין הוציא מש"ס דקין זה שמה שכרה אותו דלמ' גם ע"א בקטט' נמי אפשוט מההו' דטבע בדגלת עכד"ה):

סד **שם סמוך למערכת המלחמה כו'** במרדכי סיים בזה לא אמרה בדדמי שהרי ניהוג הוא שב"א ההולכים בלא כלי זיין לראות המלחמה שאין מקפידין עליהם עכ"ל כתבתי זה כדי לידע שאין דבר זה מועיל אלא באותן המלחמות שמנהגה כך שאף אם יהיה צד א' מנוצחים וצד שכנגדם יהרגו בהם מ"מ לא יהרגו אותם שהם סמוך למערכת המלחמה ולא יגעו בהם כי יודעים שאינה באי' למלחמה להלחם עם הצד שכנגדם רק לראות באו משא"כ באותן המלחמות שאם יהיה אנשי צד אחד מנוצחים ונהרגים מהם בקשרי המלחמה ודאי גם הנטפלים ובאים סמוך למלחמה ג"כ בסכנה כאשר שמענו בעו"ה במלחמות שנתהוו בגזירות הרעות מן גזירות ת"ח ואילך אין חילוק וכל מי שנתהוו שם הוא בכלל המלחמה ממש כנלע"ד:

סה **לא הוחקה מלחמה כו'** זה לשון הרמב"ם ודבר זה הוא בעיא בגמ' אי אמרי' מה לי לשקר דאי בעי היתה אומרת דאין שם מלחמה א"ד מה לי לשקר במקום חזקה דאיתחזק

מלחמה על ידה לא אמרי' ולא אישפט' וממיל' אזלי' לחומר' וע"כ כ' הרא"ש והטור דתצ' אבל הרמב"ם דכ' לא תצא קשה מ"ט לא תצא הא ספק איסור דאוריית' הוא והב"י כ' דהטעם הוא כמו שנזכר בתנו כתובתי בסעיף מ"ד ובאמת תלי תני' בדל' תני' וכאשר כתבתי בסעיף מ"ד דהרב ב"י לא דק שם אלא כל הבעיות הולכות לדע' הרמב"ם על לכתחילה וגם בעי' זו היא כן דבדיעבד אינה אסורה כיון דעכ"פ יש לה מעלה מצד חומר שיש עליה בסוף דייק' ומנסב' שזה ג"כ יסוד קיים בהרבה מקומות ומהני עכ"פ בדיעבד כמו שזכרנו לענין דעבידה לגלויי אלא דלכתחילה מספק' ליה כיון שיש חזרה (צ"ל חשש') דבדדמי ונמצ' דכיון דלא איפשט' קי"ל לחומר' ולא תינש' לכתחילה אבל אם נישאת לא תצא דזה לא היה בכלל בתוך הבעי' וכן בבעי' דעד אחד במלחמה ועד אחד בקטט' כולם גדר זה כמו שזכרנו במקומה:

סו **אבל שנים כו'** הטעם דבתר תרי סהדי לא דייקי' דלא מסהדי באומדנ' כ"כ הרא"ש ונראה דזה לא שייך אלא במקום שצריך קברתיו דעליה קאמר שם וגם בטור העתיקו בזה אבל בשאר מקומות שזכרו בגמ' דאין מעידין עליהם כגון אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם או אין מעידין אלא תוך ג"י ובמים אחר ששהה אחר עליתו מן המים או לכתחילה במים שאין להם סוף או שראוהו מגויד וצלוב באלו ודאי לא מהני תרי סהדי יותר מאחד דהא אין מעידין אמרי' במשנה משמע שאין שום עדות מועיל לזה וכולהו בחד' מחת' מחתינהו והטעם שבאלו יש שינוי לגריעותא דהיינו שיש חשש שינוי צורה ובזה לא טובים השנים מן הא' ולא עדיפא אלא במקום שיש חשש בדדמי בלא שינוי צורה וראיתי למה שרצה להורות קול' בנשתה' אחר שעלה מן המים כיון שב' עדים ראו הדבר זה וטעות גדול הוא בידו דא"כ גם לפרצוף פנים בלא חוטם נמי יאמר ששנים מהני לעדות בזה אלא דבר ברור הוא דאין לשנים מעלה מן הא' אלא במקום שנזכר דהיינו מת במלחמה בלא קברתיו וכיוצא בו ויש לי עוד ראיה לזה מל' המשנה שאמרה בהנך דלעיל אין מעידין וכן במים שאין ל"ס קתני אשתו אסורה ואלו במלחמה לא אמרה אלא אין האשה נאמנת משמע דבלא האשה יש עכ"פ היתר כגון בשני עדים אלא דבא' יש איבעי' כ"ז נראה ברור לדעת החולקים על הרי"ף וע' בתשובתי סי' נ"ו ותמצא באר היטב בעזה"י:

סז ויש מקילין בזה זו דעת המרד' סוף יבמות וז"ל וסברת הלב היא דלא שייכ' אותה בעי' בגוי שלא נאמן כ"א ל"ת דבשלמא ישראל המתכוין לכך להתיר י"ל דבשעת מלחמה נתן לבו להעיד ולהתיר הנדמה ודבר ההוה להיות אבל גוי המספר ל"ת מעשה ולא שם כוונתו לשם אותו דבר אינו אומר אחר הנדמה כ"א כשר ראה וסברה נותנת דלא שייכא

בגוי וכן הסכימו הר' נתן ורבינו שמחה אך בזה נסתפקו וגמגמו היכא שהגוי סח שראהו צף האיך נתן ט"ע בכוונה כו' עכ"ל וזכורני בילדותי ראיתי תשובה אחת מעגונה שבאה לפני חכמי הדור זקני מהר"ר יצחק בר בצלאל ורש"ל והביאו דברי מרדכי אלו להלכה ורש"ל כתב שם דלא סבר' הלב לחוד הוא אלא יש הוכחה לזה מן התלמוד ולא ידענו מה היא הראיה ההי':

סח **היה דבר בעולם כו'** בגמ' איכא תרי לישני אם הוה דבר כמלחמה אז לא והרמב"ם פסק דאינו כמלחמה ונתן טעם שדבר פשוט בפי כל אדם שאפשר שימותו בדבר חזקום וינצלו הזקינים והחולים ולפ"ז אין חוששין לה שמא סמכה דעתה על רוב המתים עכ"ל וב"י העתיק תשובת הר"ן כתוב בה דהרמ"ם פסק לחומרא לענין דבר וכתוב בכ"מ שנוסח אחרת היה להר"ן ברמב"ם והיא מוטעת ופסק במ"ב בזה להקל:

סט **ולד שהוליד קודם שמת** פי' נתעברה קודם:

ע אלא נתקדשה לבד כיון דלא עבדה איסור' לא קנסיהו רבנן:

עא או שהורו לה ב"ד בטעות תשובת הרשב"א הוא סי' אלף קפ"ט (הובא בב"י) סי' זה וז"ל וא"ת אנוסה היתה שלא ידעה שתהא אסורה לינשא הוה לה למידק כדאיתא פרק האשה רבה ומשום דלא דייקא ואינסב' לא אמרי' אנוסה היתה וא"ת מיכל היאך הותרה לדוד התם אנוסה גמורה היתה או שאנסה שאול להשיאה לפלטי והא על כרחה נבעלה וכענין אסתר אצל אחשורוש א"נ התם טעות גמור של הוראה היה שהורו לה ב"ד של שאול דמלוה ופרוטה דעתו אמלוה ועל הוראה זו נסמכה וטעות זה אונס הוה אבל כזה (אינה) אונס הוא שתסמוך עליו לישא אחר א"כ כל הנשים שזינו נתיר ונאמ' סבור' היתה שאין אסורה בכך עכ"ל הך או שאנסה שכ' הוא פי' למ"ש תחילה דאנוסה גמורה היתה ע"ז מפרש דהיינו בשני דרכים או שהיה מצד שאול או מצד הוראת ב"ד ודברים אלו תמוהים מאד בעיני דמ"ש שמיכל נבעלה בע"כ תימא רבה הא סוגיא מלאה בפ' כ"ג דלא נבעלה כלל לפלטי וע"כ נקרא פלטי שפלטו אל מן העבירה ודרשי' שם עד בחורים שהיו כבחורים שלא טעמו טעם ביאה ומה שכתב דהוראת ב"ד אונס הוא ולאו שוגג א"כ קשה למה הצריכה תורה קרבן להציבור שחטאו עפ"י הוראת ב"ד הא אונס א"צ קרבן כדדרשי' האדם בשבועה פרט לאונס ותו מ"ש משמע' מפי ב' עדים שמת בעלה וניס' לאחר או שניס' עפ"י ב"ד דאם בא בעלה דתצא מזה ומזה כדאיתא בסמוך לפני זה ולא אמרינן דאנוסה היתה נמצא דגם בזה אמרינן ה"ל למידק ולמה לא אמרינן כאן הכי דמ"ש הוראת ב"ד בטעות של מיתת הבעל מהוראת ב"ד בטעות של קידושי הראשון וכמדומה דהך תשובה אין להקל למעשה בשבילה וצ"ע:

סימן יט

או הוחזקו בעיר ל' יום נראה דגם אם באו ממ"ה (ואמרו) זה אחי וזו אחותי או זו אמי הוה הדין ג"כ הכי דבעינן ל' יום לענין הריגה אם בא עליה והא דלא הזכיר בסעיף א' אלא חזקה סתם שם מיירי שנתגדלו בבית מקטנותה אבל אם הקירוב באמירתה תלוי שאומרים כן זע"ז לא מועיל עד ל' יום הן לענין אישות הן לענין קירוב דתולדה ובהוחזקה נדה בשכינותיה דאמרינן בגמ' בפ' עשרה יוחסין (קידושין דף פ') דבעלה לוקה עליה משום נדה והיינו אם עשתה מעשה כגון שראוה שלבשה בגדי נדותה מעשה זו הוה במקום אמירה דכאן עם ל' יום אבל אם לא לבשה בגדי נדה אלא שאמרה כן שהיא נדה יכולה לתרץ דברי' כמ"ש בהלכות נדה וכן כאן בפחות מל' יום מהני ג"כ לתרץ דברי' כ"ז נ"ל ברור אלא שראיתי למו"ח ז"ל שמחלק ואומר דלענין בתו ואמו ואחותו אפילו בבאו ממ"ה נדונין אפילו תוך ל' מכח החזקה דכיון שהודו בזה הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אלא דבאשתו אמרינן דבעינן ל' יום דוקא דמצי לתרוצי ולומר סבור הייתי ואין זה נכון כלל דודאי אין חילוק כלל ביניהם כמו דאיתא בפרק עשרה יוחסין שם איש ואשה תינוק ותינוקת שהגדילו תוך הבית כו' הרי שכולן שווין הן אישות הן קירוב תולדה ובכולן אם נתגדלו כבר הורגין עליהם ובבאין ממ"ה שבא האיסור עליהם מחמת אמירתה בעינן ל' יום לענין ההריגה אבל לענין איסורה פשוט דלא צריך ל' יום כיון דשוויה אנפשה חתיכה דאסורה בפעם אחת סגי כנלע"ד פשוט וברור:

סימן כ

א שהכניס עטרה בדרישה עשה כאן מן העטרה ב' חלקים דהיינו שיש בשר שאינו שייך להעטרה ואזיל לטעמיה דכתב בסי' ה' וכבר כתבנו שם דאין זה נכון אלא בכלל עטרה ע"ש:

ב נ"מ באיזה ביאה אשה נאסרה על בעלה ק"ל וכללה הוא והל' כ' הטור סוף סימן זה א' באונס וא' ברצון האונס פטור ממילא הרצון חייב א"כ קשיא מה שהקשו בפ' קמא דכתובות דף ט' וכ"ת מעשה דדוד מפני מה לא אסרוהו לב"ש עליו ומשני התם אונס הוי והא לגבי דוד הוה רצון ממילא הוא (חייב) וכל חייב הוא באיסור א"א עליו לפי דברי רמ"א דחיוב ואיסור שייכי להדדי ותו קשה במ"ש הטור בסי' זה על (כאן חסר לערך דף או ב'):

סימן כא

(עד כאן חסר) ומזה יליף בנ"י דרך ארץ שאין ראוי להתנהג עם אשתו בכיוצא בזה בדברים לפני אחרים עכ"ל וכ' בדרישה דנראה לו דוקא בחיק' אסור אבל לעיין ברישיה כשהוא יושב אפשר דמותר אבל בתשובת רשב"א סי' אל קפ"ח משמע דגם עיון ברישיה אין נכון שמדמין זה ליציקה על הידים ורש"י פי' בגמ' מידע ידיע דיצר הרע כו' דאין כאן חוצפה דאינני' בכנפי' דשרה דמידע ידיע דיצה"ר ליכא בהאי עלמא לא צריכנה לאצטנועי מיניה עכ"ל משמע דהעיקר משום דגני' בחיק' הוא וקשה דא"כ למה הוצרכו להזכיר דמעיינה ברישיה ונ"ל דתרי טעמים היו שם שלא רצה ליכנס שם דחדא משום אברהם גופיה דאין לו לאדם לעשות מילי דחיב' עם אשתו בפני אחרים משום צנועות כההיא מעשה שהטיח באשתו תחת התאינה והלקוהו וגם כאן הוא מעין תשמיש בזה שנית שלא יעורר תאות אחרים ע"י זה שיבא לידי הרהור שיזכור תשמיש ע"י זה ע"כ אמר דמצד אברהם עצמו היה שלא כהוגן ח"ו ששכב בחיק אשתו שנית אפילו עיון ברישיה לחוד אינו נכון כדי שלא יביא אחרים לידי הרהור ע"ז השיב אברהם דאפילו השכיבה בחיקה אין איסור כי בהאי עלמא א"צ לצניעות דידוע שאין כאן תשמיש ממילא אין כאן איסור אפילו לדידיה מכ"ש לאחרים א"כ מוכח מזה דאפילו עיון בראשו לחוד אינו נכון בפני אחרים ונראה דיש חילוק בזה דעיון לחוד אינו מפני אחרים דוקא באשתו דכל הרואה זה נזכר לקירוב שלהם ע"י תשמיש ויבא לידי הרהור ע"י זה משא"כ בבתו ואחותו ונכדו דאין כאן זכרון תשמיש מותר בפני אחרים אבל שכיבה בחיקה פשיטא דאסור בכולם אפילו שלא בפני אחרים דדבר זה הוא קירוב גדל ובשער עריות ואפילו בפנויה אסור אפילו עיון בראשו לחוד כנלע"ד נכון:

א אבל מותר לשאול לבעלה כתב רש"ל ולפ"ז נהנו היתר באגרת שלומים שלנו שפורשים בו האשה ואעפי"כ נהגו להחמיר שלא להזכירה בשמה עכ"ל וכתב מו"ח ז"ל היינו שבתחילת האגרת כותבין ולאשתך כו' אבל לבסוף האגרת שרגילין לכתוב ותאמר שלום לפלוני אסור לכתוב ותאמר שלום לזוגתך דהיינו שולח לה ע"י בעלה שאלת שלום דאסור ונ"ל דכ"ז הוא מצד שמראה אהבה בדרישת שלום אבל אם יש צורך כגון שלא היתה בקו הבריאה או כיוצא בזה מותר לכתוב תודיעני משלום אשתך:

סימן כב

א על יחוד פנויה דוקא ישראלי שיש בה איסור נדה דאוריית' משא"כ בגוי' דנשג"ז הוא מדרבנן אצלה ע"כ לא גזרו על יהודה עד שמאי והלל כנלע"ד:

ב אפילו עם אנשים הרבה במשנה אמרינן דבזה אין איסור יחוד דדוקא בנשים אפילו הרבה יש איסור דדעתן קלות אבל לא באנשים אלא דאמר רב דמשנתינו דוק' בכשרים אבל בפריצות אפילו י' לא מהני ואמר רב עוד דכשרים היינו דוק' כגון רב חנינא וחבריו ע"כ כתב הרמב"ם בזה לאיסור כי אין בינינו כשרים כל כך והי"א דמתיר בכשרים ס"ל דרב לא אמר כן להחמיר אלא דלא רצה ליטול עליו שם כשרים מחמת ענוה אבל באמת אפילו סתם בני אדם מקרי כשרים לענין זה דהא בסיפ' לא מחמיר אלא בפריצים משמע מפורסמים לפריצים ממילא בסתם הוה בכלל כשרים כנלע"ד:

ג **עד שתהיה אשתו כו'** זהו לשון הרמב"ם וכתב רש"ל מ"כ יש כאן ב' נשים ואפ"ה לא שרי אא"כ אשתו עמו וא"כ מ"ש אח"כ ונשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין משום יחוד צ"ל דבג' נשים איירי וכן הוא במ"מ אבל בסמ"ג כ' ג"כ כזה והוא כ' להדי' אח"כ אף שאיש א' לא יתייחד עם ב' נשים עם ג' שרי א"כ אי איירי בג' נשים אפילו איש א' שרי וצ"ל דמ"ש אח"כ אשתו של א' מהם דשם לא חשיב ליה כמו נשים הרבה עם אנשים הרבה דהאי איש עם אשתו חשיב' כמאן דלית' לגבי אינך וכמו שהשיג הטור כאן אלא כשיש ב' נשים שאין להם אנשים ביניהם אז היא שרי טפי לכ"ע נ"ל עכ"ל וגם מו"ח ז"ל כתב דרבותא יש באשתו שמותר. ולעד"נ שאין מקום כלל להך סברא דאיש ואשתו חשיבים כמאן דליתנהו מאיזה טעם נימא הכי דאדרבא אלו הוויין שומרים טפי כאן בכלל החשד ולמה יגרעו משאר אנשים ונשים שהם בכלל החשד ומה שהקשה ברמב"ם למה צריך דוקא אשתו עמו הא אפי' אשה אחרת שרי כיון שיש כאן ב' אנשים וב' נשים לק"מ דודאי ס"ל לרמב"ם דב' נשים וב' אנשים נמי בכלל אנשים ונשים הרבה דקאמר בסיפא להתיר אלא דכאן אומר איסור כולל דהיינו מה שהתחיל לומר לא תתייחד אשה אחת היינו עם איש א' אלא דאח"כ אמר אפי' עם אנשים הרבה והוא רוצה להורות להיתר אפי' באיש א' ואשה אחת ובזה לא מהני תוספות אשה אחרת מעלמא כיון דהתחיל באיש א' ע"כ קמ"ל בזה דאפי' עם איש א' יש היתר דהיינו באשתו עמו ואם הי' מסיים עד שתהא עוד אשה שם אפי' מעלמא ה"א דגם באיש אחד עמהם שרי וזה אינו וא"ל א"כ נטעה לומר דבאנשים הרבה אין היתר כ"א באשתו דוקא ולא באחרת דבזה סומך על מ"ש בסיפא דאנשים ונשים הרבה ובזה נכלל גם ב' אנשים וב' נשים דמקרי הרבה דאל"כ היה לו לכתוב אבל (אם) בשניהם ב' אסור אלא ודאי דגם ב' קרוים הרבה כנ"ל ברור ובחנם טרחו לתרץ קושיא הנ"ל כי אין כאן קושי' כלל בטור איתא שמי שעסקו עם נשים לא יתייחד עמהם משמע אם עסקו עם הנשים דבמשנה יש חומרא בעסקו עם הנשים לענין היחוד וא"כ צריך להיות בענין שלגבי אחר יש היתר ופי' רש"י דהיינו עם

נשים הרבה דמותר באחר והתו' הקשו דהא אמרינן בסמך דאנשים בפנים ונשים בחוץ דאסור אפי' נשים הרבה לכן נ"ל דההחומרא היא דאפי' אשתו עמו דאסור ברוכל שעסקו עם הנשים אבל הרמב"ם ס"ל דנקט עסקו עם הנשים הוא לרבותא דאע"ג דהורגל עם נשים אסור ביחוד כ"ש אחר וזהו מ"ש כאן בסעיף ז':

ד **נשים הרבה כו'** מבואר בסמוך לעיל דאפי' שנים מקרי הרבה להרמב"ם:

ה **היו אנשים כו'** בגמ' איתא ב' סברות בזה סברא קמא דאנשים מבחוץ עדי וסברא שני' דנשים מבחוץ עדיף וקי"ל לאיסור היחוד בתרווייהו והקשה בדרישה דמשמע דאשה א' בין הרבה אנשים דחוששין משם יחוד והא סבר הרא"ש דאשה בין הרבה אנשים מותר בכשרים ורש"ל תירץ דדהיתר הוא בכשרים כרב חנינא ולדידן לית לן כשרים כאלו וקשה דהיינו להרמב"ם כמו שזכרתי בסמך לעיל אבל לשאר פוסקים דהיינו הרא"ש דמותר קשה ותירץ בדרישה דכאן מיירי בפריצים וע"ז האריך ומו"ח ז"ל תירץ שיש חילוק בין בתים להההיא דלעיל ביחוד עם אנשים הרבה ואיני מכיר בחילוק זה כלל ולי נראה לתרץ בדר זה דבגמ' איתא בלשון זה א"ר כהנ' אנשים מבחוץ ונשים מבפנים אין חוששין ליחוד אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום יחוד במתני' תנא איפכא אמר אביי אנן נעבד לחומרא ויש לפרש מימרא זו בדרך זה דודאי כל זמן שיש נשים הרבה או אנישם הרבה אין איסור יחוד כמו בעלמא אלא דהכא קאמר בענין אחר קודם המסקנא דחד לישנא ס"ל דאם יש אנשים בחוץ ונשים בפנים יש בזה מעליות' דהיינו אף אם יפרוש איש א' ויבא לפנים יש עליו מורא לעשות עבירה אף אם יבא לפעמים שיהיה פעמים רק אשה אחת ויש בזה איסור יחוד בעלמא כאן אין איסור כיון דמרתת שירגישו בזה שהולך לבית הפנימי כי מה יש לו שם לעשות וילכו אחריו לאפרושי מאיסורא משא"כ באם הנשים בבית החיצון לא ירגישו אחריו כיון שמהלך הוא שם וכן אם יפריש א' מן הנשים בבית החיצון ולא יהיה שם באותו פעם רק איש א' מרתת לקלקל שמא תבא עוד אשה מבית הפנימי כיון שהמהלך הוא שם בשתי נשים יש איסור וללשון אחר הוה גריעותא באנשים בחוץ ונשים בפנים אם יבא שם א' מבית החיצון ולא תהי' שם רק אשה א' באותו פעם לא יהיה עליו מורא לקלקל כיון שבני החיצון אין להם מהלך לבית הפנימי ונן קי"ל כתרווייהו לחומרא דגם בכה"ג אוסר היחוד כמו שאוסר בשאר מקומות הן באנשים מבחוץ הן בנשים לחוץ ועפ"ז נבאר ג"כ דעת רש"י שכתב על אנשים מבחוץ שאין חוששין שהחיצונים אין להם דרך לפנים ואיך יתייחד איש אד עם הנשים זה לחד לישנא ולאידך לישנא איפכ' אנשים בחוץ חוששין שמא יכנוס א' לפנים ולא ירגישו בו חביריו אנשים בפנים ונשים בחוץ אין חוששין שמא תכנס הוא

לפנים דלא איכפת לן דאשה מתייחדת עם ב' אנשים ואם א' מהם יוצא בין הנשים אין זה יחוד דמסתפי שמא יצא א' מהן אחריו שדרך הפנימית על החיצונה והקשו התו' במשנה דמי שעסקיו עם הנשים פי' רש"י דאחר שאין עסקיו כו' מותר עם נשים הרבה ובשני בתים אמרינן באנשים בפנים ונשים מבחוץ חוששים משום (שמא) יתיחד עם נשים הרבה ונ"ל דלק"מ על רש"י דמ"ש כאן באנשים מבפנים כו' דחוששין שמא יצא ומתייחד עם הנשים ללישנ' קמא אין פרושו עם נשים הרבה אלא יתייחד עם מי שאסור להתייחד דהיינו ב' נשים שאסורים להתיחד לרש"י באיש אחד כדין איסור יחוד בעלמא אלא דקמ"ל שיזהרו שלא יעשו הדירה בענין זה דשמ' יבאו לידי איסור יחוד באיזה פעם דהיינו שלא יהיה רק ב' אנישם ויצא א' שם וכן לישנא בתרא באנשים בחוץ חוששין שמא יכנוס א' באותו פעם שלא יהיה רק ב' נים שם נמצא דבין לרש"י ובין להרא"ש מיירי באם פי' אחד מהם דיש איסור בפרישתו ולפעמים אין איסור כי חילוק הלשונות ואע"ג דהרא"ש לא זכר כלום מן פי' א' מהם הטור זכר זה והוא אזיל לשיטת הרא"ש והכל ניחא בס"ד:

דברי המגיה ביאור פירושו נ"ל כך הא דאמר אנשים כו' או להיפך מיירי בנשים הרבה וללשון הא' דהיינו הנשים בפנים בין אם יבא איש א' אצלם ולא ימצא רק אשה אחת וה"ה ב' דהוה נמי כלל איסור יחוד בעלמא כאן אין איסור דמרתת שמא ירגישו בו כו' וכן אם יפרוש אש בחוץ ולא ימצא שם רק א' נמי מרתת שמא יבא עוד אשה מבפנים ור"ל אחר שיבא עוד אחד לא הוה גם כן איסור יחוד כמו בעלמא דאסור להתיחד עם ב' נשים דכאן מרתת שמא יב עוד אש דהיינו שלישית מבפנים לזה כתב ובשני נשים יש איסור ר"ל אם אין שם רק שתי נשים לא יותר אף בנשים בפני' יש איסור שמא לא ימצא רק איש א' ואז אסור דאינו מרתת שמא יבא עוד שניה דהא גם אם יבא שניה יש חשד גם עם שניה ולזה כתב ואנן קי"ל בתרווייהו לחומרא דגם בכה"ג כולי ר"ל גם בזה דאיכא למימר שמ ירגישו כו' או דמרתת כו' וליכא יחוד אסרינן ובזה תבין כל הסעיף קטן הנ"ל ע"כ ד"ה:

1 **אפי' מי שעסקיו כו'** זה דעת הרמב"ם דהתני דנקט מי שיעסקיו כו' לא יתייחד היינו לרבותא דאפי' זה לא יתייחד כמו אדם אחר ול"ת דזה שרגיל עם הנשים אין לו הרהור כ"כ אבל רש"י ותו' מפרשים דהתנ' נתן בזה חומרא מכאדם אחר לרש"י הוה החומרא לענין נשים הרבה דהיינו יותר משתים ולהתו' החומרא אפי' אשתו עמו לא מועיל בזה וכבר זכר רמ"א דיעות רש"י במ"ש בסעיף ה' ויש מתירין איש א' כו' אבל התו' לא זכר שלא מהני אשתו עמו במי שעסקיו כו' ולא ידענא למה דודאי יש לחוש להחמיר בזה:

ז **אין חוששין להתייחד כו'** רש"י פי' בגמרא וז"ל אין חוששין למה משום יחוד להלקות' דמסתפי מבעל השת' אתי וכתבו התו' דמשמע איסורא איכא אם כן קשה (מאי פריך בסמוך) ממעשה דרב ביבי שלא רצה לייחד עם האשה בעלת הבית והיה לה בעל ומשנינן שאני התם שהיה שושבינו שלו וגם בה ולדברי רש"י לא פריך מידי דהא עכ"פ יש איסור בזה (ונראה לפרש אין חוששין כלל משום יחוד אפי' איסורא ליכא עכ"ל) והא דקטי (רש"י) להלקותו לא למידק דאיסור יש דודאי לא מצינו חילוק בין איסור למלקות דבכ"מ שיש איסור יש מלקות חוץ מאשת איש כמ"ש סעיף ב' ורש"י כאן בא לתקן של"ת דמיירי כאן מן איסור אשה על בעלה דכן משמע דלכאורה לשון אין חוששין הלשון קאי על הב"ד ועז"ק דהא בכל אדם אין אוסרים על היחוד לכך פי' דכאן לא קאי רק על המלקות לא על איסור על בעלה אלא דק' מאי רבותא דבעלה בעיר הא אפי' באין בעלה בעיר אין מלקין על היחוד להוציא לעז על בניה ונר' לתרץ כיון שהטעם משו הוצאת לעז א"כ אין פטור אלא כשיש לה בנים אבל באין לה בנים מלקין אותו כמו שמצינו חילוק בין יש בנים או לא בסי' י"א וא"כ נתרץ זה דהכא מיירי באין לה בנים וראוי להלקותו ואפ"ה כשבעלה בעיר אין לוקין ומו"ח ז"ל חילק בין לוקין את שנים או לוקין אותו לבד ולא ידענא שום חילוק בזה דודאי במקום שלוקין לוקין את שניהם דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה:

ח **בית שפתחו כו'** גם בזה יש איסור יחוד כשקינא לה עמו כמ"ש בסעיף ח' והוא מבואר להדיא בתה סי' רמ"ד בשם תו' דסוטה אבל ודאי גס בה או קריבתו ודאי מועיל לה פתחו לרה"ר:

דברי המגיה כתב בחמ"ח בס"ק י"ג בית שפתחו פתוח לר"ה נר' דה"נ בגס בה ובקינא לה אסור וכן הוא בת"ה סי' רמ"ד עכ"ל זה לא נמצא בת"ה רק אאם קינא לה כ"כ בשם תו' דסוטה דחוששין לה משום יחוד בפתחו פתוח לר"ה וטעם שם משום דפרוצית' היא דקינא לה ועבדי אבל בגס בה לית' שם וגם טעם זה ליתא בגס בה ואין סברא להחמיר וגם שם לא היה השאלה רק אאם בעלה בעיר וקינא לה אם חוששין משום יחוד והשיב דחוששין דהואיל וקינא לה ועבדי פריצות' מקרי וכן מצאתי בתו' דסוטה לענין פתחו פתוח לר"ה כו' וכ"ש כאן עכ"ל הרי דיותר איכא דחשש יחוד באם בעלה בעיר מבפתחו פתוח לר"ה שהרי כתב בדרך כ"ש אבעלה בעיר ובנמ' דקידושין דף פ"א לא איתא הא דאם גס בה חוששין אלא אאם בעלה בעיר א"כ מנ"ל להמציא חומרא עוד בפתחו פתוח דקיל מאם בעלה בעיר כמ"ש בודאי בגס בה או בקרובת' מהני אם פתחו פתוח לר"ה ואין חוששין כיון דלא נמצא איסור בהדיא וגם אין הסברה נוטה להחמיר דדוקא בקינא לה

דחמיר שהרי התורה עשאו' ספק כוודאי ואסורה לבעלה מספק כנטמא' בודאי כדאמרינן ברי נדה דין הוא להחמיר אפי' בפתחו פתוח משא"כ בגס בה או בקרובתי' עכד"ה:

ט **שיודעת טעם ביאה** פי' רש"י כלומר שתדע מה היא ביאה שתדע לספר דברם בשוק ואינה מוסרת כו' מתוך דקטנות לא לבשה יצר הרע וכתב רש"ל דוקא בעיר סגי בקטנה אבל בשדה צריך שיהיה ב' נשים עם הקטנה או עוד קטנה א' דשמא תלך עמו למקום צנועה ותזנה עמו עכ"ל ומחמת זה כתב בדרישה תימ' על המנהג שנהגו לצאת לדרך אפי' עם עגלון גוי בשומר קטן או קטנ שיודע טעם ביאה ומסיק דאין חשש שמא יצטרך השומר לנקביו תלכה האשה עמו כיון שהוא שומר שלה ומו"ח ז"ל כתב שמנהג רע הוא וצריך לבטלו ואני אומר חס למרי"ל לומר על בנות ישראל כזאת ונ"ל (דסעיף) זה (וסעיף) הקודש לן שהם מלשונות דפרק בתרא דקידושין דמיירי אפי' בדרך דאיתא התם סמוך לזה רב חנן איקלע לרב כהנא חזייה דיתיב וקאי בהמה קמיה א"ל לאו סבר מר דיש איסור יחוד בבהמה א"ל לאו אדעתיה ומסתמ' התם היה מעשה זה בשדה במקום שהבהמות רועות ואיתא תו התם אביי היה מרחיק הבהמה מכול' דברח וכתבו התוס' שחומרא החמירו עליהם דאנן קי"ל דאין חשד בבהמה וא"כ כל מה שמסדר שם בגמ' אצל זה ג"כ מיירי בשדה והמתירים דנקטו דהיינו ב' יבמות או שמירת קטנה מועל' אפי' בדרך וכן הסברא נוטה דהא הזהירות בזה אינו אלא משום שמא יפת' האשה וכשיש שמירה יבוש עצמו בפני השמירה וכן היא לא תתרצה אבל לא חיישינן שתלך עמו למקום צנוע דא"כ בכל בת ישראל תחוש בכך אלא פשיט' שאין בנות ישראל נחשדו על זנות אלא הרחקה ביחוד שיצה"ר מסית אז ביותר במקום שאין בושה מבני אדם אחר ובדרך שהוצרכו ג' היינו משום דבשנים חיישינן שיצא לנקביו וישאר אחד עמה ובשומר קטן או קטנה אין חשש בזה דכשיצא השומר לנקביו לא ישאר שום איש עמה ואף אם היא לבדה בשדה לא חיישי' שיבא באותו זמן שום איש אצלה ואם יש עגלון תרחיק באותו שעה ממנו ודבר זה הוה שפיר שמירה מעולה:

י בחצר שיש בה אלמנה הרמב"ם כ"כ ולמדו מהא דאמרינן בפ' א"נ האי ארמלת' לא תרבי כלב' ולא תשרי בר בי רב באושפיז' וכתב הראב"ד על הרמ"ם שכתב דת"ח לא ידור בחצר כו' הפריז על מידותיו שלא אמרו חכמים אלא שלא יתאכסן עמה וכתב המ"מ שאפשר שהרמב"ם סובר שהתאכסנו שהוא דרך מקר' כ"מ שאין שם יחוד מותר כדמשמע בכיצ' מעברין דאריב"ל פעם א' נתאכסנתי אצל אלמנה אחת אבל לא אמרו אלא דירה שהוא קבע והוא בחצר א' עכ"ל ז"ל דהרמב"ם דייק לישנא דלא תשרה מורה על קביעות כמו לשון שכינה שרויה ביניהם משום הכי כתב לא ידור דהיינו דרך קביעות

דוק' אבל לא אמרן אלא דירה שהוא קבע והוא בחצר א' עכ"ל ז"ל דהרמב"ם דייק לישנא דלא תשרה מורה על קביעות כמו לשון שכינה שרויה ביניהם משום הכי כתב לא ידור דהיינו דרך קביעות דוק' אבל לא דרך מקרה כיון שאין כאן יחוד ודאי אלא חשש שמא יבא לידי יחוד והראב"ד דייק לשון אושפיזה פי' דהיא תתן לו מקום לכבדו ולהאכילו משלה דרך קירוב הכנסת אורחים אבל לדירה שיש לו משלו ואין צריך לה אין בזה קירוב כלל ול"ק מההי' דר' יהושע שנתאכסן אצל אלמנה (דזה) היה בדרך שאכל ושתה משלו ושילם שכר הפונדקי כנהוג בבית הפונדקי ואין כאן קירוב אצלה דזהו דרך מחיית' עם כל אדם ומ"מ נ"ל שתוספ' לא ס"ל כן שהרי כתבו שם על לא תרבי כלב' שזהו חומרא בעלמא דלא חשדו ישראל על הבהמה וא"כ גם מ"ש על לא תשרי בר בי רב ג"כ חומרא בעלמא היא זו דאל"כ הוה זו ואצ"ל זו דתחילה זכר החומרא בעלמא ואח"כ הדין ותו דשם בגמרא משוה אותה דקאמר בשלמ' בר בי רב כו' ועפ"ז נ"ל דאין להרהר עכשיו במה שדרין אפילו ת"ח בחצר שיש אלמנה וכ"ש (בהגדות בלב) (אפשר דצ"ל בהלנה בלבד) בבית אלמנה שיש לסמוך על התוס':

יא **לא ילמד תינוקת כו'** מה ששייך לזה כתבתי בי"ד סי' רמ"ה ע"ש ובשינוי ל' שכתב תחילה מתגרה בנשים ואח"כ כ' מתייחדים עמהם דתחילה נקט לבית הספר ששם מתקבצים מלמדים הרבה ואין שם יחוד רק גירוי אבל באשה שהיה בביתה יש חשש יחוד כתב בתשובת מהרי"ן סי' צ"ה דמי שאין לו אשה לא ישכור משרתת אלמנה אפי' אם יש לה בן אצלה דלאו כל שעה יהיה הבן שם והיינו אם הוא לבדו בבית:

דברי המגיה כ' ב"ש שבס"ק כ"ב בשם הכ"מ וכן אשה אפי' נשואה דבשלמא גבי איש אשתו משמרתו לפי שדרכה להיות בביתה אבל אין דרך האיש להיות תמיד בביתו ופי' ב"ש היינו הואיל ודרכו ליסע למקום אחר מ"ה אסור אבל אם הוא בעיר מותר כו' לפ"ז י"ל אפילו אם בעלה באותו בית אסור כיון שדרכו ליסע למקום אחר דבדרכו ליסע למקום אחר ודאי אסור דהא גם באיש אסור אם אשתו במקום אחר א"ו דמיירי במי שאין דרכו ליסע למקום אחר לא תלמוד אם הוא בעיר ואן דרכו להיות בבית' כי צריך להיות בביתה דווקא דאל"כ דאף אם הוא בעיר אין חוששין לא ה"ל להרמב"ם לסתום אלא לפרש וא"ל דסמך עצמו אמה שכתב מקודם זה אם בעלה בעיר אין חוששין בודאי בניקל נוכל לחלק דכאן הוי קורב' טפי עבור בניהם וגם לא ימלט שתלמוד ג"כ עם בני קרובת' או עם בני דגס בה ובזה חוששין אם הוא בעיר כאשר באמת משמע בב"ח דבאשה יש איסור ללמד אם אין בעלה בביתה דוקא אפי' אם הוא בעיר וכן מ"ש הט"ז שם בי"ד רבים מקשין מ"ש אשה מאיש דאסורה ללמוד אף אם בעלה בעיר ולא ק' להם מההיא דסעיף

ח' דמפרש דא"ח ליחוד שבעלה בעיר א"ו דיש חילוק כמ"ש וא"כ ה"ל לפרש דאם בעלה בעיר מותר א"ו דבאשה אסור אף אם בעלה בעיר וכטעם הט"ז כך היה נראה לכאורה אבל אחר שנדקדק בדבר לית' לדבריו כלל דהא מה שהרמב"ם אינו מחלק באשה בין פנויה לנשואה דלעולם אסורה ללמד הוא מכח דקאמר במתני' וכן אשה לא תלמוד ולא קאמר וכן פנויה לא תלמ' כמו שאמר באיש רווק לא ילמד א"ו דבאשה אין חילוק דאף נשואה אסור והכ"מ בה' ת"ת (הב"ח בי"ד וכן הב"י בי"ד וגם הב"ש כאן מפרשים מ"ש הרמב"ם וא"צ שתהיה שרויה עמו בבית הספר דמשמע אבל צריך שתהיה עמו בעיר א' הוא משום דס"ל כר"א והוא עפ"י הירושלמי דמפרש מה דקאמר בגמ' באין שרוי' אצלה אסור היינו באין שרויה אצלו במקומו דהיינו באותו עיר אבל אם שרויה באותו עיר אף שאינ' עמו בבית הספר מותר אבל לת"ק מותר אף אם אינה עמה באותו עיר א"כ לפי טעם הכ"מ דמפרש הטעם דבאיש מותר משום דאשתו משמרתו דדרכה להיות בביתה משא"כ באשה לפ"ז יקשה לת"ק דס"ל דבאיש מותר אפי' אם אין אשתו באותו מקום שהוא שם ובאשה אסורה וא"כ קשה מ"ש אשה מאיש דהא ליתא טעם זה ועוד דכ"מ משמע דס"ל לעיקר דברי המ"מ דמפרש דהרמב"ם ס"ל בת"ק וכ"מ בב"י בי"ד וכ"מ בב"י כאן שלא כתב רק ומ"ש היה בביאור דבריו כתבתי בי"ד ולא כתב מ"ש הוא בעצמו בביאור דבריו א"ו דס"ל עיקר דברי המ"מ א"כ קשה למה הבי' בש"ע להלכה דדוקא בבית הספר א"צ להיות עמו אבל אם היא בעיר אחרת אסור והוא שלא כדברי המ"מ דס"ל כת"ק דאפי' בעיר אחרת מותר א"ו מה שהביא הב"י דברי המ"מ הוא רק לפרש דברים הרמב"ם דהרמב"ם פוסק כת"ק משום דסתם משנה הוא קי"ל כסתם משנה וכדי שלא נקל בה יותר מדאי מפ' מה שאומר בגמרא ואין אשתו שרויה אצלו אסור ר"א היינו שאינ' שרויה בבי' הספר וא"כ לת"ק מותר דוקא באם אינה אצלו בבית הספר ולא בעיר אחרת ולא כהפי' ירושלמי דלר"א מותר באינו שרויה בבי' הספר ולת"ק אפי' אם היא בעיר אחרת וא"כ אין נ"מ מזה לדינא אם יהי' כדבריו דהרמב"ם פסק כר"א וכפי' ירושלמי או כדברי הרב המגיד דפוסק כת"ק ולהכי כתב בש"ע וא"צ שתהיה עמו ב"ה דיהי' כדברי מי הדין כן והואיל דס"ל ממש הפי' של מ"מ לעיקר לכן כתב סמוך לפרושו של המ"מ הטעם דבאיש מותר אף לת"ק משום דדרכ' של אשתו להיות בביתה תמיד ומשמרתו משא"כ באיש והיינו שאין דרכה ליסע למקם אחר דלפי' המ"מ לא ק"מ לפי הטעם הנזכר אבל לפי מה שפי' הוא בעצמו דהרמב"ם ס"ל כר"א והוא עפ"י הירושלמי וכמ"ש הב"ח וגם הב"ש בעצמו ולהפי' הנ"ל ס"ל לת"ק דאפי' בהי' בעיר אחרת מותר באיש אינו מפרש כלל טעם זה דא"כ יקשה לת"ק דליתא לעם זה כמ"ש וא"כ מה שכתב

הט"ז רבים מקשים מ"ש אשה מאיש הוא להמפרשים הרמב"ם כר"א וכן הבי' הב"ח להלכה ע"ז כתב הט"ז טעמו ונכון הוא והב"ש לא הרגיש איך דבריו סותרים זא"ז דבס"ק י"ט כתב דס"ל דהלכה כר"א א"כ ס"ל להב"ש כפי' הירושלמי ובס"ק כ"ב כתב הטעם דריש אין דרכו להיות בביתו תמיד לפי הפי' הנ"ל או אפשר לומר כלל הטעם הנ"ל כמו שכתב עד כאן דברי המגיה:

סימן כג

א ולא ישא קטנה זה אינו אלא צד חומרא אבל מדינא שרי דהא אמרינן ג' משמשות במוך קטנה כו' וכ"כ הרא"ש שנזכיר אחר זה דמותר לשמש עם הקטנה:

ב **ולא יכניס ידו כו'** עיין במה שכתבתי בי"ד סי' קפ"ב דזה לא הוה אלא תוספות קדושה אבל לעיקרא דדינ' דאל"כ מה התפאר רבינו הקדוש עצמו שלא הכניס ידו למטה מאבניטו ושע"כ נקרא רבינו הקדוש:

ג **זורה מבחוץ** פי' דלעול' הוא זורה בחוץ וגרע ממשמשת במוך דהתם היא משמש כדרך כל הארץ אע"פ שאין ראוי להזריע מידי דהוה אעקר' וזקנה וקטנה כ"כ ב"י בשם הרא"ש:

סימן כה

א בפני שום מין אדם כתב הטור ומסתברא דלא מהני הפסקת מחיצות י' אע"ג גבי ס"ת מהני הכא כיון דמשום צניעות הוא לא מהני וכתב ב"י הסבר' הפוכה דבמחיצה י' הרי הוא מוצנע ושמ' דמ"מ מרגיש הוא בשעה שהלה משמש אין זה צניעות ומבין שניהם נלמד דאם הוא בענין שאינו מרגיש בתשמיש שלהם מועיל מחיצ' י' בטור הבי' בשם הראב"ד דקשה במה שאמרו במעש' דאימ' שלום אשת ר' אליעזר שאמרה על בעלה שהיה מקצר בתשמיש עמה הא איתא שדרשו חז"ל על פסוק שכר פרי הבטן בשכר שמשהין עצמם על הבטן כדי שיזרעו נשותיהן תחלה ה"ל בנים זכרים ותירץ כי כל לבבות דורש ה' וכל המעשים לש"ש חשובים מי שיודע שיוכל להשהות עצמו ולא יבא לידי מחשב' אחרת הקב"ה נותן לו שכרו ומי שאינו בטוח בזה וממהר כדי להנצל מחט' הקב"ה נותן לו ג"כ שכרו. ודכוותיה מצינו שכתב הרמב"ם על פסוק בכל דרכיך דעהו דהיינו מי שאוכל ושותה ומעדן נפשו כדי שיהיה ברי וחזק לעבודת השי"ת יש לו שכר כמו שמתענה ודברים אלו אסמכת' אקר' שוא לכם משכימי קום כולי דהיינו שיש ת"ח מנדרין שינה מעיניהם ועוסקים בתורה הרבה ויש ת"ח שישינים הרבה כדי שיהיה להם כח החזק וזריזות לב לעסוק בתורה ובאמת יכול ללמוד בשעה א' מה שזה מצטער ועוסק

בשני שעות ובודאי שניהם יש להם שכר בשוה ע"כ אמר שוא לכם דהיינו בחנם לכם שאתם מצטערים ומשכימים בבוקר ומאחרי שבת בליל' וממעטים שנתם זה בחנם כי כן יתן ה' לידידו שינה דהיינו מי שישן הרבה כדי שיחזק מוחו בתורה נותן לו הקב"ה חלקו בתורה כמו אותו שממעט בשינה ומצטער עצמו כי הכל הולך אחר המחשבה ומבי' הפסוק ראיה ע"ז הנה נחל' ה' בנים דהיינו מי שזוכה לבנים הוא שכר פרי הבטן דהיינו שמשהין עצמן ומצינו ג"כ להיפך כקושייתו של הראב"ד אלא ודאי כתירוץ הראב"ד דכל לבבות דורש ה' ה"נ בזה כנלע"ד נכון:

ב בשני רעבון ה"ה בשאר פורעניות ה"ו דחד טעמא בהו:

ג **ואכסנאי אסור לשמש כו'** ואם יש לו חדר מיוחד מותר רק שלא ישן על בגדי בעה"ב דשמא יהיה דבר מאוס ועיין עוד בא"ח סי' ר"מ במה ששייך לסי' זה:

סימן כו

א **שלא לשם קידושין אינו כלום** בטור כתב כאן לוקה משום לא תהיה קדשה והיא זונה האמור' בתורה קשה אמאי קרי לה קדשה בשביל ביאה שבועלה עכשיו ולאו דלא תהיה קדשה קאי אמופקר' כבר דאח"כ יעבור מי שבעל' תו מ"ש דהוא זונה כו' והא קי"ל דלא כר"א דאמר פנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה כמו שהקשה ב"י ודחק לומר דזונה זו לאו לאסר' על כהן אלא שנקראת זונה בכתוב כדאשכחן בתמר זנתה תמר כלתך ואין זו ראיה דהתם שומרת יבם היתה כמ"ש ב"י עצמו אלא שכתב דקודם מתן תורה הי' ואין זה כלום דהא דנו את תמר בשריפה משום שהיתה בת כהן וא"כ דין תורה דנו בה תו קשה במה שהבי' הטור וכ"כ א"א כו' והתם קאי משום איסור נדה ואנן קיימינן מאיסור זונה ונלע"ד דה"פ דבפ' הע"י דף ס"א איתא זונה כשמה פי' אשת איש דברי ר' אליעזר ר' עקיבא אומר זונה מופקר' פירש"י ואפי' פנויה מאחר שהפקיר' עצמה לכל קרויה זונה אבל משום בעי' אחת לא הוה זונה הפנוי' רבי יהודה אומר כו' וחכמים אומרים כו' ר' אלעזר אומר פנוי הבא על הפנוי' שלא לשם אישות עשאה זונה א"ר עמרם אין הלכה כר"א והנה בין ר' עקיבא בין לר"א ע"כ אין חילוק אלא דלר"א אפי' בפעם א' הוי זונה ולר"ע דוק' ב' פעמים דאז נקראת מופקרת נמצא כיון דאמר אין הלכה כר"א משמע דכר"ע הוי הלכה ואע"ג דלעיל סי' ו' כתב הטור דעת הרא"ש דהלכה כחכמים דדוקא בנבעלה לחייבי כריתות מ"מ הרי זכר שם בשם הרמב"ם דאף בחייבי לאוין השוין בכל הוי זונה נמצא דזו שהי' מופקרת דהיינו שנבעלה בזנות ב' פעמים שיש בה ג"כ לאו דלא תהיה קדשה אסורה לכהן אפי' בקדושין וכאן הסכים הטור לזה כי כן הוא משמעות הגמ'

מדלא מפקינן מהלכה אלא ר' אלעזר לחוד וע"כ ביאור דברי הטור בדרך זה אין אשה נחשבת א"א פי' שהוא קנה אותה ומותרת לו ולא לאחר אלא ע"י קדושין קנאה דוק' אבל בלא קדושין אפי' בא עליה לא קנא' אע"ג דביבמ' קנה אותה בביא' אפי' דרך זנות באשה שאני וכיון דלא קנא' אם יחזור ויבא עליה ביאות אחרות ילקה משום לא תהיה קדשה פי' מופקרת כרע"ק והיינו אחר שתזנ' עוד פעם אחת תהיה נקראת מופקרת והבא עלי' בלא יחוד לאשה חייב מלקות ואע"פ דלא זכר הטור ביאה שניה מ"מ הוזכר במה שכתב שהי' בכלל מופקר' שהיה קדשה וזהו פשוט שכל קדשה היינו אחר ב' פעמים וע"ז סיים הטור וזו היא זונה האמורה בתורה סתם שאסור' לכהן כמו שזכרנו ואח"כ כ' דאפי' בא לשם אישות אפי' יחדה ממילא ואין כאן שם מופקר' עליה אפ"ה ביאה זו לא קני' ליה כיון שאין שם עדים ומדלא קני' ממילא לא הוה אשתו של זה ויש לו בושת לומר ברבים שהי' אשתו ממילא תשמש עמו בלא טבילה ע"כ יוציאה הב"ד ממנו וכ"כ א"א ז"ל כו' ובזה ניחא הכל וגם בד"מ ראיתי שכ' דדברי הטור כאן כרמב"ם דלעיל שלא פי' דברי הטור כמו שזכרנו וע"כ הקשה עליו בדרישה מה שהקשה ובמה שכתבתי לק"מ:

ב **י"א שמותר והי' פלגש כו'** דאיתא בפ' כ"ג אמר רב נשים בכתובה וקידושין פלגשים בלא כתובה ובלא קידושין וכתב בדרישה ולא נהירא דליכא מאן דס"ל הכי והמ"מ פ"א דאישות כתב הרמב"ם גורס שם בפ' כ"ג פלגשים בקדושין בלא כתובה ובח"מ כתב דפלגש מותר דוקא למלך וק"ל על גי' זו דהא קי"ל כל הפוחת לבתולה פחות ממאתים ולאלמנה מנה ה"ז בעילתו בעילת זנות וא"כ הוי פלגש עליו באיסור כיון שהיא עמה בקדושין והאיך נהג בה אברהם אבינו ובכל הפוסקים והת' דפ"ק דגיטין ס"ל דפלגשים בלא קידושין וכתיבה וכבר כתב הכי פ"א דאישות דאין דברי הרמב"ם מכוונים שהרמב"ם עצמו כתב בפ"ד דמלכים פלגים בלא כתובה וקדושין וכ"כ בתשובה לרמב"ן דאין חילוק בין מלך להדיוט:

סימן כז

א ובלבד שהיא תבין כ' בי שזה לא קאי על לשון הרי את מקודשת לי דזה כ"ע יודעין דלשון קידושין הוא ואם אמרה דלא ידע' דזה לשון קידושין לא מהימנ' אלא אשאר לשונות קאי עכ"ל ושאר לשונות דנקט ב"י ע"כ היינו מ"ש הטור אחר הרי את מקודשת דהיינו מאורסת את לי לאנתי וזה ודאי תמוה דודאי הנך לישני מפורשים על קידושין טפי מלשון מקודשת בפרט הוי לי לאנתו ותו כ' ב"י אחר זה בסמוך דיש פלוגתא בין הר"ן והמ"מ ובין הרא"ש לר"ן ומ"מ שכתבו ובאידך לישני דפשיטא לן לעיל דמהני כגון

לקוחתי קנויה לי והנהו אחרינא דוקא במדבר עמה על עסקי גיטה וקדושי' דידעה מאי קאמר א"נ דאמרה לשם קידושין קבלתינהו הא לאו הכי לא שאין מתקדשת אלא לדעת' עכ"ל משמע דבמידי דפשיטא לן דמהני צריך שתבין היא והרא"ש כתב והני לישנ' דבריו' דהוו לשון קידושין לאו כל כמינה לומר לא הוה ידענ' דהם לשון קידושין עכ"ל משמע דבלשון דפשיטא דמהני אפילו אומרת שאינה מכרת מקודשת וע"כ חילק הב"י בין האיש להאשה דבאיש מהני ובאשה ל"מ וצריך שתאמר שהיא מכרת ואשתומ' על המראה בדברי הרא"ש לבלשון הפשוט לן מהני לפי דעתו של הב"י אפי' אומר שאין מכיר היאך אפשר לומר כן דהא אפי' דעת האשה בעינן לקידושין וכ"ש דעתו של איש ותו דכיון דאמר הרא"ש דלאו כל כמיניה כו' משמע דאי הוה ידעינן בודאי שהוא אינו מכיר אלו לשונות לקידושין לא הוי מקודשת וא"כ לא נאמינהו שלא ידע ונחזיקוהו לקידושין ודאי דממילא אם קבלה קידושין מאחר אין צריך גט ושמ' אמת קאמר דלא ידע דהא צריך התנ' להשמיענו אלו דהם לשון קידושין אטו כ"ע דינ' גמירי ויודע מה שהתנה יודע ומלמדינו אלא נראה דבר ברור דיש חילוק בין הפשוטים דהיינו מה שהוא פשוט אפילו בעיני הנשים כגון מקודשת מאורסת הוי לי לאנתי אמרינן בודאי הבינו הוא והיא אבל בלשון קנויה לי לקוח' לי הרי את ברשותי וכיוצא בזה דתנ' צריך להשמיענו דמהני בזה ודאי צריך שתבין אי ידבר תחילה מעסקי גט וקידושין ובאלו דוקא מיירי הר"ן והמ"מ כמו שזכר בהדי' לשונות אלו בדברי הר"ן וגם הרא"ש ס"ל כן ולא אמר והני לישני דבריר' לן לענין שברור לנו ולא לה או לו דזה ודאי ל"מ אלא כוונתו בלשונות שברור לן שהוא והיא מכירים אותם שהם לשון קידושין הן מצד שזה מורגל בפי כל או מצד אחר בזה לא מהימני לומר שלא ידע ולעשות מזה ספק. או ירצה אח' מהם להפקיע הקידושין וזה מוכח דבעינן שברור לנו שהם יודעים דאל"כ לכתוב הרא"ש רבות' דאפי' אינו מכיר דמהני אלא פשיטא דזה ל"מ. וא"כ נתבאר גם דברי הטור דמ"ש וצריך שתבין זה קאי על מה דסמוך ל' שכתב וכן בכל לשון שמשמעותו כו' דע"ז קאמר שצריך שתבין שזה לשון קידושין ולא סגי במה שהוא באמת לשון קידושין באותו מקום לקצת בני אדם דלשם ואם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושי' אפילו בודאי אינה מבינה מקודשת דה"ל לתת לב על דבריו שמכוין לשם קידושין כי דיבר עמה מזה מתחל' אלא ודאי דגמרה נפש' לשם זה אע"פ שאינה מבינה הלשון והוא באמת לשון קידושין ואין חילוק בין איש לאשה. ותו נלע"ד דאפילו בלשון ברור לכל שהיה מוכרת ואומרת שאינה מכרת לא שוויה אנפש' חתיכה דאסור' לענין שאם תקבל קידושין מאחר להצריכ' גט משניהן כיון שהי' אומרת שלא הבינ' הקידושין אלא כל שהיא חוזרת ואומרת שהבינ' באמת ונותנת

אמתל' למה אמר' תחל' שלא הבינ' נאמנת משא"כ במידי שאינ' פשוט לה אלא לן הוא פשוט ודאי הוא ספק גמור כל שלא דיבר עמה תחלה מקדושיה וצריכ' גט משניהם ואם ידוע לנו בודאי שזו האשה לא הבינה באמת אפי' לשון מקודשת לי ודאי אין כאן קידושין כלל וכל זה אין שייך באם מקדש תחת החופ' כמנהגים שהרי יודעת שנכנס' לשם קידושין כ"ז פשוט לע"ד:

ב אלא כל שמדברים עם אחרים לפני' סגי כצ"ל וכן הוא במרדכי ריש קידושין אבל אמירת אחרים לחוד ל"מ ואפי' אמירתה ל"מ בלא אמירתו ועמ"ש סי' כ"ט סעיף ב' ונ"ל עוד דצ"ל גם במרדכי שמדבר ולא שמדברים דהא אשה אפילו שתקח סגי כדאיתא בהג"ה מרדכי סוף גיטין דף תרי"ח ובד"מ שלא הביאו אלא שהוא מדבר עם אחרים בפניה:

ג אם הבינה דבריו לא בא ללמד לאפוקי אם בודאי לא הבינה דזה ודאי אפי' באומר הרי את מקודשת לי לא מהימנ' אלא דקמ"ל דבאומר מקודשת מחזקינן לה במבינה בסתמ' ולא כל כמינה לומר שלא הבינ' אבל בלשונות אלו הנזכרים בסעיף זה צריך שיהיה ידו שהיא מבינה או שדברו תחלה כו' וע"כ נראה שדבר זה לא קאי על מה שנזכר הרי את אשתי דזה ודאי הוי כמו את מקודשת ואפי' עדיף ממנו וכן בר"ן שמשם הוא דין זה כתוב בו כגון לקוחתי או קנוי' לי ושאר לישנא כו' הרי דלא נקיט את אשתי הנזכר בתחלה ונקט מאי דבתרי' אלא להורות דלא קאי אלא אשאר לשונות שאינם פשוטים כ"כ אלא לנו הוא פשוט כנ"ל:

ד אבל האיש אינו נאמן תמוה מאד מה חילוק יש בין איש לאשה וזכרו מדברי ב"י בפירושו להרא"ש וכבר (ביאור) (צ"ל בארנו) בסמוך שאין חילוק ביניהם באמת ע"ש:

ה **הרי את נשואתי כו'** הטעם ברשב"א שאלו אומר הרי את נשואתי לא שמענו שתה' מקודשת דלא תקר' נשוא' עד שתבעל או שתכנס לחופה עכ"ל וא"ל מ"ש ממ"ש אח"כ בשביל אהבה וחיבה כו' דהיינו בשביל שיהיה אהבה וחיבה אח"כ ה"נ נימצא שתהיה אח"כ נשיאתו דהתם אין סותר הל' את הכוונ' דגם הל' מורה ע"ז שאחר קבלת הקידושין מתחיל האהבה ביניהם משא"כ כאן סותר הל' את הכונה שאומר שבקבלת הקידושין תהיה נשוא' וזה אינו אלא הנשואין הוא מעשה אחר לגמרי וע"כ אין כאן קידושין כלל אלא דק"ל מ"ש ממיוחדת לי דהוא לשון קידושין ופירש"י משום דכתיב וה"ו לבשר אחד וזה לא שייך אלא לאחר נישואין ואפ"ה מהני כיון דעתו לבא לידי כך ולא אמרי' שהלשון שלו סותר הכונה שלי דהלשון משמע ספק קידושין אלא היא נעשית מיוחדת

ה"נ בנשואתי וצ"ע ונראה דאין זה ודאי לשון שאין קידושין אלא ספק וכן זכר מו"ח ז"ל שיש לפרש דברי רשב"א בלשון קידושי ספק:

ו **נתן לה בשתיק' כו'** קידושין נ"ל פשוט דחסרון יש כאן וצ"ל ספק קידושין כיון דבעיקר הקידושין אין בהם עדות דהא לא יוכלו להעיד כאן על המחשבה ואנן בעי' בקידושין שני עדים דאין דבר שבערוה פחות משנים אלא ודאי דספק קידושין קאמר וכן משמע בהדיא במרדכי ס"פ האיש מקדש דאמר שם קידושין מיהו הוה וצריכא גט משמע לחומרא דוקא אבל אם קבלה קידושין מאחר ודאי צריכה גט ג"כ ממנו אלא דמ"מ יש לי מקום עיון בדברי המרדכי אלו דכתב שם בשם תשובת מהר"מ וב"י מביאו וז"ל או אפילו לא דיבר עמה כלל כ"א בשעה שנתן לה היה בלבו לשם קידושין ואם היא קבלתה לשם קידושין קידושין מיהו הוה וצריכה גט ואע"ג דאמרי' פ' האיש מקדש ובכולן אעפ"י שאמרה בלבה היה להתקדש לו אינה מקודשת דדברים שבלב אינן דברים שאני התם כיון דאתני לאו כל כמינה לעקר תנאו אבל כאן לא גרע מגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת סתם דאזלי' בתר מחשבתו ואינו אסור רק החטים ואע"ג דגבי ההוא גברי דזבין לנכסי' אדעתיה למיסק לא"י לא אמרי' הכי שאני התם דאזלי' בתר דעתיה דלוקח ועוד נ"ל כיון שאמר אני נותן לך בשביל אהבה וחיבה כו' עכ"ל ותמיה רבת' לי במ"ש שאני התם דאתני כו' דהא בפ' האיש מקדש שם (קידושין דף נ') איתא מנא לי' לרבא דדברים שבלב אינן דברים אמר אביי מהכא אעפ"י שאמרה בלבי ה"ל להתקדש כו' ופרכי' ודלמא שאני התם דכיון דאתני לאו כל כמינה למעקר תנאה נמצ' דמ"ש רבא דדברים שבלב אינן דברים היינו אפילו במקום דלא עקר תנאו וא"כ ילפי' מרב' דבכ"מ דברים שבלב אינן דברים ולו ק' טוב' דמבואר שם אח"כ דיליף לה מאומר לשלוחו הבא לו מחולין אעפ"י שאמר ב"ה לא היה בלבי אלא ע"ז מעל כו' והיינו משום דדברים שבלב אינן דברים ושם לא הוה תנאי דאעפ"י שאמר לו הבא לי מן החולין לא נתמעט בזה שלא יביא ממקום אחר כדאמרי' בהמפקי' דף מ"ב אמר ליה מהאי תירמי ומהאי לא תירמי וא"כ ראינו שדברי רבא שאמר דברים שבלב אינן דברים היינו אפילו במקום שאינו עוקר תנאי ולא שייך בתר אומדן דעתו דלוקח כדרחי בתשובת מהר"ם הא גם תמוה מאד מ"ש בתשובה הנ"ל דהכ' לא גרע מחשב בפת חטין והוציא פת סתם דודאי גרע כאן דהתם עכ"פ יש דיבור שגורם לו האיסור דהיינו שהוציא פת סתם אלא שיש במשמע כל פת אלא שמחמת מחשבה שלו אנו מפורשים הדיבור שעל חטין דוקא קאמר נמצא שלא אזלי' בתר מחשבה אלא לענין פירש על הדיבור של איסור משא"כ בקידושין שאין כאן דיבור כלל אלא נתינת הטבעת ואין בזה שום קידושין זולת המחשבה דלשם

קידושין אלא מתנה בעלמא חשבי' ליה ועיקר הקידושין מחמת המחשבה זה ודאי אינו מועיל ותו תמוה לי מהא דפ"ק דקידושין דף ה' בברייתא דכיצ' בכס כו' דלתירוץ קמא דמתרץ דנתן הוא ואמרה היא לא הוי קידושין כלל בפשיט' וק' למה לא הוה עכ"פ ספק קידושין דמי גרע אמירתה משתיקת' ונתכוון' דלקידושין מהני להר"מ הנ"ל ולמה לא מהני גם באמירתה ולתירוץ הב' דבנתן הוא ואמרה היא הוה ספק קידושין והיינו דוקא שעכ"פ אמרה היא דלשון קידושין אבל בלא אמרה כלל לא הוה קידושין מחמת המחשבה וא"כ ק' על מהר"מ דמהני שתיקה לדידה מצד המחשבה ותו ק' ממ"ש בפ"ק דף ו' אלימא כשאין מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין מנא ידעה ולא משני כגון שהיא מודה שקבלה לשם קידושין וכן מבואר במ"מ פ"ג דאישות וז"ל ואם לא היו עסוקין כלל בזה ונתן לה כסף סתם אינה מקודשת ע"פ שהוא אומר לקדשה נתכונתי עכ"ל וזה מיירי אפילו אם גם היא נתכוונה לכך דאל"כ פשיט' דאינה מקודשת וידעתי כי איני כדאי להכריע אפילו על תלמידי מהר"מ ק"ו עליו מ"מ אני אומר שמהר"מ לא סמך כלל שם על הוראה אלא על מ"ש אח"כ ועו' נראה כיון שאמר באהבה בחבה שיש בזה לשון קידושין ורמ"א שהעתיק רישא דמילתא דמהר"מ לא יצא ידי חובת הביאור אלא דכיון דיצא מפי מהר"מ בזה להחמיר מי ירום ראש להקל:

ז **צריך לחזור וליטול כו'** הכי איתא לענין גט בפ"ק דגיטין דף ה' המביא גט ולא אמר בפני נכתב כו' אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננה לה בפני שנים ויאמר כו' אלא דק"ל דבשלמא גבי גט צריך שיאמר בשעת נתינה דוקא ולא מהני אם היה הגט כבר בידה דרך פקדון ע"כ אין תקנה אלא בחוזר ונוטל אבל גבי קידושין דמהני אם היה כסף כבר בפקדון בידה כמ"ש סי' כ"ח סעיף ו' באומר התקדשי לי בפקדון שבידך והיא אומרת כן א"כ ה"נ נימא כיון דקידושין הראשונים אינו כלום ה"ל הכסף עכ"פ בתורת פקדון בידה וצריכה להחזיר לו ואמאי לא מהני אם או' לה אח"כ תתקדש לי בכסף שנתתי לך קודם לזה והוא בידך והיא אומרת כן וצ"ע ועמ"ש סי' ל"א סעיף כ':

ח **בתורת קידושין כו'** הטעם בב"י בשם הריב"ש שכיון שנזכר שהוא הנותן לה בתורת קידושין כבר נראה מלשונו שהוא המקדש והיא המתקדש' דלא שביק אינש מצוה דנפשיה ורמי עליה דחבריה ואפילו אם ידענו שהוא נעשה שליח לאחר אפ"ה אמרי' דלא שביק אינש מידי דרמי' עליו ואח"כ כתב ב"י בשם הר"י בר רב בשם הרב דוראן באו' קח טבעל זו קידושין לבתך שאינו כלום שאינו מוכיח בדברים אלו שהאשה הוא מקדש עכ"ל ולכאורה משמע דכאן יש פלוגת' דלריב"ש גם בכאן מקודשת דודאי עביד מצוה רמיא עליה אלא דיש לחלק ביניהם דדוק' בההיא דריב"ש שאמר הריני נותן לך משמע

שהוא הנותן והמקדש משא"כ בההי' בתריית' של אמר אלא קח לך ולא אמר ממני וא"כ כאן אם היה או' הרי היא לך בתורת קידושין לא הוה כאו' לי ובהגהה מרדכי סוף גיטין כתב מעשה בבחור א' היה מדבר עם אשה א' להלוות מעות על קתא א' ע"ש ואח"כ אמר לה תרצי להתקדש בו אם אתניהו לך התחילה (לשחק) וחזר ואמר לה הרי הוא לך לשם קידושין ממש בזה הל' אמר לה ולא אמר את מקודשת לי בזה הקת' והנה הי' נתן מודה להתירה כיון דלא אמר לי ופליאה היא מי גרע מאלו שתק ולא אמר לשם קידושין דמהני כיון שמדבר תחלה על עסקי קידושין כו' וה"נ הרי היה מדבר עמה ששאל לה כדלעיל עכ"ל ואח"כ כתב ועוד נ"ל שאפילו לא אמר בתחילה דבריו תרצי להתקדש בו נכון להחמיר כו' עכ"ל והיינו מטעם דיש פוסקים דידים שאין מוכיחות הויין ידים והיינו כיש מחמירין רמ"א לעיל בסמוך דאפילו לא אמר לי וכאן נמי אפילו אם לא אמר הריני נותנה לך אלא הרי לך בתורת קידושין יש להחמיר בקידושין אלו:

ט ואתקדש לך בגמ' איתא נמי הכי שאמרה היא כן ולכאורה קשה למה לי באמת האי מילת' דהא לא תליא האמירה בה אלא באמירתו דוק' וזה באמת טעם היש מחמירין שמביא רמ"א ע"ז ונר' דסתם נתינה היא לטובת המקבל ואפילו באדם חשוב ולא טובת הנותן אלא דיש קצת בני אדם שיש טובה להנותן במה שמקבלו ממנו אדם חשוב מ"ה באשה לא הוי קידושין מסתמא באדם חשוב דלאו כל אשה מתבקשת להינש' לת"ח אלא כל שאנו רואים בבירור שהיא רודפת אח"ז דהיינו שאומרת בשעת נתינת המעות שהיא יש לה הנאה מזה אז מהני אמירתו אח"כ בזה וכ"כ הרמב"ם בפ"ה כמו שמביא ב"י ובתשו' הרשב"א סי' תרי"ג מביא ג"כ דבעינן שתאמר ואתקדש אני לך מטעם שזכר אלא שכ' שם דלהרמב"ם לא צריך שאמירתה תחילה ובודאי נוסחא אחרת ה"ל ברמב"ם אלא שהטור ס"ל דאין תלוי באמירתה תחילה כלום אלא אפילו נתנה סתם ואמר הוא יש חילוק בזה אם הוא חשוב מקודשת והא דנקט בגמ' דף ז' דבעי רבא הילך מנה ואקדש אני לך מהו היינו מדאמר תחילה שם אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשת מדין ערב כו' ושם יש הכרח שתאמר תחלה ואקדש אני לך דבזה מקניה נפשה כדאית' שם ע"כ בעי רבא אח"כ גם בזה אם אמרה ואקדש אני לך אם יש גם בזה איזה הקנאה ופשטו שם דיש חילוק בין אדם חשוב וא"כ ל"צ כלל לאמירתה תחלה ואקדש אני לך כנ"ל סברת הטור אלא דהוא כתב שהרמב"ם חולק עם הרי"ף והרא"ש וס"ל לרמב"ם דאין חילוק בין אדם חשוב או לא וכבר תפס עליו ב"י וכתב שגם הרמב"ם ס"ל חילוק זה אלא שלא הוצרך להזכירו כיון שזכרו במקום אחר וכדין תפס עליו ויש רוצים לישב דברי הטור דמבי' מחלוקת של הרמב"ם לענין דס"ל דלא מהני אדם חשוב אלא אם אומרת

תחלה ואקדש אני לך דוק' והטור לא ס"ל כן וכמו שזכרנו וא"א לו' כן דהא הטור סיים לו' וסברא ראשונה הוא סברת הרי"ף וכ"כ א"א ז"ל עכ"ל ובאמת לא נזכר ברי"ף רק כמו בגמ' דהיינו בברייתי' דנתנה היא ואמר הוא דהוה ספק ולא זכר שם דמהני באדם חשוב ולקמן גבי מלת אדרבא כתב באמרה היא תחלה ואקדש אני לך דאז מהני אדם חשוב וא"כ היינו כמו הרמב"ם אלא דבאשר"י כתב גם לעיל בנתנה היא ואמר הוא וז"ל אם לא באדם חשוב כדאמר לקמן עכ"ל ובודאי יש לפרש דבריו במ"ש כדאמר לקמן היינו באם אמרה תחלה ואקדש אני לך ואין לנו לעשות מחלוקת בחנם בין הרמב"ם להרא"ש:

סימן כח

א ואם באו אינה מקודשת דסתם גזילה לאו יאוש בעלים:

ב מקודשת מדרבנן משמע דדוקא אחר יאוש דהא כבר כתב הש"ע דלא הוי יאוש אלא בידוע וא"כ בסתמא אפילו מדרבנן לא הוי קדושין כלל וא"צ גט וכתבתי זאת להוציא ממ"ש מו"ח וז"ל מכח קושיא וכבר כתבתי בפ"ד בח"מ סי' שס"א (שס"ח) שהרש"ל הקשה קושי' זו וחולק על הטור כמבואר שם ואני כתבתי שם ליישב שאין קושי' בזה והדברים כהווייתן וקידש בגזל קודם שידוע שנתייאש בוודאי א"צ גט וכמו שפסקו כאן כל הפוסקים ומ"ש מו"ח ז"ל שהסכימו גדלים בזה להצריכה גט אף אנו נאמר שמבואר בתשובת מהרי"ל סי' צ"ז הלכה למעשה שא"צ גט וכן הסכים מהר"ש רבו ועוד כמה גדלים ע"ש ולא נמצא רמז בשום אחרון להצריכו גט וכיון דאף לפי דברי מו"ח ז"ל אינו אלא דרבנן להקל ק"ו בזה שמבואר מכל הפוסקים להקל ע"כ לית מאן דחש להצריכה גט ועוד אני אומר דהמחמיר בזה להצריכ' גט יוציא לעז על מעשה דמהרי"ל וכדאיתא ריש גיטין לענין גט אם צריך השליח לעמוד על כל הגט בשע' שנכתב שאין להחמיר מטעם הוצאות לעז גיטין ראשונים גם רש"ל שם לא הצריך גט כלל בטור כ' וז"ל וכ' הרמ"ה דוקא בגזל דעלמא מקודשת לאח יאוש דאיכ' יאוש ושינוי רשות אבל בגזל (דידה) ולא שידך אפי' אחר יאוש לא הוה מקודשת כיון דליכא שינוי רשות ואם גנב כו' כן הוא הנוסחא האמיתי ומ"ש ואם גנב הוא מל' הטור לא ל' הרמ"ה ובזה מתורץ מה שהקש' ב"י איני יודע למה כ' בשם הרמ"ה ותלמוד ערוך הוא דקמ"ל הרמ"ה דבגזל דידה לא מהני יאוש וזה אינו מבואר בתלמוד ומלבד זה תמהתי על קושי' ב"י דלפי הנר' יש רבותא גדלה אפי' במ"ש דבגזל דעלמא מקודש' מכח יאוש ושנוי רשות דהיינו רשות דהאשה שקבל' הגזל היה רשות א' וכ"כ המ"מ פ"ה דאישות כיון דקנאתו היא אף הוא קונה אותה ויש סתיר' ע"ז מההי' דאיתא בח"מ סי' שנ"ג שם בשם הרא"ש כיון דרבה מספק' ליה אי

דאוריי' קונה יאוש לחודי' אי דרבנן כו' מ"ה אם קידש בו אשה צריכה גט מספ' דשמא קונ מדאוריי' עכ"ל וק' דחשיב מה שמקדש בו לשינוי רשות א"כ למה עשה שם חומרא מזה מספק הא מדינ' מקודשת בודאי כיון דאיכא יאוש ושינוי רשות וא"ל דהתם מיירי בגזל דידה דקשה ממ"נ אי בדשדיך הא מקודשת בודאי מן הדין ואי בדל' שדיך לא הוה קידושין אפי' מדרבנן דתוכל לומר אין שקלי ודידי שקבלתי כדאמרינן כאן בסי' זה אלא ע"כ ודאי מיירי שם בגזל אחרים ואפ"ה לא מקרי שינוי רשות בזה לענין שתהיה מקודשת והטעם דהא בעינן שבשעה שנותן לה הכסף יהיה שלו באותו הפעם וכאן לא הוי שלו אע"פ דמתיאש דאין יאוש קונה מן התורה וממילא אין כאן שינוי רשות דאין נקרא שינוי רשות אלא אם נזכר אם נתן וכאן אין הנתינה כלום דנותן לשם קידושין ובאמת אין כאן קידושין באותו הפעם ע"כ כ' שם דמ"מ מדרבנן הוה קידושין דשמא יאוש קונה מדרבנן זהו הנ"ל בטעם הרא"ש דלשם וזהו סותר מ"ש כאן הרמ"ה דהוי שינוי רשות והי' ודאי מקודשת וע"כ נראה דיש מחלוקת בין הרא"ש והרמ"ה ואע"ג דהטור מבי' שניהם מצינו ג"כ בשאר מקומות כזה ומ"ש הטור כאן במקומו שהוא הלכות קידושין הוא עיקר דהוי שינוי רשות דהיינו קידושין ושינוי באים כא' דוגמ' לדבר בס"ס קל"ט בעינן ביטה וחצרה באים כא' וכן דעת הרמב"ם שהעתיק כאן לשונו בסעיף א' שכ' ונודע שקנה אותו דבר ביאוש מקודשת משמע קידושי ודאי והיינו מטעם שינוי רשות וא"כ חידוש גדול יש בדברי רמ"ה וראיתי בשם בן לב שהקשה ממ"ש התוס' בקידושין דף נ"ב ד"ה והיא לא אמר וא"ת רב מאי אתי לאשמועינן כו' וי"ל דאי ממתניתין הו"א דוקא בממון כו' ואם איתא לדברי הרמ"ה לא הוי קושי' כלל דרב אתי לאשמעינן אפי' אחר יאוש בגזל דידה כו' עכ"ל ולא הקשה כלום דהא רב אמתני' קאי דקאמר ש"מ דקדש' בגזל כו' ומתני' אייריי לפני יאוש דכן הוא דיוק שם מדאמר ושל הפקר הי' ע"ש ומו"ח ז"ל כ' כאן שנית דמדרבנן צ"ג בכל גוונא וכ' שכ"כ בהג"ה ש"ע ולא דק שפיר דהג"ה זו אינו אלא אחר יאוש ודאי אבל בסתמ' כבר הלכה פסוקה בידינו דלית מאז דחש לר"ש דאמר סתם גזלה יאוש בעלי' אלא לא הוי יאוש ואינה מקודשת כלל אפי' להחמיר:

ג אינה מקודשת דיכולה לו' אין שקלית ודידי שקלית אבל אם שידך תחלה או שאמרה הן היא מחלה על הגזל:

ד **אף ע"פ ששידך תחלה כו'** דמעיקר' קבלתו בחוב' והשתא בשעת קידוש לא מידי יהיב לה (אם החזיר לה חוב גם בזה תוכל לומר בעד חוב שלי קבלתי):

דברי המגיה ואיני יודע מי הגיה זה והוא ללא צורך דהרי הט"ז ציין בסעיף ג' א"כ קאי על חוב ועוד שכ' בהדיא דמעיקר' בחובה קבלתו ואפשר דטעותו הי' מכח שכ' הט"ז

ולא מידי יהיב ליה דהוא סיום ס"ק ד' והגיע זמן פרעון שהוא התחלה ס"ק ה' והי' כתוב בלי שום פיסוק בנתיים ומכח שאין להם חיבור יחד לכן הגיה כן בלתי ראות בהג"ה בש"ע אבל א"צ להגיה זו דוהגיע זמן פרעון הוא ציון אחר בהג"ה בש"ע עכד"ה):

ה והגיע זמן פרעון זה לא נקט אלא לרבותא דאפ"ה לא חשבינן לי' לפרעון אבל באומ' תחלה כנסי בחוב לזה אין תלוי בהגיע ז"פ דאפי' לא הגיע זמן אמרינן דאינה מקודשת דאע"ג דקי"ל ריש בתרא דהלואי יפרע אדם בזמנו מ"מ זה אומר בפי' שנותני בפרעון חוב אמרינן דפרע תוך זמנו דלא ליטרדי' אח"כ בזמנו כדאביי ורבא ריש בתרא והכל מודים בזה כיון דאמר בפי' לפרעון כתבתי זה לפי שבספר מו"ח ז"ל כתוב וז"ל הרשב"א בתשובה סי' קל"ז דכתוב אם לא הגיע ז"פ אפי' קבלתו בשתיקה ולא שדיך מקודשת עכ"ל ולא מצאתי שם בסי' קל"ז ודבר זה אינו כלל דבסיק אלף רכ"ז כ' וז"ל וכיון דמעיקר' אומר שנותני לפרעון אפי' חזר ואמר לא לפרעון אלא לקידושין אפשר לה לומר אני לא לקידושין קבלתי אלא דעתי בזה לפרעון כמו שאמר תחלה לפי שאפי' לא אמר לה לפרעון ומסרו לה סלע בפקדון או להוליכו לאיש אחר וקבלתו בשתיקה אפי' (הכי) יכולה לומר לא לדעתך קבלתיו אלא לדעת פרעוני והוא שהגיע זמנה של מלוה עכ"ל הרי דלא כתב האי מלת' דהגיע זמן פרעון אלא בפקדון שהיה יכולה לתפוש הכסף לפרעון שלה ודאי אזלינן בתרי' אפי' בלא הגיע זמן ואינה מקודשת כלל ובנותן לה סתם אפי' הגיע הזמן מקודשת ע"כ אין להשגיח בדברים הנזכרים בדברי הרשב"א שהביא מו"ח ז"ל בל' שזכר שם:

ו י"א דהוי מקודשת הר"ן שהביא זה כ' תחלה דאינה מקודשת כיון דמתחלה אמר לשם חוב תוכל לומר אני תופש בלשון ראשון בחובי וגר' דלהלכה אינן קידושין ודאי אלא ספק:

ז הוה ספק קידושין אם תוכל לומר בזה דידי שקלית כיון שאין לה על המשכון כלום ואינו קנוי לה ואפי' למ"ד ב"ח קונה משכון מכל מקום לא משכתו עדיין ובשעת משיכה לא ניתן למשכון אלא לקידושין כ"כ בתשו' רשב"א אלף רכ"ז:

ח ושתקה אינו כלום דשתיקה לאחר מתן מעות אינו כלום דהאי דשתקה משום דלא איכפת לה כיון דמעיקרא לאו אדעתיה דקידושין קבלתינהו למעות אלו אבל אם אומרת הן ה"ל כאלו נותן לה עכשיו לשם קידושין דהא לא חייב לה כלום קודם זה וכבר כתבתי בסי' כ"ז סעיף ג' במקום ד"א הוי לשון קידושין וחזר ואמר לה ל' קידושין כדין ואמרה הן דמועיל אע"פ שלא חזר ולקח הכסף ממנה קודם דהוי כמו פקדון דכאן:

ט ספק מקודשת די"ל כיון דמעיקרא בתורת קידושין קבל' נהי דלית ביה בחפץ ש"פ כי הדר אמר תקדש בזוזי דאית בי' אי לא ניחא לה תשדינהו דהא לא נתחייב' בשמירתה דהא לא היה בפקדון ביד' ומדלא זרקה ש"מ שנתרצית בקידושין וזהו סברת רב הונא ברי' דר' יהושע או איכא למימר דלאו כל הנשים דיני גמירי וסברה דאין לזרוק אותם שמא יאבדו ותצטרך לשלם ולעולם לא נתרצית לקידושין וזהו סברת ר' אחא ורבא וע"כ אמר רבא בזה דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות ולאו כלום הוא ולענין הלכה קי"ל דספק קידושין יש כאן אבל א"ל דיש כאן ספק מכח ההי' דאמרי' בסי' ל"א סעיף נ' דאף אם אינו ש"פ כאן חיישי' שמא ש"פ במקום אחר שאני הכא דחזר ממה שרצה לקדשו בפחות מש"פ כ"כ הרא"ש והר"ן תירץ דגם מעיקרא לא נתכוין הוא אלא לקדש' במה שבתוך החפץ אלא שלא ידעה מזה עד שגילה האומר תתקדש במעות שבתוכו אמינא מעיקרא ממילא לא הי' החפץ בתורת קידושין מעיקרא וע"כ אין לחוש בשווי':

י **והיה אם לא חזר כו'** תיוהא רבה קחזינ' כאן דהא אמר רבא בזה דהוה שתיקה דלאחר מתן מעות משמע שאם היתה אומרת הן הוי קידושי ודאי והיינו בשביל לשון הקידושין שאומר לה באותו הפעם והי' מתרצית לזה וא"כ כאן שלא חזר לומר פעם שני' לשון קידושין והלשון שאמר תחילה אינו כלום שהרי חזר ממנו לדע' הרא"ש שזכרנו וגם לדעת הר"ן היה בטעות כיון שלא ידעו שהוא מקדש במעות שבתוכו ממילא בטל לשון הראשון וא"כ במה תתקדש פעם שנית כיון שלא אמר לשון קידושין שנית ואע"ג דאמרי' סי' כ"ז דאם הי' מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין נתן לה אח"כ ושתקה דדי בזה מ"מ לא דמי להכ' דהכ' בשעת שאינו אומר ל' קידושין שנית כבר הוא החפץ ביד' והוי לאחר מתן מעות לכ"ע כבר נתבטל לשון הראשון שאמר תחלה קודם הנתינה משא"כ לעיל דבשע' הנתינה שהוא עיקר הוא סומך על מה שאמר מתחלה מענין עסקי הקידושין וכן מבואר בגמ' שאמרו בזה תקדש בד' זוזי דהיינו שקדש' שנית וכן לשון הטור והרמב"ם זכרו כן ובודאי דוקא היא:

יא אשה שחטפ' כו מהר"ם פאדוו' סי' כ"ד כ' דשתיקה דאחר מתן מעות לא מהני וכ' דלהרי"ף שכ' כמ"ד חושו לה וה"ל ספק (וצריכה) גט היינו כיון דשידכו תחלה דהיינו שאמר תחלה לשון קידושין משא"כ כאן שלא הי' לשם קידושין לכתחילה קודם שחטפה ותמוה לי דבריו במאד דאם תחשוב הקידושין הראשונים לשידוך אמאי הוי קידושי ספק הא קי"ל בשידך תחלה אפי' אם לא אמר אח"כ כלום מקודשת ודאי וא"כ אפי' אם לא אמר אחר קידושין הראשונים כלום מקודש' ודאי עוד כ' להבי' ראיה מדברי הטור שכ' בד"א שבא לידה בתורת הפקדון אבל אם בא לידה בתורת קידושין כו' דק' דה"ל

לקצר ולכתוב אבל אם בא לידי שלא בתורת פקדון שאינה חייבת בשמיר' וא"ל התקדשי ושתק' הוי ספק אלא ודאי דקמ"ל אם (לא) שידך תחיל' לא הוי קידושין כלל וקידושין ראשונים הוי כמו שידך ע"כ ואיני רואה כאן דקדק כלל (לדייק מכאן דקידושין ראשוני' הוי כמו שידך ממאי דלא כ' אבל אם בא לידי שלא בתורת פקדון וכו' כי הוא בלתי אפשר לומר כן) דהאיך יאמר הטור דאם קבלה שלא בתורת פקדון דהוי ספק דכל שלא בתור' פקדון הוי בדרך חטיפה כמעשה שנזכר שם בזה ודאי ג"כ אין קידושין כלל דאם היתה כוונתו להחזיק לעצמה דרך גזילה פשיטה שזה גרוע מחוב שהיא חייבת לו מה שהלוה לה ואין כאן קידושין כנלע"ד ודברי הרב בזה תמוהים מאוד בעיני וראיותיו שם ומסיק דעכ"פ צריכה גט וזהו חומר' בלא טעם גם רמ"א כ' כאן דל הוי קידושין כלל:

יב ודוקא שאינה יודעת זהו לשון הטור בשם הרא"ש וכ' בפרישה נראה דאף דפתח רבינו בתרתי בפקדון ובשאלה מ"מ האי דינא בתרא דוק' בפקדון הוא אבל בשאלה לה כלי איירי בכל ענין אפי' יודעת תחלה הסכום ובשע' שקדש' לא ידע' שנגנב' ואפ"ה מקודשת אם נשאר בידה ש"פ דכיון שהי' חייבת לשלם לו הגניבה כדין שואל ודאי נתרצית לו להתקדש מה לי כשהן בעין או נגנב' ועלי' לשלם ומ"מ צריך להשאר מגניבה ש"פ דא"כ הוי מקדש במלו' והשתא א"ש דכ' רבינו דינו דווקא בפקדון כו' עכ"ל וכ"כ מו"ח ז"ל דבשאל' כיון דחייב באחריו' דמה שחייבת לשלם ה"ל מלוה ומה שנשתייר ש"פ ה"ל פרוטה וא"כ יש כאן מקדש במלו' ופרוט' דמקודש' וע"כ אין חילוק בין ידעה ללא ידעה אלא בפקדון ותמהתי שאלו הגאונים לא דקו כלל בפשט זה דהא איתא בגמ' בפשט דמקדש' בפקדון שביד' כו' דמיירי שיש עלי' אחריו' כדפרש"י בהדי' וז"ל אע"פ משקיבל עליה אחריו' קתני דאם לא נשתייר אינה מקודשת כו' ועל פשט זה כ' הרא"ש שאם יודעת סכום הפקדון לא מהני נשתייר ש"פ וא"כ הא דומי' דשאל' ונ"ל ברור דהטור פוסק בשביל זה הך שאל' אע"ג דלית' בגמ' אלא להורות דמיירי הך פקדיון באחריות דומי' דשאלה ולא שייך כאן כלל מלוה ופרוטה כיון דכתב הרא"ש שהי' דעתו דוקא אכל סך הפקדון א"כ היה כולל כל הסך בפקדון א"כ על הכל שייך שם קידושין וכן אית' בהג"ה סי' זה סעיף י"ח וע"כ אם קצת ממנו מלוה לא מהני הנשאר ודאי אם אמר בשעת קידושין הרי את מקודשת לי במלוה ופרוטה אמרינן דמקודשת בפרוטה דהדיבור של מצוה הוא כמאן דליתי' וכל הקידושין חלים על הפרוטה משא"כ כאן דהיתה סבור' שכל כך הפקדון הוא ישנו בעין וכל שיש בקצו מלוה ה"ל ככולו מלוה וע"כ אם נאבד אע"פ שנשאר ש"פ לא מהני בפקדון באחריות דה"ל כשאלה כיון שיש שם מלוה במה שנאב' והוא בכלל הקידושין ודוקא ע"כ לא הוי קידושין והא דלא נקיט בסיפא רק פקדון

משום דבגמ' לא נקט רק פקדון אלא שהרא"ש גילה לנו ששאלה היא כפקדון כי הפקדון הנאמר בגמ' הוא באחריות ובשניהם יש חילוק בין לא ידעה סך הפקדון או ידעה ובסיפ' לא צריך להזכיר רק פקדון לחוד ועיין מ"ש בסעיף י"ד:

יג ומתרצת להתקדש אין פירושו שבפי' אומרת כן אבל מסתמא לא דא"כ פשיטא דאזלינן בתר' אלא ה"ק כיון שהיא אינה יודעת הסכום מסתמא מתרצית כו' וכן בסיפ' שאינה מתרצי' היינו נמי מסתמ' וכאומרת בפי' דמני:

יד **שאינה מתרצית כו'** בטור סיים וגם הוא אינו חייב להשלים לה כיון שאינו מזכיר סכום הפקדון בשעת הקידושין פי' דבסי' כ"ט אית' באומר התקדשי במנה ונתן לה דינר ה"ז מקודשת וישלים לה המנה וה"א כאן ביודעה סכום הפקדון ונשאר ש"פ דמקודשת וישלים קמ"ל דזה אינו מקודשת כיון שלא זכר בפי' סכום הפקדון שכירות פעול' כו' עמ"ש סיף י"ב בזה:

טו ואפי' עדיין המעות בידה דמעות דידה ניגחו כיון דמלוה להוצאה ניתנה נמצא (לא) הוי יהיב לה השתא ולא מידי:

טז ואפי' החזיר לה השטר כיון דלא אדכריה בשעת קידושין קידושי ביה כמקדש במלוה דמי ויש מחמירין ס"ל דכיון דנותן לה השטר הוי כמלוה ופרוטה:

יז הרי זה ספק מקודשת דשמה ש"פ במקום אחר:

יח **שהוא כריבית** בטור כ' בזה וכיון דלא קץ לאו ריבית היא אלא אבק ריבית עד דאמר לה ד' בה' עכ"ל צ"ע דבח"מ סי' ע"ג משמע דהמתנת המעות לזמן ה"ל כתביעת ממון ממש לענין שאם אמר הלוה שהזמן עד י' ימים וע"א אומר היום סוף הזמן צריך לישבע ש"ד כשאר טענות של ממון וכ"ש דקשה על מ"ש הטור בשם בעל העיטור שאם אומר במה שאני מרויח לך הזמן במה שאתה חייבת לי כבר שאין בזה איסור דלא הוה הנאה והיינו הי"א שמביא בסעיף שאח"ז שאינה מקודשת דקשה ממ"ש בח"מ שזכרנו:

יט **במה שאני מרויח לך הזמן כו'** מהלואה שנעשית כבר ומשמע מכל הדיעות דכאן שאם מקדש בריבית קצוצה שאינה מקודשת ונראה הטעם דכיון דצריך הוא להחזיר בדיינים ה"ל גזל דריבי וגזל דין א' להם וכדאית' ר"פ איזהו נשך דפרכינן למה לי לאו בריבית ובגזל ובאונאה וכיון שכן הוא שייכים בריבית קצוצה ג"כ כל דיני יאוש הנזכרים בסי' זה לגבי גזל הכי נמי בריבית ועו' יש לי ללמוד דמקדש באונאה נמי לא הוי קידושין דהא בגמ' שזכרתי מדמה גם אונאה לגזל ואע"ג דעביד שם בגמ' צריכותא מ"מ לפי האמת שלשתן שוים וע"כ יש להחמיר גם במקדש באונאה בענין דהוי ביטול מקח דלא להוי קידושין ואם יקדשנה אחר צריכה גט גם משני כי אין להקל מחמת קידושין אלו

כיון דלא נזכר בגמ' בפי' מדבר זה נלע"ד וי"א שאינה מקודשת הוא דעת הרמב"ם דס"ל הנאות מחילות מלוה לא מהני כיון שאין נותן לה עכשיו כלום:

כ **פי' במשכנו (בשעת) הלואתו כו'** דכ"ש במשכון שלא בשעת הלוא קנה המלוה מדר' יצחק דדריש קרא דלך תהי' צדקה דאם אינו קונה משכון צדקה מניין והיינו שלא בשעת הלואתו דע"ז קאי קרא:

כא **וי"א שאפי' לא החזיר** פי' שמקדש אותה מחמת הנאות מחילו' מלוה דהיינו דאמר כן וא"ל א"כ משכון גרע טפי דס"ד דלא סמכא דעתה כיון שאין מחזיר לה קמ"ל כ"כ התו' בפ"ק דקידושין דף י"ט והך י"א ס"ל כדיע' קמיית' דסעיף ט' דמהני מחילו' מלוה:

כב **יש לו קנין כו'** זה דעת הרמב"ם וס"ל דהא דרבי יצחק מיירי אפי' במשכנו בשעת הלואתו דקנה משכון וברמב"ם כ' יש לו מקצת קנין לפ"ז י"א דאף דלא קני לגמרי מדר' יצחק היכא דמשכנו בשעת הלואתו מ"מ קנה קצת מצד שיש לו עכ"פ שעבו' ויכול לקדש בו אשה וכ"כ התו' בפ"ק שם וזה עיקר:

כג **ואם מכרו כו'** קאי על משכן של גוי במהרי"ו סי' קל"ח כתב להשואל וז"ל ודעתי' דמר כיון דהוי גזל מדרבנן דלא להוי קידושין כמו בחמץ בשעה ו' לבי מהסס בדבר כו' דכאן לא הוה גזל אלא כמו הפקעו' הלואתו דשרי ואע"ג דבמקום חילול השם אסור דלמ' איסור הוי אבל גזל לא הוי דטובה אשכחן דאסרו לכתחל' כגון אבק ריבית דאסרו לכתחלה דאטו אם קידש באבק ריבית דלא הוי קידושין כו' ועוד דאע"ג דאין יכול' למכור מ"מ כיון שאפשר להשמט מהגוי לומר שנאב' דאז הוי היתר בידו ואפשר דאין כאן אפי' חילול השם עכ"ל וק"ל דלפי מ"ש איסור יש אבל לא הוי גזל וכי הוי גזל מאי הוה הא בגזל הגוי אמרו ג"כ בהגוזל בתרא גזל הגוי אסור ה"נ נימא דיכול לקדש בו דל הוי גזל גמור ואעפ"י ששם בהגוזל ילפינן להא דגזל גוי אסור מקר' דכתיב ואכלת את כל העמים כו' מ"מ קרא אסמכתא בעלמא הוא כמ"ש שם הוא עצמו כמו שזכרתי בשמו דאינו אלא דרבנן. וא"כ מ"ש גזל גמור מגוי או דבר זה שיש חילוק השם דאם יש קידושין בזה ה"נ בזה וכ"ת ה"נ א"כ קשה למה כ' רמ"א לפי זה דאם קידש במשכון של גוי אינה מקודשת והוא מדברי המרדכי רפ"ק דקידושין מטעם דאמרינן בפ' כ"ש דישראל לא קנה משכון גוי ואמאי לא נימא גם בזה אף דלא קני מ"מ לא גרע מגזל גמור דלא הוי רק איסור ולא גזל גמור מן התורה ואמאי לא הוה מקודשת לכל הפחות ראוי להחמיר דלהוי עכ"פ ספק קידושין וצ"ע:

דברי המגיה כו' ב"ש בסעיף קכ"ח הי' לו משכון כו' וצריך להודיע לה שאינו שלו אלא משכון משום דיכולה לומר אין רצוני להתקדש בדבר שאינו שלו כמ"ש לקמן בטבע'

שאול' ובת"ה סי' ר"י בכלי ששכר כו' ובזה ק\לק"מ מה שהקשה בח"מ ובט"ז כו' עכ"ל ואנ"ל כלל לדמות זה לשאלה ושכיר' בשלמ' בשאל' אין לו כלל בגוף הכלי שייכות וא"כ יהיה הקידושין בטעות אם לא יודיע לה שהוא אינו שלו כי שמא תהיה סבור' שהי' שלו וכן בשכר כלי אין לו בגוף הכלי כלום כ"א שכיר הוא אצלו לימים ובהגיע הזמן ימי השלמת השאלה והשכיר' מחויב להחזיר בלתי שום דבר משא"כ במשכן שהוא קנוי אצלו לעולם אם לא יפדה אותו ואף אם יפדה אותו הרי הוא כמו שמוכר לו כלי זה כי צריך ליתן לו מעו' בעבור הכלי שלוקח ממנו א"כ הוי ממש כשלו ואין כאן טעות כלל דאטו אם קידש בכלי ואחר כך יצטרך למכור אותו מאיזה טעה שיהי נמי נאמר שהי' קדושי טעות שהית' סבור' שלא יוליד בה הסיבה שיצטרך למכור בפרט שהוא נותן לה המעו' בשביל הכלי ועו' א"כ למה לא כ' הטור דין זה כאן צריך להודיע לה שהוא משכון שדין זה הוא קודם בטור וממילא יהיה נשמע דגם בשאלה הדין כן שצ"ל שהוא שאול במכ"ש במשכון כמ"ש ואף בשאלה כתב בד"מ בשם הנ"מ והט"ז מביאו דאפי' אם אמרה האשה אח"כ אלו הייתי יודע שאינו שלך לא הייתי רצוני להתקדש לך אין בדבריה כלום דדברים שבלב אינה דברים כו' ואף שסה סותר מה שכתב בשם תשו' הרא"ש שם בד"מ מ"מ אפשר דדוק' בשאלה לא ס"ל כן להרא"ש אבל לענין משכן אף הרא"ש מודה דאפי' אמרה אח"כ אלו הייתי יודע כו' אינו מועיל כיון דקנוי' לו מקרי שלו כמ"ש וא"כ קידש אותה בשלו ושוב אינה מועיל דברי' וכמ"ש בסעיף כ' במי שהיה אצלו מתנה שמחויב להחזיר וקידש בו אששה מקודשת וזה מיירי שלא הודיע לה שמחויב להחזיר כמ"ש הט"ז דאל"כ יקשה מר"ס כ"ט ולא אמרינן דיכולה לומר אין רצוני לקדש בשאינו שלו וא"כ בנדון זה כ' רמ"א דאם קדשה במשכן של גוי דמיירי ג"כ בשלא הודיע לה שהו משכן דומי' דמשכן ישראל וא"כ האיך נתן לה המשכן בתורת קידושין כיון דאינו שלו הוא דמשכן של גוי אינו קנוי לו א"ו דנתכוין להחזיק בה והוי כמו גזל גוי א"כ ק' קושיית' של הט"ז והחמ"ח למה לא תהי' מקודשת עכד"ה):

כד אפי' מלוה בשטר הטעם דכיון דהוא יכול למחול החוב ללוה לא סמכה דעתה דאשה על הקידושין דהי' דואג' שמא ימחול הוא החוב ולא מהני לה שטר שבידה לתבוע החוב:

כה אינה מקודשת אלא מספק ובטור כתב אינה מקודשת אלא שמין הנייר אם יש בו ש"פ מקודשת ודאי ואם לאו מקודשת מספק עכ"ל לפי' לדבריו כיון שהזכיר השטר ומקדשת בו שמין אותו ולזה א"צ כתובה ומסירה אלא הזכירה לחוד ולא נקיט הטור כתיבה ומסירה אלא לרבות' דבחוב גופיה לא מקודש' אם אין בו ש"פ והיינו דאמרי' בסעיף ח' בשטר חוב שעליה דשמין את השטר אם הזכיר אותו ובפרישׁ' כתב הטעם דהכא כיון

שהקנה בכתיבה ומסירה ע"כ שמין השטר ולא דק דא במלוה שעליה לא שייך ואפ"ה שמין מצד שבשטר עצמה מקדש' והו' הדין נמי כל שהזכיר השטר:

כו **ונתן לה עתה פרוט' כו'** (וכן באם נותן לה דבר משלו לצורך המלאכה) אע"ג שהיא אמרה תחלה אתקדש לך בשכר שתעשה לי וא"כ נימא שדעת' היה דוקא ע"ז וכמ"ש סי' זה סעיף ו' דאם יודעת סכום הפקדון לא נתרצית כ"א על כולה שאני התם דהית' סבור' שכול' בעינן ממילא הכל נכלל בקידושין משא"כ כאן שבודאי כאן מלוה היא ע"כ מה שדבר' מחמת שכר הפעולה כמאן דלית' ואח"כ מה שהוסיף לה הוי קידושין שפיר ועיין מ"ש בסעיף ו':

כז **במלו' ופרוט'** בטור כתב לפיכך אם אמר' לו עשה לי שירים ונזמי' ואתקדש אני לך בשכר המלאכה אינה מקודשת דישנה שכירות מתחלה ועד סוף כו' פי' דבריו כיון שאין מקדשין אלא בממון ולא במלוה גם דבר זה הוה מלוה וז"ל רש"י בפרק (האיש מקדש) דף מ"ח דמ"ד ישנ' לשכירות מתחלה ועד סוף כל פרוטה כשנגמר' נתחייב בה בעל המלאכה לפועל בשכירות עשי' המלאכ' הלכך כשמחזירין לה הו"ל מלוה למפרע ומ"ד אין לשכירות אלא לבסוף כשמחזירין לה והרי לשם קידושין הוא מוחל אצל' ואין כאן מלוה כשמחזירין לה עכל פי' דבריו דהעיקר תלוי בחזרת הפעולה דאז בא הפרעון שחייבת לו למ"ד אין שכירות משתלמת אלא לבסוף אלא דמ"ד יש לשכירות כי' בא עלי' חיוב הפרעון אע"ג דלא קבלה עדיין הפעולה אלא תכף שעושה חד ש"פ ה"ל ההוא ש"פ במלוה עלי' למפרע אם נותן לה אח"כ וכן כל השכירות וה"ה אם כל השכירות אינה אלא ש"פ נעשה ההוא ש"פ למלוה עליה למפרע א' החזר' אלא דלמ"ד אין לכירות כו' לא הוי שם מלוה עליה עד שיחזיר לה הפעולה זו דאז חל עליהם מלוה ויכול להוציא ממנה השכירות משא"כ קודם לזה ולא אמרי' דחל למפרע שם מלו' (בחזירתו קמ"ל) (הטור) דודאי אמרינן דחל למפרע שם מלוה דכבר יש לו חוב אצלה ש"פ אחרי שעשה ש"פ (דמ"ד ישנ' לשכירות מתחלה ועד סוף) דומי' דאמרי' ריש בתר' לענין עשיית הכותל כל שיפ' ושיפ' זמניה הוא אלא דלשם אין שייך חזר' דהא הכותל ברשותו קאי ואינו ביד הפועל ע"כ הוה הזמן הפרעון תיכף אחר כל שיפ' ושיפה שעושה משא"כ כאן דכל זמן שאין מוצא מרשותו לרשות' לא הוה הז"פ עדיין כמו במי שחייב חוב לחברו ועדיין לא הגיע הז"פ דמ"מ שם מלוה יש בזה. ה"נ בפעול' זו דהז"פ תלוי בחזרה לרשות' ואז דוקא הוה למפרע מלוה וכן פרש"י שם אח"כ וז"ל כיון דגמרו להחזיר לו בב"ד כבר נעשה מלוה כתבתי זה לפי שראיתי בפריש' וז"ל דישנ' לשכירות כו' פירש"י כל פרוט' שנגמרו כו' ור"ל לאפוקי אי אמרינן אין שכירות כו' אז במכה האחרון בא החיוב שהיא

חייבת לו ואף אם אין נותן לה באותו הפעם הכלי מ"מ מקודש' דאדעת' דהכי הסכימו תחלה אבל השתא שכבר החייבת לו כל פרוט' ופרוטה אפילו אם הוא נותן לה מיד בגמר מלאכה מ"מ במכה אחרונה לית בה ש"פ וכן נ"ל דמכה אחרונ' לית בה ש"פ דאל"כ להוי כמלוה ופרוטה דמקודשת עכ"ל ותמהתי מאד על גבר' רבא זה שיצאו דברים אלו מפיו דלפי דבריו למה הוצרכו בגמ' להמצי' פלוגת' דמלו' ופרוט' באם הוסיף נופך משלו וכ"כ הטור ג"כ בסמוך שנותן שום דבר משלו הא משכחת לה בלאו הכי דאם היה במכה אחרונה ש"פ ותו דלקמן סי' ל"ח יש ג"כ הך מלתא גבי אדבר עליך לשלטון כו' ואמרינן גם שם אם יש לשכירות כו'. ושם ל"ש לומר שאין בדבור האחרון ש"פ ותו דהא נותן למעלה להכאה אחרונה אם ישיבה ש"פ יותר מהכאות הראשונות וזה ודאי אינו דאטו אם השכירות כולה אינו אלא פרוטה ואין שם אלא הכא' א' וכי נא' בזה דהיא מתקדשת דמ"מ שם מלוה יש כאן (א"כ) מה לי' פרוט' אחד או הרבה פרוטות זה אח"ז. ותו דהא רש"י כופל ומשלש דבחזר' תליא מלת ובעל הפרישה אינו משגיח בנתינ' כל עיקר אלא בהכאה אחרונ' ובאמת הנתינה היא דוקא הקידושין אלא הדברים כפשטן דהכל תלוי בנתינ' אלא דהחילוק הוא למ"ד אין לשכירות כו' מתחיל שם המלוה משעת נתינה ואילך וזהו מ"ש לבסוף הוה השכירות ולא למפרע בשעת הפעולה ולמ"ד יש לשכירות כו' הנתינה גורמת שתהיה למפרע מלוה כל פרוטה אפי' פרוט' א' ול"ד כאן למ"ש בפ"ק דע"ז אם הגיע לכיפ' שמעמידין בה ע"ז אסור לבנותה ואמרינן אם בנה שכרו מותר ומפרש התם טעמא משום דיש לשכירות כו' ואימת איתסר במכוש האחרון ומכוש אחרון לית ביה ש"פ התם ודאי צ"ל כן ששם הוה הגמר במכוש האחרון ואין שייך שם נתינה נמצא שמכוש אחרון הוא מהכאות הראשונות שלא היו שם גמר דאין האיסור אלא בגמר דוקא ע"כ צריך שלא יהיה במכוש האחרון ש"פ משא"כ כאן בקידושין דהכל תלוי בנתינ' שהיה עיקר הקידושין כנ"ל פשוט דבעל הדרישה לא דק בזה: כ' בתו' רי"ד בקידושין דף מ"ח דהא דתני' בשכר שאעשה עמך מקודשת כו' דברי התנ' הם אבל המקדש צ"ל בשעת הנתינה מקודשת לי בשכר הכלי זה אבל אם המקדש אמר תחל' רצונך להתקדש לי בשכר שאעשה לך ואמר' הן ובשעת נתינה לא אמר כלום אינה מקודשת כי היכא דבגט אם אומר הרי את מגורשת ממני בגט שאני עתי' ליתן לך שאין זה הדיבור כלום עד שיאמר לה בשעת נתינ' ה"ז גיטך כו' עכ"ל וכן מ"ש הטור בשם ר"י דכשנותן לה הכלי מתקדשת בשבח שיש לו בר וכן בהוסיף נופך משלו דמקודשת נמי בדא"ל בשעת נתינה מקודשת לי בשכר כלי זה ובמה שהוספתי עליו כצ"ל לפי התו' רי"ד הנ"ל ותמהתי דאיתא בגמ' בשכר שעשיתי עמך אינה מקודשת בשכר שאעשה עמך

מקודשת ואי אמרת דבשעת נתינה צריך שיאמר מחדש קידושין ממילא צריך שיאמר אז בשכר שעשיתי עמך ממילא היינו ריש' ולמה מקודשת ותו דרש"י כ' וכשיגמר ויתנו לה מקודשת ולא זכר האמירה מחדש וע' לקמן סי' כ"ט סעיף ב' מ"ש שם ראיה ע"כ נראה דא"צ אמירה חדשה דהא איתא בפ"ק היה מדבר עמה על עסקי קידושי' ונתן לה ולא פירש ואמרי' שם אפילו עסוקים מענין לענין סגי וזהי לפי שהדבר הקודם מורה על הנתינ' בסתם שהיה על קידושין כ"ש כאן שאומר בפי' תחל' שבשכר הפעולה התקדש ומ"ה בשעת נתינת' הכלי א"צ לומר כלום דבודאי על אמירה ראשונה סמוך אף שיש הפסק ביניהם כיון שיש אמיר' בפי' והיינו למ"ד מקודשת:

כח **דאומן קונה בשבח כלי** בטור כ' שגם הרא"ש ס"ל כן וכ' רש"ל ע"ז כאן לא דק המחבר שהיא סבר שדעת אביו כמו ר"י ור"ת דאומן קונ' מדהבי' בפ"ב דקידושין בתחלת דבריו דעת הרי"ף דאין אומן קונה כו' ואח"כ כ' דעת ר"י ור"ת דאומן קונה משמע דהכי ס"ל ולית' דבפ' הגוזל קמא נמי הביא דעת הרי"ף וכ' שם נמי דאין ראיה מדבריו אבל לא שחולק על דבריו ואדרבה שם הביא ראיה אחרת מסוגיות הגמ' לדעת הרי"ף אלא שכתב לבסוף מיהו יש לדחות ובפרק המקבל פסק להדיא כהרא"ש דאין אומן קונ' וכן כתב הטור בח"מ סי' של"ט דקבלן עובר משום בל תלין אלמא ס"ל דאין אומן קונה ואין לדחוק וליישב דהטור ס"ל דדעת אביו לפסוק לחומרא גבי קבלנות דעובר משום בל תלין משום דאין אומן קונה והכ' בקידושין לחומרא דמקודשת דאומן קונה כו' גם זו לית' שהרי בח"מ סי' ש"ז כ' דקי"ל דאין אומן כו' ומחייב לשלם אלמ' דקים לי' הכי שהרי מוציאין ממנו ע"ז ולאו ספיק' הוא ע"כ נראה דהמחבר לא דק עכ"ל ולא ראיתי ישוב לזה כי כל התירוצים דחוקין ואינן אמת:

כט **ואם הכלי עדיין כו'** בד"מ מבי' דברי רבינו ירוחם כן דאם עשה כלי לאש' ועדיין הוא אצלו בשכרו הוה מקודשת דהוי מקדש (במלוה) שיש משכון עליה וכתב ע"ז ואע"פ שהטור כ' בשם הרמ"ה דוקא דמטי המשכון לידיה בתורת משכון נראה דכאן הוא מודה דכל אומן הכלי שהו' בידו הוי כמשכון עכ"ל ותמוה לי דא"כ אמאי אמרי' דמקדש בשכר שעשיתי עמך דאינו מקודשת דמשמע בגמ' אפי' אחר הנתינ' לי' ונלע"ד דמיירי שאומר בפי' שתופס הכלי בשכר ע"כ הוה מלוה ויש לו משכון וזה מוכח בדבריו מדאמר ועדיין הכלי אצלו בשכרו הא בשכרו הוא מיותר אלא דמורה בזה שבפי' משהא אותו בשכרו:

ל **נתן משלו כו'** זהו אפי' לדיע' קמיית' דתחלת סעיף זה:

לא גט מספק וכן אם קידש על תנאי כמ"ש בסי' ל"ח סעיף ל"ה הטעם דשמא בעל לשם קידושין כיון שקידושין הראשונים אינ' קידושין דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וק'

דכאן אמרי' דהבעיל' אינ' ע"ד קידושין הראשונים דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כו' ע"כ אפילו אם לא נתקיים התנאי נתקדש בביא' ולקמן סי' קנ"ז כ' הרמ"א דהמקדש יכול להתנות שאם תפול (לפני) היבם מומר שלא תהיה מקודשת וי"ל דכאן התנאי על העבר ויוכל לבטלו אמרי' מסתמא ביטלו כדי להנצל מבעילת זנות משא"כ לקמן דהוא נתכוין שלא תתעגן אשתו אחר מותו הסבר' היא שבודאי לא ביטלו ובעל ע"ד הקידושין הראשונים לעשות מצוה:

לב כדי שלא להתבייש בי"ד סי' של"א לענין תורם שלא מדעת לא אמרי' כן משום דגבי תרומ' חייב לתרו' משא"כ כאן שנוטל לעצמו:

לג בדבר שאינו מקפיד בפרישה כתב וז"ל ר"ל שאין הבעל מקפיד עליו הוי ספק קידושין דשמא הוא ש"פ כמדי אבל אין נראה לפ' דאע"פ שיש בו ש"פ הוי ספק הואיל שלקחו שלא מדעת ב"ה דהא קאמר שאין מקפידין משמע שמחל לו והוי שלו לגמרי עכ"ל ודבריו אלו שלא בדקדוק דאם תפסינן בזה שהב"ה מחל ע"ז בודאי מה בכך שהו' ש"פ במדי מ"מ אין כאן גזל כיון שמחל (וה"ל כדידי' ולא היה לו לכתוב דין זה כלל כי פשוט הוא) אלא פשוט שהמחיל' היא בספק בזה אלא שסתם בני אדם אין רגילים להקפיד בזה ואין כאן חילוק בין ש"פ או לא:

לד **אורח שנטל חלקו כו'** תמוה לי מאד האי פסק' דהא איתא בפ' כ"ה דף צ"ד אין האורחים רשאין ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של ב"ה אא"כ נטלו רשות מב"ה וכן פסק בא"ח סי' ק"ע וא"כ כ"ש שלא ליתן לאחרים שלא ברשות בע"ה ואמאי יוכל לקדש בזה וע"כ נראה דאין כאן קידושין ודאי אלא ספק כנ"ל ברור:

דברי המגיה כ' ב"ש בס"ק מ"ג אורח כו' אף ע"ג דאיתא בת"ח סי' ק"ע אורחים אין רשאים ליתן לבנו כו' צ"ל לבנו לא יתן אבל לקדש בו אשה וכן ליתן זה לזה ע"ש בב"ח וט"ז כ' מכח קושי' זו דאינו אלא ספק עכ"ל וא"י מה עלתה על דעתו דודאי אם על בנו מקפי' כ"ש על אחר דהיינו לקדש בו אשה וב"ח לא כתב רק ליתן זה לזה רשאים דאינו מקפיד כיון שזימן אותם וכן כתב הב"י בסי' קס"ט בשם ר"י בפ' אלו דברים אבל מי שלא זימן בודאי אין רשאי ליתן לו דמקפיד דהוא כ"ש מבנו שהוא מקפיד אכן נ"ל באם קידש בו בתו של בע"ה דאיכא תרתי לטיבותא אפשר דמקודשת וזה מיירי רמ"א עכד"ה:

לה שאין רצונ' להתקדש כולי נראה דאם גילה שחצי הוא של שותפות מקודשת דלא סמכה דעתה רק על החציח שלו והו' ש"פ דומי' דהמקדש במלוה ופרוטה דאין דעתו רק אפרוטה:

לו **השואל חפץ מחבירו** בטור הביא תחילה דבעי בעל העיטור דיש בזה מחלוקת (דאיכא מ"ד) דס"ל דדמי' למתנ' על מנת להחזיר פי' כאילו נותן לה מתנה ע"מ להחזיר דקי"ל בסי' כ"ט דאינה מקודשת דדמי' לחליפין ואין אשה נקנית בחליפין ה"נ במה הוא מקדש' בדבר ששאול בידו אף ע"פ שהוא מודיעה שזהו שאול בידו דאל"כ ודאי אינה מקודשת דקי"ל אין השואל רשאי להשאיל דכיון שצריכה להחזיר גם בשאלה דומה למתנה ע"מ להחזיר לו (ואיכא) מ"ד כיון דסתם שאל' ל' יום ממילא גם ביד' תהיה ל' יום וה"ל כאומר הנא' זו שיהיה בידך לצרכך ל' יום בזה אקדש אותך ואינו דומה למתנה ע"מ להחזיר דשם אין זמן קבוע לחשרה ואע"ג דכתב בח"מ סי' קי"א דהמקבל מתנה ע"מ להחזיר יכול לעכב המתנה אפי' לזמן מרובה שיכול לומר לזמן מרובה אחזיר לך מ"מ כיון שאין זמן קצוב ה"ל בכל שעה עליו חיוב להחזיר משא"כ בל' יום דשאל' דאותו זמן ה"ל כממכר כדאמרי' בשכירות דכל ימי השכירות הוי כממכר ה"נ בשאלה אפי' בסתם הוי כמפרש ל' יום ובמפרש כ"ע מודים דמקודשת וכמ"ש רמ"א דס"ל דאם אומר בהנאה זו שאתה נהנית כו' ואח"כ הביא הטור דעת הרא"ש כמ"ש כאן בש"ע דאם הודיע למשאיל שיקדש בו (והודיע לאשה שהוא שאול עד זמן פלו' זה אינו בטור ובאמת א"צ לזה כשיודע המשאיל שיקדש בו) אז מקודשת בכל ענין דאנן סהדי שגמר בלבו ליתן לו באותו ענין שמועיל לקידושין כו' ועמ"ש מזה בא"ח סי' י"ד שיש לתמוה ע"ז וכ' בד"מ ואחרי שהגאונים חולקין בדין המקדש בטבעת שאול טוב ליזהר שלא לקדש בו וכן משמע בהג"ה מרדכי דקידושין אבל כבר פשוט המנהג לקדש בטבעת שאול כדי לקדש בו:

לז **והודיעו שרוצה לקדש כו'** בת"ה בסי' ר"י כ' הא דבעינן שיודיעה היינו שלא תהא סבורה שהיא שלו ולא תתקדש אלא בטבעת עצמו אבל אמר בפי' שמקדשה בהנאת קישוט אע"ג שלא הודיעה הוי קידושין גם מ"ש הרא"ש שצריך שיתן לו רשות להשאילו היינו דוק' לכתחל' אבל דיעב' אפי' לא נתן רשות הוי קידושין אמנם בפסקי מהר"פ מסתפק בדבר:

לח וקידש בו בד"מ אית' אם קדשה בהנאות קישוט לבד לכ"ע הוי מקודשת אבל אם (קידש) באותו דבר עצמו לדברי התו' שבפ' הזהב די"ל דלא אמרי' שכירות ליומא ממכר הוא אלא גבי אונאה לא הוי קידושין אע"ג דידע' דמושכר הוא אצלו ומהרי"ח כ' דהוה קידושין כך מסקנת מהרא"י בת"ה סי' ר"י כ' הרא"ש בתשו' כלל ל"ה סי' ח' דסתם המקדש בטבעת שאול בגופו קאמר שהאשה סבור' שתשאר הטבעת בידה ולדעת כן נתקדשה לו עכ"ל בהגהות מרדכי דקידושין כ' ואפי' אמרה האשה אח"כ אלו הייתי יודע

שאינו שלך לא הייתי רצוני להתקדש לך אין בדבריה כלם דדברים שבלב אינו דברים ע"ש שהאריך בזו עכ"ל וזה סותר למ"ש בשם תשו' הרא"ש (דהרי המ"מ כ') אפילו אמרה אלו הייתי יודע כו' וראוי לכל מסדר קידושין באם יש חשש שהטבעת אינו שלו יחקור אחר זה ויצוה שהמשאיל יתננה במתנה:

לט **והלך המקבל וקידש כו'** דדוק' אם קידש האשה שהיא תחזיר לא הוי קידושין דדמי' לחליפין משא"כ בזה שבקידושין לא הזכיר ל' חזרה אע"פ שצריכה אח"כ להחזיר:

מ **הרי זה מקודשת** בטור סיים רק שיחזיר המתנה למי שנותנו לו או דמיו עכ"ל פי' שיחזיר ויקנהו מאשתו או יתן הדמים למשאיל:

מא באיסורי הנאה דעת הרא"ש שאם יש צד דאוריי' או בחמץ או בזמן אינה מקודשת אבל באין צד דאוריי' מקודשת והרמב"ם ס"ל אפי' באין צד דאוריי' אינה מקודשת וספק הש"ע דהוי ספק בצדדי שניהם דרבנן ובטור כ' בם הרא"ש כגון חמץ בשעה ששית צ"ל חמץ דרבנן בשעה ששית כנלע"ד ומתורץ תמיה' ב"י שכ' דברי רבינו סתומים מי שמצא מציאה והיא תוך ד' אמות ובא אחר והגביה אותה דקיי"ל דד' אמות של אדם קנוי לו היא תקנת' דרבנן כדאית' פ"ק דב"מ דף י' ואם הלך זה שקנה בד' אמות המציאה וקידש בה אשה היה לנו לו' דאינה מקודש' כיון דמן התורה אותה המציאה היא של המגביה דיאן ד"א קונות מן התורה וא"כ ה"ל גזל בידו אלא מדרבנן הוי של בעל ד"א ולמה תהיה מקודשת לבעל ד"א וכ"ת ה"נ דאינה מקודשת לו ז"א דלא מצינו בשום מקום דזה לא יהיה קידושין אלא אדרב' אמרו בסתם שד"א קונין לו ממיל' הוה ממש כשאר ממונו לכל מילי אע"כ לו' דרבנן יש להם כח לעשו' ממין שאינו שלו ע"פ דין תורה כשלו מטעם דין הפקר ביד והפקיעו ממון של זה המגביה מציאה וכן לענין גט דתיקנו רבנן דד"א קונין לאשה משום עיגונ' כמ"ש התו' בב"מ דף י' נמצא דהוי גירושין אפילו נגד תורה וא"כ ק' ה"נ לענין איסור הנאה דרבנן יהיה כח ביד חכמים להפקיע ההנאה מזה ויהיה כמו איסור הנאה דאוריי' ותו דהרא"ש בתשו' תחלת כלל ל"ה כ' שאם ב"ד התקינו שכל קידושין שיהיה בלא אבביה ואמה שלא יהיה חלין כו' דאם עבר ע"ז א' דלא (הוי) קידושין דהפקיעו רבנן את המעות ממנו ואע"פ שרמ"א הביא בסמוך דלא הוי אלא חשש קידושין מ"מ היינו לחומר' אבל לא לקול' וא"כ ה"נ בהאי איסור הנאה דרבנן וכן בקידושין במתנה ע"מ להחזיר ר"ס שאח"ז דאפקיעו רבנן ועשו מעות הפקר ולא הוי קידושין ובתשובת הרשב"א סי' אלף קס"ו משמע באמת מהא דחמץ דבאיסור דרהנן אמרי' שמטעם הפקר אין קידושין כלל בכל איסור דבנן וצ"ע למעשה:

סימן כט

א ע"מ שתחזירהו לי לפי שאין האשה נקנית בחליפין לפי שדרך הוא להחזיר הסודר שמקנין בו הלכך יטעו לו' שהאשה נקנית בחליפין הלכך אפקעינהו לקידושין מיניה כ"כ התו' והרא"ש פ"ק דקידושין:

ב להחזיר לה לאחר ל' יום כדי לקדשה בה תוך ל' האי כדי לקדש' תוך ל' לית' בתשובת הרא"ש שם אלא וקדשה תוך ל' יום כו' וכן העתיק בד"מ ולא ידענ' למה כ' כאן האי' מלת' ובאמת אין בו צורך דאפילו לא השאילה לו אלא לצורכו והו' קידש' בו מקודשת דהא עיקר החומר' במקדש בדבר השאול הוא מטעם דדמי' למתנה ע"מ להחזיר כדלעיל סי' כ"ח וכאן לא שייך זה דהא שלה הוא ואין שייך חזרה אלא תחזיקהו לעצמה ותו קיי"ל על מריה דהאי פיסק' למה הוצרך לו' שהמתנה שלה היתה עד ל' הא אפילו אם נתנה לו סתם מתנה ע"מ להחזיר יכול לקדש בו כל הנשים שבעולם כמ"ש הרא"ש והב"י בש"ע סי' כ"ח סעיף ך' ובאמת מרי' דהאי פיסק' דברי מהר"ר אביגדור כ"ץ בתשובות הרא"ש שם ואיהו לא ס"ל הא דינא דהמקבל מתנה ע"מ להחזיר יכול לקדש אלא ה"ל כאו' ולהרא"ש אין ה"נ כאן דאפילו בלא אמרה עד ל' יום מצי לקדשהו ואלו נחית רמ"א לדקדוק זה לא היה מעתיק האי פיסק' באופן זה שאו' עד ל' דלפי מה שנפסק לעיל כהרא"ש אין צורך כאן לזה:

ג תן מנה לפלוני כולי בגמ' דמקודשת מדין ערב במה שמצינו בדין ערב שמשתעבד למלוה אע"ג דלא מטא הנאה לידיה האי איתת' נמי אע"ג דלא מטיא הנאה לידה קא משעבדה נפשה ואקנה לו:

ד **הלוה מנה לפלוני כו'** הטעם דהנאת מלוה בנתינו' פרוטה (שהיתה צריכה ליתן בשביל זה) וא"כ כ"ש באו' לאשה מקודשת לי במנה שאלוה לך מעות:

ה **ואמר לה הרי את כו'** כ' המ"מ הטעם דאלו לא אמר היא לא עדיף כשנותן לא' על פיה מאם נותן לידה ואמרה היא דקי"ל דהוי קידושי ספק עכ"ל ויש ללמוד מדבריו דאמירת הבעל מהני כשהיא אומרת תחלה והבעל אומר הן ואח"כ נותן המנה לפלוני דהא עיקר צורך אמירתו דהו' כנותן הוא ואמרה היא משמע שאלו אמר הוא בשע' שאמרה היא היה סגי והטעם נראה דכיון שאמר הוא שבאותו ענין שיתן מנה לפלוני תתקדש והלך עפ"ז ונתן הוה כמדבר עמה תחלה על עסקי קידושי' דא"צ אח"כ בשעת נתינה לו' כלו' דהנתינה עצמה נגררה אחר האמירה שאמר הוא תחלה דהא אמרי' שאו' שנתתי על פיך דמשמע שהנתינה היא ע"פ אמירתה תחלה אלא דלא סגי עד שתהיה גם אמירתו וכל שיש אמירתו מהני אע"פ שהיתה תחלה קודם הנתינה אבל אם לא אמר הוא ג"כ אלא

היא לחוד' אמרה לא מהני ולא מקרי מדבר על קידושי' תחלה דלא עדיף מאם אמרה היא לחודה בשעת נתינה דלא סגי ומכאן יש לי ראיה למה שכתבתי בסעי' י"ד סי' כ"ח גבי בשכר שאעשה לך כלי דמהני אפילו לא אמר כלום אח"כ כיון שהוא אמר תחלה דלא כתוס' רי"ד אלא דשם א"צ לאמירתו כלל אח"כ אלא דיו במה שאמר תחלה בשכר שאעשה והיא אומרת (הן) וכן נמי כאן אם אמרה כן שיתן לפלוני ונתן על פי והיינו "כ בהנאת מתנה שנותן לפלוני כ"ז נ"ל ברור:

דברי המגיה כ' ב"ש בס"ק ה' ובט"ז מדייק דאם אמר הוא בשעה שאמר מקודשת אע"ג דהנתינה היה אח"כ ולא אמר כלום אח"כ כו' ומזה ראיה באם אמר התקדשי בשכר שאעשה לך כו' דא"צ לקדש מחדש כו' מיהו יש לדחו' דכאן נותן מיד והנתינה היא הקידושין כו' עכ"ל ואיני רואה כאן שום דחיה דאי מירי כאן דהנתינה היה תיכף תוך כדי דיבור בודאי לא היה צריך הט"ז להדיוק כלל כיון דאמירתו והנתינה היה תוך כ"ד מה לי אם אמירתו קודם הנתינה או אח"כ בתוך כ"ד נחשב כאלו היה אמירתו ונתינתו כא' ולא היה צריך לדייק זה מהמגי' ואלא ודאי דהט"ז לטעמיה אזיל דבסק"ה כ' כמה ראיות לסתור מ"ש הב"ח דבעי' תוך כ"ד בין נתינות המעות לאמירתו אח"כ וחולק הט"ז עליו וכ' דא"צ תוך כ"ד בין נתינה לאמירה אח"כ ובודאי גם אם היה אמירה קודם ואח"כ הנתינה לא בעי' ג"כ תוך כ"ד דאין לחלק ולו' דוקא באם נתן תחלה דהיא משתעבדת מדין ערב אלא שמחוסרה אמירה כמ"ש הט"ז דבזה הוי אמירה ונתינה כא' משא"כ כשאו' תחלה ואח"כ נותן דלא שייך זה א"כ תוכרח לו' אף אם הנתינה היה תוך כ"ד לאמירה לא הוי אלא ספק קדושין כמ"ש הט"ז בקושיתו על הב"ח דגם כאן נימ' לחומר' דתוך כ"ד לאו כדיבור דמי ואם קידש שני צריכה גט משניהם דכאן לא שייך הני טעמ' שכ' הט"ז באם היה האמירה אחר הנתינה א"כ ק' האיך פסק בש"ע בסי' כ"ז סק"ח בנתן הוא ואמרה היא אם היה מדבר עמה על עסקי קדושין ודאי מקודשת דהוי כאו' הוא ג"כ ולפי הסבר' הנ"ל ק' דאף אם יאמר בפי' תחילה שנותן לה לשם קדושין לא הוי אלא ספק קדושין דשמ' תוך כ"ד לאו כדיבור דמי א"ו דאין חילוק בין אמירה אחר הנתינה או קודם הנתינה לעולם לא בעי' תכ"ד ואם כן אין חילוק אם שהה מעט בין נתינה לאמירה או הרבה וא"כ שפיר מדייק הט"ז מכאן דלא בעי' אמירה מחדש בשעת נתינה באו' בשכר שאעשה לך אף שתהיה הפסק הרבה בין אמירה לעשיה ונתינה אין בכך כלום כמו שכתבנו עכד"ה):

1 אבל אם הרויח זמן הטעם דרשב"א שהרי היא מקודשת מדין ערב ואין ערב מתחייב בענין זה דאין ערב משתעב' לאחר מתן מעות אלא דוקא בהלו' לו ואני אתן לך שהרי על

אומנתו הלוהו וטוב' קהינו בהאי מלת' דק' לי דהא גבי אשה שהיתה חייבת לו ומקדש אותה במה שהרויח לה זמן שי' מקודשת כדלעיל סי' כ"ח סעיף י' והיינו לדעת רש"י ומטעם פירש"י בהאי הנאה שהיתה צריכה ליתן פרוטה לאדם שיפייסנו ע"ז אולי היתה נותנת נמצא בהאי הנאה שמרויח לה הזמן נחשב כמו נתינה פרוטה לידה דהו' דיעה קמיית' דלשם וכן הוא דעת הרי"ף כמ"ש שם הב"י ה"נ כאן במה שמרויח זמן לאותו פלוני הוי כאלו נותן פרוטה לאותו פלוני וא"כ נתינו' פרוטה זו נחשב לשעת מתן מעות של ההלואה שנעשה כבר דע"ז אינה משתעבדה אלא בתר מה שהרויח לו ונחשב נתינה ממש אזלי' ושפיר הוה כמו ערב וא"ל דהרשב"א לא ס"ל כפירש"י אלא כדיעה אחריתי דלשם דהוא דעת העיטור בטור דס"ל בהרווחת לה זמן אינה מקודשת דלא נחשב זה להנאה ע"ז ק' דהא ב"י הבי' שם דהרמב"ן והרשב"א מסכימים לדעת הרי"ף בהלכות והיינו כרש"י שזכרתי וא"כ קשיין דברי רשב"א אהדדי ותו דאי תימא דרשב"א דכאן ס"ל כדיע' בתר' דלעיל דאינה מקודשת במה שמרויח לה זמן דלא נחשבזה לנתינה א"כ למה הוצרך כאן לו' הטעם שאין זה דומה לערב הא פשיט' בלא"ה דלא הוי קידושין דהא אינו נותן כלום ומהי תיתי דיהא הרווח' זמן פלוני עדיף מהרווחת זמן לה לעצמה וצ"ע רב ליישב זה להלכה נ"ל דיש כאן קידושי ספק כנלע"ד זמן מלוה ע"פ איני יודע לחלק לפי טעם הרשב"א בין מלוה ע"פ למלוה בשטר נ"ל שיש כאן ט"ס האי ע"פ וצ"ל זמן לפלוני כו' וכן הוא בתשובת הרשב"א שם ובלבוש העתיק ג"כ על פה ואין זה עיקר הא דאמרי' בסעיף זה דצריך שיאמר הוא בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך כו' כ' מו"ח ז"ל דבעי' שיאמר תוך כ"ד לנתינה וכן בכל החלוקות שצריך אמירתו הוא דוק' תוך כ"ד דאל"כ הוי שתיקה דלאחר מתן מעות ולא מהני ולא נהיר' דהא אמרי' בפ' י"נ דף קכ"ט הלכת' דתוך כ"ד כדיבור דמי בר מקידושין ופי' רשב"ם כגון שקידש אשה וחזר ואמר להוי מתנה אין שומעין לו ומקודשת מספק וחומר' מדרבנן הוא וא"כ ה"נ אי תלוי כאן בתוך כ"ד אימ' לך לחומר' דלאו כדיבור דמי ואם קידשה א' צריכה גט משניהם דמה לי חומר' זו או חומר' זו. ותו ק' במאי אמרי' בפ"ק דף י"ב ההוא גברא דקדיש בצפית' אמרו ליה והא לית בי' ש"פ אמר להו תקדוש בד' זוז דאית בה שקלת' ואשתק' פירוש רש"י כלו' שנטלה ולא השליכתו אמר רבא הוי שתיק' דאחר מתן מעות כו' ש"מ דאם היתה אומרת הן היתה מקודשת והא היה אחר כ"ד מן הנתינה לידה דהא הפסיק בנתיים אמירת האנשים והא לית ביה ש"פ והנהו תיבות הן יותר מן כ"ד דהיינו שלום עליך רבי וא"ל דנתקדשה מכח מאמר הראשון דהא הרא"ש כ' להדי' דחזר בו ממה שרצה לקדשה בפחו' מש"פ ותו דהא אית' בסי' כ"ח סעי' ד' בפקדון דאם אחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה כו' הן

(ספק מקודשת) (צ"ל ודאי מקודשת) והרי שם יש הפסק בין הנתינה לידה ובין האמירה שלה הן אפ"ה יש קידושין (אלא מצד אחר יש שם ספק) (טעות הוא) וא"ל דהתם היה תתוך כ"ד דא"כ היה אפי' שתיק' מהני אם נאמר דתוך כ"ד (כדיבור) דמי א"ו דבהנהו כולהו מועיל אפי' א' כ"ד והטעם דבההי' דצפית' כיון שאותן ד' זוזי עדיין בידה ואין שם הלואה שפיר מועיל שם אמירתה הן אפי' לאחר מתן מעות דהוי כאלו נותן לה המעו' באותה שעה וכן בההי' דפקדון וכן בהך דהכ' שאמרה תחלה תן מנה ללוני ואקדש לך בזה נשתעבדה מדין ערב להתקדש לו בנתינה זו לפלו' אלא שמחוסר האמירה שלה ושלו וכשיבואו האמירו' נתקדשה והוי כאלו נתנה לפלוני עכשיו דהקדושין התחילו משעת הנתינה ונגמרים בשעת האמירו' מ"ה כתבו כאן דאחר הנתינה אומר לה ה"א מקודשת במה שנתתי כו' ולא נתנו שיעור איזה מקרי אחר הנתינה:

ז **הילך דינר כו'** (וצ"ל סעיף ג' דהיינו אמרה לו תן מנה לפלו' דבהילוך דינר לא שייך קושי' של הרשב"א שמבי' הט"ז דל"ל אדם חשוב דבקבלת מעות היא מקודשת וכן הוא במ"מ) רשב"א הקשה דכאן מקודשת בלא אדם חשוב מ"ש מהילך מנה ואקדש אני לך דבעי' אדם חשוב כמ"ש סי' כ"ז ותירץ המ"מ דשאני התם שהיה מחסרה ממונה לפיכך אם אינו חשוב במה תתקדש אבל כאן אינה חסיר' ממון כלל והיא נהנית שמתקיימת מצותה בממון אחרים עד כאן לשונו ממיל' אם אומרה הילך מנה ותן לפלו' ואתקדש אני לו ה"נ דבעי שיהיה אותו פלוני אדם חשוב ואז מקודשת לו כשיאמר אותו פלוני אחר כך ה"א מקודשת לי בהנאה שקבלתי מעותך כנ"ל:

ח אינה מקודשת דמנה אין כאן משכון אין כאן דמשכון פירש רש"י אינה שוה כלום שאין המשכון מתנה עכ"ל פי' שאין מקנה לו גוף המשכון אלא נותן לבטחון ע"מ שיתן לה דינר והרי אין לה בידו כלום ועל מה יחול בטחון:

ט מקודשת משלקחה הדינר שזהו כמי שאמר ה"א מקודשת בדינר זה על מנת שאשלים לך עד מנה וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי:

י **וה"ה אם חסר דינר כו'** דגם בזה אמרינן ישלים אותו והיא מקודשת והיש חולקים ס"ל דדוקא בנותן דינר אמרי' דישלים דהיא אינה כסיפא למתב' צ"ט דינר אבל אם חסר דינר אחד היא כסיפ' לתבוע דינר אחד ע"כ אינה מקודשת:

יא **וי"א דאפי' בלא חזרה כו'** דממילא בטלו הקידושין כיון שאמר מנה זה ואין מנה במילואו לא מהני מה שישלים:

יב **ואם יכולה להוציאו כו'** בטור סיים ואם אין יכולה להוציא אינ מקודשת וכתב רמ"ה ואם אמר בתר הכי התקדשי לי בו ושתקה הוי ספק קידושין ופי' ב"י משום די"ל כיון

ששתקה הוי מתרצית להתקדש בו כמו שהוא ואיכא למימר דבריו הראשונים שאמר לה במנה דמשמע מנה יפה שאין בו שום דינר רע והא דשתק' לפי שאינ' וששת להשיבו דבר עכ"ל ותימ' לי הא הוי שתיקה לאחר מתן מעות ולאו כלום הוא כדאיתא סי' כ"ח סעיף ד' גבי פקדון ותו הא צריך לחזור וליטול ממנה כדאיתא סי' כ"ח סעיף ג' בהג"ה במקום דלא הוי קידושין וצ"ע:

יג מלא מים המים בטלים לגבי כוס מלא יין היין חשוב ואינו בטל לגבי כוס ומ"מ אינו חשיב כ"כ שנאמר שדעת' תהא על היין אבל בשמן במה שבתוכו דחשוב יותר מהכוס דהכוס אינו בטל גבי שמן ויש חולקים ס"ל במים דלא חשיבי דעת' על הכלי ביין עבידי למשתי ומהדר הכוס למריה בשמן או בציר דגים שעשוי לימים רבים לטבול בו והכוס צריך לשמרו בו:

יד אם אמרה הן זה דעת הרמב"ם וטור ותמה ב"י למה הצריך שתאמר הן דאפי' שתקה וקבל' נמי מקודשת וכן נראה ממ"ש ר' בסמוך בשם הרא"ש עס"ל והיינו מה שזכר רמ"א אח"ז אם אמר לה בשע' כו' שזהו דעת הרא"ש בטור וכתב בד"מ וז"ל אם אמר בשע' שנתנה וקבלה כו' משמע דוקא בכה"ג מהני שתיקה הואיל וחזר ואמר התקדשי לי אבל אי לא חזר ואמר התקדש' לי בשע' שנתן לה רק כששאלה אם אתן לך כו' שתקה אינה מקודשת לכן הצריך רבינו לומר הן וכן היא להרמב"ם (אבל ב"י כ' דדעתו כדעת הר"ן) (זה אינו בד"מ) ולא כדברי ב"י דמשמע מדברי הרא"ש אלו דשתיקה מהני כי לא חזר ואמר לה בשעה שנתן ולכן תמה על רבינו שהצריך לומר הן עכ"ל ונראה דדברי ב"י נכונים ונעתיק המקור דהב"י הבי' תחלה וז"ל והרב המגיד כ' על המעשים אלו כתב הרמב"ן (בנוסח' שלי לא נזכר במ"מ רמב"ן אלא רשב"א אבל נוסח ב"י עיקר כמו שיתבאר אח"ז דרמב"ן לא ס"ל כן) מפני שהי' אומר תחלה בלשון שאלה ואפי' חזר אח"כ ואמר לה בשעת נתינ' התקדשי לי והיא אמרה א' מן הלשונות אלו אינה מקודשת אבל אם שתקה ודאי מקודשת עכ"ל וזה ודאי (קאי) על הגמ' דתחילה אמרה על שאלתו א' מלשונות אלו ודוק' אם אמר תחלה לשון שאלה אז גריעי הני לישני כמו שיתבאר בסמוך וקמ"ל דאף ע"פ שחזר ואמר שנותן דוקא לשם קידושין שלא בדרך שאלה והיא חזרה לומר א' מלשונות אלו אין אומרים שאח"כ שאמרה לשונות אלו לשם קידושין שלא בדרך שאלה מהני קמ"ל דלא כיון שאמר' תחלה כן על לשון שאלה אבל השתיקה שלה אחר אמירת' שנית מהני ולא איכפת לן בריעותא שיש בתשובה ראשונה שלה א' מלשונות אלו דאמרינן דחזרה מדעת' אחר הפעם שנית ממילא אם שתקה בפעם ראשון אחר אמירתו אי יהבינ' לך מתקדשת לי כ"ש דמהני שם השתיקה דא"ל דכיון

דאמר תחלה לשון שאלה אי תקבל יהיה קידושין ולא אמר סתם הרי את מקודשת לי בזה חדא דאין חילוק בין ל' שאלה אי בלשון קידושין סתם דגם בלשון סתם אינו יכול לכופה שתקבל הקידושין אלא מגלה דעתו שנותן לקידושין והיא בקבלת' תגלה דעתה שמסכמת בכך וזה נמי ממש באומר לשון שאלה שאינו נותן רק לקידושין והיא שותקת ודאי היא מקבלת לשם כך דאל"כ הוי גזל בידה ואנן לא חשדינן לה בכך ותו לא דאם לא מהני השתיקה בתר שאלה בתחלה למה אמרו בגמ' כל מיהב הב ושדי משדי לאו כלום הוא דיש ריעותא בלשונות אלו ה"ל לומר רביתא דאפי' שתקה לא מהני כיון ששתקה על לשון השאלה אלא פשוט דאין חילוק בין שאלה או סתם לענין שתיקה ומ"ש הרמב"ן מפני שהוא אמר תחלה בלשון שאלה כתב כן לטעם למה אמרי' דהני לישני גריעין נינהו וע"ז נותן טעם דכיון שאומר לשון שאלה והיא משיבה ע"ז לשונות אלו שאין דרך לחשוב לשונות אלו על לשון השאלה אלא דרך להשיב הן או שתיקה לגמרי אבל אם לא היה דרך להשיב לשונות אלו על לשון השאלה אלא דרך להשיב הן או שתיקה לגמרי אבל אם לא היה דרך שאלה אלא היה אומר סתם ה"א מקודשת לי' בדבר זה והיא משיבה א' מלשונות אלו לא הוויין גרועין וכמה יתבאר בדברי הר"ן שנעתיק אח"ז בדברי הרשב"א וכן מבואר בלשון המ"מ שאמר הטעם למעשים אלו שאמרו בגמ' מעשים שאמרו חכמים מלשונות אלו גרועים (מפני) שהוא אמר תחלה לשון שאלה אבל אין ענין שתיקה תלוי בשאלה אלא בכל גוונא הוי שתיקה כהודא וזה יתבאר עוד אח"ז והר"ן כתב וז"ל איכא מ"ד דטעמא דאינה מקודשת משום דאדבור' קמא קסמכה דאמר ליה מעיקר' הב שלא לשם קידושין אבל אי אמר איהו מעיקרא אי יהבינא לך מקודשת (לי ואמרה הבא או הבא מיהבא מקודשת וכן נמי אפי' היכי דאמרה איהי מעיקרא הב אם חזר ואמר לה בשעת נתינה התקדש לי בו ואיהו אמרה הב או הבא מיהב' מקודשת) אבל הרשב"א ס"ל דאפי' לא אמרה איהי מעיקרא מידי כיון דאי א"ל בלשון שאלה אי יהבינ' לך מקודשת לי ואיהי לא אהדר' ליה אין מקדישנ' אלא אמרה הב או הבא מיהב' אפי' חזר ואמר ה"א מקודשת לי בזה לא מהני ולא מידי דעיקר טעמא דאינה מקודשת היינו משום דיכון דכלשון שלאה קאמר לה אם איתא דארצית ה"ל לאהדור' אין מקדישנ' לך ומדלא אהדר' הכי אלא אמרה הב מיהב' ודאי הכי קאמר' בקידושין לא ניחא לי אלא במתנ' ולפיכך אם חזר ואמר התקדשי לי בו אינה מקודשת עכ"ל וקשה על הדיעה ראשונה בשלמ' בחלוק' הראשונה שפי' מקודשת דס"ל דעיקר הריעותא דהנך לישנ' הוא משום שאמרה היא תחלה הב והיינו שלא לשם קידושין אבל בסיפא דאמרה היא תחלה הב ויש ריעותא למה מהני לישנא גריעי שאומר בסוף ונר' דס"ל ג"כ דכל שאומר הוא לשון

שאלה הוי לישנא גריעה משא"כ כשאומר סתם לא הוי לשון שאלה גריעה והיינו דתרתי לריעותא בעינן חדא שהיא אומרת תחלה הב. שנית שאומר אח"כ ל' שאלה אז הווין הני לישני לגריעותא אבל הוא אומר תחלה אע"פ שאמר לשון שאלה או שהיא אומרת תחלה הב אלא שלבסו לא אמר דרך שאלה לא הוי גריעותא בהנך לישנא וכ"ש אם היא שותקת וס"ל ג"כ דאעפ"י שהיה ריעותא דהיינו שאמרה היא תחלה וגם הוא אמר לשון שאלה מ"מ אם אח"כ אומר שלא בלשון שאלה מועיל הני לישני דהוא כמו חזרה מדעתה הראשונים אבל הרשב"א חולק בתרתי חדא הוא אומר תחלה יש ריעותא בהך לישני כיון שהוא אומר דרך שאלה שנית כל שיש ריעותא תו לא מהני הזר' אח"כ דהיינו אפי' היא שותקת לבסוף לא מהני כיון דמתחלה היה ריעותא נמצא דלדיעה הא' מהני חזרה אפי' אם אמרה בסוף לשון גירוע רק שהוא לא אמר דרך שאלה בפעם השנית וכ"ש אם שתקה לבסוף והרשב"א ס"ל דאפי' שתיקה לבסוף לא מהני כיון שהיה תחלה ריעותא הן מצד אמירתה תחלה הן מצד שהוא אמר לשון שאלה וכ"ש שאם אומרת בסוף ג"כ הלשון הגרוע והרמב"ן שהביא המ"מ שהעתקתי לפני זה ס"ל דיש חילוק בדבר דאם החזיר' מחמת שהוא לא אמר בסוף דרך שאלה והי' אומרת לשון גרוע לא מהני אבל אם החזר' היא מחמת שהיא שותקת לבסוף מהני אע"פ שבפעם הא' היה ריעותא וא"כ כ"ש אם לא אמרה כלל לשון גרוע אפילו בתחלה רק דשתקה דמהני אע"פ שיש ריעותא מחמת אמירת' תחלה והנה הרמב"ם והטור שכתבו דאם אמרה היא תחלה הב והוא אמר דרך שאלה והיא אמרה הן אז דוקא מקודשת משמע בשתיקה שלה לא מהני כיון שהיה ריעותא תחלה ס"ל כרשב"א שזכרנו כ"ש בסוף דלא מהני השתיקה כיון שאמרה היא תחלה והוא אמר דרך שאלה וא"כ קשה למה כ' הטור בסוף דברי הרא"ש דאם בסוף שתקה וקבלה מהני אע"פ שלא אמר הוא פעם שנית דרך שאלה מ"מ יש ריעותא דהיא אמרה תחלה הב אע"כ דס"ל להרא"ש כרמב"ן שזכרנו א"כ קשיין דברי הטור אהדדי וע"כ יפה הקשה ב"י דדברי הטור תחלה לא אתיין אלא כהרשב"א אבל לא כהרא"ש ונר' דהרמב"ם והטור שכתבו והיא אומרת הן דה"ה אם שתק' אז דמועיל אלא דנתכוין על הסיפא דאם אומר הב מיהב' דלא מהני דדוקא הן צריכה להשיב אם באה להשיב אבל אם לא משיב' כלל ס"ל דמהני כצ"ל בדברי (הטור) ולמעשה אם שתקה הוי ספק קידושין אלא תן לי בלבד פי' שהיא אומרת כן:

טו וקבל' מקודשת זו דעת הרא"ש אבל הרשב"א ס"ל אינה מקודשת כמו שהעתקתי לפני זה. ע"כ אין כאן קידושי ודאי אלא ספק ולחומרא דהא ספק איסור דאורייתא יש כאן ותמהתי על רמ"א שפסק להקל בזה:

טז ואם קבלה בשתיקה דבר פשוט שט"ס יש כאן שאין משמע זה כלל בדברי הרא"ש אלא צ"ל ואם לא קבלה כו' וכן הוא בד"מ וז"ל דוקא שתקה הוה קידושין אבל אם חזרה ואמרה מלשונות אלו כולי ובלבוש העתיק כמו שהוא לפנינו והוא שגגה:

יז **בלשון שחוק הן וקבלה כו'** פי' שלא אמרה כלל הן אלא מן הלשונות כגון נתן תתן ששם ל' שחוק כמו שזכר קודם לזה וכן הוא במרדכי פ"ק וד"מ מביאו וז"ל ספר ביד רבי היכ' דאינה מבקשת אותו דבר תחלה אלא הוא אמר תחלה אם אתן לך דבר פלוני תהא מקודשת לי ואמרה חבא מיהב' אם היא מקודשת או לא עכ"ל אבל באומרת הן לא מצינו חילוק האיך היא אומרת אותו ומשמע כאן באומרת ל' גרוע אבל אם שתקה אח' אמירתו לשון שאלה היא ודאי מקודשת וזה סיוע למה שזכרתי לפני זה דשתיקה מהני אפילו לא חזר ואמר הרי את מקודשת לי בזה אע"פ שיש ריעות' דהוא אמר דרך שאלה אלא ע"כ דלענין שתיקה אין כאן ריעותא כלל ולא כד"מ שכתבתי בשמו דלא מהני שתיקה אלא אחר שחזר ואמר הרי את מקודשת לי בזה:

סימן ל

א או לתוך חצרה זו לשון הרמב"ם ובטור או לתוך חצרה המשתמרת לדעתה ומבואר בגמ' שמביא ב"י לדעת הרא"ש שיש ג' דינים חלוקים לענין חצר דחצר יש לו דין שליח גבי גט דחוב הוא לה אין החצר נעשה לה שליח אפילו בחצר המשתמר והיא עומדת בתוכו וגבי מציאה שזכות הוא לא בעינן תרתי אלא או חצר המשתמר ואע"פ שאינה בתוכו או אפילו אינה משתמרת אלא שעומדת בתוכו או אצלו ובמתנה שיש ג"כ זכות ויש עוד מעלה שדעת אחרת מקנה אותה לא בעינן כלל וקנה אפילו באינו משתמר ואינו עומד בתוכו וכתב ב"י לענין קידושין דדמי למתנה דהא דעת אחרת מקנה אותה וא"כ אפילו אינה משתמר ואינה עומדת בצדו מקודשת וא"כ ק' על הטור למה פסק כאן שבעיני משתמר לדעתו וזה דלא כהרא"ש ועוד דאפילו להרי"ף לא בעי אלא שתהא משתמרת ואפילו של לדעתה ולמה הצריכה שתה' משתמרת לדעתה עכ"ל: ואני אומר דאין עיקר לימוד זה שקידושין שוה למתנה בזה דגבי הקידושין בעינן שתה' האשה סומכה דעתה שכסף של הקידושין יהיה בבירור ביד' דהא מקדש במלוה לא מתקדשה משום טעם זה כדלעיל ומ"ה לא שוה לקידושין בזה דבמתנה לא בעינן סמכה דעתיה דמקבל אלא הנותן קנה כ"ז שלא יהיה נאבד ויבא לידו אזי יקח המתנה מצד שהיתה בחצרו בשעת נתינה ואדעתה דהכי נתן לו הנותן שאם לא תהיה נאבד משם וילך ויקח ואם תהיה נאבד אין לו עליו כלום משא"כ בקידושין צריך שיהיה בטוח וראוי לסמוך

אז דוק' תתקדש וכאן אין דעתה סומכת ע"ז אע"פ שרצונה להתקדש בדרך זה מ"מ לא מהני כמו במקדש במלוה דלא מהני מה שרצונה להתקדש במלוה. ע"כ צריך כאן חצר המשתמר וגם צריך לדעתה לאפוקי אם נותן עבדה הניעור שיתבאר אח"ז דאז אין לבה בטוח ג"כ דשמא יעבד האבד אותו ע"כ אין מתקדשת בזה דאין סומכת בבירור אלא דמ"מ יש מעלה בקידושין טפי מגט לענין שאין צריכה לעמוד בצד החצר כיון דזכות הוא לה כנ"ל נכון לדעת הטור ולשון הסעיף זה שהוא הרמב"ם שאמר סתם לתוך חצרה מ"מ אין להבין ממנו שמועיל אפילו אינה משתמרת ואין עומדת אצלו אלא כאן שהיה עומדת אצלו בעסק הזה וזורק הקידושין בפניה לחצרה דהא לא ממעט תחלה אלא שא"צ ליתן לידה דוקא אבל מ"מ היא שם ורואה הזריקה ולאיזה מקום שזורק והיא שומרת הקידושין ומ"ה מקודשת שפיר דזה הוי משתמר לדעתה כנ"ל ובחנם טרח הב"י ליישב דבר הרמב"ם אלו ומ"ש כיון שנתרצית שיזרוק לה כו' עמ"ש בסי' מ"ב סעיף א' והאי משתמר לדעתה שזכר הטור הוא בגמ' ופרש"י ע"פ צוויה לאפוקי אם נותן ליד עבדה הניעור אינו משתמר לדעתה אלא העבד הוא השומר והרמב"ם לא הוצרך להזכיר האי לדעתה כיון דלא נקיט כאן אלא חצר ושדה ולא זכר עבדה ממילא ידענו דלא מהני בעב' ונמצא דעת הרמב"ם כמו דעת הטור כנ"ל ועיין מה שכתבתי לקמן סימן ק"ל בפירוש דמשתמר לדעתה האיך הוא:

ב אלא אשתוקה האי מלת' אין לה שחר דודאי מיירי כאן שאמר לה לשון קידושין דכן משמע ל' זרק קידושין ותו דאל"כ פשיטא דאין כאן בית מיחוש אלא פשוט דאמר לשון קידושין והיא שותקת וא"כ ודאי קדושין גמורין יש כאן אלא פשוט שיש כאן ט"ס וצ"ל אלא שדתינהו והוא דברי תשובת מהר"מ בהג"ה והביאו ב"י סימן מ"ב דדוקא אם היה מדבר עמה תחלה מקדושין ונתרצית לא מהני מה שזרק' הקידושין מחיק' אבל אי לא אתרצאי מעיקר' אין כאן קידושין אי השליכ' מחיק' כמבואר ג"כ בתשובת הרא"ש שמבי' ב"י ס"ס זה ובלבוש העתיק כמו שכתב כאן בש"ע והיא שגגה גדולה:

דברי המגיה כתב ב"ש בס"ק י"א אלא אישתק' כו' לכאורה נר' שהוא דעת רמ"ה שהביא הטור בסימן כ"ח וס"ל אם לא גלתה דעתה דניח' לה לא הוי קידושין אם זרק לה הקידושין אפילו לא ניער' ובט"ז כתב דהיינו דברי הג"מ שהביא ב"י בסימן מ"ב כו' ומגיה במקום אישת' שדתינהו ואין זה כדאי לשנות כל הספרים גם מבואר ברס"ז כל דלא ארצויי קמיה מעיקר' לא מהני אם זרק לה הקידושין וכ"כ בסי' כ"ח ס"ק י"ב דמוכח כן ממה שהקשה לעצמו מזרק לה קידושין ע"ש עכ"ל וכ"כ הח"מ בסי' מ"ב סק"ב על מה שכתב שם בהגהות ש"ע אם נתן ליד האשה בחזקה שלא ברצונה וקדשה והיא לא

זרקה הקידושין הוה מקוד' וכ' הוא שם דהג"ה זו שהוא מדברי הג"מ חולק של שהבי' הטור דברי רמ"ה בסי' ל' והב"י בש"ע שם בסעיף ו' פסק כדברי הרמ"ה אף שלא ניער' בגדי' אינם קידושין והיינו דמפ' ג"כ כב"ש ודוחה דברי הב"ח שכתב דברי רמ"ה מיירי לאחר שזרק לתוך חיק' ניער' בגדים כדי שלא תקשה דברי הרמ"ה על דברי הג"מ וכתב הוא דלשון תשובת הריב"ש סי' ק"ע שכתב כיון דלא עבדא מעשה דמוכח דניחא לה אין זה קידושין והא דלא מחאי משום דלא איכפת לה כו' וכ"כ בסי' כ"ח ס"ק י"ב דמדברי תשובת הריב"ש שכתב והיא פושטת ידה ולקחה הטבעת משמע דצריך שתעשה דבר דמוכח דניחא לה וכ' שם דמ"מ ספק קידושין הוה דריב"ש דלא חש כלל לקידוש מיירי שהשליכה מיד אבל בלא השליכה מיד הוי ספק כו' ע"ש ובב"ש בסי' מ"ב כתב דהג"מ מיירי שהיה תחלה רצונה להתקדש לו ואח"כ קידש אותה בחזקה ובזה אמרינן דהוי קידושין כיון דלא זרקה ואשתק' כו' עכ"ל ואל עשה בזה כלום דהרי כתב כאן זרק לה קידושין וכן בסי' כ"ח בטור בשם הרמ"ה כתב ג"כ שזרק לה קידושין ובודאי אמר לה כן שלקדושין הן בשעת זריק' דלכך מיקרי קידושין בשעת זריקה וכן מדייק הט"ז וזהו בודאי עדיף מדיבר תחלה עמה מקידושין שכתב רמ"א בסי' מ"ב וכיון דאישתק' אחר זריקה ולא ניערה מבגדיה ולא הי' שם אונס כלל ודאי זה עדיף ממה שכ' בהג"ה שם ואין כאן ראיה דלא היה רצונה תחלה כי אדרב' דנר' מזד מתחלה ועד סוף היה רצונ' לקידושין וא"כ יהיה דברי רמ"א סותרים אהדדי כקושית המ"ח ונלע"ד שלא להטיל מחלוקת בין רמ"ה להג"מ דמה שכתבו החמ"ח והב"ש דרמ"ה מיירי אפי' בשלא ניער' דברי' אלו א"א לאומרם דודאי כשלא ניער' ושתקה בשעת זריקה ואח"כ נטלת' ג"כ אין לך רצוי גדולה מזו ודומה ממש כמו שקבל' ושתקה שכתב דהוי קידושין מה לי אם קבלה תכף ושתק' או הניחא אצל' ושתקה ואח"כ נטלה דאף שכתבו התו' והרא"ש באם אמרה הניח על הסלע ואחר כך נתן לתוך חיקה אינ' מקודשת אך בנטלה גם כן הא כתבו הטעם והובא בטור דכיון שאמרה תנו על הסלע הוי כאלו אמרה איני חפץ בקידושך ואפילונטלה אח"כ כשזרק לחיק' יכולה לומר בתורת מתנה קבלתי כיון דגלת' דעתה שאינה חפצ' בקידושין ואעפ"כ נתן לה בודאי נתן לה לשם מתנ' אבל כאן שלא אמרה דבר ולא היה שום גילוי דעת שאינ' חפצה בו וגם אח"כ נטלה ג"כ בוודאי לא נחשדת ליקח בגזילה כיון דאין כאן שום גילוי דעת דנתן לה לשם מתנ' כי אדרב' היה סומך עצמו שהוא קידושין כיון דלא זרקה מחיקה ועוד דהקשה מהא דתנן זרק לה קידושיה קרוב לה מקודשת ושם מיירי שלא הגיע לידי' הקידושין כלל כמ"ש בש"ע ואם היה מחצה ע"מ או ספק קרוב לו או לה ונאבדו קודם שהגיע לידה הרי זו ספק מקודשת משמע דבודאי

קרוב לה אף שנאבדו קודם שהגיע ליד' מקודשת ולפ"ד דמיירי כאן בשלא ניערה אינו דומה כלל לזרק לה כו' וא"ל דבדרך כ"ש הקשה דכ"ש הוא כאן דהקידוש אצל' דהדין נותן שתהיה מקודשת א"כ ק' מאי מחלק דהתם מיירי בארצאי מעיקרא דלמא התם דלא הגיע לידה הקידושין בעי' דארצאי מעיקרא אבל כאן שהקידושין אצלה לא בעי' ריצוי מעיקרא דזהו ריצוי שלה מה שלא זרקה מחיקה וגם מל' רמ"ה שכתב אבל זרק לה קידושין אפי' לתוך חיק' ולא שקלתינהו אלא אישתק' ואזל' לעלמא האי אזלא לעלמא הוא מיותר דלא הל"ל אלא סתם ולא שקלתינהו אלא אשתקה א"ו דקאי אולא שקלתינהו דר"ל דלא שקלת הוא ואזל' לעלמא דהיינו אפי' אחר שאזלה לעלמא לא שקלתינ' ג"כ אלא זרקה מחיק' ואי לא הוי כתב זה ה"א דהיא אישתק' והוא אזל לעלמא והניח אצל' ובזה באמת הוי קידושין כיון דלא גלתה דעתה דלא ניחא לה בקידושין כיון דלא זרקה מחיקה לכן כתב דהיא אזל' לעלמא וקאי על ולא שקלתינ' וכזה דוקא לא הוי קידושין כיון שניער' מחיק' ולא שקלתינ' ובב"ש כתב דמוכח ממה שהקשה לעצמו מזרק לה קידושין ודברים אלו ק' לאמרם ולהבינם א"א דאדרב' אם מיירי בשניער' מקשה שפיר מזרק לה קידושין דגם שם מיירי בשלא נטלה כמ"ש וכ"כ הב"ח וגם אין שם מעשה דמוכה דניחא לה ואת"ל דכך הם דבריהם דלא ניער' מיד אבל אח"כ ניערה ולא נטל' א"כ כ"ש הוא דהוי מקודשת כיון דלא ניער' מיד ש"מ דתחלה היתה רצונה להתקדש ואח"כ הדר' בה כמ"ש הב"י בסי' מ"ב בשם הג"מ אפי' אם השליכה תוך כ"ד חיישינן דשמא מהדר קא הדרה בה ומכ"ש כשלא השליכ' מחיק' אלא לאח"ז דחיישי' לזה ועוד דאם תרצה לפרש דברי רמ"ה דלא ניער' לא תשמע מיניה דאח"כ ניער' ולא נטלה כי לא הזכיר שם שום דבר עוד ומאין תבוא לפ' דלא ניערה בתחלה וניער' בסוף ועוד אף לו יהי' כדבריהם דמיירי כשלא ניער' א"א להיות מה שכתב בסעיף זה שהוא דעת רמ"ה דרמ"ה מיירי שאמר תחלה לשם פקדון וחזר ואמר לשם קידושין א"כ אף כשל' ניער' נוכל לומר דנטלתו לפקדון וגם היתה סבורה אי תשדינהו ומתברי יאמר לשם פקדון נתן ותתחייב בהו דדוקא אם קבלה בעצמו אז היא מקודשת דכיון דשמע' שהוא אומר אח"כ לשם קידושין לא הי' לה לקבלה ומדקבלה מוכח שנתרצית אבל אם זרק לה אין כאן הוכחה אבל כאן שזרק לשם קידושין מתחלה היה לה לזרוק מחיקה ומדלא זרקה ש"מ דניחא לה ואף שכתבו הם דדברי רמ"ה הם אפי' בשלא אמר תחלה לשם פקדון לא משמע כן בטור דהרי הטור כ' תחלה א"ל כנסי סלע זה בפקדון כו' כיון דשתק וקבלה איכא הוכחה שנתרצית וע"ז כתב וכ' הרמ"ה כו' דמשמע דאיירי בפקדון דאל"כ דרמ"ה איירי בלא אמר לשם פקדון אינה מוכח מדברי רמ"ה דדלמא שם דוקא הוי קידושין בשתקה

וקבלה אבל כאן דאפשר לומר בתורת פקדון שאמר לה תחלה קבלה לא הוי קידושין מוכרחים המה לומר דהטור לא הביא דברי רמ"ה על דבריו שכתב תחלה אלא נתכוין על סיפא דרמ"ה באם לא שקלתינהו כו' א"כ ק' למה הביא הטור רישא דרמ"ה כלל לא הי' ליה להטור לכתוב רק ורמ"ה כ' אם זרק לה קידושין כו' ועוד גם אח"ז סיים הטור ואם אחר שנתן לידה בתורת פקדון כו' הרי דעירב דברי רמ"ה בין ב' החלוקות דפקדון משמע דגם רמ"ה מיירי בפקדון וכ"כ רמ"א בהג"ה שם בסק"ד ואיני כדאי לחלוק על רמ"א בפי' דברי הרמ"ה ואף אם יאמרו דרמ"א לא כיון ג"כ דוקא בפקדון יקשה למה הביא רמ"א הג"ה זו כיון דהב"י כתב זה בש"ע סימן זה א"ו דרמ"א מיירי בפקדון וזהו מדברי הרמ"ה ולא מ"ש הב"י בש"ע שהוא מהג"מ וכן מפרש הט"ז בסי' מ"ב דרמ"ה מיירי בפקדון דכתב שם וראיה עוד ממ"ש הטור בשם רמ"ה באומר כנסי סלע זה לפקדון כו' ומה שכתבו דמוכח כן מתשובת הריב"ש סימן ק"פ המעיין שם יראה שהחזיקו את עצמם בדבר שאין בו ממש דשם הי' השאלה בא' שזרק לאבי הנערה א' טבעת א' ואחר כך אמר שיהיו לקדושי בתו ותכף זרק אבי' מחיקו והשיב דלא הוי קידושין כיון דבשע' זריק' לא אמר כלם וז"ל דבשלמ' בל' הקידושין נאמר לאשה בשעת נתינ' והיא פושטת ידה ולקחה הטבעת אז היא מקודשת בשתיקה שקבלתה הכסף או הטבעת קידושין הוי הודאה כיון שכבר שמעה שנתן לשם קידושין אבל אם כשקבל' הכסף לא שמע' ל' קידושין אלא קבלת' הכסף אין שתיקת' כלום כיון דלא עבד' מעשה דניח' לה והא דלא מחאי משום דלא איכפ' לה לא כתב שם והי' פושטת ידה רק לפי מנהגו של עולם בכל הקידושין דמתקדשת בהכי וכתב דקבלת הכסף הוי הודא' ולא כמו שהבינו הם דמיירי אלו הי' כך דוקא אז היתה מקודשת דאינו כן דה"ה אם זרק לה וקבלה אח"כ היתה מתקדשת ולא כ"כ רק לפי מנהגו ש"ע בכל קידושין כדרך שמקדש איש את אשה ועוד דאפי' לפ"ד אפשר לפרש דברי הריב"ש שפושטת ידה לאח"ז ואע"פ כן היא מתקדשת דהוי הודא' דמוכח דניח' לה דהרי לא כתב שם דהיא פושטת ידה יד ותכף ואם תרצה לדייק מהתשו' הנ"ל גם איפכא נוכל לדייק ממה שכתב אבל כשקבל' הכסף לא שמעה לשון הקידושין אין שתיקת' כלום כיון דלא עבד' מעשה דניחא לה נוכל לדייק ג"כ אבל אם אמר מקודם ל' הקידושין וזרק לה ולא השליכה הקידושין מחיק' גילתה דעתה דניחא לה דדוקא כשלא אמר מקודם לשון קידושין אין כאן גילוי דעת דניחא לה דהא דלא מחאי משום דלא איכפת לה כמו שהבי' שם ראיה מרש"י דקידושין דף י"ג אבל כאן לא שייך זה והוי גילוי דעת דניח' לה ומכ"ש אם נדייק ממ"ש בסוף התשובה דכ"ש בנדון זה שהי' בזריקה ולא היה שם שום דיבור קידושין כו' א"כ נוכל לדייק דאם הי' שם

דיבור קידושין ה"ל קידושין וכן יש שם הרבה דיוקים כזה ואין להאריך בה וגם סיים שם אפילו א"ל בשעת נתינה ונטלתו וזרקתו אין כאן קידושין משמע דוקא בזרקתו אבל לא בהחזיק' בה א"כ אין זה דעת רמ"ה ויפה הגי' הט"ז במקום אשתיק' שדתינהו אבל בלא ניער' מחיק' מקודשת אפי' לא נתרצית מתחלה רק החילוק באם שתקה וקבל' אף אם זרקה תכ"ד מידה מקודשת כמ"ש הב"י בסי' מ"ב כמ"ש אבל בלא שקלתינהו ואשתקה אינה מקודשת בזרקה מחיקה תכ"ד ואין כאן מחלוקת בין הרמ"ה להג"מ עכד"ה):

ג ואצ"ל אם זרקתו בגמרא אמרינן לא מבעי שדתינהו קמיה דלא הוי קדושין אבל זרק' לים אימ' כיון דאחייבת לשלם קדש' נפשה וחא דעבד' הכי סברא איבדקיה להאי גברא אי דתחנ' הוא או לא קמ"ל:

ד תנהו לאבא כולי פירש"י ואינו דומה לתן מנה לפלוני ואתקדש אני לך דהתם איהו אמרה מעיקרא אבל כאן משט' היא כלו' תן מעותיך לאחרים וכן כתב הגמרא דף ח' והפוסקים והתו':

ה **הניחהו על הסלע כו'** כדי לברר דין זה בס"ד נעתיק הגמרא דף ח' והפוסקים בקיצור ת"ר תנם על הסלע אינה מקודשת ואם היה הסלע שלה מקודשת פירש"י שחצרו של אדם קונה לו והרי הוא כאלו קבלתו והתו' הקשו ע"ז דמאי איבעי' אח"ז סלע של שניהם מהו פשיטא דאין קונה כיון שהוא חצר של שניהם כו' ונראה לפרש דהכא אין הטעם תלוי בקנין חצרה אלא כשהסלע שלה סמכ' דעתה וכשאינו שלה לא סמכה דעתה ובעי' בסלע של שניהם אי סמכה דעתו או לא עכ"ל וק' דמה לנו לסמיכות דעת' בסלע שלה הא פשיטא דמקודשת גמורה כיון שאמרה שיתן הקידושין לחצרה אין לך קידושין מעולה מזו דחצרה כידה אלא נר' דהתוס' מפרשים שהסלע שלה דכאן אין לו דין חצר לענין קנין דלענין קנין צריך שיהא משתמ' כדאי' ריש הסי' וכאן לא מיירי מזה דסתמא משמע שהיא אינה אצל הסלע (רק שאמרה תנו אצל סלע) שלי או סלע פלו' כמו שיתבאר אח"ז וא"כ אין כאן דין חצר דלענין קנין אלא דמיירי שבלאו הכי מקדש אותה בזרקה לחיקה אלא דאם הסלע של אחר לא מהני הקידושין כי האמירה שלה מבטלת אותה משא"כ בשלה דאין כאן ביטול וכ"כ הרא"ש וז"ל ונ"ל דאין הדבר תלוי בקנין שתהא קונה ע"י הסלע דמיירי הכ' בבעי' אפי' זרק המנה לחיקה והא דתנא בבריי' ע"ג סלע אינה מקודשת מיירי אפילו זרקו לתוך חיקה וקבלתו דכאן דאמרה תנם ע"ג סלע הוה כאמירה אינה חפץ בקידושין ואפי' זרקו לחיקה ושתקה מאחר שכבר גילתה אדעתה שאינה רוצה להתקדש לו יכול' לו' במתנה קבלתים אבל בסלע שלה מקודשת שזה הלשון מורה שהיא חפצה בקידושין ומבעיא לרב ביבי בחצר של שניהם מה יש לדון

בלשון זה ונ"מ אם זרקו לחיק' ושתקה ועד"ז י"ל גם תנהו לכלב או לעני עכ"ל מבואר ג"כ דאין הסלע הזה קונה בתורת קנין דיש קנין בלאו הכי כדין כל קידושין דהיינו בחיקה או בחצרה אלא דכאן אין הסלע הזה בתורת חצר כמו שזכרנו ואפ"ה מועיל מה שהו' שלה דחפיצ' בקדושין שתקבל אח"כ כדין הקידושין ואה"נ אם יהי' הסלע משתמ' כדין חצר דהוי קידושין וא"צ להיק' וזהו פשוט וא"צ להזכירו דמ"ל אם אומרת תנהו לחיקי או לסלע שלי שהוא חצר' אלא דכאן קמ"ל אפי' באין קנין מצד חצרה וה"א דדבר זה שאמרה ליתן על הסלע הוי גלוי דעת במה שיתן לחיקה והיא שותקת דבמתנה בעלמ' היא מקבלת הכסף קמ"ל כיון דשלה הוא אין כאן ביטול קידושין ושתיקת' מהני אח"כ נמצא דלענין דין התוספות חולקין על רש"י דאם היה הסלע שלה כדין חצר המשתמר דודאי פשיט' דקידושין יש כאן והוכרחו לפרש דסלע שלה מיירי שלא בתורת קנין דא"כ לא הוי סיפא דומיא דרישא דהא איש' מיירי בענין ביטול קידושין שנותן לחיק' וסיפ' מיירי מענין שבאות' דיבור עצמה מקדשה ולא נתן לחיק' ואין זה דבר והפוכו:

דברי המגיה ובזה מסולק פי' החמ"ח שכ' דהרא"ש מיירי בהנח בסלע שלי בלא חיקה ומקודשת ולפ"ד ק' עליו דאין הסיפא דומי' דרישׁ' ומוכרח לפי' הט"ז עכד"ה): והב"י כ' והיכי דאמר סלע סתם וזרק' לחיק' בשתיקה לא נתבאר בדעת הרמ"ה אם הוא כדעת התו' והרא"ש שיכולה לומר במתנה קבלתים או אמרי' כיון ששתקה ודאי סמכה אדבריו הראשונות שאמר התקדשי לי וזה נרא' יותר עכ"ל ונראה דמה שהכריע דמהני בזה היינו מדאמר הרמ"ה דאם אמר סלע סתם אפי' הניחו על שלה דאינה מקודשת ולא כתב רבות' דאפי' לחיק' לא מהני אלא ודאי דבזה מהני וראיתי בד"מ שחלק על הכרעות ב"י כי הרמ"ה לא בא אלא לפר' דברי הגמ' במה שאמרו בסלע שלה מקודשת ולא דיבר כלום אם מיירי בנותן לתוך חיקה וכמו שהתו' מפרשים הגמ' דמיירי שנותן אח"כ לחיקה נוכל לפרש גם דברי הרמ"ה ואין כאן מחלוקת וכן נראה לשון הטור שכ' ומפרשים התוס' כו' אחר דברי הרמ"ה ולא כתב והתוספות מפרשים אלא ודאי דלא פליגי ומר אמר חדא כו' עכ"ל ולפי דברינו בזה ברור ופשוט שאין מחלוקת בין הרמ"ה ובין התו' דלהרמ"ה מיירי בסלע כראוי לקנין חצר דהיינו משתמר וכמוזכר בש"ס זה ואפ"ה אין מקודשת אפילו בסלע שלה אם לא יחד' אותו ממיל' וכ"ש בסלע של אחר דלא מהני אם נותן לחיק' דהיינו ממש סלע שלה אלא להתוספות מיירי בסלע שלה שאין לו דין חצר לפיכך הוצרכו להזכיר לחיק'. והנה ראיתי לבעל הפרישה שהאריך מאד לפלפל בדברי התוס' ובדברי הטור וכתב דמ"ש הטור בסלע שלה זרקו לחיק' לאו דוקא כו' ודחק מאד בזה ולא נחית לפרש כמו שזכרנו דסלע שלה שהוא משמר היינו ממש חיקה ואין צריך

לכל הפלפול שלו בזה לפי דברינו גם מו"ח ז"ל לא נחית לזה וכתב שיש מחלוקת בין הרמ"ה להתו' והרא"ש דלהרמ"ה בסלע שלה מקודשת ולהתו' אינה מקודשת אלא א"כ זרק בחיק' ומשמי' אנהירנהו לעיינין לפ' כראוי שאין מחלוקת ואין חילוק בין סלע שלה אם הוא ראוי לקנין חצר ובין לתוך חיקה ודברי מפריד בין הדבקים האלו דבריו מרפסן איגר' ואין ממש כלל לחלק ביניהם כנלע"ד:

ו וי"א דוקא ביחדו הוא הרמ"ה והאי ל' וי"א אינו מתוקן דהא מ"ש הש"ע קודם לזה הוא לשון גמר' והרמ"ה מפרש הגמ' כן ומה שייך לומר י"א על לשון גמר' עכ"פ שהוי"ו היא בטעות וצ"ל י"א ולא בא לחלק על הקודם:

ז על סלע פלוני בב"י מוכיח כן דאל"כ ק' דיוק' דריש' אדיוק' דסיפא פי' דבריו אם תחלק לומר בסלע שלה (מהני) דוקא יחוד סלע פלוני ולא סלע שלי למה אמר ברישא דסלע סתם דוקא לא תיפוק לי' דאפילו בסלע שלה לא מהני ביחוד סלע שלי אבל אם כל היחודים מהני אין כאן קושיות הדיוקים אהדדי דריש' אמר בסלע סתם לא מהני והיינו אפי' בסלע שלה לא מהני סיפ' קמ"ל דכל היחודים מהני בסלע שלה וממילא מה דמבעי' אח"כ בסלע של שניהם מאי היינו נמי אפי' אמרה תנם על סלע של שנינו וא"ל בזה יש וודאי קידושין דאי לא סמכ' דעתה הי' לה לומר ע"ג סלע סתם די"ל דהי' רוצה לברר דבריה טפי שאינ' חפצ' בו וע"כ אמרה שיניח באותו סלע שיש לו חלק בו ממילא לא יצא הכסף מרשותו כלל ומו"ח ז"ל הקשה על הב"י דא"ת שאמרה על סלע של שנינו ודאי מקודשת כיון דלא אמרה על סלע סתם ומכח זה חלק על הב"י ולא נהירא לע"ד:

ח **ובסלע שלה כו'** פי' דבזה מהני בסלע שלה אם זרק לחיקה אח"כ כבר כתבתי דבסלע שלה כל שהוא מהני מדין חצר אז הוי הניח לסלע ממש כמניח לחיקה וא"צ להזכירו כלל:

ט הסמוך עלי' דיכולה לומר כי היכא דמחייבנ' בי' אהא מחייבת בי' את:

י **וגם זה מיירי כו'** פי' והי' שותקת ואפ"ה אינה מקודשת דהדיבור שאמרה תנהו מבטל הנתינה שאח"כ דמורה שאינה חפצה בקידושין וכן אח"כ בתנהו לכלב וזה מוכרח מבעי' ראשונה דמיירי ע"כ בתנהו לחיק' מכח קושיות התוס' שזכרנו בסמוך וכל הסוגיא לא מיירי בקנין דבכול' אין קנין אלא דבלא"ה מקדשת קידושין גמורים לתך חיק' והיא שותקת ובזה אזל' הסוגיא אימתי יש כח בדבור' לבטל הקידושין אח"כ מלבד בכלב הסמוך אח"ז:

יא אם היה הכלב שלה בזה לא מיירי בנותן לחיק' כי בהנאה זו שהוא נותן לכלב' מקודשת והא דכתב רמ"א וגם זה מיירי כו' היינו דהרישא בכלב דעלמא דאינה מקודשת

ממילא הוה ביטול הקידושין שעושה אח"כ משא"כ בסיפא דיש לה הנאה מתקדשת באות' (נתינה) לכלבה והכלל הוא כל שאין באותו ענין עצמו קידושין נעשה ביטול על הקידושין שאח"כ ואין זה דומה לסלע שלה דהוכרחו לפרש דמיירי בנותן לחיק' ולא מיירי בסלע שיש בו תורת חצר כדעיל דהתם לא הוי דבר והיפוכו כמו שזכרתי לעיל מה שאין כן כאן בכלב הוי שפיר דבר והיפוכו דרישא קמ"ל דבכלב דעלמא לא הוי לה הנאה אע"פ שניחא לה בכך מ"מ לא נחשב זה לקידושין אלא אדרב' ביטול קידושין שאח"כ ובסיפא קאמר דבכלב שלה הוי הנאה ולא צריך לדבר אחר ומקדשת בזה אם נותן לכלב שלה כנלע"ד:

יב **באמר' תן דינר לפלוני כו'** דהיינו שמקודשת מדין ערב כדלעיל אלא שיש לומר דשאני גבי ערב דאע"ג דלא מטיא הנאה לידיה מ"מ יש הנאה לאחר וגמר ומשעב' נפשיה אבל הבא דלא מטיא הנאה לשום אדם לא דמי לערב והא דקפי' שתה' אמירתה מתחלה משמע מזה דאי אמרה בסוף אחר שאמר ה"א מקודשת לי בנתינה זו לכלבך ואמרה הוא תן לכלבי ואתקדש אני לך אינה מקודשת דגם זה הוה דרך שחוק דכונתה דרך תמיה וכי אתקדש במה שתתן לכלבי:

סימן לא

א אין מקדשין בפחות מש"פ הלשון משמע שיש איסור בזה לכתחלה דאם עושה כן מקודשת מספק כמ"ש סעיף ג' ושמא יבא מכשול מזה:

ב **שאפי' קידשה סתם כו'** הטעם לפי שאבן טוב אין שומתו ידוע כלל שיש ששוה מועט ואפשר שהיא סבורה ששוה הרבה:

ג גם נוהגין לכסות בב"י בשם תשובת הרשב"א מבי' וז"ל ומ"מ כדי לצאת ידי ספק ראוי שיחזור ויקדשנה ואפי' באותה טבעת ואפי' לא יטלנו ממנה דה"ל כפקדון ואפי' אשתקי' מקודשת דלא גרע מדשידך עכ"ל תימ' לי דדברי רשב"א אלו סותרים מה שאמר הוא עצמו הוזכר בסי' כ"ז סעיף ג' דצריך לחזור וליטול ממנה כולי דכיון דאמר כאן דאפי' שתיקה מועיל דהוי שדיך גם שם נימא הכי ועיין מה שכתבתי שם:

ד **שאינו מתקיים כו'** זה דעת הרמב"ם וכתב הטור דלפ"ז אם ידוע שש"פ בשום מקום מקודשת מן התורה עכ"ל פי' דבריו כיון דס"ל הטעם שש"פ בשום מקום הוא מטעם כיון שאפשר לילך לשם הרי המקום ההוא כמו המקום דכאן ממש וא"כ הוה דאוריי' כמו ש"פ דכאן וסיים הטור אבל ר"י כתב שאפי' ידוע שש"פ בשום מקום לא הוי קידושי ודאי ולעול' הוו קדושי ספק כו' והטעם דהוי קדושי ספק בש"פ במקום אחר דגזרינן שמא

יהיה כאן שום אדם מן אותו מקום ויסבור שאפי' אם יש ש"פ אין קידושין תופסין ולפ"ז גם בדבר שיתקלקל אין היתר וא"כ הרמב"ם שמתיר במתקלקל ודאי ס"ל דאם הוא ש"פ בשאר מקום הוה כמו ש"פ בכאן וא"כ הוא מדאורית':

ה לא יגרש שני דדלמא יאמרו הראשון גירשה תחלה קודם שנשאה שני ועכשיו הוא מחזיר גרושתו אחר שניסת לשני:

ו הולד כשר דלא גזרו כ"כ על הולד שיהא ממזר ונר' דזה לא כרמב"ם שזכרתי בסמוך דס"ל דמן התורה יש איסור בטור הביא כאן דברי הרמ"ה אי קידש במידי דלא ידעינן השתא אי הוי ש"פ כו' וכ' ב"י דס"ל להרמ"ה דהלכה כרב חסד כו' והוא ט"ס וצ"ל דלית הלכה כר"ח כיון דאתמר עליו אביי ורבא כו' עד ופרשו רבנן מיניהו משום דס"ל כאביי ורבא ואע"ג דר"ח עבד עובדא לא נקטינן כותיה כנ"ל וכן תיקן הב"י עצמו בספק בדק הבית שלו:

סימן לד

א וכן נוהגין כתב רש"ל הטעם שאין החתן מברך שלא לבייש מי שאינו יודע וכן בקריאת התורה ג"כ אין העולה קור' אלא הש"ץ משום האי טעמא עכ"ל:

ב וצונו על העריות הב"י בשם הר"ן הקשה האיך מצינו ברכה כזו שמברכין על האיסור והלא אין מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו השחוט וכו' ותירץ דאין ברכה זו ברכת המצות ממש כו' דאין לברך וצונו על הקידושין שאין כאן גמר המצוה שהרי עדיין מחוסר כניסה לחופה ובשעת חופה אין לברך כיון שכבר קידש וכשבא לקדש ולכנס בפעם אחת לא ראוי לתקן לו ברכ' בפ"ע אלא הברכה היא על קדושת ישראל וכו' והאריך בזה ע"ש ול"נ בדרך אחרת שנדקדק עוד בנוסח והתיר לנו הנשואות מה צריך שבח על ההיתר וא"כ נצטרך שבח על כל דבר שהוא מותר ותו מהי תיתי לאיסור איש באשתו ונ"ל לתרץ בדרך זה דמצינו שדרשו רז"ל על פסוק ברכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו דהיינו על העריות שנאסרו להם וכדי להורות שאנחנו אינם כמוהם להיות מצטערי' על איסור זה אלא אדרבא אנו מודים ומשבחים על שזכינו לקדושה זו ולא צער לנו בזה ואמר אח"כ דרך לא זו אף זו דלא מבעי' שאין אנו מצטערים על איסור עריות שהרי דבר זו אפי' באומות מחזיקין איסור בהם אלא אפי' בארוסות שלנו אסרת עלינו אפ"ה אין אנו מצטערים ולא עוד אלא אפי' בנשואות שלנו שאין מותרין אלא ע"י חופה וקידושין דהיינו בתרתי קדוש' אבל בחדא מהם לא סגי וזה נחשב חלילה יותר לצער ואנחנו אין מצערין בזה אלא אדרבה אנו משבחים אותך ע"ז שהקדשתנו בזה נמצא

שמה שאומרים והתיר לנו כו' אין הכונה על ההיתר אלא על הדיוק שלא הותר לנו אלא דווקא ע"י שני קדושות ואגב נזכיר מ"ט באמת בכו העם למשפחותיו ועל איסור עריות טפי משאר איסורים נ"ל כיון שהורגלו בהם יעקב אבינו נשא ב' אחיות מסתמא היה רבים מישראל שעשו כן וקשה הפרישה מאשה שנשא ע"כ היה להם לצער גדול כמא שמצינו בימי עזרא בשע' שהבדיל את ישראל מן בנות נכרים שנשאו:

ג הנשואות ע"י חופה הר"ן כתב בפ"ק שר"ת הגי' והתיר לנו הנשואות לנו וכתב רש"ל וכן אני נוהג ולעד"ג שעיקר הטעם בהך לנו פעם שנית דלא לשתמע שכל הנשואות מותרות לכל א' ודבר זה לא נתקן באמירת לנו פעם שנית ומצאתי למהר"ל מפראג שאמר את הנשואות על ידי חופה וקידושין בנשימה אחת ולא להפסיק ביניהם ונר' עוד דאין חשש באמירת לנו פעם א' דהא איתא בפסוק ובנותיהם נקח לנו לנשים והיינו ודאי שכל א' ישא אחת ממילא יהיה ע"י חופה כו' דבוק להנשואות והכונה דאין הנשואות מותרים אלא ע"י חופה פי' למי שהיה לו חופה עמה ולא אחר וכנ"ל:

ד חופה וקידושין בעיטור כתב שעיקר הנוסחא בקידושין בי"ת אלא שהמדקדקים קראו לאות' בי"ת רפה כדרך הו"ו סמוך לבג"ד כפ"ת טעו השומעים וסברו שאמרו וקדושין בוי"ו והוכרח לזה מדהזכיר חופה קודם לקדושין ובאמת קדמו הקידושין תחלה ואם אומר בקידושין ניחא דהיינו חופה ע"י קידושין שהיו תחלה וממילא עכשיו שהקידושין תחת החופה א"צ לזה:

סימן לה

א שיקדשנה בעצמו משום שראוי שיעשה בעצמו מצוה ובטור לא הוזכר מזה ובסי' ל"ו כתבו גבי אשה ממילא ה"ה באי"ש וכ"ש הוא שהרי האיש חייב טפי במצות מן האשה:

ב השליח נעשה עד הב"י הביא דברי מהרי"ק שורש כ"ח וז"ל ופשוט אם היה עד א' כשר זולת השליח וגם היה השליח כשר להעיד שאינו קרוב דחשיב כתרי שהרי הלכה רווחא בישראל דשליח נעשה עד עכ"ל ויש לתמוה עליו האיך כ' על דבר שהוא מחלוקת שהיא הלכה רווחת דאע"ג דבעלמא היא הלכה רווחת הכ' אינה רווחת עכ"ל ב"י ולי נר' שגם כאן הלכה רווחת היא להתיר דהא אף דמחמיר לפסול עדות השליח משום דבסוף הוי נוגע בעדות כמ"ש כאן אח"ז מ"מ כיון שיש עמו ע"א כשר בלי נגיעה ומועיל גם לזה כדאיתא בסי' י"ב לעיל דב' עדים המעידים לאשה שמת בעלה מותר א' מהם לישא אות' שאין שנים מצוי' לחטוא בשביל א' והא התם היה החשד על שניהם לישאנ' ואפ"ה כיון שא' מהם נשא מהימנינן ליה בשביל השני מטעם שלא נחשד בשביל חברו ק"ו כאן שיש

כאן עד כשר לגמרי שמועיל עדותו לבטל פיסול השני מחמת נגיעה של ממון דהא עכ"פ גם הוא עד כשר אלא שיש חשש נגיע' וכאן השני מבטל נגיעה זאת כנלע"ד נכון:

דברי המגיה כתב בחמ"ח סק"ג דאם אין כאן רק השליח ועד א' המסייעו לדעת הר"ן דאף שאשה מודה אין כאן קדושי ודאי כיון שאנו צריכין להודאת' א"כ ה"נ כאן כיון דאם העד המסייעו היה מכחישו לא היה כאן עדות כלל כו' א"כ אין כאן רק עד המסייע כו' ודמי' להא דאמרי' נפיק נכי רבעה דממונא אפומה דחד עכ"ל ובב"ש הטעים דבריו עוד כמו ב' עדים ואשה מכחישים דלא מהני עדותם דבעינן שיהיו נאמנים ע"פ דבורה כמ"ש התוס' בקידושין דף מ"ג ה"נ כיון שאין נאמן ע"פ דבורו כי אם ע"י עד המסייע אין לו דין עד וכ' הוא דלפ"ז אפי' שני שלוחים ועד א' מסייע להם לא הוי עדות עכ"ל ולפ"ד גם שניהם לא דקדקו היטב דודאי אף אם כאן רק שליח א' ועד מהני עדותם ואין כאן נוגע בעדות כלל ואינה דומה להא דכתבו התוס' דדוקא אם הם נפטרים מכח הודעת האשה אז המה נוגעים בעדות דאם הי האשה מכחישים לא היו נאמנים מכה האשה אלא בשבועה ובזה כתבו התוס' דלא מהני דבעי שיהיו נאמנים ע"פ דיבורם אבל כאן מה שהעד המסייע מעיד שהוא נתן לה הכסף הוי כאילו הוא עדות אחרת דהא אין צריך להעיד עליו שהוא נתן לה לשם קידושין רק שמעיד שנתן לה כסף זה מה ששלחו לה ואלו לא היה עד המסייע מעיד כ"א שראה שנתן לה הכסף ולא היה מזכיר שנתן לשם קדושין בודאי היה השליח פטור משבועה וקידושין נמי לא הוי דאין כאן אלא עד א' דהיינו השליח ועכ"פ השליח היה מקרי עד א' א"כ כשבא עד המסייע ומעיד שנתן לה לשם קידושין הוי כאלו מעיד עדות אחרת והוי כאן ב' דודאי אלו היה א' מעיד שראה שנתן לה הכסף אבל לא שמע שנתן לשם קידושין ועד זה המסייע מעיד שנתן לה לשם קידושין בודאי היה נאמן כיון דהעד האח' פטרו משבועה אע"ג דהעד אחר לא ידע כלל מקידושין משום דהוי כעדות אחרת א"כ מה לי העד המסייע מעי' העדות אחרת או אחר וכי בשביל שיעי' לו העד המסייע שום עדות בדבר מה יהיה השליח נוגע בדבר להעיד עם העד המסייע בשום עדות דבשלמא בהודאת אשה הוי עדות א' כיון דלה מגיע כל העדות ומכח הודאת' נעשית העדות הוי נוגע בדבר אבל לא בעד המסייע דהוי כעדות אחרת וכה"ג אמרינן בסנהדרין ר"פ ז"ב דמשני שם אלא ערעור דפגם משפחה ר"מ סבר הני אמשפחה קמסהדי ואיהו ממילא קפסול ופירש"י הלכך סהדות' אחרינא הוא ולאו כנוגע בעדות דמי עכ"ל א"כ אע"ג דמכח זה בטל גם עדות זה חשוב כעדות אחרת מכ"ש כאן דאין העדות דנתינת הכסף נוגע בעדות הקידושין כ"ש וכ"ש דמחשב לעדות אחרת ואפי' לרבנן דפליגי שם אדר"מ משום דסוף סוף נוגע בעדות היא וכאן דליתא זה ודאי

אפילו לרבנן מחשב לעדות אחרת אם לא בהודאת אשה דאז נוגע בעדות הוא כמו התם לרבנן ומ"ש החמ"ח ודמי' להא דאמרי' נפיק נכי רבע' דממונא כו' זה ג"כ ליתא מטעם זה דבכתובות דף כ"א קאמר שם אי אמרינן דאמנה קמסהיד' היכ' דמית חד מינייהו ליבעי שנים מן השוק להעיד עליו דא"כ נפיק נכי רבע' דממונא אפומה דחד סהדא פירש"י דכשאמר האי זה כתב ידי נפק פלג' דממונא אפומיה וזה שהעי' עליו לא מעלה ולא מרי' דא"צ לו וכי הדר מצרף עם הא' מן השוק להעיד על חתימת המת הדר נפק ריבע' דממונא אפומיה אשתכח דכולה ממונא נכי ריבעי' נפק אפומיה ואנן בעינן חציח דבר ע"פ של זה וחצי דבר ע"פ של זה עכ"ל הרי דבאופן זה דהוא עדות א' הוא דבעינן ה"ד מפיו של זה וח"ד מפיו של זה אבל כאן שפיר מקרי לענין הקידושין חצי דבר מפי כל א' וא' דמה שהעיד העד המסייע דנתן לה הכסף הוא עדות אחרת כמ"ש ודבר זה הוא דמיא להא דאמרי' שם ואי ליכא תרי אלא חד לכתוב חתימת ידיה אחספ' ושדי לי' בבי דינא כולי ואזיל איהו ומסהי' אאידך אע"ג דזה הוי ג"כ נכי ריבע' אפומה דידה מ"מ כיון דהוי כמו עדות אחרת מקרי חצי דבר מפיו של כל א' כ"ש כאן דאין העדות של הנתינה נוגע כלל בעדות הקידושין דלא מחשב לעדות א' עכד"ה):

ג או שטר שיש בו ש"פ קשה כיון שפסק ה"ז ספק מקודשת וא"כ אפי' פחות מש"פ הוי ספק קידושין כדלעיל שמא ש"פ במקום אחר ונר' דלק"מ דדוקא לענין אם הוי קידושין אמרי' לחומרא שמא ש"פ במקום אחר מכח חומרא א"א משא"כ כאן שהחשש מחמת נגיעה של השליח שרוצה לעכב לעצמו קידושין בזה לא חשדינן ליה כל שאינו ש"פ כאן:

ד **אבל בשליחות האשה כו'** דהיינו שליח לקבלה שהאשה עושה לקבל קידושין הוה כמו שליח לקבל' הגט דצריך עדים וי"א ס"ל דאף בשליח הבעל כל שאין עדים ה"ל כקידושין עצמן בלא עדים דלאו כלום הוא דאין דבר שבערוה פחות משנים:

ה וי"א דאף בשליחות האשה בלא עדים יש להחמיר וזה אין לו פי' לפיכך נראה שכצ"ל יש להתיר והוא דעת הריב"ש שמבי' ב"י לענין שאם השליח והאשה אומרים שנתקדשה כהוגן למשלח ע"י השליח שא"צ אחרים אע"פ שאין עידי הקידושין בפנינו איבר' ודאי שאם בא אחר וקידשה חוששין לקדושין עד שיבואו עדים ויעידו בקידושי השליח שאין דבר שבערוה פחות משנים ואין חזקת שליחותו אלא לחומרא כו' בפרק המקבל ולזה אם רוצה הבעל לחזור ולקדשה בשעת נישואין רשות בידו אבל לא לברך ברכת אירוסין דהוי ברכה שא"צ עכ"ל וא"כ הך יש להתיר שכ' רמ"א פירות להתיר לישאנ' בלא קידוש אחרים ומ"מ תמוהין דברי רמ"א במ"ש בזה וי"א דאף בשליחות האשה כו' וריב"ש לא

מיירי משליחות האשה כלל שהרי כ' שנתקדשה כהוגן למשלח ע"י שליח כו' וצ"ע ליישב דברי רמ"א בזה:

ו **דמחמת כיסופ' כו'** ז"ל רש"ל תימ' אמאי הוי קידושי ודאי שמא לא מחמת כיסופ' שתק אלא שלא נתרצה לדבר וא"ל דא"כ היה לו לו' בהדי' שאינה רוצה דא"כ ק"ו באה' דללית ליה כסופא מיניה לגמרי' דהיה לו לו' שאינו רוצה ועו' דשמא רוצה ואינו רוצה מנין דהוא קידושי ודאי עכ"ל ונראה לתרץ דבאחר י"ל שאינו חש לדבריו כלל והם כהיתול ושחוק בעיניו ולפיכך אינו רוצה לדבר עמו זה אבל באביו ודאי היה לו להשיב לו שאינו רוצה בה דכיון דאביו חייב להשיאו אשה צריך להשיב לו מה (שבתו) (צ"ל בדעתו) אלא ודאי שמסכי' עמו וכן איתא במרדכי בפ' האיש מקדש וז"ל באב יש לחוש יותר מבאדם אחר שהוא חייב להשיאו אשה ורגיל לדבר עמו על עיסקי קידושין:

ז **רק צוה אותו לקדש כו'** דמילי נינהו ומילי לא ממסרן לשליח וי"א בכל ענין כו' דאע"ג דמסר לו הטבעת ה"ל מילי דאע"ג דגבי גט מהני מסירת הגט שאני התם דהשליח יכול לגרשו בע"כ משא"כ כאן בקידושין דשמא לא תאבה האשה לקבל הקידושין כ"כ במרדכי פ' האיש מקדש בשם הקדוש:

ח **וי"א דגבי קידושין כו'** פי' בשלמא גבי גט דכיון שנכתב הוי שם גט לפיכך ס"ל לדיעה אחת דגוי דליתא בתורת גיטין לא יהא לו מגע יד בשליחותו אע"ג דלא עבי' אלא מעשה קוף בעלמא אבל מעות הנשלחים לישראל לקדש לו בהם אין שם קידושין עליהם עד שיקדש בהם אשה הלכך אם יוליך גוי קידושין לישראל ש"ד וק"ל על זה דאם איתא לחילוק זה למה לא כתב המרדכי בסמך בשם הקדוש לחלק ולומר דגבי קידושין ה"ל מילי ולא ממסרן לשליח ולמה לו לחלק כחילוק שאם לא תאבה האשה כו':

ט **אשה במקום פלוני** פי' אפילו מייח' לו איזה אשה שיקדש וכן הוא בהדי' במשנה אשה פלונית במקום פלוני ובחנם כתב הפרישה דבר זה בשם רש"ל:

י לא קדשה במעות המשלח דאי במעות המשלח ה"ל גזל כ"כ המרדכי בשם רמב"ם והקשה בדרישה דבלאו טעמא דגזל הוה כן דה' בח"מ סי' קפ"ג כתב בשם רמב"ם דאם שולח לקנות סחורה וקנה השליח במעות המשלח ואומר לו זקפתי עלי המעות המלוה ולדידי קניתי דאין בדבריו כלום וצריך ליתן הסחורה לבעל המעות והתם לא שייך טעמא משום גזל עכ"ל ונ"ל דלק"מ דשם נמי משום גזל הוא דלא חשדינן ליה בגזלן שנוטל מעות חבירו בלא ידיעתו דרך הלואה:

יא **אדעת' דמה שאמר לה בתחלה כו'** פי' ואז לא הוי קידושין כלל דהיא קבלה אדעתה דהראשון והשליח לא נתנו אלא שתתקדש והוי כאלו נפל הטבעת מידו והיא מצא' אותו

ותו דאין הטבעת שלו ולהשני לא מקודשת דלא הבינה הל' וסברה דלהא' הוא מקדשה ובעל הפרישה הוקשה לו ללמה כתב דברישׁ' דהיינו בלא הבינה דמקודשת מספק וצריכה גט משניהם ומוקי לה דהטבעת היתה דרך הלואה ולא דק כלל בזה דפשיט ברישׁ' דאין שם אפילו ריח קידושין כיון שלא הבינה לשון מקודשת לי וא"צ לכתוב שם דבר זה אלא בסיפא דיש מחלוקת אם יש (שם איזה) מחלוקת אם יש קידושין כמו שיתבאר אח"ז קמ"ל דאפי' שם אין בית מיחוש לחד דיעה:

דברי המגיה כתב ב"ש בס"ק כ"ד אלא ק' היא מה אומרת כו' ולט"ז דלא ס"ל הסברא דצריכה גט ק' קושי' זו עכ"ל ונ"ל דלק"מ דבשלמא שהוא אומר שקדשה לעצמו והיא אמרה דלא הבינ' וסברה דלהראשון היא מתקדשת נאמנת דאמרי' ודאי כיון כששמעה מפיו של פלו' שלח אותו לקדש והיא הסכימ' לקדושיו של השליח ודאי אנו רואים דניח' לה בשליח א"כ מהיכ תיתי תכחיש אותו עכשיו כיון דנתרצית מתחלה אליו ועוד דודאי לא היתה מעיזה נגדו כיון שבתחלה נתרצית אליו לכן כיון שהיא אומרת דכוונתה הית' לראשון נאמנת מכח הוכחות הנזכר אבל כאן אע"ג דהיא אומרת דכוונתו הית' לראשון חיישי' שמא משקרת הואיל והוא אומר שטעה ואינו חפץ בה וגם מעיזה הואיל דהוא שלא מסייע לה קידשה לעצמו דכה"ג כתב הש"ע בסי' י"ז באשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה וכתב שם דאם היה קטטה ביניהם אינה נאמנת דמעיזה מכח הקטטה וכן בסי' קנ"ב בהוא אומר גרשת את אשתי והיא הודי' לו אינה נאמנת כיון דהבעל מסייע לה מעיזה וה"נ כאן דאם היא מכחישה נאמנת מטעם דאינה מעיזה אבל כשהוא אומר שטעה א"כ מסייע לה ועוד דאין לך קטטה גדולה מזו כיון שאינו רוצה אותה בודאי מעיזה ומעיזה וצריכה גט לדעת המחמירין עכד"ה:

יב **דהקדש כטעות כו'** מזה יש ללמוד כ"ש אם דרב המסדר הקידושין מילי במילי להחתן תחת החופה ואמר המסדר ג"כ תיבת לי דאין בזה מיחוש דטעות זו מוכח טפי מכאן:

יג **ונאמן השליח לומר שטעה** פי' בדבר זה שיש סברא והוכחה שטעה ובמרדכי בפ' האומר מביא תחלה ותשו' הר"מ בתשו' רבינו ידידי' דאם אמר לה השליח מקודם לי דצריכה גט לחומרא דשמא נג מנהג רמאות וקדשה לעצמו ולא מהימן לומר טעיתי כו' ואח"כ תיכף כ' עוד המרד' תשו' הר"מ לענין אשר ראובן שלח לקדש אשה לאה וכשבא השליח שם הושיב טובי הקהל כאשר רגילות לעשות והראה להם שראובן מינה שליח ושטר הרשאה בידו מראובן לקדש את לאה ובירר לו עדים לקדשה בפניהם לראובן ובשעת הקידושין שהיה לו לומר מקודשת לראובן ואמר מקודשת לי ואמרו העדים למה לא אמרת לראובן ונשבע השליח ואמר כסבור הייתי לומר לראובן וח"ו לא נתכוונתי

רק לראובן והשיב דא"צ גט מן השליח דנאמן לומר טעיתי בל' לי שאמרתי ומביא ראיה מן המכוין לומר (תרומה ואמר מעשר) (צ"ל להיפך) ה"ז מעשר ועוד ראיה ממי שאמר גרשתי את אשתי דנאמן הואיל ובידו לגרשה ה"נ כך ובתשו' הא' סותר ראיה זו דכאן אינו רוצה לומר הואיל ובידה לגרשה דא"כ היה צריך ליתן לה כתובה וא"כ אלו שני תשו' סתרי אהדדי ומ"ה כתב הש"ע כאן ויש מי שמחמיר להצריכה גט והיינו תשו' הא' שזכרתי והוא תמוה מאד דהא תרווייהו דמהר"ם נינהו והמרדכי מביאה סמיכות זו לזו בלי שום לשון פלוגתא או סתירה ע"כ נראה ברור דאין כאן מחלוקת דדוקא בההוא דתשובה שניה דיש הוכחה ברורה וסבר' שיש כאן טעות דהא הושיב הקהל ובירר עדות לקדש אותה לראובן א"כ יש סברא גמורה שטעה בלשונו ואע"ג דבראיה שהביא מתרומה דהוי מעשר שם אין הוכחה דיש טעות ואפ"ה מהני לאו מלתא הוא דהתם א"צ לנאמנות שלו דודאי הוא נאמן דעד א' נאמן באיסורים כמ"ש שם המרדכי ואין זה דומה להכא דכאן לענין אישות בעינן ב' עדים דדבר שבערוה הוא אלא דעיקר הראיה שם דכל שנעשה בטעות לא אזלינן בתר לישנא אלא בתר מחשבתו ולא הוה בזה דברים שבלב וההיא ראיה דגרשתי אשתי התם נמי א"צ לסברא והוכחה דהא אין לנו שום דבר הסותר דבריו במ"ש גרשתיה ואמאי לא יהיה נאמן כיון שבידו עדיין לגרשה משא"כ כאן בשליחות שיש דבר הסותר שהרי אמר מקודשת לי ע"כ הוצרך כאן להוכחה וסברא שיש שם טעות בלשון ואז הוי דומיא דההוא דגרשתי אבל בתשו' הא' דאי' שם הוכחה וסברא לטעות כי לא בירר שם עדים ואמר בפניהם שרוצה לקדשה לראובן אלא אמר סתם שראובן שלחו לקדש לאה לו ואח"כ כשאמר למה לי י"ל דנתחרט ע"ז בשעת מעשה וקדשה לעצמו והיא הבינה הלשון ונתרצית לזה ע"כ צריכה גט לחומרא ולא מהני מה שבידו לגרשה והרא"ש והטור שכתבו אבל אם טעה השליח כו' מיירי נמי שיש סברא והוכחה לטעות שכן משמעות הלשון שכתבו אם טעה דהיינו שברור לנו הטעות ובזה דוקא אין בית מיחוש ולא אמרי' דהויין דבר שבלב ואינן דברים וא"כ לא היה לש"ע לסיים כאן ויש מי שמחמיר כו' דבכאן הכל מודים דנאמן כיון שיש סברא והוכחה לטעות ולכל הדיעות אם לא הבינה הלשון שאמר לי וסבורה היא שמקדשה לראשון דאין שם בית מיחוש ולא צריך לכתבו כלל שם אלא דוקא כאן שיש עכ"פ דברים שאמר לי והיא הבינה הוצרך להשמיענו דשהדברים אין כלום כ"ז נראה ברור להלכה ולמעשה:

יד אינו נקרא רמאות ובגמרא אמרי' דרבין חסיד' אזיל לקדש איתתא לבריה וקדשה לנפשיה דלא רצה ליתנה לבריה ופרכינן היה לו להודיעו לבנו ומשנינן בין כך יקדשנה

אחר וע"כ כתב הטור צריך להודיעו אם יוכל והרמב"ם לא זכר כאן הך הודע' דס"ל כיון דיש לפעמים הפסד מזה למקדש אין עליו חיוב בשום פעם להודיעו:

טו **שחזקה שליח כו'** בזה מתורץ למה לא יהיה מותר בכולן מטעם ספק ספיקא ספק שמא לא קידש כלל ואת"ל קידש שמא לא זו היא ע"כ יאמרו שחזקת השליח שבודאי קידש כנ"ל:

דברי המגיה כתב ב"ש בס"ק כ"ח ובט"ז כתב בזה מתורץ למה לא אמרי' ס"ס שמא לא קידש ואת"ל קידש שמא לא זו היא שקידש וליתא דהא הוי ס"ס א' בגוף וא' בתערובת ולא מהני ס"ס כזה בא"ד עכ"ל. כאן לא הבין דברי הט"ז דהט"ז לא כתב אלא ואת"ל קידש שמא לא זו היא ולא כתב שמא לא זו היא שקידש רק הוא הוסיף מדעתו מלת שקידש בדברי הט"ז לפי הבנתו בדברי הט"ז ובאמת אין תמוה גדול מזה איך שגג בדברים הידועים דהאיך יאמר ואת"ל שקידש שמא לא זו היא שקידש דמשמע אלו היה ודאי זו היא שקידש היתה אסורה עליו רק שמא לא זו היא אדרבה אלא ודאי זו היא שקידש היתה פשיטא מותרתצ כיון דקידש בשבילו ודוחק לומר דהחשש הוא שיצטרך לקדש שנית ויהיה לעז על קידושי שליח כמ"ש בש"ע סי' ל"ו סעיף ו' דהא אין כאן בירור שהשליח קדשה א"ו כך הוא פירושו שמא לא זו היא קרובתה רק זו שקידש וא"כ הוי ס"ס ספק שמא לא קידש כלל ואת"ל קידש תרצה לאסור אני אומר לך שמא זו היא שקידש ומותרת עכד"ה:

טז **בת או אם כו'** בפרישה נסתפק אם דוקא באיסור תורה קאמר ולא בשניות דדדנן ול"נ דגם שניות בכלל וראיה מדאמרי' הבאין לה בת ולא אחות דמותרת ופרכינן פשיטא ל"צ דאית לה השתא כו' כמ"ש כאן דבתר עשיות השליח אזלינן ולא משני דקמ"ל דאע"פ שיש לה קרובות שניות דמותרת דאין איסור אלא ביש לה בת כו' דזה איסור דאורייתא א"ו דבזה אין חילוק בין דאורייתא לשניות:

דברי המגיה כתב ב"ש בס"ק כ"ט שהן ערות אמה היינו ערות דאורייתא ולא שניות: וכתב רש"י בנזיר דף י"ב דאסור בז' נשים וכן היא בפרישה וח"מ ולא כט"ז עכ"ל. אבל הט"ז מביא ראיה ע"ז דאף שניות אסורות ולא כפרישה שנסתפק בזה ומה שכתב הב"ש מרש"י דנזיר אינו מוכח משם כלל דרש"י כתב שם דאי נסב אותו איש איתתא דלמא זו היא אמה או בתה או אחותה של אותה שקידש לו שלוחו וכן כולן אסורות לו כדאמר התם המקדש את האשה אוסר עליו שבע עריות ומכח זה כתב דלרש"י שרי בשניות מדלא קאמר אלא שבע עריות אבל אין מוכח כלל דרש"י נקט רק קצת מיניהו דהרי כתב סתם כדקאמר התם המקדש את האשה אוסר עליו ז' עריות והמקדש משמע כל

מי שמקדש שום אשה אוסר עצמו בז' עריות א"כ תידק מיניה דשניות מותר לעולם א"ו דקצת מינייהו נקט ואדרב' איכא למימר דדינו ככל המקדש דאסור בכולן מדלא קאמר סתם דאוסר עליו ז' עריות דהוי משמע בשליח זה אסר עליו ז' עריות וקאמר כדאמר התם המקדש כו' משמע דדינו ככל המקדש דאסור בכול' עכד"ה): הקשו התוס' דכל הנשים יאסרו לישא לכל איש דשמא היא נתקדשה לשליח זה ותירצו דמדינה אין כאן איסור כיון דלא אתחזק איסור' אלא דקנסו למשלח זה שעשה שליח בה לקדש אשה סתם ולא קנסו אלא לו אבל הנשים נאמנות לומר לא נתקדשנו לפיכך מותרת להנש' לאחר ולא לזה המשלח משום קנס:

יז **ועמדו ונשאו כו'** דבזה שנתברר כל כך שלא נתקדש אז מותר הפנויה גם למשלח:

יח לקדש אשה פלונית זה דברי ריב"ש סי' פ"ב וכ' ד"מ עליו מדברי התו' שזכרתי בסמוך לא משמע כן דהא כתבו דמשום קנס נאסר והיינו בעשה שליח לקדש אש סתם אבל באשה פלונית אין שייך קנס והיינו שכתב רמ"א כאן ויש חולקין דהיינו התו' ולע"ד אין הדבר כך דכאן ודאי לא שייך קנס אלא דספק דאורייתא דשמא עשה שליחתו וקידש אותה דא חזקה שליח עושה שליחותו ולא כתבו התוס' דהטעם משום קנס אלא באשה סתם דהא יש היתר בכל אחת דשמא לא זו היא דהא לא קידש אלא אחת ושאר נשים הם הרי ע"כ הוצרכו לומר דאיסור משום קנס משא"כ כאן דיש ספק דאורייתא אי קידשה או לא בזה ודאי גם התו' מודים דאסור בקרובתיה והוא מצד הדין ותו נ"ל דכאן יש איסור כיון שיש אפשר להודע אם קידשה או לא ע"י שישאלו אותה וא"כ למה נתירוה קודם לזה ע"כ נראה דרמ"א לא דק כאן במ"ש ויש חולקין אלא איסור לכ"ע:

יט **יש לסמוך אסברא ראשונה** פי' דמותר השליח בקרובותיה אע"ג דשוינהו תחלה חתיכה דאסורא מעיקרא כי הדר ביה שרי כ"ה בהגהות מרדכי דקידושין וסיים אלמא משום הזקת שליח עושה שליחתו מקילין עכ"ל:

סימן לו

א **כמו שיש באיש** פי' באיש יש איסור ע"י שליח מטעם שמא יראה בה דבר מגונה ותתגניה עליו משא"כ באשה דבכל דהו ניחא לה דטב למיתב טן דו:

ב **ואם אמר הן** פי' שהשליח לא השיב להמקדש קידשתיה לך אלא השיב הן דיו ואפי' שתק השליח לגמרי והיו עסוקין כו' והמקדש לא אמר שום דבק קידושין דיו:

ג **שאין האב יכול לעשות כו'** הטור הביא דברי הרשב"א אלו והרא"ש שחולק עליו וראיה מדברי עיטור כו' ומו"ח ז"ל תמה דהא גמרא ערוכה היא בפ' האיש מקדש והובא

לקמן סי' נ"ז המקדש בתו סתם אין בוגרת בכלל ואמרי' שם דאפי' עשאה אותו שליח ש"מ דיכול להיות שליח וא"כ ודאי תמוה כי לא ראה הרשב"א הגמ' וגם הרא"ש לא הביא מתלמוד ערוך והביא מעיטור וע"כ פי' דהרשב"א לא אמר אלא לכתחלה ודחק למצוא ראיה דגם בעיטור משמע דשרי לכתחלה ונלע"ד הדרך נכון דהמחלוקת שבין הרשב"א והרא"ש היא נכונה ואלו ואלו דברי אלהים חיים ותחלה נקדים מה שכתב הב"י דהרשב"א נתן טעם משום גזירה דבתו קטנה כו' דלפי הנראה מתשובת הרשב"א כלל ל"ה יראה דאין זה באמת טעם רשב"א אלא הרא"ש כתב שם לתמוה על הרשב"א מאי טעמו וכתב ואולי הוא גוזר גזירה אטו בתו הקטנה כו' וגזרה חדשה היא כו' שלא נמצא בתלמוד ואח"כ כתב והנה מצאתי בס' העיטור כו' נמצא דשפיר י"ל דבאמת אין זה הטעם של רשב"א אלא טעם אחר כמו שנתבאר בתשו' הרא"ש כתב אע"ג דלית ליה רשות לאביה לקדשה כיון שקבלתינהי לסבלונות איכא למיחש דלמא מצבתיה פי' נתרצית בהנהו קידושין וצריכה גט מספק ואע"ג דלענין ברא לא חיישינן לקדושי אשה כו' שמא נתרצה הבן לא אמרי' היכא דאיכא למימר איתתא בכל דהו ניחא לה כו' צריכה גט מספק עכ"ל והטור כ' לעיל סי' ל"ה לענין קידש בלא מינוהו שליח ולא אמר לשדכה לו כו' דאינה מקודשת כו' ל"ש אב ל"ש אחר ואפילו נתרצה הוא בקידושין כששמע אינו כלם עכ"ל הרי דאינו מועיל הריצוי לאחר הקידושין כיון דבשעת הקידושין לא היה הרצון לא מהני אח"כ דשמא לא נתרצה זה המשלח לא אמרי' דקסברא הוא דאינו מתרצה כ"ז שלא שמענו הריצי והריצוי שנעשה אח"כ לא מהני דהוי לאחר מתן מעות ואין כאן קידושין וכאן דברי העיטור (כתב) כיון דקבלתינהו לסבלונות איכא למיח דלמא נתרצית וע"כ צ"ל דשאני כאן בעיטור די"ל אשה בכל דהו ניחא לה וכמבואר בתשו' הרא"ש בדברי העיטור שזכרתי וע"כ נ"ל דדבר זה הוא מחלוקת ביניהם ובודאי גם הרשב"א מודה דבת בוגרת יכול' לעשות בפי' שליח לאביה לקבל קידושיה כמבואר בתלמו' ערוך שזכרנו אלא דהרשב"א מיירי שהוא רוצה להיות שליח בת בלא דעתה על שבודאי הסכים לזה וא"כ אחר שיבא לה הקידושין תהיה מקודשת אז בזה ס"ל להרשב"א דלא אמרי' כן דכמו שלא מהני באב שמקדש אשה לבנו דלא מהני אח"כ הסכמת הבן דאנן סהדי שבשעת הקידושין לא היה מסכים לזה כי אדם שאינו ברשות המקדש אינו מסכים מסתמ' עם המקדש בלא רשותו וה"נ כאן בבת בוגרת שאינו ברשות אביה וע"כ כ' הרשב"א לעשות שליח בצירי דמשמע שהוא עצמו רוצה להכניס עצמו להיות שליח בזה אמרי' דלא מהני וע"ז כתב הרא"ש דיכול לעשות שליח אפי' שלא מדעתה והקידושין יתקיימו אחר שיוודע לה הדבר ותתרצה בזה אמרינן שגם בעת הקידושין מסתמא נתרצית לזה ואין

כאן הסכמ' חדשה וכה"ג ס"ל להרא"ש בקטנ' שנתקדשת שלא מדעת אבי' דאם שמע אבי' אח"כ ונתרצה הוי קדושין כמ"ש סי' ל"ז סעיף י"א בשם י"א והרשב"א ס"ל כדיעה ראשונה דשם לא מהני נתרצה האב אח"כ ומביא הרא"ש שזכרתי שם דבהא פליגי רשב"א והרא"ש וראיה מעיטור שכתב ממש בזה חיישי' דלמא מצביית' כו' דמשמע דאף ע"ג דבשעת קידושין לא ידעה מזה רק שאח"כ נתרצית בזה מ"מ אמרי' דמסתמא גם בשעת הקידושין היתה מרוצה לזה מעשה אביה וע"ז כתב הרא"ש בתשובה כמו שמביא הטור וז"ל מתוך תשובה זו משמע שאב יכול לקדש בתו הגדולה פי' שהוא עושה כן מדעת עצמו להיות שליח ולהביא לה הקידושין והיא תסכים אח"כ כמו שאמרנו הוה קדושי ודאי דשם בעיטור אמר דלמא נתרצית והוי ספק א"כ בודאי נתרצית הוה ודאי קידושין כנלע"ד נכון וברור פי' דברים אלו:

סימן לז

א **דאפי' אינה מכחישתו** בטור הביא ב' דיעות דהרא"ש הוא דיע' א' והרמ"ה הוא דיעה ב' וצריך לבאר דעת הרמ"ה דס"ל דוקא במכחישתו אמרי' דקידושיה קידושין דהא קי"ל כרב ומסקינן דפליגי וע"כ כתב ב"י דהוי קים להו דרב יוסף עבד עובד' במכחישתו. ולא ידענא מי הכניסו בכך דהגמ' לא בעי אלא להוכריח שיש פלוגתא בין רב לשמואל דאי ס"ד דשמואל ס"ל כרב למה כעס על רבי יוסף דעבי' כרב אלא ודאי דיש פלוגתא ורב יוסף עבי' כרב ע"כ כעס שמואל עליו וכיון דלא הכרחנו לומר דיש פלוגת' אלא מדכעס א"כ יש לפנינו א' משני דרכים או שנאמר דפליגי במכחיש ובאינו מכחיש מודה רב דיש ספק וא"כ אין לנו להלה להקל כרב אלא במכחיש אבל באינו מכחיש לד"ה יש ספק או שנאמר דפליגי באינו מכחיש ובמכחיש לכ"ע לקול' וא"כ להלכה יש להקל בכל ענין דהיינו במכחיש לכ"ע ובאינו מכחיש כרב להקל וכן י"ל דפליגי בתרווייהו וא"כ קי"ל להקל בשניהם כרב וכיון שיש פנים להחמיר ולהקל אין שומעים אלא להחמיר וזה דעת הרמ"ה ותמיה על הרא"ש שתפס הדרך שהוא להקל וראיתי דחוקים בדברי הרמ"ה שלא לצורך ובלא דקדוק:

ב והיא קדשה עצמה ספק זה הוא שייך בקדושי אב לבד וכן בקדושיה לבד אלא דקמ"ל דאפי' משניהם צריכה גט ולא אמרינן ממ"נ חד מנייהו לאו כלום:

ג או ע"י עצמה אע"ג דאין שליח לקטן ולקטנה ה"מ לזכות לאחר ע"י שליחותן אבל כאן שהיא זוכה לעצמה מהני' במקו' אביה היא עומדת פי' כיון שגם האב עומד שם לפ"ז ואם אומר לאב הרי את מקודשת לי ג"כ הוה קדושין דהו' במקום בתו כנ"ל:

ד כאלו החזיק ביד' אבל כבר נתבאר שיותר טוב שיעמוד אצלה בשעה שתתקבל הקידושין:

ה בפלוני אני רוצה וכתב הר"ן אע"ג דטב למיתב טן דו וניח' לה בכל דהו היינו בגדולה דכיון דשוויה שליח סבר' וקבל' ולא חיישי' לאחילופי אבל קטנה מדעתה יש לחוש לכשתגדיל לא תתרצה בו:

ו גט מתרוייהו כתב מו"ח ז"ל נראה דהיינו אם של קמא קדמו אבל אם של בתר' קדמו א"צ גט אלא מבתר' ממ"נ אי של בתר' בטליה לקמא הרי קידושי קמא אינן קידושין ואי לא בטליה לקמא אלא לא סמך דעתי' דסבר קמא לא משכח אבל אי משכח לא הרי כיון דשל בתר' קדמו הרי קמא לא אשכח ושל בתר' קידושין ושל קמא לא הוי קידושין עכ"ל ולא נהיר' לי דמי הגיד לנו דבאותו צד דלא בטליה לקמא הו' דעתו דאי לא משכה קמא דלמא נימ' דדעתו הוי דשליח קמא ניח' למשלח טפי דהוא ודאי יעשה הטוב בעיניו יותר מן השני אלא דאם לא יקבל הראשון כלל שום קידושין אז עכפ יקבל לו השני ונמצא אם יקבלו שניהן ניחא ליה בההוא קמא ע"כ בכל גוונ' צריכה גט משניהם כנלע"ד פשוט וכתב רש"ל דה"ל לבעל לשויא שליח בתר שליח דדינ' הכי:

ז ואפילו שידכה אביה תחלה לכאורה משמע שאביה היה המשדך והעמיד איזה שדכן ע"ז וקשה דא"כ מ"ש מסעיף י"ב דאם גילה האב דעתו שהיה חפץ לקדש' דחיישינן וצ"ל דהך שדכה לכאן אין פי' שאמר בפי' שרוצה להתחתן עמו אלא ספור דברים היו בין הבעל ובניהם ולא שום הסכמה כנלע"ד:

ח **ואפי' אם נתרצה האב כו'** דבעינן שנתרצה בשעת הקידושין ועיין מ"ש בסימן ל"ו סעיף י' מזה דבזה פליגי גם נרשב"א והריב"ש דלשם פלוגת' דכאן גם בב"י מבי' דהרשב"א ס"ל כאן כהרי"ף שהוא דיע' קמיית' דכאן ע"ש מ"ש בשם ריב"ש דכל מה שהוקשו על הרי"ף בזה תירץ הרשב"א וא"כ עולה יפה מה שפירשתי בסי' ל"ו סעיף י' במחלוקת הרשב"א והרא"ש דשם שהיא תלויי' במה דפליגי כאן אם מהני הרצוי אח"כ:

ט אינם נשואין דשמא ימחה אבי ונמצאה למפרע פנויה ולענין ממון אוקי ממון בחזקת מריה ואפי' הוא מוחזק בנכסים מ"מ קיימים בחזקת יורשי האב וי"א דה"ה מת כו' שקדושיה דאוריית' ונשואים דרבנן דליכא אב לממסר' לחופה וכתב שם דמעשה היה בא' שמת האב קודם הנישואין ורצ' הארוס לכונס' באם מתה שירשנ' כי היתה חולני' ואחיה ואמ' רצו לעכב ומנעוהו מקצת רבותינו כו' דלא ירש אות' אפי' אם ישאנה בקטנות' והך חולנית ע"כ מיירי דראוי' לביאה דאל"כ הא אין הבעל יורש' כמ"ש ב"י ר"ס צ' בשם תשובת הרא"ש:

י הוי קידושין דהו' כאלו מת אביה דתקנו רבנן קדושין לקטנה וי"א ס"ל דלא תקנו אלא דוקא במת האב:

יא אין ביאתו ביאת זנות ואע"ג דבסי' א' כ' הטור דקודם י"ג שנה לא ישיאום דהוי כזנות שם מיירי דהאב אצלה לא ישיאנ' בקטנותה אבל כאן דאינו אצלה תקנו נישואין דלא תהוי כהפקר כנ"ל וכבר כתב רמ"א בסעיף ח' מנהג זמן הזה:

יב **אלא שאם קדשה אב** פי' שידוע שקדשה אבל מסתמא לא חיישינן שמא קדשה דמוקמינן לה בחזקת פנויה דאל"כ כל קטנה שמת אביה במ"ר תהיה אסורה להנשא לעולם שמא קדשה אביה לאיזה אדם אלא ע"כ דלא חיישינן לזה כתב התוספות בפ"ב בשם ר"ת שהשיב לרבינו מנחם:

יג מה שעשתה עשוי נר' פשוט דכ"ז שלא עשתה כלום יכול למחות להבא שלא תקדשנה בקטנות' דהא איתא לעיל שהמשלח יכול לבטל השליח ששלח לקדש וה"ה נמי כאן שמבטל מה שצוה לה:

יד אין הבוגרת בכלל דלא שביק אינש מצוה דרמי' עליה דהיינו להשיאה אותה דכתיב ותנו בנותיכם לאנשים ועביד מצוה דלא רמי' עליה דהיינו הבוגרת וכשאמרה מפלוני יש קצת סבר' דעליה קאמר וקי"ל קידושין שלא נמסרו לביאה דהיינו שאסר בכל אחת מהם שמא קידש אחותה אפילו (הכי) הוי קידושין וכולן צריכות גט:

טו ושיהיה הכסף שלו וכ"ש דאם אין הכסף שלו דודאי לא שביק מלקדש הקטנה שהכסף שלו ומקדש את הבוגרת שאינו שלו וסיים הטור והוי קידושה הקטנה ודאי פי' שאם אין לו אלא בת קטנה אחת ודאי היא שנתקדשה אבל אם יש לו ב' קטנות הדין הוא כמ"ש בסעיף שאח"ז:

טז ואפילו חזר תוך כ"ד דקי"ל בפ' י"ג דף קכ"ט בד' דברים דתוך כ"ד לא הוי כדבור וזו אחת מהם כמו שזכרתי בסי' כ"ט ועמ"ש בסעיף כ' מזה בטור כתב בשם שאלתות ראובן היה לו ד' בנות ונתן לו שמעון קידושין סתם על אחת מבנותיו ולא פירש למי היה נוטל לבתו הגדולה אינה ברשותו ואינה מקודשת ואותן שהן קטנות שהם ברשותו לקדשן נאמן לומר לזו נתכוונתי ועליה קבלתי קדושין ואם אינו יודע ששכח כולן צריכות גט עכ"ל והקשה ב"י דאמאי יהיה נאמן באמר נתכונתי לזו (הא קי"ל קידושין שאינן נמסרין לביאה הוה קידושין) וכולן צריכות גט ותו דאמאי לא יהיה המקדש (ג"כ) נאמן לומר שכיון לזו (כמו האב) ולפיכך לא הביא זה כאן להלכה. ולעד"נ שהלכה ברורה היא דהא יש לדקדק במ"ש ולא פי' למי היה נוטל ולמה לא אמר למי היה נותן ותו דהאי לישנ' יתיר' היא ולא היה לו לומר הך ולא פירש כלל אלא דמיירי כאן שהמקדש נתן הברירה

לאב שאיזה שנתכוין הוא בשעת קידושין יתן לו נמצא דהוי כאלו פירש בתך פלונית והשאר שלא נתכוין עליהם אוו פעם אינם בכלל כלל בזה נאמן האב על איזה נתכוין דהמקדש האמינו תחלה וע"כ אם שכח אח"כ צריכות כולן גט דהברירה שנתן לו היינו בשעת קידושין לא אח"כ. שוב ראיתי בד"מ שכתב ג"כ דכאן מיירי שתול' בדעת האב ולא זכר שם דהיינו מה שבדעתו דוקא בשעת הקידושין דאז הוי דוקא נמסר לביאה וכ"נ עיקר עוד בטור שאלה לאו"א ז"ל ראובן היה לו ב' בנות קטנות רחל ולאה וקידש רחל לבן אחיו ושידך לאה עם כהן אחד ושוב לא נשא הכהן חן בעיניו והסכים בדעתו לקדש לאה לאחר לפוסלה על הכהן ובאו אחי ראובן והוציא מטבע ואמר לראובן הילך קידושיך לבתך ולא פי' איזהו מבנותיו ולא למי קדשה ולא דיבר מענין קדושין כלום בפני עדים קודם המעשה אך אחר שפירשו משם שאלו א' מהעדים למי קידשת והשיב לעצמי קדשתיה והשיב שאין כאן בית מיחוש וא"צ גט עכ"ל והטעם משום דלא אמר ליה כמ"ש ב"י אלא שהקשה ב"י דתשובה זו אין לה מקום בסי' זה כו' ותו דפשיטא שלא נתכוין אלא לזו הפנויה כו' ועוד דבתשובת הרא"ש שבידנו נזכר שאותו בן אחיו שקידש לו רחל היה קטן וא"כ אין הקידושין כלום וממילא צריכות תרווייהו גט אלו לא היה אומר לי כו' ולענ"ד נ' דקמ"ל עיקר הרבות' בדרך זה דהא דכאן אצל לי דאע"ג דלא נודע איזה בת וגם לאיזה איש מ"מ הוי ידי' מוכיחות דאותה המשודכת לכהן ולא מצא חן בעיניו הסכים בדעתו דכל מי שיבא לקדשה יתרצה לו ועשה זה לפוסלה על הכהן זה ע"ד שמצינו בפ' מרובה מעשה באשה אחת שהיה בנה מיצר לה ונשבע' שכל שיבא אלי איני' מחזירתו וקפצו בני אדם שאינם מהוגני' ואמרו חכמי' לא נתכוונ' אלא להגון לה ה"נ נעשה בענין זה שאמר בדעתו שיתננ' לאחר לקדש' דהיינו מי שיבא ויהי' הגון לו ועשה זה לפוסל' מהכהן וא"כ ה"א דשפיר יש קדושין דהא יש כאן בירור מי המתקדש' דהיינו הבת הפנוי' דוקא ויש ג"כ בירור מי המקדש דהא אמר כל הגון לו שיב' יקדשנ' לו וזה אחיו ודאי הגו לו ונמצ' דהוי כאלו אמר בפי' שיקדש' לאחיו ממיל' א"צ לומר לי דעדיף זה ממי שמדבר תחל' על עסקי קידושין קמ"ל דזה אינו כיון שלא אמר ראובן בפי' בפני עדי' תחל' ובאמ' אם היה בן אחיו קטן כמוזכר בתשובת הרא"ש ואין לו קידושין מ"מ מועיל דבר זה דודאי לא נתכוין לרחל כיון שכבר קיבל קדושין מבן אחיו לא גרע משידכ' לבוגרת הנזכר בסעי' ט"ו והטור לא העתיק זה (אלא) לפי שפרשנו דהרבותא היא דה"א דהוי כמזכיר בפי' לאה אפי' בזה שכבר נתקדש' רחל קידושין גמורין ממילא לא נתכוין אח"כ אלא ללאה עם כ"ז אין כאן קידושין כלל כיון שלא אמר לי כנ"ל נכון מאד בס"ד וראיתי דחוקים רבים בזה ומה שזכרנו הוא מתוקן ומקובל ת"ל:

יז **וכולן ברושת שלו לקדשן** פי' ב"י היינו שכולן קטנות או שכולן בוגרת ונתנו לו רשות לקדשן דאלו בוגרת במקום קטנות כבר נתבאר דאפי' שויתי' שליח אינה בכלל עכ"ל פי' משום דלא שביק מצוה דרמיא עלויה כדלעיל:

יח מן הגדולה שבגדולות דלא מחית אינש נפשיה לספיקא להזכיר שם גדולה אם לא גדולה שבכולן שבאם ישתכח הדבר שלא יהא בספק:

יט **ואח"כ אמר שמכירו כו'** כ' ב"י בשם רבינו ירוחם בשם התו' בזה ואמר קדשתי בתי ושתק ואחר שעה אמר לאיש הזה אינו נאמן דכיון דלא אמר מיד תוך כ"ד משמע ודאי שאינו מכיר חתנו ולכך לא פי' מיד עכ"ל משמע דתוך כ"ד מהני וק' ממ"ש רמ"א סעיף ט"ז אפי' חזר תוך כ"ד ואמר בתך פלוני' אינו מועיל דגבי קידושין לא אמרי' כדיבור דמיא ונר' דלעיל סיים דיבורו תחלה שאמר בתך מקודשת לי אלא שאח"כ בא לפרש ובזה לא מהני וכן אם בא לסמוך דבריו הראשונים כההיא דפ' י"ג דף קכ"ג אבל כאן שאמר קדשתי בתי אין כאן סיום עדיין אלא הסיום הוא במ"ש לאיש הזה ע"כ מהני אם הוא תוך כ"ד דהוי הכל דבור אח' וא"כ ה"ה לעיל מקודשת לי בתך תוך כ"ד סיים פלונית ה"נ דמהני כנלע"ד ועיין בסי' מ"ט מה שכתבתי שם:

כ אבל לא לכונסה דשאני גבה דידה דחיישי' שיודע הוא שתהא מתתפתה ותתרצה בו ותכחיש את כל הבא עוד לומר אני הוא:

כא תוך כ"ד דגם בזה מועיל תוך כ"ד דאכתי לא סיים דבריו ואין כאן פי' דבריו ולא חזרה מדבריו אלא סיום דבריו וכמו שכתבתי בסמוך:

כב ול"נ דוקא תכ"ד כמו שיתבאר בסמוך סעיף כ"ו נר' שצ"ל כמו שנתבאר סעיף כ"ה והיינו דשם כתב גרשתיה צ"ל דוקא תכ"ד דבקדשתיה וכאן לענין פסולי עדות אמרי' דנאמן ומשמע אפי' אחר כ"ד וכ"כ ב"י בהדיא דפליגי מ"ה כתב רמ"א כאן דגם בזה דוקא תכ"ד וא"כ רמ"א פליג על הפסק הש"ע (שכתב) ואח"כ קדשה לאחר דהיינו אפי' לאחר כ"ד וקשה באמת על הש"ע שפסק בתרווייהו דסותרים זה את זה ועל רמ"א תימא דאמר כאן דמהני משום תכ"ד והא בזה כיון דלא מהני אחר כ"ד ע"כ לומר דסותר דבריו הראשונים וא"כ גם תכ"ד לא מהני כיון דבקידושין לא הוי (תכ"ד) כדיבור כמו שזכרנו בסעיף כ' וכאן לא שייך לתרוצי כמו שתרצנו באמירת קדשתיה וגרשתי' דהוי סיום דבריו דהא כאן עביד מעשה נגד דבריו שאמר קדשתיה אלא דעכשיו הוא חוזר מדבריו וזה לא מהני בקידושין אפי' תוך כ"ד ע"כ נ"ל דבאמת אין כאן פלוגתא דגם סעיף זה שהיא מתשובת רשב"א בב"י ס"ל דבקדשתי' וגרשתיה לא מהני אלא תכ"ד אלא דכאן שאני דהכא כ' הרשב"א וצ"ל ואמר קידושין ראשונים בפסולי עדות היו נאמן משום

דהפה שאסר הוא שהתיר וראיה מכתובות ההיא איתתא וכו' וא"ת הרי בסוף גיטין אמרו כיון דבעידנ' דהוי קל לא הוה אמתל' לאו כל כמינך דמחזקת לאמתלא י"ל דהתם יצא קול מעלמא ולא הוציא הקול עכ"ל והתם בגיטין דף פ"ט הוא ענין שהיה קול על האשה שנתקדשה ואח"כ אמר אביה שהיה קידושין על תנאי ולא נתקיים התנאי ורצה לבטל הקול של קידושין וע"ז אמרו שם דלא הוי אמתלא לבטל הקול כיון דלא היתה האמתלא בשעת יציאת הקול והנה הרשב"א פסק שם לענין פסולי עדות דהוה אמתלא על מה שאמר תחלה קדשתיה ומבואר בסי' ו' דכל שיש ריעותא בקדוש (מכח האמתל') הוי אמתל' ואמר דמהני אמתלא אע"ג דלא היתה האמתל' בשעת יציאת הקול והיינו מטעם דבגיטין יצא הקול בלא אמירתו משא"כ כאן דהקול הוא מחמתו בזדה מהני האמתל' אפי' אח"כ וא"כ אין זה ענין להההיא דקדשתי' וגרשתי' דבזה לא הוה גרשתיה אמתל' על מאמר קדשתיה אלא מעשה שנעשה אח"כ וא"כ אין זה ענין להההיא דקדשתי' וגרשתי' דבזה לא הוה גרשתיה אמתל' על מאמר קדשתיה אלא מעשה שנעשה אח"כ משא"כ לענין פסולי עדות ששם הוה אמתל' על מאמר קדשתיה שאמת הוא אלא שהיו פסולי עדות מ"ה בההוא דקדשתי וגרשתי בעינן תוך כ"ד דוקא כיון דלא היה אמתל' על מאמר ראשון אלא סיום דבריו הראשונים מהני תוך כ"ד כיון דלאו חזרה היא אבל בהך דפסילי עדות דהוי אמתל' ומהני כאן אפי' לאח"ז כיון דהוא הוציא הקול נמצא דשפיר פסק הש"ע בתרווייהו ודברי רמ"א כאן הם שלא בדקדוק ובד"מ ראיתי שלא הביא שם רק דברי ב"י שכתב שם שיש פלוגתא בין הנך תרתי והאמת כאשר נתבאר בס"ד וראיתי דברים בזה שלא הרגישו לחלק בזה דיש חילוק בין אמתל' ובין הך דקדשתיה וגרשתי' ולא מיושב על הקושי' הנ"ל למעיין בדבריהם וא"ל לפי מה שפרשתי יהיה נאמן כשאומר גרשתי אחר קדשתיה אחד כ"ד במגו דאי בעי אמר הקידושין היו בפסולי עדות הא לאו קושיא הוא דכל הוחזקה בא"א אפי' על פיו לא אתי מגו אח"כ ומרע להחזקה דהוה כמנו במקום עדים ובהרבה דוכתי בח"מ דלא אמרי' מגו במקום חזקה אלימתא ובלבוש כתב טעם לנאמנות בפסולי עדות מכח מגו דאי בעי אמר קדשתי לזה כיון דלא אמר תחלה רק קדשתי סתם ואין זה נכון דא"כ מה מקשה הרשב"א מההוא דסוף גיטין דהא שם ליכא מגו אלא פשוט דמיירי כאן אפי' באומר תחלה קדשתיה לפלוני אלא דהאמתלא שוברות מ"ש תחלה וע"ז מביא ראיה שם מכתובות ההיא איתתא כו' נראה שרומז על מ"ש בפ"ב דכתובות מעשה באשה שקפצו עליה ב"א שאינם מהוגנים ואמרה מקודשת אני לימים עמדה וקדשה עצמה דנאמנת לומר שתחלה לא אמרה כן אלא מפני בני אדם שאינם מהוגנים והיינו אמתלא כדאיתא שם ושם ודאי לא היו תוקכ"ד א"ו מפני האמת

לא נאמנת כמו שזכרנו לא מחמת מגו וה"נ בהך שאמרה פסולי עדות היו דמהני מטעם אמתלא ואפי' אחר זמן אמרינן בזה הפה שאסר הוא שהתיר וכדברי הרשב"א מאחר שהוא הוציא הקול:

סימן לח

א **ואם לאו כו'** פי' אפי' אם לא נתקיים מחמת אונה כ"כ ב"י בשם הר"ן:

ב התנאי קודם למעשה הרמב"ם כתב וז"ל אם אמר לה ה"א מקודשת לי בזה נתן לידה והשלים ואמר אם תתן לי מנה ה"א מוקדשת לי ואם לא תתני לי לא תהיה מקודשת הרי בטל התנאי מפני שהקדים המעשה אע"פ שהיה הכל תכ"ד עכ"ל הרי שהוא מפרש דהמעשה שזכרה המשנ דהיינו מה שהוא עושה ממש כגון מעשה הקידושין צריך שיתנה התנאי קודם שיתן לה הקידושין ובלשון התנאי אין חילוק ולא אתי כאן לאשמועינן אלא שלא יתן הקידושין תחלה ואח"כ יתנה התנאי והקשה הטור ע"ז דזה מלתא דפשיטא היא דאם נתן ואח"כ התנה דין אחר המעשה כלום ואפי' בלא תנאי בני גד ולגבי קידושין לא אמרי' תכ"ד כדיבור דמי והב"י מתרץ דקמ"ל אע"ג דהגמר דברי הקידושין הוא התנאי שהרי הוא אומר הרי את מקודשת לי בזה על תנאי כו"כ אע"פ שנתן לה הקידושין קודם זכירת התנאי מ"מ כיון דדברים אחרים הם בלי הפסק ראש דבריו אסיפא סמוך וה"א דלא חלו הקידושין אלא על אותו התנאי אי לאו דגמרינן אלא מתנאי בני גד כו' שיהיה התנאי קודם למעשה עכ"ל ובסמוך יתבאר דליתא להאי תירוצא וכתב בפרישה וז"ל משמע דהרמב"ם ס"ל דתרתי בעינן נתינו ג"כ אמירה בשעת הנתינה והיינו שאמר ה"א מ"ל בשעה שנתן הדינר בידה אז אינו מועיל התנאי אבל אם נתן הדינר בידה ולא אמר ה"א מ"ל הרי זו מקודשת דזה מקרי תנאי קודם מעשה הואיל שנתן הדינר קודם שאמר שום דבר ובתורת פקדון נתן לה ולא בתורת קידושין ואם אח"כ אמר לה אם תתני לי כך ה"א מ"ל זה חשוב תנאי וצריך לקיימו ומ"ה מקשה הטור פשיטא כו' דאם איתא דהרמב"ם ס"ל דאפי' אם כבר נתן בידה ואח"כ אמר אם תתן לי ה"א מ"ל דאינו תנאי מה מקשה הטור דלמא מתני' קמ"ל דאפי' בכה"ג אינו תנאי א"ו גם הרמב"ם מודה בזה דהוי תנאי עכ"ל ומו"ח ז"ל כתב ג"כ דפשוט היא בשתק תחלה ונתן לה ואמר אח"כ התנאי דהוי תנאי גמור וטרח לפרש דברי הטור בקושייתו בדוחק ותמהתי איך לא דקו הנהו גאונים בזה דהא בהיה לו פקדון בידה לא מהני אם אמר לה ה"א מ"ל אא"כ אמרה הן וכאן לא אמרה הוא כלום שלא נזכר מזה כלום ברמב"ם וא"כ האיך הוכיחו מלשון רמב"ם שהזכיר המקדש אמירה תחלה ה"א מ"ל הא יש הכרח בזה

בלא מצד תנאי קודם למעשה אלא (מצד) דאל"כ אין כאן קידושין כלל דהוה אחר מתן מעות והיא לא אמרה הן וא"כ שאין הוכחה מדברי רמב"ם אין לנו לומר מסברא אפי' אם אומרת הן אחר ששתק ונתן ואח"כ התנה דמהני לקיים התנאי כיון דהקידושין לא חלין עד עכשיו דהא מ"מ אין כאן נתינה ממש אלא להחזיק מה שיש כבר בידה ומהני לדין קידושין כאלו נותן עתה אבל לא מהני לענין שנאמר דהוה תנאי קודם למעשה דלא מהני הן שלה אלא להחזיק הנתינה דמעיקרא והוה מעשה קודם לתנאי כמו באומר תחלה ה"א מ"ל ונתן ואז ל"צ שתאמר הן וחד מינייהו נקט הרמב"ם ובמ"ש הטור על הרמב"ם ולא נהירא דמלתא דפשיטא הוא אם נתן בידה בלא תנאי שהיא מקודשת בלא תנאי עכ"ל משמע מזה הנותן מתנה לחבירו ואומר הנני נותן לך מתנה זו ונותנה לו ואח"כ אומר איזה תנאי במתנה לא מהני אפי' אם [הוא] תכ"ד אין בתנאי זה כלום כיון שקודם לזה זכה בסתם מ"ה מקשה דא"צ ללמוד כאן מתנאי בני גד כיון דבלא"ה אין כאן תנאי ולהרמב"ם אי לאו תנאי בטל התנאי והמתנה קיימ' ואין חילוק בין הרמב"ם להטור בזה הסברא רק בהוה אמינא דהיינו אי לאו תנאי כ"ג דלרמב"ם בלאו תנאי ב"ג ה"א דמהני אם הוא תוך כ"ד ולהטור בלא"ה לא מהני כיון שכבר נתן לה סתם נ"ל ראיה לדברי הטור ממה דאמרי' בפ"ק דב"מ דף י' המגביה מציאה לחברו ואמר אני זכיתי בה תחלה דאמרי' שם תחלה דסיפא למה לי פירש"י דאפי' לא אמר תחלה בפי' מסתמא תחלה קאמר דמי מצי למימר אני זוכה בה עכשיו והלא אינו בידו עכ"ל ואי ס"ד דתכ"ד מהני אפי' אחר הנתינה לא היה כאן מקשה כלום דודאי היינו אומרים שרוצה לזכות אחר הנתינה דהיינו תוך כ"ד ולכך מוכרח לומר התנאי זכיתי בה תחלה א"ו דגם זה הוא פשוט דלא מהני אפי' תכ"ד כיון שכבר מסורה בידו וה"נ כך הוא וזו ראיה שאין עליה תשובה לפע"ד ועיין מ"ש בסי' מ"ז ומ"ח ובמה שזכרנו נסתלקו דברי ב"י במ"ש לתרץ קושיות הטור במה שהעתקתי בסמוך מטעם כיון דדברים אחרים הם בלי הפסק כו' דהא לאו מלתא הוא כיון שנמסרו הקידושין בידם קודם אמירת התנאי לא מהני תו התנאי אפילו תכ"ר כמו שהבאתי ראיה ברורה מגמרא הנ"ל וא"ל בזה לתנאי בני גד נמצא (לא) יש חילוק בין הרמב"ם להטור בזה אלא דלהרמב"ם אין חילוק לענין לשון התנאי אלא לענין אם קדם המעשה ממש להתנאי ולהטור החילוק בלשון התנאי ושיט' הטור ברורה בפי' תנאי קודם למעש דהיינו בתנאי עצמו יש חילוק דצ"ל באם אומר אם תתן לי מנה דזהו תנאי ואח"כ אמר ה"א מ"ל דזהו מעשה לאפוקי להיפך ה"א מ"ל אם תתן לי מנה אבל בנתינה עצמה לא תלי מידי כ"ז נ"ל ברור ונכון במשא ובמתן זה בס"ד ומשמעות רוב הפוסקים שמביא ב"י לענין הלכה כהטור:

ג **דבר שאפשר לקיימו** בטור כתב בזה ע"י שליח ותמה ב"י דהרי בקידושין א"צ הך מלתא דהא בביאה א"א ע"י שליח ואפ"ה מהני ביה תנאי וילפינן מיניה קדושי כסף ושטר מחמת דאיתקש הוויות להדדי וא"כ למה כתב הטור כאן בקידושין וכבר העידו מו"ח ז"ל ובפרישה שבקצת ספרים מדוייקים של הטור לא איתא להנהו תרי תיבות ע"י שליח ונכון הוא:

ד דאתי מינייהו חומרא דא"כ אין לחייב ממון מחמת התנאי כל דלא יש שם ד' צדדים אלו דבממון אזלי' לקולא שלא להוציא מן המוחזק:

ה הכל בדבר א' לאפוקי כגון אם יהיה דינר זה שלי אני מקדשך בו ואם לא יהיה שלי לא תהיה מקודשת ואינו דומה לתנאי ב"ג שהיא התנאי שילכו לא"י והמעשה שנתן להם ארץ גלעד לאחוזה ממילא אינם בדבר א' ומ"ש אם לא יהיה שלי פי' אלא בשאלה הוא בידו דאל"כ ה"ל גזל ואינה מקודשת:

ו שתאכל בשר חזיר ולא הוי זה מתנה על מה שכתב בתורה דהא לא אמר לה לא סגי בלאו הכי וא"כ לא תאכל ולא תתקדש משא"כ בסמוך בסעיף ה' שלא יתחייב ודאי קא עקר שהרי מסר לה קידושין והרי היא אשתו להתחייב בה וכי אתנו ע"מ שלא יתחייב ה"ל עיקר:

ז **שאר וכסות כו'** לא הוה מתנה על מ"ש בתורה כיון שדבר שבממון הוא ונותן למחילה משא"כ בעונד צערא דגופא היא לא ניתן למחילה בסעיף ד' ע"מ שתבעל לאסור לה כו' בטור כ' ע"מ שתבעלי לאבא כו' וכתב בפרישה היה לאחר דהא הטעם משום שאסור לה משום ערוה וא"כ ה"ה לאחר דעלמא שאסורה עליו משום א"א והטור נקט לאבא משום דבגמ' פ' המגרש לענין גט (קאמר שם לאבא) ושם יש איסור דוקא לאבא אבל לאחר היא מותרת לאחר הגט מ"ה גם כאן נקט לאב' ומו"ח חלק עליו ואמר דכאן נמי דוקא לאבא דאלו לאחר יש היתר אחר שימות הוא משא"כ באב' דאסור לעולם בה. והאמת כדברי הפרישה דהא אי' בפ' המגרש לענין נותן גט ומשייר דמבעי' לן התם חוץ מבעל אחותה מהו מי נימא השתא היא לא חזי' א"ד זמנין דמתה אחותה וחזיה ליה ולא אפשט' נמצא דיאן סברא זו דמיתה מוכרחת וא"כ האיך נימא כאן בפשיטות דהוי דבר שאפשר מצד שמא ימות הוא ודברי הפרישה עיקר:

ח ע"מ שירצה אבי פירושו שיאמר בפי' אין מ"ה אם רצה דהיינו שאמר בפי' אין לא רצה דהיינו שמיחה:

ט **ולכן לעולם הוי ספק עד שימות האב** בטור כתב ואם מת הבן אפי' אמר האב איני רוצה או חולצת או מתייבמת הטעם דמותר לישא אי אומר הן הרי אשת אחיו ושפיר

מייבם ואי לא יאמר הן הרי היא כזרה דעלמא דאין בה קדושין מן הראשון. הקשה מו"ח ז"ל אמאי חולצת ליחוש שמא ימות האב ולא יאמר הן דהשתא החליצה לא הוי חליצה ושרי' לכהן ואיכא דלא ידע ואימא חליצה שרי' לכהן ובזה איתא לקמן ס"ס קנ"ו בדין הלכה עם בעלה למ"ה ע"ש ומשום קושיא וכ' דבאמת אינה חולצות מדרבנן וכאן לא אמר אלא מדין תורה ואני אומר דאין כאן קושי' כל עיקר לפי מ"ש בתשו' בתר' ס"ס קנ"ז וכאן בלאו הכי לק"מ דתנאי שהיא בקידושין הוא גלוי לכל ושפיר ידעו שלא נתקיים התנאי ומשום דמתחלה היה ספק ע"כ היו שם חליצה וכן מצינו ברש"י ביבמות ד' צ"ה ד"ה לעולם אסיפא כו' ואי משום אחות אשתו תנאי הוה ליה בקידושי ראשון ולא נתקיים כו' אלמא דכשרואין העולם שיש איזה שינוי ויש איסור להם חושבין שתנאי היה בקידושין א"כ כ"ש כאן שבאמת היה התנאי בעדים ושומעים דלא אמר האב הן ולא נתקיים התנאי לבסוף ואין כאן חורב' כלל:

י **וי"א דאם אמר הן פעם אחת כו'** ק' דהך י"א הוא הטור מ"ש ממ"ש בע"מ שיאמר הן דאפי' אמר אני רוצה מהני אח"כ אמירת הן וזה ג"כ דברי הטור בשם הרמ"ה ונראה דודאי מצד הסברא כל שאומר פעם אחת הן תו לא מצי למחות כהך י"א אלא דלעל באומר ע"מ שיאמר הן יש קושיא למה הוצרך להתנות על תנאי יתר דהא סגי באם לא ימחה או ישתוק ולמה לו שיאמר בפי' הן מה ירויח בזה א"ו דנתכוין כל זמן שיאמר הן יהיה הקדושין אפילו אם קודם לזה יאמ לא לאפוקי אם היה אומר ע"מ שישתוק ואמר לא תו לא מהני שתיקה או הן כיון דמחא כבר כששמע מה הוה ספק לעולם אם חזר ואמר הן ורש"ל תירץ דע"מ שלא ימחה הוי התנאי בשב ואל תעשה והאב עביד מעשה שאומר הן בזה מקיים התנאי אבל בע"מ שיאמר הן הוי התנאי במעשה שיאמר הן אפילו עביד מעשה דאמר תחלה לא יכול לבטל מעשה הראשון עכ"ל ונר' עיקר כתרוצו דכן מצינו בסי' זה לקמן בשם הרמ"ה בטור דלהכי אמר ע"מ שאראך ולא אמר ע"מ שיש לי כולי ה"נ יש לדקדק כן כמו שכתבתי:

יא ע"מ שאדבר עליך רש"ל כ' דתנ' קמ"ל בזה שצריך דוק' לפרוט אבל בשכר דבור לחוד לא מוקדש' דישנ' לשכירות מתחלה ועד סוף וה"ל מלוה והרא"ש בשם התו' הקשו מאי קמ"ל מתני' ותירצו דאם דיבר עליה לשלטון מקודשת ואינה יכולה לומר לדברים הללו לא חפצתי וכן במלאכה. והטור הביא זה וכ' אח"כ ובתוספתא קתני אם דיבר עליה כדרך המדברים מקודשת משמע שהדברים ידועים שיש לו לדבר עליה עכ"ל וכונתו דהתוספתא לא ס"ל כדברי התוספות דהא בעי' דברים ידועים דוקא וא"כ לא שייך לומר אינה יכולה לומר לדברים אלו לא חפצתי דהא ודאי יכולה לומר כן ואם אין

דברים ידועים ג"כ אין קידושין כלל מדאצטריך לאוקמי בדברים ידועים. והב"י הקשו על התוספו' שהקשו מאי קמ"ל מתני' דהא שפיר קמ"ל דיש לשכירות מתחלה ועד סוף כמ"ש רש"י ונר' דלק"מ דרש"י בא לתרץ קושי' פשיט' דמקודשת בפרוטה וע"ז משנה דקמ"ל דוק' דבשכ' הדיבור לחוד לא מיקדשא והתוספות בא לתרץ במ"ש מתני' דאם יקיים התנאי מקודשת דזה פשיטא ואם בא להשמיענו דין דישנה לשכירות מתחלה כו' ה"ל להשמיענו בקיצור דהמקדש בשכר דיבור אינה מקודשת אלא דבא להשמיענו דזה הוי קיום התנאי ולא תוכל לומר דבר זה לא חפצתי:

דברי המגיה ובזה נסתלקו דברי הח"מ והב"ש שכתבו דאין דברי ב"י מוכרחים דבאינן ידועים הדברים מקודשת אע"פ שאין צריכה להם ע"ש אבל לפי דברי הטורי זהב דא"כ נוקמי המתני' בשאין ידועים ומה דוחק' לאוקמי בידועים דברי ב"י מוכרחים דבאי' ידועים אינה מקודשת שיכולה לומר בדברים אלו חפצתי עכד"ה):

יב **אם ידוע בעדים שיש לו** פירוש עדים מעידים שראו אצלו מנה ממילא אנו אומרים חזקה שהוא שלו כיון שהם בידו כ"כ הר"ן הביאו ב"י אלא שהוא הבין דברי הטור שצ"ל עדים שיודעים בודאי שהמנה שלו ומחמת זה כ' ב"י שיש מחלוקת בין הטור להר"ן ולא דק כ"כ מו"ח ז"ל:

יג **לא היו לו בשעת קידושין כו'** כ"כ הטור בשם הרמ"ה דבאו' ע"מ שיש לו משמע בשעת קידושין וע"מ שאראך היינו נמי להבא ואע"ג דאשכח מציאה או שניתן לו במתנה אח"כ ומראה לה הוי קידושין ומיהו לא חיישי' דלמא אחזי לה בתר הכי למהוי ספק קידושין עכ"ל וקשה אמאי לא ניחוש לחומרא דלמא ימצא מציאה ומשום קושיא זו דחק ב"י תחלה לומר דהאי ומיהו לאו דברי הרמ"ה הוא אלא דברי הטור וחולק על הרמ"ה וס"ל כמ"ש רבינו ירוחם בשם הרא"ש שכ' על הרמ"ה בזה ולא נהיר' דאפי' ע"מ שאראך צריך שיראנו בשעת קידושין דאל"כ מה גבול יש לו לעולם יאמר עדיין יש לי זמן להראותה ולזה כ' נמי הטור האי ומיהו כו' אלא שלשון ומיהו הוא דחוק דמשמע דאינו חולק ואני תמה דהא א"א לומר כלל כן דא"כ למה כ' דלא חיישי' דלמא אחזי כו' הא אפילו אם ודאי מראה לה אין כאן קידושין כיון שלא היה לו בשעת קידושין מיד כ' ב"י דהטור ס"ל כרבינן ירוחם בשם הרמ"ה דבאראך לא חיישי' שמא הראה דכי חיישי' הכי בתנאי דע"מ שיש לו דלאו מחוסר מעשה ואפשר שיש לו ולא ידע ביה אבל לגבי תנאי דאראך אם איתא דמקיים תנאי בסהדי הוי מקיים ליה כי ליכא סהדי לא חיישי' עכ"ל ולזה נתכוין הטור בהאי ומיהו כולי ולע"ד גם פי' זה אינו דא"כ למה אמר דלמא אחזי לה בתר הכי למה זכר בתר הכי אדרב' היה לו לומר שמא הראה לה כבר ורש"ל כ' בזה ול"נ דס"ל

דודאי כ"ז שמראה לה הוי קידושין למפרע אפילו מצא מציאה רק כ"ז שהיא מבקשת שיקיים תנאו צריך לקיים ואם אין לו חיישי' דלמ' אחזי לה דא"כ אין לה גבול אלא זה הגבול יש לו כ"ז שהי' תובעת דכן הבטיח לה עכ"ל גם פי' זה אינו עיקר דלמה אמר לא חיישי' כולי האי אפילו אם בודאי יראה לה אח"כ לא מהני כיון שלא הראה בשעת התביעה ולעד"נ דכיון דאזלי' בתר דעת האשה דהרי אמרו לא נתכוונה אלא להראות משלו ונוסף ע"ז כ' הטור בשם הרמ"ה דאפילו אם הראה בפני עדים לא מהני אלא היא נתכוונה להראות לה דוק' א"כ כ"ש שיש לנו לומר שבודאי נתכונה שלא תתעגן כל ימיה ותמיד קשורה בו מחמת שמא עדיין יראנה אלא הדבר ברור שמ"ש הרמ"ה דהאי לישנ' דאראך משמע נמי להבב' אין פירושו שאם יראה לו מציאה והוא אין לו בשעה ההיא דתהוי מקודשת למפרע, אלא נתכונה שאם יש לו באותו שעה רק שמחוסר הראה לה אז אמרי' דכשיראה לה תהא מקודשת למפרע ובזה ודאי תלוי בתביעתה שיראנה צריך לקיים כן ותוך הזמן אין לה לקבל קידושין מאחר דחיישי' שמא יבוא מעצמו ויראנה אבל באם אין לו בשעת קידושין אז אמרי' דאם ימצא מציא אח"כ ויראנה אז תהיה מקודשת מאותה שעה ואילך לא למפרע ואע"ג דע"מ כאומר מעכשיו מ"מ כיון דאין לו אין כאן קידושין דדוקא אם יש לו ולא מחוסר אלא ראיה לה אז כיון דבידו תמי' להראותו היא מקודשת למפרע ממילא קודם לזה הוה ספק אבל זה שאין בידו שימצ' מציאה ה"ל כאו' אם אמצ' מציאה אראה לך ואז יהיה הקידושין חלין אבל לא למפרע ולא מהני לשון ע"מ או מעכשיו דקאמר דהרי סותר זה באומרו אח"כ אם אמצ' מציאה וזה אינו בידו אלא שאם ימצ' מציאה ויראה לה תהיה אז מקודשת לו מאותו שעה ואילך דוק' ודוגמ' לזה אית' בב"י בסי' מ' בשם תשובה רשב"א וז"ל ולא עוד אלא אפילו א"ל מעכשיו ולאחר שאגרשך צ"ל כן שהרי א"א להם לחול מעכשיו כו' וה"נ א"א מעכשיו ונמצ' שתוך אותו זמן היא אינה קשורה בו ותוכל להתקדש לאחר וע"ז אמר הרמ"ה דלא חיישי' דלמ' מחזי לה בתר הכי כיון שעתה אין לו והאי רמיהו הוא לשון רמ"ה עצמו ומתורץ ג"כ קושיות ר' ירוחם בשם הרא"ש דמה גבול יש לו דא"צ כאן גבול דהי' אינה קשורה בו כלל דאם תתבענו פשיטא שהיא פטורה ממנו כיון שאין לו ואז אפילו אם אח"כ ימצ' ויראה לה לא מהני ואפילו לא תתבענו אין עליה התקשרות להמתין עליו כיון שאין לו עתה רק שאם לא תתבענו הוא ימצ' מציאה ויראה לה יהיו הקידושין מאותה שעה ואילך כנ"ל דעת הרמ"ה וע' מ"ש בסעיף ל"ו:

יד ונמצ' עשיר זימנין דניח' לה בעני יותר דהו' כפוף תחתה ובשבח יוחסין לא ניחא לה דמתגאה עליה:

טו **ושמע הבעל ושתק** פי' אחר שאמר הוא התנאי ואמרה אפי' לא יהיה כך אני מרוצה להתקדש ושתק ע"ז ודאי הסכים לדבריה:

טז בהלכות החג בגמ' אמרי' אפי' יודע בהלכות כלה ופי' רמב"ם כלה לשון דרשה דהיינו שרגילין לדרוש באלול ובאדר סמוך לחג ומלמדין אותם ברבים בדברי הקלים שיהיו הכל בקיאים בהם:

יז **אעפ"י שחזרו כו'** דקי"ל במקדש לא הוי תוך כ"ד לחומרא כדאית' פ' יש נוחלי' ד' קכ"ט ונתבאר לעיל ס"ס י"ז וביטול התנאי דהתנאי היה לטובתו של בעל כגון שאין עליה מומין ע"כ סגי בביטולו לחוד וכן אם התנאי לטובת האשה סגי בביטול האשה לחוד ובשניהם אם המבטל מודה בביטול סגי כנ"ל פשוט:

יח **ובעל סתם כו'** ברמב"ם כתב לפיכך המקדש על תנאי וכנס אח"כ סתם או בעל סתם צריכה גט והקשה ב"י בסי' ל"ט דכתב הטור ואם קידש ובעל סתם כו' ולא זכר שם כנס בדרישה הוסיף להקשות דאם כנס מהני כ"ש בעל דהא בעל הוא היא הכניסה דאי בלא כניסה הוה בעילת זנות ואנו קיימי' עכשיו הטעם דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומכח זה האריך מאד ליישב ולע"ד דאין כאן קושיא כלל דבאשר"י בשם הרי"ף מבואר דהיכי דמוזכר כנסה היינו לאחר זמן והיכא למוזכר ובעל היינו לאלתר ונ"ל הטעם לזה דסתם כניסה אינה לאלתר אלא מוכנת עצמה בין קידושין לחופה כדתנן בפ' נערה נותנין זמן לבתולה כו' ופסק הרי"ף דלהלכה קי"ל אפילו בבעל לאלתר אחר הקידושין צריכה גט דמסתמא אחליה לתנאה משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות א"כ משמע דבכנס לאלתר לא אמרי' אחלי לתנאה דאין שייך כאן טעם זה אלא דבכנס לאחר זמן אמרי' כן מדלא חזר להזכיר התנאי בשעת הכניסה כיון שיש הפסק רב ביניהם וא"כ שפיר כתב הטור כאן בשם הרמב"ם וכנס אח"כ סתם היינו אחר זמן דכן הוא סתם כנס ומ"ש אח"כ או בעל סתם פירושו לאלתר כמ"ש בסי' ל"ט ולא הוי בעילת זנות דזה ה"ל ככניסה לחופה ובסי' ל"ט בעל לחוד היינו משום דשם לא קמ"ל אלא דהקידושין סמוכים לבעילה ואפ"ה אחלי' לתנאי וכ"ש בכניסה שהוא אחר זמן ואפי' בלא בעל כמ"ש הר"ן:

יט **ומ"מ בעל נפש לא ישאנה כו'** הקשה ב"י למה לא כתב כאן דמן הדין הקידושין לעולם ספק כמ"ש בסי' זה ע"מ שיאמר אבא הן דהא להא דמיין ונ"ל דלא דמיין דהא לעל אמרי' דהן של אבא מהני אחר שאמר לא אלא משום דיש קושיא למה אמר הן הוא לשון יתור דה"ל לומר ע"מ שישתוק או לא ימחה כאן אין שייכא קושיא זו ע"כ נשאר הדבר על הסברא וכיון שאמר פעם אחת לא ולא עוד אלא שאמר בפירוש שאינו רוצה לקיים התנאי לעולם א"כ מצד הדין אפילו ספק אין כאן ומותרת לכל אדם אלא דבעל

נפש לא ישאנה דשמא יהיה עכ"פ לעז כיון דהוא יאמר שרוצה לקיים תנאו ורבים יטעו לומר שיכול עדיין לומר לקיים תנאו וע"כ כ' כאן לקלקל על השני כלומר קלקול בעלמ' אעפ"י שאין איסור באמת ומ"ש כאן כל י"ב חדש נראה פשוט דלאו בכל תנאי (קאמר) דכבר זכרנו לעיל גבי ע"מ שאראך פירוש דפירושו דכשתתבענו היא והיינו מיד דשם עיקר כוונת' שתהא בטוחה בודאי שיש לו מעות ואינה מבקשת שיתן לה זה צריך תיכף מה שאין כן בתנאי שיתן לה דכאן:

כ נתרצו שניהם להאיך הזמן ק"ל מ"ש מהא דאיתא בי"ד סי' רכ"ח סעיף ל"ט הנשבע לפרוע לחברו לזמן פלוני יכול להתירו שיאמר כאלו התקבלתי אבל להאריכו ושיעמוד בחיובו לאו כל כמיניה אא"כ התנו שיוכל להאריכו וכ' שם ב"י תיקון לזה שלא יעבור על השבועה דיאמר לו הריני כאלו התקבלתי ע"מ שתשבע לפרוע לי לזמן פלוני והוא ישבע לו אלמא דיש לפנינו שני דרכים או שהשבועה הראשונה רובצת עליו ועובר עליה בכל שעה כל שאינו (אומר) הריני כו' ולא מהני מה שיתן לזמן השני או שיאמר הריני כו' ואז נמחלה השבועה ראשונה לגמרי וא"כ ה"נ ממ"נ קשה אי תאמר בהרחבת זמן לחוד בלא הריני כו' לא נתבטל הקישור לגמרי והוא חייב עדיין לקיימו ויש לנו לומר שמה שאינו מקיים התנאי לזמן המוגבל עובר על התקשרות שלו והקידושין בטלים כדין עובר על תנאי ומה יועיל כשמקיימו לזמן שני ואם תקבל קידושין מאחר תהיה מקודשת לו וא"ת כאן דבאומר' הריני כו' א"כ בטלו הקידושין הראשונים לגמרי כמו שצריך שם שבועה אחרת א"כ נצריך קדושין אחרים וק"ו הוא דמה התם בשבועה שאם עבר במזיד ולא פרע באותו יום עדיי השבועה רובצת עליו ועובר עליה בכל יום כמבואר בח"מ סי' ע"ג ואפ"ה אמרי' באומר הריני כו' נסתלק מעשר ראשון ק"ו כאן שאם עובר על תנאו במזיד בטלו הקידושין ק"ו באומר הריני כו' וע"כ צריך אתה לומר כאן דכשאומרת הריני כאלו התקבלתי כונתה דוקא בתנאי כשתתן לי בזמן אחר אז דוקא הוה כאלו התקבלתי וע"כ הקידושין הראשונים תלוים בקיום זמן האחרון וע"כ ל"צ קידושין אחרים א"כ למה כתב ב"י שם בי"ד דבאומר הריני כו' צריך שבועה אחרת וצ"ע:

סימן לט

א שלא תאכל בשר אבל דבר שאין מקפידין בו כגון קליות ואגוזים אע"ג דזה עינוי נפש ויכול להפר לה מ"מ כאן בהקפדה רבה תליא מלתא וזה דוק' בדברים גדולים כגון בשר ויין וכדומה לזה:

ב נתבטלו הקידושין דהוא סבר שמא לא ימצא החכם פתח להתיר לה ע"כ ודאי לא ניחא ליה בקידושין:

ג ספק מקודשת דיכול לומר לא בעינ' אשה נדרנית וגם גט לא ניחא לי ליתן לה כיון שהיא חשוב' בת גדולים ויהיה קרובותי' אסורים עלי ע"כ לא ניחא דלהוי קידושין ויש דיעות דלא ס"ל האי סברא ע"כ צריכה גט מספק מ"ה כתב הטור בזה צריכה גט פי' לחומרא אבל באינה חשובה הוי לכ"ע קידושין ודאין כל שהתיר קודם ידיעת הבעל:

ד **גסים מחברותי'** פי' משאר נשים:

ה ושומא שעל הפדחת הרמב"ם ס"ל דהשומא כל שיש בה שער או גדולה לא הוה מום אפילו באשה אלא דוק' כשהוא בפניה והקשה ב"י במה דפריך הכא והכא פסלה היה לו להקשות ראה ונתפייס ונר' לתרץ דהמקשן לא רצה להקשות תחלה הלא ראה ונתפייס דיש לתרץ דבכל מום שהוא מום אפי' בכהנים לא אמרי' ראה ונתפייס דהא אומר בפי' ע"מ שאין לך מומין והנה יש לה מום ע"כ לומר שלא ראה בדקדוק ובכונה עליה דאי על מומין אחרים נתכוין היה לו לומר זולת זה המום אבל אחר שתירץ דמיירי בשומא קטנה שזה אינו מום בכהן רק שבאשה אתה אומר שהוא מום בזה שפיר מקשה ראה ונתפייס דכאן אין הלשון של ע"מ שאין בה מומין סותר דיש לנו לומר שאין בה מומין גמורין שפוסל אפי' בכהן וא"כ לא יזיק לה מום זה אפי' באשה אפילו את מחמיר באשה דהא ראה ונתפייס ממילא בנרא' תמיד סבירא לן דאפי' אמר ע"מ שאין עליה (נדרים) (צ"ל מומין) מקודשת כנ"ל נכון לדעת הרמב"ם והטור כתב דשומא שיש בה שער או גדולה פוסל אפי' בכל הגוף אפי' בכן ופי' הרמב"ם מסתבר טפי כתב ב"י בשם הרשב"ץ אשה המשתנת במטה אין זה ממומין הפסולים בנשים שלא נזכר בגמ' כלל ול"ד לריח רע וזיע דהנך שאני שהם דבוקים בה בשעת תשמיש כו' ואפי' לאותם שדנים שזה מום מ"מ כיון שגדלה עם אחותו ידע ונתפייס כו' והב"י חולק ע"ז דמום גדול הוא וק"ל דא"כ היה לו לתנא דברייתא דהוסיפו בנשים כו' במחשב גם (מו"ח זצללה"ה) (צ"ל מום זה הוה הוספה) ונ"ל לענין כתובה ודאי לא הפסידה אבל לכופו לדור עמה מחמת חרם דר"ג שנוהגים בו עכשיו אין זה בכלל ויכול לגרשה בע"כ כיון שיש בזה מחלוקת הדינים שנזכרים כאן בטור לענין נמצאו מומין באשה ולא נודע מתי נולדו כתבם בש"ע לקמן (סימן קי"ז):

ו **שלא יהיה בה מומין בה הגיה** בטור וא"כ צריך לחלק בין ע"מ שאין עליה מומין או שלא יהיה כו' ואע"ג דבתו' כתבו וב"י מביאים דאין תלוי הטעם בלשון כיון שאמר שאין עליה מומין והרי יש עליה מומין דא"כ ק' למה אמרי' שם דאם התנאי עליו שלא יהיה

בו מומין ונמצאו בו מומין אם רפאם דמקודשת דמאי שנא הוא מהי' כוונת התוס' דאין הדין תלוי בהזכרת מומין אבללשון שלא יהיה משמע דמהני אם נרפאו אלא דקשה שאין מקור לזה ובס"א ליתא להאי מלתא אלא איתא כמ"ש כאן בסעיף שקודם לזה דהיינו שתנאי עליו דאז מהני רפואה והחילוק ביניהם דהבעל מקפיד על האשה אפי' אם נרפאו המומין כשהוא זוכר את צורה שלה כשהי' עליה מום משא"כ באשה שאינה מקפדת על זה:

סימן מ

א אע"פ שנתאכלו המעות דלא דמי לפקדון שצריך שישאר בו ש"פ כדלעיל סי' כ"ח סעיף ו' דפקדון ברשות דמרא אתאכלו והנהו ברשות דידה אתאכלו ול"ד למלוה דקי"ל המקדש במלוה אינה מקודשת דהתם משע' ראשונה אינם של וכשמקדש בה לא יהיב לה מידי אבל בזו שמתחלה ע"ד קידושין הוא נותן אע"ג דהשתא ליתניהו מעיסרא קניא נפשה בהנהו זוזי דיהיב לה הדבר ברשותה:

ב נקרא או נאבד דשטר אינו אלא מילי בעלמא ואי אית בנייר ש"פ הוה שטר ככסף:

ג המקדש אשה לל' יום ותו לא וגבי גט לא הוי גט דאין זה כריתות אבל קידושין מקודשת לעולם כיון דעכ"פ עכשיו מקודשת כנ"ל:

ד ויש חולקים דה"ל חזרה עכ"פ מן קדושי ראשון בשעה שנתקדשה לשני:

ה מספק לשניהם דיש כאן ספק אי מה שאמר מעכשיו ולאחר ל' יום הוי תנאי וממילא קדושי הא' חייל מעכשיו אח"כ למפרע וקדושי השני לא תפסי כלל א"ד חזרה הוה דבמ"ש ולאחר ל' יום חזר ממ"ש מעכשיו ממילא תפסי קדושי שני וקדושי ראשון נתבטלו (דברי המגיה עיין מ"ש בחידושי קידושין דף נ"ט בזה עכד"ה):

ו **שנים נותנין גט** פי' אם תנשא לעלמא אבל אלו השנים נותן א' גט ותהא מותרת לשני וכתב רש"ל נ"ל שיגרש הא' וינשא הב' אבל איפכ' לא דשמא יאמרו מחזיר גרושתו ואין משמע כן ונראה דאין כאן חשש זה דכ"ע (ידעי) שלא קדשה אלא אחר זמן לא מהיום ממש ול"ד למקדש פחות מש"פ דמקודשת מספק ובא אחר דצריכה גט משניהם דשם אין ידוע לכל במה קדשה וכדאי' בפ' האומר דף נ' דבפרוט' לא קים להי:

ז **גט מכל א' כו'** דאי תנאי הוי הוה מקודש' לראשון לחוד ואי חזר' הוי להאחרון לחוד מקודש' אבל האמצעי לא הוי קידושין ממ"נ היינו סבר' דאביי וכ"פ הרא"ש אלא דהרמב"ם מחמיר בכולן להצריך מהם גט דשמא הראשון הוה חזר' והאחרים תנאי' ממיל' הוי קידושי האמצעי שפיר (קידושין) והא דנקיט ולאחר י' ימים הוא אין צורך

דאפי' קדש סתם כיון דאין אחריו שום מקדש אלא אגב אחריני נקטי וע' בסוף הסימן מה שכתבתי בזה על דברי ב"י:

ח **לאחר שאתגייר כו'** בכל אלו אין קידושין תופסין בה עכשיו ע"כ מה שמזכיר אחר שיהיו ראויה לקדושין הוה דבר שלא בא לעולם אבל ביבמה יש ספק אי תפסי בה קידושין בעודה יבמה ע"כ גם בתנאי זה הוה ספק כסעיף שאח"ז. בב"י מביא סוגית הגמרא בזה דרב ס"ל דבאומר מעכשיו לאחר ל' יום הוי ספיקא כר' יוחנן ס"ל אפי' הן מאה קידושין תופסין בכולן ולענין הדין שנים שוין דצריכה גט מכולהו וכ"כ הטור בהדיא לדעת ר"ח ורי"ף צריכים גט משלשתן והיינו דר"ח פוסק כר' יוחנן ורי"ף פוסק כרב ומכח זה הקשה ב"י על דברי הרא"ש שכ' דר"ח פוסק כר' יוחנן ורי"ף כרב ומסתברא דמאי צריך להכריע כר"י והלא גם ר"ח דפוסק כר"י הוי דינא הכי דצריכה גט מכולן ודחק לפרש דבאמת אין נ"מ לדינא אלא דבטעמ' פליגי ודרך זה הוא תמוה מאד ומו"ח ז"ל כתב דיש נ"מ לדינא לר"ח דלאו כל שלשתן שוה (דקידושין) ודאי הן דאוריית' ואי מיית חד מינייהו והיא ערוה לאחיו פוטרת צרותיה מחליצה ומיבום אבל לרי"ף דקדושי ספק הן אינה פוטרת ומ"מ לגבי גט השוו דצריכה גט משלשתן וכ' על הב"י דכ' דאין נ"מ לדינ' תקפ' עליו משנתו בזה ואני אומר דמ"ש הוא דיש נ"מ לענין פטור חליצה תקפה עליו משנתו דודאי אינה פוטרת מחליצה זו האשה דהא אסורה לו לאחיו שקידשה להיות לולאשה כיון שהי' תפוסה לאנשים אחרים בקידושין ג"כ ממילא לענין פטור חצרות הוי כאלו זו לא היתה אשתו של אחיו המת כמפורש לקמן סי' קע"ג סעיף ד' דאם היתה היבמה באיסור ערוה על הבעל אינה אשתו ואינה פוטרת הצרה שלה מחליצה דהיא כאילו לא היתה אשתו מעולם מכ"ש כאן שאסורה לכל אדם כ"ז (שלא) נתגרשה מכולן והאיך יפטר את צרתה מחליצה מכח צרת ערוה דהיה ערוה למקדש אותה ולכל אדם מחמת איסור א"א שעליה מכל (אלו) שקדשו אותה אבל באמת תקפו על הרב רבינו ב"י משנתו דלא דק דהא יש נ"מ רבתא בין ר"ח שפסק כר"י ובין הרי"ף דפסק כרב דהיינו אם אומר בפי' אני מקדש מעכשיו בתנאי שתמתין לי שלשים יום דלרב פשיטא שהי' מקודשת לראשון ולא להאחרונים כלום עלי' דהא אין כאן חזרה א"ו תנאי ממילא דאין כאן קדושין אלא לראשון אבל לר"י אפילו בזה דהוי תנאי קדושי כולן תופסין בה דהא כ"א שבק רוחח' לחברו ותמהני על הגאונים הנ"ל איך נעלם מהם דבר מפורש כזה וגם על הר"מ יש לתמוה במ"ש ב"י בשמו דמ"ה פסק הרמב"ם כרב משום דבז' יוצא כל החומרות הרי מצינו לר"י חומרא טפי באומר בפי' לשון תנאי דאפ"ה כולן יש להם בה קידושין משא"כ לרב ע"כ נראה ועיקר דמה שפסק הרי"ף דלא כר"י הוא מטעם

דלר"י צריך לדחוק ולתירץ בגמ' גזירה משום מהיום אם מתי וכמ"ש הרא"ש מטעם זה מסתברא כרי"ף נמצא דקי"ל כרב אפי' לקולא דהיינו באומר כפי' בתנאי דאז מקודשת ואינ מקודשת עד שיגמרו ל' יום ונגמרו קדושי א' ובז' ס"ל לרב כשמואל:

סימן מא

א שתיהם משום ערוה דכיון שאין הקידושין תופסין בזה אחר זה בבת אחת נמי אין תופסין:

ב כולן צריכות גט דקידושין שלא נמסרו לביאה הוין קידושין כאבייי:

ג מקודשת לי דזה כמו שאמר קני לך את וחמור דאע"ג דאין קנין לחמור קנה המקבל דהכי קי"ל להלכה בכ"מ ה"נ אין האחיות פוסלין קידושין של הנכריות וי"א ס"ל דכאן גרע מאת וחמור דשם הוא מקנה למי שיוכל לקנות שאין טעם לומר מפני שהחמור אינה יכולה לקנות שלא יקנ אפילו מי שיש לו יד לקנות אבל מקדש זה לא נתן אלא בשביל שיזכה בכולם שכן דרך הלוקח ליקח רע ויפה כאחת וכיון דאין האחיות מקודשות ה"נ נכריות:

ד **הלכך נכריות מקודשת מספק** פי' שכיון שיש כאן שני דיעות יש לנו להחמיר:

סימן מב

א אשה בע"כ אע"ג דגבי מקח אמרי' בסי' ר"ה דאגב אונס גמר ומקני הכא גבי קידושי' אפקועינהו רבנן לקידושי' והמעות הוא מתנ' כיון שהוא עושה שלא כהוגן דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש שהרי הוא אומר כדת משה וישראל הלכך יש כח ביד רבנן לבטל הקידושין:

ב **אבל האיש כו'** דלא הצריכו רבנן להפקיע הקידושין שהרי יכול לגרש בע"כ של אשה ע"כ הוא בזבינ' דאגב אונס גמר ומשעב' נפשו לגבה ועכשיו שאין מגרשין בע"כ מכח חרם דר"ג יש לדמות איש לאשה אלא דנר' דכה"ג לא שייך חרם דר"ג:

ג אמרה תחלה קדשני וכו' זה דברי מהד"מ שהביא ב"י בשם תשובה מיימן משמע דאע"ג שלא פירש' תחלה שיקדשנ' ע"י זריקה והוא זרק לה מקודשת והא דאיתא בסימן ל' תחלת הסי' אלא כיון שרצתה לזרוק לה קידושין כו' והוא לשון הרמב"ם אין הכוונה שצריך רצוי שלה בפי' על הקידושין שיהיה ע"י זריקה אלא דהתם קמ"ל דהיו מתקדשת אפילו אם באו הקידושין לחצר' ובזה ודאי צריך שיודעת תחלה שהוא הולך לזרוק שם הקידושין דאי בלא ידיעת' תחלה זרק שם אע"ג שאח"כ נודע לה מזה ושתקה אינה

מקודשת דהוי שתיקה דאחר מתן מעות ולא מתקדשת כדלקמן ע"כ כתב הרמב"ם כיון שרצתה שיזרוק לה קידושיה כו' ומוח ז"ל דקדק לומר מכח ההיא דסימן ל' שזכרנו דבעינן שתהא מרוצה על הזריקה ולא מבעי' אם פירש' בהדי' תן לי הקידושין בידי דאין כאן קידושין כלל אם שינה וזרק לה אלא אפי' אמרה סתם קדשני וזרק לה אינן קידושי ודאי אלא ספק שמא מקפדת שלא יזרוק לה או שמא אינה מקפדת ולא נהירא לע"ד אלא דודאי אם אמרה בפי' תן הקידושין בידי והוא זרק לה אפי' ספק קידושין לא הוי כיון ששינה ממה שהקפידה לומר בידי ה"ל שלא מדעתה אבל אם אמרה סתם קדשני כוונת' בכל מידי דהוה קידושין כמפורש כאן בדברי מהר"ם וראיה עוד ממ"ש הטור סימן כ"ח בשם הרמ"ה באומר כנסי סלע זה לפקדון וחזר ואמר התקדשי בו דוק' דשקלתינהו ושתקה מקודשת אבל זרק לה אפי' ליק' ולא שקלתינהו אלא שתק' ואזלה לעלמא שתיקה כה"ג לאו כלום הוא דהא דתנן זרק לה קידושיה קרוב לה מקודשת היינו היכ' דארצאי מעיקרא לקדושי לי' כו' משמע דא"צ ריצוי אלא לעיקר הקידושין אבל לא לענין הזריקה ומו"ח ז"ל פי' שם דה"ק אפילו נתרצה לקידושין אבל לא לזריקה דהוי ספק קידושין כו' ואלו דברים דחוים דשם אין עסק בספק קידושין דודאי מ"ש קרוב לה מקודשת היינו קדושי ודאי זה נ"ל ברור:

ד ואפי' אם שניהם מודים בדבר נר' פשוט דהיינו ארפי' אומרים שלשם קידושין נתכוונו לא מהני כיון שלא היה שם עדים וכ"כ ב"י בשם הרשב"א בפ' הזורק דאפי' ע"א בשחרית וע"א בערבית לא מהני דאין כאן קידושין דאפי' בא עליה לשם קידושין אין קדושיו קידושין דהמקדש בע"א אין חוששין לקדושין עכ"ל וא"ל ממ"ש בסעיף ג' שאומר שכוונתי לשחוק משמע שאם אמרה לקדש היתה כוונתי הוה מקודשת אע"ג שאינה יודעת מן העדים התם יש עכ"פ עדים אלא שאינה ידועת משא"כ כאן שבאמת אין כאן עדות לא מהני אפי' נתכוונו לקידושין:

ה אם שניהם מודים נר' דדיינו שמודים שלשם קידושין נתכוונו וקמ"ל דלא אמרי' בז אין דבר שבערוה פחות משנים דאלו אמרו שלשחוק נתכוונו אין להחמיר אם אין כאן אלא ע"א דזה הוה כמכחיש העד לגמרי וכן מבואר שם בתשובת רשב"ץ שמביא ב"י וסביים דאם יש הכחשה ביניהם (אין חשש) בע"א כמ"ש רשב"א בטוענ' משט' הייתי בך עכ"ל וכ"כ מו"ח ז"ל:

דברי המגיה שם בסעיף הנ"ל אבל אם א' מכחיש העד כו' בב"ח מחלק בטענת השטאה בין ע"א לב' עדים דבע"א נאמן לומר טענות השטאה ולא בב' עדים וכן הסכים הט"ז וכתב הח"מ דאין דבריו מוכרחים להקל דדכשם בב' עדים טענת השטא' לאו כלום הוא

דדברים שבלב אינן דברים ה"ה ע"א ומה בכך דיש לה מגו אטו אנן לא מהמנינן ליה אלא הטעם דדברים שבלב אינן דברי' ואף שאנו יודעים שכוונתם להשטות אפ"ה חוששין לדברים שבפה ולא לדברים שבלב עכ"ל והב"ש בסק"ו כתב ג"כ ע"ז ואנ"ל דהא דומה לאומר חטפתי ודידי הטפתי דאינו נאמן במגו דהיה יכול להכחישו כמ"ש בתו' פח"ה בשם ריב"ם כו' ומ"ש הרשב"א אם אמר משט' הייתי היינו כשאומר שבפי' אמר בשעת קידושין שמשט' בו עכ"ל ולע"ד נר' דלא דקו הנהו רבנן בזה דהא דעת המחמיר הוא דעת הסמ"ג משום דס"ל כיון דלא אפסיק הלכתא יש לחוש לדר' פפא דס"ל חוששין ומפ' הרשב"ץ דדעת הסמ"ג הוא דוקא בשנים מודים אבל לא בהכחש' וי"ל הא דאמרי' שם בגמ' אמר ליה רב אשי לרב כהנא מאי דעתך דילפת דבר דבר ממון כו' א"כ למאן דס"ל דחוששין בע"א לא יליף דבר דבר מממון א"כ י"ל דהאמינה התורה כאן ע"א כמו ב' עדים ואפי' הכחישו אותו נאמן א"כ מנ"ל לרשב"ץ לחלק בין שניהם מודים ובין מכחישים אלא ע"כ צ"ל משום דבעי' הגמ' שניהם מודים מהו ופירש"י אי טעמא דאין חוששין משום דלא מהימן הוא והא המנוהו א"ד משום דאין קידושין חלין בלא עדים ויליף דבר דבר מממון אין ולאו ורפי' בידו ושמואל אמר אפילו בשניהם מודים אין חוששין נמצא עכ"פ באין שניהם מודים לכ"ע אין חוששין וע"ז מקשה שם בגמרא וכל הסוגי' מיירי מזה דהיינו בשניהם מודים וע"ז קאמר שם מאי הוי עלה היינו באם שניהם מודים דשקיל וטרי בה הש"ס דאילו באינן מודים הא ליכא מאן דפליג דא"ח וע"ז קאמר רב פפא דחוששין והיינו בשניהם מודים כמ"ש וא"כ ע"כ צ"ל דגם בטענות השטאה ס"ל דאין חוששין לע"א דהא הסוגיא לא מיירי רק בשניהם מודים שנתכוונו לשם קידושין ודוקא בזה שקיל וטרי הש"ס אי חוששין לע"א וע"ז קאמר ר"פ דחוששין אבל בטענת השטא' פשיטא ליה להש"ס דא"ח דאל"כ דבטענות השטאה ג"כ לא פשיטא ליה דהא שמואל אפי' בשניהם מודים פירושו דמודים שאמרו לשם קידושין אבל השטא' היתה ובזה הוא דאין חוששין ק' מאי מקשה הגמרא מהאומר לאשה קדשתיך כו' ומהמגרש דהא אף שמואל ס"ל בשניהם מודים שנתכוונו לשם קידושין דחוששין דה' דאמר אעפ"י ששניהם מודים א"ח מיירי בטענות השטאה דשם הוא דקאמר דא"ח ולא בשניהם מודים שנתכוונו לשם קידושין א"ו דשמואל מיירי במודים שנתכוונו לקידושין אבל בטענות השטא' ליכא מאן דפליג דאין חוששין וא"כ קאי גם ר"פ דוקא אאם שניהם מודים הוא דחוששין אבל בטענות השטאה אין חוששין ומה שהקשה בחלקת מחוקק דכשם דבשני עדים טענות השטאה לאו כלום הוא דדברים שבלב אינן דברים כן בע"א כו' אינו דומה כלל דבשלמ' בב' עדים כיון דכ"ע ידעי דבב' עדים הוי קדושין גמורין וא"י להכחישם

אמרי' בזה אף דאיכא אומדנות מוכיחות דלהשטות נתכוונו חוששין לדברים שבפה מדלא נזהרו שלא לדבר לעשות בפני עדים אבל בע"א דידעי דאין ע"א יוכל להעי' דהא אפשר להכחישו ומשום זה לא נזהרו מפניו בהשטאה ונאמנים בטענת השטאה מכחד היו יכולים להכחישו לא נזהרו מפניו ולזה כוון הב"ח במ"ש בב' עדים כיון שאם היו מכחישין ואומרים להד"מ לא היו שומעים לו הה"נ באומר דכוונתו היתה לשחוק אין שומעין אבל בע"א כל שטוענים שלא היו שם קידוש היינו אינו מודים ואין שם קידושין כלל עכ"ל ולא קיצר בלשונו דבב' אין שייך למגו דיכול להכחישו א"נ משא"כ בע"א דנאמן במגו אלא ודאי כיון בלשונו דבב' עדים שאם היו מכחי' אין שומעין לו לכך אין שומעין בטענות השטאה משום דהי' לו ליזהר שלא להשטות בפניהם כיון שאינו יכול להכחישם להד"מ אבל בע"א אם טוען להד"מ אין שם קידושין כלל ולכך לא היה נזהר מלהשטות לפניו ולכך שומעין לו בטענות השטא' מטעם הנזכר ובז' נדח' ראיות הב"ש מחטפתי ודידי חטפתי דאין נאמן במגו דהכחש' דשם אין שייך טעם לכל תתירוצי התו' עכד"ה:

ו עד שיראו הנתינה ואפי' היא מודה שלקחתו לשם קידושין דעדות ראי' דידיע' בעינן כן מסיים שם הרשב"א בתשובה:

ז והיא אומרת שלא שמע' נר' דה"ה אם אומר' ששמע' אלא שקבל' דרך שחוק נאמנת ואפי' מגו ל"צ דזה דכיון שלא ראתה את העדים נאמנת לומר כך כדלעי"ל סעיף ב':

ח ודלא כיש מי שמחמיר בדבר הוא מהרי"ק שורש פ"ד ופסק אפי' אם העדים אומרים אין זה כתב ידינו וז"ל ד"מ אבל בהגהות מרדכי דקדושין כתב דא"צ גט כ"ז שלא נתקיים בחותמיו וכ"כ רשב"א סי' אלף ר"י ובאלף רי"ו כו' דאפי' נתקיים השטר לא מהני לקידושין עד שיבואו ויגידו בפניהם שנתקדש' בפניהם או שהאשה צותה לכתוב השטר וא"כ דברי מהרי"ק דחוים מאחר שלא ראה דברי הראשונים דאלו ראה היה חוזר בו עכ"ל מכאן כתב להלכה דבנתקיים מהני ונרא' דאפי' בזה לא הוי רק ספק קידושין כ' ב"י מצאתי כתוב על עדות קרובים ע"י אישות די"א דהוי פסולי עדות דרבנן ואם נתקדשה בפניהם צריכה גט ויש חולקים וס"ל שהם דדאורייתא ולזה הסכים ה"ר יהודה בן הרא"ש וע"ש שהאריך בתשובה שהמקדש בפסולי עדות דרבנן אין חוששין לקדושיו עכ"ל התשובה וכתב ד"מ ע"ז ולי נר' דיש לסמוך ע"ז אם שכבר ניסת אבל אם לא ניסת עדיין צריכה גט עכ"ל:

סימן מג

א דלא תיקנו נשואין (אלא) דוקא לקטנה שלא ינהגו בה מנהג הפקר וכתב רש"ל דהיינו לענין גט שא"צ בקידושי קטן אבל מ"מ לא הוי בעילתו בעילת זנות כל שנת י"ג כמ"ש בראש הספר עכ"ל:

ב ודוקא מנה ומאתי' זהו משום תנאי ב"ד דאלו בשטר לא נבי' דחספ' בעלמא כפירש"י וכ"F הטור בסי' ס"ז וז"ל ואפי' העיקר אינ' גובה מכח שטר הכתובה אלא מתנאי ב"ד עכ"ל ומזה אני תמה על מ"ש רמ"א אח"ז דאם לא כתב לה כתובה כו' דמה לנו לכתוב כתובה שלו שזה אינו מעלה ואינו מוריד דהא חספ' בעלמא הוא וכן משמע מדברי התוס' ס"פ הכותב וז"ל מנה או מאתים וא"ת מאי ק"ל מתני' שע"מ כן קיימה אפי' לא כתב לה מעולם יש לה כתובה וי"ל דקמ"ל היכא דנשאה בתולה ואע"ג דכשיגדל או נתגייר כבר היא בעולה אפ"ה יש לה כתובה מאתים שע"מ כן קיימא שיהיה עכשיו כתחילת נשואים עכ"ל הרי שעשו אותה בכל ענין שהיתה תחלה כאלו היא עכשיו כן ונמצ' כאלו היא עכשיו בתולה וא"כ יש לה כתובה אפי' לא נכתב לה עדיין ותו דהא עיקר החילוק שבין מנה ומאתים להתו' הוא שהתוספות מגיע מחמת הכתב שנזכר שם התו' והמנה ומאתים הוא בלאו השטר וא"כ בלא נכתבה כנכתב דמי כיון שיש לה כתובה בתנאי ב"ד אלו היתה גדולה וכן מוכח מסיפא דמתני' בגר שנתגיירה אשתו עמו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה והא מה שהיתה אשתו בגיות' אע"ג שהיה כותב לה כתובה ודאי לאו כלום הוא ובעילת זנות ה"ה הכל אלא עכשיו שנתגיירה ועיכב' אצלו אנו חשבינן כאלו עכשיו נשאה בענין שנשאה תחלה ה"נ בקטן אע"ג שלא כתב לה בקטנותה והוה בעילתו בעילת זנות מ"מ עכשיו הוה כתחילת נשואיה:

דברי המגיה כ' ב"ש בסק"ד לא כתב. וכן מוכח מתו' ס"פ הכותב דהקשו שם מאי קמ"ל מתני' שע"מ כן קיימה אפי' לא כתב לה כתובה יש לה כתובה ותירצו דאשמועינן היכא דנשאה בתולה אע"ג דכשגדלה או נתגיירה כבר היא בעולה אפ"ה יש לה כתובה מאתים שע"מ כן קיימה שיהיה עכשיו כתחלת נשואיה מוכח אם לא כתב לה אין לה כתובה דאל"כ אכתי קשה אפי' לא כתב לה יש לה כתובה כנ"ל עיקר עכ"ל ובסי' ס"ז כתב ב"ש הטעם דאף שהשטר כחספ' בעלמא מ"מ היה לו להתנות שלא יתן סך זה כו' עכ"ל ואנ"ל כלל כיון דחספ' בעלמא מה לו להתנות דהוי כאלו לא היה לה שטר כלל וראייתו מהתו' לא מוכח כלל דקושיית התו' הוא על מה שאמרה מתני' שע"מ כן קיימ' דמשמע מכחש ע"מ כן קיימה דהיינו על כתובתה הראשונה שכתב לה להכי כתובתה קיימת והקשו דא"צ לזה כלל דאפי' לא כתב לה כתובה מעולם נמי יש לה כתובה דתנאי

ב"ד הוא ותרצו דע"מ כן קיימ' דקאמר מתני' אין רצונו לומר ע"מ כן קיימא דהיינו על מה שכתב לה כבר דהא אפי' לא כתב לה יש לה כתובה אלא רצונו בזה שע"מ כן קיימא שיהיה עכשיו כתחלת נשואיה להיות כתובתה מאתים כבתולה ומיירי אפי' בלא כתב לה דאין חילוק בין כתב לה ללא כתב לה דהא השטר חספא בעלמא הוא ומ"ש בסי' ס"ז דכן מוכח מהטור שכתב אפי' עיקר אינו גובה מכח השטר ש"מ דאיירי בכתב אין ראיה גם מזה דהטור כתב זה בדרך אפי' דהיינו אפי' אם כתב לה אינה גובה מכח השטר ש"מ דאיירי בכתה אין ראיה גם מזה דהטור כתב זה בדרך אפי' דהיינו אפי' אם כתב לה אינה גובה מכח השטר דחספא בעלמ' הוא והוי כאם לא כתב לה כלל ואינה גובה אלא מתנאי ב"ד ומאי שהקשה שם מאי שנא חרש שוטה מקטן וגר כבר תירץ הפרישה בח"ש לא היו יודעים שנתפקחה ומ"ש דגם בגר לא היו יודעים שנתגיירו לק"מ דהפרישה כתב וז"ל דבקטן סופו מוכיח על תחלתו שנשאה לקיימה בגדולתה וכאלו נשאה לאחר שנתגדלה עכ"ל א"כ גם בגר נוכל לומר כן סופו מוכיח על תחלתו שנשאה לקיימ' אחר שנתגיירו כי היה סומך בדעתו שיפתה אות' בדבריו עפ"י חכמתו ותתגיירה עמו וכאלו נשאת לאחר שנתגיירה משא"כ בח"ש דלא שייך זה ולהרמב"ם דס"ל בגר דאין לה אלא מנה משום דס"ל דאינו דומה לקטן דבקטן ידע שבודאי יתגדלה משא"כ בגר דלא ידע בודאי שיתגיירה דשמא לא תשמע לדבריו לכך אין אומרים סופו מוכיח כיון דלא ידע בודאי שתשמע לו להתגייר ועיין בט"ז סי' ס"ז סק"ב שהקשה זה ותי' שם בע"א עכד"ה:

סימן מד

א **אבל חכמים תקנו להם נישואין** פי' אפי' חרש לחרשית כפירש"י:

ב ומותרת לבעלה החרש ולא חיישינן שיאמר גירש חרש ונשא זה ואח"כ מחזיר חרש גרושתו דכיון שאין לחרש קידושין וגרושין מן התורה אין לגזור שמא יטעו דכיון דאעפ"י שהאמת יהיה כן אין כאן איסור דאורייתא אין להוסיף גזירות כ"כ חמ"מ ונרא' דכ"ש אם החרש מגרשה דמותרת להפיקח שקדש' וכ' הטור ומ"מ החרשת אינה יכולה למאן שאם יכולה למאן לא היה שום אדם נושא אותה כיון שאין גבול לזמן המיאון משא"כ בקטנה שיש גבול לכשתגדיל יפייסנה עד שתגדיל:

ג **שוטה ושוטית כו'** דדוקא בחרש תקנו דדרך להיות שלום ביניהם משא"כ בשוטים שאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת:

ד **ומתיישבין בדבר זה** פי' לענין קדושין שהוא חמור צריך להתיישב בין השכרות אם הוא כלוט:

ה בין סריס חמה שקלה ממעי אמו וסריס אדם אע"ג שאסור לבא בקהל כמ"ש בסי' ה' מ"מ קידושיו קידושין דקידושין תופסין בחייבי לאוין:

ו **שאיילונית ודאי**' פי' שיש לה סימני איילנית המוזכרים בטור:

ז ואין ראוי לעשות כן כיון שאינה ראויה לביאה ולא אף לחופה אין ראויה לקדשה ועוד שמא יגע בבשרה כ"כ המניד ומה שאנו אין נזהרים בזה לפי שכבר הוכן כל הצורך סעודה ואין להפסיד בשביל זה והא דתופסין קידושין בנדה משום שנאמר ותהי נדתה עליו אפי' בשעת נדה היא מתקדשת עליו:

ח שחציה שפחה זה הוא דעת הרא"ש כמ"ש הטור וחולק על הרמב"ם כמבואר שם ולעד"נ שבחנם כתב רבינו הטור בזה מחלוקת דז"ל הרמב"ם המקדש חציה שפחה וחצי' בת חורין אינה מקודשת קדושין גמורין עד שתשתחרר וכיון שנשתחררה ה"ז ספק קידושין לשניהם עכ"ל ויש מקום עיון מאד בפי' דברי הרמב"ם אלו דלמה הוצרך לדמותה לקטנה ותו כיון דנגמרו הקידושין הראשונים למה תהיה ספק לשניהם והביא ב"י בשם הר"ן והמ"מ והמחוור שבכולן דברי הב"י אלא שנוסף קצת בביאורו דאיתא בגמרא אתמר חציה שפחה וחציה ב"ח שנתקדש לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא א"ר נחמן פקעו קדושי ראשון וקשה דלמה הוצרכו לחלק באם קדש אחר והיה להם לחלק באותו ראשון עצמו דלמ"ד פקעי צריך הוא לקדשה שנית ולמ"ד גמרו א"צ לקדש שנית ע"כ צריכי לומר הכל מודים דהוא א"צ לקדשה שנית דהקידושין הראשונים הם קידושין אלא שהית' אסורה לו מכחש היתה חציה שפחה וע"י השחרור נסתלק האיסור ממילא מותר' לו וע"כ א"צ קדושין אחרים אפי' למ"ד פקעי דילפינן זה מקדושי קטנה שאינה קדושין מן התור' וא"כ כשנתגדל' (תהיה) צריכה קידושין אחרים אלא ודאי כיון שלא אפסק' אחר נגמר' הקידושין הראשונים ה"נ כאן כי פליגי באיפסק' אחר דלמ"ד גמרו אין באותו אחר כלום דאדרב' נתחזק הראשונים ואין לזר אתו ולמ"ד פסקו ממילא דבתר' הוה קידושי ודאי ונסתפק הרמב"ם הלכה כדברי מי וכ"כ התוס' שם שרב חסדא נסתפק כן ע"כ פסק הרמב"ם לחומרא דאם בא אחר וקידשה צריכה גט משניהם (מספק אי) קיי"ל כמ"ד פסקו מראשון (או) דלמא קי"ל כמ"ד גמרו אבל אם לא קדשה אחר אלא הראשון יכניסנה א"צ לקדושין אחרים וא"כ דברי הרמב"ם מבוארים היטב כפשוטן וא"צ תיקון כלל ומ"ש אין הקדושין קדושין גמורין לא נתכוין לומר דהוה ספק קידושין כמו שהבין רבינו הטור בדבריו אלא פשוט דאין כאן ספק דא"כ היה לו לומר ספק כמ"ש אח"כ ספק מקודשת לשניהם אלא ודאי דמקודשת ודאי וצריכ' גט כמו דס"ל להרא"ש אלא דקאמר דלא הווין גמורים דהא אסור' לו מחמת חלק

שפתח ע"כ נגמרו הקידושין אחר השחרור ואז מותרת לו מכל צד וא"צ לקדושין אחרים וזה לכ"ע אלא דאם בא אחר וקדש' אחר השחרור יש פלוגתא ואזלינן לחומרא זה נ"ל נכון מאד אף שלפ"ז יהיה קשה על הטור למה כתב מחלוקת בין הרא"ש להרמב"ם מ"מ ניחא לן לפרש שיהיה דברי הרמב"ם מתוקנים שפיר ואין מחלוקת כלל:

סימן מה

א **מקום שנהגו לשלוח כו'** מה שיש לדקדק בלשון סעיף זה אכתוב בס"ס זה בענין מחלוקת שבין רש"י לתוספות בשם ר"ח הוא בענין זה דלרש"י הוה החשש דהסבלונות בעדים עצמם הם הקידושין וזהו במקום דמקדשי ואח"כ מסבלם ולר"ח החשש כיון שמסבל והוא באתרא דמקדשי והדר מסבל חיישינן שמא כבר קדשה והלכו העדים למ"ה וכתב הטור נ"מ דלרש"י אין חשש אלא אם (חשש) [צ"ל שלחה] בעדים דאלו בלא עדים אין שייכות קידושין וכתב מהרי"ק שורש כ"ח ואפי' עד א' לא מהני ולר"ח אפי' אם (לא) שלח בעדים הסבלונות חיישי' שמא כבר קידש בעדים וממילא אם יש עדים שלא קידש ולא שלח לקידושין כבר אין חשש מכח הנהו סבלונות עוד יש פלוגתא בין רש"י לר"ח בגירס' בגמרא דלרש"י ברוב מסבלי תחלה אזלינן לקולא ולר"ח דוקא באם כולי מתא מסבלי תחלה לא חיישינן אבל אם המיעוט מקדשין תחלה חיישינן למיעוט משום חומרא א"א ומסקנת הטור כחומרא של שני הפירושין האלו וכתב הרשב"א בתשו' הביאה ב"י דלשני הפירושין אין חשש מחמת סבלונות אלא א"כ שידך תחלה דאל"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו דאין זה נזהרות מלקבל דורון מיד איש או שלוחו עוד יש נ"מ בין רש"י לר"ח דלרש"י אם אומר בפי' בשעת הסבלונות שהוא שולח אותם לשם סבלונות אין חשש ולר"ח יש חשש:

ב אף על פי שלא שלח הסבלונות בעדים משמע אפי' במקום שאין שם אלא מיעוט דמקדשי וה"מ חוששין אפי' בלא עדים והיינו אפי' אם שניהם מודים שלא היו שם קידושין וכן משמע דברי הטור שכתב ויצא קולא מתוך פר"ח שאם יש עדים שלא קדשה אחר השידוכים שאין חוששין כו' משמע דוקא צריך עדים לזה אבל לא מהני אם שניהם מודים והיינו אפי' במיעוט מקדשי וה"מ דהא מסקנתו להחמיר גם בזה אלא דמדברי ת"ה סי' ר"ז לא משמע הכי שהרי כתב וז"ל תו נראה דאף לר"ח אם יאמר השולח סבלונות אפי' בשבועה וכן המשודכת שלא קדשו כבר לא מהימנא ודוקא עדים מהימנים כמ"ש אבן העזר דלפי' ר"ח איכא עדים שלא קדשה כבר מהני משמע דינהו גופייהו לא מהימני וכן נראה דכיון דפסקו רבנן למלתיה דחיישי' באתרא דמקדשי וה"מ שמא קדשה כבר

לא מהימן נגד מה דקים להו לרבנן וכה"ג כתב בא"ז ביבמות גבי בועל שפחתו דבכ"מ שהכריעו חז"ל את דעתו שלכך נתכוונו אינו נאמן לומר לא נתכוונתי לכך ותו כיון דמנהג דמקדשי וה"מ א"כ אי מהמנינן ליה שלא קדשה כבר ואפ"ה הוא מסבל והיינו תמורת המנהג והטוען תמורת המנהג אפי' במגו אינו נאמן עכ"ל הנה דלשני הסברות שזכר אין חשש במיעוט דמה שכתב תחלה שהכריעו חז"ל את דעתו שלכך נתכוין אינו נאמן כו' זה אין שייך באתרא דמסבלי וה"מ שהרי אנו רואין שאין הדיעה כך לרוב אנשי העיר אלא שמצד החומרא חוששין בזה לחוש למיעוט וכ"ש למ"ש אח"כ שעיקר מה שאינם נאמנים הוא מצד שהוא תמורת המנהג וזה אין שייך במיעוט וכ"כ בתשובת רש"ל סי' כ"א שמוכח ת"ה בזה אין להחמיר במיעוט דמקדשי וה"מ וז"ל נהי דחוששין למיעוט היינו מן הסתם אל אם אמר להדיא דלא קידש פשיטא דאין חוששין כלל עכ"ל וגדולה מזו כתב סי' ק"א אם היה אצל הסבלונות ע"א אין חשש דאפי' למאן דמחמיר בקידושין בע"א מ"מ כאן בחשש של סבלונות אין להחמיר כלל וכן הכי רמ"א בסמוך בשם י"א דאם לא שלח הסבלונות בעדים כו' ואף לי"א השני שמבי' רמ"א ויש מחמירין כו' מ"מ מודים אם לא היה עדים לא בשעת השליחות ולא בשעת הנתינה דאין חשש וא"כ יש תימ' על שהעתיק רמ"א כאן אפי' שלא שלח הסבלונות בבעדים וגם הטור שכתב דלפר"ח בעינן עדים שלא קידש משמע של מהני הודאת איש ואשה ואפשר דהיינו דוק' ברוב מקדשי וה"מ דאע"ג דכתב אח"כ לחוש לחומרת שני הפירושין מ"מ תרי חומרא בפעם א' לא מחמרינן דהיינו דיש לחוש למיעוט ועו' חומרא דלא יהי' נאמנין מאן יימר לן דכולי האי מחמרינן בפרט שכתב מהרי"ק בסי' ק"א דרוב הפוסקים לא מחמירין במיעוט אפי' ביש ב' עדים בסבלונות ותודאין הוכחה מדברי הטור להחמיר שאין להאמין להם בהודאתם דה דנקט שאם יש עדים שלא קדש' היינו אם אומר שקדש' בודאי כבר ולא בסתם ותו דאפשר דהודאת הצדדים הוי כמו עדים כדאיתא בריש ב"מ בזמן שהם מודים או שיש עדים כו' משמע דשני אלו שווים והטור חדא מנייהו נקט ועפ"י פי' זה נר' לתרץ מ"ש הב"י וז"ל ודברים אלו צ"ע דאי מירי שלא היו שם עדית בשעת שליח סבלונות מ"מ איכ' למימר לר"ח דלמא קדש' קודם הסבלונות בעדים ואי מירי דאיכא עדים ג"כ של קדשה קודם לכן א"כ אפי' באתרא דמקדשי וה"מ נמי ואפשר ליישב דר"ל של יה שם עדים בין השידוכים לסבלונות וא"כ ליכ' למיחש דקדש' כבר וגם הוא באתרא דמסבלי וה"מ א"כ גם ליכא למיחש דלמא קדש' בסבלונות אלו לרש"י דלא חיישינן למיעוט' כנ"ל ליישב דבריו אבל גם זה אינו נר' דדלמא בזה הלכתא כר"ח דחיישי' למיעוט' וחיישי' לסבלונות כרש"י כי אין הדינים תלוים זה בזה ונוכל להחמיר בשתיהם עכ"ל ומו"ח ז"ל כ' דכיון

דמסבלי וה"מ א"כ גם ליכא למיחש דלמא קדש' בסבלונות אלו לרש"י דלא חיישינן למיעוט' כנ"ל ליישב דבריו אבל גם זה אינו נר' דדלמא בזה הלכתא כר"ח דחיישי' למיעוט' וחיישי' לסבלונות כרש"י כי אין הדינים תלוים זה בזה ונוכל להחמיר בשתיהם עכ"ל ומו"ח ז"ל כ' דכיון דמסבלי וה"מ אין לחוש לפר"ח אלא דמ"מ לעז איכא (לפירש"י) וכל היכא דליכא עדות לא חיישי' כלל לשום לעז והנה דחקו מאו' בפי' הדברים ובאמת הם כפשוטה לפי מה שהוכחנו במיעוט מקדשי וה"מ יש להקל בלא עדים אלא הם נאמנים גם הרשב"א מיירי בזה דמ"ש באתר' דמסבלי וה"מ פירושו דרוב האתר' כך אבל המיעוט מקדשי וה"מ וכיון דליכא עדים בסבלונות אין חשש כלל דלרש"י אין חשש כיון דאין עדים לא שייך קידושין מכח סבלונות דאין קידושין בלא עדים ולר"ח ג"כ אין לחוש שמא קדשה כבר כיון דאין עדים לא שייך קידושין מכח סבלונות דאין קידושין בלא עדים ולר"ח ג"כ אין לחוש שמא קדשה כבר כיון דאין עדים בסבלונות הפה שאסר ואמר ששלח סבלונות הוא הפה שהתיר במה שאמר שלא היה כאן קידושין כלל וזה דוקא במיעוט מקדשי וה"מ כנ"ל נכון ועיקר להלכה ולמעשה בס"ד וראיתי למו"ח י"ל להחמיר אפי' באין עדים כלל אלא הודא' פיהם לחו' יש להחמיר ולא נחית למה שזכרנו:

ג **דרך מקר'** פי' כל שאין מקפי' לקדש תחלה מחמת שאין מאמין לה הסבלונות אלא מקדים לקדש מחמת שלא תתחרט האשה כן הוא במהרי"ק סי' קע"א:

ד אבל בלא שדוכין דא"כ כ"א יאמר על כל פנוי' שלשם שדוכין שלח וזה אפי' לר"ח כמו שזכרנו בשם הרשב"א:

ה **וכל היכא דחיישי' אפי' אמו שניהן כו'** האי כל לאו דוקא הוא דבמיעוט מקדשי וה"מ מהני אם אמרו שניהם וליכא סהדי בסבלונות:

ו יום או יומים דבזמן קצר כזה אם איתא דקדשה ה"ל קלא:

ז **אע"ג דלא היו עדים בשעת נתינה כו'** כיון דעכ"ר הוו בשע' שנתן לשלי' הסבלונות אמרי' חזק' שליח עושה שליחותו וה"ל כקידושי ביא' דודאי אין עדים על הביאה אלא כיון שיש עדים על היחוד לשם קדושין אמרינן דהוה כאלו רואין את הביאה שהי' נסת מן היחוד ה"נ בזה שהתחלת נתינ' הסבלונות הי' ע"י עדים א"צ אח"כ לגמר הנתינה דהיינו לאשה:

ח שעשה איסור כולי הרב רמ"א כלל כאן איסור שבת ואיסור מחמת חרם בהדדי ואינם שוים דלענין שבת צ"ל דהשידוך נעשה סמוך לשבת ממש שואח"כ בשבת שלח סבלונות דבזה אין חשש לא לרש"י ולא לר"ח דכאן לא נעשו בודאי קדושין בזמן השידוך דהא שבת הוא וכה"ג מפורש במהרי"ק בסוף סי' קע"א דמיירי בכה"ג ורמ"א העתיק בקיצו'

דמשמע אפי' נעשה שידוך מזמן קדום אלא ששילוח הסבלונות הי' בשבת וזה ודאי יש חשש לר"ת דשמא כבר קדשה קודם השבת ובאיסור דכחם אין חשש דרש"י ולא דר"J כלל דודאי לא היה קדושין מקודם ולא עכשיו ע"י סבלונות ומ"ש אין חוששין בסבלונות שמא הם קדושין היינו לצדדיו דבאיסור שבת יש עכ"פ חשש לפר"ח ובאיסור חרם אין חשש כלל ובתשו' רמ"א סי' ל' כתב דאם היה הסבלונות שאולים הוה כמו בדבר איסור בזה ואין חשש שמא הם קידושין כזה לרש"י:

ט **כתב לה כתובה אע"פ שלא הגיע כו'** דאלו הגיע ליד' פשיטא דחוששין דאין דרך לכתוב כתובה קודם קידושין וכתב הריטב"א דאין חוששין אלא א"כ אמרו שניהם לסופר לכתוב וכתב' מדעת שניהם עכ"ל משמע דהיינו דוקא בדל שדיך דאי בשדיך אפי' כתבה מדעת א' מלבד ומ"ש ואין דרך כל אנשי העיר שכותבין כתוב' קודם הקידושין אין חוששין כתב הריטב"א אפי' שלח לה ג"כ סבלונות אין חשש באתרא דמסבלי והדר מקדשי:

סימן מו

א קול כתב מו"ח ז"ל בשם פסק א' של מהר"ל מפראג וז"ל ואני אומר הא דאמר' ר' אבא לא שישמעו קול הברה כו' אין פירושו דבזה שאמרו שמענו מפ' ופ' כו' סגי בכך דא"כ אמאי תנן יצא שמה בעיר מקודשת ה"ל למתני אמרו שניהם שמענו מפ' ופ' מקודשת א"ו תרתי בעינן דאיכ' הברה בעיר פלונית נתקדשת לפלוני וכשב"ד חוקרין אחר הדבר בעינן נמי דבאו שנים ואמו שמענו וכל היכ' שאין שם קול הברה בעיר לא נקר' קול דאל"כ לא תהא בת ישראל פנויה שילכו ב' ריקים ויאמר פלונית מתקדשת לפלוני וישמע א' ויעיד משמם הלכך צריך שיהיה הברה שאין בני העיר מקבלים קול הברה אא"כ יש בו ממש וכשיצטרף לזה שיאמרו שנים שמענו מפלוני חוששין לקידושין וכ"מ ברמב"ם שכתב וכן אם באו שנים ואמו ראינו כמו שמחת אירוסין כו' הרי לרמב"ם פשוט שאין לסמוך (על עדות) של שמוע' לבד והרמב"ם מדייק כי מדתנן יצא שמה בעיר מקודשת אלמ' ביציאת הקול בעיר תלי' מלת עכ"ל:

ב **ספק קרוב לו כו'** כ' במרדכי סוף גרושין ע"ש מהר"ם וז"ל היכא דעדים לא ראו שקדשה או שזרק לה לתוך חצר' א"צ (גט) וראי' מפ' ד' אחין וכולן שהיו בהן ספק קידושין כיצד ספק קידושין ספק קרוב לו כו' ולא איירי כה"ג שהעדים לא ידעו אם קרוב לו כו' אלא כדמוקי לה בגמ' בבת אחת א' אומר קרוב לו וא' אומר קרוב לה אע"ג דמן התורה אינה מקודשת דאוקי תרי בהדי תרי ואוקמי אחזק' דמעיקר' ופנויה היא מ"מ

ספק דרבנן הוא משום דאיכא חד סהדי דקרוב לה גזרו לה רבנן אבל בנדון זה ליכא סהדותא כלל שראו שנפלו הקידושין לתוך חיקה אין כאן קידושין כלל אפי' מדרבנן ואפי' היא מודה שנפלה לחיקה כמו מקדש בע"א דאפי' היא מודה אין כאן קידושין עכ"ל וזהו לענין חשש קידושין בעלמא ממילא כאן לענין קול הוה אמתלא עם הקול שנתקדשה בפני ב' כתי עדים אחת אומרת קרוב לה ואחת אומרת קרוב לו הוה אמתלא כיון דלכת אחת לא הוי קידושין נמצא דלא הוה דבר ברור והקול בטל:

סימן מז

לאחד מעדיה אבל אחר יש מ"מ ספק וחייב אשם תלוי וא"ל אוקי תרי בהדי תרי ומוקמינן לה אחזקה קמייתא וה"ל פנויה מ"מ מדרבנן הוי קדושין בזה:

סימן מח

א הוא אסור בקרובותיה דשווינהו אנפשה חתיכה דאסור':

ב ואז נאסר שלא יאמרו שהוא נושא קרובות גרושתו אבל כתובה א"צ ליתן מחמת הנמנע כו' דהיינו בפי':

ג אינו נאמן לאוסרה על בעלה דלא מהני שווי' על נפשיה חתיכה דאיסורה לקלקלה לאחר:

ד וזה אסור באשתו כתב רש"ל וז"ל דוקא בדורתיהם אבל ביניו דאסור לגרש בע"כ אינו נאמן וכ"כ המרדכי באומר שראה אשתו שזינתה דאין נאמן לאוסרה עליו עכל ועי' לעיל ס"ס מ"ו פי' דשם כתב מיהו אם היא מודה אח"כ שנתקדש' לראשון כו' והוא מתשו' הרא"ש שמבי' ב"י שם והוא סותר מ"ש בגמרא בדביתהו דר' חייא בגמר וכתב שם דאפשר לחלק בין אם היא עצמה מודה ובין אומרת כן בשם אחרים וחילוק זה אינו דודאי (גם בהיא מודה בעצמה א"נ) דהא אמרינן כאן דהיא עצמה אינה נאמנת ורמ"א תירץ קושית ב"י דשאני כאן הואיל ויצא הקול תחלה ג"ז אינו מיושב דהא מבואר שם בתשובה דאין בזה קול כלל ומי (הוא) שחלק לנו לומר דעכ"פ מקרי קצת קול ומהני בצירוף הודאתה ותו דהיה לטור לחלק בזה דלפעמים מהני הודאתה ותו דההיא תשובה עצמה סותרת דברי עצמה שז"ל שאפי' אם היא עצמה מודה בפי' שקבלה קידושין ממנו לאו כל כמינה לאסור עצמו על אותה שקידשה כבר ולא היה בה שום איסור אם היה בא עליה אלא דהוה אמרינן דשויתה לעצמה חתיכה דאיסורא ויוציאנה בגט בלא כתובה וכיון שהיא עומדת בדבריה הראשונים ואומרת שלא נתקדשה ויש אמתלא טובה למה

לכתוב הגט לא משוינן לה חתיכה דאיסורא עכ"ל הרי דמתחלה החליט דאינה נאמנת לאסור ואח"כ כתב דאלו היא מודה היה בה חתיכא דאיסורא ונראה דהכל ניחא דהסיפא דאמר ולא היה בה שום איסור כו' הוא דרך שני להיתר וה"ק דאין כאן חתיכת איסור אי מטעם הודאת' לאו כל כמינ' ואין כאן איסור אפי' בע"א ודרך שני הוא דאת"ל דהודאתה מהני ונחשב לעדות מ"מ אין כאן איסור בעצם הבעילה שיבא לאשתו דצריך לשני עדים לאיסור רק שפיה ענתה בה לאסור אותה וכאן אין שום חתיכה דאיסורא דהיא עומד' בדברי' ואין הודאה כלל כן י"ל ביאור הדבר ואין שום חולק לאסור ע"פ הודאת' כמשמעות הגמ' דדביתהו דר' חייא שמביא ב"י:

סימן מט

להורות בהן כן פירש"י משמע דנתינ' קידושין אין קפידא כ"כ דהיינו לסדר הקידושין תחת החופה שאין שם הוראה וא"כ בגט היה נמי לנו לומר כן דהא כלילנהו בחדא מחת' אבל לפי האמת אינו כן דבנתינת קדושי' אין שם הרבה פרטים באותו סידור ואין מצוין שינוים שם ששייך בהם הוראה אבל בסידור גיטין הרבה מאוד פרטים וזהו ודאי בכלל הוראה ואין ליתן לסדר גיטין אלא למומחה ברבים וכן המנהג בינינו שמכבדין בסידור קידושין אפילו אינו למדן גדול משא"כ בגט ועיין מ"ש בהקדמה בפי' פשוט דכל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין דהיינו אפי' דברים שאין בהם קול' יטעה אפ"ה לא יתעסק בהם אלא צריך שידע הכל על בורין וזה משמעות הלשון בטיב גיטין וקידושין:

סימן נ

א אין הקידושין חוזרין גזרה שמא יסברו שלא (היה) לשם קידושין ויקח אחותה ואפילו נתן גט חיישינן שמא יש אנשים שלא ידעו מהגט וידעו שזו היה ארוסתו ויתירו לו אחותה כיון שהחזיר לה הקידושין:

ב קדושי טעות דבזה לא גזרו שמא יטעו וכו' ב"י בשם הרשב"א דה"ה אם שלחה היא לו הוי כשלח הוא לה:

ג **אבל מן הנשואין כו'** הטעם דאין כאן גזירה ולא הבנתי זה דהאיך שייך אחר נשואין הדרי קידושין דבשלמא בארוסין משכחת לה במת הוא או היא הדרא בה היא אבל בנשואין אין שייך זה דאם מת הוא נוטלת כתובתה ותו לא ואי מתה היא הכל לבעל ושום דבר חזרה לא שייך בזה שוב ראיתי בתשובת מהרי"ל סימן כ"ג דזה קאי לענין תקנות ר"ת באם מתה תוך שנתיים:

דברי המגיה נראה פירושו דלהט"ז לא ק' רק הדיבור שכ' רמ"א בשם מהרי"ל דקידושין חוזרים וזה אינו שייך כי אם בארוסה אבל בנשוא' לא שייך לשון חזרה כי הכל שלו הוא רק דאם הוא ימות או יגרש יתן לה הכתובה ותו לא ואם היא תמות יהיה הכל שלו ואין לשון חזרה שייך בזה כלל כי אם במתי תוך שנתיים שייך ל' חזרה ובזה לא יקשה על הט"ז קושיית הב"ש שהקשה על החמ"ח דמהרי"ל ס"ל דקידושין לאו לטבועין ניתן רק שאין להחזיר מטעם שמא יאמרו כו' וזה לא שייך אחר הנשואין וא"כ מהר"ל קאי אבל הנשואים שבעולם אם מת הוא או היא או נתגרשה ולאו דוקא במת' תוך שנה או שנתיים מיירי מהרי"ל עכ"ל ולפי דקדוק הט"ז דלא שייך לשון חזרה במת הוא או היא אחר זמן רב מוכרח הוא דמהרי"ל מיירי תוך שנה או שנתיים דאז שייך חזרה אבל לענין דינא אין נפקותא בזה דגם הט"ז ס"ל הקידושין לאו לטבועין ניתן ונישו' כתובתה כמהר"ם מלובלין מדכתב הט"ז נוטלת כתובתה ותו לא עכד"ה:

ד **דמיו בזול כו'** דבענין זה שמין כל מחזיר אוכל שלא לדעת דאלו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל:

ה שהרי גרמה לו לאבד ממון זה דעת הרמב"ם והראב"ד הקשה ע"ז דגרמא דומה למוכר זרעוני גינה ולא צמחה שאינו משלם לו ההוצאה כללו של דבר איבוד ממון שבעל הממון עושה אעפ"י שזה גורם לו פטור עכל והמ"מ תירץ שאינה דומה לזרעים ששם הוציא הוצאות כדי להרויח אבל כאן לא היה כונתו כדי להרויח אלא די להתנהג כמנהג העיר וכיון שהוא נסמך עליו והיא חזרה בה דין הוא שמשלם וצ"ע עכ"ל ואין בחילוק זה כדאי לחלק דמה חילוק יש בין כדי להרויח או בלא להרויח ונלע"ד לחלק דבזריע' אין שם הרגש בשעת התחלת המעש דהיינו כשהוא מוכר אפשר שהמוכר עצמו לא ידע שזרע ההיא רע הוא ואח"כ כשלא צמח אז אין המוכר לא עבי' מידי דהיינו בשע' שהזיק מורגש אבל בכאן בשעת שההיזק מורגש דהיינו במה שגרם לו הוצאות היא הגורם ההיזק דאז בחזרתו נעשה היזק דמתחלת שהיה סבר שלא יחזור בו היה ניחא ליה באותן הוצאות ולא היה נקרא היזק אלא בשעה שחוזר אז מתחיל ההיזק ואותה השע' הוא חוזר ועקימ' שפתיו במה שחוזר ה"ל מעשה והוא כמו בידים בטור כתב שטוען על החוזר כי ג' טבעות שלח ולא היו שלו ומבקשים ממנו בעדם סכום גדול וע"ז השיב הרא"ש שישבע כמה היו שוים וכך ישלם והיינו אם אינן בעין משמע דפטור ממה שמעלילין עליו והוא מוכרח לשלם והיינו כדאיתא בח"מ סי' ע"ב בדין סייף שנאב' כולי וכן שם סי' שע"ט בשם הרא"ש בקולקול שנעשה בפרד שרכבו לקראת חתן:

א לאחר שדוכין חוזר הכל ב"י כ"כ בשם נ"י וז"ל דבלא קידושין ודאי לא מיקל כלום ואפי' אכל שם ואפי' איכ' שדוכין כיון דמצי למיהדר בהו ולהכי נקט ביה חמיו כו' וכ' ב"י ע"ז ואין נראה כן מדברי הרשב"א בתשו' שאכתוב בסימן זה עכ"ל וז"ל תשובת הרשב"א שמבי' אח"כ דאם אבי הכלה שלח להחתן בגדים לאחר השידוכין ואח"כ נתבטלו בין שחזר בו החתן כו' כמו שהעתיק הש"ע בסעיף שאח"ז. ובד"מ הביא ג"כ דברי הב"י שיש כאן מחלוק' בין הנ"ל להרשב"א כיון שכתב הרשב"א דלאחר שידוכין דינו כמו לאחר אירוס ע"כ וע"כ כתב רמ"א כאן ויש חולקין ואני תמה מאוד מאי מחלוקת יש כאן דודאי בין בשידוכין ובין בקידושין יש כאן חזרה וצריך להחזיר דאומדן דעת יש כאן שלא לשם מתנה שלח אלא לשם שישאו זא"ז ובזה הם שוים אבל לענן שבקידושין צריך דוקא שיאכל החתן כדי דינר ובזה עדיף בשידוכין דלא מהני אכיל דאפ"ד לא מחיל ומדברי הג"ה זאת שכתב ויש חולקים משמע שי"ח ס"ל דאחר השידוכין אינו חוזר הכל וזה לא היה ולא נברא ורמ"א כ' כאן בלא עיון:

ב **נתבטלו השדוכין כו'** דדין שדוכין לענין זה ודאי כקידושין אל דמוסיף על קידושין דכאן אפי' אם אכל החתן שם לא מהני וכמו שזכרנו בסמוך אלא בענין דכאן סיים הרשב"א וב"י מביא וז"ל ומיהו מסתבר שמה שבלה היא בגדים ששלח' אפי' חזר הוא מנכה לה שליש כדאמרינן בהדר' היא כו' משמע דכמו שאמרינן בסעיף ג' דאם הדר' איהי מנכה לו שליש הכי נמי בשלח' לו היא והוא הדר דגם כן מנכ' לו שליש ובטור כתב אח"ז בשם הרא"ש ראובן שנתן להחתן איזה סך על הנדן וחזר בו ראובן שחייב החתן להחזיר מה שקיבל כי לא נתן לו אלא אדעת' אם ישאו זה את זה ובודאי זה איירי שלא היה שם בקנס על מי שיחזור דאם לא כן היה לו לפסוק שישלם להחתן הקנס וסיים הרא"ש שם דהסבלונות ששלח להכל' חייב להחזיר לו כפי מה שהיו שוים בתחל' ולא כמו שהם שוים עכשיו וז"ל כיון שחזר' בה חשבינן דמי הסבלונות כמעיקרא בחשבון וישבע החתן כמה חוצי' בסבלונות וינכ' מה כו' משמע שאין מנכ' שליש מדלא זכר זה וקשה אמאי מ"ש סבלונות ממאכל ומשתה דלעיל חד טעמא לתרווייהו ונלע"ד דשאני הכי דחשבינן קבלת הכלה הסבלונות בשע' שקבלת' כאלו קבלו תשלומין קצת מה שנתן אביה להחתן על הנדן שכ"כ הרא"ש ודאי הסבלונות יהיה בחשבון התשלומין ממילא אין שייך כאן לנכות שליש דזה אינו אלא אם התשלומין עכשיו ואין בידה תחלה כלום אבל בלאו הכי ודאי בכ"מ מנכין שליש ואין חילוק בין חזר הוא או היא ובין מאכל ומשתה או סבלונות בין בשידוכין ובין בקידושין:

ח **שהמיר' אחות המשודכת וכולי הטעם** בטור בשם תשובת הרא"ש דיש בזה אונס לישא אחות מומרת והוה כאלו פירש תחלה שבזה יכול לבטל השידוך ונראה דה"ה אם זינתה אחותה והיתה אשת איש הוה פגם גדול או אפי' היתה פנויה והרתה לזנונים יש גם בזה פגם גדול אבל אם נעשה דברים אלו באחות אם של המשודכת לא דמי לזה דכיון לאו אחד הוא כנלע"ד להכריע בזה כיון שעיקר הדבר אינו אלא סברת הרא"ש ע"פ אומדנא כמוזכר בתשובה לא נלמד ממנה רק מה דדמי מכל צד ואין לך להוסיף יותר כנ"ל:

ט נסתחפ' שדהו אבל קודם הקידושין רק שנעשו שידוכין אינה שדה שלו עדיין ואפי' אם היתה שם שבוע' נאמר בזה שעל דעת זה לא היתה שבועתו וכ"כ בהדי' במהרי"ק שור' כ"א דשבועה לא מהני בזה:

י **כשרוצין לעשות הבטחות כו'** משמע דאין חילוק בין שידוכין לשאר דברים דגם בשידוכין צריך להזהר שלא יהיה אסמכתא זה דעת הרמב"ם והי"א שמביא רמ"א הוא דעת התוספות והרא"ש דמחמת הבושת שמפייס החוזר בשידוך אין כאן אסמכתא וכ"כ הטור כאן בשם ר"י אלא שאח"ז תיכף כ' שהנותן משכון על הקנס אינו כלום וז"ל ואם כ"א נותן משכון על הקנס שמתחייב לו כו' דכה"ג לא קנה במשכון כ"ז שלא נתחייב לו כלום כו' אבל בדבר שלא נתחייב בו לא יחול בו שיעבוד אלא צריך להקנות לו בסדור דלא כאסמכתא בב"ד חשוב כדי שיתחייב לו מן הדין אם יחזור בו ואז יתן לו החפץ במשכון ואז יחול השיעבו' על המשכון כו' עכ"ל וא"כ דבריו סותרים זא"ז וה סמוכים זה לזה וכן הקשה ב"י והקשה עוד על מ"ש הרא"ש בתשובה וז"ל עוד יש פנים אחרים לבטל כל הענין מטעם אסמכתא כולי שהרי הוא ז"ל פסק דאין בשדוכין אסמכתא עכ"ל ובאמת מה שהקשה באחרונה אינה קושי' דמ"ש פנים אחרים כונתו דלשאר פוסקים יש גם בשידוכים אסמכתא ולהכי קרי לה פנים אחרים ולא הביאם אלא לרוחא דמילתא בזה שם ובסמוך אח"ז אכתוב תירוץ אחר נכון ע"ז בס"ד אבל קושי' הא' ודאי קשה וא"ל דסוף דברי הטור קאי על שאר דינים לא על שדוכין כמ"ש בזה בפרישׁ' באריכות דא"כ לא היה לכתוב כאן אלא בח"מ ובבאמת כתבו שם בח"מ סי' ר"ז וא"כ מאי בעי כא ותו דכתב משכון על הקנס בה' הידיע דהיינו הקנס שזכר קודם לו דאל"כ היה לו לומר קנס בלא ח' ותו דברישׁ פ"ק דקדושין כתב דבר זה בהדיא בשדוכין ורש"ל כתב דבסתם שדוכין ודאי לא שייך אסמכתא אלא כאן דנותן משכן גרע טפי מדמבקש (משכן נראה) שמסתפי מאסמכתא ודברים אלו אין לאימר' דאעפ"י שמצינו כיוצא בזה בפ"ק דב"מ נפל עלי' מעבירין אותו ממנו כיון דנפל עלי' (גילה דעתו) דבד' אמות לא ניחא

ליה למקני אינו דומה לכאן דשם בקנין הכל תלוי בכונתו דגם משיכ' לא קניא אם אינו מכוין לקנות בה כמבואר זה בהרבה מקומות מ"ה האי דנפל עלי' לא מתכוין לקנות בד' אמות מ"ה לא מהני ד"א אבל כאן במשכון דשידוך ודאי נתכוין כדרך כל השידוכין אלא דליתר בטחון שמא לא יהיה ממה לשלם הקנס ע"כ לוקח משכון ע"ז ולא גרע מסתם שידך ואדרבה עדיף הרב' ולעד"נ דלק"מ דמצינו ב' חסרונו' בשדוכין הא' מצד אסמכת' שנית מצד מנה אין כאן משכון אין כאן כיון שאינו חייב לו כלום אין לו זכות במשכון עצמו והנה על האסמכתא שפיר י"ל מצד הבושת דאע"ג דמדינא אינו חייב מ"מ קנסוהו חז"ל ובטלו האסמכתא ועל השני' דמנה אין כאן כו' לא מהני טעמא דבושת דהא אין לו מנה מצדו דהחיוב שלו אינו כלום אלא דחכמים קנסוהו והפקיעו ממנו ככל דיני בושת וא"כ ודאי מנה אין כאן דדוקא אם יש לו ממון מצד שהוא חייב ע"ז משעב' לו המשכון משא"כ כאן דאין לו ממנה ממון מצד החיוב אלא מצד הקנס ויש הוכח' לזה מדברי התוס' בפ"ק דקידושין שכתבו בדין מנה אין כאן משכון אין כאן וכתבו בסוף ושמא בשדוכין לא אמרי' מנה אין כאן כו' משמע שיש ספק בזה ובפ' איזהו נשך כתבו בפשיטות דבשדוכין לא אמרי' מנה אין כאן כו' משמע שיש ספק בזה ובפ' איזהו נשך כתבו בפשיטות דבשדוכין לא אמרי' אסמכתא מפני הבושת וכן קשה על המרדכי ובפ' איזהו נשך כתב כמו התוספות דאין אסמכתא בקידושין ובפ"ק דקדושין כתב ע"ש רבינו יצחק בן יהודה גבי קידושין כמו שאמר הטור דמנה אין כאן משכון אין כאן א"ו כדפרישית דאינו דומה גריעותא דאסמכתא לגריעות' דמנה אין כאן מ"ה כתבו התוספות ל' ושמא כו' דשמא י"ל אף לענין מנה אין כאן אפשר דמהני בשידוכין אבל המרדכי לא ס"ל כלל דבר זה דמהני מנה אין כאן משכון אין כאן בשידוכין טפי מבעלמא מטעם שאמרנו ואין להקשות מאי נפקא מיניה במאי דלא מהני לענין משכון סוף סוף הא כיון דמהני טעם בושת דיש כאן חיוב גמור בלא אסמכתא א"כ נהי דלא קני משכון מ"מ יכול לגבות דמי הבושת מן המשכון אף אם לא קנאו המתבייש והוה כשאר ממון של המבייש דהוא בידו ויכול לגבות הקנס מזה הא ל"ק דודאי יש נ"מ הרבה דאם נאמר שזכה המתבייש מצד שיש לו שעבוד עליו אז אם יש ג"כ חובות אחרים על המבייש ואין לו לשלם לשניהם ה"ל זה שיש לו משכון בידו מוקדם לאותו אחר שהוא כבר קנה המשכון וה"ל כאלו כבר גבה חובו ואע"ג דאינו ברשותו כגון שחזר והשאילו לזה או שהוא ביד אחר בענין שהוא קרוי מוחזק מ"מ הוה לי' משכון שלו ויש לו זכייה בגופו ואין לזכרים חלק בו משא"כ אם לא קנאו ממש אז אין לו זכות בו טפי מאחר אם לא מצד שהוא מוחזק תחת ידו ותו לא ומה מדוקדק בלשון הטור דזה דכה"ג לא קנה

המשכון פי' שיהיה לו זכות בגופו כדין כל הדברים הנקנין במסיר' לאדם בקנין גמור ויש עוד הרבה דברים דכ"מ אם הוא שלו בקנין גמור כגון לקדושי אשה בזה המשכון וכיוצא בו אלה הדברים נראין ברורים ונונים להלכה למעשה בעזר החונן דעת ב"ה:

יא **שלא יהא אסמכת' כו'** נלע"ד דאף לדעת הרמב"ם דאין חילוק בין שידך לשאר דינים אין צריך לתקון שנזכר כאן אלא במקום דהקישור לא נעשה ב"ד חשוב אבל באם נעשה בב"ד חשוב פשיטא שאין כאן אסמכתא כמבואר בה"מ סי' ר"ד וא"צ תיקון בזה ולכן נראה שבשעת כתיבת התנאים בין חתן וכלה מזמינים לזה חשובים שבעיר ממילא אין כאן אסמכתא אבל חשש דמנה אין כאן שזכרנו אין בזה תיקון כמו שכתבנו:

יב ומיח' בעדים ז"ל תשובת הרא"ש שהבי' ב"י יראה לי כיון שהקנין היה ע"מ שיכתבו שטרות של סך מעות ויהיה הנאמנות ביד א' מהעדים בתנאי מפורש והי' חזרה קודם שבאו שטרות ליד הנאמן נתבטל כל הענין ולא יכתבו השטרות כלל כו' עכ"ל ונראה דה"ה אם נכתבו יכולה למחות שלא יתנם ביד הנאמן וכן מסיק שם וז"ל והרי חזרה שלא לתתם ביד נאמן כי לא היה קנין ע"ז ואף קנין לא היה מועיל דקנין דברים הוא העוד יש פנים אחרים לבטל כל הענין מטעם אסמכתא דבעי ב"ד חשוב כו' וכאן לא היה ב"ד חשוב כו' עכ"ל מ"ש תחלה שהקנין היה ע"מ שיכתבו השטרות משמע דצריך שיהיה מפורש התנאי הזה דוק' וכמ"ש אח"כ בתנאי מפורש ממילא אם לא פירשו כן אינה יכולה למחות שזכה החתן מצד הקנין נ"ל דהתם לא היה המנהג לכתוב התנאים כמו שהוא בזמן הזה אלא עיקר הקישור היה מה שנעשה בפני עדים וכשיכתוב שטרות ותו לא משא"כ בזמנים (אלו) שכל קישור השידוך הוא בכתיבת התנאים ממילא כל שעשו קנין תחלה בפני עדים וכתבו ראשי פרקים כנהוג א"כ אף לא אמרו ע"מ שיכתבו תנאים אח"כ כאומר בפי' שיכתבו התנאים וא"כ יכולים כ"א לחזור ולמחות בכתיבת התנאים שלא יכתבו כלל ובדרך זה שזכרנו דלא היה שם בכתיבת תנאים בתשובת הרא"ש הנ"ל מתורץ מה שהקשה ב"י על מה שכתב הרא"ש פנים אחרים כו' והלא בשידך אין אסמכתא כמו שזכרתי לעיל בסמוך דעיקר הטעם בשידך לבטל האסמכתא משום בושת וזה לא שייך אלא אחר גמר שידוך דאז נתפרסם ויש בושת ע"י זה משא"כ כאן דלא נגמר עדיין אין בזה בושת כי לא נתפרסם עדיין ע"כ כתב הרא"ש שם יש פנים לבטל הענין מצד האסמכת' דאין שם בושת כמו שזכרנו: וע"פ הדברים שכתבתי נראה דבעושין שידוך ומשלישין ממרנות שיתן הממרנות לצד המקיים בזה נגמר הקישור כמ"ש הטור וז"ל אם כל א' עשה שטר על עצמו והשלישו ביד שליש יעש שליש שלישותו ואע"פ דבח"מ סי' ר"ז סעיף י"ב מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו וא"ל אם לא נתתי עד יום פלו'

תן לו שטרו כו' שלא יתן לו דהיא אסמכתא והכי בשידך מטעם בושת יתן לו הממרנות ואע"ג שלא נכתבו התנאים כיון דנגמר הדבר ע"י נתינת הממרנות והוה כאלו נכתבו התנאים ושייך בושת אבל אם לא הניחו ממרנות בשעת גמר שידוך אלא עשו קנין וכתבו ראשי פרקים ממילא סומכים על כתיבת תנאים יכולים לחזור כי לא נעשה חיוב עד זמן כתי' התנאים וע"ז קאי הקנין ממילא יכולין לחזור ואין שייך כאן בושת כיון שלא נעשה עדיין גמר ממילא יש כאן אסמכתא ואחר כתיבת התנאים בקיבוץ כנהוג וכותבים שם בקיצור ונותנים להסופר להעתיק כל הנוסח השייך לתנאים אין אחד מהם יכול לומר שלא יכתוב הסופר דכבר נגמר כל הכתיבה כנלע"ד פשוט וברור בס"ד:

יג אם נותן משכון כבר נתבאר זה על נכון:

יד ע' בי"ד וכו' וע' מה ששכתבתי שם סי' רל"ה לענין מה שכתוב בתנאים הקנס לא יפטר את החרם בסעיף זה אע"ג דלא התנה מבוא עוד בתשובת הרשב"א ואפי' תאמר שהיה יכול לפייסה ליתן לה מעות ואפי' התנה שאם מסרב שיפייסנה וכדאמרי' בגיטין אטו תרקבי דדינרא בעי למיתב לה ואל תשיבני שהיה לו תחלה להתנות שאם תסרב הבת שיהא פטור לא היא דאונס לא שכיח היא דכל הבנות מתרצות למי שירצה האב או קרובים עכ"ל וע' במרדכי פ"ק דב"מ במי שפסק לבתו שתנשא לאיש ומת וניסת לאחר אם בניו פטורים מהקנס ויש לדקדק שם דלא ס"ל כרשב"א דחשוב לאונס מה שהבת אינה רוצה להנשא וע' בפ' מי שמת תשוב' בזה:

סימן נא

א **את מכנסת לי כו'** באשה שייך מכנסת כי היא באה לרשות בעלה אבל באיש לא שייך לשון זה אלא נתינה או כתיבה:

ב שאין אדם מקנה דשב"ל בח"מ סי' ס' כ' דדרך חיוב יכול לשעבד עצמו אפילו בדבר שלב"ל:

ג **לפיכך אפילו נכתבו כו'** בטור כתב ופי' רש"י שאם שניהם רוצים לכתבם ולהחתים עדים בדבר אין שומעין להם כדי שלא יוכל לטרוף ממשעבדי וכן נראה דעת הרמב"ם שכתב דברים אלו לא נתנו להכתב לפיכך אינו כשטר שיטרוף ממשעבדי ע"כ ור"י פי' דמדעת שניהם כותבין אבל מדעת א' לבדו אין לנו לכתבם לעשות שטר עכ"ל הטור הבין דברי רמב"ם שאם כתבו שטר מהני לטרוף ממשעבדי אלא כ"ז שלא נכתב אין טורף ממשעבדי והיינו כרש"י אבל המ"מ פי' דברי הרמב"ם שאין הכתיבה בזה עושה שטר לטרוף ע"כ כ' כאן הש"ע אפי' נכתבו כו' וע' אח"ז:

ד בד"א כשפסק האב לבתו דדעתו של אדם קרובה אצל בנו מרוב שמחה גמר ומקנה:
ה ואפי' ממשעבדי משמע מל' זה דאפי' בלא נכתב השטר הוי כן והוא תימא דפשוט בגמרא דלא גבי אלא מבני חורי ולא ניתן להכתב ובד"מ מעתיק בל' זה הדברים הנקנים באמירה או שקיבל האב קנין ומת החתן גובה הכל כמו שפסק ואי קנו מידו או שהיו שטר כתוב ע"ז גובה אפי' משועבדים עכ"ל ובודאי יש כאן ט"ס וצ"ל כמו שהוא בד"מ אלא דתמוה לי הא ודאי צ"ל דהריב"ש שכ' כן ס"ל כרש"י שזכרתי בסמוך והלא כבר פסק הש"ע כרמב"ם דלא מהני שטר לטרוף ממשעבדי ושם לא כתב רמ"א כלום וכאן פסק בסתם דטריף ולא כתב דרך י"א ונראה דזה מירי שעש שט"ח ממש ובה מודים הכל. וכן ראיתי בד"מ שכתב על דברי הרמב"ם וז"ל משמע אבל נתרצו שנים לעשות שטר ממש ודאי מהני:

סימן נג

א (בטור הוא סי' נ"ג) **יכול האב לומר ליבם כו'** פירש"י אבל לאחיו (או) יתן או תשב עד שתלבין ראשה והקשה הר"ן דהא קי"ל כאדמון דיכולה לומר או כנוס כו' אפי' בפסקה על עצמה אלא צ"ל הפי' שאלו היו אחיו קיים היה יכול להוציא ממנו בדיינים דדברים אלו נקנים באמירה וראוי לנו לעיין בישוב פירש"י דח"ו לומר עליו לא הורגש במשנה מפורסמת דאדמון ומי הכניסו לפרש המשנה דפ' מציאת האשה גבי היבם דוקא כרבנן דאדמון ונ"ל דיש לדקדק בפלוגתא דאדמון דאמר שם יכולה לומר אבא פסק עלי מה עלי לעשות דמשמע כשהיא תובעת אותו ויכולה לומר כן ממילא יש לה זכות לכופו שלא ישב בטל ממנה אע"פ שאינה רוצה לכוף את האב שיתן לו מה שפסק אבל האב עצמו אינו יכול לכופה לכך דודאי יכול לומר עתה מה לך כיון שאינך נותן הפסיקה בזה ודאי גם אדמון מודה דאז יכול החתן לומר לא אשא את בתך עד שתתן לי אבל במשנה דגבי יבם שפיר יכול לכוף גם האב לומר חלוץ או יבם כיון דליכא חיוב על האב ליתן לו (דיכול לומר) לאחיך הייתי רוצה כו' וזה מבואר מן המשנה שם דק אעסיק באמירת האב ליבם ע"כ יש חילוק בין אחיו ובין היבם אבל באמירת הבת באמת אין חילוק ובכל גוני תכוף אותו שהיא מקושרת לו ותאמר או כנוס כו' כנ"ל נכון לדעת רש"י ומו"ח ז"ל רוצה ליישב פירש"י דשם גבי יבם מירי בפסקה על עצמה דאז אדמון מודה לרבנן לתנאי דמתני' ודבר זה אינו דפסקה היא איך שייך לומר לאחיך הייתי רוצה כו' מה לו לדברים אלו הלא אם יבם אותה והוא כל הממון שלה לדידה דזכה בה ובממונא דהא דאמרי' במשנה דאדמון פסקה ע"ע כו' היינו שאין לה נכסים כמ"ש הטור בהדיא או שאין לו

והיינו ג"כ אין לה דאלו יש לה ודאי צריכה ליתן כמ"ש רמ"א סעיף א' דאם ידה משגת כו' משא"כ במשנה דיבם ודאי יש לה שהרי אומרות לאחיך הייתי נותן כו':

ב **שהפוסק לבתו כו'** ראיתי לפרש תחלה דברי הרא"ש והטור בעסק זה על משנה דפוסק כו' ביבם בפ' מציאת האשה וז"ל ופי' הרב האי גאון ודוקא בפוסק לחתנו אבל אם פסק לבתו כגון שאמר בשעת קידושין הריני נותן לבתי כך וכך קנתה הבת ואע"פ שמת החתן אינו יכול לומר לא פסקתי לבתי אלא ע"מ שתבא לידי נשואי החתן מ"מ שתינשא בו ואם לא ניסת ומתה והיה לה בן לא יירש אותו הבן אותו הממון אבל אם נתייבמה לא מצי לומר לאחיך הייתי רוצה כו' שהרי לבתו פסק ולא פקעו הקידושין עכ"ל הרא"ש וכתב רש"ל ע"ז פי' מאחר שאין בנה יורש אותו הממון ממילא אף היא לא קנתה דבמה זכתה וממילא יכול לחזור בו כשניסת לאחר שהיא עדין לא זכתה עכ"ל הבין הרב רש"ל דמ"ש הרא"ש דודאי לא פסק אלא ע"מ כו' הוא דרך הוכחה כלומר כיון דלא קנתה לענין הבן לא קנתה גם לדברי אחר אם מת החתן ואין זה במשמע הלשון דא"כ תליא תניא בדלא תניא דהיא גופיה מנא ליה דאמאי לא נימא שבאמ' ירשה הבן אלא נראה דאין כאן הוכחה אלא בדים זה גופיה פליג הרא"ש עם הכותב דהכותב לא ראה בדברי הרב האי אלא מה שמחלק בין פוסק לחתן או לבתו וסובר הכתוב דבבתו קנתה בכל גווני ואם תמות ירשה הבן וע"ז חולק הרא"ש ומסתבר' דלא ירשה הבן והוע ע"ד זה שבסמוך יתבאר בנותן לבתו מתנה שלא בשע' הקידושין ואומר ע"מ שתנשא לפלוני או אם ימות אותו פלוני לא זכתה כלל וכאן מיירי בנותן לבתו בשעת הקידושין הוי נמי דינא כי ממש אפי' אמר לה סתם כאלו אמר בפי' לפלוני דהא בקידושין דידיה עסיק עכשיו וא"כ לא זכתה לשום דבר בממון זה אלא החילוק שבין פוסק לחתן ובין לבתו אינו אלא לענין היבם דהיינו בפוסק לחתן ומת ונתייבמה יכול לומר איני נותן לך אבל אם אמר לבתו הריני נותן לך בשעת הקידושין ומת ונתייבמה חייב ליתן להיבם אותו סך דכיון שזכתה הבת עכ"פ בשע' הקידושין להחתן והיבם יבמה מחמת אותן קדושין אז הוי היבם במקום אחיו אבל בלאו הכי אין לה זכות אחר מיתת החתן אלא הם של אב:

ג **הפוסק מעות לחתנו כו'** זה לשון הגאון שהביאו הרא"ש והטור עד סוף הסעיף רק במקום שכתוב כאן ויש מי שאומר דה"מ בפוסק לחתנו אבל מי שנותן לבתו סתם זה אינו שם אלא בלשון זה אבל במי שנותן כו' והביא בדרישה דברי רש"ל ועל מה שאמר בסוף אין האב יכול לחזור בו וז"ל אבל אם מתה אין הבן יורשה נ"ל דהא נתן ע"מ שתנשא ולא נתקיים התנאי אבל כ"ז שלא מתה קנתה המתנה שהרי בידם לקיים התנאי דהא נתן

בסתם ע"מ שתינשא אבל לעיל היכא דליכא יבום שלא זכתה בו היינו משום שאמר אני פוסק לבתי ולא הזכיר ע"מ שתינשא אלא מכח אומדנא הוא שלא נתן אלא ע"מ שתנשא לו א"כ לית ליה מידי בגווה עכ"ל ואני תימה בזה שחילק בין אמר סתם מכח אומדנא ובין אומר כפירוש דהא כתב בהדיא הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ע"פ הירושלמי דסתם היה ע"מ לכנוס ונלע"ד לפרש דברי הגאון בדרך זה דאם אומר לבתו שלא בשעת קידושין אני נותן לך ע"מ שתנשאי לפלוני אין לה שום זכות רק בנשואי פלוני ולא בנשואי אחר ולא לירש הבן וכן אם אומר בשע' קידושין סתם שנותן לבו הוי כמו שאומר לפלוני כיון שעוסק בקידושין שלו ודינא ג"כ כן כמו שזכרנו אבל אם אמר שלא בשע' קידושין ע"מ שתנשאי סתם אז יש לה זכו' לענין נשואין דהיינו אפי' בנשואי אח אם ימות הראשון אבל לא לירושת הבן וכמ"ש רש"ל ואם שלא בשעת הקידושין אמר לבתו סתם הריני נותן לך מתנה ולא זכר שום נשואין ודאי הוי שלה לכל דבר שבעולם אפי' לירוש' הבן נמצא שלא בא הגאון אלא לחלק בין שעת קידושין או לא דברישא אמר בשעת הקידושין ואז אין חילוק בין אומר להחתן או לבתו והא דנקיט הגאון פסק המעות לחתנו לא תידוק מיניה אבל לא לבתו אלא תרווייהו שוין כיון שהואר בשעת קידושין ואין לה זכות בעולם אלא לאותן קידושין דוקא ותו לא אפילו בנשואי אחר וחד מנייהו נקט דהיינו פסק לחתן שכן אורחא דמלתא אח"כ אמר בסיפא דאם נותן שלא בשע' קידושין ואמר בפירוש ע"מ שתנשא דאלו לא אמר אז ע"מ שתנשא הוי שלה לגמרי אפילו לירושת הבן אלא דבהזכיר ע"מ שתינשא הוי שלה לענין נשואין הן בזה הן באחר אם ימות זה אבל לא יורשה הבן כלל הדברים דבנותן לבתו שלא בשע' הקידושין ולא זכר שום נשואין דזה לא מקרי כלל פוסק לבתו דפסיק' שייך דוקא בשעת קידושין אבל זה מקרי נותן הוה ככל מתנות ושלח הוא לכל מילי אלא דאם הזכיר נשואין יש חילוק אם אמר לפלוני אין לה זכות בעולם רק לנשואי פלוני ולא לאחר ואם אמר סתם נשואין יש לה רשות אפי' בנשואים אחר אבל לא בדבר אחר כ"ז שלא בשעת קידושין מקרי פוסק ואז אין חילוק בין פוסק לחתנו או לבתו והוי כאומר לפלוני שלא בשעת קידושין שזכרנו ואין לה זכו' זולת זה בנשואי החתן ותו לא רק לענין יבם יש חילוק בשע' קידושין בין פוסק לחתן או לבתו לענין אם נתייבמה כמו שזכרנו לעיל בדברי הרא"ש וכאן בדברי הגאון לא מיירי כלל ביבם ובדרישה כתב דבע"מ שתנשאי סתם כגון שנתקדשה אעפ"י שמת קנתה לגמרי ולא נהיר' לע"ד דא"ת מאחר שנתקיים התנאי הוי המעות שלה א"כ גם באם תנש' לפלוני נימא הכי א"ו שלא מקרי נתקיים התנאי דהא לא ניפת אלא נתקדשה לחוד ומת ע"כ הוה עיקר דמלתא כמו שזכרנו בס"ד:

ד **ור"ת** פי' דלא זכה בהן הבעל פי' מכח אומדנ' בח"מ סי' ס"א הקשיתי אהדדי, הך דנדונית חתנים דאזלי' בתר אומדנ' אההיא משנה דר"פ הנוש' המקבל עליו לזון בת אשתו דאפי' אם מתה אשתו חייב לזון בתה ושם תירצתי ע"פ העיון בתו' פ' נערה אליב' דר"מ דהעיקר לרבנן דר"ג דל זכה החתן בנדוני' הוא מטעם שכ' האב בשעת הפסיקה שיבואו הנכסים עם בתה מבית אביה לבית בעלה ומ"ה אעפ"י שקנתה כ"ז שמחוסר מעשה דהיינו ההובאה מאבי' לבעל לא זכה וע"כ אזלי' בתר אומדנ' כגון זה שאין החתן מוחזק פירושו דוקא שהאב החזיקו דהיינו שנתן לו אבל לא מהני מה שתפס מעצמו אפילו בחיי אשתו לר"ת אם לא מצד שיכול לומר קים לי כרש"י ואז מהני מה שתפס בחיי אשתו וע' בת"ה סי' שכ"א וע"כ לקמן מהמשנה שזכרנו דשם לא חסר מידי מהפסיקה שלו ע"ש:

דברי המגיה כתב ב"ש סק"י ותו' כתבו דאיירי בנשואה אפ"ה אם מתה לא ירש הבעל בלא בא עדיין לידו דאומדנ' הוא שלא כ' לה אלא כדי שתהנה בתו כו' והא דלא אמרי' אומדנ' בפוסק מזונות לבת אשתו ולא אמרי' אומדנ' דלא חייב א"ע ליתן לה מזונות אלא בשביל משום דלא אמרי' אומדנ' היכ' דזה שהוא חייב א"ע ליתן לו הוא חי דהיינו בת אשתו שהו' התחייב עצמו ליתן לה והו' חי בזה לא אמרי' אומדנ' משא"כ כאן שפסק לבתו ומתה אמרי' אומדנ' עכ"ל וצ"ל לדבריו דהאומדן הוא שלא תהנה רק בתו ולא חתנו דאי הוי אומדן גם שיהנה חתנו א"כ הרי חתנו חי הוא ולמה לא יזכה חתנו עכ"פ בחצי חלק שלו דהא לא אמרי' אומדן דלא כ' לו אלא בשביל בתו דכיון דחי הוא וכ"ש אי היה פוסק לחתנו דאז אפי' מתה בתו מחויב ליתן לחתנו כיון שחתנו חי לא אמרי' אומדנא דבשביל בתו כ' כמו בבת אשתו דלא אמרי' בשביל אשתו נתן דאין לחלק כלל ולומר דשם לא יהנה אישה כלל ממה שנתן לבתה אבל כאן רוצה שיהנה בתו דודאי אם היה בתו בחייה מחויב ליתן לו מה שהתחייב עצמו אף אם יקח חתנו כל מה שנתן לעצמו ולא יתן שום דבר ממנה לבתו דהיינו אם היה עשיר בלא"ה וא"צ כלל לפסיקתו גם אחר נתינתו לא יצטרך למעות אלו שנתן לו ולא יהנה בתו ממנה אעפ"כ מחיוב ליתן לו מה שהתחייב עצמו א"כ גם במתה בתו מחויב ליתן לחתנו כיון דהפסיק' היה לחתנו והוא חי כנ"ל לדבריו וזה לא משמע כלל דהרי רמ"א לא חילק כלל בין פוסק לחתנו או לבתו ועל ב' חלוקות אלו כ' ופי' ר"ת לא זכה בהן הבעל וגם בתוס' שם כתב בפי' דאנן סהדי שאין דעת האב ליתן נדוני' זה אלא ע"מ שתהנה בתו ממנה כמו הבעל הרי שכתבו בהדי' דגם הבעל יהנה ממנה א"כ לפ"ד יתן לו עכ"פ החצי חלק שלו כיון שהו' חי ועו' דא"כ מאי מקשה הגמרא לימא בפלוגתא דראב"ע ורבנן קא מפלגי כו' דלמא כ"ע כרבנן והא

דגוב' את הכל ולא אמרי' אומדנ' משום דמה שהוא חייב הוא חי ודומה לבת אשתו דאף שפסק בשביל אשתו ומתה מחויב ליתן לה מכח שהיא בעצמה חייב ה"ה כאן כיון דזו שכ' לה חי גובה את הכל דמידי דהו' כאלו כ' לה איזה מתנה אם מת אח"כ דמחויב ליתן אחר מותו ה"ה כאן גובה אחר מות' דהא משום אומדן אינה מפסידה כלום כיון שהוא חי וגם היה לשנות בגמ' אבע"א ראב"ע ואב"א רבנן וגם דמשני הש"ס דכ"ע כראב"ע ומחלק מדיד' לדידי' לר' נתן דמדידי'לדידה לא כתב לה אלא ע"מ לכנוס ולפ"ד הוא איפכ' דלא אמרי' אומדן זה כיון שהוא חי והו' חייב עצמו ליתן לה ובמדידה לדידי' הוא ג"כ להיפך כיון דלא חייב האב א"ע אלא לבתו והו' מתה אמרי' אומדן כמ"ש אלא ודאי דלענין אומדן אין חילוק בין אותו שהוא חייב חי או לא וקושיות הט"ז קיימ' לפ"ד מ"ש מפוסק לזון בת אשתו דלא אמרי' שם אומדן וע"ש תירוצו כי קושי' הנ"ל מוצאו מדברי הט"ז וגם מה שהקשה הב"ש ר"ס צ' בשטר חצי זכר לפי תירוץ הט"ז לק"מ עכד"ה:

ה **אפי' עשה האב עליו שטר כו'** בד"מ מביא קודם לזה בשם הגהת אלפסי דאם זקפ' עליו במלוה כאלו בא ליד החתן דמי ואח"כ מביא דעת ת"ה סי' שכ"א דלא מהני וכ"פ רמ"א כאן וטעמ' דת"ה שם כיון דבטעמ' תליא מלתא אפילו זקפה עליו במלוה אית' להאי טעמ' ונלע"ד דאם נתן האב ממרנ"י לחתן כפי מה שנהגו האידנ' במדינה זו יש לפסוק כהג"ה אלפסי הנ"ל בממרנ"י מחייב עצמו אף לפי שאינו חייב לו כלל כדאית' בח"מ סי' ג' דאם כותב על עצמו שמשעב' עצמו נגד כל שמביא כתב זה אעפ"י שבאמת ידוע שאינו חייב לו כלום מ"מ חייב מחמת ששיעב' עצמו נגדו וה"נ בממרנ"י דהא בהחזיקה האב (להחתן) פעם א' במעות אמרי' אחר זה דגמר והקנה לו האב בכל גוונא וה"ה נמי בזה שתיכף שיצאה הממרנ"י מידו חייב הוא לכל מי שיבאנו עליו אף על פי שלא חייב לאותו המוציא כלל אין לך גמר והקנה גדול מזה דהא אם יוציאנה אחר יצטרך לשלם לו והו' יחזור על חתנו במה שנתן הממרנ"י לאחר נמצא דהאב נקרא מוצא מהחתן כנלע"ד ברור:

ו **אבל אם תפס החתן כו'** דוקא קודם שמתה כ"כ ד"מ בשם ת"ה סי' שכ"א:

ז **ואין חילוק בכל זה בין פוסק לבתו כו'** ז"ל ד"מ בשם המרדכי ומצאתי בשם רבינו ברוך שהקהילות עשו תקנה על כל איש ואשה שעשו נשואין (וניפטר) א' מהם בתוך שנתיים בלא זרע קיימא שיחזיר חצי הנדוני' ותכשיטים ליורשי המת עכ"ל ומ"ח כתב רמ"א כאן ואין חילוק בכל זה בין בתו או לבנו ומת ולכאורה יש לפרש הך מלתא דגבי איש שמת אין אחריות כתובת אשתו ע"ז הממון ומעשה בעשיר א' שהשי' את בנו בת טובים בלא נדוני' ופסק לבנו אל זהובים ותוך חצי שנה לנשואין מת הבן ולא היה לו שום

ממון זולת מה שפסק לו אביו כיון שצריך להחזירו לכאו' לא גבי' כתובה מזה העזבון וזה לא נשמע ולא נראה ותו דא"כ גם ב"ח שזה היה חייב לו ג"כ לא יגבה מזה הממון וזה ודאי אינו מסתברא אלא פי' דבר זה הוא בפוסק להזווג סך ממון ביחד שיהיה שלהם לעולם כמו בפוסק לחתנו ומתה הבת ה"נ בזה אם מת הבן אין להאשה זכות עוד מחמת פסיקת חמי' אבל בענין תשלומי ב"ח או פרעון כתובה שלה כל החיובים שיש לאשה על בעלה נוטלת מזה הממון וזה פשוט לע"ד וא"ל באמת למה תגבה כתובתה מזה הממון י"ל דמעיקרא כשפוסק לבנו מכנים עצמו לספק זה באם ימות תוך זמן שתטול כתובתה מזה ודומה לזה כתבו התוס' ספ' נערה דף כ"ז ד"ה שלא כתב כו' וז"ל כל הלוקח פרה מחברו ונטרפה אנן סהדי שלא ע"מ כן לקחת וי"ל דהתם אנן סהדי שבאותו ספק הוא רוצה ליכנס והא דסוף הגוזל אלא מעתה יבמה שנפלו לפני מוכה שחין תיפוק ליה בלא חליצה דאדעת' דהכי לא קידשה כו' ה"נ גבי כתובה הכניס אב עצמו כספק זהו שאם ימות הבן שתגבה האשה כתובה דאל"כ תמנע עצמה מלהינשא לו ובדוכת' טובה מצינו שחשו רבנן משום חינה כההיא דיש אלמנה ניזונת דהיינו כי היכא דלא תמאן האשה להינש' לאישה ה"נ ודאי כן הו באין לו שום ממון להגבות' זולת זה כנ"ל ברור:

סימן נו

א **אלא** (**ל' יום**) **מיום התביעה** בטור הבי' בזה פלוגתא דרש"י פי' בזה משעת קידושין והרמ"ה פי' משעת תביעה ונ"ל דבאלמנה דשיעורי' ל' יום כ"ע ס"ל דמשעת תביעה וזה מוכיח מל' המשנה נותנין לבתולה יב"ח כו' ולאלמנה ל' יום דמשמע דדין ל' יום באלמנה כדין יב"ח של בתולה שהוא מיום התביעה ודוקא בבוגרת פליגי דאמרי' בגמ' דבוגרת היא כתביעה דאלמנה ורש"י ס"ל דבמה שניסת בוגרת היא במקום תביעה דבתולה דהיינו כאלו כבר נתבע' קודם לזה יב"ח לענין הכנת רוב תכשיטין ומ"מ עדיין צריכה ל' יום מן הקידושין אחר הבוגרת לתקן לגמרי כל צרכיה לחופה אבל אלמנה לא חשבינן אלא בשעת התביע' דבזה אין שייך לומר כאלו כבר נתבעת דאין שיעור קצוב לנשואיה דדוקא בבתולה בוגרת יש זמן קצוב דרוב בתולות נישאת לזמן הבוגרת ע"כ ה"ל כאלו נתבעת קודם לזמן ההיא משא"כ באלמנה אין זמן קצוב לומר דקודם לזה ה"ל נתבעת ע"כ חשבי' מן התביעה שאח"כ לענין ל' יום שלה לא מן הקידושין נמצא במ"ש בוגרת היא כתביעה דאלמנה אין הדמיון אלא לענין ל' יום לחוד לא לענין התביעה דהרי לא אמרו אלא בתביע' דמשמע כמו שהוא השיעור באלמנה אם תבע' כך הוא בבוגרת בלא תביעה אלא מן הבוגרת דאל"כ לא היה להם לומר אלא בוגרת היא כאלמנה אבל הרמ"ה פי' דגם

לענין התביעה הם דומים ובאמת ל' הגמ' טפי מסתברא כרש"י מטעם שזכרני וראיתי בזה דברים לומר דלרש"י הוה גם באלמנה מיום קידושין ואינו נכון כלל מטעם שזכרנו:

ב **אם י"ב חדש** פי' בחור נושא בתולה זה דעת הרמב"ם ולא כהטור שס"ל דאין בבחור חילוק ואפילו נוש' אלמנה צריך י"ב חודש:

ג או שפירס' אע"ג דבס"ס כתב רמ"א דעכשיו המנהג שלא לדקדק אם היא נדה מ"מ לא נשתנ' דין זה דנימא דחייב לזונה דמ"מ יכול לומר לא חפצתי לקחת' בזמן נדת':

ד בין היא שיכול' לומר אינ' יכולה להיבעל ואביה יכול לומר למחר תמרוד בבעלה ותבוא אלי עד שתגדיל ואצטרך לתכשיטים אחרים:

ה ואין ראוי לעושת כן עיין סי' ל"ז:

ו אעפ"י שי' חולנית זה מיירי שעכ"פ ראויה לביאה אבל באינה ראיה לביאה לא כמ"ש רמ"א בסי' ס':

סימן נז

א ונכנס עמה בדרך לחצר שלו כצ"ל וכ"ה בגמ' ובטור:

ב ונתייחד' עמה שם נראה דהך נתיחד אין פירושו יחוד הראוי לביאה דהיינו שאין שם אדם אלא החתן והכלה דא"כ פשיטא דקונה אפי' ברשות שלה כדמוכח בסי' ס"ג סעיף ה' דיחוד הראוי לביאה קונה אפי' באלמנה ותו דהא סיים בסיפ' נכנס עם הבעל לחצר ללון כדרך עוברי דרכים בפונדק והיינו שיש ג"כ שם אנשים הרבה וא"כ גם ברישא ע"כ מיירי מדר' זה אלא פשוט דלא נתכוין בזה אלא להורות דהך כניסה עמו היינו ששהתה עמו שם יחדיו בלילה ההיא ולא כניסה לחוד קאמר:

ג **בעצמה מבית אביה** פי' בלא הבעל או שלוחיו כמ"ש אח"כ בהדי' אבל לענין האב או שלוחיו לא מעלה ולא מוריד באלמנה דדוקא בבתולה נערה שהיא ברשות אביה לא יצאה מרשותו כל שהוא עמה משא"כ באלמנה:

ד ואין הבעל עמה משמע דאם הבעל עמה בעלה יורשה אפי' מתה בדרך ונרא מזה דאפי' באלמנה דאמרי' בסי' ס"ג דאין חופה קונה בה מ"מ בדרך הנזכר כאן שהבעל הולך עמה מן החופה לבית הנשואין קנאה לכל דבר מחמת מסיר' לרשותו ואע"ג דהחתונה בבית אבי הכלה לא הוי כבית שלה כיון דכבר נותן האב אותוח החדר לחתנו אפי' דרך שאלה הוי כממכר וכ"ש אם מוליך אות' לבית שיבעלנ' ולא אמר חופה אינו קונה באלמנה אלא אם אינו הולך עמה וכ"כ הרב המגי' וז"ל וכבר נתבאר שלא תכנס לרשות הבעל לירושתה בלכתה אליו אלא א"כ הוא או שלוחיו עמה עכ"ל משא"כ בהיא חופה דסי'

ס"ג אין שם הולך עמה לבית הנשואין כי בדורות הראשונים לא היו עושין חופה על כלונסות אלא שהיה בית מיוחד לנשואין ולשן הולכין החתן והכלה ואין שייך שם מסיר' רשות דהא לא הלך עמה אלא כל א' בא בפני עצמו ובזה ניחא לי' מה שלא הזכיר רמ"א בסי' נ"ד דבאלמנה אין חופה קונה לפי שלדידן שהולך החתן עם הכלה מן החופה שלנו לבית הנשואין שפיר קונ מצד מסיר' לרשותו כנ"ל:

ה או של שניהם ל"ר למ"ד בסי' ל' סעיף ג' דבנותן הקידושין לרשות שניהם הרי הם קדושי ספק דהתם הטעם משום קנין אם יקנה אותה שתהי' לו לאשה בזה יש ספק ברשות שניהם אבל הכא כבר קקנאה בשעת קידושין אלא שצריך עדיין לנשואין וביחו' בעלמא סגי ובזה הוה רשות שניהם שפיר לומר שלשם נשואין נכנס שם:

סימן סא

א וע"ל [סוף] (צ"ל ר"ס) נ"ד דהיינו דשם כתב דהאידנ' מקרי חופה שמעמידין חתן וכלה תחת יריעה המונחת על כלונסות וא"כ עד אות' שעה לא מיקרי חופה לכל דבר המועיל מחמת חופה ולא כי"א שהביא רמ"ח סי' נ"ד שהינומ' מיקרי חופה ויש עוד נ"מ כמו שכתבתי בי"ד סי' שמ"ב ע"ש. ונראה דהיינו כדעת אחרים שמביא ב"י כאן בשם הר"ן דחופה לא היינו יחוד כו' בכל מה שנזכר כאן דחופה בלא ביאה קונה היינו בבתולה אבל בבעולה אין החופה קונה כמ"ש סי' ס"ג ועיין מ"ש סי' ס"ג מזה:

ב **אשה חולנית כו'** זה העתיק מתשובת הרא"ש כלל נ"ד וז"ל ראובן חלק נכסיו והניח קרקע לנדונייתא בתנאי שאם תמות קודם נישואין שישאר הקרקע הקדש וחלתה חולת מות וכדי להפקיע הקרקע מיד הקדש הלכו קרוביה והושיבוה במטה בחליה (תחת החופה) עם א' מקרוביה ועשו ז' ברכות כדי שירשנה ומתה מחולי זה ולא קרב אליה ונראה דלא ירשנה כו' כיון שלא היתה ראויה לביאה כמו בכניס' לחופה ופירסה נדה. והשיב הרא"ש דאין באותה חופה כלום חדא שלא היתה ראויה לביא' כמו שכתבתי ועוד אזלי' בתר אומדנ' דעת ראובן שרצה לעשות טובה לנשמתו ליתנו להקדש ולא שירשו יורשיו רק שייר כדי שתנשא בתו וכ"ש שלא היה כדעתו שיביא לידי א' ע"י הערמה הלכך אומדנ' דמוכח הוא והקרקע היא הקדש עכ"ל מ"ש בתשו' זו שלא היתה ראיה לביאה כמו שכתבתי האי כמ"ש היינו מטעם השואל שכ"כ אבל לא ממש כוותיה דאלו השואל כתב דיא כנדה וזה אינו להרא"ש דהא איהו ס"ל דחופת נדה הוי חופה ליורשה כמ"ש בטור בשמו סי' זה אלא ע"כ דהרא"ש ס"ל דזו גרע מנדה דבנדה עכ"פ בדעתו לבא עליה אחר שתטהר וע"ז אמרי' שפיר דחופה קונה כיון שעיקר החופה בשביל זה משא"כ

כאן שאין כוונתו אלא ליורשה ולא לביא' כי היא בסכנת מות ע"כ מודה הרא"ש דאינה יורשה אלא דיש לי תימ' רבתא על רמ"א בכאן דע"כ לא הפקיע הרא"ש את היורשי' שם אלא בענין שלא היה לה להאשה נכסים כלל אלא שהאב זיכה לה להנשא בזה נישואין כדרך כל הארץ ואם לאו יהיה להקדש וכאן הוה כאלו לא ניסת כיון שאינה ראויה לביאה אלא כוונת הפקע' מהקדש לא הוה כאלו מתה פנויה. משא"כ באשה שיש לה נכסים כבר והיא מכוונת שאותו הבעל שיקדשנה יהי' יורש שלה ע"י הקידושין שיקדשנ' למה לא יהנו מעשי' דהא אפי' ציותה מחמת מיתה דבריה קיימין בממון שלה דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי כ"ש בזה שעשתה מעש גדול ונתקדשה עבור זה ודאי שפיר הוה קידושין גמורים ועוד נראה דאפילו בההוא דהרא"ש הוה קידושין גמורים והבא עליה בחוליה חייב מיתה אלא דלענין ירושה בנכסים שלא זכתה כ"א ע"י נישואין כמאמר האב וזה לא מקרי נשואין סתם משא"כ כאן שהנכסים הם שלה כבר ונראה לענין מעשה דהוא יורשה כאן ועיין מ"ש בסי' צ' בס"ד ראי ברורה:

דברי המגיה כתב ב"ש בסק"ד וא"ל ת"ל הא צריך להחזיר כו' וכן הקשה בט"ז ומכח זה כתב אם היה לה ממון זכה הבעל מחמת מחילה כו' אבל לא תי' על הקושי' למה לא מחזי' הנדוניא כו' ויותר מסתברא דלא שייך כאן מחילה די"ל דהיה לה חופה דהיתה סבורה שתחזיר לבורי' כו' וכן הוא לשיטת הרמב"ם כו' ה"נ לדידן עכ"ל ולא ידעתי מה עלתה על דעתו בדברים אלה מה שא"א לשומען חדא דהא אפשר לומר דרמ"א מיירי שחלת' חולת מות דהיינו שא"א לעמוד מחולי זו וגם לא תהיה ראויה לביא' ויהיה מתנועע והולך הלוך וחסר עד אחר שנה אעפ"כ לא ירשנה בעלה אחר שנה כיון דלא היתה ראויה לביאה בתוך שנה מיום כניסת' לחופה עד אחר מותה ועוד הא יש לדקדק בדברי רמ"א שכ' אע"פ שכנס' עם המטה תחת החופה כדי שירשנ' בעלה אינה חופה כלל מאחר שאינה ראויה כלל ואין בעלה יורש' פתח בחדא כדי שירשנ' בעלה וסיים בתרתי אינה חופה כו' ואין בעלה יורשה לא היה לו לכתוב אלא מאחר שאינה ראויה לביא' אין הבעל יורשה ול"ל לכתוב אינו חופה כלל א"ו דרמ"א למד מתשובת הרא"ש שכתב דאינו יורשה מחמת דאינו ראוי' לביא' ולמד מזה תרתי מילי דלא הוי חופה כלל דתהוי אשתו בכך כיון דלא הוי ראיה לביאה וגם אין בעלה יורשה וכ' סתם אין בעל יורש' יהיה מטעם שיהיה הן מחמת שלא קנתה בחופה זו כיון שאינ' ראויה לביא' הן מחמת שצריך להחזיר הנדוני' דהאי ואין בעלה יורש' לא קאי אלמעלה מה שכתוב מאחר שאינ' ראויה לביאה כי הוא דין בפני עצמו והאי מאח שאינ' ראויה כו' קאי אמה שכתב אינה חופה כלל ולא אשל מטה הימנו דהיינו על מ"ש ואין הבעל יורשה ועל תשובת

הרא"ש בודאי אין מקום לקושיתו כלל דהא כתב שם בתשובה וכדי להפקיע הקרקע מיד הקדש הלכו קרוביה והושיבוהו במטה עם א' מקרובי' ועשו ז' ברכות כדי שירשנו כולי א"כ נוכל לפרש שירש' דהיינו יורשי' ירשנה אחר שתמות כיון שהיה לה נישואין יצא מהקדש והם ירשוה וגם נוכל לומר שהחופה היתה עם א' מקרובי' שראוי ליורשה בלא"ה כמ"ש שם והושיבוה במטה עם קרובי' ועשו ז' ברכות משמע שהנשואין היה עם א' מקרוביה וא"כ נוכל לומר דהוא הוא היורש בלא"ה והשאל' היה להוציא מן ההקדש מחמת החופה כנ"ל ועוד אפי' אם הכניסו' לחופה עם אחר דאינו ראוי ליורשה בלא"ה הדין נותן שלא יחזור הנדוני' ליורשי' אי היה כאן נשואין גמורין דהא קי"ל כל תנאי שבממון קיים אפילו בשל תורה א"כ כ"ש אם התנה קודש שנשא' שאם תמות בתוך שנה לא יחזיר ליורשי' כהתקנה כ"ש דמהני התנאים ואינו מחזיר א"כ כאן דהכניסו' לחופ' בשביל כך שירשנה בעלה כשתמות אח"כ סמוך לחופה אין לך תנאי יותר מזה כיון דהכניסוה לחופה בשביל כך שגירשנ' בעל' כשתמות סמוך לחופה אח"כ ולפ"ז גם אם נפרש דברי רמ"א כפשטן דאין הבעל יורש' מחמת שאינ' ראויה לביא' לק"מ קושייתו דת"ל דצריך להחזיר בלא"ה כיון שהוא תוך שנה ראשונה דהא בשביל זה הכניסה לחופה כדי שירשנ' וה"ל כאלו התנ' שלא תחזיר דמהני התנאי שהיה קודם הנשואין ועוד הא רמ"א כ' סתם אשה חולני' חולת מות אע"פ שכונס' עם המטה כו' משמע דלא מחלק בין מה שהכניס' היא עצמה משלה או ממה שנתן לה אביה דלעולם אין בעלה יורשה וע"ז הוא עיקר קושיות הט"ז דבאם היה לה נכסים משלה למה לא ירשנה בעלה מטעם שמחלתה לו וא"כ אין מקום לקושיתו כלל על רמ"א דת"ל בלא"ה צריך להחזיר תוך שנה כו' דרמ"א רוצה לומר דאין הבעל יורשה אף מה שהכניסה בעצמה משלה ולכן צריך להטעם שאינה ראוי' לביאה דוקא וגם מ"ש דיותר מסתבר דלא שייך כאן מחילה די"ל דהיתה סבורה שתחזיר לבורי' כולי אין הדעת סובלתן דא"כ למה מיהר' ליכנס לחופה ולא המתינ' עד שתעמוד מחולית' וא"ל דהיתה מוכרח' מכח רצון הבעל שהיה רוצה בכך היה לה לאסוקי אדעא שעושה זה כדי שירשנ' דכיון שאינה ראוי' לביאה ואינו רוצה להמתין עד שתעמוד מחולית' בודאי דעתו בשביל שירשנה ולא היה לה להיכנס תחת החופה כיון דמוכח מלתא דעושה כן כדי שירשנה ומדנכנס' תחת החופה עמו בודאי סברה וקבלה ומחלה לו וקונה מטעם מחילה כיון שנכנס' לחופה בשביל כך ולא דמי לשיטת הרמב"ם אם היתה נדה ונכנסה לחופה דאינו יורשה דשם לא אסקא אדעתא מידי ולא מחלה לו משא"כ כאן דאסק' אדעתה ומחלה לו כמ"ש וגם מ"ש הח"מ דעדיפא מניד' כו' מ"מ הא קי"ל רוב חולים לחיים עכ"ל לא אדע שום נפקותא בזה כיון

דנשאה ולא היה רק דעתו כדי שירשנה כמ"ש רמ"א כי היה סומך שבודאי תמות וגם לפי מ"ש דא"כ היה להם להמתין עד שתחזור לבוריה ואח"כ יכניסו לחופה א"ו שעל דעת כן נכנסו לחופה וגם מתה אח"כ מה מועיל לענין זה דקי"ל רוב חולים לחיים כיון דהיא מתה וגם דעתם לא היה בשעת החופה שיבא עליה אח"כ כשתחזי' לבורי' רק כדי שירשנ' כמ"ש ואף שנוכל לומר דדעתם היו לנשואין גמורין כי סמכו עצמם דרוב חולים לחיים רק משום חשש שמא תמות מיהרו ליכנוס לחופה כדי שירשנ' מ"מ כיון שמתה וחזי' דאינה מן הרוב החולים החיים ולמפרע לא היתה ראוי' לביאה אין כאן חופה כלל דבשלמ' בנידה אחר שמטהרת עצמה היא ראוי' לביא' ונתקיים כוונתו למפרע משא"כ כאן ומה שהביא החמ"ח ראי' מהא דאמרי' ביבמות דף נ"ז דיש חופה לפסולות דהיינו אלמנה לכ"ג פסלה מתרומה אע"ג דלעולם לא תהיה ראוי' לביאה עכ"ל אין ראיה כלל דהתם אין הטעם דאין חופה קונה באינה ראוי' לביאה אלא דקנסינן לה הואיל דמשתמרת לביאת עבירה וחופה קרוב' לביאה היא שהרי ת"ק ס"ל דאף מן האירוסין לא יאכלו בתרומה אף דאין שייך קנין באירוסין א"ו משום קנס הוא ובהדי' אמרי' שם דף נ"ח דחופה אינה קונה ועיין מ"ש סי' ז' עכד"ה:

ג **כשר הדבר כו'** דהיינו דאיכא ב' דיעות בזה דהרמב"ם ס"ל דחופת נדה לא הוי חופה והרא"ש ס"ל דהוה חופה לכל דבר חוץ מזה שאינה גובה תו' והר"ן הביא ב' דיעות בריש כתובות וכתב לפי שאנו נוהגין עכשיו לעשות חופה בלא יחוד אין אנו מקפידין אם היא נדה אם לאו ומ"מ כשר הדבר שלא תכנס לחופה עד שתטהר עכ"ל ועפ"ז נמשכין דברי הש"ע כאן ויש להביא ראי' להרמב"ם ממ"ש ריש כתובות הרי שהי' פתו אפיו וכו' ומת אביו של חתן וכו' מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה וכו' וכן מי שפירסה אשתו נדה הוא ישן בין האנשים הרי דלענין אבילות נסיב תחלה דנעשה האבילות קודם החופה רק שהיה פתו אפוי ולענין פירס' נקט אשתו דהיינו אחר כניס' לחופה וקא מדמי להו להדדי לענין שמירה מן היחו' אבל לענין כניסה לחופה אם כבר פירסה נדה אחר שפתו אפוי לא אמרי' דגם בזה כונס לחופה וימתין בבעיל' מצו' עד אחר שתטהר ואע"ג דאיכא פסידא והיינו דאין לעשות החופה כל שאינה ראוי' לביא' וזה מבואר כדעת הרמב"ם וצ"ל דעת הרא"ש החולק על הרמב"ם דמ"ה לא שנא התנא באיסור נדה דכונס לחופה משום דלאו אורח' הוא להרחיק החופה מן הבעיל' אבל איסור' ליכא ומו"ח ז"ל הקשה כאן קושי' על הרמב"ם ודחק לתרץ והוא ללא צורך כי אין כאן קושי' כלל לפי מה שכתבתי הדברים פשוטים:

ד **ועכשיו המנהג כו'** הטעם דאנו קי"ל כדעת אחרי' שזכרתי בסמוך בשם הר"ן דחופה לא היינו יחוד ואפ"ה הוה נישואין כיון שמסר אותה לרשות החתן: בעת ההיא בנוסח הברכה מהר' ה' אלהינו ישמע בערי יהודה: כתב בטור ישמיע ונראה שאין נוסחת הטור עיקר דהא בירמי' סי' ל"ג כתוב עוד ישמע כו' וכן הוא בגמרא ובאשר"י וברמב"ם וכן הוא המנהג ולכן המשנה בזה דו על התחתונה: מה שאומרים משמח חתן וכלה לא עם כי שם לא קאי על הדיבור שבהם בזיווג אלא שישמחם הש"י בפרנס' שניהם בסוף קאי על שמחת הזיווג כפירש"י:

סימן סב

א בסי' רפ"ד גבי מילה עיין מה שכתבתי שם בי"ד מזה:

ב **אלא ברכת אשר ברא כו'** מ"כ למהר"ל מפראג במ"ש בגמ' והוא שבאו פנים חדשות וז"ל ולקמן אמרי' דאשר ברא מברכים אפילו בלא פנים חדשות ומ"ה יש מוכיחים דאשר ברא לאו ברכת חתנים היא אבל אין זה ראיה דאיכא למידק איפכ' דקאמר בתר הכי יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אי איכא (פנים) חדשות מברך כולם ואם לאו מברך שהשמח' במעונו ואשר ברא מדלא קאמר יומא קמא מברך ברכת חתנים מכאן אילך לא ש"מ דגם אשר ברא ברכת חתנים היא ומ"ש והוא שבאו פנים חדשות רב יהודה איירי בכל ברכת חתנים דמפרש אח"כ ומאי מברך דאמ אח"כ לפרושי אתא (על הא) דאמרי' דוקא כשיש פנים חדשות אבל לעולם אשר ברא הוי ג"כ ברכת חתנים ונ"מ דצריך י' והא דאמר מברך ' ומברך ו' ולא קאמר שהשמחה במעונו דלאו ברכה בפני עצמה היא רק כולל אותו בברכת הזימון והרמב"ן ז"ל כ' דאשר ברא צריך י' ושהשמח' במעונו בג' דלאו מברכת חתנים ועת' נהנו אף שהשמח' במעונו בי' דוקא וכך ירא דס"ס הכל מברכת הנשואין היא וכתיב במקהלות וכו' על כל דבר שהוא מקור יש לברך בי' וכן ברכת אירוסין הכל עסקי מקור וזיוג דלא מצאנו שום ברכה הן של אבלים הן של נשואין שתהיה בפחות י' וכן עיקר ונכון עכ"ל:

ג ביום ראשון לבד ל' מהר"ל מפראג ואם ברכו נשואין ביום מברכין בסעודה גם בליל' דלא גרע מפ"ח דסעודה נחשבת פ"ח כ"כ הרא"ש ולפ"ז אלמנ' שניסת ביום אין מברכן בליל' כלל דכבר עבר היום ולא שייך פ"ח באלמנה ומ"מ במ"ס משמע דיומא קמא דקאמר היינו אף בערבית דאיתא התם רבותינו נהגו לומר בבוקר ברכת חתנים על כוס בפ"ה כל ז' וכן בערבית קודם הסעודה מברכין אות' ע"כ משמע דכל ז' מברכין בבוקר

ובערב ואפי' ביום ז' משמע דמברכין אף בלילה ולפיכך באלמנה נמי מברכין ז' ברכות אף בלילה כך ירא' עכ"ל:

ד ושמעו הברכות ז"ל רש"ל ואני כתבתי בספרי דוקא שלא יהי' שם בשעת הברכות:

ה דשבת וי"ט דאית' במדרש מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות בא לכאן ובשחרית בשבת מברך ג"כ כיון דכבוד יום עדיף מליל' ובסעודה שלישית הן שם עילוי ותו דאיכ' למ"ד דיוצא במיני תרגימ':

ו אלא מביא כוס אחר הטעם בגמרא גבי קידוש וברכת המזון דלא יעשה המצוה חבילות פי' דבכוס אחר נראה עליו כמשאוי וה"נ בזה וי"א ס"ל דשאני ברכת המזון וקידוש דהיינו שאכל עד השבת דכוס של ברכת המזון הוא שייך על העבר וקידוש על העתיד מש"כ (כאן) דשניהם על הנשואין:

ז על ב' כוסות דרגילין בארוסין בלא נשואין ועוד דרגילים להפסיק בקריא' כתוב' בנתים וכ' בדרישה מדכתבו מניהו לפניו ומביאין לו כוס אחר יש ללמוד דא"צ להביא ב' כוסות יחד כמו שאנו עושין וגם פשוט דאין מברכין דוי הסר אלא על כוס ברכת המזון דהא אין בו ברכה דשייך לומר שאין עושין מצות חבילות עכ"ל ולי נראה להיפך בתרתי מילי אלו דהא אין מנהגינו לומר דוי הסר אלא כשאומרים ז' ברכות ולא כשאומרים אשר ברא לחוד ובדוי הוא נכון לעשות כן דבדוי חסר נזכר שעה ברכת ישורון בני והיינו ברכת חתנים דיש שם ברכות על העתיד על חתן וכלה וכל המתעסקים באותו מצוה ומ"ה באשר ברא לחוד אין שם ברכה לחתן וכלה אלא הודא' לחוד אומדים נוד' לשמך מ"ה אין ראיה ממ"ש שחוזר מבי' כוס אחר דשם לא היה מהנהג באמירת דוי הסר כי אינו רק פיוט אחד וע"כ א"צ להביא ב' כוסות ביחד משא"כ בינינו שאומרים דוי הסר בשביל ז' ברכות ע"כ יש להבי' ביחד לומר דוי הסר על כוס האח' שמייחד לז' ברכות ואחר דוי הסר מניחו ונוטל הכוס של ברכת המזון ואח"כ חוזר ונוטל את של ז' ברכות כן הוא נכון: שאלה. אדם שעושה נשואין לבתו ודרך שא' מקרוביו או אוהביו מסייע לו בהוצאת הנשואין או שעשה לכבודו ועושה סעודה לחתו וכלה ומזמין שם קצת מאוהביו ביום א' מימי הנשואין אם יש לברך שם ברכת הנשואין או לא לפי שפסק בא"ע בטור ובש"ע סי' ס"ב שאם אוכל החתן חוץ לחופתו אין לברך שום ברכת חתנים אם יש איזה חילוק בדבר כי ראיתי הרבה פעמים שמברכין אפי' בבית אחר אם עבדי שפיר או לא: תשובה. בפ' הישן איתא אמר רב חתן ושובינין פטורין מן הסוכה כל ז' מ"ט משום דבעי למיחדי ופרכינן וליכלי בסוכ' ליחדי בסוכה ומשנינין אין שמחה אלא בחופה וליכלי בסוכה ולחדי בסוכה אין שמחה אלא במקום סעודה וליעבדו חופ' בסוכה

אביי אמר משום יחוד רבא אמר משום צערא מפירש"י יחוד שסתם סוכותיהן הי' על גגותיהן ולא שכיחי רבי' ולפעמים יצא החתן לצורכו ויתיחד אחר עם הכלה ורבא אמר משום צער של חתן שהמקום צר ופתוח ואין שם אלא ג' דפנות והחתן בוש מלשחק עם כלתו וכתבו התו' משמע מכאן אם יצא החתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר דאין מברכין שהשחמה במעונו ולא ברכת חתנים כיון שאין שמחה אלא בחופה והרא"ש הבי' דבריהם וכתב ז"ל ונראה דמהכא אין ראיה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכין לאכול בבית אחר דה"פ הכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו אבל אם הולך לגמרי בבית אחר הוא וחבריו ועושה אותו בבית עיקר גם שם נקרא חופה ויוכל לברך שם ברכת חתנים וכן היה מעשה באדם א' שהוליך כלתו לעיר אחרת והצרכוהו לברך שם ברכת חתנים עכ"ל ונראה לכאורה כוונת הרא"ש דדוקא כשהולך לבית אחר ושם יגמור הנשואין שלו כל ז' ימי המשתה אז דוקא יברך ברכת חתנים באותו בית דאז נעקר קביעת החופה מבית הראשון אבל אם הלך לשמוח בבית אחר קצת היום ואפי' כולו ולשוב אח"כ לבית חופתו אין לברך באותו בית אחר ב"ח ויש מקום לפי' זה מלשונו דאמר בסיפא אבל אם הולך לגמרי בבית אחר כו' וכן יש להוכיח מל' הטור א"ע סיק ס"ב שכ' וז"ל ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לתוך חופתו אין לברך ב"ח אבל אם הולך לגמרי לבית אחר כו' עכ"ל משמע דבדעתו לחזור לחופתו לחוד תליא מלתא וא"כ בנדון דידן שסעוד' שאחר עושה לכבוד חתן וכלה חוץ לבית הנשואין לא היה שם לברך אעפ"י שיש שם הרבה שמחות חתן וכלה כיון שהחתן וכלה ילכו אח"כ לבית שלהם. אמנם כי דייקת יסח לא תימא הכי חדא דא"כ לא הי' לו להרא"ש לכתוב תחלה ונראה שאין מכאן ראיה שאין לברך במקום שהחתן וכלה הולכים לאכול בבית אחר כו' דמשמע לאכול לפי 'שעה הולכים שם אלא היה לו לכתוב הולכים לקבוע מקום הנשואים בבית אחר כיון דבזה תליא מילתא דצריך לעקור קביעות בית ראשון ותו דהא סיים הרא"ש בסיפא גם שם נקרא חופה משמע דבשע' שנקרא בית השני בית חופה נקרא גם הראשון בית חופה היינו שדעתו לחזור לביתו הראשון דאל"כ לא מתישב ל' גם אלא נעקר שם חופה מבית הראשון ותו דאי תפרש כן דעת הרא"ש יקשה לך לפי סברתו דמחלק בין הולך לסוכה להולך לבית אחר מנא לי' לחלק בתרי חלוקים דהא בסוכה אין שמחה כלל כמו שהזכיר בתלמוד' לעיל בפי' ובבית אחר שם שמחה על קצת היום הרי חילוק א' ואי ס"ל דעוד (יש) חילוק שני דאף בבית אחר שיש שמח' לפי שעה לא סגי כיון שדעתו לחזור לבית הראשון אין מברכין מנא לי' חילוק השני דדילמא אף בדעתו

לחזור מברכין כיון שיש שמחה לפי שעה ואינו דומה לסוכ' שאין שמחה כלל אלא נ"ל פשוט דדעת הרא"ש באמת הוא כן ואין כאן אלא חילוק א' דדוקא בסוכ' שאין בה כלל שמחה אין מברכין משא"כ בהולך לשמוח עם כלתו בבית אחר אף שיחזור אח"כ לבית הראשון מ"מ באותה שעה שהוא שמח בבית שני נקר' גם אותו הבית אז חופ' וע"כ לא הזכיר הרא"ש תחילה אלא הולך לאכול בביתו ותו לא דר"ל לאכול ולשמוח שם כדרך אכילת נשואין ואז יהיה עיקר שמחתו שם משא"כ באילת סוכה דאין שם שמחת נשואין דאינה ראויה לכך וע"ז שפיר מסיים אבל אם הולך לגמרי לבית אחר כולי לאפוקי מסוכה שאין לבבו שלם בשמחה ואין הולך שם רק לאכילה הכרחית לצאת ידי חובת מצוה ותמיד חושב לחזור עם כלתו לבית חופתו דשם הוא שמחתו משא"כ בהולך לאכול ולשתות בבית אחר דבאותו שעה אינו חושב על בית חופתו כיון שיש לו שמחה בבית זה מה חסר לו אז שלא יברך שמחה במעונו וב"ח ועל דרך זה מתפרשים ג"כ דברי הטור א"ע דלעיל שכ' ואם יצא לאכול בבית אחר ודעתו אח"כ לחזור לחופתו כו' פי' שאינו הוצרך לשמוח בבית אחר רק לאכול לחוד אכילה ההכרחית כדרך כל אדם ולא נעשה בשביל שמחת נשואין בלא דעתו לקיים שמחתו אחר האכילה בשובו אל נוהו מקום חופתו אז לא יברך בבית אחר וכן נראה לפרש גם מדברי המרדכי פ' הישן והג"ה אשד"י פ' הישן בשם ר"י בר אברהם שהי' מעשה שהי' החתן ושוביניו סועדים בבית אחר שלא בבית חופ' ולא הניח לברך שם ב"ח מיירי ג"כ בדרך זה שלא היו סועדים שם דרך שמחת נשואין ולא נעשית הסעודה לכבוד חתן וכלה ודעתו היה לחזור ולשמוח בבית החופה אבל בנדון דידן שאדם אחר עושה סעוד' לכבוד חתן וכלה לשמוח אותו שם מדוע לא יברך הברכות אין לך בית החופה גדול מזה דמה לי מקום שמשמחין בו ב' או ג' ימים ומה לי מקום שמשמחין בו יום א' ומלבד כל הנזכר נרא' דעכשיו יש לברך אפי' בבית כשהחתן וכל' הולכין ושמחים שם דעיקר בית החופה שזכרנו שיש שם ביארו התוספת והרא"ש דהיינו מקום עיקר ישיבת חתן וכלה ושם מברכין כל ז' וסיים הרא"ש והטור וז"ל ונוהגין באשכנז שעושין אפריון לכבוד החתן והכלה והוא נקר' חופה ושם מברכים כו' עכ"ל וברור הוא דגם דעת התוספת כן במה שכתבו במקום עיקר ישיב' חתן וכלה דהיינו בחדר שמייחדין שם החתן וכלה ואין לזרים אתם רק בעת שמשמחין אותם ומ"ה לא הוי שמחה בסוכה כמ"ש רש"י לעיל ששם בוש החתן מלשחק עם כלתו לפי שהסוכה פתוחה תמיד כל היום והכל רואין אותם משא"כ בבית המיוחד לו ולכלתו שיוכל לשחק עמה בעת שבני אדם פונים מאליו וכן משמע ל' התלמוד בפ"ק דכתובות בא' שבעל ולא מצא דם וראה ר' שמחמת רעבון בא הדבר ההוא והאכילם והשקם כו'

והכניסם לחופה ובעל ומצא דם כו' ש"מ שהחדר שהחתן יכול לבעול שם נקרא בית חופה ואף שיש מי שמני' שם והכניס' לחדר אין הדין עמו לשבש כל הספרים הישנים דגורסים לחופה וכן ראיתי בשם הגאון מהר"ל מפראג שקיים הגירסא דלחופה מטעם זה נמצא שיש שמח' יתירה לחתן וכלה בבית החופה טפי משאר בתים ע"כ חילקו שפיר בין הבתים משא"כ עכשיו שאין קורין חופה רק למה שמקדשין הכלה תחת מטלית הפרוס' על הכלונסות כמו שהביא רמ"א בא"ע סי' נ"ה אין שום מעלה לבית שעושין בו סעודת הנשואין טפי מבתים אחרים וקורא אני ע"ז שמחה מה זו עושה בבית זו טפי מבתים אחרים דמה לי כותלי בית זה או ב"א ע"כ נראה ברור דיש לברך ב"ח בכל בית שעושין בו סעודה לכבוד החתן וכלה ושמחים שם וכ"ש לפי. מה שאמר הר"ן דלפי הנראה לו יש לברך בכל גווני בבתים אחרות ושכן נוהגין היום לברך בכל אחת מהבתים אפי' שלא במקום חופה אלא שיש לחוש לדברי התו' עכ"ל כמו שהביא ב"י בא"ע סי' ס"ב ולפי מה שכתבתי לעיל נלע"ד דאין פוצה פה עכשיו שלא לברך נאו' דוד הוא הקטן: אחר זמן ראיתי בכתבימהר"ל מפראג ז"ל בפ"ק דכתובות שפסק כוותי וז"ל ואנו מברכין אף במקום שלא היתה שם החופה אע"ג דאמרי' בסוכה וליחדי בסוכה וליתבי בסוכה וקאמר שם אין שמחה אלא חופה שאני התם דלא יכול לשמוח כראוי אבל לענין הא מלתא איכא שמחה ומברכין שם עכ"ל:

ח ואין דעתו לחזור בב"י כתם בשם ר' ירוחם בהולך לעיר אחרת עם כלתו אעפ"י שנשתהו זמן מרוב' בדרך עושה חופה בעיר שבא שמה ונוהג עמה ז' ימי משתה ונקרא ברכ' חתנים בבית חתנים עכ"ל וכתב ב"י ע"ז דהך זמן מרובה היינו עכ"פ תוך ז' דאי לאחר ז' אין מקום לברכת חתנים והא דכתב הרא"ש לפעמים שהולכין החתן וכלה לעיר אחרת צריך לברך ב"ח אינו סותר מ"ש בפסקי תוספות פרק קמא דכתובו' כשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת א"צ לברך ברכ' חתנים ע"כ דאפשר דהתם איירי כשהולכים לעיר אחר' לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך ז' ולהרא"ש כשהולכין להתיישב ולדור שם באותו עיר אחר' ואפילו את"ל דפליגי אנן אהרא"ש סמכי' דפוסק מובהק הוא עכ"ל ועפ"ז נמשכו דברי רמ"א בכאן ובאמת אין נראה נכון לפרש כן ולחלק בין דעתו לחזור או לא דלא הוזכר מזה ותו דר' ירוחם כתב בפי' ואפי' זמן מרובה ואנן נימא דוקא תוך ז' וכי ס"ד לומר דהפוסק יכתוב דבריו בחידות ולא במראה בפי' ואפי' באמורא תפסינן בגמרא דצריך לפרש דבריו וכ"ש בפוסקים ולעד"נ דהדברים כפשוטן דרבניו ירוחם כתב בפי' שבמקום שיבאו שם עושה חופה כו' נמצא דעד הנה לא עשה חופה דהיינו שקובעים שמה לנהוג ימי משתה דאם כבר עשה שם חופה היה לו לומר עושה חופה

אחרת אלא ודאי דמיירי שבמקום הראשון לא עשה שם חופה כלל למשתה ולשמחה אלא אחר שקידש' ובירך ב"ח הלך עמה לעיר אחרת בזה אמרי שפיר ששם עושה חופה לקבוע סעודה וזה מוכח עוד מדכתב ונוהג ז' ימי משתה ואי ס"ר שכבר הי' שם במקום הראשון קביעות למשתה קצת זמן הי' לו לומר ומשלים עליהם ז' ימי המשתה אלא ודאי כדפרשתי ומ"ש ב"י דאין מקום לב"ח אחר ז' ודאי כן הוא אם התחילו ז' ימים מה שאין כן כאן שלא היתה התחלה כלל (ודאי נוהג) אפי' אחר ז' וזה דומה למ"ש במת קרוב של חתן או אביו דדינו שנוהג אבילו' ברישא ואח"כ ימי משתה כדאיתא בי"ד סי' שמ"ב וה"נ כן הוא וכן נראה לפרש דברי הרא"ש שמביא ב"י בדרך זה שצריך לברך ב"ח דהיינו שעדיין הי' בית חתנים להם בשעת ז' ברכות וכן משמע בדברי הטור שכתב אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו הבית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ב"ח וכן לפעמים שהולכים החתן וכל לעיר אחרת צריך (לברך שם) ב"ח עכ"ל הרי כאן כתב (ב' בבות והי' לו לכתוב בתחלה לבי' אחר או לעיר אחר' ותו דתחילה כתב וכל החבורה עמו ובבא שנייה לא הוזכר' החבורה ואם סמך על מ"ש ברישא כל החבור' לא היה לכתוב בסופו אלא אם הלכו לעיר אחרת ולא היה לו להזכיר החתן והכלה אלא הדברים כמו שזכרנו דתחילה כתב באם התחילו כבר ימי המשת' והי' שם חופה ובזה אמרי' דאם כל החבורה הולכים עם החתן והכלה נעש' גם המקום השני מקום חופה וכן אם לא היה עדיין בית חופה למשתה כלל והולכים לעיר אחרת ששם יהיה ימי המשתה צריכין לברך ב"ח על המשתה ובזה א"צ להליכת החבורה עמהם והוא נכון מצד הסברא ובפסקי התו' מיירי שכבר התחילו ימי משתה במקום הראשון והולכים משם החתן וכלה א"צ לברך ז' ברכו' בעיר אחרת אפי' תוך ז' פאי' בפנים חדשו' כי נעקר מהם שמחת חתונה כיון שהולכים ממקום שנעשה החתונה וזה מבואר בל' שכתב אין לברך ברכת חתנים אלא בבית חתנים הרי מבואר שהי' שם כבר בית חתנים במקום הראשון ומ"מ נראה פשוט דבכל גוונא מברך אשר ברא ושהשמחה במעונו כדינו כ"ז נראה לע"ד ברור להלכה למעשה בס"ד:

ט ולזה הדע' נוטה איני יודע למאי הדעת נוטה לדיעה זו דלפי' הנראה לא מסתבר כלל דאטו חיוב ב"ח חלה על האכילה שנאמר דאי לו רשות לאכול זול' ב"ח (הא אינו) אלא על האדם ששמח בשמחת חתן וכלה חייב בכ"ח ממילא אלו השמשים שעוסקים בענין הסעודה והשמש שעושה צירוף אפי' לאותן שאוכלים בבית אחר כדלעיל בודאי הוא יצא ידי ב"ח במה שכבר שמע בשעה שבירכו האוכלים שם מכ"ש שאם אין החתן וכלה

שם אלא הלכו לשכב על מה יברכו השמשים אח"כ ע"כ אין להם לברך ברכ' חתנים שנית כדיעה הראשונה וכמ"ש דקי"ל ספק ברכו' לבקל:

סימן סג

א **עד יום ה'** עיין מה שכתבתי בי"ד סי' קצ"ג וקצ"ו מה שיש שינוי בכלה משאר נשים:

ב **שאחר שמצא בתולים** בדרישה האריך לתת טעם לה לא יברך לפני זה דהוה עובר לעשייתה ול"נ הטעם דשמא לא יוכל לבעול וכן מצינו בסוכה שאין מברכין על השינה דשמא לא יוכל לישן כמ"ש הרא"ש בסוכ' ומה שקשה על ברכ' זו הלא אינה מוזכר' בתלמוד כבר הרגשתי בזה וכתבתי בא"ח סי' מ"ו דבר נכון בזה ליישב הקושיא שכתבתי שיש לחלק בזה בין אם נהגו כבר לברכה או לא כתב רש"ל כאן וז"ל ואני כתבתי בספרי דלא נוהגין לברך ברכה זו כל עיקר עכ"ל ונ"ל שאין לברך אותה על כוס כי"א שמביא רמ"א וכבר האריך וסתר הג"ה זו:

ג **מברך ברוך כו'** כ' מו"ח ז"ל שמברך בלא שם ומלכו' ובלא כוס:

סימן סד

א **לפיכך צריך להתיחד כו'** פירוש אחר החופה כ"כ התוספת פ"ק דיומא שיש לייחד האלמנה אחר ברכת הנשואין קודם לשבת ואפילו יחוד לחוד בלא ביאה קונה עכ"ל ומ"מ יחוד הראויה לביאה בעי' וכ' במשאת בנימין סי' כ' דאע"ג דבמרדכי ובמהרי"ל כתבו דדוקא ביאה בעי' ולא סגי ביחוד לחוד לא קי"ל כן דרוב הפוסקים לא כ"כ. כ' עוד שם במה שנוהגין ליחד האלמנה מבעוד יום קודם החופה מנהג גרוע הוא אפי' אם טהורה דהא עדיין אינה ראויה לביאה דכלה בלא ברכה אסורה כנדה א"כ יש למנוע אותו המנהג וכ"כ בדרישה וז"ל דאם היא טמאה מותר לכונס' בע"ש ושם אין מייחדין דהא אסורה משום נדה ואין כאן איסור קונה קנין בשבת דהא לא יבא עליה בשבת ביאה ראשונה. כתב במשאת בנימין שם וראיתי תשובה אחת להחכם ר' אלעזר אשכנזהי שהורה למעשה בק"ק פוזנא בא' שנשא אלמנה בע"ש ולא נתיחד עמה קודם שבת והתיר לבא עליה בשבת וכבר נתווכחו עמו חכמי ק"ק פוזנא וחלקו עמו בזה הוא כדאי לחלוק (על) דבריו שם תשובה מטעם שחופה קונה באלמנה כמו בבתולה וראיותיו אין בהם ממש והוראה זו כשגגה מלני השליט אלא אסור לבוא עליה בשבת אם לא נתייחד עמה אחר החופה מבע"י בחדר מיוחד ע"כ ואני אומר דודאי ענין זה שאמר מהר"א אשכנזי דיש חופה באלמנה כמו בבתולה א"א אומר' דהפוסקים מתנגדים לזה אלא נ"ל דרך אחר

להתיר לדידן דהיינו אע"ג דחופה אינה קונה באלמנה היינו מצד החופה עצמה אבל יש כאן קנין מצד מסירתה לרשות הבעל כל שהולך עמה הבעל מן החופה להוליכה לבית הנשואין באותו הליכה קונ אותה כמו שהוכחתי בסי' ס"ג צ"ל נ"ו) באלמנה ההולכת עם בעלה לבית כולי כמו שדקדקנו שם ול"ד למנהג קודם בזה שלא היתה הלכת החתן עם הכלב לבית החופה ששם נעשה הנשואין ע"ש גם באלמנה יש היתר לכל הפחות בדעבד אם לא נתייחדה עמו מבע"י אחר החופה לבא עליה בשבת ומלבד זה נראה לי להקשות דהא בבתולה הוי איסור בחופה בשבת דשם הוי החופה קנין אפ"ה כ' רמ"א בא"ח סי' של"ט דלפעמים שאין הצדדים יכולים להשוות בנדוניא ונמשך עד החשיכה ואפ"ה נותנין קידושין מחמת של יהיה ביוש לחתן וכלה וסומכין על אותה דיעה דס"ל דאם יש מצוה כגון שאין לו אשה ובנים דמקדשין בשב' א"כ למה לא נימא גבי אלמנה ג"כ הכי וק"ו הוא דחופה היא כל עיקר' כדי שע"י ניקנית לו ע"י קידושין משא"כ בביאה שעיקרה לקיום מצוה לא לקנין אלא דמ"מ נראה כמ"ש הפוסקים בלשון זה נראה כקנין והוא שבות א"כ למה לא תכריע מצות פ"ו לדחות השבות ותו ראיה ממ"ש דטור סי' ע"ו דיש איסור אפילו ביחוד בלא כתובה ואפילו התפסת מטלטלין לא מהני ואפ"ה אם לא נכתבה הכתובה בע"ש מותר לתפיס מטלטלין בשבת כדי שיבעול א"כ מ"ש משבות דכאן דיהא אסור אפילו דיעבד ותו ראיה מ"ש מההיא דפ"ק דכתובות מת אביו של חתן ופתו אפוי דכונס הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש כו' הרי דאע"ג דל חל עליו (הבעילות) (צ"ל האבילות) כיון שלא נקבר עדיין מ"מ יש עליו אנינות כמ"ש התוספת שם והיה לנו לומר שאע"פ שמטעם פסידא דסעודה התירו לו לדחות האבילות ולעשות משתה מ"מ למה נתיר לו הבעילה דהא בזה ליכא פסידא אם ימתין א"כ למה לא נתיר לו ביאה ראשונה בשב' כל ששכח מליחד או שלא ידע הדין דזה הוה אונס וכ"ת ביאת בתולה השיב טפי מצוה מביאת אלמנה זה אינו דהא התו' כתבו שם הטעם דקרי לביאת בתולה בעילת מצוה משום דעי"ז יבוא לע"ו א"כ הך ביאה אינה אלא הכשר מצוה ק"ו ביאת אלמנה שהיא מצוה עצמה שאפשר שתתעבר למה נדחה אותה כל שכינס' כבר מכל זה נראה דהאיסור הביא' באלמנ' בשבת הוא שלכתחילה לא יבוא לידי כך ודוגמא לזה כ' רמ"א בסי' של"ט בא"ח לענין קידושי בתולה בשבת וכן אמרה לשון ירושלמי שאמר הני דכנסין ארמלין צריך למכנס מבע"י וכן הטור כ' לשון לכתחילה תקנו שלא יבא לידי איסור אלא שהש"ע בא"ח סי' שכ"ט כ' כונס אלמנה לא יבוא עליה ביאה ראשונ' בשבת נימא שכוונתו דאם כנסה כבר ולא רצה תחיל' ליחד עמה אסור לו (ביאה הראשונ') בשבת משא"כ באם שכח או שלא ידע הדין שמותר בביאה בשבת ואף אם

ירצה שום למדן לדחות על קושיות אלו מ"מ ראיה ראשונה שזכרתי מטעם מסירת רשות כיון שהולך עמה מן החופה אין ע"ז פה להשיב כנלע"ד ובעל מ"ב אלו נחית למה שזכרנו לא הי' כתוב שהור' כן כי שגגה היא ולא יאונ' לצדיק כל און:

דברי המגיה כתב ב"ש סק"ו וכ"ז איירי כו' וכ"כ בט"ז וכ' עוד אע"ג חופה לא מהני באלמנה מ"מ אם הבעל הולך עמה מן החופה להוליכה לבית הנשואין קונה אותה בהליכה ואינו נראה עכ"ל והנה לא כתב ע"ז שום סתיר' ולא שום ראיה על מה ולמה א"צ ואפשר משום דהט"ז כתב דאין ע"ז פה להשיב לכן לא היה לו מה להשיב וכ' סתם ואינו נראה אבל דברי הט"ז נכונים בזה דהא בגמ' דידן לא מצינו שום חילוק בין בתולה לאלמנה רק דחילוק זה נלמד ממה דאי' בירושלמי הלין דכנסין ארמלין בע"ש צריך למכנס' מבע"י משמע דבכונס בתולה אין הדין כן ובודאי כל כמה דמצי לאקרובי חלוקתן שבין אלמנה לבתלה מקרבי' דלא תהוי חילוק גדול ביניהם כיון דלא נמצא החילוק בגמ' דידן וא"כ כיון דלדידן החופה היא מה שמעמידין פרוסה על הכלונסות וזה קונה בבתולה א"כ באלמנה אף דחופה זו אינה קונה מ"מ הבאתו שמביא אותה לביתו אח"כ הוא קנין וזה החילוק שבינה לבתולה דא"ל דגם בבתולה אין זה נקרא חופה רק מה שאוכלים אח"כ במקום צנוע ביחד דהוי כמו יחוד וזהו החופה כמו שמסיים רמ"א וזהו דוקא החופה אבל אם לא היו אוכלין במקום צנוע לא היה מהני מה שהכניסה תחת הכלונסות א"כ כיון דזה הוא דוק' החופה אף בבתולה א"כ באלמנה לא מהני גם זה מה שאוכלין במקום צנוע דהוא יחוד כמו ש' הכ"ח דיש למנוע לכנוס שם רבים וגם הב"ש כ"כ א"כ באלמנה לא מהני יחוד לחוד כי אם ביאה א"כ למה חלקו על החכם מהר"א אשכנזי במה שאירע שלא נתייחדו קודם הא אפי' אם היו מתייחדים לא מהני דהא צריך דוקא ביאה עצמה אלא ודאי דהרמ"א כ' זה מה שאנו יוצאים ידי כל החששות אף באלמנה כמ"ש הט"ז סי' נ"ו סק"ד ז"ל ובזה ניחא לי מה שלא הזכיר רמ"א בסי' נ"ד דבאלמנה אין חופה קונה כולי ע"ש א"כ מיירי רמ"א אף באלמנה ובדיעבד יצא בבתולה בכניסה תחת הכלונסות ובאלמנה צריך גם שיביאנה לביתו ואז קונה אותה בדיעבד בזה כיון שהכניסה לביתו לבא עליה אחר כך ומה שכתבו התוס' בשם הירושלמי דבאלמנה צריך לייחדן מבע"י היינו כשלא הביאה לביתו כמ"ש הט"ז בסי' נ"ו סק"ד וכ"כ החמ"ח בסי' נ"ד סק"ז בשם הר"ן סהבא"ה לביתו מהני גם באלמנה ומ"ש הב"ש בסק"ד דהר"ן מיירי דוקא בבתולה הוא דמהני' הכניסה לביתו אבל לא באלמנה אין זה כלום דראי' הר"ן הוא מגמ' דאמרי' אלמנה מן הנשואין אעפ"י שעדים מעידים שלא נסתרה כו' ובגמ' דידן אין חילוק בין בתולה לאלמנה אם כן לגמ' דידן מיירי גם באלמנה רק הירושלמי

מחלק באלמנה ובזה נוכל לומר מנ"ל לומר דהירושלמי חולק על הגמ' וס"ל דלא מהני באלמנה הכניסה לביתו דלמא הירושלמי ס"ל דמהני באלמנה אם הכניס' לביתו מבע"י אבל בבתולה ס"ל דא"צ גם לזה שיביא' לביתו כי חופה קונ' בה אף בלא הכניסה לביתו דבלא"ה נוכל לומר לגמ' דידן מהני גם חופה גרידא בלא הכנס' לביתו רק שאין לנו ראי' ע"ז כ"א על הבא' לביתו מכח דאמרינן אע"פ שעדים מעידים שלא נתסרה מכח זה אנו למידין דהובא' לביתו מהני ואפשר לומר דאף פחות מזה מהני אף באלמנה אלא דאין לנו ראי' ע"ז א"כ כיון דמציני בירושלמי חילוק באלמנה דצריכין להכניס מבע"י למה נאמר שהוא נגד הגמ' וצריך דוקא יחוד דאדרבא איפכא מסתברא דבאלמנ' הוא דצריך כניסה לביתו וכניסת' מהני אבל בבתולה א"צ גם לזה דחופה לחוד מהני בה ובזה לא יחלוק הירושלמי על הגמ' כיון דלא מצינו דצריך בבתול' הבאה לביתו כמ"ש וגם הב"ש בר"ס ג"ו מביא דברי הט"ז באריכות ולא כתב עליו מידי וטפי היה לו לכתוב שם דאינו נראה לפי דעתו שכתב שם דמסירתו לרשותו מהני ליורש' מטעם דמחלה לו וא"כ א"צ כניסה לחופה והבא' לביתו דמסירה לרשותו לחוד מהני לירושת' אבל באמת דברי הט"ז נכונים דהא יש לדקדק בדברי הט"ז שכתב ונראה מזה דאפי' באלמנה אין חופה קונה בה מ"מ כאן שהבעל הולך עמה מן החופה כו' הא כאן לא נזכר כלל מחופה דאלו הי' מיירי כאן מחופה לא היה צריך קודם לזה דמיירי בבתולה כלל מסירה לרשותו כי חופה קונה בלא מסיר' לרשותו בבתולה א"ו דלאו בחרא עניינא מיירי בבתולה ובאלמנה אלא בתרי עניינא בבתולה מיירי בלא הכניסה מקודם לחופה ובזה מהני אם הכניסה לרשותו ובאלמנה מיירי שהכניסה מקודם לחופה וחופה אינה קונה אות' אלא דאז הוא מכניס לחופה כמו בתולה בלא חופה ובזה מיירי אם היה בעל' או שלוחין עמה קונה אות' לירושת' ע"י הכנסה לרשותו דאל"כ דגם באלמנה מיירי שלא הכניסה מקודם לחופה א"כ יהיה בתולה גרוע מאלמנה דבבתולה כתב וכן אם הלך האב או שלוחי האב עם הבעל ונכנס עמה בחצר ונתייחד עמה לשם נשואין משמע ביחוד לחוד לא מהני דבעינן דוקא לשם נשואין וכ"ש דלא מהני הילוך לחוד עם הבעל וכן סיים בהדיא אבל אם עדיין כו' אפי' נכנס הבעל עמה לחצר ללון כו' ועדיין לא נתיחד עמה לשם נשואין אם מתה ירשנה אביה ובאלמנה כתב וכן אם היתה בוגרת כו' ואין עמה לא בעלה ולא שלוחו ומת' אין הבעל יורש אותה משמע דאם הבעל או שלוחו עמה יורש אותה אף בלא נתייחד' כלל וא"כ גרע בתולה מאלמנה דבבתולה לא מהני כ"א יחוד לשם נשואין ובאלמנה א"צ ליחוד כלל וא"ל דלענין זה גרע טפי בתולה מאלמנה דבתולה היא ברשות אחרת דהיינו ברשות אביה ואינה יוצ' מרשותו כ"א ע"י מעש' רבה דהיינו יחוד לשם נשואין

אבל באלמנה דאינה ברשות אחרת מהני כניסה לרשותו מיד כיון דאין כאן דעת אחרת דמנ"ל הא דהא בגמרא דכתובו' דף מ"ח לא מחלק כלל בין אלמנה לבתולה ומנ"ל להקל באלמנה מה שלא נמצא בש"ס דבהליכה עם הבעל או שלוחו לחוד מהני בלא יחוד כלל א"ו דכאן מיירי שהכניסו מקודם לחופה ואז אלמנה היא כמו בתולה שלא נכנסה לחופה רק דבזה עדיפא אלמנה אחר החופה מבתולה קודם החופה דבאלמנה אפי' אם הלכה עם הבעל חוד ולא נתייחדה עמו כלל מהני לירש אותה כיון דהי' לה חופה מקודם אף שאין חופה קונה אות' לדעת הירושלמי מ"מ מהני עכ"פ לעניין זה וגם טעם שכתבנו דאין כאן דעת אחרת אבל בבתולה דאיכא דעת אחרת בעינן דוקא יחוד לשם נשואין כיון דלא הי' לה חופה מקודם ובזה לק"מ מה שהקשה הב"ש על מה שכתב בש"ע אלמנה שלא הלכו שלוחיו עמה אין הבעל יורש אותה ת"ל אפילו אם הלכו שלוחיו עמה אינו יורש דכיון דחופה לא מהנה באלמנה כ"ש דמסירה לא מהני באלמנה דגרע מסירה מחופה ופי' מ"ש לק"מ דבאלמנה מיירי שהי' לה חופה מקודם ואם היה שלוחיו עמה היה מהני מטעם מסיר' כמ"ש ובודאי לאו משום מחילה נגעי בה אלא מטעם קנין נגעו בו דבודאי אי לא היה קונה אותה לא הי' אמרינן דמחלה בלתי שום טעם וריח אלא דכאן הטעם דהוי קנין לענין ירושה דאחולי מחלה לי' לענין זה דלהוי כניסת' לרשותו אחר הכופה קנין לענין ירושה כיון דמצינו דחופה לחוד קונה בבתולה לגמרי אמרי' דבאלמנ הוי עכ"פ קנין לענין ירושת דבוודאי מחל לו לענין זה ומכח זה דחקו התו' עצמם לפרש גם לענין שאר מילי הוי קנין ולא אתא לאפוקי רק לענין תרומה לא קנה ע"ש ואלו הי' הטעם משום מחילה בלא קנין לא הי' דוחקים התו' לזה כלל דדוקא בירושה שייך לומר דמחלה משא"כ בשאר מילי וכ"ז בלא הכניסה לביתו אבל בהכניסה לביתו אחר החופה בודאי מהני בדיעבד אפי' בלא יחוד מבע"י מותר לבוא עליה בשבת דהבאתו לביתו אחר החופה קוניה אותה וכן אם היתה נדה מורת לטבול בשבת דהבא' לביתו כדי לבוא עליה אח"כ קונה אותה דלא כב"ש שחולק על החמ"ח בשה כמ"ש עכד"ה): דבר ברור דמ"ש שצריך יחוד מבע"י ה"ה דמהני בין השמשות דהא איתא בא"ח סי' שמ"ב כל שבות לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה או דוחק:

ב **אין נושאין נשים כו'** עיין מה שכתב בא"ח סי' תקמ"ו:

סימן סה

א מצוה לשמח חתן וכלה ודין מת וכלה:

ולרקד לפניה לומר משמע דהאמיר' לאו היינו ריקוד אבל ברש"י פ"ב דכתובות מבואר

דריקוד היינו האמירה ואגב נזכיר מה שחדשתי בס"ד בפשט זה בגמ' וז"ל בש"א כלה כמות שהיא לפי יופיה וחשיבות' מקלסין אות' ובה"א כל נאה וחסודה פירש"י חוט של חסד משוך עליה א"ל ב"ש לב"ה הרי שהיתה חיגר או סומא אמרי' כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק אמרו ב"ה לב"ש לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישכחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות ויש לדקדק טובא בהאי פלוגתא חדא ל"ל כלה הל"ל כמות שהיא הלא הוזכר' מקודם ותו לפי האמת בתו' שם כ' דאם יש בה מום ישתקו ולא ישבחוהו עכ"ל תימא דאין לך ביוש גדול מזה דביפו' ירקדו ובמכוערות לא ירקדו והרבה חשו חז"ל שלא לבייש בענין כזה כההיא בט"ו (באב) היו בנות ישראל יוצאות בכלי לבן שאולין כדי שלא לבייש מי שאין לו כדאיתא ביש נוחלין ותו דלישנא דכיצד מרקדין משמע בכל הכלות מרקדין כן ותו במ"ש מי שלקח מקח רע כו' האיך מביא ראיה ממה דאמרי אינשי על תקנ' חכמים דהא באמ' ע"ז שייך להקשות והא כתיב מדבר שקר תרחק ונראה דב"ש ס"ל דבלשון זה יאמר לכל הכלות כלה כמו' שהיא ופירושו שהכל' הזאת היא בכל השלימות הראויות לה וא"כ הוא שבח גדול להיפות ולאינם יפות אע"ג דאין שבח לענין יופי שלה מ"מ יש לפרש לפי ענינה שיש לה קצת מעלות בשאר דברים ובה"א כלה נאה וחסודה וזה הלשון יתפרש על הכלו' שאפי' חיגרת או סומא יש עליה חוט של חסד בעיני חתן שלה כי אלמלא לא מצאה חן בעיניו לא נשאה דהא צריך לראות את הכל תחילה והקשו עלי' ב"ש דהעולם יסברו דחסוד' דקאמר היינו שחוט של חסד שלה משוך בעיני כל אדם וזה שקר הוא והתורה אמרה מדבר שקר תרחק דהיינו שלא לדבר דברים הנראים לשקר בעיני הבריות ע"ז תירצו ב"ה דהא כבר נודע מנהג כל האדם שנוהגין שמי שלוקח מקח רע משבחין הרואים בעיניו כדי שלא יצטער וא"כ אף כאן בודאי יבינו כל העולם שחסידה דקאמר היינו בעיני החתן שלה כנ"ל נכון בפי' מאמר זה בס"ד:

ב להכנסת כלה לחופה כתב בדרישה דפירש"י בגמ' להכנסת הכלה ללות מבית אביה לבית חופתה מזה נראה הגון ללות הכל' בזמנינו כשמביאין אותה תחת החופה כמי שנוהגים לעשו' לחתן ואדרבא היא עיקר שהרי לא נזכר אלא הכנס' כלה. והמרדכי פ"ק דכתובו' כתב דזימנין מקדש בשע' ברכת הנשואין ואז הכנסת כלה קודמ' לקידושין כי הכנס' היא שמסרה בשחרית להחתן קודם הברכה נמצא מה שהולכין בזמנינו כל הקהל עם החתן בשחרית לכסות ראש הכלה היא בזמנינו הכנס' כלה לחופה ע"כ בדרישה והוא תמו' האיך כ"כ דהא כתב רמ"א בסי' נ"ד דהמנהג עכשיו דמה שמוליכים אותה

תחת המפ' שעל הכלונסות הו' חופה ותו דהרבה פעמים שביום החופה בשעת שמסלקין הנדוניא אם אין החתן משוה הולך משם ולא דאינו עליו חיוב שישאנ' מחמת כסוי ההינומא ותו דבהרבה מקומות מכסין הכלה בשחרית בלא חתן וא"כ האיך הוא חופה בלא חתן ע"כ נראה דלדידן לא היה כסוי ההינומא חופ' כלל אלא הכנה לחופה שתהיה אח"כ אז הולכ' אנשים לזה ואח"כ בשעת הולכ' לחופה שלנו שהוא הגמר אין הולכים אלא ללות החתן אבל לא ללות הכל' ששם כל הנשים הולכים עמה ואין להתערב שם עמהם וראיתי בקצ' מקומות שהרבה אנשים חשובי העיר הולכים באמת לקראת הכלה וכשמתקרבים אליה חוזרים לחוריהם להחופה וזה נקרא כג"כ לוי' ונכון הוא:

סימן סו

א **אסור להתיחד כו'** שלא תהא קלה בעיניו להוציא' כ' ב"י בשם רש"י ובמקום שאין כותבין כתובה אלא גובין הכתובה אפי' אם לא כתב לה כלל אלא מתנאי ב"ד ע"כ מותר לשהות עם אשה בלא כתובה:

ב והבעל נותן שכר הסופר כמו בכל שט"ח שהלו' נותן שכר:

ג וי"א דאין לסמוך על עדים כולי הוא דעת הטור כ"כ בשם הרמב"ם והב"י חולק על כ' הטור בהבנת דברי הרמב"ם וז"ל הרמב"ם א' הכותב לבתול' כו' וא' שהעידו עליו עדים וקנו מידו שהוא חייב לה ק' או ר' ה"ז מותר וכן אם נתן לה מטלטלין נגד כתובתה ה"ז מותר לבעול עד שיהיה לו תנאי לכתוב עכ"ל כ' הטור אם שכח לייחד לה מטלטלין יבעול ואח"כ יכתוב לה מיד ואח"כ כ' בשם הרמב"ם בלשון זה וכן אם העיד עליו עדים וקנו ממנו שהוא חייב לה ה"ז מותר עד שיהיה לו פנאי לכתוב עכ"ל וכ' ב"י דלא דק רבינו במ"ש דלרמב"ם בעינן בקנו מידו עד שיהיה לו פנאי לכתוב דזה אינו דהרי השוו' הרמב"ם קנו מידו לכתוב לה כתוב' אלא דוקא במייחד מטלטלים כ"כ דתיכף שיהיה לו פנאי צריך לכתוב אבל בקנו מידו מותר אע"פ שיש לו פנאי אלא שבק לה למחר וליומא אוחרא וע"כ כתב כאן או שיעידו עליו עדים כולי ואני משתומם על זה דאנו רואים כוונת רבינו להשמ' שלא מבין דברי הרמב"ם כהבנת ב"י והוא נכון דודאי קשה האיך נאמ' דבעדים וקנין א"צ להיות תיכף שיהיה לו פנאי דלמא נחלק בכך דהא עכ"פ צריך כתיבה דאע"ג דסתם קנין לכתיב עומד מ"מ הוא צריך לכתוב דלא סמכ' דעת' דשמא ימותו העדים או ירחקו נדוד מכאן ובמה יודע שהיה לה כתוב' ומטעם זה הצריך גם ב"י שיכתוב למחר וא"כ שיש צורך בכתיב' אח"כ ודאי דינו כשיהיה לו פנאי כמו במטלטלים שנקט אח"כ דלמא נחלק ביניהם בחילוק כזה בענין הפנאי כיון דהכרח

הוא בשניהן ולא עוד אלא ק"ו הוא ממטלטלין דהא במטלטלים יש עכ"פ בידה הסך שלה אלא שיש חשש שמא יהיה נאבדים ע"כ צריך לכתוב ולשעבד נכסיו ק"ו בזה שאין ביד' כלום אלא סומכ' על קנין של עדים וכי עדים תמיד אצל' וסוף אדם למות הא ודאי שצריכ' טפי לכתוב' וא"כ צריכה להיות תיכף כשיהיה לו פנאי אלא דבר ברור ופשוט שמ"ש הרמב"ם בסוף עד שיהיה לו פנאי קאי גם על עדים וקנו ומה שהקשה ב"י דהא מדמ' עדים וקנו לכותב כתוב' אומר אני דהי' להקשות טפי דלמא כ' הרמב"ם ב' בבות בזה דכ' תחילה על עדים ה"ז מותר ואח"כ כתב שנית על מטלטלים והיה לו לרמב"ם לכללם בבבא א' ומזה היה לו להב"י להוכיח דיש חילוק ביניהם לענין פנאי אבל האמת יורה דרכו דחילוק זה אין בו ממש דא"כ שנתכוין הרמב"ם לבזה היה לו לכתוב גבי עדים וקנו דהכתיבה תהיה אח"כ אע"פ שיש לו פנאי אלא ברור דתנאי הפנאי קאי על שניהם ומה שעשה מזה ב' בבות הוא מטעם זה דבעדים וקני לא מהני אח"כ כשרוצה לבעול והוא מוכח הגמרא דאמרינן דשרי לבעל כשמתפיס לה מטלטלין ולא אמר עד שיקנו מידו א"ו דלא מהני בזדה עדים וקני אלא דוקא אם (הוא) קודם החופה בשע' שכותבין הכתיבה מהני ההוא שעתא אם קנו אע"פ שלא נכתב עדיין מותר אח"כ לבעול עד שיהא אח"כ פנאי לכתוב ולהכי מדמ' קנין לכותב כתיבה דתרווייהו הם קודם החופה ולכוונ' זו זכר הכותב כתוב' דהיא מלתא דלא צריכה כלל אלא נתכוין שנבין דגם הקנין בעדים שזכר אח"כ מיירי באותו ענין כמו שכותב כתובה שהיא קודם חופה משא"כ בבא דמטלטלין מיירי אפילו אחר החופה דהיינו קודם הבעילה וכונ' זו מתבארת היטב בלשון הרמב"ם שכ' בזה ה"ז מותר לבעול ובבא ראשונה כ' ה"ז מותר ולא זכר לבעול אלא ברור ופשוט שנתוכין לדברינו דבסיפא כ"כ כדי להורות שהתפס' מטלטלים מיירי בשע' שרוצה לבעול משא"כ ברישא שצריך להיות דוקא קודם החופה ועכ"פ על שניהם סיים הרמב"ם עד שיהיה לו פנאי כיון שבשניהם צריך עכ"פ כתובה. וזה מבואר בל' רבינו הטור שכ' תחלה דבשכח לכותבם יכול לייחד מטלטלים כדי שיבעול ויכתוב לה מיד אח"כ ואח"כ ביאר הדבר מה נקרא מיד אח"כ דודאי לא נימא תכף אחר שיבעול אלא היינו או שיהיה לו פנאי וע"ז מביא דברי הרמב"ם שכ' אם העיד כו' ה"ז מותר עד שיהיה לו פנאי ומלמד אותנו שלא תטע' לפי דתנאי של הפנאי קאי דוקא אמטלטלין כמו שהביא ב"י (אלו) (צ"ל) ולא קאי גם על קנו בעדים ולא זכר כאן כדי שיבעול כמו שזכר במטלטלין תחילה מטעם שזכרתי דכאן בקנו בעדים מיירי קודם החופ': וצריך שתדע דבמה שזכר הרמב"ם אחר שהעידו עליו עדים אין פירושו שיבואו העדים לב"ד ויעידו כן דלאו ברשיעי עסקינן דנחשד לשקר אלא דעיקר ההיתר קמ"ל שאסור' לו עד

שיעידו עדים וקנו ואם הוא עשה כן מותרת לו אעפ"י שלא נכתב עדיין אלא בועל ויכתוב כשיהיה פנאי אח"כ וזה מבואר בפירו' בלשון הטור שכ' וכן אם העיד עליו עדים כו' היינו שהוא עשה כן אז מותרת לו כ"ז הוא ברור ונכון בס"ד ויפ' דק רבינו הטור בדבריו אלה ויהא רעוא דיהוי נהירין לנו בכל דוכתא כהא מלתא בס"ד:

ד **ויש מקומות שהחתן מוסיף כו'** אין זה מה שכ' בכתובה והוסיף לה מן דיליה עוד כו' דכאן לא מיירי אלא ממה שקיבל החתן מה שהכניס' לו וזהו שכתוב בכתובה הכל קיבל עליו חתן דנן במאה זקוקים כו' אבל הך והוסיף לה כו' כתבתי פירושו כבר בסמך (בכאן החסרון ניכר שלא נמצא כתוב בספרו שום דבע על הך והוסיף ואפשר שחסר כאן הרבה מתחילת סעיף א' עד כאן):

ה מנהג המדינה הוא עיקר כולי בד"מ ובמדינות אלו כותבין ד' מאות לבתולה בין הכניסה לו או לא ומאה לאלמנה כו' ובסתם נוהגין בעירנו להוסיף לה שליש דהייינו אם הכניסה לו אלף כותב לה אלף ת"ק וכן מוזכר במשנ' פ' מציאות אשה וז"ל ובהרבה מקומות כותבין חוץ ממלבושי' ותכשיט' השייכים לגופ' ופשוט שאין כסף וזהב בכלל אם לא שהוזכר בפי':

ו **שלא הבין כו'** הרשב"א כ' בזה שהר"מ השיב דשומעין לו והוא אומר דאין שומעין ולי תמו' מאד מה בכך והא אפילו לא נכתב הכתובה כלל יש לה כתובה מחמת תנאי ב"ד לפי מ"ש רמ"א בסי' ק' סעיף ה' ומ"ש ההיא דסי' שאחר זה בגר שנתגייר עם אשתו יש לה אעפ"י שלא נכתב כלל דודאי תנאי ב"ד מועיל אפי' למי שלא ידע התנאי ב"ד וצ"ע בענין כתוב' דקי"ל בפ"ק כתובו' אשה בזיבורית היה נ"ל דעכשיו שכותבין מכל שפר ארג ממילא גבי מעדיות אלא שהב"י מביא בסי' זה בשם תשובת הרשב"א שאלה זה שנהגו לכתוב בכתוב' (מנלימ') דעל כתפאי אם הוא דוקא או שופרי דשטרי. תשובה אם אינו מנהג וזה כתבו קרוב הוא בעיני היא דוקא כיון שכתב מה שלא הורגל בה אחרים אבל כיון שהורגלו בה הכל לכתוב כן מסתברא דשופרא שטרי הוא שאין בדעת שיכתבו בדוקא ויפשיטו' ערומים עכ"ל וא"כ ה"נ נימא דהך שפר ארג אינו אלא שופרי דשטרי שהרי כותבין בכל הכתובות מיהו יש לחלק דשאני התם שאין הדעת נותנת להפשיט ערומים כמ"ש משא"כ הכא אלא דעכ"פ יש לדקדק נהי דשופרי דשטרי הוא מ"מ אמאי לא ניזל בתרא ואם קי"ל בח"מ סי' מ"ב דאפי' ל' הדיוטות שנהגו לכתוב אמרינן אפי' לא נכתב הוה כנכתב ע"כ נראה כוונת רשב"א דודאי אזלי' בתרי' אלא שאומרים שמעלם לא נתכוין שיהי' כמשמעו אלא גוזמא קאמר שיהיה לה פרעון מכל מה שתמכרו א"כ ה"נ י"ל כן ולאו דוקא עידית קאמר אלא צריך שיהא פרעון טוב ולא גרוע לגמרי ולפ"ז

אין לאלמנ' לקבל פרעון כתובת' מדבר גרוע ביותר כנלע"ד. אחר זה ראיתי סוף כתובות בהגהות מרדכי וז"ל ובימיהם לא נתקן עדיין שפר ארג דא"כ אפי' עידית גבי ואולי בימי שמעון בן שטח נתקן זה עכ"ל: שאלה בא' שנשא אשה שהיה אז המטבע קלים שקורין לנג געלט ואח"כ נפסלו ועשו מטבע חדשה באופן שעכ"פ היה במטבע אחת מן החדשים כמו א' של ישיני' והנה אותו שנשא אשתו בעת הראשון עשה לה כתובה עם ההוספ' שליש כנהוג בינינו כמוזכר בא"ע סי' ס"ה לעול' לסך ג' אלפים והנה עכשיו יש חילוק (איך) יגבו הכתוב' עם התוספת: תשובה לכאורה נראה היינו מתני' דס"פ שני דייני גזירות נשא אשה בא"י שאינם שקולות כ"כ כמו במדינות קפוטקיא וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י רשב"ג אומר ממעות קפוטקיא ופליגי בזה ת"ק סבר כתובה דרבנן מ"ה אעפ"י שבשאר חובות הולכין בכל גווני אחר מקום השעבוד אם נכתוב מקום השיעבוד בשט"ח כמבואר שם מ"מ בכתוב' שהיאר דרבנן הקילו שיד האשה על התחתונה והולכין אחר הפחות הן אם מקום הגט הוא הפחות בכ"מ נותן לה הפחות אם לא הוזכר' המטבע בפי' בכתובה ורשב"ג סבר דכתובה דאורייתא מ"ה הוי דינו כשאר שט"ח שהולכין אחר מקום השיעבוד וכבר הזכיר הטור א"ע סי' ס"ו דרוב הגאונים ס"ל כת"ק וכתוב' דרבנן ממילא לפ"ז גם בזה שהוסיפו על הזוזים ג"כ הולכין אחר השעבוד וא"צ לתת לה כתובה ותוספת רק כשע' הנשואין כי על המטבע ההיא עשה לה דוקא כתובה ותוספת אכן כי דייקת משכחת איפכא דהרי איתא בפ' הגוזל קמא הובא בי"ד סי' קס"א המלוה לחבירו על המטבע והוסיפו עליה נותן לו מטבע היוצא ופרכינן והא קא שבח לעניין נסכא ופירש"י והא הוי ריבי' דמקבל טפי ממה שהלוהו ומשנינין דרב פפא עבד עובדא עד י' בתמניא פי' דאם יש במטבע החדשה תוספות חומש על הישנ' נותן לו החדשה אבל אם יש טפי מחומש לא דהוי ריבית וכן פסקו כל הפוסקי' משמע דאי לאו משום איסור ריבית היה ראוי לפסוק דנותן לו מטבע וכ"כ (בס' התרומות) ז"ל אם נפסל' והוסיפו על השני אם אית ליה אורח' למיזל למישן נותן לו מהנפסל ואי לית לי' אורחא למישן צריך ליתן לו מן השני אך לדקדק מפני איסור הריבית כו' שמעת מני' דבמקום שאין רבית כגון נותן מתנה לחבירו ומבטיח ליתן לו לזמן פלוני מאה זהובים והוסיפו על המטבע צריך ליתן לו מאה זהובי' דשעת פירעון והטעם נראה ברור דאינו שייך לומר בזה לילך אחר שעת השעבוד דהא בשעת הפרעון צריך שיהיה על המעות שם של מאה זהובים ומה מועיל לנו שיהיה על המעות שם של מאה זהובים בשעת השעבוד הרי הבטיחו על הפרעון שהיה בעת ההיא מאה זהו' וזה מוכח דהא בהלואה פשוט שהולכין אחר השעבוד בכ"מ

כמ"ש החושן משפט סי' ע"ד ואפ"ה בהוספה אי לאו משם ריבי' היה צריך לתת לו מהחדש אלא ע"כ כמ"ש דדוקא בב' מקומות דיש עכ"פ שם של מאה זהו' על המעות בשעת הפרעון דהיינו במקום האחר והוא יש לו דרך לילך לשם ע"כ שפיר קא"ל הרי לך מאה זהובים משא"כ בהוסיפו על המטבע דעכשיו אין לה שם של מאה זהובים כלל והוא התנ' לתת לו מאה זהובים אלא דבמקום שיש איסור ריבית אנו מבטלין תנאו שהתנ' א"כ מאה זהובים כיון שיש איסור בדבר וא"ל לפי מ"ש דעכ"פ צריך לתת לו כמטבע הישן אם נפחת יותר מחומש כמ"ש בי"ד סי' קס"ה ולמה לא נאמר דיתן לו מטבע החדש דהרי אין כאן ריבית אין זה קושי' כלל דבאמת מצינו בס' התרומה שער מ"ו שזכרנו לעיל וז"ל אך הראב"ד חולק ואמר דלענין פחתא ליכא למיחש אפי' נפחת שיעור גדול שלא קפדו בתו' חומש אלא משום איסור ריבית אבל בפחות אין הפרש וסברא רחוקה שזה ישתכר וזה יפסיד הקרן שלו ע"כ הרי לפניך דאפי' לבעל התרומות שחולק על הראב"ד וס"ל דאם פחתו מנכ' לו מ"מ אין הטעם אלא משום שלא יפסיד הקרן שלו ומ"ה אף אם לפי המשמעות של התנאי שהתנ' עמו לתת לו מטבע היוצא הי' ראוי לתת מטבע החדש אי ליכא משום ריבית נמצא דבנדון דידן דהיינו הכתובה של האשה לפי הראוי לה לעיקר כתוב' לבתולה מאתים ולאלמנה מנה ודאי יש לנו לומר שיתן לה מטבע החדש ובתוספת שליש שהוסיף לה היה ראוי לומר לתת ממטבע חדש שהרי אין כאן ריבית דהא בלא"ה מוסיף לה שליש הנדוניא שנותנת לו ובהדיא פירש"י פ' אלו מציאות במשנה דאם נותנת לו כספים מוסיף לה שליש דהיינו הכניסה לו אלף כותב לה ט"ו מאות והטעם שהוא ירויח במעות והוסיף לה בשביל הרוחים שיהא לו ולא חיישינן לריבית ה"נ באם יתן מטבע החדש לא נחוש לריבית. אלא דאיתא במרדכי פ' אלו מציאות וז"ל שאין דעת האיש שרוצה לישא וליתן כו' פי' הרב ר"ש בר ברוך מיהו לא הוי ריבית כיון שאם הי' מגרש מיד הוו צריך לתת לה תוספת שליש אבל כל אדם שהמלוה בריבית לא היה נותן אא"כ ירחיב לו הזמן והוי אגר נטר ליה עכ"ל ונראה ביאור דבר זה רע"ג דגם בשאר הלוא' בריבית הוי ריבי' אע"ג שמשלם לו מיד קרן וריבית מ"מ עיקר ההלוא' נעשית לזמן ובשביל זה נותן לו הריבית משא"כ בתו' שליש שחייבו אותו חכמים להוסיף תכף שמכניס ואף אם לא תטיב בעיניו יגרשנה תכף אף שלא נשא ונתן במעות הנדוני' עדיין מ"מ חל עליו חובת התו' על פי חכמים כמ"ש מהרי"ק סי' פ"א שהתו' שליש אינו משום הרצוי של בעלה אלא משום מצות חכמים היא עליו תיכף שמכניס' ונמצא לפי זה שהתוספת לא התירו בו ריבי' אלא משום שאף מגרש' אפי' תכף חל עליו התו' משא"כ בענין שיתן לה ממטבע החדש ודאי אין חיוב עליו

לומר אם גירש' תיכף אחר הנשואין ודאי לא הי' צריך לתת לה כ"א מטבע הישנ' שהרי אף לא הי' שם כ"א מטבע הישנ' רק שאח"כ בהמתנ' זמן נתהוה שינוי במטבע ואין חילוק בין אם זמן רב אחר הנשואין או יומים מ"מ לא שייך לומר תכף חל עליו חיוב זה א"כ הוי בכלל שאר הלואות לענין ריבית ואיסור יש בדבר אם יתן ממטבע החדש דכבר איפסקא בא"ע סי' ס"ו דנכסי צ"ב דהיינו הנדוניא היא כשאר חוב אלא דלכאורה י"ל דמ"מ לענין ריבית אינו כשאר חוב מטעם דחכמים עצמ' צוו להוסיף שליש אלא דכבר ביארנו דלענין מטבע החדש הוי עליה שם ריבית וע"כ העול' בידינו הלכ' למעשה דעיקר כתובה שלה דהיינו מאתים של בתולה ומנה של האלמנה צריך לשלם במעות טובי' המוצאים בשעת פרעון הכתובה דהיינו מאות זהו' מעהר"ש לבתולה ומאתים זהו' מעהר"ש לאלמנה כנהוג במדינות מעררי"ן מה שקיבל עליו בסך שלשת אלפים דהיינו שחשבו כותבי תוספת כתוב' את הנדוניא עם השליש הוסף' עפ"י תקנת חכמי המשנה זה לא יהיו נחשב רק במעות לנג געלט כמה שידוע ערך השיעור של לנג געלט לפי ערך המעות שנתחדש אח"כ לכל זקני אץ המדינה של מעהררין וכן פסקו דהיינו בגביית תו' כתובה הנ"ל באם יצטרך לזה שינכו מכל הכתוב' עם תוספת כתוב' שיעור ד' מאות שיהיה ממעות טוב והמות' יחשוב הכל. לפי המעות לנג געלט: שוב ראיתי שיש תקנ' במדינות מעררין נעשית אחר שנתחו' ממעות החדש לשלם החובות בדרך זה שיחשוב מעות לנג געלט כמה הוא במעות טוב וכן יתן לו רק שיוסיף עוד שליש לא אזלינן בתקנה זו בגביית כתובה כי לא נתקנ' אלא להלואות אבל בגביית כתוב' הוה דינה כמתנה ודינה לשלם ממעות טוב רק חשבון הנדוניא שהוא צ"ב עם התוספת שליש שהוסיף לה הוי כמו שאר חוב וא"כ גם בזה צריך שיוסיף שליש על פרעון הלנ"ג געלט כמו שאר חובות וכל דבר שזכרתי שליש דלעיל היינו דוקא בתו' שליש שכל חתן מוסיף מצד הדין שמובאר במשנה הביאו ב"י בסי' ס"ו בספר א"ע: ע"כ הוי כמו הנדוניא עצמה שהוא כחוב דעלמא ושייך בו רבית וכמו שביארנו דהנדוניא הוי כשאר חוב' וכן תוספת שליש כיון תוספת שליש לא מצד רצון הבעל רק מכח חיוב שתקנו חכמי המשנה משא"כ בשאר תוספת שאדם מוסיף לאשתו מצד שמצא' חן בעיניו מוסיף לה איזה סך אותו התוספת הו' כמו מתנ' בעלמא והוא ניגבת כול' ממעות טוב היוצא בשעת פרעון אבל נדון דידין לעיל שנעשה בסך שלש' (אלפים) שהוא מצד הוספת שליש כתקנת חכמים דינו ברור כמ"ש שיהיה נחשב עפ"י מעות לנ"ג געל"ט עם תוספת שליש על הפרעון כתקנת מדינות מערין בשאר פירעון חובות כנלע"ד ברור כשמש ושוב ראיתי תשובה

חכם א' בזה שפסק ג"כ הכי בעיקר הדין מטעמו ונימוקו שראיתי הגם שדבריו בראיותיו לא ישוו בעיני מ"מ יפה כיון לענין הדין דין אמת כמו שכתבנו נאום דוד הוא הקטן הלוי:

סימן סז

א **אפי' יש לה עדים כו'** בתוספת מבואר שם מאחר שהיו נשואין אמרינן דלשבח' אומרים כן ובגמ' פרכינן ונחוש שמא תחתיו זינת' ובין לפירש"י ובין לפר"י שם הו' הקושי' על רב אשי שם אלא דלרש"י מקשה דאמאי אמרו במשנה דאם נכנס' לחופה דאין לה טענת בתולים א"כ לא יבא לב"ד כלל ולא יחקרו עליה וא"כ יש ספק שמא אסור' לו משא"כ בשאר מקומות עכ"פ יבא לב"ד ויהיה חקיר' עכ"פ משא"כ כאן ולר"י פריך כיון שזו יש לה כתובה מנה והיא עדיפא משאר בתולה ונמצאת בעולה דאין לה אפי' מנה א"כ יבא לידי איסור שזה סבור שהב"ד חושבין אותה לבעולה ולא יבא לב"ד כלל ומשני שם רב שרביא כשקידש ובעל לאלתר דודאי לא זינת' תחתיו (משמע בלא בעל לאלתר יש לו טענת בתולים כמו בשאר בתולה ונמצא' בעול') וא"כ ק' על הטור וכן שאר פוסקים שלא הביאו הך דרב שרביא דהא הוא קאי בשיטת רב אשי כפי הפרושים שזכרנו ואנן קי"ל כרב אשי דכונס' בחזקת בתולה ונמצא' בעולה אין לה כלל ולמה פסקו סתם דבתולה מן הנשואין יש לה כתוב' מנה ונ"ל דהפוסקים לא ס"ל כרש"י ותו' אלא ס"ל דהך מקשין דפריך וניחוש לשמא תחתיו זינת' פריך דוקא על רבה דאמר שם כנסה בחזק' בתולה והיא בעולה יש לה מנה אף על גב דמעולם לא היה לה חופ' עם איזה בעל ממילא ודאי זינתה ע"ז פריך למה יהיה לה מנה דאימור תחתיו זינת' ואפי' איסור יש עליה ומאיסורא לא פריך שמא תחתיו זינת' דיש כאן ספק ספקא כדאמרינן שם בגמרא דף ט' ספק תחתיו ספק לא תחתיו ואת"ל תחתיו יש ספק שמא באונס ומותרת לישראל אבל אממון פריך שפיר דלא מהני ספק ספקא להוציא ממון וראי' דאפילו רוב לא מהני גבי ממון להוציא כדאיתא בפרק המוכר פירות דלא אזלינן בממונא בתר רובא ע"כ פריך דלמה יהיה לה מנה וע"ז משני רב שרביא דבעל לאלתר מ"ה יש לה מנה לכנסה בחזקת כו' ויש ראיה טובא לפירש זה דלעיל דף נ"ו ע"ב כתבו התוספת ד"ה אי למיתב כו' מקשה על מ"ש דלמיתב כתוב' נאמן להפסיד כתובת' הא יש כאן ס"ס כו' וא"ל דס"ס לא מהני בממון להוציא דהא לקמן איכא למ"ד יש לה מנה אלמא דבאותו מנה דיש ס"ס מהני להוציא ותירצו שם דלא הו' שם ס"ס כו' ובאמת דוחק הוא שם דבריהם ולא ס"ל להפוסקים דבר זה אלא ודאי יש שם ס"ס ואפ"ה (לא) מהני ס"ס להוציא ממון ומה דקשיא להו לאותו מ"ד דיש לה מנה משמע דס"ס מהני אין זה כלום דבאמ' הגמ' מקשה

קושיא זו דניחש שמא תחתיו זינת' ולא מהני לגבי ממון ס"ס והוצרך רב שרביא לתרץ דלא הוה ספק כלל כיון שבעל לאלתר וע"כ יש לה מנה לרבה ויודע אני שאיני כדאי לחלוק אפי' על תלמידי התו' ה"ו מ"מ דבר זה תורה היא וללמוד אני צריך דסתירה גדולה יש לי בדבריהם דלדבריהם קשיא שמואל אדשמואל דלפי דבריהם דכאן ס"ל לשמואל דס"ס מהני אפי' להוציא ממון דהא שמואל הוא אומר שם דנאמן להפסידה והוצרכו התוספ' לומר דלא הוי ס"ס אבל אי איכא ס"ס מהני והא בריש המוכר פירות אמרינן דלשמואל לא אזלי' בממונא בתר רובא אלא דוקא באיסורא הרי דאפי' ברובא דהוא דאורייתא כדאיתא פ"ק דחולין אפ"ה בממונא לא אזלינן בתרי' ק"ו לס"ס וא"כ למה ניז' בתר ס"ס להוציא ממון ויש ראיה דרוב עדיף מס"ס דהתוספת פ"ק דכתובות דף ט' ד"ה ואבע"א וז"ל ואור"י דהא רובא ברצון אינו רוב גמור אלא מדרבנן הלכך במקום ס"ס שרי כולי משמע דאי הוי רוב גמור הו' עדיף מס"ס וע"כ יש כאן ק"ו ותו דהא חזק' עדיפא מס"ס כנזכר בדברינו בי"ד סי' ק' ורוב עדיף מחק' כדאיתא בהרבה מקומות בגמ' וא"כ לשמואל דאמר כאן דהאומר פתח פתוח נאמן להפסיד' כתובת' ודאי ס"ל דין ס"ס מועיל בממון ומ"ה (לא) קש' להם אמאי דאמרינן שם לדברי ר' אלעזר דנאמן להפסיד כתוב' דאין שם פלוגתא בין ר' אלעזר לשמואל כמ"ש שם התוס' עצמם בד"ה נאמן להפסיד כו' כלל העולה מדברינו דלא הוצרך רב שרבי' להעמיד שבעל לאלתר אלא לרבה דס"ל בתולה ונמצאת בעול' יש לה מנה דקשה עליו הא ס"ס לא מהני בממון אבל למאי דקי"ל כרבא דבתולה והיא בעול' לית לה כלל לא הוצרכנו לאוקימתא דרב שרבי' אלא באמת אין לה כלל אע"פ שיש ס"ס אלא דוקא באם היתה בחופה כבר אפי' בעדים שלא נבעל' אז לא חיישי' כלל לזינת' דמוקמינן לה לחזקת היתר ולא נבעלה באיסור כלל אלא נבעל' מבעל' הראשון ואז א"צ לומר שבעל לאלתר דבלאו הכי יש לה מנה ודברים אלו כפתור ופרח בס"ד:

ב ולא ממשעבדי שנמכרו בקטנותו לכאורה משמע אבל ממה שנמכרו אח"כ בגדלותו גובה משעבדי וזה אינ דהאי במאי טריף בהאי שטר כתובה והא הספא בעלמא הוא דה"ל מוקדם ויש חשש שמא אתא למטרף מזמן הכתוב בו ומה"ט כל שטר מוקרם פסול הוא וכ"ה בתוספת בהדיא כאן ס"פ הכותב דל גבי' כלל ממשעבדי קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימת שע"מ כן קיימה וא"ת מאי קמ"ל מתני' שע"מ כן קיימה אפילו לא כתב לה מעולם יש לה כתוב' וליכא למימר דאשמועינן דטרפ' ממשעבדי הא מוקדם הוא ולא גביא ממשעבדי דאתא למטרף שלא כדין מה שמכר קודם שנתגייר וי"ל דאשמועינן היכא דניסת בתולה אע"ג כשגדל כבר היא בעול' אפ"ה יש לה ר' שע"מ כן

(קיימ') שיהא עכשיו כתחילת נשואה עכ"ל. משמע דאין לה כלל ממשעבדי וכ"כ מו"ח ז"ל וכתב דהנך שני תיבות שנמכרו בקטנות' הם ט"ס ויש ליישב דברי הטור דטעמא קאמר דהא מה שמוכר בקטנותה ודאי לא טריף א"כ לא טריף כלל כיון דיש חשש שיטרוף מה שנמכר בקטנותה וכ"כ הטור ברמזים סתם לא נביא ממשעבדא משמע כלל לא ובדריש' כתוב דודאי טרפא ממה שנמכר אח"כ מחמת תנאי ב"ד כמו באלמנה מן ארוסין כדלעיל סי' נ"ה לדעת הרא"ש דאפי' בלא שטר כתובה גביא מן משעבדא והתו' לא אמרו אלא דמחמת השטר כתובה לא גביא אבל מחמ' תנאי ב"ד נביא ממשעבדי דאח"כ ולא נהירא דהא הטור עצמו כתב אינו גובה אלא מבני חורין משמע ממשעבדי כלל לא ותו דברמזנים כתב סתם כמו שזכרתי ותו נראה דכאן אין שייכת תנאי ב"ד לענין משעבדי כלל דהא כל טירפא ממשעבדי הוא מטעם דלא הי' להם לקוחות לקנו' וזהו בשטר שיש לו קול מתי נעשה וכן בכל אשה שניסת ואפי' לא כתבו לה כתובה אלא שיש לה מחמ' תנאי ב"ד זה נמי יש לה קול אימתי ניסת משא"כ כאן בקטן וגר שמשע' שנתגדל אין לו נשואין אלא שהי' לו נשואין בקטנות והם אין בהם ממש אלא במה שנתגדל ובא עליה אחר הגידול וזה אין לו קול שלא ידע מתי נתגדל וכ"ש שאין ידוע אם בא עליה אח"כ ע"כ לא טריף ממשעבדי כלל וכמו שכ' מו"ח ז"ל:

ג **אלא שבזו אין כתובתה אלא מנה לדעת הרמב"ם** פי' שהיא מחלק בין קטן שנתגדל דאזלינן בתר תחילה כשנשא' דהיתה בתולה ובין נכרי שנתגייר' אשתו דאזלי' בתר סוף דנתגייר' והיא בעולה: ונראה טעמו דאמרי' באיזהו נשך דף ע"א דקטן יש לו זכיה מדרבנן כיון דאחר שיתגדל יהיה ראוי לשליחות אבל נכרי דלא אתא לכלל שליחו' לית ליה זכי' וה"נ כאן אמרי' דיש לאשת הקטן זכות בשע' בעילת' כשהיתה קטנה כיון שלבסוף יהיה לה זכות זה מהני לה גם עתה משא"כ בנכריות שאין לה זכות דהא אין עומדת להתגייר אלא שדרך מקר' נתגיירו אח"כ ע"כ אין לה עכשיו בגרותא שום זכות שלעתיד ולעל סעיף ח' בחרשת שנתפקח' דאין לה אלא מנה לדע' הרמב"ם ניחא כיון דאינה עומד' להתפק' בודאי הוה כמו בגר כאן דג"כ אין לה אלא מנה אבל להטור והתו' דגם בגר כאן הוי כמו בקטן דיש לה ר' קשה מ"ש מחרש' שנשתפ' דאין לה אלא מנה והמעיין בל' המשנה ס"פ הכותב יראה דלק"מ שאמר שם קטן שהשיאו אביו כתובת' קיימ' כו' גר שנתגייר' אשתו עמו כתובתה קיימ' כו' הרי שזכר כתובתה שהיתה לה כבר דהיא מועל' אף בגייות יש כתובה לפי דיניהם (כיון שיש עכ"פ שם כתובה עליה מועל' גם לאחר שתתגייר ואזלי' בתר כתיב' הכתובה שהיתה בתולה משא"כ בחרש' שנתפקח' דמשמע'

נשואי' לא היה לה כלל ולא כתובה ע"כ אזלינן בתר האי שעתא דיש לה כתובה ואז היא בעול' כנ"ל נכון בזה:

סימן סח

א **בודקין אות' כו'** משמע ארפילו אם היא לא טענה הך טענה אנן טענינן לה אלא דזכר הטור עוד טענה דהיינו שכך דרך משפחת' שאין להם דם נדה כולי משמע שצריכה היא שתאמר כן י"ל דטענה זו של המשפחה היא גלויה לכל בנות המשפחה ולא שכיח באחרו' א"כ היה לה לטעון כן מדלא טענה כן והטענה הזאת לא שכיח ע"כ ודאי נבעלה:

ב ע"פ חביות של יין בגמרא בזה דאתא לפני ר"ג הביא ב' שפחו' אחת בתולה ואחת בועלה והושיבוה ע"פ החביו' יין בעולה ריח' נודף בתולה אין ריח' נודף אף זו חושיב' ולא היה ריחה נודף אמר לו לך זכי במקחך ולבדוק מעיקרא בגוויה ומשני גמרא ר"ג מעשה לא חזי וסבר דלמא לא קים ליה בגווה דמלתא שפיר ולא אורח ארעא לזלזולי בבנות ישראל וכן כתב הטור בשם הרמ"ה דיש לבדוק בשפחו' תחילה ודיעה ראשונה כתוב לבדוק תכף ע"י הם עצמם בלא שפחות תחילה וקשה למה פסק דיעה קמייתא דלא כמבואר בגמרא דהא ר"ג ג"כ ידע דבר זה מן יבש גלעד ואפ"ה בדק תחילה בשפחות וגם הרמב"ם לא זכר מן השפחו' תחילה ונראה דהטור הוקשה לו על הגמרא דכיון דר"ג לא היה קים ליה בבדיקה זו מאי אהני ליה בדיקת השפחות הלא אין הנשים שוות בגופם זו לזו אלא ע"כ דבאמת סגי בבדיקת האשה עצמה ג"כ מהני אלא דלרוחא דמלתא עשה כן לבדו' ע"י שפחות תחילה ואנן קיי"ל דבכל דבר שצריך בדיקה לא סמכי' על הבדיקה במידי דצריך בדיקה כמוזכר בי"ד בכמה דוכתי וכיון שכן הויא קצת קלקול דלמא סבור שאין הריח נודף ובאמת נודף ע"כ טוב יותר שלא לעשות תחילה הבדיקה ולסמוך על עיקר הדין סגי בבדיקת עצמה:

ג **אינו יכול לטעון כו'** אם מצא דם כו' וק"ל מהאי דאמרינן בטור י"ד סי' קע"ז באשה שראתה דם בשעת תשמיש שתולין בדם בתולים עד שתחי' מכת הבתולים וא"כ למה אמרינן כאן דאחר שמצא דם שוב אין לו טענה הא ודאי יש לחוש שמא זינתה קודם לבעילת של בעלה והדם שראה מנה היא עדין מדם מכת הבתולים שנשאר' אחר זנות ובגמ' פרק אלו נערות (כתובות דף ל"ה) מביא דבר זה לענין אם יוכלן לטעון טענת בתולים בבוגרת ומחלקינן שיש להם פתח פתוח אבל דם יש לה כמו בנערה והיינו לענין אם יוכל לומר שלא מצא דם או מצא פתח פתוח אבל במה שזכרנו ודאי קשה מה מועיל מציאת הדם דשמא זינתה תחתיו ועדיין יש להם דם בתולים בשע' ביאת בעלה וא"ל

דלא חיישינן לזנות בסמוך לנשואין שלה דהא אמרי' בפ"ק וניחוש שמא תחתיו זינתה ומשני רב שרקי' כשקידש ובעל לאלתר ש"מ שכל שאינו לאלתר אעפ"י שזמן סמוך הוא חיישינן שמא זינתה תחתיו וצ"ע לישב זה:

דברי המגיה בב"ש מתרץ מה שהקשה הט"ז והחמ"ח על מ"ש בש"ע אם מצא דם אינו יכול לטעון פתח פתוח הא תלינן הדם בדם בתולים עד שתחיה המכה א"כ קשה שמא זינתה מקודם ועדיין יש לה דם בתולים ותירץ הב"ש דודאי אם בעיל ואח"כ מצא דם גם בשאר בעילות תלינן בדם בתולים כי דם נדה לא שכיח אבל בדלא ידיענן אם נבעלה מקודם רק מכח טענתו פ"פ בזה אמרינן אם מצא דם ודאי הוא משקר בטענות פ"פ עכ"ל ודברים אלו קשה להולמן דהא אף בנאבד המפה או משפחת דורקטי נוכל לומר דהוא משקר או טעה ואעפ"כ לא אמרינן כן מטעם חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה א"כ מ"ש כאן דלא נימא ג"כ דלא משקר מטעם חזק' הנ"ל והאי דם הוא ממה שנשארו מדם הבתולים שזינתה כי עדיין לא היתה המכה ועיין בחמ"ח ע"כ ד"ה:

ד אם הוא כהן כלי מו"ח ז"ל כתב) בגמ' דף ח' אמרינן בטוען טענת בתולים נאמן לאוסרה עליו והקשה במרדכי דהא אין נאסרת אלא על עסקי קינוי וסתירה או עד שיראה כדרך המנאפים אבל ראה שנתייחד' עם הגוי קיי"ל אין אוסרין על היחוד כו' עכ"ל ולא תירץ כלום ואפשר לתרץ קושיא הראשונה כו' עכ"ל מו"ח ז"ל ותמהני דהקושי' זו שהזכיר בשם המרדכי היא קושיא בגמ' פ"ק דכתובות דף ט' על ר"א שאמר פ"פ מצאתי נאמן לאוסר' עליו ומי אמר ר"א הכי והא אמר ר"א אין אשה נאסרה על בעל' אלא על עסקי קינוי וסתירה כו' ומשני שם דטוען פ"פ הוא כשני עדים דמי יפרש"י שהוי דבר ברור לו שנבעלה עכ"ל ובמרדכי יש בל' זה ור"א אומר הוא נאמן לשוויה חתיכא דאיסורא וקי"ל אין אשה נאסרה על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה או עד שיראו כדרך המנאפים אבל אם ראה שנתייחדה עם הגוי וק"ל אין אוסרין על היחוד כו' עכ"ל והך ק"ל כסבור מו"ח ז"ל דהוא ר"ת וקשה לי וזה אינו שהוא ר"ת וקיימא לן ואין כאן קושיא ואף שיש באיזה נוסח' כתוב בפי' וקשה לי מ"מ הוא טעות ממה שהיה כתוב וק"ל ובאמת אין זה כלל אלא פסקי דינים כותב במרדכי והיינו מה שמקשה בגמ' ומתרץ וזה פשוט:

ה אשת ישראל דשם יש ס"ס ספק תחתיו ואת"ל תחתיו שמא באונס אבל באשת כהן ליכא אלא חד ספק דא"ל ספק מוכחת עץ דלא שכיח:

ו אלא עיקר כתובה נאמן דחכמים תקנו כתובה לאשה והם תקנו שיהיה הבעל נאמן להפסידה דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה וכתב ב"י בשם הר"ן משמע דאי לא

טרח בסעודה שאינו נאמן ולפי"ז עכשיו שרוב חתנים אין עושים הם החתונה אלא אבי הכלה א"כ אין החתן נאמן בטענות בתולים להפסיד כתובתה:

ז **אבל התוס' יש לה דחזקה שאין עושה סעודה כו'** אינה חשזקה גמורה דודאי י"ל שעכשיו נעשה לה שונא אלא דלעיקר הכתובה שאינו נותן מדעתו אלא מצד תקנת חז"ל מהני חזקה זו אבל לא התו' שנותן מדעתו משום חיבת' וכן הוא מבואר בגמ' שאמרו חכמים תקנו כו' ותמוה על הרא"ש שכתב שנראה לו מסברא דהתו' כעיקר בזה וע"כ לא זכרו הטור כלל:

ח אא"כ נודע בראי' ברורה כאן מיירי שאומרים שבתולה היתה והוא מוציא עליה שם רע דאלו אומרת נאנסתי ודאי היא נאמנת דשמא וברי הוא אלא ודאי שמכחשת אותו וה"ל ברי וברי וא"כ כשיש ראיה ברורה דהיינו שהיו עדים שלא נעשה ערמה בשעת ביאה ולא היה שם דם א"כ בודאי היתה בעולה ואפי' יש לה זכות שיש לנו לומר שמא היתה בעולה קודם שתתארס מ"מ טעות היה שלא ידע מזה ואין לה אפי' תוס' וא"כ א"צ ראיה על שהיתה בעול קודם ארוסין ומ"ש אח"כ קודם שתתארס קאי על הודית לחוד דבלאו הכי אין כאן הודאה כך כ' רש"ל אבל אין צריך לכך דהך ראיה היינו שמצד טענותו אין לו טענת בתולים אלא שיש עדים שזינת' או שהיה לה כבר בעל וזה לא ידע וכן אם הודית פי' שלא יוכל לחייב' מצד טענתו אלא מצד הודאת' ותרתי אלו היינו קודם שתתארס:

סימן סט

א **אפי' לא נכתבה** בטור סיים אפי' לא הכתבה הכתובה כלל:

ב מעשה ידיה תחת מזונותי' פיר' תחלה תקנו מזונותי' ואח"כ תקנו שיהי לו מעשה ידיה ממילא לטובתה נתכוונו חז"ל לפיכך כו':

ג שומעין לה כתב הרב המגיד וכתבו המפרשים שלא אמרו אלא שיכולה להפקיע עצמה במטוו' בצמר ושאינה לצורך הבית אבל טוחנת ואופ' ומבשל' ועושה כל צרכי הבית:

ד עונתה משום דהוא צער גוף וכתובתה דאסור לשהות עם אשתו בלא כתובה וירושתה עי' הטעם ס"ס צ"ב החילוק שבין ארוסה לנשואה:

סימן ע

א רגילים בגדולות דכתיב והיא בעולת בעל עולה עמו ואינה יורד' עמו:

ב ואם אין כולם רגילים בגדולו' אלא שבבית אביה נוהגין כן מפני שהו' עשיר אבל בני משפחתה שאין להם עושר כמו שיש לבעלה אינם מבקשין אותן הגדולו' אז (כו') כצ"ל בתוספ' וכ"ה:

ג כופין אותו להוציא דמספר כתובתה נלמד דכתיב בה ואנא אפלח ואוקיר ואוזין יתיכי כו' ור"ת כ' דאין מזה ראיה דזה קאי על אותן מזונות שהן תחת מעשה ידיה וממילא אין כופין אותו להוציא:

ד דחייב להשכיר עצמו כפועל זה דעת רבינו אליה ומספר כתובה נלמד שכ' בה ואנ' אפלח ואוזין ור"ת חולק דאפלח היינו עבודה שדרך לעשות כגון לעבוד ולחרוש וכ' בתשו' מיימוני סוף אישות סעיף ל"ח כ' מהר"ם דכל רבותינו שבצרפ' נוהגין לפסוק כרבינו אלי':

ה שכ' להיפוך נראה לתרץ קושית רמ"א בזה דבסי' קי"ט אזיל לדעתו יכול לגרשה בע"כ ממילא יכול לומר אניח כתובת' ביד ב"ד ומשל' מזה שכר הרופא משא"כ כאן דמיירי בענין שאין מגרשין בע"כ:

ו אבל אין נותנין לה במה שתתקשט כיון שאין בעל' בכאן א"צ להתקשט והאי קישוט פרש"י אבקת רוכל שהנשים רגילות בו:

ז פוסקין לאשתו תכשיט אע"ג דאין כאן בעל הראוי להתקשט לפניו מ"מ אין דומה למי שהלך למ"ה שלפני זה דשם יצא לדעת ולא הניח לה מזונות ממילא לא ניחא לי אלא שהב"ד נותנין לה מכח תנאי ב"ד ואין בכלל תנאי ב"ד אלא מזונות ולא קישוט משא"כ בנשתט' שנותנין לה מזונות דהוי כמו שיצא שלא לדע' ואמרינן מסתמא ניחא לי' אי הוה בר דעת ע"כ גם בקישוט אמרינן כן וכה"ג מחלק בגמ' לענין מזון ובנותיו:

ח **רק לששה חדשים** פי' בפעם אחת וכשכלו ו' חדשים יחזור ויתן לו חדשים וזה נלמד ממזון בפ' אלמנה ניזונית אמר אמימר הלכתא מוכרת לו' חדשים:

ט עד זמן שאלתו דעד אותו זמן ה"ל משועבדים לשואל:

י **ואם אין האשה כו'** בר"ן שם כ' דעיקר שיעבוד המלוה לא על הבעל אלא על האשה והי' תובעתו להבעל א"נ שאין לאשה נכסים יכול לתבוע לבעל מדר' נתן עכ"ל וא"כ אינו יודע מ"ש רמ"א באם (אין) האשה כאן דאם יש לה נכסים ואז שייך לדר' נתן כמ"ש בח"מ סי' פ"ו ואין יכול לתבוע הבעל אלא ימתין עד שתבוא האשה ויתבענה ואם אין לה נכסים אף אם יש האשה כאן הבעל חייב מדר"נ והמרדכי פ' יש נוחלין בסופו כתב וז"ל וביבמות פירש"י אשה שלותה ואכל' ובעלה הלך למ"ה אין המלוה יכול לתבוע דמצי אמר לי' לאו בעל דברים דידי את ואם יאמר הלא אתה חייב לזונה יכול לומר

הלא היא אינה תובעת ממני כלום אמנם יכולה האשה לתבוע את בעלה כדי שיפרע מה שלות' ויש שדנין שמוציאין מבעל ונותנין למלוה מדר' נתן ואם מחלה לבעלה אז הפסיד המלו' עכ"ל משמע דאפי' מי שסביר' ליה כרבי נתן מהני מחילה לבעלה וכך הם דברי רמ"א כאן וה"פ בד"מ דאף בדר"נ שייך מחילה אבל ק"ל טובה הא פסקינן בסי' פ"ו בח"מ כר"נ דלא מהני מחילה ע"ש ומ"ש כאן דמהני מחילה ונראה לתרץ ע"פ מ"ש התו' פ"ב דכתובות גבי האומר שטר אמנה הוא חב לאחרים אינו נאמן ומקשי' התו' וליהמני במיגו דמצי מחיל כמו במוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחיל ותירצו דאינו רוצה למוחלו כי אינו רוצה להפסיד החוב לגמרי כי הוא סובר שהלו' יפרע לו ועוד תירצי דשאני במוכר שטר חוב שאין קנינו של לוקח אלא מדרבנן אבל בנושה לחברו מעות חייב לו מן התורה ויכול להוציא מן הלוה ובמרדכי פ' ב' דכתובות לא מביא תירוצ' קמ' ומ"ה ניחא כאן דחיוב מזונות אשתו אינה אלא תקנתא דרבנן תחת מעשה ידיה משום כי יכול' למחול:

דברי המגיה כתב ב"ש ס"ק כ"ד מיהו אם מחלה בח"מ הקשה ע"ז בח"מ סי' פ"ו מסקי' היכ' דמוציאין מדר"נ אינו יכול למחול א"כ גם כאן למה מהני מחילתא ונראה דלק"מ דאיירי הכ' שהיה לה לשלם ואז יכול' למחול ואין האשה כאן לכן אינו יכול לתבוע לבעל והיינו מ"ש ואם אין האשה כאן ש"מ דאם היתה כאן מחויב' לשלם בעצמה כי יש לה לשלם עד כאן לשונו ודבריו תמוהים דביש לה נכסים לא שייך דר"נ וצריך להמתין עד שתב' האשה ואף בלא מחלה לבעלה אינו יוכל לתבוע לבעל כן מקש' הט"ז על רמ"א שכתב ואם אין האשה כאן כו' ממ"נ אם יש לה נכסים אף שאינה כאן א"י לתבוע לבעל וצריך שימתין עד ביאתה ואם אין לה נכסים אף שהוא בכאן חייב הבעל מדר"נ ודלא כמ"ש הוא והיינו מ"ש ואם אין האשה כאן כו' ובח"מ כתב מ"ש המרדכי ואם מחלה אז הפסיד הבעל ע"ש וא"נ דחד' כמ"ש בלא מחלה נמי אינו יכול לתבוע להבעל ואם מתה האשה הפסיד המלוה כמ"ש המרדכי בפ"ש ד"ג סי' ע"ר ועוד למה עירב המרדכי דברי הסבורין כר"נ בין דברי דלא סבירא להו כר"נ וכתב מחלה האשה כ' אחר שכ' יש שדנין כר"נ ולא כ' זה למעלה למאן דלא ס"ל כר"נ אלא מחוורת' כדברי הט"ז דכאן הוא מדרבנן לכן מהני מחילה אף למאן דס"ל לדר"נ ומ"ש החמ"ח ואין לחלק בין חוב למזונות אשה שהוא מדרבנן וע"כ בקל יכול למחול ז"א חדא דהרמב"ם ושאר פוסקים ס"ל דמזונות הוי דאורייתא כו' עכ"ל אין זה קושי' דהרי הרמב"ן והרא"ש והר"ן והמגיד וכמה פוסקים ס"ל דהם מדרבנן ובודאי המרדכי ס"ל ג"כ שהם דרבנן כי היכא דלא תקשו אדברי המרדכי קושי' הנ"ל שזכרנו ומ"ש ועוד למה כ' המרדכי דלא אתבא' אי

הלכה כר"נ הא אפי' אי הלכה בעלמא כר"נ איכא לפלוני הכי כו' לק"מ דהמרדכי כתב זה בפ' שני דייני גזירות כנ"ל לענין שאינו יכול לתבוע הבעל כיון דלא אתברר דהלכה כר"נ לפיכך אם מתה האשה מוציא מידו אבל אי היה בודאי הלכה כר"נ לא הי' מחלק בין מדרבנן או דאורייתא כי מנ"ל לחלק בלתי שום ראיה אבל באם מחלה האשה בזה יש לחלק בין מזונות שהוא מדרבנן לדאורייתא דאל"כ יקשה מה שהקשו התוס' פ"ב דכתובות גבי האומר שטר אמנה הוא והוא חב לאחרים דאינו נאמן במגו דמצי מחיל ומ"ש המוכר שט"ח דמצי מחיל ומוכרח לחלק בין דאורייתא לדרבנן והמרדכי מביא תירוץ זה בפ"ב דכתובות א"כ ה"ה כאן במחל' האשה יש לחלק כן אבל בלא מחלה מנ"ל לחלק בין דאורייתא לרבנן אי הלכה כר"ג ומ"ש ועוד הי' לו לחלק ולומר אע"ג דבעלמא לא מהני הכא שאני כו' גם זה אינו כלום דהמרדכי סמך עצמו על מ"ש בפ"ב דכתובות דיש חילוק בין דאורייתא לדרבנן מכח קושי' הנ"ל לכן כתב כאן סתם דמהני מחילת' וממילא יובן הואיל שהם מדרבנן מהני מחילה כאן כמו במוכר שט"ח דמהני מחילה כיון שהוא דרבנן עכד"ה:

יא חייב לשלם אע"פ שלא אמר בפי' במזונותי' אלא הלו' סתם ב"י בשם בעל התרומות:

יב **אבל אין האיש נאמן לומר שנתתי לה על העתיד** פי' לענין מזונות שעדיין לפנינו:

סימן עא

א **חייב אדם לזון.** אפי' אינו אמוד:

ב **כתקנת חכמים** בטור כתב כיון שתקנת חכמים (היא) זכו במזונותיהם כולי קשה מאי ראיה הי' דלמא תקנת חכמים היתה כך דוקא באין להם להתפרנס. וי"ל דתקנת חכמים באשתו היה פשיטא אפי' ביש לה להתפרנס דבשטר כתובה כתב סתם ואנא אפלח כו' בלא תנאי א"כ בפרנסת הבנים ג"כ כן דחד תקנה להם פשוט דגם מלבושין הווין בכלל:

ג ומכלימין אותו מבואר ברש"י פ' נערה שש"ץ מכריז ע"ז האיש כמ"ש כאן:

ד אבל לא כופין להשיא אבל מצוה עכ"פ יש כמ"ש בסי' א' דבגמ' איתא המשיא בניו סמוך לפירקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך:

ה אפילו הן יתירין על שש ושאני בההיא דסעיף ב' דיצא לדעת ולא פקד מהם שמע מיניה דלא ניחא ליה לזונן משא"כ כאן אנן אזלינן בתר אומדנ' דשאר בני אדם:

סימן עב

סי' זה נתבאר בי"ד סי' ל"ה רק יש להזכיר מ"ש רבינו הטור אבל לא יאמר לו להדיא לך ותזין אותה כו' וקשה למה לא אמר דאין לומר לו אם תזון לא תפסיד דאסור כיון שאומר כן ליחיד כמ"ש ב"י ובי"ד סי' רל"ה לא כ' הטור באמת האי הא אבל כו' מה שזכר כאן ונראה דל"מ קאמר ל"מ אמר אם תזון לא תפסיד דאמר בפי' שהוא יחזיר וישלם לו דפשיטא דאסור אלא אפי' לך ותזון דלא פי' מהתשלומין אפ"ה אסור ואמירת אם תזון לא תפסיד נלמד לאיסור מדיוק דדוקא לשון רבי' דהיינו כל הזן כו' מותר הא לשון יחיד אסור:

סימן עד

א ותלאו בתשמיש דלא"כ אין הנדר חל דאין הבעל יכול לאסור שום דבר על אשתו מידי דלאו שייך בי' אוסר את שלו עליה כמו במדיר אשתו שלא תהנ' ממנו:

ב ויקיים ז' ימים דהוא כאוסר תשמיש שלה לחוד עליו:

ג ז' ימים שדרך אשה להיות ז' ימים בימי נדותה וימתין לה שיעור זה שתשהה אצלו אולי יתחרט ויתיר ובנדר הי' והוא קיים מה יש לה עוד להמתין אי ניחא לה למשקל כתובתה ומפיק לא תבקש פתח לנדר' אבל נודר הוא ימתין שמא ימצא פתח לנדרו:

ד **וי"א שאם הדיר'** פי' ותלאו בתשמיש דאל"כ אין יכול לאסור הקישוט שלה וזה הי"א הוא הרמב"ם שמביא הטור ל' המשנה כך הוא בעניות כל זמן שלא נתן קצבה בעשירות ל' יום פי' דהאוסר קישוט אשתו הוי' דינו אם אוסר לה נתינת קצבה עד י"ב חודש ואם יותר יוציא וכן אם אומר סתם יוציא אחר י"ב חודש כשמואל ודיעה ראשונה הי' הרא"ש דפסק דבסתם יוציא מיד ויתן כתובה ועיין בי"ד סי' רל"ה בדברינו לבאר פרטי הדינים בזה:

דברי המגיה (**סעיף ב'**) **נדרה היא כו'** כתב ב"ש בסק"ד והט"ז כ' דהרמב"ם ס"ל דהי' נתנה אצבע ב"ש ואינו נראה דא"כ למה יתן לה הכתובה עכ"ל ול"נ דדברי הט"ז נכונים דהכי איתא בגמרא שם דף ע"א האשה שדרה בנזיר ושמע בעלה ולא הפר לה ר"מ ור"י אומרים היא נתנה אצבע ב"ש לפיכך אם רצה הבעל להפר יפר ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית תצא בלא כתובה ר"י ור"א אומרים הוא נתן אצבע ב"ש לפיכך אם רצה להפר יפר ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה וכ' הר"ן הביאו ב"י דפירשו הפוסקים אם אמר אי אפשי באשה נדרנית ומ"ח לא הפר יוציא ויתן כתובה רק דהרמב"ם לא פי' כן ומ"ה ס"ל דאין כופין אותו לגרשה ע"ש ולפ"ז נוכל לומר דהט"ז ס"ל

דגם הרמב"ם ס"ל כפי' הר"ן משום דאמר א"א באשה נדרנית מ"ה לא חפר לה והא דס"ל להרמב"ם דאין כופין אותו להוציא' משום דס"ל כתנא דהי' נתנה אצבע ב"ש ואעפ"כ ס"ל דיתן לה כתובתה דלפי הפי' הנזכר לא איתא בגמרא רק ב' חלוקות אם רצה להפר יפר ואם אמר א"א באשה נדרנית ומ"ה אינו מיפר לה לר"מ ור"י תצא בלא כתובה אבל חלוקה שלישי' דאם אמר אפשי בה לא נזכר בגמ' ובודאי לר"מ ור"י דס"ל היא נתנה אצבע ב"ש תשב תחתיו ולא תאכל מאותו המין כי הוא לא חייב מידי אבל לר"י ולר"א דס"ל הוא נתן אצבע ב"ש נוכל לומר דדוקא באם אמר א"א באשה נדרנית ומ"ה אינו מיפר לה הוא דאמרינן יוצא ויתן כתובתה מיד דמסני הוא דסני לה כיון שאומר א"א ואינו רוצה להפר לה אבל אם אומר אפשי בה לא אמרי' מסני הוא דסני לה דהוא לא חייב מידי והיא נתנה אב"ש ובז' מחולקים הפוסקים והרמב"ם דלפוסקים אמרינן באומר אפשי בה דהוא נותן אב"ש ומסני סני לה ויוציא בע"כ ויתן כתובה והרמב"ם ס"ל באם אומר אפשי בה לא אמרינן מסני סני אלא ס"ל כתנאי דס"ל היא נתנה אב"ש ולפיכך אם רוצה תשב תחתיו ולא תאכל כו' אבל באומר א"א באשה נדרנית ומ"ה לא הפר כופין אותו להוציא מיד משום דמסני סני לה ובזה לק"מ גם קושיות החמ"ח והב"ש אטו לא ידעינן דאיש יכול לגרש אשתו בע"כ כו' ע"ש ולפי מ"ש מיירי מתני' נמי באומר א"א באשה נדרנית ויוציא בע"כ עכד"ה:

ה **אסר הבעל כלי שכניו** פי' התוספות כשהוא מדיר ולא תלה בתשמיש דאל"כ אמאי יוציא מיד תאסר בתשמיש ויקיים ז' ימים אלא שאסר הנאת כלי עליו ועיין בדברינו בי"ד סי' רל"ה לתרץ מה שהקש' מו"ח ז"ל כאן:

ו ימתין ז' ימים (גם סעיף שקודם זה) מיירי תלאו בתשמיש דאל"כ אין בידו להדירה וכמ"ש בסעיף זה והא כל סעיף זה כפל שכבר כתבו סעיף שקודם לזה ומה שהוסיף כאן ימתין ז' ימים הי' לו לכתוב בסעיף הקודם אלא דהך מלתא שימתין ותלאו בתשמיש הוסיפו בספר בדק הבית שלו על הטור וכתבו בש"ע אח"כ ועשה ממנו סעיף חדש:

סימן עה

א **שלש ארצות כו'** כתב הרא"ש תוספת' נ"א לנשואין כו' בד"א שבזמן שהי' מיהודה ואירס אשה ביהודה או בן גליל שאירס אשה בגליל אבל בן יהודה שאירס אשה בגליל כופין אות' לצאת שעמ"כ נשאה: ירושלמי מתני' כשהוא מיהודה ונשא אשה מגליל אבל אם הי' מיהודה ונשא אשה מיהודה מגליל ונשא אשה מגליל כופין אותה לצא' מגליל אין כופין אותה לצא' לכאורה התוס' והירושלמי סותרין זא"ז ור"ת תירץ דבתוס'

גרסינן כופין אותו דמיירי מכפיית האיש דהיינו אם נשאה באחת מאלו הארצות והוא מקום מולדתו ודירתו אין כופין אותו לצא' משם וכ"ש אם נשאה באחד מארצות אלה במקום מולדתה ודירתה שיפ' כח האשה יותר וא"י להוציא' משם וה"ק התוספ' אם האיש מיהודה והאשה מגליל ונשאת ביהודה שהוא מקומו אין מוצא האיש ממקומו לילך אחריה לגליל כיון דשתי מדינות הן ואין יכול לחקור אחר מולדתו אין כופין אותו להניח מקומו כיון דשם נשאה אבל נשאה בגליל כופין אותו לצא' ואם האיש והאשה ממקום א' ביהודה אעפ"י שנשאה בגליל כופין אותו לצא' אפי' מעיר לכרך וכו' ור"מ הקשה עליו מן הירושלמי דמשמע התם דיפה כח הבעל מכח האשה וכו' ופי' דאירי בכפיית האשה וח"ק בד"א שהוא מיהודה ואירס אשה ביהודה אינו יכול להוציאה למדינה אחרת אעפ"י שהאש' מגליל אינו יכול להוציאה מיהודה ולא מצי למימר והלא אין זה מקום מולדתך מאי איכפת לך אם אדור כאן או במדינה אחרת דכיון דאירס ביהודה מצי למימר אדעת' דהכי נתקדשתי לך לדור ביהודה כי הורגלתי שם אבל אם היה מיהודה ואירס אשה בגליל כו' אפילו הלך לגליל וקדשה בסתם כופין אותה לצא' ליהוד' והא דאמר שע"מ כן נשאה ולא אמר שע"מ כן אירסה כיון דבקידושין איירי י"ל דקמ"ל רבותא אפי' אם אח"כ נשאת בשאר ארצות כגון בעבר הירדן כופין אות' לצאת מיהודה מתי שירצה שעמ"כ נשאת ע"ד קידושין ראשונים וכיון דבשע' קידושין הי' בר יהודה הוה כאלו התנה שתלך אחריו ליהודה והירושלמי ה"פ אם הי' מיהודה ונשא בגליל פיר' שהולך לשם ונשא כיון דהנשואין היה שם בגליל אין כופין אותה לילך אחריו ליהודה אבל אם הי' מיהודה ונשא אשה ביהודה שהיה מגליל ושוב מרדה ושבה לאביה לגליל כופין אותה לצא' משם ביהודה כיון שניסת לו ביהודה עכ"ל ומ"ה כתב הטור בשם רבינו מאיר אם הי' מיהודה וקדשה בגליל אפילו אם לא נשאה בגליל אלא שנשא' בעבר הירדן צריכה לילך אחריו ליהודה שהיה מקומו בשעה שקידשה וצריך ביאור דהא אכתי דברים סותרים זא"ז דתחילה אמר דקמ"ל לרבות דאפי' אם נשאה אח"כ באחת מארצות כולי משמע כ"ש נשאה בגליל דיכול לכופה וזה אינו דבהדיא אמר אח"כ בירושלמי דאם הלך ונשאה בגליל דאינו מוציאה משם וכן קשה בלשון הטור בשם ר"מ אפילו לא נשא' בגליל כולי משמע כ"ש נשאה בגליל וזה אינו כמו שכתבנו. ונראה דמשום הקידושין לחוד אין לה כח להשאר שם דאין מעלה בקידושין אלא לומר אחר הנשואין אדעת' דהכי (לא) נתקדשתי כדי לדור אח"כ ביהודה אבל כאן שהיה מיהודה והלך לגליל ואירס אשה ולא עשה נשואין עד ארץ אחרת והיא פרצה לומר לא אלך מכאן כיון שנעשו נשואין שלי בארץ אחרת קמ"ל כיון שבשעת קידושין ה' דר ביהודה

הוה כאלו היה תנאי לדור ביהודה ממילא מקום הנשואין לא מבטל זה וה"ק הטור כיון שבמקום הקידושין לא מהני לעקר מקום דירתו דהיינו יהודה אם נשאה אח"כ בארץ אחרת לא מהני הנשואין דודאי אם היה הנשואין במקום הקדושין אזלינן בתר הנשואין אלא דאם הי' הנשואין בארץ אחרת לא נעקר התני שהיה בשעת הקדושין כיון שהיה הקדושין במקום אחר והאי אפי' דקאמר קאי על הנשואין שאעפ"י שניסת צריכה לצאת משם כיון שהם במקום אחר מן הקידושין והקדושין עצמן לא היה להם בה נשואין כיון שהדירה היתה ביהודה והיתה חייבת אז לצאת ליהודה. אך מ"ש הטור תחילה אבל אם הוא מאחד מאלו הארצות והלך לארץ אחרת ונשאה שם צריך שתלך אחריו לארצו זה סותר דברי הירושלמי דאמר דהנשואין של ארץ אחרת עיקר מקום שהיה דר שם ואזלי' בתרא ומדברי הרמב"ם דכאן משמע ג"כ בטור שכתב כופין אותה ויוצאה עמו לארצו אם נשאה בארץ אחרת ועליו אין תמוה שאפשר שסובר שהירושלמי חולק על התוספ' ופסק כתוספת' אבל על הטור קשה שמביא דעת הר"מ שמתרץ התוספתא והירושלמי קשה ואין בידי ליישב אלא שחסר בטור תיבת אינה וכצ"ל אבל אם הוא מאחת כו' אינה צריכה לילך כו' וה"ק תחילה ונשא שם אשה אינו יכול לכופ' פירוש לילך לארץ אחרת אלא תשאר ביהודה דוקא אבל אם היא מאחת כו' אינה צריכה לילך אחריו ליהודה דוקא אלא תשב במקום שהיה:

ב כופין אותה לעלות כתבנו בשם ר"ח הכהן והגהות מרדכי דכתובות דדין זה הוא דוקא בימיהם שהיה שלום בדרכים אבל עכשיו שהדרכים משובשים א"י לכופה דה"ל כמו שמוליכה למקום. ובתוספת כתבו דהרבה מצות תלויות בארץ וכמה עונשים דאין אנו יכולים ליזהר בהם:

סימן עו

אפילו הו' מלח דאעפ"י שבלאו הכי מונע מתשמיש מכל מקום כל שאינה אסורה האשה עליו ה"ל פת בסלו:

סימן עז

א **האשה שמנעה בעלה מתשמיש כו'** בטור הוזכרו בזה דין תלמוד ג' תקנות ואח"כ דיני דמתיבת' דהיינו דין התלמוד בתקנה ראשונה פחיתות כתובה בכל שבוע ז' דינרין שנית התראות ב"ד שתחזור בה והכרזה ד' פעמים. שלישית המתנה י"ב חודש וז"ל הטור בזה ושוב הוסיפו לתקן שימתינו לה יב"ח ואז יגרשנ' אם ירצה כו' וכתב ב"י דמלשון זה

משמע שמלבד הכרזות ד' פעמים תקן שלא יתן לה גט עד יב"ח וכך הם דברי הרמב"ם עכ"ל וכ"כ כאן בש"ע בסעיף ב' והב"י הבי' אחר זה בשם המגיד ז"ל וכל מה שהזכירו בגמ' למסקנ' באומרת מאיס עלי וזהו דינה אינה מפסד' כלום עד יב"ח ובתוך יב"ח אין מכריזין עלי' ולא פוחתין מכתובת' כלום ובזה היא חלוק' ממורד' כו' עכ"ל ובסימן זה לפני זה הבי' ב"י בשם הרא"ש על תקנת יב"ח וז"ל תקנ' זו נעשית בימי האמוראי' אחרונים כאשר ראו כי גבהו בנות ישראל ודעתם זחה עליהם וכאשר היה להם כעס עם בעליהם היה אומר' לא בעינ' ליה והבעל מגרשה מיד כיון שפטרתו מכתוב' ושוב היו מתחרטו' תקנו שתשה' שנה ואם יגרשנ' בתוך השנ' שלא תהא מחילת' מחיל' כו' עכ"ל וכ"כ עוד ב"י אח"כ בשמו וז"ל אבל הבא בטענו' מאיס עלי אין כופין אות' בכפיי' הכרז' של בתי כנסיות לפי שאנוס היה אבל משהין אות' יב"ח כו' וא"כ ודאי ה"ה לטענות בעינ' לי' ומצערנ' לי' וכבר כ' הטור לקמן סי' זה מסקנו' הרא"ש כר"מ שאין חילוק כלום אלא דיניה' (שוין) ומה דמשמע לב"י מל' הוסיפו לתקן אינו דקדוק כלל דאדרב' הטור נזהר בזה שלא נטע' לומר במ"ש בגמ' ומשהינן לה יב"ח ולא אמר חזרו ונמנו כמ"ש קודם לזה רבותינו חזרו ונמנו כו' דהיינו המלכ' ד' שבתות אלא ודאי דזה שייך לתקנ' דחזרו ונמנו והכל א' ותרווייהו בעינן ע"כ (וכ') שאינו כן אלא תקנה אחרית' הוא וכמו שמתחיל' עשו תקנ' בהמלכ' ד' שבתות ובטלו דין המשנה ה"נ בזה שהיה גם בדרך זה שביטלו תקנ' האמצעיו' דהיינו ההמלכ' ד"ש ותקנו יב"ח מ"ה כ' הטור תחלה ושוב תקנו כו' ואח"כ כ' ושוב הוסיפו לתקן וכו' כלומר דלא היתי' הוספ' אלא לענין שראו לתקן עוד אבל לא לענין עצם התקנ'. וראי' לזה שברמזים כ' הטור וז"ל ובתר הכי תקנו בין בעינ' ומצערנ' בין בטענ' מאיס (כולי משמע) דלא בעינן המלכ' ד' שבתו' כמ"ש שם לפני זה בהדי' (בטענת מאיס) ה"נ בטענ' בעינ' ומצערנ'. ומו"ח ז"ל הבין ג"כ כפיר' ב"י דבעינן יב"ח וגם המלכ' ד"ש וע"כ הקשה האיך השוה הטור טענת מאיס לבעינ' ומצערנ' הא בטענ' מאיס לא צריך המלכה ד"ש ובטענת בעינ' ומצערנ' בעינן דבר זה וע"כ נכנס בדוחקים בדברי הטור ועשאו כאלו לא היה דברי הטור על נכון ח"ו והאמ' כאשר זכרנו דודאי שוים הם ובתרווייהו לא בעינן אלא יב"ח כנ"ל ברור ופשוט דעת הרא"ש והטור ועכשיו נבאר בס"ד דברי הרמב"ם והטור שזכרנו קודם לזה דאי' בגמ' ה"ד מורדת א"ר זביד דאמר' בעינ' ליה ומצער' ליה אבל אמר' מאיס עלי לא כפינן לה ומפרש הרמב"ם דלא כפינן לה להיות עמו אלא כופין אותו לגרש' תיכף שאינה כשבוי' ובזה החילוק שבין טענת מאיס לבעינ' ומצערנ' ור"ת הקש' ע"ז והוכיח שאין כופין הבעל גם במאיס ומפרש מלת' דרב זביד הכי דעיקר החילוק בין הטענו' הו' דאומרת בעינ' ומצערנ' פירושו ג"כ שרוצה להתגרש אלא

שיתן לה כתובה וע"כ אמרה בעינ' לי' ואינה רוצה להתגרש בלא כתוב ומצער' לי' עד שיתגרש ליתן לה כתוב' אבל אמר' מאיס עלי ולא בעינ' לי' לא הוא ולא כתובה לא כפינן לה שתחזור בה מחמת שנאמר שלא תועיל מחילת דהו' מחיל' בטעות דאגב צערה אמר' כן ומתוך כך לא יעלה על לבו לגרש' פירו' שאין שם מורדות אלא כשהי' רוצה שיתן לה גט וכתוב' בזה פוחתין לכתובת' אבל באומרת מאיס הי' רוצה גט בלא כתובה אין עליה שם מורדת דודאי ישמע לה וכ"ת הא פשיטא היא לזה תירצו דקמ"ל דמחילה גמורה הוא. וממילא לא יגרשנה מעצמה ומזה לא דברו חכמים וא"צ שם שהיי' עבור זה ולפי התקנה הג' דהיינו מ"ש ומשהינן לי' יב"ח אמרינן באמת דאפי' בטענת מאיס בעינן שהי' יב"ח מ"ה כתב הטור והאי תקנת' פי' דשהיית יב"ח אית' בין באומרת בעינ' ומצערנ' ליה היא מבקשת להתגרש מיד באומרת מאיס עלי ומבקשת שיגרשנה מיד בלא כתובה עכ"ל הרי דאף בטענת מצערנ' ליה היא מבקשת גט אלא לא מיד כלומר אלא עד שיתן לה כתוב' בתרוויהו צריכה שהייה שנים עשר חודש ותו לא מידי וכמו שכתבתי לפני זה: ובפרישׁ' כתב במ"ש הטור ומבקשת שיגרשנ' מיד ר"ל אפ"ה תקנו שאסור לגרש' תוך יב"ח אפי' שניהם רוצין כו' אבל א"ל דמ"ש רז"ל דאפ"ה אין כופין לגרש תוך יב"ח דא"כ אפי' לאחר יב"ח נמי אין כופין דדוקא אם ירצה יגרשנה קאמר עכ"ל ותמהתי על הרב איך ימלאו לבו לפרש שיש איסור לגרש אפי' מרצון שניהם דהא לא עדיפ' משאר כל הנשים דבעליה' מגרשן אפי' בע"כ של אשה וכאן במאיס יגרע כחו שאפי' בהסכמות שניהם יהיה איסור אין זה אלא דברי תוהו אלא פשוט דיכול לגרש כשהיה מסכמת בלא כתובה וכאן צריך שהיי' יב"ח מחמת שרוצה לגרש בלא כתובה ואמרו חז"ל שאין מועיל הסכמ' ותוכל לחזור לתבוע הכתובה דמחיל' בטעות היא כמו שזכרנו בסמוך ואם רוצה ליתן הכתובה ודאי בכ"מ יוכל לגרש אפילו בע"כ של אשה וכל הכפיות של אשה שהוזכר' כאן היינו לגרש בלא כתוב' ובזה מתורץ מה שהקשיתי דברי הר"ן אהדדי בענין עיני' נתנה באחר מ"ש בפ' אעפ"ע עם דבריו בתשוב' דמ"ש הר"ן בפ' אעפ"י דשייך לומר כן אפי' תפסי' היינו לענין שהיה רוצה לכפותו שיתן גט בע"כ בזה ודאי אמרינן עיניה נתנה באחד אפי' אם מפסדה הכתובה אבל מ"ש הר"ן בתשוב' דיש חילוק בין מבקשת כתוב' בטענת מאיס היינו לענין שהי' רוצה לעגנו עד שיתן לה כתוב' ויגרשנ' בה אמרינן עיניה נתנה באחר כיון שמבקשת הכתוב' אבל כשאינה מבקשת כתובה שפיר תוכל לעגנו בטענת מאיס ולא הויא מורדת ולא אמרינן עיניה נתנה באחר כיון שאינה מבקשת עליו שום כפי' כנ"ל נכון: והשתא נבאר דברי הרמב"ם והטור שזכרנו לעיל דז"ל הטור כתב הרמב"ם כתבו הגאונים שיש מנהגו' אחרות במורדות ולא פשטו

המנהגות ברוב ישראל ע"כ אין ראוי לדון אלא כדין התלמוד אבל רי"ף כתב האידנא דייני במתיבת' כד אתי' ואמרה לא בעיניה להאי גברא ליתיב לה גיטא לאלתר ואי תפסה כו' עכ"ל ונראה לי' דהרמב"ם חולק עם הרי"ף בפי' דייני מתיבת' דהרי"ף מפרש מ"ש יהבינ' לה גיטא לאלתר פירושו שאנו כופין אותו לגרש מצד התקנה באמרה מאיס עלי כמ"ש הרי"ף בהדיא ולד"ה כל מאי דכייפינן לאפוקי בין מעיקר דינא כדתנן ואלו שכופין אותו להוציא בין מעיקר תקנת' כו' הרי שהבין תקנה דמת בתא שכפינן ליה למיתב גיטא וכן למד הר"ן מדברי הרי"ף לענין התקנה הנ"ל אבל הטור ע"כ לא פירש כן שהרי הבי' דברי הרי"ף להלכה דהאידנא דייני כמתיבתא והוא כתב תחילה דאין כופין את האיש כלל כמ"ש הרא"ש דמרבה ממזרים בישראל אם כופי' האיש אלא דפירש דינא דמתיבת' הוא דאי אמרה לא בעינ' ליה ליתב לה גט לא משחינן יב"ח כמו שאמרו בגמרא אלא יכול ליתן לה גט תכף בלי כתוב' והיינו מ"ש יהבינ' לה גט לאלתר פי' הרשות בידו שיגרשנה בלא כתובה ואינ' יכולה לחזור ולתבוע את הכתוב' ולומר מחילה בטעות היתה אלא אם תפסה מכתובתה מהני חזרתה. וזה מיירי באומרת מאיס עלי כמ"ש ב"י בשם הר"ן ומ"ח לא זכר אלא ניתיב לי גט ולא זכר הכתובה דזהו החילוק שבין טענת בעינ' ומצערנא לטענת מאיס כמו שזכרתי בשם ר"ת בתו' וע"כ כתב עוד לענין נכסי צאן ברזל דאם נגנבו חייב הבעל לשלם כל דמיהם דהיינו הנדוני' דאלו אמרה בעינא ומצערנ' הוי מורדת ממש ואין לה הנדוני' אלא מה שתפס כמ"ש הטור לפני זה אלא דמ"מ הדין שכ' בדייני דמתיבת' ברישא דיהבינ' גט לאלתר ובטלה השהייה של יב"ח הנזכר בגמרא בסו הוא שייך וגם בדין בעינ' ומצערנא דהא מ"ש בגמ' ומשהינן יב"ח קאי בין במאיס בין במצערנ' כדלעיל ואם בטל במתיבת' הך שהיי' בטלה ג"כ בשניהם אלא שלענין החזרת צ"ב יש חילוק כמו שזכרתי ולא הוצרך כאן לחלק זה ביניהם ועכ"ז יבואו דברי הרמב"ם על נכון שכתב שיש מנהגות אחרות דהיינו דינא דמתיבת' הנ"ל שבין במאיס בין במצערנ' אין שם כפי' על הבעל כלל ובטלה בשניהם השהיי' של יב"ח ע"ז חולק הרמב"ם (וסבר) כדין התלמוד וס"ל במאיס כופין הבעל לגרש ובמצערנ' צריך שהיה יב"ח כדין התלמוד וס"ל לרשב"ם דעכ"פ בעינן גם המלכה והתראה ד' שבתות כמו שזכרנו לעיל בסמוך לדעתו והכתוב' נתבטלה אחר ד' שבועות אלא דמ"מ משהינן נתינת הגט עד יב"ח אולי יתפייסו ובזה הכל נכון ואין אנו צריכין למה שדחק ב"י לומר דהרמב"ם קאי על טענת בעינ' ומצערנ' לחוד כי הוא מוכר דלדינא דמתיבתא כופין הבעל לגרש בטענת מאיס כדעת הרי"ף. ומו"ח ז"ל האריך לפרש דברי הרמב"ם בע"א ולדידי ניחא הכל בס"ד והכלל לדעת הרא"ש והטור דבין בטענת מאיס ובין בבעינ' ומצערנא

א"צ המלכה ד"ש אלא בשניהם צריך שהיי' יב"ח לענין הגט ופטור מהכתובה וזהו דינא דמתיב' אלא שהש"ע פוסק כרמב"ם דלא פסק אלא כדינא דתלמודא ממילא לדידן דקי"ל דאין כופין כלל לאיש אפי' בטענת מאיס וא"כ אם אנו פוסקין כדין התלמוד בעינן יב"ח אפי' בטענת מאיס וא"צ המלכה ד' שבתות כלל לדעת הרא"ש והטור ולא נאבדה כתוב' עד אחר יב"ח ולהרמב"ם צריך ג"כ המלכה ד"ש ונאבד' הכתוב' מיד אחר ד"ש רק נתינת הגט משהינן עד אחר יב"ח ולענין החזרת נדוני' שהי' צאן ברזל בטענת מאיס לא אבדה אם נאבד' או נגנבו ובטענת מצער' כל שלא תפס' וע"כ צוה מהר"ם להחרים אם השיאה שום אדם עצה כדי להוציא נודנית' מיד בעל' כדלקמן:

ב **ודוקא נישואין כו'** לא מצאתי מקור לזה וספר ד"מ אין בידי עכשיו ומה שנרשם בש"ע אין זה אמת כי לא נזכר מזה שם. ואמנם כי נחזי אנן נראה בהיפך כי אין חילוק בין ארוס' לנשוא' במורדות כמ"ש הטור בסי' זה וז"ל וכן ארוס' שאינה רוצה להינש' דינ' כשאר מורדת עכ"ל וכ"כ הרשב"ם פי"ד דאישות דגם בארוסה הוה דין שלה לענין מורדת כנשוא'. וכן במהרי"ק סי' ס"ג וז"ל ועל ענין ארוס' שטוענת מאיס עלי נלע"ד שאין לחלק בין ארוסין לנשואין כו' עכ"ל ומ"ש כאן רמ"א לחלק בין תוך יב"ח לאחר יב"ח זה שייך אפילו בנשואה דיכול לגרש בע"כ אפילו אחר חרם ר"ג שלא לגרש בע"כ אחר זמן ראיתי בד"מ על מ"ש הטור שפוחתין לה עד כדי כתובתה וז"ל ד"מ כתב הר"ן פ' אע"ס דאין מגרשה עד שיפחו' לה גם מנ"מ וכן מנכפים שלה שאין לבעלה רשות בהן ודוקא לנשואה אבל לא ארוסה זה דעת הרמב"ן כו' עכ"ל ושם בר"ן מבואר הטעם וז"ל אבל בארוסה כיון דלא שייך בעל בכנסים כלל לא גביא מניה כלל עכ"ל א"כ אין חילוק בין ארוסה לנשואה אלא לענין אם יגבה גם מנכסים הנזכר אבל בשאר ענינים אין חילוק וא"כ תימא ביותר על רמ"א כאן שחולק לענין אחר במה שאין לו טעם כלל ומבואר ההיפך:

ג **וי"א דאפילו כו'** זהו אפילו בארוסה כמבואר במהרי"ק שם אם לא במקום שאין שם קידושין גמורים רק שמחמירים לגרשה ע"ש:

ד **וי"א שגם יבמה כו'** זה דעת הרמב"ם דס"ל מצות יבום קודמת כמ"ש הטור אבל ר"ת והרא"ש שס"ל מצות חליצה קודמת אין דינה כמורדת ולקמן בסי' קס"ה נזכר מחלוקת זה:

ה **וי"א דכ"ז באינה נותנת אמתלא כו'** קשה דמשמע דגם באינה נותנת אמתלא הוה דין מאיס (כן) לדעה שלפני זה והא כתבו התוספות בפ' אעפ"י דלא מצי למימר טענת מאיס

אלא היכא שיש רגלים לדבר שאין הבעל מתקבל לה כו' עכ"ל וצ"ל דשם הוה רגלים לדבר אבל מ"מ אין טענה מבוררת כ"כ וכמו שכתב רמ"א בסמוך בזה:

ו **ונקרא דינא דמתיבתא כו'** זה שזכרנו לעיל דהרמב"ם דלא כותיה אלא כדין התלמוד אלא דרמ"א הביא דבר זה כיון דהטור הביאו להלכה ועיין בסי' קנ"ד:

ז ברמאות ובתחבולות כולי ז"ל הרא"ש שם גם זה שעשה שלא כהוגן ניהו דהקידושין לא נפקיע מ"מ יש לסמוך בנדון זה על דברי קצת רבותינו שפסקו בדינא דמורדת אמנם יש לנסות אם יוכלו לפייסו ברצי כסף ואם לאו כופין אותו לגרשה עכ"K: ונקרא דינא דמתיבתא שהבעל חייב כו' תיוהא קא חזינא הכל בל' הרב רמ"א ותחילה נעתיק דברי המרדכי פ' אעפ"י וז"ל ותוך יב"ח הפסידה מזונות כדאשכחן במורדת דמשהינן יב"ח אגיט' והיינו באמרה בעינא ומצערנא דאי אמרה מאיס ל"צ שהיי' דלאלתר מגרש מיהו אם תפסה מנדונייתא דהנעלת לא מפקינן מינה כדמסי' שם דאי תפסה לא מפקינן ור"ל במה דהנעלת וכיון שאביה מוחזק בנדן שהנעלה שנתחייב לחתנו מהני כאלו היא עצמה תפסה כו' כתב מהר"ם סוף דבר נדוני' דהנעלת ליה אי תפסה לא מפקינן מינה לרשות הבעל כו' ואפי' לדברי גאון דס"ל דיהיב לה עיקר כתובה מנה או מאתים מ"מ לדידן דלא נהגו לכופו לגרש מנה ומאתים נמי לא יהיב דלא ניתנה לגבות מים בלא לא גט ופעמים רבות בא מעש' כזה ודננו כך דיהבינ' לה מה דעייל' ומעגנינן לה עד שתתפייס להיות עמו או ליתן גט אבל כל היכא מה שקנתה אשה קנה בעלה כו' וכ"ש נדוניית' שכבר זכה בהן בעל כו' אלא רבנן סבוראי דתקנתא דמתיבת'. תקנו שלא תצא לתרבות רעה כו' דכל כה"ג לא תקנו עכ"ל וקשה ע"ז דמשמע דכי אמרה מאיס והדברים מוכיחים שכן הוא יש לה זכות בנדונייתא והיינו דוקא בתפס' ואפי' אם הנדוני' בעין ביד הבעל והא איתא בתקנת' דמתיבת' שמביאים הפוסקים דיש לה זכות בצאן ברזל דהיינו בנדוני' אפי' במה שנגנב או נאבד דחייב לשלם מכיסו ומחמ' קושיא זו דחק מו"ח ז"ל לחלק בין הנדוני' לנדוניית' דבדינא דמתיבתא קרי נדוניא לבגדים וכלים שלה דחייב ליתן לה אפי' לא תפסה וכדברי המרדכי ר"ל המעות שהכניסה לו בזה אין לה זכות אלא אם תפסה ומ"ש המרדכי דפעמים רבות דננו דיהבינ' לה מה דעיילא לי' היינו בגדים וכלים וזה אפי' לא תפסה ואין דברים אלו נראים כלל לחלק בצ"ב בין מעות לכלים דלמה לא יהא המעות באחריותו כמו הבגדים והלא בשטר כתובה מיזכר מה שהכניס' לו בסך מאתים זקוקים כסף ובודאי גם המעות שניתנ' לו הם בכלל זה מה שמקבל עליו. ותו דמפרש מ"ש אח"כ דפעמים רבות דננו ליתן לה מה שהנעלת ליה דהיינו בגדים וכלים והא זה קאי על הנדוני' המוזכרת תחילה ובאמת אין כאן קושיא בדברי המרדכי מכח

דיני דמתיבתא דשם במתיבתא כ' תחלה כד אתי' ואמרה לא בעינ' להאי גברא ליתב' לי גיט' יהיבנא לה גיטא כו' ופירושו לדעת הרמב"ם וטור דיש לו רשות ליתן גט לאלתר ולא כתובה רק שצריך ליתן לה כפי הנזכר אח"כ דהיינו בצ"ב כל מה שיש אצלו הן המעות הן בגדים וכלים אם נאבדו והיינו כיון שאינו נותן לה כתוב' כשאר מגרש שנותן כתובה בשעת גרושין ומזה דוקא מיירי המתיבת' כיון שאינו נותן לה כתוב' כשאר מגרש שנותן כתובה בשעת גרושין ומזה דוקא מיירי המתיבת' כיון שנותן גט חל עליו דבר זה כיון שאינו נותן אז כתוב' שהיה חובה עליו אחר הגט אם לא היתה מורדת אבל אם היתה מורדת ויצאה מביתו ואינו רוצה לתת גט אז אין עליו שום חיוב להחזיר הנדוני' הן בגדים הן מעות אפי' הם בעין אצלו דהא לא מגרשה עדיין ואין חיוב כתובה ושאר דברים כ"ז שאין גט רק באם תפסה הנדוני' לרשותה או אביה אז אין כופין אותה להחזיר לרשות שלו ומזה מיירי המרדכי ומפורש כן בדבריו שזכר שם לדידן דלא נהגו לכפותו לגט לא יהיב גם עיקר הכתובה דלא ניתנה כתובה לגבות בלא גט ממילא גם הנדוני' אינו חייב להחזיר בלא גט רק מה שתפס' מהנדוני' תשאר בידה עד שיתפייס וזה שכתוב פעמים רבות דננו לית לה מהנדוינא דעיילא ליה והיינו אם תפסה אותו וישאר בידה עד שיתפייסו או שיגרש וזהו דבר פשוט וברור והנה גם על הרב רמ"א יש תלונ' שהעתיק דינא דמתיבתא ולא זכר מה שנזכר שם תחלה דיהבנא לה גיטא משמע דאף בלא גט אם מרד' נותן לה צ"ב וחייב לשלם אם נגנבו וכן משמע עוד דרמ"א מיירי בלא גט שהרי כתב אחר זה ואין כופין איתו לגרש כו' ש"מ דבלא גט הצריך לתת לה מה שזכר קודם לזה בצאן ברזל וזה דבר בטל הוא דאז לא יש לה זכות אא"כ תפסה כמבואר במרדכי שזכרנו. ורמ"א לא יצא ידי חובת העיון כראוי בזה גם חילוק דמו"ח ז"ל בין מעות לבגדים אינו כל עיקר והדברים ברורים כמו שזכרנו. ופ"ז נראה דאפי' אם הנדוני' ביד שליש מועיל לה במקום דמהני תפיסה דהיינו שלא נותן לה גט וכן ראיתי בתשובת מהר"י ווייל סי' כ' שכתב בטענ' מאיס וז"ל תחילה השבעתיה באומר איסור כו' ולא נתבררו ולא נתלבנו טענתה ע"כ קבלה עליה בפני כחומר כו' לא מחמת שום תרמית כו' רק שאין דעתה יפה עמו ואין דעתה סובלת ועתה דינה כמורד' מאחר שהיא מוזחק' בנדונית' ובכל מה שהכניסה עמה יש להחזיק דהיינו נדונייתי' נ' זהובים תקח וכל תכשיטה אשר הכניסה לחופה העומדים בעין אשר נתן לה אביה כו' עכ"ל הרי שבעינן דוקא תפסה בנדונייתי' והיינו טעמא מחמ' שלא היה שם גט בעת ההיא והא דנקט שמה שהוא בעין אינו ר"ל דוקא אותן מעות ממש ולא החליפו דזה ודאי אינו אלא בא למעט שאם אין בידה אלא

שיש לה חיוב עליו לשלם אותה זה לא זכתה להוציאה ממנו מאחר שלא נתגרשה עדיין ומו"ח ז"ל כתב דהא פשיטא שחייב לשלם אם נגנבו ולא דק כמו שכתבתי לפני זה:

ח **ויכולין ב"ד להשביע** פי' אם אין שם טענה מבוררת א"צ שבועה וכן הוא ממשמעות תשובת רש"ל בתשובה סי' ל"ט:

סימן עח

א **וי"א דאשתו כו'** פלוגתא זו איתא באשר"י פרק נערה בב"י מביאה וז"ל ומשמע כל שבוין יש איסור יותר מדמיהן ואפי' אשתו נמי פסק הרמ"ה כת"ק דהלכה כרבים ומתניתי' דגיטין איירי בשאר שבוין אבל אשתו כגופו דמי וכמו שאדם יוכל לפדות עצמו בכל ממונו וקשה על רמ"א שכתב ויוכל לפדותה כו' ומשמע דעכ"פ ליכא חיובא וי"ל דה"ק כיון שיש לו רשות ממילא נכנס בכלל חיוב איירי בשאר שבוין אבל אשתו כגופו דמי וכמו שאדם יוכל לפדות עצמו בכל ממונו וקשה על רמ"א שכתב ויוכל לפדותה כו' ומשמע דעכ"פ ליכא חיובא וי"ל דה"ק כיון שיש לו רשות ממילא נכנס בכלל חיוב דתנאי כתובה דחייב לפדותה וע"כ צ"ל כן דאלת"ה מאי וי"א הא אין כאן פלוגתא הא דיעה ראשונה לא אמרה אלא שאין מחייבין ומודה לי"א דיש רשות אלא כדפרישי':

ב **שחוששין שמא נבעלה כו'** בתשובה סי' י"ב כתבתי בהוכחות וראיות שאם השבאי נשאה לאשה נאסרה על בעלה ואע"פ שתחילה בשעת הנשואין היה לה אונס ע"כ אין עליו חיוב לפדותה:

ג ומשלם ליה הפירות שאכל לכאורה היה נראה שמשלם דמי הפירו' בזול ככל שאוכל דבר שהיה סבור שלא יצטרך לשלם כההוא דהגוזל קמא שהניח להם אביהם פרה שאולה והבנים טבחו ואכלוה דמשלמים דמי הבשר בזול אבל באמת אין זה שייך כאן דהא ידע שהוא חייב להוציא כיון שהיא אסורה עליו באיסור לאוין בעמוד והוציא קאי:

סימן עט

שהוא דומה למזונות לפיכך חייבים ברפואתה כ"ז שחייבים במזונותיה משא"כ אשה בחיי בעלה שחייב תמיד במזונותיה מ"ה נראה באם אמר לה בעלה צאי מעשה ידיך במזונותיך דג"כ אינו חייב ברפואתה שיש לה קצבה וכ' רש"ל דכ"ז הוא מדינא דגמ' אבל לדידן דנהגינן שלא לגרש בע"כ מתקנ' ר"ג לא מצי אמר כלל הא גיטיך כו' ואפי' בחולה ארוך ואפי' מוטלת במטה עכ"ל כתב בשלטי הגבורים בשם ר"י אחרון שאם אין הבעל רוצה לרפאות את אשתו וגם אינו רוצ' לגרשה שבדעתו ליורשה כופין אותו שיתן

משלו כל הצורך לרפואה או יגרשנה ונוטלת כל הכתובה משלם ואם לותה מאחרים לצורך רפואתה חייב ליתן הכל משלו:

סימן פ

א **לפני בקרו** פי' זכרים ובהמתו פי' נקבות:

ב **היא אומרת ראוי הוא לו לקנות או לשכור כו'**. בטור מביא דין זה בשם רמב"ם וסיים בו ואין כאן מקום לשבועה וכתבו הרב המגיד לפי שהיא אינה תובעת ממנו שיתחייב עד שנאמר שישבע היסת ונפטר אלא שבאה ליפטר משיעבודה ואינה נפטרת אלא בראיה וכ' ע"ז מו"ח ז"ל ואינו מבין כיון שהיא טוענ' ברי שראוי לו לקנות שפחה ופטורה מטחינה ואפ"ה אע"פ שאם לא תביא ראיה חייבת במלאכה מ"מ אם (טוענת) ישבע לי שאין ראוי לקנות שפחה חייב לישבע ונראה שגם הרב בש"ע כן דעתו ולכן לא כתב הך מלתא דאין כאן מקום לשבועה עכ"ל ואני אומר דיפה אמר הרמב"ם דאין כאן שייכת שבועה דעל מי מטיל שבועה והיינו היסת דשייכא על שרוצה להפסידו דודאי לא שייך היסת דשייכא על מי שרוצה להוציא דדוקא בשבויה דאורייתא מצינו שבועה ונוטל בקצת דרכים שזכרו חכמים לענין נשבע ונוטל אבל לא בהיס' כדאיתא ריש ב"מ דתקנתא לתקנתא לא עבדינן וה"נ אין לו כח להוציא ממנה וע"כ אין כאן שבועה על הבעל ועל האשה לא שייך היסת דכיון דכל אשה משועבדת לבעלה בטחינה ואפיה אלא שקצ נשים שמכנסת ממון הרבה הם יוצאים מכלל זה והיינו בידוע דודאי לא תצא מחזקה זו של כל הנשים מכח שבועתה כמו שמצינו בתשובת רשב"א מביא בב"י סי' ע"ז שאין הבעל נאמן לומר מחלה לי מזונות שהרי חזקה שיש לה מזונות. ע"כ אין לה פטור אלא בעדים ודברי הרב המגיד הם ברורים והש"ע שלא העתיק דבר זה לפי שכיון שלא הזכיר רק שלא מועיל לה רק שעליה להביא ראיה ממילא ידע' שאין כאן עסק שבועה זהו פשוט וברור אכן אם יש ענין שהבעל יש לו תביעה על אשתו מכח שישלם לה מזונות והוא רוצה לנכות לו מעשה ידיה והיא אמרה שלא היתה חייבת לו כי היה לו ממון הרבה לקנות שפחה והיא מכחיש אותה נשבע הוא שכדבריו כן הו שהרי יש כאן תביעת ממון מן האשה על הבעל והוא רוצה להפטיר כנלע"ד:

דברי המגיה כתב ב"ש ס"ק י"א וב"ח כתב שהיא יכולה להשביעו אחר שעשתה מלאכה יכולה לורמ השבע לי שאין לך כדי לקנות שפחה ואפשר גם הרמב"ם ס"ל כן מיהו אח"כ יכולה להשביעו עכ"ל ולא ידעתי שום רמז רמיזא בב"ח כי הם דברם שא"א לשומען דהב"ח לא כתב רק אף שהיא אינה נפטרה משעבודה מ"מ אם טוענת ישבע לי מחויב

לישבע אבל מ"ש הוא לאחר שעשתה מלאכה יכולה להשביע אין תימא גדול מזה איך אפשר לומר לאחר שעשתה מלאכה הלא לעולם החיוב עלה לעשות מלאכה ואם תאמר לאחר שעשתה מלאכה יום או יומים יכולה להשביע על מה שעשתה כבר למה יועיל שבועה זה אם נאמר שאם לא ירצה לישבע מחויב לשלם שכר מלאכתה זה ודאי א"א לאמרה דהרי אף בדחקה עצמה ועשתה יותר מהראוי לה כתב ברס"ז דהמותר לבעל כ"ש דמחייובת לפ"ד רק שאינו רוצה לישבע דאין מוציאין מידו ואף שכ' הב"ח דהאידנא אין מוציאין מהאשה בדחקה יותר מהראוי עכ"פ אם הוא מוחזק אין מוציאין מידו וגם בהיה לו ממון הרבה דאינה מחויבת לעשו' מלאכה כ"כ פליגי הפוסקים דיש מי שאומרים דאם עשתה היא שלה וי"א דהיא של בעל והיינו להוציא מיד האשה אבל מבעל ודאי דעת הפוסקים שוה דאין מוציאה מידו ואף אם היו מחולקים הפוסקים גם בזה א"א להוציא מידו דיוכל לומר קים לי כמ"ש שהוא של בעל וע"כ מוכרח לומר דהשבועה הוא להבא שתפטור להבא וא"כ מה מועיל מה שעשתה מלאכה כבר בזה יפה השיג הט"ז על הב"ח דהוא אינו יכול לשבע דהוא שבועת היסת להוציא ודברי הב"ש שכתב לאחר שעשתה מלאכה יכולה להשביעו א"א להעמיד בשום אופן ע"כ ד"ה:

ג וי"א דמניקה שניהם זה דעת הרא"ש ויש לו גירסה אחרת בירושלמי ופרישה וז"ל הא תאומים לא בתמיה והלא יכולה להניקה שניהם למה לא תניק שניהם כו' ונראה דאף רב אלפסי דהוא דיעה קמיית' בטור דפוטרת בתאומים היינו באינה יכולה להניק שניהם מחמ' חולשה אבל באם יכולה רק שאינה רוצה להטריח מודה לדיעה אחרונה דתניק שניהם (ואינה) פטורה משום שלום בית: כתב ב"י בשם ריב"ש דאם אין הבעל חייב במזונותיה מן הדין רק שזנה מרצון טוב אין מעשה ידיה שלו דאין מעשה ידיה דמזונותיה אלא באוכלת מצד תקנות חז"ל:

סימן פא

הרי זו (עושה) אוכלת שאין ההקדש חל שאין אדם מקדיש דבר שלב"ל והמותיר פי' מה שהיא עושה מותר על השיעור שקצבו חכמים כמ"ש לעיל:

סימן פב

א **כופין אותה כו'** דהנדר) אינו חל שהרי חייבת להניקו עד כ"ד חודש:

ב אינו רוצה כדי שלא תתנוול שומעים לה שחלב מצערה:

ג עליה להביא ראיה לעיל סי' (פ') סעיף ט' כפול דין זה ועיין מ"ש שם:

ד **עד שהכירה וכ'** בטור וז"ל לאחר שיגמול הנער י"א שברשות האב אם ירצה יקחנו אצלו ואם ירצה ינחנו עם אמו דהא דאמרינן בת אצל האם היינו דוקא באלמנה לא שבקינן אצל (קרובי) אביה והרמ"ה כתב דה"ה נמי בגרושה וכו' ולכאורה קשה מן הגמרא דאיתא בפ' הנושא א"ר חסדא זאת אומרת בת אצל אמה פי' מדתנן למקום שאמה מוליך אביה לה מזונות ממאי דבגדולה עסקינן דלמא בקטנה עסקינן ומ"ח לא אמר בת אצל אחיה משום מעשה שהיה שהרגוה בשביל ירושת עשור נכסין דתניא אין מניחין הבן אצל מי שראוי ליורשו מי שמת והניח בן קטן כו' מעשה היה ושחטוהי ערב פסח א"כ דיש חילוק בין גדולה לקטנה ליתני למקום שהיא מאי למקום שאמה ש"מ בת אצל האם ל"ש גדולה ול"ש קטנה וכ' מו"ח ז"ל קשה על הטור שכתב ולאחר שיגמול הנער כו' דבבן קאמר וא"כ מה מקשה הא דאמרינן בת אצל האם ותו דלאיזה צורך אמר שראוי ליורשו ורש"ל כתב ליישב זה דה"ק באלמנה לא שבקינן לה בהדי קרובי אב אעפ"י שראוי ליורשה לפי שהאם עדיפא מן הקרובים אבל הגרושה כיון שאביה חי עדיף הוא מן האם ועוד שהאב חייב לזונה עכ "ל אבל הקושישא (ראשונה) אין לה ישוב עכ"ל וע"כ טורח לפרש דברי הטור בפי' דחוק ע"ש אם תרצה אבל כאן אפילו התחלת קושיא אין כאן דודאי אין חילוק בין בן לבת דהטור לא נתכוין כלל להשמיענו דדין הבן כבת דזהו פשוט דהא המעשה שהיה היה בבן ותו דהא הטור התחיל בדן בן וסיים בחילוק בין אלמנה לגרושה אלא פשוט שאי חילוק בין בן לבת אלא דרב חסדא אמר זאת אומרת הבת אצל אמה דמשמע אפילו גדולה אמר מחמת איזה טעם אחר (ופריך) דלמא לא הוה שום טעם רק משום רציחה ודוקא קטנה משום רציחה ולא גדולה ויש חילוק בבן ובת גופייהו בין גדול לקטן דלא חיישי' לרציחה אלא בקטן דוקא ובגדול יש עוד טעם מחמת חינוך שהאם תמיד בבית ותוכל לחנך יותר ומשני א"כ למה אמר למקום שאמה אלא דמתני' קמ"ל אפילו בגדולה ומטעם אחר נוסף על טעם רציחה בקטן: והכי מבואר באשר"י דאמר רב חסדא זאת אמר' הבת אצל האם ל"ש גדולה ול"ש קטנה תניא נמי הכי מי שמת והניח בן קטן אין מניחין אותו אצל מי שראוי ליורשו כו' מעשה היה כו' והטור נקט נגמל הנער נקט ל' כולל לקטן וגדול דמינקט יגמו' היינו קטן ונער הוא ל' גדול ובתרוייהו יהיה אצל אמו הקטן אף שאין בו טעם חינוך יש בו חשש רציחה ובגדול מטעם חינוך ולא קמ"ל הטור דין דבן שדינו כבת שזה פשוט ולא נתכוון (לזה) אלא כוונתו הוא דהי"א ס"ל דבין גדל בין קטן יש בהו חילוק בין גרושה לאלמנה והרמ"ה לא מחלק וא"ל על מ"ש הרא"ש תניא נמי הכי ומייתי מאלמנה ומאי ראיה לגרושה י"ל דבגמרא אין שם באמת הא תנ"ה אלא אדרבה קא מיתיב מזה הברייתא אמה דאמר רב

חסדא אפי' בגדולה ואמר שהוכיח התרצן ממתניתין דתנן למקום שאמה דמוכח אפילו בגדולה אמר לשון תנ"ה כלומר דהברייתא אתי אנמי כרב חסדא וקטן דנקט בברייתא לאו דוקא כנלע"ד ברור בפי' הפשט באשר"י ובטור:

סימן פג

ומ"מ אינו יכול לתבוע חלקה בטור כתוב סתם אינו יכול לתבוע דמשמע אפילו חלקו אלא שב"י כתב ע"ז פשיטא דהיינו דוקא לחלק' כדאמר אביי ס"פ השולח בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה אבל לחלקו בלא הרשאה נמי מצי תבע ומו"ח ז"ל הקשה וכי גרע חלקו מפירא דארעא דאמרי' מגו דנחית לפיר אנחית נמי אנופא כדלקמן סי' פ"ה סעיף ד' ולפיכך נראה דאף אחלקו צרך הרשאה לא דמי לשאר נכסי אשתו דידועין גופא דפירי קמי תביעה אבל בדמי חבלה שאין ידוע חלקו וחלקה אלא לאחר פסק דין הלכך בשעת התביעה צריך הרשאה עכ"ל דבריו תמוהין מאוד דמ"ש בסוף ול"ד לשאר נכסין דאדרבא שאר נכסין צריך באמת הרשאה כדאמר אביי בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ומ"ש ברישא דכי גרע חלקו מפירא דארעא אה"נ דגרע דאפשר דס"ל דשאני פירי דקנין פירות כקנין הגוף דמי משא"כ כאן דחלקו דבר מיוחד הוא אלא אי קשיא לי הא קשיא לי מהא דאיתא בפרק מרובה (בבא קמא דף ע') כל אדרכתא דלא כתיב בה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך לית בה מששא אמר אביי ואי כתוב ביה למחצה לשליש ולרביע פי' שהשליח יטול מחצה או שליש או רביע ממה שיזכה מגו דמשתעי דינו אמחצה וכו' אשתעי דינא אכולה ה"נ לא לצטרך הרשאה אפילו על חלקה דמגו דמשתעי דינא אחלקו אשתעי נמי אחלקה וצ"ע זה דלפי הנראה כן ראוי גם כאן לפסוק דא"צ כלל הרשאה דק"ו הוא דמה התם שאין בבירור שום חלק אלא אם ייכה בדין ק"ו כאן דיש לו חלק בודאי אלא שאין ידוע כמה ותו דכאן עכ"פ יש לו פירות מחלקה ובסי' פ"ה כ' בטור מגו דנחית לפירי לעצמה וא"כ פשיטא שידין על הכל בלא הרשאה דיש לו זכות בכולו:

סימן פד

מציאת האשה לבעלה אפי' דחקה עצמה ע"י שמצאה כ"כ הטור כתב רמ"ה דוקא בניזונת אבל אם אינה ניזונת מציאתה (לעצמה) וכתב א"א הרא"ש ז"ל ולא דק בזה דלא משכחת לה אינה (ניזונת) אלא באומרת איני ניזונית ואיני עושה או שאמר לה בעלי צאי מעשה ידיך במזונותיך והיא מספקת וכיון שהרשות בידה לומר כן הוה כנזונת ומציאתה לבעל ע"כ בטור לע"ד לתרץ דברי הרמ"ה דמ"ש אבל אם אינה ניזונת לאו מצד הדין אמר זה

אלא דמיירי בבעלה עני ואין לה מזונות ממנו אלא היא מטרחת וניזונית בזה מציאתה לעצמה דכה"ג ליכא איבה דהוא אינו מבקש המציאה אלא מניחה לה שתזון ממנה:

סימן פה

א אין שומעין לו כדי שלא תתערב בין הגוים ומשום הכי אין מועיל אפילו אם תאמר כן בעוד' ארוסה:

ב **ואם פשע הבעל בנכסי מלוג כו'** הטור כ' זה בשם ר"י ותמה ב"י הלא בגמ' איתא בהדיא כן דבעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו שואל הוי או שוכר הוי א"ר לפום חורפא שבשתא מאי נ"מ אי שואל הוה שאולה בבעלים הוא אי שוכר הוי הוה שכירות בבעלים. ומו"ח ז"ל תירץ דקמ"ל אף נגד אשתו דה"ל באחריות שלו אפ"ה פטור ושגגה הוא דא בגמרא קיימינן ושם אין אחריות כלל עליו ולק"מ דרבא ורמי בר חמא לא נקטו אלא שאלה ושכירות דהוה בעלה אבל שומר חנם לא נקטו אי הוה הבעל וה"א דלית ליה לבעל דין דש"ח לענין פטור דש"ח דהיינו מכח פשיעה כיון דמה שנכנס הבעל לחיובא דשומרין בנכסי אשתו לא הוה אלא מדרבנן וכה"ג דפשע ונאבד דינו של הבעל כמזיק בידים דאף בשאר פשיעה בבעלי' יש פלוגתא בפ' השואל אי מהני לפטור אלא דיליף לפטור מכח הקרא בס' השואל וא"כ גבי אשה שלא נכנס הבעל לשמירה אלא מכח תקנת חכמים לא לפטור בפשיעה בבעלים ע"כ מביא בשם ר"י דאפי' בפשיעה פטור הבעל אם פשע ונאבד כמו בשאר ש"ח דפטור בבעלים וזה פשוט וברור:

ג **בנכסי מלוג.** פי' בערוך כעין מליגת ראש שתולשין השיער בלבד ועוזבין האאש כך הבעל אוכל פירות ועוזב הקרן:

ד קנתה ואין הבעל אוכל פירות הטעם דפירו' תקינו ליה רבנן ולא פירי דפירי:

ה עליה להביא ראיה ז"ל מו"ח ז"ל נראה דהגה"ת מיימוני ע"ש ראב"ן חולק ע"ז שכתב על הא דאמר מעות טמונים וכגון שיש עדים שמטמנת ממונה שבעלה היתה דאי אין עדים נאמנת האשה לומר דלאו טמונים ולמעשה צ"ע עכ"ל:

ו נמצאו ביד האשה מעות הטעם בדין זה דמודה האשה דהקרן בלבד שלה והבעל טוען שמעשה ידיה הם היא נאמנת והוא אוכל פירות אבל בסיפא דהאשה טוענת מתנה נתנו לה וגם הפירות הם שלה אינה נאמנת לפי שהבעל מוחזק בנכסים שלה לאכול פירותיהן ואין כאן עסק שבועה וזה דומה למה שנזכר בסי' פ' סעי ט' דגם שם כתב הרמב"ם ואין כאן עסק שבועה ובדין שהיא טוענ' אתה נתת לי במתנה וצריכה שבועה על הקרן וכיון שנשבעה הרי היא נאמנת לגמרי בשבועה דגם הפירות הם שלה:

ז דבר שאין גזעו מחליף כללא דמלתא גזעו מחליף פירא אין גזעו מחליף קרנא ע"כ אין קונין דבר שהוא כלה והולך דכליא קרנא אלא אם נפל לה מידי דכליא קרנא א"ל למכור אותו כיון דעכ"פ נשאר קצת ממנו כגון עז לאכול חלבה אוכל והולד דגבי בהמה נשתייר עורה וגבי תרנגולת נשאר הוצתה וגבי דקל כשישב נשאר עליו:

ח לא ימכור ויכולה היא לעכב:

סימן פו

א אין מקבלין פקדון מן הנשים סתמא הוא של הבעל ואסור לסייע ידי עוברי עבירה וכשלא יקבלו מהם יחזרו למקום שנגבו משם:

ב יחזיר לאשה ולא לבעל דאין לנו להחזיקה בגניבת ואם אמרה של פלוני הם נאמנת במגו דאי בעי היתה נוטלת ממנו ונתנה לאותו פלוני וסיים בטור ואם היא חולה אם נאמנת כו' מזה נלמד דה"ה בשאר ענין באופן שאין לה מגו שהיתה נותנת לו:

ג ולא אמרה כלום שאפי' אם נותן לה ממון זה ע"מ שאין לבעלה רשות בה מכיון שמתה בעלה יורש' כרשב"ם:

ד אם היה המעות טמונים כתב וש"ל ומ"ד לעיל סי' פ"ה בשם הרב בי יונה דבמעות טמונים דוקא בטוען טענת ברי ה"נ בטוען טענת ברי:

ה **נושאת ונותנת תוך הבית** פירוש שידוע שהבעל מסר בידה את נכסיו וכתב עוד דנשים שלנו כולם הם נושאים תוך הבית אותו הדיי שכ' רמ"א בסי' א' דהלכה האשה למ"ה ובא הבעל כתב מו"ח ז"ל בשם המרד' בזה היה מסופק ושאל את רבותיו ורפי' בידם מ"ה כתב רמ"א שלא יתנו לו כו' אמרינן בפ' ה"ה קבל מן הקטן ועשה לו סגולה וכתב בהג"ה אשר"י אבל לא יחזיר לקטן שמא יאבד ובהגבהה בעלמא נתחייב בשמירה מספק שמא אבידה היא ונתחייב בהשבתה אבל בתחילה אינו חיוב ליטול מידו דשמא מדעת נתנו הבעלי' יחזרו ויטלו ממנו עכ"ל:

סימן פז

אבל בחזקת נזיקין כו' לאיש חזקה כו' פי' אפי' שראתה לאלתר וידעה ולא מיחתה כמו שתירץ בגמ' בפ' ח"ה אין דין חזקה לניזקין פי' שא"צ ג"ש:

סימן פח

א נוטלת בלא שבועה כיון שהם בעין לפנינו לא שייך בזה שבועה אימר צררי אתפיסה וע' ס"ס צ"ט בטור:

ב אבל במקום שאין כותבין בכתובה וזהו מהני בכרל מקומותינו זולת במקומות המוזכרים בב"י רומנטא ומסטערב וכל נושא אשה בסתם נושא ע"ד המנהג שיש שם:
ג משם שבח בית אביה אבל אין צריך לשלם לה הפחת ממה שהיו שוים תחלה ודין זה הוא במקום שרותבין כל כלי בפירוש כמו שזכר לפני זה אבל למנהגינו אין נ"מ מזה ומ"מ משמע דאם תרצה עכשיו ליקח הבלאות בשומות ב"ד כפי שווין עכשיו שומעין לה וכו' ומ"ש בסעיף שאח"ז דדוקא אם עושין מעין מלאכתם כולי (מיירי) בלא השלים פחת והיינו במקום שכותבין הכלים וכן בכל מה שנזכר עד סעיף ח' לענין צ"ב אבל למנהגינו הוה חוב בעלמא ונוטלתן בשומות ב"ד וכ"ז הוא לענין צ"ב:
ד לא יטלו היתומים כלום דליתא לבעל דלישתבע ולבעל הוא דתיקון רבנן דלהמניח בשבועה ולא ליורשים כ"כ בטור:

סימן פט

יש מי שאומר שיורשה בעלה כו' זה דעת הרמב"ם ולא הודה לו בטור כתב יראה שחושב יורשי הבעל יורשים כיון שאין יורשיה נוטלין כ"ז שלא נשבעת ולא נהירא כיון שראוין לגרש אותה אלו נשבע שפיר יורשיה וכ"כ הראב"ד:

סימן צ

א והוא יורש זרעו דלגבי זרעו אין חלוק בין ראוי למוחזק ויורש את הזרע אף במה שהוא ראוי לו אלא דלגבי אשתו אינו יורש ממנה מה שהיה אצלה ראוי:
ב הבעל יורש אותה קרקע לפי שהאשה בחייה קרויה מוחזקת בגוף הקרקע:
ג **כגון שמתו מורישיה כו'** בטור כתב והיה להם מלוה ביד אחרים כשנשאה פי' מים הנשואין עד יום מיתתה היה תמיד ע"ז שם מלוה אעפ"י שקודם הנשואין היה המעות בידה והיתה מוחזק מ"מ מן הנשואין ואילך לא בא המעות לידה בשום פעם אבל לענין מיתת מורישיה לית לן בה אם היה קודם מיתתה או לאחר מיתתה דאף אם מת המוריש קודם לה מ"מ הוה ראוי כיון שלא בא הממון לידה בחייה ובחנם טרח מו"ח ז"ל בהאי כשנשאה דנקט הטור והש"ע ומוחק הך תיבת כשנשאה (גם כאן נמצא חסר) דבסי' ק' סק"ד כתב ולעיל סי' צ' ס"ק י"ד כתבתי דמעות מחמת חזקה כו' והרי ל"ז כאן מזה כלום וגם לא ציין כלום בס"ק הנ"ל:
ד אינו יכול לחזור דהוה כמו נדר וכופין לקיים הנדר ומ"ה צ"ל מ"ש ונתרצה הבעל ליתן המלבושים היינו דאמר' בפי' אין אבל אם שתק בשעת צוואתה לא מקרי נדר:

ה וכן אם קבלה עליה אחריות בפי' דאע"ג דקי"ל בכל המכירות אחריות טס ומן הסתם הוה אחריות שאני התם דאנן סהדי דלא שדי אינש זוזי בכדי כדאית' פ"ק דב"מ משא"כ בזה דהיא לא קבלה המעות מן הלוקח ואם אירע שקבלה כתב רמ"א אפ"ה דאין שייך לומר נחת רוח כו' ונראה דאפי' קבלה היא המעו' ואמרה שאינה מקבלת אלא בשביל שלידות בעלה יכולה אח"כ לומר נחת רוח ואיני יודע ופעם א' בא לפני תביעה מן הלוקח קרקע שתבע לאש' שמת בעלה ובחיי בעלה נתנה היא עם קנין סודר כדרך העולם ולא היה שום פרעון לסלק את הערעור ותבע הלוקח את האשה לומר את מחוייבת לפצות את המערער ממני שהרי בשטר מכירה שבידי עליך באשה והדר בעלה אחריות עליכם הנזכר בשטר המכירה והאשה טוענת לא נכנסתי אלא לסלק הערעור שלי שאני לא אערער בכתובתי והיינו אחריות דנפשה אבל לא אחרות דעלמ' כמו שצינו בפרק ח"ה דף מ"ג שיש חילוק בין אחריות על המכירה שמכר לך בעלי אבל בערער שמצד אחר לא קבלתי עלי לפצות. וכעין זה נזכר בסוף סי' זה בב"י בשם תשובת רמב"ן ופסקתי אעפ"י שמורגל בפי העולם כך דלוקחין ק"ס באשה והדר בעלה מכח כתובתה שלא טרף בכתובתה מ"מ כיון שמפורש בשטר מכירה שקבלו עליהם אחריות המכירה וכל מי שמצוה לכתוב שטר דעתו על המנהג אלא שלעיל סי' זה בב"י דף קכ"א כתב בב"י בשם ר"ן בשם הרמ"ה על דין דמברכת דצריך לכתוב ונתנה לו מתנה גמורה כו' כיון שהכל כותבין כן נדון לשופרא דשטרי עד שיכתבו וכך אמרו לנו בפי' כו' אחר כך (כתב) ונראין הדברים ברורים שהכל לפי ראות הדיינים שא"א לומר באשה שתדע בנוסח השטרות רגילין לכתוב שכך אמרה לנו בפי' כו' הכי נמי לפי ראות עיני הדיינים לענין שאם תתן כתובתה לפצות הו"ל למכור צ"ב נראה דזה גם כן תלוי במנהגות המקומות הנזכר לעיל סימן פ"ח סעיף א' לדידן שכותבין סתם שקיבל החתן סך כך וכך נעשה עליו כל מה שיכנסה בחוב דעלמא ויכול למכור כל מה שהכניסה כמו שאר חוב:

סימן צא

א **אבל האומר לנשואה כו'** דמ"ה אמר לה כן דניחא ליה דאחריך ליקני ובעל לא ליקני אבל בפנויה לא עלה על דעתו אלא למעוטי שאר יורשים נ"י פרק י"ג וסיים בטור הבעל יכול להוציא מיד הלקוחות פי' כיון שהבעל יורש אשתו מוציא הגו מן הלקוחות והאחריך מיד הבעל והלוקח מוציא מיד האחריך כיון דהאשה מכרה השדה לא שיירה מידי ואין להאחריך אלא מה ששיירה האשה ודוקא מתה אבל לא מתה אע"ג דהבעל מוציא מיד הלוקחו' להרא"ש לעיל בסי' צ' והמכר בטל מיד מ"מ אין האחריך מוציא מן

הבעל בחיי האשה דהבעל אוכל פירות אפילו בנכסים שנפלו לה קודם שנתארסה כ"ש במה שנפלו לה אחר שניסת:

ב כאלו מכרתו לאחר ע' בח"מ סי' ק"ג דאם נמסרה הקרקע לא אמרי' שומא הדרא:

ג **קהל שעשו תקנה כו'** לא ידעתי מקור לזה אולי נלמדות מההיא דבפ' המקבל בב"מ דף ק"ד תניא רבי יהודה אומר אדם מביא קרבן עשיר על אשתו אלא דקשה אדרבה דהא כתבו התוס' שם דדוקא בקרבנות שהם חובה לכפר כגון לידה וזיבה כו' אבל קרבנות שנדרה ונדבה קודם נשואין או לותה ואכלה לא ישלם כו' וה"ה לותה כשהיא תחתיו לצורך מה שאינו משעבוד לה דלא ישלם ובלא שום ראיה פשוט הוא דאל"כ אם יקניט תלוי' ותשליך לאיבוד ותחייבנו לשלם ק' מנה בכל יום כו' דלא כרב אחד שהורה שהבעל חייב לשלם חוב אשתו שהלותה קודם שנשאה מכח רבי יהודה דהכא עכ"ל וה"ה כאן בענין התקנה ע"כ ודאי צ"ע להורות כהג"ה זו אם לא שתחילת נעשית התקנה בפי' שכל איש ישלם עבור אשתו אם תעבור על התקנה כנ"ל אחר זמן ראיי שדין זה הוא מת"ה סי' רפ"ב ומביא ראיה מפ' המקבל שזכרתי דכל קרבן הובא חייב לשלם ומייתי ראיה מהירושלמי דאם אכלה חלב חייב להביא קרבן בשבילה אפי' נתחייבה קודם שנשא' כך היא לדעת התוספות והמרד' אבל לפירש"י דוקא שנתחייבה והיא תחתיו ה"ג כשעברה וחייבת קנס דהיא עבירה גמורה דנשבע שלא לקיים התקנה דהוה כמו שבועת שוא והקנס בא עכ"פ לכפרה דמי קצת למביא קרבן על חטאתו וצ"ע אי הנדון דומה לראי' עכ"ל ותימא על רמ"א שכתב בבירורו שחייב הבעל לשלם ובעל ת"ה השאירו בצ"ע ובאמת ל"ד זה לחייב קרבן מן התורה כמו קרבן לידה או זיבה וה"נ באוכלת חלב והרי התוס' עצמם דחו זה שם וכתבו שא"צ לראיה שפטור והאיך ניקום אנחנו ונוציא ממון ע"כ נלע"ד דאין להוציא ממון ע"י כפיי' בזה:

סימן צב

א **אם מכרה או נתנה כו'** ר"פ הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ה"ז אוכל פירות בחיי' אם מתה יורש' א"כ למה כותב לה דין ודברים כולי שאם מכרה ונתנה קיים ומשינן תימא מכל מילי סליקות נפשך כיון דבלשון זה יכול להסתלק מן הכל למה אינו מסלק מן הכל אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה כל המוציא שטר על המוחזק בדבר מה שמפורש בשטר יכול לתבוע ואם השטר סתום מורידין אותו לפחות שבמשמעות השטר וכאן הבעל בא בתקנת חכמים על אשה בג' דברים לאכול פירות ולירש ולאם תעבור ותמכור מכרה בטל וזו מביאה עליו שטר שכתב לה דין ודברים אין

לי בנכסיך לשון סילוק הוא זה אבל לא נסתלקתי אלא מפחות שבדברים וזו היא המכירה אבל כ"ז שלא תמכור אוכל פירות ואימא מפירות מסלק נפשו שלא יאכל פירות בחייה והוא פחות שבכולן אבל אם תמכור שמפסיד אף גוף קרקע שהיה ראוי לירש אם תמות בחייו יהא המכר בטל אמר אביי בוצינא טב מקרא כלומר דניחא לי בהנאה קטנה מן הנאה גדולה שתהיה אחר זמן אם תמכור ושמא לא תמכור רב אשי אמר בנכסיך ולא בפירותיהן בנכסייך ולא באחר פי' אין לך אלא דקדוק הלשון בעודו שלך קאמר בנכסייך ולא בפירותיהן וכתבו התוספ' למאי דלית ליה לרב אשי שיד בעל השטר על התחתונה תימא דקתני שאם מכרה כו' קיים דעבד לכתחילה נמי תמכור עכ"ל משמע כאן דרב אשי לא ס"ל יד בעל השטר על התחתונה וקשה מהא דקי"ל בח"מ ס' מ"ב להלכה בכ"מ דיד בה"ש ע"ה ודאי הלכה כרב אשי נגד אביי דבתראה הוא ובתשו' מהרי"ק סי' ז' כתב ע"ז דגם רב אשי ס"ל יד ב"ש ע"ה אלא דחולק על מה שמתרץ אביי בוצינא טב מקרא ודבר מסתבר הוא שבהיחלוקו האמוראי' ותו דהא התוספות כתבו בהדיא דרב אשי לית ליה יד ב"ה ע"ה. ע"כ נלע"ד דגם רב אשי סבירא ליה בכל התורה יד ב"ה על התחתונה כתירץ על אביי אלא דהי' קשה לו דטעמא דאמרי' בכ"מ יד ב"ה ע"ה הוא מטעם כיון דהוא בא להוציא בשטר שבידו ע"כ ידו על התתונה משא"כ כאן הבעל בא להוציא מהאשה הוא רוצה להחזיק בשלה ודאי יד הבעל המוציא על התחתונה וזה ודאי סברת רב אשי דלא מתרץ כאביי וע"כ תיקן רש"י לאביי דהבעל לא נקרא כאן מוציא כיון שיש לו הכל בתקנת חכמים מקרי הוא מוחזק והאשה שבאה להוציא מתקנת חכמים בכח השטר סילוק שבידה אמרינן ידה על התחתונה וזהו שהקשו התוס' לרב אשי דלית ליה כאן יד ב"ה ע"ה כו' מטעם שזכרנו והוא סבירא ליה דבמשמעות הלשון ממעטינן הפירות והירושה ממילא לענין מכירה אין לנו מיעוט ממילא נשאר הסילוק בתקפו וא"כ אפי' לכתחילה תמכור דכבר מצינו ד"פ האשה שנפלו חילוק בין לכתחילה לדעבד לענין מכירה הכא משמע לשון התנא דוקא דיעבד וע"ז קשה מ"ט באמת הוי כן בשלמא לאביי דס"ל יד ב"ה ע"ה שפיר אמרינן דוקא דעבד הוה מכירה דכל יפוי כח שאפשר בעול' עבדינן לבעל אבל לרב אשי קושיא (היא) כתבתי זאת שמו"ח ז"ל לא דקדק בדגרי תוספות אלו וכתב שהם הג"ה מאיזה תלמיד ולא דק:

ב **צריך לקנות מידו** פי' אע"ג דאז הוא שלו ממילא ה"א דצ"ל לשון מתנה לא מהני דו"ד דאינו אלא סילוק קמ"ל כיון דיש כאן קנין אמרי' מגופה של קרקע קנוי ממנו ואפי' לשון סילוק מהני כן הוא דעת הרמב"ם וס"ל דהקנין יש בו תועלת בב' דרכים דהיינו בארוסה שא"צ קנין לסילוק לענין מכירתה שקיימת לחוד מ"מ אם יש שם קנין ניתוסף

לה זכות דגם פירות אינו אוכל ובנשואה בלא קנין אין כלום בסילוק כיון שכבר הוא שלו מ"מ מועיל הקנין שיהיה דינו כארוסה בלא קנין דהיינו שהסילוק מועיל למכירתה קיימת לחוד וכיון שהקנין עשה זאת להועיל לסילוק אף בנשואה אין בו כח להועיל עוד שיסתלק גם מאכילת פירות וכ"כ בכ"מ דעת הרמב"ם וא"ל ממ"ש בפ' ח"ה דף מ"ב בשותף שכ' לחבירו דין ודברים אין לי בנכסיך וקנו מידו דמועי' סילוק ואין לו בה זכות כלל והכא אמרי' דהבעל שקנו מידו אחר הנשואין סילוק ל"מ אלא לענין מכירתה קיימת נ"ל לתרץ דשאני התם דחצי השדה היתה שלו ממש לכל הזכיות שייכים להשדה וא"כ א"ל שהסילוק מועיל לדבר א' ולא לשני דמאי שנא זה מזה כיון שהוא מסלק עצמו ממנו נסתלקו כל זכיותיו בפעם אחת משא"כ בבעל שאין לו מצד עצמו זכות בנכסים רק שחכמים נתנו לו זכות באיזה דברים שייך שפיר לומר דמסלק עצמו מזכות א' ולא מן השאר מ"ה שפיר אמרינן דקנו ממנו אחר נשואין מהני למכירתה קיימת לחוד בין לתירוצא קמא בגמרא דידו על התחתונה בין לרב אשי שזכרנו ובמגיד משנה כ' וז"ל וכ' רבינו הרמב"ם שאם קנו מידו אחר נשואין הועילו מעשיו ויצא ממ"ש בפ' ח"ה דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו שאם קנו מידו קנה חבירו ולא יהיה כח הבעל גדול בנכסי אשתו ממה השותף בחלקו עכ"ל והבין הכ"מ לפי דעתו שמשוה הבעל אחר נשואין לחלק השותף ממילא מהני הסילוק לכ"ד וחלק עליו וס"ל דל"מ אלא למכירתה קיימת כמו שזכרתי בסמוך וזה ודאי אינו דהא אפי' בקנו מידי אם מתה יורשה אפילו אמר ובמותך כמ"ש בסעיף ה' והשותף הנ"ל נסתלק מן הכל אפי' אחר מות השותף השני אלא פשוט דהמגי' לא נתכוין אלא שהקנין מועיל בנשואה אפילו כלשון סילוק ולא בעינן לשון מתנה ול"א דהוה כשלו וצריך ל' מתנה אלא כיון שקנו ממנו הוה כאומר ל' מתנה והיינו לענין דמהני ביה הסילוק בארוסה בלא קנין מהני בנשואה בקנין וכן מורה ל' ה' המגיד שכ' הועילו מעשיו ולא אמר שנבסתלק מן הכל אלא דתועלת יש במעשיו כמו בארוסה בלא קנין כ"ז נראה ברור ופשוט ולא כמו שהביא הכ"מ מן ה' המגיד דבקנין נשואה מהני לכל דבר אלא שגם הוא נתכוין למכירתה קיימת לחוד כמו שס"ל עצמו:

ג **אלא שאם שיירה פירות כו'** זהו לשון הטור בשם הרא"ש ולא יכולתי להבין דבריו כאשר אבאר בגמ' איתא אבעי' להו כתב לה בנכסיך ובפירי פירותיהן מהו שיאכל הפירות פשיטא דמכל מילי סילק נפשיה דאי אמרה מפירי פירי סליק כיון דאכלינהו לפירות פירי פירו' מהיכא ולטעמיך הא דא"ר יהודה לעולם הויא אוכל פירי פירות כו' כיון דאכלינה לפירי פירי פירות מהיכן אלא בדשייר' ה"נ בדשייר פרש"י בדשייר אם

לא אכלי ומכרן ולקח בהו קרקע ועשתה פירות סילק נפשו ולא מן הראשונים עכ"ל הרי דל"ש לומר דתני מלתא בשיור לחוד במה שלא אכל עדיין דעדיין יכול לומר יש בדעתו לאכול עוד אותם אלא במה שמכרם ולקח בהם קרקע תליא מלתא אם יאכל פירו' של אותה קרקע שקנה וא"כ ה"ה נמי במה שאמר אלא בדשיירה דהיינו אם התנ הפירות לחוד ממילא הויא הפירות שלה והיא אכלה ושיירה ולקחה קרקע בעד אותו השיור אוכל הוא הפירי פירי דהיינו מאותה קרקע שקנאה יאכל הוא הפירות אבל כ"ז שלא קנאה בהם קרקע תוכל לומר עדיין אני רוצה לאוכלם וכן הוא באשיר"י בהדיא שכתב בסוף הלכך לפום גמרא דילן לא אמר מוכר פירות ולוקח בהם קרקע אא"כ שיירה ולקחה בהם קרקע עכ"ל וא"כ מה שכתב הרא"ש תחילה וז"ל מדאמר בדשייר' משמע הדבר תלוי בה אם תרצה תשייר היינו ותלקח בהם קרקע ויאכל והטור כתב וז"ל א"א הרא"ש כתב דוקא אם מעצמה שייר' הפירות ימכרם ויקח בהם קרקע ויאכל פירותיו אבל אין ב"ד אומרים לה לשייר אותה כדי שיאכל פירי הפירות עכ"ל משמע אע"פ שהיא לא מכרה הפירות ימכור הבעל אותם ויקח בהם קרקע ודבר זה ודאי אינו דתוכל לומר איני רוצה עדיין לאוכלם ולא לקנות בהם קרקע דשיור ודאי אינו מעלה או מוריד אלא הדבר תלוי באם קנתה מהם מעצמה קרקע וכמ"ש הטור עצמו אח"כ וז"ל ומ"מ אם שייר הפירות וא אכלם וקנה מהם קרקע אינו אוכל פירותיו כו' וה"נ כן הוא לענין שהפירות הם שלה ותלוי בשיור דידה היינו בקנתה היא קרקע דוקא וצ"ע ליישב לשון הטור ולענין הלכה ודאי הדבר ברור כמו שזכרנו:

ד לוקחין הפירות ז"ל הרמב"ם אבל לפי דעת הרא"ש שזכרנו לפני זה צ"ל כאן אם אירע כבר שלקחו הפירות כו':

ה י"א שאוכל הפירות דבר זה הוא בעיא בגמרא ואפשוט ודחי הפשוטות ע"כ פליגי האיך קי"ל:

ו **התנה עמה שלא יירשנה** בטור כתב ואם לא הזכיר פירות אלא דין ודברים אין לי בנכסייך בחייך ובמותך אוכל פירות ואם מתה לא יורשה ואם מכרה ונתנם קיים עכ"ל וכתב ב"י משמע מדברי רבינו שכתב הך שמכרה קיים בבבא זו דדוקא בשלא סילק עצמו מן הפירות הוא דקיים כו' אבל במסלק עצמו מפירות אם מכרה אינו קיים ול"נ דאף במסלק עצמו מפירות אם מכרה קיים דאל"כ למה לו לומר בנכסייך הל"ל בפירות נכסייך עכ"ל ולי נראה דבחנם טרח הרב בזה וכי ניים ושכיב אמר להא שמעת' דודאי לרבותא נקט הטור דין זה במקום שאוכל פירות דאפ"ה אין לו זכות לענין ביטול מכירה דהיא יש לה זכות במכירות הגוף כי היכא דאם מתה אינו יורשה ממילא הגוף נסתלק

בחייה דהא בחייך ובמותך הם שוים בהסילוק וע"כ אין לו זכות רק באכילות פירות כ"ז שלא מכרה וכ"ש במקום שנסתלק גם מאכילת פירות:

ז התנה עמה אחר נשואין זהו לשון הרמב"ם ומיירי בקנה ממנו ולא הוצרך לזכרו שכבר כתב והביא הש"ע בסעיף א' דלאחר נשואין נמי לא מהני סילוק ואוכל פירות אא"כ קנו ממנו וכ"כ הרב המגיד פי"ג דאישות:

ח אבל אם מתה יירשנה אע"ג דקנו ממנו וטעם הרמב"ם דאע"ג דירושת הבעל דרבנן חכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה וה"ל כמתנ' עמשב"ת ותנאי בטל והטור כ' דכל שהתנה לבטל הירושה דאורייתא דהוא ס"ל כהראב"ד והרשב"א שמביא ב"י דירושת הבעל דאורייתא ואע"ג דבמילי דממון תנאו קיים אפי' במתנה על מ"ש בתורה כגון שאר רכסות מ"מ כאן כיון שהוא אחר נשואין כבר זכה בירושה כשתמו' וה"ל כבן בנכסי אביו דלא מהני סילוק שמסלק עצמו מירושת אביו כמו שזכרתי בתחילה סי' זה בשם הר"ן (גם כאן החסרון ניכר שלא היה כתוב בספרו שבידי כלום מזה וגם הסעיפים היו מצויינים אחר סעיף א' היה מצויין סעי ד') אבל בעודה ארוסה דלא זה בהם ממש עדיין מהני הסילוק אפי' מירושה דנחלה הבא לאדם ממקום אחר שאינו ממשפחתו אדם מתנה עליה שלא ירשנה זהו דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ולא כר"ח ור"י שנזכר בסי' ס"ט דס"ל בירושה אפי' בעודה ארוה לא מהני סילוק דה"ל ג"כ כבן בנכסי אביו וראב"ד בהשגו' פכ"ג דאישות נתן טעם למה שאפילו קנין לא מהני לסילוק הירושה לפי שסילוק הירושה אחר מיתה היא ואינה הקנאה לשום אדם וה"ל כקנין דברים והנשואין כבר חלין עליה אבל תנאי דקודם נשואין לא חלו הנשואין אלא ע"מ שלא ירשנה ותנאי ממון קיים עכ"ל:

סימן צג

א כתוב שיש לו זמן נראה מזה אם רואין שהבעל מבזבז נכסיו תוכל האשה למחות בידו כמה שמצינו בח"מ סי' ע"ג בלוה שמבזבז נכסיו דיכול המלוה לתבוע אפילו תוך זמנו אלא שיש לחלק דשאני בכתובה דאפשר שלא תביא לעולם לידי גביה דשמא תמות היא וצ"ע למעשה:

ב אינה ניזנ' מנכסיו אף על גב דלא קבלה עדיין כתובתה אבל בחיי בעלה יש לה מזונות פי' רש"י הואיל היא מעוכבת להינשא בשבילו ולפ"ז אפי' אם כבר נתן לה כתובה:

ג ויכולין ב"ד לתקן כולי בס"ס זה הביא ב"י שתקנה הגונה היא וכ"כ הריב"ש:

ד **שהם מועטים** פי' אע"ג דגבי בת הניזונת יש חילוק בין מרובין, למעוטין כדלקמן סי' קי"ב הכא אין חילוק:

ה **אלמנה ובן כו'** שהבן או הבת באים מכח ירושה והאלמנה מכח תקנת שניהם נזונים יחד ולא מיעקרא ירושה דאורייתא מכח התקנה אבל היכא דאיכא אלמנה ובן ובת בנכסים מועטים שכבר נדחה הבן מקמי הבת מכח התקנה אידחי נמי גם הבת מכח האלמנה מכח התקנה דאלמנה דעדיפא כ"ה בתוספות:

ו **אא"כ תבע כו'**. בקצת ש"ע יש כאן חסרון וצ"ל אא"כ תבעה מעצמה אבל כו':

ז שאין אלמנותו מפסדת הטעם שזו אינה אוכלת מזונות מתנאי ב"ד אלא מכח תקנה השכ"מ ומדכ' ולא שאר דרכים כו' משמע אפילו אם נתארס הוק"ל דהא בפ' השולח פירש"י טעמה דגילתה דעתה דבעית לאנסובי ואיהו לא אתנה בהדה אלא כל ימי מיגר ארמלותיכי בביתי שהיא אלמנה בשביל כבודו עכ"ל וא"ל כאן שצוה הש"מ לזונה מ"מ הזכיר ל' מי מיגר ארמלותיכי ולא חלה המתנה כ"ז שאין לה שם ואלמנה וכיון שנתארסה אין עליה שם אלמנה ואפי' בשידוך לחוד כתב הב"י אין שם בעלה הראשן עליה אלא נקרא' משודכת של פלוני ונלע"ד דנתארסה או נשתדכה אין בכלל בשאר דרכים הנזכר כאן:

ח בין בפני ג' נאמנים זה דברי הרמב"ם משמע דעכ"פ ג' בעינן ותימא דבגמ' ס"פ נערה אמרינן בין בב"ד בין שלא בב"ד מהני במכרה או משכנה כתובתה אבל בתובעת כתובתה בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא ואם תפרש בין שלא בב"ד היינו מומחין א"כ בתובעת דצריך ב"ד היינו מומחין וא"כ לא היה נוהג דין זה בינינו שאין לנו מומחי' דכל ב"ד מומחין הוא מכח הכתוב אלהים כדאיתא ריש ח"מ והיינו סמוכין ואין זה בינינו ותו דברמב"ם שבידינו לא כתוב הך בפני ג' נאמנים אלא ז"ל בין בפני ב"ד מומחין בין שלא בב"ד כו' ולא כ' בין שלא מומחין ש"מ דשלא בב"ד כלל קאמר אלא בפני עדים לענין שופר בשבת כתב הרמב"ם בזמן הזה שחרב הבית בכ"מ שיש ב"ד קבוע והוא שיהיה סמוך בא"י תוקעין בשבת עכ"ל וכאן בתובע' כתובתה לא זכר רק סתם ב"ד ש"מ דכל ב"ד סגי ממילא במכרה כתובתה א"צ ב"ד כלל והוא מצד הסברא דכיון דמעשה המכירה מפסיד המזונות מה לי בב"ד או בפני ב' עדים וכיון שהדבר אמת משא"כ בתובעת כתובה כל שאינה אלא בפני עדים אפשר שדברים בעלמא דברה ולא היה לבה שלם בזה והא דכתב במכרה או (במשכנה) בין בב"ד מומחין נתכוין דאפי' שלא בב"ד כלל ה"ל כמו ב"ד מומחין בזה וכן מבואר עוד ברמב"ם פי"ז דאישות שכתב וז"ל המוחלת כתובתה איבדה כל תנאי כתובה ואפי' מזונות אין לה עליו ומוחל' כתובתה א"צ לא קנין ולא

עדים כשאר כל המוחלין כו' עכ"ל אלמא אפי' עדים א"צ אם היא מודה בזה הביאו בש"ע סי' קי"א ממילא ה"ה למוכרת כתובה כנלע"ד בזה בס"ד:

ט אין לה מזונות מהיורשים זה לשון רמב"ם פי"ח דאישות ומשמע בחיי בעלה יש לה מזונות ובטור כתב סתם אין לה מזונות כל שמכרה או משכנה הן שעשתה בחיי בעלה כו' מ"מ ע"כ נתכוין שלאחר מיתה דוקא אין לה מזונות וזה מן מ"ש הטור אח"ז במוחל' דוקא לאחר מיתה והוא מטעם דאחר מיתה הוה חיוב מזונותי' מכח תנאי כתובה והוה ככתובה וזה הפסיד' אבל בחיי בעלה הוא חיוב מזונותיה מצד תקנת חכמים דמעשה ידיה במקום מזונותיה ואין ע"ז שם כתובה וזה לא הפסידה כאן כך כתב הרא"ש פרק נערה וזה הטעם ממש גם כן במכרה או משכנ' כתובה ורא"ש כתב חילוק זה במוחלת שהוא קודם בגמר' למכרה ומשכנ' ואחריו נגרר הטור וכתבו גם כן במוחל' אבל הוא הדין במוכרה ומשכנה כנ"ל ברור ועיין בסי' ק"ה ס"ד:

י **יש מי שאומר כו'** הוא דעת הרמב"ם כמ"ש ב"י בשמו ולידיה שכאן (במוחל') אין מחלק בין אחר מיתה לחייו ולעיל במכרה או משכנה בסעיף ח' מחלק הוא בין יורשין לבחייו צ"ל טעמו דבמכירה או משכנה זוזי הוא דאנסוה כמו שהזכיר סברא זו בגמרא אבל הרא"ש והטור ס"ל דבתרוייהו יש חילוק כמוזכר לפני זה:

יא **כיון ששישירה עיקר כו'** זה כתב ב"י בשם הר"ש בן צמח דהעיקר הפסד מזונות תלוי בתביעת מנה ומאתיים ותוספ' ולא בנדוניא וכתב שכן כתבו המפרשים בשם הרשב"א וכן נראה פי"א דאישות עכ"ל ותימא לי שהרי אח"ז הביא ב"י בשם תשובת הרשב"א דאף נדוניא הוה כמו עיקר כתובה ותוספ' רק שכתב שם דבסתם מחילה הוה הכל נדוניא כמו העיקר והתוס' ודבריו נכונים שם ומ"ש שכן משמע בפ' י"א דאישות לא ראיתי שום הוכחה שז"ל אלמנה שתבעה או מכרה או מחלה או משכנה מקצת תוספות עם העיקר אין לה מזונות עכ"ל ואח"כ (כתב) וכל המוכר' או המוחל' סתם מכרה ומחלה התו' עם העיקר ששניהם כתובה שמה בכל מקום עכ"ל מזה למד הרשב"ץ דנדוניא אינו בכלל זה ואין זה הוכחה שהרי בתשו' הרשב"א שמביא ב"י אח"ז מבואר שאף הנדוניא הוא בכלל התוספות ע"ש ונראה שכן הוא עיקר שהרי כשמוסי' לה תוספות הוא חושב סך הנדוניא ומוסיף עליה שליש כמ"ש סי' ס"ו א"כ פשיטא שבכלל הכתובה והתוספו' יש ג"כ הנדוניא:

יב נוטלתן בכתובתה אבל אם מכרה הכל אינה יכולה לחזור ולטרוף עבור כתובה דאחריו' דנפשה קבלה עליה עכ"פ ואם אינה חוששת לגביית כתובה יכולה למכור הכל בשביל מזונותיה:

יג אפי' יום אחד אע"ג דבהרבה מקומות מצינו דיום א' בשנה חשיב שנה אחר ר"ה נ"ל דכאן שאני דבתר טעמא אזלי' דשיערו חכמים כמה זמן עבידה להמתין מלתבוע וזה תלוי באריכות הזמן לא במספר מה שיש לו שם שנה וע"כ צריך שלא יהיה נחסר אפילו יום אחד דכל מדת חכמים כן הוא כמ"ש גבי מקוה מ' סאה חסר קורטב פסול' ונ"ל מדאמרו ג' שנים גם חודש העיבור בכללם דהיינו שלא ויתרה אלא ג"ש שלימות דהא בכלל ג"ש יש עכ"פ עבור וסתם אמרו ג"ש והיינו שלימות כמות שהן וכאן יש טעם לזה דאפשר דדעת האשה לשתוק מלתבוע עד כלות השנה כפי מה שהיא ועיין מ"ש סי' י"ג:

יד על היתומים להביא ראיה דהנכסים בחזקתה קיימי כל שלא ניסת ויורשים באים להוציא וה"ל כתביע' בע"פ ע"כ היא נשבעת היסת לפטור ואע"ג שהוזכ' כאן ותטול לא נתכוין שצריכה ליטול מה שאין בידה אלא כלומר ממה שיש שם מנכסי בעלה שמוכר' אותם בב"י כתב בשם הריטב"א דהרמב"ם כתב נשבע' בקנ"ח כעין של תורה ונוטל' צ"ל דנוסחא אחרינא היתה לו ברמב"ם ואין להקשות ממ"ש הרמב"ם פי"ג ממלוה וכן הטור ח"מ סי' קל"ג ביש לו משכון מחבירו שצריך לישבע בקנ"ח כדין הנשבע ונוטל שאני התם שהמשכון גופה של הלוה רק שהמלוה יש עליו שיעבוד מחמ' הלואה שהלוה לו משא"כ כאן שהנכסים גופייהו הם ממש שלה לקנות בעדם מזונות ע"כ ה"ל יתמי כמוציאה ממנה בתביעות בע"פ כנ"ל:

טו למזונותיה הרי ריבה דה"ק אם לא יתנו לך מזונות מרווחים טלי קרקע זו להעדפה אבל אם אמר במזונות משמע בחוב של (מזונות) שיש לך עלי יהי פרעון לכך והקשה בדרישה מאי שנא ממ"ש בח"מ סי' רנ"ג אמרו תני ארבעה זוז לפלוני בחובו אם החוב יתר על ד' זוז נוטל חובו ותירץ דשאני ב"ח דאע"ג ששתק אין דעתו למחול אפילו קצת מחובו משא"כ כאן שאפשר שדעתה לתבוע כתובת' בזמן קרוב ומ"ח שתקה דדי לה בכך:

טז **מת בעלי כו'** דיראה לשקר שמא יבא הבעל משא"כ בגירושין:

יז עד כדי כתובתה מכח ממ"נ אם לא גרשה חייב במזונותיה ואם גרשה תחשב לה כפרעון כתובתה:

יח **שמא מחלה כתובתה כו'** זה דעת רמב"ם פ' י"ב דאישות דס"ל דדוקא במי שהלך בעלה למדינ' הים פוסקין לה מזונות אפילו באין כתובתה יוצאת מתחת ידה הואיל ויש לה מזונו' מן התורה אבל אם מת בעלה אין לה מזונות עד שתביא הכתובה מפני שאוכלת בתקנ' חכמים ועוד שניזוני' מנכסי יורשים וטוענים ליורש משמע מל' עד שתביא הכתוב' דאין תקנה בשבועה שלא מחלה כו' כ"ז שאין מביא הכתובה ותו דאם יש תקנה בשבועה בלא כתובה למה לנו הכתובה הא אף כשתביא הכתוב' צריכה לישבע

כמ"ש פרק י"ח דאיש' וז"ל הורו רבותי אין לה מזונות עד שתשבע שהרי זו בא להפרע מנכסי יתומים וכל הבא ליפרע מנכסי יתומים אין נפרע אלא בשבועה ולזה דעתו נוטה עכ"ל. והיינו אם הכתובה בידה דוגמא דבא לפרע מיתומים דהיינו אם שטר ביד המלוה וא"כ מאי עד שתביא הכתוב' דאמר כיון שצריכה עכ"פ שבועה א"כ כתובה ל"ל כיון שצריכה שבועה ובשבועה א"צ כתובה ואע"ג דהשבוע' של כתובה בידה היא רק שלא תפסה משל בעלה והשבועה אם אינה בידה היא ג"כ שלא מכרה או משכנה מ"מ פסיקת המזונות תלוי בשבוע' לא היה להרמב"ם לומר אין פוסקין עד שתביא הכתובה דמשמע אין פוסקין זולת זה והאיך נאמר שפוסקין גם זולת הבאת כתוב' ע"י שום שבועה כיון דעכ"פ גם אם הכתוב' בידה צריכה שבועה אעפ"י שאינה ממש בכל שבועה זו אלא קצת ממנה וע"כ לומר דבאמ' כ"ז שאין לה כתובה בידה אין מועיל לה כלל שום שבועה וע"ז קשה ממ"ש הרמב"ם בפי"ח דאישות אלמנה שאין לה שטר כתובתה בידה אין לה מזוני שמא מחלה או משכנ' אותה אע"פ שלא טען יורש אנן טענינן ליה ואומרים לה הביאי כתובתך או השבע וטלי מזונותיך אלא אם אין דרכם לכתוב כתובה עכ"ל הרי דשבועה מהני אפי' אין לה הכתובה ויש מי שטעה לומר דמ"ש הטור או השבעי קאי במקום שאין כותבין ולא ראה ברמב"ם גופיה שכתב אח"ז אלא אם אין דרכם כו' ובכ"מ כתב שראה בספר מוגה הביאה כתובתך והשבעי וזה עיקר וא"כ גם כאן מוכח דשבועה בלא הבאת כתובה לא מהני ובטור העתיק דברי רמב"ם אלו בלשון זה טוענין לו שתביא הכתובה או שתשבע שלא מחלה או משכנה ואף כשיש בידה כתובה כתב שצריכה שבועה שלא תפסה משל בעלה כלום עכ"ל וכאן א"א להגיה ולמחוק תיבת או ולגרוס שתביא כתובתה תשבע כו' דהא אם תביא הכתובה אין כאן חשש שמא משכנה אלא ע"כ דהטור לא ראה ספר מג' של הרמב"ם שמביא בכ"מ וא"כ אין קיום לדברי רמב"ם אלו מחמת קושיא שזכרנו דדבריו סותרים זא"ז אלא ודאי העיקר כאשר היא בספר מוגה שזכרנו וא"כ להרמב"ם כל שאין הכתובה בידה אין פוסקין לה כלל מזונות אפי' בשבועה דהוא מדמה זה לבא להפרע מנכסי יתומים ושם אין נפרעין אפי' בשבועה אם אין שטר ביד המלוה כן הוא להרמב"ם:

יט ויש חולקין הוא דעת רא"ש בפרק שני דייני גזירות שהאריך לסתור דברי הרמב"ם ודבריו הביא בכ"מ בפי"ב דאישות ותיקן דברי הרמב"ם ע"ש אביא אחד מהם שהיא סתירה על הרא"ש שאין עליה תשובה שהקשה הרא"ש על הרמב"ם שס"ל באין כתובה בידה אין פוסקין לה מזונו' דהא קי"ל דגובה כתובה בעידי מיתה אע"ג דאין שטר כתובה בידה דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וכ"ש דיש לו מזונו' דנכסים בחזקתה לענין

מזונות כו' וכתב כ"מ מ"ש דגובה בעידי מיתה אינה טענה דאיכא למימר דה"ה דגובה בעידי גט עכ"ל דבריו תמוהים מאד דמה בכך דגובה בעידי גט דאה"נ אם היה שייך שם מזונות היה עידי הגט מועילי' למזונו' מכח תנאי ב"ד אלא דאין שם שייכות חיוב מזונות משא"כ באלמנה דודאי מועילים ומועילים גם למזונו' בתנאי ב"ד אלא דקשה על מ"ש הרא"ש דהא קי"ל דגובה כתובה בעידי מיתה כו' דאדרבה קי"ל בסי' ק' וכ"כ הרא"ש עצמו בפ' שני דייני דהיינו דוקא במקום שאין כותבין כתובה אבל במקום שכותבין ואין שטר כתובה בידה נשבע היסת ונפטר וכאן ודאי מיירי במקום שכותבין דהא אמר שמא מחלה או משכנ' כתובתה משמע שכותבין ולמה אמר הרא"ש דקי"ל דגובה כתובה בעידי מיתה אע"ג דהתוס' כתבו בפ"ק דב"מ דף י"ו כן מ"מ הרא"ש גופיה לא כ"כ ותו דהטור כתב כאן דיש לה מזונות להרא"ש ובסי' ק' כ' דאין לה כתובה וא"כ כ"ש מזונו' דאין לה כל שאין הכתובה בידה דמזונות הם תנאי כתובה ואמרינן ריש אע"פ דתנאי כתובה ככתובה דמי ע"כ נראה דקי"ל כהך יש חולקין דהא כתב בסי' ה' דס"ל לאחרונים כאותה דיעה דס"ל שמקום שכותבין גובה בלא שטר כתובה וגם ברש"י פ' הכותב (כתובות דף פ"ט) מבואר שכ"כ משום דתנאי כתובה מעש' ב"ד הוא ומהא נפקא לן בב"מ הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וא"כ ה"ה למזונות ועיין סי' ק' סעיף י' מה שכתבתי שם:

כ אע"פ שלא נשבעת (זו היא) דעת הרמב"ם והיינו ביש שטר כתובה בידה דאל"כ הא אין פוסקין לה כלל כמוזכר בסעיף שקודם לזה (והיש חולקין) הוא הרא"ש שס"ל אפי' בלא כתובה ובלא שבועה מכח תנאי ב"ד (ט"ס הוא וצריך להיות דעת הרמב"ם אף שיש שטר כתובה בידה צריכה שבוע' ודעת הרא"ש אף בלא כתובה כו' וכן הוא בטור) וכתב ב"י שגם הרשב"א בתשובה כ' על מה שהצריך הרמב"ם שבועה לאלמנה למזונו' אין רבותינו מודים לו שאין האלמנה נשבעת למזונו' לפי שאינה נשבע' אלא לבסוף כשתבא לגבו' כתובתה וכדמשמע פ' שני דייני גזירות בפלוגתא דרב ושמואל כולי וזו אחת מהשגות שהשיג הראב"ד על הרמב"ם גם מורי הרמב"ם ז"ל הביא ראיה מדגרס בפ' השולח גבי ההיא איתתא דאתיא לקמיה דרבה בר רב הונא כולי עכ"ל וראיה זו מהשולח איתא בר"ן פרק שני דייני והיינו דאיתא שם ההיא דאתיא לקמיה דרב' בר רב הונא לגבות כתובתה אמר לה מאי איעבד לך דרב לא מגבי כתובת' לארמלתא משום דנמנעו להשביעה אמרה ליה ליתב לי מזוני א"ל מזוני נמי לית לך דאמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד לית לה מזוני כולי ואם כדברי האומר דאלמנה תשבע תחילה וסוף האיך אמר לה מזוני לית לך מדשמואל הא לא משבעינן לה וכי היכ' דרב לא מגב' כתובתה משום שבועה ה"נ

מזונו' וכתב הר"ן לדחות ראיה זו דאה"נ דלית לה מזוני מדרב מכח השובעה אלא דאי הוה אמר הכי דבמקום שאין חשש שבועה יש לה מזונו' כגון בקופצת ונשבע' וליתא דאפי' בקופצת אין לה מזונו' משום שאין תבעה כתובתה ע"כ דבריו ולע"ד אין בדחיי' זו ממש דאי היה רבה בר רב הונא חס שלא יטעו לומר בקופצת ונשבע יש לה מזונות אפי' בתובע' ה"נ עכשיו שאמר הטעם משום תובעת יש טעות שבמקום שאין תובעת יש לה מזוני ובאמ' אין לה משום דקבעינ' שבועה ורב לא משבעי' לאמנה ואי היה רבה חס שמא היא תקפוץ לשבועה ותסבור שיש לה מזונו' הא ודאי לאו מלתא דאם תרצה לקפוץ לשבע עדיין תקפוץ ותשבע ותטול הכתובה כי אותה השבוע' ששייך למזוני היינו שלא תפסה משל בעלה כלום ולא מכרה או משכנ' כתובה וזו היא גם ששייך על גביית כתובה כי אותה מבקש' מתחילה אלא ודאי דאין סברא לומר כך שהי' נזהר מאיזה טעות אלא אי קשי' על הרמב"ן בראיה זו הא קשיא לי דהרמב"ן מוכח דלא כדברי האומר למזוני בעי' שבועה מכח רבה בר רב הונאה נ"ל אף אם נאמר אלא מאי דלא בעינן שבועה אכתי קשה מיד הוא טעמא דלא בעי שבועה דכיון שתשבע אח"כ לבסוף על הכתובה אין צריך לשבע תחילה על המזונות א"כ כאן דרב לא השביע לאלמנה שבועה ליטול כתוב' ולא תבא זו לידי שבועה אח"כ ממילא היא צריכה עכשיו לישבע תחיל' על המזונו' מילא אין לה מזונו' כלל כי אין משביעין אותה כלל וא"כ אין התחל' למה שאמרה הב לי מזוני אחר שגילה דרב לא מגבי כתוב' לאלמנה ואם האשה לא ידעה הדין דפטור שבוע' של מזוני תלוי בשבוע' דלבסוף היה לו לרב להודיע אותה דבר זה ואפי' בלא היא דשמואל מכח תבעה כתובה בב"ד אלא אין כאן מזונו' מצד השבועה שעליה כמו שאמר לה תחילה בשבועת כתובה כמו שהקשה הרמב"ן על האומר למזוני בעי שבועה ה"נ קשה עליו עצמו וזהו בודאי תשובה נוצחת לפי ע"ד על הרמב"ם והנה כתב הב"י שרוב הפוסקים (חולקים) על הרמב"ם בזה שהצריך שבועה למזוני וע"כ כתב רמ"א שסברא ראשונה עיקר והיינו כדעת הרא"ש דלא כיש חולקין שהוא הרמב"ם ולע"ד דמכריע דמ"ש הרמב"ם טעם לשבועה למזוני דהוי ליה כבא למפרע מנכסי יתומים דצריך שבועה והיינו אפי' אם שטר כתובה ביד' בזה לא קי"ל כוותה אלא כשאר פוסקים והטעם דאע"ג דבכתוב' צריכה שבועה מטעם זה מ"מ במזוני אין שייך זה דהנכסים עצמן הן בחזקת האש' למזוני כמוזכר לעיל משא"כ בכתובה שהנכסים הם בחזק' יתמי ע"כ עדיפא מזוני מכתובה שלא מקרי באה להפרע מנכסי יתומים אלא כאלו היא כבר נפרעת ויתומים קרוים מוציאים כמוזכר לעיל ומ"ה א"ש ההיא דפרק השולחדלמזוני לא בעי שבועה שמא מחל' כתובתה או נטלה או תפס' צררי אבל באין שטר כתוב' בידה יש חשש שמא

מכרה או משכנה או קבל' אותה ויש קצת ראיה לזה כיון שכתבו לה כתובה ועכשיו אינה בידה יש רעותא דבודאי נעשה עמה איזה דבר ואע"ג דלענין חיוב ליתן לה מזונו' ישנו חיוב מצד מעשה ב"ד כמוזכר לעיל מ"מ בענין שבועה שלא מכרה או משכנה אותה וכו' כנלע"ד ברור ונכון להלכה ולמעשה:

כא במתנת שכ"מ אלמנותו ניזונת ממנו נראה דאם המקבל הוא בנו הוא נזון עם האלמנה כמ"ש לעיל סעיף ד' לי"א דתיזון היא עם הבן כו':

כב **ואם מכרו כו'**. בטור מדמה זה למכר הבנים בנכסים מועטים דסי' קי"ב וא"כ כיון דמפורש לרש"י ורא"ש דאין המכר קיים אלא קודם שהחזיקו הב"ד הנכסי' ביד הבנות ה"נ כן הוא שאין המכר קיים אלא קודם שהחזיקו ב"ד האשה הקרקע במזונותי' אבל מכרו אח"כ אינו מכר כנ"ל לכאורה וכ"כ בפרישה אבל לפי האמ' ל"נ כן דשאני התם בנכסים מועטים שכ"ז שהבת ניזונו' אין לבנים חלק בהם לפיכך מהני מה שב"ד החזיקו ביד הבת משא"כ כאן במזון האשה שהבן או הבת יזנו ג"כ מהם לדע' הרא"ש דלעיל סעיף ד' בשם י"א וכאן קיימינן לדעת הרא"ש א"כ א"א לב"ד להחזיק הנכסים ביד האשה לבד אלא שהיא יכולה לעכב לכתחילה למכור הקרקע אין חילוק כאן בין החזיקה ב"ד או לא כנלע"ד ברור ומ"ה לא זכר כאן הטור חילוק זה דהוה כההיא דסי' קי"ב ובשאר דברים זכר דהוה כי התם אלא כדפרישית:

כג **ניזונות מדמי הקרקע כו'** כיון דהאידנא תקנו שניזונו ממטלטלי ויש מי שחולק הוא הרא"ש דס"ל שהרי אין שעבוד האשה אלא על נכסי אביהן וכיון שמכרוה ואינה יכולה לטרוף מהלקוחות גם במעות אין לה כלום:

כד **הניח נשים רבות הטור כתב כ' הרמב"ם לפיכך הניח נשים כו'** וברמב"ם ליתנוהו לתיבת לפיכך כמ"ש ב"י ונ"ל שצ"ל בטור לפיכך כ' הרמב"ם הניח כו' ופירושו כיון שיש תקנת גאונים ליזון אפי' מטלטלין ע"כ שפיר כתב הרמב"ם שאין בדין קדימה במטלטלין אבל הראב"ד כתב דזה הדין אפי' בקרקע והכי איתא בירושלמי פי' שהירושלמי כ' דין זה של הרמב"ם ובזמן הירושלמי לא היתה עדיין התקנה ש"מ שאף בקרקע הוא הדין כן וכ"כ בדרישה:

כה שאין דין קדימה במזונות ובטור כ' שאין דין קדימה במטלטלין מ"מ כאן כ' שפירש במזונת דהראב"ד ס"ל דאף בקרקע הוה כן וז"ל הראב"ד ניזונת מקרקע לפי שאין חיוב המזונו' אלא לאחר מית' וכבר הגיע שעת החיוב לכולן בבת אחת וה" לכלוה וחזר ולוה וחזר וקנה נכסים שכולן שוים בו עכ"ל וכ' ע"ז הרב המגיד שגם דעת הרמב"ם כן וצ"ל ברמב"ם כמו שאין דין קדימה במטלטילין פי' כשם שאין קדימה במטלטלין לפי שיש

ללוה למכרה ולהפקיע משעבוד מלוה ח"נ במזונות כיון שיש רשות ביד הבעל למכו' נכסיו ולהפקי' משעבוד מזונות וטעם הראב"ד שכתב דה"ל כלוה ולוה וכו' אינו נכון דקשה שאם שמפני שאין חיוב המזונו' חל אלא לאחר מיתה אפי' בכתובה נימא כן שאין קדימה מטע' זה אלא ודאי שאינו דומה ללוה וחזר ולוה דשם הדבר המשועבד עתה לא היה שלו בשע' הלואה ולא דיה יכול לשעבד עד שיקנהו ע"כ חל השיעבוד בשוה ע"כ דבריו ותמהתי דודאי גם הראב"ד נתכוין לזה במ"ש דהוה כלוה כו' דהיינו דוקא לענין כתובה נשתעברו הנכסים מחיים משעה שנושא את האשה ואינו יכול למכור בלא דעתה (אבל לא למזונות) שהרי אינה טורפת מלקוחות למזונו' ע"כ אין השעבוד מתחיל אלא לאחר מיתה וע"כ כל הנשים שוות בו כמו לוה וחזר ולוה זה פשוט לע"ד ובחנם כ' הרב המגיד שאין טעם הראב"ד נכון אלא נכון הוא:

כו **אלא כותבין עליה ב"ד כו'**. בטור מביא ירוש' מהו למימר לה הוי מה שבידך תלמיד רבי יונה אמר אמרי' לה הוי מה שבידך א"ל ר"י בר בון כיון שיש לה לישבע בסוף אפי' הוי מה שבידך לא אמרינן ומסעיף זה שהוא ל' הרמב"ם הבין הטור שהוא פוסק כר"י בר בון שא"א לה הוי כו' מדאמר כותבין עליה ב"ד פי' ע"פ דבורה בלא שבועה כותבין מה שהיא אומר' מ"ה כתב הטור תחילה דעת ריב"א דפסק כר"י בר בון אלא שכתב דהיינו דוקא אם ידוע שתפסה פחות מכדי כתובה כולי והוכחתו לזה דאל"כ כל אשה תתפוס כל הממון ולא יתפסו לעולם כתובה וזה שייך דוקא לר"י בר בון דלא אמרו הוי כו' דאלו לתלמיד ר"י אין חשש זה דהא צריכה להראות ורבינו שמשון חילק דאפילו יותר מכדי כתובתה כו' ס"ל ג"כ דלא אמרי' הוי כו' וכתב ע"ז שכן יראה מרמב"ם דאפי' ביותר כו' ולא אמרי' הוי כו' ע"כ סיים הטור ע"ז וכתב וא"א כתב מתוספות דברי הרמב"ם ירא' שפוסק כתלמיד ר' יונה שאומרים לה הוי כו' פי' שהרא"ש מפרש מ"ש הרמב"ם כותבין עליה ב"ד כו' פירושו אחר שיתברר לב"ד מה שתפסה דהיינו שהוצרכה להראות עתה מה שתפסה ומשמע ליה כן מדכתב כותבין עליה ולא זכר כלום מהודאתה שמע מינה שהב"ד כופין אותה שתגיד ותראה לפניהם כנ"ל בפי' דברי הטור דלא כפי מה שפי' ב"י דבריו ובדרישה האריך ודי במה שזכרנו:

כז **משביעין אות' לדברי הכל** פי' שלא נשאר בידה ממה שתפסה ולא נתנה ולא בזבזה ממנו כלום:

כח **שוה בשוה** בטור כ' ואם טעתה אפילו כל שהוא שמכרה שוה מנה ודינר (במנה) מכרה בטל עכ"ל וזה איתא במשנה פ' אלמנה ניזונית במשנה היתה כתובתה מנה ומכרה (שוה מנה ודינר במנה מכרה) בטל ופירש"י שאותו דינר אין לה רשות למכור נמצא

שכל המכר טעות שהרי בבת אחת היתה וכתב ב"י שטעם זדה אינו שייך במזונות וגם ברמב"ם פי"ח דאישות לא כ"כ עכ"ל ודחק עצמו אח"כ לפרש דברי הטור על לקחה לעצמה והניחו בצ"ע ולפעד"נ דלק"מ דמה שכתב דכאן לא שייך טעם דרש"י דהיינו מצד שכאן יש לה רשות למכור כפי מה שהיא רוצה לא ידענו מי הכניסו לכך דודאי במזונות יש שיעור למכירה כמה יש בידה למכור כמבואר אחר כך דהשיעור מה שתצריך לו' חדשים ובזה כתב שפיר כאן דטעתה מה ששוה יותר על ו' חדשים אפי' כל שהוא מכרה בטלה והוה ממש כמו בכתובה שהיא של מנה שזכר רש"י ובדרישה כתב בשם ד"מ דלא כב"י וכעת אין ספר ד"מ בידי ולדעתי נתכוין למה שזכרתי ועיין בסי' ק"ג מה שנכתב שם בסייעת' דשמיא:

כט מכרה קיים דלא הצריכו ב"ד אלא לכתחילה ויש חולקין ס"ל אפי' דיעבד בטל ואפי' היא עצמה יכולה לבטל ונראה דאין להוציא מנכסי יתמי בספיקא והמכר בטל כדעת יש חולקין:

ל **אינו כלום**. הטעם דאמרינן מאן שם לך כלומר מי החזיקך באלו הנכסים שאין אדם יכול לזכות במקח אלא מיד המקנה לו:

לא **האחריות על היתומים**. שאם יטרפנה איזה ב"ח חייבים היורשים לשלם לו ואפ"ה אין האשה יכולה להטרף השדה שמכרה למזוני בשביל כתובתה דמ"מ אחריו' דנפשה קבלה עליה שלא תבא היא לטרוף ממה שמכרה היא ונראה דאפי' מכרו ב"ד בשבילה הוה כאלו מכר' היא לזה דאל"כ תקשה לך להיש חולקין דסעיף כ"ה דיאן מכירה כלל בלא ב"ד האיך תמצא כאן שהיא מכרה:

סימן צד

א **כשהי' בעלה** פי' לאפוקי בזמן שהיה בעלה אצלה שאז הילת' צריכה ודאי טפי:

ב **לא עשו כלום**. בגמרא פרכינן ומ"ש מהא דר' יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מה שמכרו מכרו ומשנינן התם לא תפסה מחיים הכא תפסה מחיים פי' התם לא התחילה זכותה עד לאחר מיתה מ"ה יכולים יורשים להפקיע אבל במדור התחיל זכותה מחיים וא"ל מ"ש מההיא דסי' נ"ג סעיף כ"א דאם מכרה הקרקע אינה מוציאה מיד הלקוחות והא גם שם התחיל זכותה מחיים שאני התם במזונו' שאין להם קצבה כדאיתא פ' השולח לפי שאינן קצובין:

ג נותנין לה מדור פירו' אבל אין צריכין לבנות הבית שנפל וגם מעכבין עליה שלא תוכל לבנותו והטעם שיאמרו היורשים אם תדור בבית הראשון לעולם לא תצא ממנו אבל

כשאנו שוכרים לה בית אחר אפי' לפי כבודה שמא לא יהי' ניחא לה ותצא לביה כ"כ רש"ל:

סימן צה

א מציאת' דטעם שתקנו מציאת אשה לבעלה משום איבה הכא תהוי לה איבה ופירות נכסיה לבעלה משום פדיונה וכאן אין יורשים חייבים לפדותה:

ב **ואפי' שכר טרחא כו'** זו דעת רשב"ם בטור ובאמת ברשב"ם בגמ' דף קפ"ד לא נזכר בהדיא שכר טרחא בזה אלא ז"ל דאי שקלה מזונות הא תנן דמעשה ידיה (שלהן) הלכך אשה שמת בעלה כו' עכ"ל רק באשר"י בשם רשב"ם כתב כן דאפי' שכר טרחא אינה נוטל' בניזונות משל בעלה (מ"מ משמעות לשונו שאין לה כלל אפי' שכר טרחא וטעמו דכיון שהיא משועבדת במעשה ידיה גריעה מאחר שיורד שלא ברשות) (האי מ"מ כו' עד שלא ברשות שהצנתי בחצי עגול נכתב בסמוך סק"ד ונראה דשייך כאן תיבת עכ"ל שנכתב שם שייך ג"כ והצנתיו בח"ע וכן תיבת שלהן שנכתב שם שייך כאן והצנתי ג"כ בחצי עגול) וגם במ"ש בגמ' משמע כן מדאמר דאי שקלה מזונו הא תנן דמעשה ידיה שלהן הרי דכלל השבת כמעשה ידיה ובמעש' ידיה פשיטא דלית לה שכר טרחא דהא המזון שנותנין לה הוא שכר טרחא שלה:

ג **ויש מי שאומר שהשבח היא לעצמה הוא דעת הראב"ד** בטור והטעם שלא אמרו מעשה ידיה שלהן אלא במעשה ידיה הקבועי' כגון טוי' או אריגה אבל במלאכה אחרת שאין דרכה בכך לא כיון שאין יכולין לכפות' שתעשה מלאכה זו דהיינו עבודת שדה ונראה דעכ"פ לא עדיפא משאר יורד לשדה חבירו דעכ"פ גם לבעל השד' יש שם חלק אלא דזה היורד ידו על העליונה וה"נ באשה זו דמ"ש הראב"ד מה שעשתה היא לעצמה היינו מה שמגיע לחלקה כמו יורד ברשות הוא שלה:

ד ויש מי שאומר הוא הרא"ש דס"ל דדמיא האשה לאדם אחר לגמרי דיורד שלא ברשות ידו על התחתונה (שלהן עכ"ל מ"מ משמעות לשונו שאין לה כלל אפי' שכר טרחא כו' עד שלא ברשות כבר הצנתיו בס"ק ב' והי' כתוב כאן המעיין ירא' שאין כאן מקומ'):

ה ויש מי שאומר שנוטלת שכר טרחא תיוהא קא חזינ' הכא דזה כתב לפי דעת הרא"ש שבטור דהיינו שהטור כתב באינ' ניזונית דהרשב"ם כתב ואם אינה ניזונת כו' וכתב א"א הרא"ש משמע מתוך לשונו שאינה נוטל' בשבח כלום ולא נהירא כו' סבר הרב ב"י כאן בש"ע דזה קאי על ניזונות וכ"כ בפריש' בשם רש"ל ולא ידענא התחל' לכך דא"כ היה לו להטור להבי' זה על ניזונ' קודם לזה ותו דא"כ להרא"ש החולק וכתב לא נהירא כו'

נוטל שכר טרחא אפי' אם ניזונו' וז"א דבהדיא כ' הטור בקיצר פסקי הרא"ש דבניזונו' אפי' שכר טרחא אינה נוטלת אלא נראה דבאינה ניזונו' דוקא פליגי רשב"ם והרא"ש דלרשב"ם כל שיש נכסים מרובים מכדי כתובתה והיא השביחה אין בשבח כלום כיון דעכ"פ לא יגיע לה כל הכנסים מועטים נמצא שבודאי יהיה כל השדה שלה רק שלא הספיקו עדיין לגבותה בזה יש חילוק אם אמרה ראו הוה כאלו כבר הגביהו ביד וכל השבח שלה אבל בסתם שלא אמר' ראו מהני עכ"פ למלאות סך הכתוב' אבל נוסף על הכתבה לא כי אין בשבח כלום נוסף על הכתוב' וע"ז חולק הרא"ש דאם הנכסים מרובים יש לה עכ"פ שכר טרחא כמו אחר ולא אמרינן דהיה טרחא קמי יתמי ובמועטים לא מעלה ולא מוריד אמירת ראו אלא בכל ענין יש לה שכר טרחא בשבח ואין חילוק בין תשלום כדי הכתובה ובין אם יש מרובים דבשניהם אין לה אלא שכר טרחא ושכר טרחא מיהו יש לה וזהו היש מי שאומר של הש"ע שבסוף הסעיף הוא הרא"ש ומ"ש הש"ע כאן בניזונת יש מי שאומר יש לה שכר טרחא הוא שלא בדקדוק לפע"ד גם בדרישה פי' דהרא"ש חולק על אינה ניזונ' והאריך מאד בפרטי דברים בפי' דברי הרא"ש ולעד"נ עיקר כמו שכתבתי בפי' הדברים ויהיו דברי הטור מכוונים כאן עם דבריו בקיצור פסקי הרא"ש:

ו **אבל אם השביחה הנכסים סתם כו'** זה דעת רשב"ם והקשה הרא"ש ממאי דתנן בפ' יש בכור דאין אשה גובה כתובתה ונראה דלק"מ על הרשב"א דכאן לא נוטלת שבח מכח כתובתה אלא מכח שהיא השביחה וכיון דאין שם בנכסים כדי כתובתה הוה לה כאלו פירשה שמשבחת לעצמה ודוקא בשיש לה שיעור כתובתה אז אמרי' דמחלה להיורשים כיון דלאו דרכה למטרח להשביחה קמי יתמי כדקס"ד בגמרא אפילו באמרה ראו כו' אחולי אחלה כו' וסברא זו נשארה קיימת במשבחת בסתם וזה דוקא בנוטלת שיעור כתובתה אז מוחלת השאר ליורשים וההוא דיש בכור לא מיירי בשבח שמשבחת היא אלא בשבח דממילא כגון דיקלא ואלים ארעא ואסקה שירטון דמחלקינן בפ' י"נ לענין בכור זה נ"ל ברור לדעת רשב"ם:

ז וכן עיקר גם בתשובת מהרי"ו ראיתי כן סי' קע"ו שרשב"ם יחיד בדבר ולא קי"ל כוותיה ליטול כתובה משבח שהשביחו נכסים אחר מות בעלה:

ח **ולכן אלמנה שישבה כו'** ז"ל מהרי"ל בת' סי' מ"ו אלמנה שלא נשבעת על כתובתה אע"ג דהוציאה הרבה מכתובתה הן למסים הן לשידוך בנים אין מנכין לה מכתובתה כי כל מה שהוציאה היא משבח כתובתה אלא אם ירצו היורשים שתשבע ובמה שהניח אביהם תטול והעודף שהיה במיתת אביהם של היורשים עכ"ל (וזהו) היש חולקין

(והדעה ראשונה) היא מהררי"ו סי' קע"ו וז"ל ועוד אני אומר כיון שישבה האשה בהנכסים י"ח שנים מסתמא כבר הוציאה לצורך מזונותה ופרנסתיה יותר משיעור הכנסים שהניח בעלה ונמצא כל מה שבידה דהיינו מהריוח ואין אשה גובה כתובתה מהשבח של אחר מיתת בעלה עכ"ל הרי ב' דיעות ואין לאחד מהם ראיה אלא סברא דנפשיה אמר כל א' וכי נחזי אנן בס"ד נימא דדברי מהרי"ל עיקר חדא מצינו בסי' ק"א באלמנה ששתקה כ"ה שנים ולא תבעה כתובתה מחלה משמע דפחות מכ"ה שנים יכולה לתבוע כתובתה ואי ס"ד כדברי מהרי"ו תיפוק ליה מכחד באותן כ"ה שנים ודאי הוציאה יותר משיעור הנכסים שהניח בעלה וא"ל דהתם מיירי שהיה עשיר והניח ממון הרבה זה ודאי אינו מסתבר כלל לומר דמיירי שהניח סך גדול כ"כ שיקיים שיעור לכתובתה כ"כ שנים הרבה ותו דבהדיא פרכינן שם עניה שבישראל עד כ"ה שנים ומרתה בת בייתות כ"ה שנים אלמא שהתנא (מיירי) בכל האשה הן עניה הן עשירה וכן בין הניח ממון הרבה או מעט אלא ודאי דהעיקר דקרן קיימת לעולם וההוצאה היא הרווחים ולא מן הקרן ועוד ראיה ממה דאמרי' בפ' המקבל (בבא מציעא דף ק"ה) אי א"ל הב לי פלגי דרווחא פי' ששותף רוצה ליטול חלק שלו בריוח והקרן יהיה בשותפת עדיין א"ל רווחא לקרנא משתעבד פרש"י שמא נפסיד בסחורה שנעשה עוד וצריך שיהיה הריוח קיים כדי למלאות הקרן ש"מ דכל מה שנחסר מהקרן ויש אח"כ ריוח אין אנו חושבים לריוח אלא מה שנשאר אחר שיתמלא חסרון כקרן ולא אמרי' כבר נאבד הקרן ואין כאן אלא ריוח לחוד וא"כ היה שפיר יכול לחלק לאחד מהם ה"נ כאן דכל מה שנחסר ע"י הוצאות האשה מהקרן נתמלא מן הריוח ושפיר נוטלת הכתובה וכדעת מהרי"ל כנלע"ד ברור שוב ראיתי מחלוקת בין הראשונים דהיינו במרדכי פ' מי' שמת כתב בשם רשב"ם ואם השביחה הנכסים סתם תטרוף כתובה והמותר ליורשים אע"פ שלא נשתייר מבעלה אפילו רביע כתובתה ורבינו שמשון חולק ואומר דמשבח פשיטא דלא משועבד אפילו מה שהניח בעל פחות משיעור כתובתה לא תגבה דכבר אכלה יותר מכדי דמיהם עכ"ל מ"מ איני זז מה שזכרתי דאף שכבר נפסק דלא כרשב"ם לענין לגבות משבח כמוזכר לעיל סק"ז מ"מ לענין שיעור שהניח בעלה שפי' גביה מטעמים שזכרתי ושפיר יש לסמוך על רשב"ם בזה. (דברי המגיה כ' ב"ש סקי"א לכן אלמנה כו' ובט"ז הביא ראיה לדעת מהרי"ל ממה דאיתא בש"ס ולקמן סי' ק"א דאלמנה גובה כתובתה לעולם ובודאי במשך הזמן כבר כלה העזבון בעלה וי"ל דאיירי שם כשהניח קרקע אז לא שייך שהוציאה עזבון בעלה גם י"ל דאמרי' מסתמא הוציאה מהקרן דלא שביק התירא ותוציא מהריוח לכן אם היורשי' נותנין לה מזונות סתם אמרי' אלו היה אומרים לה מן מה שהניח בעלה

נותקים לה היתה נוטלת הכתובה עכ"ל ואיני רואה כאן שום דחויה לא מצד סברא ולא מצד איזה ראיה דמ"ש דמירי שהניח קרקע א"א לאומרה חדא דא"כ היה להש"ע בסי' ק"א לחלק כן ולומר הא דגובה כתובתה לעולם ה"מ כשהניח קרקע אבל כשהניח מטלטלין אינה גובה כתובתה אחר שיעור שאכלה שהניח בעלה ועוד דע"כ מוכרח לומר גם לפ"ד דרשאי לה ליזון מחשבה דאל"כ גם אם יש לו קרקע לא תגבה כלם כיון שאכלה משבח יותר מדמי הקרקע ומהשבח אינו מגיע כלו א"כ ינוכה לה מהקרן וכמו שמפורש בהדיא במרדכי וד"מ מביאו בשם תשו' ר"ש דהשבח פשיטא דאינה משועבד למזונות ואפילו מה שהניח בעלה פחות משיעור כתובתה לא תגבה דכבר אכלה יותר מכדי דמיהם עכ"ל אלא ודאי דלית לה בזה כר"ש וסבירא ליה דאין מנכין לה מהקרן דרשאי לה ליזון מחשבה רק הניח קרקע אנו רואין שאכלה מהשבח הקרן קיימת לפיכך גובה כתובתה ממנו אבל בהניח מטלטלין אנו תולין לומר שאכלה הקרן והניחה השבח ואינה גובה מחשבה וזהו סברא שאין הדעת סובלתן שהיא תאכל מהקרן ותפסיד כתובתה ותטריח עצמה בשביל היתומים וכ"כ בחמ"ח סקי"ב וכי בשיפטני עסקי' שהיא תשביח ליורשים כו' ומ"ש בתירוץ ב' דמסתמא הוציאה ממה שהניח בעלה דלא שביקי התירא כו' אין לך תמהון גדול מזה דמה אם היורשים נותנים לה מזונות דכל השבח היא מטרחת היורשים אמרי' אלו היו אומרים דנותנים לה מן מה שהניח בעלה היתה נוטלת כתובה על אחת כמה וכמה כשהיא מטרחת עצמה ומשביח הנכסים דהסברא נותנת לומר אלו היתה יודעת דיוחשב מזונותיה מהקרן היתה גובית כתובתה והיתה מרויח לעצמה את כל ומסתמא כל טרחתא היתה בשבילה כמ"ש הט"ז בסק"ו דדוקא בנוטלת שיעור כתובתה אז מוחלת השאר ליורשיה ולא באין לה כדי כתובה כ"ש כאן דאנו רוצים להפסיד כתובתה לגמרי מטעם שאכלה הקרן והניח השבח דאינו מסתבר כלל ואף אם היו הנכסים מרובים לא אמרי' אלא עד זמן שנשאר כדי שיעור כתובתה שאכלה מהקרן וטירחא קמי יתמי אבל אחר שלא נשאר רק כדי כתובה שוב לא אמרי' כן דבודאי לא תפסיד כתובה ותטריח קמי יתמי ומ"ש דלא פליגי מהרי"ו ומהרי"ל בלא"ה דברים אלו אינם כדאי להשיב עליו דרוצה לתלות על רמ"א שכ' דפליגי בסברא כזו לחלק בן הוציא לצורך מסים ושידוכים או לצרכה לא פליגי מה שא"א להעמיד דבריו כלל דלמה נאמר במסים ושדוכים יותר שהוציאה מהרויח מבהוציאה לצרכה עד כאן דברי המגי'):

סימן צו

א אלא בשבועה דאימא צררי אתפסח והקשו התוספו' בפרק השולח (גיטין דף ל"ד) הא לא ניתנה כתובה לגבות מחיים וה"ל תוך זמנה וחזקה דאין אדם פורע תוך זמנו ואפי' מיתמי וי"ל דה"מ ב"ח אבל אלמנה אית לה בתנאי ב"ד מתפיס לה צררי אפי' תוך זמנו עכ"ל:

ב **אלא מצד אחר** פי' דאין חילוק בין שייחד בד' מצרים בין מיצר א' כ"כ רמב"ם פי"ו דאישות:

ג **אבל תפסה כו'** כדי לברר דין זה בס"ד נעתיק מה דמצינו בדברי המרדכי בזה כי משם אנו למידין זה במרדכי פרק כל הנשבעים ז"ל מכאן פסק בסה"מ דאם מתה האלמנה קודם שנשבעה אין יורשיה יורשין מכתובתה כלום שאין לה כלום עד שתשבע ואינ' יכולה להוריש שבועה ליורשים ויש מחלקים דהיינו דוקא שלא להוצי' כלום מיורשי הבעל אם הם מוחזקים אבל אם האלמנה מוחזק' בנכסי הבעל ומתה טרם תשבע בהא ודאי אמרינן מוריש שבועה לבניו כדי שיחזיקו יורשי האלמנה בממון וראי' מהא דהמוכר את הבית שטר כיס היוצא על היתומים כולי דטענינן ליתמי שהחזיר אביהן במגו דנאנסו אע"ג דאביהן לא היה נאמן לומר החזרתי במגו דנאנסו אלא בשבועה הרי לך אדם מוריש שבועה לבניו עכ"ל הרי לך מקום א' במרד' דתפיס' מהני. מקום השני בנוסח' אחרת בפ' כל הנשבעין וז"ל עיין פ' ח"ה אחר נסכא דר' אבא שם פרשתי א"א מוריש שבועה לבניו אפי' היכי דתפסי עכ"ל הרי לך דתפיסה לא מועלת: מקום ג' בפ' ח"ה גבי נסכ' דר' אבא נשאל לר"מ באלמנה סרח בת אשר טוענת על ראובן אח אבי' מן האב ולא מן האם קרקעות ומטלטלי וספרים של זקנה יעקב אביו ואמו אשת זקינה יעקב לא נשבעה על כתובתה ונשאר בידה הרבה מכתובת' וראובן השיב אמרה לי שלא הניח אבא רק כדי פריעות חובותיו ובית ספרים וכרמים הבית והכרמים נתן לה במתנת בריא בשטר ולי הספרים ופטרה מכל שבועות ואם היה לאמי משלו מחל לה הכל והשיב אם החזיק הבן בקרע ג"ש פשיטא דנאמן לומר ראייתי שטר זה במגו דמינך זבינתה כו' אבל ספרים שהיא תובעת נראה דאי ליכא סהדי שהיו של זקינה ישבע ראובן שאביו נתן לו ויפטר אבל הספרים שיש עדים שהיו של זקינה ועכשיו רואין אותם בידו לא מהימן לעכבם בשבועתו מידי דהוי אאומן בדבר שהוא אומן כוו' ה"נ אמו שהיתה נושאת ונותנ' בתוך הבית כו' ואפי' כי מתה על היתומים להביא ראיה כו' ולא מצי לישבע שבועת היורשים וליטלו בכתוב' אמו דהא קי"ל כרב ושמואל דאין אדם מוריש כו' וליכא למימר ה"מ היכא דלא תפסה אבל הכא תפסה כין דנכסי בחזק' יתמי קיימי תפיסתן לאו

כלום היא כדפרישית דאמו תפסתן במות אביו והיא תפס לאחר מיתת אביו מדמינן לה לאומן כו' עכ"ל הרי דמקום זה מורה דלא מהני תפיסה. מקום ד' בפ' ח"ה נשאל לר"מ ראובן נשאה לאה והוליד ממנה חנוך ומת ראובן וניסת לשמעון בלא שבועה והכניס' לו ספרים של ראובן וכתובת' על ראובן היתה יתירה על הממון שהניח לה ראובן ומתה לאה ובא חנוך אל שמעון ואמר כל מה שהכניסה לך אמי שלי הוא שהרי לא נשבעה על כתובתה ושמעון הוא כמו יורש שלה כיון שבא מכחה והשיב דעל חנוך להביא ראיה אם רוצה להוציא משמעון מה שתפס מה שהכניסה לו כולי כיון דאיהי היתה יכולה לעכב בשבועה ולגבותם כתובתה אנן נמי טענינן ליתמי דידה וכל הבאים מכח' כגון שמעון זה ואע"ג דאיהי בעיא שבועה שמעון הבא מכחה מעכב מה שבידו בלא שבועה דלא משבעינן ליה בטענת שמא ואפי' שבועת היורשים א"צ דשבועת היורשים היינו אם נוטלים כולי אבל לא לפטור עצמה וה"מ במטלטלין באים מכח' מחזקינן בהו יורשים ולא מפקינן מהם אבל במקרקעי דלא שייך תפיסה ואלו באים רק מספק לא מהני דמוקמינן להו בחזקת מרא קמא ועל שמעון הבא מכחה להביא ראיה ע"כ דברי המרדכי במקום זה בקיצור הרי כמוכח דתפיס' מהני ליורשים ובאי כחה. מקום ה' במרדכי פרק הכותב במעשה אירע שתפסה אלמנה מטלטלין וספרים בכתובת' ופסקו רבינו יוסף ורש"י ובעל ה"ג דאם מכרה ונתנה קודם שבועה אתו יורשים ומפקי ל"ש קרקע ל"ש מטלילין ואפילו תפסה מחיים אלא א"כ תבעוה מחיים ולא רצתה להשיב וכו' אבל ראבי' כתב הלכה למעש' שאם מכרה או נתנה קיים כדאמרי' בפ' כל הנשבעין בסוף האי דיינא דעביד כר"א עבד כרב ושמואל עבד פירש"י בשקול דעת הדיינים הדבר תלוי ורוב הגאונים פסקו כר"א ולא כר"ח ואלפסי דפסקי כרב ושמואל ורבינו יואל כתב לראבי"ה שרבינו יוסף ט"ע פסק באלמנה שלא נשבע' ונתנה מתנה שחולקין בעלי מתנה ויורשים ונראה דטעמיה כרב נחמן כו' וכן פסק רב האי גאון שכן מקובל מאבותיו ואבות אבותיו דיחלוקו כו' ורבינו שמחה הביא ראיה ממה דאמרי' בפ' כל הנשבעין לב"ש דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי מהני כ"ש תפיסה ממש לב"ה וראבי"א השיב דגרע תפיס' ממש לב"ה כיון דתפס מספק דדלמא צררי אתפס' (צ"ל דראבי"ה השיב זה לדחות סבר' רבינו שמחה דרצה לזכות מכח תפיסה אבל באמ' ס"ל לראבי"ה דהמתנה קיימת מצד דר' אליעזר ס"ל אדם מוריש שבועה לבניו כמו שזכר בסמוך בשם ראבי"ה) והר"מ כתב רע"ג דראבי"ה כתב דמה שנתנה האלמנה קיים מ"מ נראה כדברי הגאונים עיקר שפסקו אין מתנה זו קיימת מה שנתנה קודם השבוע' דנכסי בחזקת יתמי קיימי ואפי' אם אחר שנתנה נשבע' שבשעת מתנה לא היה לה יותר מ"מ בשעה שנתנ' לא היה לה כח שלא

היה הנכסי' שלה אלא שיעבוד' בעלמא כו' עכ"ל הרי מוכח דתפוסה ל"מ אפי' ממקבל מתנה מפקינן הרי לך ה' מקומות בזה במרדכי ולכאורה המקומו' סותרין זא"ז דבמקום א' ובמקום ד' כתב דמהני תפוסה ובמקום ב' וג' וה' כתב דלא מהני וכולהו דמהר"ם שנהי זולת מקום אחד שהוא דעת ספר המצות ונלע"ד ברור דיש חילוק בין התפיסות דהא עיקר הטעם להר"מ דלא מהני משום דנכסי בחזקת יתמי קיימי ואין התפיסה מועיל ליורש שלה מספיקא וזה שייך דוקא במקום שידוע שזה מנכסי המת ע"כ נשאר בחזקתו ליורשיו ולא ליורשי האשה הואיל וראו ביד יורשיה אלו הנכסים דקי"ל בכ"מ שיש עדים וראה דאין התפיסה מועלת והוה כקרקע ממש אבל באין עדים וראו כמו שזכרתי ממילא אין כאן שייך לומר דנכסי בחזק' יתמי הבעל קיימ' דהא אין כאן חזקה דמי יימר שהיה שלו מ"ה ניחא הכל דבמקום א' והד' שאין עדים וראה איירי דהא במקום א' מדמה לה לשטר כיס דטעגינן להו שאביהם החזיר במגו דנאנסו ש"מ שלא ראו בידו וכן במקום הד' מוכח שאין עדים וראה שהרי חולק שם דשמעון נאמן דוקא במטלטלין שתפיסה שייך בהם ולא בקרקע אלו היו שם עדים וראה הרי דין מטלטלין ממש כקרקע ולא שייך תפיסה אבל במקום בג"ה מיירי ביש עדים וראה דהא במקום ג' מוזכר בהדיא החילוק אם יש עדים שהיה של הזקינה או לא והמקום השני הוא מרשי' על מקום הג' כמ"ש שם עיין בח"ה כ' דלא מהני התפיסה והיינו מה שזכרנו וכן במקום ה' מיירי ביש עדים וראו בידו שהרי כתב שם דנכסי בחזקת יתמי קיימי וזה אין שייך באין עדים וראה דמי יימר שהיה אלו הנכסים של אביהם מתחלה הנה כל הפלפול הזה הוא בענין מה דס"ל להלכ' וכרב ושמואל בפ' כל הנשבעים דאמרי א"א מוריש שבועה לבניו אבל לר"א דפליג על רב ושמואל וס"ל אדם מוריש שבועה לבניו אבל לר"א דפליג על רב ושמואל וס"ל אדם מוריש שבועה לבניו בכל גוונא ממילא אם לא נשבעת האלמנה ומת' יורשיה יורשים הכתוב' וקי"ל בגמרא פרק כל הנשבעים דמאן דעבד כרב ושמואל עבד ומאן דעבד כר"א עבד וכ' הר"ן וז"ל ונראה ה"ה אם קדמו היתומים ותפסו אין מוציאין מהם אבל רב יוסף הלוי כתב בשם רב האי שמנהג הראשוני' כרב ושמואל ולא ידעתי למה עכ"ל דהיינו שיש להם לומר קים לן כר"א ונראה דגם הראבי"ה שזכרנו במקום ה' במרדכי שכ' בשמו שאם מכרה או נתנה קיים משום דאמרי' דין דעבד כר"א עבד איהו נמי ס"ל דמהני תפיס' אפי' של יתומים אם הם תפסו אע"ג דאמם לא תפסה כמ"ש הר"ן דהא תרוויהו סמכו על ר"א נמצא שיש ב' חלוקים בין תפיסה דמועלת ע"פ הר"מ שזכרנו ובין הך תפיסה דמועלת ע"פ הר"ן וראבי"ה והיינו מה דמועיל להר"מ הוא דוקא שתפסה האם ותו דבעינן שלא היו שם עדים שמטלטלין אלו היה של המת ולא ראו אצל היורש הזה אבל בלא"ה

אמרינן שהנכסים בחזק' יתמי והתפיס' היא מספק אבל להר"ן והראבי"ה מהני התפיסה אפילו אם תפס היתומים ואפי' בעדים מטעם שהם סומכי' אדר"א. וראיתי בת"ה סי' ש"ל שנשאל על אלמנה שנטלה כל העזבון בלא שבועה ויורשי' רוצים לזכות בנכסים מחמת הכתובה הביא שם קצת דברי המרדכי שזכרנו וכתב בסוף נבאר שאלתינו דאם היו יורשי אשה מוחזקין בנכסים ולא שוינהו ראה או שאין יכולין ליורשי הבעל לברר שאלו הנכסים היה של בעל הדין עם יורשי האשה להחזיק כל מה שבידם כדמוכח בתרתי תשובת דמהר"מ דכל היכא שהאשה מוחזקת וגם יורשיה או הבים מכח' במידי דשייך בי' תפיסה לא אמרינן א"א מוריש כו' והא דכתב מהר"ם דאין נראה לו דברי ראבי"ה ורבינו שמח' שכ' שם מטעם דלהחזיק לא אמרי' א"א מוריש משמע דמהר"ם לא ס"ל האי סברא הא ליתא ע"כ דא"כ היה דבריו סותרים זא"ז אלא דבריו כדמסיק משום דבשעת המתנה לא היה שלה ולא היתה יכולה לתת במתנ' דבר שאינו שלה דהא אפילו נשבע' אחר כך לא מהני וע"כ מהאי טעמא הוא אבל יורשיה לעולם זוכים מחמ' ירושה אם מוחזקים הם הואיל והיא הית' יכולה להחזיקה בשבועה ול"ד ללקוחות או מקבלי מתנ' שאין באים לזכות אלא מחמ' המכירה או המתנ' שעשתה קודם שנשבעה והא לאו כלום הוא דלא הוה שלה באותו זמן עד כאן לשונו. ותמהתי מאוד על דבריו אלו דנכנס בחנם לדרך שאינו אמת דהא דכ' דטעם דהר"מ שאין מועיל התפיסה משום שבאותה שעה של מכיר' לא היה שלה לענין מכירה אבל יורשי' יורשים כתובתה וכיון דיורשי' הכתוב' ע"כ מיירי באין עדים ולא ראה דאל"כ גם היורש אינו יורש כמ"ש הוא עצמו דלא זכה היורש בו אם באין עדים וראה א"כ גם המתנ' והמכירה קיימים דאף אם היא חי אין ליורשי הבעל עליה כלום כי אם שבועת היסת כמו בכל תביע' בע"פ כיון שהיא אינה באה לגבות והם באים להוציא ממנה בתביע' בע"פ לומר שנטלה שלא כדין ואמאי נימא בזה שמכר דבר שאינה שלה דודאי שלה הוא אלא ודאי שיש כאן עדים וראה וא"כ גם יורשיה לא יטלו כלום ותו דבהדיא מבואר במרדכי פ' ח"ה דהיינו במקום ד' שזכרתי דשמעון הבא מכח אשתו הוה כמו יורשיה והאמת הברור דשם במקום ה' דהיינו פ' הכותב מיירי בעדים וראה וע"כ לא מהני התפיסה והר"מ דפסק דתפיסה לא מהני היינו מהאי טעמא מדהוה עדים וראה עדיין הנכסים בחזקת יתמי קיימו אלא דהראבי"ה ורבינו שמחה שזכר שם ס"ל דאפ"ה מהני תפיסה דסמכו אדר' אלעזר דלא כהר"מ ושאר גאונים שמביא שם שסוברים כרב ושמואל ולדידהו לא מהני תפיס' אלא במקום שאין עדים וראה: ועכשיו נבא לפסק הלכ' בס"ד דרמ"א דכ' שיש פלוגתא אי מהני תפיסה או לא ע"כ מיירי בתפיסה במקום (שאין) (צ"ל שיש) עדים וראה דאל"כ

אין פלוגתא דאפי' הר"מ שמחמיר מודה בזה ובודאי לא נחית רמ"א למה שכתבתי אלא דמ"מ יש עדיין מחלוקת ביש עדים וראה דבזה פליגי דהר"ן וראבי"ה ס"ל דאפ"ה מהני תפיסה ואפילו אם תפסו היורשים שלה סמכו על ר"א והר"מ ושאר הגאונים ס"ל כרב ושמואל וא"כ לא מהני תפיסה אלא במקום שאין כאן עדים וראה וס"ל דאפי' בדיעבד לא סמכינן אדר' אליעזר וכמו שזכר הר"ן שהבאתי דיש גדולים שס"ל כן וא"כ אנן דס"ל בדיעבד סמכינן אדר' אליעזר כמבואר בח"מ סי' ק"ח ואני נוכחתי בסי' ד' בח"מ דעבד אינש לנפשיה בענין זה והבאתי ראי' שם בשם ס' התרומות שכ' כן בהדיא א"כ גם כאן שפיר מהני אפילו תפיסה של היורש קודם שבא לב"ד ואפי' בעדים רק שהיורש נשבע שלא פקדתני כו' כנלע"ד להלכ' ולמעשה ועיין בסעיף ה' מה שכתבתי שם:

ד **ועשו לה שטר כו'**. דיכולים יורשים לומר כיון שנתפשרת עמה וזקפת במלו' מסתמא כבר נשבעת או מחלת לה השבועה שכל זקופה כפרעון דמי עד כאן לשון הרשב"א בב"י:

ה אבל אם נתגרשה כולי החילוק בין אלמנה לגרושה בזה הוא דהא קאמרו רב ושמואל א"א מוריש ממון שצריך לישבע עליו היינו שהשבועה הוא אפילו אם לא מבקש הנתבע בפי' שישבע התובע כגון הבא ליפרע מיתומים הן חוב הלוא' הן כתוב' אשה אע"ג דאין כאן אלא חשש שמא אתפסה צררי אע"ג דלא ניתנ' כתובה לגבות מחיים בזה אמרו דאם מת התובע אין מוריש ממון זה לבניו אבל אם אין שם שבועה רק מצד שהתובע מבקש שבועה כמו הבא ליפרע מהלו' עצמו בשטר שבידו כמבואר בח"מ סי' פ"ב אז אפי' מת התובע מוריש ממון זה ליורשיו מ"ה דוק באלמנה שבאה על היתומים שחייב' לישבע מצד תקנת ב"ד שמא צררי אתפסה קודם מיתה ראינו רוצה שתתבזה בב"ד אח"כ אז אם מתה אינה מורשת הכתוב' וכן בכל שטר חוב הבא על יתמי יש תקנת חכמים לישבע ביתומים משא"כ בגרושה דלא חיישינן לצררי אם המגרש חי דזה לא חש לביזוי שלה ע"כ לא תקנו הב"ד שבועה אם אין מבקש שבועה מצד טענת ברי ובזה אדם מוריש ממון זה ועיין מ"ש בזה סעיף ז' מ"מ אם מת המגרש קודם שמתה היא יש כאן שבוע' מצד תקנת חכמים דשמא פרע לה המגרש אחר הגט והוה כמו כל שט"ח על היתומים אבל אם מתה היא אחר הגט ואח"כ מת הוא כבר הי' לה ממון גמור אצלו בשעת מיתתה בלי שבועה מצד תקנת חכמים ע"כ אף אם הוא מת אח"כ גובין יורשיה מיורשיו וכן מבואר בתשובת הרשב"א סי' אלף צ"ג וב"י כתב כאן וזה שלא כתשובת רשב"א סי' אלף צ"ג וט"ס הוא האי שלא ויש להקשות בגמרא פ' הנשבעים שמביא ב"י שפירש"י אם גירשה זה נתחייב לה כתובתה בלא שבועה שהרי פטורה היא מן נדר ושבוע' כו' משמע דוקא באותו ענין שהוא פטרה בחייו מכל שבועה דע"ז קאי שם משמע אם לא פטרה

היה עליה שבוע' וזה אינו דכל שנתגרש' אין כאן שבועה מתקנת חכמים כל שהמגרש חי כמו שזכר הטור וש"ע כאן וכמו שפירשנו הטעם וצ"ל דשם לא צריך לזה שזכרנו דהא פטרה בפי' והתנא שהזכיר שם פטור שפטרה הבעל כונתו דאפ"ה צריכים יורשיה לישבע שבועת היורשים ואן מועיל פטור של שבוע' אמם כנלע"ד:

ו אם היא מוחזקת במנ' ואם הם מטלטלין צריך שלא יהיה מטלטלין אלו ידועים להבעל או שאין עדים שישנן תחת ידה וכ' ב"י בשם תשובה להרמב"ן אם יש שט"ח וטענ' שהבעל נתן לה הדין עם היורשין שהשטר אינו נקנה אלא בכתיבה ומסירה כו':

ז **אבל במקרקעי כו'**. בב"י הבי' עוד תשובה של הרא"ש דאין מתנתה מתנה אפי' אם נשבע' בסוף וכ' ב"י שלא יהיו סותרים זא"ז יש לחלק במטלטלין כו' ולי נראה דתשובה זו מיירי בקרקע וכן משמע הלשון שם שזכר שיעבוד כתובתה ע"ש:

ח **וי"א דאף במטלטלין כו'** הוא דעת הרבה גאונים במרדכי פ' הכותב כמו שהעתקתי בסי' זה סעיף ג' מקום החמישי שם אלא שמ"ש כאן אע"ג שנשבע' לבסוף הוא דעת מהר"מ לחוד כמוזכר שם במקום החמישי וכ' מהרי"ק שורש י"ח וז"ל דבר פשוט הוא דע"כ לא אמר הר"מ אלא לענין שלא תחול המתנה למפרע משעה נתינה ונ"מ דאם בין מתנה לשבועה לותה מאחר או חזרה אבל שלא תחול המתנה משעת שבועה ואילך אם לא קדם לה דבר אחר המבטלה פשוט שהמתנ' קיימת דאמאי לא עכ"ל וזה הביא רמ"א אח"ז כאן ואין זה במשמע לפע"ד דהא כל אותו הפלפול שם לא מיירי מקיום או ביטול שבנתיים אלא אם יוציאו היורשים את המקח או המתנה במה שנעש' בפני השבועה והאיך יאמר הר"מ ע"ז אפילו נשבעה אח"כ לא נתקיים מה שנעשה בנתיים (הא) מאן דבר שמיה ומ"ש מהרי"ק דאמאי לא יתקיים אחר השבועה תמוה דאדרבא דבר ברור הוא דכיון דבשעת המכר לא היה לה קיום והוה כאלו לא נעשה שם מכר כלל ובמה יהיה לו קיום אח"כ כשתשבע דהיה צרי שבאותו פעם יחדש המקח ודבר הדומה ממש להא דאיתא בח"מ סי' קצ"ה סעיף ה' באומר תקנה סודר זה ותקנה לי חפצך לאחר ל' יום לא קנה מפני שבשעה שיש לו לקנות כבר חזר הסודר למארי' וק"ו הוא דהתם עכ"פ בשעת נתינת סודרי' יש קנין שייכות דהיינו למפרע ואפ"ה לא מהני כיון דבאותו שעה לא חל הקנין ק"ו כאן דאין שייכות קנין כלל בשעת המתנה או מכירה דהוה מוכרת שאינה שלה ובטל לגמרי לדעת הגאונים והר"מ ובמה יחול אח"כ בשעת שבועה ובמה יזכה המקח בעת ההיא דע"כ למפרע לא הוה קנין וכן מבואר בתשובת הרא"ש שמביא ב"י דאין מתנתה מתנה אפי' נשבע לבסוף דלא חיילה המתנה למפרע ולא הוזכר שם דהיינו דוקא אם חזר' בה אלא בכל גווני (מיירי) אלא צריך שתתן פעם אחרת כאלו לא היה שם

מתנה כלל והיינו בקרקע כמו שזכרנו לפי זה ויש לכאורה להקשות מפ"ק דב"מ דף ט"ו בגזלן שמכר הגזילה וחזר הגזלן ולקח' מבעלים הראשונים דאין יכול לחזור וליקח מן הלוקח מטעם דניחא ליה דליקו בהמנותה כולי והא גם שם היה המקח הראשון מאן דליתא הא ל"ק דשם בשעה שנותן הגזלן מעות לבעלים הראשונים הוה כאלו הוה חלוקה נותן המעות והוא שלוחו של לוקח וזכין לאדם שלא בפניו וזה אין שייך כאן כלל בנשבע אח"כ ומ"ש רמ"א אח"ז לכן אלמנה שלא נשבעה כו' במשמע דוקא לפי מה שאמר תחלה דמתנת' קיימת מעכשיו הוא הדין כך לפי מה שפירשנו דלפי הי"א הוה המכר בטל ואפילו מעכשיו א"כ גם בניסת לבעל לא מהני השבועה אח"כ לענין שיזכה בהן הבעל שנשא' זה אינו דכאן ודאי אחר שנשבעת מהני שיזכה בהן הבעל באותה שעה דכאן א"צ מעשה כלל אלא שתיכף שנשבע' הוה הנבסים ממילא שלה וזוכה בהן מחמתה משא"כ שמכירה או מתנה דצריך מעשה להקנות לא מהני השבועה כנלע"ד נכון. ולענין הלכה כתב מהרי"ק שם וז"ל הרי לך דבמטלטלין סבירא ליה להרא"ש דבמתנת' ומכירתה קודם השבועה קיימת וכ"פ רי"ף ואע"ג דאיכא רבוותא דפליגי מ"מ כלל גדול הוא דהמע"ה וכן יש לדון כו' וכ"ש דאם הכניסת' לבעלה דעדיף ממכיר' עכ"ל פי' דמהני עכ"פ השבועה אח"כ ודין יורש שתפס דין א' להם עם מכירה ומתנה וכתב המרדכי בשם ר' יוסף ט"ע דלאלמנ' שלא נשבעת על כתובתה במתנה שחולקין בעלי המתנה עם יורשים של בעל ושכ"פ רב האי גאון שכן קבל מאבותיו ומאבות אבותיו ומשמע של נשבעת כלל ונראה שכן יש לדון במקום שאין תפיסה אבל במקם שיש תפיס' כמו שזכרתי בסעיף א' אמרי' המע"ה כמ"ש מהוי"ק כאן:

ט **לפי ראות עיני כו'** במרדכי פ' הכותב ז"ל אך יש לראות אם האלמנה מחזיקין אותה בעושר גדול אם לאו כיון שיש פלוגתא דרבוותא לפי ענין שראו הדיינים צריכים לדון עכ"ל לענין מתנה שנתנה וט"ס יש בהג"ה זו שכתב וכנ"ל (לשון) (צ"ל לדון) וזה ודאי מטעם שזכרנו לעיל שתפיסה מהני וכתב בתשובת הרא"ש כלל פ"ה דין א' שאנו סומכים על תירוץ של הר"ש מנייבאל במת פתאום ולא צוה וכן דן הר"מ ונתן טעם דהשתא כתובות נשותינו מרובות ולא שכיח האידנא התפסת צררי ע"כ ועיקר חשש צררי הוא סמוך למיתה דוקא כ"כ ב"י בשם מ"כ:

י **אלמנה שמחלה כו'** הרא"ש כלל ל"ד דין ד' וז"ל שמעון תובע מראובן מאה זהובים מכח חמותו שהיה חייב לחמיו נ"ל אם לא גבתה חמותו כתובתה ובאה לגבות ממקלות בעל' חייב ראובן לישבע של יה חייב לבעלה כלום ומה שטען שמחלה לא שייך כאן דאינה יורשת בעלה אלא גובה כתובתה מנכסי בעלה לא זכתה בהן ואין כח בידה לא

ליתן ולא למחול עכ"ל מדאמר תחל' שבאה לגבות ממלו' בעלה משמע שכבר נשבעה על כתובתה או שהיא מוכת לישבע לפנינו ואפ"ה לא מהני מחילתה כיון שמחוסר גוביינא אין מעשיה כלום בזה משא"כ במידי שכבר בידה אלא דקשה לי טובא דמשמע דכאן מיירי שאין מקום אחר לגבות כתובתה רק מן החוב הזה מדהוצרך לומר שחייב ראובן לישבע כו' דהיינו שלא תאמר לאו בע"ד דידי את שהמעו' של היורשים אלא משום שהיא שייכת לגביית הכתובה ע"כ הוא בע"ד שלה וע"כ קשה לי למה כ' אח"כ שלא זכתה בהן כ"ז שלא גבתה הוא ודאי שזכתה בהן מדין דר' נתן כמבואר בח"מ סי' פ"ד דהחוב שייך ממש דוקא למלוה ראשון וא"כ למה לא תוכל למחול להב"ח שהוא משועבד לה לכתובתה ואע"ג דיכולים היורשים לסלק' במעות שלהם מ"מ עיקר שעבודה על עזבון שהניח בעלה והיינו החוב שיש ביד הלוה והוא משועבד לה ממש מדר"ן והוה ממש כשלה מכח הכתוב לאשר אשם לו שהתורה צותה שיהא שלה מאחר שחייב לבעלה ולא מצינן שום חילוק בין חוב הכתובה לבין שאר חובות וכ"כ הרא"ש בעצמו בפ' י"נ מביאו ב"י סי' ק' בתחלתו וז"ל לרא"ש דמפרש טעמא דא"ל כי היכא דמשעבדנא לך משתעבדנ' ליה מדר"נ והאי טעמא שייך נמי בכתובו' אשה אע"ג דלא ניתנ' לגבות מחיים מ"מ ה"ל שעבוד על כל ב"ה כו' עכ"ל וא"ל דהכי קאמר בעוד שהיה תחלה הרב' יותר מכתובתה היתה המחילה ממילא לא היה אז חיוב דר"ן אלא שנתמע' אח"כ זה אינו דא"כ לא הי' לו לומר ובעוד שלא גבתה כולי היה לו לומר ובעוד שהיו הנכסים הרבה אל יכול' למחול וצ"ע ליישב התשובה ולענין הלכה ודאי אם הכנסים מועטין מועיל מחילתה למי שהיה חייב לבעלה אעפ"י שלא נשבעי' עדיין כי החוב שייך לה מן התורה אלא שרבנן תקנו לה שבועה מ"מ לא נתבטל השעבוד שיש לה מן התורה כנלע"ד (דברי המגיה כתב ב"ש ס"ק כ"א ואם לא הניח נכסים לגבות כתובת' רק מחוב זה משועבד לה מדר"ן ומהני מחילתה כ"כ בט"ז ואינו מוכרח אטו עדיף שיעבוד דר"ן משיעבוד אשר יש לה על כל אשר לו וא"י למכור עכ"ל ולא אוכל לכוין אן היה דעתו נוטה שהרי הט"ז לא כתב זה אלא באין לו נכסים רק חוב זה אבל ביש לו יותר אינה יכולה למחול ובעצמו כתב בס"ק שלפני זה דהא דאינה יכולה למכור מיירי ביש יותר אבל אם לא הניח אלא מה שמכרה מבואר סבסמוך עכ"ל א"כ כיון שפסק הט"ז דמהני מחילתה מדר"נ ה"ה בכל מקום כשלא הניח יותר מכתובתה דיכול' למכור ואם נפשך לומר דקושייתו אפי' בנכסים הרבה תהני מכירתה שהרי משועבד לה כל אשר לו ולמה לא תוכל למכור אין זה כלום דאף דמשועבד לה כל אשר לו לא תיטול בשביל שעבודה כל אשר לו רק המגיע לפי חלק כתובתה ואם מכרו היורשים מנכסיו אינה יכולה לטרוף הלקוחות כיון

שהניח היורשים עוד נכסים כדי שיעור לגבות כתובתה ממנו אבל בחוב זה שלא הניח לה יותר מחוב זה ואם ימכרו היורשי' בודאי טורפת מהלקוחות א"כ הוא ממש שלה בודאי הדין עם הט"ז דיכולה למחול וה"ה בשאר שעבודים שלא הניח יותר מכתובתה שתוכל למכור מטעם זה להנך פוסקים דס"ל שעבודא דאורייתא עכד"ה):

יא אפי' לא יטעון כן תקנו חז"ל ואע"ג דדבשאר חוב אין משביעין אא"כ יאמר הנתבע אשתבע לי שלא פרעתיך כמ"ש בח"מ סי' פ"ב מ"מ בדברים אלו משביעין הב"ד כיון דאלו היה הנתבע כאן היה טוען כך הוה פתח פיך לאלם כן פירש"י ואעפ"י שזכרנו לעיל ס"ק דכל שבועה שהיא אפי' בלא טענ' התובע שישבע אמרינן א"א מוריש כו' וא"כ היה לנו לומר כאן דאם מתה היא אין יורשי' יורשיה כתובתה משום א"א מוריש כו' אבל אינו כן באמת כי זהו שאמרו בגמרא על הא דרב ושמואל הבו ולא לוסיף עלה וכ"כ רש"ל וז"ל ונראה דאף שמשביעין אות' מ"מ אם מתה בלא שבועה יורשי' נוטלים כתובת' ולא אמרי' א"א מוריש שבועה אלא בעבור יתומים כדלקמן בח"מ סי' ק"ה עכ"ל:

יב אפי' יש לה עדים בגמרא איבעיא להו הפוגמ' כתובת' בעדים מהו אם איתא דפרעה בעדים הוה פרע לה רש"י דהא אייתי עדים לפרעון קמא א"ד אתרמויי אתרמי ליה פירש"י לאו משום דדק הוא אלא אתרמויי ב' עדים בההוא זימנא עכ"ל משמע דאם ייחד הבעל עדים בפי' שיהיו עדים על הפרעון פשוט לצד הראשון של הבעיא קיים דאם איתא דפרע כו' ועוד יש להביא ראיה ממאי דאמרינן ריש ב"מ עד השתא חשידנא ליה בגזלן השתא מונרית ליה בלא סהדי ובפרישה כתב על הך אפי' יש עדים וז"ל נראה דה"ק (עדים) שייחד לה תחלה להעידה שפרע לה אותן עדים הן בכאן שלא פרע בפניהם אלא כך דאל"כ קשה הא היא לא ייחד' עדים ומאי רבותא בעדים דידה שמא פרע אח"כ טפי או כוונה לרמאות אבל בעדיו יש רבותא עכ"ל והנך רואה שלא עיין בגמרא ורש"י בזה ומאי שקשה לי מאי רבותא לק"מ דודאי מיירי שבלאו שום יחוד היו שם עדים ולא אמרינן שהוא הי' מתכוין ודקדק לפרוע בעת ההיא דוקא בפניהם אבל כל שייחד בפי' ודאי אמרינן אם איתא דפרע כו' וכנ"ל עיקר לדינא דבייחד עדים על מקצת הפרעון אין שם שבועה אלא אם יאמר השבע לי שלא פרעתיך יותר (דינא כשאר חוב כמ"ש בח"מ סי' פ"ב):

יג בנקיט' חפץ דכל שבועות המשנה היא בנק"ח אפי' הוא דרבנן:

יד ותפס' מעות אבל תפסה שאר מטלטלין כיון דהגוף לא מקנה לה מפקינן מינה וצריכה שבועה כ"כ הר"ן הביאו ב"י:

טו שכנגדה ישבע ויפטר כ"כ הטור והוא דעת הרמב"ם מביאו הטור בח"מ סי' פ"ב וז"ל כ' הרמב"ם כל הנשבעין מדבריהם ונוטלים אם היו חשודים שכנגדו ישבע היסת ויפטר והרמ"ה כתב שנוטלין בלא שבועה כיון ששטר מקוים בידו אלא שרבנן הטילו עליו לא יפסיד בשביל שאינו יכול לישבע והכי מסתבר עכ"ל וכן פסק שם בש"ע וא"כ דברי הטור והש"ע קשיין אהדדי מ"ש כאן כהרמב"ן ונראה לתרץ דשאני בשאר דוכתי שהחוב הוא מן התורה רק שרבנן הטילו עליו שבועה ע"כ לא יפסיד בשביל שאינו יכול לישבע משא"כ בכתובה שהיא דרבנן כדאיתא פ"ק דכתובות חכמים תקנו לבתולה מאתים כו' וכ"כ הרמב"ם בפ' י"ו דאישו' וז"ל כבר הידענו שחכמים תקנו לאשה כו' עכ"ל הם שתקנו הכתובה לא תקנו אלא אחר שבועתה ע"כ לא אמרינן כאן שתטול היא בלא שבועה וי שראיה לזה ממ"ש ב"י בס"ס זה בשם תשובת הרשב"א והרמב"ן דאם האלמנה נשתטית אין יורשיה יורשים כתובתה כיון שאינה יכולה לישבע הביאו רמ"א בסעיף א' והא דלא אמרינן בשאר חובו' דאם נשתט' המלוה שיוכל הלוה לומר בעינן שבועה ממלוה והוא לאו בר שבועה דלא מצינו זה אלא אדרבה מצינו בח"מ סי' פ"ב הרבה קולות שישלם בלא שבועה אלא דהכא שאני מטעם שזכרתי ובפ' הכותב מביא הרא"ש וז"ל כתב ריי"ף בתשובה דפוגם שטרא שהוא חשוד שכנגדו נשבע ופטור דהא דאמרי' תקנתא לתקנתא לא עבדינן היינו דוקא בשבועת היסת אבל לא בשבועת המשנה כו' והכי עדיף טפי ממה שנאמר שיטול החשוד בלא שבועה עכ"ל וזהו כדעת הרמב"ם שזכרנו והטור והש"ע פסקו כאן בכתובה כרמב"ם וריי"ף מטעם הנ"ל וא"כ הא דכתב בטור וכאן שכנגדו ישבע ויפטר היינו שבועת המשנה דמפכינן שבועה שהיה לה לישבע עליו והיינו שבועות המשנה ובדרישה כתב דהך ישבע ויפטר היינו היסת כמ"ש בח"מ סי' פ"ב עכ"ל ול"נ מדכתב הטור סתם ישבע ויפטר ולא זכר היסת בפי' כדרכו אלא ע"כ היינו היפך שבועה דידה כמו שכתב הריי"ף כפי שזכרנו והרמב"ם שכתב בח"מ היסת לאו מדין היפך קאמר אלא דס"ל שהמלוה אינו נוטל כלל כיון שהוא חשוד אלא שעכ"פ יש לו על הלוה היסת כמו כל תביעות בעל פה משא"כ לריי"ף שזכרנו שהוא מצד ההיפוך שבועה היינו שבועת המשנה ורבינו הטור הכריע כמותו בכתוב' ולא בשאר חובות כמו שזכרנו ובהא ניחא ג"כ מה שקשה דכאן כתב אם היה גם הוא חשוד אין כאן תשלומין ובח"מ סי' צ"ב כתב אם שניהם חשודים יש פלוגתא אם אמרי' מתוך שאינו יכול לישבע ישלם או יחלוקו ולפי מה שזכרתי ניחא דכאן אין שום חוב בלא שבוע דעיקר תקנת הכתובה לא היתה אלא אחר השבועה כנלע"ד נכון בס"ד:

טז **שיודיע לעד כו'** הטעם בטור שאל"כ תאמר באמת שקבלתי שתיהן אבל היה לי עליך ב' כתובו' והרי העד הא' מסייעה אבל כשמודיע לעד תחלה שאין כוונתו אלא להביא אות' לש"ד. אז אין הראשון מסייעה וכיון שאינו מסייעה אינה יכולה לומר ב' כתובות היה לי דמלתא דלא שכיחא היא עכ"ל אבל בלאו האי תקנת' אין כאן ש"ד אף שע"א מעיד דכל ש"ד הוא לפטור וכאן רוצה ליטול כ"ה בגמרא:

יז **אינה נפרע' כו'** דהי שטרא חספא בעלמא הוא:

יח **היה קטן כו'** דרוב נשים ניסו' בתולות:

יט **יש מי שאומר ש"ד כו'** היינו הרמב"ם פי"ו דאישות וסיים בה לשון הטור אבל ברמב"ם מה שנזכר כאן והכתובה נאבדה או במקום שאין כותבין כתובה (לא כתב) אלא במקום שאין כותבין כתובה לחוד וכתב שם הרב המגיד וז"ל בהשגו' כתב הראב"ד ש"ש אין כאן שהרי כפיר' שיעבוד קרקעית יש כאן ע"כ והכוונ' לפי שאין הכתובה נגבי' מן המטלטלין ואני אומר שאין זה קושי' כיון שהגאונים תקנו שכתובה נגבי' מן המטלטלין חזרה כתובה שאין כפיר' שעבוד קרקעו' בלבד ומ"מ ק"ל שהרי דברי רבינו הרמב"ם כאן במקום שאין כותבין כתוב' ושם אין נאמן לומר פרעתי וכיון שכן אין כאן מודה מקצת וכבר נתבאר שאין מודה מקצ' חייב ש"ד אלא בדבר שאפשר לכפור בו אבל ודאי במקום שכותבין ונאבדה יכול לומר פרעתי כשהוא מודה ואומר לא פרעתי ואלמנה נשאתיך יש כאן ש"ד כיון שתקנ' הגאונים לגבות מטלטלין כך נ"ל עכ"ל הרב המגיד וזהו דעת הי"א שמביא רמ"א אחר זה שמחלק בין נאבדה לאין כותבין והרא"ש כת' רפ"ב דכתובו' וז"ל דאם אין עדים אף ש"ד לא בעי אעפ"י שהיא תובע' מאתים והוא מודה במנה לא חשבי' ליה מודה במקצ' משום דה"ל הודא' שעבוד קרקעו' דכתובה שעבוד קרקעו' היא ואפילו לבתר דתקינו דכתובה גובה מטלטלי לפי שאינו יכול לומד פרעתי כרבי יוחנן דאמר הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום הלכך האי מנה דמודה ח"ל הילך כיון דאין לו טענה להפטר ממנה והאיך מנה ה"ל כופר בכל פטור משבועה עכ"ל והנה כיון דתלה טעם פטור ש"ד במה שאין יכול לומר מכח תנאי ב"ד ע"כ דמיירי במקום שאין כותבין כמבואר בסי' ק' דאלו בכותבין ונאבד' כתב שם דהבעל נשבע היס' ונפטר אם טוען פרעתי וא"כ קשה על הטור שהזכיר גם כותבין ונאבדה ואח"כ כתב דלהרא"ש אין כאן ש"ד וזה אינו דבזה יכול לומר פרעתי וכיון שהוא מודה מקצ' חייב ש"ד וכמ"ש הרב המגיד באמ' וצ"ל דהטור דאמר שאבד' היינו (ביש) עדים שנאבדו באונס דבזה א"י לומר פרעתי וא"כ אין כאן ג' דיעו' כמשמעות לשון רמ"א שכתב דעת הרב המגיד בשם י"א דגם הרא"ש ס"ל כן והקש' בדרישה על מ"ש הרא"ש ואף לבתר

דתקינו שכתוב' ניגב' ממטלטלי כו' מאי מועיל תקנ' זו לחייב ש"ד דהא מ"מ יש כאן ג"כ שעבוד קרקעו' דמאי שנא משטר חוב דאמרי' כל שטר נחשב לשעבוד קרקעו' אף על גב דהמלוה יכול ג"כ לגבו' ממטלטלין ותירץ דמיירי הכא באין לו קרקע כלל רק מטלטלין ואף על גב דמוכח בח"מ סי' פ"ח דהרא"ש והטור אפילו אם לא יש לו קרקעות כלל ולא היה לו מ"מ מיקרי שטר שעבוד קרקעו' מ"מ כתובה אינה כשטר חוב לענין זה ע"כ דבריו ותמוהין הן דודאי לאחר התקנ' אין לכתובה שום גריעותא משאר שט"ח דאין לנו מקולי כתובו' אלא במקום ששנו חכמים ולעד"נ אין כאן קושיא מעיקרא דכאן מיירי שאין עדים כלל אפי' עידי קידושין אע"ג דלא הוזכר זה בפירוש מ"מ סתמא הוא דאלו היה עידי קידושין היו יודעין באיזה אופן היו הקידושין אם כדרך הבתולו' או לא אלא ודאי שאין כאן כלל עדים על הקידושין וכתבו התו' בפ"ק דב"מ דף ט"ז דבזה יכול לומר פרעתי מנו דאין את אשתו והרא"ש נראה דלא ס"ל דאמרי' בזה מגו דכיון שהוא מודה שהיתה אשתו ה"ל כאלו יש כאן כתובה מכח תנאי ב"ד וזה יש ללמוד מדבריו שם בפ"ב דכתובות בשם ירושלמי שמדמה דבר זה להיא דסלעין חמשה לוה אמר ג' כו' נהי נמי דשטרי לי' ביה אלא שנים מ"מ כיון שהודה בשלשי הוי כאלו נכתב בשטר כו' ה"נ כ"ע מודים שהוא חייב לה מנה שאינו יכול לכפור באותה מנה שהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום הלכך כאלו יש לה שטר באותה מנה כו' ושעבוד קרקעות הוא כו' ועכ"ל מבואר דכמו בסלעים שאנו חושבים כאלו נכתב בשטר דינר הג' וזה ודאי שלא יטרוף מן הלקוחות איתו דינר הג' שהם לא יפסידו בשביל הודאתו של לוח ה"נ בהך כתובה אין יכולה לטרוף מלקוחות כיון שאין כאן עידי קדושין כלל כמו שזכרנו מ"מ ממנו היא גובה היא גובה שפיר כיון שהוא מודה שהיא אשתו ממילא חייב לה מנה ואותו נעשה כאלו יש שטר כיון שיש תנאי ב"ד על כל איש נגד אשתו וממילא אין כאן כפירת שעבוד קרקעות כמו בשאר שט"ח דשם יש בו כח לטרוף מלקיחות באותו מקצת הנזכר בשטר אבל כאן אין שעבוד לטרוף לקוחות רק מן הבעל עצמו וה"ל כאלו תובעת אותו יש לי אצלך קרקעות בסך מאתים זהובים ואין על המטלטלין שום תביעה לדין התלמוד ע"כ מה שהוא מודה הוא הודאת קרקע ואין כאן שבועה דאורייתא אבל אחר תקנת הגאונים לגבות ממטלטלין ממילא הוה ליה כאלו אומרת מטלטלין בעד ר' זו יש לי בידך והוא מודה בק' ואין הודאה או כפירת קרקע לפטור מש"ד דזה אין שייך אלא ביש שעבוד קרקעות בבירור ויכול לטרוף לקוחות משא"כ בזה ע"כ שפיר ה"א דיש כאן ש"ד אלא דמצד א' יש לפטור דהיינו כיון שנגד הבעל נעשה כאלו יש עליו שטר

מכח תנאי ב"ד ולא מועיל לו שום זכו' לפטור מש"ד ועכ"פ הבעל מיירי כאן במקום שאין כותבין כתובה דאז אינו נאמן לומר פרעתי כמ"ש בסי' ק' והכל ניחא בס"ד:

כ **גרושה כו'** דדוקא באלמנה נמנעו מלהשביעה דבההיא הנאה דטרפא קמי יתמי אתיא לאורוי היתר וסבורה שלשכר טירחא נוטלתו אבל בגרושה דליכא למימר הכי משביעין אותה וכבר זכרתי בסוף סעיף א' דשבועה של הגרושה נגד המגרש אינה כשבועת אלמנה נגד יתמי דבגרושה הוה כמו שאר שט"ח שצריך שיאמר המגרש השבע לי כמ"ש בח"מ סי' פ"ב:

כא **שתודה מה שקבלה** פי' שאז אין עליה עונש רק אח"כ שלא תודה וז"ל המרדכי ולא יקשה לך דהשתא משביעין אותה אפילו ב"ד דשבועה שלנו אינה חמורה כ"כ משום דשבועה שלהם היתה שתאמר האמת עכשיו נמצא כשהיא משקרת ה"ז שבועת שוא אבל השתא משביעין אותה שתאמר אמת אח"כ כשישאלו אותה וכשהן משקרין לאחר השבועה ה"ז שבועת שקר ואינה חמורה כר"כ משום שבשעת השבועה היה בדעתה לומר אמת כ"כ עכ"ל וכיוצא בזה (כתב) הרא"ש בשם הר"י וז"ל הר"י והשתא בזמן הזה תקנו לקבל חרם במקום שבועה שלא יהא העונש גדול כ"כ עכ"ל ולפי מה שזכר כאן במרדכי כשישאלו אותה ניחא טפי ממ"ש כאן בש"ע סתם שתודה דא"כ אין עליה מורא כלל כי תחשוב בלבה שלזמן הרבה אודה ואע"ג דכתב בי"ד סימן רכ"א סי"ט בש"ע מי שגשבע לעשות דבר פלוני תוך שנה מעכשיו חלה השבועה כו' מ"מ כאן תחשוב בפירוש בלבה שתודה אחר זמן ארוך הרבה ע"כ יש לנהוג שתאמר כשישאלו אותה והב"ד יגלו לה שתיכף ישאלו אחר השבועה וכן יעשו באמת כנלע"ד וראיתי נוהגים שנותנים ספר בידה בשעת השבועה ונ"ל שאינו נכון להצריך בזה נקיטת חפץ כי לא מצינו זה לנוסח שבועת אלמנה כתוב בב"י ס"ס זה:

סימן צז

המושיב אשתו כו' יש כאן מקום עיון בלשון הש"ע ותחלה נבאר דגמרא ע"פ דעת הרא"ש והטור בס"ד המושיב אשתו חנונית ונפטרופוס כו' ה"ז משביעה בכל עת ר"א אומר אפילו על פילכה ועיסתה איבעיא להו ר"א ע"י גלגול קאמר פרש"י דשמעי' לת"ק דאמר דוקא על שבועות חנונית ואפטרופס משביעין אבל על פילכה לא אפילו ע"י גלגול דחנונית ואפטרופוס א"ד לכתחלה קאמר דאפילו לא מינה אותה אלא על פילכה משביעה ת"ש הושיב אשתו כו' ה"ז משביעה כו ראי' אפילו לא הושיבה כו' ה"ז משביעה כל זמן שירצה שאין לך אשה שלא נעשית אפוטרופוס על פילכה ועיסתה

אמרו לו אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת ש"מ ר"א לכתחלה קאמר וכתב הרא"ש דת"ק מודה לר"א ע"י גלגול של הושיבה חנוונית כו' שתשבע גם על פילכה ולא פליג אלא לכתחילה וקשה מנ"ל להרא"ש לפרש כן במסקנא דהא הבעיין בודאי היה ס"ל לת"ק דאף ע"י גלגול לא משביעין על פילכה דאי יש גם סברא לומר דמודה לר"א בע"י גלגול א"כ למה לא בעי לרבנן מאי ס"ל בע"י גלגול על פלכה אלא ודאי דהיה פשוט לו דאף ע"י גלגול לא לת"ק אלא דלר"א מבעיא ליה א"כ נימא גם במסקנא כן לת"ק כמו שסבר הבעיין ואין מודה כלל לר"א נראה לתרץ דודאי משמע כן לפי הטעם שנזכר בברייתא דהיינו שו"א אומר שאין לך אשה שאינה נעשית אפוטרופס על פלכה וא"כ כל הנשים מחויב שבועה (ואמרו לו) אין אדם דר עם נחש כו' ואין ראוי לעשות שלא יהיה לשלם אשה שלום בבית כי כל איש ישביע אשתו א"כ כשאין השבועה אלא במושיבה אפטרופא או חנונית שהיא צריכה ודאי מן הדין לישבע בשביל זה לא יתבטל שלום בית כשמשביעה ע"י גלגול על פילכה והבעיין לא ידע זה הטעם של ת"ק אלא היה סבר טעם הת"ק דכל אשה יש נאמנות בלא שבועה על דבר קטן וא"כ אף ע"י גלגול לא ישביעם ע"ז נמצא דלפי המסקנא שפיר נודע לנו גם פי' דבר ת"ק שלא עלה על דעת הבעיין ודברי הטור הוין ג"כ שפיר דמתחלה פסק דע"י גלגול משביעה על פילכה אלא דכ' החילוק דאיזה שבועה יש לה כח לגלגל על פילכה (והיינו מה שכתב הבעל שהשביעה את אשתו על כתובתה כו') והוא לדברי הכל אלא (אחר כך כתב) שיש שבועה אחרת לת"ק דהיינו שתשבע על מה שהושיב אפוטרופא דס"ל לת"ק דר"א שיכול להשביעה אפילו בטענת שמא כדין שבועת שותפין דעלמא ומכח אותה טענה יכול הבעל ג"כ לגלגל עליה פילכה אבל יש דיעה אחרת במשנה דהיינו רבי שמעון דס"ל דאין יכול להשביעה כלל אפילו על הושיבה אפוטרופוס בטענת שמא אא"כ תובעת כתובה ואז צריכה לישבע אפילו על פילכה מספק וזה חיוב עליה ולא מצד גלגול כמו שיתבאר אחר זה ובזה ניחא דברי הטור בסי' זה ויתבאר עוד דברי הטור אחר זה ובדרישה הוקשה לו דברי הטור בדוחק ע"ש ובחנם טרח כי הדברים כפשטן כמו שזכרנו וכאן בש"ע צ"ע דמתחלה כתב דעל אפוטרופא משביעה והיינו כת"ק ועל פילכה אין שום שבועה אפי' ע"י גלגול ואח"כ כתב דעל אפטרופא אינו יכול עד שתשבע והיינו כר"ש ואח"כ חזר וכ' בשם י"א פעם שנית כתנא קמו צ"ע כ' מהר"ל חביב בתשו' סי' ס"א במעשה שהיה באשה שהיה בעלה מסוכן למיתה ובקשו אוהביה ממנו גט על תנאי כדי לפטור מיבמ' וכן עשה והיה שם ויכוח בענין פרעון הכתובה ונתפשרו לנכות עשרים דוקאטין מחמת איזה טעם ואחר כך מת הבעל וכת' שם הנ"ל לענין שבועת האשה על הכתובה שחייבת לישבע ואין לה

פטור מחמת שהיא גרושה כיון שבאה להיפרע מנכסי יתומים ואמר שם דיש פלוגתא בה דהרמב"ם לא זכר שבועות האלמנה רק משום התפסת צררי מהבעל וכאן אין חשש זה דהא הודה שחייב לה רק שניכה ך' דוקאטי"ן וא"ל שתשב' שמא תפסה היא איזה דבר הא הרמב"ם לא הזכיר שבועה זו וגם בלשון רש"י שכתב בפירוש המשנה בפ' הכותב לענין שצריך שבועה בבא לפרוע מנכסים משועבדים שהוא מטעם שמא פרעו כו' ולא הוזכרה שבועה מטעם שמא תפסה גם מדין גרושה יש ראיה דהא בגרושה שבאה ליפרע מבעלה פטרוה מן שבועה וא"כ שיש שבועה מחמת שמא תפסה למה פטרו' מזו השבועה דלענין זה שוין גרושה ואלמנה ולהטור חייב' זו שבועה שמא תפסה דהא כתב לענין שבועת אלמנה בסי' צ"ו ומה שבועה נשבע' שלא התפיסה הבעל צררי בחייה ולא תפסה היא משלו כלום הרי מבואר ששני שבועות יש עליה צררי ותפיסה וא"כ אשה זו אע"ג שאין עליה משום צררי יש עליה שבועת תלפיסה וכן מסקנת הרב הנ"ל באותה תשו' ומו"ח ז"ל כתב לחלוק על תשו' זו דאינו כן רק לשיט' הרא"ש שפסק דהלכה כרבי שמעון דבטענ' שמא אפילו מינה אותה אפוטרופס (אינו יכול להשביעה) אלא כשתובע' כתובתה דאז משביעין האלמנה מספק שמא אתפסי צררי דמשביעין ג"כ שלא תפסה מדין גלגול כו' אבל כשאינה צריכה לשבע על צררי אין משביעין על טענת אפוטרופוס וכ"ש על שלא תפסה וכמו שכ' המרדכי ע"ש מהר"ן דאע"ג דכל שאר אפוטרופין נשבעין בטענת שמא זו אינה נשבעת עכ"ל. ואגב חורפא לא עי' שפיר במרדכי דאדרבא מבואר שם להיפך דז"ל המרדכי בפרק הכותב תשובת מהר"ם על האלמנה שייחד לה בעלה קרקע לכתובתה גובה כתובתה בלא שבועה מאותו קרקע ומה שטוען האפוטרופא של היורש נמי דליכא למיחש לצררי מ"מ ניחוש דלמא תפסה מעצמה הא ליכא למיחש דהא קי"ל כר"ש דכ"ז שאינה תובעת כתובתה אין היורשים משביעין והכא ליכא שבועה משום שתובעה כתובתה דה"מ כשהשבועה באה בשביל גביית כתובתה אבל זו אינה באה בשבילה כיון שייחד לה קרקע אין משביעין אותה בשביל טענת שמא אע"ג דכל אפוטרופס נשבעין בטענת שמא זו אינה נשבעת כר"ש אא"כ בטוען ברי עכ"ל הרי מבואר דטענת צררי וטענת תפיסה אינם קשורים יחד דאף במקום שאין שם צררי כמו כאן בייחד לה קרקע אפ"ה היה סברא לומר שחייבת שבועת תפיסה אלא דזה אינו דהא בעי' תובעת כתובתה וזה גורם לשבועה שתבוא מכאן לא מקרי תובעת להביא שבועה דלא שייך זה אלא במקום שיש חילוק ביניהם לומר אין לך כתובה כי כבר יש בידך כנגד כתובה מאיזה מקום שיהיה משא"כ כאן דייחד לה קרקע א"כ אין כאן גיבוי כתובתה נמצא שטענת תפיסה הוה כמו טענה אחרת תביעה בע"פ עליה נמצא אם לא ייחד לה

קרקע ממילא הוה שפיר תובעת כתובתה כיון שעכשיו היא בא להגבות לה כתובתה כיון שהיא באה להוציא ע"כ יש עליה חיוב שבועת תפיסה אע"פ שאין עליה שבועת צררי מכח הכתובה וע' מה שכתבתי בסי' ק"ג מזה בפי' הפשט לרש"י: ועוד ראייה מפורש' מדברי הטור שכתב בסי' זה אבל אם גירשה ותובע' כתובה משביעה על הכל וכבר נתקשה מו"ח ז"ל דהא כל דברי הסי' הזה מיירי בגרושה דאל"כ הא לא ניתנה הכתובה לגבות מחיים וא"כ למה הזכיר כאן אם גירשה ועפ"ז נכנס לדחוקים ולומר שהטור חולק על התוספות בזה ולא דק בפי' דברים אלו ואין כאן קושיא ולא מחלוקת כלל דפי' סי' זה הוא כך תחלה כתב הבעל שמשביע אשתו פי' שגירשה וטען ברי פרעתיך השבעי לי שלא פרעתיך או באופן אחר שיוכל להשביע אפי' אם לא יאמר בפירוש השבע לי כגון פוגמת כתובתה או עד א' מעידה שפרוע הוא כמו שכתבתי לעיל סי' צ"ו אז יכול להשביע אפילו על פילכה שלא תפסה כלום משלו ע"י גלגול משא"כ קודם לכן שבעודה תחתיו אינו יכול להשביעה שלא תפסה כלום משלו כיון שאין שבועה אחרת לגלגל שבועה זאת ובזה לא נכלל אם הושיבה חנונית אפטרופ' שבזה חייבת אפי' בעודה תחתיו והיינו כת"ק דר"א שזכרנו וע"ז אמר דתנן המושיב אשתו כו' ה"ז משביע' בכל עת שירצה כו' פי' אפי' בעודה תחתיו אבל על פילכ' לא מהני אם הוא ספק אא"כ ע"י גלגול שבועה אחרת כמו שזכרנו כן הוא דברי ת"ק דר"א אבל ר"ש פליג ע"ז גתרתי דהיינו חדא אינה תובע' כתובתה אלא היא עדיין תחתיו אינו משביעה כלל אפי' על טענת אפוטרופס שנית באם גירשה ואז תובעת יכול להשביעה על הכל דהיינו על פילכה משביעה מספק שמא תפסה משלו כלום וזה שלא מחמת גלגול מצד שבועה אחרת כמו שהי לדעת הת"ק אלא אפילו אין עליה שבועה אחרת מחמת צררי כיון שהי' גרושה והוא לא טוען פרעתיך אלא שטוען עלה מספק שמא תפסה משלו אפ"ה יכול להשביעה ע"ז כיון שתובעת כתובתה ובבזה חמירא משאר ב"ח וכדרישה ומו"ח ז"ל הבינו שכאן לר"ש שמשביעין על הכל היינו ע"י גלגול שבועה אחרת ולא נתכוונו כלל בפירוש דברי הטור ע"פ דעת ר"ש חדא דלא הוזכר כלל מענין שבועה אחרת שנית שאין כאן שבועה אחרת דהא אין כאן אלא ג' שבועות הא' שבועות צררי הב' שבועות מינה אותה אפוטרופס ג' על פילכה שמא תפסה כלום וכאן בגרושה אין כאן צררי ולא השבועה דאפוטרופסי' מספק בעודה תחתיו אלא דלאחר הגט חייבת בזה כיון שהיא תובעת כתובתה הטילו עליה שבועה זו א"כ מזה הטעם בעצמו אפי' אם אין לו אלא שבועה שמא תפסה כיון שתובע' כתובתה חייבת ואיתא עוד ראיה מדברי התוס' פ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ד) בדין נפל הבית עליו ועל אשתו והקשו התוס' שם הא האשה צריכה שבועה על כתובתה ואין אדם מוריש

שבועה לבניו ותירצו שם ב' תירוצים ואח"כ כתבו בשם הר"ש הוא הר"ש מיינבל"א שזכרו הפוסקים בזה דלא שייך כאן טעמי' דא"א מוריש כו' דטעם השבועה משום צררי והיינו בהלך למ"ה אבל נפל הבית שהוא פתאום ליכא חשש צררי ואין נראה לר"י למה אין לחוש שתפסה מחיים עכ"ל ש"מ שחשש תפיסה היא מביא לידי שבועה כמו חשש צררי והיינו ודאי כר"ש שזכרנו ויש לדחות דבר זה מדב' הרא"ש בתזו' כלל פ"ה סי' א' דאנו סומכין על פי' הר"ש מיינבל"א כו' לענין פתאום דלא חיישי' לצררי ואם כן אין אנו תופסין בקושיית ר"י שזכרנו ע"ז אמינא לך דודאי חשש' זו ישנה לפי האמת אלא דהרא"ש בתשובה שם קאי לענין אם יש לזקק בכנסי יתומים בעודן קטנים שהוא נגד הדין דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים עד שיגדלו משום חשש צררי ע"ז כתב שם וז"ל אבל האידנא שאנו מגבין כתובות לכל יורשי האלמנות בעליהן שקדשו (כ"ה בתשובת הרא"ש נ"ל ט"ס וצ"ל שקדשו עם בעליהם דהיינו שנהרגו על קידוש השם אנשים תחילה ואחר כך נשים) ולא חיישי' לצררי ואנו סומכין על תי' ר"ש מיינבלא שתירץ היכא שמת פתאום ליכא חשש צררי וכן היה דן קבנו מאיר ז"ל והיה נותן סעד לדבר לסמוך על אותו תי' יותר משני תירוצים אחרים שתירץ ר"י כי האידנא כתובות נשותינו מרובו' ולא שכיח האידנא התפסת צררי וכיון דלא חיישי' לצררי לא גריע גביית אלמנה מגביית שאר ב"ח דמגבי' מיתמי היכא דליכא למיחש לצררי עכ"ל והענין בה דהר"ש מיינבל"א ס"ל כמו שזכרתי בסי' צ"ו ס"ק ט"ו דכ' ב"י בשם מ"כ דעיקר חשש צררי היינו סמך למיתה דוקא א"כ חשש דתפיסה הוא ג"כ דוקא סמוך למיתה וא"כ לק"מ מה שהקשה ר"י על הר"ש ניחוש לתפיסה דהא שם מיירי דנפל הבית עליו ועל אשתו נמצא דמיתת שניהם היה פתאום ולא היתה שם תפיסה סמיך למיתה אבל ר"י לא סבירא ליה כן אלא ס"ל דחשש תפיסה הוא מקודם לזה ובזה לא קי"ל כוותיה אלא דאין חשש אלא סמוך למיתה ועד"ז כתב גם כן בתשובת הרא"ש שם דהאידנא מגבין כתובות ליורשי אלמנות שנהרגו עם בעליהן בקידוש השם ג"כ לא שייך חשש תפיסה ולענין ליזקק לנכסי יתומים עיקר החשש משום צררי דהיינו שיש להמתין עד שיגדלו' דשמא מייתי ראיה דאתפוס לה צררי כמו דמצינו פ"ק דב"ב לענין שובר על שטר חוב אבל משום שמא תפסה משלו לא אמרו שבשביל זה אין נזקקים לנכסי יתומים קטנים דאי חיישת לזה גם אם יגדלו לא נזקק לשלם דאין שייך לומר שמא יביאו עדים שתפסה דהא עיקר תפיסה בסתר והא ודאי לא אמרי' שלא תגבה לעולם אלא מה שאפשר להתברר אמרי' דמתני' עד שיגדלו וכיון שאין החשש אלא משום צררי האידנא דאין שכיח צררי נזקקים לנכסי יתומים קטנים זהו דעת הרא"ש שם ופשוט שסברא זו אינה אלא להזקק לנכסי יתומים קטנים

אבל לענין שבועת כתובה פשיטא שצריכה אם לא מת פתאום או בבעל מודה מכל הנ"ל מבואר דכל שתובעת כתובתה בין גרושה בין אלמנה חייבת שבועה שלא תפסה משלו כלום אפילו ע"י פילכה ואפי' במקום שאין שם שבועת צררי כההיא דתשובת מהר"ל חביב או שייחד לה קרקע שזכר במרדכי שהבאתי לעיל מ"מ צריכה לישבע שלא תפסה משלו אלא שנ"ל דההיא של מהר"ל חביב יש חילוק בענין התפיסה דשם הוה הפטור משבועת צררי מחמת שהיה אומר קודם מיתתו שינתן לה הכתובה חוץ מעשרים דוקאטי"ן ומכח זה בטל טענת צררי נ"ל שזה מועיל ג"כ לבטל טענת תפיסה בחייו כיון שהוא לא השדה אנן נמי לא חשדי' לה דהא עיקר הטעם להשביעה על הספק היינו מטעם דאמרי' דאלו היה קיים היה טוען כך וכך עכשיו אנו טוענין בשבילו אבל בזה שהוא עצמו לא חשדה ואמר ליתן לה כתובתה אנן נמי לא חשדינן לה להצריכה שבועה מספק אלא דאם יש חשש תפיסה לאחר מיתה דהיינו שמא אחר מיתה תפסה בה ודאי צריכה לישבע אף שא"צ לישבע בטענת צררי והא שאמרנו דבין גרושה ובין אלמנה משביעה על הכל לאו בחד ענינא הם דכל אחד לפי דינו קאמרי' דהיינו באלמנה נשבעת אפי' אם לא יטענו היורשים שתשבע אבל בגרושה דוקא שיטעון הבעל שתשבע הן על טענת פרעון הן על טענת אפוטרופוס או על טענת תפיסה ע"י פילכה אבל אם לא יטעון שתשבע אינה נשבעת כלל וזה לא הוצרך להזכיר בטור כי כבר כתב זה בסי' צ"ו דין גרושה ובזה מתורץ מה שיש לכאורה להקשות ממ"ש התו' בכתובות דף פ"ח דהא דאמרי' באין תובעת כתובתה אין היורשים משביעין אותהלאו דוקא דה"ה הוא עצמו דהואיל דמיירי באפוטרופוס דבחיי בעלה מיירי מה חילוק איכא ואיידי דנקט ברישא בתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה דהתם יורשים דוקא תנא נמי סיפא יורשים עכ"ל משמע דבתובעת אין הבעל משביע הגרושה אלא דוקא יורשין משביעין האלמנה ולא כדברי הטור ומ"ה כתב מו"ח ז"ל דיש מחלוקת בין הטור להתוספות דלהטור יש חיוב על הגרושה טפי מן אלמנה בתובעת דגרושה חייבת לישבע אפילו בטענת תפיסה אבל באלמנה אין נשבעת אלא בטענת צררי דוקא ולא דק כלל בדברים אלו דודאי אין חיוב כלל בגרושה יותר מאלמנה דכל מה שחייבת בגרושה מכח טענת הבעל חייבת גם האלמנה דאנן טענינן מה שהבעל יכול לטעון ומ"ש התוספות בתובעת דוקא יורשין משביעין אותה היינו למעוטי בגרושה דשם אין שבועה כ"ז שאין הבעל אומר שתשבע כמו שכ' הטור סי' צ"ו דיאן הגרושה נשבעת היינו באם אין הבעל אומר שתשבע גרושה אין לה שום שינוי משאר ב"ח אבל הטור כאן מיירי באם הוא טוען שתשבע אז הוה דינה כאלמנה בלא טענה דהטור כתב תחלת הסימן המשביע אשתו כו' דזה מיירי בטוען

בפי' שתשבע וע"ז קאי גם מ"ש אח"ז אבל אם גירה ונראה ללמוד מכאן גם בשאר ב"ח שבא לגבות בשטרו וטוען הלוה טענת ספק שהוא חשדו שתפס משלו אע"ג דהוא בענין שאין עליו שבועת שותפין מ"מ כיון שבא לתבוע חובו הוה דינו ממש כגרושה שתובעת כתובתה דלא תקנו חכמים כלל שום שבועה בגרושה יותר משאר ב"ח כנ"ל ברור בס"ד ובדרישה ומו"ח ז"ל לא דקו כראוי בסי' זה בדברי הטור כלל מעיין בצדק ולענין הלכה ברור הוא דיש לנו לפסוק כהרא"ש וטור שפסקו כר"ש והיינו כדיעה הא' שבסעיף כ' שכ"כ התוס' שר"ת עשה מעשה כן וכן משמע מלשון הש"ע שכן דעת הרא"ש תחלה בסתם ואח"כ כתב דעת הרמב"ם שהוא כרי"ף בשם י"א ומשום הכי יש לתמוה על מ"ש הש"ע בח"מ סימן צ"ג סעיף א' דאשה הנושאת ונותנת כולי משביעין אותה והיינו כרי"ף ורמב"ם ולא הביא שם דעת הרא"ש דבתובעת כתובה תליא מלתא והיא עיקר:

דברי המגיה וכתב ב"ש ובטורי זהב פסק כל שתובעת כתובתה חייבת לישבע שלא תפסה משלו כלום אפי' בלא גלגול דאתפיס צררי ויכול להשביעה אפילו על פילכה ואלמנה חייבת לישבע שבועות אלו אפילו אם טענו היורשים אבל גרושה אינה חייבת לישבע אלא דוקא אם טוען הבל שתשבע אז מחיבת לישבע אפילו על טענת שתפסה בעצמה ואלמנה שצוה בעלה ליתן לה כתובה א"צ שבועה כיון שהוא לא חשדה אנן נמי לא חשדינן אותה מיהו נראה עיקר דהיורשים א"י להשביעה בלי גלגול שבועה כמו שכתב עכ"ל ותמהני מאד עליו איך מלאו לבו להכניס ראשו בין הרים גדולים פוסקים ראשונים להכריע בלי שום טעם וסברא וראיה להכרעתו וגם לדחות כל ראיות הט"ז בלי שום שראיה לדבריו ואף גם לא שת לבו לעיין איך עירב בהכרעתו דיעות הפוסקים מה שא"א להעמיד כלל דמ"ש הא דכתב הטור רס"ו הבעל שמשביע אשתו על הכתובה יכול להשביעה ג"כ על מה שנתעסקה משמע דוקא ע"י גלגול משביע' אותה כו' כוונת הטור כו היינו פילכה ועיסתה כו' זה אינו כלל דהטור כתב בהדיא בסי' צ"ו ומה שבועה נשבעת שלא התפיס הבעל צררי ושלא לקחו משלו כלום וכבר הביא הט"ז ראיות ברורות דשבועה דתפסה אינו תלוי בשבועה דאתפסו צררי ומה תובעת כתובתה דאז אינו יכול להשביעה על פילכה כ"א ע"י גלגול ע"ש ומ"ש דהרא"ש ס"ל כן דע"י גלגול דוקא משביע' על פילכה היינו לת"ק ולא לר"ש ולא כמו שמדחה הוא בגילתא דחוטת' בלתי טעם כלל דהרי הרא"ש לא כתב זה אלא לדעת ת"ק ולא לדעת ר"ש ומ"ש ונראה להכריע על חנונית יכול להשביעה בלי גלגול כשתתבע הכתובה כמשמעות הרא"ש והטור וכן הוא דעת הרי"ף והרמב"ם אבל היורשים א"י להשביע אלא ע"י גלגול דהא להרי"ף אין היורשים יכולה להשביע אותה על חנונית שהיה בידה בחיי אביהם ולדעת

שאר פוסקים דס"ל דיורשים יכולים להשביעה י"ל דוקא על ידי גלגול יכולים להשביעה עכ"ל א"א להעמיד על ההכרעה הנ"ל דהא כתב הר"ן פרק הכותב כתב העיטור שהרי"ף כתב בתשובה באשה שעשאה בעלה חנוני ומת ולא השביעה איכא דס"ל להלכה כת"ק דהמושיב אשתו חנונית משביע אותה בכל עת שירצה וכיון שמת הבעל ולא השביעה מחל לה ואין היורשים יכולים להשביע ואיכא דס"ל הלכה כר"ש אין תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אות' תובעת כתובתה היורשים משביעין אותה ודעתי נוטה כת"ק דהלכה כסתם משנה וכיון שמת הבעל ולא השביעה מחל לה ואין היורשים משביעין אותה עכ"ל משמע מזה הא דפסק הרי"ף דיאן היורשים משביעין אותה היא משום דפסק כת"ק דהבעל יכול להשביעה בכל עת וכיון דלא השביעה מחל לה ולכך אין יכולים היורשים להשביע' א"כ לדעת שאר פוסקים דהיינו ר"ח ור"ת והרא"ש והטור דפסקי הלכה כר"ש דבאינה תובעת הכתובה אין היורשים יכולים להשביע אותה על האפיטרופוס שבחיי בעלה וה"ה הבעל בעצמו כמ"ש התוס' בפרק הכותב (כתובות דף פ"ח) בד"ח לאפוקי וכן הטור והרא"ש והש"ע א"כ לא שייך לומר כיון דלא השביע' הבעל בחייו מחל לה דהא לא היה בידו להשביעה כיון שלא היתה תובעת כתובתה אם כן לאחר מותו כשהיא תובעת כתובתה למה יגרע כוחם של היורשים שלא להשביעה כי אם ע"י גלגול מאלו היה אביהם חי שהיה יכול להשביעה בלא גלגול כשהיא תובעת כתובת' ולא נמצא עוד שום פוסק דס"ל הלכה כת"ק כי אם הרמב"ם וס"ל בפ"ט דה' שותפין דהיורשים א"י להשביעה בלא גלגול כיון דאביהם לא השביעה מחל לה א"כ גם ע"י גלגול לא היה כח בידם להשביעה כיון דמחל לה אביהם ואי ס"ל דאין זה מחילה מה שלא השביע אותה בחייו א"כ בלא גלגול יכולים להשביעה ואת"ל דמסופ' הוא אי הוי מחילה או לא ולכך א"י להשביעה כי אם ע"H גלגול א"כ גם בהרי"ף נוכל לומר כן דהא דס"ל דאין היורשים משביעין אות' היינו בלא גלגול דשמא מחל כיון שלא השביע' בחייו אבל ע"י גלגול ש"ד א"כ אין כאן הכרע' כלל אפי' בין הרי"ף והרמב"ם עכד"ה):

סימן צח

א **אם פטרה הבעל כו'** כיצד כתב כו' כתב הר"ן כתב לה לאו דוקא דה"ה באמירה דכל שהוא פטור או מחילה באמירה בעלמא סגי כו' עד כאן לשונו:

ב להשביעה שום שבועה בגמרא פ' הכותב (כתובות דף פ"ו) כתב לה נדר ושבועה כולי ופרכינן שבועה מאי עבידתיה פירוש רש"י איזה שבועה סתם אשה חייבת כו' אמר רב על אפוטרפא שנעשית בחיי בעלה פירש"י מזה פטרה אבל אם פגמה כתובתה לא

נפטרה משבועה מכח תנאי זה דכי פטר לה משבועה דקא רמי הוא עליה אבל שבועה דהיא גרמה לנפשה לא פטרה רב נחמן אמר על הפוגמ' כתובתה פירש"י וכ"ש שבועת אפוטרפא דמכל שבועה פטרה והקשה רב מרדכי לרב אשי על מ"ד משבועו' אפוטרפס פטרה מי הוה ידעית דמושיב לה אפוטרפס דאמרי ליה כתוב לי דלא משתבעית לי אבל למ"ד דפוגמת ל"ק דמסקא אדעתא דלמא מצטרכי לי זוזי ושקילנא מכתובתאי ואמרה ליה כתוב לי דלא משתבעית לי פירש"י ומגו דרמיא אנפשיה תבעה לי' פטור כל שבועות עכ"ל מבואר מזה דלכ"ע פטורה משבועת אפוטרפא דלרב פשיטא דפטור' דהא ע"ז קאי עיקר הפטור ולר"נ דעיקר השבועה על פוגמת אלא דכיון שיש לה דיעה לבקש על פטור פוגמת ממילא היא מבקשה גם על אפוטרפא כי פליגי בפוגמת דלרב פוגמת לא מהני פטור סתם כיון שהיא גרמה לנפשה ועיקר קושית רב מרדכי להוכיח שגם פוגמת בכלל הפטור דע"ז מסקא אדעתי' ומבקשת ממנו הפטור וממילא הכל בכלל ומסקי' דרב שאמר על אפוטרופ' קאי על הסיפא דקתני הלכה מקבר בעלה לבית (אביה) ונעשית אפוטרופס אין משביעין אותה על העבר דהיינו על אפוטרופ' שהיתה בחיי בעלה דאע"פ שמת הבעל אין עליהם שם נכסי דיתמי ותנאי מועיל בהם ורב דאמר על אפוטרופ' קמ"ל האי מלתא והיינו למעוטי מה שהיתה אפוטרופא בין מיתה לקבורה משביעי' לה דאז קרוים נכסי דיתמי אבל ברישא לא פליג רב על ר"נ וס"ל ג"כ דמפוגמ' פטרה ושבועת אפוטרפ' בכלל הפטור כ"ז מבואר בהלכה וברש"י ולא כתבתי זאת אלא שיש בדברי מו"ח ז"ל שלא בדיקדוק שכתב וז"ל ומסיק בגמרא דכותב לה כשהיתה כבר אפוטרופא וז"ש רבינו לא שבועות אפוטרופסת אם היתה נושאת ונותנת כלומר אבל על אפוטרופסות שלא היתה בשעה שכתב לה אינה בכלל הפטור אבל שבועת פוגמת כולהו מודים דפטרה עכ"ל וכד ניים ושכיב אמר להאי מילתא כי היה סבר דקושיי' מרדכי היתה להוכיח שלא פטרה אלא משבועו' פוגמ' ולא משבועת אפוטרפס' ומה מתמה על הרא"ש שמשמע מדבריו דבשעת נשואין בקשה לפוטרה אף אם יושיבה אפוטרפסי' ובגמרא קאמר בהדיא דלא מסקא בדעתה ע"ז והשאיר בצ"ע ובחנם טרח כ"ז דודאי פטורה על אפוטרפס' לכ"ע אעפ"י שלא מסק' על דעת' לבקש ע"ז אלא הי' בדעתה על פוגמ' אגב זה נכלל גם אפטרופסו' כמ"ש רש"י וקושיית רב מרדכי לא היתה אלא על רב שאמר אין פוגמת בכלל וזה פשוט לכל מעין בסוגיא ומו"ח ז"ל לא טרח לעיין כל הצורך בזה:

ג עדיין קיימת כולי הטעם דבזה שהממון שייך לאחרים לא מהני נאמנות שנתן לה דלא נתכוין לפטרה אלא להנאתה דהיינו אם הממון יגיע לה ממילא הוה כאן כמו לא פטרה

כלל שמבואר בסי' ק"ה לקמן דאם היא חיה צריכה לישבע ואם לאו יפסידו כלקוחות וע"ש:

ד **פטר אשתו כו'** ב"י בשם תשובת רב נטרונאי דאם אמר בשעת מיתה תנו לה כתובתה ואל תשביעו אות' דבריו קיימין ופטורה משבועה אפילו על העתיד:

ה **אין יורשיה כו'** דכיון שיש כאן יתומים מן היתומים מרי' אין אדם מוריש ממון לבניו מה שלא היה יכול לגבות בלא שבועה:

ו **או יורשים מן היורשים** פי' שיורשים אומרים שקבלו קצת מהכתובה מן היורשים שלי:

ז **שאפילו ע"י גלגול כו'** הב"י כתב שזהו לפי דעת הרא"ש ולא דק דבאשר"י מבואר שה"ר משה מנרבונא למד כן מל' המשנה שאמרה כפל שאין משביעין על העבר אלא דקמ"ל שאפי' גלגול אין כאן וכתב הרא"ש ואע"ג דבשותפין שחלקו ואן עליהם שבועו' שותפין אפ"ה משביעין ע"י גלגול שבועה ממקום אחר שאני הכא שפטר' בפי':

ח ויש מי שאומר היינו מ"ש הטור ורב אלפסי כתב דאפילו לא פטרה כו' לא נהירא לא"א הרא"ש וכתב ב"י דלמד רבינו הטור זה מדמתני לה הרי"ף אסיפא כו' לא מטעם פיטור שפטרה הבעל הוא דמי הוה ידעי' כו' אלא מטעם שאפילו לא פטרה כו' עכ"ל ולא דק בזה בגמרא שפיר דודאי פיטור דאפוטרופוס של עבר הוא מטעם הפטור שנתן לה על הפוגמת שהיא עיקר כיון דמסקא אדעתא אלא שאגב זה נכלל גם פיטור דאפוטרופסו' כמ"ש רש"י והרא"ש הבאתיו לעיל בסמוך ושם בארתי הפשט בגמרא ובאמת הדבר תמוה במ"ש בשם הרי"ף מה שלא נמצא בו ואף את"ל שכתב הריף כן בתשובה מ"מ אין צודק מ"ש הטור ולא נהירא לא"א דמשמע שאשר"י כתב הך פלוגתא זו בפי' וזה אינו אלא בשם רב האי כ"כ וז"ל הרא"ש ורב האי ז"ל כתב דאיירי שלא פטרה הבעל משבועה ואפ"ה אין יורשים משביעים אותה על אפוטרפס' דבחיי בעלה כיון דלא השביעה הבעל בחייו מחל לה השבועה ופירש"י עיקר עכ"ל פי' דלרש"י דוקא בפטרה הבעל אמרינן כן ע"כ נלע"ד דט"ס יש בטור במקום שכתב רב אלפס צ"ל רב האי והיינו ממ"ש כמ"ש הרא"ש לענין הלכה אע"פ שהביא כאן הש"ע בשם יש מי שאומר לא קי"ל כן דהא בח"מ סי' צ"ג כתב לענין שבועו' שותפין דאם מת השותף היורש משביע את השותף השני דלא אמרינן הך סברא מדלא השביע אותו שותפו בחייו ודאי מחל לו ה"נ כן היא דאין חילוק בזה בין האפוטרופס' או שאר תביעות בין שותפין כנלע"ד ברור עוד כתב ב"י אח"ז וז"ל ק"ל שה"ל לרבינו לכתוב כו' דברים אלו אין להם ביאור אולי משנה הוא בט"ס:

ט אא"כ פטרה בפי' זה דעת הרי"ף ובגמ' איתא תחלה אמשנה דאין לך עלי נדר כו' ואח"כ בגמרא מימרא דרבה באם אמר דלא נדר כו' לא מהני ואם אמר נקי נדר דמהני ור' זכאי מחלק בין מנכסים סתם בין בנכסי אילין דזה דוקא מהני ואח"כ אמר רב נחמן הלכה כאבא שאול בן אבא מרים בין (דלא נדר ובין) נקי נדר בין מנכסהו כולהו מהני אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכתב הרי"ף ע"ז וה"מ דכתב לה דלא נדר או נקי בלחוד ולא אמר בין ממני בין מיורשי אבל אם כתב לה ממני כו' גובה בלא שבועה ואפי' פוגמת כו' כסתם מתני' דקתני נדר ושבועה אין לי עליך כו' והקשה הרא"ש דהא קי"ל כר"ש דאמר באם תובע' כתובתה דחייב' שבועה אפילו אם פטרה בפי' כאבא שאול ותי' דאבא שאול ס"ל דאם אמר דלא נדר או נקי בין מנכסי מהני אבל מה אעשה כו' שחכמים הזקיקו לשבועה כשאמר בלשון אבל אם פטרה בפי' מן היורשים מודה אבא שאול ובהא פסק ר"נ כאבא שאול כו' מיהו ר"ח פסק כא"ש אפילו פטרה בהדיא מן היורשין וכן דעת התו' ודעת רב אלפס עכ"ל ונראה דהא דמסיים ודעת רב אלפס היא ט"ס דאל"כ קשה הא כתב תחילה שרי"ף פוטר אם אמר בפי' וכן בב"י לא העתיק זה והטור הבי' תחילה דאם כתב לה מנכסי אילין לא הוא ולא יורשיו וללא באי כחו משביעין אותה ואח"כ מביא ואבא שאול פליג את"ק בפטור יורשים אפילו פטרה בפי' לא מהני גבי יורשים ופסק רי"ף כת"ק דפטור מועיל גבי יורשים וה"מ כשפירש לי וליורשי אבל לא פי' אע"ג שכתב נקי נדר מנכסי אילין לא מהני ור"ח ור"י פסקו כרא"ש דלא מהני כלל גבי יורשים אפי'פי' לי וליורשי ולזה הסכים א"א עכ"ל והקשה ב"י כיון שמסיק דהלכה כא"ש ליתיה להוא דרבי זכאי דאמר מנכסיי אילין מהני ולמה לו להטור לכותב' ואח"כ הקשה ב"י על מ"ש דפסק רב אלפס כת"ק כו' דהא משמע בהדיא שהרי"ף ס"ל דלא פליג א"ש אתנא דמתניתין דאמר דמהני פטור בהדיא ואין כאן פלוגתא ונראה דלק"מ דמ"ש הטור תחילה דאם אומר מנכסיי אילין דמהני לא כתבו דרך פסק הלכה אלא סמך על מ"ש אחר זה ומ"ש פליג את"ק כו' ואמר דיש בזה פלוגתא בין ת"ק לא"ש באומר מנכסיי אילין ואע"ג שהכניס דין דבאי כחו בנתיים אין בזה קושיא וכוונ' הטור דלא תימא דתנא דמתניתין דהזכיר פטור בפי' דמהני משמע אבל מנכסי אילין לא מהני וא"כ אין פלוגתא בין א"ש לת"ק זה אינו דלת"ק ודאי מהני זה כמו פטרה בפי' דהא רב זכאי שהוא מחמיר טפי מרבה עכ"פ מהני באומר מנכסי אילין דאל"כ הוה רבי זכאי לא כת"ק ולא כא"ש אלא ע"כ וכת"ק ס"ל ולשון מנכסיי אילין הוה ממש כמפרש בהדיא וא"כ א"ש דפליג בלשון מנכסיי אילין פליג גם כן את"ק ואפי' בפטרה בפי' לא מהני ומ"ש ב"י דהא הרי"ף ס"ל דלא פליג א"ש על ת"ק לק"מ

אם תעיין בדברי הרא"ש שזכרנו דתחילה אמר דלדע' רי"ף לא פליג א"ש על הת"ק בפי' בהדיא ומודה ליה דמהני ואע"ג דכתב הרא"ש בשיט' הרי"ף לשון כסתם מתניתין אין כוונתו דמתניתין חולק' ע"ז דא"ש אלא ה"ק דא"ש מודה בזה כיון דסתם מתניתין אומר' כן למה נעשה פלוגתא ע"ז בחנם ואח"כ סיים הרא"ש בלשון זה מיהו ר"ח פסק כא"ש אפילו פטרה בהדיא כו' פי' שהר"ח ס"ל דא"ש חולק על ת"ק וס"ל אפי' בהדיא לא מהני ולא כרי"ף דס"ל דא"ש מודה לת"ק מ"ה כתב הטור בפשיטות דלא"ש לא מהני אפי' אם פטרה בהדיא כנ"ל פשוט כוונ' הטור ולק"מ קושיי' ב"י ובחנם טרחו בדרישה ומו"ח והאריכו למעניתם בדוחקים כל א' לפי דרכו ואשר זכרנו הוא דבר ברור בס"ד:

י **אבל אם מתה כו'** פי' דבזה שפטרה בפי' אין אנו אומרים אין אדם מוריש שבועה לבניו כיון שמן הדין פטורה כיון שפטרה בפי' אלא שחכמים החמירו עליה שתשבע ע"כ כל שא"א לה לישבע אין הפסד ליורשים מחמת זה ונראה לי שעכ"פ צריכין לישבע שלא פקדתנו:

סימן צט

א שמין כל בגדיה דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה קאי אבל אדעתא למשקל ומיפק לא אקני:

ב **אבל כו'** שכבר זכתה בהם משעה שלקח לשמה והוא רוצה לגרשה ולא היא ואם נתגרשה מחמת שכופין אותו להוציא דינה כאלמנה:

ג אע"פ שנתגרשה שלא מדעתו וכצ"ל:

ד **וה"ה לאלמנה כו'** פי' שלענין מתנה דין גרושה והאלמנה שוים שגובין לעולם נראה לי האידנא שנוהגים בינינו חרם דר"ג שלא לגרש אשה בע"כ אלא מדעתה דין גרושה כדין אלמנה: ותמהני אשר לא זכר רמ"א ובנתגרשה מחמת מרדת שמין אף המתנה כמ"ש בסי' פ"ה:

ה בשעת נשואין נראה דגם מה שנוהגין קרובי הכלה לשלוח מתנו' אחר השדרה של החתן דזה ג"כ מתנה גמורה לה וכתב רש"ל הא דשמין בגדיה דוקא מה שקנה לה אבל מה שהכניסה לא הוה בכלל נצ"ב או נכסי מלוג:

סימן ק

א **לפיכך אם גבו היורשים כו'** כתב זה לפי שבגמ' אמרו יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם אשה גובה מהם אבל מטלטלי לא קמ"ל דעכשיו אפילו ממטלטלי ולא ה"ל ראוי:

ב ואינם נגבים מהשבח ואע"ג דב"ח גובה השבח כמ"ש בח"מ סי' קט"ו לתרץ בגמ' דמקולי כתובה שנו כאן אבל מהשבח שהשביחו יורשים גם לוקח לא טורח כמ"ש שם ומה שהשביחה היא ע' בסי' צ"ה:

ג אבל לא מהראוי כגון שמת יעקב בחיי אביו יצחק אינה גובה כתובתה במה שמגיע על חלקו של יעקב אחר מיתת יצחק אביו:

ד **רק אחר ב' או ג' שנים כו'** זה מתשובת מהרי"ו סי' מ' וכתב שם אע"ג דאשה גובה כתובתה ממלוה אפי' של גוים ואע"ג דה"ל ראוי ה"ט שהמעות שהלוה היו כבר בחזקתה וחל עליה שעבוד דאיתתא קודם שהלוה המעות אבל בזה שלא באו לעולם לידו לא חל עליה שעבוד האשה וכן בדין שזכר רמ"א אחר זה שצוה שלא ליתן חלק ירושה רק אחר כו' הטעם כיון שהממון הופקד ביד אחרים והממון לא ביד הבן ולא זכה בהן מעולם ע"כ וא"כ לענין קרקע בכה"ג שצוה לתת קרקע לבנו לאחר זמן מיקרי מוחזק ולעיל סי' צ' סעיף י"ד כתבתי דמעות דמחמת חזקה הנהוג בינינו מקרי מטלטלין וא"כ שייך בהו ראוי כל שאין הזכות בשעת מיתה:

ה הוה מוחזק אע"ג דלענין בכור בח"מ סי' רע"ח לא נקרא מוחזק שאני לענין כתובה ובעל חוב דמשתעבד אפילו בחיי אביהן מדרב נתן ואע"ג דכתובה לא ניתנה לגבות מחיים מ"מ היה לה שיעבוד על כל בעל חוב כ"כ הרא"ש בפרק י"ג:

ו **י"א שגובה היינו דעת ר"ח ור"ת** בטור והטעם דאע"ג דבכה"ג בב"ה אמרינן בגמרא דאיהון דאפסיד לנפשיה שכתב לשני דין ודברים כולי שאני בעל חוב דידע דסופו לגבות ואפילו הכי כתב ליה הלכך לא גבה מראשון אבל אשה ליכא למימר כולי האי דאפסיד אנפשה דהא בשעה שכתבה לו לא היתה ראויה לגנות בבירור דלא ניתנה הכתובה לגבות מחיים אשר"י:

ז וי"א שאינה גובה שהרי יכול לומר הנחתי לך מקום לגבות ממה שמכרה לשני:

ח עד שיעשה פשרה ביניהם בין שיש פסידא לכולהו לא מוקמינן ביד הלוקח עד שיעשה פשרה ול"ד למ"ש בסי' צ"א דמוקמינן ביד הלוקח דהתם אין פסידא אלא ללוקח ע"ש ובח"מ סי' קי"ח ובטור הביא עוד דין אחד בשם שאלה של הרא"ש סיים שם כי לא יוסיף אח"כ לזכות בבית מכח הקניה דהיינו מצד קניית הבית אלא מצד שיש לו זכות של האשה שנדונייתי' קודם וא"כ מסולק הב"ח לגמרי וא"כ א"צ פשרה אלא בין האשה והלוקח שתמסור לו שטר נדונייתא וא"כ אינו דומה לדין שתי (נשים) שזכר הש"ע כאן דבשתי נשים חוזר חלילה תמיד ואין זכות ללוקח ולא מצד הקנייה וא"כ יש לתמוה על

שלא הביא בש"ע אלא דין שתי נשים לחוד ולא השאלה של הרא"ש דמשמע שהיה סבור שדין אחד לשניהם ולא כן הוא באמת:

ט בפחות שבמטבעות כולי בענן זקוקים הנזכרים בכתובה דהיינו מה שקורין בל"א שא"ק ויש חילוק בין המדינות כמה הוא שא"ק במדינות ליט"א וו"אלין הוא שני זהובים וחצי ממילא הכתובה היא ת"ק זהובים ובפולין היא שני זהובים ממילא הכתובה היא ת' זהובים וכתב בדרישה בזדה שנתחדש איזה ענין ע"פ המלכות כו' ואנו אין לנו אלא המנהג דהיינו בכל המלכות פולין בתולה כתובתה ת' זהובים פולניש ובליט"א ת"ק זהובים פולניש ובמע"הרין ת' זהובים ריי"ניש וכל הנושא אשה סתם ע"ז המנהג שבמקום שנושא שם הוא נושא אם הוא נשאר שם אבל אם לא נשאר שם אז הדין כמ"ש כאן בש"ע דהולכין לקולא להבעל ובמדינות מע"רי"ן נשאלתי על אחד שנשא אשה בזמן שהיה לנ"ג געל"ט דהיינו שהט"אליר היה נחשב לשבעה זהובים וכתב לה כתובה עם התוספות שליש שלשה אלפים זהובים ואחר זה שנה או שנתיים ניתקן מן הקיסר שהטאליר לא יהיה רק אחד זהב וחצי ריניש והאשה באה לגבות כתובתה האיך יהיה הפרעון ופסקתי שעיקר הכתובה דהיינו סך ת' זהובים ריינ"יש תתקבל מן המטבע חדשה מעות טוב והמותר דהיינו סך ת' זהובים ריינ"יש תתקבל מן המטבע חדשה מעות טוב והמותר דהיינו הוספת שליש על הנדוניא תהיה ממעות לנ"ג געל"ט דהיינו שיתן לה טאליר כפי חשבון של לנ"ג געל"ט והבאתי ראיות בתשובה שחברתי על זה (והתשובה הנ"ל כבר נכתב בסימן ס"ה):

י אבל לא נהגו במדינות אלו לגבות בלא כתובה כתב בדרישה נראה דאתוספת' דוקא כ"כ שלא תגבה שליש תוספות כפי הכתובה אם לא שהמנהג פשוט וכן מוכח ממה שכתב לפני זה (ואח"ז דאתוספת קאי דכתב אח"ז ולכ"ע אם אין המנה פשוט אע"ג שכתובה ביד ואינהמקיימת אינה גובה בה דקשה מאי כ"ע דכתב הלא לפני זה כתב דיעות והסכימו האחרונים ואפי' במקום שכותבין גובה בלא כתובה וא"כ אף דזו אינה מקויימת הא לא גרעא מאלו אין בידה כתובה כלל ואין לומר דאיכא ריעותא מדאינה מקוימת ז"א דהא רוב הכתובות אינה מקוימת וכמ"ש מהרא"י בכתביו סימן רכ"ט ע"ש אלא ודאי אתו' קאי שכתב לפני זה שנהגו לגבותו אם מנהג כל המדינות להוסיף וע"ז כתב דאם אין מנהג פשוט כ"ע מודים דאין מגבים התוס' אפילו יש הכתובה רק שאינה מקויימת ומשום הכי נמי סיים וכתב מיהו אם תפסה כו' נאמנות לומר שהוסיף כו' ש"מ דאתוספות קאי ודוקא לענין תוספת צריכה תפיסה ולא כלבוש שהבין לדברי רמ"א כפשוטי וכתב כמה שנוים וטעות היא בידו עכ"ל הדרישה ודבריו נכונים ומ"ש רמ"א

וי"א דאפי' במקי' שכותבין גובין כתובה בלא שטר נראה דה"ה מזונות דהא דיעה זו היא דעת ס' המצות שמביא הטור וז"ל גובה עיקר וכל תנאיה כולו ומזונות היא מתנאי כתובה וכבר זכרתי מזה בסימן צ"ג סעיף י"ח ומ"ש רמ"א וכן נראה סברת האחרונים כולי גם רש"ל כתב שאנו נוהגין כן בספר המצות ע"כ ועיקר הפלוגתא בזה דרבי יוחנן אמר בפ"ק דבב"מ דטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וס"ל לתוס' דאפי' במקום שכותבין וזו אין לה כתובה בידה אינו נאמן לומר פרעתי ורי"ף ורא"ש ס"ל דוקא במקום שאין כותבין ס"ל לר"י שהיא נאמנת דשם הוה דוקא תנאי ב"ד וסברת אחרונים כדעת התוס':

יא **ומשביעין אותה סעיף זה הוא לשון הרמב"ם פי"ו דאישות ופי'** בטור שבועה זו היינו שמת וכתב בכ"מ וזהו תימא מאחר שמתירין אותה להינשא ממילא גובה כתובתה שהרי הוא כותב לה שאם תנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי וכמ"ש בפרק האשה שלום וא"כ אין מקום לשבועה זו והך משביעין אותה דנקט הרמב"ם היינו שבועת אלמנות כשאר אלמנות ע"כ לשונו וכ"כ הרב המגיד דהיינו שבועות היורשים ומו"ח ז"ל הקשה מדאמרינן במשנה אם נתיר ערוה החמורה לא נתיר ממון הקל משמע בלא שבועה כמו בהיתר ערוה ונראה דלק"מ דהיתר כל אחד לפי שייכות שלו דבערוה לא שייך שבועה ובממון שייך שבועה ע"כ אמר שפיר אם מועיל נאמנות שלה לפי מה דשייך ביה ק"ו דיועיל הנאמנות לענין ממון כפי השייך לו דאם לא היה הק"ו ה"א דאפי' בשבועה לא תיטול ומ"ש הכ"מ דאין מקום לשבועה זו מחמת שכתב לכשתנשאי לאחר תטלי כתובתך קשיא לי דא"כ אפי' שבועת היורשים לא תצטרך כיון שנתן לה נאמנות והוה כמו שפטרה משבועה כמ"ש בסי' צ"ט אלא ודאי דאין בלשון הוה פטור משבועה אלא תטלי בשבועה קאמר וא"כ אמאי לא תשבע ע"ז דודאי נאמן בשבועה קאמר ותו דכל הפחו' (ניחוש שמתכוונה) שבאה להוציא ממון וזה תלוי דוקא במיתת הבעל ולמה לא תשבע ע"י גלגול כיון שהיא מוכרחת לישבע שבועת אלמנו' שלא אתפסה צררי למה לא יגלגל עליה שמת וע"כ נראה עיקר כפירוש רבינו הטור שצריכה לישבע שמת עם שבועות היורשים כנלע"ד:

יב שגובה בלא כתובה כיון שבאותו מקום לא נהגו לכתוב איהו דאפסיד אנפשיה שכתב לה ולא ישתנה הדין בכך וזהו דעת הרא"ש ודיעה הראשונה היא דעת הרמב"ם שמביא בטור ועיין במ"ש לקמן סימן קט"ו בסייעתא דשמיא ולדידן אין נ"מ מזה דהא כבר קי"ל דאפי' במקום שכותבין גובה בלא כתובה בסברת האחרונים כמ"ש לפני זה:

יג **ואין עמה גט בדין זה כתב** בטור ואם הוא במקום שאין רשאין לכתוב גט מפני הסכנה היא נאמנ' וגובה הכל אפי' אין לה עידי גירושין עכ"ל והקשה ב"י דבגמ' מבואר דאי

ליכא עידי גרושין במאי נביא וי"ל דלר' יוחנן דאמר דאלמוה לאחר הסכנה כיון דמודה דאין נאמן לורם פרעתי אע"ג דאית לה מנו אבל לרב דלא אלמוה פריך שפיר עכ"ל ולפ"ז אם אומר לא גרשתיך אפי' בשעת סכנה הוא נאמן ועדיין תימה לי על הטור דאין ראיה מדברי התוספות האלו דאזלי לשיטתם בפ"ק דב"מ דף י"ז ד"ה לא אמר כלום דהא ס"ל דר' יוחנן ס"ל אפילו במקום שכותבין גובה בלא כתובה דמכח דאלמוה רבנן לכתובה במקום שאין סכנה ביש עידי גירושין ע"כ אלמוה רבנן גם במקום סכנה אפילו בלא עידי גירושין כמ"ש אבל לפי דעת הרא"ש שכתב בס"פ הכותב בשם הרמב"ן דגם רבי יוחנן ס"ל כשמואל דבמקום שכותבין דריעא טענת' כל שאין כתובתה ביד' אינה גובה כתובתה נמצא דלא אלמוה רבנן לכתובה כלל ולמה נימא דבמקום סכנה אלמוה טפי לדע' רבי יוחנן מן מה דאמרי' לרב ולא מהני ליה מנו וכבר זכר הטור לעיל בסי' זה המסקנא כדעת הרא"ש וע"כ צריך עיון כדעת הטור:

יד **שתובעת כתובתה** פי' ואע"ג דקי"ל האשה שאומרת לבעלה גרשתני נאמנ' חזקה שאינה מעיזה בפניו מ"מ כאן שתובעת כתובתה אינה נאמנת וזהו דעת הטור ע"פ תוס' והדיעה האחד הוא דעת הרמב"ם ס"ל דעיקר עכ"פ גובה מכח תנאי שכותב לכשתנשאי לאחר תטלי כתובה אבל בתוס' ליכא תנאי ב"ד שזה תלוי ברצון איש:

טו **ואין עמה שטר כתובה כו'**. הטור כתב וז"ל ואם הוציאה כתובה בלא גט שאמרה שאבד גיטה והוא שכבר הוציא כו' הקשה בפרישׁ על מה שכ' שאמר לא האמינו לי כו' דמשמע שאם יש עדים שכתב לה לא היה מחייבין אותו לשלם לה והא הטור סמוך קודם לזה הביא דעת הרמב"ם במקום שאין כותבין והוא הביא עדים שכ' לא הוה כמקום שכותבין והיינו דיעה ראשונ' של סעיף י' והי"א שהוא דעת הרא"ש דהי' גובה דאיהו דאפסיד אנפשיה ששינה מנהג מקום שלו שאין כותבין וא"כ קשה על הטור מכח דעת הרא"ש שלמה הוצרך לומר שלא האמינו לו וע"כ דחק לומר דה"ק לא האמינו לי במה שאמרתי שפרעתי לה אף שיש עדים שכתבתי לה כתובה ועכשיו אין כתוב' בידה (אין) זו ראיה על הפרעון משום שאומרים לו אתה הפסדת לעצמך ולא דק בפי' זה דהא הוא אומר בשע' הוצאת הגט אז חייבוני בב"ד לשלם מחמ' הגט אבל אינו אומר שכבר פרע קודם הוצאת הגט וא"כ איך יאמר שלא האמינו לו במה שאמר פרעתי תחילה קודם הוצאת הגט והוא עצמו לא אמר כך וקושיא מעיקרא ליתא בפשט הזה דהא דברי הטור הם תלמוד ערוך בפר' הכותב דף פ"ט במקום שאין כותבין ואמר כתבתי עליו להביא ראיה ופירש"י אי מייתי ראיה שכתב לא נביא עכ"ל אלא ברור דלק"מ דיש כאן שני חלקים בענין אם אין כותבין והוא אומר ששינה וכ' החלק הא' הוא באם טוען שפרע לה

ומביא ראיה כיון שאין בידה כתובה והוא כתב לה כתובה שלא כמנהג המקום בזה הוא מחלוקת כנזכר בסעיף זה דהרמב"ם פוטר הבעל ולהרא"ש חייב הבעל דאפסיד אנפשיה במה ששיה וחלק השני באם מודה שלא פרע אלא שאומר לא אפרע לך עד שתקרע הכתובה שכתבתי ואינו רוצה בשובר דס"ל לשמואל בגמ' אין כותבין שובר פי' דאין כופין לשלם הכתובה וליקח שובר אלא במקום שאין כותבין כתובה ושם א"א בתשלומין אלא בשובר ובמקום שא"א אלא בשובר כ"ע סבירא להו דכופין אותו לשלם וליקח אבל במקום שכותבין כתובה יש אפשרו' לקבל הכתובה ולהחזיר לו השטר כתובה ע"כ ס"ל לשמואל דאין כותבין שובר וזה מבואר בגמ' כאן בפ' הכותב ובפ"ב דכתובות דף ט"ז דאמרי' מקום דלא אפשר ודאי כותבין שובר וא"כ במקום שאין כותבין כתובה ממילא כולהו נשי באותו מקום כופין בעליהן ליקח שובר אלא שאם א' שינה מן המנהג בודאי יכול לומר ע"כ שניתי וכתבתי כתובה כדי שלא תכוף אותי ליקח שובר אם אגרשך ויהיה דיני כמו מקום שכותבין כתובה דאל"כ למה כתבתי לך כתובה ושניתי מנהג המקום בשביל זה בזה ודאי הזכות עם הבעל אף להרא"ש דפליג עם הרמב"ם וס"ל הוא דאפסיד אנפשיה בשינוי שלו כמו שזכרנו היינו לענין אם טוען שכבר פרע ולא השגיח ליקח הכתובה באותה שעה ממילא לאחר שתובע' אותו אח"כ לא מועיל לו להפטר מחמת שרוצה לשנות מנהג המקום שלו ורצה להיות כמקום שכותבין דא"כ למה פרע לה כבר היה לו ליקח שובר באות' שעה לכל דפחות משא"כ כאן שהיא מודה שלא פרע אלא שאינו רוצה ליפרע וליקח שובר בזה ודאי אם יש עדים שכתב לה כתובה היה טענתו טענה לכ"ע ולא כופין אותו ליקח שובר והוא ממש כמקום שכותבין כתובה ע"כ הוצרך רבינו הטור לומר לא האמינו לו במה שכתבתי לה והוצרכתי לפרוע ע"פ הגט וכתבו לי שובר ואבד כו' דאלו האמינו לו לא היה כופין אותו לפרוע וליקח שובר וזה סי' נכון ואמיתי בגמרא ובדברי הטור שכאן זכר שובר ולא למעלה בפלוגתא דרמב"ם והרא"ש אלא שם שטוען שפרע כבר וע"כ ודאי האמת כמו שזכרתי ברוך המדריכני בדרך האמת:

סימן קא

א ונשבעת אפי' לאחר שניסת דוקא שבועה אבל לא נדר דיש לחוש שמא הבעל יפר לה כמ"ש לעיל ס"ס פ"ו:

ב שגבתה מקצת הואיל שפרע קצת גלי דעתיה דעומד' (להתגרש) (צ"ל ליגוש) וליפרע:

ג במקום שאין כותבין נראה פשוט דאף במקום שאין כותבין אם שינה וכתב ושטר כתובתה בידה גובה לעום דלאו במקום תליא מלתא אלא בשטר כתובה בידה תליא

מלתא ולא זכר כאן המקום שאין כותבין אלא דשם אין רגילין לכתוב אלא סומכין על תנאי בית דין ובטור ובש"ע יש דילג וכצ"ל במקום שאין כותבין אם נותנין לה מזונות בבית בעלה גובה לעולם ואם כו':

ד נדוניא לעולם דזה הוה כמו שאר חוב ע"כ אם יש לה עדים כמה היתה ושלא נפרעה עדיין או שיורשים מודים אז לא שייך בה מחילה מחמת שלא תבעה:

סימן קב

א או גרושתו כן הוא בהדיא בגמ' פ' הכותב (כתובות דף פ"ו) אמר אמימר האי מאן דאיכא עלויה כתובת אשה וב"ח ואית ליה ארעא כו' משמע דבגרוש' איירי דהא נקיט דאיכא עלויה בטור נקט מי שמת ואלמנותו באה לגבות כו' וקשה למה שינה מלשון הגמרא ונראה דבגמ' לא אפשר למנקט אלמנה בדין זה דלפי דין נמ' מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לא לב"ח ולא לאשה אבל הטור כתב דינו אחר תקנת הגאונים דמטלטלי משתעבדי כקרקע א"כ הוה דין אלמנה כגרושה ע"כ נקט הטור כין זה באלמנה ועוד לפי מה שנעתיק אחר זה דסבירא ליה לרבינו תם דדין זה דוקא בגרושה קמ"ל רבינו הטור דלא קי"ל כן אלא כתירוץ בתרא:

ב **אם זמן של אחר כולי**. פי' זמנו של קנין:

ג **בזמן הזה אין לחוש וכמו שנתבאר לעיל סי' ק'**. וזה קאי על מה שכתב שם הש"ע סעיף י"א ומ"מ לא נהגו כולי:

ד אם זמן שניהם שוין כולי בסוגיא זו הקשה ב"י על דברי הטור והוא שלא בדקדוק כאשר נבאר בסייעת' דשמי' בפרק הכותב (כתובות דף פ"ו) איתא אמר אמימר האי מאן דאיכא עלויה כתובת אשה וב"ח ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי לב"ח יהבינן ליה זוזי ולאשה ארעא האי כדיניה והאי כדיניה פירש"י זה הלוה לו מעות וזו סמכה על שעבוד קרקע ומה שנתנה לו נכסי צ"ב דהיינו נדוניא הוא זכה בהן וזו צירפתן עם הכתובה על שעבוד קרקע ואי ליכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד לב"ח יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה מ"ט יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא פירש"י דיהבינן לב"ח משום נעילת דלת ולא חיישינן לאשה משום חינא לפי שיותר כו' ודוקא ששני השטרות נכתבו ביום א' אבל אם קדמה זמן הכתובה היא גובה עכ"ל והקשו התו' הא לעיל אמרינן במי שהניח פקדון ביד א' ויש ב"ח וכתובת (אשה) האשה קודמת משום חינא ותירץ רבינו תם דכאן בגרושה יש חשש נעילת דלת גבי ב"ח אבל לעיל דמיירי לאחר מיתה אין חשש נילת דלת דלא מסקי אדעתייהו על מיתת הבעל ועוד תירצו דין חילוק בין אלמנה

לגרושה אלא דלעיל אין דין ב"ח לגבות מטלטלין אלא מצד שהם פקדון ביד אחרים וכיון דאי יהיב נפקד ליתומים לא מצי למנקט ליה בדינא כו' הרי דלר"ת במקום שיש חשש נעילת דלת בטל מקמי' טעם חינא אל האשה אבל במקום שאין חשש נעילת דלת מועיל להאשה טעם חינא והאי סברא ודאי ישנה גם לתתירוץ בתרא אלא דלא מחלק בין חשש נ"ר בין גרושה לאלמנה א"כ הא דאמרי' בגמרא חשש דנ"ד ולא מועיל טעם חינא להאשה היינו דוקא באם יש הפסד פרעון לב"ח לגמרי דהיינו דאין לשלם רק לחד דהיינו סיפא דאמימר אבל רישא דמיירי שיש ללוה מעות וקרקע אין שם נ"ד אלא מעלת הב"ח מצד האי בדיניה כולי דהיינו שהב"ח הלוה מעות והאשה סמכה על הקרקע אבל נ"ד אין כאן דהא יש עכ"פ פרעון לשניהם ואין מעלת הב"ח מצד טעם נ"ד או מצד האי כדיניה כו' אלא באם זמן שניהם שוה אבל אם זמנם אינה שוה אין שניהם אלו מועילי' לב"ח דהיינו מצד שנזכר כסיפ' דאמימר אם אין לשלם אלא לא' אין כאן מעלת טעם נ"ד לומר שתדחה האשה לגמרי וכן מה שנזכר ברישא דאמימר אם יש קרקע ומעות אין מועיל מעלות האי כדיניה כולי לומר שהב"ח יטיל המעות אלא הולכין אחר המוקדם דהיינו באם אין לשלם רק לחד נוטל המוקדם הכל ואם יש קרקע ומעות המוקדם נוטל המעות אפילו אם האשה קודמת לב"ח היא זכתה וזה אנו לומדים מפירש"י שכתב דאמימר מיירי דוקא בזמן ששניהם שוה אע"פ שרש"י כתב זה על סיפא דאמימר דהיינו באין לו לשלם רק לאחר מ"מ הסברא נותנת דגם ברישא יש חילוק זה כמו שנזכר בסמוך ובזה מבוארים דברי הטור שכתב וז"ל ולכאורה יראה כו' אבל אם חפץ יותר בקרקע כו' שומעין לו אבל הרמ"ה כתב שאין שומעין לו כו' וכתב ב"י דפליגי הטור והרמ"ה בזה דהטור ס"ל טעמא משום נעילת דלת ע"כ עדיף הב"ח ליטול המעות והרמ"ה ס"ל משום האי כדיניה כולי ומכח זה הקשה על הטור במ"ש אח"כ ואם קדם המוקדם כו' ע"ש ודבריו תמוהים מאד דאי שייך נ"ד ביש קרקע ומעות למה הוצרך בגמרא לומר טעם אמימר בזה משום יותר שהאיש כו' והא די לנו במ"ש אמימר כן ברישא דהיינו משום נ"ד ובחנם דחק לזה דהדברים פשוטים כמו שזכרנו דביש קרקע ומעות אין שייך נ"ד אלא מצד האי כדיניה כולי לחוד ופלוגתא דהטור ורמ"ה הוא בזה דהטור פי' מ"ש בגמרא האי כדיניה כו' היינו דנתנו מעל לב"ח כיון שהלוה מעות ראוי לחזור לו מעות אם טוב בעיניו ליקח מעות ואותה מעלה שיש לו בלקיחת מעות יש לו ג"כ בקרקע אם חפץ בה דיש לו ג"כ זכות ע"ז שיהיה לו הברירה והרמ"ה ס"ל אדרבא דהאי כדיני' שקאי על האלמנה הוא בדוקא שתוכל לומר דוקא קרקע אני חפץ אבל כ"ע ס"ל דלא שייך נ"ד (רק) בסיפא דאמימר דהיינו באין לו אלא קרקעה לאחד מהם ונבאר עוד מ"ש הטור ואם

אין זמנם שוה המוקדם נותנין לו מעות כו' דקשה טובא כיון דבאין זמנם שוה אין שם מעלה לב"ח מן האשה ממילא הוה כמו שאר ב' ב"ח האחד מוקדם מחבירו ויש שם כדי חובת קרקע ומטלטלין דודאי לא שקיל מוקדם המעות דבזה לא מהני הקדימה ה"נ נימא בהאי בעל חוב ואשה ונראה לתרץ כיון שיש עכ"פ לב"ח מעלה מצד האי כדיניה כו' ולאשה יש מעלה מצד חינא ודוקא כשזמנם שוה מכריע מעלת הב"ח על מעלת האשה אבל לא בזמן שאינן שוה אז מכריע מעלת המוקדם לכל א' דהיינו מעלת של המוקדם קודמת למעלה שיש להמאוחר ע"כ אזלינן בתרי' משא"כ בשאר ב"ח אין מעלה נוספת לשום א' על מעלת הקדימה אש לא אזלינן בתר מוקדם ומה שהקשה ב"י כאן לק"מ מכח מה שזכרנו:

ה **אפילו יש לה נידוניא כו'** עיין במ"ש בסעיף שאחר זה:

ו היו כתובין בכתובתה כולי זהו לשון הרמב"ם והטור הביאו וכתב אחר זה ורש"י לא פי' כן אלא דין צ"ב כשאר הכתובה עכ"ל וכתב ב"י ואפשר דלא השוה רש"י צ"ב לכתובה אלא היכא דאיכא זוזי וארעא דלב"ה יהבינן זוזי ולאשה ארעא משום האי כדיניה אבל היכא דליכא אלא לחד מיניהו דאמרינן דלב"ח יהבינן ולא לאשה אפשר דאף לרש"י היינו דוקא בעיקר כתובה אבל בנדוני' הרי היא כשאר ב"ח וחולקת עמו אם זמנם שוה עכ"ל ורמ"א בסעיף ד' כתב אפילו יש לה נדונדיא כו' והיינו כדעת רש"י וכאן לא כתב שיש פלוגתא על דברי הרמב"ם משמע שהיה ס"ל דדברי ב"י דרש"י מודה לרמב"ם באם אין אלא לחד ממילא האי סעיף ה' מיירי דוקא באם אין שם אלא לחד וק"ל דהא רש"י פי' הטעם דבאם אינו אלא לחד דב"ח עדיף משום נ"ד וא"כ גם בנדוניא שייך נ"ד ומאי שנא מעיקר כתובה ונלע"ד שמחלוקת רש"י ורמב"ם תלוי בפי' הפשט בגמרא בסיפא דאמימר דאי לא חזיא אלא לחד דיהבינן לב"ח משום דיותר משהאיש רוצה לישא כו' דרש"י פי' דיהבינן לב"ח משום נ"ד אבל באשה אין נ"ד משום דיותר כו' וא"כ אין חילוק בין עיקר כתובה לנדוניא דתרוויהו יש משום נ"ד (לב"ח) אבל הרמב"ם כתב שם בפי"ז דאישות ואם נשאר כלום תטול ואם לאו תדחה מפני הב"ח שהרי ב"ח הפסיד והוציא מעותיו והאשה לא הסירה דבר שיותר משהאיש כו' עכ"ל א"כ לא ס"ל טעם נ"ד אלא מטעם שהפסיד ולפ"ז שפיר מחלקינן בין נדוניא לעיקר כתובה דבנדוניא גם היא יש לה הוצאה והפסד מה שנתנה לבעלה וא"כ יש מחלוקת שפיר בין רש"י לרמב"ם אפי' באין לשלם אלא לחד וא"כ (אין) לנו להלכה מה שכתב רמ"א בסעיף ד' אפי' יש לה נדוניא כו' דבזה יש מחלוקת בין רש"י לרמב"ם והש"ע הביא דברי הרמב"ם כאן דנדוני' הוה כשאר חוב בכל גווני אלא דנ"ל להשוות דעת הרמב"ם עם רש"י דכבר כתב ב"י לעיל

סי' פ"ח דיש חילוק במקומות בענין כתובת צ"ב דבארצות רומניא והמערב כותבין לצ"ב בפרט דהיינו שהכניסה לו כלי פלונית בסך כו' אבל אנו אין כותבין שום כלי בפרט אלא כוללים הכל כו' ונראה שהרמב"ם מיירי כמו בארצות מערב ע"כ חלוקה נדוניא דהיינו צ"ב מעיקר כתובה ובהדיא כתב שם ב"י דהרמב"ם היה מנהגו כארצות המערב וא"כ רש"י לא חולק ע"ז אלא היה לו מנהג כמו אנחנו שכוללין הכל כמ"ש רש"י בדיא שצירפתן עם הכתובה ובזה מודה גם הרמב"ם דנדוניא הוה כמו עיקר כתוב' כנ"ל נכון מאוד בייעתא דשמיא:

ז **הערב לאשה**. בגמרא מ"ט מצוה קעביד ולא מידי חסריה וכתב בהנחית מרדכי דגיטין וז"ל ב' טעמים קאמר חדא דמצוה קעביד ועוד דלאו מידי חסריה ופעמים שנעשה זה בלא זה כגון שנעשה ערב לנכסי צ"ב בשעת נשואין דחסריה ממון אבל מצוה קעביד ואי נעשה ערב לאחר נשואין מן הכתובה ובקנין דערב שלא בשע' מעש' בעי (קנין) התם לאו מידי חסרי' אבל מצוה ליכא כיון דכבר נעשו הנשואין ואי בעינן הנהו תרי ביחד א"כ בהנהו תרי מילי דפר שי' דליכא אלא חדא משתעבד שפיר עכ"ל:

ח בערב דנדוניא חייב כשאר ערב כי דוקא במנה ומאתים דאין שם חסרון כיס אינו משתעבד אבל בעד הנדוניא הוה כמו שאר חוב:

סימן קג

א ושלא בהכרזה דדוקא אם מוכרים ב"ד כדי ליתן לה אז צריך הכרזה משום דאם יטעו בפחו' משתו' ההפסד על היתומים משא"כ בהיא עצמה מוכרת מפסד' לעצמה אם תפחו' ע"כ א"צ הכרזה והא דמוכר' שלא לבב"ד הטעם משום שאין אדם רוצה לתתבזה אשתו בב"ד או משום חינא ונ"מ לגרושה למ"ד משום חינא איכא ולמ"ד משום ביזוי גרושה לא איכפת ליה ביזויה וכ"כ בסעיף ג' להלכה כטעמה דביזוי:

ב **ולכן אף אם מכרו ב"ד כו'** ז"ל תשוב' הרא"ש כלל ס"ג וששאלת על קרקע של יתומים שהכריזו ב"ד למוכרה להגבו' לאלמנה כתובתה ואחר ההכרזה מחלה ליתומים כתובתה ושלחה מצד אחר מורשה שלה להגבו' כתובתה ומכרו ב"ד הקרקע וכתבו אחריות המכר על היתומים ועתה רוצים היתומים להוציא הקרקע מיד הלוקח כי אומרים שלא כדין מכרוה כי כבר מחלה להם אמם כתובתה תשובה מרמה עשו ולא תעשינה ידיהם תושיה כי בית דין כדין מכרוה כי לא ידעו מחילה טמירתא ואחריות המכירה על היתומים ואי אינש דעלמא הוה מוציא הקרקע מיד הלוקח (היו) היתומים (מחויבים) ליפרע כי אחריותו עליהם להעמיד הקרקע ביד הלוקח או לפרוע לו דמי הקרקע ועתה נמי שהם

עצמם באים להוציא מיד הלוקח האחריות עליהם וממילא נשאר הקרקע ביד הלוקח עכ"ל ובטור ס"ס ק"ד מביא תשובה אלא שכתב שם בסוף הלכך אינה מחילה וישאר הקרקע ביד הלוקח עכ"ל. וקשה כיון שאין כאן מחילה כיון דטמירתא הוה והוה כמו מתנה טמירתא בח"מ סי' רמ"ב א"כ המכירה היא מכירה גמורה ופשיטא שזכה הלוקח ומה לנו להזכיר אחריות כאן ובפרישה סימן ק"ה כתב בשם רש"ל דטעם הרא"ש כאן משום שכבר הכריזו עליה הב"ד וא"כ היה להם לפרסם הדבר והיינו מרמה עכ"ל נראה כוונתו דודאי בעלמא מחילה טמירתא היא מחילה שפיר ול"ד למתנה דשם אמרינן שלמרמה עשה כן בסתר משא"כ מחילה שאין בה רמאו' אלא דכאן כיון שהדבר ניכר שנעשו רמאו' א"כ ה"ל כמו מתנה טמירתא ומ"ה לא הוה מחילה והא דזכה אחריות בכדי נקטי לרמז שיש כאן מרמה דהא היתומים בעלמא האחריות עליהם להשגיח בטובת הלוחק ודוגמא לזה יש לומר כאן דהם גורמים ביטול המכירה מחמת שלא פרסמו המחילה וא"כ אין דין זה תלוי כלל באחריות ולא נקטי' אלא לדוגמא בעלמא ומ"ה לא כתב הטור תשובה זו בסימן ק"ג ששם כתב גוף הדין של האחריות שהיא על היתומים אלא בס"ס ק"ד ששם מיירי בדיני מחילה להורות שאין כאן מחילה כיון שהיתה הכרזה ונעשה מרמה בדבר אלא שלשון רמ"א כאן אינו מדוקדק שתלה דין זה בדין אחריות על היתומים וא"כ אם היה נכתב בפירוש שלא יהיה אחריו' על היתומים היו היורשים מוציאין מן הלוקח וזה ודאי אינו דאין להוציא הקרקע ממנו עד שיקבל מעותיו דלמה יפסיד הוא בחנם והאשה שקבלה המעות שם ודאי צריכה להחזירה אלא דשם מיירי שהאשה פזרה המעות וא"א לקבל ממנה ע"כ לא היה לו לרמ"א לכתוב לשון ולכן בזה גם גוף הדין אינו בענין שזכר רמ"א אלא בדרך שזכר הרא"ש דהיינו שנזכר שהיה שם ערמה אז המחילה בטילה:

ג אם ב"ד מוכרים כולי ז"ל הטור אם ב"ד מוכרים ונותנים לה אינה נשבעת אלא שלא אתפסה צררי ושלא תפסה היא משלו כלום ואם היא בעצמה מכרה צריכה לישבע שבועות צררי ושלא גבתה יותר ושלא זלזלה בנכסים עכ"ל נראה מבואר דבריו דמכירת עצמה מוסיף שבועות שלא זלזלה אבל שבועה שלא תפסה ודאי אין חילוק בה אלא שיש בזה שינוי לשון דהיינו במכירת ב"ד אין שייך לשון שלא גבתה יותר דהא לא גבתה כלום כי אם ע"פ ב"ד ע"כ נשבעת שלא תפסה מעצמה כלום אבל במכירה עצמה שהיא גבתה מעצמה צריכה לישבע שלא גבתה יותר מן המגיע לה ובכלל הזה שלא תפסה מעצמה דאלו תפסה יותר הוה גבתה יותר דהרי הכל נעשה עפ"י עצמה זהו פשוט לע"ד אלא שבפרישה כתב במכירת עצמה ג"כ תשבע שלא תפסה יותר אלא שרבינו קיצר

וכתב שבועת צררי שהוא לשון הגמ' עכ"ל ולא דק בזה (דזה) אינה אלא (במכרו ב"ד כ"כ הטור) עוד כתב שם בפרישה וז"ל ושלא תפסה היא משלו נראה דשבועה זו היא ע"י גלגול דשבועות צררי ומ"ה בגרושה שאינה נשבעת אצררי אינה נשבעת שלא תפסה בטענת שמא וא"ש נמי הא דמסיק רבינו בס"ס (צ"ח) וז"ל אבל לרש"י אפילו אם נאבדו אותן שייחד לה א"צ שבועה דתו (לא) מייחד לה אחריני דקשה הא אעפ"כ תתחייב שבועה שלא תפסה משלו כלום אלא ודאי לא משבעינן לה ע"ז בטענת שמא כ"א ע"י גלגול שבועה דצררי עכ"ל ואני הוכחתי בסי' צ"ז דשבועה שלא תפסה אינה קשורה בשבועת צררי אלא שהיא תביעה אחרת בע"פ אלא שאין לה מקום אם היא לא תובעת כתובתה אבל כשתובעת אז יש עליה לישבע אף שבועה זו כיון שבאה להוציא וא"כ ההיא דרש"י שזכר הטור ס"ס צ"ח דאם נגנבו או אבדו המטלטלין שא"צ שבועה היינו שבועת צררי שהיה טענה שהכתובה נפרעת כבר מבעלה זה א"צ לישבע אבל השבועה שלא תפסה משלו כלום דרך גניבה זה אינו תלוי בכתובה אלא כתביעה אחרת בע"פ ויש עליה חיוב כל שבאה להוציא ממון והא דאמר בגמ' שם בפ' עאפ"י דבייחד לה מטלטלין א"צ שבועה היינו שבועת כתובה שהיא צררי ואין שם עסק בשבועת תפיסה אלא מקומה בפ' הכותב בסוגי' דהמושיב אשתו חנונית ומ"ש דגרושה א"צ לישבע על תפיסה דבר זה אינו כמבואר בסימן צ"ג דגרושה נשבעת על הכל והיינו כשהמגרש אומר שתשבע וביתמי אנן טעינן שתשבע על הכל עיין סימן צ"ז:

ד ולקחה לעצמה דאמרינן לה מאן שם לך מי החזיקך באלו הכנסים שאין אדם יכול לזכות במקח אלא מיד המקנה לו וי"א ס"ל דב"ר הדיוטות כמו יושבי קרנות הם לפיכך אינה חזקה:

ה אלמנה שהיתה כתובתה כולי ז"ל הטור היתה כתובתה ר' ומכרה שוה ר' בק' והוזל שאינו שוה אלא ק' והיה רוצה לקיים כו' התו' כתבו ע"ד תימא קצת אף על גב דהוזל המקח מ"מ תחזור בו לגבי הלקוחות שהרי המכר לא היה כלום ותחזור הקרקע להיתומים וי"ל הואיל ובשעה שקיבלה הקרקע היה שוה ר' מיד רצתה להוציא הקרקע מרשות יתמי ולהכניסה לרשות הלוקח והרי היא כמי שנתכוונה לקנות הקרקע עכ"ל וזה העתיק בטור אלא שהוסיף וכתב והיא רוצה לקיים המקח והקשה ב"י כיון דטעמא דדין זה דהוה כאלו כוונה לקנות הקרקע א"כ מאי אירי' היא רוצה לקיים המקח אפי' אינה רוצה נמי עכ"ל ונראה לי ביאור דברים אלו דלק"מ קושיית התוספות הנ"ל בדרך זה דכיון דיש כאן ביטול מקח והוה כאלו לא היה המקח כלל אם כן חזרה הקרע ליתמי וכאלו היא באה עכשיו לתבוע כתובתה צריכה לשלם מחדש ר' שלה וע"ז תירצו כיון

שהיא עסקה במכירה הנ"ל ממילא היורשים נסתלקו ממנה כאלו היא קנתה הקרקע מהם באותה שעה וקבלה ר' כיון שהיתה שוה ר' וא"כ ל"ק מה שהקשה ב"י דהיינו בזה הענין שנבאר דאיתא בסיפא בשוה ק' ומכרה בר' דהריוח ליתמי וכלל בזה הא דיש כאן ב' חלקים הא' הוא לפי סך שהיה שוה באמת הב' הוא לפי ערך המקח שנמכר דבר זה והנה בשניהם הפסידה האשה דהיינו ברישא שנתאנה האשה אזלינן בתר שוויה הדמים לא בתר המקח וההפסד שלה שנתקבלה ר' כשיעור השיווי ובסיפא שנתאנה המוכר אזלינן בתר שיעור המקח והריוח ליתמי והטעם בגמרא דהריוח הכל לבעל המעות דהיינו יתומים ששלחוה למכור ולא היא שהיא אינה אלא שליח ובזה צריך אתה לומר שזה דוקא באם הסכים הלוקח שיהיה המקח קיים אע"פ שנתאנה דאל"כ הרי המכר בטל והקרקע בחזקת יתמי ואין שייך כאן להזכיר החילוק דמי יקח הריוח דהא אין כאן מקח כלל אלא ודאי דמיירי שהלוקח מרוצה במקח וע"כ המקח קיים וע"כ נוטלים היתומים שהם המשלחים את האשה ליקח את הריוח אבל ברישא שנתאנה האשה ודאי אם לא הסכימה האשה במקח אחר שנתאנית צריכה היא לקבל ההפסד וזה פשוט כיון שכבר הוה כאלו קנתה היא הקרקע באותה שעה שמכרה ללוקח ואזלינן בתר שווי הדמים דהיינו ר' ולא אזלינן בתר המקח דהא נתבטל אח"כ מאחר שהיא אינה מסכמת במה שנתאנה והדר לרשותה כיון שהוא שלה אלא אפילו אם היא רוצה במקח ונשאר קיים דניזול בתר המקח קמ"ל דאפי' הכי אזלינן בתר שיווי הדמים ולא בתר המקח ואם כן הא דנקט ברישא שהוא רוצה במקח היינו לרבותא ועל כרחך לומר כן דאי אפשר לומר כן שברישא לא הפסידה האשה אלא אם היא רוצה דוקא ודאי תמוה וכי בשופטני עסקי' דלמה תתרצה היא במקח ואם כן הא דנקט ברישא שהוא רוצה במקח היינו לרבותא ועל כרחך לומר כן דאי אפשר לומר כן שברישא לא הפסידה האשה אלא אם היא רוצה דוקא ודאי תמוה וכי בשופטני עסקי' דלמה תתרצה היא במקח כדי שתבא לידי הפסד אלא ודאי שנקט דבר זה לרבותא דאפי' הכי ההפסד שלה וכ"ת מנא ליה לטור רבותא זו הא לא קשה דבסיפא שנתאנה הלוקח שם מיירי דוקא בלוקח מסכים דהא אזלינן בסיפא בתר סך המקח וא"כ צריך להיות המקח קיים וכיון דרישא וסיפא בחדא מחת' מחתינהו ממילא ברישא מיידי ג"כ אפי' באשה שנתאנית מקיימת המקח והמקח נשאר קיים אפ"ה לא אזלינן בתר המקח אלא בתר שיווי הדמים וההפסד שלה כנ"ל נכון מאד בס"ד:

[1] **ואפילו היא אומרת אני אחזיר כו'** ול"ד מ"ש בסעיף שקודם לזה במכרה שוה ר' בעד ק' דהמכר קיים וההפסד שלה כבר תירץ ב"י שאני הכא דהכתובה לא היתה אלא ק' נמצא

דהמותר על ק' אין שייך לומר שיהיה ההפסד שלה לנכות לה מכתובתה משא"כ לעיל שכתובתה ר' שייך לומר ההפסד שהוא מותר על ק' ינכו מכתובתה וכן איתא במתני' בהדיא בזה היתה כתובתה מנה כו' ויפה תירץ וכן איתא בסי' צ"ג היכא דמכרה למזונו' שוה מנה ודינר במנה דהמכירה בטלה דגם שם לא שייך לומר שהפסד יהיה שלה דהא אין כאן חיוב אלא בעד המזונות ומה שתקבל מן הלוקח יהיה לך למזונות להבא ועד יום המכירה אין שום חוב שנאמר שהיא תפסיד דדוקא בכתובה שכבר יש לה חיוב אמרינן שהמותר תפסיד ממה שחייב לה כבר וא"ל עד הטור שלא זכר האי מלתא שאין לה אלא כתובה מנה הא ל"ק מידי דהא סיים על זה אפי' רוצה ליתן ליתומים מה שטעתה ולא אמר שינכה לה מכתובתה אלא ודאי מבואר שמרמז דלא היה לה כתוב' רק פחות מדמי המכירה וזה ברור לע"ד:

ז **היתה כתובתה כו'** זה דעת רבינו האי בטור ועיין בח"מ סימן קפ"ב, מה שכתבתי שם במחלוקתם בזה:

סימן קד

א או ס' יום ואע"ג דאי השבת ליומי דאכרזתא לא הוה אלא י"ח כיון דמשכי מלתא שמעו אינשי וכתב הר"ן פי' אם מתחילין ביום ב' נמצא שכלין ה' שבועות ביום אחד וישארו עוד ארבעה ימים עד כלות ס' יום והאחד מן הד' ימים מתחיל ביום ב' והרביעי ביום ה' נמצא בין הכל י"ח ימים:

ב ולהחזיר האונאה פירש להכירח הלוקח שיחזור האונאה יש חולקין דאין ליפות כח בית דין מכח הלוקח דא"ה לא מזבני מנייהו:

ג **ויש חולקים הוא דעת הרא"ש** בטור דסבירא ליה כשם שהב"ד יכולים לבטל כן הלוקח:

ד **אפילו בכל שהוא כו'** יוכל המשלח לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי שבשאר אדם המוכר את שלו אמרינן שמחל אבל השליח לא מצי למחול מה שאין כלו:

ה **וזכה המשלח ביתרון** פירוש בפחות משתות אבל בשתות כבר כתב בסעיף ה' ויש חולקין כאן הביא הטור תשוב' הרא"ש ובש"ע הביאה רמ"א בסימן ק"ג עיין מה שכתבתי שם עליה:

סימן קה

א **אין להם כלום** בטור סיים ע"ז ולפיכך אין הלוקח קונה אותה אלא בדבר מועט ולכאורה תמוה הוא לאיזה צורך כ' כן ונראה שכתב דבר זה דרך פירש על מה שנזכר בגמרא בהרבה דוכתי שאשה מוכרת כתובת בטובת הנאה דהכוונה למכירה שזכר הטור באיזה אופן היא ואין דרך לקנותה אלא בדבר מועט ע"כ קראו חכמים למכירה זו טובת הנאה:

ב אבל אם היא בחייה צריכה לישבע לעיל סימן צ"ח ס"ק ג' מבואר אפלו אם כתב לה פטור על השבועה לא מהני נגד הלקוחות וכאן לא הוצרך לכותבו רק דרך כלל דסמך על מ"ש שם כנלע"ד:

ג צריכ' לישבע שלא נפרע כבר זכרנו בסי' צ"ו וצ"ט דגרושה כשהבעל אומר שתשבע ואלמנה מן היתומים שוים וכן נמי כאן:

ד קודם המכר אינה נאמנת א"ל להימנ' במגו שאם היתה רוצה למחול דאי היתה מוחלת צריכה לשלם ללוקח כל הדמים הנזכרים בכתובה אבל אם נפרעת קודם אינה משלמת (רק הדמים שקבלה מן המוכר דהוה מקח טעות אשר"י ואפי' לדברי המפרשים דכל מוחל לשטר חוב אינו חייב לשלם אלא דמי מכר מ"מ כ"ע לאו דינא גמירי והיה יראה למחול דסברא שמא תתחייב לשלם כל דמי השטר אבל מה שאמרה שנפרע' קודם המכר דבר ידוע הוא כיון שמקח טעות היה הדמים חוזרין אשר"י:

ה **לא הפסידה שום דבר מתנאי כתובה** פי' אפי' לאחר מיתת בעלה אבל אין בכלל זה מזונות שאחר מיתת בעלה ודאי הפסידה כמ"ש בפי' צ"ג סעיף ח' ע"ש וטעמא דמוכרת גרע ממוחלת הוא משום דגבי מוכר' אמרינן דזוזי היא דאנסוה למכור הלכך לא פקע זכותה:

ו **א"צ לא קנין כולי** בטור העתיק בלשון זה כשאר מוחלין וכ' ש"ל ע"ז והא דכ' בשם הרא"ש לעיל דמחילה טמירתא לא הוה (מחילה) היינו משום שכבר הכריזו עליה בב"ד וא"כ היה לפרסם הדבר והיינו מרמה עכל עמ"ש בסי' ק"ג סעיף ב':

ז **ויורש הכתובה** בטור כ' מכח אביו וכ' רש"ל ומ"מ צריך לשלם מה שנתן הלוקח כמ"ש בח"מ סימן ס"ו ואני כתבתי בפ' הכותב סימן ט"ו שאין היורש יכול למחול בכה"ג עכ"ל:

סימן קו

א איבדה עיקר כתובתה דאמרי' כיון שחלק לה כבוד לחלק בין הבנים ודאי מחלה וע' סי' ק"ז סעיף ה' מזה:

ב **ולפי מה שתקנו הגאונים כו'** תמוה למה לא הביא הטור דבר זה ולא כ' רק דין התלמוד אבל לדידן הוה מטלטלין כמקרקעי בכל מילי ואפילו אם חלק לבניו קרקע ולא מטלטלין הוה כאלו חלק לה ג"כ קרקע וכ"כ בש"ג:

ג ושתקה י"א שצריכה לקיים הוא דעת ראב"ן במרדכי ר"פ אלמנה ניזונית וז"ל שם בקיצור נשאל לראב"ן על בנו של ראובן היה לו זקוק וחצי ביד שמאון וחלה הבן ושלח אחר עדים וצוה בפניהם ונתן אותו זקוק וחצי לראובן אביו ולא מיחתה אשתו והקל מעליו חליו ועמד על משענתו ואח"כ הכביד עליו חליו ושלח עוד אחר שמעון וא"ל בפני עדים כבראשונה ואז מיחתה אשתו ונפטר לעולמו וקיים שמעון דברי המת ואח"כ תבעה היא את שמעון לדין והשיב נ"ל שעשה שמעון כדין ואין לאלמנה על שמעון כלל שאפי' לא צוה בנו של ראובן כן היה לו לתת לראובן שהרי הוא יורש את בנו דתנן בפ' הכותב מי שמת והיה עליו כתובת אשה וב"ח ויורש כו' ר' עקיבא אומר ינתן ליורש שכולם צריכים שבועה (ויורש א"צ שבועה) והלכה כרבי עקיבא והכא כיון שצריכה שבועה כתובה ינתן לאב שהוא יורש וכו' וכ"ש הכא שצוה לתת לו ומצוה לקיים דברי המת כו' ואי משום דמיחתה בשניה הא קיימא בראשונה ועוד בשניה היה מעמד שלשתן ועוד הא מעשים בכל יום שאדם נותן מטלטלים בלא דעת אשתו כו' ואם מה שחייבו שמעון מדר"נ וכו' הא לא אשכחן דמקיל בתרי קולא בכתובה דלרבי מאיר דאמר מטלטלין לא אשתעבדי לכתובה לא ס"ל כר"נ עכ"ל ולא ירדתי לדעת הראב"ן דמ"ש תחלה ממתני' ר"פ הכותב דאמר ר"ע ינתן ליורש הא איתא שם דהיה לו פקדון ביד אחר ופרש"י שם בדף פ"ד וז"ל אע"ג דלא משתעבד מטלטלי דיתמי לב"ח ולכתובה הכא דלאו ברשותייהו מנחי ס"ל כו' משמע אלו הניח קרקע אין ליורשים בהם כלום נגד ב"ח וכתובת אשה ועכשיו בתר תקנת הגאונים והוה מטלטלים משתעבדים כמו קרקעות כל זמן שהן בני חורין ומ"ש אח"כ דהמתנה קיימת מצד מצוה לקיים דברי המת קשה הא קי"ל בח"מ סי' רצ"ב לא אמרי' לד"ה אלא בהשליש עכשיו ביד שליש אותו דבר ומ"ש מדלא מיחתה אשתו בראשונה ק"ל טובא דא אמרי' כאן המחלק כל נכסיו לבניו ונתן לאשתו כל שהוא (משמע) דדוקא במחלק כל נכסיו ואמרי' משום שחלק כבוד מחלה כתובתה תיפוק ליה מצד כיון ששתקה בשעת החילוק שלו מחלה לו ואפילו לא חלק כל נכסיו דהא ודאי מיירי כאן בשתקה דאל"כ אין שייך לומר שחלק לה כבוד כיון שהיא אינה מסכמת לו וגם מ"ש אח"כ לא מקלינן בתרי קולא זה לא שייך אחר תקנת הגאונים דמטלטלי הוה כקרקע ואדרבא מצינו לעיל דבכתובה יש משום דר"נ כמ"ש הרא"ש הביאו ב"י ר"ס ק' והביאותי לעיל סי' צ"ו סעיף ו' גם מ"ש דהבעל יכול לטעון לאחר מטלטלים שלו אנן

לא קי"ל הכי אלא כתובה נגבית ממתנת ש"מ כמ"ש בסי' ק' והי"ח שמביא רמ"א הוא דעת מהר"מ במרדכי פ' י"נ על ראובן שטוען על אמו שאביו צוה בשעת מיתתו לתת לו כך וכך כו' ואף אם בפניה מחלק וצוה ושתקה לא הפסידה כתובתה אא"כ חולק כל נכסיו ושייר קרקע כל שהוא כו' עכ"ל וזה מבואר כמו שהקשתי כאן על דעת הראב"ן ולענין הלכה אף אם אין דעתי מכרעת מ"מ נראה לסמוך על דעת מהר"מ שגם רמ"א מביא דעתו כאן ובח"מ סי' רנ"ב סעיף א' דעת מהר"מ באחרונה ותו דהא כתב רמ"א סי' רנ"א בח"מ בשם מהרי"ק דכל היכא שיש פלוגתא דרבוותא אם זכה המקבל עליו להביא ראיה וכ"ש כאן דטי מסתבר דעת מהר"מ מטעמים שזכרתי כאן שיש להקשות על הראב"ן ע"כ אין שתיקתה מפסדת כתובתה אא"כ בדרכים הנזכרים בסי' זה אלא עד שתאמר בפי' שמסכמת לזה ויש דרך ששתיקה מהני דהיינו מה דאיתא פ' זה בורר וז"ל ונשאל לראבי"ה על עסק אלמנה שציוותה בשעת מותה לתת מנכסיה לפלוני קרובה ז' זקוקין והבן שתק ואחר מותה אומר שלא נשבעה על הכתובה ומה ששתק מפני שלא רצה להכעיסה והשיב כיון שצוותה בפניו ושתק הוה כאלו הודה שיש ז' זקוקים בידה שאין לו חלק בהם ואיך שבאו לידה בין במציאה בין שמעיסתה הודה שדם שלה עכ"ל צ"ל שגם מהר"מ מודה בזה דע"כ לא אמר מהר"מ דלא מהני שתיקה אלא בדבר ברור שהוא חייב כגון כתובה דעומדת ליפרע עכ"פ אחר שתשבע ואתה בא להפסידה מכח ששתקה בשעה שחילק בעלה בזה אין כח לומר שתפסיד ע"י שתיקתה דאפשר לומר שהיא סומכת על שטר כתובתה ומה לה לויכח עמו בזה אבל בכאן בנ"ד דהיינו דראבי"ה דהנכסים כבר בידה ואין לי חוב עליה רק להכריחה לשבועה והיא חולקת מנכסיה לאחרים בפניה ושותק סברה היא כמו ששתק עד עתה ולא ביקש ממנה שבועה על הכתובה כך הוא בדעתו גם עתה והודה שאין מבקש ממנו שבועה וזה מהני כאן כיון שעשתה מעשה ונתנה לאחר כנלע"ד נכון בס"ד: (דברי המגיה כתב ב"ש בסק"ז י"א שצריכה לקיים כו' וטעמו משום דס"ל דהש"ס איירי כשמחלק נכסיו שלא בפניה אז דוקא כשכתב לה ג"כ הפסידה אבל אם נותן בפניה ושתקה הוה מחילה עכ"ל ואינו נראה כלל דהא אמרי' בפ' י"נ דף קל"ב הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה ופריך שם משום דכתב קרקע כ"ש אבדה כתובתה אמר רב כו' ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת כו' ואותבי' שם מת"ק דס"ל כתיבה וקבלה בעי כו' אמר ליה רבא לר' נחמן מר כמאן ס"ל א"ל שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים איבדה כתובתה ופירשב"ם דר"נ כשמואל רבו ס"ל דאמר במחלק לפניה והיא שותקת ואע"ג דאיתותב היינו אליבא דרבנן ור"נ אמר אליבא דר' יוסי כו' וכן כתב האלפסי

והרא"ש א"כ לפי דבריו קשה מאי דוחק' לר"נ לאוקמי כיון דעשאה שותף בין הבנים איבדה כתובתה לימא ג"כ כשמואל כיון דמחלק בפני' ושותקת איבדה כתובתה וס"ל כר' יוסי דבכתיב' לחוד מהני אלא ודאי דמטעם שתיקה לא הוה מחילה כלל דיכול לומר נחת רוח עשיתי לבעל רק מטעם דעשאה שותף בין הבנים ועשה לה כבוד מחלה על כתובתה וא"כ אין חילוק בין בפניה בין שלא בפניה מחלה מטעם הכבוד שעשה לה ולכך מוקי לה רב אלפסי להא דר"נ אף שלא בפניה ולהקל מכל הני אמוראי דלעיל וכן דעת הרא"ש והרמב"ם אבל בלא חלק לה מנכסיו כלל אין טעם שיאבד כתובתה בשביל שתיקתה דיכולה לומר נ"ר עשיתי לבעלי כמ"ש הרמב"ם אליבא דשמואל וז"ל אבל אם לא נתן לה כלום שתיקה אינה אלא כדי לעשות נ"ר לבעלה אף בפניה עכ"ל ורש"י ס"ל דבעינן בפניה וגם שיתן לה חלק ויעשה אותה שותף בין הבנים אז מהני שתיקתה אבל שלא בפניה או בפניה ולא עשאה שותף בין הבנים לא מהני שתיקתה כי יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי עכד"ה):

ד **ואינה יכולה לומר כו'** נ"ל טעם בזה דאף ע"ג דבמקח ששקונים מבעל לבדו יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי היינו במקום שהיא בשב ואל תעשה דהיינו שהיא שותקת אבל כאן שאומרת בפירוש אין בודאי מועיל אמירתה:

ה **ואם קבלה קנין כו'** (חסר כאן סעיף זה):

סימן קז

א אלא אפוטרופוס דאומדן דעת הוא דאין אדם נותן כל אשר לו לאשתו ומניח בניו או יורשיו אלא דל עשה כן אלא כדי שיכבודה יורשים:

ב ואבדה כתובתה הג"ה זו אין לה ביאור ועיין מ"ש בסעיף שאח"ז:

ג כל אשה וכו' הכלל בזה דאשה שנתן לה הבעל מתנה בענין שלא שייך שם לומר שלא עשאה רק אפוטרופס ממילא הוה מתנה גמורה באותן נכסים שנתן לה והנה אשה זו יש לה ב' זכיות על אלו נכסים האחד מצד שעבוד כתובתה שכל נכסים משועבדים לה הב' מצד מתנה זו שנתן לה אחר הנשואין וא"כ נמחל הזכות האחד ויש נ"מ בין הנך תרי זכיות אם יש ב"ח שהוא מוקדם לזמן שנתן לה המתנה ממילא יש לו כח לטרוף נכסים אלו ואם ניזול בתר זכות הא' תחזור היא ותטרוף מן הב"ח מכח כתובתה שהיא קודמת לב"ח אבל אם ניזול בתר זכות ב' מצד המתנה ממילא זכות שלה בטל הוא מאלו הנכסים דכיון דנמחל שעבוד הכתובה מאלו נכסים ולא נשאר רק זכות מתנה כו' ב"ח זוכה שפיר בהם וקיי"ל כחכמים דזכות השני הוא עיקר דאומדן דעת היא דניחא לה במה שעשה לה

כבוד כגון שנתן לה הבעל ואע"ג שאם בא ב"ח ויטרפם מ"מ היא סבורה שבעל יסלקנו בזוזי ותשאר הקרקע בידה כ"כ רשב"ם וברי"ף כתב הטעם דאמרי אינש ניחא ליה לאינ דלשתמיש חד יומא במנא יקירה ולמחר ליתבר וכ"ז דוקא מאותן הנכסים שהיו לו אז סילקה עצמה במחילתה אבל מה שקנה הבעל אח"כ דהיינו ששייר לעצמו מעות קונה בהם אחר כך קרקע מזה לא סילקה כח כתובת' ולזה הוה כאלו לא נתן לה מתנה כלל וא"כ מ"ש רמ"א בהג"ה קודם לזה שאבדה כתובתה ושם לא הוזכר שיש ב"ח קשה למאי נ"מ אבדה כתובתה ואם נתכוין באם יבא ב"ח ויטרוף נכסיו מ"מ לא היה לו לומר אבדה כתובתה דמשמע לגמרי ובאמת אינו כן אלא יש לה כתובה עדיין מנכסים שיקח אח"כ כמו שזכרנו:

ד מוקדם למתנה זו לא אתי לאפוקי אלא אם הב"ח מאוחר למתנה זו אז אין לו כח לטרוף המתנה שקדם לחובו אבל אם הב"ח והמתנה ביום אחד ודאי אין כח להמתנה כלל כיון שיש כאן בעל חוב באותה שעה ה"ל כנותן דבר שאינו שלו כנלע"ד פשוט:

ה או נתן קודם לכן הטעם דאותו הלוקח או המקבל נכסים אחרים מן הבעל יכולים לומר הנחתי לך מקום לגבות כתובתך דהיינו נכסים אלו שאת קבלתה מבעלך במתנה ומחלת השעבוד כתובתך את היא דאפסיד אנפשך:

ו **סכום מנכסיו** פי' כיון שהטעם דמחילה היא מחמת שעשה לה כבוד בנכסיו סברא היא דאין נחשב לה לכבוד רק אם המתנה היא בענין שאין לאחר חלק עמה במה שנתן בה אעפ"י ששייר לעצמה הרבה מ"מ בהחלק שלה שנותן לה אין לה שום שותף משא"כ במחצית או שליש דהחלקים לא נתבארו מהו שלה בזה לא נחשב לה לכבוד מ"מ אין כאן מחילה ואין חילוק בין נותן לכל נכסיו או מקצת רק בענין שזכרנו יש חילוק אבל לענין אפוטרופוס בסעיף א' צריך דוקא שיתן כל נכסיו:

ז **לא איבדה כתובתה** פירוש אפילו מאותן נכסים דאנן סהדי דאלו ידעה כי דרך שנאה הוא עושה להפסידה לא מחלה כו' כן הוא בב"י בשם נ"י ונראה דה"ה לענין כותב לאשתו בין הבנים הנזכר רי"ס ק"ו דהא גם שם הטעם משום מחילתה:

ח **אבל אם כתב כו'** מדלא כתב כל נכסי לשתי נשיי אלא ודאי דהראשונה היא לשם מתנה:

ט אשתו קנתה החצי דאשה לגבי הבן כאחר דמי ואין שייך אפוטרפוס:

י **היה לו בן ואשה כו'** דין זה הוא ממש הדין הנזכר בסעיף י' והוא בב"י בשם תשובת הגאונים לרב האי גאון אלא שהטעם שם אינו כמ"ש כאן רמ"א דרמ"א כתב הטעם שהרי הכל שלו וע"ז קשה דמאי בכך דשמא לא רצה לעשות אשתו מושלת על הכל רק

רצה ליתן לבנו מקצת בלא השלטה כלל אבל הטעם הנזכר שם בב"י לא קשיא מידי וז"ל אלו נתן לנכרי עם אשתו מקצת נכסיו לא היתה אשתו אלא אפוטרופוס ועכשיו שלבניו כתב ולא לאחרים איך נאמר כי אפוטרופוס עשאה על נכסיו והרי נתן לבניו מה שחפץ כו' עכ"ל נראה פי' דבר זה דהא הטעם דאמרינן לא עשאה אלא אפוטרופוס דאומדנא הוא שאין אדם נותן כל אשר לו לאשתו כמ"ש בסעיף א' מזה וזה לא שייך כאן דהא כבר חילק להבן או להיורש מה שלבו חפץ וכאן אין לומר ג"כ שמא נתן לו בלא אפוטרופסת דוקא שיעור זה והשאר יהיה כאפוטרופסת כמו שזכרתי ז"א דהא לפי פשוטן של דברים בכותב כל נכסיו לאשתו משמע ממש דרך קניה אלא מצד אומד אנו מפרשים של אפוטרופסת נתכוין ובזה שאין כאן אומד שהרי נתן לבנו איזה חלק ודאי הוה השאר שכתב לאשתו כפשוטו דרך קנין אבל לטעם רמ"א שזכרנו משום שהרי הכל שלו אין לתרץ כן ומכל מקום טעם רמ"א שמוכח מדהוצרך לתת המקצת לבן שהרי בלאו הכי הכל שלו הוא עכ"פ נכון במקום שאין תירוץ לומר למה הוצרך לזה כההיא דכתב הטור בשם תשובת הרא"ש בנותן כל הנכסים לאשתו ואני משייר כח לעצמיח לתת מה שארצה בעבור נפשי דבזה ודאי יש לו הוכחה דאלו לא לקניה ממש קאמר אלא לאפוטרופסא מה הוצרך לו לומר שמשייר כח לעצמו שהרי ממילא הכל שללו כמו שכתב רמ"א כאן וע"כ תמוה לי מה שהוצרך הרא"ש להאריך בפלפול להוכיח דלקנין מתכוין ולא נקט דבר זה שזכרנו וצ"ע:

יא ואחריה ליורשיו בהגהות מרדכי דב"ב הטעם דבלשון ואחריך יש במשמע דאין לשני אלא מה ששייר ראשון אם כן במה תלוי השיור ואם תרצה לא תשייר אם כן ע"כ למתנה נתכוין דאיך יהיה העיקר טפל והטפל עיקר ובלשון אחריך הראשון עיקר:

יב לצדקה הוה שיור ז"ל שם שעשרה ליטרות וטלית וס"ת נשארו ברשותו וברשות יורשיו והוה כמו חוב שמוטל עליהם לפרוע מחמת נדרו והם יכולים לשנותו וליהנות מהם אלא שמוטל עליהם לפרוע כו' חוץ מס"ת דלקריאה קאי כו' עכ"ל והיש חולקים ס"ל שם די' ליטרין וס"ת שצוהל יתן לא הוה שיור הראוי לבניו דדמי לאומר לאשתו ולאחר דאשתו אפוטרופוס והאחר קנה בנתן לשניהם ביחד ומתנה שנותן לאחר לא יבטל האפוטרופסת מאשתו שהרי לא שייך ליורשיו כלום אע"ג שכתב ואחריך לבנותי אין זה שיור דהא קי"ל אין לשני אלא מה ששייר ראשון ואם מכר ראשון אין לשני כלום כו' עכ"ל שם וקשה לי על רמ"א כיון דזה היש חולקין ס"ל גם באחריך ליורשי דלא הוה שיור וחולק על מה שכתב כאן בסעיף ט' ולמה כתב בסעיף ט' סתם כריב"א שהוא בעל סברא ראשונה שם וכאן הבי' יש חולקין שהיא דעת מי ששאל לריב"א הדין זה

וכיון שעיקר המחלוקת בין הנהו תרי דיעות אם נחשב צדקה לשיור מחמת שיש בידו לשנותה משמע דאם הוא בענין שאין בידו לשנותה ממילא הוה כמו לאשתי ואחר ואין כאן שיור לכ"ע ומזה קשה על תשובת הרא"ש שמביא הטור כאן בענין שאמר שיהיו כל הנכסים משועבדים לצורך פרעון לצורך בית המדרש הידוע לנו וטרח לאשכוחי בזה שלא יהיה שיור מכח שכבר היה עליו חוב זה ואמאי לא אמר כפשוטו דהא אין בזה יכול לשנותה דכבר זכו בו תלמידי בים המדרש ויש כאן שיעבוד נכסים ואין כאן שיור לבניו וליורשיו וצ"ע:

סימן קח

א יתר על כתובתה כתב הר"ן בשם הראב"ד אע"ג דאמרינן כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה ה"מ במחלק אבל זה אינו מחלק ולטפויי אתא וכתב עוד ואף על גב דקי"ל דאם עשאה יורשת לא אמר כלום מ"מ כי אמר תטול לשון מתנה הוא ולא אתי לשון כאחד מן הבנים ומבטל ליה:

ב **ויש מי שנסתפק** פי' אם על שעת מתנה כיון או על שעת חלוקה ולפיכך בין במרובין ונתמעטו בין במועטין ונתרבו ידה על התחתונה עכל ב"י בשם הראב"ד ורמב"ן וא"ל הך ויש מי שנסתפק קאי על מ"ש בסעיף א' דאזלינן בתר החלוקה וכתה הרב המגיד ולכ"ע אם נתמעטו אחר מיתת האב אינו זוכה בחלק המת כלום עכ"ל:

סימן קט

א דידה על העליונה ולפ"ז הא דאמרינן בגמ' באומר בכתובתה ידה על העליונה היינו לרבותא דאף שזכר הכתובה מ"מ תוכל ליטול יותר מכתובתה:

ב **וי"א דאם נתן כו'** ז"ל מהרי"ו סי' קמ"ד וצמידים של זהב שיש במלבושיה נראה שאינן בכלל המלבושים כיון שיש להם שם בפני עצמן ובלישנ' דעלמא לא מיקרי בגדים סתם כו' ודמיא להם דאיתא בגמ' פ' המוכר את הבית המוכר את השדה לא מכר את חרוב המורכב כו' אלמא אע"ג דחרוב המורכב מחובר לקרקע אינו מכור כיון שיש לו שם בפני עצמו כ"ש הכא דלא אמר וכל המחובר בו אע"ג דבמתנה קנה הכל אבל הכא הוה כמו מכר דהתם בעי מאי שנא מכר מאי שנא מתנ' ומשני דגבי מכר הלוקח היה לו לפרש דאין מתבייש מן המוכר כיון שנותן דמים אבל מקבל מתנה מתבייש מהנותן לשאול ממנו שיתן לו הכל כיון שנותן לו בחנם וה"נ אינו נותן לה מתנת חנם דאינה מתרצה להתחתן לו אלא בתנאי זה שיעשה לה תוס' כתובה ואינה מתביישת ממנ ודמי' למכר

ממש עכ"ל ומ"ה מחלק רמ"א כאן בין נותן לה בשע' מותו ובין בשעה שנושאה דאז הוה כמו מכר אבל אשתמיטתי' להרב מהרי"ו ואחריו רמ"א משנה קמא דפ' הספינה דפירשב"ם שם וז"ל וכל הני דחשיב בפרקין דלעיל בית המרחץ ובית הבד כולהו מקרקע נינהו כו' אבל הנהו דהאי פירק' מטלטלי נינהו ל"ש מכר ול"ש מתנה כולהו שוין כשם שלא מכר כך לא נתן עכ"ל הרי לפנינו דבמטלטלין מכר ומתנה שוין ה"נ בהנך צמידים של זהב שהם מחוברים ותשמיש להבגד כמו קרסים שמחברים קצוות הבגד או שעושים לנוי להבגד לפי הנראה שהם שייכים לבגד הן במכר הן במתנה ויש לדמות זה להא דאיתא בח"מ סי' ר"ך המוכר את הקרון לא מכר את הפרדות בזמן שאין קשורות עמו וכתב הרב המגיד דהיינו מ"ש בגמ' שאם היו אדוקין בקרון הכל מכור ופי' אדוקין בקרון בשעת מכירה וטעמא דכל שאדוקין בו הרי הם לקרון כמו תנור וכירים לבית עכ"ל ה"נ בהנך צמידין שזכרנו כיון שהם מחוברין להבגד שייכים לבגד ואין חילוק בין בנותן לה בשעת מותו בין בשע' נישואין והאי פיסקא דמהרי"ו ורמ"א לאו דסמכא הוא:

ג **ואם אמר מלבושים כו'** נקרא מלבוש כתבו בדרישה ויש ללמוד מזה שאם אמר שתטול בגדיה שאין אלו בכלל עכ"ל דברים תמוהים כתב דמה חילוק יש בין בגד למלבוש ואדרב' מבואר בתשובה הרא"ש כלל ע"ה סי' ד' על הבגדים שצוה הבעל להניח לה דהכל נקרא בגדים והכל נתון לה עכ"ל ע"כ לית מאן דחש להאי חילוק':

סימן קי

א ובלבד שיהא מכירה בח"מ סי' ל"ט כתבתי ביאור זה ע"ש:

ב **ות"ח שאין דרכו כו'** בגמ' פ' ג"פ דף קס"ח ההוא תברא דהוה חתם עליה רב ירמיה בר אבא אתא לקמי' האי איתתא אמרה ליה לאו אנא הוא פי' אותה אשה שאתה אומר שחתמה על שוברה ושמא אחרת ששמה כשמי אבל אני לא התקבלתי כתובתי עדיין אמר אנא נמי אמרי להו לסהדי החתומים עמי על השובר לאו איהי ואמרו לי' מיקש הוא דקשה לה ובגר לה קלא פי' שהם הושיבו לי שטעיתי בזה שנשתנה קולה והדין עמהם וכבר התקבלת כתובתך אמר אביי אע"ג (דאין) מגיד וחוזר ומגיד צורב' מרבנן לאו אורחיה למידק פי' והגדה קמייתא דלאו איהי היא לאו כלום היא ולא מקרי חוזר ומגיד כמ"ש לבסוף את היא אלא שנשתה' קולך דכיון דאמר השתא דקדתי יפה סמכינן ומהמנינן ליה מבואר מזה דמ"ש חוזר ומגיד היינו מ"ש תחלה דלא זאת היא ובזה חוזר ומגיד לומר שזאת היא אלא שנשתנה קולה ואע"ג דבגמ' לא זכר רק שאמרו לו נשתנה קולה מ"מ מוכח דהוא עצמו הודה לדבריהם בזה דאל"כ אין שייך כאן חוזר ומגיד דהא

לא היה שם הגדה אחרינא אלא צ"ל שהזר והוד' להם וכ"ה בקיצור פסקי הרא"ש וז"ל ת"ח שבא לפניו שובר על כתובה והוא אומר לא זו היא ואמרו לו זו היא והודה יכול לחזור בו כו' ואם כן מה שכתב הטור והודה לדבריה ואמר לא זו הוא שצויתי לכתבו יכול לחזור וכו' יש שם דילג וצ"ל אלא אחרת ששמהשמי צותה לכתוב ואמרו לו זו היא והודה יכול לחזור וכו' וכן העיד בדרישה שכן הוא הנוסחא בספר של קלף ומכל מקום יש ליישב בלא הג"ה דבמה שאמר יכול לחזור בו כו' הכוונה בזה שעכשיו עדיין יכול לחזור ולומר באמת זאת היא וטעיתי במה שאמרתי לא זאת היא ובחנם טרח בפרישה להכריח שהנוסח' שלפנינו א"א לישבה כי הבין דחוזר ומגיד היינו על מ"ש בתחלה שזאת היא בשעת חתימתו ולא זו הדרך כלל כנלע"ד פשוט וטעמא דחוזר ומגיד בזה הוא משום דתלמיד חכם לאו אורחיה למידק בנשים אבל אם אומר תחלה ברי לי שאינה זו אמרינן כיון שדקדק:

סימן קיא

א יורשין כתובתה בגמ' א"ר יוחנן מפני מה תקנו כתובת בנין דכרין כדי שיקפוץ ויתן לבתו כבנו ואימא דאב לירות פי' ממה שנותן האב לירת בנין דכרין אבל נכסי הבעל מנה ומאתים ותוס' לא לירות ומשני א"כ ממנע האב ולא יכתוב לבתו ואימ' היכא דיהיב אב נדוניא לבתו לכתוב כתובת ב"ד והיכא דלא יהיב אב לא לכתוב לא פלוג רבנן:

ב **ונדונייתה אלף כו'** וה"ה היכא דהכתובות שוות אלא דלאחת יש לה בנים זכרים יותר מלחברתה רש"ל והוא פשוט:

ג אעפ שיש עליו שט"ח דכיון דהשטר יוצא על כולם נמצא כולם פורעים והוא נחלה שלהם שעשו' בהפרעות חוב אביהן ר"ן:

ד **ואח"כ יורשים בני הראשונה כו'** דפריעת כתובה של השנייה הוא נחשב למותר על כתובת ב"ד של הראשונה דבשעת מיתה נתחייב הכתובה להשניה ובפרעון זה נתקיים נחלה דאורייתא משא"כ בשאר חוב שחייב לאחרים אמרינן ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה היה כאלו נתחדש אחר המיתה:

סימן קיב

א **הבנות נזונות** פי' שנולדים לו ממנה:

ב אחר מותו אבל בחייו אינו חייב להם אם הם אחר שש דתנאי בית דין דהבנות יזונו היינו אחר מיתה כדאיתא בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף מ"ט) במשנה במדרש דר' אליעזר:

ג מעשה ידיה אע"ג דמעשה האשה ליורשים כמ"ש ר"ס צ"ה בתו שאני דניחה בהרוחה דידה:

ד ומציאתה אע"ג דמציאת הבת לאב היינו משום איבה דלא רצה לזונה אבל האחין חייבין לזונה מתקנ' ב"ד:

ה משהיא נערה שאז אירוסי' מדאורייתא אבל קטנה לא הפסיד' בשביל אירוסין לבד:

ו מדעת אחיה הרמ"ה כ"כ מטעם דלאו כל כמינהו להשיא' עצה להפסיד מזונותיה ואי נמי נתארס' שלא מדעת יורשים וחזו ב"ד דליכא מאן דיהיב לה מזוני מלמדין למאן ושקלה מזונות מהאחים עד כאן לשונו וצ"ל דס"ל להרמ"ה כי"א שמביא רמ"א סי' קנ"ה דאם נתקדשה הקטנה בלא דעת אחיה ואמה דצריכה מיאון דלדיעה קמייתא שם אין כאן קדושין בלא הסכמת אחיה ואמה:

ז **וי"א דדוקא מן האירוסין** פי' נתארסה ונתקדשה בחיי אביה אבל ניסת לא שאין לאביה רשות בה ומ"ש וי"א עוד כו' תמוה דגם דיעה קמייתא הכי ס"ל דהא חזרה לבית אביה קאמר:

ח דוקא בחייו בפרישה כתב דאם נתארסה כשהיא נערה אחר מיתת אביה ונתגרשה בעוד' נערה דיש לה מזונות דכיון דכשמ' אביה היה לה שעבוד וחוב על האחין לפרנסה מהן אע"ג דפקע לה משנתארס' מ"מ כיון דנתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין בעודה נערה חזרה לזכותה ודומה לקטנה שניסת שמיאנה בנשואין חזרה למזונותי' שהיה לה קודם לכן כנ"ל עכ"ל ולא ידעתי מקום לדברים אלו דהא בממאנת דיש לה מזונות עיקר הטעם דעקרתו לנשואין מעיקרא והו' כמו שלא ניסת כרמ"ש רש"י בפ' נערה דף נ"ג וזה שייך בנישואי קטנה שהם דרבנן בזה אמרו דהמיאון עוקר אותו דהא מותר בקרובותי' אחר המיאון ואף אם נתגרשה דאסור בקרובי' היינו מדרבנן אבל בנערה אירוסי' קדושין מן התורה וצריכה גט גמור בזה ודאי כשפקע חיוב מזונותיה בשעת קדושין תו לא הדרא אחר גרושיה דבזה ודאי לא שייך לומר כאלו לא היה נשואין כלל תחלה דהא אסור בקרובותיה ולא אמרו באלמנה או בגרושה אלא שנתאלמנה בחיי אביה שבאה לרשות אביה קודם מות ומה שדימה זה לקטנה שניסת ומיאנה כו' אין לו דמון כלל כאשר זכרנו דגם נישואי קטנה אינה כלום מן התורה כנ"ל פשוט והרב לא דק:

ט וכן בת אנוסתו (איבעיא בגמרא הואיל) דאין לה כתובה דכסף קנסה היינו כתובתה (אין לה מזונות א"ד דהואיל) ולא יוכל לשלחה כל ימיו והוה כמו שאר אשה שיש להם כתובה שהרי הטעם דכתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וזה אין יכול לשלחה ממילא יש לה מזונות (ועלתה בתיקו וכל תיקו קולא לנתבע וחומרא לתובע):

י וכן בת ארוסתו דלא תקנו רבנן למכתב כתובה עד שעת נשואין אף תנאי של כתובה דהוא מזונות הבל לא חייל:

יא אפי' קנו ממנו כיון שיש תרתי לטיבות' דהיינו שאוכלת בתנאי ב"ד והוא חוב אלים עליה וגם ניחא לאב בהרווחת בתו משום הכי חיישינן לצררי שמא נתן לה אביה ולא מהני כאן שבועה משא"כ בכתובה דאין שם רק תנאי ב"ד לא חיישינן כ"כ לצררי ע"כ גובה האשה בשבועה:

יב **אבל אם קנו כו'** בטור כתב בזה בשם הרמ"ה וז"ל אבל אם כתב להו שטר' באפי נפשייהו א"נ קנו ממנו לאחר נשואין סתם קנין לכתיבה עומד וגובה ממשעבדי דמשעה שקנו ממנו גמר ומשעבד נפשיה ואם איתא דאתפסי' צררי איבעי ליה למנקט שטרא או למכת' תברא עלוי עכ"ל משמע דסתם קנין מהני אפי' לא נכתב דאי נכתב למה לו לומר סתם קנין וכו' תיפוק ליה מצד הכתובה ותו דהא בחלוקה הראשונה כתב דאי כתב שטרא כו' אלא ודאי דלא כ' כלל בחלוק' השנייה אלא קנין לחוד והא דכ' אח"כ איבעי ליה מנקט שטרא קאי אחלוקה ראשונה ועל חלוקה השניה נכלל במה שסיים אח"כ דהיה לו למכתב תברא על הקנין שעשה וס"ל להרמ"ה כדעת ר"ת והרמב"ם בח"מ סי' מ"ג שמשע' הקנין נשתעבד אפי' לא נכתב השטר ורבינו הטור לא הביא כאן דעת החולקין על ר"ח כי בח"מ עיקר מקום דין שם כתב הדיעות בזה ובדרישה האיך בזה ופי' דעשה קנין וכתב שטר אלא שלא נכתב בפניו ובחנם טרח בזה:

יג אף ממשועבדים הטעם כיון שיש קנין או כתב באפי נפשייהו ואין כאן תנאי ב"ד לא אתפסי צררי:

יד אף אחר שיבגרו דכיון דלא אכלה בתנאי ב"ד לא אתפס' צררי:

טו אל יזונו אבל לענין נדוניא עיין ס"ס קי"ג:

טז עד שיבגרו דאז אין להם מזונות ואעפ"י שאם תתארס קודם הבגרית ג"כ אין לה מזונות מ"מ אין לתת שיעור בזה כיון דאין קביעות לאירוסין:

יז כדין מרובים אע"ג דלגבי כתובה בגין דכרין בסי' קי"א אמרינן דהוה בנכסים מועטים שאני הכא שיש להם לבנים תפיסת יד בנכסים אם קדמו הבנים בנכסים מועטין ומכרו מכרן מכר ע"כ אמרינן ג"כ דאם נתרבו ה"ל כמרובין וזכותן עדיין עומד כ"כ:

יח **וי"א אפילו כבר עמדו בדין כו'** זה דעת הרא"ש בפירש"י דבמועטין ונתרבו זכו הבנים אפי' אחר שעמדו בדין וזכו הבנות ובסמוך אח"ז הביא רמ"א גבי מכרו הבנים הנכסים אם הם מועטים דיש אומרים דוקא קודם שהחזיקו ב"ד הבנות בנכסים אבל אחר הדין אין ממכרן ממכר וזהו ג"כ כוונת הרא"ש כבר נתבאר בדברי הרא"ש שם טעם החילוק שביניהן דבמועטין ונתרבו אין הפסד למזון הבנות אף אם נחשב הנכסים למרובין דעכ"פ חייבים הבנים לזון הבנות מידי יום ביומו אע"פ שאין להבנות זכות שינתן הכל לבנות בפעם אחת כמו אם היו מועטין מ"ה אפי' עמדו בדין חשובים כמרובין דהא עכשיו מרובים הם ואין הפסד למזון הבנות משא"כ בסמוך במכרו בנים נכסים מועטין הפסידו הבנות לגמרי מזונותיהם אין לבנים כח בזה אלא קוד' הדין אבל לא לאחר הדין וזה כתוב בפ' בדברי הרא"ש אלא שהב"י לא עיין באשר"י כראוי וע"כ תמה על הטור שהקשה דברי הטור אהדדי כמו שזכרנו ולא דק:

יט **ויש אומרים דדוקא כו'** זה קאי על גוף הדין הנזכר דמכרן קיים היינו דוקא כו':

כ **יש להם דין מרובים** בטור סיים ויפרעו החוב שעליה' ויזונו הבנות מתחת ידיהם והאלמנה יזונו שלשתן יחד עכ"ל (היינו) הבן והאלמנה והבת מאחר שבלא האלמנה היו מרובין אלא שהיא באה למעט אמרינן שאינה ממעטות ול"ד למועטין (בלא) מזונות והאלמנה דאמרינן שהאלמנה דוחה הבן והבת דהתם מאחר שהבן נדחה מחמת הבת גם הבת נדחה מן האלמנה משא"כ כאן דל נדחה הבן אם לא היתה האלמנה:

כא אבל כתובה האלמנה ממעטים כיון דיש לה בתנאי ב"ד ואפי' אם ניסת יש לה כתובתה הוה כמאן דגבייי' כבר משא"כ בשאר ב"ה דמכאן והבא הוא גובה וקדם לזה מזונות הבת שהוא בשעת מיתה:

כב ויש חולקים הוא דעת הרא"ש וטעמו דין זכות לבת אלא נגד הבן דשניהם מכח ירושה דגם הבת נקראת יורשת אם אין בן ע"כ עדיפא הבת מכח התקנה אבל כאן שיש אלמנה ובן או בת כבר נדחה הבן מפני בת תדחה גם הבת מקמי האלמנה מכח התקנה דתקנה עדיפא:

כג קודמת לכתובות ב"ד כיון שדוחין ירושת הבן שהוא דאורייתא כ"ש לכתובת ב"ד שהן דרבנן:

סימן קיג

א אומדים דעתו נעתיק הגמ' בקצרה לברר קצת דיני סי' זה בס"ד שנינו בפ' מציאות האשה ר' יהודא אומר אם השיא בת הראשונה ינתן לשני כדרך שנתן לראשונה פי' רש"י

בין שהוא עישור נכסים בין שהוא פחות או יותר עכ"ל וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין הנכסים ונותנין לה אמר שמואל לפרנסה שמין באב פי' רש"י יתומה נותנין לה נדוניא כפי אומד שאנו בקיאים באביה וותרן או קמצן תנן וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר כו' מאי עני ומאי עשיר אי נימא עני או עשיר בנכסים מכלל דת"ק סבר אפילו עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה הא לית ליה אלא לאו עני בדעת עשיר בדעת פי' רש"י עני בדעת אין בדעתו ליתן לה נדונית עשיר אלא נונית עני נוטלת עישור נכסים עכ"ל תיובתא דשמואל הוא דאמר כרבי יהודא דמתניתין ונימא הלכה כרבי יהודה אי אמר הלכה כר' יהודה ה"א דוקא השיאה דגלי דעתיה אבל לא השיאה דלא גלי דעתיה לא קמ"ל טעמא דר"י דאזלי' בתר אומדנא ל"ש השיא' או לא השיאה והא דקתני השיאה להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דהשיאה וגלי דעתיה לא אזלי' בתר אומדנא אמר רבא הלכה כר' יהודה ופרכינן והא אמר רבא הלכה כרבי דאמר בת נוטלת עישור נכסים ואסיקנ' הא דאומדנא הא דלא אומדנא פי' רש"י הא דאמרינן עישור נכסים בדלא אומדנא לאב לא גר בינינו ולא עמדנו על דעתו אם וותרן או קמצן עכ"ל וכתב הרא"ש דיש גאון ס"ל דלא אזלי' בתר אומדנא אלא לגריעי מעישור אבל לאוספי על העישור לא וגאון אחר אמר דרבי יהודה דאמר אם השי' כו' דאזלי' בתר אומדנא סתמא קאמר ל"ש לפחות ול"ש להוסיף והיכא דידעינן אומדנא יהבינן כפי אומדנא אפי להוסיף ואי לא ידעי' יהבינן עישור וכ' הרא"ש דל"ת לגאון הראשון ממתניתין דאמרו חכמים פעמים שעני בדעת ולא יהיב כולי האי וקאמר ר' יהודה ינתן לשניה אפילו טפי מעישור י"ל דודאי לא אמר ר' יהודה ינתן לשניה אפילו טפי מעישור אלא כשנותן לה עישור או פחות ואמרו רבנן פעמים שהיה עני בדעת כשהשי' הראשונה ולא נתן לה עישור והעשיר בדעת ונתן לה עישור פעמים שבראשונה היה עשיר בדע' ונתן לה עישור והעני בדעת שעכשיו היה נותן לה פחות לא נוכל למוד דעתו הלכך לעולם יתנן העישור ור"י ס"ל דשמין האב לפחות וסיים שם הרא"ש ודעת התו' נראה לגאון ראשן וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לא מפקינן מיתמי טפי מעישור נכסי עכ"ל ותורה היא ללמוד אני צריך דקשי' לי על דעת הרא"ש במה שפי' דברי ר"י לפחות ולא להוסיף א"כ לגרועי אתא ר' יהודה ולומר שאם פיחת להראשונה מעישור ופיחת גם לשניה אבל לא להוסיף וחכמים מקשים עליו שפעמים העני בדעת כו' פי' דהיינו שאין פוחתין מעישור א"כ למה להו לרבנן לומר עוד ופעמים שהיה עשיר והעני דהא לית לן אלא שני חלקים דהיינו עישור או פחות וע"ז די להם לומר פעמים שהיה עני פי' שהיה פוחת בראשונה ועכשיו לא היה פוחת מן העישור ולמה להם חלוקה השנית דהיינו עשיר והעני דהא לר"י לא הוצרך לילך בבתר אומד אלא

אם בא לפחות מעיקר הדין דהיינו עישור דס"ל בזה אם פוחת בראשונה מעיקר הדין יפחות גם לשניה אבל אם היה נותן לראשונה עישור ממילא עבד כדין וא"כ אין שייך כאן אומד ובודאי גם לשני ניזול בתר הדין ומהיכא תיתי שלא לילך בתר הדין בשניה ובזה שוה ר"י לחכמים ולמה הזכירו חכמים חלוקה דעשיר והעני דלענין עישור לא שייך מידי בעשירות בדע' אלא יהיב כעיקר הדי לפי ערך שלו בשלמא התם אם נאמר הגאון השני דעשיר בדעת הוא אפילו טפי מעישור ממילא יש כאן מחלוקת גם בטפי מעישור והיינו מצד עשירותו בדע' גם על זה חולקים ולא אזלינן אלא בתר עיקר הדין שהוא עישור אבל להגאון הראשון ודאי קשיא אתו קשיא על גאון הראשון מאי פריך בגמ' על רבא דאמר הלכה כרבי שאומר בת נוטלת עישור דהיינו שלא אזלינן בתר אומדנא מאי קושיא דלמא הא דאמר רבי בת נוטל' עישור דהיינו לאפוקי יותר, מעישור דשם לא מהני אומדנא ור"י דאזיל בתר אומדנא היינו לפחות אבל להוסיף לא מהני אומד ולגאון השני ניחא דר"י אזיל בכל גווני בתר אומדנא וכדי לתרץ דעת הגאון הראשון נ"ל דהא חזינן בגמ' דיש חילוק בין אומדנות דר"י דאילולי דברי שמואל ה"א דלא אזיל רבי יהודה בתר אומדנא אלא בהשי' דגלי דעתיה וקמ"ל שמואל אפי' באומדן דלא גלי דעתיה מהני בזה דיש לנו לומר דכי קאמר הגאון הראשון דלא מהני אומד להוסיף אלא באומר סתם בלא השי' דאומר זה אינו טוב כ"כ אבל באומר טוב דהיינו השי' מודה דאזלינן בתריה אפילו במוסיף על עישור והגאון השני ס"ל בכל האומדנות שהם שוות אפילו להוסיף והיינו דמסיים והיכא דידעינן אומדנא דאב יהבינן ליה משמע אפי' בסתם אומדנא מהני אפי' להוסיף כנ"ל ליישב אע"פ שהרב לא פי' כך ועל פי זה נראה ליישב דעת הטור שכתב תחילה וכמה נותנין לפרנסה רואין אם השי' כו' וכתב הראב"ד אפי' לא הניח אלא שיעור מה שנתן לראשונה ב"ד אומדין דעתו שיתן לשניה כל מה שהניח והוא יטרח אחר נכסים אחרים עכ"ל וזה ודאי כגאון השני וכ"כ ב"י ואח"כ כתב הטור יש מהגאונים שכתבו כשנותנים לפי אומד דעתו כו' בין להוסיף כו' וי"א שאין הולכים באומד אלא לגרוע כו' וכן היא מסקנת א"א ז"ל עכ"ל וקשה שתחילה סתם וכתב בשם הראב"ד שאפי' להוסיף אמרינן והוא היפך ממ"ש אח"כ מסקנת הרא"ש נראה דהטור מחלק ג"כ בין אומד דהשי' לסתם אומד אם הוא וותרן או קמצן וכן הוכחת לשונו בתחילה לא זכר כלל אומדנא אלא רואין אם השי' כו' ואח"כ כתב אם לא השי' אומדין דעתו כו' והיינו לסתם אומד קרי ליה אומד ובהשי' לא קרי ליה אומד כלל כיון דדעתיה גלי ובסו' כשהביא מחלוקת ומסקנת הרא"ש זכר כשנותנין לפי אומד כו' נשמע דלא קאי על השי' וע"ז הבי' מסקנת הרא"ש שלא להוסיף ואע"ג דהרא"ש בעצמו ס"ל כן אף בהשי' מ"מ רבינו הטור לא

הביא דבר זה לכתוב הסכמתו אלא בדבר זה ודבר זה כתב רש"ל הבי' בפרישה על מ"ש הטור וכן היא מסקנ' א"א הרא"ש כתב רש"ל וז"ל לאו בכל אומדנא קאמר דהא אם השי' אחת בחייו נותנין לשניה כל מה שנתן לראשונה מכח אומדנא אפי' יותר כדלעיל עכ"ל ובפרישה חלק עליו מכח שהרא"ש כתב זה על אם השי' ומתוך כך נכנס לדוחק דברי הטור לומר שמ"ש יש מהגאונים כו' זה חולק על הראב"ד וכן מו"ח ז"ל דחק לפרש דברי הטור והדברים ברורים כאשר כתב רש"ל שוב ראיתי ר"פ מציאת האשה בדברי הר"ן וז"ל ואני תמה האיך נלך אחר דעו של האב להוסיף דהא בפ' נערה אמרינן א"ר יוחנן מפני מה תיקנו כתובת ב"ד כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ופרכינן מי איכא מידי דרחמנא אמר ברא לירות וברת' לא תירות ואתו רבנן ומתקני דתירות ברת' ומשני הא נמי דאורייתא דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים עד כמה עד עישור נכסי משמע ודאי דה"ק עד כמה מחייב ושרי דליכא (בעבורי) אחסנתא ומהדרינן עד עישור נכסי משמע בהדיא דלרבות בפרנסה אסור וכיון שכן אם האב עשה שלא כהוגן להוסיף על העישור בראשונה האיך נכוף את היתומים בכך האחרונה וכי זיכה להם מחיים או בשעת מיתה עכ"ל ועוד מביא ראיה הר"ן מעובד' דרב פפא ורב יהודא בר מרימר לאיסור ויתבאר בסמוך ולעד"נ דלא זו הדרך בסוגיא דפרק נערה ונזכיר עוד מ"ש בגמ' אחר זה רב פפא איעסק לבריה ביה אבא סיראה (שהשי' את בנו לבת אבא סיראה) אזל למכתב כתובה שמע יהודה מר מרימר נפק לותיה איתחזי ליה כד מטא לפתח' של אבא סיראה הוי מפטר מניה א"ל ניעול מר בהדאי חזייה דלא ניחא ליה אמר ליה מאי דעתך משום דאמר שמואל לא תהוי בעבורי אחסנת' הא נמי תקנתא היא דאמר ר' יוחנן כו' דאמר ליה ה"מ מדעתו לעשויי נמי בתמיה אמר ליה עול ולא תעשייה אכפייה ועייל ושתק סבר אבא סיראה דהוא מירתח רתח כתביה לכל מה דהוי ליה לסוף אמר אבא סיראה השתא נמי לא משתעי מר חיי לא שביק' מידי לנפשאי אמר ליה אי מנאי דידי אפי' הא דכתבת נמי לא ניח' לי ויש להקשות בסוגיא זו מתחלה במה שהעתיק הר"ן במאי דפריך שם מי איכא מידי כו' והא בהרבה מקומות תקנו חכמים מה שאינו מן התורה וכ"ת דכאן שאני הא סותר דברי תורה א"כ מאי משני הא נמי מדאורייתא היא אכתי נוכל להקשות הא דברי תורה סותרים זא"ז אלא ע"כ דיש חילוק ביניהם א"כ למה הוצרך לומר הא נמי דאורייתא כיון דאין כאן סתירה שפיר יש כח ביד חכמים לעשות תקנה בדרך שאין כאן סתירה מן התורה תו יש לדקדק למה לא היה יהודה בר מרימר (רוצה) ליכנוס עם רב פפא הא ודאי ראוי לכתוב לבת עישור נכסים ואי הוה מתיר' שמא יכתוב לה יותר א"כ מה הקשה ר"פ מהא דאמר רבי יוחנן דהא בעישור נכסים אמרו רבנן אבל טפי לא והוא

היה מתיר' שמא יכתוב טפי ותו קשה במ"ש יהודה אי מינאי דידי אפי' הא דכתבת נמי לא ניחא לי דהא עכ"פ עישור נכסים בעינן ונרא' ליישב הכל דתחילה פרכינן מי איכא מידי כו' דודאי בכל המקומות תקנו חכמים תקנות בשביל דבר טוב דימשוך מזה אבל כאן ליתן לבת מה טובה ימשוך מזה דחזינן בקרא דבת לא תירות הרי התורה לא חסה על הבת ולמה יחוסו חכמים עליה ומשני הא נמי בדאורייתא היא פי' בדאורייתא נמי מצינו דחסה עליה ע"כ תקנו חכמים כתובת ב"ד כדי שתתקיים רצון התורה ופריך ועד כמה עד עישור נכסי יש לאב ליתן לבתו והא מלתא לית ביה חיובי כלל אלא עצה טובה דודאי האב בעצמו יכול ליתן לכתובה לבתו כל מה דבעי או שלא ליתן כלל אלא קר' עצה טובה קמ"ל יתן אדם חלק לה והיינו בתקנתא דרבנן עד עישור נכסי וראיה ברורה לזה דבההוא קרא שמביא בגמ' הוא בירמיה סי' כ"ט דכתיב קחו נשים כו' כתב סמוך לו ממש בנו בתים ושבו ואמרינן ריש ח"ה בהדיא דעצה טובה קמ"ל א"כ גם האי קרא לאו דינא קאמר אלא עצה טובה לחוד ואין איסור אם ישנה מזה כי בודאי אדם יכול לעשות בממונו מה שירצה ולא כהר"ן שיליף איסור מזה ובזה ניחא עובדא דר"פ שלא רצה לכנוס יהודה עמו ואמר ר"פ מאי דעתך אי משום עיבור' דאחסנתא פי' דודאי אין כאן באמת העברת נחלה דהא איתא בח"מ דאם משייר מידי לבנו אין כאן העברת נחלה אלא ה"ק אתה רוצה לחמיר גם במקצת דדומה להעברת נחלה הא אין כאן דמיון לזה דאדרבא תקנתא דרבנן ליתן לבת במקצת א"ל ה"מ מדעתיה שנותנין לו עצה טובה ע"ז שיתן כן אבל אין כופין אותו ע"ז כמו שזכרנו ואח"כ שכתב לו כל אשר לו אמר יהודה ואי מינאי דידי כל מה שכתבת טפי מן העצה טובה שתקנו חכמים לא ניחא לי העול' מזה דבאב עצמו אין שום איסור אם אין נותן כלום או נותן הרבה מאד אלא דעצה טובה לתת לה העישור נכסים אבל באם מת האב ובאה לרשות היורשים אמרי' כיון דיש אומר שהאב היה דעתו ליתן הרבה אפילו טפי מעישור זכתה הבת וכופין היורשים ליתן כן ואין זה ענין להההיא דפרק נערה שזכרנו דמיירי בחייו וזה נ"ל נכון מאד בס"ד וכן הוא המנהג בכל יום שהאב נותן לבתו יותר מעישור כמ"ש רמ"א כאן ולא כמ"ש בדרישה שמשמעות הפוסקים לחומרא לאסור בטפי מעישור מהא דהר"ן שזכרנו והדברים ברורים כמו שזכרנו בס"ד ולענין כפייה להוציא מיתומים יתבאר בסמוך אחר זה אם השי' בחייו בתו כתוב בד"מ השיא ג' בנות הולכין אחר הממוצע:

ב וי"א דאפילו להוסיף נראה להלכה דיש חילוק דאם האומד מחמ' השיא בת בחייו בזה יש לסמוך על דיעה בתריית' אפילו להוסיף דהוא אומדן חשוב אבל בלאו הכי

רק שאומדין דעת האב לענין קמצנות או ווותרנות יש לפסוק כדיעה קמיית' וכדברי רש"ל כנ"ל:

ג כבעל חוב של האחין ולא כב"ח של האב דא"כ היתה נקראת בא לפרע מנכסי' יתומים שהדין בזיבודית ובשבועה:

ד בלא שבועה בהג"ה מימון פ"ב דאישות כתב ראבי"ה מיהו אם יטענו היורשים בפי' השבע לנו שלא אתפסי צררי צריכה לישבע:

ה **חשיב כמו אומדני'** פי' אע"ג דאינה נוטלת אלא קרקע מ"מ אנן סהדי דהאב נתכוין ליתן גם ממטלטלי דאמדינן דעתיה כך בזמן זה ונראה שזה אין מקומו כאן אלא בתחילת הסעיף ב' גבי מה שכתב אינה נוטלת אלא מן הקרקע:

ו הבת טורפת לפי שהיא בפרנסת נדונייתה כבעל חוב ומטעם זה היא קודמת גם לכתובת ב"ד שכתב רמ"א לפי שכתובת ב"ד אינה חוב אלא תנאי כתובה:

ז והיא ידעה כן שהם יזונו אותה אבל בלאו הכי אע"פ שזני' אותה לאו כלום היא ובזה יש ליישב לשון הטור שכתב אבל ניסת נערה ולא נתנו לה פרנסתה אם לא מחתהה וגם לא פסקו ליתן לה עוד מזונות אבדה פרנסתה אא"כ מחתה או פסקו ליתן לה עוד מזונות עכ"ל וקשה יתור לשון שסיים אא"כ מחתה כו' ונראה דקמ"ל בזה דאף אם היא ניזונית מהם בעת ההיא לא מהני כל שלא פסקו וקבלו עליהם לכתחלה עוד וכמו שזכרתי בטור כתב עוד ואם בגרה ואח"כ ניסת כו' ואח"כ כתב וכן נמי מיד כו' ואח"כ כתב מיהו במחתה כו' כך היא בנוסחא שלפנינו וכן היא גירסת ב"י דהאי ומיהו קאי על בגרה ולא ניסת וקשה דאמאי לא כתב האי מיהו על בבא דבגרה וניסת דהוה רבותא טפי ותו דכתב שלא כסדר דתחלת זכר חד לטיבותא דהיינו ניסת לחוד ולבסוף כתב ג"כ חדא לטיבותא דהיינו בגרה ובאמצע כתב תרתי לטיבותא דהיינו בגרה וניסת אלא פשט דיש כאן היפוך הדברים דבבא האמצעית צריך להיות אחר בבא דסיפא ועלה קאי האי ומיהו שכתב הטור וכ"ה בקיצור פסקי הרא"ש שחיבר ויש שם טעות סופר במ"ש אבל אם מחתה נותנין לה מזונות אף אחר שתבגר והאי מזונות הוא ט"ס דמזונות לית לה אלא עד שתנשא לחוד או תבגור לחוד כדלעיל אלא צריך להיות פרנסה דשייך לה עד עולם כל ששייך בשעת נשואין או בגר וכן הגיה בדרישה בטור כמו שזכרתי אלא שהוקשה ללול פ"ז מנא ליה להטור שמועיל מחתה לחוד בבגרה וניסת וצ"ע עכ"ל ואין כאן מקום עיון כלל דהא אמר בגרה וניסת צריכה למחות משמע דמחאה מני עכ"פ ואפי' ניזונית דהא מוקמינן בגמ' דברי רבא אלו במתזני:

ח **ויש חולקין וס"ל כו'** כ"כ הטור דאין חייבים להשיאה שלא תקנו עישור נכסים אלא במי שמת והניח בנות קטנות שאמדו חכמים דעתו של אדם שאינו מניח בתו עד שתבגר אבל זאת שבגרה בחיי האב כיון דאשתהי אשתהי עכ"ל ונראה דבזמן הזה שאנחנו מתי מספר בעו"ה הכל מודים דלא אבדה פרנסתה דאין ראיה במה שלא השיאה אביה קודם בגרותה דלא אזדמן ליה זיווג הגון וראוי לו או מצד שלא השיגה ידו לתת לה נדוניא כרצונו וזה פשוט לע"ד:

ט צריכין ליתן לה אח"כ זה דבר פשוט ול"צ לכתבו דמהי תיתי לבטל צואתה אבל המכוין בתשובת הרשב"א אינו כן וז"ל מעשה בראובן שהיה לו ב' בנים ובת ונתן לשלשתן כל נכסיו והתנה בזמן שישאוה או שתשיא היא את עצמה תטול נדוניא ותסתלק דן מורי ז"ל שזכתה הבת בשליש נכסים ואם השיאה אחת ופסק לה בנדונייתה פחות משליש לאו כל כמיניה שלא בא אלא לגרוע כחה אם השיאה הוא או היא והכניסה בנדונייתה פחות משליש הנכסים שתסתלק בכך אבל אין בידה לפסוק יותר משליש עכ"ל כוונתו מבוארת דלא נאמר שבמה שאמר שתטול נדונייתה היינו אפילו להוסיף על השליש וה"ק דשליש יהיה לה עכ"פ ואפילו אם לא תצטרך לנדונייתה לשליש אבל אם תצטרך לנדונייתה יותר משליש הם חייבים לתת לה כן קמ"ל דזה אינו דאין לה זכות מחמת אביה אלא עד שליש ולא יפתתו לה אבל לא ביותר דעל דבור' קמא אנו סומכין והך מלתא שזכר רמ"א אינו ענין בתשו' זאת:

י **אין השניה נוטלת כו'** כיון דאיכא ריוח בית' שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חצי הירושה וכתבו התו' יש להסתפק היכא דאיכא עשר בנות דליכא ריוח בית' מהו עכ"ל בהג"ה בסעיף ב' הדין עם הבנים מעשה בכור ופשוט הניח להם אביהם ירושה ראוי ומוחזק ויצא עליהם שט"ח ואמר הבכור שישלמו לב"ח מן הראוי והוא יטול ב' חלקים מן המוזחק והפשוט אומר שישלמו לו מן המוחזק ממילא יחלקו בשוה את הראוי וע"ז נבוכו הדיינים הדין עם מי נלע"ד דהדין עם הבכור דהא קי"ל בפ' י"נ דף קכ"ו דהלכתא יש לבכור קודם חלוק' דהיינו אם מכר חלקו הוי מכירה וכן עוד שם דף קכ"ד יצא עליהם שט"ח שחייב אביהם לאחרים ובכור נותן פי שנים ואם אמר איני נוטל ואינו נותן רשאי פירשב"ם שאומר אני מוחל חלק בכור' ואטול כפשוט ולפיכך לא אשלם אלא כפשוט רשאי כו' דמ"ד כיון דבכור הוא זכה ליה רחמנא פי שנים ואינו יכול לומר איני חפץ שיהיה שלי דבע"כ זכה ליה פי שנים קמ"ל דבע"כ לא זכה ליה רחמנא כו' אבל מחלק פשיטות פשיטא שיורש הוא בע"כ עד כאן לשונו הרי לפנינו דתכף בשעת מיתת האב זכה כל אחד בירושתו נמצא דיכול לומר הבכור אני זכיתי בחלק בכורה ב' חלקים מן

המוזק והחצי בראוי ומזה אני אשלם מה שמגיע עלי לפי ערך ב' חלקים מן מה שמגיע לי מחלק המוחזק והחצי מן חלק הראוי ואין הפשוט יכול לכופו שיקח כל סך החוב מן המוחזק ואין זה דומה למ"ש כאן דיש זכות לבנים נגד הבעל חוב במטלטלין או במקרקעי גבי שטר חצי זכר דשאני באלו שהבנים הם היורשים ולהם יש רשות לסלק הבעל חוב כפי רצונם משא"כ בזה ששני הצדדים הם היורשים ע"כ נראה עיקר כמו שזכרתי:

יא ואפי' נשאו הגדולות אין שייך כאן דינתן לשניה כדרך שנתן להראשונה וזה דוקא במקום יש ג"כ (בן) כדלעיל:

יב אין שומעין לו הואיל ובפרנסה תלוי בדעת האב לפי קמצנותו או ותרנותו אפשר אף שאמר בשעת נשואין שלא תתפרנס מכל מקום אם היה רואה אחר כך כשהגיעו לפורקן היה מרחם עליהן:

סימן קיד

א **הנושא אשה כו'** בטור כתב אם יש לה בת מאיש אחר אינו חייב לה כלום והקשה ב"י פשיטא ונ"ל דקמ"ל דל"ת כיון שהיתה הבת עמה תמיד וניזונית עמה כשקבל לזון את אשתו הוה כאילו קיבל לזון גם את בתה דמי' למ"ש בח"מ ס"ס י"ז בשם הרא"ש במי שחייב עצמו לזון את חבירו לפי הראו לו וחברו רגיל לזון ע"י אחר ששולח אותו לקנות מזון חייב זה המקבל עליו ליתן לו ג"כ משרת א"כ נימא ה"ה בבת אשתו דהא קי"ל הבת אצל אמה קמ"ל דאינו חייב בבתה שום דבר ומזה יש ללמוד דאם הבת היה משרתת של אמה חייב לתת לה ג"כ מזונות כמ"ש הרא"ש וזה אפילו לא פסק לבת אשתו מזונות אלא מצד תנאי ב"ד של אמה שחייב לתת לה אחר מותו כתב בטור בשם רמב"ם דשלא בשעת קידושין אינו מתחייב עד שיקנו מידו או עד שיכתוב שטר משמע דקנין מהני ודקשה ב"י דהא הרמב"ם בפי"א דמכירה כתב שאין קנין למחייב עצמו לזון חברו מפני שאין כאן דבר מצוי וידוע ומפני מה הפוסק דבר עם אשתו לזון בתה חייב לזונה מפני שפוסק בשעת נשואין והדבר דומה לדברים הניקנין באמיר' עכל ש"מ דלא מהני אלא בשעת נשואין ותי' ב"י ג' תרוצים הא' לחלק בין קדושין לנשואין הב' לחלק בין בת אשתו לחברו וע"ז קשה להב"י הביא אח"כ בשם הרשב"א דאין חילוק ביניהם וה"נ דבעינן דוקא שקדשו תוך דברים כו' ועל כולם יש להקשות מנ"ל לרמב"ם חילוקים אלו ונלע"ד דכאן מיירי בקנו מידו ומשעבד נכיו דבזה לכ"ע מהני הקנין דדומה למקנה דקל לפרותיו דמהני אלא דשם בנושא אשה לא זכר התנא אלא יפסק לזון כו' דקהיינו בפסיקא בעלמא

ע"כ הוצרך לתרץ דשאני בשעת נשואין דמהני אפי' אמירה אבל כאן אמר שקנו מידו דהיינו בענין שמהני הקנין כנ"ל לדעת הרמב"ם:

ב **המזונות ביוקר.** נראה דהיינו עכ"פ ביוקר דשכיח אבל אם היוקר דלא שכיח לא קיבל עליו דזהו כמו באונס דלא שכיח דאיתא בח"מ סימן רכ"ה דלא מהני אפי' קיבל עליו אחריות בפי':

ג אלא כדמי הזול דכל הגזלנים משלמים בשעת הגזלה:

ד מעשה ידיה שלה ול"ד לאשתו דהתם תנאי ב"ד הוא משא"כ כאן שאין לה אלא מה שחייב עצמו בפירוש:

ה אין הפיטור כלום כתב בפרישה יש לומדים מכאן שאם האב עשה שידוך לבתו ואח"כ נתרצו האב והחתן לבטל השידוך שאין הביטול כלום אם לא ברצון בתו ונלע"ד דיש חילוק בזה דכל זמן שיש רשות לאביה לקבל לה חדושין אין צריך הבת לבטל השידוך דהא אי בעי האב מקדשה לאחר בעל כרחה אבל אם היא ברשות עצמה אלא שהסכימה תחילה לזה השידוך או אפילו בסתם מקומות מועטים שעושים שידוך עם הבת בלי ידיעתה בזה צריך דוקא רצונ' לבטל השידוך כנלע"ד אבל אין לימוד מכאן דמיירי בקטנה או ערה דיש לה מזונות:

ו **ליכתב** פירוש דכתב לא מהני בזה:

ז **אין יורשיה יורשין מזונותיה במשנה מפני שהיא כבעלת חוב** פירוש כב"ח לגבות ממשעבדי ולא כב"ח ממש שהרי אם מתה אינו משלם ליורשיה כך כתב הרא"ש הטעם דלא נתכוון אלא לה לעצמה ונ"ל ללמוד מזה במי שהבטיח לחבירו לתת לו מתנה ונתן לו ת"כ ומת המקבל ולא נתן לו עדיין המתנה שאין הנותן צריך לשלם ליורשיו דלא נתכוין אלא ליתן לו דוקא ולא ליורשיו:

ח כאלו היתה בריאה דהמקבל עליו לפרנס חבירו אין הרפואה בכלל:

ט מזונות משלם ולא לפי ברכת בית ול"ד למזונות האלמנה דאמרינן בסימן צ"ד ס"ו דנותן לה לפי ברכת הבית שאני התם שלא התנה לזונה אלא בביתו שכך כתב לה את תהא יתבת בביתי כו':

י **ויש חולקים כו'** בטור ז"ל כתב הרמ"ה שאלו המזונות שנותן לה אינו ונתן לה אלא כזן את אשתו ע"י שליש כו' ואפילו בעשיר נותן בפחות שבמזונות שלא אמרו שנותן לפי כבודה אלא באשתו שאוכלת בתנאי ב"ד אבל בבת אשתו שהוא חייב את עצמו דיד בעל השטר על התחתונה וכתב א"א ולא נהירא דמי שנותן מעות לבלע הבית כדי לפרנסו בסתמא דעתו שיתפרנס כאחד מבני ביתו כו' וכתב ב"י איני יודע למה כתב

הרא"ש ולא נהירא דהרמ"ה לא איירי במאכילה על שלחנו אלא בסמפיק לה מזונות ודברים נכונים הם וכבר נתבאר בסי' קי"ב לגבי מזונות בתו שאין פוסקין לה אלא דבר המספיק לה בלבד כו' ומיהו באוכל' על שלחנו דברי הרא"ש דברי טעם הם עכ"ל ונ"ל דודאי במאכילה יש כאן מחלוקת והיינו בדרך זה על שלחנו כ"ע ס"ל דיתן לה כא' מבני ביתו ואם אירע שאינה אוכלת על שלחנו כ"ע ס"ל דנותן לה בפחות שבמזונות כי פליגי הרמ"ה והרא"ש בפוסק מזון לבת אשתו דהרמ"ה ס"ל דלא נתכוין בזה דוקא שתאכל על שלחנו ע"כ הוה הדין כמשרה אשתו ע"י שליש והרא"ש ס"ל דמסתמא דעתו שתהיה כאחד מאוכל על שלחנו ליתן לה כן ומ"ש בסימן קי"ב גבי מזונות בתו שאין נותנין לה אלא דבר המספיק לא דמי לכאן דשם מיירי אחר מות האב דשם ודאי לא נתכוין כאחד מאוכלי שלחנו שהרי כבר מת ע"כ נתכוין שיהיה לה דבר המספיק לחוד ובבת אשתו פליגי דוקא הרמ"ה והרא"ש כמו שזכרנו ובמשרה אשתו ע"י שליש ודאי לא שייך שם שכוונתו היתה תחלה כן אלא שאם אירע כן ע"י גלגול שביניהם ונלע"ד דבבת אשתו דקאמר הרא"ש שנתכוין שתהיה כאוכלי שלחנו וכן יקום היינו דוקא אחר מות אמה אבל בנתגרשה ודאי לא נתכוין שתהיה אמה מגורשת והבת שלה תהיה מאוכלי שלחנו אלא תהיה אצל אמה ויתן לה דבר המספיק לה לחוד בזה כ"ע לא פליגי והך ויש חולקים שכתב רמ"א על נתגרשה לא נראה לע"ד אלא דכ"ע סל דלא נתכוין שתהיה מאוכלי שלחנו גם מ"ש הש"ע אחר כך ואם מאכילה על שלחנו כו' א"צ בזה לומר שהיא דעת הרא"ש כמשמעות הש"י אלא גם הרמ"ה ס"ל כן באם מאכילה על שלחנו דודאי נותן לה כאחד מהם דלא פליגי אלא אם נאמה שכוונתו היתה שתהיה מאוכלי שלחנו או לא כנלע"ד:

יא **אחד זנה ואחד כו'** בכאן לא כ' ברירה להבת דמסתמא ניחא לה שתהיה אצל אמה שיש לה בעל ותיזון עמה אלא דבגרשו שניהם כתב אח"כ הברירה:

יב ומתה האם ה"ה אם מת האב אין היורשי' חייבים לזונה שהרי כתב לה כל זמן שאת עמי והרי הוא עמה וכ"כ רש"י בהדיא במשנה וז"ל כ"ז שאת עמי ולא אם אמות או תמותי או אגרשך:

יג **וכן אם נתגרשה כו'** ול"ק ממ"ש) בסי' קי"ח סעיף י"ט דהחזירה סתם על דעת תנאים ראשונים החזירה דשאני הכא דאמר כ"ז שאת עמי משמע מנשואין אלו כ"כ הטור ובפרישׁ' כ' שאני הכא שאינו מתנאי כתובה ועוד דדוקא להחזיר בידו אמרינן כן ולא להוציא מידו ומשתמיט מיניה ההיא דסי' קי"ח שזכרתי:

יד אפי] חזר ונשא ול"ד למ"ש בס"ס ק' לענין הכתובה שעל דעת כתובה הראשונה החזירה:

טו **ואם כתב לאחד כו'** עיין מה שכתבתי בח"מ סימן ס' דבר הגון בזה בס"ד:

סימן קטו

א **הוחזקה נדה כו'** בגמרא אמרי' ומשמשתו נדה ה"ד אי דידע נפרוש אי לא ידע מנא ידעי מי אמר ליה אחרי כן שבא להוציא ומשני תירוץ בתרא שהוחזקה נדה בשכנותיה כדרבי יהודה דאמר הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה פי' רש"י שראוה לובשת בגדי נדה ולבעלה אמרה טהורה אני ושמשה לבעלה לוקה אם התרו בו וכה"ג משכחת ליה למתני' דאחר תשמיש הודיעוהו שכיניו שהוחזקה נדה עכ"ל מבואר פירושו דהכא מיירי שהיא הכשילתו במה שאמרה טהורה אני והוא לא ראה אותם בגדים עליה כון שבא בלילה ואח"כ הודיעוהו שכיניו דשראוה אתמול בבגדי נדותה והוא בא עליה ומייתי ראיה דהאי חזקה מלתא היא כאלו רוה שופעת דם דהא כשבא עליה באותה שעה במזיד לוקה נמצא הטעם בזה דהיא הכשילה אותו שעבר עבירה אבל אם לא (עבר) עבירה שלא בא עליה אעפ"י שהיא מצדה היה עובר עבירה לא הפסידה כתובה וזה פשוט ולא כתבתיו אלא שראיתי בלבוש שכתב בזה ואפי' אמת שהיא טהורה מפני שמשיאתו שם רע שיאמר עליו שבעל נדה עכ"ל ומאוד תמהתי איך יצא מכשול גדול כזה מתחת ידי הצדיק דכמה טעיות טעה חדא דהוא נתן טעם מפני שמשיאתו שם רע שיאמר עליו שבעל נדה עכ"ל ובמתנית' חשיב דבר זה דעבר' על דת משה ואין לתורת משה שלא תשי' ש"ר עליו אלא הטעם משום מכשול כמו שזכרנו ותו דא"כ למה אמרו דוקא שבא עליה ואי משום ש"ר לא צריך לביאה ותו דהאיך אמר אפי' באמת היא טהורה דהא א"א לידע זה כלל כמו דפריך המקשן מנא ידעי דטמאה ה"נ מי ידע דטהורה היא אלא ברור דבעל הלבוש הוסיף מדעתו דבר זה ואינו באמת ולא שייך הטעם משום שם רע אלא בנדרה שלא תשאיל כלים מפני שהשכינים יאמרו עליו שהוא אדם רע אבל לא בדבר זה דמי יעיד על הביאה שלו ויוציא עליו ש"ר אלא ודאי שבאמת בא עליה באמת א"כ הכשילתו באיסור נדה ומה לנו בזה לטעם ש"ר:

ב ואמרה לו טהורה אני בפרישה הקשה דרבינו הטור סתם כאן דמשמע דאינה נאמנת לומר אמתל' למה לבשה בגדי נדה וכ"ה דעת הרמב"ן כתבו בי"ד סי' קפ"ה ושם תמה רבינו עליו וס"ל דמהני אמתל' והרשב"א הביא ראיה להרמב"ן מדין משמשתו נדה דהכא דמשמע דלא סמכי' עלה אפילו באמתל' ונראה דהכא שאני שכבר עברה ושמשה מ"ה

אינה נאמנת דמשקר' כדי שלא תפסיד כתובת' אבל קודם ששמש' ס"ל דמהני אמתל' עכ"ל ולא מתיישב בזה דאם אתה חושד' שתשקר בשביל כתובתה ה"נ תחשדה קודם התשמיש שמא היא עושה כן בשביל חשקה לבעלה אלא פשוט שאין כאן חשד כיון שהתורה האמינת' דכתיב וספרה לה דהיינו לעצמה שהיא נאמנת כדאיתא שם במהדיר ואין שום חשד עליה וקושיא מעיקרא ליתא על הטור דודאי מהני בכ"מ אמתל' אלא דהכא מיירי שאמרה לבעלה טהורה אני ולא זכרה מלבישתה בגדי נדה גם אחר תשמיש היא מכחשת ואומרת לא לבשתי כלל בגדי נדה דומיא דתירוץ קמא שם בגמ' לענין מאכילתו שאינו מתוקן כנ"ל לדעת הטור:

ג ואינה מקיימת מפני שהבנים מתים בעון נדרים ומ"ה אם גם הוא עובר על נדרים הרי האי גברא לא בעי בנים מחמת עצמו:

ד **שהמירה דתה כו'** קיצר הרב במקום שהיה לו לבאר דבאשה שהמירה במזיד ודאי אין צריך להפסיד כתובתה משום עוברת על דת ובודאי הפקיר' עצמה לזנות בין הגוים ונאסרה על בעלה ואין לה כתובה אלא דשם בתשובת הרא"ש כלל ל"ב מיירי שמחמת אונס מיתה המירה והיא מותרת לבעלה כי אינה מפקרת אלא מחמת שלא מסרה נפשה על קידוש השם מקרי עוברת ז"ל דת וזו צריכה התראה:

ה וראשה פרוע ובגמ' מקשינן ראשה פרוע דת יהודי והא מדאורייתא הוא דכתיב ופרע את ראש האשה ותנא דבי ר' ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפריעת ראש ומשנינן דאורייתא קלת' ש"ד ודת יהודית אפי' קלת' אסור א"ר יוחנן קלתה אין בה משום [פרוע ראה] הוה (בה) רבי זירא ה"ד אי בשוק דת יהודית היא אי בחצר א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה אמר אביי מחצר לחצר ודרך מבוי דלא שכיח רבים וכתבו התו' אלא בחצר פי' אפי' בלא קלתה אין בה משום פרועה שאל"כ לא הנחת בת כו' ונראה שהוכרחו לזה ולא פירשו דמ"ש אם כן לא הנחת קאי על קלתה בחצר אבל בפריעה לגמרי לא אמר כן דאם כן מאי א"כ לא הנחת בת כו' דאה"נ דר' יוחנן קמ"ל דבר זה דמותר מטעם זה ואי פריך פשיטא הוי ליה למימר פשיטא אלא ה"פ הא בחצר ואפילו פריעה לגמרי אין שום איסור ולמה ליה קלתה ממילא נשמע שליכא איסור בחצר אפי' בפריעה לגמרי וכ"כ הר"ן מכח זה הקשה ב"י על הטור שכתב אפילו אין פרועה לגמרי אלא קלתה בראשה כיון שאינה מכוסה בצעיף תצא כו' ודוקא בר"ה או במבוי מפולש או בחצר שהרבים בוקעים בו אבל במבוי שאינו מפולש וחצר שאין רבים בוקעים בו לא תצא דמשמע לא תצא ע"י כך אע"ג שאין זה הגון והא בחצר אפי' פריעה לגמרי מותר ומבוי שאינו מפולש בקלתה מיהו לית לן בה עכ"ל ולענ"ד דלק"מ דהמקשן בגמ' לא

ידע רק משני חלוקות דהיינו שוק וחצר של אדם דדר ביחידו' וע"ז פריך אי מיירי רבי יוחנן משוק הא יש איסור דת יהודית אפילו בקלתה אי מחצר יחידי של אדם אחד הא אין שם פריעת ראש אפילו לגמרי דאל"כ לא הנחת כו' דמה לי החצר שלה או חדר שלה כיון שאין שם אדם אחר ומשני שיש שם חלוקה ג' דהיינו מחצר לחצר דרך מבוי דלא שכיח רבים אבל קצת בוקעין שם בזה מן התורה אין שם פריעה אפילו בלגמרי אלא שמצד דת יהודית יש בה בפריעה לגמרי ובקלתה אין איסור כלל ומזה מיירי ר' יוחנן ומש"ה שפיר אמר הטור דבחצר שאין הרבים מצוין שם פי' אבל קצת בוקעין שם בזה לא תצא כיון שיש עליה קלתה וכמו שאמרנו אבל בחצר יחיד לגמרי אין שם איסור אפי' בפריעה לגמרי ואם דרים שם אנשים אחרים ג"כ הוה דינו כמו מבוי שאינו מפולש דאין בו היתר כ"א בקלתה והכל ניחא בס"ד דאין כאן מחלוקת בין הטור להתוס' כלל ובסימן כ"א כתב הטור לא תצא בפריעת ראש לשון וזכר שם החלוקה השנית דתלוי הקלת' לפי שסמך על מ"ש כאן ושם לא זכר מה שאסר אפילו בקלתה וזה כתב דינו כאן ובד"מ כתב ודאי גם רבינו מודה לזה כמ"ש סימן כ"א דאין איסור בפריעת (שוק) [צ"ל ראש] אלא דוקא לשוק ולא נקיט כאן לא תצא אלא למידק בצניעות מיהו (פשוט) [צ"ל הוי ששום] אשה לא תראה שערה כלל אפילו בבית וכמעשה דקמחית כו' עכל ולענ"ד לא נתכוין הטור אלא לדינא כאשר כתבתי ע"פ ההלכה בגמרא:

ו **או שהית הטוה בשוק וורד כו'** איתא במשנה וטוה בשוק אמר שמואל במראה זרועותיה לבני אדם רב חסדא אמר בטוה ורד על פני פרש"י בכפה על ירכה נגד פנים של מטה לפ"ז הוה תיבת ורד כאלו אמר ויורד ובתוס' בם רבינו חננאל פי' ורד הוא צמר אדום היא טוה שיפול מזהרירתו על פניה והוא עזות מצח וכ"ה ברמב"ם כפי שהעתיק כאן בש"ע וא"כ אם טוה בשוק צמר סתם ואינה מגלה זרועותיה אין בזה עוברת על דת יהודית לכ"ע:

ז שהיתה משחקת במשנה איתא ומדברת עם כל אדם אמר שמואל במשחקת עם הבחורים והרמב"ם העתיק משחקת לחוד כמ"ש כאן ובטור כ' והמדברת והמשחקת עם הבחורים וקשה דהא מדברת לחוד אינו כלום וב"י הגיה שצ"ל ומשחקת דהיינו דתרווייהו חד הם וקשה למה זכר הטור כלל מדברת דזה ודאי דמשחקת לחוד הוי סגי ונ"ל דהך משחקת דגמ' הוא פי' על מ"ש במשנה ומדברת דהיינו שהיא אומרת דברי שחוק וכ"ש אם משחקת ממש ומ"ה אמר הטור והמדברת והמשחקת עם הבחורים דהיינו שהיא מדברת דברי שחוק או שמשחקת ממש ומה שזכר עם הבחורים קאי על המדבר' ג"כ וא"ל למה לי משחקת ממש כיון דאף בדיבור שחוק בזה עוברת י"ל דקמ"ל

דבתרווייהו דוקא אם הוא נעשה עם הבחורים דוקא שהוא קרוב לדבר עשיית עבירה שאין להם פת בסלם ונראה דגם בזה צריך שהיא רגילה בכך וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א וז"ל אבל אם גילתה ראשה באקראי או דברה עם בחורים פעם אחת דרך מקרה ודאי לא הפסידה כתובתה ומ"ה דהך ורגילה בכך שנזכר רמ"א דוקא לפי שיטת הרמב"ם דמפרש משחקת ממש בזה אפי' באינה רגילה אבל לפי שיטת הטור דמדברת דברי שחוק צ"ל גם בזה ורגילה בכך והב"י הקשה על הרשב"א למה לא נתן טעם לפי שלא התרה בה תחלה ונראה דס"ל לרשב"א דא"צ בזה התראה כיון שרגילה בכך שכ"כ אח"כ ב"י בסי' זה בשם ת"ה ברגילה להתייחד עם הגוים אפשר שא"צ התראה אבל מדברי הטור משמע דבל מילי בעינן התראה תחלה:

ח **שהתרה בה תחלה** א"צ התראה בשעת מעשה דוקא כמו בדיני נפשות א"א שהתחרו בה שאם תעשה כך תפסיד כתובתה:

ט **ויכול לגרש'** פי' אפי' בלא התראה אלא לענין הפסד כתובת אבל לא לענין גט שיש מצוה להוציאה:

י **מצטרף עם א'** פירוש אותו אחד שהודית בפניו:

יא **וסמכה דעתו כו'** בטור כתב וז"ל ואם יש עד אחד שזינתה אינו חייב להוציאה בדיני אדם אבל משום לזות שפתים אסור לו לעמוד עמה אם הוא סומך עליו ומהימן לו כבי תרי עכ"ל והיינו מדאיתא בגמרא בעובדא דסמי' שהביא ב"י שאמר ליה שמואל אי מהימן לך ע"א שאשתך זינתה זיל אפק' וכתבו רי"ף ורא"ש על מה דאמרינן בגמרא דהלכתא כרבא בע"א שזינתה הוה דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים ה"מ בידי אדם אבל בא לצאת ידי שמים אי מהימן לו כבי תרי חייב לאפוק' עכ"ל וכ"כ הטור בסי' קע"ח ומזה הקשה ב"י דלמה כתב כאן משום לזות שפתים ובסימן קע"ח לא זכר משום לזות שפתים ומיהו שם כתב שהיא שותקת וכאן לא כ"כ ואפשר דמפני כך כ' דאינו אלא משום לזות שפתים עכ"ל ודבר ברור שבסימן קע"ח יש טס במ"ש שהיא שותקת וצ"ל שהוא שותק וכ"ה בהדיא בגמרא ובתוספות בפרק האומר בקידושין וכן הגיה רש"ל דאם הוא שותק הוה כמודה לדבריה ושווי' עליה חתיכה דאיסורא וקשה אם איירי כאן באינו שותק א"כ ה"ל כמכחישו לעד ופשיטא דאינו חייב להוציא ורש"ל פי' דאינו מכחישה אלא שהוא אומר מנין לך זה (קשה) דהא מיירי במאמינו לע"א כבי תרי א"כ האיך הוה היתר מכח שאינו שותק ואומר מנין לך זה תו קשה לי דהך מלתא דטור סותר זא"ז דלזות שפתים אין שייך אלא באם מצד האמת אין שייכות אלא מצד לזות שפתים יש חשש ואח"כ (כתב) אי מהימן ליה כבי תרי דבזה יש איסור מצד עצמו

באמת ותו קשה דבמקומות שמצינו לזות שפתים דהיינו פ' כיצד דף כ"ד לענין הנטען מן הגויה ונתגיירה הרי זה לא יכנוס ואם כנס אין מוציאין מידו והטעם שם דלכתחלה לא יכנוס משום לזות שפתים וכן בפ"ב דף כ"ב ע"א אומר מת כו' דלא יכנוס משום לזות שפתים אם ניסת תצא הרי דאחר שניסת לא חשו כלל ללזות שפתים לומר שלא יעמוד עמה ולמה אמר כאן דלא יעמוד עמה ותו הא מלתא דכאן משו' לזות שפתים אין לו רמז בשום גמרא או פוסק להזכירו כאן ע"כ נלענ"ד ברור. דבטור יש כאן ט"ס הך משום לזות שפתים וצ"ל משום דין שמים וזה הוה שפיר דבר והפוכו דתחלה אמר אינו חייב להוציאה בדיני אדם אבל משום דיני שמים אסור לו לעמוד עמה וכמ"ש הרי"ף ורא"ש ועיקרא דמלתא הוא תלוי במ"ש בפ' האומר בקדושין דרבא דאמר בע"א שזינתה אינו נאמן דהוה דבר שבערוה וצרך שנים (וכתבו התוס') וא"ת כיון דשתק ושתיקה כהודאה (למה) לא יוכל לעשותה עליו חתיכה דאיסורא וי"ל דסבר רבא דטעמא דשותק מהימן לאו משום דשתיקה היא כהודאה אלא משום דאיכא רגלים לדבר מהימני ליה וכיון שאין האיסור מכח עדות הבעל אלא מכח עדות העד אינו נאמן בדבר שבערוה עכ"ל והך רגלים לדבר אין פירושו מכח שהעד מהימן ליה כבי תרי דזה לא הוזכר אלא במעשה דסמי' לרבא דס"ל אי מהימן לך כבי תרי כו' ובזה ל"פ רבא ואביי דנאמן ע"א ולמה כתבו התוס' כאן דס"ל לרבא כן והיינו בפלוגתא דאביי ורבא אלא פי' הך דרגלים לדבר הוא לא מיירי מן מהימן כבי תרי אלא מכח שהוא שותק ובזה ס"ל לאביי דכאן ע"א נאמן כל שהוא שותק ורבא ס"ל כיון דמכח עדות הע"א אינה אסורה אלא מכח שתיקתו שיש רגלים לדבר הוה דבר שבערוה כו' וכן בטור מיירי ודאי גם כן שהוא שותק ולא צריך הטור להזכיר זה דהא כתב בזה דמהימן ליה כבי תרי ובאמת במאי דקי"ל לרבא דאין עד אחד נאמן היינו אפילו בלצאת ידי שמים כיון דאין כאן ריעותא אלא מכח שתיקת הבעל אבל במקום שיש ריעותא דמהימן ליה כבי תרי דרבא מודה לאיסור היינו בדיני שמים דוקא דאלו בדיני בני אדם אין לחייבו להוציא דהוא יכול לומר אף על גב שאמרתי שמהימן לי חזרתי מכך וזה הדבר המסור ללב והך חילוק בין דין אדם לשמים אינו כמו במקומות אחרים דשם הוה החילוק דבדיני אדם אין עבירה שקולה לדונו כ"כ אבל כאן הוה החילוק דבדין אדם אין יכולים לדונו דאין אדם יודע מה שבלבו של חבירו אלא הוא עצמו צריך להזהר מדין שמים ששם יודעים מה בלבו כנלע"ד נכון ובסי' קע"ח לא מיירי אלא מדין עצמו כיון שיודע האמת צריך לעשות כן:

יב **אבל בדברי אחר** פי' שהוא בעצמו לא ראה שזינתה אלא אחר אמר שראה שזינתה אינה יכול להשביעה אלא ע"י גלגול והטעם כתב ב"י דבראה אותה בעצמו ה"ל כטוען

פרעתיך והמוציא שטר חוב על חבירו והלה טוען פרעתיך בעה"ש צריך ישבע אבל כשהוא לא ראה שזינתה אלא אחר אמר לו ה"ל כטוען שמא פרעתיך דלאו כלום הוא עכ"ל ואפי' שבועה לא צריכה אלא על ידי גלגול:

סימן קטז

א אבל בחייו אין לה דהא חייב להוציאה ואי יהיב לה מזונות תתעכב אצלו:

ב **לא הכיר בה** בטור חשיב חייבי לאוין דתפסי בה קידושין כמו אלמנה לכ"ג כו' וכתב דחשיב ג"כ בת ישראל לנתין וממזר ואח"כ כתיב לא הכיר כו' וכתב בפרישה דהאי לא הכיר כו' לא קאי אבת ישראל לממזר דלא שייך לא הכיר בה אלא דוקא כשהאיש ראוי והיא אינה ראויה שייך בה היכר משא"כ בנתין וממזר שהוא אינו ראוי והטור דנקט בת ישראל לנתין ולממזר יש להם כתובה לשון המשנה נקט דתנן אלמנה לכ"ג כו' בת ישראל לנתין ולממזר יש להם כתובה וקמ"ל אף על פי שהקידושין בעבירה יש לה כתובה עכ"ל וכן במה שכתב הטור או פצוע דכא שנשא ישראלית לא שייך בה לא הכיר כיון שהפסול מצדו:

ג אבל תוספות יש לה הטעם דהתוס' אינו מצד תקנת חכמים אלא שחייב עצמו כ"ז שתרצה להיות אצלו הרי עמדה לפניו בתנאי שלה אלא שהתורה אסרתה ורש"י פי' דהתוס' מתנה בעלמא היא משם חיבת ביאה:

ד ואינו חייב בפרקונה זה אפילו בפרקונה כיון שהיא עליובאיסור כדלעיל בסי' ע"ח אלא דמ"ש שאינו משלם דמי הפירות שאכל דוקא בלא הכיר כדמוכח בהדיא בפרק יש מותרות כ"כ רש"ל:

ה או נגנב מ"ש חייב לשלם זהו לשון הרמב"ם פרק כ"ד וסיים שם בלשון זה הפך מכל הנשים מפני שאין שם אישות גמורה לא זכה בנ"מ עכ"ל פי' שבאשה גמורה פטור אם נגנבו נ"מ דבזה זכה בה שאינו באחריותו כלל אפי' אם נאבדו מחמתו שע"י שנשתמש בהם נפסדו אבל בזו שאין שם אישות גמורה ולא זכה בנ"מ הוין ג"מ שבידו כאלו קבלם אחר להנאתו וחייב באחריות אפילו נפסדו שלא מחמתו והטור הבי' דברים אלו בשם הרמב"ם ולא זכר נגנב או נאבד בפי' אלא כלל זה במ"ש נ"מ אפי' ליתנהו חייב לשלם בל' זה מורה דליתנהו בכל גווני' שאינם אפי' מעצמם וסיים על זה וא"א כתב כסברא הראשונה דהיינו דמה דאמרינן בגמרא נ"מ דברשותה קיימי אית לה פירש"י שלא היה לו לכלותן וללובשן משמע דאם נפסדו שלא מחמתו פטור וכ"כ הטור כסברא הראשונה וז"ל ואם אינן בעין כגון שנשתמש בהן ובלה אותן עכ"ל דלפ"ז לא אמרינן בזה דהוי

כאלו היה ביד אחר שקבלם להנאתו דכאן דבעל לא קבל עליו כלל לאחריו' שלו ובטעות באו לידו ובזה נסתלק תמיה' ב"י שהקשה על הטור למה כתב שיש פלוגתא בין רמב"ם להרא"ש והיה לו לפ' ולא לסתום דפליגי בנגנבו או נאבדו דהא ודאי שפיר פי' דבר זה כמי שזכרנו עוד יש פלוגתא בין רמב"ם לסברא ראשונה שהיא דעת הרא"ש לעניין שנייה כמ"ש בגמרא דאמר רב כהנא בשניה קנסו רבנן לדידה בדידה פי' בגמרא שא"צ לשלם מה שהוא הפסיד ואמר רב ש"מ דגלימ' קרנא הוא ולא אמרינן דמכסי בה עד דבלי פי' מדקנסו להשגיח שא"צ הבעל (לשלם) לה הבלאות של נ"מ משמע דבאשה כשירהצריך הוא לשלם מה שהפסיד לה ע"י לבישתו הגלימה של נ"מ ולא אמרינן שהוא פירי ואין הבעל משום פירות נ"מ שאכל אלא קרנא הוה ומ"ה באשה כשרה הוא צריך לשלם אבל בשניה קנסוה ומקשינן והאמר רב נחמן פירא הוה פי א"כ אין קנס כאן דכשירה נמי א"צ לשלם מה שהפסיד על ידי לבישתו ומשנינן דר"נ פליגי ופי' הרא"ש בסוף אלמנה דמיירי דבלינהו מעט מעט ע"י לבישתו מ"ה אמר רב שימי ש"מ דקרנא הוא דאי פיר' היא מ"ש מכשרה וגם בכשרה פטור הבעל אם בלה מעט מעט דזה הוי אכילת פירות לא חייב אלא אם בלה הכל בפ"א אלא ש"מ קרנא היה ובכשרה צריך לשלם אם בלה הכל אפילו מעט מעט ובשניה קנסוה וע"ז פליג ר"נ ואמר דפירא הוה לבישתו הגלימ' וגם בכשרה א"צ לשלם אם נפחת מעט מעט ואין קנס בשניה אם בלה הכל בבת אחת דבכשירה צריך לשלם ובשניה א"צ לשלם לה דקנסוה רבנן שא"צ לשלם לה אפילו בלה הכל בפעם אחד וא"כ מ"ש בטור בסברא ראשונה בשניה ובנכסים של נ"מ ושאינן בעין אין מוציאין מידו פירושו אפילו אם נפחת בפעם אחת הכל דבכשירה מוציאין ממנו ובשניה אין מוציאין ממנו זה דעת הרא"ש אבל הרמב"ם (ס"ל) דהשניה יש לה דין כשאר נשים ואין כאן קנס לר"נ דס"ל לרמב"ם דר"נ פליג על רב שימי דאמר יש קנס בשניה על זה פליג ר"נ ואמר אין קנס בשניה כלל וק"ל כר" בדיני א"כ למה נקט התנא כלל השניה כבר תירץ הרב המגיד בשם רמב"ם בפי' המשנה דהיה ראוי שאחר שאין לה כתובה שלא יגיע לבעל שום דבר מדברים הראויה לו קמ"ל דקנסוה בזה דאפ"ה דין הבעל כדין שאר הנשים וא"כ יש שני פלוגתות בין הרמב"ם לרא"ש:

ו **שניה בין הכיר כו'** דבשניה קנסוהו רבנן דהיא מרגילתו לעבירה כיון שאינה פסולה בלא זרעה פסול משא"כ בחייבי לאוין דפוסל זרעה ע"כ היא אינה מרגילתו לעבירה אלא הוא מרגילה על כן קנסוה רבנן דעשו חיזוק לדבריהם בשניה שהיא מדברי סופרים יותר מחייבי לאוין שהוא מדאורייתא:

סימן קיז

דיני מומין כתב הש"ע כאן מה שכתב הטור בסי' ל"ט ושם נתבארו הדינים בס"ד:

סימן קיח

א **אלא כדי שלא תזקק** פי' שהיא אומרת שאין שייך בה התקנה לחלק הנכסים כדין אלמנה אלא גרושה אני ויתנו לי כתובתי במלואה והם אומרים אינך גרושה כיון שלא נתן גט אלא שלא תזקק ליבם ממילא הוי דינה כאלמנה והברירה בידינו לחלוק הנכסים בזה אמר דהדין עם האשה ודין גרושה:

ב **אחר שניסת** בטור כתב ול"ד להא דאמרינן הנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל הפירות דשם מיירי שנתן לה אחר שניסת שבעין יפה הוא נותן לה ואין משייר לעצמו כלום אבל מתנה (שכותב) לה קודם נישואין הוא כ"א משדות שהכניס לה שום משלו כו' לפיכך אם יש עליה חוב שלות' קודם שניסת גובה ממנו כו':

ג **אם נתן לה כו'** פי' אחר שניסת אז אין לבעל זכות אפילו לפירות:

ד עליהם להביא ראיה שהממון בחזקת הבעל הוא לפיכך צריכים להביא ראיה שהבן מת תחלה ואז יקחו היורשים חצי הנכסים מצד התקנה:

ה צריך לקיים שבועתו ואלמלא השבועה לא היתה המתנה כלום כי נתן לו דבר שלא בא לעולם כ"כ הטור עפ"י הרא"ש בתשובה כלל ח' סי' י"ח וצ"ע דכאן משמע אפילו קנין לא מהני ובסי' קע"ו לא משמע כן ע"ש בהג"ה:

ו על דעת תנאים הראשונים עיין מה שכתבתי בסי' קי"ד סעיף י"א:

ז בירושה שנפלה וכן בנכסי מלוג שלה כן כתב בתשובת הרא"ש כלל ה' ובתשובת מהרי"ל סי' ס"ד כתב ע"ש רבינו יקיר הלוי דשייך תקנת הקהלות אפילו בנ"מ ותמהני על רמ"א שלא הביאו:

ח **שחוזרין לנותני הנדוני' כו'** מחלוקת זו היא ובתשובת ממון ה' אישות סי' כ"ו וז"ל תקנת ר"ת נהגא היכא שמתה הבת תוך שנתה שמחזירין יורשיה כל מה שהכניסה ומנהג הקהלות אם מתה תוך שנתיים מחזירין ליורשיה ומורי נתן הנדוניא והוצרכו להחזיר לו מה שנתן ולא לאביה ויש נוהגין להחזיר החצי מה שהכניסה אם נפטרה בשנה שניה וכ"כ בתקנ' הקהלות עיין לקמן סי' ל"ה עכ"ל ובסי' ל"ה שם כתב וז"ל מורי ר"מ אמר להחזי' הממון למי שנתנו כדאיתא לעיל סי' כ"ו בסופו והנה גדולי הקהלות וראשיהם כולם העידו שהתקנה שהמנהג פשוט שתוך שנתיים מחזירין החצי מה שהכניס הזוג המת לאביו או לקרוביו עכ"ל ובתשובת הרא"ש כלל נ"ד כתב בשאלה א' כתב שם

מתקנת ר"ת ז"ל להחזיר הנדוניא לנותנו או ליורשים כן בתשובה שם לתקנת ר"ת ז"ל דהיכא שמתה תוך שנתה שהבעל מחזיר נדוניא לאביה או ליורשים ובמרדכי פ' נערה שנתפתתה זכר ג"כ לו או ליורשיה והנה צריך טעם למ"ד ליורשים בשלמא למ"ד לנותני הנדוניא הטעם דכי היכא דאם אביה חי והוא נותן הנדן דתקן ר"ת לעקור נחלה הראויה דהיינו הבעל ונתנוהו להאב משום קללות הפסוק ותם לריק כחכם דהיינו שאבד בתו ואבד ממונו ה"נ שייך לומר כן בנותן הנדן אף שאינו אביה אלא למ"ד ליורשיה קשה טובה למה עקרו הנחלה בלי טעם דהוא הבעל דאם הממון שלה ממילא בעליורשה ולמה יקחו יורשיה ול"ד למאי דאמרי' בי"ד ס"ס רנ"ג עני שהגבו לו להשלים די מחסורו והותירו על מה שצריך המותר שלו כו' דהתם קנה העני לגמרי מה שגבו לו ע"כ יורשיו יורשין זה הממון ואי מגרעין שום כח בזה משא"כ (כאן נהי דהבעל חייב להחזיר הנכסים מכח תקנ' ר"ת ולמה לא יורש הבעל את אשתו במקום שאין חשש ותם לריק כחכם ונ"ל טעם דמ"ד זה משום דמסתמא קרובי האשה הראוים ליורשיה הם הנותנים הנדוניא ושייך בהם ותם לריק אלא דלפעמים אינו נותן הנדוניא היותר קרוב הראוי ליירש אלא שאר קרובים נותנים הן מכח השגת ידם הן מחמ' נדבת לבם והיה ראוי להחזיר לאותן הנותנין אלא דלא פלוג רבנן בתקנתייהו והשוו מדותיהם דבכ"מ הראוי לירש קודם הוא יקח כיון דעכ"פ יש באלו קצת ותם לריק והמ"ד שינתן להנותן הנדוניא הוא ס"ל דהנותן שהוא גם כן קרוב מסתמא הוא קודם להיורש שהוא אינו נותן הנדן ולא ס"ל הך סברא דלא פלוג שזכרנו וזהו דעת מהר"מ שזכרנו שהיה הוא הנותן נדוניא לנינו רחל ואביה לא נתן כלום והחזירו למהר"ם אעפ"י שאביה הוא היורש הקדוש אבל אם אדם אחר לגמרי הוא הנותן הנדן דבזה לא שייך כלל ותם לריק כ"ע ס"ל דיחזור ליורשיה משום לא פלוג ולענין הלכה אין ללמוד מכאן שכתב רמ"א בדע' י"א וכן מנהג הקהלות ממילא יש לנו לפסוק כך זה אינו דאין לשון רמ"א בשום מקום שמביא מנהג על איזה דבר להזכיר הקהלות אלא וכן נהגו סתם ובלבוש תמה על רמ"א במ"ש שכן הוא מנהג הקהלות שלא ראינו זה במנהג הקהלות שלנו אלא הדבר (ברור) דהך וכן מנהג הקהלות שזכר רמ"א הוא בדרך זה וי"א ליורשים ואותן י"א הם כתבו דכן מנהג הקהלות ודבר זה הוא פשוט בלשון רמ"א וא"ל ג"כ נהי דלא קאי על קהלות שלנו מ"מ יש לנו לצאת בעקבי הראשונים דהיינו קהלו תשו"ם הא ל"ק כיון דחזינן דמהר"ם היה פוסק דיחזרו לנותן והוא היה נמשך אחר קהלות שו"ם ודאי הוא ס"ל דאין מנהג הקהלות כן א"כ אין הכרע מלשון רמ"א שום הלכה לדידן ובתשובה משאת בנימן סי' י"ב הביא פלפול רב בין הרבנים מובהקים שהיה בדורו זה אומר בכה וזה בכה ודעת עצמו שאין כאן הכרע

להלכ' אע"פ שיותר מסתבר שיחזור לנותן מ"מ הלכה היא דהוה דבר שאין בו הלכה מבוררת כי בתזוב' מהר"מ סי' ע"ב כתב לנותן או ליורש וכן תשובת מיימון שזכרתי ותשוב' הרא"ש שזכרתי כולם העמידו בספק כ"ש לדידן שיש ספק וע"כ אי תפיס חד מנייהו לא מפקינן מיניה ואם הממון ביד אחרים יחלוקו ע"כ מסקנתו ואני אומר דאין זה כלל אמת שהמרדכי והרא"ש שכתבו לאביה או ליורשיה הוא משום ספק למי שייכה החזרה אם לנותן או ליורשיה דא"כ לא הוי ליה למנקט כן אלא (ה"ל למנקט) לנותן או ליורש ותו דבודאי כ"ע ס"ל דאביה קודם לשאר יורשים אלא ודאי דלא דק הרב בעל מ"ב בפי' זה דכולהו אלו שזכרנו ס"ל דינתן לאביה עכ"פ דהוא מסתמא הנותן אלא דאם אין האב קיים ינתן ליורשיו שהם יורשיה ג"כ זו היא פי' של מלת או ליורשים דקאמרי ותמהני טובה על כל הרבנים הנזכרים שם דאשתמט מנייהו דברי תשובת מהרי"ל סי' ס"ד שכתב וז"ל אלא דצריך לדקדק הואיל ומהר"ם פסק להחזיר לנותן והכא לא נתן האב הטבע' מ"מ נרא' דיחזור לאב דלא שייך אומדנא להחזיר לכל חד וחד והם נתנו לכבוד הכלה וכו' ועובד' דווירצבורג בתשוב' מיימון ג"כ החזירו לאמה וליורשים אף על גב דמכמה מקומות קבצה עכ"ל הרי לפנינו דודאי להחזירה להנותן דהיינו האב שהוא מסתמא הנותן ואע"ג דעיקר הממון שהוא נותן קבצה משאר בני אדם מ"מ הכל נקרא ע"ש וכן הדין באמה ואחותו כההיא דעובדא בווירצבורג הנזכר בתשובת מיימון שם ואם אין חיים ינתן ליורשיהם דבזה הוה ממש כאלו היה הממון שלהם כיון שהם קבצו הממון ועל ידם נתנו וכיון דמהרי"ל היה גדול שבאחרונים וראה תשוב' מיימון ופסק מה שפסק דבתר נותן אזלינן אליו תשמעון וכאשר זכרנו ואין בכלל זה אם אדם אחר שאינו יורש שלה קיבץ ממון או אפי' נתן ממון משלו לשם צדקה דהוא אינו שייך בחזרה כיון שאין בו כלל משום ותם לריק אלא מחזירין ליורשיה אעפ"י שלא נתנו כלל ובזה מודה גם מ"ד שיחזור לנותן דלא אמר כן אלא אם גם הנותן הוא ראוי ליורשיה אלא שיש יורשים אחרים קרובים ממנו ולא נתנו הנדוניא ובזה ק"ל כמ"ד הזה ואין חילוק בין נתן משלו או קיבץ ממקומות הרבה ונתנם לנדוניא ואין כאן ספק לע"ד כנלע"ד נכון וברור בס"ד:

סימן קיט

א ודעתו לגרשה בודאי מיירי כאן באשה שאינה ראויה (ועומדת אח"כ) להתגרש דהא לא שייך הכא לא דבר ולא ערוה וא"כ אם גירשה אח"כ הוי איסור בלא"ה שהיה דעתו

לגרשה אלא ודאי דמיירי שלא גירשה אח"כ ואפ"ה איסור' איכא בשעת נישואין להיות דעתו כן:

ב **לא תהיה יושבת כו'**. בגמ' א"ל רב משרשי' לרב' אם לבו לגרשה והיא יושב' תחתיו ומשמשתו מהו פי' רש"י יש עונש בדבר או לא קרי עליה אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך יש לדקדק במה נסתפק רב משרשי' פשיט' שזה עושה שלא כדין ותו קשה הא ודאי רב משרשי' ידע הברייתא דהוא הסעיף הא' לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה כדאיתא פרק החולץ משום דכתיב אל תחרוש כו' ומאי מבעי' לי' ורבא נמי למה לא הבי' לו הבריית' בל' ת"ש וזה ודאי שאין לחלק בין הסעיף האחד ובין הסעיף הב' דהא תרוייהו חד טעמ' נינהו מחד בוא ונראה דכאן מיירי באשה שיש לו רשות לגרשה כגון שפשעה נגדו דהיינו ערות דבר כמבואר בסעיף ג' ומספק ליה אם גמר בלבו לגרשה עבור זה וממשיך הדבר והיא אינה יודעת אם יש עונש ע"ז כיון שבידו לקיים מחשבתו ע"פ הדין ע"ז אמר קרי עליה רבא ולא אמר ת"ש כדרך התלמוד אלא כלומר בשביל ספק שלך יש לי תירץ בקושי' שיש לי בפסוק אל תחרוש דהיינו למה סיים הוא יושב לבטח אתך דודאי בלאו זה יש איסור לחרוש רעה על אדם וכ"ש אשתו א"ו דקמ"ל קרא דאע"ג דמותר לחרוש רעה דהיינו לגרש אשתו ע"פ הדין מ"מ כל מי שרוצה לעשות יעשה ולא יעכב הדבר ע"כ אמר והוא יושב לבטח אתך דזהו עיקר האיסור אף ע"פ שמצד עצמו אינו אסור כנלע"ד נכון מאוד:

ג **אא"כ מצא בה ערות דבר**. הטור הביא פלוגתא ב"ש ס"ל אין רשאי לגרשה אא"כ מצא בה ערות דבר ע"פ ב' עדים וזהו ערות דבר ואע"ג דהיא אסורה לו א' וא"כ ל"ל קרא דלא יוכל בעלה לשוב לקחתה ותירצו התו' בשם ירושלמי לעבור עליו בשני לאוין וב"ה ס"ל אפילו אם הקדיחה תבשילו פי' שורפו ע"י האור או מלח ויליף לה מדכתיב דבר וא"ל ל"ל ערות תירץ בגמ' דאי לא כתיב אלא דבר ה"א אם נתגרשה ע"י ערוה אסורה להנשא לאחר קמ"ל ורע"ק ס"ל אפי' לא פשעה בשום דבר נגדו אלא שמצא אחרת נאה הימנה מותר לגרשה וכתב הטור דקי"ל כב"ה דמקיל מב"ש דא"צ דוקא ערוה ומחמיר מרע"ק (דס"ל) דאפי' בלא פשיעה מותר (והוא ס"ל דאינו מותר) אלא בענין שפשעה כנגדו דזה הוה כמו ערוה וזהו פי' דברי הש"ע דהוא לשין הרמב"ם שכתב אא"כ מצא בה ערות דבר דפירושו או ערוה או דבר דהיינו פשיעה כנגדו ולא ידענא למה לא פי' דבריו מהו ערות דבר:

ד **אבל בלא"ה אמרינן כל המגרש אשתו ראשונה כו'** בסוף גיטין אמרינן כי שנא שלח רב יהודה (אומר) אם שנאת' שלח ר' יוחנן אמר שנוי המשלח (פירש"י אם שנואה היא)

(לפני המקום) (צ"ל פירש"י שנוי המשלח לפני המקום) ולא פליגי הא בזיווג ראשון הא בזיווג ב' דאמר ר' אליעזר כל המגרש אשתו ראשונה כו' וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' כו' מאין פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם ואמרתם על מה על כי העיד ה' בינך ובין אשת נעוריך אשר בגדת בה והיא חברתך ואשת בריתך וכתב הטור וז"ל בד"א בזיוג שני אבל זיוג ראשון אין למהר לגרשה דאמר ר' אליעזר כל המגרש אשתו ראשונה כו' לפיכך אין לו לגרשה בשביל שפשעה כנגדו אבל אם מצא בה דבר ערוה או פריצות מצוה לגרשה דכתיב גרש לץ ויצא מדון עכ"ל וקשה אי מצא בה פריצות אפי' ראשונה נמי ואין חילוק בין ראשונה לשניה אלא פשעה לנגדו דבראשונה אין לגרשה משא"כ בשניה אפילו פשעה לנגדו ולא נמצא בה פריצות וכן מבואר בטור החילוק ביניהם א"כ למה מחלק בגמ' בין זיוג ראשון לשני היה לומר ולא פליגי הא כשמצא בה פריצות אז אם שנאת שלח הא כשלא נמצא בה פריצות אלא פשעה נגדך אז שנוי המשלח כמו שפירש"י שנוי לפני המקום והא ודאי קושי' מנא לך לחלק בין הזיווגים כיון שע"כ יש חילוק אחר ונראה דהגמר' מדקדק בפסוק ואמרתם על מה מה שאלה היא זו והא יסוד של אמיתתנו כזה שאין יסורים בלא חטא ואסור להרהר אחר הקב"ה שנ' תמים תהיה כו' ולמה זכר הכתוב ואמרתם על מה כאלו אין עבירה באמירה זו ואינו כן אלא הענין הוא כן דמיירי ודאי בנמצא בה פריצות פעם ראשונה ויש בזה ב' סברות הפכיות האחת לגרש תיכף עד שלא תתרבה פן ירבה ויפרוץ וכמ"ש הכתוב פוטר מים ראשית מדון ותכף יראה לבטל קודם שיתחזק המדון ביניהם להמקום ח"ו ע"כ לא יתן מקום כלל לזה ויש סבר' להיפך דלא יגרש מהר רמי יודע (שמא) תשוב ותתקן מעשיה כמו שדרכו של הקב"ה עם בריותיו מעביר ראשון ראשון וזהו החילוק שבין זיוג ראשון לזיוג שני דבשני תפוס לשון ראשון שזכרנו ובזיוג ראשון תפוס לשון שני דהיינו להמתין מלגרש (כי) מי יודע (שמא) תשוב ותנחם ותלמד מדרכו של הקב"ה עמנו בזה אמרינן שנוי. המשלח אבל בזיוג שני תפוס ל' ראשון למהר לשלחה ע"ז אמר אם שנאת שלח תכף וע"כ מבי' הטור הפסק גרש לץ ויצא מדון דהיינו מדון דייק. כמאמר הכתוב פוטר מים ראשית מדון שצריך לבטל התחלת המדון אמר גם כאן גרש לץ ויצא מדון שיתבטל מהר ע"י הגירושין יצא כולו וע"ז אמר הכתוב וזאת שנית תעשה כלומר מה שאתם עושים עם הראשון אינו ראוי אלא עם שנית דהיינו זיוג שני לא תגרשי מהר את הראשונה וטעם החילוק דהראשונה יש תקוה שלבסוף תשמע אליך כי היא מגודלת עמך וזהו מאין פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם כלומר תלמדו מן קב"ה שהוא מעביר ראשון ראשון עד כי יהי' מרוצה עמכם כן תעשו אתם ואמר ע"ז ואמרתם על מה כלומר מה טעם באמת יש

חילוק בין הזיווגים שאמרת זאת שנית תעשו אני אגיד לכם והיא חברתך ואשת נעוריך ויש תקוה שתהיה מרוצה עמך לבסוף משא"כ בזיוג שני וכזה מתורץ קושי' גדולה מה שמקשה ב"י על הטור שמביא קרא גוש לץ ויצא מדון שבגמ' סייף גיטין אינו כלל אלא בגמ' אחרת ביבמות מביא זה על אשה רעה ולדידי ניח' שפסוק זה שייך על זיוג שני דצריך למהר הגירושין ע"ד הפסוק פוטר מים ראשית מדון כמו שזכרנו ומ"ש הטור אבל מצא כ' דכתיב גרש לץ כו' לא קאי על השנייה אלא אפי' על ראשונה ומבי' קרא דגרש לץ כו' דכולל ג"כ שניהם דבשניהם יש מדון אלא דיש חילוק לבטל המדון בגט דבראשונה אין למהר ובשני' יש למהר דרך זה נכון מאוד בגמרא בטור ופירוש הפוסקים בס"ד:

ה אשתו ראשונה אין הפירוש שלקחתה בראשונה אלא אותה שמגודלת עמך כמו שפירש"י סיף גיטין וז"ל זיוג ראשון אשר נעורים ובה משתעי קרא עכ"ל וכבר נתבאר דבשניהם מצוה לשלח אם נמצא בה דבר ערוה אלא החילוק הענין למהר לשלחה כמשמעות לשון הטור

ו אבל לא נתגרשה מדעתה זה דעת האגודה וק"ל במה דאמרי' בגמ כי שנא שלח רבי יהודה אומר כי שנאת שלח (פסוק הוא במלאכי) אם שנא שלח ר' יוחנן אמר שנוי המשלח פירש"י שנוי הוא לפני המקום המשלח ואפי' לב"ה נהי דלא כייפינן ליה שלא להוציא מיהו שנוי הוי ולא פליגי הא בזיוג ראשון הוא בזיוג שני דאמר ר' אליעזר כל המגרש אשתו ראשונה אפי' מזבח מוריד עליו דמעות שנא' וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' נמצא לדברי רש"י דהא דאמרי ביה יכול לגרשה בשביל הקדחת תבשיל דהיינו פשיעה הוא לצדדין דבזיוג שני הוא היתר גמור בשביל זה ובזיוג ראשון הוא היתר מצד זה דלא כייפינן ליה שלא להוציא אלא שנקר' שנוי נמצא שאם אין שם אפי' פשיע' אין היתר כלל אלא כופין אותו שלא יוציא וכן מוכח מהא דאמרינן א"ל ר"פ לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מי כייפינן ליה לאהדור' א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו כל ימיו בעמוד והחזיר קאי התם הוא דגלי רחמנא אבל הכא מאי דעבד עבד משמע אבל קודם שעבר וגירש ודאי כייפינן ליה שלא יעבור על ד"ת ולפי מה שזכרנו א"ש מ"ש ואין ראוי למהר לשלח אשתו ראשונה פי' אע"פ שיש לו יכולת לגרשה כיון שפשעה כננדו מ"מ הוא נקרא שנוי וכן הוא פטור וא"כ יתפרשו שפיר דברי הרמב"ם שהוא סעיף ג' כאן דה"ק לא יגרש אשתו ראשונה פי' והב"ד כופין אותו לזה אא"ב מצא בה ערות דבר פי' אפי' דבר לחוד דהיינו פשיעה נגדו וע"ז אמר הש"ע דהיינו הרמב"ם דאע"פ שפשעה לא ימהר לשלחה דנקרא שנוי לפני המקום ב"ה ואם אין משגיח בזה אין ב"ד כופין אותו אבל שניה אם שנאה דהיינו פשעה נגדו ישלחנה

אפי' לכתחלה אלא דדברי (רמ"א) תמוה במ"ש אבל בלא"ה אמרי' כל המגרש אשתו ראשונה מזבח כו' דמשמע שאין דינו אלא נקרא שנוי ממילא אין ב"ד כופין אותו שלא להוציא כדאי' בגמ' שהבאתי וזה אינו כיון דאין לו אפי' דבר דינו שכופין אותו שלא להוציא ולא די לו במה שנקרא שנוי ומה שרוצה לעשות אין מוחין בידו א"ו מוחין בידו כיון דאין לו כח לגרשה מן התורה אלא כך היה לו לרמ"א לכתוב ואפ"ה שמצא בה דבר אמרי כל המגרש כו' ואגב שיטפ' דהרב לא דק כאן דעונש כל המגרש כו' הוא אפי' מצא דבר באשה ראשונה. אך דבר זה צריך עיון לפי דעת האגודה שזכר רמ"א כאן דיש חילוק בין גרש מדעתו לגירש בע"כ קשה למה חילק בגמ' דלא פליגי דהא בזויג ראשון וזה בזיוג שני דזה הוי חילוק רחוק ולמה לא אוקמוהו בזה הא דאמר אם שנאה שלח היינו במגרש מרעתה ובזה הזהירה שישלח דוקא ולא לעכבה אצלו והא דאמר שנוי המשלח אם מגרש בע"כ וכן יש להקשות בחילוק שבין פשיעה או לא דבזה היינו לומר דל"פ הברייתות ונראה לתרץ דהחילוק שבין זיוג ראשון לשני מרומז בפסוק דמבי' וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה כו' ואמרתם על מה על כי העיד ה' בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדת בה והיא חברתך ואשת בריתך דצריך לדקדק מה שנית דזכר הפסוק אלא נראה דה"ק וזאת פי' אשה הזאת שהיא זיוג ראשון שנית תעשו פי' שאתה עושה עמה בדין אשה שנית וע"ז סיים הפסוק בין אשת נעוריך דהיינו זיוג ראשון ומ"ה מחלק גם בין התנאים בחילוק זה כנ"ל:

ז מצוה לגרשה בגמ' ס"פ המגרש אמרי' באשה פרוצה שפרומה מב' צדדיה פי' רש"י אצל אצילי ידיה כדרך אדומיות שבצרפת שבשרן נראה מצידיהן ורוחצין במקום שבני (אדם) רוחצין זו מצוה מן התורה לגרשה שנא כי מצא בה ערות דבר ושלחה וכו' ובפ' הבע"י אמרי' אמר רבא אשה רעה מצוה לגרשה שנא' גרש לץ ויצא מדון והרמב"ן עירב ב' מאמרים והיינו לשון הש"ע כאן רעה בדיעותיה ושאינה צנועה כו' והבי' על שניהם קרא דגרש לץ בו' וקשה למה לא הביא על אינה צנועה קרא דערות דבר שהוא מן התורה כמו שמביא בברייתא ויש בזה לדחוק ולומר דרוצה להבא קרא אחר גם על רעה בדיעותיה שאין שם לימוד רק מגרש לץ אבל על הטור קשה דלא הביא כאן רק פרוצה והביא קרא דגרש לץ ונראה לתרץ דודאי לב"ש דס"ל דאין לגרש אלא על מצא בה ערות דבר ולא פשעה כנגדו שפיר מתפרש הפסיק וכתב לה ספר בריתות דלמצוה קאמר שחייב לכתוב והכי ס"ל לתנ' דברייתא כב"ש ומ"ש אמר מצוה מן התורה לגרשה אבל אנו דקי"ל כב"ה לאו דוקא ערות אלא ה"ה דקדחה תבשילו בזה ודאי לא באה התורה לצוות על בעלה שיגרשנה אלא ודאי דה"ק אם יכתוב לה ספר כריתות והיתה לאיש אחר וכו' לא יוכל

בעלה הראשון כו' א"כ האיך נלמוד מפסוק זה מצוה מן התורה לגרשה דהא ע"כ קרא לאו דרך צווי קאמר ע"כ הוצרך הטור ללמוד מקרא דגרש לץ דנכלל בזה עכ"פ אשה פרוצה והטור לא הביא רעה בדיעותיה כיון שלא נזכר בפירוש בגמ' שם אלא אשה רעה סתם ואפשר שלא נתכוין אלא לפרוצה ורעה במעשה כנ"ל נכון מאוד:

ח אין ראוי לאדם כשר לישאנה בברייתא יליף לה מדכתיב והיתה לאיש אחר לפי שאין זה בן זוגו של הראשון שה' הוציא רשעה וזה הכניס כדאי הוא למיתה וק"ל דזה קרא ל"ש אלא בהוציא מחמת ערוה לא מחמת דבר שהרי לא עשתה עבירה וא"כ דוהלכה קאי דוקא על זה (א"כ) מנלן דגרושה אסור לבעלה אם ניסת וגירשה השני מחמת דבר לחוד כיון דקרא לא קאי רק על ערות דבר דוקא וי"ל דקשה בקרא ל"ל לאיש אחר (לא לכתוב) אלא לאחר לחוד סגי אלא דה"ק קרא דהגירושין הוא בין מחמת ערוה ובין מחמת דבר ואם הוא מחמת ערוה נקרא השני אחר ואם מחמת דבר לחוד נקרא השני לאיש ולא אחר בין כך ובין כך לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה כו' כנ"ל:

ט **אבל אם נשתטית כו'** עמ"ש לעיל סי' ע' מדינים אלו בזמנינו:

י ואינה יודעת לשמור עצמה אבל לשמור גיטה יש בה דעת ואבי"ה אסור מדרבנן מטעם שזכר אח"כ אבל אם גם הגט אינה יכולה לשמור לא הוה גט אפי' מן התורה דכתיב ונתן בידה מי שיש לה יד לגרש את עצמה יצתה זו שאין לה יד לגרש עצמה:

יא וי"א דחייב במזונותיה הוא דעת הרמ"ה שכתב הטור וז"ל דאפי' גרשה חייב במזונותיה וכל תנאי כתובה לבד מתשמיש המטה שאסור דאי אמר פטור מה הועילו חכמים בתקנתן ועוד כיון דאמר רבנן לא יוציא לא מצי מפיק עכ"ל וקשה הא אמרינן במשנה בש"א לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר כו' ואפ"ה אמרינן שאם עבד וגירשה לא כופין אותו להחזיר וי"ל דהתם קאי על דין תורה ולא מצד תקנת חכמים משא"כ הכא הוא מצד תקנת חכמים שלא ינהגו בה מנהג הפקר ע"כ לא יועיל לו מה שעבר על דבריהם ומ"ה כ' כיון דאמר רבנן כו':

יב **ואם גירשה כו'** זה לשון הרמב"ם בפ"י מגירושין ונבאר דבר זה ע"פ המקור כי לא נמצא במגיד משנה ולא בב"י בגמ' איתא פ' חרש ביודעת לשמור גיטה ולא לשמור עצמה א"ר יצחק ד"ת היא בת גירושין מידי דהוה אפיקחת בעל כרחה אלא שחכמים עשו בה תקנה שלא ינהגו בה הפקר ואיתא בירושלמי הביאו התו' שם נשתטית לא יוציא דבי ר' ינאי אמרו מפני גרירה ה"פ שנגררה אחר כל אחד ונוהגים בה מנהג הפקר ר' זירא ורבי מני אמרי שאין יכולה לשמור גיטה ואמרי' שם ג' דברים איכא בין הני טעמא א' עבר וגירש ב יש לה אב ג' עתים שוטה ועתים חלים פי' התו' נ"מ הא דעבר וגירש היינו למ"ד

מפני גרירה מותר כיון דליכא אלא איסור דרבנן שלא ינהגו בה מנהג הפקר אם עבר וגירש ה"ז גט למ"ד לפי שאינה יכולה לשמור גיטה הוה איסור דאורייתא שאין לה יד ע"כ אפילו דעבד אינו גט. הב' יש לה אב וכן הג' דעתים שוטה הוא למ"ד משום גרירה לחומרא דהאב אינו יכול לשומרה מן ההפקר וכן בעתים שוטה יש לחוש לאותה עת שהי' שוטה ותהיה הפקר ולמ"ד משום שאינה יכולה לשמור גיטה הוה גט בין שיש לה אב שישמור הגט וכן בעתים שוטה היא ראויה עכ"פ בשעה שהיא חלימה לשמור את עצמה ובת גירושין היא. נראה מהירושלמי הזה דמאן דס"ל משום שמירת הגט לא ס"ל כלל חשש דמנהג הפקר אלא אם יש לה דעת לשמור גיטה אע"פ שאין לה דעת לשמור עצמה מהפקר אבל גמ' דידן לא ס"ל כך אלא אף בזה דהוה גט מן התורה כיון ששומר' גיטה מ"מ לא יוציא כיון דיש חשש הפקר וכבר כתוב התוס' שסוגי' הירושלמי מתחלף מגמר' שלנו מ"מ למדו מהירו' בעבר וגירש דלמ"ד משום הפקר אין אסור אלא לכתחילה ואותו מ"ד משום שימור דאסור אפי' דעבד דהיינו באין יודעת לשמור גיטה אבל ביודעת שמירת גיטה הוה לירושלמי מותר אפי' לכתחלה אלא לתלמוד דידן אינו מותר אלא בדעבד ומ"ה פסק הרמב"ם דאם גירשה ה"ז מגורשת דבזה לא פליגי אירושלמי והיינו ביודעת לשמור גיטה ואע"ג דהרמב"ם לא זכר יודעת שמירת גיטה מ"מ הראב"ד כתב ע"ז שהיא שיודעת לשמור גיטה וכתב המ"מ דגם הרמב"ם ס"ל כן אלא שסמך על מה שכתב גבי קטנה דין זה דשמירת גיטה והב"י הביא בשם רבינו שמשון בן אברהם דקי"ל כמ"ד משום הפקר דהיינו גרירה בלשון הירושלמי אלא שכתוב בלשון הזה והנך תרתי מילי מפני גרירה אינו גט משמע אפי' דעבד ותימא לי למה לחלוק על הירושלמי במה שלא מצינו חולק בתלמודנו ובתשובת רש"ל סי' ס"ה העתיק דיעות חלוקות דדעת רבינו שמחה להתיר אשה שאין לה דעת כפעוטות אלא כקטנה להתיר לזכות לה גט ע"י אחר כי הוא ס"ל שם דר' יוחנן בפ' מי שאחזו חולק על טעם דר' יצחק שהוא משום חשש הפקר וכתב עוד אם יש גמגום בדבר יסכימו רבותינו להתיר חרם דר"ג ויתירו לו לישא אחרת ונסמוך על זה שהלב נוטה שבלא גט והיתר חרם היה רשאי לישא אחרת דבכה"ג לא גזר ר"ג אלא אם יש מי שלבו נקפו להתיר חרם דר"ג כאן עיקר אסמכתנו על הגט כולו והאריך הרבה בזה ותכלית דבריו להקל במקום מצוה גדולה כזו ורבינו אפרים וראבי"ה חלקו על רבינו שמחה וס"ל דאין שום חולק בגמ' על טעמ' דחשש הפקר והסכימו להחמיר דצריכ' דעת כפעוטות ואמרו מוטב להפסיד נפש א' מלעשות קלקול לדורות וכן מסיק רש"ל ובתשוב' מהרי"ו סי' נ"ב כתוב וז"ל ומתוך פסק שכתב מר הוא מטעם רל"ש גרירה באשה זו ואפי' אם היה כדבריהם מ"מ מאן ספין לחלק בדברי רבותינו ולומר

שלא גזרו אלא היכא דשייך גרירה הלא טוב' אשכחן שלא חילקו חכמים בגזירותיהם כדמסקינן פ' החולץ אפי' קטנה ועקרה צריכות להמתין אחר בעליהן ג' חדשים וא"ל היכא דאתמר אתמר הא במרדכי פ' בתר' דיבמות בשלהי מייתי עובד' בנטבע ונמצא כליו על שפת הים וכ' הו"ר אברהם שקשה להתיר ואין בידינו לבדות מלבנו עכ"ל הרי שאין לחלק בגזירת רז"ל ולפי פסק שלך משמע שהמתירים מביאים ראי' מקטנה שהתיר ר"ת לגרשה משום דל"ש בה גרירה שכתב בספרים שלהם דלאו בת תשמיש היא האי טעמא לא מצאתי בכל הספרים שבידי עכ"ל אשתומם כשעה חרא דאשתמיטתיה דברי התו' פ"ב דקדושין דף מ"ג בקטנה זו בשם ר"ת וז"ל אע"ג דאמר שם דמשום גרירה אסירה ה"מ בגדולה והיא שוטה לפי שיש לה תאוה ובני אדם להוטים אחריה דנהי שאינה חוזרת מ"מ איכא למיחש משום גרירה אבל בקטנה דלאו בת תאוה היא ליכא למיחש כלל ומתגרשה עכ"ל ומה שהביאו תחלה שאין לחלק בגזירת חכמים ז"ל הוא תמוה ביותר שודאי מצינו הרבה לחלק כגון בפ"ק דף י"ח והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים האי קדידה חיית' ש"ד לאנוחי ע"ש עם חשיכה בתנור כיון דלא חזי אלא לאורתא מסח דעתיה מינה ולא אתי לאחתוויי ול"ד להוא דהחולץ שזכר הרב לענין עקרה מקטנה דשם לא הוה טעמא משום שאין לחלק בגזירה אלא דעיקר הגזירה בהדיא היתה בזה כמ"ש רש"י בגמ' שם גזרו על אינה ראויה אטו ראויה משא"כ בשאר דוכתי שמצינו גזירה בדבר בשביל טעם יש לנו לומר שלא גזרו אלא במקום ששייך אותו טעם וכעין שמצינו עוד בי"ד ס"ק ט"ז לענין גזירת גילוי דהאידנא אין חוששין לגילוי כיון שאין נחשים מצויין ביניינו ועוד מצינו לענין אור הנר בשבת בא"ח סימן ער"ה במ"ש אפי' הוא גבוה הרבה דאמר רבה אפי' גבוה שתי קומות מטעם כיון דגזר לא פלוג רבנן וקשה שם שהרי מצינו הרבה חלוקים שם כגון בין אחד לשנים ובין אדם חשוב לאחר לענין מדירה אלא ודאי צ"ל כמו שכתבנו שם היכא דיש חילוק מצד האדם שלזה יש טעם להתיר אמרינן שזה לא נכנס בכלל הגזירה שלא גזרו אלא על הראוי לאותה גזירה אבל שמצד הנר לא חילקו כיון שיש בו איסור כשהוא למטה לא נפקע האיסור אם מגביהו או מסגירו בעששית דכיון שנאסר נאסר משא"כ בחילוק שבין אדם לאדם דאמרי' שזה לא נאסר מעולם כיון שלא גזרו בפי' ע"ז בשביל זה ה"נ כאן אמרי' דמעולם לא נכנס בכלל הגזירה מי שאין שייך בה משום גרירה דהפקר וכעין שזכרתי בשם ר"ת בפ"ב דקידושין בקטנה ומה שהביא ראיה מפרק בתרא דיבמות במרדכי ל"ד לזה דשם ג"כ לא רצו לחלק במים שאין להם סוף לומר שפעמים יהיה מותר כיון שיש הוכחות שנטבע במים כיון שנמצאו כליו בשפת הים דאפשר לנו לומר שגם בזה יש חשש שלא נטבע זה

אלא שאל כליו לאחר או שאר חששות שיצא ממקום אחר ובזה ודאי אמרו שפיר שלא לחלק ולהוציא מכלל הגזירה מה שיש לו ג"כ שייכות לאותה גזירה: ולפ"ז היה נראה להתיר במקום שאין חשש גזירה דהפקר זנות ויש לה דעת לשמור גיטה אע"פ שאין לה דעת לשמור עצמה אלא שאיני כדאי להכריע להקל נגד הגדולים שאמרו להחמיר הלא המה רבינו אפרים וראבי"ה ורש"ל כתב ע"ז בתשובה שיש להחמיר בדבריהם וכ' עוד במקום אחר והאידנא דאיכא חרם דר"ג שלא לגרש בע"כ ולא לישא אחרת אין לו תקוה כאשר פסק ראבי"ה וכתבתיו ביבמות עכ"ל וכ' מהר"י מינץ בתשובה ולפי מה שזכרנו היה לנו להקל ולהתיר אשה אחרת כיון שא"א בענין אחר בודאי כה"ג לא גזר שלא לישא אחרת וכתב מו"ח ז"ל על דברי רש"ל אכן קבלתי ע"ש הרב מהר"ר שכנ' שהתיר לישא אחרת הלכה למעשה דבמקום מצות פריה ורביה לא תיקן ר"ג כל עיקר גם חכמי פרנקפורט כתבו תשובה ארוכה ע"ז ונמנו להתיר והסכימו עמהם חכמי אשכנז ורוסי' והיינו דדוקא ליחד לה כתובה וליתן גט ליד א' להיות שליח להולכה שיהיה בידו הגט והכתובה עד שתשתפ' ומ"מ כ"ז שלא תשתפ' חייב ליחד להבית כפני עצמה ושישמרנה ממנהג הפקר וליתן לה מזונותיה וחייב בתנאי כתובה בדברי הרמ"ה וכן פסק דמ"ה דיש להקל להתיר לו לישא אחרת עכ"ל מו"ח ז"ל ונראה לסמוך ע"ז שלא כדברי רש"ל שכ' שאין לו תקנה שאינו מסתבר לגמרי דנחוש על חשש שינהגו בה הפקר דזהו לדורות הראשונים שהיו מותרים לישא אחרת נמצא שלא היה לבעל הפסד בזה תקנו חכמים לטובות האשה בדורותינו שיש חרם דר"ג שלא לישא אחרת על אשתו ואתה מפסידו לזה שיהיה כל ימיו בלא פריה ורביה ויהיה בהרהור חטא כל ימיו והרהורי דעבירה קשים מעבירה למה נשגיח בטובת האשה על הספק והיא לאו בת עונשין כיון דאין לה דעת ולא נשגיח עליו שהוא בר עונשין ובודאי יעשה עבירה דביטול פריה ורביה ומלא הרהורים אין זה אלא תמה ואפילו בחציו עבד וחציו בן חורין אמרי' בפ"ק דב"ב דכופין את רבו ומשחררו בשביל שלא יכול לישא אשה ושיחרור עבד הוא עובר על לעולם בהם תעבודו ואפ"ה מבטלין זה משום שיוכל עבד לישא אשה ק"ו בישראל דלא יחול עליו חרם דר"ג לישא אחרת ורבינו שמחה הביא ג"ב ראיה זו ולא מצינו תשובה ע"ז מהחולקים עליו דהיינו רבינו אפרים וראבי"ה ותו דכבר כתב ב"י בסי' א' דלא גזר ר"ג אלא עד (סוף) אלף החמישי אלא דכבר נהגו לאיסור כמ"ש שם רמ"א מ"מ נתמעט האיסור ולא מצינו ע"ז הדרך מנהג לאיסור אבל להתיר לו ליתן לה גט אפי' אם מותר מצד הדין כיון דיודעת לשמור גיטה ודאי אין לנו היתר זה כיון דיש סרך איסור דאורייתא באינה יודעת זה אין אנו בקיאין כ"כ לדעת מתי נקראת שימור לגיטה אבל להתיר לישא אחרת שאין שום

סרך איסור דאורייתא ודאי לא נעשה בענין שלא יבוא לידי איסור דאורי' ביטול פריה ורביה ושאר עבירות: ובענין עתים שוטה ועתים חלומה לתת הגט בעת חלימה דגם בזה שייך חשש דמנהג הפקר כשתהיה שוטה ודא דגם בזה יש להתיר לו לישא אחרת ולא יגרשנה אלא דצריכין אנו לפ' מה נקרא עתים שוטה דכתב ב"י בשם רבינו שמשון בן אברהם וז"ל האי עובד' דאת' לידן אם עתים חלומה ועתים שוטה אינה מתגרשת אבל באקראי בעלמא נשטי' ונתרפאת ונשטית ושוב נתרפאית הואיל ואין לה ווסת אין לחוש שתחזור לשטות מחמת תרי זימני וכה"ג לא מיקרי עתים חלומה עתים שוטה עכ"ל מלשון ווסת דנקט משמע דמיירי שנשטית בשני פעמים בזמן שוה כגון חודש בחודש בסירוגין אפ"ה לא מחמרינן כיון שלא היה רק שני פעמים. ומדתני טעמא בתרי זימני משמע דתרווייהו בעינן שיהי' השטות ג"פ ויהי' בזמנים שווי' אבל אם אין שוה אפי' בג' פעמים או שווין ואינן רק ב"פ לא מקרי מוחזק' לעתים שוטה ועתים חלים אלא ב"ז שנתרפאות מחזקינן אנו שתשאר כך וכן יראה מלשון פסקי מהרא"י סי' רט"ו וז"ל כתבת לי שקשה עלי' להמתין עד סיון תמהני הלא אינו זמן גדול אכן יפה כתבת דכיון דאינו רק גזירה דרבנן שאין להחמיר בה כ"כ לכך הדבר תלוי בראות עיניך אם הדברים נראים לך דליכא למיחש בהאי דוכתי דאתי לידי תקלה שלפי דעתך תעמוד היא בחלימתה אם יצא הדבר מאתך להיתר יצא ואין מערער עליך ואם יצא עליך ערעור אהיה בעזרך נראה מזה שהאשה היתה מתרפאת ויש חשש שמא תחזור ותשטה ע"כ נתן זמן שתתעכב שם עד סיון ויראה אם לא תשוב לשטותה וע"ז היה שואלין שקשה לה להמתין שם עד זמן זה כדי לברר הדברים מזה נראה לפסוק כן באם רואין לפי ראות עיניהם שתשאר כך יש לקבוע להם זמן לפי ראות עיניהם שיהיה בירור מתוכו וכ"ז שאינה מוחזקת לעתים חלים ועתים שוטה יש להתיר לו לתת לה גט בשעת חלומה ואין כאן חשש שמא תחזור ותשטה ויכולין לתת לה גט אפי' לכתחלה והא דכתב מהרא"י דאם יצא הדבר בהיתר דמשמע לשון דעבד היינו באותו ענין שהיה נראה למהרא"י להמתין עד סיון ולא המתין והתיר בנתיים ע"ז אמר דכיון שהורה כן הורה אבל באמת אם נראה לב"ד שתשאר כן דהיינו שהשטות שלה לפרקים ידועים ועכשיו נשתנה ודאי יש להתיר לכתחילה לתת לה גט ומ"ש רמ"א בסמוך וגירשה בעת חלומתה מפני שהיה נראה לב"ד כו' פירושו ג"כ הכי שלא היה בירור גמור כ"כ ע"כ מותר דוקא בדיעבד אבל אם יש בירור גמור שנשתנה העת של שטותה או שלא הוחזק תחילה הזמנים (בשוה) אלא היתה איזה זמן בשטות ונתרפ' ואח"כ נזדמן בזמן אחד שנשטת ונתרפאית אפי' כמה פעמים כיון שאין

הזמנים שווים לא הוחזקה והיא בת גירושין אם מסכמת לכך כנ"ל לצדד בהאי מלתא שעיקרו אינו אלא חומרא דרבנן כמ"ש מהרא"י כנ"ל:

יג וגרשה בעת חלימתה יש לחוש שמא אחר הגט תחזור לשטותה וינהגו בה מנהג הפקר ע"כ אין לגרשה אפילו בעת חלימתה לכתחילה:

יד שהיה נראה שתשאר כך ז"ל מהרא"י שם אכן יפה כתבת כיון דאין כאן רק גזירה דרבנן שאין להחמיר בה כ"כ לכך הדבר תלוי בידיעתך וראיות עיניך אם הדברים נראין לך דליכא למיחש דאתא לידי תקלה שלפי דעתך תעמוד היא מחלימת' אם יצא הדבר להיתר יצא אין מערער עליך כו' עכ"ל. ולע"ד יש היתר בזה מטעם אחר דחומרא זו מקורה מן הירושלמי שמביא ב"י משום גרירה היינו בימי התלמוד דהיה היתר לישא ב' נשים נמצא דיש להחמיר להצילה מקולקלה אפי' לעתיד כי הוא יכול לישא אחרת משא"כ בזמנינו שיש חרם דר"ג שלא לישא ב' נשים נמצא שהוא יהיה מעוגן כל ימיו וזה ודאי שראוי לחוש לעיגון שלו ק"ו מעיגון של האשה דהקילו חכמים הרבה בעדות אשה וא"כ ק"ו בעיגון איש שהוא מצווה אפריה ורביה שיש להקל עכ"פ שהיא עתים חלומה לגרשה בעת חלימתה ואין כאן אלא גזירה דרבנן. ומבואר בתשוב' רבינו שמשון בן אברהם שמביא ב"י כאן וז"ל את"ל אם באקראי בעלמא נשתטית ונתרפאת ונשטית וחזר ונתרפאת הואיל ואין לה ווסת אין לחוש שתחזור לשטות מחמת תרי זימנא וכה"ג לא מיקרי עתים שוטה עתים חלים עכ"ל וק"ו למ"ש בש"ע סימן ב' דלא החרים ר"ג רק (עד) סוף אלף החמישי כנלע"ד שיש לצדד להקל בזה כמו שזכרתי: ראובן גירש אשתו וניסת לשמעון בעיר אחת קטנה ואין שם יהודים אחרים ובתיהם רחוקים זה מזה והרבה פעמים שוהא בבית של שמעון בשביל עסק יראה שאין איסור בדבר כ"פ ת"ה סי' רמ"ג וכתב ב"י ע"ז ואין נ"ל וראייתו אינו מוכרחת עכ"ל:

טו **לא מהדרינן עובדא כבר נתבאר בסמוך**:

טז מי שגירש אשתו כו' בגמרא פ"ב דכתובות תניא המגרש אשתו לא תנש' בשכנותו לפי שמכירה ברמיזותיו ויבואו לדבר עבירה ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נידון כשכונה פירש"י אם היה כהן אפילו לא ניסת לא תדור עמו במבוי שמא יבא עליה וכהן אסור בגרושה אבל ישראל כ"ז שלא ניסת תדור בשכונתו עכ"ל נראה מבואר דשכונ' גדולה ממבוי ומ"ה אמר לא תנשא בשכונתו דאם תנשא יש איסור חייב מיתה החמירו להרחיק אפילו מהשכונה וכ"ש אשת כהן שנתגרשה וניסת אלא דכל שלא נסת יש חילוק דבישראל תדור בשכונתו ולאו דוקא שכונה דאפי' במבוי שלא תוכל לדור דחד טעמא היא כיון שאין שם אפי' לאו אין חשש שיבא עליה דאם יש

להם חשק להדדי הלא יוכל לחזור ולישאנה בהיתר ולא נקט רש"י שתדור בשכונתו אלא לאורויי דאיסור דנקט התנא בשכונתו היינו כשתנשא אבל כל זמן שלא ניסת לא החמירו בשכונת' וה"ה במבוי וזה לא היה בכלל מאמר התנ' במה שאסר שכונתו אלא דבגרושת כהן שיש לאו אפי' בלא ניסת חייב להרחיק אלא דא"צ להרחיק הרחקה גדולה אלא עד סוף המבוי לחוד והתוספת כתבו אם ה"ה כהן לא תדור (בשכונתו) צ"ל במבוי דכיון דפנויה היא קיל ליה אבל אם ניסת א"צ להרחיק אלא כדי שכונה דהיינו ג' בתים דכיון דניסת חמירה ליה אפי' לכהן עכ"ל מבואר דהם ס"ל דשכונה קטנה ממבוי מ"ה בניסת בין גרושת ישראל בין של כהן סגי ליה בהרחק' שכונה אלא דאם לא ניסת דאז יש איסור בכהן והוא לאו וקיל ליה צריך הדחקה טפי אפי' ממבוי ובגרושת ישראל שניסת לב' וגירש' יש לאו על הראשון הוה דינו ככהן ממש: ודעת הרא"ש והטור כדברי רש"י ממש אלא שמרן ז"ל כתב דרש"י גרס כפר קטן נידון כמבוי כמ"ש בסמ"ג ומתוך כך פי' דעת רש"י דהשכונה קטן ממבוי בישראל שניסת לא החמירו רק מן השכונה ובכהן אפילו לא ניסת חמור טפי ואסור אפי' במבוי מטעם דמעלה עשו בכהונה ואגב שיטפיה לא דק בזה כלל דאין שייך מעלה בכהונה אלא לענין נשואין שהחמירו מלישא משום מעלת הבנים שיתיחסו לכהונה אבל לחשש זנות ודאי כל שהאיסור חמור טפי בו החמירו טפי וא"כ איך יעלה על הדעת להקל בחשש זנות של אשת איש בישראל מחשש לאו דכהן אלא ודאי זה לא היה ולא נברא ודעת רש"י מבוארת כמו שזכרנו והיא כדעת הרא"ש והטור ממש והרמב"ם כתב וז"ל מי שגירש אשתו מן הנשואין לא תדור עמו בחצר שמא יבואו לידי זנות ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי וכפר קטן נידון כמבוי עכ"ל לא גרס הוא ברישא לא תנשא בשכונתו אלא לא תדור בשכונתו ומשמע דס"ל אפילו בגרושת ישראל ולא ניסת צריך הרחקה קצת דשמא יזנה עמה ועכ"פ יש איסור על ביאה בלא קדושין וס"ל להרמב"ם כמו התוס' בזה דמבוי גדול משכונה וקשה למה לא זכר הרמ"ה רין שכונה כלל ונ"ל דהרמב"ם מפרש דהשכונה הנזכרת בגמ' היינו חצר המוקפת ויש בו בתים הרבה וע"כ לא חילק הרמב"ם אלא בין שכונה שהיא חצר למבוי ובכהן אפילו לא ניסת אסור אפילו במבוי וא"כ בישראל שניסת כ"ש שאסור אפילו במבוי ולא הוצרך לכתבו כפר קטן נידון כמבוי פי' אע"פ שיש מבואות הרבה כולם הוין כמבוי אחד דהיינו במקום שאסור במבוי אחד בכהן אסור בכפר אפילו כל המבואות אבל בישראל דאין איסור רק בשכונה מותר אף בכפר ודרך זה יש לפרש גם לפירש"י אף אם נאמר שגירסתו היתה כפר קטן נידון כמבוי כמ"ש בסמ"ג מ"מ הוא שפיר דה"ק שבישראל וניסת אסור בשכונה שהוא חמור מאד ובכהן אסור רק במבוי וחוץ למבוי מותר ובכפר קטן הוה חוץ

למבוי כמו במבוי לדין שאסור במבוי ואין מזה הוכח' ששכונ' היא קטנה ממבוי דודאי לרש"י השכונה גדולה ממבוי וכמו שכתבנו לעיל וטעם שהחמירו בכפר קטן משום לא שכיחי ביה רבים כנ"ל:

יז **ואם נישאת לאחר כו'** תמיה לי אמאי לא כתב אפילו אם גרשה האחר לא תדור במבוי דהו' ככהן ולא ניסת דיש לאו בתרווייהו וכ"ה בטור ואפשר דפוסק כמו שכתב הב"י בשם הר"ן דר"י ס"ל בגרושתו שניסת ותגרש' אין דינה ככהן כיון דאפי' אם בא עליה אינה לוק':

יח עושה שליח לתובעו נראה שזה מירי בענין שהיא אסורה להנשא לו עוד כו' אבל מל' הרמב"ם וטור שכתבו סתם גרושה משמע דאפילו אשת ישראל גרושה שלא ניסת יש להחמיר:

יט **אבל מותר ליכנס כו'** וזה דעת ת"ה ועיקר ראייתו מכח ההיא דע"פ ההוא גבר' דגרש' לדביתהו אזלא אינסבא לחנואה כל יומא הוה אזיל ושתי חמרא הוה קא עבדא ליה כשפים ולא קא מהניא ליה ביה משום דהוה מזדהר בנפשיה בזוגות יומא חד אשתי טוב' דלא הוה ידע כמה שתי עד שתסר אזדהר בנפשיה אפיקת' בזוגא ומסיק שם דאיתזק ש"מ דשרי לכנוס בבית ולשתות שם כמה כוסות דמסתמא לאו בעבריינ' עסקינן דא"כ מאי מייתי תלמוד' דאיתזק משום זוגות דלמא ההיא עבירה גרמה ליה כדאמר תלמוד' לעיל מינה דרב' לא חש למילתא דאיתזק רבה בר לויאי בזוגו' דאמר משום דאותביה בפירקי הוה וביישו לרבה ע"כ והב"י כתב ע"ז דלא נראה לו כן ואין אמירתו וראייתו מוכרחת ולעד"נ דאיסור ברור יש כאן דודאי יש חשד שהי' מכרת ברמיזותיו ולא מהני בזה מה שיש שם אנשים אחרים דהא אינם מכירים באותן הרמזים וראיה ברורה מההיא דאם באים לפני הדיינים ביחד משמתינן אותם אע"פ שיש שם אנשים הרבה אלא ודאי מטעם רמיזותיו וכ"ש בזה שיש לחוש שמא ילך לאותו בית כשלא יהיה שם אלא היא ובפ' המוכר פירות אי' מי שיש לו בור בחצר חבירו דשייך שם חשד אשתו ק"ו בגרושתו כאן והראיה מע"פ לאו ראיה היא דודאי ההוא גברא היה עבריין והא דמוכח בת"ה דשמא איתזק מכח אותה עבירה לאו מלתא היא דהא כל יומא היה שותה שם ולא איתזק כל זמן שלא שתה זוגות רק אותו יום ששתה זוגות ע"כ ודאי איסור גמור הוא ולא היה לו לרמ"א להביא דיעה זו כלל כנלע"ד:

כ **או מכין אותו כו'** בגמ' אמר ר"פ משמתינן להו ורב הונא בריה דרב יהושע אמר אף מנגדינין לי' והטור כתב לענין גרושת כהן בסימן ו' דמנגדיגן וכאן בישראל שגירש וניסת וגירש דהוה ג"כ לאו כ' הטור דמשמתינן להו ותירץ ב"י בלאו דכהן בגרושה קיל כיון

דאינו שוה בכל בנגיד' אבל בלאו דישראל בגרושה דניסת וגרשה הוה לאו השוה בכל ישראל ושמות' חמיר' מנגיד' דס"ל דרב הונא ניגוד' בלא שמתיה קאמר ומשום דמספקי הלכה כדברי מי משום הכי מחלק הכי: ולעד"נ דאם באנו לחלק בלאוין ניחא טפי לחלק דבגרושת ישראל וניסת וגתגרשה אם בא עליה הבעל אינו לוקה כמו שזכרנו בס"ז בשם הר"ן בשם ר"י משא"כ בכהן משא"כ דיש מלקות דאורייתא וכיון דבישראל אין מלקות דאורייתא אפי' בא עליה אין נגידא שהוא מלקות דרבנן במקום חשד אם בא עמה לפני הדין כנלע"ד נכון:

כא לבו גס בה עיין בתשו' רשב"א בענין חלוץ וחלוצתו אם גס בה דצריך להרחיק ובתשו' רמ"א פאדווא ומשאת בנימין סי' קי"ג:

סימן קכ

א **ואף אם שלוחו ואף אם שלוחו כו'** לאפוקי מדעת הרמ"ה בטור וז"ל האומר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי א"צ לזכות לו הנייר קודם כתיבה אלא אע"ג דכתכו מדידהו ויהבו לה כיון דבשליחות כא עבדי מכי יהבי לה בשליחותיה דבעל כמאן דיהבי ליה לבעל והדר בעל ויהיב לאתתי' דמי דכיון דיהיב לאתתא בשליחותיה כמאן דאקנויי אקני ליה לבעל לגרושי ביה כו' עכ"ל קמ"ל דלכתחילה יתן לו הסופר לבעל:

ב משל הבעל דכתיב וכתב לה ספר כריתות ונתן דיתן משלו ושלוחו כמותו:

ג שהבעל מצוי דמן הדין א"צ לזה שהכל מוכר הסופר להבעל בעד אותו פשוט שנותנ' היא לסופר בין הקלף והדיו בין שכר עמלו ואקנויי מקנו רבנן להבעל ואע"ג דלא משיך כלום כשר שהרי אומר לשניהם כתבו ותנו גט לאשתי והוא הולך למדה"י וה כותבין בלא כלום הקנאה ולא ממעטינן אלא שלא יהא וכתב' היא או שלוחה אבל זה מקרי וכ' הוא כיון דרבנן אקנו ליה מיהו אם הכל של האשה צריכה היא לאקנויי ממש להבעל את הגט דלא תקינו רבנן להבעל אלא פשיטי דספר' כ"כ ב"י בשם הרמב"ן מ"ה כ' כאן כשהבעל מצוי דהיינו וכו' אבל ע"י שליח שיכתבו ויתנו א"צ לזה ולפ"ז אם הבעל שוכר את הסופר על שיכתוב לו גט א"צ כלל שום זכי' מן הסיפר לבעל דודאי השכירות כולל גם הקלף והדיו אלא שנהגו בכל גווני שימסור לו הסופר וכתוב בסדר גיטין שיגביה הבעל הכל ויקננו בהגבהה וכתב הטור בשם הרמ"ה האומר לעדים כתבו ותנו גט לאשתי א"צ לזכות לו קודם כתיבה אלא אף ע"ג דכתבו מדידהו ויהבו לה כיון דבשליחותייהו קעבדי מכי יהבי לה בשליחותיה כמאן דיהבי לבעל והדר בעל ויהב לאתתיה דמי דאקנויי אקני

לבעל לגרושי ביה ונמצא זכות לבעל וגירושי אשה באין כאחד עכ"ל פי' שגמר השליחות היא בשעת נתינת הגט לאשה ואז מתחיל זכות הבעל ג"כ ובפריש' דחק לפ' בע"א:

ד וי"א דאף הקולמוס אבל דיעה ראשונה לא הוצרך הקולמוס דאין כאן חסרון הניכר בגט והמנהג כסברא בתרא.

ה **ומפני תקנת עגונות כו'** נראה דה"ק דאם נותנת היא השכר שפי' הוה גט ולא אמרי' דהוה וכתבה ונתנה דחכמים מקנו ליה אותו השכר כאילו הוא שלו אבל אם נתנו סתם גט ולא פירשו מי ישלם שכר נראה דאין הסופר יכול לכופה ליתן השכר אלא הבעל ישלם כעיקר הדין אע"פ שהסכימה לקבל גט מ"מ תוכל לומר אדעתא דהכי לא הסכמתי ועוד יש הוכחה לזה בסמוך.

ו **גזל נייר כו'** הטור בשם הרמ"ה כתב טעם לזה דאינו חייבת להחזיר לו דהוא שינוי שם ושינוי מעשה דהיינו מעיקרא (שמו נייר) והשתא שמו גט ושינוי מעשה מכח הכתב ומכאן ראיה דאין עליה חיוב לשלם שכר הגט דאל"כ בלא"ה לא הוי גזל לגבי דידיה כיון שאין התשלומין עליו:

ז אפי' קודם יאוש שהרי אינה חייבת להחזירו לבעלים ויש כאן יאוש ושנוי מעשה. טור:

ח **ולא פרע ליה כו'** הא סברת ב"י מטעם דאין כאן שנוי שם ולא שנוי מעשה לא קרינן ביה ונתן דהא לאו דידיה והנה דין זה נפתח בגדול ונסתיים בגדול ולענד"ן תמוה ביאור הוא דבשלמא בדין דהרמ"א שגזל נייר הוא שפיר גזל שגזל מן א' מן השוק את הנייר ונכתב הגט שלא כדין ע"כ הוצרך לטעם דשנוי שם אבל בזה ששכר הסופר לכתוב לו גט ונכתב בכשרות רק שנתחייב לו מעות בעד זה ה"ל לסופר שכר פעולה אצל הבעל ודמים בעלמא בעי לשלם ליה כפי מה שקיצץ עמו וזה דומה למ"ש בסי' כ"ח לענין קידושין דבשכיר' פעולה אינה מקודשת ולא הוה אלא מלוה וה"ה נמי לענין גט כאן דאין על הבעל אלא חוב לשלם לו דמים דודאי אם יחזיר הגט להסופר אינו פטור מתשלומין א"כ ה"ל כמו בגזל נייר וכתב גט דקנאו בשינוי שם דודאי חייב עכ"פ לשלם לו דמים בעד הנייר ואפ"ה דוה גט ה"ה נמי כאן מכ"ש לפמ"ש בסעיף א' שקודם שיכתוב הסופר גט יקנה לבעל את הנייר דפשיט' שאין לו עליו אלא דמי שכירתו ואף שאיני כדאי להכריע על אלו הגדולים בפרט להקל נגדם מ"מ נראה ברור דהך אינו מגורשת שכתב הרמ"א ע"פ ב"י אין לומר בו דלא הוה מגורשת כלל וקדושין מאחר לא תפסו בה דחלילה לימר כן ודי בזה שלחומרא אינה מגורשת ואסור לאחר אבל אם קדשה אחר ודאי צריכה הימנו גט כנלע"ד ברור:

ט **שיהיו העדים כו'** רש"י פי' הסופר והעדים וכתב ב"י בשם נ"י כלו' דלא סגי בהכרת פנים ושיסמוך על האחרים בשמות משום דהוה מלתא דעבידא לגלוי. אלא צריך שיכיר שמותיהן נ"כ עכ"ל וכתב ב"י הפי' אם הוא אינו מכיר שמם אע"ג דמכיר אותם בצורת הפנים לא סמכינן לכתוב על סמך שנשאל אח"כ שמותם לאחרים אבל אין סברא לפרש אם שאלנו לאחרים על שמותם והגידו לנו שלא לסמוך עליהם עכ"ל ועל פירושו שלא נסמוך על השאלה אח"כ בשמות (קשה) והא אפי' בשאר שטרות קי"ל בח"מ דבקיום אין לכתוב במותב תלתא הוינא וכו' ואתו פלוני ופלוני והעידו כו' עד שיעידו תחלה מטעם דמחזי כשיקרא ונראה דקמ"ל כאן דה"א כיון דמצינו דאפילו ע"א או קרוב מהני להעיד על שמותם מטעם דעביד לאגלויי והו"א דא"צ הכרה כלל בענין שמותיהם אלא הם עצמם נאמנים קמ"ל דלא סמכינן ע"ז אלא צריך דוקא הכרה בשעת כתיבה ולא מהני בזה מה דעבידו לגלוי' אלא דעכ"פ בעינן הכרה וסגי בזה ע"פ עצמו או קרוב וזהו באמת אפילו בשאר שטרות:

י מכירים ויודעים שמא יבואו שנים ויעשו קנוניא וישנו שמותיהם בשמות אחרים ויודו זה לזה כ"כ רמב"ם:

יא וי"א דאף הסופר צריך להכיר ונראה הטעם דהא בעינן כתיבה לשמה ע"כ צריך שיכיר שמה. וי"א דגם הסופר כן כתב הטור הסופר והערים והאריך ב"י שהסופר כדי נקטה ורמ"א ס"ל דדוקא נקט וטעמו דבגט תליא מלתא בכתיבה לרבי אליעזר דס"ל עידי מסירה כרתי ומאי וכ' אכתב הגט דבעי לשמה וכ"כ מו"ח ז"ל ואני תמה מאד א"כ בשעת הסכנה דכותבין אע"ג שאין מכירין מאי אהני סכנה לבטל עיקרו של גט מן התורה דבעינן לה לשמה ותו תמוה ביותר דהא הכרה זו סגי בע"א ואפי' קרוב וא"כ ל"ל הכרת הסופר ולא די בהכר' העדים ואפילו א' מן העדים לחוד סגי ותו ל"ל טעמא משום קנוניא לפי זה אלא ברור דהך הכר' לאו משום לשמה היא דאף בלא הכר' את שמה הוה לשמה כיון שכותבין גט זה לשם איש זה יהיה מי שיהי' המגרש את אשתו תהיה מי שתהי' ודי בזה בלא הכרה שום א' מהם אלא ההכר' היא בשביל שלא יערימו לעשות קנוני' ובשעת הסכנה לא חשו לזה והטור דנקט העדים והסופר ר"ל או הסופר ואפי' זה לאו דוקא אלא אחד מן השוק ואפי' אשה סגי כנ"ל דלית מאן דחש לזה הי"א דלבעי הכר' לשלשתן דהיינו ב' עדים והסופר וזה פשוט לע"ד:

יב אפי' ע"פ ע"א הטעם דהוה מלתא דעבידא לגלוי:

יג ובשעת הסכנ' במתני' אמרי' מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו ופירש"י שהיה מפרש שמו ושם עירו והטעם בזה שאם לא

תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה וא"כ ה"ה בכל גווני שא"א להכיר להם באים לפנינו אנו מאמינים להם ומ"ה מביאים גיטין שנכתבו בארצות אחרות אף שבודאי אין שם היכר להאשה אלא במקום דלא אפשר לא גזרו בשביל קנוניא:

יד **ולכתחלה יאמר אל הסופר לפני העדים כצ"ל:**

טו אפי' אמר לב"ד תנו כו' זה דעת דבי יוסי דאפי' אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי צריכים ללמוד שיכתבו ויחתמו ויתנו לאשה וטעמו דמילי נינהו ומילי לא ממסרן לשליח וכ"ש אם לא הזכיר נתינה אלא אמר כתבו וחתמו ובטור לא נקט הך בבא דתנו אלא כתבו וחתמו לחוד וכ' בית יוסף דלא דק ונראה פשוט שיש חסרון בדברי הטור בבא אחת וכן צריך להיות ואפילו אמר לג' שיש עליהם תור' ב"ד אפי' אם אמר להם תנו צריכין ב"ד לכתבו ולחתמו ואין להם לאחרים לעשותו וכ"ה בגמ' ובקיצור פסקי הרא"ש והסופר דילג מתיבת ב"ד לתיב' ב"ר השני וטעות כזה רגיל בהעתקת ספרים:

טז **אפי' אמר להם אמרו לסופר רבו פתרונים בענין זה** בטור ובר"ן כמו שהאריכו בדרישׁ' ופרישׁ' בשם הרבה מפרשים וגם מו"ח ז"ל הלך לפי דרכו ואם באנו לסדר הדיעות ולהקשות עליהם ילאה הכותב והקורא ע"כ אמרתי לברר העולה ע"צ האמת בסייעתא דשמיא ותנוח דעתי יש להקשות בטור שכתב שצריכין הב"ד דוקא ולכתוב ולחתום ובסימן קמ"א כתב בהדיא דלא אמרינן מילי לא ממסרן לשליח אלא כשמוס' לו דבר לעשותו אינו יכול למוסרו לאחר כגון מי שעשה שליח לחתום גט שאינו יכול למוסרו לאחר לחותמו אבל כשאומר לו בהדיא לומר לאחר לחותמו יכול לעשות כדאמרי' לקמן באומר לשנים אמרו לפלוני שיכתוב ולפלוני לפלוני יחתמו דלא הוי מילי עכ"ל וכאן כתב אפי' בגט לא מהני וא"ל דהתם שאני שזכר בפי' מי הסופר והערים בשמם וכאן לא אמר אלא סתם סופר ועדים בלא שמם דא"כ אמאי אמר כאן עד שישמעו מפיו ה"ל לומר עד שיזכיר שמם ותו דבסי' קנ"ד בסופו כתב אפי' אמר לג' אמרו לפלו' שיכתוב ולפלוני לפלוני שיחתמו לא יכתבו עד שישמעו קולו עכ"ל הרי שאין לחלק בזה ותו דקדקו כל הרואה דברי הטור כמ"ש בסימן קמ"א כדאמרינן לקמן ולא מצינו שום דבר מזה לקמן בספר הטור עד שהרש"ל הוצרך לפרש דקאי על ספר ח"מ דשם זכר דין אומר אמרו לענין מתנה וזהו אינו מסתבר כלל לפרש כן ובדרישה העיד שבספר ישן אין שם האי תיבה לקמן עוד ראוי לישב דברי הב"י במ"ש כאן נמצא לפי דעת הר"ן כל שלא אמר אמרו אלא מינה את הסופר פלוני לכתוב לו גט ולעדים כו' וכל היכא דאמר להם אמרו לסופר פלוני ויכתוב ופלוני ופלוני ויחתמו פסול דאיכא למיחש מחמת כיסופא דסופ' מחתמי ליה עכ"ל ומזה נמשך למה שכתב אח"כ דלהר"ן באומר אמרו לסופר כו'

והוא עשה כן כמו שצוה הבעל דפסול מדרבנן ותמה עליו בדרישה תימא גדולה על הרב הגדול ב"י שכתב כן דז"א דמבואר בהר"ן כמה פעמים דהאי משום מילי לא ממסרן וא"כ פסול מן התורה ולא ידעתי שוב ליישבו. ומו"ח ז"ל כתב בקונט' האחרון דהב"י כתב זה במייחד ופורט הסופר והעדים וע"כ לא הוי מילי פסול מדרבנן ולא דק דא"כ אפי' מדרבנן כשר כיון דחושב זה לשליחות וכל שליחו' כשר לגמרי להר"ן והרמ"ה. והנלע"ד לתרץ כל זה על נכון. ותחלה נפרש דברי הר"ן במה שקשה בדבריו למעיין בו במה שהעתיק בדברי ב"י אלא שהב"י קיצר בהעתקת הלשון וכר"ן גופיה האריך יותר ע"ש דתחלה כ' שהרמב"ן כ' וא"ת שאין חולק ר' יוסי אלא לאומר אמרו סתם אבל לא במברר הסופר והעדים (כו') ואח"כ הביא הר"ן דברי הרמ"ה לחלק באומר אמרו באופן זה אמרו לסופר שאני ממנה אותו שליח לכתוב ולפלוני ולפלוני שאני ממנה אותם שלוחים (וכו' משמע מלשון זה דלא הויין שלוחים אלא בלשון זה שמפרש בהדיא שעושה אותם שלוחים א"כ מאי מקשה הר"ן אח"כ ולא נ"ל כן דאי הכי מאי מקשה וליחוש דלמא כו' ואתם חתומו כו' מאי קושיא יש על המקשן הזה טפי ממה שיש על המקשן הראשון דפריך וליחוש ושמא כו' ולפלוני ולפלוני ויחתמו כו' דהא חד ענינא הוא ממש דמאי שנא (אמר אמרו) לפלוני ולפלוני לאמרו אתם חתמו ומה דקשה ע"ז קשה ע"ז ותו קשה במאי דמסיק הר"ן אבל בממנ' סופר ועדי' מדעתו ליכא למיחש לחורבה כו' א"כ מאי פריך המקשה מאתם חתומו הא התם אין טעות בו ע"כ ודאי לא יאמר כן להרבות ממזרים. וכמו שהקשה על הרא"ה על כן נלע"ד דדברי הר"ן מתפרשים בדרך זה דהרמב"ן ס"ל דלשון אמרו לפלוני שיכתוב ופ' ופ' שיחתמו מורה על שליחות מסתמא כמשמעות הלשון וע"כ הוקשה לו למה לא יועיל השליחות אע"פ שהוא שלא בפניו וע"ז אמר דאין לתרץ דאה"נ דמהני זה והתלמוד לא אוסר אלא באומר בפירוש מדעתיכם דאז מוכח דאין כאן שליחות אבל באומר סתם ולא זכר מדעתיכם אה"נ דמהני זה אינו דהא מזכיר בהדיא לפלוני ופלוני ויחתמו וזה אין מורה על מדעתיכם דאם הוא נותן להם כח לפי דעתם למה יחד פלוני ופלוני הלא המה יעשו מה שלבם חפץ. וע"ז תירץ הרמב"ן דאה"נ דמיירי אפי' בעושה שליח ולא אמר מדעתיכם ואפ"ה פסול מטעם דאין העדים נעשים שלוחים בגט עד שישמעו מהבעל כיון דבעינן לשמה וכ' ונתן והרא"ה הקשה על רבו הרמב"ן ומסיק דיש חילוק בין אמירה סתם למינוי שליח ובמינוי שליח גופיה הוסיף הוא דאינו אלא באומר בפי' שעושה אותם שלוחים אבל כל שלא זכר זה אע"ג דאמר סתם ולא אמר מדעתיכם הוה במו מדעתיבם אע"פ שזכר פלוני ופ' דהיינו שאתם מדעתיכם תאמרו לפ' ופ' כו' וע"ז הקשה הר"ן נהי דהמקשן הראשון שאומר לפלוני ופ' יש לפרש

דבריו שאינו אומר בלשון שליחות וא"כ לא לזכור שם הבעל שהוא המשלח ואיכא כיסופ' אבל המקשן השני שזכר ואתם חתמו דזהו שליחות גמור כדרך כל המשלחים שמצוים לאדם שיעשה איזה דבר ולא הוצרך להזכיר שהוא עושה שליח דדוקא באומר לפלוני ופ' והיינו שלא בפניהם אפשר לומר שהוא נותן רשות להשנים שהמה יאמרו כן מדעתם לאותן שזכר ע"כ צריך להזכיר השליחות בפירוש משא"כ באומר להם אתם חתומי דהוה שליחו' גמור ואפ"ה פריך המקשן השני דיש שם כיסופא אע"ג דמזכיר שם הבעל על השליחות וזה סותר דברי הרא"ה אח"כ מסיק דבאמת הוא סבר ומסכים לדעת הרא"ה דיש חילוק בין שליחו' לסתם אלא דעצם החילוק מה נקרא שליחות חזר הר"ן לדעת הרמב"ן דהיינו אפי' כסתם שזכר ופרט שמות הסופר והעדים הוה שליח ולא אמרי' דלא הוי שליחות אלא באומר מדעתיכם בפי' בזה דוקא לא הוה שליחות ואסור משום דהוי מילי ולא ממסר לשליח וזהו שכתב הר"ן הלכך ע"כ מאי דפסל ר' יוסי באומר אמרו מדעתיכם משום דמילי לא ממסרן לשליח פי' שאמר בהדי' מדעתיכם וגם בכאן יש הג"ה טעות בדפוס חדש שהגיה כאן באומר אמרו בין במברר בין מדעתיכם לא הבין המגיה זה הפשט כלל ושלח ידו להוסיף בדברי הר"ן שלא כמשפט: ונמצא מסקנת הר"ן דג' חלוקים יש כאן דכל שאמר מדעתיכם בפירוש הוה ביטול שליחות ובזה הוה מילי ואסור מדאורייתא אבל באומר בלא מדעתיכם ופירש פלוני ופלוני הוה תיכף שליחות ומותר מן התורה דאין כאן מילי אלא דיש כאן איסור מדרבנן משום חורבא דהם יסברו שאע"פ שדעתו שיהיו שלוחים מ"מ הוא מסר להם כח לשנות השליח אם ירצו כיון שהוא לא מינם בעצמו והיה לו לומר בפירוש אני ממנה פלוני ופלוני שלוחים בפניכם ע"כ יבא חורבא דסופר מכח זה ומ"ה פריך המקשן השני שפיר ליחוש שמא יאמר אתם חתומו כיון שאין הוכחה שרוצה דוקא בהם שיאמרו לסופר לחתום וא"ל א"כ בכל מקום שמצוה לעדים ניחוש לזה זה אינו דדוקא הכא יעשו כן משום כסופא דסופר שעל ידם היא מצוה לסופר חיישי' לשנוי בשביל כסופא דסופר משא"כ בעלמא למה ישנו את תפקידם אבל אם באמת אומר בפירוש כן א"כ עושה פלו' ופ' שלוחים וכמו שזכר הרא"ה ודאי מותר אפי' מדרבנן שהם רואין שרצונו דוקא שיהיו שלוחים מפיו ואין בידם לשנות לא ישקרו במזיד וע"פ (זה) יפה ויפה כתב הב"י דבאומר אמרו לסופר פלו' ויכתוב ולפלו' ויחתמו והם לא שינו מדבריו דכשר מן התורה דאין כאן מילי כיון שיש כאן שליחות אלא מדרבנן פסול דנפק מיניה חורבה כמו שזכרנו דיסברו שהרשות בידם לשנות מה שירצו אבל באמת אם אומר בפירוש שעושה אותם שלוחים לא ישנו כלל להרבות ממזרים ומותר אפילו מדרבנן וכדעת הרא"ם אבל להרמב"ן בבל גווני פסול

מדאורייתא ער שישמעו מפיו ובסי' קנ"ד כ' הדין האמיתי שבאומר אמרו לפלו' שיכתוב כו' אסור לומר לאחר אע"פ שאין כאן מילי מ"מ אסור מטעם חורבא כמו שזכרנו ובסי' קמ"א נראה דתיב' לקמן צ"ל לשמואל דהיינו בגמ' איתא דשמואל ס"ל כר"י בחדא דמילי ממסרן לשליח ופליג עליה בחדא דהיינו באומר אמרו והני כשמואל כיון דהוי שליח ולחורבה לא חיישינן דס"ל חתם סופר פסול אבל אנן חיישינן לחורב' אע"פ דקי"ל חתם סופר פסול דאזלת הכא לחומרא והכא לחומרא דבעינן אומר אמרו חיישי' שמא יסברו דחתם סופר כשר ובחתם סופר חיישינן שמא יסברו דאומר אמרו כשר כמ"ש הרא"ש בפ' המגרש וס"ל להטור דחורב' שייכי אפי' באומר בפי' שליחות וראיתי בשם רש"ל שכ' ג"כ שכוונת הטור דאין האיסור משום מילי אלא משום דבעינן וכתב לה וכדעת רמב"ן ותמוה לי מאוד דא"כ למה כ' הטור סי' קמ"א דיכול אמרו לאחר לחתום א"ו כמ"ש מ"ה כתב כאן עד שישמעו מפיו זולת זה אין תקנה בכ"מ שזכר סופר ואפי' בסתם ולא פרט שמו מ"ה כ' הטור בסימן קמ"א דלענין השליח לקבלה שעושה האשה ונתנה לו רשות לעשות שליח אחר שכ' הרמ"ה איסור כזה משום דהוה מילי דהוא דס"ל אפי' במידי שהוא שליחות גמור שייך בו מילי בזה חולק עליו הטור ואמר שיכול אדם לומר שיחתום אחר דבזה ל"ש מילי ולא חורבה שהרי לא נזכר כלום מהסופר דגרמא מחמת כסופ' דסופר וא"כ ה"ה נמי בשליח של אשה דלשם דזה לא הוה מילי כיון שיש כאן שליחות כדאמרי' לשמואל דמתיר באומר לשנים אמרו לפלו' כו' דבזה ס"ל דמותר אפי' מדרבנן דדוקא במידי דלא הוי שליחות כלל שאומר מדעתיכם פסול מדאורייתא מצד דהוה מילי אבל ביש בו משום שליחות מותר לדידיה מן התורה אלא דאנו מחמירין מחשש חורבה כדלעיל וכאן באשה שמינתה שליח לקבלה אין שייכת חורבה זו ע"כ מותר כאן בשליח האשה אפי' מדרבנן וכן אומר לאחד אמור לפלו' שיחתום ולא זכר מכתיבה כלום נמצא דהכל נכון בסייעתא דשמיא בעיון הנמרץ:

יז הוי ספק מגורשת נראה טעמו דספק אם חתם סופר ועד כשר ממילא אומר אמרו פסול דנפיק מיניה חורבה כדלעיל וספק אם חתם סופר ועד פסול ממילא אומר אמרו כשר ואזלינן לחומרא כאן וכאן ע"כ הוה ספק מגורשת וא"כ גם בחתם עד וסופר הוה ספק מגורשת:

יח **כתבו וחתמו ותנו**. במשנה לא הוזכר וחתמו אלא דכתבו ותנו וחתימ' בכלל הכתיבה וכתב ב"י דמדזכר הרמב"ם והטור גם וחתמו משמע דלא סגי בלא וחתמו ומתנית' לישנ' קטיעא נקט ולעד"נ דודאי ל"צ האי וחתמו דגם בלא זה הוי דינא דשנים מהם חותמין אלא דקמ"ל רבותא אפי' אם אמר בפי' לעשרה גם החתימה ה"א דקפיד שיחתמו דוקא

כול' דדוקא כתיבה סגי בא' שא"א בע"א משא"כ בחתימה קמ"ל אפ"ה סגי בשנים מהם כנ"ל ונכון:

יט **אמר כולכם חתומו חותמין כולם ואם מנאן בין שמונה כו'** כצ"ל:

כ **והאחרים משום תנאי כו'** זה לשון הרמב"ם ולא קפיד אלא על שני' הראשונים ש היו כשרים וב"י מביא דעת ר"ת דבאמצע או בסוף פסול לכ"ע ע"ש ויש ט"ס בב"י כמ"ש בד"ה אבל לפי מה שכתבו תו' כו' שכתבו שם אם חתמוה כשרים קודם כו' כצ"ל אפילו אם לא חתמו הכשרים כו' דבזה עיקר הפלוגתא בין שיטת הר"ן לשיטת התוס' אליבא דר"ת. עוד בב"י בד"ה ועל מ"ש ר"ת כו' לא ירדתי לסוף דעתו בזה כי דבריו סותרים זא"ז כמ"ש וכי אמרינן אי חתים בתחלה קרוב או פסול דהיינו שהחתים תחלה וגם חתום קודם הכשרים דזהו לשיטת הר"ן שזכר קודם דתליא מלתא בחתימ' קודם והלא כתב ב"י עצמו לעיל בסמוך דכשיש ב' תנאים הא' שיחתום הכשרים קודם והשני שחתם קרוב או הפסול למעלה בתחלה בשטרות כשר לכ"ע ובגיטין אמרי ליה כשר ואמרי ליה פסול הרי דאפילו בתרתי לטיבותא פסול ללישנא בתרא וכאן כתב דוקא בחתם פסול תחלה (וגם קודם הכשרים) פסול ללישנא בתרא תו קשה בדבריו במ"ש נ"מ היכא שחזר הבעל והוציא מכלל היה דלמ"ד כוגם משום עדים צריך לבטל עדות כולם כו' תמוה מאד אי אחר שנתן הגט לידה מה מועיל ביטול העדות כולם דמה שעבר בפסול עבר וצריך ליטול ממנה ולגרש פעם שנית אפי' אם ביטל כלם ואי מיירי בשלא נתנו עדיין ודאי מהני אפי' למ"ד משום עדים שיבטל שאר העדים שהם הפסולים וליתנו להאשה מכח העדים הכשרים ולחתום הכשרים לחוד ואי כבר חתמו גם הפסולים ולא נתנו עדיין א"כ אין שייך לבטל הפסולים אפי' למ"ד משום תנאי דהא נעשה התנאי שחתמו כלם אלא באופן זה נראה לעשות נ"מ דעדיין לא חתמו רק הכשרים למ"ד משום התנאי יכול לבטל אח"כ התנאי כמ"ש לקמן סימן קמ"ג סעיף י"ד משא"כ למ"ד משום עדים צריכים לחתום קודם נתינת הגט וביומיה דוקא ולמ"ד משום תנאי יוכל להמתין לחתום הכשרים עד אחר נתינת הגט ואח"כ לבטלו וזה בכלל במה שאמרו בגמ' איכא בינייהו דחתום בי תרי ביומיה ואינך מכאן ועד י' ימים דמה לי שחתם אחר י' ימים או שביטל תנאו אח"כ וזהו מוכרח דאל"כ למה לא עשו בגמ' נ"מ שלישי מזה אלא ודאי דהיינו הך והעיקר על קושיות ב"י דלאמרי לה פסול אין נ"מ בין הלשונות רק אחד דהיינו דהתם בי תרי ביומו וכו' אבל לא נ"מ השני בקרוב או בפסול דבזה פסול לכ"ע כתב ב"י ומשמע לי דמאן דפסול בחתם תחלה קרוב או פסול היינו דוקא באומר כולכם דהא אאומר כולכם אתמר בגמרא דין זה אבל בלא כולכם אפילו חתם תחלה לכ"ע כשר וטעמא כיון דלא אמר

כולכם הרי יודעים דלשנים לבד הוא אומר כו' וכשרואין יותר משנים אומרים דאותו קרוב ל"מ לעדות לפיכך חתמו שנים כשרים ובלבד שיהא חתום תחלה. מיהו לשיטת התוס' דמפרשו טעמא בגט ויאמרו שהפסול לשם עדות חתם כיון דחותמין דוקא זה בפני זה מי יגיד להם אם אמר כולכם או לא לפיכך נ"ל לדעתם בגמ' דאי חתם בתחלה קרוב או פסול מלתא באפי נפשיה הוא בין שאומר כולכם או לא אמר מתוקמ' ע"כ ותמוה לי דמ"ש תחלה דוקא באומר כולכם והיינו לשיטת הר"ן אליבא דר"ת למה הוצרך ר"ת לחלק בין חתמו הכשרים תחלה ואח"כ חתמו הפסולים למעלה מכח הקושיא דכאן פסול בשטרות ובפ' המגרש אמרי' דמילוי קרובים כשר הא בלא"ה לק"מ דשאני הכא דאמר כולכם חתומו משא"כ בפ' המגרש כמו שחילק הב"י ולעד"נ דודאי מאי דפסלי' כאן לכל הדיעות הוה אפי בלא אמר כולכם דהא הטעם משום אחלופי בשטרות וזה אין תלוי בכולכם אלא חשש שרואין החתימות ויבאו לטעות ומי יכריז דבר זה שנעשה באמירת כולכם וכמ"ש הרב לשיטת התוס' והא דאתמר דין זה דחתום קרוב או פסול אחר דין כולכם חתומו היינו לפי שאז צריך לחתימת כולם ע"כ מפרש התלמוד היאך דין חתימת הפסולים משא"כ בלא אמירת כולכם אין רגילות לחתום יותר משני' ומלתא דלא שכיחי להחתים יותר ללא צורך אבל אי איתרמי כך ודאי הויין כל הדינים כמו בכולכם ועפ"ז נ"ל ליישב דברי הרמ"ה שהבי' הטור וז"ל דלכתחלה אין לקרוב או לפסול לחתום עמהם אפי' חותם בסוף אפי' חתמו שנים הראשונים ביומו והקרוב או פסול אח"כ ואי חתם בדיעבד בתר דחתימו תרי כשר והוא דחתימי הנך ביומי' עכ"ל והקשה ב"י הא עכ"פ צריך להחתים הפסול כדי לקיים התנאי ודחק לתרץ דה"ק שאין כותבין גט כזה דכיון שאין להפסול (לחתום לכתחלה) עמהם (וכ"ז שאינו חותם) לא נתקיים התנאי (לכן אין כותבין גט כזה) מיהו אם עבר וחתם בו כשר הוא וק"ל הא אמרינן בגמ' דאי חתם פסול עמהם למ"ד משום תנאי כשר משמע אפי' לכתחלה ולמ"ד דפסול משמע אפי' דיעבד ככל סתם פסול ומנ"ל לרמ"ה להכריע דבדיעבד כשר ואפי' לגירסת הרי"ף דגרס מחתם לכתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול קשה דהא בלא חתימה לא יתנו הגט כלל וא"כ אין החילוק של לכתחלה ודיעבד שייך לחתימת דלשון לא יחתום לכתחלה משמע שאפשר בלא"ה אלא נלע"ד דהאי חתם פסול הנזכר בגמ' קאי אבל גיטין דעלמא בלא אמירת כולכם וכמ"ש ב"י לשיטת התו' ע"ז אמרו דבשלמ' בכולכם חתומו ע"כ צריכין יותר בשנים דלא סגי בלא"ה אבל בשאר גט דאמרי לה כשר משום דתנאי הוא פי' דכל הרואה יאמר בודאי תנאי היה ביניהם כך ואמרי לה פסול היינו לכתחלה משום אחלופי בשטרות וע"כ צריך אתה לפ' כן לשיטת התוס' וכמ"ש

ב"י וא"כ למה לא נפרש כי לרמ"ה וס"ל דאם אמר כולכם דהכרח הוא לחתימ' כולכם הוה דיעבד כיון דא"א בלאו הכי אלא דבסתם גט יש איסור לכתחלה לעשות כן לגירסת הרי"ף א"ש טפי מחתם לכתחלה כו' פי' שאפשר בלא"ה והוא עושה כן שלא לצורך בזה פליגי כנלע"ד נכון:

כא ואומר כולכם זה לשון הרמב"ם נראה פרושו כאומר כולכם המנויין ואע"ג דהב"י צידד בזה לפ' כולכם ממש אינו מסתבר לפרש כן בפרט שהטור פסק כפירוש כלם יחתמו בחשבון שמינה בין אם היו יותר מחשבון שמינה בין לא היו שם יותר מחשבון שמינה בודאי גם מסתמא גם הרמב"ם נתכוין לזה:

כב **תקנו חכמים כו'** בגמרא סוף המקבל איתא כן אתקין ר' יהודא בגיטא כתובו או כולכון או כל חד מנכון חתומו או כולכן או כל תרי מנכון אמר רבא זימנין דגאיז ליה לדבורא ואמר כולכון ולא אמר כל חד מנכון ואתי לפסולי פירוש שמא לא יהא אחד במעמד כתיבתו או לא יחתמו כולם אלא אמר רבא כתובו כל חד מנכון פירוש ולא לימא כולכם וקשה על מה שהצריכו תקנה כזה ממ"נ אם לשון אכ"מ. תקנו חכמים כו' בטור כ' פרש"י תיקון חכמים בגט שאדם מצוה לכתוב גט במעמד רבים שיכתבו בפי' שכך אמר כתובו כ"א מכם שלא יטע לומר שצוה לכלם משמע מדבריו שיפרשו שכך אמר אפי' אמר סתם ושאר מפרשים פירשו שתקנו שיפרשו דבריו עכ"ל ומל' סעיף זה שהוא הרמב"ם משמע כשאר מפרשים ומ"מ צריך ביאור לפירש"י שהכותבים יפרשו והמגרש עצמו לא אמר אלא סתם וזה אינו מסתבר דקשה ממ"נ אם לשון המגרש מורה על פי' זה שוכתבים העדים הכותבים ל"ל תקנה ואם יש פי' אחר מה מועיל התקנה דשמא המגרש לא כוון לזה הפי' ונלע"ד דה"פ שהמגרש לא אמר כלל לשון כולכם אלא אמר בפני עשרה כתבו גט לאשתי ממילא א"צ לכתוב אלא א' בשביל כלם ושנים יתתמו בשביל כלם אלא שראו חכמים שאותן שנים שיכתבו הדברים שהמגרש אמר להם ע"כ לא יכתבו בסתמא שהמגרש צוה להם דהא באמת לא צוה להם בפרט אלא אמר להם בכלל כתבו אע"פ שהדין נותן שלא יחתמו רק שניהם מ"מ הוא לא אמר כן והאיך יכתבו דבר שאינו אמת א"כ ע"כ צריך שיכתבו דברים כהוייתן שאמר בפני עשרה כתבו ועפ"ז כותבין אנחנו שנים מהם וא"כ יבא לידי מכשול שישמעו אחרים דבר זה ולא ידעו החילוק שבין אומר כולכם או לא ויסברו כמו שמועיל כאן כך מועיל באומר כולכם וג"כ לא יחתמו רק שניהם ע"כ תקנו לפי המסקנא בגמרא שהכותבים עדות זו יכתבו שהמגרש אמר להם כתובו כ"א מכם וחתומו כל שנים מכם וזה אינו שקר כי באמת כן הוא הדין לפי מאמר המגרש שלא אמר כולכם אלא שהם יכתבו כן בפי' כדי לבטל טעות הרואים מעשה זה

וא"צ לפי פי' זה דהמגרש לא אמר כלום למה אמרו בגמ' התקינו בגט דכולכם כו' י"ל דה"ק בענין דין גט הנוגע בחילוק דכולכם ובזה ניחא הכל והב"י פי' שצ"ל מדברי רש"י שכוונתו שיהיו כותבין ע"פ מאמר הבעל שיאמר כן וכפי' שאר מפרשים שהביא הטור ואין הלשון משמע כן דלמה זכר כלל הלשון שיכתבו הכותבים אלא היה לו למנקט הלשון שיאמר הבעל להסופר ולפי מה שפרשנו ניחא בס"ד.

כג **אם לכתיבה יאמר להם כל אחד מכם יכתוב כו'**, בטור כתב ומיהו כתב גאון דאפי' בתר תקנה אי אמר סתם ולא אמר כולכם כשר אע"פ שאמר במעמד כולם עכ"ל האי ולא אמר כולכם אינו שייך לרבותא כלל דהתחיל דהיינו שיהיה גם בזה רבותא כמה שלא אמר כולכם אלא עיקר הרבותא במה שאמר סתם דהיינו במעמד כולכם כמו שסיים בסוף ומ"ש ולא אמר כולכם הוא טעם למה אמרי' רבותא זאת להתיר הא הוי כאומר כולכם לזה נתן טעם כיון שלא אמר בהדיא כולכם:

סימן קכא

א אין כותבין אותו דבעינן צווי הבעל לכתוב הגט דכתיב וכ' לה דהיינו או הוא (או) שלוחו וכאן אין שליחות לזה ע"כ משמע אפי' אם נתרפא ועברו וכתבו והוא מסכים לזה ל"מ כיון דעכ"פ הכתיבה שלא כדין וברשב"א כתב כלומר ואפי' נכתב באותה שעה ולאחר שנתרפא נתנוהו לו ונתנו לה פסול לפי שלא נכתב כמצות הבעל כיון שאין בדבריו כלום עכ"ל ואין למידק מלשון זה דאם נכתב אחר שנתרפא מהני דהא חד טעמא הוא כיון שלא נכתב במצות הבעל אלא הרשב"א לא נתכוין אלא ללמדנו דל"ת דאין כותבין ונוהגין בלא דעתו אבל אם מסכים לזה (ש"ד) קמ"ל דלא ואין חילוק בין נכתב בשעת חליו או אח"כ ועיין סי' קל"א מה שכתבתי בסעיף א':

ב ואם לא הגיע ה"ז ספק זה לשון הרמב"ם משמע אפי' לא הגיע ודאי יש ספק משום דעכ"פ הוא שכור ובטור כתב בשם הרמב"ם ספק אם הגיע ה"ז ספק משמע בלא הגיע ודאי אין כאן ספק וכתב ב"י דכן משמע לשון הרמב"ם לענין קדושין שכ' שכור שקידש קדושיו קדושין ואפי' נשתכר הרבה ואם הגיע לשכרותו של לוט אין קדושיו קדושין ומתיישבין בדבר משמע שבודאי לא הגיע הוי קדושין ודאי וה"נ בגט ע"כ מסיק דמ"ש הרמב"ם בגט אם לא הגיע היינו שלא ברור לנו שהגיע כלומר ומספקא לן אם הגיע ה"ז ספק גט והרב המגיד כ' וז"ל בפ' הדר אמרינן שכור שלא הגיע כו' הרי הוא כפקח לכל דכריו ושמא היכא דאמר כתבו ולא אמר תנו כמי שאחזו קורדייקוס והוי ספק אם הוא כבריא וצריך שיאמר כתבו ותנו או שמא הוא כחולה ואפי' כלא אמר תנו וכן נראה

שהרב כ' שכור אחר מי שאחזו קורדייקוס דאע"ג דהוא כפקח אינו כבריא עכ"ל וא"כ מ"ש רמב"ם ה"ז ספק היינו בלא אמר תנו אבל אם אמר תנו הוה גט גמור כמו קדושין ותמוה לי האיך אפשר לומר דשיכור א"צ שיאמר תנו והא איתא במשנה ומייתי לה פ"ק דגיטין דף י"ג בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו אע"ג דלא אמר תנו חזרו לומר אף המפרש בים והיוצא בשיירא ר' שמעון שזורי אומר אף המסוכן ואם איתא דשכור נמי א"ל תנו למה לא חושבה התנא. ולדידן ודאי יש להחמיר בכל שכור שהוא נשתכר הרבה לכל דבר להחמיר:

ג דסמיה בידן ה"ז פסול בגמרא ר"ל ס"ל דכותבין בעודו בחליו דמדמי ליה לישן ור"י אמר לכשיתרפ' כותבין דמדמי ליה לשוטה ופרכי' ור"ל אמאי לא מדמי ליה לשוטה שוטה לאו סמיה בידן אבל האי סמיה בידן דאפשר לו ברפואה ר"י נמי אמא לא מדמי לישן ישן לא מחוסר מעשה האי מחוסר מעשה פ' שצריך רפואה וק"ל כר"י כתב הרמב"ם דאם כתב קודם רפואתו הוא פסול ותמה ב"י למה ב' פסול שהוא לשון ספק גט בלשון הרמב"ם היה לו לומר ה"ז בטל דהיינו ודאי אינו גט ותירץ דר"י נמי קאמר דהוה ספק כיון דלר"ל כותבין אפי' לכתחלה משום דסמיה בידן לא נפלוג מחלוקתן ולר"י נמי מהני סמיה בידן דמהוי דלא הוה אלא ספק וק"ל דא"כ למה צריך תלמודא לומר לר"י חילוק דמחוסר מעשה אמאי לא אמרינן דר"י מסתפקא ליה אי הוה כישן או לא וכמו שהוא האמת לדעת הרמב"ם אלא ודאי דר"י ודאי אינו גט קאמר וכ"כ הטור אינו כלום משמע לגמרי ונראה דהא דכתב רמב"ם ספק משום דיש ספק חולי זה אם הוא כמו קורדייקוס בגמרא או לא ע"כ כתב לשון חומרא:

ד ובשעת נתינה ובתוס' כתבו ואומר ר"י דצריך ליזהר שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה דאם נתקלקל בנתים אפי' נתפקח לבסוף אינו מועיל וכתב ב"י על זה דבודאי אם היה שפוי (כשנכתב) ונתקלקל וחזר ונשתפה בשעת נתינת הגט כשר דהא כשאמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס ואמר אל תכתבו לכי צילא דעתיה כותבין ולא צריך לאמלוכי ביה אלמא אחיזת קורדייקוס לא ביטלו דבריו הראשונים כ"ש שלא תבטל מעשה כתיבת הגט וליכא למימר דהא דלא (ביטל) אחיזת קורדייקוס את דבריו היינו דוקא היכא דסמיה בידן אבל באין סמיה בידן יבטל דהא (ר"י) דק"ל כוותיה לא מפליג בהכי דכיון דמחוסר מעשה לשוטה מדמינן ליה אבל כוונת התו' שאם נתנוהו בשעת הקלקול אע"פ שנשתפה אח"כ לא אמרי' איגלאי מלתא דשיפוי היה כשנתן הגט והגט כשר אלא מספקא לן שמא שוטה היה והו"ל ספק גט עכ"ל ותמהתי מאד על גברא רבא כמוהו שסותר במקום אחר דבריו זא"ז דהא לעיל בסמוך כ' דס"ל להרמב"ם דר"י ס"ל נתנו הגט

בשעת חליו ה"ל גט ספק דשמא יש לדמותו לשוטה א"כ מה קשיא ליה כאן דהא ר"י ס"ל דלא מפליג בין סמיה בידן דכיון דמספקי ליה לר"י אימא ה"נ אזלינן כאן לחומרא ונאמר דשמא שפיר יוכל לבטל כי היכא דאזלינן לחומרא בנכתב בעודו בחליו דשמא דומה לשוטה ואזלי' כאן לחומרא וכאן לחומרא אין זה אלא תמה על הרב ב"י ומה שפירש דברי התוס' שנתנו בשעת חליו האי פירוש' לא סלק' שפיר כלל דא"כ למה כתבו התוס' נתקלקל בנתים היה להם לומר נתקלקל בשעת נתינה אפילו נשתפה אחר נתינה לפי פירושו וקושיות הב"י דהא אין החולי מבטל הדברים הראשונים ק"ו משעת הכתיבה האי ק"ו פריכה היא דשאני הדברים הראשונים שאמר כתבו גט לאשתי דלא נתן זמן לזה אלא כל אימת שירצו יכתבו וכיון דלא כתבו עד אחר שחזר ונתרפא ממילא אין התחלה לשליחותייהו עד אותה שעה ולא היו כולם בשעת חוליו משא"כ בכתבו הגט בשעה שהוא שיפוי ונתקלקל דהיה כבר מוכן הגט בשעת הקילקול וכיון שבשעת דקילקול אינו בר גרושין ממילא הגט אין בו ממש באותה שעה ולא יועיל מה שנתרפ' לתקן מה שהיה מקלקל בשעת חוליו דכי היכא דאם כתבוהו בשעת הקילקול פסול אע"פ שהציווי היה בשעת שיפוי הכא נמי אם נכתב כבר נעשה מקולקל בשעת חליו וכ"כ הרא"ש בסדר הגט סוף גיטין ז"ל ואם שכיב מרע מצוה לכתב גט יזהר הסופר שיהיה החולה מיושב בדעתו מתחלת כתיבת הגט עד גמר נתינתו שאם תטרף דעתו בנתיים אע"פ שחזר דעתו עליו פסול עכ"ל משמע דלא כפי' ב"י והב"י כתב שיש שם ט"ס וצריך להגיה כתיבתו במקום נתינתו שהרי רבינו כתב הסדר ההוא וכתב עד גמר כתיבתו עכ"ל ולא נראה לע"ד להגיה דא"כ לא נתנו שיעור לשיפוי רק עד אחר הכתיבה והלא עכ"פ בעינן שעת הנתינה דכתב רבינו הטור ברמזים וז"ל צריך שיהיה דעתו מיושבת עליו אף בשעת כתיבה וכ"כ הרא"ש וא"כ היאך נתן גבולו עד גמר הכתיבה דמשמע ותו לא וזה אינו אלא ודאי הגירסא שלפנינו אמת ואין להגיה כלל ומ"ש הטור כאן שיפוי בשעת הכתיבה פירושו אפי' בשעת הכתיבה כ"ש בשעת נתינה ובאמת כיון שהתחיל השיפוי בשעת הכתיבה צריך שלא תקלקל אפילו בנתיים עד גמר הנתינה כנלע"ד לפסוק למעשה ולפ"ז גם מ"ש ב"י בסי' זה לענין אם התחילו לכתבו כשהיה שיפוי ונתקלקל והניח מלכתוב וחזרו ונשתפה וגמרו נ"ל דלפי מה שהוכחתי דשטותו אינו מבטל לא דברים ולא מעשים הראשונים הכא נמי דכוותיה וחוזר וגומר לכשישתפה עכ"ל ולפי מה שזכרנו אין יסוד לבנין זה:

ה והרכין בראשו דכיון שעושה מעשה בגופו הוה כמו השמעת קולו ועדיף מבתב ידו ועיין מ"ש בסוף הסי':

ו **דבודקין אותו כו'** בגמ' וליחוש שמא שיחא דלאו לאו נקטיה פי' חולי של שגעון המלמדו תמיד להרכין ראשו בהרכנת לאו או הן ואינו משיב על שאלתם ושיח' פי' השתחויה א"נ שיחא דהן נקטי א"ר נחמן דאמרינן ליה בסירוגין פירש"י לשחות בין הרכנה לשאלה ואח"כ חוזרין ושואלין אותו שאלה בעצמ' וליחוש שמא שיח' דסרוגין נקטי' דאמרי' ליה חד לאו ותרי חן ותרי לאו וחד הן דבי ר' ישמעאל תנא אומרים לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה מאי ניהו אלימא גלופקר' ששואלין אותו בימות החמה אם הוא מבקש גלופקרא שהוא בגד של ימות הגשמים ליחוש שמא קור אחדיה ואע"ג שמשיב הן לאו שוטה הוא אלא בפירי והטור כתב ששואלין דבר שראוי להשיב עליו אם רואים שדעתו מיושבת עליו שרומז על תשובת לאו הרכנה כדרך בני אדם על לאו לאו ועל הן הן ג' פעמים בכל אחת כותבין ונותנין ולא בדקו אותו ג' פעמים הן זה אחר זה אלא חד לאו ותרי הן ותרי לאו וחד הן ולא יבדקו בדברים הנמצאים באותו זמן אלא בקיץ שואלין אותו אם רוצה בפירות של חורף אם ישיב הן ודאי שוטה הוא ואם ישיב לאו פיקח הוא משמע דהטור ס"ל דתרתי בעינן הא' שצריך חד הן ותרי לאו ותרי הן וחד לאו דהיינו כתירוץ של רב נחמן השנית לבדקו בפירות והיינו כרבי ר' ישמעאל ואם כן לא פליג ר' ישמעאל על מתני' דמפרשה ר"נ כמו שזכרנו וכ"כ התוס' אלא שכתבו דכל אחת הועיל לבדו דהיינו או כר"נ או כר' ישמעאל ובזה לא ס"ל לטור כן אלא תרוייהו בעינן. וסירוגין דנקט בגמ' מפרש הטור שהוא לשון דילוג כמו שמצינו לענין וסת לסירוגין בי"ד סי' קפ"ט לא כרש"י שהוא לשון המתנה דמשמע אפילו אם כסדרן זא"ז אלא שלא שואלין אותו אלא שלא כסדרן אפילו שלא כסדר הדילוג ולפ"ז א"צ להמתין בין השאלות ונראה דהטור לא קפיד דוקא אפירי אלא ה"ה כיוצא בזה במה שראוי עליה התשובה ההיא דהיינו כדאית' בירושלמי נכתב גט לאשתך הן לאמך לאו לאשתך הן לבתך לאו לאשתך הן לחמותך לאו וס"ל להטור נמי בזה שלא יהיו השאלות כסדרן אפי' בדילוג אלא חד הן ותרי לאו ותרי הן וחד לאו ולא כמ"ש ב"י דעת הטור דוקא בפירי ותו לא דמאי שנא ובש"ע פסק כן דא"צ תרתי בדיקות אלא סגי בחד לאו ותרי הן אפי' בכל מילי מה שאין התשובה ראייה על זה וממילא בבדיקו' פירי סגי בחד זימנא והיא דעת הסמ"ק ורבינו ירוחם וי"א שמבי' רמ"א היא דעת הטור ולא נתכוין לומר שע"י פירות לחוד סגי דא"כ היינו דיע' קמייתא אלא רצה לומר שהבדיקה של חד הן ותרי לאו כו' היא צריכא להיות בפירות כנלע"ד להחמיר כדעת הטור דתרווייהו בעינן:

ז **אם רוצה שילקטו כו'** כתבו התוס' דאמרו ליה אם רוצה פירי של ימות הגשמים בימות החמה ואומר הן כי אפשר בכבושים בדבש אלא ששואלין אותו אם רוצה שילקטו מן האילן וכתב הטור אם ישיב הן ודאי שוטה הוא ואם ישיב לאו פקח הוא וק"ל דאם ירכין לאו על זה הוה פקח במה יודע פקחתו אדרבה שוטה הוא דמשיב שאינו רוצה באותן פירות דמשמע שאפשר הוא ללקוט אלא שהוא אין רוצה בכך ולפי מה שזכרנו דתרתי בדיקות בעינן דהיינו חד הן ותרי לאו וכו' ניחא זה וזה מדוקדק בלשון הטור ודאי שוטה הוא ואח"כ לא כתב ודאי פיקח הוא אלא נתכוין בזה דאם ישיב הן ודאי שוטה הוא ואין מועיל לו אח"כ שום בדיקה עוד אבל אם משיב לאו אפשר שפיקח הוא מצד שאלה זו וע"כ מהני ליה הבדיקה השניה דהיינו חד הן כולי ואותן דס"ל בחדא סגיא נראה דצ"ל לדידהו דאי משיב הן הוה ודאי גיטו אינו גט אבל אם משיב לאו מודים הם דצריך בדיקה אחרת כמו שזכרנו ולא פליגי אלא דהבדיקה דחד לאו כו' לחודי' מהני לדידהו ולכ"ע אין היתר להנשא לאחר מחמת בדיקה דפירות לחוד אפילו אם אומר לאו אלא ספק כנ"ל:

ח או אילם השומע כולי לפי הנראה אילם מעיקרא לא בעי בדיקה דהא דאמרינן בפ' מי שאחזו דמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר כפקחין לכל דבריהם ולא השוה אילם מעיקרא לנשתתק אלא לענין שמוציא ג"כ ברמיזה אבל לא לענין בדיקה אלא שהב"י כתב בשם הרשב"א דלר' זירא אילם נמי אינו מגרש אלא בבדיקה כמו נשתתק והקשה ב"י למה צריך בדיקה אי מספקא לן דלמא כשוטה הוא נימא כשם שכנס ברמיזה כך יוציא ברמיזה כמו בחרש ואי מספקא לן דשמא הוא עתים חלים עתים שוטה לזה לא מהני בדיקה דשמא בתר הבדיקה נשתטה כמו דמצינו לענין חרש אליבא דר' אלעזר ר"פ חרש דמספקא ליה דעתי' חלים עתים שוטה ואמרינן שם דקידושיו קידושין דשמא היה חלים באותה שעה וגרושי לא מצי מגרש דשמא באותה שעה היה שוטה ה"נ נימא כן באילם מעיקרא והשאיר בצ"ע ולעד"נ לתרץ דשאני בדיקת האילם דהיא משום דיש אילמי שהם שוטים ויש שהם פקחים ע"כ הצריכו בכל אילם בדיקה קודם הגט לדעת מה טבעו של זה האילם ובאמת אם נבדק פעם א' ונמצא שהוא פיקח א"צ בדיקה אחרת לעולם אף אם יגרש שנית משא"כ בההוא ספק דיש לד' אליעזר כחרש יש לך צד שהוא עצמו פעם חלים ופעם שוטה ובזה לא מהני בדיקה וכיוצא בזה כתב ב"י עצמו בסימן זה לענין נשתתק בד"ה ובעל העיטור וז"ל מה שהקשה בעל העיטור דנהוי כעתים חלים ועתים שוטה י"ל כל שבדקנוהו ומצאנו דעתו מיושבת תו לא מספקינן ליה בשוטה ואם איתא דמחמת שטות נשתתק לא היתה דעתו מיושב בשום שעה עכ"ל וזה תמוה על

הרב ב"י דבעל העיטור הקשה ג"כ קושיא זו על נשתתק כמו שהוקשה הוא כאן באילם ולעיל ניחא ליה בתי' זה וכאן השאיר בצ"ע וצ"ע במה שהשאיר בצ"ע.

ט כשהוא פיקח כולי דאז היה קידושין דאורייתא ולא תוכל להתגרש אלא גרושין גמורין:

י **מוציא ברמיזה.** דכשם שכנסה ברמיזה מוציאה ברמיזה במשנה יש פלוגתא פלוגתא אם מהני קפיצה כמו רמיזה כמ"ש ב"י ופסק דקפיצה דהיינו עקימת שפתיים לא מהני אלא דוקא רמיזה שהיא בידיו וכראשו ונראה דאם כנס בקפיצה דמוציא ג"כ בקפיצה לד"ה ומשכחת לה קדושין ע"י קפיצה ע"י שליח: וכתב מו"ח ז"ל דבחרש מעיקרא דאמרינן דמוציא כרמיזה כ"ש כתב יד דמהני דאיכא הוכחה שמבין בטוב יותר מהרכנה כדכתבו התוס' ריש דף ע"א בד"ה א"ר יוסף עכ"ל ולא דק בהוראה זאת דודאי יש יותר הבחנת חכמה מחמת כתב ידו ממה שיש ע"י רמיז' אלא בזה לדעת רב כהנא דיכול לגרש מתוך כתב ידו ורב יוסף נמי ס"ל כן אבל לפי המסקנא בדף ע"ב דאמרינן עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כולי ואמרי' דהך קולו לאפוקי מדרב כהנא דאמר יכול לגרש מתוך כתב ידו והרכנה מהני אפי' למסקנ' וטעמא דהרכנה היא ע"י גופו ואמרינן בירושלמי היא השמעת קול היא הרכנה וב"י מביאו בד"ה מי שנשתתק וכ"כ הרא"ש בתי' קמא ורשב"א שמבי' ב"י בסימן ק"כ ד"ה אבל דעת הפוסקים כולי דהרכנה עדיפא מכתב ידו וכ"ב הטור שם בשם הרא"ש בנשתתק דלא מהני כתב ידו ואע"פ שהרכנה סגי כמ"ש כאן ממילא ה"ה בחרש מעיקרא אם כנס ברמיזה דיוציא דוקא ברמיזה ולא בכ"י ומסיק ב"י לדעת הרמב"ם בסי' ק"כ בד"ה ואם נפשך דבחרש גמור אע"פ שעושה מעשה פיקח הוא כשוטה ואין בהרכנתו ולא בכ"י קול בן דעת אלא קול כסיל אבל כל שהוא בן דעת כתב ידו או הרכנתו היינו קולו מדעת שאר הפוסקים ע"פ התוספתא לפסול גט הנכתב ע"י פיקח גמור וכ"ש דמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר עכ"ל:

סימן קכב

א שכתבוהו ונאבד בגמ' אמרי' תחלה בגט פסול דעשו עדים שליחותן ופריך רבה דמי אמר ליתן לה חספ' אלא אמר דבה דאם נאבד עשו שליחותן ופריך רב נחמן מי אמר דלינחו הגט בכוסייהו אלא אמר רב נחמן כותבין ונותנין אפילו מאה פעמים והרמב"ם לא זכר נאבד אלא גט פסול ותי' ב"י דאע"ג דרבה היה אומר דנאבד עדיף מפסול וא"כ היה לרמב"ם למנקט רבותא מ"מ לר"נ הוה איפכא דפסיל עדיף מנאבד וע"כ לא הוצרך למנקט נאבד וקשה דמ"מ ה"ל לרמב"ם למנקט רבותא דנאבד דלא יוטעו לומר כסברת רבה ונראה דלק"מ דהא הרמב"ם כתב וז"ל הרי אלו כותבין עד ק' פעמים עד שיגיע לידה

גט כשר בלשון זה מבואר להדיא דהשליחות נמשך עד שבא לידה ממילא דאם נאבד קודם שהגיע לידה פשיטא דכותבין אחר אבל הטור לא זכר האי לישנא ע"כ כתב גם נאבד ומו"ח ז"ל נכנס לדחוק בתי' אחר ותמהתי שאין כאן קושיא כל עיקר ועיין בסמוך סעיף ב':

ב וליתן לה שניהם בקונטרס של סדר הגט כתב שם וא"ת מאי איכפת לי שלא אניח ליתן ב' גיטין אחד שומריה וא' שמריה כמו שעשה מהר"ר הילל ומהרי"ו להוציא נפשיה מכל ספק חדא שידעה שמ"ו מהר"י סג"ל אין דעתו נוחה בנתינ' ב' גיטין ואותן רבותינו ידעו מה שעשו אמנם לא ראיתי מאבותי ולא מרבותי שנתנו ב' גיטין כו' ובכ"מ שאפשר בלא ב' גיטין מוטב שלא ליתן ב' גיטין משום נכנסין ויוצאין דהנותן ב' גיטין אין נותנם בבת אחת אלא בזה אחר זה דאי בבת אחת דלמא דעתיה אהאי גיטא דלאו גיטא הוא וראיה קצת מקידושין של מלוה ופרוטה כו' והכא אין ידוע איזה מועיל וכיוצא בזה אמרינן בהמגרש א"ר ירמיה מתניתין דלא כר"א משום דלא ידעו עדים אי בהא מגורש' כו' וא"כ שצריך ליתן ב' גיטין זא"ז יש לחוש מפני נכנסין ויוצאין דלמא איכא דראה גט הא' ולא הב' וכן להיפך יוציאו לעז על הגט שהיא פסול כו' הק' הלוי ציון עכ"ל: ובהגה שם כותב בספר עץ חיים בא' שהיה חולה והחליפו שמו והיו קוראין כשם הא' לגמרי והצריך רבינו פרץ ב' גיטין ונתנם ביחד עכ"ל ולע"ד קשה אנתינתם בבת אחת דאם כן באת לידי ברירה דהוברר הדבר שבאותו שהוא כשר הוא מגרש וקי"ל אין ברירה דזה דומה למה ששנינו ר"פ כל הגט אמר לסופר כתבו לי גט לאיזה שתצא בפתח תחלה דפסול מטעם ברירה וכדבעינן למימר בסמוך ועמ"ש סי' קכ"ט סעיף י"ט וסי' קל"ב סעיף ג':

ג בלי שום פקפוק זהו עיקר ההיתר דאל"כ שמא יהיה כשר מצד הדין אלא שהרב מחמיר לכתוב אחר ונמצא כבר עשו שליחותן:

ד **ויש לבעל לחזור ולצוות כו'** והטעם דכתב ב"י בשם רבינו יחיאל ר"י קנצון שאין לעשו' כן באם חפץ לעשות הרבה גיטין מחמת ספק וליתן כולם שתוכל לעשותם משום שזה תלוי בפלוגתא דיש ברירה מדאורייתא או לא ור"י לטעמיה דפסק יש ברירה אפילו מדאורייתא לכן כתב שיאמר לסופר ועדים שיכתבו כ"כ כמו שירצה הרב אבל לר"ת דאין הל' כראבי"ה יש לחוש לכן יש לבעל לחזור ולצוות לעדים בכל פעם וסיים ב"י נ"ל שאם הבעל מצוי בעיר טוב שיחזור ויצוה בכל פעם למיחש לרברי ר"ת היכא דאפשר עכ"ל ולכאורה דבזה א"צ לומר עד שיהיה כשר לדעת הרב דהא בכל פעם הוא חוזר לצוות אלא די"ל דשמא יזדמן שיצא הבעל מהעיר ולא יהיה היתר עכ"ל צ"ל בכל פעם כדי לסמוך עליו בדיעבד:

ה גם מקנה להם הקלף והדיו ע"כ נכון שבפעם הא' יתקן הרבה קלף או נייר ויתן לסופר כדי שלא יצטרך שנית להקנו' הקלף:

ו אבל אם עדיין לא נחתם לא הבנתי זה דהא ודאי לר"א דס"ל עידי מסירה כרתי ואין ההיתר תלוי בעידי החתימה אלא בכתב הגט ולמה לא נאמר עשה הסופר שליחותו ע"כ נראה דהאי אבל נהגו להחמיר בכל ענין לאו מצד המנהג הוא אלא מעיקר הדין:

ז ויוליך לה בגמרא בעי מיניה רבא מר"נ כתבו ותנו לשליח פרש"י ונאבד קודם שנתנוהו לה מהו סליקו סליק להו דאמרינן עשו כל שליחות א"ד לטירחא דידהו חייש ופירש"י האי נמי עד שיבא גט לידה ותתקדש עשאן שלוחים לכתוב אלא לטירחא דידהו חייש שלא להטריחם בהולכה אמר ליה רבינא לרב אשי ויוליך לה מהו פירש"י את"ל בהך דלא אמר אלא כתבו ותנו לשליח והם כתבו ונתנו לו יאבד דעשו שליחותן דהא כל מה שצוה גמרו ועשו הכא מאי מי אמרינן כיון דאמר כתבו ותנו לשליח ויוליך לה עשאן שלוחין לחזור ולכתוב עד שיגיע לידה לכך פי' להם כ"כ א"ד לא שנא תיקו וז"ל הטור אמר לסופ' כתבו ותנו ליד השליח ונאבד מיד השליח בהא ודאי לא עשאום שלוחין אלא להגיע ליד השליח אפי' (אם אמר) כתבו כו' ויוליך לא אמרינן שעשאן שלוחין עד שמוליך אלא מיד כשנתנוהו לשליח עשו שלחותן ואין כותבין גט אחר עד שישאלוהו ואם כתבו אחר ונתגרשה בו ה"ז ספק מגורש' אבל אם כתבו גט פסול ונתנו לשליח ודאי יכולין לכתוב אחר עכ"ל מבואר מדבריו דבעיא דרבא מר"נ פסק דודאי אינו גט אלא דבעיא דרבינא פסק דספק הוא וקשה למה באמת לא ניזל לספק גם בזה והב"י כ' דמ"ש הטור דהוי ספק קאי ג"כ אבב' ראשונה שהיא בעיא דרבא אע"פ שלשונו מגומגם קצת שכ' בהא ודאי לא עשאום שלוחים מ"מ צריך לפרש כמ"ש דאפי' בלא ויוליך הוה ספק עכ"ל ואין הדעת סובלת למימר הכי כיון שכ' הטור בפירוש להיפך ונעתיק עוד דברי הרמב"ם בפ"ג אמר הבעל כתבו ותנו ליד השליח (להוליך לה) וכתבו וחתמו ונתנו (לה) (צ"ל להשליח) ונמצא הגט בטל או פסול אין כותבין אחר עד שימליכו בבעל דשמא לא עשא' שלוחים לגרושין ונמצא (צ"ל אלא) שיכתבו ויתנו (לשליח) בלבד לפיכך לא יכתבו אחר ואם כתבו אחר ונתנו לה ה"ז ספק עכ"ל הרי דלא זכר כלל רק בעי' דרבינא ובעיא דרב' כלל לא וכ' ב"י משום דאפי' כי אמר ויוליך לא אפשיט' לן דכותבין כ"ש היכא דלא אמר ויוליך. (אלא דמ"מ קשה דה"ל לכתוב דין היכא דלא אמר ויוליך לאשמעי' דבהא נמי אם כתבו ונתנו לשליח גט אחר דהוי ספק מגורש') דהשתא דבאמר ויוליך כ' דהיא ספק מגורש' אפשר למעטי ולמידק דכי לא אמר ויוליך לא הוי ספק מגורש' אלא דוקא באמר ויוליך דכ"ז שלא הוליך עדיין לא עשו שליחותן ובב"י כתב נוסח אחר והוא

ט"ס וצריך להגיה כמ"ש עיניך הרואו' דהא ודאי קושי' הוא דאי ס"ל לרמב"ם דתרוויהו ספק בודאי ה"ל להביא שניהם וכתב עוד ב"י דאע"פ שפירש"י בעיא דיוליך באת"ל ודרך הגאונים לפסוק בו כאת"ל אין לומר כן דע"כ לא פסקו הגאונים כאת"ל אלא היבא שהוא מפורש בגמ' ולי נראה להקשו' על הטור דפסק דבבעי' דרבא בודאי אינו גט אם הוא מצד את"ל הא כ' ב"י בח"מ סי' שמ"ו דהרא"ש והטור אינן פוסקים כאת"ל ע"ש ע"כ נלע"ד דהכל ניחא להרמב"ם והטור שוין בזה דבלא ויוליד הוה ודאי אינו גט ואל תתמה על לשון ודאי דהא עכ"פ יש בעי' בגמ' דאין כוונ' הטור בלשון ודאי כלומר דדבר פשוט הוא אלא כוונתו דקי"ל להלכה דאין כאן ספק א"ו אינו גט והטעם נ"ל דיש דקדוק נכון בדברי הגמ' שתחילה אמר בעי מיניה רבא מר"נ ואח"כ אמר א"ל רבינא לרב אשי ולא אמר ג"כ בעי מיני' רבינא מרב אשי אלא הדבר ברור דרבינ' לא בעי' מיוחד' נוספ' על בעי' דרב' וה"ק א"ל רבינ' לרב אשי ויוליך מהו פי' בזה דוקא בעיא ליה לרבא אבל בלא ויוליך אין כאן בעי' והוי ודאי אינו גט וקי"ל כרבינ' ובזה צדקו דברי הטור וגם הרמב"ם נראה דס"ל כן דלא מספק' אלא בויוליך ממילא בלא ויוליך ודאי אינו גט דאי הוה ג"כ ספק היה בודאי זכרו ג"כ א"ו כדפרישי' ודבר זה נראה נאה והוא כפתור ופרח:

[דברי המגיה כתב ב"ש ס"ק ז' ולמ"ש בח"מ סי' שמ"ו דהרא"ש לא פסק בשיט' הגאונים לא היה צריך לזה כו' ובט"ז כ' דהטור ס"ל בבעי' ראשונה בודאי עשאו שליחותן ומ"ש רבינא לרב אשי ויוליך מאי היינו שאמר לו דבעיי' דרבא היה דוקא בויוליך כו' ולדינא עיקר אפילו לא אמר ויוליך הוי נמי ספק עכ"ל והנה מ"ש ולמ"ש בח"מ כו' כבר קדמוהו הט"ז וכ' זה ומ"ש ולדינא עיקר כו' לא ידעתי למה הביא דעת הט"ז כיון שאין רצונו לסמוך וכתבו בלתי שום ראיה לדחות דבריו ובאמת דבדי הב"י הם תמוהים כפי מ"ש הט"ז ולי נראה לחזק דברי אדוני מ"ו זקיני הט"ז דהא יש לדקדק בדברי הט"ז דמדייק מדלא קאמר בעי מיניה רבינא מרב אשי מכח זה מפרש דלא היה בעי' מיוחד' אלא דרבינ' אמר לרב אשי דבעי' דרב' היה דוקא כן בויוליך אבל לא בלא ויוליך כן הוא דקדוק הט"ז וי"ל דלמא כך אמר רבינא לרב אשי ויוליך מהו ר"ל לרבא דבעי באם לא אמר ויוליך ושאל הוא היאך ס"ל לרבא אם אמר ויוליך אם נאמר מדלא בעי בויוליך מוכח דהיה פשוט ליה דעד שתתגרש הוו שלוחין דדוקא בלאו ויוליך היה מסופק דלמא סלוקי סליק להו אבל בויולך פשיט' ליה א"ד לא שנא והא דלא מבעי בויוליך דהוי רבותא טפי דהיינו אף בויולך מסופק רבא משום דאי הוה בעי' בויוליך ה"א דבלא ויוליך פשיטא ליה דסלוקי סליק ולכך לא אמר בעי מניה רבינא לרב אשי דאי יהי' אמר הוי אמינ' דהוא בעי' בפ"ע ולא קאי אבעי' דרבא וה"א דלרבא פשיט' ליה בהא דעד דתתגרש הן שלוחין

לכן אמר סתם אמר רבינא לרב אשי כדי שנדע דקאי אמלתא דרבא אלא נ"ל כך דהא רש"י פירש סלוקי סליק להו דאמרי' עשו כל שליחותם א"ד לטירח' דידהו חייש האי נמי עד שתתגרש עשאן שלוחין לכתוב אלא לטרח' דידהו חייש שלא להטריחם בהולכה ור"ל ודאי אי לא היה חייש לטרחתם היו גם המה השלוחים להולכה רק מכח שהיה חש לטרחתם עשה שליח אחר להולכה א"כ לפי זה נוכל לומר הסבר' להפך דבאם אמר ויוליך גרע טפי וכיון שנתנן ליד השליח סלוקי סליק להו דלהכי אמר ויוליך דלא נטעה לומר שעשאן שלוחין עד שתתגרש רק בשביל שחש לטרחתם לא שלוחין להולכה להכי אמר תנו לשליח ויוליך ר"ל שרוצה אני דוקא בכך שתתנו לשליח והוא יוליך ולא אתם אף שאיני חש לטרחתכם איני רוצה בכם וא"כ סלוקי סליק להו נמצא לפ"ז אם היה נפשט הבעי' דרבא דבלא ויוליך הוין שלוחין עד שתתגרש א"כ באמר ויוליך היה קשה לנו למה פי' להם כ"כ הא בלא"ה נהי הוי שלוחין עד שתתגרש א"ו הייתי אומר דלהכי פי' להם ואמר ויוליך כדי שתסלק שליחותו מיד שיתנו ליד השליח וכמ"ש ואלו היה נפשט הבעי' היכ' דלא אמר ויוליך דלא יכתבו עוד דסלוקי סליק להו א"כ באמר ויוליך הוה אמרי' דלהכי פי' להם ויוליך כדי שיהיו שלוחין עד שיוליך כמ"ש בפירש"י שם א"כ לפ"ז מוכרח היא כדברי הט"ז דרבינ' אמר לרב אשי בעי' דרבא הוא בויוליך דוקא דאי לא"ה אלא בעי' דרבינ' קאי אמלתא דרב' כמ"ש היה קשה מאי מספק' במלתא דרבא אי פשיטא ליה בויוליך או לא מדלא בעי בויוליך דהוי במלתא דרבות' טפי מאי קושי' הא ודאי הא בהא תליא אי בלא ויוליך הוין שלוחין עד שתתגרש א"כ בויוליך לא הוי עוד שלוחין וסלוקי סליק וכן להיפך כמ"ש א"כ בעי' חדא היא וזה נכלול בזה ובאם נפשוט חדא נדע חבירו א"כ מאי מבעי ליה לרבינא ברברי רבא אע"כ צ"ל דהיא בעיא בפ"ע ולא קאי אמלתא דרב' א"כ קשה דקדוק למה לא אמר בעי רבינא לרב אשי כדי שנודע שהוא בעי' בפ"ע א"ו כפי' הט"ז דרבינא אמר לרב אשי בעי' דרבא לא קאי דק אאם אמר ויוליך ולך בלא ויוליך דבזה הוי פשוט ליה לרב' דאינו גט עכד"ה]:

ח **ונמצא הגט בטל כו'** זה לשון רמב"ם ופי' ב"י אבל אם נאבד עשו שליחותן כיון שהיה כשר ולעד"נ דאינו כן דאם יש כח בויוליך להמשיך השליחו' עד שיגיע לידה ה"נ בנאבד כיון שהוא תוך זמן שליחותו ע"כ גם בזה הוה ספק בויוליך ולא נקט הרמב"ם בטל או פסול משום דבגמרא קאי ע"ז דאמר שם דהוה שמיה נפוואת' וכתבו טפוואת' אבל לדינא הכל א' ואין מחלוק' בין רמב"ם אלא אם אמר ויוליך ונמצא פטור דלהטור יכולין לכתוב אחר וזהו הי"א שמביא רמ"א:

סימן קכג

א ותקנה אותו לבעלה ואע"ג דאמרי' בגט פשוט דאקנויי אקני רבנן שכר סופר לבעל מכל מקום כשהי' עצמה כותבת גיטה לא תקנו רבנן מידי והיא דבעינן שיאמר לה לבעלה נראה הטעם דאל"כ הוי סתמא שלא לשמו אע"ג דהוא לשמה:

ב והבעל לא יכתוב לא ידענא טעם לזה דקר' כתיב וכתב לה (ואע"פ שכתבו) התוס' בפ' ב' דגיטין דף כ"ב דלא בעינן שליחות (בבעל צ"ל בכתיבה) דוכתב לה (לאו אבעל) קאי אלא אסופר קאי והא דאמרי' לקמן צריך שיאמר לסופר כ' לאו משום שליחות אלא משום דכשלא צוה הבעל לא חשוב לשמה אלא סתמ' ופסול עכ"ל מ"מ אין זה מיעוט על הבעל אלא ה"ק לא הבעל דוקא קאמר וכ"כ הטור ר"ס ק"כ וגם זה צריך שיכתוב הבעל או יצוה לסופר לכתבו ולפי הנראה אפשר לומר כיון דנתקלקלו הדורות יש חשש שמא יקלקל הבעל לומר כתבתי אותו שלא לשמה והב"י הביא זה סוף הסי' וכתב ע"ז הטעם נ"ל דס"ל כבעל העיטור בס"ס קכ"ו דכל דקדוקי גט דוקא כשבעל כותב הגט או שהסופר כותב מפיו ובא הבעל ואמר כוונתי לקלקל' כו' ואין זה מספיק לע"ד ובסי' קנ"ד בסדר הגט כ"כ הש"ע שלכתחלה לא יכתוב הבעל היכא דאפשר:

ג כיצד יכתוב נראה הטעם שמא ישנה קצת מה שלא יהיה נראה בעיניהם שינוי:

ד **שגם קרוב כו'** דלא ליתו לחתמו וב"י חולק ע"ז ואינו חושש כלל ועכ"פ זה מיירי בקרוב הפסול לעדו':

ה מאלו החמשה לשון הרמב"ם ולמה אין כותבין אלו החמשה מפני שצריך הכותב לכתוב לשמו ולשמה והגוי כותב על דעת עצמו וחש"ו אינן בני דעה והעבד אינו בתורת גיטין וקדושין הרי הוא כגוי:

ו **הרי זה בשר** פי' בדיעבד אבל לכתחלה גזרינן טופס אטו תורף ומ"ה כשיש עוד חדא לטיבות' דהיינו שישראל גדול עומד על גביו במ"ש בסעיף שאח"ז כשר אפי' לכתחלה:

ז הכותב גט בשבת משמע דלא חתמו בשבת מדלא זכר החתימה כמ"ש אח"כ וקשה דא"כ ל"ל שמסרו בעדים היה לו לומר ונתנו בפני עדים כשרים כמ"ש בסיפא זה הקשה ב"י ויש לתרץ דודאי מסרו בעדים ולא צריך להזכירו והא דזכרו בסיפא משום דקי"ל דעידי המסירה הם אחרים כשרים ולא מסרו לפני עידי החתומה. וא"ל למה לא כ' רבותא דאפי' אם נחתם באיסור בשוגג שרי וי"ל אי (הוה) נקט הכי ה"א בנכתב לחוד אפי' לכתחלה שרי קמ"ל דאפי' בכתיבה לחוד אין מותר אלא בדעבד. עוד הקשה ב"י לכתחלה אמאי לא נראה לתרץ דאע"ג דאין כאן פסול כיון ששוגג היה מ"מ מפני הרואים

שנכתב בשבת יבואו לטעו' להתיר במזיד לא יגרש בזה לכתחלה ונקט כאן שבת וי"כ לרבות' דבי"ט מכ"ש דשרי בשוגג:

ח כתבו וחתמו בזדון בו ביום או בי"ט נראה דלא זו אף זו קאמר דלא מבעי' נכתב ונחתם בשבת דיש בו תרתי פסולים הא' מצד שבת דהוה מומר אפי' כתיבה לחוד פוסלת ומבטלת הגט אלא אפי' בי"ט דלא הוי מומר מ"מ הוא פסול לעדות מחמת עבירה זו והוי כאלו אין כאן חתימות כלל ובטל ובסיפא דנקט כתבו בי"ט בזדון ע"כ שיש עליו עדים ג"כ דאל"כ למה הוא פסול שהרי אין כאן מומר מצד הכתיבה דהא י"ט הוא וכיון שאינו אלא עובר עבירה הרי הוא כשר לכתוב גט א"ו דמיירי ג"כ שנחתם באיסור י"ט בזדון ול"צ להזכירו שסמך על הקודם במציעתא ואפי' הכי אינו אלא פסול ולא ביטל כיון שנמסר בפני אחרים כשרים וה"ל גט זה מזויף מתוכו דקיי"ל מודה ר' אליעזר במזויף מתוכו דפסול הוא כדאיתא בהרבה דוכתי ופשוט שאין כאן ביטול הגט דטעם דמזויף מתוכו דפסול הוא דלא ליתי למטעי לסמוך על החתומים לבד וא"כ אי' כאן רק גזירה וכ"כ רמב"ם להדיא בפ"ג מגירושין וכן הוא בטור בבבא הג' כתבו וחתמו בזדון ביום טוב כו' ולפי זה אין חילוק בין גירס' שהעתיק ב"י בזה בין גי' זו לגי' של הטור ברמב"ם:

ט הרי זה בטל מן התורה דהא מומר לחלל שבתות וכמ"ש בי"ד סימן י"א ואף על גב דאיתא בתוספו' פ"ק דחולין דף י"ד דבפעם אחד לא חשיב מומר ה"נ כיון שעבר עבירה בכתיב' ב' אותיות ראשונות הוה פעם אחת ותו בכל ג' אותיות הוה פעם אחר נמצא הוה מומר בעבירות הרבה כנלע"ד:

סימן קכד

א **על איסורי הנאה.** ולא אמרינן כתותי מכתת שיעורייהו כמו גבי שופר ואתרוג דגט לא בעי שיעורא:

ב **וצריך שריפה.** בר"נ כתב שזהו למ"ד כל העומד לשרוף כשרוף דמי:

ג **בעידי מסירה** בטור כתב והוא שיהיה עידי מסירה לפנינו אבל בעידי חתימה אפי' הם לפנינו פסול אבל בדבר שאינו מזדייף כשר בעידי חתימה עכ"ל ולקמן סימן קל"ג כתב הטור פלוגת' בלא היה שם כלל עידי מסירה רק עידי חתימה דהרא"ש אוסר ורי"ף מתיר וכאן כ' הטור אליב' דכ"ע דלהרי"ף פשיט' דכשר באין מזדייף בעידי חתימה לחוד ואפי' להרא"ש כאן ביש עידי חתימה לחוד דאמרינן מסתמ' נעשה כמצותו שהיה שם עידי מסירה באין מזדייף וכ"כ הרא"ש בהדי' הביאו ב"י וביכול להזדייף פסול בעידי חתימה ואפי לרי"ף דהא הטעם דהרי"ף משום דמצינו שאין העדים חותמין על הגט אלא

מפני תיקון העולם דמזה למד הרי"ף דמפני תיקון העולם שימותו עידי מסירה ותראה לב"ד עידי חתימה ואין תיקון עולם שיכתוב על דבר שיכול להזדייף דהרי סגי בלאו הכי וכיון שאין בזה תיקון העולם למה נזוז מעיקר הדין בענין עידי מסירה והב"י כתב דלהמכשירים בעידי חתימה לחודייהו אם באו עידי חתימה בפנינו נשאת על ידיהם אע"ג דנכתב על יכול להזדייף ואח"כ כתב דאפשר דכאן פסול לכ"ע דכיון שיכול להזדייף כמזויף מתוכו הוא וזה סותר מ"ש ב"י אחר כך בסמוך דבהו' על המחק ועדיו על הנייר איפכ' כשר בעידי מסירה לכ"ע והא התם יוכל להזדייף למחוק הגט ולכתוב אחר כיון שאין אצלו מחק אחר לא יהיה ניכר אם נמחק ב"פ או פ"א ואפ"ה כשר בעידי מסירה ולא אמרינן דהוי כמזויף מתוכו ועידי מסירה לא מהני והוא מוכח בהדי' בגמר' דף כ' ותיפוק ליה דיוכל להזדייף ואמר רבא דכשר בעידי מסירה ומשם קשה טפי על ב"י שכתב תחיל' דלדעת המכשירים בחתימות לחוד כשר כאן ביוכל להזדייף ע"י החתומים דלמה הוצרך רבא לאוקמי' כר"א וכשר משום עידי מסירה הא אפי' לר"מ כשר משום עידי חתימה אלא ודאי ביכול לזייף לא מהני עידי חתימה כלל אפי' אם מעידין שלא היה תנאי והנלע"ד כתבתי דכאן מודים כ"ע מטעם שזכרתי:

ד **על הנייר מחוק עיין מ"ש סי' קכ"ה סעיף ט"ו:**

ה הדיפתרא פירוש עור בלא עפיץ ולא מליח:

ו שלא תהא קציצה בין כתיבה לנתינה דכתיב וכתב ונתן שלא יהא מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר ג"כ קציצה אחר הכתיבה אבל מה שקוצץ קודם הכתיבה אינו פוסל:

ז **שקורין פפיר**. לפי הנראה שיותר כשר לכתוב על פאפיר שקלף שלנו אפשר להזדייף יותר לגרור ממנו כי חזק ועב הוא משא"כ בנייד שא"א כלל לגרור בו ולא יהא נראה הגירור ואף שהיה המנהג בארצות אלו לכתוב על קלף מ"מ בשעת הגזרות במדינות וואלין ואקריינ' שהוצרכו הרבה לתת גט מצוה ולא היה מצוי שם הקלף הורגלו לכתוב על נייר של פפיר ומשם התפשט גם לשאר מקומות:

ח וחתכו לאחר כתיבה קודם הנתינה פסול משמע דאם לקח קלף גדול ממה שצריך ורגילים ליקח לגט והיה בדעתו ליתנו כמות שהוא ולחתוך מאומה ממנו דאין כאן פסול אבל נלע"ד דיש ליזהר לעשו' כן דיש לחוש שמא אחר הכתיבה ימלוך ויחתוך המותר ויבא לידי פסול כמו שמצינו בסעיף ד' גבי כתב ועל עלה של עציץ נקוב דחיישינן שמא יקטום העלה ה"נ חיישינן שמא יחתוך המותר אח"כ אבל אין לפסול אפי' בדיעבד בזה כמו בעלה של עציץ דיש לחלק דשאני בעציץ שהוא דכר מיוחד מן העציץ רק שהוא

טפול עליו ע"כ חיישינן (שמא) יתלוש אותו משם משא"כ כאן דהכל נייר אחד וחתיכה אחת רק שנוטל יותר ממה שצריך בזה אמרינן כיון שתחלה הי' נראה לו להשאר כך ולא לחותכו משם אין חוששין שמא יתחרט ע"ז ויחתך משם המותר אלא דלכתחלה יש ליזהר בכל גוני וכמ"ש רמ"א בסמוך:

ט דבעינן ונתן בידה קשה דבשחיטה בעינן גם כן בתלוש דילפינן מקרא דויקח את המאכלת כדאית' פ"ק דחולין דף י"א ואם כן למה אמרינן שם דהשוחט הקבוע ביד ושן הקבוע בלחי אסור וכאן מותר לכתוב הגט על יד העבד ונראה לתרץ דבשחיטה ילפי' לה משינוי לשון דקרא דהיינו מדכת' ויקח המאכלת ולא כתיב ויכן אלא לאו לדרשא אתא כמ"ש התוספו' שם בחולין וע"כ ממעטינן כל מידי דמחובר אבל גט דילפינן לה מן משמעות' דקרא דכתיב ונתן בידה דהיינו שיוכל ליתן אותו בידה ואם כן מחובר בכלל זה כל היכ' דנוכל לקיים בה נתינה דהיינו שנותן העבד מידו לידה ולא ממעטינן ביה אלא מידי דלא שייך ביה דהיינו מחובר לקרקע שאין שייך בה נתינה מיד ליד כנלע"ד:

י **אע"פ שנתן לה כל העציץ** פי' דבזה תקוי' ונתן בידה מ"מ פסול משום (שמא) יתלוש העלה וה"ל מחוסר קציצה:

יא על חרסו ונותן לה ולא חיישינן שמא ישבור חרס מהעציץ ויתן לה החתיכה וה"ל מחוסר קציצה דלא מפסיד ליה לעציץ:

יב **ויש אומרים כשאינו נקוב כו'** דלא גזרינן אלא בנקוב כיון דיניק שפיר אורחיה למיתלש מיניה אבל באינה יניק לאו אורחי' למיתלש כולי האי:

יג לא גזרינן שמא יקטום מטעם שזכרתי אבל אם קטם ודאי פסול הגט דלא עדיף מחותך מנייר בסעיף ג':

יד בכתובת קעקע דאי בכתב דעלמא הוי ליה יכול להזדייף:

טו אע"פ דאין שם עידי מסירה דאמרי' מסתמא היו שם ע"מ כיון דאין ריעותא לפנינו:

טז שהגודרות אין להם חזקה הב"י כתב כי היכא דמבעי' ליה לרב"ח בעבד ה"ה נמי בפרה דאם היו מוחזקין שהיא שלו וכי היכא דמסקי' בעבד שהיא מגורשת ה"ה לפרה וכדאמר ר"ל הגודרת אין להם חזקה עכ"ל ובתוס' פ"ב דף כ' כתבו וא"ת מתני' ה"ל לאתויי העבדים אין להם חזקה וכתבו תי' א' בשם הר"י מקורבל ודחי אותו ואח"כ תירצו דמתניתין לא שמעינן גודרת דה"א דוקא עבדים דבני דעת ועיילי מנפשייהו אבל הגודרת אין דרכי' לילך לבית אשה נכרי ולהכי ה"א הכא שהגט כתוב על ידו ומוכח קצת שהוא שלה יש לה חזקה להכי מייתי מגודרות דאין להם חזקה אע"פ שיש הוכחה דלא עיילו מנפשייהו כמו עבדים עכ"ל ביאור דבריהם דה"א כאן בגט שעל העבד עדיף מההיא

מתני' דעבדים אין להם חזקה כיון שיש הוכחה להאשה מחמת הגט ע"כ מביא ההוא דר"ל שגודרות יש ג"כ הוכחה אפ"ה לא מהני ומזה הקשה בדרישה על הב"י כיון דפרה יש תרתי לטיבות' הא' מצד הגט הב' מצד הגודרות לא מבעיא בגמרא כלל והוה ודאי מגורשת ועדיף מעבד דאין לו אלא חד לטיבות' מכח גט ולעד"ן דברי ב"י נכונים דודאי בעי' דרמי היא נמי בפרה דהא ודאי קשה על רמי אם לא ידע ההיא דריש לקיש בגודרות אין לו חזקה למה לא הוה מסתפק בגודרות עצמו אם יש להם חזקה אף בלא גט אלא נראה פשוט דר"ל אלא היה סבור דלמא הכא עדיף כיון שיש גט על היד מההוכחה דגודרות ופשוט ליה כי היכא דאר"ל הגודרות אין להם חזקה ואע"פ שיש הוכחה מצד ההולכים שאין הולכים לרשות אחר לא משגחינן בזה והוה כעבדים ה"ה נמי בגט שעל יד העבד לא מהני אע"פ שיש הוכחה טובה מההיא דגודרות כי לא משגחינן בשום מעלה בזה ואם כן גם ההיא דפרה לא מהני לה אע"פ שיש ב' מעלות כנלע"ד ברור:

יז **אבל במקום שיש להם חזקה כו'** הב"י כ"כ לענין אם היה עבד קטן וכן אם הי' אצלה ג' שנים ולא מיחה בה משמע לכאורה דמגורש' הוי שמה שהיה אצלה קודם זמן הגט אינו עולה כו' וא"ת א"כ אפילו שהה אצלה ג"ש כו' י"ל דלא מקדים אינש כו' עכ"ל כמה תמהון טוב' דברי הרב אלו דהא עיקר בעי' דרמי בר חמא במה שאמר דשמא מדנפשיה עייל ולא הוה מגורשת תקשה לך א"כ גט זה שעל יד העבד מה טיבו כיון דהוא לא גירשה וכן בפ"ק דב"מ דף י"ט פרכינן שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי אלא ע"כ שהיה בדעתו לגרשה ואירע הדבר שלא גירשה וע"כ לא אמרינן בפ"ב דגיטין דף י"ח סברי דלא מקדים אינש כו' אלא במה דפריך התם מה הועילו חכמים בתקנת' לכתוב זמן בגט שמא כתבה לגיטה ואנחיה בכופת' דאי תפייסו מפייס פי' שלא גמר בדעתו בודאי לגרשה אלא הכין באם יצטרך לו ע"ז מתרץ שם לא מקדים אינש פורעניות לנפשיה אבל הא ודאי חיישינן בכל דוכתי' דשמא גמר בדעתו לגרשו ונתבטל ע"י סיבה שלא ברצונו ומכח זה לא שייך למפרך דלמא אירע כך ומה הועילו חכמים בתקנת' דזה אין שייך אא"כ יש דבר שתלוי ברצון האדם לבטל תקנת חכמים משא"כ בנתבטל ממילא כי הך דהכא שהוא טוען שע"כ נעשה כן שנתבטל הגט ולא גירשה מעולם כי בא ביטול בדבר ועדיין היא אשתו וע"כ לא מיחה בה נמצא שאין חזקתה חזקה מבוררת כלל והוה ממש כמו גודרות אין להם חזקה והב"י עצמו לא החליט הדבר אלא כתב לכאורה הוה מגורשת וכמדומה שלא בא הדבר לידי גמר לפני הרב לעיין בזה עוד ורמ"א נמשך אחריו לפום חורפיה ואין מקום לפסק זה דלהוי גט גמור אלא בעבד קטן אבל בגדול ששהה ג"ש חלילה לנו לומר דהוי גט גמור אלא הוה ספק כנלע"ד:

יח ונתקבלה כתובתה הקשה רשב"א כיון דנתקבלה כתובתה ה"ל גט פורח באויר ותשרף דהוה כאומר התקבלי גיטך ומחלי לי כתובתך עכ"ל ולפ"ז אין דין זה אלא באם האשה נתרצה לזה אבל בע"כ לא יוכל לומר כן אפילו במקום שאין חרם דר"ג שלא לגרש בע"כ ולא ידעתי למה לא דימה הרשב"א זה לגיטה וחצירה באים כאחד בסי' קל"ט ה"נ גיטה וכתובתה באין כאחד ולפ"ז יוכל לגרשה במקום שאין חרם דר"ג:

סימן קכה

א **שרישומו ניכר** פירוש הרושם מתקיים וניכר תמיד לאפוקי מדבר שאינו מתקיים כמו משקין ומי פירות:

ב קומוס הוא גומא וקנקנתום פירש התוספות קרקע ירוקה:

ג שלא לבא לידי חקיקה בכה"ג כשר דהוא חק ירכות וצ"ל דמתחלה אסרו כל החקיקות בשביל חק תוכות ע"כ נראה דאם הוה צריך לכתוב בקולמוס של ברזל אין להחמיר כלל:

ד **אבל אם עדיין צריך לתקן כו'** פי' שצריך לכתוב כף כפופה וכתב נו"ן כפופה ונמשכה רצועה מקצה אל קצה וצריך למחוק הרצועה ועדיין נשארה נון וצריך למשוך ולעשותה כף זה לא מיקרי חק תוכות דלא הוי חק תוכות אלא במחוסר מעשה כההיא דמ"ם פתוחה שטעה וסתמה וכשיגרור הסתומות ה"ל ממילא פתוחה ולפ"ז אם סתם המ"ם קודם הגמר בזה יכול לגדור הסיתום כיון שעדיין צריך להוסיף ברצוע' המשופעת כמין יו"ד ע"כ יגרור תחלה הדבוק ואח"כ יגמור:

ה **וי"א דאין להפריד כו'** ב"י הביא דברי הרא"ש בפסקיו דאם האותיות דבוקים יכול להפרידם ואפי' בתפילין ומזוזות מהני זה וכ"כ הטור ובתשובה ב' הרא"ש דביקות האותיות פוסלין בארצנו ולא אשכח לה שריותא אלא היכא דא"א להביא אחר ואפילו אפשר יגרד הדביקות ובסמוך מזכיר שאין מזה סתירה על דבריו בפסקיו וכ' ב"י ושמא סובר הרא"ש דנהי דבגרירו' האות לא מפסיל משום חק תוכות מ"מ צריך שיגדרו הסופר שכ' הגט במצוה הבעל אבל אחד לכתחלה לא אלא היכא דלא אפשר ואע"ג דגבי תפילין שרי לגרור הדביקות אלמא לא חשיב כ' דא"כ ה"ל כתב למפרע ופסולים האי טעמא סגי לאכשורי בדעבד או היכא דלא אפשר אבל היכא דאפשר לכתחילה צריך שלא יגרר' אלא מי שצוה הבעל לכתבו כיון שע"י גרירה זו חשוב גט כשר עכ"ל ונראה דהך במצוה הבעל שזכר ב"י לא קאי על הצווי לגרר ולתקן דזה אין לו שום צורך ואדרבה חומרא דאתי לידי קולא היא כיון שאתה מצריך לזה ה"ל מחוסר בין כתיבה לנתינה אלא דאפשר שאין זה פסול אלא במידי דהיה יכול לעשות קודם הכתיבה כההיא דסי' קנ"ד

לענין מחובר משא"כ בזה שאין שייך קודם הכתיבה ואין זה מספיק אם נא' שהבעל צריך לצוות מחדש על הגרירה אלא ודאי שאין זה כלל ולא נתכוין הב"י לזה אלא דהך במצוה הבעל דנקט קאי על הכתיבה ור"ל אותו הסופר שכ' הגט במצות הבעל הוא יגרור מעצמו הדביקות ורמ"א כ' כאן כשהבעל מצווה לתקן נראה שהבין פי' בדברי ב"י בדרך זה שצריך ציווי ע"ז מחדש ולא יתכן כלל וגם הב"י לא נתכוין לזה כלל וזה מבואר עוד בסו' דברי ב"י שכ' מי שצוה הבעל לכתבו משמע דאין צווי (רק) על הכתיבה לחוד וכן איתא בטור סי' קנ"ו בסופו בשם רב האי גאון וז"ל יהיב בעל רשות לסופר למכתב וטעה במקצת אי איתי' לסופ' מתקן להו כו' עכ"ל הרי שלא הצריך לצווי שנית על התיקון ובמהרי"ל כ' שאם ראה מהרי"ל בשע' הנתינה שום אות שלא היה נוגע כתיקונ' אמר לסופ' שיתקננו ולא צריכים להעדי':

י דאין להפרי' באותיות אם נוגעים נראה דהיינו אם הוא דבוקות ממש אבל בנגיעה דקה אין קפידא להפריד וכן מסיק מו"ח ז"ל:

יז **ויש מקילים כו'** זהו כל זמן שלא נתנו הגט יש מחמירין לכתוב אחר ויש מקילין בזה ועכ"פ אם כבר ניתן הגט ונמצ' אח"כ דיבוק דא"צ לגט שני כי א"צ היקף גויל בגט לא מבעיא לתשו' הרא"ש שזכרנו בסמו' ונראה שפירושה כך הוא דבארצנו אין היתר לתת גט שיש בו דבוק אותיו' אלא יתן אחר אם אפשר ואפילו אפשר מ"מ יש להקל לגררו ולתתו ונמצא דבריו כמו בפסקיו אלא לשאר דיעו' כגון ר"י מינץ בשם א"ז דכת' לפסול נראה דמודי' אחר שניתן וכבר פסק מהר"מ מלובלין בתשוב' סי' ק"ג להקל באם ניתן כבר ונמצא בו דיבוק אותיו' ובסדר גיטין של מהר"מ פדוו' סי' קכ"ד כתב הלכה למעשה שהסופר נגע האותיו' זו בזו ועדיין לא חתמו שצוה לגרר ולהפריד משמע דאחר שנחתם אין לגרר הנגיעו' כלל כיון דאפשר באחר כנ"ל למעשה בדבוק וכ"ש במה שיש פסול ממש שאין מועיל בו תיקון אחר חתימו' עדים כגון וכדין שכתב כדו:

יח מוחין בידו דשמא יעשה איזה תג שע"י זה תתקלקל צורת האות כמו שהוא רגיל בס"ת:

יט ואינה ניכרת כ' בלבוש דאין לפסול אלא בנפלה טיפת דיו על האות בעוד שהיא לחה דנתערבה הדיו יחד אבל אם לאחר שנתייבש היטב נפל' טיפת דיו ונפל הדיו מעל האות כשר דלא עשה שום דבר אלא גילוי הכסוי ולא נלע"ד דמשמעו' הלשון של ואינה ניכרת שכתב בטור ובש"ע משמע דשוב אין תקנה לפסול ההוא שהיה בזמן שאינ' ניכר' וההיכר שבא אחר הגלוי הוא כחק תוכות ודמות ראיה נראה להביא מבור דחייבה רחמנא ואם כסהו פטור כיון דכיס' נתבטל הבור כאלו לא היתה ה"נ נתבטל הכתב אות שהיה קודם הכסוי ותו אמרי' שם שגילה אותו המגלה הוא חייב והכור' הבור הוא פטור א"כ ה"נ

עכשיו בגלוי הכסוי נעשה האות וכתב (הראשון) הלך לו ותו נראה דודאי יש לדמותו למי שסתם בעפר בור שכרה חברו דאמרי' (נסתלק) מעשה ראשון לגמרי כדאית' בח"מ סי' ת"י ה"נ (אם) נסתמה האות ראשון (ע"י הדיו נסתלק האו') משם ומו"ח ז"ל חולק ג"כ על הלבוש ומביא ראיה מטיפ' שנפלה לתוך חלל אות ב' ונעשה פ"א דאפי' בדיו לח אינו מתערב ואפ"ה פסול לגרור הטיפה שבחלל האות כמ"ש בהגהו' סמ"ק:

י אינו יכול לגרור הדביקו' עמ"ש בסעי' ד' מזה וכ' מו"ח ז"ל ואין תקנה אלא לגרו' הכל ואח"כ לכתו' אצל הגרר דעל הגרר אסור לכתוב עכ"ל ועיין מ"ש סעי' ט"ו מזה וכת' בכל בו אמנם מיו"ד וא"ו וכיוצא בהם לעשו' מטיפה אות שלימה אין בכך כלום וכשר כי זהו חק יריכות עכ"ל ופי' ב"י דה"ק שאם נפלה טיפת דיו והוסיף עליה לעשו' יוד או משך אותה לעשותה ואו אע"פ שתחלת האות ע"י טיפת הדיו דליכא כתיבה כיון שגם הכת' מסייע בעשיית האות שפיר מקרי חק ירכו' כמ"ש בתרומ' הדשן הבאתיו בסעיף ד' משמע דצריך כתב חדש להוסיף והטיפ' כדקאי קאי וזה תמוה לי דודאי כל גוף האות צ"ל ע"י כתיב' ומה מועיל מעט התוספו' שנתהוה ע"י הכתב ונראה לי דאינו מוסיף כלום דיו חדש אלא שהטיפ' שנפלה היא לחה ומזיז בה ומושכ' ע"י איזה דבר לכאן ולכאן ועושה מזה אות שלם כגון וי"ו או יו"ד הוה כאלו כות' הכל ע"י דיו מחדש ומה שהוא מושך הטיפה בסכין הוה כותב בקולמוס מדיו אחר וע"ז סיים שפיר כי זה חק יריכות דקרי ליה חקיקה לפי שאין כאן כ' ע"י קולמוס רק מוליך הדיו ע"י סכין דלפי' ב"י קשה במאי הוא חק הא אם אינו אלא מוסיף בדיו ע"י כ' גם לשון לעשו' מטיפ' מורה על פירושנו שפיר אבל נדון הב"י לא נראה לסמוך להקל לענין מעשה וכאשר כתבנו הוא נכון בס"ד:

יא י"ב שיטין רמז לדבר בשם ר"ת גט עולה י"ב:

יב **וישרטט הכל קודם כו'** שלא יהיה שום מעשה בין כתיבה לנתינה כ"כ בסדר גט וכתב ע"ש שיחתוך הקלף קודם השריטה דכך הוא דרך הספר:

יג צריך לשרטט מבחוץ וא"ת א"כ אמאי אין משרטטין באבר י"ל דאפ"ה ה"ה נראה מבפנים צבע אבר אבל בברזל או בקנה אינו נראה כשמשרטטין בחוץ אלא כשמשרטטין בפנים אפי' בברזל יש לחוש שלפעמים נראה לכך התקינו שישרטט מבחוץ ב"י בשם קונטרסים:

יד במקום שער יש פוסלין הוא מהרי"ל שבא לפניו גט נכתב לצד השער לא מצאתי יד ורגל לפיסול זה דודאי לכתחלה יש לדמותו לס"ת כיון דוכתב לה ספר כריתות כתיב ואע"ג דדרשינן לה לספירת דברים מ"מ גם זה נלמד ממנו כמ"ש התו' דף כ"ז. כ"ז

הוא לכתחלה אבל בדעבד ודאי כשר דהא קי"ל אפילו על עלה של זית כותבין אפילו לכתחלה והיאך נפסל כאן דיעבד וכמדומה לי שמהרי"ל אמר כן (מפני) הוראת שעה כי כתב שם לעיל מזה שהיה מזהיר לכתוב על צד הבשר ופעם אחת (היה) נכתב לצד השער ופסל אותו להראות שלא יפה הם עושים שאינם נשמעין לו אבל אין בזה הוראה למעשה לפסול מכח זה ועכ"פ במקום עיגון או חשש עיגון בשום צד אין להחמיר בזה:

טו יתר על רחבו כשיהיה כדין ספר ולא יהיה מקרא אגרת ונקרא ארכו דרך קריאתו מתחלתו עד סופו לצד העדים:

טז דאפילו אות אחת נ"ל הטעם דאם נלך בתר מה שכתוב לחוץ לשיטה אפשר שיזייף לפעמים להוסיף מה שירצה חוץ מן השטים ומו"ח ז"ל כ' דאין טעם לפסול זה ואפי' בלא עיגון יש להקל באות אחת ובשנים במקום עיגון:

יז ולא יכתבו על המחק כ"כ הטור וסמ"ק וקשה הא כ' לעיל ר"ס קכ"ד כותבין על הנייר המחוק ומשמע דאפילו לכתחלה וסומך על עידי מסירה שיתננו בפניהם ונראה דכאן לא מיירי אלא באם סומך על עידי חתימה כמו שהוא ע"צ הרוב שסומכין ע"ז ולא יביא עידי המסירה לפני ב"ד ואפשר דמ"ה אמרי' לא פלוג ואפי' אם ירצה לסמוך על עידי מסירה להביאם לפני ב"ד לא יעשה כן אע"ג דמן הדין כשר ברוצה לסמוך מ"מ אין נהוג כן וראי' ע"ז מסידור לשונו כאן שכתב זה אחר שסידר דין הנהגת הגט איך יהיה וכן בטור סדרו אחר דברים שאין בהם פסול וכ"כ מו"ח ז"ל וכן ראיתי לאחי הגאון מהר"ר יצחק ז"ל בתשובה וסמך ע"ז בגט מומר שהיה חשש עיגון אם יעוכב הדבר והתיר למחוק איזה טעות שנכתוב ולכתוב על המחק והיינו כיון שיש עידי מסירה ונראה שיש לנו שפיר לסמוך על עידי חתימה שהרי אנו מנהגנו ליקח הגט אחר נתינתו ולקרוע אותו ולא יבוא הדבר לסמוך על עידי חתימה וסברא זו ראיתי בת"ה על מידי אחרינא ונראה לי במקום שיש איסור לכתוב על המחק ה"נ לא יכתוב אצל המחק כי יש חשש שמא היה שם איזה דבר ונמחק ולא כמ"ש מו"ח ז"ל בסעיף ח' שיכתוב אצל הגרד בנפלה טיפת דיו על האות אלא צריך לכתוב גט אחר כנ"ל ולענין חתימת העדים אם אירע טעות באיזה אות נראה דבזה אפילו לכתחלה יגרר האות כולו שיש בו טעות ויחזור ויכתוב על המחק דכאן אין שייך חשש זיוף שמא היה כתוב בו דבור אחר כמו ששייך בכתב הגט אלא דאם לא מחק כל האות אלא שתיקן מקצתו בענין שהוא חק תוכות ודאי יש לפסול גם בזה מידי דהוה כמו אינו כתב כלל ואפי' אם יש עידי מסירה ויש ויכוח בת"ה אם יש לגזור אטו כתב הגט כמו דגזרינן בחתמו שלא לשמה כמ"ש התו' ריש גיטין אבל במחק כל האות שיש טעות יכול לכתוב שפיר על המחק ואין כאן גזירה דגם בכתב הגט

אין איסור כשיש עידי מסירה אלא אזהר' בעלמא כמו שזכרנו ולענין חתימה אין איסור אפילו בלא עידי מסירה כיון שאין שם חשש זיוף כנלע"ד וראיה עוד ממ"ש ב"י ס"ס ק"ל אחד מהעדים שחתם (אני פלוני סופר ועד) והוא לא היה סופר כתוב במרדכי פ' התקבל כשם (ר' יואל דכשר) וימחוק סופר עכ"ל ואע"ג דאנן קי"ל חתם סופר ועד פסול כמ"ש סי' ק"ל סעיף י"ח מ"מ למדנו מזה דאין מחק פוסל בחתימת העדים:

יח קודם שיכתוב כדת משה וישראל נ"ל דהטעם שלא יהא מעשה בין כתיבה לנתינה וס"ל דהיינו אחר גמר הכתיבה וכתב בסדר גיטין דיכול לתקן באותיות שאין נוגעות כגון ראש אמצעי של שי"ן או רגל תי"ו שהסופר יתקן אפילו שלא בפני עדים ואפילו לאחר חתימת העדים:

יט היה קוצו של יו"ד של האל"ף נוגע גם מלפניו כזה כשר איני יודע טעם הכשר זה דהא פוסל הוא לענין תפילין כמ"ש בא"ח סי' ל"ב דאם נגע רגל האלף בגג האלף אי פני האלף בגג שתחתי' שפסול ולמה יהה כשר כאן טפי מרגל הא' שנגע למעלה. ובסדר גיטין מדמה אותם ג"כ להדדי דכתב לא יגע היוד שעל האלף ולא רגל הא' כו' וצ"ל דעכ"פ אינו מתיר אלא בנגיעת ראש שלה לחוד לא דבוק ממש ובדבוק ממש מהני תיקון ע"י קולמוס לעשות שם צורת היו"ד כנ"ל:

כ **שאף במקום כתיבתו הב"י העלה כן והגי'** בטור נתינתו במקום כתיבתו לא לענין הלכה פסק לחוש אף במקום כתיבתו ומו"ה ז"ל חלק ואמר דאין לחוש למקום הכתיבה ונראין דברי ב"י שזה דומה למ"ש בסי' קכ"ט סעיף ז' ביש לו שם אחר במקום הכתיבה:

כא **או ראש למ"ד כו'** נראה דצ"ל וראש למ"ד דמכח משיכת רגל הנון של עליונה למטה וראש למ"ד למעלה ממילא תהיה מעורה אבל בחד מנייהו לא:

כב י"א שהוא פסול מו"ח ז"ל תמה על דבר זה דהא איתא בפ"ג דף ו' בעי רב פפא בין שיטה לשיטה מהו פי' שהוא מתנה שהנייר שבין השיטות יהיה שלו תיקו ותיפוק ליה דספר א' אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים לא צריכה דמעורה א"כ נשמע מכאן טעם על מעורה כדי שיהא ספר א' א"נ שלא יהא אפשר לזייף ולכתוב בין שיטה לשיטה כמו שנמצא כתוב הני טעמי כסדר גיטין אבל מ"מ לא נשמע פסול וכדמשמע לישנא ל"צ דמעורה משמע דסתם גיטין אינן מעורים אלא דהכא מיירי בכך וכך נוהגין בכל שאר מלכיות אינן כותבין כלל מעורה ולכך אפי' שלא במקום עיגון אם טעה וכתב שיטין שאינן מעורין אין צריך לכתוב גט אחר וינתן זה לכתחילה עכ"ל ולעד"נ להראות פנים יפות שמוכח מן הסוגי' שצ"ל מעורה דק"ל במה דאמר ל"צ דמעורה מאי בעי בהאי עירוי דהא עיקר הקושיא היתה ותיפוק לי ספר א' אמר רחמנא היה לו לתרץ דמשייר

קצת מהקלף בין השורות שמדבק הגט להדדי והשאר דבין השיטין יהיה שלו ועירוי הכתב של השורות מאי בעי הכא ותו נראה לדקדק בלשון דאמר ל"צ דמעורה למה אמר ל"צ היה לו לומר הב"ע במעורה וגם דלי"ת של דמעורה אינו מיושב שפיר אלא נלע"ד דהבעיין היה מסופק אם צריך שיהיה אפי' בין השיטות להאשה וע"כ צריך שיהא שלם בין השיטות ולא סגי שיהא נחתך שם החלק ההוא אף אם ישתייר בכל קצה קצת וע"ז פריך פשיטא דפסול דהא ספר א' א"ר בעינן והיינו שגם החלק שבין השיטין יהיה שלם דאז היא דוקא ספר א' ומתרצינן ל"צ דמעורה פי' אין לך ראיה מן הפסוק דהפסוק לא איצטרך לבין השיטות אלא לענין כתב הגט שיהיה השורות מעורין זה לתוך זה אבל מהקלף הפנוי מן שיטות לא מיירי קרא והיינו בעיין ונשאר בתיקו וא"כ קרא מורה על העירוי של הכתב וע"כ הוא הכרח לנו: עוד הקשה מו"ח ז"ל ממ"ש בסי' ק"ל ששייר מקצת הגט וכתבו בדף השני שכתבו שני דפין כשר והא לא הוה מעורה שורה של סוף עמוד הראשון עם שיט' הראשונה של עמוד השני זה נראה לתרץ דודאי חישבינן עמוד השני כאלו הוה נסתם ממש תחת עמוד הראשון למטה וראיה מפתוחות וסתומות דחשבינן כך לענין שיעור שתהיה פתוחה או סתומה כך איתא בהלכות תפילין ה"נ כן הוא ונמצא מה שמושך למטה בשורה התחתונה הוא כאלו נמשך לשיטה הראשונה של עמוד הב' כ"ז נ"ל נכון והגון בענין דין דמעורה דהוא הכרח ע"פ הפסק וכדפרשנו ונהי שבמלכות אחרות אינם חשים לפרש הפשט כמו שזכרנו מ"מ כתבנו להציל הדיעה שהיא פוסלת דאינן מעורה והוא נכון וע"כ יפה פסק רמ"א שאין להקל אלא במקום עיגון דוקא ולא זולת זה כנ"ל בס"ד:

כג ואם מן התורף אינו גט נראה דאפי' אין כתוב שם דבר על המחק אלא חללו ג"כ אינו גט דשמא היה שם כתוב דבר אחר ונמחק כמ"ש בסעיף ט"ו ולענין מחק בחתימת העדים עיין ג"כ מה שכתבתי בסעיף ט"ו:

כד **ויש מי שפוסל בקרוע כו'** ואם נקרע הגט תוך האות אם הוא שפוסל בס"ת ותפילין פסול גם בגט כנלע"ד:

סימן קכו

א **ונ"ל דאפילו למאן דפוסל כו'** ג' תירוצים כתב רמ"א כאן על נוסח גט שלנו וכבר היה ויכוח גדול ע"ז בתשוב' רמ"א סי' קנ"ו בין רמ"א ובין מהר"ר יודא מפאדו' בזה באורך ולע"ד קשה על אלו התירוצי' של רמ"א על הא' קשה דמה לנו לקדושת הלשון ששניהם נתנו בסיני וכי בקדוש' תליא האי מלתא דלא יהיה מקצתו בל' אחרת מה שכלל בזה

דהוין קרובים בל' זה לא תלוי בקדושה ג"כ ובאמת יש הרבה שאינם קרובים כגון בשני בתרגום ותנינא וכן שמונה בתרגום תמניא ול' זה הוא בגט בתחלתו בשני לירח כו'. ועל התירוץ הב' קשה מנ"ל דניזל בזה בתר רובא כיון שיש קפידא שלא יהיו לשונות חלוקים בגט אימא לך דכולי בעינן כך. ועל הג' דכתב דוקא תורף הצורך קאמר אבל הרי את מותרת א"צ והיינו כיון דכבר כתוב לכל גבר די תיצביין כבר הקשה עליו מהר"ל הנ"ל דזהו גופו של גט במו שיתבאר בסי' זה ורמ"א ישבו בדוחק ע"ש ומהר"י תי' שם דלשון תרגום הוא לשון הקודש אלא שנשתבש כמ"ש בכוזרי ע"ש והנלע"ד דכל התיבות שהם בגט לשון הקודש הם נזכרים בלשון התלמודיים שהיה לשונם ל' ארמית וכל ל' התלמוד אותו ל' ואעפ"כ נמצאו לשונות אלו של ל' הקודש ביניהם נמצא שהי' ל' הקודש בלול אצלם בין לשונם שהי' של תרגום ממילא זה לשון התערובות נקרא לשון א' דהיינו לשון התלמודים והו' לשון א' ולא בעי למעט אלא לשונות החלוקים שזה אומר בכה וזה אומר בכה אבל לא נמצא שניהם כאחד כנ"ל נכון:

ב באחד בשבת ולא תקנו לומר לשבת כמו לירח נ"ל הטעם דהא בשבת פרושו בשבוע זו והיא מתחל' מיום הא' ואלו היו לשבת היית' צ"ל לשבת ממש שעבר ואין המנין כן באמת משא"כ לירח שבאמת אנו חושבין על העבר שהתחיל מן ר"ח:

ג ביום ראשון לירח פלוני שכ"כ בתחלת ספר חגי ביום א' וי"א דכותבין בא' לירח שכ"כ בחומש הפקודים בא' לחדש השני וכתב מו"ח ז"ל והנכון לכתוב ביום א' דבאחד משמע שבוע א' לירח פלוני דמטעם זה כותבין בשני ימים לירח דאלו בשנים משמע בשני שבועות כמ"ש בסדר גיטין וכן ראיתי בגיטין הנתני' בימים הקדמונים כתוב בכולן ביום א' לירח כו' עכ"ל ורמ"א שסיים יש נמנעין לתת גט בר"ח והוא תמוה דהא לשני הדרכים כ"א יש לו סמיכה מקרא ומאן דעביד כחד מנייהו שפיר ולמה יש למנוע לתת גט בר"ח ונראה דאפ"ה ביש צורך קצת נותנים גט בר"ח וכמו שהעיד מו"ח ז"ל:

ד **בה"א לבסוף וסימנך ימים ימימה** פי' במקום שכותבין ימים כותבים בה"א דהיינו שלשה לשון זכר:

ה **יכתוב יום א' עשר יום** פי' יכתוב בא' עשר יום בשנים עשר יום עד עשרים:

ו השנים לשון נקבה סימנך השנה ההיא:

ז **בשנים מנין המרובה קודם וסימנך שנים רבות ימים אחרים** פי' בשנים יקדים הרוב ובימים המועט והיא פלוגתא בין התנאים ביומא גבי מנין הזיות אחת ואחת כו' דר"מ ס"ל מנין המרובה תחלה ור"י ס"ל המועט תחלה ומאן דעבי' כמר עביד ועביד כמר עביד אלא שהגדולים הכריעו לחלק כך בין ימים לשנים:

ח וי"א שאין ליתן גט בשום ר"ח איני יודע למה חזר לכתוב דבר זה אחר שכתבו בסעיף ד':

ט לירח אדר הראשון בגמ' איכא פלוגתא בנדרים דתניא אדר ראשון כותב אדר ראשון אדר שני כותב אדר סתם דברי ר"מ רבי יהודא אומר אדר הראשון כותב סתם שני כותב אדר שני וכתב הרא"ש והו"ן הלכה כר"י הלכך מי שעומד באדר שני וכותב אדר סתם השטר מוקדם ופסול דסתם אדר ראשון משמע הלכך צריך שיכתוב באדר שני ובראשון אדר סתם עכ"ל וכתב ב"י אבל מדברי רמב"ם מפ' י' דנדרים משמע דפוסק כר"מ וביד סי' ר"ך מביא פלוגתא זו וכאן כ' שיפרוש בשניהם כמ"ש הש"ע והיינו לכתחלה אבל לענין דעבד כ' רמ"א לחלק באם כ' סתם בראשון כשר ובשני סתם פסול והקשה מי"ח ז"ל דלרמב"ם דפוסל בסי' קכ"ז גם בגט מאוחר יש פסול אפי' בכותב בראשון סתם דה"ל מאוחר ופסול כמו במוקדם ובש"ע סי' קכ"ז הביא ב' הדיעו' בדין גט מאוחר ולא הכריע וכאן הכריע להקל וגם היא ספק דאורייתא דהוה חומרא דאשת איש זה ודאי תימ' ע"כ ונ"ל דיפה כוון רמ"א דנהי דפסולי גט הוא מדאורייתא מ"מ אפילו לרמב"ם מן התור' כשר בגט מאוחר דאין בו חשש אלא מדרבנן משום בת אחותו כדלקמן סי' קנ"ז א"כ כאן לדידן דמספקא לן אי הלכה כר"מ אי כר"י הוה ספק אם הוא מאוחר ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא משא"כ לקמן סי' קכ"ז ה"ל ודאי מאוחר יש לחוש לרמב"ם ולפוסלי וכ"כ כ"י בסי' קנ"ז דפסול מוקדם אינו אלא מדרבנן וא"כ כ"ש מאוחר:

י **ואינו מכוון הטעם** בטור בשאר שטרות שכותבין העדים דבר שיתקיים לפניהם שייך לומר זכרון עדות איך נעשה דבר זה לפנינו אבל לשון נוסח הגט הוא ספירות דברים שהבעל מספר שבזמן הזה הוא מגרש אשתו לא שייך למכתב אלא בזמן הזה אני מגרש אשתי הלכך טוב שלא לכתוב איך עכ"ל:

יא לא יכתוב ודין דמשמע דין היא שאגרשך אבל אם אינו דין שאגרשך לא אגרשך:

יב איגרת מלא יו"ד דמשמע איגרא שהוא הגט:

יג דתהוויין שלשה יודין דאז נקרא הוי"ו של תהויין בשבא ותחת היו"ד חירק ומשמעותי' לשון נקבה יחידה לנוכח אבל בשני יודין משמע נשים דעלמא ודי תיהויין הם ב' תיבות כי ודי הוא במקום אשר והתיבה שאחריה מתחלת בתי"ו שייך שפיר יו"ד אחר התי"ו לכתוב תיהויין והוה לשון נוכח אבל אם הכל תיבה אחת אז נבלע התי"ו ולא נרגשת לא שייך למכתב אחריה יו"ד וא"כ אינו לשון נוכח:

יד בשיטה ב' יש פוסלין ונ"ל הטעם דצריך לכתוב בשיטה אחת דתיבת די מצינו במקום אשר ומצינו ג"כ במקום כי דכתיב עד כי גדל מאד ומתרגמינן עד כי רבא לחדא אע"ג דכי הוא ג"כ ל' אשר מ"מ מצינו לכי ד' לשונות ואנו רוצים להוכיח כאן בגט שדי היא במקום

אשר ע"כ צריך שיהיה די עם תיהויין בשיטה אחת והוה דבוק ומתפרש אשר תיהויין משא"כ אם יהיה די בשיטה אחרת לא נראה הדבקות כ"כ ואפשר לטעות ולפרשו על ל' אח' שסובל כי והך פסול נראה דהיינו דוקא אם לא נתן עדיין דכן הוא הל' בסדר גיטין (שכתב) דהוה (די תיהויין) בחד שיטה ולא רצה מהרי"ל (לתנו וכמו כן כתב) אצל ר"ת שנכתב הגט בר"ח ולא רצה מהרי"ל לתנו כיון שכ' במרדכי שיש למנוע לכתוב בר"ח גט ושם ודאי כ"ע מודים דאם כבר נתן שאין פסול דהא במקום עיגון כ"ע ס"ל דנותנין אותו כנ"ל בזה דלא מצינו פסול זה בפוסקים:

טו שמא ידמו ליו"ד פי דשביקין משמע שביקין דעלמא ולא של זו כ' בלבוש דיש לקרות ברעו' בפתח תחת הרי"ש ושבא תחת הע' ופתח תחת הוי"ו דאז הוא בבירור ל' רצון ולא במלאפום כמו ורעות רוח:

טז פיטורין ולפ"ז לא צריך לארוכי לוי"ו של פיטורין כיון שיש יו"ד בתר הבא אבל לדידן דכותבין פטורין בלא יו"ד אחר הס"א יש להקפיד על אריכות הוי"ו דהוה כמו תרוכין ושבוקין ומ"ה כ' רמ"א ולכן צריך להאריך וכו':

יז למהך חסר יו"ד דלא לישתמע לי מהך כלומר לי תהיה מהך ספר:

יח שירחיקנה מננה דלא לשתמע למחך דהיינו חוכא:

יט אלא כדת משה לפי שאינן למידין משיטה אחרונה:

כ ואין ראוי לעשות כן שאז לא נלמד משיטה שעל החתימה מאחר שהוא סמוכה לעדים יש לחוש שהוסיפה בעל השטר ונמצא שבטל ודן די יהוי ליכי באותה שיטה:

כא אין לפוסלו בשביל דילוג היינו בתורף אבל בטופס אין פסול אפי' בלאו הכי ומעשה בא לידי בגט שהיה חסר האלף של ושלטא' שלא נכתוב רק ושלט' אמרתי שאין לפוסלו כי אין הענין משתנה משום זה וגדולה מזו כ' ב"י ס"ס בשם תשוב' הרשב"א אם יש חסרון וי"ו דוכדו דלא הוה כ' אלא וכד אינו נפסל בכך דכ"מ שאינו מעיקר הגט אינו פסול עכ"ל הרי בזה אפי' אם הענין משתנה קצת עיין סעיף מ"ט:

כב **אם כ' ברביעי כו'** ז"ל הטור בשם הרא"ש וגם אין לפוסלו במ"ש כ' לחדש שבט והוא כ"א ונמצא שהקדים זמן הגט יום א' והוה מוקדם דכיון שידוע שר"ח שבט היה ביום ה' ורביעי בשבת א"א להיות כ' בחדש אלא כ"א תלינן בט"ס שלא היה זכור קביעות החדש ולא הוה מוקדם אע"ג דקי"ל דוקא עד רובו של חדש טעי אינשי בקביעותא דירחי אבל משעבר רובו של חדש לא טעי בה אינשי הכא אין חילוק דע"כ טעה שהרי דבריו סותרים זא"ז אם הוא רביעי הו' א' לחדש ואם הוא כ' בחדש הרי הוא ביום ג' וע"כ טעה או בקביעות החדש הנכון או בין יום ג' לד' ובימי השבוע לא שכיחי דטעי אינשי הלכך

תלינן הטעות בקביעות החדש ואין כאן הקדמה וכשר הגט עכ"ל ויש לתמוה מה חילוק יש בין טעה בחדש ובין טעה בין ג' לד' הא בתרוייהו אין מוקדם דגם בטעה ביום ג' שנכתב הגט וסבור שהיא יום ד' אין כאן קדימ' כלל ונ"ל דה"נ בשעה שתקנו זמן בגט הוי משום (שמא) יחפה על בת אחותו שתזנה תחתיו ותוציאה גט שהיתה פנויה בעת ההיא כמ"ש בסי' קכ"ז ובזה קאמר הרא"ש כאן דא"ל דהוה מוקדם דהיינו שנתגרש' באמת ביום ד' והיא זינתה ביום ג' ותוציא הגט ותאמר שנכתב ביום ב' ממילא פנויה הייתי ביום ג' תביא ראיה לדבריה מימות החדש שנזכר ביום כ' לחדש ואז היה יום ג' זה אינו דאנן מוכיחין לה שלא היתה אז פנויה כיון' שנזכר יום ד' וא"כ ע"כ יום כ' הוא טעות וא"ל דהא לא טעי אינשי בחדש אחר רובו של חדש לזה אמר דהכא ע"כ יש טעות כיון שסותר זא"ז ע"כ לומר שיש טעות אלא שספק במה נתלה הטעות בין ג' לד' וזהו זכות הוא לה כי באמת נכתב ביום ג' או נתלה הטעות בחדש והיום הד' הוא אמת זה חוב לה לזה אמר דתלינן הטעות בחדש שזהו עכ"פ שכיח קודם רובו של חדש משא"כ בין ג' לד' דלא שכיח בשום פעם לטעות בו וא"כ הוא אמת והגט כשר והטעות בחדש ואין כאן קדימה דאם זינתה ביום ג' תהיה חייבת כנ"ל עיקר הנ"מ לענין זנות אבל א"ל הנ"מ לענין פירות דהיינו שמכר' פירות נכסים ביום ג' שהוא יום כ' לחדש וכדין מכרה שנתגרשה באותו יום והוא אמר שנתגרשה ביום ד' ויטרוף הלקוחות שלא כדין דא"כ קשה למה סיים הרא"ש בזה הלכך תלינן הטעות בחדש ולא בימים של השבוע תיפוק ליה אפי' הויין הטעות שוין דהיינו של חדש ושל שבוע אפ"ה לא מצי טריף לקוחות מספק כיון דאפשר (לתלות) שנתגרשה ביום ד' כמו ביום ג' המע"ה אבל לפי מ"ש הנ"מ משום זנות ניחא דמשום ספיקא לא מצינו לחייב אותה ואפשר שהיא באמת חייבת ע"כ הוצרך להוכיח דטעות החדש הוא האמת כיון דבימים לא שכיח כלל ונמצא שאין כאן ספק והיא חייב' ואין כאן פסול קדימה ושוב ראיתי שבדרישה העתיק ל' רש"ל בזה וז"ל תימא גדולה מה בכך שיטעה בימי שבוע אם כ' הגט ביום ג' דהוה ך' לחדש וטעה וחשבו שהוא יום ד' א"כ לא הוה מוקדם ונכתב כדינו ונ"ל דה"ק לא תאמר שמא יהיה מוקדם שנכתב בד' ויטעו העולם ויסברו שנכתב בג' וטעה בימי השבוע ויהיה מוקדם בטעות ע"כ אמר שלא יטעו בזה עכ"ל ומו"ח ז"ל כ' על דבריו של רש"ל שאינן נראין לו והוא פיר' וז"ל אלא ר"ל דא"ל שהוא מוקדם דהיינו שהיה עומד בשעה שב' הגט ביום ד' שהוא כ"א לחדש וטעה כסבור שהוא עומד ביום ה' ורצה להקדים יום ה' לכתוב יום אתמול שהוא לפי טעות יום ד' וך' לחודש וא"כ מוקדם הוא יום א' וקאמר אין לחוש לזה דבימי השבוע לא טעי אינשי עכ"ל ואיני עוסק בסתירת פירושים אלו רק הצעתים

לפניך ותראה להבדיל בין קודש לקודש. ובדרישה הוסיף לפלפל בזה וא"צ להעתיקו כי בכל הדברים שכתבתי נסתר ע"ש אם תרצה:

כג **ולא כ' בשבת הטעם דכשר לפי שרביעי אין לו** פי' אחר אלא בשבת כיון דכתיב בתרה כ' ימים לחודש:

כד אם לא האריך ווין זה דברי הרמב"ם וכ' ב"י על תשובת הרא"ש שהביא הטור בזה שמתיר בשעת הדחק ק"ל שאם ווין אלו לא היו ארוכים יותר מהראוי כשר גמור הוא כיון שתינוק קורא אותו ויו וכמ"ש רבינו דלורכיה לויו דתרוכין לאו דוקא ואם היו קצרות שאינם נקרא ויו היאך הכשיר הרא"ש היכא דנתן לה ונ"ל דאע"ג דמדינה א"צ להאריך ווין אלו יותר מדאי כיון שנהגו להאריך קפדינן בהו לכתחלה וכמו שהשיב בגט שאין אותיותיו מוקפת גויל שבארצנו נהגו לפסול אע"פ שהוא פסק בפסקיו להכשיר א"נ ווי"ן היו נקראים ע"י הדחק ומ"ה הוצרכו להאריכן עכ"ל והנה גם בסעיף זה שהוא דברי רמב"ם צ"ל כן ולתירץ הא' אין לו פסול בזה כיון שגם באין מוקפת גויל פסק בסי' קכ"ה סעיף ו' לגרר הדביקות ה"נ בזה יאריך עוד הווי"ן ולתירץ השני שהוא נקרא בדוחק אינו מתורץ למה פסלו רמב"ם כיון דעכ"פ תינוק יכול לקרותו והב"י כ' בשם ריב"ש סי' תי"ד וז"ל לתקן ב"ד הווין בשעת הדחק כדעת הרא"ש הוא רחוק בעיני דאם צריך תיקון איך יתקן זולת הסופר שהוא שליח הבעל אבל מ"מ אני לא חששתי לאותן הווי"ן כי אני רגיל לסמוך על מ"ש הרשב"א דלא צריך לאורכינהו משאר וי"ן קאמר אלא ידקדק שלא יהא כמו יו"ד וגם מלשון הרמב"ם משמע כן וכדאי אלו הדברים לסמוך עליהם ומה גם בשעת הדחק שא"א לתקן ויש לחוש לעגונא עכ"ל ואיני מבין מ"ש שגם מלשון הרמב"ם נראה כן שהרי רמב"ם כ' כאן שהוא פסול וצ"ל שהוא מפרש מ"ש רמב"ם אם לא האריך הווין היינו שיש כחו דוחק לקרוא ווין כפי' השני של ב"י ומ"מ משמע מלשונו דגם שלא בשעת דחק כשר בלא אריכות ווין יותר מבשאר ווי"ן והא דסיים ומה גם בשעת הדחק היינו דלרווחא דמלתא שבאותו פעם אם היה חשש עיגון ובודאי יש לסמוך ע"ז בפרט שיש כאן י"א דבלא ערעור הבעל כשר והם בעל עיטור ורב האי ורא"ש כאשר מביא אותם בזה נלע"ד:

כה **חוץ משתי יודי"ן הנוספו'** פי' יו"ד שאחר הדלי"ת של די והיו"ד שאחר התי"ו של תיצביין הם אינם אלא נוספו' מצד המנהג:

כו **וי"א שאם לא ערער כו'** בטור כ' ובעל העיטור כ' משמייהו דרבוותא כל הני דקדוקים דוקא כשבעל כותב או הסופר כתבו מפיו ובא הבעל ואומר כיוונתי לשנות כדי לקלקלה אבל אמר לסופר לכתוב ולחתום גיטו סתם וטעו בא' מאלו והבעל אין מערער כשר

ותינשא לכתחלה וכ"כ רב האי אי יהיב בעל רשות לסופר למכתב וטעה בהון אי איתי לספר' מתקן להו ואי לא מתקן ומנסבא בהאי גיטא לא מפקינן לה ואי אתא לאנסובי ובא בעל ומערער ואומר האי דכתיב ודין דינא אמרי ולכך כוונתי לא מנסבא לה ואי מנסבא לא מפקינן לה עכ"ל וקשה דיוקים אהדדי דתחיל' אמר בתרתי לרעותא דקא פסול דהיינו הבעל כותב וגם מערער משמע הא בחד לרעותא כשר ובסיפא אמר בתרתי לטיבותא דהיינו אמר סתם לסופר וגם אינו מערער אז דוקא כשר ובדרישה תירץ דמ"ש ברישא ובא הבעל ואמר פירושו או בא הבעל כו' א"כ הוה רישא בחד לריעותא ובחנם דחק בזה וגם הענין אינו נכון דודאי ברישא מיירי שכבר ניסת ובא לקלקל' דהא כ' כדי לקלקל' וזה שייך אחר שנים ובאמת לק"מ דברישא בתרתי לריעות' אפי' אם ניסת תצא ובסיפא בתרתי לטיבותא אפי' לכתחל' תנשא כמ"ש כשר ותנשא לכתחלה אבל בחדא לטיבותא דהיינו בבעל כותב ואינו מערער או אמר לסופר סתם ובעל מערער בזה לא תנשא ואם ניסת לא תצא אלא דבחלוק' ראשונה בזה שאין הבעל כותב ואינו מערער יש תקנה אפי' להנשא לכתחלה דהיינו שהסופר מתקן לה ונמצא שפיר כ' הטור וכ"כ הרב האי כו' וכ"כ מו"ח ז"ל וכ' רש"ל תימה מה מועיל תיקון אחר שיחתמוהו העדים ס"ס העדים חתמו בפסול וי"ל דס"ל עידי מסירה כרתי וסלקי עידי חתימה מכאן ונמצא שניתן כהלכתו וגם אינו פסול ממש אלא שצריכ' תיקון כה"ג מסתמא אמרי' הבעל צוה עכ"ל:

כז כסלו חסר יו"ד שכן הוא בלשון עברי במקד' ואע"ג דבתרגום כתיב כסליו ביו"ד מ"מ אזלינן בתר העברי ואע"ג דבלא ימחא אזלינן בתר התרגום לכתוב באלף דהתם כתוב אצל לשון תרגום ואינש לא ימחא בידיכי משא"כ בכסליו שהוא כ' אצל ל' עברי שהרי כ' בשני ימים לירח כסלו:

כח **מנין בלא וי"ו דבוי"ו משמע לשון אונאה**:

כט וה"ה אם כ' למנין כו' איני יודע מה מלמדינו בזה הכפל ואם נתכוין שכתב מנין בוי"ו אחר הנו"ן במקום היו"ד איני יודע מקור לזה וגם טעמו איני יודע:

ל וי"א דאין כותבין מן שמי כצ"ל:

לא צריך לכתוב והרי את מותרת ב"י מביא דברי התו' דבטופסי גיטין לא היה זה אבל ר"ת הנהיג לכותבו ומ"מ אין להוציא לעז על גיטין הראשונים שהיו מאריכים כמה לשונות בגט דהוה כמו הרי את מותרת לכל אדם כו' עכ"ל ונראה דהיינו מה שנזכר קודם לזה לכל גבר די תיצביין ורמ"א בתשובה סי' קכ"ט יש לו ויכוח עם גדול אחד בענין הרי את מותרת דיאמרי' בגמרא שזהו גופו של גט ורצה רמ"א שם לומר דלאו שהאי לישנא הוא הכרח אלא אותו הענין הוא הכרח ובאמת הוא נזכר כבר בלשון לכל גבר כו' וכיון

שנכתב כבר אם לא נכתב והרי את מותרת לא מיפסל ואותו גדול לא הסכים לדבריו ולעד"ן דלא נרמז בלשון לכל גבר כו' מה שנרמז בהרי את מותרת כי לכל גבר קאי אהיתר נשואין לחוד אבל אם תזנ' תהיה עדיין שם א"א עליה משא"כ בלשון את מותרת נכלל אפי' לזנו' לא תתחייב משום אישות שהי' עליה ונ"ל שמ"ש התוס' שהיו מאריכין כמה לשונו' היינו לשונו' אחרו' שאינן בנוס' שלנו והרמב"ן כ' בהדיא שאם לא כתב הרי את כו' קרוב הדבר אפי' אם ניסת תצא כמ"ש הרשב"א והר"ן והרב המגיד בשמו והב"י הביאם ע"כ עכ"פ הוה ספק גירושין באם לא כתב הרי את מותרת ופסול אפי' בדיעבד:

לב מותרת בוי"ו דבלא וי"ו משמע שהיא מתרת לאחרים והיא עצמה אינה מותרת ולפי מה שזכרנו בסמוך דאם לא כ' הרי את מותרת פסול אפילו בדיעבד בדיעבד ממילא ג"כ אם לא כתב וי"ו פסול אפילו דעבד:

לג **וי"א דה"ה להיפך כו'** זה סברת ב"י וראייתו מפירש"י דצריך להניח מקום הזמן אף לטופס הארוס שמא יכתוב זמן לבו ביום והוא לא יגרשנה עד אחר נישואין והשתא כיון דכותב זמן לבו ביום מסתמא כותב דהוית ארוסתי ואפ"ה מצי לגרש אחר שכנסה כו' ולע"ד אין ראי' משם דשם נכת' ארוסתי ביום שהיתה ארוסה אלא שהגט הי' מונח עד אחר נשואין ממילא נכתב כהלכה משא"כ אם נכתב שלא כראוי דהיינו שלאחר נישואין קרא אותה ארוסה אין ראי' שזה יהי' היתר וכן מבואר עוד בתו' שם שכתבו א"נ יש לדבר קול שנישאת אלא שאין זמן הנשואין ידוע כ"כ וידעו דמה שנכתב בגט ארוסתי לפי שנכתב קודם נישואין עכ"ל וראיתי בלבוש שכתב ג"כ שאין ראי' מתו' אולי נתכוין למה שכתבתי:

לד וכתב וכד כשר זה דעת רשב"א בב"י אע"ג דלשון כד פרושו לשון בשעה כגון כד הוה או כד יהיב מ"מ כיון דמורה ג"כ על הוראת הזמן מקרי לא נשתנה הענין כצ"ל לפי מ"ש רמ"א ע"ז דמאחר שאין הענין משתנה אבל לע"ד דמ"ש רשב"א דלא מפסיל בכך הוא מטעם אחר אלא כיון שאינו בתורף אלא בטופס ובהדיא מורה לשונו ע"ז שכתב כל מקום שאינו מעיקר הגט אינו פוסל עכ"ל וממילא נשתנה הענין אינו פוסל דהוה כאלו חסר כל התיבה והוה ג"כ שפיר דהוית אנתתי מקדמת דנא פטרית יתיך ממילא משמע עכשיו ונראה דגם רמ"א נתכוין לזה דמאחר שאין הענין משתנה פי' אם לא היה נכתב כלל:

לה **אין לכתוב בגט כו'** הטעם דאין כותבין שום תנאי בעולם בגט:

סימן קכז

א צריך לכתוב זמן בגט בגמרא משום בת אחותו ופי' הטור שפעמים אדם נשוי קרובתו ותנז' תחתיו וירצה לחפות עליה ויתן לה גט אחר הזנות ולא יכתוב בו הזמן והיא תאמר קודם הזנות נתגרשתי אבל כיון שתקנו לכתוב הזמן אם תאמר כן צריכ' להביא ראיה ופי' ב"י כלומר אם תאמר שקודם הזנות נתגרשה בגט זה ואע"פ שהוא פסול לפי שאין בו זמן היינו מדרבנן אבל מן התורה גט מעליא הוא ואפילו לאחר תקנת חכמים הולד כשר ואם תטעון שהזנו' היה אחר נתינת הגט אינה חייבת מיתה ובניה כשרים ולא נאסרה עליו והוא שתברר בעדים שקבלה גט קודם לזנו' עכ"ל משמע דאם לא תברר כן היא חייב' מיתה ואמאי הא ספק הוא ומספיקא לא קטלינן לה וכמ"ש התו' אשר נעתיק בסמוך ומו"ח ז"ל תירץ דקאי על שאר דברים דהיינו בניה יהיו כשרים ולא נאסרה עליו דמספיקא מחמרינן בהו וצריכא היא לברורי שיהיו כשרים וע"ז אמר הטור שא"ת שזינתה אחר הגירושין צריכה להביא ראיה לזה מועיל תיקון הזמן שתקנו חכמים בגט ולא דק בתירוצו זה דא"כ אכתי תקשה לך מה הועילו בתקנתם הא אף אחר התקנה לא תכתוב זמן ותאמר כבר נתגרשתי ויועיל לה עכ"פ שלא ימיתנ' מספק ודי לה שתציל נפשה ממות ולעד"נ דלק"מ ונקדים תחלה הגמרא רפ"ב דף י"ז א"ל אביי לרב יוסף ג' גיטין פסולין ואם ניס' הולד כשר מה הועילו חכמים בתקנתם פירש"י כיון דבדיעבר שפיר דמי באם לא נכתב בו זמן שהוא א' מן הג' גיטין אלו מה הועילו בתקנתן משום בת אחותו ומשני אהני דלכתחלה לא תינשא פירש"י וכיון דהכי הוא אי בעי לכתוב גט בלא זמן לחפות על בת אחותו לא כתבי לה סופרי הדיינים ולא חתומי עליה סהדי ופרכינן גזייה לזמן ויהביה נהליה פירש"י לאחר שכתכו בו זמן חתכו כדי לחפות על בת אחותו ומשנינן לרמאי לא חיישי' רמאות כזה שהוא ניכר וידוע וק"ל למה הוצרך בגמרא לתרץ אהני שלא תנשא לכתחלה אמאי לא תירץ כדמתרץ בטור וא"ת שנתגרשה מקודם צריכה להביא ראיה וכן קשה להיפך למה לו לטור לומר דא"ת כן צריכה להביא ראיה היה לו לו' אבל עכשיו שתקנו זמן אהני כיון דלכתחלה לא תנשא וכמו שתירצו בגמ' ונלע"ד לתרץ הכל דודאי מספיקא לא קטלי' לה אלא דאם יש הוכחה אז קטלינן לה היינו שחכמים תקנו זמן בגט וכאן לא נכתב זמן א"כ בודאי נעשה זיוף שנתגרשה אחר הזנות כדי לו' כבר נתגרשה משא"כ בגזייה לזמן שהיה כתוב שם אין לנו הוכחה כיון דאפשר לומר שנגזז בשוגג או אדם אחר חתכו אז דוקא לא קטלי' מספק ובזה ניחא הכל דהא הוצרך רש"י לומר שהסופר לא יכתוב שהוא לכאורה מיותר ובמ"ש אהני דלכתחלה לא תנשא מתורץ דשפיר הועילו בתקנתן בזה שלא יבקשו ליקח גט בלא זמן

כיון שלא תנשא בו לכתחל' אלא דהמקשן הקשה מה הועילו חכמים בתקנתן כיון שאפי' נשים כשרו' מתגרשים בגט בלא זמן בדעבד א"כ מה הוכחה יש על זו שזינתה ומשני דנשים כשרו' לא יקחו גט כזה כיון דלא ינשאו לכתחלה בו ממילא מהני התקנה ואכתי ק' דשמא זו הזונ' תתגרש בלא זמן ולא אכפת לה במה שלא תינש' לכתחלה כיון שמהני לה עכ"פ להצילה ממות לזה הוסיף רש"י שהסופר והעדים לא יכתבו גט כזה לשום אשה דהיינו בלא זמן וא"כ שפיר מועיל התקנה ופריך נזייה לזמן כו' וממילא יהיה ספק ואין הוכחה שעשתה הזיוף ולא קטלינן לה מספק וא"כ לא הועיל התקנה והטור לא ניחא ליה בהך הוספה דרש"י שהסופר לא יכתוב גט בלא זמן דהא ע"כ אפשר דאקרי וכתב דאל"כ היאך משכחת לה ג' גיטין פסולין אלא מתרץ בדרך זה דכיון חכמים תקנו זמן בגט ולא תנשא בלא זמן א"כ זו שזינת' אין לה לומר שכבר נתגרשה דלמא לא עשתה כתקנ' חכמים ע"כ צריכה ראיה שנתגרשה מקודם ואי לא הביא' ראיה ודאי קטלינן לה וכל הדרכים האלו בה דכיון שיש הוכחה משא"כ בנחתך הזמן או נמחק כנ"ל נכון בזה:

ב **צריכה גט משני** בטור כתב בשם הרא"ש בתשובה אם נתגרשה בגט מוקד' ולא נודע פסול' עד שקידש' דלא תפסי בה קידושין וא"צ גט ממנו ומותר' לחזור לראשון עכ"ל ותמה ב"י דהא פסול מוקדם הוא מדרבנן ומדאורייתא הוה מגורש' וא"כ תפסי בה קידושי שני והביא הרב' פוסקים דצריכה גט משני וכמ"ש רמ"א כאן אבל יש ליישב לכאורה דברי הרא"ש דעיקר הוא מכח דלא נודע עד אחר קידושי שני ממילא הוי קידושי שני קידושי טעו' דאלו הוה ידע דהגט היה פסול לא הי' מקדש' וע"כ לא היה קדושי שני כלום וזו סברא נכונה והסכים לזה מו"ח ז"ל אלא שסיים דלמעשה צ"ע אבל באמת א"א לפרש כן דאין לומר קדושי טעו' אא"כ היה תנאי ביניהם כההיא דסי' ל"ט קידש' ע"מ שאין בה מומין כו' דאיתא המקדש אשה סתם ונמצא עלי' מומין הפוסלים בנשים ה"ז מקודש' מספק וכאן נמי הוה כן דלא נתבטל הקידוש' בשביל חסרון ידיעה שלו ול"ד להההיא דסי' י"ז סעי' נ"ח אם לא ניסת אלא נתקדשה בלבד ובא בעל' א"צ גט משני ומותר' לחזור לראשון והטעם דיאמרו הכל שקדושי טעו' היו שסבור היה שמת בעלה כדאיתא בפ' האשה רבה (יבמות דף פ"ט) כפי מ"ש התו' שם וא"כ היה לנו לומר ג"כ כאן שהיה סבור שנתגרש' בגט בשר זה אינו שם לא מהני זה הטעו' אלא דמן התורה הוה אינו קידושין כלל אלא שיש חשש לומר גזירה שמא (יאמרו) א"א יוצאה בלא גט משא"כ כאן דאדרבה הוה קידושין מן התורה לא שייך כלל קידושי טעו' א"כ אין מקום לקיים דברי הרא"ש בזה והפרישה כתב דהך ולא נודע פסולו שכתב הרא"ש הוא לרבותא דאפ"ה אין קידושי שני כלום:

ג **משום דאי' ליה קלא** פי' בהולכת השליח ביאתו מידע ידיע אינשי זמן המסיר' כן הוא בטור בשם ר"י:

ד **אין תקנ' להכשירו כו'** בטור כתב אנת ואפ"ה כתב ופסק ר"י דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אין תקנ' להכשירו אלא ע"י שליח כו' ואינו נראה כן מדעת הרמב"ם שכתב הרי שאומר לב' לכתוב גט ולחתום וליתן לאשתו ונתאחר הדבר ימים או שנמצא הגט בטל והוצרכו לכתוב לה גט אחר כשכותבין הזמן והמקום אין כותבין לא הזמן שאמר הבעל ולא אותו המקום והקשה ב"י דהרמב"ם לא מיירי אלא בלא נכתב עדיין הגט ואינו ענין לדברי ר"י דמיירי בנכתב הגט ולא נמסר ביום כתיבתו דכל היכא שלא נכתב עדיין לכ"ע אין כותבין יום המסירה כו' והרי הרא"ש דפסק כר"י וכתב בתשובה כלל מ' סימן י"ד בדברי רמב"ם שכותבין יום הנתינ' וע"כ שהטור טעה בזה ובכ"מ כתוב שהטור היה לו חסרון השגח' בזה ובדרישה הביא ר"ש בשם רש"ל וז"ל מהר"י קארו כתב שטעה המחבר ואני אומר שדעתו בזה שהרמב"ם כתב דינו בסתמא דאיירי אפילו בענין שלא ינתן הגט ביום הכתיבה אלא ישלח לה ויגיע לה אחר כמה ימים וא"כ מאחר שיהיה בע"כ מוקדם וצריכין אנו למסמך אעידי מסירה ולומר דקלא אית לה א"כ מוטב שיהיה לה לכתוב משעת מסירה ממה שנכתב זמן הכתיבה שאין מכווין לה זמן אמיתי לא המסירה ולא הכתיבה שהן עקרי הגט אלא ודאי ס"ל להרמב"ם דדוקא גבי גיטין הבאים ממדינת הים שא"א בע"א הכשיר בהקדמה ולא בענין אחר ואין הטעם תלוי בשליחות ומשום קלא עכ"ל ובעל פרישׁ' עצמו ס"ל שאין הרמב"ם סובר כר"י שמכשיר ע"י שליח אע"ג שלא נמסר ביום הכתיבה שהרי כתב סתם הרי שאמר לשנים כו' ולתנו לאשתו דהיינו ע"י שליח ונתאחר הדבר ימים כו' משמע אפי' נכתב ונחתם מיד ונתאחר הדבר מלתנו עד ימים או שנים וע"ז כתב והוצרכו לכתוב גט אחר כו' וקאי אנמצא גט בטל ועל נתאחר הדבר משמע דפשיטא ליה דפסול אם לא נמסר ביום הכתיבה שהרי כתב והוצרכו לכתוב גט אחר דדוקא גיטין הבאים ממ"ה מכשירין ע"י שליח דאותן יש להם קול ומ"ש אח"כ נתאחר עד ניסן ר"ל לכתוב גט אחר עד ניסן וקאי אשני דברים הנ"ל גם מו"ח ז"ל פי' כן דהרמב"ם מיירי אם נכתב גט כשר בו ביום וכיון שנתעכב צריך גט אחר ולא נתיישב כלל דמנא ליה להטור לפרש בדברי הרמב"ם דכבר נכתב ביום (הסיובה) (צ"ל האמירה) אלא שנתאחר בגט שני וזה לא נזכר ולא נרמז ברמב"ם ומכח זה עשה פלוגתא בינו לר"י ולא נפרש כפשוטן של דברים דנתאחר מלכתוב ולא כתב עדיין כלל ודברי הרמב"ם מוכחים הם שכתב תחלה שאמר כתבו וחתמו ותנו ולא זכר הכתיבה שכתבוה אלא אדרבה שלא כתבוהו ונתאחר הדבר ר"ל הכתיבה או שנכתב

בו ביום אלא שנמצא בטל והוצרכו בזה לכתוב כשר וזה קאי אחלוקה השני' דאלו על הראשונים ותתפרש שכבר נכתב לא שייך לומר גט אחר כשר דהרי לא היה פסול אלא שנתאחר בזמן ואם נתכוין לומר שהשני כשר מצד שאינו מוקדם האיך יפול ע"ז שלא יכתוב זמן הכתיבה שהרי עיקר ההכשר לפ"ז הוא מה שלא יזכור זמן הכתיבה ותו דא"כ דגם בחלוקה הא' מיירי שכותב גט שני למה זכר כלל החלוקה הב' כלל ללא צורך. ואני אשתומם בשעה חדא ע"ז שעלה על דעת הב"י ובכסף משנה להשוות לרבינו הטור כטועה בדבר פשוט ואלו הגאוני' דחקו עצמם לתרץ ואיך נעלם מעיניהם של רבותינו פשטן של דברים שהם סברו שהטור כתב שהרמב"ם חולק על ר"י ופוסל ע"י שליח ולא כן דרכו של רבינו כלל אלא דזה הוא המחלוקת ביניהם דר"י ס"ל שאין תקנה לגט שלא נכתב ביום המסירה אלא ע"י שליח דוקא אבל הרמב"ם לא ס"ל כן אלא אפי' בלא שליח יש היתר דהיינו מדכ' ב' חלוקו' הא' שלא נכתב עדיין כלל והשני שהוצרכו לכתוב אחר מחמת שנמצא בטל משמע אלו נכתב בו ביום בהכשר ונתעכב בנתינתו א"צ לכתוב אחר ויתנו את זה ואין כאן כלל (חסד מכאן עד סי' קכ"ט ומעט מזעיר מסימן קכ"ט ועד כאן חסר):

סימן קכט

א ואפי' דעבד אלא אם כ' העיקרי לחוד אבל אם כ' הטפל לחוד לא עד שיכלול עמו וכל שום כו' והיינו דאמרינן בגמרא מרים וכל שום פי' לכתחלה ולא שרה וכל שום היינו לכתחלה אבל דיעבד מהני גם שרה וכל שום אבל שרה לחוד פשיטא דלא מהני אפי' דעבד דלא אשכחן היתר אלא בחנוכה והתם היינו חניכה מפורסמת דהוה כמו שם העיקר לחוד דבשר אפי' לכתחלה בלא וכל שום נמצא דלכתחלה בעינן תרתי לטיבותא שיזכיר שם העיקר ואפ"ה צריך לכתוב וכל שום אבל דעבד סגי בחדא לטיבותא דהיינו או שם העיקר לחוד או שם הטפל עם וכל שום אבל אם טפל בלא וכל שום אפי' דיעבד פסול ואין לטעות בדברי התו' שזכרנו שבדעבד מותר באחד מהם שהם אינם מדברים בא' טפל אלא בשניהם עיקרים והרמב"ם שהוא בעל סעיף זה מחמיר עוד דאין היתר בא' מהם אלא בשם העיקר וזהו שכתב כאן ואם כתב חניכתו בשר דלכאורה אין זה מקומו להפסיק בדין כתיבת השמות וכמו שהקשה ב"י ולדידי ניחא דקמ"ל אע"ג דצריך לכתחלה לכתוב שניהם מיהו בדעבד אפי' חניכה כשר דהיינו מפורסמת לכל ככל סתם חניכות וא"כ כ"ש כשכתב שם העיקר הא' לחוד ובסיפא אמר דמזכיר שם טפל שאין ידועים בו ביותר לא מהני אפי' אם צירף לו וכל שום דהרמב"ם מפרש מ"ש ולא שרה וכל

שום היינו אפי' דעבד לא מהניא אבל הדועה הראשונה שזכרנו דמהני שם טפל עם וכל שום הוא דעת הרא"ש שכתב אההיא דמרים וכל שום דהיינו לכתחלה משמע בדעבד מהני אפי' בשרה וכל שום ועל פי זה יבואו על נכון דברי הטור שכתב וז"ל ואם יש לא' שני שמות כותבין העיקר שלו וכל שום כו' אבל אין כותבין שם הטפל וכל שום בד"א לכתחלה אבל דעבד אפי' לא נכתב אלא א' מהם כשר. ורמב"ם פוסל שכתב כתב השם שאין יודעים בו ביותר וכתב וכל שום כו' ה"ז פסול וא"א כתב כסכרא הראשונה עכ"ל ואח"כ כתב והא דכשר בדעבד כשכתב שם הטפל וכל שום כו' דוקא למגרש במקום הכתיבה כו' לכאורה קשה אמ"ש אבל בדעבד אפי' לא נכתב אלא א' מהם ה"ל לומר אפי' לא נכתב אלא שם הטפל כשר דזה היפוכא דריש' ולפ' מ"ש ניחא דבאמת דרכו של רבינו הטור לכתוב לשון צח וקצר וסומך על המבין דבמ"ש תחלה אבל אין כותבין שם הטפל וכל שום בכלל זה הוא ג"כ לכתחלה שם א' שהוא עיקר לחוד (אין כותבין) ורבות' קאמר דאע"ג דהוזכר כאן וכל שום דנכלל הכל אפי' הכי כיון דזכר שם הטפל לא יעשה כן לכתחלה וכ"ש בשם העיקר בלא וכל שום דלא נכלל כלל השם השני וע"ז סיים דבדיעבד אפי' בא' מהם כשר דהיינו אם שניהם עיקרים אפי' בלא וכל שום ובכותב שם הטפל עם וכל שום שאלו שניהם שקולים וכדי שלא תטעה לומר שמ"ש אלא א' מהם קאי ג"כ על שם הטפל לחוד בלא וכל שום ע"ב הוסיף לבאר כוונתו אח"כ במ"ש והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום בזה נבין דמ"ש תחלה אלא א' מהם היינו אחת ושתים או שם העיקר לחוד אם שניהם עיקרים וכ"ש באם השני טפל או בכותב שם הטפל עם וכל שום. אבל בטפל לחוד ודאי פסול אפי' דיעבד אם לא כתב וכל שום ובסוף בא הטור ללמדנו דאין מהני כא' מהם דהיינו בעיקר או בטפל עם וכל שום דוקא באם שני השמות הם במקום כתיבה אבל אם מגרש במקום אחר בזה צריך להזכיר שניהם אפי' דיעבד דלא כמו ברישא דאין הזכרת שניהם אלא לכתחלה וזהו שסיים ואם לא כתב כן פסול כל הנ"ל נ"ל ברור כשמש בדברי הטור ורמב"ם בפי מה שביארנו מחלוקתם והב"י האריך בזה וכתב שלדברי הטור אפי' במקום א' פסול אפי' במזכיר שם העיקר בלא וכל שום וזה ודאי אינו דדבריו הם ע"פ שיטת התוס' והרא"ש ובדרישה פי' דמ"ש הטור דהא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום דאו קאמר כלומר או מה דאמר דאנו צריכין לכתוב בגט וכל שום אפי' בלא הוחזק בכ' שמות כו' והאי פירושא לית אנן צריכין למסתריה כי היא חוץ מן הישוב של דברים לגמרי גם מ"ש שיש חילוק בין מקום א' לב' מקומות דבא' צ"ל בכל גווני וכל שום לכתחלה אבל בב' מקומות אצ"ל וכל שום בלא הוחזקו וזה לא היה ולא נברא בשום פוסק מ"ש הטור אבל אם לא הוחזקו

קאי אריש הסי' דהיינו אפי' במקום אחד כדעת הטור דבמקום אחד סגי בדיעבד אפילו בכותב שם טפל לחוד בלא וכל שום גם מו"ח ז"ל ס"ל כן ופירש הא דכתב הטור והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל ובל שום היינו בשביל הסיפא דבתרי מקומות אפי' וכל שום לא מהני וכתבו שכן משמע מדברי התוס' והרא"ש ואני לא מצאתי יד ורגל לזה אלא אדרבא מוכח ההיפך כמ"ש זכרנו דבשם הטפל בלא וכל שום פסול לכ"ע אפי' דיעבד גם מלשון הטור מוכח עוד כן דכ' והרמב"ם פוסל שכתב כו' ואם איתא דהטור מכשיר בשם הטפל לחוד הי' לו לומד והרמב"ם פוסל אפי' בכות' וכל שום דהוה רבות' כפולה אלא ע"כ דגם הטו' אינו מכשיר אלא עם וכל שום וע"ז כתב שפיר דהרמב"ם פוסל בזה ממש שזכר קודם לזה ובדברינו נתיישב כל מה שהקשה לב"י ולבעל הדרישה ואע"ג דגם רמ"א כתב בהגה זו לא כתב אלא שם הטפל דכשר משמע שהוא ג"כ פי' דברי הטור עד"ז מ"מ מי שמודה על האמת יבחנו דברינו לפניו ויראה כי צודקים המה ועכ"פ תימה רבתי על רמ"א שאפי' לא הבנתו בטור כן לא היה לו להורות כן להלכה כיון שהרמב"ם פוסל אפי' דיעבד אפי' עם וכל שום האיך נפסק לקולא אפי' בלא וכל שום וכ"ש לפי' הב"י דאפי' בשם העיקר פסול בלא וכל שום וכ"ב הטור בשם הרמ"ה דאם כתב שם הטפל עם וכל שום דהוה ספק גט ואין לנו שום דיעה להכשיר בשם טפל לחוד זולת הטור לפי הבנה זו והאמת אינו כן והיותר תימא שהרי הש"ע סיים תיכף דברי רמב"ם שפוסל בשם שאין ידוע ביותר והיינו טפל ורמ"א לא כתב כלום ע"ז ולכל הפחות היה לו לכתוב שם וי"א דכשר. וכמדומה לע"ד דהך הג"ה זו לאו דסמכא היא ולהלכה כלל:

ב חניכתו וחניכתה כשר משמע דוקא דיעבד אבל הטור כתב בזה אפי' לכתחלה והוא שיטת הי"א והרא"ש ומבואר בב"י מקור מחלוקתן ע"פ חילוף הגירסות במשנה ובדרישה כתב דל"פ לענין דינא דרמב"ם מיירי מחניכה שאינה מפורסמת והטור מיירי ממפורסמת ותמהתי על דבריו דהא הרמב"ם פוסל אפי' בשם גמור רק שהוא טפל ולא מהני אפי' וכל שום והאיך מהני חניכה הגרועה שאינה מפורסמ' להתיר בדיעבד אפי' בלא וכל שום דבר זה ודאי אין לו שחר אלא ודאי דסתם חניכה היא מפורסמ' ואפ"ה להרמב"ם דוקא דעבד:

ג וי"א דאין לכתוב וכל שום דר"ת מפרש מ"ש במשנה התקין ר"ג לכתוב וכל שום אין פירושו שיכתוב לשון זה דלפעמים אין לו שם אחר ויהיה פסול ע"י כתיבה זו אלא ה"פ התקין לכתוב כל שום שיש לו ויכתבם בהדיא כל' דמתקרי וזו היא דעת ר"ת כדף ל"ד והיינו אפי' אם אין שם השני מפורסם כאן דע"ז קאי בגמ' התקין ר"ג שיכתבו וכל

שום וא"ר אשי והוא שהוחזקו בתרי שמי ולדעת הי"ג גם בזה יכתבו וכל שום אבל אם מפורסם השני שמות גם לה"ג יכתבו בפרט השני שמות ועמ"ש ס"ק ה' מזה:

ד ובכ"מ מהם יש לו שם אחר כותב שם מקום הנתינה ויכתוב שם מקום הכתיבה דמתקרי זה לשון רמב"ם הקשה מו"ח ז"ל כאן משמע דלא יכתוב וכל שום כו' לכתחלה אלא צריך לפרט השמות ולרעת ר"ת שזכרנו למעלה סעיף ב' ובסעיף א' כ' הש"ע דיכתוב וכל שום והיינו כדעת ה"ג ושאר פוסקים אלא ודאי דחזר הש"ע ממ"ש למעלה. עוד הקשה על סעיף א' דלא הצריך רק וכל שום ובסימן קכ"ח סעיף ג' כ' בשם העיר דאם יש לה ב' שמות יכתוב וכל שום מלבד זה יכתוב מתא דמתקרי פלונית ש"מ דלא סגי בו וכל שום והיינו כדעת ר"ת והניח זה בקושיא ובאמת שני קושיו' אלו הם בהעלם אחד שנתעלם ממנו לחלק כמקום שיש בירור לשני השמו' דהיינו דבמקום כתיבה יודעים משם מקום הנתינה מהו וכן להיפך לכ"ע כותבין בפי' דמתקרי אפילו לר"ת דהא תלמוד ערוך הוא פרק השולח (גיטין דף ל"ה) אחא בר הדיא דמתקריא איה מרא ואין בזה חילוק בין מקום א' לב' מקומו' אלא דאם אין ידוע לכל בבירור מהי השם השני במקום אחר אלא שזה ברור לכל שיש לו שם אחר שם לר"ת צריך לפרש ולדעת ה"ג וכן לרמב"ם די שיכתוב וכל שום מ"ה בסעיף א ששם א' הוא אינו מפורסם ביותר אין לכתוב עליו דמתקרי אלא יכתוב וכל שום משא"כ בסי' קכ"ח גבי עיר שברורים הם השני שמו' ומפורסמים לכל ודאי יכתוב בפירוש וגם כאן דכ' שיכתוב על שם השני דאתקרי הוא נמי ביודעים ומפורסמים שני השמו' והיינו לכתחלה וזה פשוט:

ה אבל אם עשה שם מקום הכתיבה עיקר אעתיק כאן תשובה אחת ששלחתי להגאון מוהר"ר יושיע ר"מ דק"ק קראקא ז"ל שאלה לאה ישבה עגונה ימים רבים שם ק"ק קראקא כמו עשר שנים כי הלך בעלה ממנה ולא רצה לחזור אליה עם היות כי כתבו אחריו כמה כתבים לא שת לבו עד שאירע שבא ליריד א' ממדינו' ליטא והיו שם קצת מאנשי מק"ק והכירוהו והביאוהו לב"ד ונתרצה ליתן גט והנה שמו היה שם הירש ועלה לס"ת בשם צבי ושם הסיב שמו נפתלי ונשתקע שם הירש וצבי ממנו לגמרי והגיד שם בפני האב"ד ע"פ שבועו' חמורו' שנשתנה שמו בחליו לנפתלי ושמח מאד ע"ז כיון ששם הירש שהיה לו כבר קורין לס"ת קצת אנשים נפתלי לכן השליך לשם צבי והירש לגמרי ונקרא נפתלי לגמרי והנה הב"ד דשם לא היו בקיאין בטוב גיטין ועשו מעשה שלא כדין ועשו עיקר לשם נפתלי שהוא שם מקום כתיבה ושם צבי והירש עשו טפל כי טעו בדין כיון שנשתנה מחמת חולי היה שם זה עיקר ותלוי הקולר בצואר העגונה כי הלך זה הבליעל מי יודע אם לרוב ימים ימצאוהו נשארה העגונה מבוכה כי מהרי"ק שורש צ"ח

כתב בהדיא דאין חילוק בין שינה שמו או נשתנה מחמת חולי שם מקום הנתינה עיקר והביא ב"י דבריו בסי' קכ"ט:

תשובה בפ' השולח איתא במשנה ראשונה היו משנה שמו ושמה כו' התקין ר"ג שיהא כותב איש פלוני וכל שום וכתב הרא"ש הא דתניא היה משנה שמו לא שהיה כותב שם אחר שאינו שלו אלא כדמפרש בגמ' שהיה לי ב' שמות א' ביהודה וא' בגליל שכן דרך בני אדם כשגולין ממקומן מחמת ממון שמשנין (מקומן) (צ"ל שמן) פן ירדפו אחריהם כו' ואם הוא מגרש בא' מהשמות קרוי שינוי שאם יגרש באותו שם שיש לו במקום שהוא עומד נקרא שינוי לבני אנשי מקום שהאשה עומדת בו כי יאמרו שאינה מגורשת כי אינם יודעים שיש לבעלה שם זה במקום אחר ואם יגרש בשם שיש לו במקום שהאשה עומדת נק' שינוי לבני אותו המקום שהוא עומד ואם תבא האשה להנשא באותו מקום יאמרו שאינה מגורשת לכך התקין ר"ג איש פלוני וכל שום שיש לו פי' שם הנק' במקום דנתינה שהוא עיקר להתיר האשה במקום שהיא עומדת וכן מוכח בגמ' דאמר עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו משמע דשם הנתינה עיקר ושם הכתיבה טפל ואח"כ כתב על מ"ש דאמר רב אשי והוא דאתחזק בתרי שמי פי' שהוחזק באלו ב' שמות שידוע שיש לו ב' שמות אבל בני מקום זה אינם מכירים בשם שיש לו במקום אחר הלכך צריך לכתוב שנים דלא ליתי לידי קילקול בין במקום כתיבה בין (במקום) נתינה כדפי' לעיל אבל אי לא אתחזק בתרי שמי שאינן יודעים במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום נתינה וגם במקום הנתינה אינם יודעים שיש לו שם אחר במקום כתיבה א"צ לכתוב וכל שום כו' ואפילו אם ידוע לנו אח"כ שיש לו שם אחר במקום אחר הגט כשר שאין לנו אלא השם שהחזיק עצמו בו עכ"ל ול זה כתב גם הטור אלא שהוסיף ברישׁ בהוחזק ואם לא כתב כן פסול וסיפ' בלא הוחזק סיים א"צ לכתוב אלא שם הכתיבה. והנה מימים רבים בלמדי דברים אלו באשר"י לא הבנתים דלמה יהיה כשר בסיפא כשכותב שם של מקום כתיבה והלא במקום הנתינה אינם יודעים משם זה כלל ואין לך לעז גדול מזה דודאי גרע טפי מהוחזק ולא נכתב אלא שם א' והנה הב"י סימן קכ"ט כ' בזה דמ"ש הרא"ש דגם במקום הנתינה אין יודעים נ"ל דלרבות' נקטי' שאע"פ שבמקום הנתינה אין מוחזק אלא בשם שהם בקיאים בו וכשר וכ"ש היכ' שבמקום הנתינה יודעים שיש לו שם אחר במקום הכתיבה דליכ' למיחש לקלקול' כ"כ עכ"ל ותימה לי כיון שיש קלקול באין יודעים מקום הנתינה משם של מקום הכתיבה למה יהיה כשר והלא הב"י עצמו הקשה אח"כ על תשובת הרא"ש על מה שהתיר באחזיק במקום הנתינה ולא בכתיבה דאמאי יהיה כשר דאתי לקלקולי במקום

כתיבה לומר לא זהו שגירש וצ"ע עכ"ל ק"ו שיש להקשות כן כאן על מה שמתיר באין יודעים במקום נתינה משם של כתיבה דיש קלקול במקום נתינה ולמו"ח ז"ל ראיתי שפי' באריכות דברי הרא"ש והטור וסוף דבריו דמיירי דלא הוחזק כלל לא במקום כתיבה ולא במקום נתינה שיש לו שם אחר אלא זה השם שהוחזק במקום הכתיבה הוחזק בו ג"כ במקום נתינה וע"ז אמר דא"צ לכתוב וכל שום כדי לחוש שמא יש לו שם אחר שאינו לא כתיבה ולא נתינה דלא חיישי' לזה שאפילו אם יודע אח"כ שיש לו שם במקום אחר הגט כשר עכ"ל ולישנ' לא משמע כן דהא אמר אין יודעים במקום כתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה משמע שיש באמת שם אחר אלא שאין יודעים מזה השם ותו דהא סיפ' ג"כ מיירי מיש לו ב' שמות בב' מקומות כמו ברישׁ' אלא דברישׁ' השני מקומות הוחזקו ובסיפ' לא הוחזקו אבל לענין חלוקי שמו' ודאי ישנה ברישׁ' ובסיפ' והנלע"ד דלק"מ דהרא"ש והתו' הוקשו להם מ"ש במשנה בראשונה היה משנה שמו ושמה דאם הוא כפשוטו אטו ברשיעי עסקי' אלא דה"פ שיש לו ב' שמות וזהו מפורס' לכל שיש לו ב' שמות אלא שבני אדם מקום כתיבה אין יודעים מה הוא השם של נתינה וכן להיפך ובזה לא היו הראשונים מקפידים ע"ז דכיון שמגרש באמת במקום נתינה בשם שיש לו במקום כתיבה והוא עפ"י עדים שמגלים דבר זה לב"ד א"כ גט גמור הוא מדינ' אלא שיש חשש לעז בפני אנשים שאינם יודעים ולא היו חוששי' ללעז עד שבא ר"ג והתקין לבטל הלעז וכ"כ הר"ן בהדי' במשנה דלא הי' אלא חשש לעז נמצ' דאחר התקנה היה דבר לדין ממש שכל המבטל אותה לא יהא הגט כשר כלל ומ"ה אנו אומרים שלא ביקש לעשות תקנה אלא במקום שיש חשש ריעות' בפנינו כגון שהוחזק בב' שמו' משא"כ בלא הוחזקו כיון דאין אנו יודעים זה מזה לא ביקש לתקן ע"ז ע"כ מעליותא היא בזה בחסרון ידיעה של השמו' ולא מבעיא דצריך להיו' חסרון ידיעה במקום כתיבה דאל"כ היאך יכתבו בלא אותו השם והלא יגיע ודאי לשם ומה יעשה שם בשם אחר שיש לו שם במקומ' אלא אפי' חוסר ידיעה של מקום נתינה בעינן דאלו היו להם ידיע' ומוחזק שם לבני עירו שיש לו שם במקום כתיבה ודאי הגט פסול שם דחלה ע"ז תקנת ר"ג אף שכבר נכתב כהלכה מ"מ ה"ל נכת' בפסול כיון שנודע הפרסו' ועדיין לא ניתן הגט שלא כהלכה כיון שבא לידי חיוב תקנת ר"ג מאחר שמוחז' ומפורס' שיש לו שם אחר ע"כ פסול אם לא נכתב וכל שום ולמעלתך ראיתי לפרש דמשו' לעז לחוד לא חשש לפסול אלא משום תרתי לריעו' דהיינו בהוחזקו איכא חדא משום לעז שנית כיון שיש לו ב' שמות וכות' א' הנה נעלם מעיני כ"ת מ"ש הר"ן במשנה דשינוי השם הוא משום לעז וא"כ לאחדי' הם בידך ובמ"ש ניחא דכזה אין שייכים תקנת ר"ג חוזר הדבר לכמו שהיה

דלא הקפידו על לעז כיון שיש חסרון ידיע' בשני המקומו' בכה"ג לא תיקן כלל. ועכ"ז ניחא מ"ש ב"י תשובת הרא"ש וז"ל אבל לא אתחזק בתרי שמי שאין יודעים במקום נתינה שיש לו שם במקום כתיבה א"צ לכתו' וכל שום והקשה ב"י דהא אדרבה עדיפא טפי אם הוחזק בב' שמו' במקום נתינה ותו דמשמע שאעפ"י שבמקום הכתיבה נקרא בשם אחר מאחר שבמקו' הנתינה אין יודעים מזה כותב שם מקום נתינה ובלא וכל שום וזה תימא דאתי לקלקלה במקום הכתיבה עכ"ל ולפי מה שפרשנו לק"מ דודאי חסרון ידיע' עדיפא כאן וצריך שלא יהא ידיעה לא בכתיבה ולא בנתינה זה ונקט חסרון ידיעה של נתינה לרבותא דאפילו זה בעינן וכ"ש חסרון ידיע' של כתיבה וכמו שזכרנו בסמוך ולפירושנו דלא חלה תקנת ר"ג אלא ביש היכר ופרסום במקום א' במה שיש לו עוד שם במקום א' אבל בחסרון ידיעה בשניהם מותר וקרוי לא איחזק ואעפ"י שיש לעז במקום הנתינה לא פסלינן בשביל זה אלא נבאר הדבר כמו שהיה קודם תקנת ר"ג נמצא בנדון דידן יש היתר ליתן גט זה דאי בעית למפסל מצד מקום הכתיבה אין לך לפסול דהם היו סבורים דגם במקום הנתינה יודעים שנשתנה שמו מחמת חליו וא"כ שם נפתלי עיקר ושפיר כתבו נפתלי דמתקרי צבי המכונ' הירש ולא הי' להם לעשות בענין אחר ממילא לא חלו עליהם תקנ' ר"ג ומצד מקום הנתינה אין חשש דהא לא היה ידוע ומפורסם שיש לו שם אחר במקום הכתיבה ולא חלו תקנת ר"ג בזה כמו בראשונה אע"פ שיש חשש לעז אלא דקשה א"כ אמאי פסל מהרי"ק בנשתנה שמו מחמת חליו כל שלא כתב שם הנתינה ויש לנו לחפש בזכות העגונה ולומר דלא קי"ל כמהרי"ק כיון דכתב ב"י דרבינו ירוחם והר"ן ס"ל דבדעבד שרי אם עושה מקום כתיבה עיקר וממ"ש הטור ואם לא כתב כן פסול אין ראיה דמאן לימא דקאי על עשיי' עיקר ממקום הכתיבה כמו שדקדק הב"י דלמא לא קאי רק על עיקרא דמילתא דהיינו שצריך לכתוב עכ"פ שם א' עם וכל שום וע"ז סיים דאם לא כ' כן דפסול אפי' דעבד לאפוקי מרישא במקום דכשר בדעב' וזהו עיקר הכוונה של הטור בזה להורות ההפרש בזה אלא אגב אורחא קמ"ל נמי דיעשה עיקר ממקום הנתינה אבל לא לעכב וכן משמע מדברי התו' פ' השולח (ניטין דף ל"ד ע"ב) שכתבו דצריך לכתוב שם א' וכל שום ביש לו ב' שמו' בב' מקומו' ואח"כ כתבו דמקום הנתינה עיקר ואח"כ כתבו וז"ל השתא בראשונה הי' משנ' שמו כו' קורא שינוי מה שאינו כותב אלא שם א' מב' המקומו' כו' ולא כתכו לפסול שינוי אם כותב שניהם אלא שעושה מקום הכתיבה עיקר משמע דבזה שעושה עיקר לכתיבה אינו פוסל בדעבד ולא הוי בכלל שינוי במתני' מטעם דבתוספתא אמרי' באמת צריך לעשות מקום כתיבה עיקר אלא דלכתחלה עבדינן כברייתא דידן וכ"ב בדרישה ומו"ח ז"ל בשם רש"ל דלא קאי

הטור על אם עשה כתיבה עיקר ומו"ח ז"ל מסיק דגם הטור מודה בכותב שני השמות כפי' ועושה מקום הכתיבה עיקר דהיינו שכותב אני פלוני שם במקום הכתיבה דמתקרי שם פלוני דהוא של מקום נתינה וכ' שכן משמע מריב"ש סי' מ"ג דלא כהגהה ש"ע וכ"ש לפי מה שפרשנו לעיל דברי הרא"ש והטור דיהיה היתר בזה ועוד אמרתי אני עם לבי דאף רמ"א בהגהת ש"ע מודה בנדון דידן להתיר דמ"ש מעלתך שהב"ד שסדרו הגט הם ב"ד טועין שחילקו בין שינוי שמשנה מעצמו לשינוי מחמת חולי דלא כמהרי"ק לע"ד נראה דיפה כיון המסדר דק"ל טובא הפסק מהרי"ק בנשתנה שמו מחמ' חולי במקו' אחר דצריך לכתוב שם הנתינ' עיקר דהיינו דמתקרי על אותו שם של חולי דע"כ לא אמרי' שם נתינה עיקר אלא באופן שנזכר בגמ' עד שיגרש אשתו שבגליל בשם שבגליל ושם דיהודה עמו והיינו שבגליל הוא מקום עצם שלו יוחנן ואין לשום אחד מאלו שום מעלה על חברו כיון שזה שמו המובהק במקום זה וזה במקום זה ע"כ אמרו דנתינה עיקר משא"כ בנדון שנשתנה מחמת חולי אזיל ליה שם הראשון לגמרי וזה שמו אשר יהיה לו בכל העולם ולעיקר כי הטעם בשינוי השם של חולי נעקר שם הראשון כי הורע מזלו בו דוגמא לדבר לא יקרא שמך אברם יהיה שמך אברהם ודרשו צא מאצטגנינו' שלך ה"נ זה האיש שנשתנה שמו מחמת חולי ואם היה בא למקום הנתינה היו קורין אותו לס"ת ג"כ בשם החדש תחלה וא"כ למה נזיל במקום הכתיבה בתר שם הנתינה שהוא נתבטל כבר ותו דהאיך יכתבו שקר בגט במקום הכתיבה בשלמא בשינוי שמות בלאו הכי אין כאן שקר שהכל יודעין שיש לו עכ"פ שם אחד אלא שאין יודעין מהו נמצא יאמרו הכל בודאי זהו השם השני אשר נעלם ממנו משא"כ בשנוי דחולה שיהיה ק' לאנשי מקום כתיבה דזה השם שנתחדש מחמת חולי הוא עיקר ולמה יקדים לכתוב שם השני שאינו עיקר ומ"ש מהרי"ק ראיה לדבריו כי היכא דיש לעז בעושה כתיבה עיקר עד שיאמרו אין זה שם בעלה ויותר יש לחוש ללעז מקום הנתינה ממה שיש למקום הכתיבה ה"נ איכא למיחש שמא יאמרו אין זה בעלה שנתגרשה מאחר שאין מכירין בשם השינוי שהוקבע מחמת חולי תמהתי על גברא רבה דכוותיה מה חשב בזה דאלא מאי אם תכתוב על שם דמתקרי והם לא ידעו המקום כתיבה יהיה לעז טפי דהא לא מתקרי כאן בשם החדש מעולם אלא דצריכין לומר שנולד שם חדש במקום הכתיבה א"כ טפי מסתבר להקדים שם החדש והם יאמרו דהיה חולה במקום אחר ונשתנה שמו ע"כ הקדימו שם החדש כראוי ואין כאן לעז. ומ"ש עוד ראיה ממה שמצינו שלפעמים כותבין שם הטפל לעיקר ועל העיקר כותבין דמתקרי אין מזה דמיון לשינוי של חולה שיודעין הכל ששם זה עיקר והשני נעקר ממעלתו שהיה לו תחלה ומ"ש עוד מדלא חילקו הפוסקים בין שינוי הבא

מחמת עצמו או מחמת חולי ש"מ דרך אחד לאו ראיה דסמכו בזה על הסבר' דבזה ודאי הראשון נעשה טפל וע"מ כן שינוי לו השם כ"ז הוא ברור בעיני שיפה כיון המסדר זה הגט וראיה עוד מדברי רמ"א כאן שלא העתיק כאן דין זה דמחמת חולי הוה דינו כמו שינוי אחר דהא מהרי"ק נתחכם לעשות חידוש מזה וחיבר תשובה ע"ז ולמה השמיט כאן ולא כתב דדינא הכי אף בנשתנה מחמת חולי אלא ודאי דלא ס"ל כוותיה ולא כתב כאן אלא בשנוי סתם דפסול אם יעשה עיקר מן שם הכתיבה והיינו לפי הבנת הב"י בטור שקאי לפסול בעושה עיקר ממקום הכתיבה אבל כבר כתבנו דאפשר לפרש בדרך אחד טפי עדיף ואם יש אדם שירצה לחוש להחמיר כדעת מהרי"ק אמינא ליה חומרא זו קולא הוא דטפי יש חשש לכתוב שם הראשון תחלה מכל הנ"ל נראה ברור שגט זה ינתן להאשה בלי שום פקפוק דהמורה הורה כשורה וממנו לא נהיה סרה ורוח ה' עלינו יערה והרוצה לצאת ידי הגאון מהרי"ק יכתוב ב' גיטין א' דמתקרי על מקום הכתיבה והב' להיפך דמתקרי על מקום הנתינה ויתנום בזה אחר זה כדלקמן ועי' בסעיף י"ח מ"ש:

1 אלא בשם ישראל זה דעת ר"ת והרמ"ה דחלילה להזכיר שם דגיות בתור' משה וישראל וכתב ב"י בשם מהרי"ק אפי' נשתקע שם הישראל ממנו מגרש בשם דישראל וכתב ב"י ע"ז ותימה שהרי התוס' והרא"ש ורשב"א כתבו דטעמא דר"ת משום דשם דיהודי' לא גרע מחניכתו וחניכתה דכשר והתם משמע ודאי שאם אינם נכרין בחניכתן כלל פסול הוה ועוד שהביא (ראיה לדבריהם מדלא תנן) היה לו ב' שמות ביהודה וכו' אבל כשהוא מוחזק בב' שמות (במקום א' די באחד אפי') בחניכ' כו' משמע דוקא כשהוא מוחזק בב' שמות עסקי' עכ"ל (איזה תיבות נרקב בכאן מה שלא אוכל לעמוד עליהם ולפי הנראה אין נפקותא בהם כ"כ דאפשר שהיה כתוב ותמוה הוא בעיני) ולא ירדתי לסוף דעתו ואין כאן קושיא כל עיקר דשאני התם בחניכה (ודידוע לנו) שמו העיקר וכל שאין ידוע לנו חניכתו יש חשד להרואה זה המגרש שאין (קורין שמו) כשם החניכה הכתובה בגט משא"כ כאן במומר שנשתקע שם הישראל (ממנו) והכל יודעים שהשם עיקר שלו עכשיו הוא דגיות ואין לכותבו בגט ממילא (יודעים) דהשם ישראל הנזכר בגט הוא האמת ואין כאן דבר לסתור אותו פשיטא (דכשר) ואם באת לחוש שמא ישקר המומר במזיד לקלקל זה ודאי אינו דכיון שידענו (שזה) המומר בעלה של אשה זו ע"פ סימנים מובהקים שהוא אומר אע"פ שאין אנו מכירין אותו מ"מ אין חשש כאן כיון שכאן יודעים שזה שמו האמיתי כשהיה ישראל וגירש בו אין חשש כלל ודברי מהרי"ק הם ברורים בלי שום פקפוק והב"י עצמו חזר בו ופסק כאן בסעיף ו' כמהרי"ק:

ז גר שכ' שם גויותו כשר קשה מ"ש ממומר תירץ ב"י דשאני מומר דשם דגיות שבא לו אחר שנתחייב במצות לא שייך בתורת משה אבל גר שכותב שם שהיה לו בגיותו קודם שנתחייב במצות אין תורת משה מנעו דהא לא חייבה התורה לגיות שיתגיירו עכ"ל וק"ל על חילוק זה דהא ס"ס שם דגיות לא יזכה בתורת משה ולעד"נ דאין הגנאי מצד עצם שם דניות דתיבה בעלמא היא ואין בה חסרון והרבה שמות הגוים קרובים לשמות שלנו אלא דכל שהמיר הגוים מחליפים שם יהדות שלו ונותנים לו שם גיות להעביר היהודית בזה ע"כ אינו כדאי להזכיר בתור' משה וזה אין שייך בשם גיות של הגוי מעולם ונתגייר כנ"ל וכתב דש"ל אפי' יש למומר שם המצוי בישראל אם לא נקרא כן בין היהודים אין להזכירו בגט ואם נקרא כן גם בין יהודים אפי' היה לו שם אחר ביהודית כותבין השם הראשון דמתקרי האחרון:

ח ואם יש להם כינוי כותבין אח"כ הטעם דאם יכתוב כהן משמע דכהן נמי כינוי הוא ומ"ש אח"כ שאם כותבין על א' דמתקרי כותבין אח"כ קשה מה הבדל ביניהם דמה לי המכונה ומה לי דמתקרי בסדר גיטין כ"כ בשם מהרי"ק וכתב עליו ושמא יש לחלק בין המכונה למתקרי אך הוא לא הגיד לי הטעם אלא שצוה לסופר לכתוב כך מדעתו עכ"ל ונ"ל שיש הבדל זה ביניהם דל' מתקרי הוא שם העצם שהוא שלו כך ובודאי אי לאו כהן הוא באמת לא היה קוראים אותו (כהן לכן לא נטעה אם כתב כהן אחר דמתקרי אבל בל' המכונה שפיר) (יש לומר שהוא ג"כ שם כינוי) המכנין אותו כהן לאיזה סיבה כדרך העולם בענין (כנוים ויבא לטעות אם כתב כהן אחר הכינוי):

ט ואם לא כתב כהן י"א דפסול זה דעת מהרא"י בכתבים סי' ו' בשם מהר"ר יעקב שיש לפסול אפי' בימי אמוראים כדאיתא פ"ב דכתובות אין מעלים משטרות ליוחסין משמע שכתבו בשטרות כהן עכ"ל וכ' ב"י ע"ז דאין מכאן ראיה דאע"פ שהיו נוהגין לכתוב בשטרות מהי תיתי שאם לא כתב כהן בגט שהוא פסול עכ"ל וקושיא זו ודאי קושיא אלא שיש להקשות קושיא אלימא מזה דשם בגמ' יש בעיא היכא דכתב בשטר אני פלוני כהן לויתי ממך מנה וחתמו עליה סהדי מי אמרי' אכולי מנה שבשטר מעידין וממילא מעלין מזה ליוחסי' א"ד אמנה שבשטר לחוד מעידין והקשו התוס' אההיא דמנה מסהידו א"כ עדים חתמו אע"ג דלא ידעי אי כהן הוא או לאו א"כ הא דתנן בפ' ג"פ ב' יב"ש הדרים בעיר אחד אם היו משולשין יכתבו כהן ומה מועיל כיון שעדים חותמים אע"ג דאין מכירין אם הוא כהן כו' וי"ל דהיכא דהוחזקו ב' יב"ש ודאי אכולי מלתא מעידים כי אז צריכי' לידע אם הוא כהן והתם ודאי מעלי' משטרות ליוחסי' והכא מבעיא לן היכא דלא הוחזק עכ"ל הרי לפניך דההוא סוגיא דמבעיא לן אי מעלין משטרו' ליוחסין מיירי באין

הכרח להזכיר כהן והיכא יליף מזה דצריך להזכיר כהן ופסול בלא הזכיר כהן א"כ ה"ל כההיא דפ' ג"פ דמקשי התוספו' מיני' והדר קושי' לדוכתי' תו הקשה ב"י דהא בחניכתו לחוד כשר בדיעבד הא ודאי שמו בלא כהן לא גרע מחניכתו לחוד גם זה ודאי קושיא רבתא היא ולי ק' קושיא אלימתא מזה דהא בסעיף ט' כתב אם לא הזכיר שם אבי האיש כשר ולמה יגרע חסרון הזכרו' כהן מחסרון הזכרו' שם אביו ובתשו' מהר"א ששון סי' כ"ב הכריע דעתו לפסוק בלא הזכרת כהן מכח כיון שנהגו לכתוב כהן והוא יכתוב סתם אתי למטעי שהוא ישראל ואין זה כלום כיון שאין חיוב להזכיר זה לא יטעו מחמת חסרון זה דמאן דכתב ליה אינו אלא מותרת על החיוב ותו דא"כ גבי אביו נמי נימא כיון דרוב העולם חותמים עצמם בשמם ובשם אביהם וזה משנה ולא זכר שם אביו יסברו שהוא גר אסופי או שתוקי דאין מזכירין שם אביהם והמעיין בפלפול של התשוב' של מהר"א ששון הנ"ל יראה עין בעין שאין לו הוכחה של כלום לפסול ולפי הנראה אין יד ורגל לפסול הזה:

י י"א דפסול מהרא"י (בפסקיו סי' ו' כ"כ וראייתו) מפ"ב דכתובו' דף כ"ז אין מעלי' משטרות ליוחסי' משמע שכתבו (בשטרות) כהן ותמהתי מה זו ראיה דשם מיירי באם נכתב כהן בשטר אבל (שיהיה הכרח) בזה לכתוב בשטר לא ויש מכשירים יש להם ראיה ברורה מפ' ג"פ דף קע"ב (בב' יב"ש) מסומנים יכתבו כהן אלמא שאין הכרח לכתוב כהן:

יא ואם יש ספק אם הוא כהן נראה דזה מיירי שיש איזה עדות קצת שהוא (כהן) אלא שאינו ברור אבל מן הסתם אין חשש בכך דלמא כהן הוא דסתם (אדם) ישראל הוא בפרט שיש להקל אפי' בכהן ודאי אם לא כ' כהן:

יב **פלוני בר פלוני**. דבר הוא לשון חוץ בל' תרגום:

יג **אלא א"כ יש לו ב' שמות כו'** ואם ידוע לנו שיש לו עוד שם במקום אחר אלא שאין יודעים מהו נראה דצריך לכתוב השם הידוע ולכתוב אח"כ וכל שום כדעת התוס' והרא"ש והטור שזכרנו בסעיף א' כיון דא"א לפרט השמות ואע"ג שאין מנהגינו לכתוב וכל שום רק במומר מ"מ כאן צריך לכתוב כן דהא כ' מהרא"י בת"ה סי' רל"ז ורמ"א מביאו סעיף ט"ז דבכנוי שמכנים הגוים יש לכתוב ואפי' במקום שלא נהגו לכתוב וכל שום ואפי' רמ"א החולק וכתב ונ"ל שלא לכתוב לכנוי כלל היינו שא"צ להזכירו ולא לכללא אבל אם היה צריך להזכירו לא איכפת לן במה שאין כותבים רק למומר ובלבוש כ' שאין כותבים כלל וכל שום וכנ"ל עיקר כל שידוע לנו מה השם האחר אפי' ע"י אשה או קרוב כמ"ש בשם המגיד ונימוקי יוסף דאלו נאמנים בזה כיון דהיא מלתא דעביד לגלויי כותבים גם השני בפי' בל' דמתקרי ואם אין שם או קרוב והוא עצמו אינו נאמן

כל שלא הוחזק ל' יום בשם זה אז יכתוב וכל שום כדי לכלול גם השם ההוא כנלע"ד וכ' רש"ל דלשם אביו לא בעי' לא עדות ולא חזקה אלא סומכי' על פיו:

יד **לבסוף פסול**. רש"ל כ' אם כבר ניתן הגט כשר:

טו יוסף בן שמואל אפי' הוחזק בשם אביו על פי המגרש ל' יום ומהני לשם עצמו מ"מ לשם אביו לא מהני חזקה של בנו כל ששינה שמו ובפסקי מהרא"י סי' קל"ח כתוב אפי' להחליף שם אביו בשם אבי אביו ובני בנים הרי הם כבנים אפ"ה פסול ורש"ל כ' אם נכתב בשם אבי אביו משום חשש עיגון כשר אפי' לא ניתן עדיין וכ"ש היכא דהוחזק לקרא לס"ת כן:

טז גט לבן מומר מצאתי בשם מהרש"ל אם בן המומר כהן והוא מגרש יכתוב ב"פ הכהן וקאי על אביו:

יז שהוא פסול לפי שנראה מתוך הגט שקורין אותו ראובן שמעון ואינו כן שלא נקרא אלא בא' מהן מ"ה אם נקרא באמת בשניהם כשר כמ"ש רמ"א ע"ז ובחתימת עדים א"צ לחתום דמתקרי אלא ראובן ושמעון דאין שייך כאן טעות לומר שיש איש א' שקורין לו כן דבחתימת עדים אין נ"מ מזה אם הוא זה או אחר ומהרא"י בת"ה סימן רל"ד כ' טעם אחר דעידי חתימה ניכרים ע"י כתב ידן בלא סי' מ"ה א"צ לכתוב בעדים המכונה בשום כינוי ועי' מ"ש על הלבוש אחר סדר שמות של אל"ף בי"ת דלקמן פ"א נזדמן שעד אחד חתם עצמו בן גדליא באלף ושאלתיו למה לא בה"א והשיב שמנהג משפחתו כן כדי שלא לכתוב שם של י"ה והנחתיו לחתום כן דאין אנו מקפידים אלא בשם הבעל שהוא לשונינו משא"כ בעדים::

יח **ובפי עכו"ם בשם א' כו'** נראה דלאו כינוי קאמר אלא שם ממש וכן הוא במגיד משנה שאלו יש לו ב' שמות הא' בשם ישראל ושם אחר שהלועזות קורין כו' אבל במה שהגוים קורין כן לשם דינו מבואר בסעיף ט"ז בסוף ההג"ה דהכריע רמ"א שאין לכתוב אותו כלל:

יט דמתקרי על שם עכו"ם ע' מה שאכתוב לקמן בסעיף ט"ז מזה:

כ יצחק חקין ב"י מביא עוד בנימן בונמי דוקא כזה שהוא קיצור ממש אבל לא בכינוים הקרובים לשם כגון יחזקאל קהיסל פתחיה צחריים מרדכי מערהל חיים קחריים פסק מהרא"י סי' ז' וקלונימוס המכונה קלמן כן צריך לכתוב ואין זה קיצור השם כ"כ רש"ל ושמריה (אין) צריך לכתוב המכונה שמעריל כ"כ בסדר גיטין כי קיצור השם הוא:

כא ליעקב המכונה יעקל בפסקים סי' ז' כתב דאם יש יעקב ששמו ושם אביו ג"כ כזה יכתוב גם יעקל לסי': בהג"ה בסדר גיטין ראיתי וז"ל אך יש ליתן טעם אחר לכתוב

המכונה יעקל דמצינו יעקל שנקרא בשם קודש אליקום ולא יעקב לכן אי כתב יעקב לבד איכא למטעי דיעקל שם אחר הנקרא בקודש אליקים לכן כותבין גם יעקל עכ"ל וסברא זו (איתא) גם (נרקב איזה תיבות ואין נפקותא בהם כ"כ) וז"ל אמר מהרי"ל פעם שאל את מהר"ר זיסקנד מקלוניא אם לכתוב קלונימוס המכונה קלמן כמו שלמה המכונה זלמן והשיב לו אדרבא לשלמה צריך לכתוב המכונה דאיכא שם המחליף לכינוי אחר כמו משולם או יקותיאל מחליפן לשם זלמן אבל קלמן הוה בכלל קלונימוס עכ"ל ובגליון כתב ויש בידי העתקה מהרר"ז כ' קלונימס המ' קלמן הואיל זמן לא נסמוך יחד ואני מכריע במגרש יש לכתוב המ' קלמן ובאבי המגרש א"צ וכן עשיתי מעשה עם מורי מהר"י בניי שטאט עכ"ל ורש"ל כתב ג"כ שיש לכתוב המ' יעקל משום שם אליקים אכן במקום שלא נמצא בינוי יעקל לאליקום אזלי' בתר רובא ולא כתבינן המכונה יעקל עכ"ל אבל בשלמה המ' זלמן משמע שם דמודה לפי שהוא רגיל מאד וכתב עוד בסברא זו בשם אלעזר שיש לכתוב המ' ליזר כיון ששם אליעזר שייך לו כינוי לכתוב אפי' בקיצור השם אם יש לעיקר השם כינוי אחר או אם יש לזה שייכות שם אחר ולע"ד קשה אם אתה חושש לזה מה מועיל לך כשיכתוב שלמה המכונה זלמן אכתי יאמרו זה המגרש זלמן אינו זלמן הכתוב בגט כי אפשר ששמו של זה משולם והוא לא גירש ע"כ נ"ל שאין בזה שום חיוב אלא ע"צ היותר טוב לתקן כל מה דאפשר אבל אין בזה קפידא כנלע"ד וע' בסעיף שאח"ז:

כב דה"ה אברהם אברלן מעשה בא' ששמו אבלי ושם קדש אברהם ועלה על דעתינו לכתוב אברהם המכונה אבלי אע"פ שהוא קיצור השם מ"מ הכינוי שהוא אבלי הוא שייך לשם אחר דהיינו שם אבא אבל זה אינו שלא שמענו שכינוי זה יהיה לשם אבא בשום אדם. ע"כ לא הוצרכו לכתוב המ' בזה מצורף לזה סברותינו דבסמוך דא"כ אין מועיל תיקון הכינוי וראיה עוד לדברינו דא"כ ביצחק חקין דכ"ע מודי דהוא קיצור השם ואמאי לא ניחוש דהא יש לשם יצחק כינוי אייזיק אלא ודאי דלא חיישי' לסברא זו ונראה דעכ"פ אין לחוש לזה אא"כ יש כינוי ב' שמות של קודש אז יכתוב המכונה אבל (לא) אם יש שם קודש שלו תרי כינוים ובזה ניחא ההיא דיצחק דקין ואהרן ארון ועוד הוכחתי זה בשם איכל בסדר של אלפא ביתא וראיתי בשם רש"ל וז"ל ודין שלמה המכונה שלומקא או שלומיצא א"צ לכתוב כלל המכונה בזה קיצור השם ע"כ ול"נ לחלק ביניהם דגם שם שלום מכנין אותו שלומקא ע"כ צריך לכתוב הכינוי אבל שלומיצא אין מכנין אלא לשם שלמה וא"צ לכתוב המכונה. בנימן בונמא כתב שהוא קיצור השם וא"צ לכתוב המכונה ולפי הסברא שזכרתי בסמוך בשם סדר גיטין ורש"ל גם כאן צריך לכתוב המכונה דשם

בנימין יש לו כינוי אחר כגון בינש וגם יעקב מכונה יעקל מטעם זה דשם יעקב יש לו כינוים הרבה אחרים כגון יקוש יאצא ודומה לאלעזר שנזכר (נרקב איזה תיבו' ולפי הנראה שצ"ל בסמוך לעיל) ול"נ דאין לכתוב לכינוי כלל בתשובת ר"מ מלובלין מפלפל שם בא' שהיה לו שם כינוי האיך לכתבו ותמהני שהרי לפי מסקנת רמ"א כאן אין לכתו' שום כינוי ואפילו וכל שום אין לכתוב ואין ראיה ממהרי"ל שכ' המכונה אפי' במקום שא"צ דשם מיירי שאותו כינוי הוא שמו ממש אלא שהוא קיצור השם כגון יצחק חקין אבל כינוי מצד מעשיו או צורות גופו אין לכתוב כלל וכן איתא בסדר גיטין וז"ל כן עשה מהרי"ל ששלח גט ושם הבעל קץ ולא כ' שם קץ וכ עוד בא' שהיה כינוי שלו שגאביל ולא כתכוהו:

כג כגון יהודה ליאו"ן בב"י זכר עוד חילוק אחד דהיינו שהשני יוציא ממשמעו' שמו העברי (אלא) שנקרא ע"ש משפחתו כ' מהרי"ק שורש ק"י שיש לכתוב המכונה ולא יכתו' דמתקרי ומשמע לי דלא שנא אם השני בל' עברי או לעז מאחר שנקרא כן ע"ש משפחתו כותבין המכונה כו' ותדע שהרי תלה מהרי"ק ובשורש צ"א כ' ל' מהר"פ כששם השני בל' לעז כגון חניכא שקורין שווכצו"ם אז כותבים (המכונה) אבל כששני בל' עברית כגון אותם שנשתנה מחמת חולי כותבין דמתקרי עכ"ל ואם דשאני לן בחניכה בין עיברית או לעז ל"ל לפרושי נשתנה מחמת חולי ה"ל לו' סתם אבל כשהשני ל' עברית דהיינו חניכה אלא ודאי כל חניכ' כותבין המכונה בין עברית בין לעז ומ"ה לא משכח דמתקרי אלא בנשתנה שמו והא דנקט חניכ' בל' לעז אורח' דמלת' נקט דסתם חניכא היא בל' לעז עכ"ל בתשו' רמ"א סי' ס"ד מביא דיש מפרשים דברי ב"י דעיקר החילוק לדידיה בין נשתנה מחמת חולי או נשתנה שלא מחמת חולי כגון מחמת משפחה וכיוצ' בו והוא ז"ל לא הסכים לזה אלא החילוק לדעת ב"י בין כינוי של משפחה לכינוי של עצמו ולעד"נ שלא כדברי זה ולא כזה אלא עיקר החילוק אם הוא דרך כינוי דהאי שם הוא כינוי ולא עיקר השם שלו אז כותבין המכונה אבל אם גשתנה שמו דהיינו שזה השם השני יהיה עיקר שם שלו והראשון יהיה טפל כותבין דמתקרי כנ"ל כוונתו אבל לדין אין נ"מ אלא החילוק בין לעז לעברי כמו דמסיק רמ"א:

כד וכל כינוי משפחה אין לכותבו תמוה לי הלא מסיק בסמוך דאף כינוי עצמו אין כותבין כלל:

כה ועל השני כותבים דמתקרי קשה הא ב' בסמוך דעל כינוי של לעז כותבין המכונה וכן קשה ממ"ש רמ"א בסעיף י"ד שכותבי' על שם של גוים דמתקרי ומו"ח ז"ל נכנס לחלק בזה וכ' שבתשו' האריך על מעשה שנעשה בזה ואני הייתי בק"ק קראקא בשעה שנעשה

מעשה זה שכ' הסופר ע"פ מו"ח ז"ל דמתקרי על שם של לעז עפ"י דברי רמ"א אלו וערערו עליו איזה רבנים ובכללם מהר"ר נטע ז"ל בעל מגלה עמוקות וסיפר לי איך שמכשול יצא מתחת ידי מו"ח ז"ל בזה ובודאי יש ט"ס בהג"ה זו וצ"ל המכונה ואמרתי בחפזי דאולי פי' דברי הגה"ה הם בזה דל' דמתקרי שייך אף בשם של לעז אלא דל' המכונה אין לו מקום אלא בשם של לעז ולא בשל עברי ולא נכנסו דברי באזניו גם שאר רבנים לא רצו להסכים בזה הפי' שלי ואפי מו"ח ז"ל לא היה ניחא לו בזה אלא נכנס לחלק בזה בין אם בא הכינוי בתולדה ורוב החכמים דשם לא הסכימו להכשיר הגט עד כי נכנסו בעובי הקורה והצריכו גט אחר ואחר זמן רב נדפסו תשו' רמ"א ומצאתי בסי' פ"ד ת"ל ממש כדברי וכ' בהדיא וז"ל דאין להקפיד לכתוב דמתקרי בכ"מ אבל איפכ' ליכא למימר דהא כ' ב"י ומהרי"ק דהכות בלשון מכונה במקום דמתקרי הוא טועה ומביא ראיות לזה וסיים ואע"ג דכתבו הפוסקים דנוהגין לכתוב בעברי ובלעז דמכונה היינו לסימנ' בעלמ' שלא נטעה לכתוב מכונה בעברי אבל לא להיפך דמתקרי כולל הכל עכ"ל ושמחתי שהנחני הוא ית' בדדך האמת ובחנם נתחבטו בזמן ההוא כל החכמים בדרך אלהי האמת:

כו ואם אינו רגיל כותבין דמתקרי בסדר גיטין כתוב על שאינו רגיל שייך דמתקרי במ"ם כלו' כך היה שמה תחלה אבל לא עתה עכ"ל ומביא ראיה מתרגום של מגילה וק"ל דהא איתא שם להתך הוא דניאל דמתקרי התך והא דהתם הוה התך שם הרגיל לפי שכל דברי מלכיות נחתכין על פיו כדאי' שם ובפ"ק דב"ב ותו קשה דהא בכל הסי' הזה גם בשאר פוסקים כתבו ל' דמתקרי בכל גווני גם בלבוש לא הביא זה כלל ורש"ל כ' לזכר כותבין דמתקרי ולנקבה דמתקריא באל"ף ואם הוא ביאור לשם המובהק כותבין דמתקרי דאם הוא דומה קצת לשם המובהק כותבין לעולם המכונה וכשכותבין המכונה אין חילוק בין לזכר בין לנקבה עכ"ל. הרי שאין שום חילוק בין אתקריא למתקריא:

כז ולכן מומר שעשה תשו' נ"ל דלבן מומר אין כותבין בגט בן פלוני וכל שום משום כבוד הבן דכיון שאין כותבין כן אלא למומר וסגי בלא"ה למה לביישו במקום שאין הכרח דמאי שנא ממומר עצמו שעשה תשו' וכבד כ' בס' חסידים כשקורין אדם שהוא בן מומר לא יקראוהו פלוני ב"פ בשם אביו וה"נ כן הוא ואף שראיתי לרש"ל שכ' שכותבין על אביו מומר וכל שום מ"מ נראה דהוא לא נחית לזה במה שנוגע לענין כבוד הבן והנלע"ד כתבתי:

כח **כל שם כינוי שאינו נקרא כו'** פי' ע"ש איזה סיבה כינוהו כן כגון ההיא דת"ה שם קראוהו שמעון פו"ך:

כט **ול"נ דאין לכתוב כו'**. ול"נ טעם אחר כיון דאין כותבין זה אלא למומר הוה גנאי למי שאינו מומר ופעם אחת בא לפני גט נכתב בק"ק בוסק אחר הגזירה שנתבטל הקהל שהיה שם ונשארו קצת יחידים שאינם למדים וסידר א' גט לבעל הבית א' וראה בגיטין ישנים שבארצו' אחרות שכ' בהם פלוני וכל שום וחניכה דאית ליה כו' וכ' גם בגט שסידר עכשיו והמסדר ההוא לא ידע בטיב גיטין וקידושין כלל רק מקצת דברים הנזכרים בש"ע ואחר ששמעתי הדבר פסלתיהו אותו ואסרתיה להינש' כיון שמנהגנו שלא לכתוב כן אלא במומר א"כ אין לך לעז גדול מזה דזה הבעל הוא ישראל כשר ודאי יאמרו אין זה בעלה של גרושה זו כיון שנזכר בו שהוא מומר שכ' עליו וכל שום כו' הוה כאלו נזכר בו בפי' שהוא מומר ועכשיו אין כותבין בשום גט של ישראל בעולם ל' וכל שום כו' אין להשגיח במה שכותבין בארצו' אחרו' בכל גט וכל שום כו' דכאן הטעו' והלעז מוכר' כיון שלא נכתב כפי המנהג שיש איסור אם כותבין בזה הל' ודבר זה הוא פשוט וא"צ לראיה ובזה דבר שפתים אך למחסור ובודאי אם ניסת בגט זה הבנים ממזרים:

ל ביבאנט בל' אשכנז לעבין וכותבי' דמתקרי אפי' לדידן כמ"ש בסמוך בשם רש"ל וא"ת גם צבי הירש יש לכתוב דמתקרי כיון שהוא ביאור אבל מדברי רמ"א משמע שכותבין המכונה ועל לע"ז:

לא שם השינוי עיקר ז"ל רש"ל מי שנשתנה שמו ע"י חולי כותבי' שם השני קודם בכל הראשון דמתקרי ואם כ' שניהם בלא אתקרי כשר ודוק' בשינוי שע"י חולי אבל אדם שיש לו ב' שמות בלא חולי וכ' שניהם בלא מתקרי פסול ולעולם שם השני עיקר אפי' קורין אותו בשם האחד ולא בשם הכ' והיכא שנשתנה שמו מחמת חולי ושלחו הגט למקום אחר טוב לכתוב שם הב' ואח"כ שם הא' בלא מתקרי ואם כתבו בדיעבד שם הב' קודם ובשם הא' דמתקרי ולא היו יודעים במקום הנתינה השם השני כלל פסול אם לא שהחכם המסדר הגט כ' לנותני הגט להודיע שנשתנה שמו ע"י חולי ואם בדיעבד הקדימו שם הא' ועל הב' דמתקרי ונשלח הגט למקום אחר אין לפסלו ואם לא כתבו הב' כלל כשר ואם כתב שם הב' ולא הא' והעולם אין קוראין אותו בשם הב' ונשלח הגט למקום אחר פסול ואפי' במקום שהוא דר פסול אא"כ עולה לס"ת בשם ב' לחוד אז אין לפוסלו אם ניתן הגט כאן וכל מה שכתבנו מענין השם הב' היינו שהוקבע שמו כך או שהעולם קורין אותו כך אפי' במקצת או שעולה לס"ת כך או שחותם כך בשטרו' אבל אם לא הוקבע עדיין בשם זה כגון שכ' הגט בעת חליו צריך ב' גיטין א' בשם הא' וא' בשם הב' וליתנם יחד עכ"ל הנה מ"ש באם נשלח הגט למקום אחר טוב לכתוב שם הב' תחלה ואח"כ הא' בלא מתקרי זהו שלא כמ"ש מהרי"ק שהבאתי בסעיף א' בתשו' שלי

שהעתקתי שם אלא דמה שהוצרך שלא יכתוב דמתקרי לא ידענא טעמא דידיה דלפי הנראה טפי עדיף דמתקרי גם בזה גם מ"ש שיתן השני גיטין ביחד בסמוך יתבאר דאינו. ומשמע מסוף דברי מהרש"ל דאם עמד מחליו ואין קוראין אותו לגמרי בשם הב' דא"צ ב' גיטין וע' בסמוך אח"כ:

לב **אבל עד החותם כבר זכרתי הטעם בתחלת סעיף י"ד:**

לג שני גיטין פי' בזה שאין קורין בשם הב' כלל:

לד לא יתן לה שניהם בבת אחת הטעם זכרתי בסי' קכ"ב סעיף א' ס"ק ב וכבר כתבתי שם מה שק"ל מכח דקי"ל דאין ברירה אח"כ מצאתי בתשובת רמ"א סי' פ"ד דמקשה כן אנתינת ב' ביחד ע"כ במקום שכותבים ב' גיטין עכ"פ לא יתנום אלא בזה אחר זה:

לה אלא מדוחק וא"כ כמ"ש הש"ע בסעיף י"ח ויש מי שמצריך ב' גיטין כו' כיון דאינה הלכה פסוקה ורש"ל ג"כ לא הוצרך בזה ב' גיטין כמו שמשמע בדבריו דבסמוך ע"כ אין לתת שם ב' גיטין כיון

סימן קל

א ואם הניחו הגט פסול זה דעת הראב"ד שכתב הטור וז"ל כי שמא תתן תנאי בגט באותן ב' שיטין ותוציא גיטה בעידי חתימה ונמצא זה כמזויף מתוכו דעתו למימר שסומכין על עידי חתימה עכ"ל נ"ל פרושו דודאי כל מאן דסמיך על עידי חתימה ודאי שפיר עביד דאמרינן מסתמא נמסר כהלכתו כמבואר בסי' קכ"ד דכל שנכתב ונחתם כמצותו אמרי' מסתמא נמסר כהלכתו אלא דכאן כ"ז שיש אויר פנוי ב' שיטין והוא פסול אז אין לסמוך על עידי חתימה כיון שהגט עצמו מזויף שלא נחתם כהלכה וא"כ אין היתר אלא על ידי עידי מסירה דהיינו שתביא אותם לב"ד המתירים אותה להנשא במקום אחר ויש לחוש שלא תוכל להביאם לעידי מסירה לשם ותעשה תחבולה להנשא ע"י חתימה דהיינו שתכתוב תנאי בגט במקום הפנוי באופן שתמלא המקום הפנוי ואם יבא הגט אחר כך לכל מקום שתהי' שם יתירוה להנשא ע"פ עידי החתימה כי לא יהי' ריעות' לפניהם ואין פסול מכח התנאי כי תעשה בענין שתקיים התנאי וכ"ת מה בכך הא עכ"פ שפיר תנשא מכח עידי מסירה שהיו שם באמת לזה אמר שיש חשש שכאן שיודעין שגט זה היה פסול מצד עידי חתימה כי הי' פנוי ב' שיטין וישמעו שבמקום אחר התירוה להנשא ולא ידעו כאן שהאשה מילאה המקום הפנוי ויסברו האנשים במקום הגט שאותן הב"ד שבמקום אחר סמכו על החתימות אע"פ שחתמו בפיסול וילמדו מזה לסמוך על עידי חתימה אלו אע"פ שפסולים והב"י כ' שיש להגיה דאתי למסמך במקום דאתי למימר

שסומכין ולדידי הכל ניחא בס"ד. והנה מזה יתבאר לך סתירה על מ"ש ב"י בשם רשב"ץ וז"ל גט שחתם בו העד יוסף בן ראובן וטעה וחתם יוסף בן שמעון וחזר אח"כ וחתם יוסף בן ראובן יראה שהגט פסול שחתימת זה העד אינו בעולם ואין לך מי שיקיים אותה וא"כ ה"ל כמזויף בתוכו וכיון שהחתימה פסולה הגט פסול כיון שהחתימה פסולה היא קודם חתימות שמו האמיתי עכ"ל וקשה דאמאי לא נימא דהוה כמו מלאוהו בקרובים דכשר בח"מ סי' מ"ה מטעם דא"א לזייף ולכתוב שם איזה תנאי ה"נ מהני הך חתימה פסולה לזה ואין הגט פסול בשביל חתימה פסולה הקודמת דאדרבא היא מהני לבטל מקום הפנוי וכן משמע מדכ' בסעיף ג' לא יהיה בין גט לחתימת עדים כתוב שום דבר והטעם בטור דשמא לא כוונו העדים לחתום אלא על אותו דבר כו' וכאן בחתימה מוטעת אין שייך לומר כן: (דברי המגיה כ' ב"ש ס"ק ג' אם טעה העד וחתם יוסף בן שמעון ואביו היה שמו ראובן וחזר וחתם יוסף בן ראובן כ' ב"י בשם הרמב"ם דפסול דחתימה זו יוסף בן שמעון אינו בעולם א"כ ה"ל כמזויף מתוכו ואין לדמות דין זה למ"ש בח"מ סי' מ"ה אם חתמוהו פסולים למלוי דכשר כי בגט לא אמרי' למלוי חתמו כמ"ש סי' ק"ך בשם תוס' ובט"ז מדמה דין דכאן לדין דשם ואנ"ל עכ"ל והנה בתוספות דגיטין דף י"ח כתבו הטעם דלא אמרי' בגט למלוי חתמו משום דעידי הגט אין חותמין זה בלא זה סברו שהראשונים הם עיקר עדות לפי שחתמו ראשונים בפני כל העדים אבל בשאר שטרות כשרואים שקרובים חתומים תחלה יאמרו אות' שמצא תחלה החתימו תחלה או אחרי כן חתמו למלוי עכ"ל והנה זה שייך דוקא בחתם בעדים פסולים דאז איכא למיחש שעשה הפסולים לעיקר העדות אבל בטעה וחתם חתימה שאינה בעולם ליכא למיחש כלל שיאמרו שעשאן לעיקר עדות כיון שאינן בעולם כלל ומסתמא יאמרו שטעה או למלוי חתם כן ודומה לשאר שטרות כיון דליכא למיחש למידי ויפה דימה הט"ז והוא לא דק עכד"ה):

ב או מאחריו פסול כתב מו"ח ז"ל ומיהו נראה דהיינו כשסיומו של הגט בדף הראשון והעדים בלחוד חתומים מאחריו דה"ל כגט שאין עליו עדים כלל אבל כשנכתב עד סוף דף הראשון ולא סיימו וכתב מקצתו הנשאר בדף השני מאחוריו והעדים תחתיו הגט כשר דלא גרע משייר מקצתו וכ' בדף השני כו' עכ"ל ול"נ דפסול הוא חדא שהרי פרש"י במשנה פ' ג"פ על פשוט שעדיו מאחוריו דפסול הוא כיון שלא עשה כתקנת חז"ל שהצריכו דוקא מתוכו. ותו שהרי התוס' כתבו שם ריש הפרק דטעם פשוט שכתבו עדיו מאחוריו פסול משום שמא יעשנו מקושר ויהיה השטר מוקדם עכ"ל פי' דבמקושר הוה הזמן מאוחר בכל גט שנה אחת מפשוט כדאי' שם בגמרא מקושר מלך שנה מונין שתים

וא"כ אין מועיל כלום מה שנכתב באחוריו מקצתו דאכתי יעשנו מקושר ויאמרו שלא הספיק לכתוב בדף הראשון כמו שאתה מכשיר בפשוט בזה אלא פשוט שאין היתר כלל לכתוב מקצת הגט ע"צ השני מאחוריו ול"ד ודאי לשייר מקצת וכתבו באותו דף בעמוד שני שכן דרך כל הספרים לכתוב בדרך זה ונראה טעם לזה דחשבי' דמה שכתוב בעמוד השני כאלו נחתך ונתדבק בסוף עמוד הא' דהא אפשר לעשות כן ואף למ"ש רמ"א סעיף ז' דיבק ב' עורות כו' פסול מספק מ"מ הכא באמת לא דיבק אלא אנן חשבינן ליה כמדובק בזה תחת זה ממש ביחד משא"כ מאחוריו שאין לו צירוף כלל עם הכתוב בפנים שכל זמן שאתה רואה עמוד זה אין אתה יכול לראות מ"ש בדף השני מאחוריו וספר אחר אמר רחמנא דמשמע שאתה רואה כל מ"ש בו בפעם אחת כנ"ל ברור:

ג אם יש כאן עידי מסירה כשר ל"ד למ"ש בסעיף א' דאם הניחו אויר ב' שיטין דלא מהני עידי מסירה לחד דיעה דהיינו הראב"ד דהתם יש חשש תחבולה שתמלא המקום הפנוי בתנאי כמו שביארנו לעיל וע"כ יתירוהו לינשא במקום אחר ע"פ עידי חתימה משא"כ בזה דלא יתירוה בשום מקום בגט זה כ"א שתביא עידי המסירה לפניהם:

ד שייר מקצת הגט מו"ח ז"ל למד מכאן דא"צ הגט להיות מעורה והאריך בו וכבר כתבתי מזה ס"ס קכ"ה דאינו ראיה:

ה ונמסר לה בעדים זה דעת הרב המגיד ומו"ח ז"ל רוצה להקל אפי' בלא מעידים שהיו עדי מסירה אלא סגי אם מעידים שהסופר כתבו מתחלה כך ולא היה בעולם שום זיוף כשר והאמת כדברי הרב המגיד דאף ע"פ שלא נעשה כאן זיוף באמת מ"מ הוא כתוב בצורה שיש בו חשש זיוף וחתימ' העדים אלו לא היו כיון שחתמו שלא כדין ובמה תהיה האשה ניתרת אלא בעינן שיהיו עידי מסירה דכאן אין זיוף ממש אלא יכול לזייף ומ"ה בטלו חתימות העדים ועיין מה שכתב סימן קכ"ד וסימן ק"ג:

ו **דבק ב' עורות כו'** נראה דטעם הספק דשמא אתמעט מדקי"ל ספר א' אמר רחמנא ותמוה לי דהא גם ס"ת איקרי ספר ומ"מ כשר בדבוק יריעות וצ"ע:

ז ושם אביו תחת השני בזה הימני כשר וכ' הטור ואם שם העדים תחת השמאלי ושם אביהם תחת הימני כגון שחתמו בשני שיטין פי' כזה אז השמאלי כשר וכן פרש"י בהמגרש דפ"ז שמו בסוף השיטה ושם אביו תחת הימני בראש השיטה שתחתיה ויש להקשות דא"כ הימני פשיטא דפסול מצד שבן יעקב הוא רחוק מן הגט שלמעלה ממנו ב' שיטין דהא ראובן הוא חתימה בשיטה שאחר הגט וכן יעקב הוא בשיטה שתחת אותו השורה וה"ל רחוק ב' שיטין מגט שלמעלה ממנו וא"כ מאי קמ"ל דהימני פסול. וי"ל כיון דחתימת ראובן היא מתחלת בסוף בשיטה וגמר שלה בתחלת השיטה שאחריה נראה

לכל ששם מקומה דציור זה שייך להתחלה זו וה"ל כאלו ג"כ יעקב תוך שיעור הראוי וה"א דחתימת ראובן מהני לשני הגיטין דשמו עצמו שייך לשמאלי ומה שכ' בן יעקב היא חתימה שניה שלו לגט ימיני וא"א לכתוב בן יעקב בשוה לראובן שאין דרך חתימה בכך א"כ אם יכתוב תנאי באויר שלפני בן יעקב היה ניכר הזיוף קמ"ל דהימני פסול דבן יעקב לא הוה חתימה. הרב ב"י הקשה כאן קושיא על הטור והשאירה בתימה וראיתי ע"ז תירוצים שאינם מתישבים אציע לפניך הסוגיא ויתברר בס"ד דאין כאן קושיא כל עיקר איתא בסוגיא על האי דינא דב' גיטין זה בצד זה ולתכשרי שניהם האי קמא בראובן והאי בתרא בבן יעקב עד דהא תנן בן איש פלוני עד כשר ומשנינן דכתוב ראובן בן אקמא ויעקב עד אבתרא ולתכשר האי בראובן בן ולתכשר האי ביעקב עד דהא תנן איש פלוני עד כשר דלא כ' עד דמתניתין דוקא נקט איש פלוני עד דהיכא דלא חתם פב"פ בפי' עד ואבעית אימא לעולם דכ' בה עד וידעינן בהא חתימה דלא דיעקב הוא פרש"י אלא זה של בנו היה הא חזינן דאם כתב ראובן בן על א' ועל הב' יעקב עד ג"כ כשרים שניהם ולא מפסל השני אלא אם כתב ראובן על הא' ועל הב' בלא עד וע"כ תמה ב"י למה לא כ' הטור חילוקים אלו ובדרישה בשם רש"ל כתב דהטור מיירי בלא כתב עד ואין זה נייח דמ"מ ה"ל להטור לחלק בכך ותו דלמה לא כתב החילוק דראובן או ראובן בן דבזה מתכשרו שניהם או א' מהם ותו תימה גדולה ופלא למה (לא) תמה ב"י על הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שלא זכרו שום דבר מחילוק זה ולא הביאו כלל הגמרא מזה הפלפול ובאמת לק"מ דעיקר החילוק שבין התירוצים דבגמ' הוא בזה דלתירוץ א' בא לבאר אמאי לא מתכשרו שניהם מכח שנאמר דכל גט יש לו עדים מיוחדים דהא' יש לו ראובן והשני יש לו עד אחר שחתם בן יעקב עד ובדרך זה הוצרכו לתרץ בגמרא דאיירי באופן שאין כשר אלא אחד והשני לא מתכשר מכח חתימת אחר וזה האחר בחתימת ראובן בן או אם (לא) כ' עד בסוף והתירוץ השני בא לומר דאין כאן סברא כלל להכשיר השני מכח חתימת אחר דלא מיירי בזה שלא מיירי דידעינן בזה שמה שכ' בן יעקב עד הוא כתב יד ראובן והוא גמר חתימתו וזה מבואר בל' הגמרא דאמר דידעינן ביה דלא דיעקב היא דלכאורה קשה וכי מכירין כל יעקב שבעולם דזה לאו חתימתו היא אלא ודאי דה"ק דידעינן חתם זה בגמר חתימתו וכן פרש"י בהדיא אלא זה של בנו היא נמצא אפילו חתם ראובן על אחד ובן יעקב על השני לא מהני להשני כיון שלא ביקש לחתום על השני רק היא גמר החתימה של הא' וע"כ לא מהני לתירוץ הא' אלא דהיינו תופסים דלא הוה בן יעקב גמר החתימה של ראובן מן גט הא' אלא אפשר שראובן עצמו כתב לזה בן יעקב עד בפעם אחרת על הגט השני אבל למאי דמסקינן דידעי' שהבן חתם

עצמו על הגט הא' וכתב שמו תחתיו וגמר חתימה דהיינו שם אביו על הגט השני אין ענין זה לעדות כלל וראיה לזה עוד ממ"ש הטור בסימן זה וז"ל מיהו אם היו ב' גיטין בב' דפין זה בצד זה וחתם הא יוסף לבד וחתם בשני בן יעקב עד תחת השני כשר כו ש"מ דחתימה אחרת בעי' בשני אלא ה"א דגמר חתימתו הוה ג"כ חתימה מיוחדת קמ"ל דזה אינו דעיקר חתימתו בהתחלה והגמר לא מקרי חתימה אחרת וע"ז אזלא הסוגיא ע"ש אח"כ מפלפל דשמא עשה הוא חתימה בגמר החתימה ואחר שכן הוא פי' הסוגיא לק"מ על הטור דהדין שיוצא מן התירוץ הא' אינו תלוי בשני גיטין אלא תלוי אם מועיל חתימה כזו על איזה שום אדם בעולם וזה כתבו הטור אח"כ בסעיף זה החילוק של לשון החתימה באיזה אופן צריך שתהיה והטור לא כ' כאן אלא מה שנלמד מתירוץ האחרון שידעינן ודאי שזהו גמר חתימת ראובן וייחס עצמו בשם יעקב אביו וע"כ כ' הטור שמם ושם אביהם כו' להורות דודאי הוא שזה שם ראובן שמזכיר שם אביו והוא גמר חתימה של גט הא' ובזה אין יד ולא רגל ולא פתחון פה לחלק בין אמר עד או לא או ראובן סתם או ראובן בן דאלו חלוקים אינם משתמשים אלא באם אין מכירים שבן יעקב עד הוא גמר החתימה של ראובן אבל במכירים לא מחלקינן כלל בזה וע"כ לא זכר הטור כלל מזה כאן כל זה ברור ופשוט בדעת הטור בס"ד ובדרישה לא נחית לדברים אלו וע"כ נכנס בפלפולים ופירש בדברי הטור דאם היה כתוב שם עד היו שניהם כשרים וכ"כ רש"ל ומו"ח ז"ל וכל זה אינו עיקר כלל לפע"ד בזה הדין שזכר הטור דבשום גווני בזה אין הכשר אלא לאחד מהם כיון שידוע שאין כאן אלא גמר חתימה:

ח ובן יעקב עד תחת השני הגם שרבינו בעל הש"ע מימיו אנו שותים מ"מ אין משוא פנים בדבר הלכה דכיון דב' כאן ברישא ושם אביו תחת הב' והוא לשון הטור והינו שידוע לנו דברחה ובתירוצא בתרא בגמ' לא מהני בן יעקב עד על השני שאינו אלא גמר חתימת הגט הא' כמו שבארנו בסמוך בס"ד דמ"ה לא הביא שום פוסק הך פלפול של הגמרא בזה ואף שכ' ב"י שרבונו ירוחם הביא דין זה הוא מיירי באין ידוע דהאי בן יעקב הוא גמר חתימת של ראובן כנלע"ד:

ט אם כתבוהו בכלל שיטת הטור בזה הוא כך דכל שכ' זמן א' לכל המגרשים אלא שאח"כ כתב לכל א' גט בפני עצמו לאשתו בכל נוסח שלו והעדים באחרונה למטה כולם כשרים שבכתיבת הזמן כולל כולם לענין זה דלא נימא דהעדים קאי על האחרון לבד ומ"ש הטור וכן אמר כל אחד לאשתו כו'. ל' זה הוא ל' הטור פי' כמו שהא' כ' כל נוסח גט לאשתו כן אמר כל א' מהה"א כל נוסח הגט דהיינו פטרית ושבקית כו' ובפרישה האריך בזה לפרש דהאי וכן אמר שכ' הטור פירושו של' זה ממש כתב בגט

שכל א' אמר לאשתו פטרית ועשה מן הגט שני חלקים ע"ש והוא אינו עולה יפה דאין לנו כלל אלא מחמת הזמן כמפורש בגמרא ומה לנו להוסיף מה שלא נזכר בגמרא ומלבד זה אינו מיושב כלל חדא דהא אין חילוק בין רישא לסיפא שכ' אח"כ (אבל אם) כ' בכך גירש פלוני כו' אלא שבכאן ברישא כ' זמן א' ובסיפא זמן לכל א' וכי היכא דבסיפא יש גט שלם אחר כל א' ה"נ ברישא ותו דמאי פריך בגמרא שמא לא חתמו אלא על האחרון דהא הסופר כ' וכל א' אמר לאשתו א"כ כולם כי הדדי נינהו אח"כ סיים הטור אבל אם יש זמן לכל א' בפני עצמו אין הכשר אלא להתחתון הסמוך לעדי' אח"כ כתב שאם יש כלל גדול יותר מן כלל הזמן דהיינו שכ' אנו פלוני ופלוני כו' שכלל כל האנשים זה אצל זה והנשים זו אצל זו וה"א דטפי כשרים הכל דודאי העדים קיימו אכולהו קמ"ל דפסול כיון שאין ב' נשים מתגרשות בחד גט וכ' ע"ז דאם אחר כלל זה יש פרט דהיינו שחזר ופירש אח"כ פלוני ופלוני כו' בזה מחלק אותם ולא הויין בגט א' מהני דיש לנו כלל טוב תחלה והפרט בא לחלק שלא יהא גט א' לכול' וכ' דלא תטעה לומר שבזה לחוד יהיה הפרט במה שמחלק אותם פלוני ופלוני כו' ושאר נוסח הגט הוא א' לכולם בכלל דהיינו שכ' אנו כלנו שבקנו פטרנו כו' קמ"ל דאכתי הויין גט א' לכולן ולא מועיל חילוק זה לחוד דפלוני ופלוני כו' אלא צריך הבדל גמור דהיינו כל נוסח הגט אחר פלוני ופלונית וכן אחר כל א' מהם אז מהני שלא יהיה גט א' לכולם ואין חשש מחמת שהיו תחלה בכלל א' שכתוב אנו פלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית ופלונית כיון שאח"כ נפרדו כל א' בכל נוסח הגט וע"ז סיים הטור כדפרישית לעיל פי' גבי הבדל מתחלה שלא היה שום כלל רק מחמת הזמן דזה מהני פשיטא דלא משמע לגמרי גט א' לכולם אלא אפילו כאן דהוה גט א' לכולן מצד הכלל שמעיקרא אפ"ה מהני הפרט שמאחריו והב"י הבין דמ"ש הרמ"ה דה"ה נמי כו' פירושו דה"ה בזה צריך כל נוסח הגט לכל א' והוקשה לו א"כ הא כ"ש הוא מאי ה"ה לפיכך נכנס לדוחק גדול בזה הבל לפי דברינו לא קאי ה"ה ע"ז אלא על גט א' לכולן דל"ת בפרט קצר מבטל פסול גט אחד לכולן אלא דה"ה בפרט בזה דהוה גט אחד לכולן כמו אם לא היה רק הכלל לחוד אלא דצריך פרט ארוך דהיינו נוסח הגט כולו בכל א' (וא"ל) ל"ל בזה שצריך כל הגט אחר שכתב כבר בתחלת הסימן בהבדל מעיקרא כן י"ל דאי מהתם ה"א דלעולם לענין שלא יהא גט א' לשני נשים א"צ דבר זה ולעיל לא נקיט זה אלא לרבותא לומר דאף שכתוב כל נוסח גט אצל כל א' מקרי כלל כיון שיש זמן א' לכולן דשם לא מיירי מדהוה כלל או פרט וכן יש לפרש דברי הסעיף הזה שהוא לשון רמב"ם ומ"ש ליבי דיתהויין פי' נוסח הגט דנקט בלשון זה שהוא עיקר הגט ומ"ש וכן אמר כל א' לאשתו הוא ל' והש"ע) ולא לשון הסופר ור"ל שכל א' מהאנשים

אמר (כל נוסח) הגט וכעין שכתבנו בפירוש דברי הטור ובזה הכל ניחא בלי שום צורך פלפול ודחוקים כפי שראיתי בזה והיו הדברים כהווייתן בס"ד:

י וינתן לכל א' בעידי מסירה זה לשון רמב"ם רק כמ"ש אח"כ ואם אין שם עידי מסירה כתוב בהעתק הטור תיבת כלל ופי' ב"י דברי הרמב"ם וז"ל משום דאע"ג דעדים חתומים על הגט צריך לינתן בפני עידי מסירה לכתחלה להרמב"ם ואם אין שם עידי מסירה כלל כל מי שתוציא מגילה זו מתחת ידה היא מגורשת כיון שעדים חתומים בו חוזרי' על כל הגיטין הרי יש בידה גט חתום ואע"פ שלא ניתן לה בעידי מסיר' כשר בדעבד להרמב"ם בפ"א ובודאי שכל אחת נותנת לחברתה כשתצטרך כולן ניסות וגובות כתובתן על ידו כנ"ל לפרש דברי הרמב"ם אבל מדברי רבינו שבתב ולמאי דבעינן למכתב כל גט שבא לפנינו חתום כו' ה"נ א"צ שיהא עידי מסירה לפנינו נראה שהוא מפרש מ"ש רמב"ם וינתן לכל א' מהן בעידי מסירה היינו לומר שצריך שיבואו עידי מסירה ויעידו שנמסר לכל אחת ובאמת דהכי משמע סוף דבריו שכתב ואם אין שם עידי מסירה כלל כו' משמע דברישא אפי' אות' שאין הגט יוצא מתחת ידה מגורשת וטעמא משום דעידי מסירה מעידים שנמסר ליד כל אחת עכ"ל וקשה על פי הב"י דהרמב"ם כ' דלכתחלה בעינן עידי מסירה דהאיך זה שייך לה' נשים והלא דין זה (למד) כבר מרבריו בפ"א גבי אשה ומהי תיתי בה' נשים לומר שא"צ עידי מסירה ע"כ בודאי פי' דברי הרמב"ם כפי מה שהבין הטור רק שנרחיב ביאורו דהטור קשה לו ג"כ קושיא שהקשינו על הרמב"ם לפי' ב"י אלא ודאי דאין כונתו כן והוא בדרך זה דבמשנה איתא בזה כולם כשרים וינתן לכל אחת ואחת דקשה דהאי וינתן כו' הוא מיותר לגמרי דפשיטא שצריך נתינה בכל הגיטין ע"כ פי' הרמב"ם המשנה דה"ק בהנך ה' נשים אין תיקון בעידי חתימה לחוד כשאר נשים להרמב"ם אלא צריך שיהיו העידי מסירה לפנינו דוקא בשעה שתרצה להנשא ע"כ אסר הרמב"ם שאם אין עידי מסירה לפנינו אין תקנה מכח עידי חתימה אלא למי שמוציאה המגילה אבל לא נתינת הנשים לפנינו זו לזו אבל הטור חולק ואומר כמו שמועיל החתימה בשאר גיטין ה"נ בהנך ה' נשים כיון שאחת תופסת בשביל כולם או שהיא תתן לכל אחת ולזה נתכוין התנא כמ"ש וינתן לכל אחת דר"ל שאשה אחת יכולה ליתן לכל אחת ואחת ויש סיוע לפי' זה דלהרמב"ם ק' למה נקט התנא הנשי' דהיינו כל אחת (שהיא ל' נקבה) ולא נקט הזכרים דה"ל לומר שיתן כל א' לאחת ולפי פי' הטור ניחא:

יא כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת זו לשון הרמב"ם והוא אזיל לטעמיה דכל שמביאה עידי חתימה אפי' אין עידי מסירה מעולם כשר אבל הטור חולק ואומר דאי

בודאי לא היו עידי מסירה לא מועיל כלל עידי חתימה ויש כאן תימא שהרי בסי קל"ג מביא הש"ע דעת הטור בשם י"א דפסול וא"כ ודאי אזלי' לחומרא ותו דהרמב"ם עצמו לא החליט להיתר אלא כ' ויש מהגאונים שהורה שהוא פסול כמו שמביא הטור בשמו בס"ס קל"ג וכאן החליט בודאי להתיר ועל רמ"א קשי' טפי שלא כ' כדרכו די"א שהוא פסול והלכה ודאי קי"ל גם דאפי' מי שהמגילה בידה אינה מגורשת כלל שודאי לא היה עידי מסירה כלל:

יב ולא כתב עד פסול וכ' הטור מיהו אם היו ב' גיטין בב' דפין זה בצד זה וחתם בא' יוסף לבד וחתם בשני בן יעקב עד תחת השני כשר שהעד שכ' בשני הוא חוזר ג"כ על הא' וה"ל כאלו כתב יוסף עד עכ"ל וכבר ביארתי בסעיף ח' דזה מיירי שידוע שהיא חתימה אחרת תחת השני ולא גמר חתימה שהיא תחת הראשון והך פסול דהכא כ"ש אם כ' כו יעקב לחוד ולא כתב עד כ"כ ב"י:

יג אלא זה בפני זה גזירה משום אומר לרבים כולכם כתכו גט לאשתי שהדין א כותב וכול' חותמין ואי לא חתמו כול' פסול לפיכך תקנו אפילו היכא דלא אמר כולכם שיהיו כל העדים נקבצי' בשעת חתימה כ"כ רש"י וסיים ב"י כלומר דכיון שיהיו נקבצי' ודאי יחתמו כולם ובהג"ה פרישה כתב הטעם דבכולם ע"כ צריכים שיחתמו זה בפני זה דאל"כ יש לחוש שמא כשיהיו שנים חתומים יתנוהו להתגרש כו' ואינו נכון דא"כ כאן אמר כולכם יהיה גזירה לגזירה:

יד קוראים בפניהם בב"י הביא דברי הרא"ש בענין מה שלא הביא הרי"ף ההיא דרב גמדא משמיה דרבא וכ' ולפי דבריו כו' פירוש דלדעה קמייתא דקי"ל כרב גמדא דהלכה כרשב"ג בחתימה דוקא אבל בקריאה הלכה כרבנן דאין חילוק בין שטר לגט ממילא בתרווייהו בעי' בקריאה שנים דהא רב נחמן אמו בשטר דבעי' סופר שלו דוקא וכן רב פפא מתיר בב' גוים זה שלא בפני זה ומשמע בגמרא דאלו ב' גוים זה שלא בפני זה שוה לסופר שלו דהוה גלוי מילתא היותר עדיף ממילא גם בגט כן הוא לפי זה אבל להרי"ף דלא פסק כרב גמדא ממילא קי"ל כרשב"ג ויש חילוק בין גט לשטר בין בקריאה בין בחתימה וכיון דחזי בשטר לענין קריאה בההיא דרב נחמן דיש היתר בסופר שלו ובאדם אחר כשני' ממילא בגט סגי באחר קורא לפניו וכן כוונת ב"י בפירושו לדברי הרא"ש במסקנא שלו אלא שקיצר בלשונו בזה ובחנם כ' מו"ח ז"ל על ב"י דשארי ליה מאריה במה שהביא ראיה מדרב פפא ומדברי הש"ס כאן שכ' קוראים לפניהם והוא לשון רמב"ם אין הכריע שם בפי' שנים או אחד ואע"פ שכ' קוראי' לשון רבי' אפשר דאגטין דעלמא קאי וראיה דגם בברייתא יש לשון זה ואפ"ה ס"ל לרבא דבגיטין לא בעי' שניי' ולענין

הלכה ודאי יש ליזל לחומרא דיקראו דוקא שנים שיקראו דוקא קודם החתימה ורבים אינ' נזהרים בזה אלא העדי' אינם רואי' רק תחלת הכתיבה ואח"כ אינ' משגיחי' על מה שכותב הסופר ואחר גמר הכתיבה באים וחותמים וזה אינו נכון אלא צריך שיקראו תחלה כל ל' הגט קוד' חתימתו אלא די"ל דשפיר סומכי' העדים על שהרב קורא את הגט תחלה וכמ"ש ב"י בח"מ לענין כתיבה דסומכי' העדי' על שקראוהו חכמי הקהל כו' אבל לפי הנראה יש לכתחלה לעדי' לקרות קודם חתימתן דגט חמור טפי לענין מה שאפשר לעשות:

טו **אלא מקרעין להם נייר חלק וזהו דעת ר"ח** בטור וכן (דעת) הרמ"ה לפרש כן דברי רב בגמרא ותניא כוותיה מקרעין להם נייר חלק וממלאין הקרעי' דיו ארשב"ג בד"א בגיטי נשי' אבל בשאר שטרו' כו' וא"כ לפוסקי' כרשב"ג כדלעיל ודאי בשאר שטרות אסור אף דרך זה אלא שמו"ח ז"ל כ' דלדעת הטור דרך זה מותר אפילו בשאר שטרות ואולי ט"ס יש בדבריו כי כבר פסק הטור כרשב"ג:

טז מפני שיש פוסלין הטע' דזימנין דאמר בעל אמרו לסופר שיכתוב ולעדי' פלוני ופלוני ויחתמו ומשום כיסופא דסופר שאין מקבלין אותו לעד יאמר השליח להסופר שהוא יחתו' ונמצא הגט בטל ואע"ג דבסימן ק"כ סעיף ד' פוסל באומר אמרו לסופר אלא צריך החות' לשמוע מפי הבעל דוקא וא"כ ליכא חשש זה מ"מ אזלי' הכא והכא לחומרא:

יז **אינו גט** פי' לגמרי ואפי' ניסת תצא אבל בסיפא הוה גט לחומרא ובטור כ' בסוף דבריו ומיהו אם ניסת בו לא תצא ותמה ב"י דהא זכר שם כ' סופר ועד ובזה הולד פסול כמ"ש ב"י בשם הפוסקי' והאריך לתרץ ואסיק בצ"ע ולע"ד נראה להקשות עוד דהא בתחלה כ' הטור אין עליו עדי' אפילו ניכר שהוא כתב יד הבעל כו' דמשמע לא מבעיא באין ניכר דכן משמע ל' אפילו דהיינו שמוסיף דבר זה וכן מדקדק הב"י בח"מ סי' ק"ה בל' הטור שכתב אע"פ שלא תפס לצורך עצמו דמשמע לא מבעיא דתפס לצורך עצמו כו' וה"נ מי כאן וא"כ קשה איך סיים אח"כ דאם ניסת לא תצא דהא באין עדי' ולא ניכר כ' הבעל פשיטא שהולד ממזר ותו קשה בדברי הטור שכתב בסוף אפי' בע"א וניכר כתב הבעל דפסול למה הוצרך לכתוב תחלה באין עליו עדים כלל דפסול בניכר כתב ידו (אלא) ע"כ (צריך) לומר דנקטיה משום מה דבעי למיסק ומיהו אם ניסת כו' וא"כ שפיר נימא שמ"ש הטור ומיהו כו' לא קאי רק על ניכר כתיבת הבעל בשביל זה כפל הענין ולא קאי אניכר כתיבת הסופר דלא קאי רק על כתיבת הבעל והב"י כתב דדוחק לומר דלא קאי ומיהו אכתיב' סופר כו' דמשמע ליה דקאי אכל מה שנזכר לפניו והרי הוכחנו דמיירי אפילו באין עדים כלל ולא ניכר כ' הבעל וע"ז ודאי לא קאי וא"כ נימא ודאי דלא קאי רק אניכר

כתיבת הבעל והטור סומך על המבין שיפרש כן דאל"כ רישא ל"ל כמו שזכרנו ודי בזה ליישב דברי הטור ומו"ח ז"ל (כתב) דהטו' קאי אסופר ב"ד שהוא מובהק ובזה מודה רב גם ע"ז קשה דמל' אפילו משמע דמיירי בכל גוונ' ולא מבעיא קאמר בסופר שאינו מובהק א"כ קאי ומיהו גם על אינו מובהק ותו דלא מצינו דעה זו להכשיר בדיעבד דוקא בסופר מובהק אלא ודאי כדפרישית ויש הוכחה לפרושינו מל' הטור שסיים ומיהו אם ניס' בו כו' דזהו לשון יתור והרי הוא זכר תחלה ב' דינים דהיינו ניכר כתב הבעל וניכר כתב הסופר וא"כ היה לו לכתוב ומיהו אם ניסת בהם אלא ודאי דלא קאי רק על מה שלפניו דהיינו ניכר כתב הבעל תו לא מידי בזה:

יח **שצריך שייבש הגט כו'** דקודם היבוש אפשר לבא לידי זיוף בהמשך הדין:

סימן קלא

א הרי זה ספק גרושין דקי"ל אין ברירה בדאורייתא דלא אמרי' למפרע הוברר הדבר שע"ז נתכוין לגרש והיינו לחומרא אבל בשני סעי' הראשונים דהוה שלא לשמה אינו גט אפילו לקולא:

ב פסול וי"א שגם זה אינו גט האי י"א הוא הרי"ף דס"ל הוה מזויף מתוכו ע"כ לא מהני עידי מסירה ודיעה הא' הוא הרמב"ם דס"ל כיון שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העול' שאינו מזייף ממש והואיל ונמסר בפני עדים הוה גט פסול מדבריהם וכ' ב"י ואע"ג דהרמב"ם מכשיר בגיטין פסולין בעידי חתימה כגון שהרחיקו העדים מן הגט ב' שיטין וכיוצא בזה שנשתנה בעידי מסירה שאני התם שפיסול הגט ניכר על עידי חתימה אבל הכא שאין פיסול ניכר דמנא ידעי שחתמו שלא לשמ' חיישי' שמא אתו למסמך על עידי חתימה לפיכך פסול דרבנן עכ"ל וק"ל דהטור הביא דעת הרמב"ם משמע דהכי ס"ל וזה אינו דהא עיקר החשש דהיה פסול מדבריהם הוא משום דאתי למסמך על העדים והטור פוסק בסי' קל"ג דאפי' ביש עידי חתימה צריך לעידי מסירה וא"כ ביש לפנינו עידי מסירה אין חשש שיסמכו על עידי חתימה לחוד דהשתא יש עכ"פ עידי מסירה ובכל גט אין סומכין אפילו בעדים חותמין לשמה אלא דוקא בעידי מסירה ולמה ישנו עכשיו לסמוך על הנהו עדים החתומים אלא לשמה לחוד ואין כאן שמא אתו למסמך עלייהו דע"כ לא חיישינן דלמא אתו למסמך אלא לעיל סי' ק"ל בדין אם שמות ישראל כשמות הגוים כו' דשם הוה החשש דיטעו לומר שישראלים הם ויסמכו עליהם על חתימתן משא"כ כאן דאין כאן חשש כ"א לרמב"ם דס"ל בכל גט סגי לעידי חתימה לחוד וא"צ לעידי מסירה כמ"ש הטור בשמו סי' קל"ג אבל להטור צריך בכ"מ

עידי מסירה ונ"ל דהטור מפרש טעם הרמב"ם כיון דתקנו חכמים להחתים עדים משום שמא ימותו העידי מסירה זה עשה שלא כתקנת חכמים כיון שחתימות אלו אינם כלום ע"כ פסול מדבריהם:

סימן קלב

א זמן הכתיבה פסול (כתב בדרישה) שמא יאמרו גיטה קודם לבנה דהיינו שתתעבר משיכנסנה ויסברו שנתנו לה ביום שנכתב ונתעברה ממנו אחר שנתגרשה ממנו ואע"ג דבגט ישן דבה"ג כשר בדיעבד כדאיתא בפ' הזורק (גיטין דף ע"ט) שאני התם דליכא אלא יחוד אבל הכא דכנס' איכא ודאי ביאה לפיכך פסול לגמרי אבל כשכתוב בו זמן הנתינה כשר דלא נתייחד עמה עד אחר זמן כ"כ התוס' בפ' כל הגט (גיטין דף כ"ו) וכתב וא"ת תיפוק ליה דבלא גיטה קודם לבנה פסול הוא משום דהיה מוקדם ותטרוף הפירות מלקוחות שקנו מבעל אחר נישואין וכן הקשו התו' והניחו בקושיא ושמא י"ל דבגמרא נקט טעם זה אפילו היכא דמגרש ע"י שליח דיש לו קול שנכתוב קודם שנמסר כמ"ש סי' קכ"ז אי נמי שאין חוששין שתטרוף שלא כדין אלא באומר סתם שיכתבו ויחתמו לו גט אבל באומר בפירוש שאינו רוצה לגרשה אלא אחר שיכנוס אז יש קול הגט שאין ניתן מיום הכתוב בו וכי תבא לטרוף יאמר לה אייתי ראיה אימת בא גיטך לידך עכ"ל ודבריו אלו שלא בדקדוק דהתו' בפ' כל הגט שם כתבו וז"ל אבל קשה דלמה לו טעמא דגיטה קודם לבנה כיון שהיא נשואה וכ' בו זמן של אירוסין יפסל למ"ד משום פירי כמו גט שאין בו זמן כלל שאין הוכחה מתוך זמן הכתוב בגט זה עכ"ל והך משום פירי שנקטו תוס' אין פירושו שתטרוף האשה שלא כדין כמו שהבין הרב בעל דרישה דהא סיימו התו' דהוה כאין בו זמן כלל וא"כ במא תטרוף מספק ותו דאין כאן חשש פסידא דלקוחות כלל דכבר כתבו התוס' שם בא"ד דהלקוחות לא יקנו פירות אם לא ידעו שנשואה היתה ויביאו עדים על כך כו' אלא תוס' הקשו על המשנה דאסרה שם הכותב טופס הגט פי' שהסופר מכין לו טופס מעצמו שיהא מזומן לו כשיצטרך צריך שיניח מקום הזמן פי' שלא יכתוב הזמן מיום הכתיבה ופרכי' ע"ז בשלמא מגרש את אשתו מנשואין יש טעם משום פירי פי' שתטרוף שלא כדין אלא מן האירוסין שאין לבעל פירות מה חשש יש במוקדם שיקדים הסופר הזמן מיום הכתיבה ומשנינן שמא לא יתננה לה בעודה ארוסה אלא ימתין עד אחר הנשואין ויתננו לה ויאמר לה גיטה קודם לבנה וע"ז הקשו התוס' דבלא"ה צריך שיניח הסופר מקום הזמן דהא תקנת הזמן למ"ד משום פירי דהיינו אם לא יזכור שום זמן בגט ימכור הבעל פירות של נכסי מלוג

אפילו מזמן הגט ואילך וכשתתבע לדין הלקוחות הוה ידה על התחתונה שיאמרו לה קודם גירושין מכר כדאי' בפ"ב דגיטין דף י"ז וא"כ כשיכתוב כאן הסופר יום הכתיבה ה"ל כלא נזכר כלל הזמן כיון שנזכר בגט ל' ארוסתי ויש קול שניסת אח"כ א"כ ע"כ לא ניתן בעודה ארוסה ואין אנו יודעים מתי ניתן אחר נשואין וה"ל כאין בו זמן ותפסיד האשה ומה הועילו חכמים בתקנתן לכתוב הזמן בגט משום פירי ואפי' למ"ד הטעם של זמן בכל גט משום בת אחותו מ"מ גם הוא חושש משום פירי היכ' שישנו כדאית' שם דף י"ז ודא ודאי קושיא חזקה היא ואין לה שייכת לתירוצים של בעל הדרישה גם מו"ח ז"ל רצה לתרץ קושיות התוס' בדרך אחר דהיינו דמשום פירות אין הגט בטל באין בו זמן כלל דהא קי"ל באין בו זמן פסול לכתחלה דוקא ובדיעבד תנשא אבל משום גיטה קודם לבנה אינו גט לגמרי וזה ודאי תירץ נכון על קושיות התוס' אם נאמר דהקושיא היא על לכשאכנסנה אגרשנה דשם נאמר אינו גט אלא דמ"מ אין בזה תירץ לקישיות התוס' דהתוס' לא הקשו כלל אההיא דלכשאכנסנה אגרשה שאמרו בזה אינו גט אלא על המשנה הקשו שלא הוזכר שם אינו גט אלא נאמרה דהסופר יניח מקום הזמן לכתחלה ומקשינן בגמרא ע"ז גט מן האירוסין למה יניח הא אין לבעל פירות והוכרח לתרץ משום גיטה קודם לבנה ע"ז ודאי קשה דשפיר יש חשש משום פירות שלא תפסיד האשה שלא כדין כמו באין זמן ובודאי שפיר הקשו התוס' בזה ולא הקשו כלל על מה שאמרו לכשאכנסנה אגרשנה כמו שהבינו הגאוני' הנ"ל ואין שום תירץ על קושיות התוס' בזה לפי האמיתת קושייתם. ומאחר שראיתי הגאונים האלו טרחו לתרץ קושיו' התו' אלא שלא עלתה בידם כמו שזכרנו ע"כ נתתי אל לבי לענות חלקי בזה דאע"ג דאינהו לא חזי מזלייהו חזי דבאמת אחר העיון אין כאן קושיא כלל במה שהקשו התוס' דעיקר החשש דהפסד פירות של אשה היינו במקום שאין לבעל פירות משעת כתיבת הגט כדאית' בפ' ב' דגיטין דף י"ז דכיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות דהיינו משעת כתיבת הגט דאלו במקום שיש לבעל פירות עד שעת נתינה אין שם חשש פירות וזה שייך בכל גט שאין בו שינוי בין כתיבה לנתינה הן בארוסה בשעת כתיבה ונתינה הן בנשואה בזה שייך הפסד פירות לאשה שהבעל ימכור עד שעת נתינה שלא כדין משא"כ בדין זה דהסופר לא יכתוב הזמן בגט ארוסה משום שמא ישהא ליתן אותו עד אחר שתנשא ובזה אין שייך לומר שהבעל ימכור שלא כדין משעת הכתיבה דהא ודאי יש לו פירות מזמן שהכניסה דכבר נתחרט מליתן הגט ממה שהיה בדעתו בשעת כתיבת הגט וא"כ ודאי יש לבעל פירות עד שעת נתינה דהא אין כאן כתיבה לגמרי אחר הנשואין וכן באומר כשאכנסנה אגרשנה ודאי יש לו פירות אחר הנשואין אף על פי שמגרשה אח"כ

ואין שייך כאן משעה שנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירות דהיינו משעת כתיבת הגט דכאן יש לו פירות אחר כתיבת הגט כיון שנשאה אחר כתיבת הגט וא"כ אין כאן חששא הפסד פירות לא לאשה ולא לבעל ע"כ אין כאן פסול רק משום גיטה קודם לבנה כל זה נראה לי ברור ונכון הגם שרבותינו בעלי התוספת לא הרגישו בזה מ"מ חלקי אמרה נפשי דמקום הניחו לי משמיא בזה בס"ד:

ב **אשה בעלמא כו'** בטור כתב כ' הרמב"ם וכו' וא"א כתב דאפילו לאשה דעלמא הוה גט למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כצ"ל ולא כנמצא בספרים שלנו לדבר שלב"ל דבהדיא אית' בגמרא דהכל מודים בלדבר שלב"ל דל"פ אלא בדבר שלב"ל וכמו שאמרו התוס' בהאשה רבה דנ"ב והקשה ב"י למה הביאו הרא"ש והטור הך מלתא דמ"ד אדם מקנה דבר שלב"ל כיון דלא קי"ל כוותיה והניח הדבר בצ"ע דהא בהאומר אוקימנא כשיטה להנך רבנן דס"ל אדם מקנה דשב"ל עכ"ל נעלם מן הרב מ"ש הרב בתשובה סי' תל"א וז"ל בכמה מקומות שאמרו כולן אמרו דבר א' הוא שאין הלכה כחד מנייהו אבל כל שאמרו כולן יש להם כן וכן אע"ג דאין הלכה בכולהו יש מהן שהלכה כן תמצא כן פ"קק דסובה גבי סוכה דירת קבע בעי' עכ"ל וא"כ ה"נ אמרו בפרק האומר כולן ס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא אמרו כולן אמרו דבר א' אפשר להיות הלכה בחד מנייהו אלא דשאר הוכחות שמביא ב"י הם הוכחות טובות דלא קי"ל אדם מקנה דבר שלב"ל ומו"ח ז"ל תירץ דכתבו כן משום דלהרמב"ם דכתב אינו גט משמע לגמרי אינו גט ולא פסלה מן הכהונה אבל הרא"ש ס"ל קנתה גט זה לענין פסול כהונה כיון דאיכא מ"ד אדם מקנה דשב"ל ואין זה במשמעות דברי הטור ולפי הנלע"ד דיפה כיוונו הרא"ש והטור דהא פסק הרא"ש והטור בח"מ סימן ר"א דבאומר לכשתלד קנה אפי' במזכה לעובד וה"ה בכל דשב"ל אם אומר לכשיהיה לאחר זמן דמהני ואע"ג דמדברי רשב"ם פ' מי שמת (בבא בתרא דף ק"מ) משמע דלא מהני לכשתלד אלא במזכה העובד מ"מ הרא"ש והטור לא ס"ל כן וכן הביא במרדכי פ' י"נ וז"ל ואני דנתי לפני רבותי דהא דאמר אין אדם מקנה דשב"ל היינו היכא דמזכה לו מעכשיו והשתא לאו בר זכייה הוא אבל היכא דאמר ואחרי לידתי דמשמע אותם יורשים שיהיו אז יזכה בהם כו' ואח"כ הביא שם דגם הרשב"ם ס"ל כן אלא שהביא אח"כ חולק ע"ז ורמ"א בח"מ סי' ר"ט הביא גם הוא שני דיעות האלו שזכרנו לענין דשב"ל באומר שיקנה כשיהיה וא"כ שפיר י"ל דהרא"ש והטור ס"ל ג"כ כדיע' הראשונה וכמו שמהני לכשתלד לענין מזכה לעובר אליבייהו ה"נ מהני לענין כל דשב"ל ולפ"ז נימא דבההיא דאומר לכשאכנסנה או בעבד שאומר האדון לכשאקחך את קנוי לעצמך מהני אפי' למ"ד דאין אדם מקנה דשב"ל וא"ל א"כ למה

חשיב בפ' האשה רבה (יבמות דף צ"ג) אותו תנא דהיינו רבי ס"ל אדם מקנה דשב"ל כיון דאמר גבי עבד לכשאקחך קנוי את לעצמך דמהני ולפי מה שאמרנו כ"ע ס"ל כן י"ל דשם אמר כן ר"נ בר יצחק ואיהו ס"ל גם במזכה לעובר לא מהני אומר לכשתלד וכמו דס"ל לרב הונא בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ג) אבל באמת למאי דס"ל כר"נ שם דמהני לכשתלד במזכה לעובר ה"נ בכל דשב"ל וכבר פסק הרא"ש בפ' מי שמת כר"נ בזה וא"כ ה"נ כאן כאו' לאשה דעלמה לכשאכנסנה אגרשנה שפיר מהני לכ"ע דה"ל כמו לכשתלד ואף את"ל דמאן דס"ל דשב"ל לא קנה ה"ה לכשתלד מ"מ הרא"ש פוסק דמהני ולפ"ז שפיר מביא הרא"ש וטור דלאשה דעלמא הוה גט באומר לכשאכנסנה אגרשנה כיון דהוה כמו לכשתלד ומה שהקשה ב"י דהא הרא"ש פסק בהאומר כסתם מתני' דהאומר לאשה הרי את מקודש' לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי אינה מקודשת משום דהוה דשב"ל נראה דלא קשה מידי דאע"ג דבפ' האומר בקידושין איתא טעמא דאינה מקודש' משום דהוה דשב"ל מ"מ בפ' האשה רבה (יבמות דף צ"ב) אמרו ר' ינאי ור' יוחנן דטעמא דמלתא כמשנה זו דאין קדושין תופסין בה כלל באותה שעה בזה דוקא אמרי' אין אדם מקנה דשב"ל משא"כ באומר לאשה דעלמא לכשאכנסנה אגרשה שפיר ראויה אז להתקדש ולהתגרש וא"כ שפיר הביאו הרא"ש והטור אותו מ"ד דאדם מקנה דשב"ל דהיינו מאן דס"ל דמהני לכשתלד ואפי' בדשב"ל דשפיר קי"ל כוותיה בזה עכ"פ כנ"ל ליישב בישוב נכון בס"ד:

ג ה"ז ספק מגורשת דבגמרא א בעיא בזה אי דמיא יבמתו לארוסה כיון דאגידה ביה א"ד כאשה דעלמא דמיא ואסיקנא בתיקו והטור הביא דין זה בשם הרמב"ם וקשה הא תלמוד ערוך הוא וא"ל דמ"ה כ"כ כדי להוכיח דמה שכתב קודם לזה באשה דעלמא אינו גט היינו שאפי' ספק אין בו דאל"כ היינו יבמתו ז"א דכבר כתב הרמב"ם בהדיא דבכ"מ שכותב הוא אינו גט היינו בטל לגמרי ונראה לתרין דהרא"ש כתב דפי' הבעי' בגמ' הוא מי אמרינן דגט גמור לגמרי הוה א"ד לקולא לגמרי דאפי' ריח הגט אין בו וכ' במסקנא ולא איפשטא לא הוה גט גמור דעבדינן לחומרא בזה יש לטעות ולפמ"ש דהחומרא היא דיש בו ריח הגט לבד לאפוק מאותו צד השני של איבעי' אבל לא מחמרינן כ"כ לענין אם קדשה אחר שתצטרך ממנו גט ע"כ הביא דברי הרמב"ם שכ' בהדיא ה"ז ספק מגורשת ש"מ כל החומרות אמרי' בזה:

ד ושניהם לזו כתב בפרישה בשם רש"ל ז"ל דלא נותנין בבת אחת אא"כ הוה חציצה אלא זה אחר זה וכן אנו נוהגין בספק ב' גיטין עכ"ל ולעיל סימן קכ"ב סעיף א' כתבתי טעם אחר לזה כתב הטור כתב בעל העיטור ש"מ ספק נערה ספק בוגרת נותן גט לאביה

ואח"כ נותן לה ומתגרשת ממ"נ ואינו יודע מה צריך ליתנו לאביה שגם נערה מקבלת כדלקמן עכ"ל וכו' ב"י ואפשר דהעיטור ס"ל דהלכה כר' יהודה דאמר נערה אין שתי ידיו זוכות כאחד כו' וזה יותר תמוה דהאיך יתפוס הלכה דלא כרבנן דפליגי על ר' יהודה ונ"ל דהעיטור מיירי כאן בב' ספיקות וה"ק ספק נערה ספק קטנה ועוד יש ספק שמא היא בוגרת אז ודאי צריכה שני כתובות וזה נכון:

ה **בעיר שנכתב הגט הוחזק כו'** כ"ה ל' הטור וכ"כ גם רש"י בב"מ דף י"ח ד"ה ואפי' במקום וכו' ומו"ח ז"ל כתב דמפי' רש"י משמע דאמקום שנפל בו הגט קאי ומכח זה הקשה על הטור שזכר מקום שנכתב והוא שלא בדקדוק וגם בפ' כל הגט כוונת רש"י כן וקשה דכיון דכ' הטור בסימן קכ"ו בנוסח הגט אנא פלוני דממתא כו' וא"כ אין כאן ספק ממי נפל כיון שנזרע מחמת המקום איזה יב"ש (ולמה כתב הטור במקום שהשיירות מצויות פסול אפילו בלא הוחזקו שני יב"ש בעיר שנכתב הגט) והרב המגיד הקשה כן על רמב"ם ותירץ דאפשר שלא היה כתב שם עירו והוא כשר וגם הטור ס"ל כן לדינא דא"צ לעיכובא רק להזכיר המקום שנחתם שם הגט כדאיתא בסי' קכ"א אלא דאין צורך לזה כמו שנזכר בסמוך ובפרישה כתב כיון שהשירות מצויות יש לחוש דשמא יש עיר אחרת ששמה כשם זה העיר דהא צריך לכתוב ג"כ שם המקום כמו שנתבאר בסי' קכ"ח לדעת רוב הפוסקים עכ"ל ובאמת לא נזכר שם כלל לעיכוב רק במקום כתיבת וחתימת העדים וגם מו"ח ז"ל תירץ כמ"ש בפרישה כיון ששירות מצויות חיישי' שמא יש עוד מקום ששמו כן כדאיתא בגמרא חיישי' לשני שוירי ולעד"נ דלא חיישי' לזה דאע"ג דאמר רב הונא חיישי' לשני שוירי אין מזה ראיה דהוא ס"ל לא תליא מלתא בהוחזקו אבל אחר דמסקי' רבה ורב הונא מודה לו דבעי' נמי הוחזקו גם זה בכלל דכי היכא דלא סגי בהוחזקו שמו לחוד בלא שם אביו ה"נ לענין שם עירו דצריך שיהיו מוחזק שני יב"ש כל אחד ממקום ששמו כמו שנזכר בגט דאין חילוק בין שניהם ממקום אחר או שמוחזק לנו שיש עוד עיר ששמה כן ואם לאו לא מיקרי כלל הוחזקי ב' יב"ש דהא משמע שידוע לו שבכל דבר הנזכר בהם הם שוים ולא איכפת לן בספק שמא יש עוד א' ודבר זה הוא בכ"מ שהקפידו גריעותא דהוחזקו הן ללישנא קמא דר' זירא והיינו כרבה דבעי' שיירות מצויות וגם הוחזק והם ללשון אחרון דר' זירא דהוחזק לחוד מ"מ גריעותא להוחזק אינה אלא בידוע שכל מה שנזכר ב' יב"ש זה הוא שייך בודאי לאחר הן בשמו ושם אביו ואשתו הן בשם העיר הנזכר בו הוא בודאי גם במקום אחר אבל אם אין בירור שיב"ש אחד דר במקום ששמו כשם עיר של זה אין חשש שמא יש עוד עיר אחרת כל שנכתב שם המקום שלו וכן מבואר ברש"י פ' כל הגט שכ' אבל אם לא הוחזקו מספק

לא אמרינן דילמא איתניהו ולא ידעינן אי יש אחרת ששמה כזו עכ"ל כנ"ל ברור וכן משמע מהג"ה דס"ס זה (דברי המגיה אחר שראיתי כאן שהב"ש הקשה על רמ"א כאן בהג"ה ובד"מ אמרתי לברר הסוגיא ולפרשה לפ"ד הט"ז שכתב אפי' בשיירו' מצויות לא חיישי' שמא יש עיר אחרת ששמה כזו כי אם בידוע שיש עוד עיר אחרת ששמה כזו אז חיישו' שמא מאחר נפל כשהשיירות מצויות כו' ע"ש ונ"ל לפרש הסוגיא לדבריו כך הא דקאמרי בגמרא ואפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו ב' יב"ש בעיר א' ה"פ דוקא כשהשיירות מצויות והוחזקו ב' יב"ש בעיר א' אז חיישי' שמא אותו אחר איבד כאן גט כזה וכן משמע בתוס' וא"כ ה"ה באם לא הוחזקו בעיר א' ב' יב"ש רק שהוחזק עוד עיר אחרת ששמה כזו ויש בה אדם ששמו ושם אשתו כזה אז חיישינן גם כן כשהשיירות מצויות דלא שנא אם הוחזק באותו עיר שני יב"ש דיש לחוש שמא מאחר נפל או שהוחזק עוד עיר אחרת בשם זה ויש בה יב"ש דיש לחוש לזה אבל בלא הוחזק עוד עיר אחרת ששמה כזו בודאי אין חשש לעיר אחרת אם נכתב שם העיר בגט לזה כוין רש"י שכ' אבל בלא הוחזקו מספיקא לא אמרי' דלמא איתניהו ולא ידעי' או שמא יש עיר אחרת ששמה כזו ויש בה אדם ששמו ושם אשתו שוים לזה עכ"ל דלמא דלכאורה הוא מיותר דלא היה לו להאירך בלשונו רק היה לו לכתוב אבל בלא הוחזק מספיקא לא חיישי' ליב"ש א' א"ו דרש"י בא להודות בזה דאף לא הוזכר בגמרא רק דהוחזק ב' יב"ש בעיר א' ודאי גם בהוחזק עוד עיר אחרת ששמה כזו ויש בה אדם כזה חיישי' ג"כ כן כמ"ש ולזה כ' אבל בלא הוחזק מספקא לא חיישי' דלא איתנהו ולא ידעי' ר"ל באותה עיר עצמה לא חיישי' מספקא ליוסף ב"ש א' או שמא יש עיר אחרת ששמה כזו כו' לזה ג"כ לא חיישי' אבל בהוחזק עיר אחרת כזו בזה ודאי שוים הם אם הוחזק בעיר א' והא דלא קאמר בגמרא ג"כ שהוחזק עוד עיר אחרת ששמה כזו משום דא"צ דהדין שוה ואפשר שהוא אפי' יותר מסתבר טפי וגם נוכל לפרש המתני' בלא נכתב בגט שם העיר כלל לכן קיצר הש"ס וכ' סתם והיא דהוחזקו כו' ולזה כיון הט"ז שכ' וכן מבואר ברש"י פ' כל הגט שכ' אבל אם לא הוחזקו מספיקא כו' ר"ל ג"כ מכח יתור הל' שכ' רש"י דלמא איתנהו כו' או שמא יש עיר אחרת כו' בא להורות בזה דהדין כן גם בהוחזק' שם העיר אחרת כזו ובה יב"ש ושם אשתו כזו אף שלא הוחזקו בעיר א' שני יב"ש כמ"ש ומוכיח הש"ס דבפי' דוקא גם הוחזקו ב' יב"ש בעיר א' מדאמר רבה בבי דינא דרב הונא יחזיר ולא חייש לשמא יש עוד אדם ששמו יב"ש בעיר ההיא ולא ידעינן ש"מ דבעי' הוחזקו דוקא ואע"ג דבב"מ דף י"ח כתב רש"י בד"ה חיישי' לב' שוירי כו' ויודעין אנו שאין שם שוירי ב' אנשים כו' ע"ש רש"י כתב כן לרב הונא אף אם היינו יודעים בודאי שאין שם

ב' אנשים ששמותיהן שוים היינו חוששין לב' שוירי אבל לפי האמת לא היה מוחזקים ב' אנשים ששמותיה' שוים וגם לא היו יודעין בודאי שאין שם כדפי' רש"י בפ' כל הגט שכ' רק ולא הוחזקו ב' יב"ש באותה העיר משמע דגם לא היה יודעין בודאי שאין שם ורש"י דגיטין הוא עיקר דכל המסכתא מיירי מדיני גיטין וכן משמע כפי' רש"י בב"מ דף כ' ע"ב ע"ש בד"ה הרי זה יחזיר כו' וממילא בעיר אחרת נמי הדין דבעי' הוחזק דוקא כמ"ש וא"כ גם לל' אחרון דר' זירא כשהשיירות מצויות אע"ג דלא הוחזקו ופליגי דרבה מיירי ג"כ בנדון זהו כשהשיירות מצויות חיישי' שמא יש עוד יב"ש בעיר ההוא ולא ידעינן וה"ה בהוחזק עור עיר אחרת ששמה כזו ולא הוחזקו בה יב"ש דחישי' כשהשיירו' מצויות ופליגא דרבה דבעי הוחזקו דוקא אבל באין ידוע אם יש עיר אחרת ששמה כזו לא חיישי' לשמא יש עוד אחרת ששמה כזו או י"ל דר' דרא מוקי ליה בלא נכתב כלל שם העיר בגט אבל כשנכת' שם העיר בגט ודאי לא חיישי' לעיר אחרת כלל בלא הוחזק עוד עיר אחרת ששמה כזו וכזה מיושב תמיהת ב"ש על רמ"א שכ' שם הוזכר שם העיר בגט אין לחוש לשיירות מצויו' כו' וכ' הב"ש ז"ל מבואר דאיירי שנכתב בגט שם העיר ומ"מ היכא דשיירות מצויו' חיישי' שמא יש עוד מקום כשם מקום דכתיבה אע"ג דלא הוחזקו שני עיירות ששמותיהן שוים עכ"ל ולא זו הדרך כלל דבלא הוחזקו שני עיירו' בשם א' לא חיישי' לעיר אחרת כמ"ש אלא דהטור מירי דחיישי' לאותה עיר גופא שמא יש בה עוד יב"ש ולא ידעינן או כשיש עוד עיר אחרת בידוע ששמה כזו כמ"ש ומ"ש הב"ש וכמ"ש בש"ס חיישי' לשני שוירי כבר כ' הט"ז דזה היה דעת רב הונא קודם מסקנת רבה אבל אחר המסקנא גם רב הונא מודה דלא חיישי' וכן ס"ל לר' זירא ומה שמקשה עוד דא"כ מנ"ל להוכיח בש"ס דרבה ס"ל דוקא שכיח והוחזקו לא מחזרינן מדאמר להחזיר הגט שכ' בי שוירי מתא ושם היו שיירות מצויות דלמא שאני התם דנכתב שם העיר בגט ואין לחוש לעיר אחרת כיון שלא הוחזקו עיר אחרת בשם זו ומתני' איירי שלא נכתב שם העיר בגט להכי חישי' אף בלא הוחזקו ב' יב"ש לפמ"ש לק"מ דהוכחת ש"ס הוא מדאמר להחזיר הגט ולא חש שמא יש עוד יב"ש באותו מקום דהיינו בשיירי גופיה ולא ידעינן ליה ש"מ דבעי' הוחזקו דוקא וה"ה בהוחזקו שם עוד אחרת כזו ויש בה יב"ש כזה אע"ג דלא הוחזקו ב' יב"ש בעיר אחת דחד דינא הוא כמ"ש וא"כ אף אם מתניתין איירי שלא נכתב שם העיר בגט לא חיישי' בלא הוחזקו עוד יב"ש כמו דלא חיישי' בנכתב שם העיר בגט והוחזק עיר אחרת ששמה כזו רק שלא הוחזק עוד יב"ש אחר דהשתא הדין שוין בזה בתרווייהו אבל לדעת הב"ש דחיישינן לעיר אחרת אע"פ דלא ידעינן בבירור אם שמה כזו עדיין אין קושייתו מיושבת כלל דמאי מדייק הש"ס דבעי' גם הוחזקו אף

שהשיירות מצוים מהא דאמ' רבה להחזיר הגט בבי דינא דרב הונא דלמא איירי מתני בלא נכתב שם העיר בגט ולחששות הרבה כמו שהיה בבי דינא דר"ה שהיה כתוב בו בשוירי מתא דעל רכיש נהרא והיה צריך לחוש שיהיה שם העיר ושם הנהר ושמו ושם אשתו שוין חששו' הרבה כזה לא חייש אבל במתני' דלא נכתב שם העיר בגט וא"צ רק לחוש שיהיה שמו ושם אשתו שוים לזה חיישי' ומ"ש גם רש"י כתב בסוגיא זו והוא דלא הוחזקו כו' ופרש"י ולא חיישי' שמא יש עוד עיר אחרת ששמה כזו ומדייק הב"ש מזה מכלל להמסקנא היכא דשכיח שיירות חיישי' שמא יש עוד עיר אחרת כשמה של זו ור"ל בזה דהיינו לפי מאי דקי"ל כלישנא בתרא דר' זירא פליג ארבה דבשיירות לחוד חיישינן שמא מאחר נפל לזה חיישי' לעיר אחרת כך עלתה על דעתו ואינו כן אלא כמ"ש דגם ר' זירא מודה דבזה חיישי' מספק על עיר אחרת אלא דבהא פליג ארבה דרבה ס"ל דלא חיישינן לאותה עיר גופיה אפי' בשיירות מצוים אלא בהוחזקו שם שני יב"ש ור' זירא ס"ל דחיישי' ככשהשיירות מצויו' ליב"ש אחר מאותה עיר עצמה אע"ג דלא הוחזקו ולא ידעינן וכמו כן כשידוע שיש עיר אחרת כשמה של זו חיישי' אע"ג דלא הוחזקו עוד יב"ש בה כמ"ש ומעתה גם מה שמתמיה על הד"מ שכ' בשם הרא"ש דאם הוזכר שם העיר אין לחוש לשיירו' מצויות דלא חיישי לשני עיירות וכן הוא בש"ס פ' כל הגט וכתב הוא דזה דוקא לרבה דס"ל דבעי' תרתי לריעותא אבל לדידן דקי"ל בחד לריעותא לא מחזרינן חיישי' לשני שיירי אם שיירות מצויות אפילו לא הוחזקו עכ"ל אין אחר תמיהתו כלום לפימ"ש דאף לדידן דקי"ל כר' זירא בחדא אין מחזירין לא חיישי' לשתי עיירות בלא הוחזק שם עיר אחרת ששמה כזו וכן מה שרוצה לפרש תשובת הרא"ש שכ' דלא חיישי' לשתי עיירות ששמותיהן שוות כיון שלא הוחזק ולא שכיח שיירתא דה"פ דמהני שם העיר אם לא הוחזק עוד עיר אחרת כך הוא ולא שכיח שיירות אז אפי' במקום שנמצא הוחזק עוד יב"ש לא חיישי' עכ"ל משמע מדבריו דאם היה מוחזק עיר אחרת ששמה כך ס"ל להרא"ש דחיישי' ליב"ש אחר אע"ג דלא הוחזק כלל ולא שכיח שיירות זה לא נמצא כלל לא בש"ס ולא בפוסקים דאף ללישנא בתרא דר' זירא דבשיירות מצויות לחוד לא מהדרינן אף שלא הוחזקו שני יב"ש וכתבו הפוסקים דכ"ש בהוחזקו ולא שכיח שיירות היינו דוקא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון אבל לא בהוחזקו עוד עיר אחרת ולא הוחזקו וכ"ש דבזה ודאי לא חיישי' בדלא שכיח שיירות ומה שנמצא עוד יב"ש במקום שנמצא לא מעלה ולא מוריד כיון שנכתב שם העיר בגט ואין שמה של מקום הנמצא שם כן ותשובת הרא"ש מיירי ודאי כמו שמפורש הד"מ וא"ל על רמ"א שכתב דאם הוזכר שם העיר בגט אין לחוש לשיירות מצויות דאין חוששין לשתי עיירות

ששמם שוים הא עכ"פ יש לחוש לאותה עיר עצמה לפי מה דקיי"ל כר' זירא דבשיירות לחוד לא מהדרינן וכמ"ש י"ל דרמ"א מיירי היכא דידעינן בבירור גמור דליכא יב"ש אחר בעיר שבכתב הגט אז אין לחוש ליב"ש אחר מעיר אחרת אף שהשיירות מצויית כיון שנכתב שם העיר בגט ולא הוחזק עוד מקום ששמו כן אבל בדלא ידעינן בבירור דליכא שום יב"ש עוד במקום כתיבת הגט וגם לא הוחזקו שני יב"ש בבירור בזה ודאי דחיישי' ליב"ש אחר מאותה עיר עצמה היכא דשכיח שיירות לפי מאי דקי"ל כלישנא בתרא דר' זירא וע' מ"ש בע"ה במס' בבא מציעא דף י"ח ע"ב עכד"ה):

ו ושמות נשותיהן שוים כ"כ רש"י ותוס' וכל הפוסקים אלא דמו"ח ז"ל כ' אבל בשלטי הגבורים דף תקס"ז בפ' כל הגט (כתב) ע"ש ר"י אחרון ז"ל דאע"פ שאין שמות הנשים שוות חיישינן שמא קידשה אחרת ששמה כשם אשתו של זה וכ' לה גט והכי נקטינן בשני יב"ש בעיר אחת דאין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה אע"פ שאין שמות נשותיהם שוות דחוששין שמא קידש אחרת עכ"ל ולעד"נ דכל שאין ידוע לנו שיווי שם הנשים זו כזו לא מיקרי כלל הוחזקו ב' יב"ש כמו שאין חשש שמא יש עיר ששמה כזו וכ"ש ביניהו דאין נושאין ב' נשים דאין חשש כלל כל (שאין) שמות הנשים שוים בבירור וע' סי' קל"ו סעיף ו':

ז **ויש לו סי' ט"ע בכלי כו'** כ"ז הוא לשון הטור ומו"ח ז"ל דקדק מדלא זכר כאן סי' מובהק כמו ברישא גבי גט משמע דכאן ל"צ מובהק כיון דאיכא תרתי למעליותא דיודע דבכלי אבדו וגם יש לו סי' בכלי אע"פ שאינו מובהק חשוב כמו מובהק כן נראה מדברי התוס' ורשב"א שם עכ"ל אין לסמוך ע"ז דהתוס' כתבו בפ' כל הגט שם דמה שאומר שאבד בדלוסקמא לא הוה סי' דדרך להניח שטר בדלוסקמא כו' ואפי' הוה סי' מובהק להחזיר גט לא הוה כו' עכ"ל הרי שכתבו תחלה דמה שנותן סי' שהניח בכלי לא הוה סי' כלל אלא שדרך רבותא אמרו להחמיר אח"כ אפילו את"ל דהוה סי' לא הוה סי' מובהק לגט אבל לא נתכוונ' להקל דמהני ע"י צירוף ותו דכבר כ' מהרא"י והביאו רמ"א לעיל סי' י"ז סעיף כ"ד דאפי' ק' סימנים שאינם מובהקים אינם מצטרפים והטור כאן סמך על הרישא דנקט סי' מובהק בגט וע"ז אמר דה"ה בכלי דמהני סי' והיינו נמי דוקא מובהק וט"ע הוה נמי (כמו) סי' מובהק והא דבעי' בגט סי' מובהק דמספקא לן אי סימנים דאורייתא או דרבנן משום הכי בעי' לגט מובהק דמהני אפי' מן התורה והיינו גבי איסור אבל לענין אבידה סגי מדרבנן אפילו באין מובהק:

ח קשור בכיס דאיתא בגמ' דכיס וארנקי וטבעת לא משאלי אינשי ושם מפורש טעמא והא דמהני כאן בכיס וארנקי וטבעת כתבו התוס' ביבמות דף ק"ב דמיירי שמצאו בעצמו

ומכיר הכיס בט"ע ונאמן במגו דלא אבדתיו אי נמי שיש עדים שהכיס כו' הם שלו וידוע שם אי נמי דחשיבי כיס וטבעת סי' מובהק עכ"ל ולפי התירוץ האחרון דהוה קשירה סי' מובהק ממילא מהני אפי' אם אחר מוצאו והשליח הזה נותן סי' זה משא"כ לתירוצים ראשונים ל"מ סי' זה במצאו אחר ובעי' דוקא שמצא הוא שיהיה לו מגו דלא אבדתיו או עדים שהכיס שלו ובזה מהני אפי' מצא אחר ומל' הטור וש"ע אין הכרע האיך ס"ל ולכאורה מל' הטור וש"ע בזה דל"מ סי' מובהק בגט או בכלי אלא בחדא לריעותא דהיינו או שיירות מצויות או הוחזקו אבל בתרתי לריעותא לא מדכתבו זה דוקא בחדא לריעותא והאמת אינו כן דכיון דלענין הלכה קי"ל בחדא לריעותא לאיסור ה"ל ממש כמו תרתי לריעותא ומה דמהני בזה מהני נמי בזה והטור לא נקט חדא לריעותא אלא לפסק לחומרא דגופה דגם זה אוסר ובעי' סי' מובהק וכ"כ ב"י בשם הרשב"א בפי' דאפי' לזמן מרובה ואפי' שכיחי שיירתא והוחזקו בסימנים מובהקים או בעדים מהדרינן עכ"ל:

ט לא היה בעיר דחיישי' שמא אמר לעדים במקום אחר לכתוב גט לאשתו והם לא כתבוהו עד שבאו לאותו העיר שנכתוב הגט ושמא ליב"ש אחר הוא גט זה:

י **וכן אם ראה שעבר כו'** לכאורה קשה מנא ליה להטור דבר זה שיאסור אפי' אם יש תרתי לטיבותא דבגמרא לא אמרינן דבר זה אלא לענין שאם ראה שלא עבר מהני במקום שיש ריעותא ומנלן לומר דאם ראה שעבר יפסול אפי' במקום דליכא ריעותא כלל ונראה דס"ל דאם ראה שעבר גרע טפי משיירות מצויות דשם אין ברי כ"כ שהיה שם אדם אחר באותה פעם כמו שראה בבירור שהיה שם דרך אחר באותו פעם בבירור ע"כ ודאי יש איסור כזה כנלענ"ד. וראיתי למו"ח ז"ל הקשה על הטור בזה דבראה שעבר אפי' בתרתי לטיבותא אסור דהא כתב הרא"ש דברי הרי"ף וז"ל דלחומרא עבדינן שלא עבר אדם שם אבל אם עבר אדם שם והוחזקו בב' יב"ש חיישי' כו' וכ"כ הטור עצמו בסוף הסי' דהיכא שלא הוחזקו ולא שכיחי שיירתא מחזירין בלא סי' אפי' שהה כדי שיעבור אדם ומכח זה דחק עצמו לתקן דברי הטור כאן מאד ואח"כ כ' שט"ס הוא בטור בס"ס זה ובמקום שכתוב שם אפי' שהה כדי לעבור צ"ל אפי' שהה אדם שם והכל הוא דבתרתי לטיבותא מחזירין אפי' בראה שעבר שם וכ"ז הוא שלא כמשפט דג' חלוקות ישנן בזה דאם ראה בודאי שלא עבר שם זהו לאלתר ומותר אפי' בתרתי לריעותא ואם שם ספק אם עבר אסור אפי' ביש חד צד לריעותא וזהו לזמן מרובה דאמר בברייתא ומותר בתרתי לטיבותא ואם ראה בודאי שעבר אסור אפי' בתרתי לטיבותא והיינו דכתב הטור בס"ס זה אפי' שהה כדי לעבור פי' איכא ספיקא אם עבר מ"ה מותר בתרתי לטיבותא ומ"ש הרא"ש לחומרא עבדינן שלא עבר אדם שם פי' שאין היתר אלא בודאי לא עבר אבל אם

ראה פי' שאין כאן ודאי לא ראה אלא אפשר שעבר בזה אסור בהוחזק לחוד וכן בשכיח שיירתא לחוד וכן בחלוקה הג' דהיינו ודאי ראה (שלא עבר) [צ"ל שעבר] (דמותר) [צ"ל דאסור] אפי' בתרתי (לריעותא) [צ"ל לטיבותא]לא הוצרך להזכיר מטעם שזכרתי בסמוך דזהו גרע משכיח שיירא כיון שודאי עבר ממילא גרע טפי מתרתי לריעותא וכ"כ הטור בהדיא ברמזים פרק כל הגט ע"ש ובחנם טרח מו"ח ז"ל בזה:

יא אפי' הו' גוי דאפשר לשלוח גט ע"י עכו"ם בענין שנזכר בסי' קמ"א:

יב אפילו אין מעידים בפי' שזה הוא חתימת ידם הטעם דאין השליח חשוד לשקר במזיד לקלקלה בשביל שלא יפסיד שכרו ואף ע"ג דאח"כ בסמוך גבי ט"ע אינו נאמן אלא כשמצאו בעצמו מטעם שאני התם דאנו חוששין שהוא טועה בט"ע ואומר שמכירו לפי שחושב בלבו האיך מתרמי מלתא שאלו העדים חתמו על גט אחר ששמו כך וע"כ טועה בט"ע שלו:

יג אפי' שהא כדי שיעבור כולי כבר נתבאר דבודאי עבר ל"מ אפילו תרתי לטיבותא:

יד ויש שפסקו הוא דעת הרמב"ם כפי הפי' אשר כתב ה' המגיד מביאו ב"י בקיצור דס"ל דלר' זירא הוחזקו בלא שיירות מצויות לא מעלה ולא מוריד אלא בשיירו' מצויות מחלק בדין איזה מקרי לאלתר דאסור לאלתר דיש פלוגתא אם לאלתר הוא לא שהה כדי שיעבור שם אדם והיינו חומרא או שיעורו כדי שישהה אדם שם והיינו קולא ובחדא לריעותא דהיינו שיירות מצויות לחוד אזלינן בשיעור לאלתר לקולא ואם יש עוד ריעותא דהיינו הוחזקו אזלינן בשיעור לאלתר לחומרא:

טו **דאין חוששין לב' עיירות כו'** כבר כתבתי בתחילת סעי' ד' שם עיקר הסוגיא בהוחזקו דבעינן שיווי להמקומות בבירור כמו בשם אביו ושם אשתו ולא ידענא למה כתב רמ"א בזה לשון י"א הטור מביא כאן לחלק בין גט למיתה לענין אי בעינן תרתי לריעותא דבמיתה משום עיגון קי"ל כרבה דבעינן דוקא תרתי לריעותא:

סימן קלג

א בשעת מסירת הגט כ"ה לשון הטור והוסיף ע"ז שימסרנו בפני שניהם ופירוש ב"י כלומר שיהיו שניהם בשוה בשעת מסירה לאפוקי אם מסרו לה בפני א' וחזר ומסרו לה בפני אחר עכ"ל וזה שכתב רמ"א שימסדו בפני שניהם יחד וק"ל במ"ש הטור אח"כ מסרו שלא בעדים או אפילו בעד א' כו' ולמה לא כתב רבותא או שמסרה לה בפני שנים אלא שלא היו ביחד ע"כ נראה דמה שכתב הטור בפני שניהם אף על פי שדין של פי' ב"י הוא באמת שצריך שיהיו ביחד כמ"ש בסי' מ"ב גבי קדושין מ"מ הטור לא נתכוין

לזה אלא פירושו שהבעל המוס' גט צריך שידע שיש שם שנים לאפוקי אם העדים רואים ואינם נראה לבעל וכן איתא בסי' מ"ב לענין קדושין ועכשיו ל"ק מ"ט לא אמר בסיפא רבותא דאפילו בשנים רואים ואינם נראים אינו גט דמ"ש בסיפא מסרו לה שלא בעדים אה"נ דנתכוין לזה דהמסירה שלו לא היה יודע שיש שם עדים או שיודע מן עד אחד לחוד ותמוה לי דהא איתא בסי' מ"ב גבי קדושין די"א אם מקדש לפני ע"א ושניהם מודים דיש מחמירין דהיינו כרב פפא בפ' האומר מאי שנא כאן לענין גט דלא נזכר חומרא זו דהא מקשי' גיטין לקדושין דכתיב ויצאה והיתה וכאן לא מצינו באמת בגמרא חילוק ביניהם אפשר דרב פפא ס"ל באמת גם בגט דחוששין וצ"ע:

ב אעפ"י שעדים החתומים בו פסול פירושו מדרבנן לאפוקי מהרא"ש שכ' בזה שהגט בטל משמע לגמרי:

ג ולא ב' כתות דגבי עדות אמרי' דבר ולא חצי דבר ומ"מ אין כאן פסול כלל בב' כתות דעדי מסירה עיקר דלכ"ע מותר לכתחילה מצד הדין לסמוך עלייהו לחוד כמ"ש ב"י מ"ה הך מלתא דלא יקח ב' כתות אינו אלא ע"צ היותר טוב כמו שהעתיק הב"י בשם קונדרסים טוב ליקח החתומים אבל אין עיכוב כלל בדבר:

ד יבשות כדי שלא יהא כתב שיוכל להזדייף כ"כ ב"י ולא שייך האי טעמא אלא לענין כ' הגט אבל לענין החתימות אין קפידא בזה שכבר נתבאר בסי' קכ"ה סעיף ט"ו בדברינו שמחק אינו פסול בחתימות אלא דבלאו הכי פשוט צריך שיהיה החתימות יבשות דאל"כ הא צריך לקפל את הגט קודם שיתננו ואי הוי כ' של החתימה למה יקלקל כתב הגט כנלע"ד:

סימן קלד

א אעפ"י שלא לקח בקנין קשה מאי קמ"ל ומהי תיתי לומר כן ונראה דקמ"ל אפי' אם אח"כ עשה קנין לגרש אשתו כדרך רוב האנשים בזה וה"א דהקנין שאח"כ מבטל המודעא שלא היתה בקנין קמ"ל דלא אלא האמירה של מודעא מבטלת הקנין שאח"כ:

ב **עד שיאמר בפני'** פי' דאלו חשב בלבו לבטל לא אתי מחשבה ומבטלת הדבור של מודעא ע"כ צריך דבור לבטל דבור:

ג **כל דבר שגורם כו'** הטור כ' א"א ואם מודעא כו' ומודעי דמודעי כו' דלא כהרמב"ם כו' וכ' הב"י ע"ז בשם הרא"ש לא הבנתי תקנתו כו' ואולי שכך פי' דבריו כו' עכ"ל וא"כ למסקנא הרא"ש ס"ל גם הוא כהרמב"ם וקשה למה כתב הטור דהרא"ש הוא דלא כהרמב"ם וכבר האריך בזה בעל הדרישה וגם מו"ח ז"ל כ"א לפי דרכו ולעד"נ דהטור

לא ניחא ליה בפי' של הרא"ש בדברי רמב"ם דלפי פירוש הרא"ש תהיה כוונת תקנת הרמב"ם לבטל כל מודעות דהיינו אפילו מודעי דמודעי וקשה ע"ז דאם כן למה הצריך הרמב"ם בתקנה להאריך ולומר שיאמרו העדים שכל דברים שמסרת כו' היה לו לומר דהתקנה שיבטל כל מודעי דמודעי כמו שביטל מודעי דאשונה ולמה שינה הביטול בלשון אחר ותו מה כל החרדה אשר החריד הרמב"ם לומר א"כ מה תקנה דבר זה בודאי דבר קל הוא שיועיל הביטול לביטול כמו שמועיל לעיקר המודעא אלא ודאי שלא נתכוין הרמב"ם לזה וגם הרא"ש לא החליט פירוש זה ברמב"ם דהרי כתב ואולי שכך פירש דבריו כו' משמע שמסופק הוא בזה אלא נראה פירוש דברי הרמב"ם דבאמת לא מהני ביטול מודעי דמודעי דהא בשעת מודעא ראשונה אמר כל מה שאבטל במודעא ה"ז בטל משמעות לשון זה אף אם ארצה לבטל המודעא דמודעא תתחדש אחר כך מודעי אחרת וכן לעולם וכיון שיש כח זה בדבור המודעא לא מהני אחר כך ביטול מודעא דמודעי כיון שהדבור הראשון התנה ע"ז שיתחדש מודעא תמיד אחר הביטול שיעשה ע"כ פריך שפיר מה תקנה לזה כיון שעכ"פ הדיבור הראשון נשאר קיים תמיד והשיב שבשעת הביטול מודעא צריך שיאמר שהדיבור הראשון שהוסיף כח להמודעה הוא בטל ועוקר מעיקרו וכאלו לא אמר כלו' אותו פעם דוגמא לדבר גבי התרת נדר צריך שיעקרנו מעיקרו ה"נ כן הוא אבל לא יועיל ביטול מודעי דמודעי כדעת הרא"ש דבזה לא עוקר דבריו הראשונים מעיקרו ובזה מתורץ קושיית הרשב"א על הרמב"ם שהביא ב"י בשם ה' המגיד עיין שם מ"ה כתב הטור שפיר דהפסק של הרא"ש דלא כרמב"ם זה נ"ל נכון מאוד בס"ד:

ד שלא מסרתי דבר על הגט קשה מה מועיל הודאתו שהיא שקר אם אמת שכבר מסר וכיוצא בזה העתיק הרב המגיד בדברי הרשב"א על שפוסל עדים וז"ל וא"ת מה מועיל לגבי איסורא אם יעידו וגם כבר העידו אני אומר כל שהוא פוסל עידיו אף הוא מבטל המודעא לגמרי עכ"ל פירוש שכל זה אף על פי שאינו אמת מ"מ היא מור' שהביטול שלו בלב שלם כיון שהוא חפץ עכשיו שלא יהא ממשות במה שעשה:

ה **וי"א דסגי אם אומר כו'** והיינו כדעת הרא"ש שזכרנו והמנהג שלנו על פי סדר גיטין שלנו לומד דבר זה כדעת הרא"ש ואומרים אח"כ כל המעשים והפעולו' שעשיתי לבטל גט זה כו' והיינו כדעת הרמב"ם שזכרנו בסמוך שעוקר את הדיבור מעיקרו וע"כ תמוה לי מ"ש רמ"א וכן נוהגין דהרי אנו אומרים שניהם וכל מה שכתוב בסברא הראשונה:

ו **שלא יהא דומה לאונס** פי' שבאמת אין זה אונס כיון שמרצון נשבע ונכנס לחיוב זה:

ז שלא כדין פסול וה"ה אם מסר מודעא וכפוהו לבטלה נמי פסיל ואם הוא כדין צריך עכ"פ לבטל המודעא אעפ"י שהוא ע"י כפייה זה מבואר בב"י וכתב הטור באנסוהו בדין ומצוה על כל ב"ד שבכ"מ ובכל זמן לכופו לגרש ואם מסר מודעה תחלה כדי לבטלו משמתינן ליה ותמה ב"י דהא קי"ל כנהרדעי דלא מנגדינן ע"ז כמ"ש הטור סי' כ"ו ותו דגם לרב הוה דינו בנגידא דקילא משמת' כנ"ל לדברי הטור אלו אליבא דכ"ע דרב ונהרדעי לא פליגי אלא אם כבר עבר מעשה הגט שאנסוהו ונשמע שמסר מודעא ואפי' כפוהו לבטלה ואנו רוצים לענשו על מה שעבר בזה אמרו דינו אח"כ בנגידא לרב ולנהרדעי לא כלום אבל כאן מיירי הטור בשעת הכפייה שיגרש איך יתנהגו עמו בענין נתינת הגט אם כבר מסר מודעא וצריך לכופו לבטלה בזה אמר דהכפייה תהיה אפי' ע"י שמתא וכל מידי דחמירי' טפי עבדינן ליה כדי שיבטל המודעא כי כל הכפיו' שבעול' עושין לו כדי שיגרש כדין זהו נ"ל פשוט ובדרישה האריך מאד ובמה שזכרתי א"צ לשום דבר עוד בזה:

ח **מי שמסר מודעא כו'** זה דעת רב בגמרא דאמרינן רב מנגיד אמאן דמסר מודעא אגיטא ונהרדעי פליגי וס"ל דלא מנגדינן אלא מאן דמקדש בביאה וסעיף זה הוא לשון רמב"ם בפ"ו והוא פסק כרב וכמ"ש בשמו בסי' כ"ו לענין קידוש בלא שידוכין אבל סיים שם בשם הרא"ש דפוסק כנהרדעי ולא מנגדינן אמקדש בלא שידוכין ממילא ה"נ כאן לענין מוסר מודעא דלא מנגדינן ומ"ש הטור בסמוך דמשמתינן ליה כבר פרשנו על הנכון בסמוך דשם לא מיירי בדרך עונש על שעבר אלא דרך כפייה לקיים מצות חכמים ורמ"א הביא בסי' כ"ו דעת הרא"ש וכתב שם שלא ראה מימיו שהכו על מקדש בלא שידוכין וא"כ קשה עליו תרתי חדא דגם כאן היה לו להבי' דעת הרא"ש בשם י"א דאין מכין אותו דחד טעמא להו שנית שכתב כאן ואפי' ביטל המודעא משמתינן ליה דיש לחוש שמא איכא והיא דעת התי' בפי' דברי רב במ"ש ב"י ולהרא"ש לא קי"ל כרב ואע"ג דבתשו' הרא"ש כלל נ"ג שמביא ב"י משמע דס"ל כרב אין מזה ראיה דהתם אמר לפי דעת הדיינים שמביא שם דהוו ס"ל כרב וחיזק ידם שם אבל לא משורת הדין הוא דהוא ס"ל כנהרדעי כמ"ש ב"י לענין החילוק שבין נגידא לשמתא בזה ממילא ה"ה נמי לענין דאפי' נגידא ליכא למאי דפסק הוא כנהרדעי וא"כ הג"ה זו אינה אליבא דהלכת' לדידן מחמת ההיא דסי' כ"ו ועיין במ"ש סי' קמ"א סעיף ס"ד דניחא גם כאן להלקותו אלא דמ"ש הטור כאן דמשמתינן ליה צ"ל כמו שזכרנו:

ט ואע"פ כן פסלה מן הכהונה כ"כ הטור וז"ל אינו גט להתירה פסלה מיהא מכהונה עכ"ל ונ"ל דה"ה נמי שיש לה עוד חומרא דאם קדשה אחר שצריכה ממנו גט מדרבנן

דהא אמרי' במסקנא בפ' המגרש דרב משרשיא בדותא היא ועכו"ם לאו בני עשוי נינהו אלא כיון שזה חייב לגרש לפי הדין אע"פ שנעשה ע"י עכו"ם ולאו מידי הוא מ"מ גזרינן אטו כדין דישראל כמו שפירש"י גזור ביה רבנן לפסול בכהונה משום דמחליף בכדין ישראל דאתו למימר ישראל שעושהו כדין לא פסול וההיא גיטא מעליא הוא א"כ ה"ה לענין שצריכה גט משני לכתחילה דאתי למחליף בכדין דישראל אלא שיש חילוק דשאני חומרא דפסול כהונה דמצינו טעם אח' שאפי' במידי דאינו גט כלל אפילו לחומרא דהיינו במגרשה ואמר לה הרי את מגורשת ואי אתה מותרת לכל אדם דמ"מ הוי ריח הגט ופסולה לכהונה כדאיתא בסי' ו' ע"כ גם בזה החמירו לגזור בו אטו כדין ישראל משא"כ בשאר חומרות דלא מצינו בהם רק במידי שיש צד לומר דהוה כן מעיקר הדין לא גזרו בהן כאן כיון דלא הוי גט כלל דעכו"ם לאו בני עשוי נינהו וע"כ אם קידשה אחר א"צ גט משני ולענין מעשה צ"ע בזה:

סימן קלה

א **אין חוששין לו שהחליפו דלא חשדין ליה שיקלקלנה:**

ב ואם הגט בידו פי' לאחר שנתן הגט בלא קריאה לפניו אמר שהחליפו ומראה דגט בידו נאמן ולא תינשא:

ג מאחר שלא קראו אותו תכף בזה מתורץ קושי' ב"י שהקשה על מ"ש ה"ר ירוחם ואם לא קראוהו כלל לא תנשא ואם ניסת לא תצא ואם לא קראוהו כלל ונשרף או נאבד צריכה גט אחר כו' עכ"ל דהא גם ברישא צ"ל דנאבד דאי יוצא מתחת ידה הרי קורין אותו עכשיו וא"כ דבריו סותרין זא"ז ומתרץ ורמ"א דרישא מיירי שאחר הנתינה תכף לא היו קורין אותו אלא אחר זמן ע"כ לא תנשא לכתחלה ותמוה מה חילוק יש בין תכף או אח"כ ומה נקרא תכף ולי נראה דודאי רואין הגט תכף בידה וס"ל להר"י כמ"ש המרדכי בשם הר"מ מביאו ב"י בסמוך משום דבעינן דבשעת נתינה ידעו סהדי דהוה גט ואף שהב"י הביא שאר פוסקים דלא ס"ל כן מ"מ הר"י ס"ל כן ומו"ח ז"ל תי' דמיירי הרישא שהעידי מסירה מתו או הלכו למ"ה וכיון שהגט בידה ויש עליו עידי חתימה יש להקל טפי דלא תצא וקשה דא"כ לכתחלה תנשא כיון שיש עידי חתימה דהא ס"ל לה"ר ירוחם כהרי"ף דסגי בעידי חתימה לחוד כמ"ש ב"י בשמו בסי' קל"ג אלא ע"כ ליכא כאן עידי חתימה:

ד ויש חולקין נראה דנתכוין לדעת הטור דס"ל בלא קראוהו כלל דאם ניסת דלא תצא ואע"ג דהטור מסיק בסי' קל"ג דבעינן עכ"פ עידי מסירה מ"מ כאן היה עידי מסירה במה שראו המסירה שמסר לה שטר ואמר שהוא הגט ולא חשדינן לקלקלה כדלעיל:

ה נייר חלק התו' הקשו על מה דס"ד מעיקרא דהוה מגורשת ודאי וא"ת והיכא ס"ד דהוה מגורשת ודאי כיון שנראה שהוא נייר חלק ותירצו לחד תירוצא דמיירי דקראוהו ביה תרי מעיקרא ועיילי' לידיה ואפקיה דלא חיישי' לחילופא והקשה מו"ח ז"ל דאפי' אי בדקיניה ולא פליט ניחוש שמא בשעת נפילה היו נפלטות וקראוהו ושמא לא נבלעו אלא אחר הנתינה ואמאי אין כאן חשש גירושין וצ"ע עכ"ל ולק"מ דהתוס' לא כתבו דמיירי בקראוהו אלא לפי הס"ד מעיקרא דמגורשת ודאי אבל לפי המסקנא דשמואל חיישי' קאמר דהיינו אי פליט לא מיירי כלל משקראוהו תחלה אלא דדברי תו' צ"ע דלפי מה דס"ד מעיקרא דמיירי בקראוהו תחלה מאי פריך בגמרא מברייתא דשטר פסים כו' דלמא שאני הכא דקראוהו תחלה וזה צ"ע:

ו הרי זה ספק מגורשת הטעם דהשתא הוא דפליט ואפשר דבשע' נתינה היו בלועות ולא היה כ' וכתבו התו' ז"ל ונייר חלק דקאמר שמואל לא בשע' נתינה ראו שהוא נייר חלק דא"כ אפי' היה ודאי כתוב במי מילין אינו גט כיון דבשעת נתינה כבר נבלעו האותיות אלא שעה אחת נתינה כשיעור שהאותיות יכולות להבלע ראו שהיא נייר חלק ועי"ל דבשעת נתינה ראו מרחוק ודומה להם שהוא נייר חלק ושמא אם היו מעייני' היו האותיות ניכרים עכ"ל ודברים אלו ודאי צ"ל אף לפי המסקנא דהוה ספק מגורשת דאם היו רואים בבירור בשעת הנתינה שהיה שם נייר חלק אין שום סברא בעולם דתהוי אפי' ספק מגורשת ונלע"ד דעפ"ז נוכל לומר דאין כאן מחלוקת בין התו' להרשב"א לענין דינא דהב"י כ' דיש מחלוקת לענין אם לא בדק כלל דלהתו' איכא למיחש בזה ולהרשב"א אין חשש בזה ולפי מה שזכרנו שפיר נימא בענין אם אין בירור שהיה אז נייר חלק וכעין שזכרו התו' דאז יש חשש והרשב"א לא מיירי אלא בבירור נייר חלק בשעת הנתינה ודברי הטור כאן צ"ע שכ' אם לא בדקו כו' ה"ז ספק מגורשת ואח"כ כ' הרמ"ה ואם נשרף או נאבד קודם בדיקה אין חוששין כלל ושריא לכהונה עכ"ל וא"כ צ"ל דמ"ש תחלה להחמיר בלא נבדק כלל היינו שלא נאבד אלא שישנו ואינו רוצה לבדקו וזה ודאי תימא דע"כ הא דהוה ספק מגורשת הוא מטעם דשמא יש שם כתב דהיינו אם נבדקו יהיה פליט ויש ספק שמא לא היה פליט בשעת נתינה ואמאי לא ניחוש לזה באם נאבד הגט וע"כ לומר דהרמ"ה ס"ל (כהרשב"א) וה"ה אם לא נאבד ולא נבדוק וכמ"ש ב"י וחולק הרמ"ה על מה שנזכר קודם לזה ואע"פ שכתב הטור וכתב הרמ"ה ולא הרמ"ה כתב מ"מ הכרח הוא לפרש כן:

ז בד"א שלא קראוהו א"ל דהא בלא קראוהו כלל ונאבד ס"ל לטור דאם ניסת לא תצא ולמה הוי כאן ספק מגורשת באם יש מזונות הרבה דנאבד שאני דודאי יש סברא טובה

לומר שגט היה ונאבד דאין ריעותא לומר דלאו גט היה משא"כ כאן דאין גט כלל וצריך אתה לומר דעכברי שקלי ליה וזה רחוק קצת:

סימן קלו

א ולא אמר לה כלום ה"ז גט זה לשון הרמב"ם אלא הוסיף שם ה"ז גט כשר ובודאי לא בחנם הוסיף לשון זה מה שלא כתב כן בשאר דינים אלא כתב סתם הרי זה גט ולמה זכר כאן כשר נ"ל דהור' לנו הרמב"ם בזה דאפי' לכתחלה די בזה ובהקדמה ביארתי סוגיית הגמ' בפ"ק דקדושין ע"ז בטוב טעם ע"ש (דאיתא שם אפי' לא שמיע ליה) הא דאמר ר' הונא אמר שמואל הלכה כר' יוסי נמי לא יהא לו עסק עמהם (ופירש"י ותוספות כלומר אי שכיח או לא שכיח שיהא אדם נותן גיטין וקדושין לאשה ואינו מפרש ותימא לי על פירוש' דמאי מספקא ליה לרב יימר אי שכיח או לא שכיח הא ודאי הכל יודעים מה דהוא שכיח ומאי ספק שייך בזה ותו קשה טובא לשון התרצן דא"ל אין ה"נ מה שייך לומר בזה אין ה"נ לא היה לומר אלא נ"ל דהאי אפי' אינו לשון ספק כמו שפרש"י ותוספות אלא קושיא היא כמו שנבאר בס"ד דזה כלל הוא דבמקום ספק אזלינן לחומרא באיסור דאוריית' ואם כן בכ"מ שנזכר פלוגתא בענין גרושין לא תפסינן לומר דקי"ל לחומרא כמ"ד אינה מגורשת ואסור' לאחר די"ל איפכא תפסינן לחומרא לומר מגורשת לענין אם קדשה אחר שצריכה ממנו גט ואם כן פשיטא שהמתעסק בגט צריך שידע ההלכה על בוריה הלכה כמאן כיון דלכל אחד יש חומרא ויוכל לבא לידי קלקול אלא דכאן במה דפליגי רבי יוסי ורבי יהודה לענין לא פירש אלא נתן סתם משמע דאפילו לרב יהודה בדעבד הוה מגורשת אלא לכתחלה אמר שצריך לפרש לאפוקי מר יוסי דאמר אפי' לכתחלה דאל"כ מה נשתנה פלוגתא זו מכל הפלוגתות לענין גט דמר אמר מגורשת או מקודשת ומר אמר אינה מגורשת ולמה אמר' כאן דיו וכן ר' יהודא אומר צריך לפרש אלא ודאי דבדעבד אפילו ר' יהודה מודה דמגורשת או מקודשת אלא דרבי יוסי ס"ל אפילו לכתחלה די וא"צ לפרש דרבי יהודא ס"ל לכתחלה צריך לפרש ולכאורה לא איצטריך לרב יהודא אמר שמואל לפסוק הלכה כרבי יוסי דאין כאן קלקול כלל למי שירצה להחמיר כרבי יהודא דהא לא מחמיר אלא לכתחילה אלא דאפ"ה הוצרך לפסוק דא"צ חומרא אפילו לכתחילה וע"כ הקשה רב יימר (על הא דאמר רב יהודה) אמר שמואל כל מי שאינו יודע בטיב גיטין כו' דלשון בטיב מור' על ידיעה שאין חשש קלקול דאותן פלוגתות שיש בהם חשש קלקול איסור ערוה פשיטא שצריך לדעת ולא הוצרכה אזהרה זו כלל בעסק גיטין דודאי בכל ההוראות צריך למורה לדעת עיקר הפלוגתא דלא

יתיר איסור שיש בו חשש קלקול אלא דכאן בגיטין וקדושין הזהירו דאפי' מידי דאין בו חשש קלקול אם ילך לחומרא אפ"ה צריך לדעת זה ואם כן הא דפסק שמואל הלכה כר' יוסי לענין שיש להקל לכתחילה ממילא מאן דלא ידע האחד הלכה וירצה להחמיר כרבי יהודא לא יפה עושה ולא יתעסק בגיטין וע"ז היה קשה לרב יימר דאמאי נימא כך לדידך שאמרת בטיב גיטין וע"ז השיב לו רב אין ה"נ פי' דמה שאתה מתמי' על שצריך לידע הלכה כרבי יוסי ודאי צדיך לידע אפילו דבר זה היאך יעשה לכתחלה כנ"ל נכון ומשמיא אנהירינין לעייני בפי' זה וא"כ היה לו לרבינו לבעל הש"ע שלא לגרוע תיבת כשר שמוסיף הרמב"ם וכן בפ"ג דאישות לענין קדושין כתב הרמב"ם דיו והיא מקודשת שהוא כפל לשון אלא להורות דאפילו לכתחלה היא מקודשת בזה וכן לענין לכתחילה כמו שזכרנו בסי' כ"ז גבי קדושין כנ"ל נכון וברור בס"ד:

ב **צריך שיתננו כו'** הטור כתב וצריך שתדע בשעה שמקבלת גיטה שהיא גיטה ושהיא מקבלת אותו להתגרש בו אבל אב נותן לה בחזקת שהוא שטר חוב אינה מגורשת אלא אם כן יאמר לה אחר כך הרי זה גיטך או שיודיענו לעדים תחלה וכתב ב"י שלשון זה אינו מדויק שאע"פ שלא ידעה כן בשעה שקבלה הגט כיון שאומר לה אח"כ כו' והיה לו לב"י להקשות עוד מצד הלשון דכתב אבל אם נתן כו' שהרי גם ברישא אמר ה"ז גיטך דאל"כ במה תדע ממילא היה לו לכתוב ואם לא אמר בשעת נתינה יאמר אח"כ ובדרישה מפרש מ"ש הטור וצריך שתדע כו' מיירי בעסוקים באותו ענין כולי והוא דחוק ומו"ח ז"ל פירש דהטור לכתחלה ודעבד קאמר דלכתחלה צריך שיאמר בשעת נתינה ובדעבד מהני אפילו אחר נתינה ומ"ש הטור אבל אם נתנו פרושו אבל אסור לכתחלה אם לא יאמר בשעת הנתינה וכ"ז אינו שוה לי דהא אינה מגורשת אמר הטור דמשמע אפילו דעבד והנלע"ד דדברי הטור כך הם דאחת משתים בעינן או ידיעה בלא אמירה שלו דהיינו שהיא קוראת הגט או אמירה שלו ה"ז גיטיך ובזה הם חלוקים דאם הוא ע"י ידיעה שלה כמו שזכרנו צריך שתהיה בשעת נתינת הגט אבל אם אינה בשעת הנתינה לא מהני מה שתדע אח"כ אלא בעינן אמירה שלו דוקא דהיינו שיאמר לה או לעדים ובזה לשון הטור מתוקן ומסודר בלי גמגום כלל וא"ל למה כתב הטור אבל אם נתנו לה בחזקת שהוא ש"ח היה לו לומר אבל אם נתן לה סתם והיא לא ידעה הא ל"ק חדא דאורחא דמלתא קאמר דמשום הכי לא ידעה כיון שאמר שהוא שטר חוב ועוד דקא משמע לן דאפי' בזה שאמר שהוא שטר חוב מהני האמירה שלו אח"כ ותו נראה עיקר דמ"ש בגמ' כנסי ש"ח זה לאו דוקא שאומר כן בפי' אלא כל שהוא נותן סתם סבורה היא שנותן לה ש"ח בדרך כל אדם וכן מבואר בלשון הטור שכתב אם נתן לה בחזקת

שהו' ש"ח כו'. משמע שלא אמר כן בפי' משמעותו כאומר בפי' וטעמא דמלתא נ"ל ע"פ מ"ש התו' פרק הזורק (גיטין דף ע"ח) וז"ל שתדע שהיא מגורשת ולא תהא חוזרת דבעינן שיהא משלח' ואינה חוזרת עכ"ל נראה ביאור זה שצריך בשע' שלוחין דהיינו נתינת הגט בעינן שאינה חוזרת וע"כ יפה כתב הטור אם יודעת בשעת הנתינה שזהו גט דהיינו ע"י קריאה שלה הוא ודאי שפי' ואם אינה יודע' בעת הנתינה והוא לא אמר כלום אלא נתן סתם או שאמר כנסי ש"ח זה ממילא אין בשע' השלוחין משמע שאינה חוזרת ע"כ צריך שיאמר אחר כך ה"ז גיטיך ממילא יהיה אותו פעם שלוחין הגמורין וכן אם הוא אומר תחלה לעדים כן ממילא הוה בשעת הנתינה שפיר אינה חוזרת אלא שהיא לא ידעה עדיין עד שיגידו לה עדים אח"כ שהיו שם שלוחין גמורין משא"כ אם לא היתה קוראה הגט בשעת הנתינה והוא נותן סתם אלא שאח"כ היא קוראה ורואה שהוא גט אינה מגורשת כיון שבשעת הנתינה לא היתה נתינה גמורה בשום צד כן הוא מצד עיקר הדין אלא דע"צ היותר טוב כתב בריש הסימן שאמר הבעל בשעת הנתינה ה"ז גיטיך ואח"כ כ' הטור מה שהוא מעיקר הדין וצריך שתדע כולי וע"כ לפרש כן דאל"כ מה שייך וצריך שתדע כיון שכבר פסק שיאמר כן בפירוש כנ"ל נכון וברור פירוש דברי הטור בס"ד:

ג **אינו יכול לגרש אלא בפני האחר** בטור סיים שמא יכתוב הגט ויתננו לאשת האחר ששמו כשמו ויאסרנה על בעלה פירוש שעי"ז תינשא לאחר ואח"כ כשיתברר דלא הוה גט תצא מזה ומזה כמו דאיתא בס"ס קנ"א לענין טעות גט ושובר דתצא מזה ומזה ולא אמר כאן שיבוא לידי ממזרות דאין אנו חוששין אותו בזה דמה ריוח יהיה לו זה משא"כ באיסור על בעלה שהוא עושה לה כן מחמת איזה שנאה שיש לו עליה או על בעלה:

ד מ"מ יכתבו סימן במגרש אין זה אלא (לענין סימן אבל לגרש דוקא זה בפני זה א"צ והטעם) כתבנו בסימן קל"ב סעיף ד' ע"ש:

סימן קלז

א חוץ מפלוני או אלא דהנהו תרי לישנא הוויין שיורא ואנן בעינן ספר כריתות:

ב יטלנו ממנ' ואע"ג דבסי' קל"ו גבי כנסי שט"ח לא בעינן שיטול הגט ויחזור ויתן לה אלא אמר סגי שאני התם דלא קנתה הגט בשום דבר תחלה אבל כאן קנתה אותו תחלה להיפסל מן הכהונה כ"ה בפ' המגרש (גיטין דף פ"ד:)

ג ע"מ שלא תנשאי ממילא בזנות הותר' לו מאיסור אשת איש וקמ"ל דאפי' בלא תבעלי דאסר' לגמרי עליו אפ"ה הוי גט כיון שאין שיור אלא תנאי:

ד או ע"מ שלא תהיה מותרת לו כצ"ל והוא מדברי הטור וכתב עוד הרמ"ה ע"מ שלא תהיה מותרת לפלוני לא הוה גט ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל עכ"ל וצריך טעם לדברי הרמ"ה ובפרישׁ' נתן טעם לפי שאסרה עליו לכל דבר ואין זה צודק דכיון דקי"ל ע"מ הוי תנאי למה לא נימא דהתנאי מועיל גם בזה ונלע"ד דבשלמא לא תנשאי ולא תבעלי אמרי' דבשעת נתינת הגט ודאי מותרת אפי' לו אלא שמתנ' עמה שהיא לא תנשא ולא תבעל לו אח"כ שדבר זה תלוי ברצונ' והוא מתנה עמה שלא תתרצ' אח"כ לזה והוא תנאי גמור משא"כ באומר שלא תהיה מותרת לפלוני לא תלה מעשה דידה דהא אין היתר מכח מעשיה שלה דממילא היא מותרת אח"כ אלא ודאי דעל שעת הגט קאמר שהגט לא יתיר' לו וא"כ הוה שיור ולא תנאי וזה ודאי סברא נכונה וא"ל ממ"ש אח"כ הרי את מותרת לכל חוץ מפלוני כו' דהתם באמת שיורא גם בלאו הכי מכח שאומר חוץ אלא ששם עסקינן אם מועיל (חסר כמה תיבות לא אוכל לעמוד עליהם) דראוי לקבוע הלכה כדבר (חסר כמה תיבות לא אוכל לעמוד עליהם):

ה **חוץ מזנותיך** פי' דהאי דפסלינן דשיור היינו שיור במידי דאישות והיינו בנשואין אבל זנות לא א"ד כיון דעכ"פ שייר בביא' וצד אישות קרינן ביה וכן בהפרת נדרים הוה ספק אם מקרי זה צד אישות כיון דכתיב בקרא אשה יפירנו זה מבואר בגמרא וכן בירושת' דכתיב לשארו וירש אותה ובחנם כתב בפרישׁ' שיש כאן דוחק:

ו בשעה שמסר לה הגט בגמ' בעי אביי אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לראובן ושמעון מהו מי אמרינן מה דאסר שרא פירש"י דהדר א"ל קודם מסירה אף לראובן ושמעון ולא הוה שיור א"ד מה דאסר שרא ומה דשרי אסר פירש"י הפך תנאו לומר על ראובן ושמעון אני מתיר ותיאסר על הכל עכ"ל ולפ"ז הוה שיור גם באמירה השני' וממילא לא הוה גט ודבר זה שפירש"י דא"ל קודם מסירה הוא מוכרח בפשיטות דאי לא הדר עד אחר מסירה ודאי דבריו האחרונים ללא כלום נחשבים וממילא לא הוה גט כיון שבדבריו הראשונים אמר חוץ והוה שיור ובתשו' הרא"ש שמביא ב"י כ' וז"ל הך איבעי' מיירי דחזר ואמר קודם מסירת הגט לידה דאי אחר מסירת הגט מאי קאמר א"ד מאי דשרא אסר כיון דכבר בא הגט לידה לאו כל כמיני' לאוסר' למי שהתירה כבר עכ"ל ואיכא למתמי' טובא ע"ז בתרתי חדא למה לא הוכיח כן מתחלת הבעיא כמו שזכרנו וכמשמעות מדברי רש"י ותו מאי הוכיח ממ"ש א"ד מאי דשרא אסר דהא לפ"ז הוה שיור ולא שייך כאן שום איסור לשום אדם ולא היתר לשום אדם ונלע"ד דהרא"ש כתב זה אחר שראה דברי התוספות דכתבו דהך (בעיא מתוקמא) שפיר אף כרבנן וכתבו זה מדלא אמרו לרבי אליעזר (קמבעיא אלא ודאי לרבנן נמי) מתוקמא

והנה לכאורה (יש לפרש לרבנן הוה הבעיא הכי) דכיון שהדברים הראשונים אינם כלום והוא יכול ליטול ולחזור לה שנית בזה מספקא לי אם אמר בפעם השנית לראובן ושמעון אי מהני כמו שאם היה אומר הרי את מותרת לכל אדם באותה שעה כי מה דאסר תחלה שרא עכשיו א"ד שמהפך דבריו ולא הוה גט כלל דהוא שיור גם בפעם השנית ולרבי אליעזר הוה הבעיא בענין דלשני צדדין הוה גט דחוץ דהוא שיור הוא גט כשר אליביה אלא דמספקא ליה בענין השיור עצמו היאך יהיה אם נאמר דלראובן ושמעון ג"כ מותר א"ד לראובן ושמעון מותר ולכולי עלמא אסור ומזה הוכיח הרא"ש דכיון דהבעיא היא עכ"פ אליבא דר' אליעזר וגם בהצד השני היה גט ונשאר אסור' למי שהיא מותרת לכתחלה וזה אין לו כח כיון שהיה מותר מתחלה בשעת נתינת הגט והגט הוא כשר במה יוכל לאסור לאח"כ וא"כ לא מצי למידק מתחלת הבעיא במ"ש מה דאסר שרא דשם יש שפיר לומר דגם אחר המסירה יש לו כח להתיר מה שאסר מתחלה ושייך עכשיו מוסיף על המסירה ומתיר גם האיסור דהא אינו עיקר נתינת הגט דמתחלה דהא מיירי שהוא נוטלו ממנה וחוזר ונתנו לה דהא גם לרבנן היה מהני עכ"פ המסירה הראשונה לענין פסול כהונה כדלעיל ואפ"ה מהני נטילה וחזרה שנית לענין כ"ע ה"ה לר' אליעזר לענין מי שהוא לו אסור (ולכן דייק מה דשרא אסור איך יוכל לאסור מה שהתיר כבר) אלא ע"כ צ"ל דפי' הבעיא לר' אליעזר הוא בשעת מסירת הגט מעיקרא וא"כ ה"ה לרבנן דוקא בענין זה הוה ספיקא אבל אם חזר אחר המסירה הראשונה אף ע"פ שנטלה ממנה ונותנו שנית לא מהני מה שאמר אז לראובן ולשמעון כי אין לו צירוף למה שאמר בתחלה כיון דדבריו הראשונים לא היה בהם ממש והיה כלא היו ממילא ודאי מ"ש בסוף לראובן ושמעון ודאי דוקא להם מותר ולכ"ע אסור והוה שיור ואינו גט בודאי כנ"ל נכון כוונת הרא"ש וגם מה שזכרנו לענין דינא:

ז אף לשמעון ה"ז ספק מגורשת כיון דהוא בעיא דלא איפשטא וזה דעת הטור לא כרמב"ם דפסק כבעיא דאשונה דהיינו חוץ מראובן ושמעון דהוה ודאי גירושין והיינו כאת"ל בגמרא והקשה בדרישׁ' דהא הטור רגיל כמה פעמים לפסוק כאת"ל כגון בטור זה סי' ע"ה קכ"ב וכמה דוכת' ומו"ח ז"ל חילק בין את"ל לאת"ל דהיינו אם היה אפשר לומר את"ל אפכא ובח"מ סימן שמ"ו הביא ב"י דברי הרא"ש שכ' שהגאונים פוסקים ככל את"ל ושם תמה ב"י על הטור שהוא עצמו פוסק ג"כ כאת"ל ונראה דהטור לא החליט לפסוק כאת"ל אלא במקומות שהיה מסתבר לו לפסוק כן:

סימן קלח

א **על** בטור כ' נתינתו צריך שתהא מידו ממש או מיד שלוחו אבל קבלתה א"צ שתקבלנו בידה ממש אלא לרשותה מדלא כתיב ונתן לה אלא בידה דרשינן לרשותה עכ"ל משמע מידה מרבינן רשותה וק' דבבריי' לא אמרינן כן דת"ר ונתן בידה א"ל אלא ידה גגה כו' מנין ת"ל ונתן מ"מ ופירש"י ת"ל ונתן מ"מ ודרשי' ליה באנפי נפשיה מדלא כתיב ובידה יתננו משמע נתינה כל דהו וידה דכתב רחמנא בעינן דומיא דידה דמשתמר לדעת' עכ"ל א"כ משמע דידה מורה ממש ידה אלא מונתן מרבינן רשותה שלא כדברי רבינו הטור וזה הקשה גם בב"י ותירץ דלרבינו הטור ה"ק דאי כתיב ונתן לה לא הוה דרשינן מ"מ משום דמשמע לה ממש ולא משתמע כלל לרשות' אבל השתא דכתיב ידה משמע נמי רשותה כדכתיב ויקח את כל ארצו מידו עכ"ל ותמהני על הרב בזה דאשתמטתיה סוגיא שלימה דפרק הזהב (בבא מציעא דף מ"ו) דמקשינן הך דמכל ארצו מידו דמשמע רשותו אהך ברייתא טעמא דכתב רחמנא ונתן הא לאו הכי ה"א כל היכא דכתיב ידו ידו ממש ומשנינן כו'. היכא דכתיב ידו ידו ממש ושאני התם גבי ויקח את כל ארצו מידו דא"א לומר בענין אחר ש"מ דמכח ונתן אנו מפרשים דידה הוא רשותה וזה הפך מדברי הרב ב"י שכתב דילפותא דברייתא הוא מבידה כיון דמשמע נמי רשותה וגם מהך ברייתא גופה מוכח דלאו מבידה מרבינן דא"כ אין שום התחלה למ"ש אין לי אלא בידה גגה כו' מנין דהא בידה משמע נמי רשותה לפי דבריו ונלע"ד דלא זה הדרך בדברי ר' הטור דמ"ש רש"י מדלא כתיב ובידה יתננו צריך להכין פי' דלכאורה קשה דכל הדרשות דרשינן מכח יתור שיש בתורה שהיה אפשר לכתוב פחות ממ"ש הכתוב וכאן אנו מוכיחים מדלא האריכה התורה לכתוב ובידה יתננו אלא ודאי כוונת רש"י דכל שאנו מפרשים דונתן דבוק עם בידה ודאי ה"א נתינה בידה ממש בעינן אלא דאנו רואין שאין כאן דביקות דא"כ היה לו לכתוב ובידה יתננו דזה הלשון של יתננו הוא שייך לדבקות וכן אם היה כתוב ויתננו בידה הוה נמי דביקות וחדא מנייהו נקט רש"י אבל לשון ונתן אינה מורה על דביקות אלא תיבה מוכרחת בפני עצמה כאלו הנתינה אינה שייך כלל לבידה וא"צ לידה אלא לרשותה ובידה דכ' רחמנא להורות על רשותה משתמר לדעתה ורבינו הטור נמי ס"ל כרש"י אלא דהוסיף עוד שיש עוד להקשות נהי דונתן הוא אינו דבק וא"צ לידה מ"מ מנלן רשותה דלמא קמ"ל דצריך ליתנו עכ"פ לאחד משאר איבריה או לתחוב על גופה תחת בגדה אבל עכ"פ גופה דוקא בעי' וגם בזה שייך לדרוש ידה על משתמר לדעתה דהיינו שיתננו על גופה במקום המשתמר לדעתה ודבר זה תירץ רבינו הטור דא"כ היה לו לכתוב ונתן לה דהוה משמע לגופה דוקא וגם בידה היה לכתוב משום

משתמר לדעתה ומדלא כתיב לה ש"מ דונתן קאי אפי' שלא על גופה כלל אלא לרשותה וזהו שכ' רבינו דנתינתו צריך שתהא מידו ממש פי' אפי' מגופו כמו דכ' אח"כ אם סייע בנטילתו ולא כתב ל' ממש אלא לאפוקי רשותו דל"מ אבל קבלתה מהני רשותה והדר קאמר מנלן רשותה דלמא אע"ג דל"צ ידה ממש כיון דאינו דבוק לבידה כמ"ש בפרש"י מ"מ אימא לך דעכ"פ על גופה בעי' לזה תירץ מדלא אמר ג"כ ונתן לה אלא בידה פי' בידה לחוד כתיב אחר ונתן ש"מ דהך מלתא שאינו דבוק לבידה כולל אפי' רשותה וז"ש הטור ודרשינן מרשותה פי' שדרשינן ונתן על רשותה זה נ"ל נכון והוא כפתור ופרח:

ב והיא לקחה אותו בצד השני בהזורק איתא א"ר חסדא גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת וכתבו התוס' נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה ולאחר שנתן הגט בידה קפצה ידה דא"כ אפילו אינו יכול להביאו אצלו אינה מגורשת כיון דבשעת נתינה היה יכול להביאו אצלו ומה שקפצה ידה אח"כ זה אינו עושה הבעל אלא היא וה"ל כטלי גיטך מע"ג קרקע ואינו גט אלא נראה לר"י דמיירי שכבר היתה ידה קפוצה ותחב הגט לידה אם תחב כ"כ בחוזק עד שאינו יכול להביא אצלו מגורשת ור"ת מפרש דבידו פתוחה מיירי שפיר ואם אינו יכול להביאו היינו כשהגט כבד ואם ימשך המשיחה אצלו תנתק המשיחה וצריך ליזהר שתהא ידה פתוחה עד שיניח כל הגט בידה דאם תקפוץ ידה בעוד שהוא אוחז ראש הגט בידו לא הוי גט דהוה כמו גט בידה ומשיחה בידו ונראה דכשר דלא גרע מערק לה חרצי' ושלפתו דהוה גט אע"ג דבידו הבעל להדק מתניו שלא תטול והמחמיר תע"ב עכ"ל ביאור דבריהם הוא דלכאורה י"ל הך דרב חסדא באם יכולה לנתק היינו שלא קפצה ידה בחוזק אבל אם קפצה ידה בחזקה הוה אינו יכול לנתק ודחי פי' זה דא"כ קשה הרי תליא מלתא בקפיצתה ואנן בתר נתינה אזלי' שהיא עשיה דידיה דבאותה פעם צריך שיהיה לא יוכל לנתק ע"כ כר"י דהיתה ידה קפוצה כבר והוא תחב כחוזק א"כ הכל תלוי כעשיי' דידי' וכן ס"ל לר"ת דקפיצתה אח"כ לא מהני אלא דהוא מפרש הפשט דמיירי בידה פתוחה והדבר תלוי במשיחה אם לא תנתק מחמת שהיא דקה והגט כבד ועפ"ז שבין לר"י ובין לר"ת לא הוי גט כשהמשיחה בידו ואינו יכול להביאו מחמת שאחר הנתינה קפצה ידה ע"כ צריך ליזהר הנותן גט ליד אשתו אע"פ שאין שם משיחה מ"מ יזהר שתהא ידה פתוחה עד שיניח כל הגט לידה דאם יאחוז בראש הגט בשעה שקפצה ידה א"כ לא הוה נתינה מועיל כ"ז שלא קפצה דהרי הגט בידו עדיין בקצה האחד והקפיצה שלה אח"כ אינו אע"פ שהוא מניחו אצלה ומ"ש התוס' אח"כ ונראה דכשר יש לכאורה לפרש דלא קאי רק אסיפא במ"ש וצריך ליזהר כו' דהיינו אכל נותן גט לאשה דא"צ

ליזהר מקפיצתה סודם שיניח כל הגט בידה דעכ"פ לא גרע מערק לה חרציה אבל לענין משיחה בידו דנקטו ברישא ע"ז לא אמרו התו' אלא דכשר קי"ל כר"י ור"ת דפסלו באם קפיצתה מבטלת הנתיקה אצלו וכן משמע מדברי הטור שהכשיר באוחז הגט ופוסל במשיחה וקפיצתה מבטלת הנתיקה אלא דקשה ע"ז טובא דא"כ קשה דברי ר"י אהדדי דבתו' נשארו דברי ר"י כר"ת דפסול בקפיצתה מבטלת והרא"ש והטור הביאו בשם ר"י דמכשיר בקפיצתה מבטלת וחולק על ר"ת דפוסל ותו דבאמת אין חילוק בעולם בין אוחז גט לקפיצה מבטלת דמ"ש ב"י וז"ל ואע"פ שכתבתי שהרא"ש מכשיר באוחז הגט בראש א' כו' שאני התם שהניח הגט בידו אבל הכא שעדיין המשיחה בידו לא גמר הנתינה כו' עכ"ל דבר זה הוא אינו באמת דודאי אותו דין דמשיחה בידו לא מיירי שלא הניח המשיחה עד שבא לב"ד אלא תכף שקפצה ידה מניח המשיחה דעד מתי יאחזנה שתתלה בו ביטול הגט א"ו שאחר הקפיצה מניח הוא המשיחה ואינה מגורשת כיון שבשעת הקפיצה בהתחלה היתה המשיחה בידו ויכול להביאו וכ"ש הוא אם אוחז ראש הגט עצמו בידו בהתחלת הקפיצה וכ"כ ב"י עצמו אח"כ בשם התוס' דאלו תרווייהו שוין הם וכן מבואר בהדיא בדברי הרשב"א שמביא ב"י שמביא תחלה דר"ת פוסל בדין משיחה בידו והיא קפצה ידה אבל ר"י מכשיר כיון שנתנו לידה וקפצה ידה מרצונו כו' וסיים ואעפ"כ הורה ר"י להחמיר כדברי ר"פ והצריך לתת הגט בידה פתוחה שהבעל גומר הנתינה לגמרי כו' הרי דלר"ת הפוסל במשיחה בידו וקפצה ידה פוסל ג"כ באוחז הגט שהרי למד חומרא זו מדין משיחה אלא הדבר ברור כמ"ש התוס' ונראה דכשר קאי גם אירשא דהיינו שמה שפוסל ר"י המשיחה וקפצה ידה ומזה נלמד לאוחז הגט בראשו מן הכל חזר ר"י והכשיר דלא גרע מערק לה חרצי' וע"כ שפיר כתבו הפוסקים בשם ר"י להכשיר המשיחה וקפצה ידה דהיינו מ"ש התוס' ונראה דכשר כו' דסתם תו' היינו ר"י וא"כ יפה הקשה ב"י על הטור דמכשיר באוחז הגט בראש אחד ואח"כ מסיק בשם הרא"ש לפסול במשיחה בידו והיא קפצה ידה כר"ת והניח בצ"ע ומו"ח ז"ל כתב על קושית ב"י דאינו קושיא דדוקא בהניח גט בידה לאחר שתקפוץ ידיה לא הוה גט אבל באוחז בראש א' ומושיט לה והיא לקחתו הוה נתינה מידו לידה והוא קירב אלי' וסייע בנטילתו ול"ד לגט בידה ומשיחה בידו אלא כדרמי אוכלא לדנא כו' עכ"ל וכבר הוכחנו דשוין ממש הם ודבוקים כצמיד פתיל דאין שייך כאן באוחז הגט סייע בנטילתו במה שהוא אוחז בנחת בראש האחד בכל זה אינו מקרי סיוע לנטילה אלא מניח מקום שתוכל ליטלו ואינו מונע הנטילה ממנה ולא עדיף כלל ממשיחה בידו וקפצה ידו כמו שהוכחנו גם מ"ש דבהניח הגט בידה לאחר שתקפוץ ידיה לא הוה גט בודאי יש כאן

ט"ס דהא בזה הוה גט מעלי' כמ"ש התוס' לעיל לפי' ר"י וכדי לתרץ דברי הטור מקושיות ב"י נלע"ד שהטור הכריע בדין אוחז הגט בראשו דכשר דכיון שהיא מתכוין שתטלו ממילא הוה קפיצתו ברצון הבעל ושפיר מהני משא"כ במשיחה בידו דבזה מגלה דעתו דאין לבו שלם לגרש וע"כ קשר משיחה בגט ואוחז המשיחה בידו להראות שאם תרצה לקפוץ ידיה יחזור ויקחנו אלא שהיא ממהרת לקפוץ קודם שחזר למשוך המשיחה אצלו ונראה לתרץ ג"כ מה שהקשה למה הצריך הטור בתוחב הגט תחת חגורתו דבעי' תרתי דהיינו קירב עצמו ומסייע בנטילתו כמ"ש בסעיף א' כאן וגבי אוחז בראש הגט אין שם כי אם קירב עצמו ולא סייע בנטילתו ותירץ ה"מ היכא דצריכה לתרתי אבל אם א"צ סיוע לנטילתו כגון שקירב הגט אצלה סגי עכ"ל ולכאורה אין ביאור לזה דמאי שנא אבל נראה כוונתו דבנותן הגט בידה כדרך כל הארץ ביד ע"כ סגי בקירוב לחוד משא"כ בתוחב תחת חגורתו שלא הוה דרך נתינה צריך תרתי דוקא כנ"ל לישב דברי הטור אע"ג דמשאר פוסקים לא משמע כן ומ"ש רמ"א כאן וכ"ז לא מיירי אלא שקפצה בלא רצון הבעל אבל אם הבעל מצוה כו' לא ירדתי לסוף דעתו דאמירה שלו לא מעלה ולא מוריד דאף בלא אמר כלום אנו רואין שהוא מרוצה בכך שהרי מקרב עצמו אליה ואם זה אינו מועיל לא תועיל גם האמירה דהוה כאומר טלי גיטך מעל גבי קרקע גם מה שכתב רמ"א ואפילו הושיט כו' נראה דלא אמר אלא בדעבד הוה אבל לכתחלה חלילה לעשות כן אלא לא תקפוץ ידה אלא עד שיצא כל הגט מידו דהא מסיק ר"י להחמיר כמ"ש התוס' ורשב"א בב"י בשמו ואפי' בדעבד נראה דלא הוי גט אלא לחומרא כנלע"ד:

ג אין צריך לחזור וליטלו הטעם דלא קנתה הגט כלל לשום דבר וכ"ש לעיל ר"ס קל"ז:

ד **אפי' אמר לעדים כו'** אע"ג שבסעיף שאח"ז בנכסי ש"ה מועיל אמירתו לעדים נ"ל החילוק דהתם יש כאן נתינה גמורה אלא שמחוסרת ידיעה מה נותן לה ע"כ מהני מה שהעדים יגלו לה אח"כ משא"כ כאן במשנה דלא הוה נתינה כלל דלאו בת גירושין היא ע"כ ל"מ אמירה לעדים אלא דוקא אומר לה אח"כ ה"ז גיטך דזה הוה במקום נתינה כיון שהוא בידה בעת ההיא:

ה וכן אם נפל מידה והיא ישנה משמע דבנעור' ונפל מידה הוה גט נראה פשוט דהיינו אחר שהחזיק' בו קצת זמן אבל אם בשעת נתינה תכף נפל מידה ה"ל כלא נתן כלל אפילו בנעורה ואמירתו ה"ז גיטך ה"ל כאומר טול גיטך מן הקרקע אלא צריך ליתן שנית ולומר ה"ז גיטך ועיין לקמן סי' קל"ט סעיף י"ד בהג"ה:

ו גיטה בחצרה דחצרה מידה אתרבי וזו אין לה יד כיון שהיא ישינה:

ז ה"ז ספק מגורשת הטעם דכשאומר שלא בפניה אמרינן דמ"ש כנסי שט"ח אמר כן מחמת כיסופא הוא אבל לא בטלי' לגט אבל אם אומר לעדים בפניה הרי לית ליה כיסופא א"כ מ"ש כנסי ש"ח הוא ביטול לגט וכל כה"ג עבדינן לחומרא וצריכא ממנו גט שני ואם קיבלה קידושין מאחר צריכה גט מזה ומזה כ"ל הטור בשם הרמ"ה ונסתפק ב"י אם נאמר דס"ל להרמ"ה כדברי האומרים שיכול לבטל הגט הכתוב שלא יוכל לגרש בו אח"כ דאל"כ ל"ל גט שני יאמר לה הא גיטך כמו גבי ישינה או נימא דכל שצריך לומר לה יהא גיטך גט שני קרי לה והנה הגם שהדברים אלו יצאו מפי הרמ"ה וכתב המלך אין להשיב מ"מ לא אמנע מלהקשות מה שקשה לע"ד דאיתא בפ' הניזקין (גיטין דף נ"ה) אמר רבא מעדות של ר' יוחנן בן גודגדא אנו למדין אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה ואמר לה כנסי ש"ח זה ה"ז מגורשת פשיטא מ"ד כיון דאמר כנסי שט"ח זה בטולי בטליה קמ"ל אם איתא דבטליה לעדים הוה אמר להו והאי דאמר הכי משום כסופא וצריך להבין הפשט במ"ש אם איתא לעדים הוה אמר להו למה הוצרך לזה הא ודאי איכא הוכחה טובה דאם נתכוין לבטלו היה לו שלא ליתן כלל הגט ותו מאי הוכחה מדלא אמר לעדים את הביטול דאימא אחר אמירתו לעדים נתחרט וביטל את הגט ופשוט דביאור הפשט באופן דאותן עדים שאמר להו תחלה הן הן עדי המסירה שמסר הגט בפניהם ואח"כ כשאומר כנסי ש"ח בשעת מסירת הגט אפשר שבתחלת המסירה היה בדעתו לגרשה גט גמור ותוך כדי דבור חזר והפך דבריו ואמר כנסי ש"ח ובזה בטליה לגט קמ"ל דכל מבטל גט דרכו לומד הביטול בפני עדים וכאן שהיו אותן העדים שייחד תחלה אותם היה לו לומר הביטול לפניהם ג"כ ומה לו לומר הביטול להאשה אלא ודאי דאין כאן ביטול אלא מחמת כיסופא אמר כן כנ"ל הפשט ואיך שיהיה אנו רואין מן הגמרא (דלא אמרי') דלא בטלו אף שיש סברא דכיסופא אלא כיון שיש לנו הוכחה מדלא אמר כן בפני עדים על כרחך מוכרח אתה לומר דאמר כן מחמת כיסופא והוכחה זו ישנה גם כן באומר תחלה לעדים בפניה דאם איתא דבטלה היה לו לבטל בפני העדים אלא ודאי דאין כאן ביטול ותו דהא יש עוד טעם למה אמר כן דהיינו שהיה ירא שלא תקבלנו כמ"ש הטור בסי' זה בסמוך אלא מפני הבושה או שהיה ירא כו' וא"כ יש כאן הוכחה מה דלא אמר הביטול בפני עדים ש"מ דלא בטלי' והא דאמר כנסי שט"ח שהיה ירא שלא תקבלנו כיון ששמעה שאמר כן תחלה בפניה בפני עדים ראו גט שאני נותן לה ולא תרצה לקבלו ע"כ אמר לה כנסי ש"ח ואין כאן ביטול לגמרי ועכ"פ צ"ל דהרמ"ה לא ס"ל הך מלתא שירא שלא תקבלנו אלא הטעם דכיסופא לחו' וא"כ צ"ע היטב על הטור

שס"ל גם טעם זה וא"כ אין מקום לרברי הרמ"ה לו' שיש כאן ביטול וכגון זה צריך לפני ולפני' וליישב הדברים:

ח **זכי בש"ה זה כו'** הטעם כיון דעכ"פ זכתה בזה הגט לצור ע"פ צלוחית ע"כ בעינן שיחזור ויתננו לה ודמיא למ"ש ר"ס קל"ז לענין חוץ מפלוני:

סימן קלט

א **הגט בחצרה** פי' חצר של נכסי מלוג ואע"ג מה שקנתה אשה קנה בעלה נמצא דלא הוה חצרה מ"מ גיטה וידה באין כא' דבאותו פעם שמגרשה אין לו זכות עוד בנכסי מלוג שלה וע"כ קנתה מכח חצרה:

ב בחצרה והוא משתמר לדעתה צריך להבין הך לדעתה מה פירושו בגמ' פ' הזורק איתא אמר עולא והוא שעומדת בצד ביתה ובצד חצרה רב אושעיא אמר אפילו היא בטבריא וחצרה בציפורי מגורשת ופרכינן ותנן והיא בתוך ביתה ובתוך חצרה ה"ק והוה כמו שהיה בתוך חצרה דכיון דחצר משתמרת לדעתה היא מתגרשת ופרש"י כאלו היא בתוך ביתה וחצרה ומאי היא דבעי' דתיהוי חצר המשתמרת לדעתה כלומר על פיה וצוי' לאפוקי הא דאמרי' לקמן נתן גט ביד עבדה נעור אינה מגורשת דה"ל חצר המשתמר שלא מדעתה שהוא משמר עצמה מדעתו עכ"ל ופשוט דעולא ס"ל ג"כ דבעי' משתמר לדעתה אלא דס"ל דבעי' ג"כ שתהא סמוכה היא עצמה דיליף לה מידה דהיינו סמוכה והלכה כעולא דבעי' תרווייהו וא"כ פי' משתמר לדעתה היינו שאין לשום אחר השלטה וכח באותה חצר כ"א היא לבדה אבל אין הפי' שהיא מדעתה תהי' שומרת שם דהא לרב אושעיא היא בעיר אחרת ואפ"ה קרי לה משתמר' לדעתה אלא ודאי דלענין כח וזכות קאמר שאין לא' חלק שם ואם יש לאחר חלק שם הוה כמו עבדו נעור דנקט רש"י כיון שהוא יש לו כח על עצמו וכן מתפרשים דברי הטור דהיינו נמי כמו שהעתיק סעיף זה כאן שהיא עומדת בחצרה והיא משתמר לדעתה אבל אם אינה עומדת שם כו' התחיל בתרתי וסיים בחדא דהיינו (דהיה לו) לו' או אם אינה משתמרת לדעתה והיא עומדת שם דאינו גט אלא דא"צ להזכיר זה כיון דנקט לשון חצרה ממילא בכלל זה שאין לאחר זכות בחצרה ותחלה לא נקטי' אלא לפרושי מה דאמר שעומדת בחצרה דהמשמעות הוא שאין לזרים חלק עמה בחצר ההוא כתבתי כל זה לפי שפי' ב"י דברי הטור בלשון זה דחצר המשמרת לדעתה לאפוקי אם הוא חצר גדול שכשהיא עומדת במזרחו אין מערבו משתמר לדעתה וזרק לה במערבו דאינו גט ובדרישה הביא דברי ב"י וכתב שמוכרח בדברי הטור שיש כאן ב' פירושים על משתמר לדעתה הא' כפרש"י שזכרתי ופירוש ב"י

דאי פרש"י לחוד למה לו לטור לכתוב והוא משתמר כו' והא היא עצמה עומדת שם עכ"ל ובמחילה מכבוד הרבנים הגדולים האלו שלא עיינו כראוי שהם מפרשים לדעתה דהיינו שהיא תשמור בעצמה שם ודבר זה בטל דהא לשון זה עצמו איתא בגמרא לרב אושעיא ואיהו ס"ל אפילו היא בעיר אחרת מועיל כל שהחצר משתמר לדעתה אלא הדברים ברורים כמו שזכרנו ולא משגחינן בחצר גדול או קטן אלא כל החצרות שוות דאם אין כח לשום אדם באותו חצר מהני לרב אושעיא אפילו היא בעיר אחרת ולעולא דקי"ל כוותיה צריך שתהא עומדת גם כן שם ואז הוה גט גמור אפילו אם החצר גדול מאוד והגט מונח בקצה השני ולא דקו הני רבנן בהא מלתא:

ג ואחר כך בא שם כצ"ל:

ד עד שתטלנו משם א"ל דהוה כאומר טלי גיטיך מע"ג קרקע כיון דמה שהיה מונח בחצרה כבר ה"ל כמונח ברה"ר וא"כ צריך דוקא שיחזור ויטול ויתננו לה דמריה דהאי דינא הוא הרמ"ה דס"ל דכיון שלא עמדה בחצרה לא הוי אפי' ריח גט ומותר' לכהן. (דברי המגיה. נראה פירו' דה"ק דא"ל שלא יועיל מה שהיא נוטלת בעצמה רק צריך דוקא שיטול הוא ויתננה לה כמו בטלי מע"ג קרקע לזה אמר דזה אינו דרמ"ה ס"ל דוקא בלא עמדה בחצרה לא הוי גט ומותרת לכהן אבל בעמדה ודאי הוי גט א"כ לא דמי כלל לאומר טלי מע"ג קרקע דלא מהני אפי' עמדה לכן בלא עמדה בחצרה ובאה אח"כ א"צ שיטול ויחזור ויתננו לה כיון דלא הוי אפי' ריח הגט ולא קנתה כלל וכמו שמחלק ר"ס קל"ז לכן מהני מה שתטלנו היא והוא אומר ה"ז גיטין דזה הוא במקום נתינה כמ"ש הט"ז סימן קל"ח סעיף ג' ועיין ב"ח עכד"ה) וא"כ לפמ"ש הש"ע בסעיף ג' דבאינה עומדת שם הוה ספק מגורש' וא"כ אסורה בודאי לכהונה ומהני הנתינה לחצרה וצריך לחזור וליטלו וליתנה כמ"ש ר"ס קל"ז החילוק בזה ואיכא למידק על הרמ"ה דכ' או עד שיטלנו משם וכו' כמו שהעתיק כאן מהו הברירה שנותן כאן דכיון דסגי בנטילתה לחוד למה לו לכתוב אח"כ או עד שיטלנו כו' ונ"ל דמ"ש בסיפא להתגרש בו קאי גם על חלוקה ראשונה שאמר שתטלנו משם ולא מבעיא קאמר דלא מבעיא באם היא נוטלת מעצמה ודאי צ"ל בפי' להתגרש בו דהיינו שיאמר ה"ז גיטיך אלא אפי' אם הוא נוטל ונותן לה צריך ג"כ שיאמר כן:

ה **בצד החצר בשעת נתינה זה ג"כ דברי הרמ"ה** בטור וסיים שם וה"ה בחצר דידה דהוי סמוכה לה בעידן דלימא לה ה"ז גיטך ואי לא סמיכה לה מתחלה ועד סוף מספקא לן ולחומרא עבדינן בה עכ"ל ולשון זה א"א להולמו דכוונת הרמ"ה במ"ש תחלה בחצרה דבעי' שתהא עומדת שם בשעת הנתינה ולבסוף בשע' הקנא' החצר ומסיק דה"ה בחצר

דידיה בעי' תרווייהו דהיינו בשעת הנתינה ובשעת אמירת ה"ז גיטך אלא דסוף הל' א"א ליישבו במ"ש ואי לא סמיכה לה מתחלה ועד סוף דמשמע דבאמת צריכה להיות שם מתחלה ועד סוף דהיינו אפי' באמצעו כבר מבואר בהדיא שאינו כן וב"י כ' בזה וז"ל לאו דוקא דבתחלה וסוף סגי אע"ג דלא היתה באמצע עכ"ל ואין לזה פי' דמאי לאו דוקא דקאמר דהל' של רמ"ה משמע שנתכוין דוקא לזה דאל"כ למה נתכוין בל' זה ובדרישה מגי' ומחק הוי"ו של ועד צ"ל מתחלה עד סוף ר"ל אם לא סמכה מתחלה אלא עד סוף וזה א"א לפרש כן דהא כתב הרמ"ה ברישא דאם לא היתה בשע' הנתינ' אלא בסוף דהיינו שאמר ה"ז גיטך אינה מגורש' דמשמע לגמרי וכאן אמר דמספקא ליה ולחומרא ותו דאם היה כאן ספק גט בודאי היה צריך לחזור וליטלו ולא סגי במה שתטלנו וכמו שזכרנו בסמוך וא"א ליישב דברי הרמ"ה אלא בדרך זה דברישא אמר שאם היה בסוף ולא בתחלה אינה מגורשת וכאן אמר דאם לא היתה מתחלה ועד סוף אלא בתחלה לחוד דהיינו בשעת הנתינה ואח"כ בשעת אמירה ה"ז גיטך לא היתה שם בזה מסתפק ולזה יש לכוין דברי ב"י דלאו דוקא אמר ועד סוף משמע דלכתחלה צריך תחלה ואמצע וסוף וז"א דא"צ אמצע כלל:

ו ה"ז ספק מגורשת זה דעת רשב"א וטעמו דשמא ניחא לה בגט וה"ל זכות בזה וזכין לאדם שלא בפניו אבל הרמ"ה ע"כ לא ס"ל כן דהא כתב שאם לא היתה בשע' נתינה אינה מגורשת בודאי ממילא אם לא היתה שם כלל וא"כ תימא על הש"ע כיון שהביא בסעיף הקודם לזה דעת הרמ"ה וכאן הביא דברי רשב"א והם סותרים זה את זה:

ז אם יש לה מעקה פרש"י דאל"כ אינו גט באויר הגג דלא מינטר אויר הגג דאתי רוח ושדי' ממילא אם לא בא רוח אלא שנמחק שם אינו גט דאין כאן אויר שסופו לנוח ע"כ צריך מעקה ותוך אויר היה גט או אפי' בלא מעקה כל שהוא באויר סמוך לגג תוך ג"ט ואין ע"ז שם אויר אלא כמונח על הגג ממש:

ח **ויש מי שאומר כו'** הוא דעת הרמב"ם דס"ל דכאן שהוא למעלה והוא זורק הגט שלא כדרך הטבע של זריקה שהיה דרך ירידה ע"כ אין האויר ולא סמוך לגג ג"ט מהני אלא אם אח"כ מגיע לה ואם קדשה אחר קודם שמגיע לידה לאו כלום הוא וע"כ אם נשרף אפי' תוך ג"ט לא מהני כיון שאין מגיע לידת בסוף ובש"ע צ"ל קודם שיגיע לה וכו':

ט גבוהות מהגג דאל"כ לא הוי גט תיכף כשיצא מרשות הגג דאפשר שהרוח ישליכנו חוץ למחיצות ומקרי אין סופו לנוח ע"כ צריך מחיצות החצר עודפות שתיכף שיוצא מרשות הגג נכנס לאויר המחיצות של חצרה לאחר שהתחיל לירד דכשזרקו מידו כדי להעבירו את המעקה צריך לזרקו כלפי מעלה אם נמחק בעודו דרך עליה אפילו יצא

מתחת הגג ונכנס לאויר מחיצו' החצר לא הוי גט אא"כ הוא דרך ירידה לאחר שהתחיל לירד כ"כ הטור וכן פרש"י וקשה אמאי לא כ' חילוק זה גם ברישא דהיא למעלה בגג והוא למטה בחצר דאינו גט עד שיתחיל לירד תוך אויר הגג אבל לא כל זמן שהיא דרך עליה אפי הוא תוך אויר הגג דאין הפרש ביניהם אפי' כחוט השערה לכאורה ונ"ל דבזה יש הפרש ביניהם דמחיצות המעקה ודאי שייכא לגג ממילא בסיפא דוקא שצריך לזרוק הגט בכח גדול שלא יפול על מחיצות המעקה עצמה אלא שיהיה למעלה מן המחיצה הרבה ע"כ אין עליה זו חשובה נתינה משא"כ ברישא שהוא למעלה א"צ להזהר שלא יפול על מחיצות המעקה דאע"ג שיפול שם הוה גט דמחיצות המעקה הוא ג"כ רשותה ע"כ א"צ לעליה גדולה על המעקה וכיון שאין עליה הכרחיו' בכלל ירידה נחשבת והוה כאלו עומד בחצרה וזורק הגט למעלה כדי שיפול למטה דודאי גם עליה זו מהני לקנין דהכל דרך נתינ' שלו אלא שבחנם הוא עושה עליה כנלע"ד דלכוונה זו כתבו רש"י וטור בסיפא כדי להעבירו את המעקה דלכאורה יתור לשון הוא דהא גם ברישא בהיא למעלה זורק כלפי מעלה שיפול לגגה דרך המעקה ולפי מ"ש ניחא:

י **אע"פ שהגיע לתוך ג"ט כו'** הטעם בטור כיון שלא היה סופו לנוח ברשותה ודין זה באויר שאין סופו לנוח אי הוה כמונח הוא בעיא בפ"ק דב"מ ולא אפשיטא וכתב הרב המגיד בפ"ה דהרמב"ן ורשב"א ס"ל דהוה ספיקא בממון ונראה לדבריהם דבגט הוה ספק מגורשת ורבינו הרמב"ם כתב כאן שאינה מגורשת ואפשר שהוא סובר דלגבי גט בודאי אויר שאינו סופו לנוח לאו כמונח דמי ממ"ש בגמרא גבי נמחק אבל דרך עליה לא דמעיקרא לאו למונח קאי וה"נ אגלאי מלתא דמעיקרא לאו למונח קאי הלכך לא הוי גט עכ"ל משמע מלשונו דגבי גט הוי כן ולגבי ממון נשאר בעיא דלא אפשיטא והוה ספק וכן משמעות דברי טור דכאן כתב אינה מגורשת משמע לשון זה דלא הוי ספק כלל ואי קבלה קידושין מאחר א"צ ממנו גט ובח"מ סי' רמ"ג כ' הטור דהוה בעיא דלא אפשיטא וזכה המוחזק ותימא דכיון דגבי גט חזינן דלא הוי כמונח אמאי לא פשטינן הבעיא בפ"ק דב"מ לענין ממון דמנ"ל לחלק ביניהם ובזה ניחא פרש"י בהזורק דף ע"ט במה דפרכינן והא לא מינטר ואנן בעי' אויר שסופו לנוח וקשה על זה דמאי דפריך הא האי מלתא הוה בעיא בפ"ק דב"מ אי בעי' כן או לא ולפי מ"ש ניחא והכי פריך תפשוט מכאן דלא בעי' אויר שסופו לנוח דמאי שנא גט מממון ותו דראוי לנו להחמיר בגט יותר מבממון ואמאי לא הוה ספיקא גם לענין גט והנלע"ד ליישב דברי הטור על נכון דאיתא בגמרא פרק הזורק במשנה נשרף הוי גט אר"נ אמר רבה בר אבוה ל"ש אלא שקדם גט לדליקה אבל קדמה דליקה לגט לא מ"ט מעיקרא לשריפה אזיל וה"נ אם זרק הגט בפתח

זה ויצא בפתח אחר לא הוה גט כלל כיון דבזריקה זו שזרק בכח אנו רואין שהכרח הוא שיצא הגט בפתח אחר כמו שנעשה באמת וכל שהגט יוצא בפתח אחר אין עליו שם גט כלל א"כ ה"ל כאלו מתחלה השליכה לשרפת אש דמה לי אש ואויר ומה לי יוצא מרשותה בודאי באויר הלכך אין כאן אפי' ספק גט אבל גבי ממון דאותו הנותן הממון וזרקו בפתח זה ויוצא באחרת אין שם כמשליך לשריפה דהא כוונתו ליתן לו הממון הזה בכל הדרכים ואם לא יזכהו באויר דהיינו שיצא בפתח אחר מ"מ אפשר להמקבל מתנ' ליקח אותה גם משם אם יגבהנו אלא שאפשר להנותן לחזור בו מ"מ המקבל מתנה ראוי בכל גווני ולא הוה כמשליכו לשריפה מ"ה שפיר מבעיא לן שם אם קנה באויר שאין סופו לנוח או לא משא"כ גבי גט אין כאן ספק כלל דהוה כמשליכו לשריפה כל שיוצא מפתח אחר ולא מהני שם הגבהתה דה"ל טלי גיטך מע"ג קרקע מ"ה כ' הטור שפיר כאן כיון דלא היה סופו לנוח ברשותה פי' דהוה כמו משליכו לשריפה ואינו גט כלל ודברים אלו נראים נכונים וברורים הגם שנתקשו בו אחרים כתבנו הנכון בעזר חונן דעה ליצורים:

יא משא"כ בקופות לפי שאינן קביעות ויכול לחלק הפנימיות מהחיצונ':

יב שכלי האשה ברשות הבעל אינה קונה לה ואע"ג דכליו של לוקח ברשות מוכר הוא בעיא דלא אפשיטא בפ' הספינה סוגיא דהכא מוכח דלא קנה כ"כ הר"ן והב"י כתב ע"ז מ"מ כיון דלא איפשטא בהדיא משום הוכחה בעלמא לא נפקא מידי ספק ומ"ה כתב כאן בש"ע בסעיף שאח"ז דאם לא היתה גבוה י"ט ה"ז ספק מגורשת וא"כ תימא עליו למה כ' כן בל' אינה מגורשת היה לו לומר ספק מגורש':

יג ה"ז ספק מגורשת הטעם דכיון שאינו גובה י"ט לא היה ע"ז שם רשות בפני עצמו אלא שם כלי וה"ל כליו של לוקח ברשות מוכר והוא בעיא דלא אפשיטא אם קונה אי לא:

יד **על גג של אדם הטעם** בטור שאין בני אדם מקפידים על מקום זה וע' מ"ש בסעיף י':

טו **או לתוך מלבושה כ"כ ב"י בשם המרדכי וז"ל והטעם** פי' רבינו יחיאל לפי שלפעמים מלבושי' שאולים ואולי הבעלים מקפידין על כך וא"כ לא הוה גיטא כיון דלא להכי אושלינהו וכו' עכ"ל וקשה ע"ז דהא בסעיף י"ב כתב אפי' בגג של כל אדם הוי גט וא"כ כ"ש כאן דיש כאן לכל הפחות ודאי שאלה ואמאי נימא שהבעלי' מקפידי' וצ"ל דרבינו יחיאל ס"ל כדעה קמייתא דסעיף י"ב:

טז **קטפרס** פי' ראשי אצבעותיה משופין כלפי קרקע שלא פשטה ידיה זקופה בדרך פושטי יד:

יז **שאינה עומדת ברשותה** פי' אלא בסימטא דאלו ברה"ר הא קי"ל דד' אמות אין קונות ברה"ר:

יח אבל אם עומדת ברשותה זה מדברי הר"ן שמביא ב"י וז"ל דהא לא איפשטא לן אויר דד"א אי קני או לא היינו במקום שאינה רשותה דכיון דד"א תקינו רבנן כי היכי דלא ליתא לאנצויי אפשר דארעא תיקון אויר אלא תיקון אבל ברשות הקנויה לאדם פשיטא שיש לו אויר דהא שלו הוא מתהום ארעא עד רום רקיעא עכ"ל וקשה ע"ז מהא דאמרי' בסעיף ט' כיון שזרק הגט לתוך אויר החיצונה כו' משמע אבל למעלה מאויר החיצונה לא הוה גט ולא אמרינן ששלו הוא מתהום ארעא עד רום רקיע ונראה לתרץ לכאורה דהתם אין מחיצת החיצונה של הפנימי' אלא שמחיצת החיצונה משועבדת לשמירה להפנימי' וזה לא מהני אלא בשיעור המחיצות ולא למעלה מהם דשם אין שייך שמירח להפנימיות כיון שאין שם בחיצונה רק אויר אבל כאן שהרשות שלה הוא ודאי מהני רום רקיע אלא דקשה ממ"ש בסעיף ו' דאם היה בגגו כו' בענין שמיד שזרק הגט מאויר הגג נכנס לאויר המחיצות כו' ש"מ שלמעלה מן המחיצות לא קנה באויר ע"כ צ"ל דמ"ש הר"ן כאן דכאן מהני הטעם דיש לו מתהום ארעא עד רקיעא היינו ג"כ כ"ז שעושה מחיצות גבוהות דכל שיש תוך אויר המחיצות הוא קנה ותו לא אלא דקשה לפ"ז פשיטא דאויר דד"א לא קנה כיון שאין שם מחיצות וצ"ע:

יט **ה"ז פסול כו'** זה דברי רמב"ם לגי' הטור דאינו גט אלא אם יש תרתי כפות וישן כמו שהעתיק הש"ע בסעיף הקודם ובכפות לחוד כתב דאינו גט ומשמע שאפי' לכהונה אינה פסולה דכן הוא הכלל בדברי רמב"ם במקומות שכתוב כהם אינו גט ובישן לחוד כ' שהוא פסול והיינו שמ"מ לכהונה פסולה וצ"ל טעמו דחצר המשתמר לדעתה ס"ל דהוה מן התורה דחצר מידה אתרבאי וידה הוא משתמרת לדעתה ומ"ה בכפות לחוד הוא יכול לשמור את עצמו (לא) הוה מדעתה ע"כ אינו גט כלל אבל בהא דחצר מהלכ' ראי' דפ"ק דשבת גופו נייחו ידו לא נייחו אלא מדרבנן לא קנה בחצר מהלכת ע"כ פסול עכ"פ לכהונה דמן התורה הוה גט כנ"ל דעת הרמב"ם:

סימן קמ

א **לענין אם זרק גט לחצרו** בטור כתוב שהוא מסופק בזה אם דין השליח כאשה לענין אם זרק לחצרו שתהי' מגורשת ומסתברא שדינו כדין האשה לכל דבר עכ"ל וכתב ב"י לא ידענא מהיכן ס"ד לפלוני ביניהו עכ"ל ולעד"נ אדרבא יש לתמוה ע"ז דהא עכ"פ אין השליח שוה לגמרי להאשה דהיא יכולה לעשות שליח והשליח קבלה אינו יכול לעשות

שליח אחר כמ"ש סימן קמ"א בטור נהי דידו כידה לענין קבלה לענין שוי שליח לא מצוי (משוי) כו' וא"כ הכי נמי נימא דגבי דידה ריבתא תורה שחצרה יהיה כידה אבל השליח אין לו זכות זה אלא שהוא עצמו יהיה דוקא במקומה אבל לא ע"י חצרה דדלמא חצרו תורת שליחות הוא ול"ד למ"ש פ"ק דב"מ (לענין) גט (דחצרה קונה לה) בתורת יד ולא בתורת שליחות דשמא דוקא היינו לגבי דידה דרבינן ליה מונתן אבל בשליח שמא כע"י שליח אחר דמי וצ"ע ועיין מה שהארכתי בזה עוד בסימן קמ"א בסעיף א':

ב יכולה ג"כ לעשו' שליח להובאה נ"ל אם אין אומר כלום רק אחר שאמר לו אשתך עשאני שליח להולכה הוא נותן לו סתם די בכך דודאי נותן לו אדעתא דהכי וכ"כ ב"י בשם רשב"ץ ומו"ח ז"ל כ' דצריך שיאמר הילך כמו שאמרה ותמו' לי דבזה פשיטא דמהני ותו דא"כ לא הוה שתק הטור מזה:

ג **ואפי' היתה אשת מוכה שחין כו'** הטעם דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלא:

ד **יכול לזכות הגט** פי' והיא מגורשת תכף כשיקבלנו האחר ועיין מה שאכתוב אח"ז בס"ד:

ה ויש מחמירין גם בזה היינו הר"ן בתשובה שמביא ב"י כאן דמביא הר"ן דעת הר"פ הכהן דאע"ג דאיבעיא לן המזכה לאשה במקום קטטה מהו ומסקינן דאפ"ה חוב הוא מטעם טן דו מ"מ כתבו הראשונים דהיכא דידוע לכל שהוא זכות כגון במומר דזכות הוא לה דלא שייך טן דו שהכן יודעין שלא תרצה לדור עמו וטוב לה המות ממנו ודאי זכות הוא לה וכן יש לנו לומר בנדון זה שאנו יודעים ששאלה הגט כמה פעמים ואנו רואים שמחשבתו לזכות מצי למזכי שליח בשבילה והר"ן חולק עליו וכתב כיון דאסקינא בגמרא דאפי' במקום קטטה חוב הוא לה סתמא אמרי' ואפי' תובעת להתגרש והכי אמרי' בירושלמי פ' המקבל וכ"ב הרשב"א שאפילו היתה אשת מוכה שחין וקטטה ותובעת להתגרש אין חוששין לה אלא חולצת או מתייבמת עכ"ל ולפי הנלע"ד דהר"ן אינו חולק על מומר שזכר הרי"ף דבזה לא שייך טן דו ולא פליג אלא על אותו דין שזכר הר"פ באשה שתבעה גט כמה פעמים דמ"ה לא נחשב לה לזכות ולא אזלינן בתר דעת' דההיא שעתא וע"ז תביא ראיה מההיא דמוכה שחין וקטטה דלא מהני תובע' להתגר' אבל במומר גרע מכל הנהו ואפשר דבזה מודה הר"ן ובד"מ וכאן בהג"ה ס"ל דהר"ן חולק אפילו במומר ונלע"ד אין זה הכרח ותו יש דעה להחמיר דהיינו מהר"מ שמביא ב"י בשם מהרי"ל דהביא מתחלה להקל במומ' ואח"כ כ' בשם מהר"מ דלפרש"י דצריך חליצה ביבם מומר דגם במומר שייך טן דו א"כ אסור לקבל לה גיטא דשמא אינה זכות הוא לה וכן נוהגין עכ"ל מהר"מ והנה יש לתמוה טובא שלפי מהר"מ שלמד דדעת רש"י

שמחייב בחליצה במומר ולא מהני גט שלא מדעתה דה"ה במומר המגרש אשתו שאין לאחר לקבל בשבילה דהא כתבו הגהות מרדכי סוף גיטין והב"י הביאו בסי' זה דמעשה היה בימי רש"י על מומר שנתרצה לתת גט לאשתו דהורה רש"י שאחד יקבל בשבילה שלא מדעתה ואח"כ דברי רש"י סותרין אהדדי וראיתי בת"כ סי' רל"ז שמיישב קושיא זו וז"ל דיש לחלק שפיר בין גט אשה לזיק' יבמה דודאי לא ניחא לה לטן דו דמומר (רק) אין הדבר שנוי לה שתהא מקפדת כ"כ דנימא דבשביל זה לא נתקדש' לבעלה תחלה דברצון נכנסה בספק להתקדש לבעלה שהוא כשר שאפי' עלה על דעתה שתזקק למומר לא היתה נמנעת להתקדש לבעלה משום דשייך טן דו אף במומר דאולי יחזור בתשובה משא"כ בגט אשה דאין כאן ספק אלא ודאי היתה צריכה להיות טן דו עם המומר אם לא תתגר' הא ודאי לא ניחה לה כו' עכ"ל ובמחילה מכבוד הרב הגאון הזה שכתב כאן חצי דבר ולא דבר שלם דאם עלה על דעתה בשעת קידושין שימיר היבם ודאי היתה כוונתה שאז למפרע לא תהיה מקודשת לבעלה כי זה טוב לה יותר מהיות טן דו עם המומר אלא ודאי (לא) עלה על דעת' בשעת קידושין מומרות כלל אבל נראה לע"ד חילוק אחר דגבי בעלה מומר ודאי יש זכות גמור ואין חוב כלל בגט כי אין לה חבור עוד אליו משא"כ לענין זיקה שתקבל גט מבעלה כדי ליפט' מזיקת יבם אין זה זכות גמור דבעלה חביב אעפ"י שהוא חולה ומסוכן מ"מ היא מצפה שמא לא ימות וקשה לה הפירוד בזה אמרינן דמהני קצת סברת טן דו אפילו ביבם מומר וזה חילוק נכון ליישב דברי רש"י אבל מדלמד מהר"מ גט מזיקה לדעת רש"י ע"כ לא ידע הוא מההיא דרש"י לענין גט מומר של בעל אבל אנן דשמעינן לה מההיא דהגהות מרדכי ודאי יש לנו לחלק כמו שזכרתי והנה לעיקר מלתא להלכה אין לנו אלא הכרעות ת"ה שנזכיר שגם רמ"א סמך עליה דהיינו שת"ה הביא שם הרבה דיעות להתיר בבעל מומר רק שמהר"מ הנ"ל החמיר והביא עוד דע' לתו' בשם ירושלמי להחמיר דהיינו אפי' יש זכו' בבירו' אינו מועיל להתיר' להינשא וזה ודאי אינו לפי גמרתינו דודאי זכות מועיל וכן המנהג במומרת ההולכין אחר זכות שלה וע"כ כתב שם דמ"מ יש לעשות ע"צ היותר טוב שנוכל וכן מעשה במומר א' והיה ביהודתו סופר גיטין והיה יודע הלכות גיטין דחששתי לעשות שליח להולכ' פן יבטל הגט כו' לכך אמרתי אל המומר צריך אתה לתת הגט על ב' דרכים הראשון עיקר והשני לרווחא דמלתא ובכה תעשה תמסור תחלה לשם קבלה שתתגרש מיד ואולי יש גמגום אם תועיל קבלה זאת ולכן תחזור ותקח ממנו ותמסרנו לו לשם הלכה וכו' וא"כ ממ"נ שפיר אי הוה זכות כדעת הגאונים די בקבלה הראשונה ואפי' אינו די מ"מ המומר אסח דעתיה מלבטל השליחות כי יאמר שנסמך על הקבלה לחוד בשעת הדחק כו' עכ"ד ת"ה

הרי דבשע' הדחק מותר מחמת פעם ראשון שניתן לקבלה וא"ל דבהאמ' אין היתר כלל אלא אחר נתינה השני' אלא (דהשליח) (צ"ל המומר) טעה וסובר שדי בנתינה ראשונה וכן כתוב בלבוש וז"ל ואח"כ אומרי' לו כדי להטעותו שאעפ"י שאשתך מגורשת מעכשיו כו' עכ"ל ואני אומר דהך להטעותו היא טעות דבהדיא כתב בסדר גיטין וז"ל אבל מ"מ ההוא טעמא דטן דו לא שייך גבי מומר ומ"מ לא סמכתי על סברותי ודאי לגמרי וצונו להבעל וכן עשה הבעל המומר חזר ולקח הגט מיד השליח ואמרתי לו אולי אין זכות לאשתך שתתגרש ממך ע"כ לא יכול זה לזכו' לה שלא מדעת' וכן הוה כו' עכ"ל ונ"ל דבאותו זכות בראשונה יש בו תקנה ג"כ שלא יחשוב לבטל הגט דסבר שיתירו אות' מחמת הדחק ע"י זכר הא' ולא יבטל הרי שגילה להמומ' הדין הברור לנו למה אנו צריכין ב' נתינות ואי לא הוה רק להטעותו לא הוצרכו לומר לו דשמא אין זכות כו' אלא אדרבה הי' לו לומר מגורשת גמורה היא בלא ספק בעולם אלא דעכ"פ לרווחא דמלתא צריך עוד לגט להולכה לפי דינינו אלא פשוט דהאמת מגלין לו שיש כן גט בשעת הדחק ואנו רוצים לעשות ע"צ היותר טוב נמצא שעי"ז לא יבטל דלא אהני מעשיו ואף אם יבטל באמת לית לן בה דאנו סומכין על הקבלה ותו דהאיך שייך כאן להטעותו דודאי אין חילוק בין למדן ללמדן ואין לדקדק מלשון הכתוב בסדר גיטין וסבר דיתירו אותה כו' דמשמע שאין האמ' כן והא לאו מלתא היא דכה"ג מצינו בגמ' פ"ק דב"מ לא תחמוד לאנשי בלא דמי משמע להו ופי' התוספות דכן הוא האמת וה"נ כן הוא דבשעת הדחק סמכינן על הנתינה הראשונה לחוד אלא דלכתחלה עבדינן ע"צ היותר שנוכל במשמעות לשון שכתב ת"ה צריכין לדקדק אחר תקנה שיצא בה כל החששו' הטוב שנוכל משמע שאם לא נוכל לעשותו כן מוקמינן לה אעיקרא דדינא שדי בנתינה בתורת קבלה לחוד וכן משמע בסדר גיטין שזכרתי שכתב שם לא סמכתי על סברתי ודאי לגמרי משמע אבל בשעת הדחק סמכינן עליה דע"ז מורה לשון לגמרי דזה מורה על לכתחלה ואיתא בסדר גיטין וז"ל על ששאלתני על גט מומר איברא כך ראיתי ושמעתי מכמ' גדולי עולם ולא שמעתי פוצה פה ומצפצף וכן נהגתי והוספתי ע"פ הגהות מרדכי ישן ומכאן דעתי על המומרי' ששחדום לשלוח גט לנשותיהם ודואגים פן יבטלו השליח ואמרתי לו שיאמר לשליח זכי בגט זה לאשתי ואז אינו יכול לבטלו עכ"ל מכל הנ"ל נראה דבנדון שמת השליח שלקחו מן הבעל מומר בתורת קבלה ומת בדרך ולא הגיעו ליד האשה כיון דא"א בענין אחר דהיינו שהמומר לא נודע מקומו איו ותצטרך להתעגן דבשעת הדחק בזה סמכינן שפי' על השליח לקבלה דזכו' הוא לה כדע' האחרוני' אלא דעדיין צריך לדקדק במ"ש רמ"א וידעינן שהיא מהדרת כו' משמע דבלא מהדר' כגון בענין זה שמת השליח

לא מהני כלל וצריכה להתעגן אבל אחר העיון אין הענין כן דבת"ה סי' רל"ז אחר שכ' הדברים שזכרתי לעיל שע"צ היות' טוב יעשה ב' נתינות דלעיל כ' אחר זה וז"ל ועוד נראה אם אשת המומ' בקשה מכמה בני אדם מי שיוכל לפתות המומ' שיתן לה גט עושה לה טובה ואח"כ אירע ששמע א' מהם בקשת האשה ופתה את המומר לתת גט לאשתו כה"ג מצינו למסמוך על הנהו גאונים דס"ל דדי בקבלה לחוד דהא חזינן דזכו' הוא לה להתגרש הנה דלא בעינן מהדרת אחר גט אלא לענין שלא תצטרך לב' נתינו' בדלעיל אלא די בקבלה לחוד אבל מ"מ אם יש ב' נתינו' סגי אפילו אם לא יגיע לידה במקום שא"א כגון שמת השליח דסמכינן ארוב גאונים דמכשרי בקבלה לחוד וכן היא כוונת רמ"א שכתב דבמהדרת תליא מלתא היינו לענין זכות בקבלה לחוד סגי אפילו לכתחלה אלא שיש לי קושיא במה שזכר ת"ה דבמהדר' סגי בקבלה לחוד דהא הר"ן סבירא ליה דלא איכפת לן בתביע' להתגרש והעתקתי דבריו לעיל בסמוך דחולק על הר"פ דמתיר בקבלה לחוד אפילו באינו מומר רק ששאלה לפתות אותו על גט סגי בקבלת שליח ורמ"א דס"ל במהדרת תליא מלתא א"כ אפי' באינו מומר כיון דאיכא זכות לה כיון ששהתה אח"ז כבר וא"ל דתרתי למעליותא בעינן מהדרת וגם מומר דהא בת"ה מביא שם ראיה מפ"ק דקידושין דתליא מלתא באיש שגילה דעתו שחפץ בפלונית והשדכן קידש אותה לאותו איש דהוה קידושין הרי דאפי' בגלוי לחוד סגי ע"כ נראה דאפי' במהדרת בעינן ב' נתינו' הנזכרות בסוף סי' זה ובב' נתינות סגי אפי' באינה מהדרת וכמשמעו' האחרוני' כיון דא"א בע"א אין לך דחק גדול מזה וכ"כ באגודה הלכה למעשה אפי' בקכלה לחוד כמו שנעתיק אחר זה אלא שמהרי"ק דחק בפי' דבריו להחמיר ויתבאר בסמוך נגד דברי מהרי"ק דלא קי"ל כוותיה:

ו ויש מחמירין בזה היא דעת מהרי"ק בשורש קמ"א בענין מה שנוהגין להצריך גט לאשה שהמירה ע"י אחר אי מהני לה גט זה דודאי לפירש"י שפי' בשלהי האשה שלום דמבעיא לן מה לזכות גט לאשה במקום קטטה וכן במקום יבם שהספק הוא אם תתגרש מיד שזכה אחר הגט בעבורה או לאו דודאי הכא מתגרשת המומר' משזכה האחר הגט בעבורה שהרי ע"כ לא מבעיא לן אלא משום דשמא דצותא דגופא עדיף לה וכדפשיט מר"ל טב למיתב טן דו הא לאו הכי פשיט' דמזכין וא"כ הכא ליכא צותא דלא שייך כה למיתב טן דו שהרי היא אסורה עליו עולמית ודאי מזכין לה כו' אמנם לפי דברי רי"ף בפ"ק דגיטין גבי הא דתנן האו' תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי דבדעבד א"י לחזור בו לדברי חכמים דסברי זכות לעבד שיוצא לחרות שכתב וז"ל וה"מ לענין חזרה לא מצי רבו למהדר כו' אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטא גיטא לידה דתנן האומר

תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לו לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה וש"מ דלחזרה הוא דזכין לו לעבד אבל מיפוק לחירות לא נפיק עד דמטא גיטא לידיה ואשכחן זכייה בכה"ג כדלקמן כולי עד דגרסינן בפ' האשה שהלכה בעי מיניה רבא מרב נחמן המזכה גט לאשה במקום יבם מהו כו' עד א"ל רבינא לרבא המזכה גט לאשה במקום קטטה מהו עד ת"ש דאר"ל טב למיתב טן דו ע"כ דברי הרי"ף ומדהבי' כאן ב' המימרות הללו שהם ביבמות ובגיטין פ"ק גבי פלוגתא דר"פ ורבנן בזכיית גט שחרור לעבד אשר פירשו דוקא לענין חזרה ולא לענין יציאות חירות והתרה בבת חורין פשיטא שגם ההיא דיבמות מפרש כן לענין חזרה דבעל דוקא ולא לענין היתר אשה עד שיגיע גט לידה וכן יש לפרש ג"כ מ"ש באגודה פעם אחת אמרתי למומר לזכות גט לאשתו שהיתה במקום אחר וא"ל רבותי אשר יפה עשיתי עכ"ל אפשר לפרשו דמשום שהיה ירא מן המומר הזה מתחר' ומבטל הגט בטרם יגיע ליד אשה ומ"ה אמר לזכות לה ע"י אחר אבל לא להתירה עד שיגיע לידה וכדברי רי"ף עכ"ל וכתב שם שהתוספות והרמב"ם ס"ל כרש"י מ"מ כדאי הוא הרי"ף לחוש לדבריו באיסור תורה ואותן שנוהגין לזכות גט למומרת ס"ל כרש"י ותו' ורמב"ם דבמקום שהיא זכות לה א"צ כלל שיגיע גט לידה ותמהני טובא על הרב הגדול מהרי"ק בזה חדא אפי' לפי פירושו שס"ל דהרי"ף מצריך בהמירה עד שיגיע לידה לענין היתר למה לן לאכשולי נפשי' לפסוק דלא כרש"י ותו' ורמב"ם והמרדכי ס"ל ג"כ הכי והרא"ש ס"ל בהדיא פ"ק דגיטין דאין חילוק בין חזרא להיתר ונחוש לדברי רי"ף שהוא יחיד נגד כל הני. אמנם נ"ל דדברי מהרי"ק תמוהים מאד מנליה דרי"ף חולק בהמירה דאז הוה זכות גמור דבזה נראה דגם הוא ס"ל דמותרת תיכף בקבלת האחר דע"כ אינו מחלק בין חזרה להתרה אלא בשחרור עבד דיש סברא קצת לומר דחוב הוא לו לעבד דבהפקירא ניחא ליה טפי ואע"ג דרבנן דר"מ לא סבירא ליה האי סברא אלא ר"מ בדאיתא בפרק קמא דגיטין דף י"ג מ"מ התוספות כתבו שם דגם רבנן סבירא ליה האי סברא דניחא ליה בהפקרא אלא דגדול לו הזכות שלא יהיה משועבד יותר מהאי חובה דהפקרא וא"כ שיש עכ"פ קצת חובה סגי במעלה שיש לו זכות שלא יוכל לחזור אבל מ"מ בעינן להיתר הגעה לידה אבל המידה שאין שם חוב בשום אופן בעולם רק זכות לחוד אמאי נצריך הגעת הגט לידה וזה מוכח מדהוכיח חילוק בין חזרה להתרה מדתנן האומר תנו גט לאשתי ושטר שחרור לעבדי לא יתנו לאחר מיתה דמשמע דבעינן נתינה לידה היינו בשחרור עבד שיש שם קצת חוב כמו שזכרנו ובגט לאשה הוה פשיטא חוב אבל בהמירה לא מיירי מתניתין דשם כ"ע ס"ל דלא צריך כלל הגעה לידה כיון שאין שם חיוב כלל דאל"כ יאמר התנא רבותא דאפי'

בהמירה האשה לא יתנו לאחר מיתה ול"מ קבלת השליח ומה שפירש מהרי"ק מדהביא הרי"ף ב' מימרות דיבמות בפ"ק דגיטין ש"מ דיש חילוק בין חזרה להתרה לא ירדתי לסוף דעתו דהא מסקינן במזכה במקום קטטה דלא הוה זכות דניחא למיתב טן דו א"כ אין כאן ריח גט ויוכל אפי' לחזור וכן במזכה במקום יבום מסקינן דהוא ספק וא"כ ודאי קי"ל דיכול לחזור ולא מצינו כאן חילוק בין חזרה להתרה והא ודאי לא נתכוין מהרי"ק אלא לפ' הבעיא דשם דשמא יש זכות ובזה פי' דאם נימא דהוה זכות אין הזכות מועיל אלא לחזרה ולא להתרה דהא ודאי לאו מלתא היא דמנלן לפ' כן סברת הבעיין דטפי ניחא לן דמהני בכל גווני ותליא פי' את"ל דהיתה סברת הבעיין לחלק מ"מ אין אנו למדין מזה דכיון דלפי המסקנא אין כאן אפילו חזרה מכח מיתב טן דו וזהו עיקר כוונת הרי"ף שהביא בעיות אלו בפ"ק דגיטין במקום שהוזכר בגמ' בזה דאינו יכול לחזור דמצינו במקום אחד דאפי' לענין חזרה אינו מועיל אלא יכול לחזור בזה שיש סברא שיש חוב לה אבל בהמירה שנאסרה עליו הוה זכות לחוד ולא חוב ודאי זכין שלא בפניה אפי' להתרה וכרש"י ותוס' ורמב"ם ואין כאן מחמירין כלל וזה ברור לע"ד ותו אמינא אפי' לדעת מהרי"ק אין לנו לחוש לחומרא להצריך בהמירה שיגיע גט לידה דהא המנהג בינינו בזה לזכות גט למומרת כמו שאירע הרבה פעמים בעו"ה וכ"כ בת"ה סי' דל"ז ובא"ז כתב נמי דאשה הנאסרת על בעלה הבעל ימסור הגט למי שירצה ויאמר זכי בגט זה לאשתי ומגורשת בקבלתו של זה והיינו ע"כ מטעם זכין לאדם שלא בפניו וגם המנהג הוא באוסטרייך דמי שהמירה אשתו ורוצה ליקח אחרת מזכה לה גט ע"י אחר משום חרם דר"ג ואם תחזור היא בתשובה לאחר זמן מגורש' בקבלה זו ונראה לפי דעתו שכן הוא המנהג שלא להצריכה גט אחר עכ"ל וכ"כ רמ"א כאן ולעיל סי' א' דהמירה אשתו מזכה לה גט ע"י אחר וכן נוהגין בקצת מקומות ובמקום שאין נוהגין אין להחמיר בו' עכ"ל הרי שלא יש חילוק במקומות אלא אם להחמיר על הבעל להצריכו גט משום חשש חרם דר"ג אבל בזה אין חילוק דאם גירשה ע"י אחד דמהני וממילא אם תשוב בתשובה תוכל לסמוך על גט זה שהוא כשר ע"י קבלת השליח ומהרי"ק שם ס"ל דבאמת אין לגרש את המומרת ע"י שליח קבלה כי אינו מהני לדעת הרי"ף אלא ישא אחרת בלא גירושין וא"כ תימא גדולה על רמ"א שהביא כאן דעת מהרי"ק כיון דהוא עצמו לא כ"כ בסי' א' ובודאי לא משגחינן בהאי י"א דהוא דעת מהרי"ק וגם הב"י כתב כאן דבסי' קמ"ה אכתוב נמי דברי מהרי"ק אלו עכ"ל:

ז **אבל אם אמר לו התקבל גיטה או הילך כו'** כצ"ל גם בטור ובספרים שלנו כתוב הולך והוא טעות סופר וצ"ל הילך ובזה ניחא תמיהת ב"י שלא זכר הטור דין הילך:

ח וי"א דנתן לה הוה ספק ל' זה אינו מדוקדק דהא קודם לזה לא נזכר תן לה אלא הולך ותן לה והכי ה"ל לכתוב אמר תן לה י"א שהוא ספק מגורשת:

ט **אפי' הגיע גט כו'** שהרי שליח עקר שליחותו ממה שנתרצה להיות שליח להובאה מפני שיש בו טורח יותר שצריך להגיע הגט לידה והבעל ג"כ לא עשאו שליח להולכה נמצא שאין כאן שליחות כלל ואפי' נמלך אח"כ להוליכו לה אינו כלום כיון שלא (בא) לידו בתורת שליחות כ"כ הטור וטעם כל זה שאותה אמירה שאומר הרי כמו שאמרה בדבר זה אין עליו שם שליחות כלל ממנו לגמרי אלא רצונו לו' איני מכניס עצמי בזה ואיני מבטל דבריה וכ"כ הרמב"ם וז"ל כלו' איני עוקר שליחותך אלא בין שעשתה אותך שליח קבלה או שליח הבאה הרי היא כמו שאמרה עכ"ל וא"כ שעיקר השליחות תלוי בה ובאמת נתבטל השליחות שלה כיון שעקר השליח שליחתו הכי אמרינן בגמרא דאמר כן רב אשי וא"ל ממ"ש בגמרא דהטעם תלוי בטעות שלו שטעה במה שעשאו שליח לקבלה דפרש"י דהיינו אליבא דמ"ד הטעם משום דאדבוריה דידה לא סמוך אבל לרב אשי לא הוי עלי' שם שליחות כלל:

י **ואם הבעל אמר לו הולך לה או זכה כו'** הטעם בזה דהוא אינו משגיח כלל בשליחות שעשא' הוא מדאמר הוא לשון שליחות דהיינו בהולך הוא פשיטא שהוא עשאה מעצמו שליח להולכה ואפי' אומר זכה שהוא לשון קבלה אין אנו אומרים שסמך על דברי השליח שאמר לו בשביל האשה שליחות קבלה דאין אומרים כן אלא אם לא אמר הוא כלל לשון שליחות אז לא הוה גט אבל כל שאומר הוא לשון שליח אמרינן דשליח להולכה עשאו ובלשון זכי נכלל ג"כ הולכה ובגמ' הזכירו בזה גם אם אומר התקבל לה דמהני לכשיגיע לידה דהתקבל והולך קאמר והוה כאן כאלו לא שלחה כלל דמהני אומר התקבל כמ"ש סעיף ז' וכ"ש אם היא עשאתה באמת שליח לקבלה והוא אומר האמת בפני הבעל והבעל אומר זכי לה דמגורשת כמ"ש הטור דאז אנו מפרשי' לשון זכי כפשוטו והיינו דכוונתו בלשון זכי לה איך שיהיה מועיל הן לשון קבלה דהיינו אם היא עשאתו באמת לקבלה הן אם שינה השליח יהי' מ"מ להולכ' וכל זה הוא כיון שאמר הוא בעצמו לשון שליחות משא"כ באו' הרי כמו שאמרה דאז אינו לשון שליחות כלל מצד עצמו:

יא אשתך עשאתני שליח להובאה בזה לא עקר שליח שליחותו אלא נתרצה להיות אפי' שליח להובא':

יב **ואם נשרף כו'** דספק הוא אי סמוך אדבורי' דידי' ממילא הוא שליח להובא' וע"כ אינו גט כיון שנשרף או אדבור' דיד' סמך ה"ל שליח לקבל' ומגורשת תכף:

יג עשאתו שליח לקבלה יש תיוהא בהג"ה כי היא מן תשובת ריב"ש שהעתיק' ב"י כאן ע"ש שכתב שצריך שיטלנו מן השליח ויתננו כו' משמע הלשון דזה מועיל להתגרש ואח"כ כתב שנתבטל' השליחות לגמרי מדעת האשה להתגרש במסירה הראשונה וצריך שתעשה האשה שליחות קבלה מחדש כו' ונ"ל דחסר מלת היה וצ"ל הי' צריך שיטלנו כו' דאי לקבלה נתכוון דהיינו כפי מאמר האשה הי' צריך לחזור וליטול כו' דהא מסיר' הראשונה היתה כדרך הולכה וע"ז סיים דא"א בכך דכבר נתבטל השליחות לגמרי כו' והי' צריך שתעשה היא שליחות מחדש לקבל' ויחזור ויתננו לו נמצא דאם רוצה אח"כ ליתן לשם הולכה מועיל שפי' שיחזור ויתננו לשם הולכה וכן מבואר בד"מ שהעתיק דברי ריב"ש אלו וז"ל דהכל תלוי בנתינת הגט ליד השליח דאי נתן הגט לידו בשעה שנתן שטר הולכה הרי נתבטל שליחות האשה וכשחזר ונתן לו שטר הקבלה אם דעתו שתתגרש מעתה צריך שיטלנו מן השליח ויחזור ויתננו לו שכבר נתבטל השליחות ההולכה וגם לקבלה אינו שליח שהרי אין הבעל עושה שליח לקבלה ושליחות האשה כבר נתבטלה בראשונה ולכך אם לא חזר ונטלו ממנו ונותו לו בתורת הולכה אפי' מגיע לידה אינה מגורשת אבל כו' עכ"ל הרי מבואר שבזה אין מועיל חוזר ונותן לשם קבלה אלא להולכה או לקבלה אם תחזור (האשה) ותעשנו לקבלה וא"כ מה זה שכתב רמ"א כאן אלא יחזור ויתננו לו לשם קבלת שליחות האשה דהא ודאי זה ל"מ אא"כ תחזור האשה ותעשנו שליח לקבלה וע"כ יש כאן ט"ס הא אלא וצ"ל אפי' אם יחזור ויתננו לו לשם קבלת האשה והיינו כמו שזכרנו. אבל לא ירדתי לסוף דעת ריב"ש בזה למה נאמר דדעת' היה דוקא על מסירה הראשונה וכיון שלא מהני מסירה ראשונה נתבטל השליחות לגמרי ולמה לא נאמר דמסירה ראשונה הוה כאלו לא היה ואינו אלא כמשחק בעלמא והשליחות לקבלה שלה מתחיל משעת מסירה השני' ומאי שנא מההיא דמביא גט ולא אמר בפני נכתב וכו' דיטלנו ויחזור ויתן כולי ואמאי לא אמרי' שם דלא עשאו שליח אלא עד שתתגרש במסירה ראשונה ותו איתא בסי' קמ"א סעיף נ"א די"א אם אמר לו טול ממנה חפץ פלוני כו' כיצד יעשה יטלנו הראשון מידה ויחזור ויתננה לו בתורת גירושין כו' אמאי לא אמרי' גם שם דהשליח בטל במסירה ראשונה כיון ששינה מדעת משלחו בנתינת החפץ תחלה אלא ודאי דמה שאינו מועיל ע"פ הדין תחלה הוה כאלו לא היה אותו המעשה וה"נ נימא כן ואמאי צריכה לעשות שליח קבלה מחדש ואולי היתה זאת כוונת רמ"א כאן בהג"ה דכתב דמועיל חוזר ונותן לשם קבלת האשה וצ"ע:

יד **ואח"כ יאמר החכם כו'** דממ"נ אם יש בקבלה די כמו שסוברים הגאונים דזכות הוא לה תו לא צריך מידי ואפי' אם אינו די מ"מ המומר אסח דעתיה מלבטל השליחות כי

יאמר שנסמך על הקבלה לחוד' בשעת הדחק וכן הוא האמת במקום שא"א שמגיע לידה כגון שהמומר אינו בנמצא די לנו בקבלה וכמו שהארכתי לעיל סי' זה סעיף ה':

סימן קמא

א האשה יכולה לעשות שליח כולי בפ' התקבל אמר רב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה ור' חנינא או' אשה עושה שליח כולי מ"ט דרב איבעית אימא משום בזיון דבעל פירש"י קסבר קלותי בעיני' שאינה מקבלה בעצמ' דאלו כי עבדה שליח לקבלו מיד הבעל אין כאן בזיון דהא ידע ולא קפיד עכ"ל ואב"א משום חצרה הבאה לאחר מכאן פירש"י לאחר שנתן לה הבעל גט בחצר של אחרים קנאתו דההוא לאו גיטה הוא דבעינן בידה או בחצרה דאתרבאי מידה וזה בשע' שנתן לא היה החצר שלה וגזרינן שלא ליקח שליח האשה מיד שליח בעל' דדמי להא שקדם הבעל ומסרו ליד השליח ואח"כ עשתה היא שליח לקבלו ואתו נמי למימר חצר הוה שליח הבעל וכשקנאתו היא נעשה החצר עצמו שלוחה מאי בינייהו דקדמה איהו ושווי' שליח מעיקרא קודם שמסר הבעל הגט ליד שלוחו דהשתא ל"ד לחצרה בא לאחר מכאן ולענין הלכה נחלקו הפוסקים דרמב"ם שהיא דיעה קמייתא פוסק כר"ח והי"א הוא דעת בעל התרומה פוסק כרב:

ב הרי זו ספק מגורשת הטעם דלא חזרה שליחות אצל הבעל פירש"י שליח שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לו ניתוק משליחות הראשון עד שלא הי' לו שהות לחזור אצל שלוחו ולומר עשיתי שליחותך ושליחות שאינו ראוי לחזור ולהגיד אינה שליחות ודבר זה הוא ספק בגמרא אם הוא פוסל השליחות ע"כ אמרו דהוה ספק גט אלא דמ"ש כאן דמשהגיע הגט לידה תתגרש בודאי הוא לשון רמב"ם בפ"ו וכתב ה' המגיד דפשוט הוא ולי הוא תימה רבתי מה מועיל מה שמגיע לידה כיון שכבר נתבטל השליחות של שליח הבעל במה שניתק משליחותו בשעה שקיבל עליו להיות שליח האשה לקבל' דהא א"א לו להיות כפעם אחת שלוחו ושלוח' אלא ודאי דניתק משליחו' הבעל כמ"ש רש"י בהדיא וא"כ ממי תתגרש בהגעת הגט לידה אח"כ כיון שאינה מקבלת לא מיד הבעל ולא מיד שלוחו וזה דומה ממש למ"ש בסימן ק"מ סעיף ח' בעשאתו שליח להובאה ואמר שהוא שליח קבלה דאמרינן עקריה לשליחותי' לגמרי ולא מהני אפי' הגיע גט לידה ה"נ ממש הוה כן דלפי דעתו עקרי' לשליחות הבעל ונתבטל השליחות כמ"ש רש"י בהדיא דשליחות שאינו ראוי לחזור ולהגיד אינו שליחות דמשמע דשליחות הבעל בטל מחמת זה וכיון דכאן עבד השליח ועשה כן דהי' סבר שיכול לעשות עכ"פ עקרי' לשליחות בעל

וכגון דאצריכא רב' ליישב הך מלתא ונראה ליישב דרמב"ם מפרש מ"ש בגמרא לא חזרה שליחות אצל הבעל היינו שלא ניתק השליחות של הבעל כלל דהוא לא קיבל דברי' וזה דלא כפירש"י שזכרנו אלא דקשה דהא איתא ספ"ק דכל שלא חזרה שליחות אצל בעל אפי' מטא לידה אינה מגורשת ע"ש דף כ"ד:

ג לקבל הגט מיד בעלה ברשב"א שמביא ב"י ס"ס זה מבואר הטעם דדלמא בהקפדה אמרה כן דוקא מידו של בעל' ועוד דכשתמצא לומר דהלכ' כרב ומשום בזיון דבעל דלמא אף כאן משום בזיון דיד' כאלו הבעל מבזה אות' שלא לתנו אלא ע"י שליח ולא ע"י עצמו עכ"ל משמע לפי הטעם שיש בזיון יש חשש אפי' לא אמר' מיד בעלי אלא מבעלי וכן מבואר בדבריו אח"כ שכתב אבל אם אמר' תתקבל לי גיטי לא הוי קפידא לכשתמצא לומר הלכה כר' חנינא או אפי' לרב ללישנא דגזירה משום חצרה דאחר כך עכ"ל ואם כן אין להג"ה זו של רמ"א מקום אלא לדיעה קמייתא כאן דפוסק כר"ח דהרשב"א הוא פוסק כותי' כמ"ש ב"י ר"ס זה ע"כ יש חילוק בין מידו של בעל לקבלו מבעלי אבל להי"א דכתב הש"ע אחר כך אפי' אמרה מבעלי יש איסור. ומזה יש ללמוד דאם עשתה שליח קבלה ובעלה זרק לתוך חצרו של שליח דיש כאן חשש פסול למאן דפסק כרב דלטעמא דבזיון דבעל בגמרא במה שהיא אין עצמה מקבלת מיד שלוחו וכן בזיון דאשה אם הוא ניתן ע"י שלוחו לדעת רשב"א ה"נ יש בזיון דהאשה במה שאינו נותן ליד השליח עצמו שתאמר קלותי בעיניו שלא רוצה לתת ליד שלוחי בעצמו דמה לי שנותן ליד שליח והשליח יתנו לשלוח' דהוה בזיון כיון שאינו נותן בעצמו ה"נ במה שהוא נותן לחצר השליח ולא לשליח עצמו אע"ג דחצר' כידה היינו ריבוי דונתן אבל בלא רבוי ה"א שחצר לאו כידה ואשה זו אפשר דלא גמיר' האי מלתא והיא מקפדת על בזיונ' ואפי' ידעה מ"מ יש בזיון וגם למ"ד משום חצרה דאח"כ דפירש"י שהרוא' טעה לומר דחצר הוה שלו ונפיק מיני' חורב' ה"נ נפיק מיני' חורב' דהרואה שהבעל נותן לחצר השליח סבור שחצר משום שליחות הוא יטעה לומר ששליח קבלה עושה שליח שני וזה ודאי אסור כמ"ש סי' קמ"א וא"כ אסור לרב בדבר זו ואפי' לר' חנינא יש איסור אם אמרה לשליח קבל לי גיטי מיד בעלי והוא לא קבלו בידו אלא לחצרו ויש כאן הקפדה לדעת הרשב"א ומכל זה אין לתמוה על הטור שכתב בר"ס ק"מ דמסתבר' שדין חצר של שליח הוי כידו ומהני דאיהו אזל לטעמי' שפוסק כאן כר' חנינא וכ"ת הא אפי' לר"ח יש קפידא באומרת מיד בעלי אפשר דהטור לא ס"ל שיש בזה הלשון הקפד' והוה כאומרת מבעלי אלא דלמאי דמביא כאן י"א דפוסקי' כרב ואפילו לר"ח יש קפידא עכ"פ באומרת מיד בעלי יש חשש איסור בזה דהיינו בחצרו של שליח קבלה

שלה וא"כ אינו מתוקן מ"ש הרב ב"י בר"ס ק"מ דלא ידע שום ספק דנימא דלא הוה חצר השליח כידו ופסק כן לקולא בש"ע שם ואתה הראת לדעת שיש לנו חשש חומרא בזה כנלע"ד (דברי המגי' כתב ב"ש בסי' ק"מ סק"ב הט"ז כתב אליבא דרב דאמר אין האשה יכולה כו' אז אל יזרוק לחצר השליח דאיכא בזיון דאשה שלא נתן ליד השליח אף על גב שהחצר משום יד היא מ"מ האשה לא תדע את זאת ודבריו אינן מוכרחים עכ"ל ולא ידעתי שום טעם בדבר על מה החליט דברי הט"ז לאין מוכרחים רק מתוך כתיבת לשונו שכתב אע"ג דהחצר משום יד הוא כו' ולא העתיק דברי הט"ז ככתבן וכלשונן שכתב אע"ג דחצרה כידה כולי משמע שלמד בדברי הט"ז מ"ש הט"ז אשה זו אפשר דלא גמירא האי מלתא כו' פידושו דהאשה לא תדע דהחצר משום ידה אתרבי רק שתהי' סבורה דמשו' שליחות אתרבי ומשום הכי כתב אע"ג דהחצר משום יד הוא מ"מ האשה לא תדע זאת ולא כתב אע"ג דחצרה כידה מ"מ האשה לא תדע זאת משום דר"ל דהאשה לא תדע שהוא אתרבי משום ידה אלא תהי' סבורה דמשום שליחות אתרבי ומכח זה כתב דאין מוכרחים דבריו דיש להקשות ע"ז טובא חדא דאפי' אם תסבור האשה דמשום שליחות אתרבי ליכא בזיון דבשלמא כשהבעל נותן לשלוחו והשליח נותן לשלוחה איכא בזיון דאשה שתאמר קלותי בעיניו שלא רצה לתת ליד שלוחי בעצמו משא"כ כשהבעל נותן לחצר השליח והחצר הוי שליח שלוח' אין כאן בזיונה שתאמר קלותי בעיניו דאם הוא נותן לשליח שלוח' ואינה קלה בעיניו כ"ש שלוח' עצמו ועוד דא"כ דחייש כן בשלוחה גם בנותן לתוך חצרה נחוש כן ולא תהי' מגורשת משום בזיונ' שתאמר קלותי בעיניו לתת לידה ונותן לחצרה שהוא שלוח' לפי דעתה ועוד רבי' כאלה אין להאריך בהם דפי' הט"ז אינו כן הוא אלא פי' הט"ז הוא פשוט דהאש' לא תדע כלל לא משום ידה ולא משום שליחות רק שתדע בנותן לתוך חצר' היא מגורשת יהי' מטעם שיהי' שגזרת הכתוב כן הוא דהוי גט אפי' אינו נותן לידה רק לחצרה ואם כן כשיתן לחצר השליח תאמר קלותי בעיניו שלא רצה ליתן בעצמו לשלוחה ונותן לחצרו שהוא חשוב לו יותר משלוח' דמה לי נותן לשלוחו ושלוחי לשלוח' דחיישי' כן או שנותן לחצרו ומחצרו בא לשלוח' כיון שאינו נותן בעצמו ליד שליחה נמי חיישי' כן והיא לא תדע דחצר' כידה והוה כנותן בעצמו ממש ליד שלוח' במה שנותן לחצרה וע"ז כ' הט"ז כיון דמרבוי דונתן נפקא דחצר כידו ובלא"ה לא הוה ידעינן זה א"כ גם האש' כיון דלא גמיר' האי מלתא לא תדע דחצר' כידה ותאמר קלותי כו' דדוקא כשהוא נותן בעצמו לחציר' ל"ש קלותי כיון שהיא בלתי ידיעתה תאמר שהוא נותן בא' מהדרכים שמועיל נתינת הגט משא"כ כשהיא עשתה שליח והבעל אינו נותן לידו הוי כאלו אין זה לפי כבודו לתת לו וע"ז כ' הט"ז אפי' ידעה

מ"מ יש בזיון ר"ל אפי' ידעה דמרבוי ונתן הוי חצר ביד מ"מ יש בזיון דכיון דבלא רבוי לא הוי ידעינן תאמר דחצרה חשוב לו יותר משלוח' ועוד משמע מדברי הב"ש שכתב הט"ז כ' אליבא דרב דאמר אין האשה יכולה כו' משום בזיון דהבעל משמע מדבריו דלטעם משום חצרה הבאה לאחר מכאן מותר לתת לחצר השליח אבל הט"ז כ' בהדיא דגם לטעם זה יש חשש שמא יטעה לומר דחצר משום שליחות הוא כמו שפירש"י לענין משום חצרה הבאה לאחר מכאן דהרוא' יאמר דחצר הוה שליח ה"נ יאמר דחצר הוה שליח ויטע' לומר דשליח עושה שליח שני ודברי' של טעם הם דהרא"ש בפ"ק דב"מ כ' והלכתא קטנה יש לה חצר ויש לה ד"א קטן אין לו חצר ואין לו ד' אמות דחצר דאיתתא משום ידה אתרבי כו' אבל חצר דגברא משום שליחות אתרבי כו' וכן משמע בגמ' שם דף י"א דקאמר והכא בקטן קמפלגי כו' ופירש"י דלא אשכחן דרבי בי' קרא הרי בהדיא דחצר דגבר' משום שליחות רק שתרצה לומר הואיל וגברא מכחה דאיתת' קאתי הוח ממש כידה ומ"ה גם חצרו כידו מחמתה ע"ז כ' הט"ז בסי' ק"מ סק"א סבר' בכוונה דלא היה ממש כידה כיון דלענין שוי שליח לא מצי משוי כמו היא בעצמ' ה"ה נמי לענין לא הוי כידה ממש ואפי' לר' חנינא כתב הט"ז שיש איסור ע"ש עכד"ה):

ד אינה יכולה לעשות שליח כולי דלא אלימא ידה כיד אביה לענין זה:

ה ויש אומרים שהיא יכולה זה דעת רש"י אחר שחזר בו וכתב הטור וכ' א"א הרא"ש ז"ל וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי לנו להחמיר שלא תקבלנו אלא ע"י אביה עכ"ל ותמה בה שהרי הרא"ש כתב שם שכן עיקר דהיינו (שלא) כדעה ראשונה ותימא על תמיהתו דבכל הדפוסים הן חדשים הן ישינים יש זה באשר"י כמ"ש הטור משמו וצ"ל דמ"ש הרא"ש שכן עיקר היינו מצד הדין אלו דאח"כ מסיק החומרא ובודאי אשתמטתיה להרב ב"י סוף דברי הרא"ש וכתב ד"מ בשם ב"י דבא"א יש לסמוך על המקילין:

ו בת שית או בת י' כתב הטור אבל בפחות מכאן אינה יודעת לשמור גיטה משמע אפי' חריפה ביותר:

ז ע"י עצמה אינה מגורשת דבעינן ושלח' ואינה חוזרת יצתה זו שהיא חוזרת לבעלה אבל מ"מ משתמרת ע"י אביה ע"כ מתגרשת ע"י אביה:

ח **אפי' אם השנים המעידים כו'** התו' בדף קס"ג הקשו מאי אפי' הא עדיף טפי דלא הוה חצי דבר ותירצו דבבת אחת דומה לשקר דהאיך מתרמי שהיו בשעת אמיר' ובשעת קבלה ועוד האריכו שם:

ט **מה שצריך שני עדים כו'** תחלה נבאר דברי הטור דלפי הנרא' לא יצא רבינו ב"י ידי חובות העיון בזה כדי צרכו דהוא הקשה דברי הרמב"ם אהדדי לפי דעת הטור שכ'

תחל' דלרמב"ם א"צ עדים להובאה ואח"כ כ' בשמו דלעד א' עולה וע"כ כ' הוא לחלוק על הטור ולחלק בדברי הרמב"ם בין ענין נתינת הגט ליד האשה מן השליח דלזה נאמן השליח ובין החזקות עשויות בשליחות אינו נאמן דה"ל בעל דבר ואינו נאמן על עצמו ודברים אלו אין להם מקום והתחלה דאמאי יהיה לנוגע בדבר בהחזקת השליח יותר מהנתינות הגט לאשה שהרי גם שם מעיד על עצמו שנעשה שליח לגרש האשה וגירש' כדאמרינן הן הן שלוחיו הן הן עדיו שגירשה וק"ו הוא לענין החזקות בשליחו' דהא הרמב"ם לא מצריך בזה עדים ובנתינה ליד האשה צריך עדים והוא מפורש במשנה ותו דבאשר"י ר"פ השולח מביא הירושלמי שמביא הטור וז"ל עשה שליח להוליך הגט צריך לתנו לה בפני שנים ואין השליח עולה משם השנים עשה שליח להוליך את הגט צריך להחזיקו בפני שנים ואין השליח משם השנים הא דאמר צריך לתנו לה בפני שנים היינו כר"א דאמר עדי מסירה כרתי או אפילו כר"מ כמ"ש ר"א דאין דבר שבערוה פחות משנים וכאן שניתר' לשוק בגט זה אין סומכין על עדי חתימ' ואין השליח משם השני שהרי הוא עומד במקום הבעל עכ"ל בטור לא הביא הירושלמי זה רק לענין להחזיקו לשליח כי לא היה צריך לזה כמו שנפרש בס"ד ועכ"פ הרי לפניך דעל הנתינה כ' הרא"ש שאין השליח נעשה לעד דלא כדברי ב"י ותו יש לי להקשו' דהא גם הרמב"ם כ' בפ"ו דגירושין וז"ל שליח שהביא גט נותנו לה בפני שנים ואותן השנים יקראו אותו ואחר כך ינתן לפניהם שדין השליח עם האשה כדין הבעל עמה שהרי תחתיו הוא קם עכ"ל א"כ למה דקדק הטור מדכ' הרא"ש שהרי הוא בא במקום הבעל ש"מ שגם לע"א אינו נאמן והרי גם הרמב"ם כ"כ ואמאי סיים הטור שהרמב"ם ס"ל דלע"א מהני וחולק על הרא"ש דהרי כתבו חד לישנא ממש ודא ודאי קושיא רבתי היא על הטור. אבל אחר העיון נראה דדברי הטור נכונים ושפיר הבין דברי הרמב"ם דהכלל בזה מ"ש הטור סי' קל"ג דלהרמב"ם צריך לכתחלה עידי מסירה ולא סגי בעדי חתימה ובדעבד סגי בעידי חתימה לחוד. לר"ת והרא"ש פסול בלא עידי מסירה דהיינו אם ודאי לא היו שם עידי מסירה וטעם דרמב"ם דמחמיר לכתחלה הוא ג"כ מטעם דאז הוא דבר שבערוה צריך שנים ע"כ אין לסמוך על עידי חתימ' לחוד וע"כ כתב הרמב"ם שפיר שהשליח צריך עדים לנתינ' הגט לאשה שהוא קם תחתיו דבעל והיינו לכתחלה אבל בדעבד כ' שם דאם מת השליח והגט יוצא מתחת ידי האשה והוא מקוים כשר שכן הדין גם בבעל עצמו כמ"ש בפ"א דגרושין ונמצ' מיושב שפיר לשון קם תחתיו דהיינו לענין לכתחלה ולענין הובאה והולכ' ס"ל להרמב"ם דאפילו לכתחלה א"צ דאין שם מעשה בגט דמעשה גט לא יתחיל אלא בנתינ' הגט לאשה הן בנתינת הבעל לאשה הן בנתינ' השליח לאשה משא"כ

בנתינת הבעל לשליח דאין זה רק הכנה למעשה הגט ע"כ א"צ עדים רק להודיע אמיתת הדברים משום הכי הוצרך הירושלמי גם כן להחזיק השליח בעדים דהיינו לברר אמתת הדברים אבל בנתינה לאשה צריך עדים בשביל גוף המעשה דהוה דבר שבערוה ומ"מ עדות השליח ג"כ מהני במקום ע"א ולא מיבעיא בנתינ' הגט לאשה דהעדות אינו הכרח כ"כ אלא דוקא לכתחלה כיון שיש עידי חתימה פשיטא דהוה השליח במקום ע"א אלא אפי' בקידושין דשם צריך עדים אפי' בדעבד דהא אין שם שייכת עידי חתימה והוא דבר שבערוה ואפ"ה כתב הרמב"ם פ"ג דאישות שהשליח הוא עד אחד ובגירושין לא כתב רמב"ם דין זה דנלמד מק"ו כמו שזכרנו והטור חולק בענין שליחות הובאה דמדקדק מירושלמי דצריך ג"כ עדים כמו בנתינה לאשה נמצא דלדעת ר"ת והרא"ש דסימן קל"ג דאף בדעבד בבעל עצמו פוסל בלא עידי מסירה בנתינה לאשה ה"ה נמי בהבא' השליח דהוה פסול בלא עדים וחדא הם ע"כ הוקשה להטור על הרא"ש שכ' שהשליח במקום הבעל וכיון דהבעל פסול בלא עידי מסירה ה"נ בשליח ולא הוי אפי' ע"א וזה אינו דמ"ש מההיא דאמר לשנים גרשו אשתי דהן שלוחיו ועדיו וע"ז מייתי הטור שפיר מהרמב"ם דב' לענין קידושין בפ"ג דשליח נעשה עד ושם היה כמו עידי מסירה בגט להרא"ש ור"ת דפוסל בלא מסירה אפי' דעבד וכי היכא דלרמב"ם הוה בקידושין עכ"פ ע"א ממילא להרא"ש ור"ת ה"נ לענין גט מהני והשתא א"ש דברי הטור מכל הצדדים אלא שבדרישה כתב שרש"ל כתב על דברי הטור וז"ל דא"כ מה צ"ל ואין השליח משם השנים מאחר שכתב וצריך ליתנו בפני שנים ועוד מסתמא דומיא דלהחזיקו בפני ב' קאמר ומה שדייק הטור בפני ב' הוא דאינו עולה הא במקום א' עולה אין זה דיוק דה"ק אינו במקום ב' לפי הסברא שראוי להיות במקום ב' ומאחר שבמקום ב' לא קאי ה"ה במקום א' לא קאי עכ"ל ולק"מ על הטור דאדרב' נימא דהירושלמי קמ"ל בהאי מלתא דאין השליח משם השני להיות דדוקא במקום שנים אינו עולה אבל במקום אחד עולה ומה שהקשה דדומיא דלהחזיקו קאמר לפי מה שזכרנו ודאי שפיר הוא דומיא דלהטור גם בהובאה הוה כמו בנתינה לאשה ופסול אפי' בדיעבד בלא עדים לפי דברי הירושלמי ובתרוייהו הוה השליח נאמן כע"א ומעתה לא נשאר עלינו רק לתרץ דברי הרא"ש שכ' בשליח הנותן לאשה הוא עומד במקום הבעל ולמד מזה רבינו הטור דאפי' בע"א אינו עולה וא"כ קשה על הרא"ש מתלמוד ערוך דאמר לשנים קדשו לי אשה דאמרי' הן שלוחיו הן עדיו והרא"ש עצמו הביא זה בפ' האיש מקדש וזה ודאי קשה אמאי לא יהיה השליח כאן במקום ע"א דלא ידענא סברא לחלק בין שני שלוחים במקום שני עדים ובין שליח א' במקום א'. והנלע"ד לדקדק בדברי הרא"ש שכ' דכיון שנתרת בגט זה פרושו דממילא

הוה דבר שבערוה ואין מועיל פחות משנים על מסירה דוקא מ"מ סיים הרא"ש דאין השליח משם שנים כיון שעומד במקום הבעל תיפוק ליה אפי' אם לא עומד במקום הבעל אלא יהיה נחשב כאיש אחד לא מהני דהא בעינן שנים דוקא משום דהוה דבר שבערוה ואפי' אם השליח והאשה מודים על הנתינה לא מהני בפני ע"א כמו בקדושין ע"כ נ"ל דמ"ש הרא"ש שהשליח עומד במקום הבעל אין פירושו מצד שאין לו נאמנות דנאמנות לא מהני אלא פירושו דל"ת דכאן א"צ עדי מסירה כלל אלא די בעדי חתימה דלא הצריכו עדי מסירה אלא כשהבעל בעצמו נותן לאשה לזה כ' שאינו כן שהרי השליח עומד במקום הבעל והוה דינו כמו הבעל עצמו דצריך דוקא לשני עדי מסירה ולא מהני אחד אבל באמת אם יש עוד אחר עמו מהני דהוה כאן ב' עדים כמו בקידושין דאין שייך כלל לנוגע כאן בדבר וכן משמעות דברי רמב"ם שזכרתי בסמוך שכתב שליח הנותן הגט יתננו בפני שנים והם יקראוהו תחלה כמו בנתינ' הבעל לאשה שהרי תחתיו הוא קם אין כוונתו שכיון שקם תחתיו צריך שנים אחרים אלא כוונתו שצריך לזה השליח כל מה שצריך להבעל עצמו הן שצריך לשנים הן לענין שיקראוהו תחלה שהרי הוא קם תחתיו וכל דיניו כמוהו אבל לעולם השליח נחשב במקום ע"א אליבא דכ"ע וכדעת הטור ובחנם עשה רבינו הטור מחלוק' עם אביו בזה במחילה מכבוד רבינו דבאמת כ"ע ס"ל דמהני שליח במקום ע"א ובזה אתיא הכל על נכון דלא כראיתי מחלקים בזה בדברי הטור בין הובאת הגט לנתינתו לאשה ולחלק בדברי הרא"ש בין עושה שליח אחד דאז אין נחשב לעד ובין עשה ב' שלוחים דאז יש שם עדות עליהם כל זה אין לו שחר והנכון כאשר זכרנו בסייעתא דשמיא:

יא מיהו השליח נאמן לומר שעשאו בעדים הטעם לזה הוא נכון על הדרך שזכרנו בסמוך דלא מצד נאמנות הצריכו כאן שנים אלא דאין דבר שבערוה פחות משנים וע"כ די באמירת השליח שנעשה כראוי שכיון שיש לפנינו גט חתום בשני עדים אמרי' דודאי נעשה כראוי ונמסר בפני ב' עדים כמו שאמרי' לענין הבעל עצמו בסימן קל"ג ונראה דאפי' אם השליח הוא קרוב לאשה נאמן בזה אף שלא נתקיים ההרשאה כיון שהוא נאמן אעפ"י שהוא ע"א ה"נ בזה וכן משמע פשוט דהא הש"ע כתב בסעיף כ"ז דא"צ הרשאה בשולח גט ובסעיף ל"ג כ' הנשים והקרובים כשרים כנ"ל פשוט ולא כמו ששמעתי קצת מגמגמים בזה להקל כ"כ בשליח קרוב וכן מוכח בסימן קמ"ב סעיף ד' שכ' בד"א שנתן לה בפני ב' כשאין השליח קרוב או פסול כו' עכ"ל והתם קאי דלא נתקיים בחותמיו צ"ל בפ"נ ובפ"נ ומשמע דעכ"פ השליח שהוא קרוב נאמן כשאומר בפ"נ ובפ"נ כשאומר בפני ג' והתם קאי על הגט וכ"ש כאן בהרשאה ותו דאפי' אשה עצמה נאמנת לומר בפ"נ:

יב **כפל דברים הם בכאן כו'** זה ודאי שסעיף זה נכלל במ"ש בסעיף י"א אלא שמ"מ יש כאן ב' פלוגתו' האחת אם שייך דבר שבערוה לענין מנוי השליחות דלרמב"ם אין שייך זה אלא בנתינה לאשה ולהטור הוה זה כמו הנתינה ממש ואפי' שניהם מודים במינוי השליחות לא סגי ומחלוקת השניה אי בודאי לא היו עדי מסירה בשעת נתינה לאשה מהשליח די בעדי חתימה והוא דעת הרמב"ם והי"א דפסול הוא דעת ר"ת והרא"ש כמ"ש הטור סימן קל"ג לענין הבעל עצמו ושליח הולכ' פירושו שהבעל עושה אותו שליח להולכה ושליח הובאה שהאשה אומרת לו הבא לי גיטי כדלעיל סימן ק"מ:

יג **שקפץ עליו החולי במהרה** בטור כ' בחולי לאחר ג' ימים או תוך ג' ימים ונתחזק עליו החולי ולא ידענא למה לא העתיקו כאן בש"ע:

יד **שיש בו נשמה כ'** בטור וכן למי שהוכה מכות רבות אפי' שא"א להחיות מהן כגון ששחטוהו ברוב שנים וצוה שיכתבו הנט לאשתו כותבין ונותנין כל עוד נשמתו בו אעפ"י שבודאי ימות עכ"ל ובקצת ספרי' עוד חסר בבא זו:

טו **דעתו גם על הבן** בטור כתב בזה יצטרפו האב או הבן עם אחד מהם להיות שלוחים וכתב רש"ל וז"ל ולא נאמר מסתמא אין אדם עושה שליח לבן במקום אב אלא דעתו היה על האב לא אמרי' הכי ודעתו היה על הבן כמו על האב ואיתא בזה פלוגתא בס"פ התקבל ופסק רבא הלכתא הכי ומהר"י קארו הקשה אמאי יצטרכו דוקא לאחד למה לא יהיו שניהם שלוחים הלא אב ובנו כשרים לשליח ולק"מ בודאי האב ובנו בשרים לשליחות אבל בסתם לא אמרי' שהיה דעתו על אב ובנו כי אם אחד מאחר דאיכא א' בהדייהו ולפ"ז מיושב מה הקשו עוד הלא בגמרא לענין כתיבה (נאמר) ולמה כתב לענין שליחות השתא לק"מ דמ"ה כתב דין זה גבי שליחות להודיע שאפי' בשליחות מן הסתם לא סגי בהנהו תרתי בלא צירוף א' עכ"ל ולא נתיישב בזה דמנא ליה להטור דין זה לחלק (לענין שליחות) בין סתם או לא כיון דליתא בגמרא:

טז **אין צריך אלא כו'** פי' כיון שאומר בפני נכתב כו' נאמן על השליחות ולפי מה שבארנו לעיל דעת הטור הולכה הוה כקבלה וצריך דוקא עדים וכ"כ ב"י לדעת הרא"ש ולהלכה קי"ל להקל:

יז **או נפסד והיא שעת הדחק כו'** בתשובת ר"מ מינץ סימן קי"ד כתב שפעם אחת היה חסר בהרשאה ופיך כפי והיה כתוב בה ותהא ידך בידי ועשייתך כעשייתי וחשש שהבעל לא צוה להשליח לדבר לדבר מאומה רק לעשות המעשה ליתן הגט לידה ונתינה בלא דיבור לאו כלום הוא כמו בבעל עצמו ושאל את השליח האיך הי' דבור הבעל אליו ואמר דלא ידע מזה ולא רמי אנפשי' היאך היה הדיבור הבעל ע"כ פסק שם להחזיר

השליח ריקם ולא ליתן הגט עכ"ל והנה כאן פסק רמ"א להקל בשביל פיסול של הרשא' ולי נראה תמוה מאוד על חשש דזכרנו בשם מהר"מ מינץ חדא לפי דבריו לא מהני מידי אף אם נכתב ופיך כפי דשמא על דברים אחרים אמר כן דהא לא נזכר תחלה שיאמר השליח לאשה ה"ז גיטך שתשלח לך בעלך ולא הוצרכו להזכיר זה בהרשאה אלא במה שיאמר הולך גט זה לאשתי כו' סגי דהשליח יאמר מעצמו דבריו להאשה שהוא השליח מבעלה דודאי בהלשון תן גט זה לאשתי נכלל זה דהיינו שיתן אותו לה כדינו של שליח והאי לשנא דפיך כפי אינו הכרח כלל אלא לרווחא דמלתא מוידיך כידי ועשייתך כו' ג"כ אינו הכרח לעיכוב אם לא נכתב דהכל נכלל בלשון שעשאו שליח ותו הרבה דינים יש לשליח כשנותן הגט להאשה אטו צריך הבעל להזכיר אותן הדינים כולן בשעת מסירה לשליח אלא הבעל סומך עצמו שיעשה הוא כל המוטל על השליח ותו דבודאי ט"ס בהרשאה הך חסרון דפיך כפי כמו שמצינו בשטרי חוב דאמרינן אחריות ט"ס הוא מטעם דלא שרי אינש זוזי בכדי ה"נ כאן דודאי לא שלחו בענין שלא יהא גט אלא סמך עצמו שיכתבו כל לשון הצריך לרשאה כמו בכל יפוי של שטרי חובות שאין המלוה מזכיר בפי' כל הלשונות השייכי' אלא סומך שהסופר יכתיב כל היפוים כ"ש בכאן שיהיו ב"ד אצל מסירת הגט מן הבעל לשליח והסופ' טעה ודילג לשון זה והוא אינו הכרח ועיכוב ע"כ נלע"ד שחומרא יתירה נהג זה הרב בזה וגם רמ"א שכתב כאן אם נפסל והוא שעת הדחק דוקא היינו במידי שיש בו פסול ממש כי כן מורה ל' נפסל משא"כ בהאי חסרון דפיך כפי דאינו אלא שופרא דלשנא בשעת הדחק אין חשש לעכב נתינת הגט כנלע"ד פשוט:

יח ויש נוהגין לכתוב כתב למקום הנתינה כצ"ל ופירושו שהרב המסדר יכתוב לאותו מקום שהגט ינתן שם באם יש איזה שינוי אם נהגו בדברים אחרים באותו מקום כגון ימחא באלף או כיוצא בזה כדי שלא יהא נדחה נתינ' הגט כ"ה בסדר גיטין:

יט שאין קטן עושה שליח (כתב בד"מ) הרבה מקשי' מאי נ"מ בזה דאם הוא קטן אין קדושיו קדושין ואין לו נשואין אפ' מדרבנן כמ"ש סי' מ"ג (ואינה) צריכה ממנו גט (כו' עוד איכא למיחש שמא יגדיל קודם הנתינה ויתיחד עם אשתו) ולכן צריך דקדוק דהוה גדול בשעת עשיית השליחות דדלמא אחר השליחו' לה גט נתייחד עמה (והשליח יתן לה הגט אחד היחוד) דלא תנשא בזה לכתחלה משום דהוה ישן כדלקמן ומ"מ מאחר דאם ניסת בו לא תצא איכא למיחש לקלקול אם הוא קטן בשעת השליחות דאז אינו גט כלל לכן צריך דקדוק כנ"ל עכ"ל וקשה ע"ז דא"כ למה לו למימר כאן הטעם שאין קטן עושה שליח תיפוק ליה מטעם חורבה זו דנקט רמ"א דהיא שייכא אפי' אם הוא עושה

שליח ולעד"נ דלכאורה היה נראה דאף אם הבעל עצמו נותן נט ראוי לבדקו דשמא הוא קטן ויש כאן ממ"נ דהיינו אם הוא קטן א"צ לגט כלל כי אינה מקודשת לו ואם הוא גדול הרי הגט כשר ויש לחוש לחורבה דהיינו אם אתה נותן הגט מספק יש לחוש שמא יש לו אח שנשא אחות אשה זו המתגרשת ואותו אח ימות בלא בנים ונפלה לפני זה המגרש ויטעו לומר שאינה זקוקה לו כיון שהוא אחות גרושתו ובאמת אין הגט כשר וזקוק' יבמתו לו ועוד יש חשש חורבה דשמא יקדש זה המגרש אחותה או אמה ויסברו לומר שאין הקידושין תופסין כדין כל העריות ובאמת אין כאן גירושין כי לא היתה אשתו מעולם ושפיר תופסין הקדושין באחותה או אמה ואם כן ראוי שלא יגרש עד שיהיה ודאי גדול וכ"ת ה"נ לא יגרש עד שיבדקוהו זה ודאי אינו דלא מצינו כזה בשום פוסק אלא ע"כ צ"ל דלא חיישינן להנהו חורבות דאנן מוקמינן ליה בחזקת גדלות כיון שהוא בגדלות מצד שנותיו אנו אומרים דודאי גדול הוא מסתמא דדוקא באשה צריך בדיקה לחליצה אף על גב דהיא גדולה בשני' דשם יש חשש פסול בחליצה זו עצמה דשמא לא הביאה שערות משא"כ כאן דאין חשש בהך מעשה גט רק שאתה חושש שמא יבא חורב' בפעם אחרת לזה אנן סמכינן על החזקה דשנים דמסתמ' יש לו ג"כ סימני גדלות בשערות וא"כ שיש לפנינו ב' חששות בהך נתינ' הגט רק שאנו סומכין על החזקה די בכך בנתינת הגט ע"י עצמו שאז אין ריעותא בזה שלא מצינו איסור בזה אלא שיש חשש מצד א' אבל ע"י שליח שיש כאן ריעותא שאין קטן עושה שליח וזה ריעותא בהך מעשה עצמו וצריך אתה לסמוך על הממ"נ לא מסתבר להקל כולי האי כיון שאפשר ליתן בעצמו ע"כ כתב טור להצריך לדקדק אחריו כולי דמשמע דאינו מצד הדין:

כ שלא יטיל בו שום תנאי תמה ב"י מאי שנא מאשה עצמה ותירץ דאפשר שידעו איזה עדים בקבלת הגט ולא ידעו בתנאי ואזלי ומסהדי שהגיע הגט ליד שלוח' ונמצא גט בטל וזה דחוק דמאן דידע בנתינת הגט ידע ג"כ בתנאי דהא באותו פעם נעשה התנאי ומו"ח ז"ל פי' דתוכל האשה לומר לא מניתי שליח זה אא"כ יקבל לי בלי שום תנאי ולפ"ז אם אמר בפי' לשליח שיקבל הגט אפילו אם יאמר תנאי יכול הבעל להתנות תנאי:

כא **ויהיו החתימות ניכרות כו'** בטור כתב בשם הרי"ף אבל נכון שלא תעשה האשה שליח לקבלה כי ברוב פעמים אינו מצוי שיהיו ג' בני אדם ידועים וחתימתן נכרת במקום כתיבת הגט בעדים שיכירו חתימת כל הג' דיינים וצריך הג' דיינים שהם בשע' נתינה שיכירו החתימות בשטר שעשתה אותו שליח קבלה ולא סגי בחתימו' שיקיימהו מעיר לעיר דשמא לא יכירו החתימ' מכולם וצריך לקיים כל ג' בגט דקיום שטרות בג' לכך נכון להחמיר שלא לעשות שליח לקבלה ע"כ כן הנוסחא בטור של ב"י ונראה פרושו

דהעדים חותמין על שטר הרשא' שליח קבלה ושם מקיימין ג' אנשים את חתימות העדים וצריך באמת שבמקום כתיבת הגט שהב"ד דלשם יכירו כל הג' החתומים על הקיום של הב"ד שקיימו חתימות עידי הרשאה והיינו שהחתימו' של ג' המקיימי' יהיו ניכרות שלשתן לפני ב"ד שבמקום כתיבת הגט ולא יסמכו על מה שיקיימו את חתימת המקיימין דרך ההולכה מעיר של הרשא' לעיר של כתיבת הגט דהיינו שסמוך לעיר הרשאה יקיימו חתימות של ב"ד המקיימין ההרשאה ואח"כ יקיימו בעיר אחרת אותן שיקיימו קיום וכן בעיר אחרת עד עיר של כתיבת הגט דשמא ע"י גלגול זה לא יכירו החתימות של המקיימין כולן רק ב' מהם ואע"ג דבדיני ממונות סגי בזה מ"מ בגט ראוי להחמיר שצריך דוקא להכיר כל הג' דאי לא יכירו רק ב' מהם הוה השלישי כאלו אינו כלל ואנן בעינן קיום שטרות בג' וכאן לא הוי קיום רק בב' כיון שאין מכירין את השלישי ע"כ שמקום הגט יכירו כל הג' המקיימי' ההרשאה וזה אינו מצוי ברוב פעמים כן הוא פי' הדברים וב"י הקשה כאן קושיו' ולא תירץ כלום כי לא נחית לפ' הדברים ע"ד שזכרנו ובפרישה פי' הדברים דצריך שהג' דיינים של הגט שראו הנתינה יהיו חתימתן נכרת בכל המקומות כדי שיהיה לה ראיה כשתרצה להנשא וזה אינו מצוי ברוב פעמים ולא מסתבר לפ' כן דכל שהגט נכתב וניתן כראוי ודאי א"צ להכיר במקום שתרצה להנשא כל הג' שיהיו אצל הנתינה דאף בשנים מהם סגי שאין זה אלא לראיה שניתן הגט כדינו וכמ"ש בסי' קנ"ב סעיף א' דאפי' אין גיטה בידה תינשא ע"פ ב' עדים משא"כ לפירושנו דקאי על נותני הגט שצריך שהם יכירו בשעת הנתינה את כל ג' המקיימים עידי הרשאה שזהו עיקר בשעת נתינה ולא סגי בגלוי מלתא ותו קשה דאם באת לחוש במקום שתרצה להנשא הא ודאי שתקח האשה הגט מן השליח אפי' בינו לבינה ויהיה לראיה להינשא בו ואינה צריכה יותר להודיע לכל אם נתגרשה ע"י עצמה או ע"י שליח לקבלה אלא גיטה מוכיח עליה ואף אם אין גיטה בידה כגון עכשיו שנוהגין שהרב מקרע הגט אחר הנתינה ויש לה כתב משני עדים שנתגרשה א"צ יותר וכאן אין עסק מזה כלל אלא מיירי מדינים ששייכים בעיקר נתינת הגט:

כב שנכון להחמיר ז"ל הטור בשם הר"ר פרץ הנה פרשנו דין שליח לקבלה אבל (נכון) שלא תעשה אשה שליח לקבלה שאין אדם יכול לצאת חובתו נקי כי ברוב פעמים אינו מצוי שיהיו ג' בני אדם ידועים וחתימתן ניכר' במקום כתיבת עדים שיכירו חתימות כל הג' דייני' וצריך שהג' דיינים שהן בשעת נתינה שיכירו החתימות שחתמו בשטר שעשתה אותו שליח קבלה ולא סגי בחתימות שיקיימוהו מעיר לעיר דשמא לא יכירו החתימות מכולן וצריך לקיים כל ג' בגט דקיום שטרות בג' לכן נכון להחמיר שלא לעשות

שליח לקבל' ע"כ עכ"ל וכ' מו"ח ז"ל בתשובה על א' שהיה עתים חלים ועתי' שוטה וחלומתו היה מעט והלך למרחוק בשטותו ונתעגנה אשתו אם יש לה תקנה לעשות שליח קבלה במושב ב"ד שהבעל רגיל להיות שם כשיבא שם בעת חלימתו יכתוב גט ויתנו ביד שליח קבלה ויודיעו אב"ד אח"כ שבשניהם קבל השלי' הגט להאשה והשיב דלא החמיר הר"ף הנ"ל בטור אלא בשהשליח הולך מעיר לעיר עד מקום הבעל דיש לחוש שמא לא יכירו כל ג' דייני הקיום אבל בזה דעושה שליח קבלה במקום כתיבת הגט וחוזרת למקומה דאין מקום לחשש זה אין להחמיר עכ"ל באמת אין יסוד לחלק כנ"ל אלא שבלא"ה נראי' הדברי' שלא נעשה חומר' זו של הר"ף דרך גזירה כמו תקנת רבינו גרשון בדברים אשר גזר כגון שלא לגרש בע"כ וכיוצא בזה דהחליט הדבר לאיסור גמור ולא יועיל שום ענין לבטל הגזיר' משא"כ כאן לא בא הר"ף אלא לתת עצה נכונ' כן משמעות לשונו שכ' לכך נכון להחמיר ולא אמר בכך (להחמיר אלא מכח שא"א למצוא כל אלה) ויקש' מאד (אבל) בנדון דידן שפיר דמי לעשות שליח לקבלה בכל הדינים הנזכרים בו ויש עדות ברורים על שמכירים חתימות הג' דיינים שהיו שם בשעת מעשה השליח וכתיבת הגט לנתינתו לידו של שליח קבלה אין עון אשר חט' בזה:

כג שלא לגרש ע"י שליח לקבלה כתבתי בסמוך לפני זה הטעם וגם רש"ל כ' שכן נוהגין:

כד **ויש פוסלים אף בנתקיים מחלוקת זה הוא** בטור בין רמב"ם להרא"ש וביאור דבריו דהרמב"ם ס"ל בפסול מד"ת ולא נתקיים הגט בחותמיו אלא סומכין על דברי השליח שאומר בפני וכו' דאז הגט בטל כלומר ואין לו תקנה ומ"ה הוסיף הטור על לשון הרמב"ם שכ' אינו גט ובטור הוסיף תיבת כלל להורות שהרמב"ם ס"ל דאין לו תקנה עוד ואינו כן דעת א"א הרא"ש שכ' בפסולי' מד"ת פסולים להביאו משמע דגוף דגט כשר ונ"מ אם יתקיים עוד בחותמיו ואח"כ כתב דהרמ"ה ס"ל אפי' בא"י שאצ"ל בפ"נ כולי פסול זה להבאת הגט וא"א הרא"ש ס"ל שאין פסולין אלא בח"ל שצ"ל בפ"נ כו' אבל בא"י כשר להביאו ויש להקשות הלא גם הרמב"ם דס"ל כהרמ"ה דהא כתב בנתקיים בחותמיו דפסול אם הביאו והיינו כמו א"י בלא נתקיים בחותמיו והיינו כהרמ"ה ולמה הוצרך להביא דברי הרמ"ה ושהרא"ש חולק עליו היה לו לכתוב פלוגתא דהרא"ש גם בזה על דברי הרמב"ם שהביא מעיקרא לענין ביטול גט נראה כוונת רבינו הטור דאפשר דבזה מודה הרא"ש לרמב"ם דמה דפסול לרמב"ם בנתקיים היינו דגזרינן אטו לא נתקיים דשמא גם בלא נתקיים יבואו לסמוך על זה הפסול מד"ת אבל בא"י דאין שייך גזירה זו מודה רמב"ם דכש' מ"ה לא פסל הרא"ש אלא בח"ל דמשמע אפילו בנתקיים והיינו מטעם גזירה כמו שזכרנו ע"כ הביא הפלוגתא על הרמ"ה שבתב בהדיא אפי' בא"י

והרא"ש חולק עליו זה נ"ל נכון מאוד ומתורץ תמיהת ב"י שלא פי' כמו שזכרנו וכתב שדברי הטור הם מעורבבים ובדרישׁ' פי' שהרא"ש חולק על הרמב"ם בתרתי ותירץ מה שהכניס הטור לדברי הרמ"ה לתוך פלוגתא דרמב"ם בתירוץ דחוק ודרך חידוד ופלפול שלא ע"צ האמת והנכון כמו שזכרנו בס"ד וכ' הרב המגיד דמה שכתב הרמב"ם שהפסול מד"ת אין סומכין עליו בעדות הגט כלל הטעם שאפי' בעדות אשה שמת הבעל אינו נאמן וכן נראה קצת מן הגמ' בסנהדרין כחשוד על העריות דאינו נאמן על עדות אשה לא לאפוקי ולא לעיולי עכ"ל ונראה שגם הרא"ש ס"ל כן במקום שצריך לסמוך עליו בקיום הגט ובדרישה כתב שהרא"ש נחלק על הרמב"ם בזה ובא להקשות על הרא"ש מחמת טעם הרמב"ם שזכר הרב המגיד ובמחילה מכבודו אין זה אלא כי ניים אמר להא שמעתא דאין בזה מחלוקת כלל בין רמב"ם להרא"ש אלא יש מחלוקת אחרת על הרמב"ם גם בזה דהיינו שהראב"ד חולק וכתב וז"ל ולא ידעתי מאין הוציא זה דעבד נכרי פסול בגמ' לפי שאינו בתור' גיטין אבל מי שחילל שבת או בא על א"א למה יהיה פסול להביא גט והלא ישראל גמור הוא לכל דבריו עכ"ל ובזה צריך לתרץ הא חשוד על עריות פסול לעדות אשה כמ"ש ה' המגיד ונראה דלק"מ דשאני הכא דהגט מוכיח ע"ז וכעין שאמרו ספ"ב דגיטין אף הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלך בשרות להביא את הגט ואמרי' שם מה בין גט למיתה ומתרצינן שם הטעם דגיט' מוכיח עלי' וא"כ לק"מ מההיא דסנהדרין שזכר ה' המגיד דשם אין שם גט אלא בא להעיד בפיו ובזה ודאי אינו נאמן וזה ברור לפי ע"ד:

כה אא"כ חלה או נאנס נראה דלענין אמר לו לחתום הגט לא מהני אלא או נאנס להתיר לומר לאחר לחתום דהוי מילי וכמ"ש לקמן סעיף מ"ג:

כו לטלו מיורשיו נראה הטעם דשליח א' נגד הב' הוה כבעל נגד השליח לפ"ז אפי' השליח הב' הי' יכול הא' לבטלו וליקח אצלו הגט דאם תאמר שנסתלק הא' לא הוה לו לחזור ליטלו מיורשי שני ולגרש בו אלא ודאי דהשליח הא' הוא ממש במקום הבעל שהרי כתב לו ידך כידי כו' וכאן לא נתכוין אלא שליח כיון דמת חב' הוה הגט בטל באלו מת הבעל:

כז **משום דה"ל מילי** פי' דהא אין מוסר לו שום דבר לאפוקי בשליח להולכ' הוא מוס' לו הגט וגם אם האשה עושה שליח להובא' לא היה מילי כיון דגמר השליחות נעשה ע"פ הבעל שמוסר הגט עפ"ד והיש מתירים היא הטור בשם הרא"ש שכתב וז"ל דלא אמרי' מילי לא ממסרן לשליח כשמוס' לו דבר לעשותו אינו יכול למוסרו לאחר כגון מי שעשה שליח לחתום הגט שאינו יכול לומר לאחר לחתמו אבל כשאומר לו בהדי' לומ'

לאחר לחותמו יכול לעשותו כדאמרינן לקמן כאומר לשנים אמרו לפלוני כו' עכ"ל וכבר כתבתי בסי' ק"ך סעיף ד' דהך לקמן הוא ט"ס וצ"ל לשמואל ורש"ל כת' כאן וז"ל ולא מצאנו בס' הטור לקמן אלא בח"מ לענין מתנה בסי' רמ"ך ולא כתב שם אמרו לפלוני וכו' אלא הבי' בסתם אומר אמרו דכשר במתנ' מ"מ ש"מ דאומר אמרו לא מקרי מילי ומ"ה כשר במתנ' והוא דעת רמב"ן דכיון דאומר אמרו לא הוה מילי לפיכך דוקא בגט פסול מטעם אחד כיון שלא שמעו מפי הבעל לא הויין במקומו ואינו מקוים וכתב להטור גופי' לא ס"ל כרמב"ן אלא בגט פסול מטע' אחר דמשו' כסופא דסופר כדלעי' סי' ק"ך ומ"ה כשר במתנ' בכל ענין א"נ י"ל דס"ל כרמב"ן ולפסו' בגט בכל ענין ומ"ש כאן אבל כשא"ל בהדי' לחתום ה"ק יכול לעשותו ולא הוי מילי אלא שפסו' גבי גט מטעם אחר דבעינן וכ' לה אבל דוחק הוא עכ"ל וכאשר הגהתי נראה עיקר וכמו שזכרנו בסי' ק"ך באר היטב מה שצריך לכאן ע"ש:

כח במקום פלוני פירש"י שאינו רוצה שילעיזו עליו במקו' אחד וקפידא הוא עכ"ל:

כט אלא בעלי' נרא' הטעם בזה דלא הוה קפידא אלא באמר אל תתנוהו כו' כיון דאין טעם מסתבר למה אינו רוצ' בבית וכן להיפך ע"כ מסתמא לא הוה קפידא עד שיאמר כן בפירוש וכן בשמאל משא"כ כשאומר במקום פלוני הוה קפידא אפי' בסתמא כיון שיש טעם נכון ע"ז כמו שזכרנו בשם רש"י ובפרישׁ' נתן טעם משום דקי"ל שאומר לחבירו בית אני מוכר לך יכול ליתן לו עלי' וכמ"ש הטור ס"ס רי"ד בח"מ מ"ה לא הוה שינוי מעליא אם לא דאמר אלא עכ"ל ותמוה הוא מה יעש' בימין בזה:

ל אלא בימינך דמדלא אמר סתם בימין משמע על ימין דידי' דוקא ולא ימין אחר ואפי' חלה לא מהני בזה כיון דאמר אל תתנו אלא כו' גרע טפי מאת הולך:

לא בתוך הזמן אינו גט זה דברי רמב"ם וכתב הטור משמע מדבריו שלא יקדים אבל יכול לאחר ונ"ל הטע' בזה דאיתא בפ"ב דגיטין י"ח כתבו' לגט ואנחי' בכיסי' דאי מפייס' בקטטות שביניהם תיפייס לא מקדים אינש פורענות לנפשי' פירש"י לא רגילי אינשי למעבד הכי לאנחי' בכיסו דכיון דלא ניחא לי' בגרושין פורענות הוא לגבי ולא מקדים לי' עכ"ל מ"ה כאן נמי מדלא צוה לתנוהו תכף ש"מ דלא ניחא לי' ע"כ בודאי קפיד הוא שלא יקדמו הזמן ולפ"ז נראה באומר תנוהו לי היום יכול לאחר ולנותנו למחר דכאן לא חזינן דלא ניחא ליה בגירושין וצ"ע לענין מעשה:

לב אינו גט דגם היא מקפדת שלא ילעיזו עליה למקום ההוא ובהבא לי גיטי בסיפא דהוה גט כתב הרב המגיד בפ"ו הטעם לפי שהאשה מתגרשת בהגעת גט לידה אפי' בע"כ וכיון שהיא מקבלתו אפי' הביאו ממקו' אחר כשר עכ"ל לכאורה משמע ביאור דבריו דכיון

שהיא בודאי אינה מקפדת על שינוי המקום וא"כ אם (לא) קבלה היא עצמה אלא זרק לתוך חצרה אינו גט כיון דלא הוה שלוחה בזה אלא דקשה ע"ז דלמה לו להמ"מ לכתוב בזה שהאש' מתגרש' בע"כ דא"צ כאן בזה אלא היא סברה וקבלה לפי זה אלא נראה דה"ק כיון דהאשה אינה יכולה לעשות שליח להולכה אלא דמועי' אם מסכי' הבעל לזה ונותן אדעתא דהכי ממילא שויה איהו שליח להולכה וע"כ אין אנו משגיחין במקום שהיא מקפדת דהא יכול לגרשה בע"כ וא"כ אפילו זרקו לחצרה מגורשת ונראה דאפילו לפי מנהג מדינותינו שאין מגרשין בע"כ של אשה בכה"ג הוה גט אפילו היא מקפדת כיון שכבר נתרצית אלא שמקפדת במקום בזו לא תיקן ר"ג שלא לגרש בע"כ:

לג **ה"ז לא ישלחנו כו'** זהו ל' הרמב"ם ובמשנה אמר לו טול ממנה חפץ פלו' לא ישלחנו ביד אח' שאין וצונו שיהא פקדונו ביד אח' ומפ' הרמב"ם במשנה שלא הקפיד שיטול החפץ קודם נתינת הגט לכתחלה לא ישלחנו ביד אח' אלא שאם עבר ושלחו ביד אחר הוה גט ונמצא דמשנה לא מיירי אלא מלכתחלה וזו היא שאמר כאן בסיפא אמר לה תן גט וכולי והטעם הוא דאע"ג דלא הקפיד בפי' נטילת חפץ מ"מ כיון שזכר נטילת החפץ בשעת שליחות הגט יש לו לגט קצת שייכות בחפץ ויזהר לכתחלה שלא יתן הגט עד נטילת החפץ אבל אם הקפיד על נטילת החפץ תחלה אז אפילו דעבד לא הוה גט אלא דאם נתנה החפץ תחלה אפילו להשליח השני סגי בכך ומזה לא מיירי המשנה אבל התוספות בשם ריצב"א והרא"ש מפרשים המשנה על דעבד דאפי' בדעבד פסול אם שלחו ביד אחר דהיינו אפי' נתנה החפץ תחלה ליד השליח השני פסול כיון שלא בא ליד השליח הראשון קודם נתינת הגט אין מועיל מה שנתנה להשני ואם לא הקפיד על נטילת החפץ לא הוזכר במשנה ממילא מותר לכתחלה לשלחו ביד אחר כיון דאין תלוי זה בזה וזהו שכתב הטור לדעת הרא"ש באם הקפיד כולי לפיכך יכול לשלחו ביד אחר פי' הגט ישלח ביד אחר אפילו לכתחלה ויכול אח"כ לילך וליקח החפץ כדי שלא יעבור על דעת משלחו בזה אבל אין הגט תלוי בזה אע"ג שהזכירו בשעת נתינת הגט ה"ל שלי' לשני דברים כל חד מלתא אחריתא ובזה מבוארים דברי הטור שפי' ואתיא שפיר מה שכ' ב"י על מ"ש הטור שהרא"ש ס"ל שאפי' לכתחלה ישלח ביד אחר אם לא הקפיד חולק על הרמב"ם כזה שאין הוכחה בדברי הרא"ש כזה אלא (ממה) דכתב דמתניתין איירי דשקול חפץ והב גט משמע ליה דמתנית' דקתני לא ישלחנו ביד אחר דוקא כדא"ל שקול חפצא והב גיטא הא אלו א"ל הב גטא ושקול חפצא מותר לשלוח ע"י אחד עכ"ל הדברים מבוארים עפ"י מה שכתבתי וההיתר הזה היינו מצד הגט ויקח אח"כ החפץ אבל לא עלתה על דעתו להתיר ליקח החפץ ע"י אחר ומו"ח ז"ל הבין דברי הב"י שגם

בלקיח' חחפץ יש היתר לשלוח ע"י אחר ותמה ע"ז שהרי אמרו בגמרא זו אפי' תינוקת של בית רבן יודעים שאין השואל רשאי להשאיל ודחק לתרץ אליבי' דהכא מותר לשלוח החפץ ע"י אחר כיון דגלי דעתי' דלא קפיד אחפץ שיהא ביד האשה לאחר הגט ה"ה דלא קפיד שיהיה ביד אחר ומתוך כך דחק לפרש דברי הטו' שכתב וא"א כתב כסברא הראשונ' קאי על תחילת הדברים אבל בזה גם הרא"ש ס"ל כרמב"ם דאסור ותמוה מאוד שהרי גם הטור כ' סעי' זה דאם לא הקפיד כו' לפיכך יכול לשלחו ביד אחד משמע אפי' לכתחלה אלא הדברים כמו שזכרנו דהרא"ש חולק בשני דברים והטו' אחריו וב"י לא מיירי מהיתר שליחות החפץ כלל כמו שזכרנו:

לד תצא והולד ממזר זה דברי רמב"ם בפ"ז והטעם דכל שלא נתקיי' מחזקינן כאש' איש גמור' ואע"ג שקיום שטרו' דרבנן הכא שהבעל מערער וטוען בברי שהוא מזויף והיא אינה יודעת וחתימות העדים אינן מצויים העמידנ' על חזקת' שהוא א"א אבל כשאבד הוה ספק גט דדלמא אי הוה גט קיים הי' מתקיים בחותמיו כ"כ ה' המגיד ויש להקשות בק"ו להיפך דמה כשהגט עדיין לפנינו אלא שאין מקויים ואפשר היום או למחר לקיימו ואע"ג דאין עדים מצוים מ"מ יש אפשריו' שיבואו עדים ויקיימוהו אפ"ה אין משגיחין בגט ומשוינן לה א"א גמורה מחמת החזק' שלה כיון שהבעל מערער כ"ש אם אבד הגט והבעל מערע' ואומר מזויף הי' וא"א בעולם לקיימו נימא דהוה ספק מגורש' כיון דאם היה קיים הי' אפשר לקיימו אין זה אלא תימה דאם באמת קיים הוה אינו גט ובאבד נימא שמא אם הי' קיים כו' וי"ל דכשהוא בכאן ואינו יכול לקיימו גרע טפי דאם אמת הוא הגט תלך לשם ותקיימו ומדלא עשתה כך ודאי זיוף הוא משא"כ באבד אין הוכחה להוציא מידי ספק וגם בזה אינו מיושב שפיר דמזה אין כ"כ הוכח' לעשות הולד ממזר בפרט אם הוא במקום רחוק שא"א לה לילך לשם לקיימו ונראה דממזר ספק קאמר וכ"כ ב"י דלא הוה אלא ספק ממזר אלא דק"ל ממ"ש הגהו' מרדכי בקידושין לענין שטר שחתומין עליו ב' עדים שפלוני קידש פלונית ואינו מקום והיא מכחשת דאין כאן קדושין כלל ומביא ראי' דתקון זמן בגיטין משום (שמא) יחפה על בת אחותו ועתה מה הועילו חכמים בתקנתן אכתי יחפה שיכתב גט לעצמו ויחתום עדים כרצונו ואע"ג האשה מודה ואין שם הכחשה מ"מ כיון דמוכח להצל' עבד אנן טענינן מזויף הוא אלא ש"מ כל היכא דאיכא הכחשה לא אמרי' קיום שטרות דרבנן אלא דאוריית' בעי קיום ובלא קיום חספא בעלמא הוא ע"כ והשתא כיון דכתב רמב"ם כאן דאם נאבד ה"ז ספק גט אכתי תקשה לך קושית המרדכי שמא יחפה על בת אחותו דהיינו שיכתוב לה גט ויחתו' מעצמו עדים וירא' הגט לפני אנשים ואח"כ יאבדנו במזיד ויאמר שגט בשר הי' והנאבד באונס

נמצא נשאר הדבר ספק ולא ימיתוה ב"ד מספק וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן וצ"ע רב ליישב דבר זה:

לה **ואמרוהו נאמנות דבמקום שאומר השליח בפני נכתב כו'** לא משגחינן תו בערער הבעל ואומר מזויף ואין כאן קלקול הכי אמרי' ספ"ב דגיטין:

לו וי"א שאינן נאמנות הטעם כיון שבשאר פעמים אין אומר בפני נכתב כו' ואי אתי הבעל לערער משגחינן בי' וא"כ יש לחוש שהאשה שהיא שנאה תכוין לקלקל' דהיא לאו גמירא דינא וסבורה שגם בזו יכוין הבעל לקלקל אף ע"פ שיאמר בפ"נ כו':

לז נתקיים בחותמיו דשליח קבלה אינו עדיף מאשה עצמה שאינ' נאמנת בלא עידי חתימ' ומסיר' אם טוען הבעל מזויף הוא:

לח אינו נאמן כיון שהוא מודה דעכ"פ נתנו לו בתורת שליחות ואין כאן הוכחה דלדיד' הוה יהיב ליה:

לט **וי"א דוקא כו'** כ"כ הטור בשם הרמב"ם דס"ל דמהני עדים שראו תחת ידו ולא בעינן דוקא יוצא מתחת ידו והב"י כתב דפשיטא לכ"ע ל"צ תחת ידו כיון שהשליח נאמן כך לי גט יוצא מתחת ידו כמו עדים שראוהו ולפ"ז מה שסיים הטור אה"ז וא"א הרא"ש כתב כסברא ראשונה לא קאי על מה דסמיך לי' דהיינו אין הגט בידו אלא אמ"ש רמב"ם תחל' שהשליח נאמן בכל ענין פי' אפי' אם הם בעיר אחת והיינו דפסק כרב חסדא כמ"ש ב"י ע"ז חולק הרא"ש דפסק כרב הונא והיינו כסברא ראשונה ותמוה היא לכאורה דהא כתב הטור בתחלת דין זה עשתה שליח לקבל' בעדים והגט יוצא מתח' ידו כו' משמע דדוקא מתח' ידו בעינן וא"כ ודאי מ"ש וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה ודאי קאי גם ע"ז דהרא"ש כ' בהדיא וז"ל דאינהו מיירי כשהגט כיד השליש כו' ובד"מ כ' ע"ז וז"ל וכ"כ בח"מ סי' נ"ו דאין שליש נאמן אלא בעוד ששלישתו בידו ולא כדברי ב"י דכ' דאין חילוק בדבר עכ"ל ובאמת נכונים דברי ב"י דכיון שראו עדים הגט ביד השליח והוא שליח לקבלה ה"ל כאלו יצא מיד האשה ואין זה דומה כלל לשליש דממון הנזכר בח"מ דשם אין שייך כן וגם מ"ש הטור בתחילת דין זה שהגט יוצא מתחת ידו לא בא לומר דוקא שבפנינו תחת ידו עדיין אלא לאפוקי אם נאבד וראיה לזה שהרי גם רמב"ם פי"ב כתב יצא מתחת ידו ע"כ נראה שאין כן ב' דיעות והאי י"א שמביא רמ"א ליתא כלל:

מ **ואם האשה אומרת כו'** נאמנת במגו דהבעל מסרו לידה והיינו אפי' אם הגט ביד השליח דתוכל לומר נתנו לי והפקדתיו ביד השליח וי"א דוקא יוצא מתחת ידי אשה דאז יש לה מגו דוקא:

מא ה"ז פסק מגורשת דיש לנו לומר חזקה שליח עושה שליחתו ואמרי' בגמ' פ' התקבל דלחומרא אמרי' חזקה עושה שליחותו ולא לקולא:

מב **אפשר שתעיז** פי' אע"ג דקי"ל אשה שאומר' לבעל גרשתני נאמנ' חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ה"מ דליכא דקא מסייע לה משא"כ כאן:

מג **שליח קבלה כו'** הוא לשון הרמב"ם המכוין מדין זה שהשליח שלחו בפני עדים להאשה והאשה ראתה גט זה ביד אדם אחד ולא הגיד לה שהוא שליח מן שלוח' אלא סתם נטלתו ממנו ואינ' יודעת אם נתקיים שליחתו של שליח לקבלה שעשתה היא ונתגרשה בקבלתו של שלוח' או אפשר שלא נתקיים אותו שליחות אלא הבעל שלח לה הגט עי"ז היא מגורשת מ"מ דאף אם הוא שליח בעלה הוה שליח להולכה ונתגרשה עכ"פ משהגיע לידה וזהו לדעת רמב"ם דהשליח נאמן (כשהבעל טוען לפקדון נתתי) כמ"ש לדעה קמייתא דסעיף כ"ה אבל לי"א דשם (דהבעל נאמן אם הם בעיר א') הוה הדין כן באינה בעיר אחת (דבעיר א' חיישי' שמא יאמר הבעל לפקדון נתתי ויהיה הבעל נאמן ואינה מגורשת) ואיני יודע שום חידוש בדין זה והרב המגיד כתב וז"ל ולא חידש רבינו בזאת הבבא אלא שכל שיש ב' עדים שראוהו יוצא מתחת יד שליח קבלה א"צ לידיעה כיצד בא לידה עכ"ל ולא נתיישב לי כלל מאי קמ"ל בזה דהא אף אם לא (כא) כלל לידה אלא דנאבד מיד השליח ויש עדים שראוהו בידו והוא שליח קבלה היא מגורשת כדמשמע בסעיף הקודם לזה דאין חשש באבד אלא באין ב' עדים וכאן יש ב' עדים מה לי אח"כ להגעת ידה ולידיעתה וצריך לדחוק ולומר דקמ"ל דל"ת כמו בשטרות של ממון שהם מקיימים והלה טוען שהוא מזויף וזה אומר איני יודע אם אתה חייב לי דודאי ל"מ הקיום וכאן שהגט יוצא מיד' והיא אינה יודע' באיזה אופן ואפשר שהוא מזויף לגמרי וזה גרע משאר שליחות קבלה שהגט תחת ידו שהוא טוען ברי קמ"ל דאפ"ה מהני הקיום כיון שהשליח היה ברור לו ובפרישה כ' על מ"ש הטור וכ' הרמב"ם אפי' בפני נתנו השליח לגירושין כו' וז"ל בעל פרישה ז"ל מ"ו (היינו רש"ל) באמת שאין חידוש גדול מאחר שבעל מודה שנתן ליד השליח לגרושין עכ"ל ר"ל שאין חידוש במ"ש אפי' אמרו בפני נתנו לשלי' הואיל שגם הבעל מודה שנתנו לידה עכ"ל ואתה רואה שאין כוונת רש"ל כלל לפי מה שהבין בו בעל הפרישה שאין נתיישב כלל אלא ברור לי שרש"ל לא כ' דברים אלו בטור אחד דין שקאי עליו בעל הפרישה אלא מ"ש הטור אח"כ דברי הרמב"ם האלו שאנו עוסקין בו שכאן אין חידוש כמו שזכרנו וע"ז כתב דברים אלו ולפי מה שזכרנו ניחא קצת אבל יפה כתב רש"ל שאי כאן חידוש גדול:

מד השולח גט לאשתו ביטלו כולי נלע"ד דאם השליח עצמו ביטל שליחותו ואמר שהוא מבטל השליחות והיא ק"ו מבעל המשלחו שיוכל לבטל השליח לא כ"ש הוא עצמו וראיה לזה ממה דאמרי' בפ' התקבל באו' התקדשי לי לאחר ל' יום וחזרה בה בתוך ל' יום ר' יוחנן אמר חוזרת דאתא דבור ומבטל דבור ובפ' השולח מייתי לה ופירש"י דתחלה היתה מתקדש' ע"י דבור שנתרצה בקידושין אתי דבור דחזרה ומבטל הדיבור ואמרי' שם דטפי סברא לומר בגט דדבור מבטל דבור מגבי שליח והנה שליחות השליח הוי כקדושי אשה שגם השליח נעשה שלוחו ע"פ מה שנתרצה תחלה להיות שליח אתי דבור דחזרה ומבטל דבור דתחלה ומייתי התם הרבה מילי דדבור מבטל דבור וכבר ראיתי מי שטע' בזה לומר דאין שליח מבטל שליחותו ע"פ עצמו כיון דלא מצינו דבר זה ובאמת גמרה ערוכה היא כמו שזכרנו ומבואר עוד דבר זה בדברי ריב"ש שמביא ב"י ס"ס ק"מ וז"ל אבל שלא בשעת נתינת הגט אין שליחות האשה מתבטל מפני דבורו של בעל וגם מפני רצון השליח להיות שליח להולכה לא נתבטל שליחות הקבלה דאי הוה שליח להולכה כ"ש דהוה שליח קבלה דהא א"א להולכה בלא קבלה כו' עכ"ל משמע דאי לאו האי מלתא דבכל הולכה קבלה אלא הוה עקירה לשליחות קבלה הוה שליח בטל לגמרי מפני שהוא עצמו מתבטל שליחותו ואע"פ שעדיין לא נמסר הגט לידו:

מה אפי' בתוך כ"ד ק"ל במה דאמרי' דיש השולח הגיע לידה אין יכול לבטלו ופריך פשיטא ואמאי לא מתרצינן דקמ"ל דאפי' תכ"ד וצ"ע:

מו **יכול לכתחלה לבטל כו'** בטור כ' אפי' לא ביטל כ"א בפני ב' מן השוק אלא מבטלו בפני שליח לבדו מותר לכתחלה (ונ"ל) דודאי ההיתר ביטל בפני השליח הוא יותר טוב מביטל בשנים אחרים בלא בפני השליח כמ"ש בסעיף ט' אלא דכאן קמ"ל דמפני השליח א"צ לצרף אליו כלל וכתב דבר זה כאן שיש לטעות מדאמרי' בגמ' זה שלא בפני זה משמע אבל מן השוק עכ"פ בעינן שיהיו בשע' ביטול השליח ויש סברא לזה דהא עכ"פ חפץ הוא בנתינ' הגט אלא שלא יהי' ע"י זה כ"א ע"י אחרים מן הו' א"כ בודאי אינו מקפיד כל כך אם יעבור זה ויתן אותו אלא דניח ליה בנתינת האחרים וע"כ צריך שיהי' שם שליח א' וכל שמבטלו הוה ביטל הגט לגמרי פשיט דא"צ אלא בפני השליח לבדו ובדרישה האריך בחנם בזה:

מז **לבטל זה שלא בפני זה** בטור כ' ודוקא שלא יבטל שליחות כולן זה שלא בפני זה דכיון שאפי' אם ביטל כולן שלא בפניהם הוה בטל נפיק מיניה חורבי' דזימנין דבטיל לכולהו שלא בפניהם ולא ידעי ואזלי ויהבי לה ומנסבא בי' עכ"ל וכ' ב"י לשון זה קשה בעיני דמאי איריא לבטל כולן שלא בפניהם אפי' לבטל א' מהם שלא בפניו אסור לכתחלה

משום דנפיק מיניה חורבה ומ"ה לא הביא כאן בש"ע ולע"ד דברי הטור נכונים דה"ק שאם אמר לי' אחד מכם יהיה שליח יכול לבטל כל הט' בכל אחד בפניו אלא שלא בפני חבירו כיון שאין מבטל אלא שליחותייהו ונתינת הגט יהיה ע"י העשירי אבל אם בא לבטל גם העשירי שהגט בטל גלי דעתיה שמה שביטל היה ג"כ דעתו שיתבטל גט לגמרי אלא (מה שלא אמר להם שהגט יהיה בטל מפני) שסמך עצמו בביטול בפני כ"א בפני עצמו שאח"כ יבטל גם בפני האחרים (עד שיהיו כולן בטילים ויהיה ביטול הגט ממילא) בזה ודאי גזרינן שמא יבא לבטל כולן שלא בפניהן ויסמוך עצמו שאח"כ ידוע להם שביטל שליחת' ונפיק מיניה חורבה שבתוך כך ילך א' מהם ויתן הגט וגזירה זו אינה שייכה אלא במבטל כולן זה שלא בפני זה כיון שאנו רואין שסמך עצמו על מה שיבטל אח"כ בפני אחרים ה"נ יסמוך עצמו על מה שיודיע לאחרים אבל במבטל קצת מהם זה שלא בפני זה אין כאן גזרה שמא יבטל שלא בפניה' דאמאי ניחוש לזה כיון שאין אנו רואין שסומך על מה שיעשה אח"כ ודאי אין גוזרין בפניו אטו שלא בפניו כנ"ל ברור פי' דברי הטור ואלו נחית רבינו בעל הש"ע לדברינו אלה ודאי היה קובע' בש"ע וראיתי דברי' בזה ולא תירצו מ"ט לא גזרינן גם בביטול מקצתן זה שלא בפני זה אטו שיבטל שלא בפניהם ובקשתי ומצאתי את שאהב' נפשי בס"ד:

מח **דמה שאמר תחלה אם תבא אלי ואקיימנה כו'** כי לא הטיל תנאי במינוי השליחות שתתבטל אם תבא האשה אליו כ"כ בטור בשם הרא"ש ומבואר שם אפי' אם היה העיכוב מצידו שלא היה רוצה להתפייס לא הוה ביטול ונ"ל פשוט דדברי הרא"ש האלו אינם אלא אחר שמינה אותו שליח לגמרי אלא שאחר זה אמר לו אם תכא אלי כו' שכ"כ שם ראובן שמינה שליח להוליך גט לאשתו בכ"מ שימצאנ' ואמר לשליח אם תאבה האשה ללכת אחריך ולבוא אלי ואקיימנה כו' דהטעם בזה כיון שהוא שליח גמור תחלה אלא שנאמר שאח"כ ביטלו בזה אמרי' דלא הוה ביטול אלא גילוי דעת וגילוי דעת בגט לאו כלום היא לבטל המעשה שנעשח כבר אבל אם בשעת מינוי השליחות אמר כן הולך גט זה לאשתי אם תאבה לבוא אלי אקיימנה כולי בזה ודאי מהני לכ"ע הגלוי דעת שלו באיזה אופן נעשה שליח וכל שלא נתקיימו מחשבתו לא הוה שלוחו וראיה ממה דאמרי' לעיל תנהו לה במקום פלוני ונתן במקום אחר לא הוי גט אף ע"ג דאין כאן תנאי אלא גילוי מלתא לחוד באיזה אופן ניחא ליה שיהיה שלוחו וכן צריך להתקיים ותו דלדעת בעל התרומה דלעי' ר"ס זה שאין האשה יכולה לעשות שליח קבלה מיד שליח בעלה משום בזיון דבעל והא התם לא אמר הבעל מידי אלא דאמדינן דעתי' כ"ש היכא דמגל' דעתי' בפירוש כ"ז נ"ל פשוט אלא דרמ"א קיצר בלשונו בזה בהעתקתו שכתב השולח

גט לאשתו ואמר לשליח אם תרצה כו' דיש מכשול ח"ו לפרש דבשעת שליחות אמר כן ולא אמר תחלה שיגרשנה בגט זה כמו שהוא בתשובת הרא"ש וזה אינו אלא דוקא אם עשאו תחלה שליח לגמרי אלא שאח"כ אמר לו אם תאבו כו' דאין בזה דין ביטול ונ"ל עוד דהיינו דוקא אם אמר כן אח"כ אחר כדי דבור אבל תוך כ"ד מהני גם בזה גלוי דעת שלא במינוי השליחות דע"כ לא אמרי' לעיל בסי' זה סעיף נ"ט דבהגיע גט לידה אינה יכול לחזור אפילו תכ"ד היינו לענין חזרה ולבטל ביטול גמור דל"מ אפי' תכ"ד כיון שכבר הגט בידה משא"כ לענין מינוי השליחות שיוכל לחזור כ"ז שלא הגיע לידה בביטול גמור כל שהוא תוך כ"ד סגי בגלוי דעתה באיזה אופן הוא משלחו:

מט בטל הוא משמע יהא בטל וכן בלשון אי אפשי בו כפירש"י והכלל בזה שצריך שיאמר בלשון שמשמעתו להכא וכן צריך שיאמר בלשון שהוא מבטלו ולא שהוא מעצמו פסול דהא באמת אינו פוסל:

נ **יש מי שאומר הוא דעת הרמ"ה** בטור אע"ג דאין יכול לפסול גוף הגט כיון שאמר יהא לשון להבא רוצה לומר יהא פסול בו לגרש מידי דהוי איהא חרם אף ע"ג דחזינן לאו חרם אמרינן דלענין גרושין קאמר ה"נ יהא פסול לגירושין קאמר והטור חולק דשאני גבי חרם דזה א"א להתקיים בגט כלל לפיכך צריכין לפרש דלענין גירושין קאמר משא"כ ביהא פסול ששם פסול שייך על גט ר"ל שיהא פסול ובאמת אינו פסול הלכך אינו כלום ובאמת דברי הטור נכונים אלא דאין להכניס ראשי בין הרים גדולים להכריע ביניהם מ"מ ראוי להחמיר מ"ה אף שהביא בש"ע כאן דעת רמ"ה דבטל בזה אין לסמוך ע"ז רק להחמיר כאלו אינה מגורשת אבל אם אירע כן וקידשה אחר צריכה גט ממנו דלא הוה אלא ספק גירושין כנלע"ד. בטור כתב בשם רמב"ם השולח גט ומבטלו בפני ב' אחרים או המוסר מודעה על הגט מכין אותו מכת מרדות שמרבה ממזרים בישראל כו' ואע"ג דבסימן כ"ו כ' הטור דהרא"ש חולק על הרמב"ם ופוסק כנהרדעי דלא מלקינן אלא למקדש בביא' נ"ל דלענין מעשה פוסק הטור ברב דמנגיד גם ע"ז ולא פסק כהרא"ש סימן כ"ו אלא לענין מקדש בלא שדוכין או מקדש בשוק דזה אינו אלא פריצותא ואין שם חשש ממזרות משא"כ באלו דזכר כאן שיש חשש ממזרות ודאי פוסק כרב ומנגדינן ליה כנ"ל ובדרישה האריך בזה וחילק באיזה ענין מיידי ונלע"ד שאין צורך לזה ועמ"ש סימן קל"ד סעיף ו':

נא בפחות מבן שמונים שאז אינו קרוב למות כ"כ ובן ק' ויותר כיון דאפלוג אפלוג פי' כיון שהאריך ימים כל כך אינו קרוב למות כשאר כל אדם:

סימן קמב

א ממקום למקום הטעם בכל אלו לרבא לפי שאין עדים מצוים לקיימו ושמא יבא הבעל ויערער ולא תוכל למצוא עדים לקיימו וכשיאמר השליח בפ"נ כו' האמינוהו ולא נחיש לערעורו של בעל ולא משגחינן בערעורו ואע"ג דבשאר קיום שטרות בעי' ג' הכא משום עיגונא הקילו רבנן:

ב **לפיכך אף הנשים כו'** דליכא למיחש שמא מכוונת לקלקלה כיון שאין הבעל יכול לערער בלא שני עדים שיאמרו שהוא מזויף והטעם בגמ' כיון שכתב הגט שבידה מוכיח משא"כ באם באות להעיד שמת בעלה דשם אין כתב:

ג אבד הגט בו' עיין סי' קמ"א סעיף ל"ג מה שהקשתי ע"ז:

ד **א"צ לקיים עדי השליחות כו'** ואם אחד נתן גט לאשתו שלא במקום דירתם והאשה רוצה ליקח כתב ע"ז שנתגרשה ולילך למקום דירתה והיא צריכה לכך לפי שעכשיו קורעין הגט והוא נשאר ביד הרב צריך שיהיו עכ"פ ב' עדים ע"ז ואין הרב נאמן להעיד יחידי בזה ול"ד לקיום העדות דסגי בחתימות הרב לחוד כמ"ש בח"מ סימן מ"ו התם א"צ לקיים אלא מדרבנן דבל קיום שטרות אינן אלא מדרבנן ומדאורי' עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן דמי משא"כ כאן דצריך לאפוקה מחזקת א"א צריך שנים והיינו שיעידו בב"ד ע"ז ולא מתוך כתבם כדאיתא בח"מ סעיף י"א לענין שאר עדות (ואם כן כאן שרצונ' ליקח כתב לא מהני שני עדים על פי כתבם) אלא צריך כאן לג' דהיינו ב"ד וב"י הביא בסימן זה בשם תשובת רשב"ץ לענין אם השליח קבל הגט וקרעו ומביא ג' חתימות דיינים שקיימו חתימות ב' עדים ואין שם קיום על דייני קיום דסגי בהכי והכי נמי כן הוא בזה:

ה **יותר מתוך כ"ד כו'** זה דעת התוס' והרא"ש והוכחה לזה מדאית' בברייתא כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפ"נ כו' דדקדק ר"י מדאמר יטלנו אלמא דצריך לומר בפ"נ כו' בשעת נתינה וה"ה לאחר נתינ' תכ"ד מדאמר לעיל שנתן לה ולא הספיק לומר בפ"נ עד שנתחרש אלמא אם לא נתחרש הי' אומרו אחר נתינה וסגי בהכי אבל לאחר כ"ד יש להסתפק אי מהני כ"ז שעסוקין באותו ענין וקודם נתינה נמי יש להסתפק אי מהני והר' יעקב מקינון פי' דלהכי בעינן שיטלנו משום דבעינן שיאמר בפני שנים שהיו בשעת מסירת הגט ומירי הכא כשמתו או הלכו למ"ה וכתב הרא"ש ע"ז ולא נהירא דלישנא דברייתא סתמא קתני דמשמע שאין לו תקנה אחרת עכ"ל ודיעה זו של הר"י מקינון מביא הטור בשם הרמ"ה וכתב עוד בשמו דצריך שיאמר בפ"נ בפני האשה ומסתברא דאי אמר להו לסהדי ולא לדילה וליתיה לשליח לחזור ולומר לא מצריכי לה

מידי אחרינא עכ"ל וכתב ב"י ולא ידעתי מנא לי' אי מדקתני ויחזור ויתננו לה ויאמר בפ"נ כו' אין הכרע מזה דאפשר דאורחא דמלתא נקט והקש' עוד דהא צריך לאומרו בשעת נתינ' א"כ האיך אמר דאמר לסהדי ולא לדיל' ותירץ דלא אמר כמדבר עמה אלא כמדבר עם העדים ותימא ע"ז מנלי' הא מאחר שאומר עכ"פ בפני עדים ע"כ ואין לך דוחק גדול מזה לחלק בין מדבר עמה או לעדים ולעד"נ דלא זו הדרך כלל בדברי הרמ"ה ור"י מקינון דהם סבירא להו דאין צריך כלל לומר כן (מכאן חסר):

• גבי פיקח ב' עדים כשרים זה דעת ת"ה סי' רל"ח ויליף לה מס' התרומה אהא דאמר בפ"ק דגיטין דסומ' פסול להיות שליח להולכה א"ר ששת לפי שאין יודע ממי נוטל ולמי נותנו מהכ' משמע לכאורה דאדם שעשה שליח להוליך גט לאשתו צריך שיכיר השליח את האשה קודם שנעשה שליח ולא סגי במה שיאמרו כשרים בשעת נתינת הגט זו היא אשתו של פלוני דהא סומא פסול לרב ששת כולי עד אמנם נראה דדוק' סומא שאינו יכול להכיר' כ"א בטביעת עין דקלא פסול פן יטעוהו אבל אדם אחר מותר על ידי עדים שיאמרו לו בשעת נתינה שהיא אשתו של פלוני ע"כ הרי בתחלה הזכיר בהדי' עדים כשרי' שלא יועילו ומסתמא בתר הכי דחזר ואמר מועילי' עדים ר"ל עדים כשרי' דנקט כבר כו' וסתם עדים כשרי' משמע נהי נמי דע"א כשר בכלל עדים כדאיתא באשר"י פ"ק דב"מ מ"מ קרוב או אשה לא אשכחן עכ"ל וקשה מ"ש מחליצה לענין אם אין מכירין אחי המת דפליגי רב אחא ורבינא ח"א צריך להכיר בעדי' וח"א אפי' קרוב או אשה והלכתא לקולא כיון דגלוי מלתא בעלמא הוא וא"כ ה"נ גבי שליח יהיה נאמן אפילו אשה או קרוב כיון דגלוי מלתא הוא ובת"ה שם תירץ ע"ז וז"ל י"ל דע"כ הכא איכא למיחש טפי פן יטעוהו ובעינן עדות גמורה דהא קמן סומא מסתמא בכל התורה יכול הוא לסמוך על שני עדים אם יעידו זהו איש פלוני וגבי שליחות הגט חיישינן שמא יטעוהו וא"כ איכא למימר נמי אפי' פיקח בעינן עדות גמור' ולא סגי בגלוי מלתא אע"ג דבמילי אחרינא סגי בכה"ג עכ"ל וק"ל דמנלן לומר דבפקח יש חשש טעות דלא מצינו לזה רמז בגמ' כלל ואם נפשך לומר דסברא הוא דיש טעות אפי' בפקח א"כ ה"ל כסומא ומאן פליג לך לומר דלחצאין יש חשש טעות דהיינו שלא סגי בקרוב שהוא כשר מן הדין כמו בחליצה ובעדים סגי ולא חיישינן לטעות כדחיישינן בסומא ותו דדברי בעל התרומה הם דברי התוס' בפ' ב' דגיטין דכ"ג וז"ל מכאן משמע דצריך שיכיר השליח שזה הבעל וזו אשתו ושמא יש לחלק דדוקא סומא שיכול להטעותו ויש לחוש יותר שמא יטעוהו עכ"ל הרי דלא חשו לטעות' אלא בסומא אבל בפקח אין חשש טעות ושבקוהו אדינא דהוה מלתא דעבידא לגלוי דאל"כ היה להם להזכיר דגם בפקח יש טעות ויש בו ג"כ חומרא דצריך

דוקא עדים כשרים ולא סגי במה שהוא מן הדין דהיינו אפי' אשה או קרוב ככל גלוי מלתא אלא ודאי שבאמת שבוקה אדינא כזה. והא דנקט בס' התרומה מותר ע"י עדים היינו עדות המועלת ע"פ הדין וכמ"ש הרא"ש פ"ק דב"מ לענין אם ע"א פוטר משבועה אם מסייע לו וז"ל ואיכ' למימר שלא דקדק התנא בלשונו לשנות עדים ולא שמעינן דע"א לא מהני אלא אגב ריהטא נקט דאורחא בכל דוכתי למתני עדים ופי' עדות המועלת לו עכ"ל הרי דאפי' בלשון התנא אנו אומרי' לאו דוקא שני עדים כ"ש בלשון הפוסקי' דטפי נוכל לומר כיון דבסומא לא מהני אפי' עדים כשרים אלא הכרה דקול דוקא ע"ז אמר דבפקח מהני בלי הכרה אלא עפ"י עדות המועלת לו עפ"י הדין במלתא דעבידא לגלויי ולא בחנם נקט תחלה עדים כשרים ואח"כ נקט בעדי' סתמא ומ"ש בת"ה דפ"ק דב"מ קאי על ע"א משא"כ כאן דקאי על קרוב או אשה ואין בזה בכלל עדים תמהני מאד דכך לי כאן קרו' ואשה במו ע"א דשם דהא קי"ל ע"א בממון לאו כלום הוא אפ"ה מועיל לענין עד המסייע והוה עדות מועלת ה"נ כאן לענין קרוב ואשה וראיה לזה ממ"ש ה' המגיד בפ"ו וז"ל. וכתבו מן המפרשים דאפי' לרב ששת דאמר לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו לא אמר אלא בסומא לפי שהיה סבר שהוא אינו בר הכרה לעולם וע"י אחרים לא הוה הכר' אבל באינש דעלמא דהוא בר הכר' אם מתעכב שם במקום האשה הכר' ע"י אחרי' הוה הכרה ואעפ"י שאינו מכיר' אלא ששואל לאחרים יכול לתנו לה עכ"ל הרי לך דא"צ כאן שני כשרים כשאר דוכתי דאל"כ למה לו לכתוב להאריך שיתעכב שם במקום האשה עכוב זה ל"ל גם מה שכתב אח"כ אלא ששואל לאחרים כ"ז הוא ללא צורך אלא היה לו לומר אם ב' עדים מעידי' מהני אלא ברור ופשוט דכוונתו דא"צ לב' עדים כשרי' אלא גלוי מלתא בעלמא סגי ולזה כתב אם מתעכב שם ושומע אומרים שהיא אשתו ואעפ"י שהשמיע' היא מפי נשים או קרובי' סגי ואם אינו שומע כן כי אינו מעכב שם יכול הוא לשאול לאחרי' דהיינו מי שהם ואפי' נשים או קרובי' שאינם בתורת עדות בעלמ' יכול לתנו לה והטעם בזה לפי שהיא מלתא דעבידא לגלוי ושיטה זו שנקט ה' המגיד בשם המפרשי' היינו התוס' וס' התרומה שזכרנו אע"ג דנקט ס' התרומות לשון בעדים כולל עדות המועלת לו ואע"ג דלענין חליצה שזכרנו דפליגי רב אחא ורבינא ח"א בעדים וח"א אפי' אשה או קרוב ש"מ דבכלל עדים סתם לא הוה אשה או קרוב לק"מ דשם איתא בהדיא לחד מ"ד דאפי' אשה או קרוב וא"כ ודאי מ"ד השני בעדים כשרים קאמר ותו תמיה לי טובא דהא גבי גט נמי מצינו בסי' ק"כ סעיף ג' לענין עדים דבהכר' מהני אפי' אשה או קרוב וכמ"ש הרא"ש הביאו ב"י שם ש"מ דלהיכר איש ואשה סומכין על אשה או קרוב דהוה מלתא דעבידא לגלויי כו' וא"כ מ"ש היכר דהכא דהא אפשר

לומר גם התם שיש להטעותם כמו בשליח אלא ודאי דאין חשש אלא בסומא כ"ז נ"ל עיקר אלא שאין בידי להקל נגד בעל ת"ה ורמ"א שמביאו ומ"מ נראה דודאי א"צ שום ב"ד לקבל עדות זו אלא שמיע' בעלמא סגי ומכ"ש אם ניסת ע"פ עדות אשה או קרוב לא תצא ואין כאן חומרא אלא לכתחל':

יא **באפי הנהו סהדי גופייהו זו דברי הרמ"ה** בטור ונתן הטעם לזה דלא להוי סהדותו חצי דבר עכ"ל פי' כיון דעכשיו בשעת מסירת הגט מן הסומא לאחר צריכים אנו לעדות שנמסר לסומא ויבואו ויעידו ע"ז לפנינו משא"כ בשליח שהוא פיקח א"צ עכשיו לפנינו עדות הראשונים וסגי במ"ש בפני נכתב כולי וק"ל ממ"ש התו' במרובה דף ע' דאם ב' מעידין שאכלה שנה ראשונה ושנים על שנה ב' ושנים על שנה ג' דמהני לענין חזקה ולא הוה חצי דבר דהתם ראו כל מה שהיו יכולין לראות באותו שנה משא"כ בא' אומר בגב' ואו' אומר בכריסה ומביא ראיה מגט דאיתא פ' התקבל האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה ב' כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפינינו קבל וקורע אלמא לא חשיב חצי דבר אע"ג דצריכי אלו לאלו עכ"ל וא"כ ה"נ הנהו עדים שמסר הבעל הגט בפניהם לשליח הסומי' בגרושין א"א להם לראות באותו זמן מה שימסור אח"כ השליח להאשה ואמאי חשבו הרמ"ה לחצי דבר וצ"ל דהרמ"ה לא ס"ל ההיא תירוצא דתוס' אלא כההיא שכתבו התוס' שם בשם רי"ף תירוץ אחר ולא ס"ל האי חלוקא וא"כ מ"ש כאן הרמ"ה דלהוי באפי' הנך סהדי א"צ לזה לשיטות התוס' ואנן קי"ל בהתו' שכתבו שתירוץ זה עיקר: וראיתי בד"מ וז"ל מצאתי בתקון מהר"י שלח גט מניישטאט לאוב"ן והיה מתיירא שבמקום הנתינ' לא יהיה עדים המכירים האשה וגבה במקומו שבת ראובן היא אשת שמעון המגרש ובמקום הנתינה לא הוצרכו אח"כ להעיד רק אשה זו היא בת ראובן אע"פ שלא ידעו לשם שהיא אשת שמעון עכ"ל וצ"ע אם זה לא מקרי חצי עדות וחצי דבר עכ"ל ד"מ ולפי מה שזכרתי אין חשש בזה:

יב וא"צ לומר בפ"נ זה סברת הרמב"ם פ"ז דבזה עדיפא האשה עצמה מן השליח המביא הגט כיון שהגט דידה והיש חולקים ס"ל דלא עדיפא והוא דעת הראב"ד שמביא ב"י בשם ריב"ש דכיון שהיא בחזקת א"א היאך נתירנ' ולא הבנתי דא"כ אף כי אמרה בפני נכתב כו' מה יועיל אמירת' או אמיר' השליח שהוא קרוב שלה בשלמא להרמב"ם לא ק' מה יועיל אמירת הקרוב דכל שאין הגט בידה עדיין אנו מצריכין אותו לומר כמו בשאר שליח ועכ"פ מהני אמירתו כיון דאי בעי הי' מוסר לה הגט בינו לבינה אבל להראב"ד קשה היאך מועיל להוציא עצמה מחזקת א"א וצ"ע וכתב הר"ן ריש גיטין דקרוב המביא

גט נאמן אם אומר בפ"נ ואע"ג דכתב בגט מתנות נכסים ואינו נאמן עליהם מ"מ לענין הגט נאמן:

יג **אלא שיט' אחת בפניו** פי' לשמה וכ"ה באשר"י בהדיא וכל הנזכ' בסעי' זה שצריך שיהיה השליח יודע היינו משום חשש לשמה והקשה (ב"י) אמאי מצרכינן לשליח שירא שכותב הגט לשמה והא קי"ל כרבא דאמר דטעם דבפ"נ וב"נ הוא לפי שאין עדים מצויין לקיימו ודלא כרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה ותירץ דכיון דבריש גיטין אקשינן לרבא דאמר משום קיום אמאי צ"ל בפני נכתב כשיאמר בפ"נ סגי ותירצו משום דאתו לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בע"א וא"כ אנו נאמר ג"כ דכשיראו שצריך שיראה שכותב לשמה מינכר מלתא דדין גט לחוד ולא אתו לקיומי' לשאר שטר בע"א עכ"ל וק"ל לרב' אינו במשמעו' של בפני נכתב ענין לשמה אלמא דאין מרומז ענין לשמה בכלל אמירת השליח והדרא קושיא לדוכת' ולע"ד דלק"מ דהא דאמרינן דלרבא אין חשש משום לשמה היינו משום דאין חשש שמא לא ידעו הדין דצריך לשמה אלא אמרינן בקיאין הן אבל מ"מ יש חשש שמא באחת לא נעשה לשמה אלא סופר כתבו להתלמד בו או לשם אחר ששמו בזה ע"כ צריך השליח לראות שנכתב לשמה אלא שאין השליח צריך להעיד ע"ז דודאי כל שהשליח מביא גט כתוב וחתום אמרי' נכתב ונחתם לשמה דוגמא לדבר בסי' קל"ג לענין עידי מסירה דמשרואין אותו חתום בו תולין שנמסר בעידי מסירה אבל אם ידוע שלא נמסר בעדים אינו גט כלל ה"נ כן הוא ואין זה כלל במשמעות בפני נכתב כו' ותדע שהוא כן דהא כתבו רי"ף והרא"ש דקי"ל כרבא דסוגיין כוותיה ותקשה לך הא איתא בדף ה' דרב אמי ורב אסי ור' אליעזר ורב אשי כולהו עסקו בענין ראיית השליח שיהיה לשמה אטו כולהו ס"ל כרב' ואנן מסקינן כרבו אלא פשוט כמו שזכרנו ואין כאן קושיא כלל:

יד **וי"א דאם בא הבעל כו'** הב"י הקשה על הטור שכתב כן וז"ל מ"מ כשיבא הבעל יבול לערער ולומר מזויף הוא והא כתב הרא"ש ברפ"ב וז"ל כיון שיש כאן ב' עדים לא יוכל לומר לא שלחתי' ומזויף הוא עכ"ל ולכאורה י"ל דהרא"ש לא קאמר אלא שלא יוכל להכחיש השלוחים ולומר לא שלחתי אתכם אלא זייף עשיתם אבל אם אינו מכחיש אותם אלא אומר נתתי לכם גט מזוייף כזה יכול לערער אבל קשה ע"ז דהא כתבו התוס' ריש גיטין דף ב' בד"ה דאתי' בי תרי וז"ל ולא חיישי' שמא החתים במזיד עדים פסולים דמסתמא כיון דשלח לה גט כדין עשה דאינו חשוד להכשיל' עכ"ל וכ"כ שם הרא"ש בשם ריב"א וא"ל דהאי לא חיישי' שכתבו התו' היינו מסתמא כל שאין הבעל בפנינו אבל אם הוא בעצמו בא וטוען כן יכול לערער זה אינו דהא כתב הרא"ש בהדיא בזה וז"ל

ומתוך שהוא יודע שאם בא בערעור ערעורו בטל אף הוא מחתים הגט בעדים כשרים עכ"ל הרי שהערעו' בטל בזה ובדרישה כתב כמו שכתבתי לכאור' וכ"כ מו"ח ז"ל שכן הוא בתוס' ורא"ש דיבול לערער הבעל אם הוא יבוא והוא תמוה דאינו כן לא בתו' ולא ברא"ש אלא כמו שזכרתי וכן מוכח להדיא בגמרא לפי' ריב"א במה דאמרי' בדף ב' דאתיו' בי תרי דהיינו לרבא אצ"ל בפני נכתב אע"ג דהם לא יקיימוהו דכיון דיש שני שלוחים לא חיישינן לערעור להכחישה בשליחות דמשמע כל יפוי כח שיש לשליח א' בשאומר בפ"נ כן יש לב' שלוחים בלא אמיר' בפ"נ וכבר נתבאר ר"ס זה דכשאומר השליח בפ"נ לא יוכל הבעל לערער כלל אא"כ מביא ב' עדים ואי ס"ד דבכ' שלוחים יכול הבעל לערער א"כ צריך שפיר לאמירה בס"נ וכן תמה רש"ל על הטור וז"ל לא יכולתי להבין דהא איכא תרי סהדי ומה ערער שייך במקום תרי כדאית' דיש גיטין וכן הרא"ש לא הזכירו מידי מזה והרמב"ם כתב להדיא שאין כאן ערעור ובדברי הרא"ש פ"ק משמע להדיא שאין יכול לערער עכ"ל ובודאי יפה תמה ודברי טור צ"ע ליישבם: כתב הטור בשם הרמ"ה וז"ל היכא ששני שלוחים דלא סגי דלא מסרי לה תרווייהו ומקיימא כולהו מלתא בבת אחת אבל חד דמייתי אע"ג דאיכא תרי סהדי דמסהדי אשליח א"צ חד דמצטרף בהדי' לא אפסיקא מלתא לאכשורי סתמא דהא ודאי צריך לתנו לידה בפני עידי מסיר' ואי לא מסר לה באפי עידי שליחות גופייהו אע"ג דמסר לה באפי סהדי אחרינא לא מתכשר דה"ל שליחות דכל כת וכת חצי דבר ובהאי אפי' רבנן מודו דלא מצטרפו עכ"ל פי' דבריו דכל שהשליח הוא א' ואומר בפ"נ נגמר ענין השליחות ואין כאן שייכות עדות אלא אותן שנמסר אחר כך בפניהם וכן אם יש ב' שלוחים ואצ"ל בפ"נ אלא הם מוסרים הגט להאשה נמצא הן השלוחים והן הן העדים אבל אם א' מביא ואחרים מעידים על השליחות ואע"ג דאצ"ל בפ"נ מ"מ יש כאן חיוב הגדת עדים על השליחות וא"כ צריך שתהיה המסירה ג"כ בפניהם דאל"כ הוי על כל כת וכת חצי דבר כיון שיש כאן ב' כיתי עדים ומ"ש שליחות דכל כת וכת כו' ולא אמר עדות דכל כת אלא ר"ל הן אם יש כת של שנים המעידים על שליחות השליח הן אם יש אחר המעיד על שליחו' השליח ובזה הוא מצטרף עם השליח עצמו ובזה אמרי' דהוי חצי דבר וצריך עוד לעידי מסיר' ובזה אפי' דתנן דר"ע בפ' מרוב' דף ע' מודים כנ"ל בפשיטו' דברי הרמב"ם ובדרישׁ' האריך לפרש דברי (הטור) בדרכי' שונים וכתב עליהם שהם דוחק וא"צ כלל בזה וכבר כתבנו לעיל סעי' י"ב דאנן לא ק"ל בביוצא בזה דהוי חצי דבר כיון שא"א לראות שני דברים אלו בפעם אחת כמ"ש תו' בפ' מרובה וממה שכתבנו נתבאר מ"ש הש"ע ויש מי שמצריך כו' שהוא דעת הרמ"ה:

טו עד שיתקיים בחותמיו דחכמים תקנו שהשליח יאמר תרווייהו בפני (נכתב ובפ"נ וכאן) לא אמר כל אחד מאלו אלא אחד מאלו:

טז **שנים אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם כו'** קשה הא אמרי' רפ"ב א"ר חסדא אפי' שנים מעידים על חתימת ידי שני פסול פי' דאחד אומר בפני נכתב (צ"ל בפני נחתם חצי') ושנים אומרים בפנינו נחתם (יד שני) דפסול וע"ז אמרי' מתקיף ליה רב אשי מי איכא מידי דאלו אמר חד כשר השתא דאיכא תרי פסול פי' דאלו מסיק הראשון לומר ג"כ בפני נחתם (השני) היה כשר השתא דיש תרי על החתימה למה יהיה פסול והלכה כרב אשי וא"כ ה"נ אם מעידי' על הכתיבה ואחר על החתימ' נימא דלא יגרע השנים מן האחד דאלו אמר האחד ג"כ בפני נכתב היה מהני וכי אמרו שנים על הכתיבה לא מהני ויש לתרץ דבחתימה שהיא שייכ' לעיקד העדות ודאי שייך לומר דלא גרעו שנים מן האחד משא"כ בכתיב' שאין בה צורך לקיים הגט אלא סגי באומר בפני נחתם ולא בא הכתיבה אלא לבטל חשש דשמא אתו לאחלופי בשאר (שטרות) דלא יאמרו קיום שטרות באחד ע"כ צריך להשליח להזכיר גם הכתיבה להורות ההפרש שבין גט לשאר שטרות ואין היכר בזה אלא אם השליח עצמו מזכיר החתימה אז ירגישו בשינוי שהוצרך להזכיר גם הכתיבה משא"כ אם אין השליח עצמו מזכיר הכתיבה רק החתימה לא ירגישו בשנוי דיסברו דאין כלום בדברי העדים המעידים על הכתיבה ודבריהם אין לתועלת כלל אלא דברי השליח עיקר והוא אינו מזכיר רק החתימה ואתו לאחלופי כו' דהיינו אע"ג דאיכא תרי דמסהדי אכתיבה ע"ש: כתב הטור ס"ס זה אבל אם אחד מהאמוראים בפנינו (נחתם) הוא לבדו שליח. רבי' תמהו ע"ז והב"י האריך מאוד דקשה (דכיון דאיכא ב' שאומרים) בפנינו נחתם הרי כבר מתקיים ע"פ שנים ואין נפקותא אם השליח הוא עד הכתיבה או החתימה דהא עיקר אמירת השליח (בפ"נ ובפ"נ הוא משום דהלכתא כרבא דס"ל דטעם משום דאין) עדים מצוים לקיימו וכאן כבר נתקיים באמירת ב' עדים בפנינו נחתם וכמ"ש הטור עצמו ברישא ואין שום חשש כאן וב"י הביא בשם מהר"ר יעקב חביב ובנו מהר"ר לוי חביב ריעותא בזה ואע"פ ששני' שהביאו גט אצ"ל בפ"נ כו' הרי הוא בתנאי שיהיו שניהם שלוחים ויתקיים זה ממ"ש רש"י בתחלת הסוגיא בדף ט"ו ריש ע"ב על רישא דמתני' ב' אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם כו' שנים שהביאו אצ"ל בפ"נ כו' דטעמא משום דאין עדים מצויין לקיימו והרי עדים מצויים לקיימו ואי קשיא כיון דסוף סוף ב' הם מה לי שניהם שלוחים מ"ל א' מהם הרי עדים מצוים לקיימו לא פלוג רבנן בין אם בא עם חבורת אנשים לבא יחידי דאין מבחין ובודק באלה דלא מוכחא מלתא ואם באת להכשיר את זה יכשיר את זה אבל כששנים הביאוהו מלתא

דמוכחא ולא שכיחא היא ולא אחמור בה עכ"ל רש"י ולזאת השיטה צדקו דברי רבינו יעקב בעל הטור כו' עכ"ל ומאוד תמהתי איך הביאו ראיה מדברי רש"י דכתבו (דאף) דרש"י כתב דברי' אלו על ב' אומרים בפנינו נכתב וא"א בפני נחת' דצריך שיהיו שניהם שלוחים ולא מיירי דוקא בנדון זה) אלא דבאמת הוא הדין גם בנדון שזכרו הם דהיינו ב' אומרים בפנינו (נכתב כו') [צ"ל נחתם כו'] וא"נ כלל אלא דאין מאלו ראיה על ב' אומרים בפנינו נחתם דבזה אין שום ריעותא דכבר נתקיים עם דבריהם ובזה א"צ לשליח לומר כלו' ואני תמהתי יותר ממה שתמה ב"י דלמה לא יהיה סגי אם א' מעידי החתימה שליח ואני תמה הא אפי' אין אחד מהם שליח אלא איזה אחד הוה שליח אצ"ל בפ"נ כו' כיון דנתקיים כבר משא"כ בא' אומר בפני נכתב וא' בפני נחתם וכן בב' אומרים על הכתיבה וא' על החתימה שאין כאן קיום אלא שאתה צריך לימר שיוכל לקיימו כיון שיש כאן שנים בזה כתב רש"י שאותן השנים צריכים להיות שלוחים דמוכח' מלת' משא"כ באם כבר נתקיים בפנינו ע"פ ב' שאמרו על החתימה א"צ מוכח' מלת' דאין כאן חשש אחלופי דקיום זה מועיל גם בשאר שטרות: ואין להקשות ממ"ש בפ"ב דף ט"ז ללישנ' בתרא דאפילו גט יוצא מתחת ידי עידי חתימה כשר דמשמע דבעי' תרי אפילו בעידי חתימה שיהיו שלוחים כבר כתב הר"י חביב בשם הרמב"ן וז"ל והא דא"ר יוחנן אפילו גט יוצא מתחת עידי חתימה כשר ודייקינן קסבר ב' שהביאו גט א"צ כו' לאו דמתני' מיירי כשהביאו שנים דא"כ ברישא נמי בב' אומרים בפנינו נכתב ואחד בפני נחתם משכח' לה דכשר ביוצא מתחת יד השנים אלא ביוצא מתחת יד א' מעידי חתימה קאמר וקא דייקינן כיון דבקיום הגט סגי ש"מ נמי דב' שהביאו א"צ דבעידי קיום הוא עכ"ל אל תטעה בדברי הרמב"ן אלו לומר דעכ"פ א' מעידי חתימה בעי' דודאי מ"ש על החתימה לאו כלום הוא כיון דאין כאן קיום אלא מע"ח ונמצ' דאין תועלת בדבריו בזה וה"ל בלא אמר כלום ומועיל מטעם שכבר נתקיים הגט מצד שני עדים על החתימה אע"פ שאין כאן רק שליח אחד מ"מ כשר דאין אנו צריכין למוכח' מלתא בזה כיון שכבר נתקיים ודי בזה ואין אנו חוששין שמא נכתב שלא לשמה כרבה אלא כרבא א"כ ב' שהביאו ולא אמרו כלום ג"כ כשר כיון שכאן יש ב' שלוחים הוה מוכח' מלתא ומצוי לקיימו ה"ל כאלו אין מוכח' מלתא וכבר נתקיים ע"פ ב' עדים על החתימה לאפוקי ללישנ' קמא דלשם לא מהני בכל זה דעכ"פ צ"ל הכתיבה והחתימה משום חשש שלא לשמה הכלל בזה דבאם נתקיים כגון ב' על החתימה אפילו ביוצא מיד אחד מהם או אפילו מאחר כשר לרבא דהטעם משום קיום הגט וא"צ לב' שלוחים אלא בלא נתקיים כבר דהיינו שלא היו ב' אחתימה וכ"כ התו' בדף ט"ז וז"ל א' אומר בפני נכתב וב' אומרים בפנינו

נחתם כשר לרבא אפילו ליכא מעיד על הכתיבה ולא נקט א' אומר בפני נכתב אלא אגב רישא דתנא אחד עכ"ל וכן מוכח להדיא בדף ט"ו ע"ב דבב' על הכתיבה וא' על החתימה אמרי' לרבנן גזירה משום אחלופי משמע אבל בב' על החתימה וא' על הכתיבה לא גזרי' והיינו מטעם שכבר נתקיים ואין שייך לאחלופי. ולמו"ח ז"ל ראיתי שכתב לתרץ קושיות ב"י דאע"ג דקי"ל כרבא דהיכ' איכא עדים לקיימו א"צ לומר בפ"נ כולי היינו דוקא היכא דאין השליח א' מעידי הקיום אלא שמוסר הגט ואינו מעיד על הכתיבה ולא אחתימה דהשת' לא אתי לאחלופי שהרי אין הגט מתקיים אלא ע"י עידי הקיום שהם שנים אבל היכא שהשליח א' מעידי הקיום ואו' בפני נחתם יש לטעות דמקיימין בע"א דאין מבחין ובודק שיש עוד א' דמכיר חתימת העדים ואתי לאחלופי ע"כ צריך שיהיו שניהם שלוחים ע"כ הנה גם הוא נחית לחשש דהר"י חביב שזכרנו דצריך גם כאן ב' שלוחים כי היכא דלהוי גם מוכח' מלתא וכבר נסתר דבר זה דמה לנו להוכחה כאן דהא כבר העיד כראוי השני שאינו שליח בשעת נתינת הגט לאשה מן השליח על החתימה ונתקיים כראוי ככל השטרות ולא זכר רש"י הוכחא רק בלא נתקיים עדיין כראוי אלא שמצוי עדיין לקיימו אז בעי' הוכחא. ותו דא"כ למה כתב הטור אם האו' בפני נכתב הוא שליח אפילו הוא לבדו ה"ז ינתן כולי וכ"ש דהיה לנו לומר בזה דאין כאן הוכחה שיש אחרים מעידין על החתימה ואתו למטעי אפילו בגט דסגי באמירת בפני נכתב לחוד אלא ודאי דאין התחלה לדבר זה דודאי שיש בפנינו תרי סהדי שנחתם בפניהם א"צ להוכחה דהא הכל שומעים באותו הפעם מה שהועד בזה דהא צריך עדות זה בשעת מסירת השליח את הגט לאשה. ובענין פי' דברי הטור כתב הב"י שהגירס' הישינה הוא בלשון זה אבל אם אחד אומר בפני נחתם והוא לבדו שליח לא ינתן עד שיהיה אחד עמו אלא שאח"כ הניחו כמו שהיא לפנינו וכמ"ש הר"י חביב הביאו ב"י ונראה דגי' הישינה עיקר ופי' דבריו אם האו' נכתב הוא שליח וב' על החתימה אין כאן חשש עוד כיון שכבר נתקיים בפנינו וא"צ הוכחה וכמ"ש בסמוך ובזה ה"ה אפילו אם לא הזכיר השליח כלל הכתיבה היה כשר מצד שנתקיים בפנינו אלא דנקט כן בשביל הסיפא דהיינו שאין שם אלא א' על החתימה ואין כאן קיום אלא דיש מעלה מצד שראוי לקיימו עדיין כיון שיש כאן ב' שיודעים מהחתימה וא' מהם שליח שמביא הגט אפ"ה לא מהני כיון שאין כאן הוכחה ע"כ לא ינתן אלא צריך שיהיו שניהם שלוחים ממיל' יש כאן הוכחה אז מהני אפילו לא נתקיים עדיין גם הב"י הסכים שגירס' הזאת עיקר אלא דלא נחית לחילוק זה כבר נתקיים או ראוי להתקיים והוקש' לו בדברי הטור מה שהקשה ולפי פירושינו ניחא הכל בס"ד:

יז **ויש אומרים דאם הביא השליח כו'** זה דעת רשב"ץ בב"י בסי' זה לעיל וז"ל נראה משני התלמודים שקיום ב"ד צריך קיום ומה שאפשר לומר בהיתר אשה זו דכיון דקי"ל דלא הצריכו לומר בפ"נ כו' אלא שאין עדים מצוין לקיימו מעתה גט זה שבא מקוים כשר אעפ"י שקיום ב"ד צריך קיום עכשיו שהם חתומים בו ומן התורה כשר דנעשה כמי שנחקרה עדותן דמי ורבנן הוא דאצריך קיום משום עיגונ' נקל להתירה ועדיף טפי גט מקיום שלא נתקיים הקיום מעד א' אומר בפ"נ כו' עכ"ל ותמהתי מאוד על דברים אלו על הרב הרשב"ץ ועל רמ"א שקבע זה להלכה דהא אית' בפר"ק דלטעם דמשום קיום פרכינן ולבעי' תרי כמו בכל קיום שטרות ומשנינן כיון דמן התורה א"צ קיום דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאצרכו קיום משום עגונא אקילו בה רבנן הרי דגם בלא שום קיום ב"ד א"צ לומר בפ"נ אלא מדרבנן והקילו משום עיגון להאמין לשליח כשאו' בפ"נ ואפ"ה איתא בגמר' ולעיל סעיף י' דאם לא אמר בפ"נ ולא נטלו ממנה ונשאת תצא שהגט פסול ולר' מאיר אמרי' בגמר' דהוה הולד ממזר א"כ כאן שהקיום צריך קיום מדרבנן למה יהיה מותר בדעבד כל שאינו חוזר ונטלו ממנה מה לי קיום חותמי הגט עצמו מה לי חתימות דייני הקיום כיון שגם הם צריכים קיום ולא נתקיים ולא נתקיימו בשלמ' בעדות השליח בפ"נ שפיר מהני דהם אמרו והם אמרו דהיינו החכמים הצריכו הקיום והם נתנו נאמנות לשליח והוא עכ"פ מעיד לפנינו בפ"נ משא"כ בקיום שלא נתקיים אין כאן שום עדות על אמתות הגט ושמא הכל שקר הגט והקיום וכדומה שאין לסמוך ע"ז למעשה:

סימן קמג

א סעיף ב' נתבאר רובו בסוף סי' זה כי שם הביאו הטור (ואני הצגתיו על סדר הש"ע):
לפיכך יש לבעל הגט זו הנוסח' ברמב"ם שבידנו אבל הטור העתיק כאן לבטל התנאי וב' הגי' אמת:

ב ואם ניסת תצא זה דעת הפוסקים כיון שבאיסור א"א בא עליה שהרי עדיין לא חלו הגירושין אסורה עליו עולמית אפילו אחד שיחולו הגירושין שהרי אסורה עליו מכח אחד לבועל וא' לבעל אבל ברמב"ם כתב בזה אם ניסת לא תצא ותמהו עליו ראשונים ואחרונים והטור העתיק דבריו כאלו הם מתוקנים ולע"ד נראה ליישב דמיירי שניסת בשוגג שהיתה סבורה כמו שיש היתר באמת בתנאי ע"מ ה"נ יש היתר בלא ע"מ ועי"ז לא נאסרה על הבועל אח"כ דגם על הבעל לא נאסרה בזינתה בשוגג כ"ה אע"ג דמהרי"ק שורש קס"ח אוסר בזינתה שסברה שמותר לזנות ורמ"א מביאו בסימן קע"ח מ"מ ל"ד

לכאן דהתם האיסור משום שהיא מתכונה לזנות עכ"פ כמ"ש מהרי"ק שם מה שאין כן כאן שנתכוונה לנשא בהיתר אלא שטעתה בעיקר הדין:

ג כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת משעת נתינת הגט הטור כתב כיצד אמד לה ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז לאחר ל' יום חל הגט מיד כו' וקשה למה לו להזכיר כאן לאחר ל' יום הא בסתמ' נמי דינא הכי דכשאו' ע"מ שתתן לי ר' זוז חל הגט מיד לכשתתן לו מגורשת למפרע ובגמ' איתא באמת הכי בסתם ונראה דרבות' קמ"ל דלא מבעי' בסתום דיש לה רשות בכל פעם שתרצה ליתן ולגמור ענין הגט פשיט' דמועיל למפרע אלא אפי' כל אחד ל' יום דתוך ל' אין לה יכולת לגמור הגט בנתינתה דהוא קפיד שלא תתן לו תוך ל' יום אפ"ה מועיל הנתינה לאחד ל' יום למפרע:

ד **לפיכך אינו יכול לבטל הגט כו'** גם כאן העתיק הטור התנאי קשה ממ"ש הרמב"ם בפ"ח הלכה כ"ג ה"ז גיטך ע"מ שתתן לי כלי פלוני ואבד אעפ"י שנתנה לו אלף זוז בדמיו אינו גט עד שתתן אותו כלי עצמו או עד שיתבטל הרי דאפילו באומר ע"מ יכול לבטל התנאי ואפי' לגירסא שגורס כאן לבטל הגט מ"מ גם התנאי אינו יכול לבטל שהרי כתב אחר כך ולא הוסיף על תנאי א"כ מכ"ש שאין יכול לבטלו לגמרי וה' המגיד כתב שם וז"ל עד שיבטל התנאי פי' שיכול לומר ה"ז גיטך בלא שום תנאי וא"צ לחזור וליטלו ממנה ולתנו לה ואינו דומה לדין הנזכר למעלה הרי את מותר' לכל אדם חוץ מפלו' שצריך ליטלו ממנה דשאני התם הואיל וקנאתו לפסול בו מן הכהונה וא"א שלא תפסול בו ומכאן תלמוד שדין הנזכר למעלה באומר מחולין לך שאינה מגורש' שאם אמר להוי גיטא בלא שום תנאי מגורש' כ"כ וכך הם דברי רבינו עכ"ל הנה לדבריו ודאי קשיא עדיין מה שזכרנו דהא כתב הרמב"ם כאן דאין יכול לבטל התנאי באומר ע"מ ונ"ל דכשתבטל התנאי לחוד ולא הוסיף לומר הרי זה גיטך בזה אין לו כח לבטל כשאומר ע"מ אבל אם אמר באותו פעם ה"ז גיטך בלי שום תנאי שפיר מועיל כיון דהוה כאלו נותן הגט מחדש ונעקרו דברו הראשונים ואע"ג דאין לו רשו' לבטל הגט מ"מ יש לו זכות לתנו באופן אחר ממ"ש מעיקרא ומ"ה כתב שפיר כאן בש"ע סעיף ה' אבל אם אמר לה להוי גיטא בלא שום תנאי ומו"ח ז"ל הוקשה לו קושיא שזכרנו ולא ירד לחלק כמו שזכרנו ע"כ הוצרך להכנס לתירוצים דחוקים:

ה וי"א דאפילו בתנאי כולי כ"כ הטור ס"ס זה בשם הרא"ש וז"ל אעפ"י שהתנאי לטובתה ולא היתה מקבל' הגט אלא בתנאי ואינה רוצה בביטולו אפ"ה יכול לבטלו דכיון שבא הגט לידה מגורש' ולא בעינן דעתה עכ"ל:

ו **וי"א דאפילו בתנאי דמעכשיו יכול לבטל תנאו כולי** בטור ס"ס זה מביא תשוב' הרא"ש באחד שנתן גט מעכשיו אם לא יבא תוך שני שנים שיכול לבטל התנאי ותינשא מיד כולי וכתב ה"ה בכל תנאי שמתנה בשעה שנותן הגט ומבטלו אעפ"י שהתנאי לטובתה ולא היתה מקבל' הגט אלא בתנאי אפ"ה יכול לבטלו דכיון שבא הגט לידה מגורש' דלא בעינן דעתה וכן כתב העיטור עכ"ל וקשה שזה סותר מ"ש תחלה קודם לזה בשם הרמב"ם והסכים עמו דבאומר ע"מ אינו יכול לבטל התנאי דלא חלק עליו אלא לענין שלא תינשא מיד וזה אפילו שלא במקום צער דהרמב"ם כתב שם תחלה כשיתקיים התנאי כולי וזהו פשוט בכל התנאי וע"ז אמר בע"מ אינו יכול לבטל והאיך כתב אחר כך סמוך לזה היפך מזה והבית יוסף כ' ע"ז דלא נתבאר כל הצורך בדברי רבינו הטור ביאור דברי הרא"ש דדוקא בכה"ג שלא היתה כוונתו לצערה אדרבה לטובתה נתכוון שאם יבא תוך הזמן שישוב אליה כו' אבל בתנאי שהוא לצער' ודאי אינו יכול לבטלו כדלעיל והוא תמוה דהא הטור כתב בשם הרא"ש אע"פ שהוא לטובתה כו' דמשמע כ"ש אם הוא שלא לטובתה דיכול לבטל וזה אינו דלצעור' פשיטא שאינו יכול לבטל כדלעיל גבי אצטלא ונראה דדברי תשובה זו לא בעי לחלק בין לצעורה או לטובתה שזה תלמוד ערוך אלא מיירי בכל תנאי שמתנה ותלוי בו כי ההיא דאם לא יבא תוך יב"ח יכול הבעל לומר הנה בודאי לא אבוא ואפילו אבא הרי הוא כאלו לא בא אלא כיון שבידו הוא שלא יבוא ודומה למ"ש הרמב"ן הביאו ב"י בשם הר"ן באומר ע"מ שתתני לי ר' זוז והיא אומרת שלא תקיים התנאי ואף אם אקיים הרי הוא כאלו לא אקיים כי דעתה שלא יהיה וע"כ התנאי הוה כאלו לא נתקיים והגט בטל וה"ה נמי באומר שיבטל התנאי והגט יהיה גט גמור מיד דשומעין לו ואין לחלק בין התם שהוא לבטל הגט ובין הך דלהוי גט מיד דחד טעמא הוא וכן מבואר בר"ן שכתב על הרמב"ן בזה ואני תמה אם איתא שהיא יכולה לבטל הגט למה אסיקנא גבי מחולין לך דאינה מגורש' נהי דמעיקרא לצעורה מכוין למה לא יהיה בידו כאלו נתקיים כשם שהיא אומר' נתקיים כאלו לא נתקיים כולי ש"מ דהני תרי שוין ע"כ כתב הרא"ש דמידי דבידו הוא לקיים מה שהתנה עמה יוכל לבטל אותו התנאי וכאלו לא נתקיים כגון שאומר שאם לא אעשה דבר פלוני יהיה גט יוכל אחר כך לומר איני רוצה לעשותו לעולם ממילא הגט קיים מיד וזה אינו בכלל לצעורה דלצעורה לא שייך אלא במה דתלוי בדידה וע"כ אמר הרא"ש וכן בכל תנאי שהוא מתנה יש לומר שהוא מתנה על עצמו כמ"ש ברישא אם לא אבוא כו' וה"ה בכל מידי דתליא בדידיה לטובתו דפשיטא דיכול לבטלו אלא אפילו אם מה שתלוי בדידיה הוא לטובתה מ"מ יכול הוא לבטלו ולזה הביא גם כן דעת בעל העיטור דמיירי בכה"ג

בתנאי התלוי בו והרמב"ם שכת' דבאומר ע"מ אינו יכול לבטל התנאי ולא להוסיף עליו היינו בתנאי שתלוי בדידה וזה מבואר בלשונו שם שכתב מקיימ' התנאי אחר מותו ש"מ דבתנאי התלוי בדידה מיירי ומה דכתב שם בתנאי דע"מ שתנשא לכתחלה אף שלא נתקיים התנאי (אי) ס"ד דתליא בתנאי בדידיה היאך תנא שמא הוא לא יקיים התנאי אלא פשוט דמיירי דתלוי בדידה וע"ז אמר דאם לא אמר ע"מ ולא מעכשיו יכול לבטל אפילו מידי דהוא לצעורה ואם אמר על מנת אינו יכול לבטל ולפ"ז אין פלוגתא בין הרמב"ם להרא"ש כלל ושפיר הביא הטור שניהם סמוכים זה לזה ולא כרמ"א שעושה מחלוק' אליביה דהטור השווה דעתו להרא"ש וה' המגיד כתב בפ"ח דכל הפוסקים ס"ל כרמב"ם זולת העיטור כו'. כל התנאים שנזכרו בסי' זה דהוה גט על תנאי היינו באומר מעכשיו או ע"מ אבל אם אמר חוץ מבואר בסי' קל"ז דינו דהוה שיור בגט:

ז וחולצת או מתייבמת הטור כ' בזה והרמב"ם כתב דהוה ספק דחולצת ולא מתייבמת ולא נהירא עכ"ל וכתב ב"י ונראה שהוא סובר כדעת רמב"ם שהיא ספק מגורש' ומ"ה כ' דלא נהירא וכפי האמת גם לרמב"ם אינו גט ולא כ' ולא תנשא לזר עד שתחלץ אלא מפני שלא קבע לה זמן כו' עכ"ל פי' דבריו שהוא פי' דברי הטור שהכין ברמב"ם דהוה ספק מחמת הלשון שאמר ע"מ שתתן לי אי משמע גם ליורשי או דוקא לי ויש פלוגתא בזה בגמ' בין ת"ק לרשב"ג וע"ז כ' הטור ולא נהירא דבודאי הלכה כת"ק דלי ולא ליורשי וע"ז כתב ב"י דהרמב"ם לא נסתפק בזה אלא דנסתפק במאי דלא קבע זמן וכמ"ש המ"מ שנעתיק בסמוך ממילא לפ"ז בקבע זמן אין ספק דמתייבמ' דודאי לי ולא ליורשי קאמר ומו"ח ז"ל לא עיין שפיר בדברי ב"י ולפיכך היו קשים מאד בעיניו ובסמוך אח"ז נזכיר בס"ד דהטור לא נתכוין לזה כפי מה שהבין בו ב"י:

ח ולא קבע לה זמן כל סעיף זה דברי הרמב"ם ופירש בו המ"מ וז"ל וחלק הוא בין אם אמר ר' זוז תוך ל' לאומר סתם ר' זוז דבקבע לה זמן כיון שעבר הזמן ולא נתנה אינה מגורשת ובמקום יבם חולצת ואינה מתייבמ' ואם לא קבע לה זמן לעולם אין הגט בטל אע"ג שמת הוא וא"א לקיימו ובמקום יבם חולצת ולא מתייבמת ומצאתי סברת רבינו ממ"ש הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד יב"ח ומת בתוך הזמן שאע"פ שא"א שיבוא והיא מגורשת לא תנשא במקום יבם עד אחר הזמן כשיתקיים התנאי וזה הדין בעיא דלא איפשטא בגמ' אם היא מותרת תכף כשמת או לאחר הזמן והולכין בו להחמיר כו' מתבאר מזה אע"פ שנתבטל התנאי דכיון שמת ודאי לא יבא אעפ"כ אינה מותרת ואין מחזיקין אותה בגרושה עד שיהיה מקוים בבעל ואף כאן אע"פ שא"א שיתקיים התנאי כיון שמת הבעל אין מחזיקין הגט בבטל עד שיהיה התנאי מבוטל בפועל וא"א

להיות מבוטל בפועל כיון שלא קבע לו זמן חולצת ולא מתייבמת וזה דקדוק נפלא מודה על שכ' רבינו זה מה שנראה לי בדעתו ז"ל עכ"ל פי' דל"ש לומר לא נתקיים אלא במידי דתלוי ברצון האשה והבעל דהיינו בזמן קבוע לעשות מעשה הנתינה בזמן קצוב והיא מפסדת באותה שעה שאינה נותנו באותו זמן משא"כ כאן שאין זמן קבוע שתאמר שלא קיימה התנאי והטור השיג עליו ב' פעמים בסימן זה הא' מ"ש כאן על דברי הרמב"ם ולא נהירא ואח"כ מביא דברי הרמב"ם במ"ש בסעיף זה וכתב עליו ואיני מבין דבריו כיון שאינה יכולה לקיים התנאי א"כ למה לא יתבטל הגט עכ"ל ונ"ל דהטור ס"ל דל"ד כאן להיא דאם לא באתי מכאן עד יב"ח דהתם כיון דעכ"פ זכר בתנאי זמן יב"ח יש לנו לומר שאותו דבר הוא עיקר וע"כ יש לה להמתין עד שמגיע אותו זמן משא"כ כאן בלא קבע זמן רק שתתן לו מאתים זוז וכיון שא"א ליתן לו שהרי מת על מה ימתינו עוד וזהו חילוק ברור. ובמה שהשיג הטור השג' על הרמב"ם והם ענין אחד ובשנוי לשון דתחלה אמר סתם ולא נהירא ואח"כ כתב ואיני מבין דבריו וזכר הקושיא בטעם מה שקשה דהיינו דהוא הקשה למה לא יתבטל הגט ודאי צריך ביאור לדעת רבינו הטור ונראה דתחלה הקשה על הרמב"ם דמירי שגירש ע"מ שתתן ר' זוז אחר ל' יום ולא סיים אימת לאחר ל' יום ע"כ חשב ליה הרמב"ם לאין זמנו קבוע וע"כ אין כאן ביטול הגט מחמת שא"א לקיים התנאי כדלעיל לדעת הרמב"ם ע"ז אמר הטור ולא נהירא אפי' לפי סברתו דכל שאין זמן קצוב אין מבטל הגט מ"מ אין כאן לומר כן דהא יש כאן זמן קצוב דהא איתא לקמן סי' קמ"ד שיש שיעור לאומ' לאחר ל' יום דהיינו אחר הרגל או אחר ל' יום וא"כ הוה זמן קצוב ואח"כ הביא דעת הרמב"ם אפי' במקום דהוה בבירור לא קבע זמן לנתינתו דלמה לא יהא בטל הגט כיון שבודאי לא יוכל להתקיים שהרי מה זמן שייך בזה וע"ז אמר רבינו הטור ואיני מבין כו' דמה אכפת לן באין זמן קבוע כיון דעכ"פ א"א לקיימו תיתי מהי תיתי עכ"פ הגט בטל וירא' דגם הרמב"ם נסתפק בזה אם לא נימא כסברת הטור ע"כ עושה זה לספק ואינה מתייבמ' ובפרישׁ' נזדקר טעות לפניו שהי' סבור דמירי כאן שיש לה ליתן תוך ל' יום והאמת דקאי הכל אמ"ש שלא תתן עד אחר ל' יום וכאשר כתבנו נכון דעת הטור ולשונו בלי פקפוק דלא כמתמיהי' על הטור והשאירו בצ"ע:

ט **בע"כ ה"ז גט פסול כו'** היינו מדרבנן דד"ת הוא גט גמור אלא שפסול מדרבנן בנתינה בע"כ והביא ב"י כאן תשובה מרבו מהר"י בי רב למ"ד נתינה בע"כ הוה נתינה אלא שלא קבלה אין חשש בזה שאין חיוב על הנותן אלא ליתן והוכיח זה מדברי התו' דף ע"ה פ' מי שאחזו ד"ה מכלל כו'. במ"ש ב"י וחכם אחד השיב על ראייתו שאינה ראיה והביא

ראיה אחרת וב"י עצמו הביא ראיה שלישי' ותמהתי למה לא הביא ראיה פשוטית מדברי התו' הנ"ל במה שהקשו למ"ד לא הוה נתינה א"כ למה היה נטמן בראשונה כו' ואי ס"ד דעכ"פ צריך קבלה למ"ד הוה נתינה אע"פ שהוא בע"כ למה לא הקשו התוס' גם למ"ד הוה נתינה למה היה נטמן היה לו לסרב מלקבל אלא ודאי דא"צ קבלה כלל להך מ"ד וזו היא ראיה ברורה שאין עליה תשובה:

י **אותו כלי או אותו בגד כו'** דלצעורה קא מכוון והא לא מצטערה ע"כ הגט בטל:

יא **שאם הוא מתרצה כו'** זה דעת הרא"ש וז"ל ויראה דמדעתו הוה גט ואע"ג דמחולין לך לא הוה גיטא שאני התם דלא ציערה אבל הבא דיהיב דמי וציערה על גוף הטלית יכול למחול עכ"ל ורש"ל הקשה ע"ז א"כ כי פליגי רבנן ורשב"ג באצטלית דלרבנן אצטלית דוקא קאמר ולא בדמיה היינו שאינם מתרצ' א"כ קשה תפשוט מדקי"ל כרבנן דנתינה בע"כ לא הוה נתינה והרשב"א פירוש להדיא דאפי' מתרצה בקבלת דמים לא מיקיים תנאה ולא הוה גט עכ"ל רש"ל. ול"נ דלק"מ דיש לנו לומר אף רבנן ס"ל בעלמא בע"כ הוה נתינה משא"כ כאן דמן הדין חייבת ליתן אצטלית כאשר התנה עם הבעל רק באם הוא מתרצה לעשות לפנים משורת הדין וליקח מעות אז הוה עכ"פ גט ואם אינו מרוצה אין שייך כאן נתינה בע"כ כיון שהוא נגד הדין ע"כ ס"ל לרבנן לא הוה גט ולרשב"ג הוא הדין כן ליקח מעות וקי"ל כרבנן זה נ"ל פשוט ותמהני על הרב רש"ל שלא הרגיש בזה:

יב (עד ל' יום בסופו) עד ל' יום שיהיו שלמים קאמר:

יג ה"ז ספק מגורשת דמספקא לן אי בעי מעת לעת או ל' יום כדאמרי אנשי דלא קפדי בההוא לילא דעבר לה מיומא קמא כ"כ הטור בשם הרמ"ך בטור העתיק דברי הרמב"ם אם מת בתוך ל' כו' לא קבע זמן כו' וכ' שם ולא בטל התנאי והוא ט"ס וצ"ל הגט וכ"ה ברמב"ם והדרישה הקשה מהא דכתב הטור בסמוך בשם רמב"ם ורי"ף בע"מ שתשמש את אבא או תניק בני שני שנים ומת בתוך הזמן שאין העכבה מצדה אפ"ה ס"ל לחכמים דאינו גט דמשמע דאפי' מתייבמת ואת"ל דשם מיירי כשבבר עברו ב' שנים מ"מ ק' הא לא קבע זמן לשימוש האב ודומה ללא קבע זמן ומת דס"ל לרמב"ם דהוה ספק מגורשת עכ"ל ואשתמיטתיה דברי התו' פ' מי שאחזו ד"ה כלל אמר רשב"ג אלחנן מ"ש מת הבן או האב דהוה גט ממחולין לך דמאתיים זוז דלא הוה גט אפי' לרשב"ג וי"ל דבאמת האב או הבן ודאי להרווחה מכוון וכיון שמת ולא צריך הוה כמו נתקיים התנאי אבל התם שתתני לי ר' זוז בדעתו שיקבלם ולבסוף שאינו רוצה לקבלם לא נתקיים התנאי עכ"ל א"כ לק"מ גם מההיא דלא קבע זמן:

יד **כליל שבת ויומו** פי' לאפוקי אם התחילה באמצע היום או בתחלת היום ונקט ליל שבת כו' דלשבת בעי דקדוק בתחלה בשקיעת החמה וכן ביציאתו ותמהני מאד על מ"ש כאן דבר זה בשם י"א דבאמת אין כאן פלוגתא כלל דזה שכ' כאן הם דברי הרמ"ה בטור דזכ' שם בהדיא שפירש הבעל יום אחד אז הוה דוקא כן לכ"ע וי"א קמא דס"ל לאו דוקא היינו דברי הר"ן ומיירי באמר סתם וכ"כ ב"י בהדיא וז"ל ואפי' לדעת הרמ"ה כו' התם מיירי שפירש יום אחד ודבר פשוט הוא דליכא לשום דעה דסגי בשעה אחת ואומר בפי' יום אחד ופלוגתא שנזכר כאן ליתא כלל:

טו **לא בטלו דבריו האחרונים כו'** הטעם ברש"י דלא בא להוסיף מדלא אמר שתתנו ר' זוז ונוסף על תנאי הראשון ולעקור נמי לא בא מדלא בטל דבריו הראשונים אלא ה"ק או תנאי הראשון או השני ונתן לה הברירה:

טז **ואין א' מהראשונים כו'** פי' שאין כאן עדות שהיה שם תנאי אלא מהראשונים אומר בפני עוד אחד נעשה תנאי פלוני וא' מהאחרונים אומר כן על תנאי האחרון אין זה כלו' להחזיר תנאי בגט זה והוה כאלו אין עדות כלל:

יז כבר ביטלה התנאי הא' נראה הטעם דכאן אין שייכו' לברירה בין נתינה ר' או ש' וכתב הטור בשם הרמ"ה ה"ה נמי איפכא שאמר תחלה ש' ואח"כ ר' והקשה ב"י ב' כתובות א' של מאתיים וא' של שלש מאות דה"ק לה אי גביאת מזמן ראשון גבי מאתים אי אי מזמן שני גבי ש' א"כ ה"נ יש לנו לומר כן שאין כאן ביטול כלל אלא אחילוק זמן הנתינה והיינו דכל שאינו אומר זמן קבוע יש בידה לאחר ולעכב הזמן כפי שתרצה והגט תלוי ברצונה אימת שתרצה ליתן וא"כ ה"א דה"ק מתחלה אמר ש' והיינו כל זמן שתרצה ליתן אפי' לזמן מרובה אלא שאם לא תעכב ותתן תכף לא תתן רק ר' וממילא אם היתה מעכבת אין די אלא בש' כתנאי הראשון אבל איפכא שאמר תחלה ר' והיינו אפי' תעכב לא תתן רק ר' ואין שייך אח"כ לו' אם תקדים תתן ש' אלא ודאי דעקריה לתנאה קמא והחמיר עליה משא"כ באומר תחלה ש' שפיר י"ל דאין כאן עקירה אלא בחילוק הזמנים תליא מלתא קמ"ל דגם בזה אמרינן דהוה עקירה ואפי' מעכבת הרבה א"צ ליתן כי אם ר' כנ"ל נכון וברור:

יח ה"ז מגורשת ותתן בגמרא פרק מי שאחזו (גיטין דף ע"ה) איתא בהאי מלתא בע"מ שתחזור לי הנייר הגט כשר משום דאין כאן תנאי כיון דהוה תנאי ומעשה בדבר אחד פי' התו' שהתנאי סותר דאין הגט אלא אחר שיתקיים התנאי ואז אין הגט בידה עכ"ל רב אשי אמר הא מני רבי דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי פירש"י ואשתכח דבשעת גירושין נקיטא לגט ולאחר זמן היא מחזרת (ומתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה)

וא"כ הא דאמרי' כאן דהתנאי קודם שתתן הנייר לבעל אחר כך היינו ודאי כרב אשי וא"כ כל שאומר ע"מ או מעכשיו אין כאן תנאי (קודם למעשה) צ"ל (ומעשה בדבר א') והקשה מו"ח ז"ל דהא כתב הטור סי' ל"ח בשם הרא"ש כל דיני תנאי אפי' באומר ע"מ וחשיב נמי שלא יהא תנאי ומעשה בדבר אחד וכ"ה ברא"ש פ' מי שאחזו והשאיר זה בצ"ע ונראה דודאי אם נפרש הך תנאי ומעשה בענין א' דוקא אם הם סותרי' כמ"ש התו' וראי כל שאומר ע"מ שוב אין חשש מחמת תנאי ומעשה כאחד דשוב לא יסתרו אהדדי וא"כ א"צ להזכיר ד"ז שלא יהיו בענין א' כיון שנזכר ע"מ אלא די"ל דהרא"ש והטור פירשו לאו משום דסתרי אהדדי אלא בכל גווני לא יהיה בענין אחד א"כ אפילו באומר ע"מ דאז אינם בענין אחד בתנאי דתחזיר לי אבל מ"מ יש למצוא תנאי ומעשה בענין א' שלא בתנאי זה אלא במידי אחריתא כגון שאומר הא לך גיטך ע"מ שתקבלהו מעומד וכיוצא בזה וזה אמרו אף שאמר ע"מ מ"מ צריך להזהר משאר תנאי ומעשה בענין אחד. ובאמת נ"ל דגם התו' ס"ל דפוסל התנאי כשהוא עם המעשה בדבר א' אפי' אם אין סותרים זא"ז דודאי כן הוא דהא ילפינן לה מבני גד ובני ראובן מה להלן מעשה בדבר אחד שיכנסו לארץ ותנאי בדבר אחר שיתן להם מעבר לירדן אף כל תנאי כך וזה אינו תלוי בסתירות אחד לחברו והתו' לא כ"כ אלא מטעם דהיה קשה להם הא כאן הוה גט משנותן אותו הבעל והחזר' הוה אפי' לזמן מרובה כשתרצה להחזיר אותו ולא הוה בענין אחד אלא לענין לגמרי דעכשיו אנו קיימין דע"מ לא הוי כמעכשיו לזה אמרו שאלו דברים תלוים זה (בזה) דסותרים אהדדי דהחזרה תעשה ב' דברים א' גמר הגירושין והשני קיום התנאי שהם שני דברים (דסתרי הדדי) וכתבו ע"ש דההיא סוגיא דאתרוג דס"ל דע"מ כמעכשיו ולא כרב אדא בר אהבה דהכא וכ"כ התו' בפ' י"נ גבי אתרוג שיש מחלוקת בין רבא דהתם לרב אדא דכאן:

יט אמרו חכמים לא תינשא לו דלאחר פשיטא דאסורה שהרי לא נתקיים התנאי ואפילו לו לא תנשא שמא יאמרו כו':

כ עד זמן פלוני דאלו בלא זמן אין זה כריתות דהא אגודא ביה לעולם כמ"ש סעיף כ"ב:

כא ואין תקנה להתירה אותו פלוני הקשה מו"ח ז"ל מ"ש ממ"ש הטור סוף סי' זה דאפי' בע"מ ומעכשיו אם לא ישא עד זמן פלו' יכול לבטל התנאי ומותרת לינשא לאלתר ותירץ דכאן לצעורי קא מכוין אינו יכול לבטל התנאי כדלעיל גבי מחולין לך בסעיף ה' אבל לקמן בלא מכוין לצעורי כגון ה"ז גיטך מעכשיו אם לא אבא תוך ב' שנים דלטובתה נתכוין ע"כ ולא נראה דלא מקרי צער לה אלא מה שיהיה אחר גט מה שלא היה לה בלא גט כגון שתתן כך וכך משא"כ בשלא תנשאי לפלוני מה צער נתחדש לה ע"י הגט הלא

בלא גט היתה אסור' על כל אדם וקושיא הנ"ל נראה דלא ק"מ דכאן שנאסרה בשעת הגט על אותו פלוני נמצא דהוה עליו כא"א גמורה כאלו לא קבלה גט כלל ואותו איסור היאך יכול להתירו בביטול שלו והיכן הלך איסור א"א בלא גט שני כמ"ש אח"כ בשלמא כשאר תנאי בו שייכת איסור א"א שהגט הוא מתירה לכל דבר רק שיש לו איזה תנאי בדבר אחר עמה זה יוכל לבטל בדבור פיו כנ"ל פשוט:

כב **אא"כ יקדשנ' המגרש כו'** אבל לא סגי תיכף גט שני דהגט היה גט גמור אלא שהטיל תנאי שלא תינשא לפלוני והרי קיימה התנאי במה שלא עברה עליו משא"כ בסעי' הקודם לזה שכתב שם או שיתן לה גט אחר שם סגי שפיר בגט אחר דהיה תנאי בקום עשה דהיינו שתינשא לפלוני וכ"ז שלא ניסת הוה כלא נתגרשה לגמרי ע"כ מהני גט אחר בלא תנאי:

כג שמא תבעל לו באונס קשה הא לעיל סעי' י"ג אין חוששין שמא תבעל לאבא והיינו משום איסור ערוה ה"נ לגבי אותו הנאסרה עליו היאך יבעול באונס הא יש אצלו אשת איש ויש לומר שיבעלנ' אחר מיתת המגרש ואע"ג דע"י זה יגרום שבעלה האחרון עבר על א"א למפרע לא איכפת ליה כזה כ' בטור ומטעם זה ע"מ שתתני לי ר' זוז לא תינשא עד שתתן שמא לא תתן שלא יהיה לה ממה ליתן עד כאן לשונו ולא העתיק זה בש"ע לפי שהטור כתב ר"ס זה בשם רמב"ם דכתב שיכולה להינשא מיד ולא חיישינן שמא לא יתן כיון שהיה תנאי במעכשיו:

סימן קמד

א **ע"מ שלא אבא כו'** בס"ס קמ"ג כתבתי דהא יכול לבטל ויהיה גט מיד וכן כל מידי דתליא בדידיה לדעת הרא"ש וכ' בטור אם לא בא נתקיים הגט למפרע זה קאי על ע"מ אף בלא ע"מ הוה גט מאותה שעה כדלעיל סי' קמ"ג:

ב **שאין אונס בגיטין** פי' שאין אונס מבטל את הגיטין ואין האונס מבטל הגט אלא אמרי' דגמר ומגרש לא יזיקו לו האונס:

ג שאין אונס בגיטין אע"פ שבכ"מ יש טענת אונס מ"מ הפקיעו חכמים את הקידושין ותקנו שלא יהיה הגט בטל משו' תקנת פריצות וצניעות כדאיתא דיש כתובו' וכ' בטור וכן אם אמר הרי זה גיטך ע"מ שאם לא אפייס אותך שתתרצי בתוך ל' יום יהא גט ופייס' ולא נתרצי' הוה גט אע"פ שהו' אנוס שהרי פייס' בהרב' פיוסין ולא נתרצי' ואפש' שתתרצ' אם היה לו ממון הרבה והוא אנוס שאין לו אפ"ה אין אונס בגט עכ"ל מ"ש דין זה בע"מ הוא לאו דוקא דמאי שנא מבבא דלפני זה דאין חילוק בין אם לא אבא או ע"מ

שלא אבא ה"נ כן הוא וחד מינייהו נקט וברש"י דף ל' איתא בלשון זה מעכשיו אמסור לה גט ע"ת זה אי לא אפייסה וגם אם לא אתינא עד תלתין יומין כו' לא פירש כלום נראה דלא אתי לאפוקי אם לא מעכשיו או ע"מ כדין זה דפיוס דמאי שנא אלא שרש"י נתכוין על המסיר' שהיא עכשיו ונזכר שלא נטע' לפרש שלא מסר הגט עכשיו אלא דה"ק אם לא אבא תוך ל' או אמסו' לה גט זה דלמה לו להקדים הפורענות כיון שיהיה אחר כך בביתו לזה כתב דמעכשיו אמסר ע"ת אבל גבי ל' יום לא שייך למימר כן דהא אחר ל' לא יהיה בביתו עמה ומו"ח ז"ל כתב דדין זה מדבר במעכשיו או בע"מ ולא ידענו טעמו כלל ומ"ש הטור והוא אונס שאין לו לא תידוק מיניה הא אם יש לו ממון הרבה ויהיב לה ולא נתפייס' דלא הוה גט דזה ודאי אינו דא"כ אין לנו לידע איזה סך מקרי ממון הרבה ובגמרא נקט תרקבי דדינרא והוא דרך גוזמא כלומר אעפ"י שנותן לה סך גדול יש לומר אלו היה סך יותר גדול שמא היתה מתפייס והוא אונס במה שאין לו אותו סך ואין אונס בגט ומו"ח ז"ל דקדק לחלק דאי יהיב לה סך גדול ולא נתפייס לא הוה גט ולא דק ובב"י כתוב פשוט למ"ד יש אונס הוא ט"ס וצ"ל אין אונס כדאיתא להדיא בגמרא:

ד לא אסיק אדעתי' להתנות בתו' בפ' מי שאחזו (גיטין דף ע"ג) אומר ר"י דאיכא ג' מיני אונס דאונ' השכיח לגמרי לכ"ע אין אונס דלא שכיח כלל יש אונס אפי' בגיטין ובשכיח ולא שכיח פליגי תרי לישנא וקי"ל דאין אונס עכ"ל ונ"ל דבאותו דבלא שכיח כלל אפי' אם אמר כפירו' אפילו אם יהיה אונס להוי גיטא מ"מ מבטל הגט כדאיתא בפ' מי שאחזו שם ההוא גברא דזבין ארעא וקיבל עליה כל אונס דאתי לידו לסוף אפיקו בה נהרא פירש"י שצוה המלך שיעבירו הנהר משם ואמרו שם דפטור דלא אסיק אדעתיה על אונס כזה דלא שכיח ואע"ג דכת' כאן דלא אסיק אדעתיה להתנות משמע אי אתנו אזלינן בתר תנאי' הא ל"ק דכאן מסתמא אין האונס מבטל (הגט) מדלא התנה דאם יהיה אונס לא יהיה גט ובזה אמרו דלא היה צריך (להתנות) על ביטול הגט בזה כיון דלא שכיח ממילא אם ישנה כאן המקבל' עליו אונס גם בזה מבטל האונס דלא שכיה בזה:

דברי המגיה ר"ל אם לא התנה כלל או התנה סתם אפי' יהיה אונס להוי גט שניהם שוין בזה דאמרינן דלא אסיק אדעתיה אאונס דלא שכיח כלל דהרי גם בלא התנה אין האונס מבטל הגט כמו בהתנה שלא יבטל האונס הגט ואע"פ כן אמרינן באונס דלא שכיח דמבטל הגט משום דלא אסיק אדעתיה ה"ה נמי בהתנה אפי' יהיה אונס להוי גיטא נמי אמרי' לא אסיק אדעתי' על אונסא דלא שכיח עכד"ה): וקשה דכאן מדמינן עכבו נהר לחלה דהוה שכיח ולא שכיח ובח"מ סימן רכ"ה כתב אבל אם נפסק הנהר או שחזר הנהר לעבור בתוכה ונעשית בריכה דבזה לא שכיח' וצריך לחלק דכאן מיירי שקצת

רגיל להיות כן אבל שם מיירי שלא שכיח כלל ומ"ה פירש"י שצוה המלך להעביר המים משם כלומר שהיה דבר שאינו מצוי:

ה ושביה הוה אונס דשכיח ואינה מבטל הגט מדלא התנה הג"ה זו אין מקום לישבה חדא מצד רמ"א עצמו שכתב בח"ה סי' קע"ו סי' מ"ט וכן מי ששלח אחר חבירו וקיבל עליו לפדותו מכל הפסד ונתפס בדרך אפ"ה פטור לפדותו דאונסא דלא שכיח הוא. שנית מצד המקור של הג"ה זו שהיא מן המרדכי פי' מי שאחזו כתב שם וז"ל ובאונס דלא שכיח כגון אכלו ארי' או נשכו נחש יש טענת אונס דליכא למגזר משום צניעות כיון דלא שכיח כלל לא גזרו ביה ובריש פ' השואל אמרינן בשלמא שבורה ומתה דכתיב וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת אלא שבויה בשואל מנלן דחייב וכ"ת דנילף משבורה ומתה מה לי שבורה ומתה שכן אונס' דסליק אדעתא הוא פירש"י ע"מ כן שייליה מדלא אתני ע"מ שלא אתחייב בשבורה ומתה תאמר בשבוי' דלא סלקא דעתיה לאתנויי עכ"ל הרי תלמוד ערוך דלא שכיח ולא שייך מדלא אתני בזה וכ"ז דלא כהג"ה זו ואנו אין לנו אלא כתלמוד ערוך הנ"ל דאונס דלא שכיח הוא ומבטל הגט וכי ניים ושכיב כתב הרב להג"ה זו כנלע"ד:

ו **הרי זו ספק כו'** דספק אי קי"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוה כאלו נכתב בו מעכשיו:

ז **אבל אם יש לה יבם כו'** דבעיא היא בגמרא אי נימא כיון שמת ודאי לא יבא אחר יב"ח וכתבו התו' דשמא יש לגזור מת אטו לא מת כי אין העולם יודעין שמת ויתמהו על שמתירין לה נשא אבל אחר יב"ח הכל יודעין שנתקיים התנאי עכ"ל עיין סי' קמ"ג סעי' ג' סק"ח שיש לחלק בין הך להתם דאמר תתן לי ר' זוז ובין (אחר ל' יום) צ"ל (ולא קבעו לו זמן) כמו שזכרתי שם א"נ ע"פ התו' כאן דטוב להמתין עד אחר יב"ח דאז לאו הוה חשש כלל בפני העול' משא"כ לעיל באין זמנו קבוע לנתינת ר' זוז אין לגזור אטו לא מת דשם אין תמהון בעיני העולם דמי יודע אם נתנה לו או לא ואדרבה הכל יאמרו כיון שניס' ודאי קיימה התנאי ונתנ' לו בחייו הר' זוז ובדריש' הטריח לחלק בזה ולע"ד הוא ללא צורך כלל:

ח כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי א"ל דזה הוה מעשה קודם התנאי דאיתא לעיל דהתנאי בטל ממילא הגט קיים תכף דאין שייך לומר כן אלא במעשה הגט גופיה במה שהוא נותנו ע"ת אבל כאן לענין ציווי לכתוב הגט אין בזה מעשה הגט כלל כנלע"ד:

ט **גט קודם למיתה** פי' גם נתינת הגט הוא קודם המיתה:

י **אפ"ה הוה גט** פי' ומותרת מיד כ"כ ב"י שהיה זה מעשה בצפת תוב"ב והתירו בכנופיא ונ"ל דזהו בתנאי דאם לא יבא תוך איזה זמן דהא עכ"פ לא בא וחל הגט אחר הזמן שקצב אבל אם אומר ה"ז גט ולא יחול עד איזה זמן שקוצב דבזה צריכה להמתין מן הנתינה אותו זמן כי הוא מכוין לצערה שתשב בלא בעל אותו הזמן כנלע"ד:

יא **אחר השבוע** בטור כתב שהוא מחולק עם אביו בפי' דברי הרמב"ם והרא"ש מפרשם שלא יכתבו עד שנה אחר השבוע ואינו נראה כן אלא אדרבה ר"ל שיכתבו מיד אחר השבוע וכן באינך. ובאשר"י סיים אבל לאחר השבוע אין להקפיד אם מאחר זמן הכתיבה והטור לא הביא זה כי זה תלוי במחלוקת הנ"ל דלפי' הרא"ש עיקר הקפידא שלא יקדים לכתוב עד זמן שאחר השבוע ואין קפידא באיסור ולהטור אין קפידא בהקדמה רק שלא יאחר ונראה דהרמב"ם גופיה מספק' ליה בדין האיחו' אם יש בו ג"כ קפיד' אי לא וע"כ כתב באיחור שהוא פסול והוא מדבריהם וכמו שהעתיק כאן בש"ע ספק מגורשת ומש"ה ניחא מה שזכרנו בסימן קמ"ג סק"ח דבאומר שתתן ר' זוז לאחר ל' יוס ומת בתוך ל' דחולצת דהיה לרמב"ם ספיקא אם הוה זמנו קבוע או לא ונ"ל דהרא"ש חולק באמת על הני תרתי דהיינו מה שהוא מקפיד עליו שלא יקדימו ע"ז כתב דאינו כן אלא כותבין מיד אחר השבוע ומה שמסופק אם יש קפיד' באיחור ע"ז כתב דאין קפידא כלל באיחור כזה אתיין דברי הרא"ש כהוגן דודאי גם הוא גרס כרמב"ם אין כותבין אלא עד שנה כו' כמו שגורס הטור והאי יש לו ב' פירושים הא' שלא להקדים והב' שלא לאחר ואם מקדים הוא ודאי אינו גט ובאיחור היא ספק וחולק הרא"ש על שניהם דבקדימה ובאיחור אין חשש ולא חילקו בגמרא באלו דינים דלאחר שבוע ואילך אלא לאומר אם לא באתי אחר השבוע וטעמא דאם לא נתכוין רק למעט שלא יבא תוך השבוע היה לו לומר לא באתי תוך השבוע כיון שהוא אומר דרך שלילה אלא ודאי שנתכוין על זמן אחר מלבד תוך השבוע אבל אם אומר ה"ז גיטך לאחר שבוע ודאי לא נתכוין רק מיעוט תוך השבוע דכאן אין שייך לומר ה"ז גיטך שלא בתוך השבוע דהא צריך הוא לומר אימתי יהי גט ולא דרך שלילה ולא משגחינן בזה על האיחור כלל כיון שאינו מקפיד רק על הקדימ' שלא יהיה תוך השבוע אבל אח"כ יהיה תמיד זמן לזה. ורבינו הטור ס"ל דעל הקדימה אין קפידה שיהיה אחר השבוע אבל הקפידה על האיחור שלא ימתינו אחד זמן ששייך לאחר השבוע נחה ושקטה מה שתמהו רבים על הרא"ש ז"ל בהבנת דברי הרמב"ם ז"ל:

סימן קמה

א אם מתי מחולי זה שיש במשמע לכשיפסוק חולי זה וימו':

ב אינו גט וי"ח ס"ל דיש ספק אם הלכה כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואע"ג דלא נכתב מהיום הוה כאלו נזכר:

ג **אלא מסוף היום** בטור בשם הרמ"ה כ' ודוקא שיש עדים שהגיע הגט לידה בחייו אבל אם אין עדים מתי בא לידה אע"ג דכתב בו זמן וכת' בו מהיום כיון דלא משתרייא אלא בעידי חתימה לא הוה גירושין דעידי חתימה אין עושין אותו גט אלא לאחר היום וכיון שמת קודם לכן הוה ספק עכ"ל ולא ידעתי למה לא העתיק זה בש"ע וצ"ל דגם בעידי מסירה שאומרים סתם נמסר בפנינו ביום פלוני לא סגי דגם כאן יש חשש שמא מת קודם המסירה באותו יום דחד טעמא הוא עם עידי חתימה בזה אלא צריך שעידי המסירה יעידו בפי' שנמסר קודם המיתה:

ד **מעכשיו או מהיום כו'** הכי ס"ל לחכמים דספק הוא כיון דלא סיים אם מתי דהוא לשון תנאי בבירור אלא בזה דולאחר מיתה דלא תנאי בבירור יש לנו לחוש דמתחלה היה בדעתו לומר מעכשיו לחוד וחזר מדעתו ואמר דוקא לאחר מיתה ונמצא דאינו גט א"ד דגם האי לישנא הוה תנאי ואזלינן לחומרא ובטור כ' בשם הרמ"ה שאין מעכשיו כמו מהיום דאע"ג דמהיום ולאחר מיתה הוה ספק מעכשיו ולאחר מיתה הוה גט עכ"ל ואיתא בקידושין סוף דף נ"ט הרי את מקודש' לי מעכשיו ולאחר ל' יום וקידש שני תוך ל' אמר רב מקודש' ואינה מקודש' לעולם היא בספק ואסורה לשניהם ושמואל אמר אינה בספק אלא עד ל' יום שמא ימות הראשון ולא יגמרו הקדושין וחיילי קדושי שני דמספקא לרב בהאי לאחר ל' יום אי תנאה הוה אי לא אחזור בי תוך ל' יהיה קידושין מעכשיו אי חזרה הוה ממה שאמר מעכשיו וקאמר איני אומר מעכשיו אלא התקדשי לי לאחר ל' יום הלכך לעולם היא בספק אי חיילי קדושי שני או לא ושמואל ס"ל דתנאה הוה בבירור הלכך כל ל' יום הוה קידושין תלוים שמא יחזור בו ומל' יום ואילך גמרו קידושין דראשון ואמרינן שם דתניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דברי חכמים ר' אומר כזה גט ופרכינן ונימא רב הלכה כחכמים דגבי גט דמספקינן בזה ושמואל נימא הלכה כר' צריכא דאלו אמר רב הלכה כרבנן ה"א התם דלרחוקי אתי אבל כאן דלקרובי קאתי אימא מודה ליה לשמואל דתנאה הוה ואי אמר שמואל הלכה כר' ה"א התם דאין גט לאחר מיתה ולא אמר אינש מילי בכדי אלא ודאי דתנאה הוה אבל הכא דיש קדושין לאחר ל' יום אימא מודה ליה לרב צריכא ובטור סי' מ' פוסק בקידושין כרב דספיקא הוה ומסתמא לכאורה פליג הרמ"ה גם שם דבמעכשיו ולאחר ל' ליכא ספיקא כמו כאן וקשה דקי"ל הלכה כרב באיסורא ובדרישה הקשה על הטור למה לא הביא בסי' מ' דברי הרמ"ה האלו וכ' על קושייתו דיש ליישב בדוחק כו' ונלע"ד דהכל ניחא דרמ"ה ס"ל מדהזכירו

כאן מהיום ולאחר מיתה ולא זכרו מעכשיו וגבי קדושין הזכירו מעכשיו ולאחר ל' ולא (מעכשיו) צ"ל (מהיום) ודאי י"ל דדוקא קאמר כאן בלשון זה ושם בלשון אחר והיינו דהכא ליכא ספיקא לכ"ע אלא במהיום ובקדושין הוה ספק אפי' במעכשיו לרב והוא מטעם זה דזה פשוט דכל המגרש סתם הוה גט מעכשיו וא"כ כל האומר ל' מעכשיו או מהיום ותו לא ודאי קשה דלמה לו זה כיון דסתמא כך מ"ה ס"ל להרמ"ה דכאן אין שום צד לומר חזרה הוה אלא באומר מהיום ולאחר מיתה ולא מעכשיו ודאי במעכשיו א"א לומר חזרה היא דאי תימא דמתחלה לא היה בדעתו לומר רק מעכשיו בלחוד הא ודאי ליתא דא"כ לא נימא כלל האי מעכשיו (כי) לא צורך (הוא) ואלא ודאי (מוכרח לומר) דהיה בדעתו לגמור אם מתי דהיינו תנאי (וחזר בו ואמר ולאחר מיתה) הא נמי ליתא דא"כ לאיזה צורך הוא חוזר מדבורו ואומר לאחר מיתה כיון דעיקר כוונתו לפטור אשתו מיבום הא שפיר הוה פטורה אם היה גומר דבורו כמו שעלה מתחלה על דעתו דהיינו אם מתי אלא ודאי דע"כ אין כאן חזרה כלל והאי (מהיום) ולאחר מיתה י"ל שפיר אזהרה דהיינו מתחלה חיה בדעתו לומר מהיום אם מתי אלא דנתחרט ומתירא דלשון מהיום משמעותו סוף היום ואפשר שימות תכף ואע"ג דכתב הטעם בסמוך דלהרמ"ה הוה מעכשיו כמו מהיום מ"מ לא כ"ע דינא גמירא והוא יטעה בכך וע"כ נמצא שתהיה זקוקה ליבם אותה שעה שבין מיתה לסוף היום ושוב לא יועילו הגירושין מלהפקיע הזיקה ע"כ הוא חוזר מלשון זה ואומר לאחר מיתה כלומר תכף אחריתה יחול הגט ולא תהיה זקוקה כלל וחוזר ממ"ש תחלה מהיום וכיון די"ל חזרה הוה ע"כ הוה ספק משא"כ באומר מעכשיו כו' הוה ודאי תנאי מטעם שאמרנו אבל בקידושין שפיר יש לנו לומר גם במעכשיו דהיינו שמתחלה היה בדעתו לומר דרך תנאי אם לא אחזר בי תוך ל' יום תהיה מקודש' לו ואח"כ נתחרט לעשו' לה נחת רוח ולומר שלא יהיה תנאי כלל דאם יבא לך איזה הגון לך בעיניך יוכל לקדשך רק אם לא יזדמן אזי תהיה מקודש' לי אחר ל' יום ע"כ הוה שם בקדושין ספק בין אומר מעכשיו ולאחר ל' או מהיום ולאחר ל' משא"כ בגט הוה ספק דוקא במהיום ולא במעכשיו דבר זה פשוט להתלמוד דכך הדין בספק דגבי קדושין בתרווייהו וגבי גט בחד מאן דס"ל ספק חזרה הוה דינ' שוה בכל מה דשייך בו ספק ע"כ הוצרך בגמרא למעבד צריכותא ע"ז ומו"ח ז"ל תירץ קושיו' הבעל דרישה דגבי גט דניחא ליה שלא תפול לפני יבם אי אמר מעכשיו דעתו היה לגרש מיד דאי לאחר הגט כל מה שיוכל היה אומר מהיום משמעו מעת שאני בעולם כו' ואינו מיושב דשמא הוא יוד' האמת דמהיום הוה כמו מעכשיו ותו דא"כ שנתכוין ע"ת היה לו גם כן לומר מהיום כדי לאחר מה שיוכל ומה לו להקדים ולפי מה שכתבנו ניחא הכל בס"ד:

ה אם לא מתי לא יהא גט דלא מקדים אינש פורעניות לנפשיה ולכך מתחיל אם לא מתי ואח"כ בעינן תנאי כפול והן קודם ללאו וכן תיקן שמואל וע' בהקדמה שלי על הי"ד מה שהקשיתי מזה על דברי התו' בענין הן קודם ללאו וא"ל ממ"ש הטור סי' ל"ח דלרמב"ם לא בעי' במעכשיו תנאי כפול וכאן ע"כ מיירי בע"מ או מעכשיו דאל"כ אין גט לאחר מיתה ולמה תיקן שמואל כאן תנאי כפול נ"ל דלרווח' דמלת' עביד כן כדאית' בפ' המגרש (גיטין דף פ"ה) אתקין רבא גגיטין מיומ' דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ופירש"י אע"ג דקי"ל כר' יוסי בעי' לאפוקי נפשין מפלוגת' שיצא הדבר בהיתר ולא יהא שום פסול על בנות ישראל עכ"ל ה"נ בזה דאתקין שמואל לענין תנאי כפול אף שא"צ מן הדין כנ"ל. ושוב ראיתי להרב המגיד שכתב כן לדעת קצת פוסקים בפ"ו מה' אישות:

ו רק יגרש סתם זה תקנת הר"י מפרי"ש וכוונתו שיהיה כדרך כל המגרשים שאין מזכירין שום תנאי וכ"ש לפי מנהגינו ע"פ סדר גיטין להזכיר בפי' בשעת נתינת הגט לידה שמגרש מעכשיו בלי תנאי וגם זה הש"מ יזכור כן ונראה שיש הכרח בזה לו' בפי' בשעת המסירה או בשעת שמצוה ואו' כתבו ותנו גט לאשתי בלא תנאי דכיון שמנהגינו לומר כן בשאר גט וטעו לומר שזה הש"מ נותן על תנאי דאם ימות כיון שאינו מזכיר כמו שהוא ההרגל בינינו וכ"ז לכתחלה אבל אם אירע שלא הוזכר בפי' בלא תנאי אין פסול כלל כמ"ש מו"ח ז"ל בסי' קמ"ח. תו נראה פשוט דאם אומר הרב המסד' לפני ענין הגט של ש"מ דיגרש אשתו שלא תזקק ליבם או חליצה אלא שאין אנו מגרשין על תנאי כלל והיא מגורשת ממנו לגמרי אלא שאח"כ חייב' לישא אותו וכן היא מתנה שחייב הוא לחזור וליש' אותה מחדש אז אין צריך להזכיר בפי' שלא על תנאי כי בודאי על דעת (הרב) הוא מצוה לכתוב וליתן דאפי' באמירה של האשה אמרו בפ' איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ו) דהוא יהיב אדעת' דידה ואזלי' בתר דבורה אי לאו משום דשם הוה פטומי מילי כמ"ש התוס' שם על מה שאמרו בגמר' קמ"ל וא"כ כ"ש שאזלי' בתר דברי הרב המסדר דהבעל יהיב על דעה שלו דאדעת' דהכי יהיב או מצוה ליתן וכבר נעשה כזה בווינ' ע"פ מהר"ר פלק ז"ל וחלק עליו מהר"מ מלובלין ז"ל כמוזכר בתשובותיו סי' קכ"ב ואמר כיון שהזכירו תחלה בפניו שיחזור וישאנה מצד החרם והקנס ה"ל כנותן גט ע"ת ולא מועיל מ"ש המסדר שאין נוהגין בש"מ ליתן ע"ת וכמו שזכרנו ואמר עוד בתשובה הנ"ל שהר"י מפרי"ש לא נתכוין שתהיה פטורה ממנו אם לא ימות אלא אינו גט כלל אם לא ימות וקבלת החרם וקנס הוא לאיזה ע"ז והאריך בזה בדברים דחוים ואינה ע"צ האמת כלל וכבר חלקו עליו כמעט כל הרבנים ומחו לה מאה עוכלי בעוכל'

כמוזכר בתשובת משאת בנימין סי' ע"ה באורך דודאי מגורשת גמורה היה תכף דהא צריך אח"כ לחזור ולברך ז' ברכות ושאר הוכחות ברורות וכן כתב מו"ח ז"ל בסימן קמ"ח מטעם דהא קורעין הגט תכף אחר הנתינה כמו בשאר גיטין והאריך בזה ואני אמרתי אם היה כאן (תנאי) בתחלה עסק הגט לא היה גט דהא איתא בסימן קמ"ז דאפילו אם אמר התנאי בע"פ קודם כתיבת התורף פסול הגט אלא בשעת נתינה יאמר התנאי אלא ע"כ דאין כאן תנאי לגמרי והסכימו בזה שכל המערער ע"ז הוא בכלל מוצי' לעז על גט כשר. ובח"מ סימן ר"ז כתבתי לענין ראיה של מהר"ם הנ"ל ממעשה דאיזה נשך דאינה ראיה כלל:

ז הרי זו ספק מגורשת דבעיא היא בגמר' אי הוה זכות לה דלא תצרך לידי יבום דסני' ליה ליבם א"ד דזימנין דרחמ' ליה וטב למיתב טן דו וחוב הוא לה ונשאר בתיקו ע"כ חולצת ולא מתייבמת ואי לא מיסתפינ' מחברי' אמינ' מלת' חדת' דהיינו דהאידנ' דאין נוהגין ביבום כלל כדאית' בסי' א' בהג"ה והב"ד כופין ומוחין בזה אם בא לייבם האידנ' וא"כ בודאי זכות הוא לה שלא תצרך לידי חליצה וא"ל דכיון שנאסר בזמן התלמוד אין לנו להתיר אפי' אם הטעם בטל האידנ' דהא איתא בי"ד סימן קי"ו גבי גלוי שהיה אסור בימי (התלמוד) ועכשיו שאין נחשים מצוים בינינו מותר כ"ש כאן שיש איסור בינינו לייבם שאין לחוש לאסור בשביל דרחמ' ליבם ותו דהא מצינו בסימן ק"מ סעיף ה' בהג"ה אם הבעל מומר וידעינן שהיא מהדרת אחר הגט יכול לזכות לה גט הלא אמרי' טב למיתב טן דו וא"כ כאן נמי נחלק בזה כנלע"ד. ש"מ שמגרש אסור ליחד עמה אפילו הוא חולה ביותר עיין בב"י סימן קמ"ח:

סימן קמו

א **ה"ז מגורשת כשיגיע כו'** זה לשון רמב"ם וכך פרושו דבזה יש לו דין תנאי כמו שבתנאי אם נתקיים התנאי חל הגט ה"נ בזה אבל אינו דומה לתנאי לגמרי שבתנאי מגרש מיד דהיינו אם יקוים יחולו הגרושין (מהיום) ואף שלא אמר מעכשיו ונתבאר בסימן קמ"ג דאז אין חלין הגירושין למפרע מ"מ חל עליה שם גרושה מהיום כיון שיש בידה לקיים התנאי וכן אם התנאי תלוי בו משא"כ בקבלה דא"א להגרש עד שיגיע הזמן וכל הכתוב כאן הוא ממש כן בנוסחת הרמב"ם שבידינו בפ"ט מגירושין אבל הטור העתיק לשון הרמב"ם בלשון זה ה"ז דומה לתנאי שאינה מגורשת עד לאחר ל' יום ואם מת הבעל בתוך ל' יום או נשרף הגט אינה מגורשת ואינו תנאי שהמגרש על תנאי מגרש מיד אלא שמטיל תנאי בגיטו וזה אינו מגרש עד שיגיע איתו זמן עכ"ל ולא הבנתי דבריו כלל

דבשני הצדדים זכר חד מלתא דהיינו דלא הוה גט תוך הזמן והיה לומר תחלה דהוה גט כשיגיע הזמן כמו שהוא ברמב"ם שזכרנו ולפי הנראה שיש ט"ס בטור בזה:

ב וזה אין צריך לכפול הטעם בהמ"מ שהרי אין כאן תנאי אלא קביעות הזמן לחול המעשה ועוד שלא מצינו בגמרא שנזכר כפל ולא שאר (משפטי) תנאי' בדין לאחר ועוד שמצינו בירושלמי פ' האומר בקידושין שהכל מורים שאם אמר לאחר שירדו גשמים מקודשת שאין צריך לכפול עכ"ל:

ג ה"ז מגורשת הר"ן הקשה דכאן כתב הרמב"ם דבלא מעכשיו היא מגורשת ובה' מכיר' כתב האומר משוך פרה ולא תקנה ער אחר ל' יום דלא קנה אא"כ אומר לו גם כן מעכשיו ובדברי הרב המגיד יש תירוץ ע"ז דבפרה בלא מעכשיו לא קנה כיון דכבר כלתה המשיכה קודם שמגיע הזמן אבל גבי גט הכתב קיים עדיין בשע' שיש לה להתגרש והוא במקום קנייה דצידי ר"ה וכן אגם לאו כר"ה הם ע"כ מגורשת אפילו לא אמר מעכשיו ויש להקשות כיון דכאן לא הוה עליה שם גרושה כלל קודם הזמן כמו שזכרנו בסמוך א"כ בשע' שמגיע הזמן ה"ל כטלי מע"ג קרקע דהא אין שם נתינה וי"ל דמ"מ כיון שבא על כל פנים מידו לידי' קודם הזמן חשבינן אותה נתינה כאלו הוא אחר שהגיע זמן:

ד **ואמר לה אם לא תתני כו'** פי' ולא זכר כלל לשון גרושין אלא הך מלתא לחוד לא אמרי' מכלל לאו אתה שומע הן אבל אם היה אומר ההן דהיינו אם תתני הרי את מגורשת אעפ"י שלא זכר הלאו הוה עכ"פ גט והתנאי בטל כיון דלא כפלי':

ה א"צ גט משני זהו לשון הרמב"ם ויש כאן מקום עיון טוב דהראב"ד השיג ע"ז במה שחילק בין קידושין לנשואין וז"ל כמדומה שהוא מדמה זה הענין לאשה שהלך בעלה למ"ה ואמרו לה שמת בעלה שאם נתקדש' לאחר מותרת לחזור לו ואם ניסת אסור' לחזור לו ואין הנדון דומה לראי' כלל דלעולם אסורה לראשון דמאן מוכח שלא נתקיים התנאי שהרי בידו לקיימו והיא מגורשת גמור' ואסורה לראשון אבל אינו גט ליורש' ולטמא לה ולאוסר' לזר בלא חליצה עכ"ל והטור הביאו במסקנא וסיים הלכך בין כך ובין כך אסורה לראשון וצריכה גט משני עכ"ל והרב המגיד כתב על השגה זו שאם היה מעיין עיון שלם לא היה משיגו שהרי כתב אם לא נתקיים התנאי ובטל הגט ושדבר פשוט הוא שכל שבידה לקיימו עדיין ואפשר שיתקיים שאין הגט בטל וזה פשוט בדבריו ומ"ש כאן הוא כשהגט בטל כגון תנאי שהוא בלאו ועשתה מעשה בביטולו או בתנאי שהוא במעשה תוך זמן קצוב ועבר הזמן ולא נעשה או באיזה דרך שהיה התנאי מבוטל בפועל והגט בטל אבל בתנאי שבידה לקיימו הרי הדבר תלוי ואם נתקיים התנאי מגורשת היא למפרע כמו שנתבאר בתנאי שבע"מ ולא יאמר הרמב"ם בזה שא"צ גט

כשנתקדשה לו ואלו הדברים ברורים וחילק עכ"ל וכן קבע בש"ע כאן בסעיף שאחר זה ואשתומם כשע' חדא על מכשול כזה שיצא מן הפה הקדוש בעל המ"מ שהוא כ' על הראב"ד שלא היה לו עיון שלם בדברי רמב"ם אלו והנה היא לא היה לו עיון שלם בדברי הראב"ד דאיתא בפ' האשה רבה (יבמות דף פ"ט) דבשמעה שמת בעלה ונתקדשה ובא בעלה דמותר' לחזור לו דאמרי' קדושי טעות נינהו פירוש דלא (חיישינן) שמא יאמרו שהראשון גירשה והוה קדושי שני קדושין לא אתי למימר הכי אלא יאמרו מדנפק' בלא גט קדושי טעות הוה דפי' התוס' שהיא סבורה שמת בעלה ולא מת כמו שהוא האמ' ופרכינן כי ניסת נמי אמרי נשואי טעות נינהו ומשנינן קנסוה רבנן ולא תלינן בה לקולא נתקדש' נמי לקנסוה קדושין דלא עבד' איסור' לא קנסוה ניסת דעבדא איסורא קנסוה הנה לפניך דבמה שהקילו כאן בקידושין הוא משום דהכל ידעו הטעות שהיתה סבורה שמת ועכשיו הבעל לפנינו ולא יתן לו לומר שהראשון גירשה שהוא לא מסתבר וטפי יתלו בטעות משא"כ כאן דהראשון גירשה באמת אלא שיש לו איזה תנאי שתתן לו איזה סך מעות וכיוצא בזה והיא לא קיימה באמת התנאי נמצא הגט אינו גט עדיין אלא שכולי עלמא לא ידעו מזה שלא קיימה אלא אדרב' יאמרו מסתמא לאו זונה היא ליקח באיסור איש אחר כיון שיש בידה לקיים התנאי ודאי כבר קיימה אותו ובהיתר נתקדשה לשני והיאך תצא ממנו בלא גט אפי' גט לא מהני להחזיר' לראשון משום מחזיר גרושתו וע"ז כתב הראב"ד מאן מוכח שלא נתקיים התנאי דהיינו שהעולם לא ירגישו במה שלא נתקיים כיון שיש אפשרות לקיימו יסברו לומר שכבר קיימה והיא גרושה גמורה ומ"ה כתב כיון שבידה לקיימו ר"ל שיש יכולת בידה ומי מעכב עליה ולא כמו שהבין הרב בעל המ"מ דבידה לקיימו היינו לאפוקי מה שאין בידה לקיימה כגון בביטו' לאו כמו שזכר הוא ואנהרינא לעייני משמיא דאין דמיון כלל לשום סברא לסברת שהיה טעות מחמת ששמעו בו שמת מסוגי' שלימה בפ' המגרש (גיטין דף פ"ט) דאיתא דרב פפא הקשה לרב זביד דניזל בתר אמתלא מהא דנתקדש' ואח"כ בא בעלה דמותרת לחזור לו לאו משום דיש אמתלא שיאמרו הראשון גירשה ועל תנאי קודם השני שאם יבא בעלה שגירשה ממ"ה שיהיו קדושיו בטילים שהי' בעלה חביב לה אלא גירשה שלא היה יכול לבוא אבל בניסת ליכא למימר דעל תנאי נשאה אלמא דאזלינן בתר אתמלא וסמכינן עלה ומשני רב זביד שאני התם דאתא בעל ומערער פירש"י דאתא בעל וקאי ומימר אמרי לא גירשה בעל אלא היתה סבורה שמת ונתקדש' ואינן קדושין ולא מסקי אדעתייהו לו' גירש ראשון ונשא שני ופרכינן ניסת נמי הא אתי בעלה וקאי ומשני קנסוה רבנן כו' הרי לפניך דעיקר ההיתר בנתקדש' משום דאתי בעל ומערער וירגישו הכל שטעות היו קדושי

שני אבל בלאו הכי לא (יחזור הראשון) דתלינן לומר שגירשה ראשון (וקדשה שני והוי ליה מחזיר גרושתו ול"מ אמתלא שיאמרו ע"ת קידשה שני) אע"פ שאין סברא מוכרחת לזה ק"ו כאן שגירשה הראשון באמת אלא שיש עליה חיוב תנאי יש סברא טובה דהיינו ודאי מימר אמרי שקיימה התנאי ועשתה כדין ולא ידעו שהיא עשתה איסור להתקדש בלא קיום התנאי ואע"פ שלא נבעלה מ"מ ודאי יש לה איסור להתקדש מאחר כל זמן שהיא אגידא בראשון מחמת התנאי דודאי מוקמינן כל אדם בחזקת כשרות א"כ יש כאן איסור בנתקדש' שהכל יאמרו קדושי שני היה קידושין ואין לו ראיה מן שמע שמת בעלה כלל ולאידך מ"ד דמשום תנאי הוא כמ"ש הרמב"ם פ"י מגרושין וז"ל ואין חוששין שמא יאמרו א"א יוצאה בלא גט כיון שלא ניסת יאמרו תנאי היה בקדושין ולא נתקיים עכ"ל א"כ ק"ו כאן דיאמרו שנתקיים התנאי שהיה באמת וזה דבר ברור ונכון וראוי לקבוע הלכה ואין חילוק כאן בין תנאי לתנאי כמ"ש כאן בסעיף שאח"ז בד"א שאם קדשה אחר כו' דליתא להלכה אלא כדברי הראב"ד עיקר. אח"כ ראיתי בדרישה שכתב ג"ב לישב דברי הראב"ד והוקשה לו מנא ליה להראב"ד דהרמב"ם מתיר לראשון בנתקדשה לשני כמו בשמעה שמת בעלה שמא לא נתכוין רמב"ם אלא שתוכל להנשא לעלמא בלא גט מהשני וע"ז אמר הרמב"ם א"צ גט מהשני אבל לראשון אסור' ולא עיין ברמב"ם גופי' שכתב שם אחר דין זה כמו שביארנו פ"ו לענין שמע שמת וכ"כ המ"מ וז"ל ומבואר בדבריו הדמיון הזה ע"ש והיינו ממ"ש הרמב"ם כמו שביארנו. (דברי המגיה כתב ב"ש בס"ק ו' ולישב קושיות הראב"ד י"ל דס"ל להרמב"ם דלעולם לא חיישינן שיאמרו דזה עביד אסורא כל זמן שאינו מוכרח א"כ כיון די"ל דלא נתקיים התנאי לא חיישי' שיאמרו דנתקיים התנאי והוא מחזיר גרושה משנארסה עכ"ל ולא אוכל לכוין דעתו דאדרבא קושית הראב"ד הוא שתהיה אסורה לראשון משום שבודאי לעולם לא חשדינן לו' על שום בר ישראל או בת ישראל דיעבדו איסור' ולעולם דייינינן להו לכף זכות א"כ בודאי נידון גם אותה לכף זכות שלא תעבד איסורא לקדשה לאחר כ"ז שהיא אגידא בראשון מחמת התנאי כמ"ש הטורי זהב והוא ראה ג"כ דברי הט"ז כאשר מביאו בקצרה ודאי אם היה פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בנשאת לראשון אם תצא ממנו היה אפשר לומר כסברתו דהרמב"ם ס"ל דלא תצא משום דלא חשדינן ליה דעבד אסורה ויחזיר גרושתו ובודאי לא נתקיים התנאי אף דיש סברא להיפך אם לא נתקיים היאך נחשידינה דהיא תעבד איסורא ליקח איש אחר קודם גמר גירושין שהיא עדיין בחזקת א"א ה"א מוטב לידחי הא מקמי הא דשם נוכל לו שסמכה עצמה לקיים התנאי אח"כ ולא קיימא ונמצא הגט בטל ולא חשדינן ליה שהחזיר גרושתו אבל השתא דהרמב"ם והראב"ד לא הזכירו

כלל להחזיר רק אם מותרת לראשון או אסורה לראשון והיינו אף לכתחלה בזה ודאי קושיות הראב"ד חזקה היא שתהיה אסורה לראשון שיאמרו שנתקים התנאי כי היכי דלא נחשידנה שהיא עבדה איסורא עכד"ה):

ו חיישי' שמא קיימא התנאי הג"ה זו אין לה ביאור ובד"מ ראיתי וז"ל והמ"מ מיישב דברי הרמב"ם דמיירי שמבטל' התנאי בפועל כגון שהתנה שלא תעשה דבר פלוני והיא עשתה אותו אבל בתנאי שיש לה לקיים דבר פלוני אף הרמב"ם מודה דחיישינן שמא קיימה התנאי עכ"ל ודבר תמוה כ' דאי חיישי' שמא קיימה כבר אע"פ שבאמת לא קיימה א"כ בתנאי שלא תעשה נמי ניחוש כן שמא לא עשתה אותו מעשה אף ע"פ שבאמת עשתה אותו ובטל הגט ולכאורה נראה להגיה בדבריו חיישי' שמא תקיים התנאי דהיינו שהוא לא מחלק רק בין קום עשה ללא תעשה דבלא תעשה ועשתה אין תקנה עוד משא"כ בקום עשה די"ל שתעשה עוד אותו ויתקיים הגט ודבר זה גרם להרב רמ"א שלא עיין בגוף דברי המ"מ שכתב שם או בתנאי שהוא במעשה תוך זמן קצוב ועבר הזמן ולא עשתה כו' ובהעתק הב"י דילג בבא זו וא"כ אף בקום עשה (מצינו) שיש היתר כיון שא"א עוד לקיימה וקשה אמאי לא ניחוש שיסברו העולם שכבר קיימה ועשתה כהוגן דאטו לא זזו ממנה וראו שלא קיימה עד אותו זמן ע"כ נלע"ד דהרב בהג"ה זו ובד"מ אגב חורפיה לא עיין שפיר:

סימן קמז

לא שיאמרו כתבו כו' הטעם דאם התנאי הוא בלשון חוץ הוה שיור בגט ואינה כריתות ואם אומר ע"מ הוה כריתות אלא שהתנה תנאי וגזרינן ע"מ אטו חוץ והיינו בכתב בגט דוקא אבל באמירה בע"פ לא גזרו והיינו אם אומר ע"מ אחר כתיבת התורף זהו הטעם בפרק המגרש ובירושלמי יש טעם שאין אומרים יש ברירה ואע"פ שנתקיים התנאים מ"מ בשעת הגט לא היה ספר כריתות.

סימן קמח

א לא יגרשנה באותו גט הטעם שמא יאמרו גיטה קודם לבנה פירש"י שמא ישהה הגט זמן רב בין כתיבה לנתינה ויהיה לה בנים ממנו תוך הזמן הזה ואח"כ יגרשנה בו ולימים כשישתכח הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהיו סבורים שניתן לה משעת כתיבה ויאמרו מהפנויה נולד משגרש' והוא פגם עכ"ל:

ב וי"א דה"מ כשהגט ביד הבעל הטעם באשר"י בפרק הזורק בשם הרמ"ה דכשהבעל נותנו לה הבעל ודאי לא בא עליה דאי בא עליה בין כתיבה לנתינה הוה חייש לפגמ' דבריה וכתב לה גיטא אחרינא אבל ע"י שליח לא תנשא לכתחילה דשמא שליח נתנו לה אחר היחוד והבעל לא ידע דלכתוב לה גט אחר עכ"ל ובדרישה הביא בשם תשובת הר"ש כהן שהקשה על הטור שכתב דבנותן מידו לידה תינשא לכתחילה נהי דאין כאן חשש גיטה קודם לבנה מ"מ יהיה פסול אפילו דיעבד משום חשש שמא יחפה או משום פירי כמ"ש סי' קכ"ז בשם ר"י והרא"ש דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אין לו תקנה מחמת חשש שמא יחפה ופירי אם לא ע"י שליח דאז יש לו קול והאיך שיהיה כאן כשר כשניתן בעצמו מידו לידה ודחק עצמו בדרישה לתרץ זה גם מו"ח ז"ל רצה לתרץ דמירי שנתן הגט ביום הכתיבה וא"א לומר כן דא"כ הויא גרושה גמורה והיחוד שאח"כ הוה ככל אדם שמתייחד עם גרושתו כמו שזכר הטור בסימן זה דדוקא בשכיב מרע שנכתב על תנאי יש לומר שמסרו לה (בו ביום): (דברי המגיה. ור"ל דוקא בשכיב מרע י"ל שאין הגט חל עד שעת מיתה בזה יש חשש גט ישן בנתייחד עמה בנתיים אבל בבריא שנותן גט ביום הכתיבה אף אם נתייחד בין כתיבה לנתינה הויא גרושה גמורה אף ע"י שליח דליתא הטעם שיאמר' גיטה קודם לבנה וא"כ ליתא גם כן החילוק של הרא"ש בין נתן מידו לידה ע"י שליח כי לעולם היא מגורשת בדיעבד כיון דלא שייך כאן גיטה קודם לבנה והיחוד שאח"כ הוה ככל אדם שמתייחד עם גרושתו חוץ מבשכיב מרע נוכל לומר כן כמ"ש. עכד"ה): ותו דרש"י כתב בפי' שנתיים או ג' שנים והאשה משום גיטה קודם לבנה תיפוק ליה משום יחפה ופירי ולענ"ד לק"מ ואגב נזכיר מה שהקשה ב"י על מ"ש הטור בסימן זה דאם נתן לה גט על תנאי ועדיין לא נתקיים ונתייחד בנתיים ליכא למיחש שמא בעל לשם קידושין ומ"מ לא תתגרש בו לכתחילה אבל נתגרשה בו תנשא אפילו לכתחילה וכתב הב"י דא"א לפרש בתנאי דע"מ או מעכשיו דכה"ג חייל מיד ומקיימא תנאה ואזלה כמ"ש סי' קמ"ז אבל בתנאי דאם אפשר דס"ל דכיון דאין גט חל עד קיום התנאי ליכא למיחש לקידושין כשנתייחד עכ"ל וזה שלא כדברי רמב"ם ואח"כ כתב עוד קשה מ"ש הטור לא תתגרש בו לכתחילה כיון דכבר קבלה גיטה ואינו מחוסר אלא קיום התנאי ליכא למימר לא תתגרש בו אלא שסבור כיון דלא חל הגט עד שעת קיום התנאי הו"ל כאלו מתגרשת בשעת קיום התנאי ושפיר שייך לומר לא תתגרש בו עכ"ל ודבריו תמוהים מאד דהאיך תפרש דברי הטור שכתב אבל בנתגרשה בו תנשא לכתחילה מאי דיעבד דנקט בזה הא גם ברישא קבלה הגט כבר והו"ל דיעבד ומה לכתחילה ודיעבד בכאן ובאמת אין כאן קושיא מכל מה שזכר ב"י ולא קושית הר"ש כהן דכל סימן זה לא

מיירי שנתן הגט תכף לידה אלא מיירי שהשליח ביד שליש ליתן לה לאיזה זמן כדאמרי' בהדיא פ"ב דגיטין המשליש גט לאשתו ואמר לו אל תתנהו אלא לאחר ל' יום וכו' ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה משמע שאם נתייחד חוששין לגט ישן ומזה הביא עיקרא דמילתא דגט ישן ומכח גמרא זו הכריח הרמ"ה לחלק בין נותן מידו לידה אף ע"י שליש כמ"ש הרא"ש פ' הזורק והיינו (נמי מיירי) שהיה הגט ביד שליש משעת כתיבה אלא שבשעת מסירת הגט לידה אחר היחוד יש חילוק בין אם נוטלו הוא מן השליש ונותנו לה או ששלוחו נוטלו מהשליש או שהשליש עצמו נותנו להאשה וא"כ לא קשיא מידי מה שהקשה הר"ש כהן דכל שהוא ביד שליש בנתיים הוה דינא כמו בשולח גט ממדינת הים ע"י שליח דאין חשש (זנות) ופירי כמ"ש סי' קכ"ז מטעם דיש לו קול ה"נ בזה השליש יש קול דהושלש גט בידו וכ"כ התו' בהדי' בפ"ב דף י"ז בד"ה עד שעת נתינה דבמשליש גט לאשתו אית ליה קלא ואין חשש זנות ופירות אלא דיש חשש שמא יאמרו גיטה קודם לבנה כשיהיה זמן רב ביניהם וישתכח ואין להקשות א"כ יהיה גם חשש זנות ופירו' כשיהי' זמן רב (ז"א) דלזנות פשיטא דאין שייך חילוק דזמן רב דהא הבי"ד לא יניחו לשהות זמן רב כשנודע שזינתה גם לענין פירות ודאי לא יניחו לה בי"ד לטרוף לקוחות כששהתה זמן רב כזה ולא תבעהו יאמרו לה אייתי ראיה אימת בא לידך אלא דחשש גט קודם לבנה יש בזה ובזה חילוק בין הוא לשלוחו ואין כאן קושיא כל עיקר גם קושיות ב"י שזכרנו לא קשיין כלל דודאי מיירי בכל תנאי הן ע"מ הן אם יהי' (ואם לא יהיה) אלא שאין הגט בידו אלא ביד שליש שהושלש בידו שלא ליתנו לה עד שתתקיים התנאי ונתייחד בינתים (לא יתננו לה השליש אף אם יתקיים התנאי דשמא בעל לשם קידושין) טעות הוא וצ"ל בזה כתב הטור (דליכא למיחש שמא בעל לשם קידושין) ובזה אומר שלא יתן אותו גט אף אם יתקיים תנאי אלא שאם נתנו תנשא: (דברי המגיה. נראה דר"ל ג"כ הא דכתב הטור שלא יתן לכתחילה ואם נתנו תינשא מיירי ג"כ מידו לידה והא דכתב התם לא תתגרש בו לכתחילה וכו' דסמך עצמו אמה שכתב מקודם והוא שנתן מידו לידה וא"כ גם בזה מיירי הענין זה שנותן מידו לידה אבל אם היה השליש נותן לידה בודאי לא תנשא לכתחילה כמו ע"י שליח. עכד"ה) כל זה נראה פשוט שמיירי בהושלש הגט בכל סימן זה זולת בשכיב מרע שבודאי נותן לה תכף גט ואין שם חשש זנות ופירי כיון שנעשה ע"ת והדבר ספק מה היא באותן הימים אם חל תכף או בשעת מיתה כמ"ש הטור ואין כאן חשש זנות דהבא עליה באשם תלוי קיים וה"ה לענין פירי לא תטרוף מספק אלא שיש חשש גט קודם לבנה כמו שיש חשש זה בשאר גט שאינו ע"ת אלא שהושלש ביד שליש ובשאר גט ישן דנקט הטור היינו שהוא

ביד שליש היא כא"א גמורה בודאי עד שמקבל הגט ומ"ש הטור או שנתן לה גט על תנאי אין פירושו מידו לידה אלא ע"י שליש קאמר דהשליש הגט בידו עד שתקיים התנאי ונתייחד בנתיים אין כאן חשש קידושין אלא חשש גט קודם לכן והרמב"ם פ"א כתב בין בתנאי דמעכשיו בין בתנאי דאם לא נתייחד עמה והדבר ידוע שאם נתייחד עמה בפני ב' עדים כאחד אפילו לאחר שנתקיים התנאי ה"ז ספק מגורשת שמא בעלה בטל הגט עכ"ל והעתיקו בסעיף ב' ולא נקט בפירוש לשם קידושין דכלל בזה ב' דברים המגיעים מן הבעילה דאם נתקיים התנאי חיישינן לקידושין דהרי לא נתגרשה מ"מ חיישינן לגט קודם לבן ובזה אין צריך לעידי יחוד וא"כ אין חילוק בין הרמב"ם להטור ולא כב"י שכתב דדברי הטור דלא כרמב"ם הנלע"ד דהכל נכון וכתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סימן ד' אם אמר לסופר לכתוב גט לאשתו ונתאחר הענין שבוע או שנים והיו דרין בעיר לא חיישינן שמא נתייחדו כל זמן שלא ראינו שנתייחדו עכ"ל והיינו ג"כ שתהיה הגט ביד הסופר דאית ליה קלא כמ"ש לעיל:

סימן קמט

א או שגלוי לכל שבא עליה כגון שנשא. ההגה זו אין לה פירוש ואין לה משמעות דאם נשאה למה הוצרך להזכיר הבעילה ובד"מ כתב ג"כ כמ"ש כאן בשם הר"ן פ' כל הגט ושם קאי לענין גט ישן וז"ל הר"ן וא"ת דהכא אמרינן דגט ישן אינו גט משמע אפי' דיעבד ובפרק הזורק אסיקנא דתינשא לכתחילה י"ל דהתם בנתינה דבעלמא אבל הכא כיון שנית' בודאי נבעל' חשבינן לה עכ"ל ואולי רצה הרב רמ"א לכתוב דבר זה בסימן הקודם לזה לענין שלא תינשא בגט ישן וטרדת הלימוד דטרדו כתבו כאן שלא בענין כלל:

ב אסור' לשניהם משום איסור א"א אחד הבעל ואחד הבועל וצריכה גט משניהם דאע"ג דאמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה לא חשבינן לה א"א ודאי לצאת מן השני בלא גט כ"ה בטור ונ"ל אם בא שלישי וקידשה דא"צ ממנו גט דממ"נ לא תפסי הקדושין בא עליה הראשון הרי היא א"א שלו ואם לא בא עליה הרי היא א"א של השני:

סימן קנב

א ואפילו הודית לו זה דעת רמב"ם ומפרש טעם ע"ז לפי נוסחות הטור ברמב"ם שמא מכוין לקלקלה או גירשה בגט פסול והיא אינה יודעת או שמא העיזה פניה כיון שהוא מאמינה לפיכך אומרים לו אם אמת הדבר הרי אתם קימים גרשה עתה בפנינו עכ"ל ובנוסחאות שלפנינו כתוב בזה"ל או גירשה בגט בטל והיא אינה יודעת כובד איסור

שלה נראה פירושו דהוקשה לו למה לא תהא נאמנת כמ"ש אח"כ האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה בפני בעלה לזה אמר דדבור שלו פשיטא שאינו נאמן מטעם שמא יתכוין לקלקלה ודבור שלה ג"כ אינו מועיל דאין כאן חזקה דהעזה דאפשר שהיא טועה בחוסר ידיעה מהפסול בשלמא כשהבעל מכחישה ואומר לא גרשתיך אין חשש זה דא"כ היה הבעל אומר כן ולא היה מכחיש לגמרי משא"כ כאן שאדרבה הבעל מסכים עמה ותו שאין כאן חזקה דהעזה כיון שמאמינה ומה שסיים אח"כ לפיכך אומרים כו' נראה דבא לתרץ מ"ט לא נימא דנאמן הואיל ובידו לגרשה כמו דס"ל לחד מ"ד בגמ' באמת לזה תירץ בשלמא מידי דתלוי בנאמנות למפרע מהני מגו משא"כ כאן דלא מהני אלא להבא לא משגחינן במגו כיון דאפשר שיגרש בפנינו וכתבו בפ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קל"ד) הטעם דלא אמרינן הואיל ובידו לגרשה כיון דאם איתא דגרשה ה"ל קלא מ"ה באומר זה בני דנאמן הואיל ובידו לתת לו במתנה דאפשר שהוא בנו ואין יודעים מזה:

ב האומרת לבעלה גרשתני כולי נ"ל כיון שהטעם שאינה מעיזה אם שניהם מודים בגירושין רק שהוא אומר שהיה פסול בגט והיא מכחישתו אינה נאמנת דבזה ודאי מעיזה כיון שגם הוא מרחיק עצמו ממנה וכן משמע ממ"ש בשם התו' בסמוך דהטעם משום דאם היה שם גט ה"ל קלא וכאן אין הוכחה זו דהא אפי' לדבריו היו שם גירושין אלא שנמצא שם פסול ואין שם קול ע"ז דודאי גם האי מלתא ה"ל קלא: (דברי המגיה דבר זה אין לו ביאור ונראה פירושו דה"ק וכאן אין הוכחה ר"ל דאין כאן הוכחה זו שלא יהיה הוא נאמן במה שאומר גט פסול וממילא תהיה היא נאמנת זהו א"א לומר כן אלא דגם היא אינה נאמנת דהא אפי' לדבריו היו שם גט כמו שאמרה היא רק שהוא אומר שנמצא בו פסול וממילא גם כאן איתא לסברא זו דאם איתא דגרשה ה"ל קלא דודאי גם האי מלתא ה"ל קלא וא"כ אינו נאמן כלל במה שאומר שהיה שם גט כל עיקר וא"כ גם היא אינה נאמנת בעיקר הדבר שהיה שם גט כלל כיון שהוא מסייע לה שהיה שם גט וה"ל כאלו אמר גרשתיה והיא הודית לדבריו דאונס נאמנים וכיון דנפל היסוד דלא אמרי' דהוה שם גט כל עיקר ואינה נאמנת על עיקר הדבר שהיה שם גט כלל נתרועעה הבנין לומר חזקה דאינה מעיזה ובודאי לא הוה בפיסול עכד"ה) ותו דלא גרע דבר זה מאם היתה קטטה ביניהם דאמרי' דמעיזה: (דברי המגיה. כתב ב"ש בסק"ג עוד כ' הרמב"ם שמא גירש בגט פסול לפ"ז אם קבלה קדושין מאחר או אם אמרה גרשתני לא מהני אא"כ היא אומר לא גרשתי אבל אם היא אומר גרשתי אע"ג היא התחילה לומר גרשתני לא מהני כי יש לחוש שמא בגט פסול גירש עכ"ל עמ"ש ע"ז בסי' י"ז ועוד

י"ל א"כ גם בהיא אומרת גרשתני והוא שותק נמי נחוש שמא בגט פסול גירש דדוקא בשהוא מכחישה ואומר לא גרשתיך אז אין לחוש לגט פסול דא"כ היה אומר כן דהיה גט פסול כמ"ש הט"ז ס"ז סק"ח אבל כשהוא שותק לגמרי ניחוש שמא גט פסול היה דמה לי כשהוא הודה אח"כ שגירשה דחיישינן לגט פסול לפ"ד ה"ה נמי כששותק נמי לחוש לגט פסול דשתיקה כהודאה דמיא וכ"ת ה"נ הרי הטור והש"ע בסי' י"ז כתבו סתם א"א שקבלה קדושין בפני בעלה מקודשת דכאלו שאמרו גרשתני דמי דנאמנת משום חזקה דאינה מעיזה משמע אפי' כשהבעל שותק דאי דוק' כשמערער ואומר לא גרשתיך לא ה"ל לסתום אלא לפרש ועוד דהב"י כתב וז"ל כתב רבינו ירוחם אשת איש שקבלה קדושין מאחר בפני בעלה כו' מקודשת לו ומותרת לו כי מאחר שהיה בפני בעלה והוא לא ערער ה"ז כמו שאמרה נתגרשתי עכ"ל ויש לתמו' עליו למה כתב והוא לא ערער דמשמע שאם ערער אינה נאמנת והא ודאי ליתא דחזקה שאין אשה מעיזה בפני בעלה אפי' במערער עכ"ל ב"י הרי בהדיא דבזה מודה הב"י דבלא ערעור מהני חזקה דאינה מעיזה רק ע"ז פליג על ר"י דס"ל דגם במערער מהני ור"י ס"ל דבמערער לא מהני וכן דעת הט"ז שם שכתב על דברי ב"י והדבר פשוט כדבריו דאפילו במערער מהני חזקה כו' משמע פשיטא דבלא ערעור מהני אלא אפי' לערער מהני וכן הוא דעת הב"ח שכתב שם ונראה דס"ל להר"י דלא אמרו דבפניו נאמנת אלא כשבעלה שתק והלך ולא ערער אבל במערער ומכחישה אינה נאמנת לאוסרה עליו כו' עכ"ל ואע"ג דהט"ז השיג עליו שם לא השיג עליו אלא על מ"ש דבערער אינה נאמנת אבל במה שכתב דבלא ערער נאמנת בזה דעת כולם הר"י והטור והב"י והב"ח והט"ז שוים דנאמנת א"כ אם אית' לדברי הב"ש ניחוש לגט פסול גם בזה דאין חילוק כלל בין הוא שותק או הוא מודה דכל מה שאתה אומר בהוד' לדברי' כן תוכל בשותק הן שהוא מכוין לקלקל' או בגט פסול גירש נוכל לומר ג"כ ששותק כמו דהוד' והיא מעיז' הואיל והוא מהימנ' א"א לומר בשניהם כיון שהוא דיבר' תחל' ולא ידע' אם יודה או ישתוק או יערער אלא ודאי כמ"ש בסי' י"ז דאם הוה אמרה תחלה גרשתני נאמנת אף שהוא מודה לה אח"כ מטעם כיון דהיא התחילה תחלה ולא ידע' שיסייע לה הבעל חזק' דלא מעיז' בפניו ונגד חזקה ל"א וגט פסול כמ"ש שם ע"ש: עוד כתבתי שם באם הוא מודה שגרש' רק שהוא אומר שהיה גט פסול אפשר דחוששין כיון דבהודאות פיו תתרע החזקה דמעיזה ע"כ שם. והנה לפי מ"ש הט"ז סי' זה סק"ב אם שניהם מודים בגט רק שהוא אומר שהיה פסול והיא מכחישתו דאינה נאמנת דבזה ודאי מעיזה כיון שגם הוא מרחיק ממנה וכן לפי הטעם שני שכתב הט"ז לפי מה שפרשתי דבריו שם וכן לטעם שלישי שכתב הט"ז בזה משמע דמיירי כשהוא

אומר תחלה שגרש' רק שהיה גט פסול בזה הוא דאמרינן דאינה נאמנת מכל הני טעמי אבל בהיא אומרת תחלה גרשתני אפשר לומר דנאמנת כיון שלא ידע' שהוא יוד' לדבריה אינה מעיזה ומה שהוא אומר אח"כ שהיה פסול אינה מועיל כלל דנחוש לדבריו דלא יהא כאלו הוא מכחישה לגמרי או הודה לגמרי אחר שאמרה היא תחלה שהיא נאמנת כמ"ש אבל מ"מ נ"ל דאינה נאמנת כשהוא אומר אח"כ בפי' שהוא גט פסול כמ"ש דטעמ' מה דהיא נאמנת הוא משום חזקה דאינה מעיזה וכיון שהוא אומר שהיה גט אלא שהיה פסול א"כ אמרי' שבאמת אינה מעיזה שהיה שם גט באמת אלא שהיה פסול והיא אינה יודעת מהפסול וא"ל כיון דדבריו לחוד אינו מועיל כלל אף אם אומר שהיה גט והיה פסול אמרינן אם אית' שהיה שם גט כלל ה"ל קלא דאפי' אם היה שם גט פסול ה"ל קלא כמ"ש הט"ז וא"כ דבריו ללא כלום נחשבים ואין כאן אלא דבריה ותהיה נאמנת ז"א כיון דע"כ תוכרח לומר מכח דבריה שהיה שם גט מטעם דאינה מעיזה א"כ לא מגרע גרע בדבריו שהוא מודה לדבריה שהיה שם גט דנימא השת' אם אית' ה"ל קלא דא"כ יקשה היאך העיזה שהוא יותר סברא טפי להעמי' עליו כמ"ש שם וא"כ גם הוא נאמן כדבריו מכח דבריה תחלה שהיה שם וכיון שהוא אומר שהיה פסול למה לא נחוש לדבריו שמא האמ' כך היא כיון שזה אינו סותר חזקתה דאינה מעיזה דאפשר שהיא לא ידעה מזה דבשלמא אם הוא מכחישה שלא היה שם גט כלל מהני חזקה דאינה מעיזה וכן במודה לדבריה מהני החזקה מכח שאמרה תחלה ולגט פסול לא חיישינן ג"כ כל זמן שלא אמר בפי' כן כמ"ש שם משא"כ אם אומר בפי' שהי' גט פסול עכד"ה):

ג עשוים לגרש בצנע' א"ל ממ"ש בסמוך בשם הר"מ דגרושין קלא אית להו שאני הכא דיש לו עדים שנתגרשה וכדי להשוות השני כתות עדים נאמר שגירש כאן בצינעא והא דלא תנשא היינו משום לזות שפתים כן פרש"י:

ד ואחד אומר לא נתגרש' הוצרך לזה משום חלוקים שאח"ז אבל צ"ל דע"פ א' שאומר נתגרשה אין לה היתר אע"פ שאין מכחישו:

ה **מעולם לא הוי בה ספק גרושין כו'** הואיל ומכחישין זא"ז הוה חד מנייהו רשע ופסול לעדו' והוה כאלו אין כאן אלא עד אחד שהיא אשת איש ואין דבר שבערוה פחות משנים (והרי) היא כפנוי' וע"כ תנשא לכתחלה:

ו **אחד אומר קרוב לו כתב רש"ל** פי' כ"א אומר כמדומה לי עכ"ל פי' דלא להוי מכחישין זא"ז ולעד"נ דא"צ לזה אלא דכאן אפשר דאין אחד מהם רשע אלא שהוא טעה בדעתו בשיעור הקורבה משא"כ ברישו' שאין שם שייך טעות והוה הכחשה בודאי וכ"כ הר"ן בפ"ב דכתובות דכה"ג עבידי דטעי:

ז אם ניסת דתרווייהו בא"א מסהדי והאי דאמר נתגרשה ה"ל חד ואין דבריו של א' במקום שנים קשה הא אמרינן אח"כ באומרת א"א הייתי וגרושה אני דנאמנ' דהפה שאסר הוא הפה שהתיר ה"נ גכי להאי עד שאומר נתגרשה נימא הכי וא"כ לא נשאר רק הא' שאומר לא נתגרש' ולא הוחזק א"א ע"פ א' תירץ הר"ן דאותו שאמר נתגרשה לא אמרינן מגו דאי בעי שתיק דשמ' למפסלה לכהונה קאתי:

ח ופסולה לכהונה הטעם שהיא שויה אנפש' חתיכה דאיסור' כ"כ הרב המגיד הביאו ב"י וקשה למה כתב הטור ר"ס זה דא"צ גט משני דפסק כשמואל בס"פ המגרש ואמאי לא נימא גם בזה דהוה חתיכ' דאיסור' עליה דלפי דבריה צדיכ' גט משני ומו"ח ז"ל כתב ע"ז וי"ל דהתם שאני דאם היתה צריכה גט משני היתה נאסר' על בעלה הא' ולאו כל כמיניה לאוסרה על בעלה כשהבעל מכחישה אבל לפוסלה לכהונה וליבם חוששין לחומר' כיון שהכהן והיבם אינם יכולים להכחיש' ולפ"ז כשאמרה גרושה הייתי שלא בפניו ונתקדשה לאחר ואח"כ מת בעלה מקמי שהחזיר' אינה מותרת לעלמ' עד שתקבל גט מאותו שנתקדשה לו דשוי' אנפשיה חתיכ' דאסור' לכ"ע דאינם יכולים להכחישה עכ"ל ותקפ' עליו משנתו בשעה שכתב דברים אלו דבהדי' כתב בר"ס זה אפי' ניסת או נתקדשה כו' וא"צ גט משני הרי דע"כ כבר נאסר' על הראשון כיון שניסת מחמת בעילות איסור של השני ותו דאם נאסרה מחמת חתיכה דאיסור' מה לנו בעסק בעלה דהא הרבה מצינו תצא מזה ומזה וכל הדרכים בה והקושי' הנ"ל נראה לתרץ כיון דעיקר טעם פסול לכהונה מחמת דשוי' נפשה חתיכ' דאסור' כמ"ש הרב המגיד וכאן לענין הית' בלא גט מן השני אין שייך לומר שוי' אנפשה חתיכ' דאיסור' דהא לפי דבריה היא מותרת לכל העולם אלא דאם יקדשנ' אחר ותפסו הקידושין לפי דבריה ותאסר כל אחרים זה לא (עלתה) על לבה לחשוב ע"ז ולא שייך שוויה אנפשה חתיכה דאיסור' אלא אם יש איסור בשעת דבורה מחמת דבורה כגון לכהן וכן ליבם דעכ"פ אסורה ליה באותה שעה ולא תהיה מותרת לו לעולם משא"כ באומר' גרושה אני דבאותו שעה מותרת לכל לפי דבריה וע"כ אין חילוק בין נשואין לקדושין בכל גוונ' א"צ גט משני כנ"ל ברור אחד העיון:

ט **יתקיים בחותמיו** בטור כתב בעל העיטור אפי' אם יתקיים בחותמיו אם עדים מערערים עליו פסול הוא עד שיתברר דתרי ותרי כתרי נינהו ואיני יודע מה בירור יש אחרי הקיום כיון דחשיב כתרי ואפי' אם הבי' מאה כתרי דמי אלא ודאי אין אחרי הקיום כלום דבתר ב"ד לא דייקינן עכ"ל והב"י כ' ע"ז והא פשיט' דלענין טענת מזיף הדין עם רבינו הטור אבל דברי העיטור יש לישבם שהם על טענת פקדון ותנאי דבכה"נ קיום אינו מוציאו מידי ספק עד שתביא עדים שנתנו לה לשם גרושין בלא שום תנאי עכ"ל ובלי

ספק שדבריו תמוהים חדא דאם קיום לא מהני לטענת פקדון ותנאי למה כתב תחלה שאם ערער הבעל בטענת פקדון ותנאי שיקיים הגט בחותמיו דהא קיום לא מהני ותו דהיאך אמר עד שתביא עדים שנתנו לשם גרושין והא עדים לא מהני בזה דתרי כמאה וכיון ששנים מעידים על פקדון ותנאי מה יועילו אח"כ אם יאמרו אחרים שאין שם פקדון ותנאי ואיפב' מסתבר דבעל העיטו' מיירי בטענ' מזויף דבזה שייך לברורי דהיינו שהמערערים אומרים שהחתימות מזויפות כי יש שנוי בצודות האותיות ומצד קיום הגט אנו אומרים שאין שם זיוף ודבר זה אפשר לברר ע"י העדי' שעל הגט שיעידו חתימו' ידם הם אבל בטענות פקדון ותנאי א"א לברר בזה והוא קושית הטור על העיטור אלא דקשה הא אית' בפ"ק דגיטין דף ט' אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו ופרכינן אלימ' תרי עוררין מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני שפוסלין החתימות ומשנינן ערער דבעל וכ"פ בטור בסי' קמ"א דבערער תרי אם ניסת תצא וצ"ל דשאני התם שנולד הערעור קודם שנתקיים והיאך יקיימו הב"ד כיון שיש כאן עוררין משא"כ כאן דכבר נתקיים קודם שהיה ערער אמרינן לא דייקינן בתר בי דינא וכמ"ש הטור ובתר ב"ד לא דייקינן דמשמע שכבר נתקיים וא"ל א"כ גם בגמ' שם לוקי בהכי דכבר נתקיים דהתם קאי על השליח שמבי' גט והוא אינו מקוים ע"כ אין לו תקנ' שם בקיום ואע"ג דנקט גם כאן לשון יתקיים שהוא על העתיד מ"מ פירושו יברר הקיום שנעשה כבר:

סימן קנג

א לא לו ולא לה א"ל למה לא יחזירה הא אם אמרה גרשתני נאמנת כמ"ש הרא"ש בזה בסמוך נראה דכיון דנמצ' הגט בשוק גרע טפי ואיתרע זכו' דידה כיון דלא יהבה סימנ' ועיין אח"ז בסמוך:

ב **אפילו אינה אומר' נקב כו'** ז"ל (רש"י) (צ"ל רש"ל) ותימא גדולה מה מועיל סימנים הלא היה בידה כמה ימים הכירה בו ומה ראיה יש שלא החזירתו לו וע"ק דלעיל כתב כגון שאומרת נקב יש בצד אות פלוני' בו' דהוא סי' מובהק והוא נגד דעת הרא"ש בפ"ב דב"מ ע"כ נראה דמ"ש מחזירו לה פי' בכח סמנים לפי שמוקמינן לה אחזקה שממנה נפל שאין שכיח כלל שתחזור הגט משום שצריכה לראיה והיה לכתוב שובר או לכתוב על גיטא גיטא דנן קרענוה כדאית' פ"ק דב"מ דף י"ח ומ"ש אח"כ אפי' לא נתנ' סימנים מובהקים חוזר על מ"ש למעלה כל היכ' שהאשה אומרת שנתגרשה והוא מכחישה דל"ד בעינן נקב יש בצד כו' והיינו כדברי הרא"ש ממש ובס"א כ' בהדי' ואם אומרת שנתגרשה

כו והוא מכחישה אפילו אינו אומרת נקב כו' והיינו כמו שפרשתי עד כאן לשונו וגי' ב"י היתה ג"כ כמ"ש רש"ל בשם ס"א וכן עיקר:

ג **רק בשאר כו'** פי' מובהק באשר"י כתב וז"ל ולא בעינן סי' מובהק דליכ' כאן חשש שמא נכתב לשם אשה אחרת כיון שבא לידה קודם נפילה כו' ואי משום דמנסבא בגט זה דאיכ' איסור דאוריית' אפילו בלא גט נמי האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת כו' וא"כ קשה למה כ' הטור בשאר סימני מובהק ובאמת א"צ למובהק וצ"ל דמובהק דנקט הטור לאו מובהק ממש קאמ' אלא למעוטי שאינו מובהק כלל וביש ספרים לא נזכר בטור תיבת מובהק אלא שק"ל על מ"ש הרא"ש להקל משום דנאמנת לומר גרשתני למה כתוב בסמוך דאם אינה נותנת סי' דלא ינתן לא לה ולא לו ותו דטעם נאמנות משום חזקה אין מעיזה בפני בעלה וכאן אין שייך זה דכיון שגם הוא מודה שכ' לה הגט אלא שלא נתנו עדיין וא"כ מעיזה בפניו וצ"ע:

סימן קנד

א **מחתך נחשת מעיקרו** פי' ממקום מוצאו מן הארץ והטעם בכל אלו שאומנתן מוסרחת:

ב **מפני שהיא ממיקתו לשון המק בשרו** פי' שהתשמיש קשה לו ומה שצריך ליתן כתובה אע"פ שהתנה תחלה כיון שהכפייה אינה בשבילה אלא בשבילו:

ג **אבל בשתי ידיו כו'** כתב רש"ל דאפי' נעשה כן אחר נשואין אין יכול לומר לה נסתחפה שדך דהבעל הוא אינו שדה שלה אלא האשה שדה של הבעל כ"כ התוס' פרק המדיר:

ד אין שומעין לה דאינה מפקדא על פריה ורביה:

ה **תצא ראשונה בלא כתובה** פי' אם הוא רוצה שיוציאנה ועיין מ"ש בסעיף ט"ו בדברי הטור והם דברי הש"ע כאן:

ו **י"א שהיא נאמנת הטעם** בטור כיון שטוענת טענה שהבעל יודע אם היא אמת או לאו לא היתה מעיזה פניה נגדו אם אינו אמת והקשה הדרישה ממ"ש הטור סי' ע"ז בשם הרמב"ם שאם טוענת שהוא מוריד לתשמיש והוא אומר לא אלא כדרך כל הארץ אני עמה כו' ועושין פשרה כפי כח הדין ולא כתב שם שכופין אותו להוציא כיון שהיא אינה מעיזה בדבר שהוא יודע ותירץ דאה"נ דכופין שם להוציא אלא שהיא אינה מבקשת להתגרש אלא שיתן לה כתובתה ויוציאה ותירוצו זה אינו עולה יפה דלענין כתובה ודאי אין שומעין לה כלל אפילו בטענת גרשתני כדלעיל וקושיא זו נראה דלק"מ דלענין אם החילוק ביניהם במורד מתשמיש דבר זה תלוי בבחירה (שאינו רוצה) או שונא אותה בזה ודאי ראוי לחפש כל מה דאפשר לעשות שלום (ביניהם) כדנקט התם שמייחדים

אותם ולפי' (הרא"ש) עושין שיעור עד (שיתפייסו) ועושין פשרה כפי הדין היינו שנותנים זמן לפי ראות עיני הב"ד מתי יוכלו להתפייס ולא מוקי' אנפשיה בהרחקת תשמיש עמה ואח"כ יוציא ויתן כתובתה כ"ז שלא יהא אפשרי בהשוואה משא"כ כאן שיש בו חסרון כפי דבריה שאין לו גבורת איש בזה לא (שייך לומר) השוואה אלא צריכין לעשות הדין שיוציא אותה בגט (ע"י כפיי') ואה"נ באם יש אפשרות ברפואה כמו שהעתיק ב"י תשובת (רשב"ץ אם) טוען שזה מום עובר ע"י רפואות קרובות להועיל כו' ודאי (דאין כופין) ואם כופין הוה שלא כדין כ"ז הוא פשוט לפי ע"ד:

ז **אינו שוכב עמה כו'** תימא הוא זה שהרי מבואר (דאין הדין דומים לאין לו גבורת אנשים וכפי מה שביארנו והיא מוכרח עכ"פ (ובטור מביא תשובה) בכאן ע"ש וכתב לענין זה לא חלתה השבועה (כי כבר היה מחויב הראשונה לפרנס) כתב בדרישה וקשה דלעיל סי' קי"ח כ' תשובת (הרא"ש ראובן חייט) שנשבע ליתן לשמעון חצי מה שירויח ובאותו חצי שהרויח אין בו כדי סיפוקו לפרנסת אשתו ואשתו תובעת מזונות והשיב שהשבועה חלתה וצריך לקיימה וי"ל הך דהכא שלא חלתה השבועה היינו שלא חלתה על כל מה שירויח אבל על החציה חלתה ולעיל נמי לא חלתה אלא על החצי אלא שאין טעם לדבר (וגם שם בתשובה) לא תלה הטעם במה שהניח החצי אלא משום דאין שיעבוד על גופו עכ"ל ולפי ע"ד לק"מ דכבר קי"ל דאע"ג דאין איסור חל על איסור מ"מ באיסור מוסיף חל איסור על איסור כדאי' פ' ד' אחים ובהרבה דוכתי ה"נ לעיל סי' קי"ח דנשבע לתת חצי הריוח וחלה השבועה עכ"פ באם ירויח כ"כ שיספיק החצי לאשתו ע"כ ה"ל איסור מוסיף וחל על הכל אפילו אם לא יספיק אלא שעדיין י"ל שם כיון שבשעה שבאים לדין כבר מונח המעות שהרויח ויש להאשה ג"כ שייכות על הממון מצד חיוב פרנסתה נמצא ה"ל ממון זה משועבד לשניהם לזה כתב שם דאפי' במוכר נכסיו אין שיעבוד למזון האשה והבנות על אותו הממון ק"ו כאן בשיעבוד גופו אבל כאן דנשבע לשני' לתת לה כל מה שירויח אפי' אם ירויח הרבה נמצא מפקיע חיוב שעליו לפרנס הראשונה ואין השבועה חלה בזה רק שעכ"פ חייב לפרנס גם השניה מצד שהיא ג"כ אשתו לזה פסק שיחלוק הדין ב' ב"ח הבאים כאחד ומ"ש הרא"ש אח"ז ואין היתר לשבועתו כיון שנשבע לה על טובה שעשתה לו במחילת המזון מה שכבר נתחייב לה קשה הא א"צ היתר כלל דהא אינה חלה כלל צ"ל דה"ק שאין שום סברא לומר אעפ"י שנאמר שהשבועה חלה מ"מ ירצה להתיר השבועה זה אינו עוד הקשה דכאן כתב הרא"ש מה קדימה שייך במזונות ופרנסה יכול לשעבד עצמו לכמה חובות דלא שייך (קדימה) אלא בשעבוד קרקעות משמע דבשעבוד קרקעות שייך קדימה אפילו במזונות

ופרנסה ולעיל סי' קי"ח כתב אפי' אם מוכר אדם נכסיו אין מוציאין מהם למזון האשה והבנות כו' וכ"ה בח"מ סי' צ"ז בדין סידור ב"ח דאין משיירין למזון אשתו כו' והאריך בזה ולפע"ד אין כאן קושיא כלל דודאי גם כאן אם היה בו קרקע ושיעבד אותה בפי' לאשה ראשונה לפרנסתה פשיטא שאפילו אם היה אחר (כך) לאדם אחר חוב עליו שאין לו בה כלום וכ"ש אשתו השניה שאין אחר השעבוד כלום ולא אמרו אין מוציאין למזון האשה אלא כשלא שעבד לה בפירוש קודם לזה אלא שלא תטעה לומר שמה ששעבד גופו לפרנסת הראשונה בכתובה ואנא אפלח ואזין כו' ה"ל כמו שעבוד קרקע בפי' ויש לה קדימה לזה כתב הרא"ש שאינו דומה לקרקע שהוא יכול לשעבד גופו לכמה נשים ואין זה שעבוד בפי' לבטל זכות השניה. נמצא דלק"מ מן סימן קי"ח דכתב שם אפילו אם מוכר נכסיו אין מוציאין דשם לא מיירי ששעבד הנכסים בפי' תחלה לראשונה ע"כ אמר שם דיש ק"ו דאפי' בקרקע שנמכרת לזה מוציאין כ"ש באשה וזה פשוט לפע"ד ואין כאן קושיא כלל:

ח **אין שומעין לו** פי' אע"פ שהוא אומר שרוצה לישא אחרת דלא נאמין לו בכך:

ט אעפ"י שמשמשים שאנו תולין שהעון שגרם להיות חולים או חבושים גם מנע אותן מלהוליד כ"כ הרא"ש:

י היא נאמנת דלא היתה מחזקת נפשה בעקרה וכן בסעיף י"ד נאמנת דלא מחזקת עצמה באפולי בנים:

יא **שבטענה זו ויתחייב ליתן לה כתובה** פי' שע"י שיתחייב להוציאה ולתת כתובתה ונהי דמשום חיוב להוציא אין עליו שבועה דאין כאן טענת ממון מ"מ יש עליו טענת ממון משום כתובה דאלו לא הוציאה אין עליו חיוב כתובה וכתב בטור ואם הוא אומר אשא אשה אחרת ואבדוק עצמי שומעין לו והוא דאפשר בסיפוקייהו ואם ילדה האחרת יוציא הראשונה בלא כתובה והקשה מו"ח ז"ל והא כתב הטור לעיל סי' זה בשם תשו' הרא"ש אין לגרוע כח הראשונה במה שאין לה בנים כיון שלא הוחזקה בג' אנשים בין לענין מזון בין לענין כתובה ותירץ דלעיל לא בא בטענת ברי וכאן טוען ברי ושהיא מתקשה בשעת תשמיש או מפלטת ש"ז ובחנם טרח כזה דהא אמרי' יוציא (ולא) יתן כתובה ע"כ אין הב"ד כופין אותו להוציא דהא יכול לקיים פריה ורביה מן האחרות אלא ע"כ דהאשה מבקשת שיוציא ויתן לה כתובה כזה אמרי' דלענין גט יש לה זכות אם באה בטענה שנזכר בסעיף ו' אבל לא לענין כתובה וכן העתיקו לעיל סעיף ו' בש"ע דאם ילדה השניה תצא הראשונה בלא כתובה כו' בדרך שזכרתי אבל הרא"ש לעיל לא מיירי

שהיא תובעת גט אלא הוא באה להוציאה ולא ליתן לה כתובה בזה כתב שלא גרע כחה עד שתוחזק מג' אנשים וזה פשוט:

יב נזירות שמשון דזה אין לו התרה וע"כ טוב בשני גיטין דהא' יקיים שבועתו ושנית לעיקר הגט:

סימן קנה

א והשיאוה לדעתה פי' באין לה אב והשיאוה אחיה או אמה וביש לה אב ונתגרשה והשיאוה אפי' אביה:

ב רק שיהיה בפני ב' ה"ה בחד סגי אלא שצריך שנים שיעידו עלי' כ"כ התוספות:

ג אבל התוספות יש לה פרש"י דמתנה בעלמא יהיה לה בחיבת ביאה פי' דידע מתחלה שיכולה למאן ואפ"ה כתב לה מתנה זו בשביל חיבת ביאה כל זמן שהיא עמו משא"כ במנה או מאתים שאין כותב לה מדעתו מתקנת חכמים:

ד **מה שאבד מהם מנכסי צאן ברזל חייב לשלם ומנ"מ פטור** בטור כתב ואם אינם בעין צריך לשלם והקשה ב"י דהא תנן עברי מלוג אם מתו מתו לה. ותירץ דמיירי שאבדם הוא הא לאי הכי לא וא"כ תימא דודאי מיירי כאן באבד הוא דמש"ה חייב לשלם לפי שיטתו בב"י ולמה פטור בנ"מ לפי דעתו דהא חייב בנ"מ באבד הוא לפי שיטתו ותו קשה דהרמב"ם פכ"ד מאישות כ' וז"ל והממאנת אין לה בליות כלל שאין מוציאין מהבעל דבר ממה שאבד או נגנב מנכסים בין מנ"מ בין מנצ"ב אלא נוטלת הנמצא ויוצאה עד כאן לשונו ע"כ העיקר בטור כספרים דגרסי אין צריך לשלם וכן כתב מו"ח ז"ל דספר מוטעה היה לפני ב"י דבריו כאן בש"ע אינם עיקר:

ה ואינה צריכ' להמתין ג' חדשים אף על גב דקטני גרושה צריכה להמתין היינו דגזרינן אטו גרושה גדולה משא"כ במיאון דאין מיאון בגדול' כ"כ רש"ל:

ו אבל לשאר קרובים מותרת זה דעת רמב"ם וטור שכתבו בזה הל' הממאנת ביבם אסורה לאבי' מפני שנראי' לו ככלתו בשעה שמת בנו אבל מותר' בשאר קרוביו לפיכך מיאנ' בא' מהיבמים מותרת לשאר האחין עכ"ל. וכתב ב"י האי לפיכך אינו מתוקן דאינם תלויין זה בזה ומו"ח ז"ל (כתב) דגם הרמב"ם וטור לא התירו לשאר קרובים אלא לאחים בלבד דהיתה ראויה להם בשעת מיתת הבעל מצד יבום ואין הלשון סובל כן דהא כתב סתם מותרת לשאר קרוביו משמע אפילו לבן אחד מהיבמים ולא אסורה עליו משום אשת אחי אביו וכן הבינו כל גדולים מדברי הרמב"ם רק שחלקו עליו דמאי שנא מן אביו וזהו דעת הי"א שמביא כאן ובאמת צ"ע על הרמב"ן וטור דמתירין גם בבן יבם ונלע"ד

דס"ל לרמב"ם וטור כיון דמן התורה מותרת באביו אפי' בחיי בעלה דאין קידושין תופסין בקטנה אלא דרבנן תקנו לה נשואין ממילא אסור' לאביו מפני שהיא כלתו מרבריהן כ"ז שלא מיאנה ביבם ובזה נמשך האיסור של דבריהם אפי' אחר שמיאנה כיון שלא היה שום השתנות באוסר כלתו מדבריהם בין בחיי בעלה בין אחר מיתת בעלה תמיד היתה אסורה מדבריהם מצד איסור כלתו אבל בשאר קרובים כגון בן אחי בעלה שהאיסור עליו אשת אחי אביו א"כ האיסור בא (מצד אביו שהוא) אחיו של המת ובזה יש השתנות דהא בחיי הבעל היתה אסורה מדרבנן על אחי הבעל ואחר מותו הותר לו אפי' מדרבנן אלא שעל בנו היתה אסורה מצד אשת אחי אביו וכיון שכן לא חשו למראית עין והמיאון על היבם מועיל לזה הבן אחיו שלא ימשוך האיסור של דבריהם אחר המיאון ביבם כיון שהאיסור מדעת אביו שהוא אחיו של המת ובו הוה שנוי להיתר ע"כ לא גזרו אחד המיאון כלל כנ"ל טעם הרמב"ם וטור וע"כ כתבו שפיר לפיכך כו' דטעם היתר שאר קרובים ואחי המת הם תלוים זה (בזה) משא"כ באביו של מת דנשאר איסורו עולמי' כיון שלא היה שם שנוי אחרי מות הבעל והאיסור היא מצד הבעל המת וזה חילוק נכון:

מותר לשאר אחיו פירוש וכ"ש כל שלא מיאנה עדיין ביבם דמותרת לכולם דהא שייך שם יבום:

ז **למפרע מזמן שהיתה בת י"ב כו'** וכתב בפירש נלע"ד דה"ה קטנה שנולדו בה סימני איילוני' אלא שצ"ע אם מיאנה וניס' לאחר ואח"כ נודע שהיתה גדולה למפרע נמצא שבניה ממזרים וי"ל שאף אם ניסת לאחד בגדולה אם לא בא בעלה הא' עליה מן י"ב ואילך אין קדושיה קדושין מדאוריית' אלא מדרבנן ואין כאן אלא חשש איסור מדרבנן לא חיישינן עכ"ל ואישתמיטתי' סוגיא שלימה דריש פ' האשה בתרא דפליגי ר"מ ורבנן דר"מ חייש בקטן וקטנה שחולצין לר"מ ולא מייבמין דשמא תמצא איילנות ונמצא פוגע בערו' ורבנן ס"ל אזלינן בתר רובא דלא הוין סריס ואיילנות ה"נ כן הוא דלא חיישינן לשמא יולדו בה סימני איילנו' קי"ל כרבנן שם:

ח **בפי הזוג כו'** בטור כתב וקי"ל כדברי כולן להחמיר משיקרץ בצפורן לא תמאן ולא תחלוץ עד שיהיו כדי לכוף ראשן לעיקרן והרמב"ם כתב משיהיו נוטלת לפי הזוג חשובה גדולה ויראה מדבריו שהוא קודם קרצתן בצפורן עכ"ל ותמה רש"ל ע"ז דמאי נ"מ מפי' זה מאחר דקי"ל בכולן להחמיר דהיינו עד שיכוף ראשן לעיקרן כך יש לתמוה על הסמ"ע שהיא מביא פירש"י ורמב"ם ואין נפקותא בפרושם וצ"ע עכ"ל. ומו"ח ז"ל הביא קושיא זו וטרח לתרץ בדרך רחוק ואני לא חזינא תיובתא כלל ותמהני על גברי רברבי דודאי יש נ"מ גדולה לדינא דגם הרב המגיד כתב על הרמב"ם וז"ל ונראה שרבינו מפרש שניטלת

בזוג הוא השיעור המלועט שבכולן אבל ברש"י פי' דלקרוץ בצפורן זה המועט עכ"ל וע"כ ודאי יש נפקותא דלדעת הטור דקריצת בצפורן הוא המועט ממילא כל שבדקינן בצפורן ואינו קורץ (לא אמרינן) לא תמאן דשמא תוכל להנטל בפי הזוג שהוא שיעור המועט שבכולן וע"כ (א"צ) לבדוק עוד בזה ממילא לרמב"ם אחר הזוג א"צ בדיקה בצפורן ותמאן משא"כ להטו' דצריך עדיין בצפורן ותמהני היאך לא הרגישו הגאונים בזה. וע"כ יפה פסק כאן בש"ע דיש ב' מיני בדיקות א' בצפורן וא' בזוג ממילא לא תמאן עד שיהיה בדיקה בשניהם כנ"ל נכון וברור:

ט **אבל אינה חשובה גדולה עד שיהיה כדי לכוף כו'** נהירנא בימי ילדותי דבאה שאלה מבני ישיבה דק"ק פראנקפורט לק"ק קראקא בשנת ש"ץ לפ"ק (ועיין בתשובת אמ"ז בב"ח סי' קנ"ט תשובה) דברי הש"ע אהדדי דכאן פסק דאם יש כדי לכוף ראשן לעיקרן סגי בכך ובסי' קס"ט בפי' סדר חליצה סעיף כ"ז כתב ולענין שיעור אורך השערות כו' שהוא ברוחב אצבע שקורין אמה עכ"ל ואי תימא דחד שיעורא הוא זהו ודאי אינו דא"כ היה לומר גם שם לשון שאומר כאן ימי"ח ז"ל פירש בזה בשני דרכים יעוין בספרו ואני הושבתי ע"ז מה שנלע"ד ותמהתי על החכמים דלשם דאין כאן קושיא כל עיקר והדברים ברורים דודאי מ"ש כאן ושם שניהם אמת דכאן כ' דאם יש כדי לכוף כו' דסגי היינו ע"פ התנאים הנזכרים כאן בסעיפים הקודמים דצריך שיהיה בירור שיש לה י"ב שנים והשערות יהיו בעיקר גומות אז דוקא מהני אותו שיעור ולקמן בסי' קס"ט מיירי שאין ידוע לה כמה שנים יש לה וגם אין רוצה לבדוק אחר הגומות של השערות זה אינו מועיל אלא אחר שיהיה לה רבוי שערות או שערות ארוכות כמו באיש גדול או אשה גדולה כמבואר שם בסי' קס"ט בפי' סדר חליצה סעיף י"א דאפילו בלא ידעה מן השנים סגי בזה וע"ז סומכין שא"צ לבדוק בגומות וע"ז אמר שם בסעיף כ"ז דכשיש בשערות כרוחב אצבע סגי בכך ומקרי גדולות כמו באשה גדולה ולא בעינן גדולים מאד לכשעור זה שפיר מקרי גדולה וא"צ לדרוש אחר השנים ולא אחר הגומות עכ"ל פשוט וברור. אלא שעדיין צריכין אנו למודעי במה שהקשה מו"ח ז"ל על פסק הש"ע כאן דהא צריך לבדיקות הגומות ואנן אין בקיאין בכך וראיה מדברי המרדכי בפ' מצות חליצה ולעד"ן דאדרבה דיש ראיה מדברי המרדכי שהרי כתב שם וז"ל ע"כ טוב לבדוק בדדין את האשה דאם הטו גדולה היא ומסתמא יש לה שערות ודבר זה יוכל האיש לבדוק בלי גנות וטוב הדבר כי טורח הוא לבדוק אם הביאה ב' שערות כדאמרינן לקמן דבעינן שיהא בעיקרן גומות אין אנו בקיאין להכיר בזה אבל אמנם אם יש רבוי שערות אי ארוכות מותרת לחלוץ דמסתמא הגיעה לגדלות עכ"ל מדכתב טוב הדבר כו' משמע דשפיר יש בדיקה אם יש

גומות אלא דיותר טוב לבדוק בדדים דאל"כ היה לומר דעכשיו אסור לבדוק בגומות כמו הלשון שכתב הטור בשם ס' התרומה בסי' זה וז"ל ובסה"ת החמיר דבזמן הזה אינה ממאנת אחר י"ב שנה אע"פ שלא בעל משום דקי"ל גומות אעפ"י שאין שם שערות ואין אנו בקיאין (לה) (להבחין) בדבר זה שלא יהא בה גומות עכ"ל הרי דכיון דאין אנו בקיאין החמיר יאסר לגמרי למאן משא"כ כאן במרדכי לא אסר לגמרי משום חסרון בקיאות אלא דע"צ היותר טוב הורה לבדוק בדיקה אחרת דהיינו בדדים דבזה יותר הכל בקיאים אם הטו אם לאו משא"כ בההיא דסה"ת דשם יש חשש שמא יש גומות בלא שערות דבר זה צריך בקיאות הרבה לבדוק בכל הגוף אם יש שם איזה גומות כמו דמסיק אח"ז בשערות אפילו א' בגבה וא' בכריסה כו' בשביל חסרון בקיאות זה דהוא מן הנמנע אצלינו ע"כ אסור לגמרי משא"כ בחסרון בקיאות אם יש גומא במקום השער א"צ בקיאות גדול כ"כ עשה ע"כ יוכל לסמוך עליה באם הוא גדול וא"א בענין אחד שפיר נסמך על זה להחזיקה בגדולה אעפ"י שאין ס' בנדרים נמצא דברי הש"ע נכונים בשני המקומות להלכה ובחנם כ' מו"ח ז"ל בזה ב' דרכים ליישב כי הדברים ברורים במה שזכרנו בס"ד:

י הוי ספק קידושין דהקדושין שנתקדשה בקטנותה אפילו אחר שנתגדלה אינה אלא מדרבנן והספק הוא אי נימא דלאחר שגתגדלה גדלי קדושין עמה:

יא **וכן עשה מהר"י פולק כו'** ז"ל ד"מ שחלקו עליו כל גדולי אשכנז מ"מ לא אשגח בהו ויצא הדבר בהיתר וניסת לאחר בלא גט עכ"ל ובתשובת ר"י מינץ מבואר טעם החולקים:

סימן קנו

א **אבל בנו משפחתו פוטר זה דעת רב נטרונאי** בטור מטעם שאין אדם עושה בעילתו בעילת (זנות) ובודאי שחררה קודם שבא עליה ומסיים הטור שכן גם דעת הרא"ש ויש מקשין ממ"ש הטור ס"ס קמ"ט בשם הרא"ש בבא על אשה דעלמא אין חוששין שמא קדשה מטעם שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וא"צ ממנו גט ומאי שנא הכא דס"ל דאמת טעם זה וי"ל דשאני זנות דפנויה דאינו אלא מדרבנן משא"כ באיסור שפחה שהוא מן התורה ועוד נ"ל לתרץ דאם באת לחשוש שמא קדשה כי מתירא הוא לעשות עבירה דזנות פנויה והאיך שביק לה לעלמא אחד הזנות ויגרום שתעשה איסור א"א שהרי אינו מגיד כלום שקדשה ואחר ישא אותה וירבה ממזרים ולמה הוא מכחיש ואין נותן לה (גט) משא"כ כאן אם שחררה אין מזה מכשול בלי דעתו שהוא חושב בלבו אם יהיה צורך בדבר לגלות דבר זה אגלה אותו כנלע"ד חילוק נכון: עוד מביא הטור דעת גאון אחד דמספקא ליה בהאי מלתא ואזלינן ביה לחומרא כו' ולא ירית כו' והקשה בספר בן

לב דיש לתמוה דאמרינן בפ' החולץ ספק ויבם שבאו לחלק בנכסי מיתנא כו' הוה ממון המוטל בספק וחולקין וא"כ היה מן הראוי שיאמר הגאון שיחלוקו בין בן השפחה ושאר יורשי המת ההוא ואפשר לומר דכאן מיירי ביש לו בן אחר ודמי לספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם דהת' הוה בני יבם יורשי ודאי והספק ספק וא"ס מוציא מידי ודאי אבל כשהספק והיבם באין לחלק בנכסי מיתנא אם זה הספק בן מתנא אין ליבם כלום ולכן חולקים ולפ"ז צריכי' לדחוק בדברי הגאון שעם היות שבתחיל' כתב שאם אין לו זרע אלא בן כו' כאן (בסיפ') לענין ממונא מיירי שיש לו בנים אחרים אלא דקשה לשנא דאמר אבל איהו גופיה לא מצי מזבני לי' ירתי אם אית' דמיירי ביש לו בנים הל"ל לא מצי מזבני בניו עכ"ל ובדדישה הביא זה ולא תירץ כלום כתב עוד שם כהג"ה תירוץ אחר עיין בסי' קס"ג ומו"ח ז"ל דחק לישב דספק דהכא שאני שאינו ספק אלא לגאון הזה ע"כ אין כאן דין ספק ואין בזה ישוב דהא עכ"פ לדברי הגאון יש ספק למה לא דימה הגאון להחוא דהחולץ ואני אומר דאשתמיטתי' סוגיא שלימה להרב בן לב ואחרי אותן שרוצין ליישב הקושיא דאית' בפ"ק דכתובות במשנה הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי והוא אומר עד שלא ארסתיך נאנסת והיה מקחו מקח טעות ר"ג אומר נאמנת ר' יהושע אומר אינה נאמנת ומפרשינן במסקנא טעמייהו דטעם דר"ג כיון דיש לה חזקת הגוף דהיתה בתולה מעיקר' והיינו בברי ושמא כדאית' שם ור' יהושע אזיל בתר חזקת ממון וקי"ל כר"ג והיינו בברי ושמא דוקא ומשמע התם דבשמ' ושמ' ר"ג מודה דאזלינן בתר חזק' ממון וא"כ מבוא' טעם הגאון בכאן דמספקא ליה אי אמרינן דשחררה או לא ויש כאן חזקה דגופה דהא שפחה היתה מתחלה אלא דאתה בא להוציאה מחזקתה ולומר דשחררה אין ספק זה מוציאה מחזקתה כמו שאין מוצי' מחזק' בתולה (אלא) היכא שאין שם אלא שמא ושמא ה"נ אין הספק דשחרור מוציא מחזקת שפחה שהיתה תחלה מש"ה לא ירית ההוא בן שפחה עם יורשי המת דיורשי המת יש להם חזקה דהיתה שפחה אבל אינהו לא מצי מזבני ליה דהוא יש לו חזקת עצמו שהוא מוחזק בעצמו והוה כמו חזקת ממון דהתם וא"כ אין מקום לקושיות בן לב דשאני בספק ויבם דשם אין שום חזקה ליבם בממון הירושה ולהספק אין שום חזקה לגריעותא דידיה דמשעה שנולד הוה ספק וכיון שאין שום אחד מוחזק חולקין כנלע"ד ברור ונכון בס"ד:

ב וי"א דוקא שגמרו הב"י הקשה מנלן דתרתי בעינן והשאיר דברי הטור בצ"ע ונראה דהטור ס"ל דיש להסתפ' אי פליגי רשב"ג עם רבי או כל א' אומ' שיעור שלו דלרשב"ג תלוי הכל בל' יום ולרבי תלוי הכל בל' בגמר סימניו ואת"ל דפליגי הלכה כדברי מי

נגד רבי ע"כ פסק לחומרא דתרווייהו בעינן ונלע"ד דאף הטור לא החמיר שבעינן גמרו סימניו אלא לענין שצריך לבדוק אחר זה ואם בדק ומצא שלא נגמרו הוה ספיקא אבל אם כבר מת הולד ולא בדקו אחר הסימנים אם נגמרו או לא יש לנו לומר שכיון שודאי חי ל' יום מסתמ' היה לו גמר סימנים וראיה ממ"ש בסי' קנ"ה סעי' י"ט דמסתמא משיש לה י"ב שנה אינה יכולה למאן חזקה שהביאה ב' שערות והוא מימרא דרבא דכל שהגיעה לכלל שנותיה א"צ בדיקה חזקה הביאה סימנים ה"נ כן הוא לענין גמור שערו וצפורן ואע"פ דשם אמרינן דלא תחלוץ עד שתבדוק נראה דהיינו משום שאפשר לברר לא סמכינן אחזקה אלא יברר כדאיתא ביו"ד סימן א' לענין רוב מצוים אצל שחיטה מומחי' הם דכל שאפשר לברר לא סמכינן ארובא ה"נ לענין חזקה וכ"ש הוא דקי"ל דרוב' עדיף מחזקה אבל כאן שנקבר הולד שפיר נסמך על החזקה וכדאיתא ג"כ לענין שחיטה דליתא קמן דנשייליה דסמכינן ארובא ותו דכאן יש ג"כ רוב לקולא דרוב הנולדי' הם בני קיימא כמ"ש הרא"ש בתשובה הביאו ב"י בסי' זה ואף את"ל דאין כדאי להקל בחילוק זה מ"מ יש לסמוך בזה אדיעה הראשונה שהיא הרמב"ם דס"ל דלא בעינן כלל גמר סימנים כשהוא ל' יום לכל הפחות נסמך עליו בנדון שזכרנו בפרט במקום חשש עיגון ובפרט בהאי מלתא דאינה אלא מדרבנן דמן התורה סגי במת אחר שיצא חי לאויר העולם כמ"ש כאן בתחלת הסעי' הזה:

ג **אינה נאמנת** פי' להקל דהיינו שתנשא לזר בלא חליצה אבל להחמיר ודאי דנאמנת דהיינו שלא תתיבם כנ"ל פשוט ונ"ל ה"ה לענין אם חי ל' יום אינה נאמנת ודינו לענין עד א' הוא כמ"ש בסעי' א':

ד **אינו נאמן אח"כ כו'** אבל אם קדמה אמירתו לעדים שיש לו אחים מהני אמירתו כ"ה בטור וב"י:

ה **נאמן עד אחד להעיד כו'** זה דעת הרמב"ם שהוא מדמה לה לאומר מת בעלך או יבמתך ויש חולקין הוא דעת הראב"ד והרא"ש דשאני מיתה דע"א נאמן כיון דהוה מלתא דעבידא לגלויי משא"כ בניתן בן לבעלה כ"כ בהשגת הראב"ד פ"ג דיבום ועיין מ"ש בסי' קל"ח סעי' ג' בזה:

ו מותרת להנשא לשוק דמוקמינן להבן בחזק' שהוא קיים:

ז **מת בני ואח"כ מת בעלי כו'** הכלל בזה ובדינים שאח"ז דאין הולכים בכולהו אחר החזקה שהיתה בשעת הליכה ואינה נאמנת להקל לנגד אותה חזקה אבל להחמיר נאמנת:

ח **לא תחלוץ כו'** הטעם דשמא אח"כ יבוא עדים שהאמת כמו שאמר' ממילא היתה החליצה בחנם ותנשא לשוק והרואה שתנשא לא ידע שבאו עדים אלא שיסבור חלוצה מותרת לשוק ולא מועיל שיכריזו שזו מותר' לכהן מחמת שבאו עדים דאיכא דשמע בחליצה ולא שמע הכרוז: ראיתי להעתיק פה שני תשובות שחברתי בס"ד עד שבאתי לפרש שפי' ענין חשש זה דשמא יבואו עדים היכן הוא שייך דוקא: בחדש כסליו ת"י הייתי בלובלין ואני בתוך הגולה בעו"ה מחמת מציק מכת המדינה עד כי ירא ה' משמים ויאמר לצרותינו די. נשאלה שאל' בעסק עגונה אחת דהיתה אשה אחת ששמ' חנלי העידה על עצמ' שנהרג בעלה בק"ק שעברשין ביום הרג רב עם בנה שהיה לה רק שמיתת הבעל היתה קודם למיתת הבן והגידה שהיה שם עוד איש א' בבית ההוא מה דין אשה זאת להנשא כי יש לו אח והנה היה שם הרבה בעלי תריסין גאוני' מלבד מרא דאתרא אביר הרועים הרב המובה' מהר"ר העשיל שי' ואמרו קצתם שמספ' תחלוץ וקצת' שאמרו שלא תחלוץ מספ' מכח חשש דיהי' צריך כרוז לכהונה כמו שיתבאר וקצתם אמרו דכאן אינה נאמנת דאין לה מגו כמו שיתבאר ובבוא הדבר לפני אמרתי שבודאי אין להחמיר לחלוץ מטעם המבואר בגמ' פ' האשה בתרא (יבמות דף קי"ט) דאין לחלוץ מספק דשמא יבואו עדים ויעידו כדברי' נמצא' שהחליצה היתה בחנם ושמא תנשא לכהן ויאמרו העולם חלוצה מותרת לכהן אם לא בגרושה שבלאו הכי אסורה לכהן או שהיה במערה במקום הידוע שלא היה שם אדם אחר וזה לא שייך בנדון דידן. וחלקי אמרה נפשי שהיא מותרת לשוק בלא חליצה כדין משנתינו ס"פ האשה שלום הלכה היא ובעלה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ בני נאמנת פירש"י שהרי בחזקת היתר לשוק יצאה והפה שאסר הוא הפה שהתיר רק שהרב מרא דאתרא הנ"ל הקשה לשאול דלמא הכא שאני כיון שכתבו התוספו' והרא"ש פ' האשה רבה (יבמות דף צ"ד) דטעם נאמנות האשה מכח מגו דאי בעי שתקה ממיתת הבן ולא היתה אומרת רק מת בעלי לחוד דהיתה נאמנת דהוה מוקמינן הבן בחזקת שהוא קיים ממילא ליכא כאן נאמנות לאשה כיון שאין לה מגו דהיא יראה מפני העד שהיה שם שמא יאמר להיפך וע"ז אמרתי דאין חשש מזה חדא דודאי לא חששה מזה כיון דאתה אומר שיראה מן העד א"כ ודאי האמת אתה דודאי לא ישנה העד דברי' וזהו לרווחא דמלתא אבל נ"ל ברור דיש כאן מגו דהעד א' כמאן דליתיה דמי באם בא לאוסר' דע"א נאמן באיסורין להיתר ולא לקלקל וזהו היה הלכה רווחת בישראל המוזכר ביורה דעה סימן קכ"ז שאם בא אחד לאסור שום דבר של חברו מלמדין אותו לומר איני מאמינך ולא כל כמיניה להוציא שום דבר מחזקתו הראשונה שהיתה להיתר ויש מזה שיטות מלאות וה"נ באם

תאמ' האשה מת בעלי לחוד ממילא היא מותר' כי אנו סומכין לומר שהבן קיים עדיין ואתה העד באת להכחיש חזקה זו איני מאמינך להפסיד לי וראיה מפורשת בדין האשה עצמה דאמרי' כן ממ"ש הטור והש"ע סי' קנ"ז בלא היה מוחז' באחין ובא אחד ואמר אני אחיו ויש ע"א ע"ז לא מהימן ומותר' לשוק והוא מדברי הרא"ש בתשוב' הביא' ב"י וז"ל ואפי' עד כשר לא היינו חוששין לעדותו דכל היכי דאתחזק היתירא ואמר ע"א שהיא אסורה אינו נאמן כדאיתא פ' הנזקין וכו' ובתשובה עצמה כתב עוד טעם להיתר דהעד היה קרוב של האשה ואינו כשר להעיד לא העתיקו זה הטור והב"י מטעם דבתשובה כתב זה לרווחא דמלתא להשיב לשואל שהרב' פנים יש להתיר אבל הפוסקים דהעתיקו להלכה א"צ לזה אלא אדרבה קמ"ל דאפי' עד כשר לא מהני לאסור. ובהגהת רמ"א בסי' קנ"ז כתב בזה או קרוב לכאורה כתב דבר יתיר בזה אלא דאפשר כוונתו שיש סברא לטעות להיפך כיון שקרוב שלה אומר כן לאיסור ודאי לא היה מקלקל לה בחנם קמ"ל דלא מהני שום אדם לאסור ואף שגם בעלמא הוה קרוב פסול אפי' לחובות בעל דין קרובו מ"מ לא נמנע רמ"א לכתבו כאן שלא יהא שום טעות לאיזה חילק וכה"ג אשכחן בתלמוד בהרבה דוכתי שחשו לב"ד טועין כגון בפ' המגרש בכתיבת מיומא דנן ולעלם וא"כ ה"נ ממש כן דאחר שהיא מותרת באמירת מת בעלי בלא עדות העד רק שהוא בא לאוסרה מטעם מת בנך קודם ולקלקל החזקה דקי"ל דהוא בחזקת חי דהא מטעם זה אנו מתירין אותה כשידוע לנו שיש לה בן דמוקמינן ליה בחזקת חי ואין כח ביד עד אחד לאורועי חזקה: ויש שרוצים לחלק ולומר דכאן לא מגרע להחזקה דהאדם סופו למות וא"כ הוה חזקה העשויה להשתנות ול"ד לחזקה דאח שזכרנו. ואין בזה ממש לפי ע"ד חדא דמנא לך לחלק ולהטיל על העגונה חומרא מה דלא מצינו בגמרא ובפוסקים דכל שעשוי להשתנות לא הוה כאן חזקה כלל דכל העומד לגזוז כגזוז דמי וא"כ אמאי חשבינן לזה חזקה כלל אפי' להקל באיסור תורה. ותו דאדרבה מבואר בפ' כל הגט (גיטין דף כ"ח) בענין המביא גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים וכו' ואיתא התם אמר אביי הא ל"ק הא ר"מ דחייש למיתה הא לר' יהודה דלא חייש למיתה דתניא הלוקח יין מבין הבותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה ולא חייש לבקיעת הנוד ה"נ לא חייש למיתה ור' יהודה חייש לבקיעות הנוד ה"ה כאן חייש שמא ימות ואמאי מדמה מיתה לבקיע' הנוד הא שאני מיתה דעומד למות משא"כ בבקיעת הנוד דאינו עומד להבקע וא"כ נימא דגבי מיתה הכל מודים דחיישינן ומנליה לדמותם ולאפוקי מפלוגתא ותו דאמרינן שם רבא אמר שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן ופרש"י לשמא ימות מיד בודאי חיישי' דלא מרע לה לחזקה בהכי עכ"ל משמע דבשמא

מת מרע להחזקה ואם כן כאן ודאי אין העד אחד יוכל לגרע החזקה ויאמר דמת הבן כל שיש לנו חזקה תחלה ע"כ הדבר ברור דאינו יכול לקלקל' כלל להאשה דאין כח בעד אחד אלא להתיר משום עיגון ואף שהיא בחזקת איסור אשת איש ובשאר דוכתי אין ע"א נאמן היכא דאתחזק אסורא מכל מקום עגונא הקילו משום טעמים שאמרו על זה ואין לטעות להביא ראיה ממה שמצינו בפ' האשה רבה (יבמות דף צ"ג) בעד אחד שאומר מת בנך ואחר כך מת בעלך להתיר' ליבם ולא קרב זה אל זה דשם אין עדות לאשה זו שמת בעלה דגם היא לא יודעת כלום דשם אנו חיין על פי העד לחוד דאין עוד מלבדו לומר שמת הבעל ואסורה לכל אדם והוא בא להתירה ליבם זה ודאי יש לו כח דכל להתיר יש לו כח וכן להפוסקים בע"א שמת בעלך ואח"כ בנך מותרת לשוק ואסורה ליבם ג"כ שפיר נאמן דאין מקלקל שום חזקה כל זה נראה ברור ופשוט: שוב ראיתי שהגאון מהר"ה הנ"ל רוצה להביא ראיה מדברי התוס' והרא"ש שנזכיר והניח דברי הרא"ש בצ"ע ולפי ע"ד הדברים פשוטי' וברורים ואין ראיה לדבר אפי' זכר לדבר בפ' האשה רבה (יבמות דף צ"ג) דאיבעיא לן עד אחד למשרי יבמה לעלמא ופירש"י עד שאמר לה מת יבמך או מת בעלך ואחר כך בנך והתו' הקשו מה מבעיא ליה והתנן שהיא נאמנת לומר מת בעלי ואחר כך בני כל שכן עד אחד שנאמן וי"ל איהי נאמנת משום מגו דאי בעי אמרה מת בעלי ושתקה מבן אבל בעד איכא למימר שמא חשוד לקלקל' כו' פי' שתסמוך על שקר עדותו ואיכא למידק למה להו להתוס' לחלק בין עד לאשה דבעד אין מגו דלמא אף בעד נאמן ויש מגו והבעיא קאי על מת יבמך דהיא אינה נאמנת מבעיא ליה בעד אחד וכן מוקי לה הרא"ש באמ' וא"ל מדפשיט רב ששת שם דמת בנך אחר כך דעד אחד נאמן ש"מ שע"ז קאי הבעי' דקשה מנא ליה לרב ששת למפשט מזה דלמא הבעיין לא בעי אלא במת יבמך ויש לפרש כוונת' על פי מ"ש הרא"ש בזה כיון דע"א נאמן באמרו מת בעלה תחלה כמו שהי' נאמנת ממילא גם במת יבמך העד נאמן ולא אמרינן משום דסגיא ליבם לא דייקא ומנסבא פי' כיון דחזינן נאמנות בע"א פעם אחת (דהיינו למת בעלה תחלה) ולא חיישינן לשנאת הייבם נאמן בכל גווני. דהיינו אף במת יבמך אף על פי שהיא אינה נאמנ' העד ולא חיישינן לשנאת היבם וא"כ מאי מבעי' ליה להש"ס לכן) משום קושיא זו הצריכו התוספו' (לומר) דגם מת בעלך ואחר כך בנך מבעי' ליה שמא גרע מאשה כיון דליכ' מגו גביה ממילא הוה כמו שאין חזקת היתר דהא הוצרך לומר מיתת הבן משום שרוצה לקלקלה ואם יהיה היתר בזה יהיה היתר גם במת יבמך דאין שם חזקת היתר ממיל' כיון דפשט רב ששת במת בנך אחר כך דנאמן בעד אחד ה"ה נמי במת יבמך דשוין הם והרא"ש אלים ליה הך סברא דאין מגו וגבי ע"א עד דנראה לו לפ"ז פשוט לבעיין

דאינו נאמן בע"א (במת בעלך ואח"כ בנך) והטעם דיש ריעותא בדבריו מדאמר מלתא יתירתא דמת בנך אחר כך כמ"ש מהרי"ו בתשוב' סי' כ"ח אבל במת יבמך שפיר מספק' ליה דאין ריעותא לפנינו בדבריו ולפ"ז פשט רב ששת בדרך זה דראה (להבעיין) צ"ל (להמתניתין) דס"ל בעדי' דמת בן אח"כ בע"א מוכח דנאמן אע"ג דאיכ' ריעות' בדבריו ק"ו למת יבמך והדחיין חוזר לסבר' הבעיין דבן אח"כ פשיט' דאינו נאמן ובאמת יבמ' כשאר ספק ע"כ כתב במסקנתו על הבעיא דקשה להקל וכן במת בעלך ואח"כ בנך לא כדפרי' לעיל עכ"ל הנה כפל הדברים להורות דנשארה סברת הבעיין דבן אח"כ פשיטא דלא מהימן ובמת יבמך אסור מספק כל זה ברור בשיטתם: והנה הרב מהרר"ח הנ"ל כתב וז"ל באמת דברי הרא"ש צ"ע במ"ש שהעד נאמן אפי' היכא (דהיא עצמה) אינה נאמנת דהא פשוט אם אמר מת בעלך לחוד דנאמן דהוה מוקמינן לה בחזקת היתר א"כ תפשוט נמי דנאמן ג"כ במת יבמך אפי' היכא דהיא עצמה אינה נאמנת לסברת הרא"ש אלא ודאי ע"כ צ"ל דשאני התם דאין אנו מאמינים להעד בזה שמתירין אותה לשוק רק שהב"ד מעמידין אותה על חזקת' ועל מיתת הבעל פשיטא דנאמן וליכא למימר משום דסגי' ליבם דודאי לא תקלקל עצמה מן הבעל וא"כ אפילו אי אמרינן ע"א נאמן מכח מגו עדיין איכא למימר היכא דמת יבמך אינו נאמן מטעם דלא דייק' דסני' ליה וא"כ דברי הרא"ש צ"ע עכ"ל. במחילת מכ"ת דאין ביאור כלל לדבריו דממה עשה דבר פשוט שעד אחד נאמן שהקשה ממנו דעיקר הבעי' היתה במקום שיש יבם והוא אומר מת היבם דאם אינו אומר אלא מת הבעל לחוד ולא זכר מן היבם האיך תנשא לאחר אלא ע"כ שאומר ג"כ מת יבמך וזהו בעצמו הבעיא ואין כאן שני חלוקות כלל לענין היתר לשוק במקום שיש יבום מטעם דלמא סני' ליה: דברי המגיה גם דברי הט"ז אין לו ביאור כי קיצר דבריו מאד מלהבינם ונראה פירושו דקושיו' הגאון מהרר"ה היה על הרא"ש דמוקי ליה בעיות הש"ס דוקא במת יבמך ולא מת בעלך וא"כ בנך דבזה פשיט ליה דוראי אינו נאמן משום דאין לו מגו ודלא כפירש"י דמוקי ליה להא אבעי' על שניהם וע"ז הקשה הגאון הנ"ל הא אפשר לאוקמי כפירש"י דעל שניהם קאי הבעי' דקושיות הרא"ש היה דאם היא נאמנת במת בעלי ואח"כ בני כ"ש שהעד נאמן וכיון שהעד נאמן במת בעלך ואח"כ בנך נאמן ג"כ במה שהי' נאמנת דהיינו במת יבמך וע"ז הקשה הגאון מהרר"ה דאינו כן דאף אם העד נאמן במת בעלך ואח"כ בנך הוא מטעם מגו ואינו דומה כלל למת יבמך דשם נוכל לומר דאינו נאמן מטעם דלמא סני' ליה וא"כ נוכל לפרש הבעיא גם על מת בעלך ואח"כ בנך דגם זה תלוי בספק אי שייך בעד א' מגו ונאמן כמו היא עצמה או לאו דדוקא בההיא עצמה שייך מגו ולא בעד כמ"ש שכתבו התו' והרא"ש וע"ז

כתב דדברי הרא"ש צ"ע: והט"ז השיב דודאי על מה שהקשה הרא"ש כיון דהי' נאמנ' כ"ש שהעד נאמן וכיון שנאמן בזה נאמן ג"כ במת יבמך אף שהי' אינה נאמנת על זה לא הקשה הגאון מהרר"ה מידי דודאי קושיות הרא"ש קושיא היא רק אחר שתי' הרא"ש לחלק בין היא להעד דהיא יש לה מעלה יתירה על העד דהיא נאמנ' במגו משא"כ העד דלא שייך מגו ע"ז הקשה הגאון הנ"ל דנוכל לאוקמי כפרש"י דעל שניהם קאי הבעיא במ"ש וע"ז תירץ הט"ז דבלא"ה אי אפשר לאוקמי הבעיא במת בעלך ואח"כ בנך דעיקר הבעיא היתה במקום שיש יבם והוא אומר מת היבם ר"ל דהבעיא היתה אם ע"א נאמן למשרי יבמה לעלמא ובודאי מיירי דבלא אמירת העד לא היתה מותרת לשוק כי היתה זקוקה ליבם כי היה כאן יבם רק שהעד אומר מת יבמך ורוצה להתירה וע"ז קאי הבעי' דאי לאו הכי שלא היה כאן יבם כלל לא היה מקשה מידי דהא אף בלא עד מותרת לעלמא אלא ודאי דמיירי שהיה כאן יבם והעד רוצה להתירה לשוק וא"כ בודאי מלשון הבעיא דבעי מה למשרי יבמה לעלמא משמע שמכח העד יהיה שרי לעלמא ובלא"ה היתה אסורה לעלמא וא"כ א"א לומר דהבעיא היה גם על מת בעלך ואח"כ בנך דבזה אין העד מתירה לעלמא דאף אם היה שותק מבן היתה מותרת ולכך מוקי ליה הרא"ש הבעיא במת יבמך לחוד אבל במת בעלך ואח"כ בנך פשיטא ליה דאינה נאמנת והטעם כתב כבר הט"ז לעיל משום דאמר מלתא יתירת' דמת בנך אח"כ בודאי רוצה לקלקלה ועוד אומר אני מדעתי מלבד דברי הט"ז אלו מוכרח הרא"ש לומר דבמת בעלך ואח"כ בנך פשיטא ליה דלא מהימן מטעם דאין לו מגו דאי כדברי הגאון הנ"ל דאף אי אמרינן ע"א נאמן מכח מגו עדיין נוכל לומר במת יבמך אינו נאמן מטעם דלמא סגי ליה א"כ קשה מאי פשט רב ששת ממת בעלך ואח"כ בנך דנאמן הא אכתי איכא למימר אף דנאמן במת בנך אח"כ הוא מטעם מגו אבל במת יבמך מנ"ל דנאמן דלמא אינו נאמן מטעם דלמא סגי ליה אלא ודאי דבמת בנך אח"כ היה פשיטא ליה דאינו נאמן מטעם דאין לו מגו רק במת יבמך הוי בעיא ופשט' רב ששת במת בנך אח"כ דאפי' בזה הוה פשיטא ליה דאינו נאמן מוכח כאן דנאמן אע"ג דאין שם מגו א"כ כ"ש במאי דמספק' ליה דהיינו במת יבמך דנאמן ואע"ג דיש להקשות לרב ששת גופא מנא ליה דבזה פשיטא ליה דאינו נאמן דלמא פשיטא ליה דנאמן והבעי' לא קאי רק על מת יבמך וא"כ מאי פשט רב ששת ממת בנך מ"מ על הרא"ש לק"מ דהרא"ש למד כן מדקחזינ' דבאמת פשט כן רב ששת מוכרח לומר דכך היה סברת הבעיין לדברי רב ששת ובאמת גם על רב ששת לק"מ דנוכל לומר ג"כ דודאי אין שום סברא כלל להיות מת בעלך ואח"כ בנך עדיף ממת יבמך שיהיה פשוט טפי במת בעלך ואח"כ בנך דנאמן טפי מבמת יבמך ואף גם להיות

שוי' במעל' א' אין סברא והטעם משום דאמר מלתא יתירת' דמת בנך אח"כ ודאי רוצה לקלקלה ומכח זה עלה על דעת רב ששת דלהבעיין פשיטא ליה דבזה אינו נאמן ולא איבעי' ליה אלא על מת יבמך לחוד וא"כ כדפשי' ליה ממת בנך דנאמן כ"ש במת יבמך דנאמן ואף אם היה בעיו' הבעיין גם על מת בנך מ"מ איפטר גם מת יבמך דמת בנך אח"כ גרע עכ"פ ממת יבמך כמ"ש עכד"ה) עוד כתב אח"כ א"כ קשה גם בהרא"ש למה לא יהיה נאמן באומר מת הבעל תחלה היכא דאיכא חזק' היתר דהא קי"ל בכל דוכתי אפי' היכא דליכא דייקא דע"א נאמן א"ו צ"ל דעכשיו העד עושה בחזק' איסור לשוק כיון דאומר מתו הבעל והכן וא"כ זקוקה ליבם א"כ בזה אנו מאמיני' לו שמת הבן וא"כ אין כאן חזקה דאפשר דמת קודם האב כו' מוכח מזה היכא דליכא מגו כגון ששנים מעידים שמת על מיתת הבן והאב אלא שאין יודעים מי קודם א"כ הוה בחזקת איסור כמ"ש ונגרע חזקת היתר עכ"ל איני מכיר הוכחה זו דלמה תפסל חזקת ההיתר שלה שהיתה בחזקת היתר לשוק עד הנה ולמה נאסרנה מספק דהא חזקה דאורייתא להתיר הספק בכל דוכתי ושאני ההיא בא' אומר מת הבן אחר כך דיש ריעותא בדבריו דאמר מלתא יתירתא מוכח כוונתו דנתכוין לקלקלה וזה מזיק להחזקה בידים ומגרע אותה משא"כ במקום שאין ריעותא לפנינו אף שמזכירין שנים המיתה של שניהם אין זה מגרע כלום דהא דרך ספק מזכיר אותה וניזל לקולא בשביל החזקה אלא שמ"מ איני מכניס עצמי להתיר בזה הנדון כיון שראיתי במרדכי פרק החולץ (כתב) שאל ר' שלמה מדרונס את רבינו ברוך במי שנהרג ובו ביום מת בנו ואין ידוע איזה קודם ובא אח אחד וחלץ מספק אם מותר אחר כך באחות חלוצתו כיון דספק חלוצה מדרבנן כו' משמע שם שצריך חליצה מן הדין ולא אוקמינן אחזקה להתיר לשוק אף שיש לעיין בדין ההוא דהא לא פסקינן לחלוץ לחומרא משום שמא תנשא לכהן כו' כדלעיל צ"ל דמיירי שם בגרושה כדלעיל. בתשובה שאחר זה חזרתי מזה דאין חשש כלל מחמת כרוז לכהונה אבל במה שאמרנו שאם אמרה מת בעלי לחוד אין כח בע"א לאוסרה מכח מת בן בתחלה זהו נ"ל יתד ברזל ולא תמוט הימנה. וראיתי שכ' הרב הנ"ל עוד וז"ל ומדברי התו' הג"ל ג"כ מוכח דהיכ' דאיכ' ע"א שמת הבן תחלה דמוציאה מחזקת היתר דאל"כ תקשה להתו' אמאי לא מהימנה להעד במת בעלה לחוד דאף שנגרע חזק' ההית' שאמר שמתו שניהם אמאי מאמינים לו בזה להוציאה מחזקת היתר ונאמר שעדיין בנה קיים ודוחק לומר דלא פלגינן דבורי' להאמין במקצת ומקצת שלא להאמין עכ"ל ותמוהים מאד דבריו בזה דמכח הריעות' (דאמר מלתא יתירתא) אמרי' מסוף דבריו ניכר שלקלקל' נתכוין וכל דבריו שקר וא"צ להאריך מזה וכיון שזכינו לזה שאין ע"א יוכל לקלקל' ולומר מת הבן

תחלה כיון שהיא אמרה מת בעלי לחוד ויש לה חזקת היתר דאנן מחזקינן הבן שהוא קיים אף כי אמרה מת בנה אין מזיק לה דנאמנת במגו ואין שייך כאן מגו דהעזה חדא דודאי קי"ל אמרינן מיגו דהעזה וזה מוכח בהרבה דוכתי וכאן א"צ לזה דא"צ להעיד אלא שתוכל לומר מת בעלי ומה שאומר זה מת הבן תחלה איני מאמינו כמ"ש לעיל דמלמדין אותו לומר איני מאמינך. שוב ראיתי שגם הרב הגאון הנ"ל התיר ואמר דאפשר לה לומר מת בעלי ואח"כ בני נגד העד דהא פסק הרמב"ם גבי שבויה איבא עד א' שנשבית נאמנת לומר טהורה אני כו' א"כ חזר מכל מה שכתב תחלה לאיסור וכן עיקר וברור דאין כח בע"א לאוסרה כל שיש לה חזקת היתר. נאם דוד הלוי:

דברי המגיה כ' ב"ש בס"ק י"ו ואם ע"א יודע אמיתתם נתחבטו בזה גאוני ארץ ובט"ז סידר ע"ז תשובה א' ודעתו להתיר ועיקר טעמו משום דאי הוה אמר' מת בעלי ואז היא בחזקת היתר ואפי' אמר ע"א להיפך לא מהני להוציי' אות' מחזקת' ולמ"ש ר"ס קנ"ח בשם תו' והרא"ש יש סתיר' לזה עכ"ל ולפי הנראה כוון על מה שכ' בסי' קנ"ח סק"ב וז"ל וכשיש לה בן וע"א מעיד דמת הבן ואח"כ הבעל נאמן אע"פ שהוציא אותה מחזקתה מ"מ להכניס' לרשות היבם נאמן ע"א וכן כתבו התו' והרא"ש פ' האשה דף צ"ד עכ"ל ובודאי לזה כיון דמוכח כאן דע"א נאמן להוציא' מחזקת' להכניס' לרשות היבכם ומכח זה היה סבור דגם נגד האשה נאמן לומר מת בנך להוציא' מחזקת' שלא כדברי הט"ז ולא זכר כלל שגם זה הכניס הט"ז בתשובתו וז"ל ואין לטעות להביא ראי' מפ' האשה דף צ"ג בע"א שאומר מת בנך ואח"כ מת בעלך להתיר' ליבם ולא קרב זה אל זה דשם אין עדות לאשה זו שמת בעלה שגם היא לא ידע' כלום וע"פ העד אנו חיין דאין עוד מלבדו לומר שמת הבעל ואסור' לכל אדם והוא בא להתיר' ליבם זה ודאי יש לו כח עכ"ל ע"כ בהיא אומרת מת בעלי דנאמנת ויש לה חזקת היתר לשוק מכח בנה אין ע"א נאמן להפסיד ולקלקל החזק' לומר מת בנך מקודם כיון דאין צריכים עדותו כלל דבדברים נאמנת לומר מת בעלי עכד"ה) אחרי כותבי תשובה זו זכיתי לי לעיין בשמעתתא פ' בתרא דיבמות בענין חשש שמא תצריך לכרוז לכהונה וזה אשר העליתי בעז"ה אחר אשר האיר הוא יתברך עיני בזה וכתבתי בדרך תשו' מיוחדת כי בא לידי מעשה אח"ז וכתבתי כפי מה אשר הראוני מן השמים שאלה אשה באה לפנינו אחר סמוך לעת ההרג רב בעו"ה (והוחזקו) צ"ל (ולא הוחזקו) קודם לכן בבנים ואמר' נהרג בעלי ואח"כ בני ובאה לחלוץ ליבמה מה דינה תשובה תחלה נציע דברי התלמוד והפוסקי' בסוגי' דריש האשה בתרא שנינו שם האשה שהלך בעלה וצרת' למ"ה ובאו ואמרו לה מת בעלך לא תנשא ולא תתיב' עד שתדע שמא מעובר' היא צרת' ומקשינן ולעול' פירש"י תחלוץ ממ"נ ותנש' לשוק אמר זעירי לחברת'

תשע' פי' צריכ' להמתין ט' חדשים שמא מעובר' היא צרת' והולד של קיימא ואין חליצה פוטר' לזה אלא הולד פוטר והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם ותחלץ לאחר ט' ממ"נ ותנשא אם ילדה צרת' הרי נפטר' בולד ואם לאו הרי חליצת' פוטרת' ר' חנינא אומר לחברת' לעולם פי' צריכה להמתין לעולם עד שתדע אם ילדה צרת' ומקשינן ותחלוץ ממ"נ אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין אמרו גזירה שמא יהא הולד בן קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה פי' להכריז שלא היתה חליצה ומותר' לכהונה ומקשינן ולצרכי' ומשנינן דלמא איכא דהוה בחליצה ולא הוה בהכרזה ואמרי קשרו חליצה לכהונה תנן ניתן לה בן במ"ה ואמרה מת בני ואח"כ בעלי נאמנ' מת בעלי ואחר כך בני אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצ' ולא מתייבמ' וליחוש דלמא אתו עדים ואמרי כדאמרה ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה א"ר פפא בגרושה פי' שהיתה כבר גרושה שפסולה לכהונה לעולמ' רב חייא אמר באמרה אני והוא נחבאנו במערה ואין איש עמנו הלכך לא חיישי' שמא יבואו עדים והרי"ף והרא"ש הביאו להלכה הך דאביי ור' חנינ' בר אבין דחיישי' לכרוז דכהונה וכר' חנינ' דאמר אסור' לעולם מכח סוגי' דהחולץ ולא הביאו הך קושי' דמקשינן ממתניתין דמת בני ואח"כ בעלי דצריך למוקמי דוקא בגרושה גם בס"פ האשה שלום ששם מקומה של המשנה לא כתבו כלום מזה והוא פלא גדול דהשמיטו קולא וחומר' דהיינו במשנה דהלך בעלה וצרתה היה להם לכתוב קולא בגרושה ובמשנה דמת בעלי ואח"כ בני חומר' דדוקא בגרושה חולצת ותנשא אבל בשאר נשים אסורה לעולם דהא בהא תליא דאין היתר בחליצה אלא בגרושה ולמה כתבו המשנה בסתם והטור בסי' קנ"ו כתב הך מלתא דאיירי בגרושה דוקא בשם הרמב"ם וכ' הב"י לפי שראה רבינו שבפ' האשה שלום שהוא מקום המשנה לא אתמר עלייהו בגמ' מידי ולא נזכר שבמקום אחר העמידום באוקימתות אלו לכך כתב אלו דברי' בשם הרמב"ם עכ"ל ואין ראוי ליחס טעות זה בדברי רבינו שיהי' נשמט ממנו תלמוד ערוך דפ' האשה כתרא ולא עוד אלא שהו' עצמו הביאו בסמוך אח"ז ונראה לישב כל זה אחר שנציע דברי התו' ריש החולץ דשם מבי' התלמוד הך מתני' דהאשה בתרא בהלכה צרתה למ"ה והטעם משום דצריכה כרוז לכהונה כתבו התו' ע"ז וז"ל ודוק' בשאר נשים דלאו גרושות איירי וכן מוקי לה בפ' בתר' והא דפריך לקמן גבי והיבמה לא תחלוץ עד שיהי' לה ג' חדשים ומפרש בגמ' מעיקר' טעמא שמא יהא הולד של קיימא ונמצא שצריכה כרוז לכהונ' תינח אלמנה גרושה מא"ל אר"י משום דשם בא להשמיענו דין כל הנשים שנופלות ליבום ואם היה דין אחר לגרושה ה"ל לפרושי אבל הכא דמיירי אם אירע בו מעשה באשה שהלך בעלה וצרתה למ"ה איירי שפיר דוקא בשאר נשים דלאו גרושות ועדיפ' מינה בפ' בתרא דמוקי

ההוא דאשה שלום דוקא בגרושה עכ"ל ונ"ל דהרי"ף והרא"ש קשיא להו קושיות התו' דאמאי מוקי לה דיש החולץ משום כרוז לכהונה התינח שאר נשים גרושה מאי איכא למימר כדפריך בההי' פירקא דף מ"א אח"כ במשנה דהיבמה לא תחלוץ כו' ולא ניחא להו בשינויי' שמתרצים התו' בשם ר"י דהתם הוה כלל בכל הנשים כו' כי באמת לא מסתבר לחלק במשניו' בהכי דהא גם במשנה דהאשה שהלך בעלה כו' קתני סתמא האשה דמשמע כל אשה ע"כ נראה לרי"ף ורא"ש דהסוגי' דהחולץ לא ניחא לה לפרש המשנה דלא מיירי בכל גווני אלא מיירי בכל גווני דהיינו אפי' בגרושה וכ"ש שלא ניחא לה לפרש דמשנה דס"פ האשה שלום במת בעלי ואח"כ מת בני דמיירי דוקא בגרושה כדמוקי לה בפרק האשה דזה לא מסתבר טפי אלא ס"ל דכל המשניות מיירי בסתמא מכל הנשים וטעמא דמתניתין דהאשה בתרא בהלך בעלה וצרתה למ"ה דחיישי' לכרוז כהונה ואע"ג דבגרושה לא שייך האי טעמא מ"מ לא פליג רבנן כדאשכחן גבי מינקת חבירו דאע"ג דאינה ראוי' להריון צריכ' להמתין כדמייתי בפ' החולץ (יבמות דף מ"ב) הרי שהיה בעלה חבוש בבית האסורין כו' וה"נ כן הוא דאפי' בגרושה גזרו משום שאר נשים דלא פלוג רבנן בנזירותייהו וכן פרש"י להדי' בד' ל"ו בד"ה בשלמא כו' על הך מתני' דהלך בעלה לא פליג רבנן בנשים אלא כולן צריכו' להמתין וה"נ כ"ה לענין גרושה ודלא כהנהו אמוראי דמתירין בפ' האשה רבה בגרושה או שנחבאו במערה וע"כ כשאסרו ריש האשה בתרא בהלך בעלה וצרת' משום כרוז לכהונה האיסור אפי' בגרושה להההיא סוגי' דריש החולץ ואין להקשות דא"כ מאי פריך בהחולץ דף ע"א התינח שאר נשים גרושה מא"ל ולא משנ' משום לא פלוג כמו שזכרנו זה ל"ק דדוקא במתני' דריש האשה בתרא אמרינן לא פליג אבל במשנה דהיבמה לא תחלוץ א"א לומר כן דשם בסיפא יש פלוגתא בין ת"ק לר' יוסי לענין שאר נשים אם צריכות להמתין ג' חדשים אחר מיתת בעלה דת"ק ס"ל לא פלוג ואפי' בנשים שאינן ראויות להריון ור"י מתיר ולא ס"ל לא פלוג ואם איתא דברישא דהיבמה הוא משום לא פלוג ואסור אפי' בגרושה היה לו לר"י לחלוק גם ברישא להתיר בגרוש ולפ"ז ס"ל להסוגיא דהחולץ דמתני' מיירי בכל גווני ממילא כ"ש דמתני' דס"פ האשה שלום במת בעלי ואח"כ בני דחולצת לא מיירי דוקא בגרוש' א"כ קשה קושית המקשן בהאשה בתרא למה חולצ' בזה שמא יבואו עדים ויצריכו כרוז לכהונה דמש"ה הוצרכו שם לאוקמי בגרושה וכיון דסוגיא דריש החולץ לא ניחא לה לאוקמי' מתני' אלא בכל גווני ממילא נשאר עלינו לתרץ קושי' המקשה ונ"ל דסוגי' ההיא ס"ל לתירץ בגווני אחרינ' דהיינו שאין אנו חוששין שמא יבואו עדים כו' אלא במלתא דיש סברא לכאן ולכאן כההיא דריש האשה בתרא דה"ל פלג' ופלג' ליבם ולשוק כדאיתא שם

ע"כ חשו שמא יבואו עדים משא"כ בההוא דמת בעלי ואח"כ בני דהי' בחזק' (שאסור') לשוק כיון שלא החזיק כאן בבן רק שהי' אומר' ניתן לי בן במ"ה וע"כ אין לנו חשש שמא יבואו עדים ויעידו נגד החזקה ואע"ג דאמוראי דפ' האשה בתרא לא חילקו בזה ותירצו דמיירי בגרושה מ"מ סוגי' דהחולץ לא ס"ל כן אלא ס"ל כמו שחלקנו ומשום הכי ס"ל להרי"ף והרא"ש כסוגי' דהחולץ כמו שזכר הרי"ף בהדי' הסוגיא דריש החולץ לענין חשש שנצרך כרוז לכהונה וע"כ אין חילק בגרושה כלל לדידהו דבהלך בעלה וצרת' אסור אפי' בגרושה ובמת בעלי ואח"כ בני חולצת אפי' בשאר נשים וע"ז שפיר סמכו' לכל הפחות על ההיא דזעירי דלחברת' מותר אחר ט' חדשים ולא ס"ל כלל חשש דכרוז לכהונה (עכ"פ) נסמוך עליו בהך מלתא דמת בעלי ואח"כ בני דלא ניחש לשם זה דאפשר דאף דר"ח דחושש לכרוז כהונה מודה שם כיון שהיא נגד החזקה ועפ"ז ניחא דברי הטור שכ' בשם הרמב"ם שפסק דלא חיישי' לכרוז דכהונה גבי גרושה ולא כהרי"ף והרא"ש שלא זכרו מזה וס"ל דאין חילוק בזה כמו שזכרנו נמצא ניחא הכל בס"ד והנה בנדון דידן יש לנו לכאורה לומר דלא מהני חליצה להך איתתא דיש לחוש שמא יבאו עדים ויעידו כדבריה ואתה מצריכה כרוז לכהונה כדלעיל. אלא דאחר העיון נראה לי דאין כאן חשש הנ"ל דקשה כי על מה שאמרו בזה חיישי' שמא יבואו עדים למה ניחוש להכי דהא איתא בפ"ב א"ל לר' חנינא והאיכא עדים במ"ה פי' שראו שנשבה ודלמא אתו לקמן ליומא אחרא לאחר שתנשא ומשני השתא מיהת לא איתנהו ומשום דלמא אתו לא אסרינן לה השתא וכתבו התו' ואין לפרש דלמא איכא עדים במ"ה דא"כ תקשה נמי אמתני' דקתני נשבתי וטהורה אני נאמנת ואמאי דלמא איכא עדים אלא ה"פ הא יצא קול דאיכא עדים במ"ה כו' וכן בקידושין דף י"ב א"ל רבנן לרב חסדא הא איכא סהדי באידי' כתבו התו' א"ל דליחש שמא איכא סהדי דא"כ אין לדבר סוף דלעולם איכא למיחש אלא נראה לר"י לפרש שיצא הקול שיש עדים הרי לפנינו דאפילו התם דאיכא חשש איסור דאורייתא אפ"ה לא חיישי' שמא יבואו עדים אלא א"כ יצא הקול ע"ז דיש עדים וכאן שאפי' אם יבואו עדים אין חשש כי אם גזירה שמא ישמעו החליצה ולא ישמעו הכרזה ויאמרו קשרו חלוצה לכהן דאיכא כמה ספיקות בהא ואמאי ניחוש בזה שמא יבואו עדים ותו קשה לי ממתני' דפ' הבע"י דף ס"ז נפל הבית עליו ועל בת אחיו ואין ידוע איזה מת ראשון צרתה חולצת ולא מתייבמת אמאי לא ניחוש שמא יבואו עדים שמת ראשון ונמצא כשרה לכהונה ותצריך כרוז אלא דיש לדחות זה שא"א לראות לשום אדם מי מת ראשון כדמשמע בפ' ד' אחין דף כ"א דאמרי' מפולת מי קמו בהו רבנן כו' ותו מצינו בא"ע סי' קנ"ו אמר יש לי בנים וחזר ואמר בשעת מיתה אין לי בנים אינו

נאמן לאוסרה והרמ"ה כתב חולצת ולא מתייבמת ואמאי לא ניחוש שמא יבואו עדים שיש לו בנים וצריכה כרוז לכהונה ותו מצילו במרדכי פ' החולץ שאל ר' שלמה מדריוש את רבינו ברוך במי שנהרג ובו ביום מת בנו ואין ידוע איזה קודם ובא אח אחד וחלץ מספק אם מותר אח"כ באחות חלוצתו כו' קשה אמאי לא ניחש שמא יבואו עדים שמת האב ראשון ותצריך כרוז לכהונה ומלבד כל הנ"ל היא סברא שבשביל חשש גזירות לעז תהא אשה זו עגונה כל ימיה ולכל הפחות היה לגזור בזה שאסורה לכהן אף אם יבואו עדים. ע"כ נלע"ד דלא חשו חז"ל בגזירה זו אלא במקום דעבידא לגלויי דהיינו בהלך בעלה וצרתה למ"ה ואיכא למיקם עלה דמלתא ולהוודע אם מעובר' היא צרתה וכן באומרת ניתן לי בן במ"ה מת בעלי ואח"כ בני דמסתמא דרים שם בין אנשים אחרים כדרך כל הארץ ויש אפשרות להוודע וסופו לבוא לידי גלוי בזה דוקא חששו שמא יבואו עדים וסמכו ע"ז דבודאי יתגלה הדבר וכזה מצינו בפ' ח"ה בענין כל דאלים גבר דהיינו למקום דאיכא למיקם עלה דמלתא לבסוף אבל בכל המקומות שזכרנו אין הכרח ושום סברא שיבואו עדים דאפשר שאין שום אדם היה אצל זה ע"כ לא חיישי' וכ"ש בנ"ד שביום הרב רב בעו"ה נהרגו מסתמא כל מי שהיה שם ולא ניחוש מסתמא שמא היו עדים שם ועוד ראיה ברורה מפירש"י בפ' החולץ (יבמות דף מ"א) וז"ל וכל הני דאמר חולצות ולא מתייבמות כגון אחות חלוצתו ואחות זקוקה משום דלא אפשר הוא דא"כ לעולם תאסר הלכך כיון דמדאורייתא בת יבום היא חולצת אבל הכא דאפשר לשהויי משהינן ויצא הדבר כהיתר עכ"ל א"כ גם בנדון דידן א"ת שיש חשש שיבואו עדים תאסר לעולם אלא ודאי דוקא ההוא דמדינת הים חיישי' כן כיון דאפשר להתברר ועוד ראיה מדברי הר"ן הביאו ב"י בסי' קנ"ז לענין אחר וז"ל וניחא לי דהתם שאני דאיכא קלא דיש סהדי במ"ה וכל היכא דאפשר למיקם עליה דמלתא אפומ' דסהדי נטרינן ולא מקלינן באיסור א"א אבל בחזקה שאין אנו יודעים שיש עדים בדבר נאמן משום מ"ל לשקר עכ"ל הרי מבואר דאפי' במ"ה מקרי אפשר להתברר כנ"ל דאפשר חולצת הך איתת' ושריא לעלמא ובודאי ראוי לצדד בכל הצדדי' להקל בזה דבדעבד נראה פשוט אפי' במקום שחשו שיבואו עדים דאם כבר חלצו מותר' להנש' לשוק וראיה ברורה ממתניתין דף י"ג בפ"ק דיבמות חלצו ב"ש פוסלין מן הכהונה וב"ה מכשירין פירש"י לפי שחליצתן שלא לצורך והרי כחולצת מן הנכרי עכ"ל ואמאי לא חשו ללעז שהאנשים ראו החליצה וראוה ניסת לכהן ולא הכל ידעו ויכירו שהיא היתה צרת ערוה ואפי' כרוז לא הוזכר שם אלא ודאי כיון שכבר נעשית החליצה והיא שלא לצורך אין כאן חשש עוד וה"נ דכוותי' ומותרת אפי' לכהן אם יבואו עדים שהיתה שלא לצורך והמחמיר להשיא' לכהן

עכ"פ לא יחמיר להנש' לשוק כנלע"ד ברור הכלל העולה מדברינו באם אומרת מת בעלי ואח"כ מת בני א"צ חליצה ואפי' ע"א מכחישה ואומר להיפך וכ"ש אם אין העד כאן והיא אומר' שיש ע"א יודע מזה שכדברי כן הוא כאשר כתבתי בתשובה ראשונה היכא (דלא הוחזקו צ"ל דהוחזקו) קודם לכן בבנים אכל היכא (דהוהזקו) (צ"ל דלא הוחזקו) קודם לכן בבנים כבנ"ד ואמרה מת בעלי ואח"כ בני דשרי אחר חליצה מטעם שכתבנו למעלה ותו נראה לחלק והוא עיקר דדוקא גבי הלך בעלה וצרתה למ"ה וכן בניתן לה בן במ"ה יש לחוש שמא יבא אותו הבן מאיזה צורך שיהיה לו כגון מחמת ירושה או דבר אחד ויביא עדים שהוא בנו של פלוני ומכח זה יודע שהחליצה היתה בחנם ויצריכו כרוז לכהונה משא"כ במת בני ואח"כ בעלי והיא חולצת ושריא להנשא אע"פ שאפשר שיש עדים על זה מ"מ מי יביאם לב"ד להעיד ע"ז כי מה תועלת יש בעדות זה ואין שייך כאן להמתין עד שיבואו עדים והוה כמו אחות חלוצתו דחולצ' ולא מתייבמ' כנלע"ד ועמ"ש ס"ס ק"ע דוד הק' הלוי:

סימן קנז

א **יכול לקדש ולהתנו' בתנאי כפול כו'** וה"ה לשאר משפטי התנאים הנזכרים בסי' ל"א וכ' מו"ה ז"ל ונראה דה"ה מי שיש לו אח שהלך מפניו ולא נודע ממנו אם הוא חי שיכול לקדש ג"כ ע"ת שאם ימות בלא בנים והוא לא יהיה נודע ממנו שלא תהא מקודשת ושרי להתנות כך אפי' לכתחל' עכ"ל:

ב **או קרוב** פי' שהעד הוא קרוב לאשה והוא מעיד לחוב לה וכ"ה בתשובת הרא"ש שמביא ב"י ובתשו' הראשונה שהבאתי בסי' קל"ו כתבתי מזה:

ג **יבום אסור לדור כו'** בתשוב' רשב"א סי' ת' כ' ראיה לזה מירושלמי דגיטין פ' הזורק וז"ל המגרש אשתו לא תדור עמו באותו חצר ולא באותו מבוי ואם היה חצר של אשה איש מפנה של שניהם מי מפנה אשה מפנה ואם יכולין הם זה פותח לכאן וזה לכאן בד"א בזמן שנשאו הא לא נשאו לא ובכהנ' אפי' לא נשאה ובארוס' שביהוד' כנשואה היא החולץ ליבמתו אע"פ שעשה כה (מאמ') ה"ז לא יפנה שאין המאמר קונה קנין גמור עכ"ל וכיון דמייתי הכא חולץ ליבמתו אע"פ שעשה מאמר אינה כנשואה וקאמר ארוסה שב הודה הרי היא כנשואה משום דגייסי אהדדי משמע נמי לכאורה דחולץ נמי דכוות' דכל דלא גייסי הוא כארוסה ואי גייסי כארוסה שביהודה היא כנשואה עכ"ל וכתב ע"ז ד"מ פאדוו' סימן י"ו דמהירושלמי נראה דאף אם נאמר דמאמר קונה קנין גמור מ"מ לא עדיף מאירוסין דאורייתא שהמדקדק בפ' ד' אחין על הא דבעי רבה מאמר לב"ש

אירוסין עושה או נשואין עושה נראה דפשוט לתלמוד דאינו עדיף מאירוסין והבעי' היא לענין חופה מפרשים המ' דהיינו לאחר שבעל ומספק' ליה אי הוה הביאה כחופה כו' ואח"כ נראה דהירושלמי מיירי אפי' דהיכא דגייסי דאי מדלא גייסי למה אמר הטעם מפני שאינו קונה ק"נ אפילו אם קונה ק"נ לא עדיף מארוסה והנ"ל משום דלא גייסי דזיל בתר טעמ' דמה הפרש בין הנשואה לארוסה אלא שנשואה גייסי ומ"ה ארוסה שביהודה כנשוא' אבל אי מיירי הירושלמי אפי' בגייסי צריך לטעם דאינו קונה ק"נ שר"ל שאפי' כארוסה אינה דארוסה קונה:

סימן קס

א ודוקא לאחר ג' חדשים דאלו תוך ג"ח כתב הרא"ש בתשו' הביאו ב"י ר"ס זה דמעשה ידיה של היבם והטעם נראה פשוט דתוך ג"ח ניזונת משל בעלה וה"ל כשאר אלמנות שניזונות משל יתומים ומעשה ידיה שלהם דהא היבם הוא היורש ודינו כמו אם היה בעלה חי דיורש הוא במקום מוריש משא"כ אחר ג"ח ועומד בדין וברח דאין חיוב מן הדין על היבם אלא דקנו ליבם במה שלא כינסה וא"כ למה יהיה מעשה ידיה ליבם וחנם תמה ב"י על הרא"ש והתו' במה שכתבו דמעשה ידיה לעצמה והיינו לאחר ג"ח ולשון לעולם הנזכר כאן לאו דוקא לעולם דהא ודאי אם כינסה הרי היא כאשתו לכל דבר אלא כ"ז שלא ניסת אחר ג"ח קאמר דמעשה ידיה שלה אע"פ שניזונית משל יבם מצד קנס כ"ז פשוט:

ב **ואפי' עשה בה מאמר** בטור סי' ס בד"א נכסי מלוג אבל נכסי צ"ב לא תמכור שיש ליבם זכות בהם עכ"ל ותמה ב"י מה שייך נ"מ או צ"ב בנפלו לה בעודה שומרת יבם ולק"מ דכשעשה בה מאמר הכניסה לו הנכסים בדרך זו שיהיה לה נ"מ ונצ"ב ובזה יש חילוק בין נ"מ לצ"ב אבל במה שהיה לה תחת בעלה מבואר סוף סימן בטו':

ג אין ליבם פירות בנ"מ זה דעת רמב"ם וכתבו עליו שהוא נגד הגמרא בפ' החולץ דאיתא שם דדין פירות בחיים הוא שוה לגוף הקרקע לאחר מיתתה ובשניהם יחלוקו רק שהמ"מ נתן טעם לרמב"ם כיון שחיוב פדיית האשה כנגד אכילת פירותיה וזה בבעל אבל ביבם שאין חיוב לפדותה ע"כ אין לו אכילת פירות בחייה מן נ"מ ובנצ"ב פסק כאן בש"ע דיש לו מחצה וזה דלא כרמב"ם דהרמב"ם ס"ל דאין לו פירות כלל גם בזה והיינו דעת היש מי שכת' שכתב הש"ע כאן ותימא במה שהבי' דעתו של הרמב"ם במה שנדחו דבריו בתלמיד ערוך בפ' החולץ ובזה אין שום תירוץ אפי' בדברי המ"מ:

ד **ויחלוקו בפירות ומ"ה כתב** בטור בזה אצ"ל שלא תמכור בנצ"ב כו' אלא אפי' נ"מ לא תמכור פי' הכל לא תמכור אלא אחר החלוקה תמכור חצי שלה ובזה מתורץ קושיות ב"י:

ה וחצי נכס צ"ב זה דעת רש"י ורמב"ם דמדמין דין זה להוא דנפל הבית עליו ועל אשתו שהוב' לעיל סי' צ' דיחלוקו בנצ"ב והי"א שמביא רמ"א דעת ר"ת והרא"ש דל"ד להההיא דהתם אם מת הבעל תחלה היה האשה כאלו גבתה כתובתה אבל כאן גבי יבם אין לה כלום עד אחר חליצה ע"כ הוי בחזקת יורשי הבעל:

ו ולכך במדינות שכופין לחלוץ כולי וממילא במדינות אלו הוה ג"כ הכי שאין יבום כלל ועיקר:

ז **אבל סוגית הגמ' כו'** איני כדאי להכריע אבל נלע"ד אדרבה מוכח מפ' האשה שנפלו דהאב הוא היורש דאיתא בדף פ"א בברייתא שומרת יבם שמתה יורשיה יורשי כתובתה חייבי' בקבורתה ופרכינן ולומ' אח אני יורש אשתו איני קובר פירש"י כתובה זו שאני יורש אין כאן מגדונית' כלום אלא מאתים ותוספות שכתב לה אחי ואין אני יורש אותה אלא אחי עכ"ל וא"כ אביו למה יפסיד ירושה השייך לו מבנו דדוקא אם הירושה הוא מחמת האשה אז יש סברא לומר דוקא היבם יש לו זיקה משא"כ עכשיו שהוא מצד הבן שמת דהוא קודם לבנו שהוא היבם ובמסקנ' משמע שסברא זו קיימא אלא ודאי דבאמת ג"כ הוא כן שכל יורשיו הם שווין לדין זה ולא נקט התלמוד אלא אחיו כיון שהוא ודאי קיים ובמהרי"ו הביא גמרא זו לראיה שהאח הוא היורש והוא תמוה מטעם שזכרתי ועוד הביא מדאמרי' בפרק האשה שנפלו שם בההוא סוגיא זיקה עושה ספק ארוסה ש"מ דהירושה משום זיקה דוקא גם אינה ראיה דהתם קאי לענין שלא תמכור מנכסי בעלה ולדידן אין נ"מ מזה שכבר מבואר דלדידן אין יורשי הבעל יורשים השומרת יבם כיון שאין ביניהו אלא חליצה:

ח **לפי שהשניה בפניו** פי' דאם ייבם או חלץ לזו סולק את הזיקה ע"כ אין לו טענה בנכסים של המתה ואף אם עדיין לא יבם ולא חלץ מ"מ כיון שזו לפניו ומצוה עליו לחלוץ או לייבם נסתלק הזיקה מהראשונה וחלה על השני' משא"כ באין שם אלא יבמה אחת ואין אחרת שיחול הזיקה עליה:

ט ויורשי' ודאי נראה טעמו כיון דאפי' אם היא שומרת יבם ודאי יש ליורשים זכות לנכסי מלוג שלה כדלעיל ע"כ מספק לא יוציאו יורשי הבעל שום דבר מנכסיה אפי' מנצ"ב דשמא אינה שומרת יבם כלל וק"ל דהא אית' בסי' קס"ג סעיף ד' דאין נקר' מוחזק בכל הנכסים בשביל שיש לו זכיה במקצ' נכסיה ע"ש וא"כ ה"נ צריך לפסוק דהחלק שמגיע לה בודאי נוטלים יורשיה והשאר חולקים כמו התם וצ"ע על הש"ע שלא הרגיש בזה:

סימן קסא

א ואין היבם יכול לייבם אלא א' מהם בגמר' פרכינן ולייבם לתרווייהו ומשני דכתיב בית אחיו בית א' הוא בונה ואינו בונה ב' בתים ובטור סיים ע"ז ולא חולץ אלא א' מהם בגמ' פריך ולחלץ לתרווייהו ומשני דכתיב בית חלוץ הנעל בית א' הוא חולץ ואין חולץ ב' בתים וכתב ב"י כלומר א"צ לחלוץ אלא א' וכדי נסבא שהרי כבר כתב שחליצתה של אחת מהם פוטרת כולן וכן הוא בודאי דהא דפריך ולייבם לתרווייהו היינו שיהיה חיוב מן התורה ממילא לא יהיה זה בכלל אשת אח ומשני דל"צ לייבם לתרווייהו וממילא ישנו באיסור אשת אח וחייב כרת וכן נמי בחליצת תרווייהו פריך שיהי' חייב כן ומשני דאין בזה חיוב מן התורה ובזה אין איסור כלל אם יחלוץ גם לשנים דמה יזיק זה כיון שהותר' לשוק בחליצת הראשונה ה"ל כחולץ לפנויה מן השוק וזה פשוט אלא דמ"מ אביא ראיה מדברי תוס' פ' החולץ (יבמות דף מ"ד) ד"ה כי איכא תרתי לא תתקיים יבום תימא א"כ ל"ל קרא דאין חולץ לב' בתים עכ"ל דהיינו דפרכינן שם דלמא לא צותה התורה מצות יבום אלא כי איכא חדא אבל כי איכא תרי לא צותה התורה יבום כלל בזה מקדים התוס' דא"כ ל"ל מיעוט דלא יחלוץ לב' בתים כיון שאין שם מצות יבום ואי ס"ד שיש איסור מן התורה בחליצות ב' בתים הרי שפי' צריך קרא לזה דלא יעשה איסור ולא נימא דאין חיוב בחליצות ב' בתים אבל איסור אין בהם קמ"ל דיש איסור אלא פשוט דאין כאן איסור כלל ועוד ראיה ממ"ש בסי' ק"ע סעי' ח' דיבם א' וב' יבמות צריך לחלוץ לשתיהן היינו מדרבנן ואם יש איסור מן התורה לחלוץ לב' יבמות האיך תקינו רבנן לעבור על איסור דאורייתא אלא ע"כ דאין בזה איסור כלל מן התורה ולא מדרבנן וא"ל ממ"ש התוס' בדף ההוא לעיל מיניה ד"ה ולייבם חדא כו' כיון דחליץ לחדא א"א לייבם שנית כיון דאינו עולה לחליצה דאין חולץ לב' בתים משמע דהשנים מותרת לשוק עכ"ל וכ"כ התוס' בפ"ק דף י' אל תטעה לומר שמ"ש שאינה עולה לחליצה פרושו שיש איסור בחליצתה של שניה (אלא) ה"ק דאינה במצות חליצה מן התורה ממילא מותרת לשוק וא"כ הוא באיסור אשת אח והיאך ייבם אותה ומ"מ נראה ליישב יותר לשון של הטור שכ' שנית ולא חולץ אלא א' מהם (ור"ל) דודאי אין מן הראו' לעשות כן כיון דהתורה פטרה והאיך ניקום ונתייבם ונראה ככופר במדרש חכמים בקרא דבית א' הוא חולץ ותו דיפסלנה מכהונה לפי דעתו שהיא ראויה לחליצה ע"כ כתב הטור שנית דאין ראוי לעשות כן אבל פשוט הוא דאי מקרי א' מן השוטים וחלץ גם לשניה דאין כאן חליצה כלל ומותרת לכהונה ול"ד למ"ש סי' קנ"ו סעי' י"ב דלא תחלוץ ולא תתייבם עד שיבואו עדים מטעם דאתא מצריכה כרוז להיות מותרת לכהן ואיכ' דלא שמע הכרוז

ויראה חלוצה שריא לכהונה ויאמר חלוצה מותרת לכהן שאני התם דאי אנן מצריכינן לה חליצה מספק ימשך מכשול מתחת ידינו ע"כ גזרו רבנן דלא תחלוץ משא"כ בהאי מלתא דודאי שום ב"ד לא יניחו לחלוץ לשניהן אלא דאי מתרמי שיעשה איזה אדם שלא כדין בודאי במלתא דלא שכיח' כלל כי האי לא גזרו רבנן ואין עליה שם חלוצה כלל ומותרת לכהן כמו מי שחולץ לפנוי' מן השוק דודאי לא גזרו רבנן בזה כ"ז נ"ל פשוט וברור אלא שראיתי למו"ח ז"ל שחלק על הב"י בזה ושויה לטועה ח"ו וכתב שיש איסור מן התורה בחליצת השניה וראייתו מן התורה שזכרתי שכתבו שאינה עולה לחליצה כו' דמסיק שאם עבר וחלץ לה אסורה לכהונה מדרבנן כמו בסימן קנ"ו שזכרתי וכ"ז אינו נראה כלל אלא כדברי הב"י עיקר וכמו שזכרנו:

ב אלא לפסולה בגמר' כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין להם פי' אע"פ דלדידי' אין צריך כזה מ"מ לא יגרום היזק לאחרים וטוב שיחלוץ להפסולה בלאו הכי לכהונה (כתב) הר' ירוחם בשם הרמ"ה דמנדין אותו על כך:

ג מצוה על הגדול לייבם דכתוב והיה הבכור אשר תלד ודרשינן הבכור הוא גדול שבאחים:

ד **עד שיגדיל אחי הקטן** פי' ואפשר שהוא ייבם. (מכאן חסר):

סימן קסג

א (עד כאן חסר ואעתיק הגמ' השייך לזה בפ' החולץ (יבמות דף ל"ז) ספק ויבם שבאו לחלק בנכסי מיתנא ספק אמר אנא בר מיתנא הוא ונכסי דידי הואי ויבם אמר את ברא דידי את ולי' לך ולא מידי בנכסי ה"ל ממון המוטל בספק וחולקים וכתב הרא"ש ותימא לימא יבם דל מהכא היבום שזכיתי בנכסים מכח היבום מ"מ אני יורש של מיתנא ואתא ספק ותנן הוא לא יורש אותן אלא הקרוב קרוב יורש כי הוחזק' נחלה לאותו שבט והוא לא יוציא נחלתן מחזקתן מספק ונ"ל דמיירי שהסבא קיים הלכך מכח קורבא אין היבם זוכה בנכסים כי האב קודם והוא צריך לזכות מכח את ברא דידי וזו טענת ספק היא ומ"מ הסבא נסתלק הוא מהנכסים בין שהוא בר מיתנא ובין שהוא בן יבם הלכך חולקים עכ"ל הגם שאני יודע בעצמי שאיני כדאי להכריע על דברי הרא"ש ובנו רבינו הטור שמביא ג"כ חילוק זה בין אביו קיים או לא מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך ע"כ אדברה וירווח לי דמאד תמוהים דברי הרא"ש בזה הן בקושייתו הן בתירוצו דעל תירוצו ודאי יש להקשות דהא בגמ' נקט כל חלוקי דינים בכאן ולמה לא נקט גם חילוק זה גם הפוסקים אחרים לא חיללו בכך ותו דגם כשאב קיים נימא לפי סברתו דהיבם הוא ודאי דהא האב

נחשב כאלו אינו דממ"נ אינו נוטל כלו' א"כ אחריו מי הלא היבם הוא היורש הודאי ליטול ומה יזיק לו האב כיון שאינו ראוי ליטול כלל והיות' קשה במה שכ' הרא"ש באביו מת שהיבם הוא ודאי יורש אחיו המת א"כ בסיפא בספק וסבא בנכסי יבם דאמרינן דחולקים למה לא נימא גם שם דהסבא הוא יורש של בנו היבם והספק ספק דמאי שנא יבם עם אחיו המת ומ"ש בסבא עם בנו היבם. והדרישה הקשה קושיא זו ותירץ תחלה דבאביו מת שנפלו הנכסים לפני היבם לא היה בעולם שום יורש אלא היבם שעדיין לא ידענו כלום מן הספק וכשנולד אינו יכול להוציא מחזק' היבם אבל בסבא וספק בנכסי יבם בשע' שמת היבם שניהם היו בעולם ואינו מכיר בחילוק זה כלל דמה לנו לידיעה כיון שעכ"פ היה הספק במעי אמו והיאך נחזיק את היבם לודאי כיון שספק לנו אולי יש ולד להיבמה כמו שהוא האמת והא ודאי דכשמת המת לא שבקינן ליבם לירד לנכסי אחיו כ"ז שיש ספק שאשתו מעוברת וכבר כתב שם הדרישה עצמו לדחות פי' זה אלא שכתב שנ"ל לתרץ הקושיא דבמת המת ויבם וספק באים לירש כ"א מבקש הכל בטענת ספק שלו מ"ה מצי יבם לומר שקול טענתי וטענתך הספקיים עדיין יש לי טענה ודאית שאני יורש שהרי אני ודאי אח משא"כ בטענת סבא וספק בנכסי יבם כשתאמר דל טענותיהם הספקיים לא נשאר טענת הודאי לזכות עכ"ל והרי שלא בדקדוק דאין שייך לומר סלק זא"ז אלא אם יש לך להרויח במידי דלא שייך למה שסולקת כמו בפ' חזקת (בבא בתרא ד' ל"א) אוקי אכילה בהדי אכילה וארע' בחזקת אבהת' משא"כ כאן דטענה ראשונה של ספק מבטל גם שניה של היבם ותו דמה לי בספק ויבם בנכסי המת באין אביו קיים דכשאתה מסלק טענותיהם הספקיים ונשאר טענת ודאי ומה לי בסבא וספק בנכסי יבם דאין כאן רק טענה אחת לזה ולזה למה ירויח זה בטענת ודאי שלו שהוא ודאי יורש של בנו היבם ולמה נסלק טענתו בזה נגד טענ' שכנגדו שאינה אלא ספק. ומלבד כל הנזכר איני יודע מי הכריחו להרא"ש לחלק כאן דלק"מ דהכלל בזה דאין אנו חושבין בשום דוכתא צד אחד לבדו אלא בתרתי לטיבות' האחד שהוא ודאי יורש ולפי דבריו מגיע לו הכל שנית שאפי' לדברי השני שכנגדו ע"כ יניע חלק לזה וזה מבואר בפ' החולץ דיליף שם דודאי עדיף מספק ממתניתין דספק בן ז' לראשון או בן ט' לאחרון הוא אינו יורש אותם והם יורשים אותו וה"ה ספק ובני היבם בנכסי המת היינו נמי דאינהו הוה ודאי מכח דשניהם אומרים שעכ"פ בנו של אחד ממנו הוא וגם לפי דבריו כן הוא וזה לא תמצא רק בספק ויבם בנכסי סבא דיש ליבם טענת ודאי יורש ורוצה ליטול הכל וגם המעלה השניה שאפי' לדברי ספק מגיע חלק לזה ואע"ג שכתבו התו' והרא"ש דאין מועיל מה שיש לו חלק ממ"נ להחזיקו במוחז' בכל הנכסים בשביל

זה (היינו במקום) שהם שניהם ספק בשוה משא"כ כאן שיש ליבם טענת ודאי יורש אלא שזה רוצה לקלקל לו באמרו שהוא בן המת לזה אמרי' שאין יכול לקלקל כיון שגם לפי דבריו יש להיבם עכ"פ זכות בחלק הירושה וכן הוא ממש בספק ובני היבם בנבסי יבם משא"כ בכל הני דאיתא בסוגי' זו לא תמצא תרתי למעליות' (דבספק ויבם בנכסי המת יש ליבם מעלה) מצד שהוא יורש ודאי אבל אין שם מעלה השניה דהא לפי דברי הספק לא מגיע כלו' ליבם ע"כ לא נחשב לודאי אף אם אבי המת מת כבר ובספק ובני יבם בנכסי סבא יש מעלה השניה דהיינו אף לפי דברי הספק מגיע חלק לבני יבם מ"מ אין שם מעלה ראשונה דהיא טענת ודאי וליטול הכל דהא אף לדבריהם יש עכ"פ חלק לספק ובסב' וספק בנכסי יבם אין שם מעל' השניה דהא לפי דברי ספק שאומר אני בנו של יבם ולא מגיע לסבא כלל וא"כ אין כאן קושי' כלל מה שהקשה הרא"ש והוכרח לחלק בין אביו של קיים או לאו צ"ע רב על הרא"ש והטור שחילקו בזה. ולעיל סי' קנ"ו העתקתי קושיות בן לב לענין בין (בן) שפחה דאמאי לא יחלוקו דהוה ספק וספק משמע שס"ל ג"כ דבעינן תרתי למעליותא כמו שזכרנו דאלו להרא"ש דהוה כאן ודאי בספק ויבם בנכסי מת אם אין אביו קיים לא היה מקשה מידי דגם שם היו יורשי המת ודאי ול"ד כאן למ"ש התוס' פ' ח"ה דף ל"ג בקרובים דרב אידי דרב אידי היה ודאי קרוב וההוא גברא ספק דשם היה ספק בלי שום סברא בעולם ע"כ ל"צ שם תרתי למעליות' משא"כ כאן דנולד עכ"פ מאשת המת:

ד **החלק שהם מודים לו כו'** ואין אנו אומרי' כיון שעכ"פ יש לו חלק בנכסי המת יהיה נחשב למוחזק על הכל כי תרתי למעליות' בעינן להחזיק לודאי כמו שזכרנו לפני זה ועיין מה שכתבתי בסעיף ז' על סעיף זה ועל דברי הלבוש:

ה **ויש מי שאומר שכל הנכסים כו'** א"א ליישב זה דמאי שנא מדין הנזכר בסעי' ו' דמה שמודים אינו בכלל ספק כלל ולא נמצא שום חולק ע"ז בפוסקי' ולא בגמר' ונראה דהאי ויש מי שאומר מקומה בסוף סעיף ה' כמו שנתבאר:

ו אין חוששין לדבריו דקי"ל כר' אבא דאמד קם דינא אחר שנעשה דין בנכסי המת אין יכול לערער ומה שהוא שואל בנכסי היבם אמרינן לי' אייתי ראיה ולא כר' ירמיה דאמר הדר דינא ופלגי כולהו נכסי בשוה כן פסקו הפוסקים שמבי' הב"י רק שיש עוד דעה אחרת דפסק כר' ירמיה וע"כ נראה דכאן צריך להיות הך ויש מי שאומר שנזכר בש"ע ד' והיינו דהדר דינא:

(דברי המגיה כתב ב"ש זה דעת הרמב"ם וא"ל מ"ש מספק ובני יבם לנכסי זקן דאין חולקין בשוה כמ"ש בסעי' ז' משום כאן אם היה בא הספק עם אבי הם לדין היה כ"א

נוטל מחצה אמרי' אף השתא לא נשתנ' דינם ויש להם זכות מכח אביהם ונוטלים חלק אביהם כמו שהקשה הרא"ש שם בדין ספק ובני יבם בנכסי זקן משא"כ בספק ובני יבם בנכסי זקן אז אם היה בא לדין עם היבם הי' נדח' מכל וכל ועכשיו ע"כ נתחדש דינו ונוטל חלקו ואז כל דינו נתחדש ונוטל מה שמודים ובמה שהם מחלקים עמו חולקין עכ"ל ודבריו קשיין טובא חדא וכי בשביל שהיה דן עם היבם היה היבם נוטל מחצה לא ישתנה דינם בדן עם בני היבם דבשלמא אם היה דן עם היבם היו שניהם ספק דאם זה בנו של המת אז לא הוה זה היבם א"כ הוה ממון המוטל בספק וחולקים אבל כשדן עם בני היבם אז מודים לו עכ"פ על חלק א' ועל המותר המה מחולקים א"כ לא הוה ממון המוטל בספק רק המותר וא"כ דין הוא שלא יחלקו רק המותר ומה שהביא ראי' מקושיו' הרא"ש הלא תירץ הרא"ש דמשום הכי אינן עומדים במקום אביהם דכשהספק דן עס היבם בנכסי סבא יפה כח היבם דלפי דבריו אין הספק יורש של הסבא אבל כשהוא דן עם בני היבם גם לדבריהם הוא יורש של הסבא אלא שהם אומרים מכח היבם והוא אומר מכח מיתנ' הלכך הדבר ספק ויחלוקו הספק שביניהם עכ"ל א"כ תירוץ זה שייך גם כאן כן דבשלמ' ביבם עצמו יפה כחו ליטול החצי משום דלפי דבריו אין הספק יורש של מיתנא ואין לו חלק כלל וה"ל ממון המוטל בספק וחולקין משא"כ בבני היבם דגם לדבריהם יש לו חלק ואי תאמר דדיעה זו לא ס"ל כתי' הרא"ש רק כקושיותו דבמקום אביהם הם עומדים א"כ בספק ובני יבם בנכסי זקן יטלו בני היבם הכל חוץ מחלק שמודים לו דבמקום אביהם הם עומדים ומה שתירץ הואיל ונתחדש דינו שנוטל חלק נתחדש כל דינו ליטול חצי במה שהם מחולקים זה אין לו טעם וריח כלל שיטול במה שאינן מודים לו הואיל ונוטל במה שמודים לו בפרט בדבר זה שהדע' מכרעת שיגיע לבני היבם הכל דהא אם היה היבם קיים היה נדחה הספק מכל ואף אם היה היבם מת אח"כ דהיינו אחר הסבא לא היה נוטל ספק כלום רק עכשיו שמת היבם בחיי דסבא יש לו טענ' על נכסי סבא על חלק א' מכח ממ"נ ועל המותר הוא בא בטענת ספק עד החצי חלק והם באי' בטענת ודאי שמגיע להם כמ"ש א"כ למה ידחה הספק לודאין ותו הא דיעה זו היא דעת הרמב"ם בפ"ה ה' נחלות וז"ל זה הספק אומר שמא בן המת אני ואירש את נכסי אבי כולן ואין אתה ראוי ליבם אותה שאין אמי בת יבום והיבם אומר שמא בני אתה ואמך ראויה ליבם ואין לך בנכסי אחי כלום הואיל וגם זה היבם ספק שמא יבם הוא או אינו יבם חולקין בשוה וכן דין זה הספק עם בני יבם בנכסי המת שנתיבמה אשתו חולקין בשוה הספק נוטל מחצה ובני היבם מחצה עכ"ל הרי דהרמב"ם ס"ל דגם היבם הוי ספק בנכסי המת וכ"ש דבני היבם הם ספיקים בנכסי המת א"כ גם קושיי'

הרא"ש מה שהקשה בספק ובני יבם בנכסי זקן לא שייך לומר כאן כלל דהרא"ש הקשה וז"ל וא"ת אמאי פליג ספק באידך ממונ' ה"ל למימר דבני יבם בנכסי אביהם קיימי בכל חילוק שיש ביניהם כי אביהם היה ודאי יורש הסבא והספק ספק והבנים במקום אביהם קיימי עכ"ל הרי דבחלק שמודים לו אין קושייתו במה שמודים לו א"א לומר דקיימי במקום אביהם רק קושייתו אאידך ממונא נימא במקום אביהן קיימי כמו דאביהם היה ודאי יהיו גם הן ודאין נגד הספק א"כ בספק ובני הייבם בנכסי המת לא שייך לומר כלל דבמקום אביהן קיימי שיטלו מחצה דהא על מה שמודים לו א"א לומר במקום אביהן קיימי כמ"ש רק על המות' יאמרו במקום אביהן קיימי א"כ כמו שאביהם היה ספק כמו כן גם המה ספקיי' א"כ הוה הספק ספק ובני יבם ספקים וחולקים המותר א"כ ק' על הרמב"ם למה כתב שיחלקו כל הנכסים בשו' וכ"ש לפי תירוץ של הרא"ש דגם בספק ובני יבם בנכסי זקן הדין נותן שיחלוקו במותר כמ"ש כ"ש דקשה על מ"ש כאן שיחלקו כל הנכסים בשוה. ואף שהמ"מ כתב טעם דבמקום אביהן הן עומדין כו' מ"מ כתב באמת דעה אחרת בשם ר"ש דמה שמודים לו נוטל תחלה ואח"כ חולקים ומדמה הדין לספק ובני יבם בנכסי זקן וכ' שכן נראה וכן כ' הרשב"א ז"ל הרי שגם להמ"מ והפוסקים האלו שוה ביניהם ב' דינים האלו והט"ז כ' מכח קושי' זו שאין כאן מקומה של הג"ה זו רק בסעי' ה' הוא מקומה דיש עוד דעה אחרת דס"ל כר"י דהדר דינא עכ"ל ואין נראה חדא דהא קאמר ויש מי שאומר שכל הנכסים חולקים בשוה הוא מחצה והם מחצה אף אי ס"ל כרבי ירמיה אינו נוטל הוא מחצה והם מחצה רק דינו שיטול כאחד מן האחין ולא יותר ועוד גם דעה זו לא מצינו לשום פוסק דס"ל כן דאף הפוסקים כר' ירמיה לא ס"ל שיוציא הספק שום ממון מחזק' בני היבם ועוד אם תירץ דברי הש"ע איך תירץ דברי הרמב"ם דפסק בספק ובני יבם בנכסי המת שיחלקו ובספק ובני יבם בנכסי הזקן פסק שיטול תחלה מה שמודים ואח"כ חולקין ומאי אולמי ליה לתרץ דברי הש"ע מדברי הרמב"ם אלא ודאי דמקומה בסעי' ד' והוא דעת רמב"ם ועל הקושי' הנ"ל נ"ל לתרץ דשאני ספק ובני יבם בנכסי המת דהתם תכף כשיבם זה יבם אשתו היה כל הנכסים של המת שייכי' להיבם רק אח"כ כשנולד זה הספק נתעורר דין על הנכסים של היבם שאין מגיעים לו הנכסים שזכה מן המת והדין הוא שיטול היורש החצי מהנכסים והחצי השני ישאר אצל היבם וא"כ באותו חלק שנשאר אצלו זכה בה למפרע כבר משע' שיבם אשת המת והרי הם כנכסי היבם עצמם משעת יבום א"כ אם מת לו היבם אח"כ מה לו לספק בנכסי היבם נגד בני היבם לכן פסק הרמב"ם דהספק נוטל רק החצי מכל הנכסים ואין לו בחצי השני כלום כי כבר זכה בהם היבם ובני היבם יורשים אותם וגם

נתן המ"מ טעם לדבריו דבני היבם במקום אביהם הן עומדין דאין חילוק אם היה אביהם חי או אחד מותו דלעולם הרי הם כנכסיו וא"ל ממ"ש התוס' בספק ובני יבם שבאו לחלק בנכסי היבם לבתר דפליג יבם בנכסי מיתנ' ואמר להו ממ"נ אי אחיכן אנא הבו לי מנתא בהדייכו ואי בר מיתנא אנא הבו לי פלגא דפליג אבוכן בהדאי אמר ר' אמר רב קם דינא וכתבו התו' דוקא בתר דפליג אבל מקמא דפליג לא עכ"ל ואם איתא דזכה היבם בחצי חלק השני כיון שהיה בחזקת אביהם כבר והרי הם כנכסיו ומה לו לספק בנכסי אביהם זה לק"מ דכאן יכול לטעון לו יהיה כדבריכם דהחצי השני הוא בחזקת אביכם והוא כנכסיו רק מכח מה הם בחזקת אביכם מכח שאני ספק שמא בנו דאביכם אני א"כ אם בנו אני תן לי מנת' בהדייכו ומוכרח לומר קם דינא וכיון שלא נעשה דין א"א לומר קם דינא לכן טענתו טענה וחולקין כולם כל הנכסים בשוה או יחזירו החצי חלק השני משא"כ בספק ויבם בנכסי המת דאין לספק שום טענה נגד חזקת אביהם מה שהיה לו כבר משעת יבום לכן אין לספק כלום בחצי השני אבל בספק ויבם בנכסי זקן ע"כ צ"ל דהזקן היה קיים כשמת היבם דאל"כ לא היה מגיע לספק כלום בנכסי הזקן כיון שמת הזקן בחיי בנו היבם הרי הנכסיס תכף של היבם ושוב אין לו טענה על נכסי היבם נגד בני היבם כי הם ודאי והוא ספק א"ו כשמת היבם היה עדיין הזקן חי וא"כ לא היה נכסי זקן כלל בחזק' היבם ועכשיו כשמת הזקן והספק ובני היבם רוצים לחלק בנכסיו והספק אומר שמגיע לו החצי כי שמא בן המת הוא ובני היבם אומרים שמא אחונ' הוא ומגיע לו רק שליש אין א' מהם מוחזק באותו חלק שהם מוחלקים יותר מחבירו דהא גם בבני היבם א"א לומר דבמקום אביהם קיימי דהא לא שייך כלל לאביהם הנכסים כיון שהיה הזקן עדיין קיים לכן חולקין עכד"ה):

ז אין שומעין לו דהיבם הוא ודאי בכח ב' מעלות שזכרנו בסמוך ע"כ אין לספק כלום וכן הוא הדין בספק ובני יבם בנכסי היבם דהוה בני היבם ודאי לגבי הספק וכן הוא בגמ' בהדיא ובטור ובש"ע לא הביאו זה כי הוא נכלל בהך בבא דחד טעמא אית להו:

ח והשתות הנשאר יחלוקו כתב הרא"ש וז"ל וא"ת אמאי יחלוקו ה"ל למימר דבני יבם במקום אביהן קיימי כי אביהן היה ודאי יורש מסב' והספק ספק והבנים במקום אביהם קיימי ואי משום דהכא ממ"נ יש לו זכיה במקצת הנכסים הא כבר בידנו דמ"ש לא יפה כחן בממון שהוא טוען עליו ספק וי"ל כשהספק דן עם היבום בנכסי סבא יפה כח היבם כי בדבריו אין ספק יורש של הסבא אבל כשהוא דן עם בני היבם גם לדבריהם הוא יורש של הסבא אלא שהוא אומר מכח היבם והוא אמר מכח מיתנ' הלכך הדבר ספק ויחלוקו עכ"ל ודברים אלו שייכים ג"כ לסעיף ד' בספק ובני יבם בנכסי המת ובלבוש

ראיתי שהוקשה לו בדין דסעיף ד' קושיא זו של הרא"ש דנהוי במקום אביהן ומכח זה דחק לפרש דמיירי גם שם דוקא אם אביו של מת קיים כמו דמפרש הרא"ש גבי ספק ויבם בנכסי המת ולא עיין בדברי הרא"ש האלו וכתב שם מה שכתב מסבר' לבו בלא עיון במקור:

סימן קסד

א צ' יום דאין העובר ניכר עד צ' יום מט"ז תמתין צ' יום מלהתיבם שמא יפגע באשת אח שלא במקום מצוה וכל שאינו עולה ליבום אינה עולה לחליצה:

ב וא"צ כלום זה דעת הרמב"ם והטור והי"א שמביא רמ"א הוא דעת הגהות מרדכי סוף גיטין שצריכה חליצה אחר' מטע' שכיון שאינה ראויה אז ליבום ע"כ אינו עולה לחליצה ואיני כדאי להכריע בין הרים גדולים אבל נלע"ד עיקר כדברי הרמב"ם והטור דזה פשיטא שעכ"פ יש עליה שם חליצה דהא שנינו בריש החולץ אין הולד של קיימא הוא אסור בקרובתי' ופסלה מכהונה ש"מ אע"ג דאינה עולה ליבום בשעת חליצה אפ"ה מקרי חלוצה אלא דצריך אתה לומד דלחומרא דוקא הוה חליצה וא"כ ע"כ הך מלתא דאינו עולה ליבום אינו לעכוב לומר דוקא בזה תלוי וא"כ מנלן לומר דלקולא אזלינן דוקא בתר עולה ליבום ותו שכן משמע להדיא בברייתא דפ' החולץ ת"ר חלצה תוך ג' צריכה להמתין עד ג"ח מיום המיתה ש"מ דאחר ההמתנה סגי לה ומותרת להנשא דאל"כ המתנ' זו מה צורך יש בה וא"ל דקמ"ל דצריך להמתין קודם שיחלוץ שנית זה אינו דהא קתני סיפא חלצה לאחר ג' א"צ להמתין ג"ח (הני ג"ח שאמרו) מן זמן המיתה וא"כ ודאי דכי היכא דבסיפא א"צ להמתין ותנשא מיד אחר החליצה ה"נ ברישא דתנש' אחר ההמתנה דאין בין דישא לסיפא אלא המתנ' ומ"ש הגהות מרדכי לפסול משום דאינו עולה ליבום אין בזה פסול החליצה אם נעשית כבר אלא שלכתחלה לא תחלוץ משום זה וזה מבואר בהדיא בפ' החולץ (יבמות דף מ"א) במשנה לא תחלוץ תוך ג"ח ופרכינן לר' יוחנן דאמר חליצת מעוברת שמה חליצה ומשנינן דאפילו ר' יוחנן מודה דלא תחלוץ לכתחילה משום דר' יוסי דאמר כל שאינ' עולה ליבום כו' ופירש"י ולר' יוחנן לא תקשה דאי חלצה ודאי חלצה דהאי אינה עולה לחליצה לאו חליצה פסולה משמע שהרי כמה נשים שנינו חולצת ולא מתייבמת היכא דלא אפשר אלא חליצה היא ומיהו היכא דאפשר לאמתוני עד שתראה ליבום משהינן עכ"ל וכתבו התו' דלר' לקיש דאמר חליצת מעוברת לאו שמה חליצה נמי דרשינן כל שאינה עולה ליבום לא תחלוץ ונראה דר"ל לא פליג בהאי מלתא דתוך ג' דדוקא במעוברת פליג עליה אבל תוך

ג' מודה לר' יוחנן דמנלן לעשות פלוגתא בזה פי' דמעוברת לא הוה חליצה כלל אלא דבתוך ג' מ"מ לכתחלה לא תחלוץ וכשעברו ג"ח ואינה מעוברת אין כאן פסול ולדברי הגהות מרדכי ודאי קשה עליו למה קראה חליצה פסולה הא בין לר' יוחנן בין לר"ל ע"כ אין כאן פסול דיעבד להצריכה חליצ' שנית תו מביא ראיה בהגהת מרדכי שם וז"ל וכן משמע בירושלמי דהוה חליצה פסולה דאמר בהחולץ חלצה תוך ג' מהו שתחלוץ אחר ג' נשמיענה מן הדא קטנה שחלצה תחלוץ לאחר שתגדיל ור' מאיר היא דאמר אין קטנה חולצת ואם חולצת חולצת עכ"ל ונראה פשוט דהירושלמי פליג אתלמוד דידן בזה ותו דאפי' להירושלמי אין כאן פסול דיעבד דהרי תוספ' פ' מצות חליצה (יבמות דף ק"ה) כתבו וז"ל ומיהו בירושלמי גרסינן תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצת' כשירה וסובר הא דמקיש רבי מאיר אשה לאיש היינו מדרבנן אבל לרבי יוסי חולצת קטנה לכתחלה כדאשכחן בעובדא דלקמן ובירושלמי נמי מוקי לה כר"מ עכ"ל וא"כ כ"ש בחולץ תוך ג' דכשרה החליצה בדעבד ומזה תימא על הג"ה הנ"ל דטרח לתרץ שם אמאי לא חשיב להך תוך ג' בין שאר הפסולין והנך רואה דאין כאן פסול בדעבד ע"כ נלע"ד להלכה דודאי העיקר כדברי הרמב"ם והטור ורש"י ותוספות דאין כאן פסול כלל ובעל הגהות מרדכי יחיד בזה ואפי' למאן דחש להההיא דירושלמי אינו אלא לכתחלה להצריכה חליצה שנית כמו שזכרנו ואם לא חלצה שנית כשירה החליצה שהיתה תוך ג' כנלע"ד:

ג יש אומרים שצריכה להמתין צ' יום אחר מיתתו דדוקא חלץ שהחליצה מוכחת שלא בא עליה אבל אם מת היבם אחר ג"ח צריכה להמתין ג"ח דיותר קרובה היבמה לביאה מארוסה דגזרו אטו נשואה:

ד **ואם היו ב' יבמין כו'** דאין שייך כאן לגזור אטו נשואה דמאי חזית שהיא כנוסה של זה שמת אדרבה נימא שהיא כנוסה של זה החי ואפ' אם הי' זה שמת גדול הא מ"מ אינו אלא למצוה דהא קטן ובא עליה קנאה ול"ד לארוסה שהיא עומד לביא' הארוס מלעלמ' ע"כ דמיא לנשוא' משא"כ הכא:

ה וצריכה חליצה כבר נתבאר כסמיך הלכה:

ו **או שמא תפיל הטוד כתב עד שתלד זו דשמא תפיל כו'** וא"כ הוה הך שמא תפיל טעם על הקודם שאמר עד שתלד אבל לגירסת הש"ע משמע דזה הוה זמן אימתי תהיה מותרת דהיינו עד הלידה או שתפיל וא"כ אין מיושב הלשון שאמר אח"כ ולא היתה הביא' אלא היה לו לומר כי הביאה כו' וגם בלשון הטור יש קצת גמגום דלמה לו להזכיר

טעם על לידה דשמא תפיל לא היה לו לומר אלא לא תנשא לזר עד שתלד או תפיל דאין הולד פוטר עד שיצא לאויר העולם והביאה אינה פוטרת כיון שהיא מעוברת:

ז לא תתיבם בעת נדתה נראה דקמ"ל דל"ת דאתי עשה דיבמה יבא עליה וידחה ל"ת דנדה כי היכא דדחי איסור אשת אח קמ"ל דלא וטעמא לפי שאפשר לקיים שניהם שימתין עד שתטהר ובזה אין עשה דוחה ל"ת:

ח אבל חולצת היא ולא אמרי' כיון שאינה ראויה ליבום דהא ראוי' היא לכשתטהר:

ט מפרישין אותם וא"צ גט ואע"ג דלענין נושא מעוברת חבירו אי' בסי' י"ג דצריך לגרשה דוקא ולכשיגיע זמנה יכנסנה שאני התם דאסורא דרבנן הוא וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה והכא דאיסור תורה הוא אשת אח שלא במקום מצוה לא הוצרכו לקנסו דבדילי אינשי מיני' וכה"ג אי' בפ' החולץ (יבמות דף ל"ו) והפריש' נתן חילוק בזה דשאני הכא דמצוה קעביד וכ"כ בנ"י ותמהני למה לא חלקו כמו ששנינו בגמ':

י והולד כשר דממ"נ אין בו פסול אבל אחר שהוציא בגט ישנו בספק איסור אשת אח וע"כ בנו שנולד באותו ספק הוה ספק ממזר:

יא **שאין אוסרין ע"ז אשתו כו'** (ואם נתיבמה) כתב הטור בשם הרמ"ה (דאין מוציאין אותה ממנו) וחולק עליו (ע"ז) ולעיל מיניה הביא ג"כ דעת הרמ"ה בכנס' ונמצאת אחר כך מעוברת ויש לספקו בראשון דאין אוסרין אותה עליו ולא פליג עליו והטעם דשם כנסה בהיתר משא"כ בזה דכבר נולד הספק קודם שכנס' ע"כ החמיר בזו והך חלוצה מספק היינו כגון שילדה אחר מיתת הבעל ומת הולד תוך ל' ויש פלוגתא דרשב"ג ס"ל דהו' נפל ורבנן ס"ל דולד מעלי' הוא מ"ה אם נתקדש לישראל דאפשר בחליצה עבדינן כרשב"ג אבל בכהן דלא אפשר בחליצה עבדינן כרבנן ואע"ג דהשתא נשאר' תחת בעלה כהן בספק יבמה לשוק דאורייתא ואם היתה חולצת ונשאר' תחת בעלה אינה עומדת רק בספק חלוצה דרבנן מ"מ האי עדיפא דאי חלצה אמרי אינשי קמו רבנן בולד דנפל היה ולהכי הצריכוה חליצה ואתי למשרי חליצה לכהן אבל כי לא מצרכת חליצה אמרי קמו רבנן בולד דולד מעלי' הוי ולכך לא אצרכו' חליצה ולא אתי' למשרי יבמה לשוק:

סימן קסה

א **אא"כ ניכר וידוע כו'** בטור כ' כאן כגון שבא לב"ד לחלוץ ואומר לו אי צבית ליבמי יבם דאז ודאי אי מייבמין מכוונים לשם מצוה כיון שבא לחלוץ מתחלה וכיוצא בזה ואם רוצה כו' עכ"ל כנ"ל לגרוס ואם בוי"ו והוא מלתא אחריתא ומ"ש וכיוצא בזה הוא שייך

למ"ש כגון שבא לב"ד ע"ז אמר ה"ה שאר הוכחות כיוצא בזה המורי' על הכוונה למצוה ובדרישה כ' דכיוצא בהן קאי אשלמטה מזה והעיקר כמה שכתבתי.

ב ואפשר להתייבם שאין חשש איסור ביבומו כולי לפי זה אם אומר עכשיו איני חולץ ה"ל כאומר ג"כ איני מיבם שהרי יש איסור לייבם וכמה שכתב בפירוש סדר חליצה סעיף מ"ו וא"כ יש לכופו לחלוץ ועיין מה שכתב בסעיף ד':

ג **שלא ישלישו הממון** פירוש במעמד שלשתן שכ"כ המרדכי פ' החולץ וז"ל שאם היא אמרה לשליש במעמד שלשתן תן לו אותן המעות לאחר שיחלוץ אז ודאי יש לו לשליש ליתן לו שהרי קנה אותן במעמד שלשתן מיד ליתן לאחר החליצה כו' והוה כאלו בא לידו כו' אבל אם לא אמרה לשליש תן לו אלא נתנם לו בשתיקה לעולם הן שלה עכ"ל ולפ"ז ה"ה אם קבלה קנין וכ"ש נשבעה לו ע"ז דחייבת ליתנם לו כנ"ל:

ד בחיי בעלה שיש הוכחה שלא כוונה לאסור עצמה על היבם כופין אותו לחלוץ ואם יש פתח לנדר' מתיבמת כ"כ ב"י בשם רשב"ץ וא"ל הא כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה דכבר כתבתי לעיל סי' קס"ד סעיף א' דרש"י כתב דבשביל הך מלתא אין כאן פסול דיעבד כאן א"א בענין אחר ע"כ ה"ל כמו דיעבד ותו דלקמן סי' קס"ט סעיף מ' בפי' סדר חליצה דמחמת שבועה אמרי' כיון דשרי ליבומה אלא דארי' דשבוע' רביע עלה ראויה ליבום היא:

ה אין שומעין לה הטעם דיכול לו' לא יתנו לי אשה כ"ז שאת אנידא בי ואפי' יש לו אשה מ"מ לא יהיה לו שלום בית כל זמן שאינו חולץ:

ו **אם יתרצו היבם והיבמה כו'** הטעם לתקנות הקהלות בזה מבואר בת"ה סי' ר"ך משום תקנות עיגון שראו כמה פעמים שבאו הנשים לידי עיגון משום דזימנין דחפץ הוא ליבם והיא אינה רוצה משום דסניא ליה חשו שלא תתעגן ע"כ תקנו שיחלוקו הנכסים ויסכימו שניהם לזה לחלוץ ולפ"ז נראה דבאותן שכופין אותו לחלוץ אפי' בזמנינו אין לו כלום אלא היא נוטלת כתובתה והמותר ליורשי המת ואין לחולץ שום זכות על זה יותר משאר אחין וכ' במ"ב סי' ק"ה דהתקנ' לא היתה אלא בשביל החולץ ולא בשביל האב והאחין אבל במותר על כתובתה הדין עם האב והאחין כדתנן בפ' החולץ החולץ ליבמתו היא כאחד מן האחים לנחלה ואם יש שם אב נכסים של אב ואפי' אם חצי נכסים אינן מגיעין לכדי כתובתה לא יפסיד האב ואחין ובתשו' מוהר"ם פאדוואה סי' י"ח כתב בא' שאמר שרוצה לייבם והיה ידוע שלא נתכוין רק לממון כ' שם שאעפ"כ אין לכופו לחלוץ כיון שהרמב"ם ושאר פוסקים מקצתן פוסקים כרבנן דאבא שאול דס"ל יבמה יבא עליה מ"מ אפי' לשם נוי ונ"ל דדוקא שם פסק כן כיון שרוצה לייבם ושם היה היתר לייבם אפי' היה

לו אשה שכן נוהגין במדינות אחרות שבמקום מצוה לא תיקן ר"ג הן אם היה פנוי (או נשוי) דאין איסור כלל אבל מי שהוא נשוי ולדידן שאנו חוששין לדברי ר"ג אפי' במקום מצוה כמה שכתב רמ"א בסי' א' בשם י"א א"כ מי שהוא אומר שאינו רוצה לחלוץ והוא א"א לו ליבם שהוא נשוי נראה שאם היא רוצה תוכל לכופו לחלוץ כי בודאי יש חשש עיגון בזה ובסי' קע"ב ראיתי בדרכי משה וז"ל כתב באור זרוע ראובן צוה לגרש אשתו שלא תפול לפני יבם ואחיו מיחה בו שלא יגרשנה ונפלה לפניו ליבום כתבו הגאונים דאסורה ליבום מאחר שעיניו נתן בה בחיי אחיו אינו מכוין לשם מצוה ומנדין אותו עד שיחלוץ ע"כ וא"כ כ"ש אם אנו רואין שמכוין לשם ממון ורוצה לעגנה דכופין אותו ולא אמרו דאין כופין אלא דוקא אם היא אינה רוצה לחלוק בנכסים כתקנות הקהילות דהא קי"ל באם יש לו אשה דכופין לחלוץ אפילו אם הוא רוצה לייבם וכ"ש בזה שא"א לייבם שיש לסמוך ע"ז ע"פ הדרך שזכרנו והכל מודים בזה ואע"ג שכתבו קצת פוסקים שבשעת החליצה אומרים שאין חרם ר"ג ואם רוצה לייבם מ"מ אנן לא קיי"ל כן כמה שכתוב בסוף ס"ח סעיף מ"ז דלא קי"ל כר"א ע"ש כנלע"ד וכן כתב מהר"ם מלובלין בתשובה סי' ל"ח לכופו בחרמות:

ז **נולדו בה מומין כו'** דנסתחפה שדהו כמו דאמרינן גבי אשתו בהגהת מרדכי דכתובות כתב בתשובת מהר"ר אביגדור המתחילה אלכה לי אל הגדולים במי שהיה משודך עם האשה ונפלה לפניו יבמה דא"א דמחמת זיקה עם היבמה אסור לו להכניס משודכת שלו משום חרם דר"ג שלא לישא ב' נשים דלא גזר אלא שלא לישא מעצמו משא"כ כזה דזכו לו משמיא ע"ש וכתב בתשובת מהר"מ מ"ץ דלכתחלה אסור לשדך משום מראית עין כתב בית יוסף בשם תשובת רשב"א על ש"מ שגירש ויש ספק בגט והיבם רוצה לעגנ' כופין אותו לחלוץ כדי שלא לעגנ':

סימן קסו

א אחר היבם דכתיב וקראו לו זקני עירו ולא עירה:

ב **אלא כופין אותו לילך כולי** פי' אם הוא בענין שיש עליו כפיה לחלוץ כדרך הנזכר בסי' שקודם לזה:

ג מן האירוסין שעדיין הוא ברשות אביה ואם היא נשוא' והיא קטנה עושה מאמר ע"י אחיה ואמה:

ד על נכסי בעלה הראשון דאשה זו הקנו לו מן השמים אלא דאם אין שם נכסים הקנו על השני שלא תהא קלה בעיניו להוציאה:

ה א"צ לקרותו דהא דכתיב על שם היינו לנחלה דילפינן ג"ש מן על שם אחיהם יקראו בנחלתם:

ו או שנתקשה לאשתו ל"ק כיון שאין כאן כוונ' ביאה כלל דהא נתקע ממילא אמאי לא אמר אפי' נתקשה ליבמתו לבא עליה אלא שאח"כ נפל עלי' שלא במתכין וכיון דאח' שנתקשה לא היתה כוונת ביאה כלל ודאי לא קנה בהקשוי לבדו ותו דהא איתא בר"פ הבא על יבמתו אנוס ס"ד אלא בנתקע פירש"י שהתקש' לאשתו ונפל מן הגג ונתקע ביבמתו והאמר רבה נפל מן הגג ונתקע חייב בד' דברים וביבמתו לא קנה אלא כגון שנתכוין לאשתו ותקפתו יבמתו ובא עליה. ואם איתא דנתקשה ליבמתו ונפל מן הגג ונתקע דקנה אותה למה לא אוקמ' בכך ולמה לו לאהדורי אאוקימתא אחריתא אלא (נראה) דבאמ' אין הקנין תלוי בקישוי אם הוא לאשתו או ליבמתו דודאי בתר מעשה הביאה אזלינן ולא נתכוונו אלא לומר שכבר היה מקושה יהיה מאיזה צד שיהיה ולא נקט לאשתו אלא אורח' דמלת' כנלע"ד:

ז שהבא על יבמתו כולי דוק' אחר הביאה ולא קודם הביאה כדרך שאר הברכות שהן עובר לעשייתן דכאן המצוה תלויה ע"י אחר דהיינו היבמה ושמא יהא מניעה מצד שלא יבא עליה:

סימן קסז

א חולצת ולא מתיבמת לפי שגם זיקה ראשונה עדיין עלי' כיון שלא בא עלי' היבם הראשון אחר שהגדיל וחלי עלי' גם זיקה השני' וכתיב ומת א' מהם מי שעל' זיקת יבם אחד ולא זיקת ב' יבמין:

ב שתיהן חולצות ולא מתיבמות מפני שעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול לדחו' אשתו גמורה מיבום כיון שהיא צרת של יבמ' זו שיש עליו זיקת ב' יבמין:

ג בתוך ל' יום דעד ל' יום מוקים אינש אנפשי' ולא בעיל:

ד וי"א דתוך ל' יום הוא נאמן זה דעת הטור וכתב בזה ולפי דבריו צריכה גט אין די לה בחליצה כו' והקשה רש"ל הא גם לפי דבריו צריכה גט למאמרו מאחר שכונס' ע"כ פי' דודאי ע"כ מיירי שעשה בה מאמר דהא נקט שיתיב' וזה ע"כ במאמר והדרישה רצה לתרץ דמיירי שלא עשה בה מאמר והוא שלא בדקדוק ויש לתרץ דרבות' קאמר דכאן דצריכה גט אפילו מן התורה לפי דברי' משא"כ מכח מאמר אינו אלא דרבנן:

סימן קסח

על נכסי בעלה הראשון בטור כתב הן ביד לקוחות אין על השני כלום והוא מדברי התו' בהחולץ ד' ל"ט לחד תירוץ' והקשו על זה הא תהי' קלה בעיניו להוציאה ותירצו בענין אחר ותמה ב"י למה לא הי' הטור חש לקושיא זו ולק"מ דהתו' עצמם בפ' האשה שנפלו דפ"א כתבו כן דטורפ' מן הלקוחות ולא חשו לקושיא זו ונראה דאין שייך לתהא קלה בעיניו כו' אא"כ אין עליו שום חוב מחמת הכתובה אבל בזה שהטרוף מן הלקוחות עכ"פ יש חוב עליו דשמא ישתדף אותן השדו' שהן ביד הלקוחות או יגזלם איזה אנס ממיל' יהיה אז חוב כתובה על השני ע"כ אין קלה בעיניו להוציאה:

סימן קסט

א ב' בנות אחין הטעם דחיישינן לב"ד טועין שיסברו שפסולין הן ומטעם זה כתב בת"ה סימן רכ"ו והביא רמ"א בח"מ סי' ל"ג דלכתחלה לא יחתמו בשטר ביחד אבל בשני ושלישי הכל יודעין ש זהו כשר:

ב **שיוסיפו ב' על הג' כו'** כדי לפרסומי מלת' שאסורה לכהן או משום שיקפצו עלי' וקשה גרושה נמי נימ' כן ונראה דכאן שאני כיון דכתי' ועלתה השער' דבעינן שיה' בגובה עיר ה"נ לענין זה שיהא זה דבר מפורסם כן אסמכוה אקר":

ג לא יהיו קרובים נראה דהיינו קרובים שפוסלין מן הדין אבל החומר' שנזכרה בסעיף א' אינה אלא בג' הדייני' ולא בנוספי' וכ"כ בת"ה הביאו ב"י וכ"כ לקמן בס"ח סעיף ה':

ד צריכה הדיינים היינו הג' אבל הנוספים א"צ לקביעות מקום כ"כ בסדר חליצה אלא דלכתחלה כ' דגם הם יקבעו ומ"ה נראה דלפי מנהגינו דאנו קובעים מקום בין מנחה למערב והקהל ממתיני' בתפל' מעריב עד שיבואו הדיינים אם הוא בענין שאין הנוספים מוכנים שם א"צ להטריח הציבור לבקש אחריהם איפה הם כיון שמצד עיקר' דמלתא אין בהם צורך בעת ההיא דהא אין שם עדיין התחל' הדין דהא כתב בפי' ס"ח סעי' י"ד דאפי' בלילה יכולין לקבוע המקום דאין שם תחלת דין ע"כ בודאי לא יבקשו אחר הנוספין באותו קביעות ונ"ל דאם יש שם (רק) א' (מן הנוספין) לא יחתמוהו הג' עמהם כיון שאין אלא הוא לבדו נתפרדה חבילתו והוה כא' מן השוק. ובענין קביעו' המקום כתב לקמן בפס"ח סעי' י"ב בשם קונטרסים וז"ל ויאמרו זה לזה נלך למקום פלו' ונקבע מקום לחליצה' של פלוני וילכו וישבו שם לשם חליצה שנאמר ועלתה יבמתו השערה ויעקרו ממקומה הראשון וילכו אל מקום השני לחלוץ שם עכ"ל ופי' בזה בפי' ס"ח דקביעות ב' מקומות בעינן דהיינו שתחלה יקבעו מקום שמשם ילכו למקום השני ולקבוע שם

החליצה והיינו (בזמן) שעומדין תחלה ולזה צריך שישבו תחילה (ומשם ילכו למקום שני לקבוע שם לחליצה והיינו בו ביום שיעשו החליצה אבל אם קובעים ביום שלפני זה אפשר שאפי' עומדים יכולים לקבוע וכ' מו"ח ז"ל שע"פ פי' זה נוהגין בקראק' לילך תחלה אל הפאליש של בית הכנסת ויושבים ואומרים נלך למקום פלוני ונקבע שם מקום לחליצה וכן עושין והוא ז"ל תמה ע"פ ב"י ופי' בזה דתחלה אמר דבעינן קביעו' מקום ואח"כ אמר ויעברו ממקומ' הראשון כו' דל"ת דסגי באמירה בעלמ' לומר במקום פלוני נחלוץ למחר אלא צריך שיעקרו ממקום הראשון בין שהיו עומדין או יושבים וילכו למקום השני דהיינו שיאמרו זה לזה נלך למקום פלוני וישבו שם לשם חליצה שתהי' ע"כ ולעד"ן דודאי פי' ב"י תמוה דמה צורך לאלו ב' המקומו' ומה חסר לנו באומרים נלך למקום פלוני ונקבע שם וכן יעשו ותו יש לדקדק לשון ממקומם הראשון דמשמע מקום המיוחד להם תמיד דאל"כ היה לו לומר ממקום הראשון כמ"ש אח"כ למקום השני ועל פי' מו"ח ז"ל קשה דהא סיים ויעקרו כול' לחלוץ שם הוא מפרש לקבוע שם מקום חליצה ואין הלשון משמע כן אלא הל"ל לשם חליצה כמ"ש קודם לזה ונלע"ד דהדברים כפשטן דמיירי ביושבים בב"ד על מקומם המיוחד להם תדיר וקמ"ל ברישא דלא די באם אומרים עכשיו אנו קובעים מקום כאן על מחר לחלוץ אלא צריך מקום אחר דהיינו שנלך לשם לקבוע מקום דאז יש היכר שפיר וכן נעשה שהולכים ויושבים שם מעט ואח"כ אמר דביום המחר צריך שיעשו עקירה באמת וילכו ממקומם הראשון המיוחד להם תדיר לאותו המקום שקבעוהו אתמול ול"ת דכיון שאמרו אתמול נלך למקום פלוני כולי בזה נתפרסם ענין החליצה וכי יעשו החליצה במקום הראשון סגי בכך כיון שיש כבר פרסום קמ"ל דכאשר אמרו אתמול כן יעשו ולמחר יקומו ממקומ' המיוחד להם תמיד וילכו למקום שני דהיינו מה שיחדו אתמול ושם יעשו החליצה ולפי זה אם הם אינם יושבין במקומם המיוחד להם בשעה שרוצים לקבוע מקום אלא הם בחוץ כדרך שאנחנו עומדים בבית הכנסת די בבך שיאמרו נלך למקום (פלוני) אפילו הוא מקום המיוחד להם תדיר די בכך כנ"ל נכון ומנהגינו הוא מיושב שפיר:

ה לקבוע ביום שלפניו בפי' ס"ח סעיף ט"ז כתב דאם אירע עיכוב שלא יכלו לחלוץ באותו יום בטל הקביעות וקשה ממ"ש לקמן בס"ח סעי' ו' דאם החליצה ביום א' קובעים מקום בע"ש ולא בטל קביעותן בשבת וע"כ לומר כאן שבשעת הקביעות אמרו בפי' שיהיה על יום א' די בכך וא"כ ה"ה נמי בשאר הימים דאם קבעו לחלוץ אחר ב' ימים או אפי' יותר די בכך דמאי שנא אלא דנ"ל שאם אומרים בשעת קביעה שהברירה תהיה באיזה יום שנרצה הן יום ג' או יום ד' בזה לא הוה קביעות דזה תלוי בדין ברירה דהיינו

שאותו יום שרוצה לחלוץ הוברר הדבר למפרע שעליו היה הקביעות תחלה וקי"ל אין ברירה והא דמי למ"ש ר"פ כל הגט במשנ' לאיזה שארצה דלא הוה גט מטעם אין ברירה כנלע"ד ובדרישה בהג"ה כתב היתר אם קובעין אדעת' לחלוץ יום ב' או יום ג' ולא נהירא לי' כן:

י וי"א דאין לחלוץ בע"ש כ"כ ת"ה סי' רכ"ז וב"י כתב שאין לזה עיקר ובפי' ס"ח כתבו לאיסור ונראה דאם יש הכרח גדול לחלוץ בע"ש נוכל לסמוך להקל ועיין מ"ש סי' קנ"ד בסדר הגט סעיף ד':

יא אפי' קרוב דאין כאן עדות אלא גילוי מלתא בעלמא ועיין מ"ש סימן קמ"ב סעיף י"א:

יב **אלא עפ"י עדים כו'** כיון שהיינו מוחזקים בו בחזקת קטן אין הקרובים נאמנים להוציא מאותה חזקה:

יג שעלה לס"ת שיש בני אדם שנוהגים לקרות בניהם כשנכנסים לתוך י"ג שנה וגם כשהקטן עושה מעצמו אין מוחין בידו ונותנין לו לברך ויוריד לפני התיבה ומתפלל ואין חוששין הלכך לא הוה חזקה:

יד **ואם יש ליבמה בנים כו'** כדי לבאר דין זה על אמתתו בס"ד נעתיק ממה ששייך לן בפ"ק דיבמות דף י"ב איתא תנא רבא בר לוואי גבול יש לה קודם הזמן הזה דהיינו אחר י"ב שנה היא חיה ועוברה חי ופרכינן ע"ז והא תנא רבה בר שמואל שא"א לומר בחמותו שמיאנה שכבר ילדה מדתלי טעמא בולד מכלל דקטנה היא דאי לאו קטנה ליתני שכבר גדלה וא"כ אפי' קטנה יולדת ומצינו חמותו שממאנת א"ר ספר' בנים הרי הם כסימנים הלכך אין לך יולדת ממאנ' אפי' היא קטנה ורב זביד אמר אין בנים בלא סימנים פירש"י והיולדת בקטנות חזקה שהביאה סימנים ומשהביאה סימנים בתוך (שנים עשר) לא תמאן דמהני סימנים דס"ל לרב זביד תוך זמן (כלאחר זמן) לענין סי' ולא אמרי' שומא נינהו ופרכינן ונבדוק ומשנינן שמא נשרו ואפי' למ"ד לא חיישי' משום צער לידה חיישי' וקשה למה לא כ' רש"י גם על רב ספר' דס"ל תוך זמן כלאחר זמן דאל"כ מאי מהני בנים כסימנים הא ל"מ גם סימנים בקטנה אלא ודאי מבואר מפירש"י דלרב ספרא שום קטנה ממאנ' אם ילדה ואע"פ שאין לה סימני שערות דבני' הוה כיש לה שערות והיינו ביש שערות לגדולה דמעלת הלידה מועלת במקום גדלות והגדלות הוא בעלמא מחמת השנים והשערות ורב זביד דאמר שמעלות הלידה אינה מצד עצמה אלא מצד שע"י הלידה אנן סהדי שיש לה באותו פעם שערות נמצא דעיקר המעל' מצד השערות וא"כ צ"ל דתוך זמן מהני שערות גם בעלמא דהוה כלאחר זמן וממילא דרב זביד דלא כהלכתא דהא קי"ל כלפני הזמן וכרב ספרא דבני' הוה מעלה מצד עצמן אפי' בקטנה דנחשב' כגדולה

בעלמא ע"י שנים ושערות והתוס' כתבו דלרב זביד צ"ל דאין עיבור בנים של קיימא מצוי להיות בלא סימני' אתו ומיהו זימנין מדפריך ונבדו' וגם מדאמרי' חוששין משמע דלא (ע"כ היה הט"ז ומכאן ואילך נאבד חבל על דאבדין ולא משתכחין:

שמות אנשים ונשים

א דין השמות ע"פ א"ב אהרן ארון כתב בלבוש דא"צ לכתוב המכונה ארון דהוא קיצור שם ולפי מ"ש בס"ק כ' סברות רש"ל שאם יש שני כינוין לשם אחד כגון אליעזר ליזר וליפמן צריך לכתוב המכונה ליזר ה"נ היה לכתוב המכונה ארון כיון שיש לאהרן עוד כינוי דהיינו זעליג אבל כבר הוכחנו דאין קפידא בזה אלא באם יש לכינוי ב' שמות (של קודש) (אשר) המכונה אנשיל כ"צ לכתוב וכתב בסדר הגט לפי שיש אשר המכונה ענזיל או לעמיל ע"כ וזה כסברת רש"ל שהבאתי בסמוך קודם לזה אבל יש לתמוה טובא ע"ז במ"ש ס"ק י"ט ובשם איכל בסמוך אפי' בלאו הכי יש לכתוב המכונה דאין כאן קיצור השם דלאו הברה אחת הם כמו שיתבאר עוד בשאר שמות. אליה כתב ב"י דאם לא נודע אם שמו אליה או אליהו יכתוב אליהו כיון שברוב המקומות נכתב כן ובדיעבד כשר באליה ואזלי' בזה בתר החתימה או עלייה לס"ת ובגי' סדר גיטין כתב וכתבתי גט לפני מהר"ר שכנא אליהו אע"ג שאמר הבעל שלס"ת קוראים אותו אלי' ונראה דלכתחלה אזלי' בתר חתימה או ס"ת כל שלא נודע שום בירור: איכל כינוי של יחיאל כתב בסדר גיטין הגליון בשם מהרי"ל ובת"ה סי' רל"ד דהוא קיצוד השם אבל מיכל שהוא ג"כ כינוי של יחיאל אינו קיצור השם וצריך לכתוב המכונה מיכל גם מזה מוכח דאין חשש אם יש להשם הקודש עוד שם כינוי דאל"כ גם שם איכל היה צריך לכתוב המכונה בו ותו דא"כ גם באיכל לא סגי ביחיאל דהא זה המגרש אין מוכח כלל דשמא יחיאל הנכתב בגט שמו יחיאל בלא שום כינוי אלא ודאי דלא בעי' הוכחה לזה וכמ"ש לעיל ס"ק י"ט. וכותבין איכל מיכל בכ"ף ולא בחי"ת וכן בכל תיבה שיש ספק אם לכתוב חי"ת או כ"ף כפופה מפני שיש מדינות שקורי' חי"ת כמו ה"א כגון האשכנזי' כ"כ ת"ה שם: אלחנן המכונה כדלעיל שהוא שם בפני עצמו. אליקים בשני יודי"ן אייזק יצחק המכונה אייזק לפי שיש אייזק שהוא כינוי לשם שאלתיאל כ"כ בגי' סדר גיטין ובסדר גיטין כתב שיש יצחק המכונה זקלין וכן שאר שמות אע"ג דהביא עוד דעות דא"צ אלא במקום שקורים לס"ת מי ששמו אייזק מ"מ נראה לע"ד להחמיר לכתבו בפרט בעיר גדולה שאין בקיאי' בשמות בני העיר וכן מצאתי בהג"ה סדר גט וז"ל ראיתי גט שניתן לפני מהרי"ק כתוב בו יצחק המכונה אייזיק אבלי שהוא כינוי לאברהם א"צ המכונה ואין לחוש לשם אבא

דלא מצינו שיהיה זה כינוי לאבא אלעזר מעשה בא לידי בא' שהיה שמו אלעזר וכך היה קורי' אותו לס"ת בשם אלעזר רק שחתם עצמו אליעזר ושאלתיו למה חותם כך והשיב כך אני חותם מנעורי ולא ידע שום טעם אמרתי דאין להשגיח בחתימתו כלל ואף ע"ג דfחתימתו מהני בסי' זה בכמה דוכתי היינו במקום שיש איזה ספק יתברר ע"י החתימה אותו הספק משא"כ כאן דשמו מבורר אלעזר רק שהיא משתבש לחתום אליעזר לא אזלי' בתר טעותו בחתימה אלא בתר הבירור דקריאת ס"ת ובין הבריות הוא עיקר וחתימתו אינו בכלל קריאה למכתב בשביל זה דמתקרי: אברהם עבריל כ' רמ"א דהוא קיצור השם ראיתי בסדר גיטין שמעתי בשם מהר"ר אנשיל היכא שיש ב' חברות שהכינויין דומין ללה"ק א"צ לכתוב הכינוין כגון אברהם עברילן וכה"ג ואני ראיתי גט שכתב מהר"ר מאיר מאזנים שכ' בו אברהם המכונה עברמן ונ"ל דכ"ש שצריך לכתוב אברהם המכונה עברלן דהא הברת המ"ם של אברהם אינה בשל עברל עכ"ל ונראה דלא קי"ל כן דהא ביצחק חקין מודין כ"ע דהוא קיצור השם והברת צדיק לא ניכרת בחקין אלא די במה שיש הברה אחת בעיקר התיבה. אכשיל ראד המכונה בענד"ט כן הוא בהג"ה בסדר גט בשם מהר"מ יפה (אלעזר) המכונה לזן (אלכסנדר) סענדר והוא קיצור שם. מהרי"ו. בנימן חסר יו"ד בתרא בהג"ה דסדר גיטין וז"ל מצאתי בקיבוץ שא' מהגדולים כ' שמהרי"ל פסל בדיעבד ע"כ נראה להחמיר אף שמהרא"י כ' שיש לכתבו חסר ושוב מצאנו בדרשת מהר"ש דלא מצינו בב' יודי"ן אלא בחושן ובלידה וצ"ע עכ"ל נראה מזה דאם כ' בנימן מלא דלא מהדרינן עובדא אפי' אם לא ניתן הגט עדיין. (בינוש) נראה דיש לכתוב בנימין המכונה בינוש ולא הוה קיצר השם וגרע טפי מקלונימוס המכונה קלמן שזכרנו בס"ק י"ז אבל אם מכנין אותו בינא הוא ודאי קיצר השם וא"צ לכתוב אלא בנימן ושם בינא יהיה באל"ף בסוף דהא אינו אלא כינוי ואין שם זה עצמו לשון קודש. בילא באל"ף בסוף וכן כל שם שאינו לשון קודש וסימנך רב אדא בר אהבה דאדא אינו לשון קודש יש בו אל"ף בסוף אבל באהבה הוא לשון הקדש יש בו ה"א בסוף וכ' בסדר גט כל שיש בו ספק אם סופו אל"ף או ה"א שיש לכתוב ה"א כגון אושעיה עקיבה סעדיה שמריה שבמקרא לא תמצא אלא סופו ה"א עכ"ל וע' מ"ש:

ב בָּעלָא גרשון וגרשם ב' שמות הם בתרי גברא גרשון בן לוי וגרשם בן בן משה ולא מועיל כאן דאתקרי אלא אין לגרש בשם אחד מהם אא"כ ידוע הבירור מהו ע"י חזקת אבותיו או הוחזקו לקרותו לס"ת בשם א' מהם וכן בין הבריות ואם הדבר ספק לא תינשא אפי' אם תתעגן עד שיבורר ששמו היה כך כמו שכתוב בגט ואם ידוע מהו ושינה בו בשם אחד תצא אפי' ניסת כ"כ בפסקים סי' י"ד ובס"ק צריך ב' גיטין כמ"ש לעיל סעיף י"ט: גדליה

כ' רמ"א שיש לכתוב גדליהו אם לא שאומר בודאי ששמו גדליה עכ"ל והוא תמיה בעיני דאע"פ דאי' גדליהו בן אחיקם מלא מ"מ מצינו ג"כ גדליה דהיינו בנביא צפניה בן כושי בן גדליה והא בידא גם גדליה זה חשוב היה כדאשכחן כל שנזכר שם אביו של הצדיק ידוע שגם אבותיו היו צדיקים ומאי שנא מגרשון וגרשום שאין לגרש מספק כיון דתרי שמות הם בתרי גברא ול"ד לאליה ואליהו דהתם אליהו הנביא עצמו מצינו לו ב' שמות אלו וע"כ אזלי' בתר רוב הנמצא בו ע"כ יש לכתוב לכתחלה אליהו משא"כ כאן דהוה ממש כמו גרשון גרשום ותו דגבי חזקיהו דאמרי' נמי יש לכתוב חזקיה בלא ו' וה"נ כן הוא וכיון דאפי' אם הי' שמו גדליהו היה סגי בדיעבד בגדליה דהוה כמו חניכתו כמ"ש גבי חזקיהו משא"כ להיפך אם כ' גדליהו על גדליה פסול דהוה שינה שמו ע"כ נראה ברור דמספיקא יש לכתוב גדליה מטעם שזכרנו.

ג דברי המגיה כתב ב"ש ובט"ז מדמה דין זה דהיינו גדליה אם יש לכתוב בוי"ו לבסוף או לא מדמה הט"ז לשם חזקיה דכותבי' לכתחלה בלא וי"ו משום דלא גרע מכינוי דכשר ה"נ אמרי' דשם גדליה בלא ו' הוא כינוי לשם גדליה בוא"ו ויש לדחות כי בחזקיהו עיקר הטעם הוא מדמצינו בש"ס חזקיה בלא ו' אמרי' מדתפסו בש"ס בלא ו' כותבי' ג"כ בלא ו' ממ"נ אם שמות אמוראי' כן הוא בלא וא"ו מסתמא מסקינן על שמם וא"ת בש"ס מקצר מ"מ מדתפסו בש"ס בלא ו' הוי ככינוי וכשר משא"כ בשם גדליה דלא מצינו בש"ס עכ"ל ולדעתי לא מצא יד לדחוק זו דמ"ש ממ"נ אם שמות האמוראים הוא בלא ו' מסתמא מסקי' בשמם מי הגיד לו זה דאדרבא לימא כמו דאמוראים לא אסקו שמייהו בתר ראשונים הכתובים בקרא בוי"ו כן אנחנו לא מסקינ' בשמם בלא ו' ועוד מאן לימא לן דכשמם מסקי' דלמא בתר הכתובים בקרא מסקי' ובקרא כתיב גם בוא"ו אלא ודאי צ"ל דגם אמוראים אסקו שמייהו בתר ראשונים וכמ"ש בת"ה סי' רל"ג והובא בט"ז ובב"ש באות ח' ומסתמא גם אנחנו תופסים כן ויהיה הממ"נ כך אם היו קוראים האמוראים שמם חזקיה בלא וא"ו דהיו תופסים שם זה הנכתב בקרא בלא ו' לעיקר גם אנחנו נתפוס כן מסתמא ואם היה הש"ס מקצר יהא כן והוה כחניכה וכשר א"כ גם בגדליה שייך ממ"נ זה אם נקרא שמו על שם גדליה הכתוב בקרא בלא ו' א"כ שפיר יש לכתוב בלא ו' ואף את"ל דנקרא בשם גדליהו בוא"ו מ"מ כיון דאנן קורין אותו גדליה בלא ו' היה כחניכה וכשר דמה לי אם הש"ס מכנה אותו כן או אנחנו מכנין אותו כן דאטו מה דש"ס מכנה אותו עדיפא ממה שאנחנו מכנין אותו בפרט אם מצינו כנוי כזה בש"ס דמה שנכתב בוא"ו מכנין בלא וא"ו דבשלמא הת"ה הוכרח להביא ראיה מהש"ס דמצינו שם כן חזקיה בלא ו' דבלא"ה לא היה יכול לומר ממ"נ אם שם חזקיה עיקר כותבי' שפיר

בלא ו' אם חזקיהו בוא"ו עיקר כיון שאנחנו קוראים אותו חזקיה בלא ו' הוי ככינוי וכשר דהייתי אוסר מנ"ל דזה הוי כינוי כלל מה שאנחנו קורין אותו כן לכן הוכרח להביא מהש"ס דהוי כנוי כיון דהש"ס מכנה אותו כן אבל אחר שמצינו בש"ס כינוי כזה דמה שכתב בוי"ו מכנין בלא ו' וא"כ ה"ה אם גם אנחנו מכני' בלא ו' מה שנכתב בוא"ו ג"כ מועיל הכנוי וכשנדמה לי שאנחנו מכנין אותו כן או הש"ס א"כ יפה ויפה הביא הט"ז ראיה מחזקיה ולא דמי לאליה ואליהו אע"ג שקורין אותו אליה בלא ו' כותבין לכתחלה בוא"ו דהתם כיון דרוב הנמצא בו בוא"ו אזלי בתרא ואינו מועיל מה שאנו קורין אותו כך דהא אין לנו ראיה מש"ס שיועיל כינוי שלנו נגד ריב הנמצא בו דשא"כ כאן. אחר זה כתב הב"ש ולא כט"ז שהפריז על מדותיו וכתב אם גדליה חתם עצמו באל"ף וכתב בגט בה"א פסול דהוי שינוי השם ותצא וכן ב' הב"ש באות ב' ובאות יו"ד ובאות פ' בשמו ולא נמצא זה כלל בספר ט"ז רק בסעיף י"ד מזכיר שהניח לכתחלה לחתום עד שהיה שמו גדליה ואמר שמנהג משפחתו לחתום באל"ף והניחו לחתום באל"ף דאין אנו מקיד' אלא בשם הבעל אבל לא זכר כלל מבעל דאפי' בדיעבד אם ניסת תצא וגם באיזה מקומות כ' הב"ש ג"כ בסדר שמות בשם הט"ז מה שלא נמצא בט"ז כלל ויש מהם נמצא להיפך עכד"ה:

ד [גאלדא] גנענדל נראה דאין לכתוב יו"ד בין גימ"ל לנו"ן ולא בין דל"ת ללמ"ד ויתבאר בסמוך גבי זנוויל גננא בלא יו"ד אחר גימ"ל דהא אין מרגישין חירק תחת הגימ"ל וכן גבי גנענדל כנ"ל. גומפרכט בכ"ף כמ"ש באיכל. דוד בלא יו"ד שכן הוא בכל התהלים ואע"ג דבדברי הימים כתיב הרבה פעמים ביו"ד אזלינן בתר תהלים שדוד עצמו כתבו. דבורה מלא בוא"ו שכן הוא בדבורה הנביאה ואע"ג דדברה מינקת רבקה כתיב חסר ו' מ"מ אזלי' בתר הנביא' ותו דכל שיש לנו לפרש שלא לטעות עדיף טפי ואם יכתוב חסר אפשר לטעות ולא לקרות בחולם וכן נ"ל בכל השמות לא סמכי' אמה שנמצא בקרא חסר וכל שאפשר לפרושי מפרשי' כיון דלא הוה שום שינוי שם ובלבוש כ' ול"ד לשם אליה ואליהו דיש שינוי במבטא עכ"ל ודבריו בטעות דהא גם גבי אליה כשר דעבד כמ"ש הוא עצמו בסעיף כ"ב. הילל מלא יו"ד דאיתא במסורת לית חסר משמע שמדינא צ"ל מלא. הונקא יהודא המכונה הונק' צריך לכתוב דאע"פ שהוא קיצור השם מ"מ אין לו דמיון אלא מעט והוה כמו תיבה אחרת (הובש) יהואש המכונה הובש כן הוא בהג"ה סדר גיטין.

ה (הירץ) ע' בנפתלי העשל יהושע המכונה העשל (וואלף) בשני ווין וכלל גדול כמ"ש רמ"א סעיף נ"ח שהולכי' אחר ל' של אותו המקום ה"נ בזה אע"ג שיש מקומות אומרים

וואלפא או וועלפין וכן בסדר גיטין הרבה נשים רעכליין שכליין אין אנו משגיחין במדינתינו בפולין ורייסן בזה וע"כ אף שתמצא ורידי בוי"ו וכן ורומט מ"מ אנו כותבי' פרידא פרומט בפ"א רפה כדרך שאנו קוראי' ביניינו וכן פיגלה או פיגל הכל בלשונינו ואין לילך אחר הנמצא בסדר גיטין בזה ובלבוש כתב כאן ורידא ורומט רק בפיגל טרח למצוא טעם לכתוב בפ"א ולא נהירא כלל דהא הוא עצמו כתב לילך בתר לשונינו ולמה לא נימא אף כאן כן ורמ"א מביא בהדיא פייבש ווייבש הולכים אחר ל' המדינה וכן הביא הוא עצמו א"כ פשוט הוא שכן גם בורידא ורומט הוא כן ודברי הלבוש בזה שלא בדקדוק.

[ו] (זנוול) בהג"ה סדר גט כתוב וז"ל מצאתי מהרי"ק כתב זנוויל ומהר"ד כתב זנוול וראיתי בגט אשר סידר הגאון מהר"י ב"ר בצלאל כתב זנוויל עכ"ל ואיני כדאי להכריע על אמ"ז מהר"י ב"ר בצלאל אבל דעתי שאין לכתוב יו"ד שהרי אין מרגישין החירק תחת הוא"ו והוה כמו איכל מיכיל שנזכר הרבה אחרונים ולא מצינו מיכיל וכן בכל כיוצא פריידל ריקל רעכל גם יעקל נזכר בסדר גיטין ולא נזכר יעקל כנ"ל ויש ראיה עוד מירחמיאל ע"ש. זלמן אם שם הקודש שלו שלמה אפ"ה צריך לכתוב המכונה זלמן שיש זלמן שקורי' אותו משולם או יקותיאל (זוסא) כתב בסדר גט זוסא בת יצחק אע"פ שרוב קורין זוסלין מאחר שאמה קראה אחר אם אמה ועוד דזוסא זוסלין חדא היא מזה יש ללמוד אין הולכי' בתר מה שקורי' ריכ' רובא דעלמא (זעליג) יו"ד אחר הלמ"ד כיון שמדגישי' החרי"ק תחת הלמ"ד. חזקיה כתב ת"ה סי' רל"ג שיש לכתוב חזקיה בלא יו"ד בתחלה ולא וי"ו בסופו שכן כתוב בתחלת מלכותו ואע"ג דבכל דברי הימים נכתב חזקיהו ובגמרא נמי אשכחן יהודה וחזקיה בני ר' חייא מסתמא האחרונים היו נקראים על שמות הראשונים וכיון דתפסו כן אנן נמי נתפוס סתמא בן ואף את"ל דהתלמוד קיצר הל' יהא כן מ"מ ה"ל כחניכתו דכשר אם כן אם כותבין חזקיה לא הפסיד אבל איפכא הוה הפסד עכ"ל עמ"ש בגדליה מזה. חֵת נראה דעכ"פ שהוא כינוי של חזקיה מ"מ יש לכתוב המכונה כיון שאין שם אלא אות אחת מעיקר השם. חנלא הוא קיצר שם של חנה וכתב בלבוש דגם חנלה הוא קיצור שם של חנה וא"צ לכתוב מכונה חנלא ולי נראה דהיינו במדינה שקורי' חי"ת וה"א בשוא אבל במדינות אלו הוה כמו תיבה אחרינא קצת ויש לכתוב המכונה חנלא וזה אם ידוע אם עיקר שמה חנה אבל אפשר דגם חנלא לא שייך לזה טוב יותר לכתוב חנלא לחוד כמו שכתבתי גבי רעכיל. טרייטיל כותבי' בטי"ת ולא בתי"ו מטעם דבתי"ו אפשר לטעות ולקרות רפויה וכן בכל שם של לע"ז (טוביה) המכונה גוטקינד.

[ז] (טשארנא) היינו אם קורין אותה בפת"ח אבל בסגול כותבין טשערנא:

[ח] (ידידיה) ע' בעמינדב תמצא דינו.

ט (יצחק) איצק א"צ להזכירו כי הוא קיצור השם (יעקב יעקל) צריך לכתוב המכונה מטעם שזכרתי בסעיף ט"ו ויעקב כותבי' בלא וי"ו (יהודה) המכונה ליב נזכר בסעיף ט"ז:

י (יקיר) ביו"ד ע"ש הפסוק הבן יקיר לי אפרים כצ"ל (יונתן) כתב ת"ה סי' רל"ג דקדקתי בספר שמואל ביהונתן בן שאול דמשכרת ברית עם דוד נכתב בכ"מ יהונתן ומקודם לכן נכתב ברוב מקומות יונתן ובדברי הימים מצאתי גם שמות אנשים אחרים אחד יונתן ואחד יהונתן ויונתן בן שאול ביחוסו נכתב יונתן ובנפילתו יהונתן ובגמרא מצינו יונתן בן עוזיאל וא"ת הגמרא קיצר הל' יהא כן מ"מ ה"ל חניכה וכשר ולכן יש לכתוב מספק יונתן אם לא שידוע אם שמו יהונתן או עלה בו לקרות ברורה דאין לנו אלא שם שהוא מחזיק לעצמו וכל מה שדקדקנו כמה דקדוקים היינו היכא דלא ידעי' האיך חתם הוא או עלה לקרות בתורה כגון באבי האיש או שהוא עצמו מסופק בשמו עכ"ל ועמ"ש בס"ק י"ב בשם אביו (ירחמיאל) כתב בפסקי מהרא"י סי' י"ח דע כי שאלתיהו פעמים אם שמו כך כי לא ימצא בכתיבה רק ירחמאל ואמר להדיא ששמו ירחמיאל ודחק בלשונו החיר"ק כו' דכך כותבי' חנה מזה ראיה למ"ש בשם זנוול במקום שאין דוחקין החיריק אין לכתוב שם יו"ד (ירמיה) כתב בלבוש ירמיהו או ירמיה בלא וי"ו מסתפקי' בו משום שמצינו ב' אנשים בפסוק א' אחד הוא ירמיהו והוא הנביא וא' הוא ירמיה בעזרא לכך כותבי' ב' גיטין כו' עכ"ל ותימא עליו מ"ש מיונתן שכ' מהרא"י שיש לכתוב יונתן דהוה עכ"פ חניכה וה"נ כן הוא וא"צ ב' גיטין בשביל זה בפרט שאין כותבין ב' גיטין אלא מדוחק בדלעיל (יאכנט) כ"ב מו"ח מהר"ר יואל באל"ף כיון שיש פתח תחת היו"ד:

יא (יוסף) המכונה יוזל כ"צ לכתוב דלא היה קיצור השם אלא ביו"ד לחוד ותו דאפשר לטעות דיוזל נמשך מיוחנן כנ"ל אבל שם יוזפה א"צ להזכיר דהוה ודאי קיצור השם דיוסף:

יב (יוטה) יטה כצ"ל לכתוב בה"א דכן הוא במקרא ביהושע סי' ט"ו בשם מקום ה"ה נמי בשם אדם ע"כ לא אזלי' בזה בתר ל' לעז הנזכר באות ע' אלא נראה לכתוב יטה בלא וי"ו שכן מצינו עוד ביהושע סי' כ"א את יטה ואת מגרשיה ע"כ מקומות שאומרים יטה בלא וי"ו יש לכתוב כן ובמקומות שאומרים בוי"ו יש לכתוב בוי"ו:

יג (כתריאל) בגי' של סדר גט כתב קסריאל יש חותמים בקי"ף ויש חותמים בכ"ף ובתשו' מהר"ם באגרת שלומים בענין עסק כתב כשריאל וע"כ הכל הולך אחר החתימה שהוא רגיל בה וכן ראיתי הלכה למעשה בשרגיל לחתום כן עכ"ל משמע באינו רגיל לחתום כן יכתוב כתריאל וכנ"ל דודאי ניחא לן ליחד השם אחר מה שנמצא בשמו של הקב"ה אכתריאל ה' צבאות וניחא לו יתברך לקרו בשמו כדאיתא במדרש רבה בפסוק ראה

נתתיך אלהים לפרעה כנ"ל להכריע בזה דרבר פשוט בל' לעז אין שינוי אותיות פוסל בו כמ"ש בסדר גט ע"כ ניזל בתר מאי דמסתבר בשום סברא איך לנהוג (ליזר) ראיתי בשם רש"ל שצריך לכתוב אליעזר המכונה ליזר כיון שיש לאליעזר כינוי אחר דהיינו ליפמן וככר כתבתי לעיל דקשה לי מיצחק חקון דהזכירו כל הפוסקים דא"צ לכתוב המכונה חקין והא שם יצחק מצוי נמי לאייזק או לשאלתיאל כדלעיל.

יד (לובקא) כתב בלבוש שהיה ויכוח בימיו אם לכתוב לובקא או לופקא והסכים שיש לכתוב בב' שהוא בלשון רוסיא לשון אהבה אבל בפ"א הוא לשון גזל בל' רוסיא ולע"ד דלא דרשינן לשון הדיוט ללך בתר טעם השם אלא אזלינן בתר כללא דיש לן למיזל בתר לשון המורגל בפי האנשים כמו שזכרנו בשם וואלף לגבי פרידא וכן בכל שם שאין ידוע לנו מקור שלו צריך לכתוב כמות שהוא (מתתיה) כ' בת"ה סי' רל"ג דיש לכתוב מתתיהו בוי"ו כיון שכן הוא במתתיהו כ"ג והוא שגור בפי כל אע"ג דמצינו בפסוק מתתיה סברא הוא שע"ש אותו צדיק נקרא וכתב ב"י ולפ"ז כיון שאנו קורין במעשה דחנוכה מתתיה בלא ו' הוה איפכא ודבריו תמוהים דבכל הנוסחאות בעל הניסים יש מתתיהו אבל בלא"ה נראה נכון לכתוב מתתיה דבזה כשר בדיעבד אפי' אם שמו מתתיהו כדלעיל דהוה עכ"פ כנוי משא"כ להיפך ודבר פשוט שאין לכתוב יו"ד בין תי"ו לתי"ו בזה השם:

טו (מיכל) כתבתי לעיל בשם איכל שיש חילוק בין איכל למיכל דבאיכל א"צ לכתוב יחיאל המכונה איכל ובמיכל צריך לכתבו:

טז (מירוש) ומצאתי אם ידוע שנקראת מעריסתה או ע"פ אבותיה או על שם מרים צריך לכתוב מרים המכונה מירוש אבל אם א"א לידע כן אין לכתוב אלא מירוש דאי כ' מרים גרע טפי דלמא לא היה שמה מרים כלל וא"ל דגם בידוע א"צ לכתוב המכונה מירוש כיון דכותב מרים היה מירוש קיצור השם דשם מירוש אינו כ"כ הברה אחת עם שם מרים כ"כ רש"ל ונ"ל דאותן ששמן מירא אין לכתוב כי אם מירא לחוד אבל לא מירש אפי' אם יכתוב המכונה מירא דשמא שמה לא היה רק מרים אם לא שידוע בזה ששמה באמת מירוש אז לא יכתוב רק מירוש לחוד (משלם) חסר ו' וכן היא שעוסקים אם לא שידוע בקבלה ממשפחתו לכותבו מלא כ"ה בלבוש ולי נראה לכותבו מלא בוי"ו דלא לטעי ביה לקרותו לשון מָשַׁלֵם ולא משגחינן במה שנמצא בפסוק שם זה וראיה מן נוסח הגט ודון דיהוי ליכי דהוא צ"ל חסר ובתרגום הוא מלא בכל מקום וכמו שזכרני בסי' קכ"ט סק"ט ה"נ בדבורה בסי' זה וראוי לעשות ע"צ היותר טוב במה דאפשר וכמ"ש רמ"א בשם הילל כאן בסעיף כ"ח:

יז (מענדל) בלא יו"ד קודם הלמ"ד וכעין שזכרנו בשם זנוול לעיל:

יח (מענכן) צ"ל מנחם המכונה מענכן כיון שאין הברה שוה כל כך:

יט (מילכה) יש לכתוב ביו"ד אע"ג דבקרא כתיב בלא יו"ד מ"מ בגט צריך ליזהר שלא יבואו לטעות שהיא מַלְכָּה בפת"ח וכעין שכתבתי בדבידה ומשולם וכן ראיתי בספר מ"כ:

כ (נפתלי) המכונה הירץ ואם מכנין אותו הערצקא יש לעיין אם סגי בזה לכתוב המכונה הירץ או דוקא העדצקא וכה"ג:

כא (קלמנקא שמעלקא) לכאור' נ"ל דאין שום חילוק בזה דאם בשם הלעז הבנוי יש קיצור בו בעצמו דהיינו הירץ הערצקא א"צ לכתוב רק המכונה הירץ דהא בל' הלעז עצמו אין בו צורך רק שדרך לשון המדינה לומר בסוף לשון ק"א בדרך אנשי רוסיא והכל יודעים שהקיצור בו הוא שמו בל' לעז וכן קלמן קלמנקא אבל בשאין בדרך זה כגון שמעלקא צריך לכתוב דוקא שמעון או שמואל המכונה שמעלקא דהאי קא הוא מעיקר הכנוי ובלא"ה אין שום משמעות לכנוי שמעל לחזד אבל אחר שמצינו בסדר גט שמעתיק בשמות נשים גוטליין רוקליין בריינלין וכיוצא בזה שאותיות ליין אינם מעיקר התיבה רק מדרך לשון מדינה שלהם ה"נ בהאי קא שבמדינתו אלו וע"כ צריך לכתוב המכונה ממש כמו שקורין אותו בל' בני אדם כנלע"ד. נחום הוא שם קודש נחום האלקושי ובמשנה נחום המדי אלא שראיתי שקורין לו נחום ובס"ת קורין לו מנחם א"כ הוי ליה נחום קיצור השם ומ"מ צריך לכתוב כאן מנחם דמתקרי נתום כיון שהוא שם בפני עצמו כדלעיל באלחנן וא"כ כל שבא לגרש ושמו נחום יש להסתפק מה שמו לקריאת ס"ת אם הוא ג"כ נחום אין צריך יותר ואם שמו מנחם צריך לכתוב מנחם דמתקרי נחום ואין לכתוב המכונה נחום:

כב (נשקא) שם אשה במדינת רוסיא והגידה לי ששמה נחמה וא"כ צריך לכתוב נחמה המכונה נישקא ואם יזדמן שאיזה אשה ששמה נישקא ולא יודעת מעיקר השם שלה נחמה יש לסמוך ע"ז לכתוב נחמה המכונה נישקא אלא שכיון שעכ"פ כשר בשם נישק לחוד דהוי כחניכתה ע"כ טוב שלא להזכיר רק נישקא: נטה הזא קיצור השם מן נתן ואין צריך להזכיר המכונה נטה:

כג (סיריקא) לכאורה נראה דיש לכתוב בסמ"ך אע"ג דיש סברא לכתוב בשי"ן דלפי הנראה שם זה הכינוי משם שרה אפ"ה נראה יותר בסמ"ך מטעם שזכרנו בשם איכל דיש לכתוב בכ"ף משום דיש לטעות ולקרות כמו ה"א וכן בשם טרייטל דלא לקרות בתי"ו רפויה ה"נ יש לטעות בשי"ן שיקראו בשין בנקוד' ימין אלא דנראה לא מהני סברא זו אלא במקום שאין לנו טעם בירור לשום צד בלא"ה משא"כ כאן שיש טעם לקרות

בשי"ן כיון שהוא נגזר לא משגחינן בזה והוא כמו שמעריל כנ"ל עיקר ולא כמ"ש בלבוש לכתוב סירקא בסמ"ך וכן מצאתי לרש"ל ע' בשם שערבין:

כד (סאייא) כינוי לשרה ונראה דצריך לכתוב המכונה בזה ולא הוי קיצור שם כמו מירוש מן מרים כדלעיל בשם רש"ל ולא כמ"ש כאן בלבוש דאין צריך לכתוב המכונה גם כתב סאייה בה"א ג"כ אינו דהא לשון לעז הוא ונתבאר בשם בילא דצריך א' בסוף (עמינדב) פדהצור צורי שדי ודכוותייהו איתא במסורת חד מלה כ"כ בסדר גט וכן הוא בפסקי מהרא"י סי' קפ"ט נעתיק פה וכן הוא בב"י ובעל הלבוש שכתב בשמות אלו אם ירצה הסופר לחלקם לשני תיבות רשאי ותמהתי למה כן כיון דתיבה אחת היא איך לחלקם כמו בידידיה לרב חסדא בסמוך ומ"מ כשר הוא בדיעבד כמו שנכתב לקמן וכן הוא בב"י דידידיה דוקא אם ירצה יחלוק אבל פדהצור חד תיבה הוא והנה נבאר האי מילתא במאן דשייך בו תיבה אחת או שתים בס"ד דיתבאר בזה דין ידידיה איתא פ' ע"פ דף קי"ז אמר רב חסדא אמר ר' יוחנן הללויה וכסיה וידידיה אחת הן ואין נחלקות לשנים רב אמר כס יה מרחב יה אחת הן אבעיא להו ידידיה לרב מאי ת"ש דאמר רב ידידיה נחלק לשנים לפיכך ידיד חול יה קודש אבעיא להו הללויה לרב מאי ת"ש דאמר רב חזינא תהלים דבי חביבי דהיינו ר' חייא דכ' בהו הללו בחד גיסא ויה בחד גיסא פי' הללו בסוף שיטה ויה בתחלת שיטה אחרת ופליגי דריב"ל דאריב"ל מאי הללויה הילול הרבה אלמא תיבה אחת היא ופליגא דידי' אדידי' אמר ריב"ל כי' מאמרות של שבח נאמר ספר תהלים בנצוח כו' בהללויה גדול מכולן הללויה שכוללן שם ושבח בבת אחת נראה דכל עיקר סוגיא זאת היא לענין שם יה שבסוף תיבות אלו אם הוא קודש בפסוקים שהם נזכרים שם דלמ"ד תיבה אחת לא הוה קודש אלא שייך לסוף התיבה כמו שמביא רשב"ם תסתי' ולמ"ד שתי תיבות הם הוה יה קודש ומ"ה ההיא קמייתא דריב"ל שאמר הילולים הרבה ממילא לא הוה יה קודש אלא שייך לתחלת התיבה כדי שיהיה לשון רבים וא"כ הוה תיבה אחת ובתרייתא דריב"ל ס"ל דיה היא קודש ממילא הוה שני תיבות אע"פ שהם שייכי להדדי שכולל שם ושבח בבת אחת מ"מ הם ב' תיבות וכ"ז פשוט ונראה כי היכא דהללויה דרב הוה ב' תיבות ויכול לחלקם לב' שיטות ה"נ בידידיה דלא מצינו חילוק ביניהם לרב וא"ל דידידיה הוא שם אדם ואין לחלקו ולדמותו לכדר לעומר דאיתא בפ' אלו טריפות דבנות היענה מפסקי לשני תיבות ואפילו לשני שיטות אבל כדר לעומר נפסק לשני תיבות אבל לא לשני שיטות דהא ע"כ הכא בהללויה מפורש בהדיא דמפסיק בשני שיטות ה"נ ידידיה וק"ו הוא דהרי לבתרייתא דריב"ל שייכין טובא להדדי דהא אמרו בזה דכולל שם ושבח בבת אחת ואפ"ה יכול לפוסקה

בשני שיטות דהא בתרייתא דריב"ל אתיא כרב וא"כ כ"ש בההיא דידידי' שיפסקם בב' שיטות וכ"כ בפסקי מהרא"י סי' ק"ח וז"ל ושם ידידיה אם כותבין אותו תיבה אחת או שתים והביא ראיה מטופס דהרז"ך שכתב פדהצור ועמינדב כה"ג תיבה אחת ל"ד דאותן שמות לא אשכחן דמחלקינן להו בתרי שיטי כמו ידידיה כדאיתא פ' ע"פ אליבא דרב דנחלק לשנים ומסתמא ר"ל דומיא דהללויה דתהלים דבי ר' חייא דהוה בתרי שיטא כדפי' רשב"ם שם. אמנם היה נראה דכיון דאמרי' ופליגי דריב"ל בהללויה ובריב"ל קי"ל אפילו נגד רבי יוחנן כו' אמנם לגבי ר' חייא לא ברירא כלל אי קי"ל כריב"ל מ"מ נוכל לומר דהא דאמר רב ידידיה נחלק לשנים ר"ל אם ירצה אבל ה"ה אם יכתוב תיבה אחת דש"ד בו' ולכך נראה דכותבין ידידיה וכה"נ תיבה אחת בגט לא הפסיד עכ"ל מבואר כוונתו דלכאורה היה נראה שיש לפסול אותו גט שכ' בתיבה אחת ידידיה לרב דהוה ב' תיבות כמו שיש פסול לר' יוחנן אם נכתב בשני תיבות כיון דתיבה אחת היא ע"ז כתב דאין ראיה ממ"ש פדהצור בחד תיבה דהתם לכ"ע חד תיבה היא ובזה ודאי פסול אם נכתב בשני תיבות משא"כ בידידיה דהוה לרב ב' תיבות ויכולין לכתבו ידיד בסוף שיטה ויה בתחלת שיטה אחרת כעין שאמר בהללויה מש"ה יש לפסול לרב אם נכתב בתיבה אחת אלא דלענין הלכה לא בירור לן אם הלכה כרב או לא וע"ז מסיק דאין פסול אם נכתב בתיבה אחת אפי' לרב דהוה שני תיבות דהיינו אם ירצה יכתוב שנים ואם ירצה יכתוב אפי' בתיבה אחת כל זה הצעתי וביררתי לפי שכתב הרב ב"י על דברי מה א"י אלו וז"ל ומ"ש שם ידידיה דיחלוק לשני תיבות אם ירצה נ"ל דהיינו דוקא בשיטה אחת אבל לא בשני שיטין דלא עדיף מכדרלעומר דלא פסקינן ליה אלא בשיטה אחת ואם הפסיקם בשני שיטות משמע דפסול עכ"ל ותיוהא טובא חזינא בזה חדא דמ"ש בשם מהרא"י דאם ירצה יכול לכתוב ידידיה בשני תיבות זה לא (עלה) על דעת מהרא"י לחדש דבר זה אלא בא ללמדנו אפי' בתיבה אחת כשר לכ"ע אבל לענין ב' תיבו' זה תליא בפלוגתא דר' יוחנן ורב אם הוא נכתב בתיבה אחת או אפילו בשנים ומהרא"י לא נחית לזה ותו מאן דפוסל דהוא ר' יוחנן פוסל אפי' בב' תיבות אלא דוקא בתיבה אחת ורב דמכשיר אפי' בב' תיבות מכשיר אפי' בב' שיטין כמו בהללויה כמ"ש מהרא"י בהדיא ואנן הוכחני לעיל מהסוגיא דכן הוא כרב וא"כ פסק הרב ב"י דלא כמאן דמחלק בין שני שיטין או חד שיטה בזה ואין כאן דמיון לכדרלעומר דהא אמרי' בהדיא דמותר אפי' בב' שיטין בהללויה וממילא ה"ה בידידיה ונ"ל דטעמא דהך יה הוא קודש כדאמרי' וע"כ שפיר יש לחלק בין קודש לחול משא"כ כבדרלעומר ותו נראה לע"ד דכל החלוקים הנזכרים הם לענין כתיבה בתורה האיך תהיה אבל לענין גט אע"פ שחלק תיבה אחת

לשנים כגון ידידיה אף אם היה דינו להיות אחת למה יהיה הגט פוסל בשביל זה דלא גרע מחניכתו דכשר בדיעבד וכל מה שפלפלו הפוסקים בזה לענין גט היינו לכתחלה היאך יכתוב כהלכה ע"פ מה שנמצא בתורה אבל פסול אם שינה ממה שכתוב בתורה לא ידענו כלל ע"כ תימה לי מ"ש ב"י דאם הפוסקים לשנים משמע דפסול מנא ליה האי כל הנ"ל נראה לי נכון להלכה ולכתחלה ודאי ראוי לכתוב ידידיה בחד תיבה וזה מותר לדברי הכל ואין אנו צריכין לדברי מהרא"י דמ"ש דאפי מ"ד שני תיבות היינו אם ירצה דזה דוחק דיש סברא לומר דוקא בשני תיבות כיון דידיד חול ויה קודש אלא כשר עכ"פ לכ"ע בגט דשאני בקרא דבעי' יהיה שם יה קודש ע"כ יפסוק אותו מן החול וכן למ"ד תיבה אחת אין להפסיקו לשנים דלא לישוויה להאי יה קודש והוא חול להאי מ"ד דשייך להשם של ידיד אבל בגט מאי חסרון יש לנו אם יכתבנו בחד תיבה לכ"ע ובדיעבד אין פסול בזה אם כתבו בב' תיבות ואפי' בשני שיטין דמחמיר ב"י אין פסול אם ניסת או א"א להשתדל גט אחר רק בדוחק גדול דודאי כדאי הוא מהרא"י לסמוך עליו ובפרט שהוכחנו שהסוגא מוכח' כן כנלע"ד. עלא באלף בסוף כי היא ל' אשכנז ומבואר בב"י בשם קונטרסין שהוא סדר גט דכל שהוא לשון קודש כותבין בה"א כמו חומה דביתהו דאבייי חובה דביתהו דרב הונא וכל שאינו לשון קודש כותבין באל"ף כגון אדא אבא חסדא וכתב ב"י על זה אבל יש לדחות כ"ז מדאשכחן שם רבה ורבא ששניהם ל' בבלי ואחד כתוב באל"ף ואחד בה"א אלמא דכל שאינו לשון קודש בין באל"ף בין בה"א ש"ד עכ"ל ונלע"ד לתרץ דבחד תיבה אזלי' אם היא בלה"ק כגון רבה דהוא תיבה בלה"ק וכן חוב' חומה כתבינן להו בה"א משא"כ שם רבא אינו תיבה בלה"ק בב' רפויה ע"כ הוא באל"ף אלא דק"ל בשם עזרא הסופר למה נכתב באל"ף בסוף והלא הוא נכתב בפסוק ונראה כיון דנתגדל בבבל ששם לשון ארמי ע"כ (נכתב) כמו שכותבין שמות לשון ארמי: עמנו אל נראה דכל הדינין שישנן בידידיה ישנן כאן דמה לי יה בסוף ומה לי אל בסוף.

כה (עקיבא) אועקיכה כתב בסדר הגט לשניהם יש ראיה ע"כ יש ליתן ב' גיטין כמ"ש בס' עץ חיים שמעתי בשם מהר"ר שמואל מהא דאמרי' תחת הנחש' אביא זהב נדרש על ר' עקיבא וחבריו הרוגי מלכות ואמר מ"ו דיליף לה מדכתיב קודם האי קרא וגואלך אבי"ר יעק"ב הם תיבות של רבי עקיבא נמצא שצריך אל"ף בסוף אבל רבינו יצחק בר משה חולק עליו ומצאתי ששאל לבעל חלום האיך לכתוב והשיב לו הפסוק אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה סופי תיבות רבי עקיבה ומרוב חיבה שמצא זה הפסוק קרא שם ספרו שחיבר אור זרוע נמצא שצריך ה"א בסוף ומהרי"ל ראה מרבותיו שכתבו בה"א דאפשר אם בא לידו היה כותב באל"ף כמו בה"א וכ' בלבוש כמדומה לי שהמנהג הוא

שאין כותבין אלא גט א' וכותבין בה"א לבסוף עכ"ל ובודאי סברא טובה הוא שאין צריך כאן ב' גיטין דהא לכ"ע ודאי שניהם כשירים וראוי לכתוב בה"א בסוף כמ"ש בסדר הגט שהעתקתי בשם בילא ואם נכתב באל"ף פשיטא שאין צריך לכתוב אחר (עוזיאל) כנ"ל שצריך ו' ולא ידעתי למה כ' בלבוש לכתוב בלא ו'.

כו (פריוא) ולא פריבא בבי"ת כיון דאיכא למטען למקרא בדגש וכבר כתבתי הרבה פעמים דלא כתבינן במקום דיש לטעות:

כז (פייבוש) כן צרוך לכתוב במדינותינו כמ"ש רמ"א שהכל הולך אחר לשון המדינה וע' מ"ש בשם וואלף.

כח (פעריל) וכ' רש"ל שאין לכתוב כלל מרגליות וכן איפכא כי יש קבלה ששני שמות הן ואם בא במקרא ששם העריסה מרגלית וקורין אותה פעריל בודאי אם לא היו כותבין אלא פעריל לחוד כשר דכולי עלמא לא ידעי אלא משם פעריל לחוד ולא משם העריסה אכן אם לא היו כותבין אלא שם העריסה מרגלית לחוד נראה דהוה שינוי שמה ממש ואינו דומה לשדה ושערכין דחד הברה הוא ומ"ה אפי' כתכו שרה לחוד כשר אבל הכא ב' הברות ומשפחות חלוקות שיש משפחה ששם הנשים מרגלית ויש ששמן פעריל ומ"ה נראה נמי דיש לכתוב מרגלית דמתקרי פעריל אף שגבי שערכין א' לכתחלה נמי לא בעי למכתב שם העריסה שרה שאני התם דהברה אחת וכ"ע ידעי דחד שמא הוא כדפרישית משא"כ בנדון זה איכא למיחש שמא ידוע ששם העריסה היה מרגלית ואיכא למיחש ללעז אבל פשיטא דליכא למיחש כלל עכ"ל וע' בסמוך אח"ז. צפרה חסר במקרא ואם כתבו מלא בוי"ו ודאי אין לפסלו. צביה בה"א שכן הוא במלכים צביה מירושלים ובד"ה איתא באל"ף וע"כ נראה דהדרינן לכללא דכל לשון קודש כתבינן בה"א. צארטל צימל ציבא ציפה בכולהו הנך וכן דכוותייהו שלא נקראו מעודם אלא בשם זה נראה דאם נודעים שם מעריסתן שהיה להם שם העצם אלא שזה בא ע"י כינוי שנתכנו אח"כ יש לכתוב שם העצם המכונה על שמות אלו וכן בפעריל שזכרתי בסמוך ואף שרש"ל כתב לכתוב דמתקרי פעריל הוא אזל לשיטתו דכל שהוא ביאור לשם העצם כותבין דמתקרי אבל לשון רמ"א לא משמע כן כמ"ש לעיל אלא כל לשון לעז יש לכתוב המכונה ה"נ כותבין המכונה ואם לא נודע שם עריסתן אין לכתוב שם עצם מסברא לומר דודאי בא זה הכינוי משם עצם זה אלא אין לכתוב אלא זה השם בלבד דבזה ליכא ספיקא וכמו שזכרנו בשם לובקא. קילא כ' בלבוש וז"ל כבר ידוע שכל שמות של לעז כותבין אותו בקוף כגון קרעסיל קריינדל קולא וכיוצא בהן עכ"ל והאי כללא לא משמע כן בב"י דכ' בסוף הסי' העתיק וז"ל ולענין שמות הנשים כתוב בקונטרסין יש לכתוב כולא בכ"ף כו'

עכ"ל אע"ג שם לא נתכוין אלא על האלף בסוף מ"מ מהמשך לשונו משמע שכותבין בכ"ף ולפמ"ש כשם טריוטיל שאין לכתוב תי"ו דאפשר לקרות רפויה ה"נ נכון יותר לכתוב קוף כיון שבכ"ף אפשר לטעות לקרות רפויה.

כט (קלמן) כתבתי בשם רש"ל סק"ח דצריך לכתוב קלונמוס המכונה קלמן (ריקל) רעכל בלא יו"ד כמו שזכרתי בשם זנוול וכתב מהרי"ו סי' ק"ך שערלין יש לכתוב שרה וע' בסמוך בשם שערל שערכין.

ל (שלום) נקרא לס"ת שר שלום צריך לכתוב המכונה שלום סדר גיטין והטעם דשלום הוא שם בפני עצמו (שמעריל) א"צ לכתוב אלא עיקר השם שמריה בלא וי"ו וא"צ בזה ב' גיטין כמ"ש בסדר גט: שמעון המכונה שמעלקא כ"צ לכתוב כיון שגם שמואל יש המכונה שמעלקא. שבתי המכונה שעפטיל.

לא (שערל) שערכין וכל כיוצא בזה כ' רש"ל וז"ל אם נקראת כן מן העריפה ולא קראוה שרה אפי' בעריסה אין לכתוב שרה כלל רק שערל ואם כתב שרה פסול ואם נקראת בעריסה שרה ואח"כ שערל א"צ לכתוב רק שערל ומ"מ שרה נמי כשר לכתחלה מאחר שנקראת כן בעריסה וכן נראה בשארקא או שורקא שאם נקראת כן בעריסה כך כותבין בגט וכותבין בשי"ן ולא בסמך מאחר שהוא קרוב מאד לשרה והא ראיה שאם נקראת בעריסה שרה ונקראת אח"כ שארקא או סירקא אין כותבין המכונה לפי שהוא מעין שם המובהק עכ"ל וזה חולק על מהרי"ו שזכרתי בשם רעכל בסמוך ורמ"א הביא דברי מהרי"ו וכתב שכותבין שם רחל שהוא עיקר השם ואם שינה בדיעבד כשר ובלבוש כתב ע"ז ותמהני כזה כי אנו נוהגין כן דרעכל כותבין לכתחלה רעכל רחל ולא ראיתי שום מורה מהנדס ע"ז עכ"ל ולע"ד נראה להכריע בזה דאם נקראת כן מעריסה רעכל אין לכתוב רק רעכל לחוד ויש פסול אם נכתב רחל כמ"ש רש"ל וכן בשם שעריל לא יזכור שרה כלל אבל בשם שארקא יכול לכתוב שרה אף אם היה שם העריסה שארקא והטעם בזה לפי שנקודת הקמץ תחת שרה כמו תחת שארקא ידוע לכל שהכל אחד משא"כ בשערל ובשורק' שנשתנ' הנקודה תחת השי"ן מן שרה לאלו וכן מן רחל לרעכל לא ידעו הבריות ששמה של זה רחל או שרה ובזה נראה דאין לכתוב רק אלו לחוד ואם ידוע הוא ששם העריסה היה שרה בפי' או רחל ואח"כ נשתנו לשערל ורעכל יכתוב שרה המכונה שעריל ולרחל המכונה רעכל כנ"ל נכון דהא אין שום ריעותא בכתיבת המכונה אפי' שא"צ מדינא. וכן בהרבה שמות נשים כנוים שמכנים כגון רבקה ריסא וקורין אותה תמיד בשם ריסא. מרים מכנין מעסא וזה שמה תמיד הינדיל הִיסָא כל שיודעין שם העצם שלה מעריסה יכתוב המכונה ע"ש שקורין אותה ואם הוא שם כנוי

שאין ידוע מה שם העצם שלה ודאי כותבין זה השם לבד וצ"ל כל שכותבין המכונה והוא בא משם לשון הקודש כגון רוסה שבא מן רבקה יש לכתוב בה"א לבסוף כיון שבא מן לשון הקודש אבל אם בא מלשון לעז כגון הינדל היסא יכתוב באלף בסוף וכל מה שזכרנו בענין של הכינוים היינו שהעולם קורין בשם זה לשם העיקרי משא"כ הכנוי שבא על צד המקרה כגון מחמת צורתו או מחמת מעשיו אע"פ שכנוי זה מצוי ורגיל בפי כל אין הולכין אחריו ולא זוכרין אותו כלל וכמו שהוכחתי בס"ק כ"א על שכ' רמ"א ול"נ דא"צ לכתוב כנוי כלל: תרצה חסר במקרא גבי בנות צלפחד. כ' בלבוש כשיש לאדם ב' שמות בל' קודש ולא בא השני ע"י חולה כגון שמו עוזר וקורין לו עזריה או יהונתן וקורין לו נתן כותבין עוזר דמתקרי עזרי' יהונתן דמתקרי נתן אבל כשיש לו ב' שמות ע"י חולי אין כותבין דמתקרי רק כמו שקורין אותו בתורה עכ"ל ודבר זה מבואר בת"ה סי' רל"ד שנהגו בעסטרריך כן מסיק ע"ז דמ"מ נראה עיקר לכתוב דמתקרי בהם ומהרי"ק כ' לפסול אם לא דמתקרי רק השני שמו' ביחד וכבר העתיק זה בש"ע סי"ד וכ' שם רמ"א דאם נקרא ב' השמות ביחד או שעולה כך לס"ת כשר משמע לכתחלה יכתוב דמתקרי בכל גווני ומשמע דאין חילוק בין שינוי ע"י חולי או לא וגם בעל לבוש עצמו בסעיף י"ח סיים ע"ז ואנו נוהגין לכתוב דמתקרי ומאד יש לתמוה היאך שכח מ"ש הוא עצמו בסי' זה ופסק כאן שלא לכתוב דמתקרי:

סדר הגט

א יש נזהרים מלסדר הגט בע"ש ולא ראיתי מקור לזה בב"י ובסדר גיטין שלנו מוכח להדיא שנותנין בע"ש שהרי כ' שם בסדר הימים בששי בשבת חסר יוד אמצעי א"כ נותנים בע"ש וטעמא דהנך נזהרים נראה שהוא טרוד בהכנה לשבת ואולי לא יתעסק שפיר ושוב ראיתי בת"ה סי' רכ"ז שכתב לענין חליצה בע"ש דאית ביה קפידא חדא דא' מהגדולים היה נזהר מלסדר נתינת הגט בע"ש מסתמא דעתו היה משום דטרוד בצורכי שבת שמא לא ידקדק כראוי והאי טעמא איתא נמי בחליצה אלא משום הא לחודי' לא הוה אלא זהירות יתירה מן הסברא ולא מן הראיה מתלמוד אפי' לגבי גט וכ"ש לגבי חליצה דבגט יש ליזהר יותר אבל נראה דיש להקפיד מצד איסור' דכתב הרא"ש בפרק א' דיני ממונות דאסור לדון מדרבנן בע"ש אפי' דיני ממונות וחליצה נמי דין הוא פסול בלילה ובקרובים. ואע"ג דבסמ"ק כתב דעתה נהגו לדון בע"ש מפני ביטול תורה של מלמדים אפשר דהיינו דוקא לענין ממון דאתיהב למחילה והפקר ב"ד הפקר אבל לענין חליצה דאיסור' הוא ל"מ האי טעמ' ואף ע"ג דמשום הצורך נהגו העולם להכשיר אין

נראה לחלק משום זה עכ"ל ומשמע לפי מסקנתו דגם בגט אין להקל בע"ש מדרבנן דהא נמי פסול בקרובים וגם בלילה כדאיתא ס"ס קכ"ג בהג"ה בשם י"א וכן לקמן סי' זה בסדר גט סעיף פ"ח וי"ל דגבי חליצה הוה הפסול בלילה מן התורה מטעם דהוה דין משא"כ בגט שאינו אלא מדרבנן ולענין קרובים שאני חליצה דצריך דוקא ב"ד ג' משא"כ בגט דסגי בב' ואינה אלא עדים ככל עדים דעלמא ומ"ה לקמן סי' זה בסדר הגט כ' דמ"א דסדר הגט אינו דין אלא לימוד ואחר זה בסמוך נדקדק עוד מזה והב"י כתב בסי' קס"ט דאין עיקר לדברי ת"ה בזה אלא שרמ"א כתב שם שנוהגין כת"ה מ"מ לד"ה נראה דאם יש איזה חשש לביטול הגט אין לדקדק בזה וכן עשיתי פעם אחת לסדר גט בע"ש כי היה בו צורך הרבה ואין בזה אלא זהירות בעלמא ובסדר הגט דר"י מינץ כתוב שפעם א' היה המגרש נחוץ לדרכו ואפ"ה לא סידר הגט בע"ש נראה דשם לא היה חשש שיתבטל הענין:

ב גם טעמו אינו כלום כי הוא מדמה דבר זה כו' אלא לימוד בעלמא כו' ולא הכנתי זה דמאי שנא מחליצה דכתב בסי' קס"ט דיש פסול באם נוטל הרב שכר וכתב שם דטעמים דכאן לא שייכים בחליצה ואיני יודע חילוק ביניהם דמה לי שלומד הרב האיך יסדרו הגט ומה (לי) שלומד האיך יסדר החליצה דהא גם לימוד אסור בשכר דהכי איתא בפ' עד כמה (בכורות דף כ"ט) מנא ה"מ פירש"י דאין נוטלין שכר על הוראה ות"ת שילמוד אמר ר' יהודה אמר רב דא"ק ראה למדתי אתכם מה אני בחנם אף אתם בחנם ומה שמצ' היתר במלמד בשכר בי"ד סי' רמ"ה ל"ש הכא בגט ובחליצה ולעד"נ דבין בגט ובין בחליצה אף אם קרוי דין האיך יעשו הבעל והיבם מ"מ אין הרב עושה שום מעשה אלא הבעל והיבם (הם) העושים וא"כ אין שייך לו' דהגט בטל או החליצה דהא עכ"פ הבעל והיבם עושין כדין התורה ולא אמרו בגמ' הנוטל שכר לדון דיניו בטלים אלא דהוה כאלו לא היה דין כלל עדיין ביניהם ומעשה הדיין בטל וכן במ"ש שם בפ' עד כמה הנוטל שכרו להזות ולקדש אפרו אפר קלוי ופסול דהוא עצמו הוא המקיים המצוה וכיון שמעשה שלו בשכר הוא בטל כאלו לא היה המצוה כלל משא"כ בגט וחליצה שאף אם יתבטל הוראת הרב מ"מ המעשה שעשה הבעל והיבם אינו בטל אלא דמ"מ יש איסור על הרב הלומד בשכר מכח מה אני בחנם והתו' כתבו בפ' עד כמה שם וז"ל ואין לתמוה על דייני גזירות שהיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה בלא טעמא דאגר בטלה מוכח התם דשרי כיון דכל עסקם היה ע"ז ולא היו עוסקים בשום מלאכה שעל כרחם היו צריכים להתפרנס עכ"ל מזה יש ללמוד היתר לאותן רבנים שפרנסתן תלוי בשכר הרבנות שנותנים להם אבל לאותן העשירים שנוטלים שכר הרבה מגיטין וחליצות איני יודע להם שום היתר על לימוד שלהם:

ג **הבעל עצמו לא יכתוב**. כתבתי מזה סי' קכ"ג בסעי' פ"ח וע"ל ס"ס קכ"ג כצ"ל:

ד **וכשהשליח הראשון עושה שליח שני כו'** דבר זה צריך להעתיקו בסדר גיטין שלנו שאינו נמצא לשם: